

2. 3. 74

HUGONIS GROTHII DE JURE BELLI AC PACIS

LIBRI TRES,

Cum Annotatis AUCTORIS, nec non J. F. GRONOVII Notis,
& J. BARBEYRACII Animadversionibus;

COMMENTARIIS
INSUPER LOCUPLETISSIMIS
HENR. L. B. DE COCCEII

SACRÆ REGIÆ MAJESTATI BORUSSICÆ

QUONDAM A CONSILIIS SECR. TIORIBUS,

Sub Titulo GROTHII ILLUSTRATI antea editis, nunc ad calcem cujusque
Capitis adjectis :

INSERTIS QUOQUE OBSERVATIONIBUS
SAMUELIS L. B. DE COCCEII

*HENRICI FILII, REGNI BORUSSICI CANCELLARII,
Ministri status intimi, & Aquila Borussica Equitis, Hereditarii in Wuffchen,
Repto, Kleift, Laai, cet.*

Adduntur tandem ipsius GROTHII

DISSERTATIO DE MARI LIBERO,

Ac Libellus singularis

DE ÆQUITATE, INDULGENTIA, ET FACILITATE

TOMUS QUARTUS.

LAUSANNÆ,

Sumptibus MARCI-MICHAELIS BOUSQUET, & Sociorum.

MDCCLII.

CUM PRIVILEGIO SACRÆ CÆSARIS MAJESTATIS.

HUGONIS GROTII DE JURE BELLI AC PACIS LIBRI TERTII

C A P U T V.

De rebus vastandis, eripiendisque.

- I. Res hostium corrumpi, & rapi posse. III. Et religiosus: addita itidem cautione.
II. Etiam sacrus: quod quomodo intelligendum. IV. Doli quatenus hic permitti.

* I. **N**ON^a esse contra naturam, spoliare eum, quem honestum est necare, * dixit^a Cicero. * Quare mirum non est si jus gentium corrumpi, ac rapi permiserit res hostium, quos interficere permiserat. Polybius itaque historicorum^b quinto, * jure belli comprehendi, ait, ut munitiones hostium, portus, viri, naves, * fructus, & si qua sunt similia, aut eripiantur, aut corrumpantur. Et apud Livium^c legimus, XXXL^c esse quadam belli jura, quæ ut facere, ita pati s^a fas: ^a * sata exuri, divini teſta, prædas hominum, pecorumque agi. * Ipsas urbes totas dirutas, aut moenia solo æquata, populationes agrorum, incendia singulis ferme paginis * apud historicorum scriptores invenias. Et notandum, * licere hæc & in deditos. Oppidani, inquit * Tacitus, portis sponte patefactis se, fuſque, Romanis permiserunt, quod salutem ipsis tulit: Artaxatis ignis immiſſus. ^a Offe. III. c. 6. ^b Cop. II. ^c Lib. 30. ^d Ann. XIII. c. 42.

* II. 1. Neque * jus gentium merum, 3 * seposita officiorum aliorum consideratione, * de quibus dicemus infra, * sacra excipit, id est, quæ Deo, aut diis dicata sunt. * Cum loca capta sunt ab hostibus, ^b 4 omnia desunt

GROTII NOTE.

^a Non est contra naturam. Spoliare eum, quem hostium est necare] Suetonius Nerone XL. tanquam occasione nata spoliandum jure belli opulentissimarum provinciarum. Cyprinus de mortalitate. sic cum irratione hostili civitas aliqua possessa est, omnes simul captivos vestis (Pag. 159. Ed. Foll. Brem.)
^b Omnia desunt sacre est] Tertullianus apologeticus (Cap. 25.) Perro bellis, & victoriæ, captis, & everſis plurimum urbis constant: id negotium sua Deorum injuria non est; tandem fruges manium, & templorum; parces cedes civium, & sacrorum: nec dissimiles rapina sacrarum divitiarum, & profanarum. Te igitur sacrilegia Romanorum, quæ tropheis; tot de diis, quæ de

Tom. IV.

gentibus triumphis; tot membris, quæ moment ad hæc simulacra captivorum deorum. Mox: Et hæc, quod si quid ad everſis uribus accidit, eandem ciuitatem templorum, quæ & manium, fuerunt. (Cap. 40.)

GROTVII NOTE.

1 Non est contra] Nam non debet, cui plus licet, quod minus est, non licere. l. 21. D. de reg. jur.

2 Sata exuri] Frumenta in agris matura incendi.

3 Seposita officiorum] Si a jure gentium distinguantur, quæ tantum honesta sunt, non etiam debita.

4 Omnia desunt] Seneca Troad. 53. Et quantum sacrum regni iocentis.

A

GRO-

^a L. c. ^b *desunt sacra esse*, ait ^c Pomponius Jurisconsultus. *Sacra Syracusanum vi-*
^d loca 36. D. ^e *storia profuma fecerat*, ait Cicero Verrina ^b quarta. Causa hujus est, ^c quod
^f de religio- ^g *quæ sacra dicuntur, revera non eripiuntur humanis usibus*, ^e ^f sed pu-
^h b. Cap. 55. ⁱ *blica sunt*: ^j sacra autem nominantur a fine, cui destinata sunt. ^k Signum
^l *ejus, quod dico, est, quod cum quis populus alteri populo, aut regi se*
^m *dedit, tum etiam ea dedi, quæ divina dicuntur, ut ex formula apparet,*
ⁿ *quam citavimus* ^o *alibi* ^p *ex Livio: cui convenit illud in Amphitruone*
^q *L. 1. c.*
^r *III. §. 8. Plauti, (Aſt. 1. Scen. 1. vers. 71.)*

Urberem, agrum, aras, focos, sequæ uti dederent.

Deinde (vers. 102.)

Deiduntque se, divina, humanaque omnia.

^a L. 1. §. ^b *2. Et ideo ^c Ulpianus ^d publicum jus etiam ^e in sacris, ait, consistere.*
^f *D. De*
^g *Jur. Et*
^h *Jur.*
ⁱ *Cap. 46.*
^j *f. Cap. 98.*
^k *Ann.*
^l *III. 71.*
^m *h. L. inter*
ⁿ *ſtipulan-*
^o *tem, 83. §.*
^p *ſacrum, §.*
^q *ſ. l. conti-*
^r *nuit, 137.*
^s *ſ. cumque.*
^t *6. D. de*
^u *gerb. obliq.*

^a *Paſſianus ^b Arcadicis ait, morem fuiſſe Græcis, barbarisque communem,*
^c *ut res ſacræ arbitrii eorum fierent, qui urbes cepiſſent. Sic Jovis Her-*
^d *cæi ſimulacrum, Troja capta, conceſſum Schenelo, multaque alia ejus mor-*
^e *is exempla commemorat. Thucydides lib. IV. ſ. τὰς νίκας τῆς Ἑλλάδος εἶναι, ὅτι*
^f *αὐτὰ ἦν τὰ ἁγία τῶν πόλεων, ἥτις ἐκείνη, ἥτις ἐκείνη, ἥτις ἐκείνη, τὰς πόλεις αὐτὰς ἔχουσιν*
^g *jus hoc apud Græcos eſſe, ut qui imperium obtineant in terra aliqua magna,*
^h *aut parva, ⁱ eorum ſint ^j templa. A quo non diſcrepat illud apud ^k Ta-*
^l *citum: cunctas ceremonias Italiciſ in oppidis, templaque, ^m munitionum effigies,*
ⁿ *juris, atque imperii Romani eſſe.*
^o *3. Quare & populus ipſe, ^p mutata voluntate, poteſt ex ſacro pro-*
^q *fanum facere: quod non obſcure indicant Jurisconſulti Paulus, ^r & Ve-*
^s *mulejus: & temporum neceſſitate videmus res ſacras ab his, qui ſacrave-*
^t *rant,*

G R O T I U S.

^a *ſed publica ſunt*] *Marſilius Patavinus in de-*
^b *fenſore pacis cap. V. p. 2. Nicol. Botrini decif.*
^c *LXIX. num. 1. Boſſus in crim. de foro compe-*
^d *petente num. 101. Cotelmannus conf. 100. num. 30.*
^e *d Forum ſunt ^f templa*] *Oſtendit hunc mo-*
^g *rem, & Polybii locus infra capite XII. §. 7.*

G R O N O V I U S.

^a *Non eripiuntur humanis*] *Secernuntur qui-*
^b *dem a commercio, & poſſeſſione, promiſſuque,*
^c *& proſano attu privato, manent tamen*
^d *in uſu hominum, & habentur, curanturque in-*
^e *ter ea, quæ ſunt univerſitatis, vel populi co-*
^f *muſque. Poteſt & alia dari cauſa ex ſuperſtitio-*
^g *ne veterum. Credebant enim, templa, & aras,*
^h *& ſimulacra urbium captarum a diis eſſe deſerta.*
ⁱ *Unde Virgil. 2. Æneid. 351. Exceſſere comites*
^j *adyta, arique reliſſi Di, quibus imperium hoc*

ſeſerat. Et Curtius reſcit, in obſiſſione Tyri
^a *civium cuiſdam per quietem Apollinis urbem de-*
^b *ſcendentis ſpeciem oblatam. Quam Titus Hiera-*
^c *ſolyma obſideret, auditam majorem humana*
^d *vocem, excedere Deos, ſimul ingentem mo-*
^e *tum excedentium, c. Joſepho Tacitus tradit §,*
^f *hiſtor. 13. Hinc apud Strabonem Bacchus Thebis*
^g *ſuis metuens in concilio Deorum ait 7. Thebaid.*
^h *278. quæ ſacra tamen, ritusque peremptæ Græti*
ⁱ *adire jubet? Quod ut certius heret, Romani*
^j *carmine ſolenni ex obſeſſis ab ſe urbibus Deos*
^k *evocabant, & Romæ illis adem promittebant,*
^l *ut notat Servius ad d. l. Exemplum apud Liv.*
^m *5, 21. Adde Diodor. Sic. 13, 59. Plutarch. in*
ⁿ *Antonio p. 951.*

^a *6 Ex Livio*] *Lib. 7, 31, & 26, 23.*

^b *In ſacris ait*] *Quod in rebus divinis ſæ-*
^c *eſt, & rite fit, id partem eſſe publici juris;*
^d *quævis interdum diſtinguantur. Auſonius: in*
^e *triplex, tabula, quod ter ſanxerat quæſtione. (E-*
^f *dyll. XI.)*

G R O -

rant, e + in belli usus conversas, ut a Pericle + sub (aa) pollicitatione
 restituenti tantundem, (bb) a Magone in Hispania, a Romanis bello (cc) Mi-
 thridatico, a Sulla, (dd) Pompejo, Cæsare, (ee) atque aliis factum legimus.
 Apud Plutarchum a Tiberius Gracchus : *ἰσὺν ἢ ἀνδρῶν οὐκ ἄλλος ἢ οὐκ, ὥς τὰ τῶν*
θεῶν ἀνιδέηματα· χρεῖσθαι δὲ πόλεως ἢ κατὰ τὴν ἐκ βλάβης τὴν ἐκ μὲν ἀλλῶν κενόδοτον
ἢ ἀπὸ τοῦ πολεμικοῦ nihil tam factum, sanctumque est, quam quia Deorum honori dicantur. Et his
 tamen uti populum, hac transnovere nemo prohibet. f In controversiis Se-
 necæ patris legimus : pro republica plerumque templa nudantur, & in usum
 stipendii g dona consumunt. Trebatius h iuriconsultus temporum Cæsaris ; &
 profanum, quod ex religioso, vel sacro in hominum usum, proprietatemque
 conversum est. + Hoc ergo gentium jure usus Germanicus in Marfos, nar-
 rante c Tacito : profana simul, & sacra, & celeberrimum illis gentibus tem-
 plum, quod Tanfane vocabant, solo aquantur. Pertinet huc illud Virgīlii
 (Æneid. XII. 778.)

Colui vestros si semper honores,
 Quos contra Æneada bello fecere profanos.

Deorum donaria h capi a victoribus solere, notavit d Pausanias : & Ci-
 cero VIII. c. 46.

G R O T I I.

e In belli usus conversas] Ut a Syracusis tem-
 pore Timoleonti, in cuius vita id habet Plu-
 tarchus (pag. 247. E.) Chil multam sibi a
 Mithridate indictam etiam e sacris vasīs con-
 sument. Appianus Mithridatico, (pag. 201.)
 Plinius lib. XVII. cap. ultimo de Porcio Cato-
 ne agens : idem arbores religiosos, lucasque su-
 cidi permissit, sacrificio prius facto : cuius rei ra-
 tionem quoque eodem volumine tradidit. Sulla bello
 Mithridatico domus ab Olympia, Epidauro,
 Delphis abstulit, Plutarcho narrante, (pag.
 459.) & Appiano, (pag. 206.) Idem pretium
 restituit. Diodorus Siculus in excerptis Peiræse-
 nis, (pag. 406.) Augustus ex templis thesa-
 uros accepit mutuos, Appiano docente civilium V.
 (pag. 678.) vasa sacra ab Agapeto oppugnata
 tradit Cuiusdorus XII, 20. Heraclius in gravi
 necessitate vasa ecclesiæ in nummos vertit, sed
 postea pretium reddidit, ut narrat Theopha-
 nese. Vide & Annam Comenianam libro V. (Cap. 1.)
 & libro VI. (Cap. 2.) Cramerum libro XXIII.
 (pag. 516. Edit. Bægl.) orationem Laurentianam
 apud Besonium libro VI. Adde quæ infra dicuntur
 capite XXI. §. 2. Neque locus Plutarchi
 de Syracusanis, neque Plinii de Catoe, satis
 ad rem faciunt. Vide Notam Gallicam. J. B.)
 f In controversiis Senecæ] In excerptis IV, 4.
 g Profanum, quod ex religioso, vel sacro, in
 hominum usum, proprietatemque conversum est]
 Servius ad Æneidos II. (vers. 713.) de Cere-
 tia templo : Æneæ scit ante esse profanatum.
 Idem habet ad III. & ad IX. Æneidos & ad
 XII. Ad eclogam vero septimam : dona oblati

nominibus tantum sacra sunt. Et dona possunt dici,
 quantum non fuerint profanata. (Ad vers. 31.)
 h Capi a victoribus solere] Virgilius Æneidos
 V. (vers. 360.)

Neptuni sacro Danaïs de posse reficant.

Plutarchus Fabio narrat, signum ab eo Hecul-
 lis Tarenti captum, missumque in Capitolium :
 reliquos Deos Tarentinis relictos, ut iratos.
 (Pag. 187. C.) Huc spectat, & quod modo
 ex Tertulliano attulimus, & ejusdem hoc ad
 nationes II. Tot deinde de Diis, quot de gen-
 tibus triumpho : manent & simulacra captiva ; &
 atque sentiunt, quos non amant. (Cap. 17.)

G R O N O V I I.

g Dona consumunt] Florus 2, 6. Arma non
 erant : detracta sunt templa.

(aa) Vide hac de re THUCYDIDEM,
 lib. II. Cap. 13. & DIODORUM SICU-
 LUM, lib. XII. Cap. 40. J. B.

(bb) Refert hoc LÆVIUS, Lib. XXXVIII.
 Cap. 36. J. B.

(cc) Habet ex APPIANO Alexandr. De
 Bell. Mithridat. pag. 185. Ed. H. Steph. J. B.
 (dd) De Pompejo nihil apud Scriptores ve-
 teres reperio, nisi quæ habet Dion Cassius, in-
 titio lib. XLII. At vide infra, pag. 174. Ed. H.
 Steph. Quod spectat Sullam, vide Notam Au-
 doria nostri. J. B.

(ee) Vide SUTTON. Cæsar. Cap. 54. &
 ipsum CÆSAREM, Comm. de Bell. Civ. lib.
 I. Cap. 6. J. B.

viatoris : + bene ille, quod templo pepercit, & rebus templi, quanquam ut Cicero ^a diserte ait, ¹⁴ pudore, & obsecratorum metu, + non religione : + male, quod ingressus est, quippe + contempto vtro Deo, + quod & Chal-
^a *Pro Flacco, c. 28.*
^b *Dan. V. 23.*
^c *Bel. Jud. lib. VI. Cap. 4.*
^d *L. 36. D. de religio.*
^e *L. 4. D. de sepulc.*
^f *L. 12. C. 19.*
 deis exprobrant + Prophetæ : quam etiam ob causam quidam factum ar-
 bitrantur singulari Dei providentia, ut is, quem dixi, Pompejus + quasi
 in conspectu Judææ trucidaretur ad Cassium Egypti promontorium; et si
 spectes opinionem Romanorum, + nihil in eo factum contra jus gentium.
 Sic idem templum excidio datum a Tito, Josephus memorat, + additque,
 factum + *τῶ τῷ παλαιῷ νικῶν.*

III. Quod de sacris diximus, + idem & de ¹⁵ religiosis intelligi debet;
 nam hæc quoque + non mortuorum sunt, + sed viventium, ¹⁶ sive populi
 alicujus, ¹⁷ sive familiae. Quare + sicut sacra loca ab hostibus capta, + ita
 & religiosa talia esse desinere, scripsit dicto loco ^d Pomponius, & Paulus
 jurisconsultus : + *sepulchra hostium religiosa nobis non sunt; + ideoque lapides
 inde sublatis in quolibet usum convertere possunt.* Quod ita tamen intel-
 ligendum, + ne ipsa mortuorum corpora male tractentur, quia id contra
 jus est hominum sepeliendorum, + quod jure gentium introductum, ^f alibi
 demonstravimus.

+ IV. Illud hic breviter repetam, + non vi sola res hostium hosti-
 bus eripi + ex jure gentium, + sed & dolos, + qui perfidia careant, per-
 missos censerī, + imo & ¹⁸ alienæ perfidiæ incitationem. Nimirum, ¹⁹ ad
 minora, & frequentia hæc delicta ita + connivere cœpit jus gentium, si-
 cut leges civiles + ad ²⁰ meretricium, & + improba fœnora.

G R O N O V I I.

¹⁴ *Pudore & obsecratorum*] Ne famam, quam habebat, innocentiz, vel abstinentiz, laderet, atque invidiz infam daret hoc nomine sibi ob-
 tractandū, aut insultandū.

¹⁵ *Religiosi*] In quos mortui inferuntur.

¹⁶ *Sive populi*] Ubi polyandria, vel publica cœmeteria sunt.

¹⁷ *Sive familiae*] Ut olim apud Romanos, qui quisque in agris privatis, sibi, & suis lo-

cum sepulture secernebant.

¹⁸ *Alienæ perfidiæ incitationem*] Præmis posita illis, qui res hostium, quamvis perire, in-
 tereipunt, & ad nos, aut in nostros fines defe-
 runt.

¹⁹ *Ad minora ita connivens*] Nam ad majora, veluti vitæ licitationem, non connivit, cap. præ-
 ced. n. 18.

²⁰ *Meretricium*] Sueton. Calig. 40. qui me-
 retriculum fecisset.

HENRICI DE COCCEII
COMMENTARIUS
IN
HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. V.

AUCTOR hoc capite agit de vastatione rerum hostilium, per quam intelligitur omne damnum hosti illatum, unde nullo nobis lucrum obvenit. In sequenti capite agitur de rerum hostilium captura, seu de praeda, qua res hosti ablata nobis acquiritur, adeoque aliquid transit in nostram utilitatem.

Vastare res hostiles eodem jure licet, quo occidere hostem; scilicet, quatenus ad reparationem juris nostri est necessarium. Necessarium autem videtur 1. si rebus hostibus destructis magis adigatur hostis ad jus nostrum nobis tribuendum, quod vel via resistendi in ipso fiat minor, vel in nobis vis adigendi major; uti si exutis fructibus, vel frumentariis igne consumtis, dedere hostis se teneretur: 2. si alia, & mitiori via jus nostrum defendi nequeat; ita enim urbs occupari nequit, nisi dirutis munimentis, & aedificiis.

Illicita ergo est vastatio rerum hostilium 1. si hostium vires non debilitantur; ut in vastatione rerum sterilium, templorum, rerum luxuriosarum, ut hororum voluptuorum. 2° Si hostis eo facto non vincitur, sed saltem laeditur absque spe victoriae; quo pertinent machine illae bellicae, quae non expugnandis, & occupandis oppidis, & munimentis, sed evertendis eorum aedificiis adhibentur; vulgo *Bombardiren*, dicitur. 3° Si absque vastatione victoria, vel jus obtineri potest; tunc enim non est necessaria ad reparationem juris, et eoque illicita. 4° In bello notorie injusto, vel temere suscepto; tunc enim necessitas non est a natura, sed ex vitio, & imbecillitate bellum gerentis. 5° Cum hostile territorium jam est in nostra potestate; victus enim definit esse hostis. Unde excidia urbium passim improbandur: de Corintho Vide Cic. L. 1, off. c.

35. *Plin. L. 2, c. 2*: de Troja vide *Senec. in Troad. v. 273*. 6°. Declaravit olim Rex Galliae, non decere regem Christianum vastare urbem bombardis, nisi jure talionis; quo praetextu Bruxellam bombardis destruxit.

Additio.

• Ut systema Auctoris recte intelligatur, repetenda est ejus distinctio inter licentiam, quae 1°. ex jure naturae socialis, *Lib. 1, c. 2, §. 1*: 2°. ex jure gentium voluntario in bello solemniter, & publico, permittitur. *L. 3, c. 5, §. 1, n. 1.*

• Jure naturae socialis licitum esse, ait; vastare res hostiles, easque corrumpere, si quis justam belli causam habet, & quantum id est necessarium ad iuris nostri reparationem; adeoque tantum intra modum debiti, & pauci. *Viñ. §. 1. §. c. 12, §. 1. Add. L. 3, c. 1, §. 2. cap. 2, §. 1. cap. 5, §. 1. cap. 12, §. 1.* Ubi excipit res subditorum innocentium, *ibid.* & res sacras, ac religiosas. *L. 3, c. 5, §. 6, §. 7. Cap. 12, §. 6, §. 7.*

• Jure gentium res hostiles vastari posse, ait, etiam ex injusta causa, & in infinitum; i. e. ultra modum debiti. *§. pauci, L. 3, c. 5, §. 1*: adeoque & res innocentium subditorum, & res sacrae, ac religiose. *ibid. §. 4, §. 5.* Addit, inde non oriri jus internum, sed tantum externum. *L. 3, c. 1, §. 1. c. 12, §. 3.*

• Praeterea rationes politicas supponit, cur parcendum sit rebus, quae nobis fructuosae esse possunt, quo hostibus inutiles, aut mox nostrae futurae sunt. *L. 3, c. 12, §. 3, n. 5.*

• Nos toties jam notavimus, non dari jus gentium voluntarium, nec inter gentes praeter jus naturae aliam regulam esse. Negamus autem, jure naturae vastare res hostiles non licere, nisi ex justa causa, &

tan-

tantum intra modum debiti, & pœnæ. Cum enim uterque sibi afferat justam esse causam, nec iudex sit, qui de ea cognoscat; aut neuter vastare res alterius poterit, aut utrique id licebit: adeoque suspendi debet iudicium de causæ iustitia, donec Deus per ultimam victoriam rem decidat.

Jure Naturæ igitur vastari res hostiles possunt jure belli, idque in infinitum. Cum enim i. ex iudicio nostræ civitatis hostis injuria res nostras rapiat, vastet, cives occidat &c; ipsa ratio nobis dicitur, in pœnam vicissim eorum res rapi, & vastari, civesque eorum occidi posse. Sed & 2. Res hostiles ex quo in nostram potestatem perveniunt, i. e. ex quo occupantur, nostræ sunt, eoque a dispositione nostra dependent, ita ut eas perdere pro lubito possimus. *L. 21, C. Mand.* Plane igitur in disciplina juris naturalis non queritur de modu debiti, aut pœnæ, (cujus rei rationes exposuimus supra cap. 1, §. 2, nota quinta) nec an hostis vires inde minuatur, aut nostræ augeantur, nec dum quid perfectius, aut consultius sit.

A D §. I.

DIXIT Cicero] In genere hoc assertum verum non est. Nam cum nec occidere, nec vastare liceat, nisi ex sola necessitate reparandi juris. contingere potest ut hostem interficere necessarium sit, vastare autem res hostiles non sit necessarium. Atque eo casu honestum esset natura necare hostem, non vero spoliare: i. e. plus quidem licebit, non vero minus.

Quare mirum non est si ius gentium contrarium permiserit, quos interficere permiserat? Ex ipso loco Ciceronis apparet, vastationem, & cadem non demum facto aliquo jure gentium voluntario, sed naturali ratione permitti.

Jure belli comprehendit? Nam omnia hæc tendunt ad reparationem juris nostri, vel ad ponendum hostem.

Fructus] Si scilicet ius juvat hostis. Unde arbores frugiferas vastare licet, steriles non licet, nisi lignum hosti ad comburendum, aut ad extruenda munimenta sit necessarium, vel si ad eundem usum ego illos adhibeam. *Vid. infra l. 3, c. 12, §. 2.* De frugum vastatione notandum est effectum Frederici apud Crus. *Ann. Suev. l. 5. Lebm.*

Chron. Spir. l. 7, c. 106.

Neque obstat lex divina in *Deut. 20, c. 19, seq.* quæ invertere rem videtur, dum non vult arbores frugiferas succidi, steriles jubet. Resp. loquitur de arboribus frugiferis Canaanorum, adeoque terræ, quam Israelitæ occupare debebant, & cujus occupationem promittebat Deus citra devastationem; quæ proinde hoc casu non erat necessaria.

Additio.

Diximus, omnes arbores hostium succidi in pœnam posse: idque ex ipsa lege divina modo allegata probatur, ubi steriles succidi possunt, etiam hostium vires inde non minuantur, nec nostræ augeantur. Ratio autem cur frugifera succidi prohibeantur, singularia, & a B. Parente modo allegata est. *Vid. infra. c. 12, §. 2.*

Sala exori, dirui tella] Modo ad defensionem juris sit necessarium.

Ipsæ urbes totæ dirutas, aut mania solo aquata] In pœnam.

Apud historiarem scriptores] Exempla vide apud *Salust. Cat. §. 1. August. de Civ. Dei 1, 7. & 3, 27. Quintil. Inst. 8, 3. Tefin. b.*

Licere hæc in deditis] Immo jure naturæ dediti desinunt esse hostes: adeoque tota ratio belli in iis cessat. Neque gentes moratiores deditorum res vastasse, aut rapuisse, legimus.

Additio.

In deditis eadem est ratio, quæ in hostibus captis: animadvertere in eos possumus tanquam in criminis reos.

Tacitus] *Ann. l. 13, c. 41.* At necessitas requirebat ut eam diruerent; rationem hanc assertus, quia nec teneri sine valido presidio, ob magnitudinem manium, nec id nobis virium erat, quod firmando presidio, & capeffendo bello divideretur.

A D §. II.

QUÆRIT Auctor, an res sacræ hostium vastari possint? & jure gentium eas a jure vastandi exceptas non esse, ait. Nos in genere asserimus, res sacras vastari non posse. Nam vel occupatæ illæ jam a nobis sunt, vel non sunt: priori casu jure vastandi cessat, quia necessitas cessat, ex qua sola jure vastandi obtinet; desinit enim esse res hostilis dum nostra fit, & sic nobis idem jure competit

competit in rem illam, quod antea victo competit, scilicet, jus utendi ad usus sacros. *Posteriori* casu idem jus vastandi cessat, 1. quia Deo jus questum est ex consecratione, quod nemo ei auferre potest. Quod ergo Deo sacrum est, omnibus quoque gentibus factum esse debet, quia communis notione vero Deo, quem & nos veneramus, dicatum est, licet in modo colendi error addit. Hæ igitur res sacræ veneratione communi vominis tutæ esse debent. *Vid. infr. c. 12. §. 6.* Sed & 2. nihil hæc vastatio ad victoriam facit; adeoque deficit ratio, quæ vastandi licentiam permittit, scilicet, necessitas. Sane, neque hostium vires inde minuuntur, neque nostræ augentur. Alias 3, eandem facultatem concederemus hostibus in res nobis sacras: & illi jure talionis nostra quoque sacra violare possent, quia æque confidunt suis, ac nos nostris sacris. Neque inter hostes quæritur de religionis veritate, sed de jure in templa. Unde 4. merito facta ejusmodi improbari, passim videmus in historia profana. De sacrilegio Cambyvis vide *Justin. l. 1. c. 9.* Philippus ab omnibus damnatur quod in sacra sævisset, idque ultra jus victoriæ factum esse, ait Florus. *l. 2. c. 7.* Unde sacrilegium Id vocat Diodorus. *l. 16. Add. Justin. lib. 8. c. 16. Polyb. Hist. l. 5. c. 3. & infr. c. 12. §. 6. Et 7.*

Additio.

„Nostram sententiam statim explicabimus.

[*Jus gentium merum*], Non dari jus gentium merum, alibi probavimus. *Vid. diff. proem. IV. §. 29. seq.*
Seposita aliorum officiorum consideratione]
 1. c. sepositio eo, quod ex jure interno debetur.

[*De quibus dicitur infra*], Nam Auctor quæ bellum gerentibus ex mero jure gentium concedit, eisdem ex legibus æqui, & boni iterum eripit capite *X. Et seq. & luprims c. 10. §. 1. Et c. 12. §. 6. seq.*

[*Sacra excipit*], Imo nec naturæ jure sacra excipiuntur, sed æque vastari possunt. Res enim sacræ demum fiunt per consecrationem superiorem, adeoque lege Principis; occupata autem res illa ab hoste, desinit lex consecrationis, utpote quæ victorem non obligat; adeoque locus iterum fit profanus, *l. 36. ff. Religio.* Uti igitur aliæ res profanæ vastari possunt, ita & res, quæ olim sacræ fuerunt.

[*Quæ Deo, aut diis dicata sunt*] = Quæ auctoritate principis Deo, aut diis consecratae sunt. Hinc res Deo auctoritate prius vata dicatae manent profanæ. *Vid. diff. proem. XII. §. 231.*

[*Cum loca capta sunt ab hostibus, omnia desinunt esse sacra*], Verba hæc sunt legis *l. 36. ff. Relig.* At Ictus non loquitur de jure gentium voluntario, sed de jure naturæ.

[*Quod quæ sacra dicuntur recte non eripiuntur usibus humanis*], Immo adeo eripiuntur usibus humanis, ut a jurisconsultis res nullius dicantur, quia in nullius bonis sunt. Hinc nec in commercio esse dicuntur; lege enim publica ad solos usus sacros destinata sunt. *Vid. B. Par. diff. de Evocat. Sacror. Sed. 2. §. 1. usque ad §. 30.*

[*Sed publica sunt*] = Sensus videtur esse, quod ideo non sunt erepta usibus humanis, quia publica sunt, i. e. quia usus eorum publicus est. At si dicendum quod res est, in sensu juris non possunt publica appellari; nam jure Romano publica duplici sensu vocantur, vel quia publica sunt jure gentium, vel quia publica sunt unus populi: *l. 14. ff. A. R. D.* Utroque sensu proprietates in nullius bonis est, sed usus, qui ex rei natura percipi potest, vel omnibus hominibus, vel omnibus civibus patet.

„Cum vero res sacræ non quoad quoslibet usus, sed tantum quoad usus sacros civibus sint communes, adeoque de perceptione, seu de occupatione questio esse non possit, certissimum est, sacra in sensu juris non posse dici publica. Atque hinc etiam in jure Romano publica, & sacra invicem distinguuntur, & hæc non ad res publicas, sed ad res nullius referuntur.

[*Sacra autem nominantur a fine, cui destinata sunt*] = Adeoque peculiari nomine venire putat, non quasi usibus humanis sint exempta, (publica enim sunt, quorum usus ad populum pertinet) sed quia spectant ad usus sacros sunt destinata. At ex eo ipso apparet, sacra non esse publica, quia in rebus publicis usus omnibus patet: quilibet igitur habitare in loco sacro posset, arbores plantare, casus ponere &c.

[*Signum ejus, quod dico*], Nimirum, quod quæ sacra dicuntur, non eripiantur humanis usibus.

Fiat

Etiam ea dedit, quæ divina dicuntur]

• Quæ deditio effectui carere videtur, si usus humanis esset exempta. At id non sequitur; nam per dedicationem eorum, quæ divina dicuntur, non usus traditur, sed jus circa sacra, jus consecrandi, jus circa ritus disponendi, jus motandi sacra &c.

2 *Ulpianus publicum jus etiam in sacris, ait, consistere]* = At inde non sequitur, sacra esse publica; nam alia est questio, an sacra sint publica, i. e. an, usus rerum sacrarum omnibus sit communis (hoc enim sensu Auctor publica esse, dixit), quod negamus; alia, an sacra pertineant, ad iura publica, i. e. ad iura populi, quod affirmamus, quia sunt pars imperii: imperium autem versatur circa publica, & privata.

• Bene notat B. Parens in Disputatione de evocatione Sacrorum Sect. 2. §. 9, & 10. dari quoque sacra privata, quæ itidem commercio hominum exempta sunt scilicet, quoad usus profanos.

Uti enim (quæ sunt verba diste Dissertationis) res profanæ sunt vel publicæ, vel privatæ, quarum illæ ad usus civiles, seu profanos omnium ævum, seu totius civitatis, hæ ad singulorum pertinent: ita res sacræ quoque sunt vel publicæ, vel privatæ, quarum illæ ad usus sacros, seu divinos omnium, seu civitatis, hæ ad singulorum destinatae sunt.

Estque hæc vulgatissimæ distinctio inter sacra publica, & privata. Ita in l. 9. §. 1, ff. ad L. Jul. Pecul. dicitur: Sacrilegi sunt, qui publica sacra compilaverint, at qui privata sacra tentaverint, amplius, quam si res mererent. Idque frequens est apud Livium, qui de Numa Rege ait: Omnia publica, privataque sacra Pontificis scitis iuraverit. lib. 1, c. 20. Alibi vocat sacra publica, & gentilitia, lib. 5. cap. 52, id est, privatæ gentis, seu familiæ. Eodemque sensu, religiones publicas, & privatæ, seu Gentis unius dist. cap. 52. Quin Dns publicos, & privatos, d. cap. 52. Item divinus publicum & suum, seu privatum, lib. 8, c. 10. ubi de forma devovendi se ait: Ni moritur, neque suum, neque publicum divinum pater faciet. Denique, Dii penates quoque dicuntur publici, ac privati. Ita Justinus lib. 8, c. 1, de Philippo ait: Non Dii Penates publici, privati que pepercit. Et Decius filius invehitur in Patricios, quod negent, Plebejos publica sacra facere posse, Tom. IV.

cum privata faciant; & contendit, plebejos Deorum magis causas, quam sua id petere, ut quos privatim colant, & publice colant. Liv. lib. 10, c. 7.

Hæc sacra privata frequentissima apud Romanos fuisse, ac proprie Larium nomine venerunt; unde & locus his sacris dicitur Lararium dictum. *Æl. Lamprid. in vita Alexandri Sev. cap. 29.* §. 31. Neque deficit exemplum apud Hebræos, uti patet ex historia Michæ, quæ refertur *Judic. 17.* & 18. Ita in primæva Ecclesia, seu tribus prioribus seculis, omnia sacra fuisse privata, cum publica licita non essent sub Gentilibus Imp. Et ita sunt, de quibus ait in Pace Osnabrug. art. 5, §. 31, & seqq. exercitium, scilicet, religionis privatum, quod is in Romanæ Religionis territorio concessum est, qui id ante bellum habuerant; vel quod legatis Principum extraneorum permitti solet.

Ut rei sacra arbitrii eorum ferent, qui arbes cepissent] = Nam omnia iura publica, & privata, in victorem transeunt.

Mutata voluntate potest ex sacro profanum facere] Exposita vera, ac vernacula sacrorum, eorumque, quæ divini juris dicuntur, indole, naturalique ratione, ostendit, sacra publica contineri imperio civili, eique adeo competere summum jus consecrandi etiam privata; in proclivi jam est statuere, quibus modis rei sacra a religione liberentur, fiantque adeo pura, vacua, seu libera. Purus enim locus dicitur, qui neque sacer, neque religiosus, neque sanctus est, sed ab omnibus his nominibus vacuus, l. 2. §. 4, ff. de religio. & liberari religione sacris inde evocatis. d. l. 9, §. 2, ff. de R. Div.

Primum igitur idem quidem non definit esse sacra, etsi diruta sit. §. 8, in fin. de R. Div. l. 6, c. 3, ff. de ad. tit. Verum, totum tamen loci interitum sacra quoque extinguit, dubitandum non est: uti si chasmate, alluvione, aliisve modis perierit; cum sacrum esse nequeat quod non amplius extat, arg. l. 7, §. 5, in fin. ff. de acq. rer. dom. arg. l. 2, ff. de usufr. princip. Inst. cod. tit. arg. leg. 36, ff. de Religio. Publicatione vero non item; cum bonis alicujus ad fîsum delatis, non possit plus ad hunc transire, quam ille habuit, l. 20, pr. ff. de adq. rer. dom.

Deinde, præscriptione quoque immemoriali aboleri sacra, fatendum est, si vero sit

B

immemorialis, id est, cujus initii memoria non extat. Reliquæ vero præscriptiones, etsi centum, aut multo plurium annorum sint, nihil efficiunt, quia quod divini plane juris est, nec præscriptione adquiri potest. *L. 9. ff. de usucap. d. §. 2. eod. l. juncto §. 2. de Inst. stip. l. 1. §. 9. ff. de obl. et act. Et semper tamen excepta præscriptione immemoriali, l. 1. de præscr. in 6.* Rebus tamen Ecclesiæ 40. annorum præscriptionem obesse, excepta Romana, cui roo. demum anni opponuntur, vulgatissimum est; modo res foli sint. *Corp. p. 2. consl. 5. def. 1. Et seq.*

Specialiter quoque receptum fuit, ut cum rem, sive locum sacrum religione liberare vellent, certis inde ritibus evocarent sacra; cujus rei mentio fit in *L. 9. §. 2. fin. ff. de R. D.* ubi hæc habentur: *Solent qui liberare eum locum religione volunt, sacra inde evocare.*

Fuit ergo Evocatio sacrorum nihil aliud, quam ritus solennis, quo locus sacer, aut divini juris, liberari religione, eoque profanus fieri solebat, *d. l. 9. §. 2.* Id tum maxime curæ ipsi fuisse cum urbes obsiderent, ex Servio refert Gronovius in not. ad *Grot. de J. B. Et P. Lib. 3. c. 5. §. 2. n. 1;* & pluribus explicat Macrobius *Saturnal. lib. 3. c. 9.* Solebant enim solenni carmine ex hostili urbe, quam occupaturi armis erant, evocare Deos,isque ædem, & sacra Romæ vovere.

Quem traxisse morem videntur ab obfatione Vejorum, potentissimæ urbis Etruriæ, cum qua Romanis continens per aliquot secula bellum fuit, quoadusque post decennalem obfationem veluti altera Troja, Camilli pietate, virtute, ac felicitate capta, ac diruta, & non urbs saltem, sed & urbis memoria prope deleta fuit. Cujus funeri, cum exposita ejus magnitudine, gravi elogio, quasi lesu parentissæ *L. Florus Hist. Rom. lib. 1. c. 12. f.* in hæc denique verba erumpit: *Laborat annalium fides, ut Vejos fuisse credamus.* Camillus igitur, cujus ut incredibilis fuit virtus in hostes, ita non minor pietas in Deos, & iustitia in omnes, atque inde perpetua adeo felicitas, ut solus tum fortunæ Romanæ statutor, & Romulus alter haberetur: cum ad obfationem urbis tandem missus, atque jam in eo esset, ut eam ex cuniculo caperet, vocatis ad prædam civibus suis, decimæque ejus Apollini consecrata, hoc votum Juno-

ni fecit apud Livium *L. 5. c. 21: Te fœdus Iaso Regina, qua mox Vejos colis, precor, ut nos victores in nostram, tuamque mox futeram urbem sequare, ubi Te, dignum amplitudine tua, templum accipias.* Quam ambitioso deinde apparatu, miraculorum quoque fabulis (ut in religione ornanda nimium solenne est, ubi minime omnium decet, & eget) instructo, Romam deducta fuerit, pluribus refert Livius *lib. 5. c. 22.* Atque hic actus tam solennis, ac illustis, mori huic initium dedisse videtur.

Causa vero superstitionis sine dubio fuit, quod sua cuique urbi, ac populo sacra peculiaris, & propria numina fuerint, in quorum tutela locus, urbs, vel populus esset. Dii tutelares inde dicti. *Macrobius d. lib. 3. c. 9.* Quemadmodum varium Gentium sacra, & quæ cuique maxime culta fuerint numina, memorat, ac pluribus exemplis perspicue illustrat Cicero *Orat. Verr. 4. pass.* Unde & Dii penates dicti sunt, quasi penes nos nati, sive quod penitus insident. *Cic. l. 2. de Nat. Deor.* Uti apud Virgilium *l. 2. Aenid. Et pass.* & specialiter Dii penates patrii, *Cic. d. Verr. 4. c. 8.* Quo nomine Deos qui proprios, & quasi indigenas, vocari constat. Qua ratione Æneas, quod Deos Trojanos secum veheret, Penatiger dicitur. *Ovid. Metam. 15. v. 450.*

Hæc Helenus accinxisse Penatiger Ænea, Mente memore refert.

Adeo ut non tantum ad sacra publica, & Gentis cuique peculiaris, sed & ad privata, & civibus, vel familiis propria, vox Penatium referatur. *Cic. pro Dom. c. 41.* ubi ita invehitur in P. Clodium. *Ista tua pulchra libertas. Deos penates, Et familiares meos Læres expulit, ut a te ipsa tanquam in capivis sedibus collocaretur? Quid est sanctius, quid anni Religione monitus, quam domus solius, cuiusque civium? Hic ara sunt, hic foci, hic dii Penates, hic sacra, religiones, ceremoniæ, continentur.* Et apud Terentium in *Phorm. A. 1. S. 5. f.* Senex, cum alius ad forum iret, ait: *At ego Deos Penateis hinc salutatem, domum divorior.*

Cum igitur sui cuique populo dii proprii, ac patrii, sive penates essent, fieri non potuit, quin si inter populos hostili odium, ac bellum exarisset, etiam inter Deos eorum

rum penates, & tutelares, inimicitiae certamen esse, eosque singulos suis praesidio, auxilioque fore crederetur. Atque haec est pervagata ea gentium opinio, quam tanto artificio in scenam produxerit divini Poetae-Homerus in bello Trojano per totam Iliada, & maxime libro 20, ubi Jupiter permittit Diis suis quemque paribus auxiliari; & Virgilius in bello Latino sex libris posterioribus *Aeneidos*: ubi Deos non minus, quam Duces Ducibus congressos finxerunt.

Summum igitur Romanis studium fuit, non tantum suos sibi Deos ante bellum placare, & sacris rite peractis civitati suae conciliare; sed & ipsos hostium Deos sibi propitios reddere, precibus eos ad se evocando, & templa, ac cultum Romae iis pollicendo. Unde in memorata Vejo um expugnatione ait Livius d. c. 21: *Veientes & ab suis votibus, & ab externis oraculis proditi, iam in partem praedae suae vocatos Deos* (decima Apollini dicata) *alios votis ex urbe sua evocatos hostium templa, novaeque sedes spectasse &c.* Cui simile est quod apud Petronium Arbitrum in *fragm. Satyr.* picta excidii Trojani imago refert, Graecos Trojana numina contra Trojanos vocasse.

Contraque Troas Troia invocant sacra.

Accedit denique, quod ea quoque fuerit Romanorum in Deos reverentia, ut nefas habuerint, Deos, ut putabant, habere captivos. Macrobius d. lib. 3. *saturationalium* cap. 9. Atque ideo eos carmine evocare conati sunt.

Neque ei adversatur, quod jure Romano indistincte locus ab hoste captus, ipso facto desinat esse sacer, ac religiosus; l. 36. ff. de *Relig.* neque adeo opus sit evocatione deorum. Etenim summo opere cavendum est, ne duo isthæc jura commisceantur; alterum, quo solenni superstitione Dii evocati dicuntur ex loco, sive urbe capiendi; alterum, quo urbe capta, & reportata victoria, ipso facto loca desinunt esse sacra, ac religiosa. d. l. 36. Huc pertinet quod Cicero *Verrin.* 4. c. 56. de M. Marcello dixit. Eum victoria omnia profana fecisse. Ex ideo Roma à Gallorum manibus recuperata, sana omnia, quod ea hostes possiderent, restitui, expiarique oportuit. *Liv.* l. 6. c. 50; cujus sententiae causas deinceps evolvemus.

Præsertim fieri solent circumfesso loco, & eventu adhuc dubio, voto, ac spe ubi facilius capiundæ, ne adversi sint Dii, sed novae religionis, novarumque sedium studio delinunt aut in obsequium partes transeant,

aut obseforum ne foveant. Posterius autem accidit expugnato jam, & occupato loco, sive cum certum saltem est capium iri; tum enim creditum est, Deos ultro excedere locis ab hoste devictis.

Ita Aeneas, capta jam, & fumante Troja; ac desperata salute, sociis ait: (*Virg.* l. II. *Aen.* v. 350.

— Quae sit fortuna, videtis.

Excessere omnes, alytis, arisque relictis.

Di, quibus Imperium hoc steterat, —

Quod & Petronius Arbitr ex tabula praedicta, quae Trojae halosin pictura referebat, ita expressit:

Jacet sacerdos inter aras victima,

Plangitque terram, sic profanatis sacris,

Peritura Troja, perdidit primum Deo.

Eaque potissima ratio fuit, qua Camillus populum detraxit a pertinacia defendendi Romam, & migrandi Vejos nuper captos, propalam testatus, se nefas ducere, desertam, ac relictam a Diis immortalibus urbem incolli. *Liv.* l. 5, c. 30. Ita Hierosolymis capta, inter prodigia, seu praesagia recensetur: *Eslo Pentecostes motu ex intimo templo auditum esse sacerdotibus motum, & strepitum quandam, & mox subitam vocem. Migremus hinc.* Joseph. de B. Jud. l. 7, c. 12. Quod idem quoque retulit Tacitus *Hist. lib.* 5, c. 13. *Auditam humana majorem vocem; excedere Deos: simul ingentem motum excedentium.* Adeo constans fuit gentium opinio, devicta loca deferri a Diis suis.

Dux vero causae sunt, cur credi oportuerit, loca ita ab hoste capta, viduata sacris, & derelicta a Numinibus suis intelligi. Id enim statui par erat, sive civitates victae propitiis Diis suis, sive iratis, aut insensis uti crederentur. Si enim hoc, ut offensos, victis forte suis, Deos haberent; vel propter haec ipsa vitia, aut facinora, deseruisse populum existimandum fuerat, quod factis suis id meruissent. Ita Annibal cum Selinuntena in Sicilia expugnasset, & Syracusani missis legatis eum monerent ut Deorum fanis abstineret, respondit, *Deos incolis insensos Selinuntae jam excessisse.* Diod. Sicul. *Hist.* l. 13, c. 59. Et Cleopatra, victa cum Antonio, per Deos Romanos, non per suos, obtestatur, addita ratione: *Nostri enim nos prodiderunt.* Plutarch. in *Anton.* c. 107.

Sin prius, ut propitios, propensosque in populum Deos fuisse, eoque tutelam eorum suscepisse putetur; perinde dicendum fuit, Deos quoque, ut victos, cedere loco victo-

B 2 ribus:

ribus: quod enim inter partes certamen est, idem quoque inter eos esse oportet, qui partes defendunt, earumque praesidium, ac tutelam recipiunt, sc. inter utriusque partis Deos tutelares, *supra b. Dissert.* Victa igitur parte, victos quoque, qui ab ea steterunt, Deos, parti victrici, ipsosque adeo Diis victoribus tanquam certamine superioribus loca cedere necesse est. Quae eleganter Virgilius depingit, cum de Pantho Phœbi Sacerdote ait: *Æneid.* 11. v. 320.

Sacra manu, visisque Deos, parvumque nepotem

Ipse trahit.

Et *Æneid.* 1. v. 72.

Ilum in Italiam portans, visisque penates.

Ac iterum ipse *Æneas d. l. i. v. 382.*

— — — Raptus qui ex hoste Penatis

Classe veho mecum. — — —

Unde Albani cum tres fratres Curatios animarent ad fortiter pugnandum, siont, *Deos patrios munus eorum intueri manu.* *Liv. lib. 1. c. 25.* Et Camillus ita suorum animos in Gallos acuit, *quod pugnaturi sint in conspectu habentes sua Deum.* *Liv. lib. 5, c. 49.*

Unde & hoc est, quod studium quasi fingitur populi victi Deos suos servandi; & ipsorum Deorum, alibi sedes querendi. Idem *Æneas* se ita monitum narrat ab Hectorē, ab inferis sibi apparente: *Æneid. lib. 2. v. 293.*

Sacra, suasque tibi commendat Troja penates;

Hos cape fatorum comites; his munia quære.

Et tum mox v. 296.

Sic ais, Et manibus citatis, Vestramque potentem,

Æternumque adytis effert penetralibus ignem.

Et hos raptos ex hoste penates, ait, se classe secum vehere *loc. cit.*

Qua ratione Bacchus quoque, apud Jovem patrem intercedens pro Thebis, petit urbi parci, aut sacra saltem sua alibi restitui, apud Papin. *Statium Thebaid. lib. 7. v. 178.*

Cedo equidem: (victis Thebis) quo sacra tuum, ritusque parentum

Gentis abire jubet! — — —

Et mox de iisdem sacris:

Da sedem profugo!

Tanti visum fuisse Diis Gentilibus, creditum est, certam cultus, sacrorumque sedem habere inter homines.

Quin & id creditum fuisse videtur, posse victorem vel auferre eis Deos, sacra v. gr. evocando si velint, aut relinquere si eos ipsi iratos potarent. Uti de Romanis refertur, quod Tarento Herculis simulacrum Romam transtulerint, reliquos vero Deos tanquam Tarentinis iratos ipsis reliquerint. *Ald. Liv. l. 27, c. 18.* Et hoc casu ergo non videntur desisse sacra. Ita Gentes cum Diis suis tanquam cum hominibus ipsis egere.

Hæc primum exponenda fuerit, ut appareret, quæ præcipue causa esset juris illius Gentium saltem secundarii, communi populi usui, consensuque comprobati, quo loca sacra ab hostibus capta desinunt esse sacra, & intelliguntur fieri profana. Cum enim sacrorum usus unice in Deorum cultu consistat, & Deorum causa, atque ad eorum cultum comparata illa sint, nihil sacri relinquitur Diis fugatis, vel fugientibus; nec cultus auminum intelligi potest sine numinibus.

Accedunt alia momenta. Idem enim consequens est ejus sententiae, qua numina arbitrio civilis potestatis adfiscuntur, eisque templa pro libitu dedicantur. Ea enim potestate victa, & subacta ab alio, cessant penitus omnia ejus arbitria, ac jura; & adeo, cum & dedicandi potestas, omnis perinde, ac reliqua imperii jura captivitate extincta fuerint cum ipsa civitate, dedicationes quoque extinguere necesse est. Enim vero cum civitas illa Deos assumeret ut in tutela Deorum suorum esset, desinit tutela civitatis, cum civitas esse desinit, ut omnis tutela morte, aut interitu Clientis, cujus illa fuit propria; quod & relatorum natura pervincit. *arg. §. 3, quib. mod. tut. finit.* Denique, vel ideo aliter statui non potuit, quia civitate omnia quasi vacua, etiam liberi homines in servitutem redacti, nullumque adeo pristini juris vestigium relictum fuit: qua ratione utitur Jurisconsultus in *d. l. 36;* & inde nec sepulchra hostium devictorum religiosa nobis dicuntur, *d. l. 36. l. 4, ff. Sep. violat.*

Hoc ergo tanquam jus commune Gentium, etiam jure Romano nostro relatum est in *d. l. 36, ff. de Religios.* Loca sacra ab hostibus capta, desinere esse sacra, ac religiosa, ac fieri profana. Et hinc marmora, monumenta eximi inde, & alienari, atque ad quosvis usus humanos transferri possunt, & cessat sepulchri violati actio: *d. l. 4, ff. de sep. viol.* ita tamen ut si liberentur ab hoste,

hoste, perinde, ac omnia jura, postliminio restituantur, d. l. 36. Ex hæc ita juris fuisse singularis, nec ad alios casus extensa; etenim si diruta, aut collapsa fuerit ædes, area tamen manet sacra, l. 6, §. 3, ff. de *Rev. dio.* §. 8, eod. nec in commercium venit, l. 73, pr. ff. de *contr. tut.*

Adeo autem Romani confisi sunt huic ritui evocandi Deos, ut inter occultissima eum habuerint, idque summa cura, ac studio egerint, ne quem ipsi haberent Deum tutelarem, seu in cujus tutela urbs esset, & ipsius urbis Latinum numen vulgaretur: ut caverent, ne quod *sape adversus urbes hostium fecisse se movent, idem ipsi quoque hostili evocatione patenter, si tutela sua nomen discingatur*, ut inquit Macrobius d. lib. 3, *Saturnal.* cap. 9. ubi ait: *verbis nonneti latinum* (forte quod formula sacra non nisi patria lingua, & vernacula concipienda sit:) *doctissimis quoque ignoratum fuisse, nec Dei nomen certo proditum.*

Aliud vero ab evocatione sacrorum fuit devotio urbis, seu exercitus hostilis: etsi enim alterum ex altero inferri quodammodo queat, cum Deorum evocatio execrationem quandam continere videatur, & execrati vutum, ut Dei eos derelinquant; tamen in se aliud est, Deos invitare ad inde migrandum; aliud, odium Deorum impreari civitati: quemadmodum & diversum utriusque ritus carmen est, uti cujusque formulas exhibet Macrobius d. c. 9. Enimvero evocatio fuit Deorum tantum tutelarium; devotio autem fiebat per umnes Deos utriusque partis, uti tum ex memorata formula Macrobi: tum ex ea apparet, qua Decius se devovit apud Livium *lib. 8, c. 9.* Sed votum, ut Dii hosti terrorem injiciant, utraque formula comprehensum fuisse videtur. *Macro. d. c. 9. ff. Liv. d. cap. 9.*

Ex his præmissis B. Parens concludit (in d. D. de *Evocat. Sacr.*), vastari loca sacra jure gentium posse, quamquam id nec inter Christianos, nec apud ipsos Romanos ubique receptum fuerit: ita enim pergit *Sed. 3, §. 4, usque ad §. 12.*

Id vero jam maxime dubium videri debet, num justum, ut & hostili occupatione deleatur loci religio? Id quidem jure Romano, quin & usu Gentium satis constat. ut explicatum id est, rationesque additæ, quod Numina cuique genti propria, ac pecuniaria fuerint, quæ proinde aliis gentibus non fore sacra, sed profana. Verum ex his ipsis

rationibus apparet, contrarium inter Christianos, omnesque veri Dei coltores, tenendum esse. Cum enim cultus Deus vero, & omnipotenti debitus universalis, & omnium hominum, ac gentium communis sit, omnes, etiam hostes, ad illum obligantur, nec sine summa Numinis injuria illa, quæ ei dedicata sunt, ab ullo hominum profanari, & violari impune possunt. Hæc enim ubique divini juris, & illius Dei sunt, qui omnibus, & omnium æque Deus agnoscitur; qui colendus ab omnibus est, non profanandus: nec evocari è gente in gentem potest, cujus ubique Numen præsens esse fateamur: & cui proinde quicquid consecratum est, omnium gentium, ac hostium quoque judicio sacrum est.

Neque obstat alia ratio relata in l. 36, ff. de *Religios.* quod capta ab hoste terra, tota in servitutem ita redigatur, ut liberi homines quoque servi fiant: atque adeo omne territorium, & quicquid publice, privatimque in eo fuit devictorum, plenissimo jore cedat hostium prædæ, ut Scipio Africanus dicebat Nalinisæ de Syphace victo: *Syphax P. R. auspiciis villas, captisque est: itaque ipse, conjux, regnum, ager, oppida, domus, qui incolunt, quicquid denique Syphacis fuit, præda populi R. est.* Liv. l. 30, c. 14.

Enimvero usum hunc Gentium excessisse modum juris naturalis, atque abusum quandam fuisse in hoc more Gentium, quo capti ita servi huiusmodi fiebant, ut impune occidi puterint, etsi in potestate essent, ostendimus in Disputatione de *jure virore diverso a jure belli*; neque adeo id fas belli, aut victuriæ, sed ævum quandam fuisse, etsi Hebræi quoque eo usi fuerint, quippe quibus talianis jure id licitum, quin aliquando & speciali jussu divino ob scelera hostium injunctum erat. Atque adeo inter Christianos sensum mos ille abolitus est.

Sed & inter gentes ipsas tamen, & imprimis à Romanis, improbatæ sunt violationes templorum, & sacrorum etiam armis captorum, & præ sacrilegio habite; adeo ut Diodorus Siculus arguerit eo nomine Pœnos, tanquam peculiaris, & familiaris ipsorum moris, ac sceleris: *Adeo (inquit verbi) crudeli impietate ceteris mortalibus bi Barbari (scilicet Pœni, capto Selinuntio metuentes ne inclusi templis ea, ac una spem prædæ cremarent) præcelebant, cum alii ne quid nefarie in Numen committant, confugientes ad templa impunitate docent:*

*Peni ratione contraria ab hostibus ideo sibi temperaverint, quo sana deorum sacrilegiis manibus depradarentur. Lib. 13, c. 57. In primis autem improbatum id fuit, ubi sacra victoribus communia fuere. Dignum memoria est quod Livius de Fulvio Censore relatu, qui cum ædem Fortunæ Equestris Romæ novisset, ejus exornandæ causâ partem regularum marmorearum, quibus ædes Junonis in Brutis tecta erat, inde ablatas Romam misit, dissimulato sacrilegio. Sed re comperta ipse Censor accersitus, gravissima censura strictus, ac laceratus, tegulæ ex Sæto reportatæ, & piacularia Junoni fieri, decretum fuit. Liv. lib. 42, c. 3. Ubi argumentum a communionibus sacris, inter alia, in Senatus exprobratione ita habetur: *Es sado obstringi religione populum R. ruinis templorum templa adiacentem; tanquam non iidem ubique Dii immortales sint, sed spoliis aliorum alii colendi, exornanturque.* Etenim Juno & Romæ religiose colebatur, Vejis eo translata, ut supra dictum. Similiter Cambyfes quod occupata Ægypto sana dirui jussisset, & ad templum Jovis Ammonis expugnandum exercitum misisset, dicitur sacrilegia patrafse, cum contemptu religionis etiam adversus Deos grassatum fuisse, & exercitum tempestatibus, & arenarum molibus oppressum interiisse. Justin. lib. 1, c. 9. Alia exempla quam plurima, quibus idem ostenditur, accumulatur Grotius de J. B. & P. lib. 3, c. 12, §. 6, 7.*

Unde dicendum videtur, etsi gentibus ea sederit sententia, loca sacra ab hostibus capta fieri profana, ea tamen non obstante tantam remanuisse Deorum reverentiam, ut quicquid in loca ipsa dicata hostiliter actum fuit, pro immuni scelere, ac sacrilegio habuerint. In bello Phocensi novennali, quod quia ex causâ vindicandi sacrilegii spoliato templo Delphico gerebatur, bellum sacrum dixerunt, Philippus contra Phocenses Dux electos jussit milites omnes laureas tanquam Apollinis insignia gerere, quibus conspectis, sine prælio, sola facinoris conscientia fusi, fugatique sunt; eaque res Philippo tantam gloriam peperisse dicitur, ut Diis proximis haberetur. *Ipsam vindicem sacrilegii, illum ultorem religionem, quod orbis viribus expiari debuit, solum qui piacula exigeret dignum existisse.* At cum ipse deinde, urbi-bus Græciæ subactis, sana quoque spoliare non dubitaret, neque sacris parceret, non minus ipsum, quam antea Phocenses, fa-

cilegii reum peregerunt: de quibus omnibus graviter Justinus lib. 8, c. 3, & seqq. Atque id plenius patet supra ex allegatis.

Quæ quidem non satis inter se convenire videntur, sacrilegium fieri in rebus, quæ profanæ sunt, nisi discrimen admissum fuerit inter ea, quæ communia, & utrique parti sacra, & inter ea, quæ soli hosti sacra, nobis profana sunt. In his, si jus omne hostium victoria extinctum fuerit, nihil sacri, vel divini juris reliquum est; secus, ac in sacris communibus: abolita enim per occupationem bellicam consecratione hostili, relinquitur nostra; quia eadem nomina, & quicquid adeo his dictatum est, nobis quoque similiter sacra sunt, non profana. Quod discrimen etiam observat Grotius de J. B. & P. l. 3, c. 12, §. 6.

Nec movet exemplum Cambyfis, quem sacrilegii reum postulant Auctores. quod sacra Ægyptia violaverit, quæ tamen ipsi ut Persæ sacra non fuere, quia Persæ solem unum Deum esse credunt. Just. l. 1, c. 10. Curt. l. 4, c. 13. Enimvero ad solem omnes Gentium Deos referri, erudite dissertit Macrobius Sat. lib. 1, cap. 17, usque ad cap. 24. Et Persæ multos Deos fuisse, testatur Strabo Geogr. lib. 15, c. 14. Et agnoscit Darius, Deos Imperii Præsides memorando, apud ipsum Curtium d. c. 13, & c. 14, ubi precatur non solum per solem, & sacrum ignem, sed & per alios Deos patrios: idque probat Seldenus de Diis Syr. Synagm. 2, c. 8, p. 320; etsi Justinus d. loc. unum solem, & Strabo quoque d. lib. 15, cap. 11, unum Martem is coli, asserat. Argunt enim illi de cultu præcipuo. Sed nec Martis, nec Jovis aliud Numen esse, quam solem, docet Macrobius d. lib. 1, c. 20, & cap. 23. In primis vero Jovis (cujus ædem quoque invasit Cambyfes) nomen Babylonis (quorum rex erat Cambyfes) sub nomine Belis cultum fuisse, pluribus exponit Seldenus d. loc. cap. 1. Notumque est illud, quod ex Orpheo asserit Macrobius d. l. 1, cap. 18.

Εἰς τοὺς, εἰς ἀνδρας, εἰς ἄνθρωπους, εἰς δούλους.

Qua ratione dicendum quoque omnino erit, inter Christianos omnes cum omnia templa Deo vero, quem omnes colunt, sacra, dicataque sint, nunquam illa belli, victoriæ jure desinere esse sacra, neque adeo inter eos Jus illud Romanum allegari posse.

Alia

Alia autem longe questio est, quid ille, cujus imperium est, in res sacras statueret, & maxime, an, & quatenus liberare eas a religione, & ad alios usus convertere possit; quæ foret quarta species liberandi res a religione. Equidem certa regula est, non posse ab eo destrui sacra, templa, &c; non quod non habeat in ea imperium æque, ac in publica profana; sed quia ea res excedit fines imperii: nam nec publica profana ipse vultare, & destruere potest; quia imperium constitutum est ad conservandum, & tuendum, non ad perdendum, neque in discepcionem id trahi potest.

Verum, cum ex hæcenus traditis constet, Imperium summæ potestati æque competere in sacra, ac in profana; consequens est, eidem quoque intra fines imperii de utriusque statuendi facultatem, atque adeo omnia illa agendi sua esse, quæ ad tuendam Rempubl. in sacris, & profanis pertinere visum ipsi fuerit: his enim finibus omnis imperii, vel summæ potestatis ratio concluditur, & absolvitur; quæ quid aliud est, quam tutela civitatis? finisque ejus, quam salus, pax, & securitas populi? Quid ita LL. 12, tabb. expressum fuit, *Salus populi suprema lex esto*.

Ex his, quæ hæcenus, & in Sect. 2. expolita sunt plenius, hæc quasi consecratia oriuntur. Hinc enim recte inferitur, ubi de modo, vel ratione extrinseca cultus divini agitur, imperii, seu civilis potestatis esse de eo statueret; modo ne conditio cultus divini fiat deterior. Ita potest modum templorum pro re nata vel redocere, vel augere, vel alias immutare, si alius commodior, expeditior, vel melior exercitii sacri modus sit, idque evidenti ratione appareat.

Quæ de causa ita quoque id sancitum est in Pace Osnabr. art. 5; §. 30, ubi dicitur, jus reformandi coherere Imperio Civili, seu, quod in Imperii Statibus idem, superioritati territoriali: adeoque non potestati Clericorum; hæc enim sola questio, de qua contentio erat, ibi deciditur: adeoque contra Clericos, non contra subditos; de his enim alia mox regula, seu norma subjicitur, §. 33, *Et seqq.* de quo mox.

Ex eadem ratione sequitur, si agatur de abusibus sacrorum tollendis, id quoque arbitrium imperii, seu summæ potestatis esse. Ea enim est pars præcipua reformationis, ejusque complexu inprimis continetur. At-

que hæc reformationis in Imperio factæ causa pluribus in locis fuit, ut abusus in ecclesiis, & maxime in monasteriis inter clericos, & monachos tollerentur. Quod cum illi refractarii, ac rebelles, inextinguibile nefas, ac sacrilegium esse clamarent, immenem in se crudelitatem, sevitiamve exerceri calumniarentur, turbas ideo in Imperio cicerent, alioque in Principes suos amarent, jussi sunt officio cedere, quæ omnia ex actis publicis constant. Atque id jus Pace Osnabr. superioritati territoriali quasi postliminio vindicatum, eoque illi Reformatores absoluti sunt. Nullibi vero unquam subditi quoque prætextu reformationis ob religionis confessionem expulsi, aut male multati, aut conscientie coactæ, vel excruciatæ fuerunt, neque hoc pro jure reformationis habicum, aut sub eo comprehensum, vel intellectum fuit: unde perperam tale quid ex jure talionis defenditur, ut quidam faciunt. Vid. *Jus Publ. nostrum* c. 18, §. 31.

Id enim e contrario certum est, nullum esse imperium in conscientias, & omnino longissime id excedit fines potestatis humanæ. Etenim cum conscientia ne quidem sit in nostra ipsorum potestate, nedum in alterius esse concipi potest. Non est illa res voluntatis nostræ, quæ & nostro arbitrio mutari, & alterius parere potest; sed res intellectus, quem formare, aut necare, humanæ opis non est. Non magis itaque hominis est, conscientiam vel alterius cogere, vel propriam refringere, quam vel ipse statueret potest, vel alii statuendum injungere, his bina esse centum, vel nivem esse atram. Philippos Arabs Christianus fuit, *Cuspin. in Philippo Arab.* sed sacra Imperii, quod fere totum adhuc gentile erat, non mutavit. At mutavit Constantinus M. non coactis civibus, sed quia tum major pars jam erat Christiana.

Thuanus, Vir ut eruditione, judicio, ac ingenio incredibili, ita fide ac candore pari, provocans ad experientiam, & gesta temporum, quæ nemini uni magis competere fuere, quam ipsi, ita in epistola nuncupatoria operibus suis præmissa scribit: *Experientia satis edocti sumus, ferreus, flammæ, exilia, proscriptioes, irritasse potius, quam satiasse morbum mentis inveteratæ; ad quem providè curandum non ita, quæ in corpus tantum penetrant, sed doctrina, Et secula institutione, quæ in animum leniter instilla-*

infiltrata descendit, opus esse: alia quippe omnia pro arbitrio civilis Magistratus, atque adeo Principis, sanciuntur; sola religio non imperatur, sed ex præcepta veritatis opinionione, accedente divini Nominis gratia, bene preparatis mentibus infiltratur. Ad eam cruciatus nihil valent, quin observant potius animos, quam frangunt, aut persuadent: quod de sua illa sapientia tam magnifice prædicaverit Stoici, hoc nos multo iustius de religione dixerimus. Et in sequentibus prolixè rebus ipsis id commonstrat, tum ex Augustino rem præclare deducit, ex quo in Canones id relatum est: deinde ex more, & sententia primævæ Ecclesiæ, quæ contenta fuit excludi hæreticos ab ecclesiâ, idem demonstret, ostenditque, quam illa, & pii Episcopi, ac inter eos B. Martinus (quem Sulpitius Severus ab. z. *Hyst. Eccles.* circa A. C. 186, virum, dicit, planè Apostolis conferendum) inde abhorruerint, etiam in causâ Priscilliani execrabilis doctrinæ auctoris, & quantopere factum reliquorum Episcoporum detestati fuerint; idque ex relatione ipsius B. Ambrosii, cuius hæc verba exhibet: *Cum vero ex ferentialium istorum Episcoporum sententia, Maximus (tum Imperator) postea decessisset, Tribunos sinum potestate armatos ad Hispanias mittere, qui hæreticos inquirerent, deprehensis vitare, & bona adimerent, idem B. Martinus apud eum tenuit, ut decretum revocaretur.* Deinde Sulpitium Severum d. lib. 2, circa fin. suæ ætatis Episcoporum violentiam, secutisque inde in Ecclesiâ, & misera plebe Dei, calamitates deplorantem d. lib. 2, circa fin. exhibet, & inde agnoscit imaginem temporum pueritiæ suæ (sub Henrico III.). Hinc laudat Ferdinandum I. ut sapientissimum Principem, qui pacem religionis sanciverit; tum incidit in ea, quæ contra Vallenenses, homines innocentes, simplices, & conscientie suæ tenaces, horrenda immanitate, & truculentissime acta sunt, pluraque alia lætè perdigina in eam rem affert vir pius, ac cordatus, & ingenuos, quibus vim a conscientii abesse debere evineit.

Nec potest quisquam aliter sentire, nisi immanissimos, & severissimos primæ ecclesiæ persecutores, ac Tyrannos pari ratione absolvi velit, quorum in Martyres patrata omnia comprobare, quin laudibus extollore eos oporteret. Illi enim persecutores non minus persuasi de sua religione, ejusque ze-

lo accenti fuere, quin longe plus causæ ipsius fuit contra Christianos seviendi, a quibus tota religione, omnibusque castris dissidebant, cum Christianis inter se de cultu veri Dei conveniat, quin inter eos, qui 4. Concilii Catholicis quæ veræ ac sinceræ ecclesiæ Catholica, post Dei verbum, unica norma, ac regula sunt, & jure habentur, (vid. Nov. 116, c. 3; §. 14. & cap. 4, §. 8. junct. l. 7, §. 4, de *Sacram. Trin. Disp. nostra de jure circa Har. 6, §. 1, & seq.*) subscribunt, his magis sit de auctoritate hominis, vel humana, quam de cultu Dei; scilicet his inter Imperium, & Sacerdotium, quæ factionibus Gibellinorum, & Guelporum, ejusdem Religionis hominum, cruenta adeo, ac funesta fuit.

Sane, quam invisa res ea sit ipsi sanctissimo Servatori, patet ex eo, quod tantopere abominatus fuit factum Phariseorum, eorumque studium, Profelythos, id est, foveos religionis suæ, querendi: cum tamen his nec vis ulla fieret, & ab idololatrico illos volentes ad veri Dei cultum converterent. Quid ergo statueret de his, qui vero Deo, ac Servatore imbutos, atque ad amulum veræ Ecclesiæ catholicæ, seu 4. Conciliorum formatos, sui commodi non divini cultus causâ, ad sua sacra, vi, ac martyriis, fusoque in immensum hominum, ac Christianorum sanguine, percellere tantopere laborant, & alias perpetuos hostes proficientur; ut nihil plane reliquum sibi fecerint, quo Phariseis, quo severissimis Ecclesiæ persecutoribus irasci possint? Quæ non aliter, quam commendandæ pacis religionis causâ, quæ Palladium Impeni est, dicta sunt. Vid. *Jus publ. nostrum* d. c. 18, §. 28. Persequeremur jam reliquos modos liberandi res a religione.

Esti vero demonstratum jam sit, loca bello capta inter Christianos, & veri Dei cultores, non fieri profana; ac victoris tamen jam arbitrium est modum sacris statuere, adeoque & sua sacra, si velit, prioribus surrogare. Cum enim jure victoris destructo priore Imperio novum ipse armis quæverit, jam ipsius est statum publicum in sacris, profanisque formare, non abolendo cultum numinis: sed prout è re publica, vel divina visum fuerit, instituyendo. Quæ res facit ut vel nova templa novis sacris extruere, vel veteribus illa inferre, aliquando etiam priora ad alios usus convertere queat; modo æque cultui divino ex victoris populi

populi iudicio prospectum sit. Ita enim & Romani evocatione sacrorum non abolevere cultum Deorum, sed vel eos transtulerunt in alias sedes, uti in suam urbem, vel foos iis substituerunt, vel hostibus, quibus ipsi infensi erant, Deos, quos ipsi iratos putabant, reliquerunt. Uri exempla supra allata testantur.

Unde plurimum interest inter victorem, & imperii successorem. Hic enim in idem imperium, eundemque Reipublicæ salvæ statum succedit, cumque adeo in sacris, profanisque tueri oportet: neque ex successione plus juris consequitur, quam fuit decessoris, de cuius jure reformandi, ejusque finibus dictum est supra, & dicitur adhuc deinceps.

Præterea dubitandum non est, quin summa potestas disponere quoque de rebus sacris possit, pro summis necessitatibus publicis: ut ad redimendam pacem, defensionem reipublicæ, &c. Cum enim sacra etiam in contentionem bellicam veniant, ob ea bella gerantur, ipsa pariter eventus armorum sequantur, & jure belli, & victoriæ amissa hostium fiant; longe magis equidem, quod armis potest, etiam pace, ac transactione fieri poterit: & quæ cum interitu civitatis peritura essent, pro conservatione ejus impendi. Neque sanctior ullius oblationis, votique usus intelligi potest, quam Rempulicam ab interitu defendi, pacem fella armis, & nutante Republica recitari, laborantem periculis civitatem servare, & ipsa suomet pretio sacra, quæ ipsa pars civitatis, & imperii sunt, asseri, atque ab exitio vindicari.

Ita sane in Republica, & Ecclesia quoque Judaica veteri fecerunt Reges etiam piissimi, ut cum immineret cervicibus hostis gravis, ac potens, qui non aliter propulsi videbatur posse, thesauros quoque Deo sacratos templo ablatis hosti, citi idololatras, obtulerunt: uti id patet exemplo Regum Judæ, Assiæ, & Reg. 15. v. 18. Joas, 2 Reg. 12, v. 18. Achaz, 2 Reg. 16, v. 8. Hiskie, 2 Reg. 18, v. 15. &c. qui potentissimos tum Syriæ Reges hac pecunia sacra ab invasione, & oblatione vrbis, & quasi a jugulis suis arceverunt, aut sedere, ac pace sibi conciliarunt.

Idque est, quod notissimo quoque jure proditum est, rem sacram profanam fieri posse. Ita dicitur in L. 83, §. sacra, ff. de verb. obl. ibi: *quantum sacra profana fieri*

possunt. Et mox: Si versus lege aliqua res sacra profana esse ceperit. Item in L. 117, §. 6, Eod. tit. de re sacra dicitur, quod nisi hoc mutari, & id. quod nunc impassibile est (ut res sacra, quæ divini juris, neque in commercio est, vendi queat), postea possibile fieri, adeoque profana. Quod idem dicitur in §. 2, de lunt. ship. nec dubii juris est. At qui si res sacra profana fieri potest, certe non alia justior, & major causa est cur possit, quam Reipublicæ pax, & eoque tranquillitas. Cujus autem auctoritate res profana, & liberabitur a religione? Invenitur in d. l. 83, §. 6, vers. Nec revocantur, scilicet, lege aliqua, adeoque ostendit civiti, & legislatoria, cujus imperio id continetur, ut ostensum supra.

Atque ideo lege civium permittum est vasa quoque sacra vendi, oppignorari, solvique posse pro redemptione captivorum hominum privatorum, quin si non necessaria sint ad res sacros, sed alia sufficiant, etiam ad res alienum Ecclesiæ solvendum, causa cognita, ea alienari. Nov. 110, c. 10. Quod & jure Canonico asseritur, & a Th. Ambrosio graviter defenditur in c. *Aurum 10, caus. 12, q. 2.* & inprimis ostenditur, majoris multo pietatis esse, ad optimos usus ea impendi, quam sterilia esse.

Sed nec unquam inter Gentes ambiguum fuit, de sacris disponere potestatem civilem posse. Plutarchus in Tib. Græcho c. 22. perbene inquit: *Tam sacrosanctum nihil est, quam quæ Diti dicata sunt donaria; nemo tamen inquam prohibuit populum his uti, hac mutare, ea transferre, uti voluerit. Idque pluribus exemplis, ac monumentis illustrat Grotius de Jure Bell. & Pac. lib. 3, c. 5, §. 1, n. 3.* Ubi inter alia id rem facit quod ex Seneca Patre asserit, qui ait: *Pro republica plerumque templa nudantur, & his usum stipendiorum dona constamus.* Et ex Trebatio Jurisconsulto: *Profanum, quod ex religioso, vel sacro, in hominum usum, privatumque conversum est.* Idemque liquido probant formulæ illæ conditionis, quarum supra injecta est mentio, quibus quilibet populus sui juris sacra æque, ac profana, alii populo dedere consuevit. Ut populus Collatinus delubra, divina, humanaque omnia. Liv. lib. 1, c. 17. Populus Campanus urbem Capuam, agros, delubra Deum, divina, humanaque omnia. Liv. lib. 7, c. 31. Iterumque postquam desinverunt. Liv. lib. 26, cap. 33. In eandem formulam con-

venit Regi Thebano cum hostibus, qui deinde ex ea apud Plautum in *Amphytr.* *Act.* 1. *Scen.* 1.

Dehincque se, divina, humanaque omnia, utramque, & liberet.

Atque hæc est, quæ proprie, voce hodie inventa, ac recepta, *Secularisatio* dicitur; de qua doctissimam Disputationem conscripsit Marcus Rhode.

Quod si igitur de sacris, iisque rebus, quæ divini plane juris sunt, id verum est, nemini in mentem venire potest, ut de rebus aliis, seu terris ecclesiasticis, quæ Deo consecratæ non sunt, dubitet, quin ei, cujus imperium est, intra ejus fines de iis statuendi potestas sit: quippe quæ nec sunt divini juris, nisi quis dixerit, eo sensu esse, quo & res sanctæ quodammodo divini juris dicuntur: neque extra commercium, nisi quia publica sunt; scilicet Ecclesiæ, quæ est pars Reipublicæ, ac Imperii. Hæc ergo bona Ecclesiastica ideo saltem alienari nequeunt, quia publica sunt: nam nec publica profanari possunt; non alia causa, quam quod legibus publicis eorum alienatio interdicta est, nec quod publicum, seu populi est, alius invito populo alienare potest.

Unde id primum certissimum est, quibus casibus ipse res sacræ, & divini plane juris, alienari possunt, multo magis res ecclesiasticas posse. Cum igitur demonstratum jam sit, pacis publicæ causa terras cum omnibus sacris deduci posse; nihil dubii remanet, quin multo magis bona ecclesiastica possint. Et cum imperium civile a natura constitutum sit ad tuendam, & conservandam rempublicam; non potest ambigi, quin eorum harum alienatio, si ad reipublicæ pacem, & securitatem requiri visa fuerit, rata plane, ac valida sit. Enimvero notissimum est, Imperium, seu Imperatores legibus latis certum alienandi res ecclesiasticas modum præscripsisse, & pro utilitate ecclesiæ alienationem earum causa cognita permississe: ut patet ex l. 17. c. de SS. Ecclesiæ. Nov. 120. c. 1, & seqq. *Gudelin. de jure noviss. lib. 6. cap. 24.* Cujus igitur rei facultatem aliis lege permittere potuerunt, eamne ipsi non habent? & quod pro utilitate ecclesiæ aliis permittere potuerunt, id ipsi pro conservatione totius reipublicæ non possunt? cujus publica salute omnium partium in sacris, & profanis salus, & securitas comprehensa est.

Sane, cum salus, & pax reipublicæ sit ultimus Imperii finis, summa rerum, compendium omnium bonorum, ac fastigium publicæ felicitatis, ac societatis, non possunt bona ecclesiastica justius, & sanctius, aut ad usum magis pios impendi, quam redimendæ pacis, & securitatis publicæ causæ, si illam aliter obtineri non posse visum fuerit: quod vel ex ipsius B. Ambrosii loco jam ante ex c. 70. *caus. 12. qu. 2.* allato intelligi potest.

Imo esto (quo tamen nihil vanius est), non esse Imperio jus in res ecclesiasticas; adhuc tamen bello orto arbitrium pacis de omnibus, quæ intra fines Imperii sunt, & quæ in contentionem armorum, & discrimen belli venerunt, penes eum esse, cujus est summa potestas, & jus belli, ac pacis, nemini quisquam sobrius negavit.

Neque usum gentium exemplis, quorum jam copię ante adductæ sunt, ulterius propugnare opus est. Omnium instar esse potest quod præ oculis omnium est, in bellis, quæ inter Christianos, & Turcas gesta sunt, ut plurima fuere pluribus retro sæculis: etenim iis tot terræ, Principatus, Regna integra, cum omnibus sacris, vel armis ab infestissimo hoste extorta, vel pace, & transactione ipsi cessa, atque in manus, & ditionem tam impie religionis dedita fuere; neque tamen ulli hominum in mentem venit, summos Principes, inter quos bellum fuit, non potuisse suo jure bellum ita, ut factum, pace finire: & cum moto bello se, urbes, agros, crues, templa, sacra, & divina, humanaque omnia, totamque Rempublicam in ambiguum adeo Martis aleam, eventum pericula, armorumque discrimen conjicere, ac bello de iis contendere fas fuerit, non potuisse etiam eodem jure de iis transigere, & pace tali tot malorum, calamitatum, mortium, exitiorum, formas extinguere, eaque a cervicibus suis, a capite, a Republica depellere.

Unde nihil magis abhorreere potest a sensu communi, quam famosa illa proestatio, quæ extat apud Lunderorium *Tonn. 6. contin. 2. lib. 3. cap. 7. fol. 423.* & apud Linnaeum *Add. 2. ad lib. 1. cap. 12. pag. 229.* & ad *Capit. Ferdin. IV. art. 2.* ac Roma emissæ fuit contra pacem Monasteriensis, & Osabrugensem, quæ pax consensitus reddita, & potestas civilis in res ecclesiasticas, de qua inde ab Henrico IV. per 6. secula lis inter Imperium, ac Sacerdotium, funestissima

simis motibus fervuerat, & qua partem di-
midiam, eamque longe optimam Imperio
detractam esse, teste Conringio, credebatur,
postliminio restituta fuit.

Illud vero pactum erat, quo non terræ
hostibus cesseret, sed legitimis dominis aut re-
lictæ, aut restitueret; non sacra hostibus de-
dictæ, sed sua Statibus, ac Civibus Imperii,
ut ante bellum fuerant, servata; non aboli-
tus Dei cultus, sed ad amissum divi-
næ legis, iudicio iusti terrarum magistratus,
exactus; non evocata sacra, sed eodem le-
gitimo iudicio emendata; denique bona pu-
blica usibus publicis, quibus exempta qui-
dem videbantur, asserta, at sacris, & cul-
tui divino nihilominus ita consultum, &
prospectum fuit, ut sacris necessitatibus ni-
hil penitus decesserit. Hanc vero curam, ad
vigilantiam incumbere summæ Imperii potesta-
ti, ut operam det ne cultus divini exerci-
tium deficiat, sequeat, aut langueat; qui-
bus vero modis, locis, &c. illud optime,
& commodissime effici possit, ac debeat,
iudicium esse ejus, cujus loci Imperium est,
demonstratum jam fuit.

Quid vero causatur illa protestatio? Qua-
tuor inprimis. 1. Septenarium Electorum
numerum, sedis Romanæ auctoritate olim
constitutum, sine ejus beneplacito non po-
tuisse augeri. 2. Pacem de rebus Ecclesiasticis
sine ejus auctoritate factam nullius mo-
menti esse. 3. Offici ea animarum salutis; &
4. commodis, ac auctoritati sedis Roma-
næ &c.

Ceterum 1. quam illud signum pugnet
cum certissimis historiæ monumentis, in-
ter alios accuratissime demonstrat Onuphrius
Panvinus *trakt. de Comit. Imp. cap. 6. per tot.*
& vel oculis exhibetur in jure nostro
publico c. 10, 11, *§. 12. 21.* Hic error re-
futatus est tota Sectione 2. & 3. 3°. Cul-
tus Dei, pace illa concessus, ad amissum
quatuor Conciliorum vere Catholicorum for-
matus est, nec ab iis, adeoque ab Ecclesia
vere Catholica, vel minimum recedit. Lis
vero fuit de Jurisdictione, & Imperii jure
in res Ecclesiasticas, adeoque de re, ac ju-
re humano; & de abusibus quibusdam,
quos præter quatuor illa Concilia irrepsisse,
universalis omnium tum sententia fuit, a
Sigismundo Imp. laudatissimo, ipseque Con-
cilium agnita, reformatioque adeo decreta,
sed a sede Rom. impedita. *Vid. Jus publ.*
cap. 18. §. 21. §. 25. Et passim. Utinam ergo non
aliunde periclitaretur animarum salus! 4°.

Qui jure suo utitur, nemini injuriam facit,
etsi adventitiis aliorum commodis id officere
videatur, per text. eleg. in l. 24. §. 5. f.
§. 1. 26. ff. damn. infest. Nec sunt aliorum
commoda, cum nullum eorum jus est. Au-
thoritas autem intra leges Cujas; ultra, nul-
la est. Adco omni stipula levior, ac vario-
ra sunt, quæ in conspectu terrarum orbis
contra pacem tam sanctam, ac solemnem
edita, ac jactata sunt.

Enimvero omnia posthabenda erant paci
tam necessariz, & quieti publica a bello
civili funestissimo. Videri sine posset, 30
annorum cladibus expletam esse armorum
crudelitatem; tot rivis fide interim sangui-
nis humani, & Christiani, extinctam ædium
sitim; tot incendiis, ac vastitatibus exstur-
ratam belli rabiem, ut jam non satietas eo-
rum omnes cepisset, sed nausea, & abomi-
natio. Neque plane vox hominis foret, da-
ri bellorum causas, ac lites, de quibus in-
ter Principes, & populos contenditur; que
non possent fide interposita, ac pace facta,
coalescere. Quæ sententia auctorem extra
humanam societatem constitueret, *Liv. l. 6,*
c. 42. in fin. hostemque humani generis fa-
ceret, cum quo nunquam posset nisi ejus
internecione debellatum videri. Unde nun-
quam satis laudari potest summa illa pietas,
religio, & magnanimitas Gloriosissimi Im-
peratoris, & Regum, ac Imperii Principum,
de conscientiarum securitate paciscentium,
qui pacem illam sacrosancam, ac inviolabi-
lem, contra iniquas hujusmodi molitiones,
& protestationes esse, & in ipsa pace juss-
erunt, ac Imperii Constitutionibus, & Ca-
pitulationibus sanciverunt. *Cap. D. Leopold.*
art. 2, in fin.

In belli usus conversas], Idque exemplis
novioribus probat B. Parens in d. *dispo-*
siti. §. 3. §. 25, usque ad §. 32. Verba modo
allegavimus.

Sub pollicitatione restituenti] = Tunc res
sacrae vel alienantur, quia quantitas fa-
cta manet.

Hoc ergo gentium jure usus Germanicus]
= Immo hoc naturæ jure usus est.

Tacito] = *Annal. l. 1, c. 51.* Factum hoc
= explicavimus c. *præced. §. 9, n. 2.*

Sic Livius] = *Lib. 25, c. 40. §. lib. 26, c.*
11. Marcell. 26, 29.

Nomen aliquod inesse credatur] = Im-
mo non potest id credi, quia res illa fa-
cta est ex lege superioris, quæ lex
cessat,

« cesset, ubi tes illa in potestatem victoris
« stantur.

« *Li hoc sensu impietatis*] » Generosius est
« abstinere; ac impietatis accusari nequeunt.

« *Lasit etiam gentium juri*] » Intelligunt
« jus naturæ. Nam gentium jus lædi non

« potest, quia tale non existit.

« *Donant non, ex tunc opimonis periculum*] » Nu-
« men scilicet, aliquod inesse simulacro.

« *Aliud est si hostes non idem sentiant*], A-
« deoque si res ipsa sacra non est.

« *Sed et præception est, gentium simulacra*
« *abolere*] » Verba in Deuteronomio c. 7, v.

« 5, et 25, hæc sunt. *Aras eorum subvertite,*
« *et confringite statuas, lucasque succidite,*

« *et sculptilia comburite.* At licentia hæc
« non est ex jure aliquo gentium volunta-

« rio, sed ex ipso jure naturæ: imprimis
« cum accedat hic iustus, & auctoritas Dei.

« de cuius jure unice apitur, qui voluit res
« sub falsis notis sibi consecratas violari.

« Equidem merito miratur Seldenus de
« Jur. Nat. l. 2, c. 11. contrarium huic a Jo-

« sepho asseri legem; ubi inter alias divinas
« leges hanc refert: *nemo blasphemus Deos,*

« *quos alia civitates Deos esse asserunt, nec*
« *spolianda sua peregrina, nec donarint Deo*

« *cuiquam dication auferendum*; cuius rei
« contra Appionem libro 2. hanc rationem

« affert, quod Dei nomine negligenter
« Quin & Phao, Moſen vetuisse convitium

« in alienos Deos, tradit l. 1, de Mon. et
« l. 3, de vita Moſis, tum metu ne gentes

« vicissim vero Deo maledicant, tum ne quis
« discipulus Moſis aduſcat ullo modo apel-

« lationem Dei contemnere. At fictas has esse
« leges, & vel ex male intellectis Moſis le-

« gibus, vel ut Romanis blandiatur, Juse-
« phum hæc scripsisse, ait Seldenus de J.

« N. l. 2, c. 11. Sane, locutio illa genera-
« lis, *alii non maledices*, intelligenda est de

« viris Principibus; atque Philonem quoque
« legem de Principibus populi intelligere,

« Rabbini recentiores docent. Seld. d. l.

« *Nam quod sibi accipere voluntur*] » Du-
« bium auctor hic removet, quod theſin

« ejus, *quasi alienis sacris parcendum sit*,
« labefactare videtur: opponi enim posset,

« prohibitum fuisse Judæis, aurum, & ar-
« gentum, ex quibus idola facta sunt, con-

« cupiscere, ita ut ex idolo nihil in domum
« infetere liceat. Dent. 7, v. 25, et 26,

« idque, teste Josepho, ideo quia alienis
« sacris parcendum esset. Auctor respondet,

« prohibitum id non esse propter cultum

« natura his rebus debitum, sed ut a con-
« tactu abstinerent rei, quæ anathema erat:

« adeoque legem hanc mere fuisse ceremo-
« nialem, arbitratur. Rectius dicendum,

« Deum loqui de folis populis damnatis,
« eorumque sacris; his enim folis anathema

« imposuit, adeoque in his folis ipse con-
« tactus interdictus est.

« *Romanis haud digne blandiuntur*] » Vid.
« Gron. b. Nec mirum est, benevolentiam

« eum captare voluisse Romanorum, a qui-
« bus servatus, Romam deductus, beni-

« gneque habitus est, & qui ob ingenii
« gloriam statuum Romæ meruit.

« *De non nominandis gentium Diis*] » Lex
« in Exodo 23, v. 13, ita se habet: *No-*

« *men Deorum, seu Dei aliorum, non me-*
« *moraberis; non audietur ex ore tuo.* Sel-

« denus l. 2, c. 13, statuit, legem illam
« intelligendam esse non de sola memora-

« tione idoli, (id enim illicitum non es-
« se, etsi nomen adhibeatur, quod aliquam

« divinitatem infert, Seld. d. l. p. 259.)
« sed de non inuenda cum gentili, dum

« idololatra est, societate, non forte inde
« adigitur ille ad jurandum per suos Deos,

« & tu sic in causis sis ut velut Diis illi non
« solum memorentur. sed & habeantur. At

« hæc explicatio divinatoria est. Ex ipsa in-
« spectione legis apparet, eam loqui de ju-

« rejurando, quod fit per deos: & ad-
« dicitur, oomen externorum Deorum (ad

« firmandas promissiones, & asserendam ve-
« ritatem adhibitum) ex eorum ore audiri

« non debere. Ratio naturæ hæc est, quia
« jusjurandum est species cultus divini;

« Deus testis adhibetur veritatis, & hic
« autem cultus deoſtris tribui nequit. Vid.

« *ſupr. l. 2, c. 12, §.*

« *Honoris caſſa, aut ſine abominatione eos*
« *nominare lex non ſuadet*] » Immo ſola

« memoratio nominis non vetita erat, ſed
« tunc, cum fiebat honoris cauſa, uti ſi

« adjecto idoli nomine aliquid afferretur:
« colere enim idola, jure naturæ prohibi-

« tum eſt.

« *Dei certiffimo monitu*] » Non opus erat
« monitu Dei; nam ex ratione naturali ſatis

« conſtat, Deum certo loco non includi.
« *In ſimulacris illis non habitare aut Dei*

« *ſpiritus*] » Nam lignum, vel materiam
« Deos eſſe, nec gentiles crediderunt, ſed

« ſimulacris his Dei ſpiritus ineſſe, nuga-
« bantur.

« *Aut bonos angelos*] » Quos Heroas anti-
« qui philoſophi vocabant. Aut

Aut vim astrorum? Astris enim vim divinam inesse, Philosophi statuerunt.

Sed praevis, & humani generis infestis demonibus? Quos proinde colere, cum perfectione divina pugnabat.

Tacitus? *Hijl. l. 5, c. 4.* Ipse id mox (cap. 5.) explicat de Idolis: *profanos intelligent, qui Deum imagines mortalibus materiis in speciem hominum effingunt; summun illud, & aeternum neque mutabile, neque interituum; igitur nulla simulacra verbis suis, necnon templis sunt.*

A Maccabaeis? Ita enim Judas diruit aras in civitate Azoth, & sculptilia Deorum igne succendit. Jonathas quoque succendit Azoth, & civitates, quae erant in circuitu ejus, & accepit spolia eorum, & templum Dagon, & omnes, qui eo con- fugerunt.

Nihil fecit contra jus gentium? Hoc verum est, quia tale jus gentium non existit; at nec contra jus naturae peccavit, quia res ipsi sacra non fuit.

Græci scriptores? *Add. Just. 2, 12.*

Persæ non credebant, in simulacris ulla esse numina? Antiqui Magi nulla admittebant simulacra. *Vid. Clem. Alex. in ad- mon. ad Gent. l. 1, c. 181. Scaurijus?* *Hijl. vet. phil. fol. 1131.* Et temporibus Herodoti id adhuc obtinuit. *Ita id. l. 1, c. 181. Conf. Plin. l. 12, c. 1.* Tempore Artaxerxis autem Veneris Tanandis cultum introductum esse, ait *Clement d. l. Sed & Strabo l. 15, f. 504, ait, Persas Deorum imagines habuisse.*

Sed Deum esse Solem? De quo supra *l. 2, c. 20, §. 47.*

Et portionem ejus aliquam ignem? Celorem enim, seu ignem, causam rerum omnium esse, experientia docet: atque loco Deum ignem dixerunt philosophi. At causa physica confundi non debet cum causa moralis.

5 *Templum jure victoria ingressus est?* Adeoque templum victori sacrum non fuit. *Bene ille quod templo perierit?* *Plut in Pomp. & Joseph. ant. l. 14, c. 8. & l. 1. bell. jud. l. 1, c. 5.*

Non Religione? Pietatis ejus id tribuit *Josephus Antiq. l. 14, §. 8.*

Male quod ingressus est? Atqui templum ipsi sacrum non fuit.

Contento vero Deo? Potius curiositatis gratia: nam scire voluit, num Deorum effigies colerent. Hunc Tacitus ait: *Inde*

vulgatum, intus nullum esse Deum esse- gien, vacuum sedem, & inania arcana.

Hijl. l. 5, c. 9.

Quod & Chaldeis exprobrant Prophe-

Immo non exprobrant ingressum in tem- plum, sed quod in honorem idolorum suorum ex valis ablati haberint. Dan. c. 5, v. 23.

Quasi in conspectu Judæ trucidaretur?

Longe admodum petita est hæc conjectura.

Nihil in eo factum contra jus gentium?

Romani nec contra jus gentium id factum crediderunt, quale ipsis cognitum non fuit; nec contra jus naturæ, quia Roma- nis res ea sacra non fuit.

Tæ sū paxim vint. I. e. belli jure: id. „que eo magis, quod ex templo oppugna- runt hostem. Unde non absque ratione consilarii quidam Tito suadebant, diru- endum esse templum, quod castellum es- set. *Joseph. de bell. jud. l. 7, c. 9.* Titus vero nec pugna captum se incensurum dicebat, nec pro hominibus anima carentia ulciscenda esse. *ibid.*

A D §. III.

Quærit solet, an præscriptione im- memoriali res designat esse sacra. Affir- mat B. Parens in disp. de evocat. sacrar. §. 3. At alibi diximus, per præscriptionem im- memorialem jure naturæ nullum jus ac- quiri in re aliena.

Item & de religiosis intelligi dicitur, Ni- mirum, ut vastari, & dirui jure Gentium voluntario possint. Res religiosas fieri per mortui illationem, diximus supra l. 2, c. 19, ubi simul demonstravimus, hæc reli- gionem non naturam inesse sepulchris, sed lege civili: ex errore illo communis, quod Manes circa illa loca quiescant, indeque turbari non debeant. Religio igitur hic oritur ex lege Principis, cujus effectus cessat si locus ab hoste occupatur: adeo- que destrui possunt sepulchra ut alia loca profana.

Non mortuorum sunt? Mortui enim nullius juris sunt capaces.

Sed orientium, sive populi alienigeni, sive familie? Naturam religiosorum rerum, eorumque effectum, egregie explicavit B. Parens in dissertatione de evocatione sacro- rian scil. 2, §. 17, usque ad §. 20.

Pari ratione, ait, res religiose quoque;
C 3 uti

uti sepulchra, divini juris, ac nullius dicuntur, l. 6, §. 2, ff. de rer. div. §. 7, cod. tit. quæ tamen & ipsa duplicia sunt, privata, & publica. Quin regulariter hæc privata suere; & potuit unusquisque locum religiosum voluntate sua facere inferendo mortuum in locum suum, l. 2, §. 5, ff. de Relig. §. 9, de rer. div. Non dubium tamen est, fuisse & publica sepulchra, cum nec credibile sit, omnes habuisse omni tempore fundos proprios, ut inferre potuerint in locum suum: & plurima sepulchra in via Flaminia, via Latina, via Appia fuisse, & Augures, seu Pontifices locum sepulture assignare solere, refertur. Vid. Alex. ab Alex. Gen. dier. lib. 3, c. 2, in fin. Rost. de Antiq. lib. 5, c. 39. Plut. in Tib. Græc. c. 13.

Dicuntur vero sepulchra quoque divini juris, vel hoc ipso, quod non sint juris humani, *supr.* §. 3. quia naturaliter videtur ad mortuum pertinere locus, in quem infertur, l. 4, ff. de relig. Et l. 4, C. sepulch. violat. illi quippe ultimo humanitatis officio debitus, atque adeo usus hominum exemptus, cum mortuus in rebus humanis, & homo esse desierit. Sed & Numa Rex iusta funebria æque, ac sacra ad jus Pontificum retulit. *Lio. lib. 1, c. 20. in f.* Nec diffidentium, apud Romanos olim accessisse superstitionem de Diis manibus.

Atque hæc utraque sacra, seu religiosa publica, & privata, perinde jurius, ac legibus civilibus reguntur, & constant, ac profana. Et sacra quidem privata sunt privatorum, perinde, ac dominia eorum profana; verum, ad solos usus sacros, non profanos. Uti & vindicare ea sibi possunt, & remediis petitoriis, & possessorii, ad hos usus tueri l. 1, ff. ne quid in loco sacr. Uti Laban furti arguebat Jacobum, quod sacra sua abstulisset diceret. *Gen. 31. v. 30. Et seq.* Et quedam hereditas quoque sacrorum gentilitiorum intelligitur. *Cic. pro Dom. c. 13. Et Orat. Verrin. IV. circa princip.* ubi de sacris gentis Clodiz. Sed & Thesaurus in tali loco sacro inventus totus est inventoris, perinde, ac si in suo invenisset, §. thesaurus 39. in princ. de rer. div. cujus principium de locis propriis agit. usque ad vers. *At si quis in alieno.* Cui consequens est, si alius invenerit, dimidium ad ipsum quasi dominum, & alterum tantum ad inventorem pertinere. *arg. d. vers. At si quis.*

Similiter in rebus religiosis, seu sepulchris privatis, quorum tuendi causa plura remedia

prodita sunt, cum petitoria, l. 2, §. 1, §. 2, l. 7, pr. l. 19. Et pass. ff. de Relig. cum possessoria, tot. tit. ff. de mort. inf. & alia, tot. tit. ff. sepul. viol. Et. Idemque usus thesauri est in sepulchris, quod modo in sacris privatis esse ostendimus, d. §. 39.

Unde componitur dissidium illud, quod acerrimum intercedere creditur inter d. §. 39. & l. 1, §. pen. ff. de Jur. fisci. ubi thesaurus ab alio inventus cum fisco dividendus statuitur. Ex enim ibi non nisi de fiscalibus, & publicis locis agitur: Uti tum *arg. Rubrica*, tum ex ipso textu apparet, qui diserte loquitur de thesauro reperto in locis fiscalibus, vel publicis, religiosive, aut in monumentis, item in Caesaris possessione. Prædictum vero jam est, fuisse sepulchra quoque publica: sed & sæpe factum fuit, ut loca religiosa cum universitate bonorum vacantium, vel publicatorum, ac fisco pervenerint; in quibus hoc jus omnino obnebie.

Ad eo deinde privatorum sunt sepulchra, ut dividantur in hereditaria, quæ quis sibi, & heredibus suis, & familiaria, quæ sibi, & familie constituit. l. 5, l. 6, ff. de Relig. Unde & alienari inter vivos, & per legatum, seu fideicommissum relinqui, & cum hereditate transferri possunt; atque adeo quoad usus suos nativos, seu religiosos, etiam in commercio esse videntur, uti profana quoad profanos.

Quemadmodum igitur sacra, & sepulchra privata quoad usus sacros, & religiosos, privatorum sunt, ita publica populi, seu summe, quæ populum præsentat, potestatis, ejusque adeo Imperio, perinde, ut publica profana, seu secularis continentur. Et de locis sacris, ac religiosis non minus, quam de profanis, leges a potestate civili statutæ, & jura condita fuisse: uti ex utroque Codice, Theodosiano, & Justiniano, ex Capitularibus Caroli M. Ludovici I. &c. alique jam evictum est.

Hinc certo constat, quo sensu res sacræ, & religiose sint nullius, & extra commercium; scil. quoad usus humanos, seu profanos. Hoc enim est quod proprie dicitur esse in commercio, quod homines ad suos usus convertere, aut suæ utilitatis causa in alios transferre possunt. Ideo enim inter homines, & Gentes, commercia mutua sunt, & jure gentium obtinent, ut suis usus prospicere queant, quod ad sacra, & religiosa non pertinet, & quæ proinde merita

extra

extra hominum commercium, & sic quoad commerciorum potestatem, ususque hominum, nullius, sed divini juris esse dicuntur, quia hominibus quidem competunt, sed ad usus divinos, non humanos; & hominum quidem causa sunt, sed ut Deo iis serviant, non sibi: ut supra §. 8. dictum. Nam & res sanctæ quæ dicuntur, uti portæ, muri, &c. dicuntur esse nullius, & extra commercium, ac divini juris. §. 7. §. 10. de *Res. Div. l. 1. princ. l. 9. §. 3. Et seqq. ff. eod. tit.* etsi non tantum hominum causa sint, sed & ad usus humanos, quia tamen speciali functione poenali, & sub insigniore poenæ exemptæ sunt hominum potestati, hæc tamen ne violari, neque homines iis ut rebus suis abuti quoque queant; unde notabiliter dicuntur quodammodo tantum esse divini juris, d. §. 7. d. l. 1. princ. *voc. quodammodo*: scil. quoad abutendi potestatem; & proinde hæc tamen quoque tantum nullius in bonis sunt, lib. 8. princ. ff. de *Res. Div. Sanctum est, quod ab injuria hominum defensum, atque monitum est.*

Eademque ratione publica proprie dicuntur quæ populi sunt, & profane; publica enim quali populi, & quibusdam populi dicuntur: *Romæ. Jurispr. Memb. I. Dissp. II. thes. 4. Et pass.* (ubi semper ita scribitur, quod originem quidem veram indicat, at sequi non attinet) quia non tantum populo, sed & ad usus populares, non divinos, competunt. Possunt tamen & sacra publica dici, atque ita quoque dicuntur, prout supra jam expositum est; quia & ipsa toti populo competunt, sed ad usus divinos. Etenim omnia jura hominum sunt, & hominum causa; sed alia ad usus proprios, alia ad divinos, vel similes.

Additio.

„Diximus alibi, sepeliendi necessitatem, nullam a natura esse. Adeoque proprie in jus naturæ non peccatur si sepulcra violantur. At cum atrocissimi animi indicium sit in mortuos sævire, culpæ expertes; moratior gentes hanc vindictam, utpote generosioribus animis indignam, merito improbant.

„Sicut sacra loca ab hostibus capta], „ *Vid. §. preced.*

„Ita & religiosa talia esse desinere], „ Nam victor legibus victi non tenetur: locus autem ille non nisi ex lege victi religiosus est, *diff. disp. S. 2. §. 23. seq.*

„Ideoque lapides tales sublatis in quolibet usum convertere possimus], „ Idque Christiani, „ nos quoque fecisse destructis lucis gentilium, ait *Aggenus Urbicus in Frontinum.*

„Ne ipsa mortuorum corpora male traherentur], „ Quod jus humanitatis dicitur] *Cicero Romanis.*

„Quod jure gentium introductum], „ Tale jus gentium non existit. Supra exposuimus rationes, quæ civitates moverunt ut leges ferrent de condendis corporibus mortuorum: quæ rationes mere civiles sunt.

AD §. IV.

AUCTOR putat, jus Gentium connivere cæpisse etiam ad dolos, & mendacia, „ sicut leges civiles ad fornicationes, & fornora. Verum 1º dictum alibi est, non dari jus gentium, adeoque frustra de ejus conniventia queri. *Vid. Dissp. Proem. IV. §. 29. 2º.* Dictum quoque est, dolo, & mendacio in hostem semper uti licere, nisi si res ipsa delictum inferat. *Dissp. Proem. XII. §. 221. n. 13.* Porro & 3º dictum est, fornicationes nec jure nature, nec jure civili esse licitas, aut imponitas. *Dissp. Proem. XII. §. 141. §. 173. n. 4.* Denique 4º dictum est, fœnus jure naturali improbum non dari. *Dissp. Proem. XII. §. 370.*

„Nou vi sola], „ I. e. non tantum armis. *Ex jure gentium]*, „ Scil. voluntario, quale non existeret, diximus. Rectius igitur id juri nature tribuitur.

„Sed & dolo], „ Ex hypothesi Auctoris, jure naturali is, qui iustam causam habet, dolo in hostem uti potest (hinc hodieque in bellis minus solennibus, ubi jus naturale obtinet, simulare, & mentiri hosti licere, ait), modo perfidia non fit conjuncta. At in bello jure gentium solenni, ubi uterque iustam causam habere creditur, dolum illicitum esse, statuit, si is in actu positivo consistit, & verba, vel res adhibentur, quæ inter gentes placerent cum mutua obligatione. *Vid. l. 3. c. 1. §. 8. junct. §. 11.*

„Qui perfidia careant], „ Si enim hosti si des data est, illa dolo eludi nequit. *Vid. infra c. 19.*

„Immo & aliena perfidia incitationem] „ Auctor id tribuit juri gentium; nam jure nature aliud obtinere, docuit, *supra lib. 3. cap.*

„§. cap. 1. §. 27. Quidquid enim alicui fa-
„cere non licet, ad id eum impellere,
„aut sollicitare non licet; & is, qui alteri
„peccandi causam dat, peccat & ipse.
„Grot. ibid.

„*Conuivere capis ius gentium*], Rationem
„hic reddit, cur iure gentium liceat incita-
„re alienam perfidiam, quia scilicet fingit, ius
„gentium connivere ad minora, & frequen-
„tia hæc delicta. Vix credibile est, Aucto-
„rem serio hæc scripsisse. Quid non ex
„hujusmodi fictionibus statui inter gentes
„posset! Jus tale gentium non datur: ad eo-
„que figmentum est, id ad quosdam actus
„connivere.

„*Ad meretricium*], Fornicationem præ-
„gnare cum lege naturæ, probavimus Diff.
„Proam. XII. §. 141. §. 173. n. 4. Jus gen-
„tium connivere ad hoc delictum nequit,
„quia non existit. Nulla gens est, quæ non
„penam in fornicationem statuat, quia
„omni juris effectu conjunctiones tales de-
„stituuntur.

„*Improbata memora*], Talia jure naturæ non
„dari, vidimus l. 2, c. 12, §. 20. l. 2, c. 20,
„§. 42. Usuræ igitur licite exiguntur, non ex
„conniventia juris gentium, sed ex disposi-
„tione juris naturæ.

CAPUT VI.

De jure acquirendi bello capta.

- I. Circa acquisitionem rerum bello cap-
ptarum, quale ius naturæ.
- II. Quale ius gentium: cuius testimo-
nia adduntur.
- III. Quando res mobilis capta censetur
ex gentium jure:
- IV. Quando agri.
- V. Res, quæ non sunt hostium, non
acquiri bello.
- VI. Quid de rebus repertis in navibus
hostium?
- VII. Jure gentium nostrum fieri, quæ
hostes nostri aliis bello eripuerant,
quod testimonio probatur.
- VIII. Refellitur sententia statuens, res
captas ab hostibus omnino singulo-
rum capientium fieri.
- IX. Naturaliter & possessionem, &
dominium per alium acquiri.
- X. Distinctio actuum bellicorum in pu-
blicos, & privatos.
- XI. Agros acquiri populo, aut ejus,
cujus est bellum.
- XII. Res mobiles, & se moventes,
actu privato captas, singulorum
capientium fieri;
- XIII. Nisi lex civilis aliud statuatur.
- XIV. Captas actu publico fieri populi,
aut ejus, cujus est bellum:
- XV. Arbitrium tamen in res tales ali-
quod solere imperatoribus concedi:
- XVI. Qui aut res referunt ad ararium:
- XVII. Aut dividunt militi: & quo-
modo:
- XVIII. Aut direptionem permittunt:
- XIX. Aut aliis concedunt:
- XX. Aut factis partibus aliud, atque
aliud statuunt; & quomodo.
- XXI. Peculatum circa prædam committi.
- XXII. Lege, aut alio voluntatis actu
de jure hoc communi aliquid im-
mutari posse.
- XXIII. Sic sociis prædam concedi:
- XXIV. Sepe & subditis: quod variis
exemplis terrestribus, & maritimis
illustratur.
- XXV. Usus antedictorum.
- XXVI. An capta extra territorium u-
triusque partis bellantium acqui-
rantur belli jure.
- XXVII. Juxta hoc, quod diximus, quo-
modo belli solentis sit proprium.

* I. I. Præ-

* I. I. **P**Ræter + quorundam actuum inter homines impunitatem, de qua egimus hactenus, + est & alius effectus bello solemniter ex jure gentium proprius. Ac jure naturæ quidem + bello iusto ea nobis acquiruntur, ^a + quæ aut paria sunt ei, quod cum nobis sit debitum, aliter consequi non possumus, aut etiam quæ nocenti damnum inferunt ^b intra æquum pœnæ modum, + ut alibi dictum est. + Hoc jure Abrahamus de spoliis, quæ a quinque regibus acceperat, + decimam Deo dedit, ut historiam, quæ exstat Gen. XIV, ^a explicat divinus Scriptor ad Hebræos VII. 4. Quo more Græci quoque, Carthaginenses, & Romani diis suis, ut ³ Apollini, ⁴ Herculi, ⁵ + Jovi Feretrio, decimam de præda sacraverunt. Jacobus autem Josepho præ fratribus præcipuum relinquens legatum, *do tibi, inquit, partem unam supra fratres tuos, quam + a manu Amorrhæi cepi gladio meo, & arcu meo*, Genes. XLVIII, 22. Quo in loco ^d illud cepi prophetico loquendi genere + pro certo capianum fumi videtur, & Jacobo attribui, quod posteri ab ejus nomine dicti facturi erant, + quasi eadem esset progenitoris, & liberorum persona. Id enim rectius, quam cum Hebræis verba hæc trahere + ad illam expilationem Sicomorum, quæ jam ante a filiis Jacobi facta erat; + nam eam ut cum perfidia conjunctam Jacobus, pro sua pietate, semper improbavit, ut videre est Gen. XXXIV, 30. XLIX, 6.

2. Probatum autem a Deo jus prædæ inter eos, quos dixi, ⁶ naturales terminos, aliis quoque locis apparet. Deus in lege sua, de civitate post pacem repudiatam expugnata loquens ^b sic ait: + *Omnia ejus spolia diripies tibi: & frueris præda hostium, quam tibi Deus dederit*. Rubenitæ, Gaditæ, & pars Manassitarum ^c dicuntur vicisse Ituræos, & eorum vicinos, + multamque prædam ab iis abstulisse, hac ratione addita, quod in bello Deum invocassent, & Deus eos propitius exaudivisset: quomodo & rex pius ^d Asa narratur, Deo invocato, de Æthiopicis, in justo bello se laiciscentibus, & victoriam, & prædam reportasse: quod eo magis notandum, + quia arma illa non ex speciali mandato, + sed ex communi jure simebantur.

3. Josue

G R O T I I.

^a *Quæ aut paria sunt ei, quod cum nobis sit debitum, aliter consequi non possumus*] Libro II, cap. VII. §. 2.

^b *Intra æquum pœnæ modum*] Libro II, c. 20.

^c *Decimam Deo dedit*] Et alimenta servis, & partem prædæ sociis. Vide Josephum in hac historia. (Antiq. Jud. Lib. I. Cap. 10. §. 2. divers. Huds.) & quæ infra cap. XVI, 3.

^d *Illud cepi*] Chaldaicus interpretatur id factum precibus ad Deum, qui singulari quadam benevolentia Sicta, & Jacobo, & posteris ejus conservaverit.

G R O N O V I I.

¹ *Bello iusto*] In quo iustam causam habemus. Tom. IV.

² *Quæ aut paria*] Quæ aut tanti sunt, quanti æstimandum est, quod nobis ab hostibus debetur, & reddere per pacem noluerunt, non ultra; aut quibus acceptis tantum illis damni, dolorisque datur, quantum illi nobis dederunt, cum aliquo additamento pœnæ nomine. 2, 20. 32.

³ *Apollini*] Exemplum est apud Livium 5, 21. & 23.

⁴ *Herculi*] Justin. 18, 7.

⁵ *Jovi Feretrio decimam*] Non decimam Jovi Feretrio, sed spolia optima, hoc est, quæ duci hostium ab se se interfecto manu sua detraxisset, consecrare solebant. Florus 1, 1. & 12. item 2, 4.

⁶ *Naturaliter terminos*] Quam non ultra debbit nobis, & accedentem punam condignam extenditur.

D

G R O

^a Jos. XXII, 8. Jos. 3. Josue autem ^a eosdem, quos dixi, Rubenitas, Gaditas, & Manassites partem ⁷ fecundis omnibus proficiens: *participes*, inquit, *sitis praeda hostium cum fratribus vestris*. Et David cum ad Senatores Hebræos mitteret ^b partem de Amalecitis spolia, ⁸ pretium ^b dixit muneris: *ecce donum hoc esto vobis de praeda hostium Domini*. Nimium, ut Seneca dixit, ^c militaribus viris speciosissimum est divitem aliquem spoliis hostilibus facere. Exstant & ^d divinz leges ^d de praeda dividenda Num. XXXI, 27. Et Philo ^e in ^e *De div.* p. 930. ait, ut ^e ager ab hostibus demetur, unde sequi

καὶ οὐκ εἶδους, ἐξ ὧν δὲ περὶ αὐτῶν, in suos famem, capiam hostibus.

II. 1. Caterum ^a jure gentium ^a non tantum is, qui ex justa causa bellum gerit, ^a sed & ¹⁰ quivis ^a in bello solemnī, & ¹¹ sine fine, modoque, dominus sit eorum, quæ hosti eripit, ^a eo sensu, nimium, ut a gentibus omnibus & ipse, ^a & ¹² qui ab eo titulum habent, in possessione rerum talium tuendi sint; ^a quod ¹³ dominium quoad effectus externos licet appellare. Cyrus ^a apud Xenophontem: *νόμος ἐν πόλει ἀνδράων ἀλλήλων, lex est sempiterna inter homines*, ^a *capta hostium urbe, eorumdem res, atque pecunias victori cedere*. Plato ^b *De Legibus* dixit: *πάντα τῶν κεραιμένων ἀγαθὰ τῶν νικηθέντων γίνονται, bona, quæ victum habuit, omnia victoris fieri*: quæ & alibi ^c inter genera quali naturalia acquisitionibus ^c statuit ^c *παλαιὰν* ^c *quam* ^c *λατρίαν*, ^c *ἀγροικίαν*, ^c *χειρωνακίαν* ^c *vocat*. Assentientem hac in re habens cum, quem dixi, Xenophontem, ^d *apud quem* ^d *Euthydemum Socrates* ^d *interrogando eo perducit, ut spoliare non semper* ^d *injustum fateatur, ut si in hostem id fiat*.

2. Sed ^a Aristotele ^a quoque auctore ^a *νόμος ἐκαστοῦ ἐν τῇ πόλει, ὅτι τὰ κατὰ πόλιν κρατοῦντα τῶν κρατούντων ἵκναι φανί, lex velut pactum quoddam commune est, quo bello capta capiuntur sunt*. Eodem respicit dictum illud Antiphanis: *ὅτι τῶν πολέμων ἵκναι δὲ τ' ἀγαθὰ περὶ αὐτῶν καὶ ἀδίκαια: γίνεται γὰρ ἔπος ἐπὶ τὸν ἔχοντα, ἀλλὰ τὸν κρατούντα* ^b *optandum* ^b *ut hostibus bona adsint sine virtute: sic enim sunt illa non eorum, qui habent, sed eorum, qui capiunt*. ^c Apud Plutarchum in

G R O T I U S.

^e Apud Plutarchum in vita Alexandri] Ibidem *ὡς τὰ τῶν πολέμων* ^e *vincentes etiam ea, quæ hostium sunt, sibi acquirere*. (Pag. 684. A.)

G R O N O V I I.

⁷ *Secundis omnibus proficiens*] Sueton. Oct. 57. ⁸ *Pretium dixit muneris*] Donum ornavit verbis, ut loquitur Terentius. (Eunuch II. 1. 8.) ⁹ *Divas*] Execrationes, detestationesque illorum, qui legem violarent.

¹⁰ *Quivis in bello solemnī*] Sive inferat bellum, sive arceat, sive jure, sive injuria: modo belli gerendi facultatem habeat, ut populus liber, vel Rex, & id bellum sit indicitum.

¹¹ *Sine fine, modoque*] Non tantum, quantum ei debetur, & quantum damnum fecit.

¹² *Qui ab eo titulum*] Qui sub ejus auspiciis militarunt: aut ejus dono, aut commercio, de praeda partes acceperunt, non possint, vel

domi, vel usquam gentium, tanquam malæ fidei possessores conveniri, aut res ab eis vindicari.

¹³ *Dominium quærit*] Nam domini effectus in duobus fere consistit, ut liceat rem persequi, & sibi asserere: tum ut liceat de re pro arbitrio statuere. *Hæc* ^a *ad §. a. inquit, de actione*.

¹⁴ *Πολέμων*] Bellicam.

¹⁵ *Αἰσίων*] Piraticam, aut prædaticam.

¹⁶ *Ἀγροικίαν*] Certando paratam.

¹⁷ *Χειρωνακίαν*] Manuariam, vel manubialem.

¹⁸ *Interrogando*] Ut solebat, cum simularet se nihil scire, & doceri quæ doceret, percontando e discipulis elicere quod eos docere volebat.

¹⁹ *Ut hostium bona*] Ut hostes sint opulenti, & ingenti. (Dictum istud non est Antiphanis, cui tribuit Auctor, sed Antiphani, apud S. ΓΡΟΝΟΒΙΟΥ, Serm. LII. pag. 365. Vide & PLUTARCHUM, De fortuna, Alexandr. Orat. II. pag. 336. A. Tom. II. Ed. Wechel. J. B.)

G A O.

in vita * Alexandri ²⁰ τὰ τῶν ἡττημένων ἵνα τι δι' αὐτῶν προσαγορεύουσι τὰ κρατῆται, ad, quæ viçiti fuerant, + Et esse, Et appellari debent victorâ. Idem alibi : τὰ τῶν ἡττημένων ἐν ταῖς μάχαις ἀναδῆ, τοῖς νικησὶν ἀδελὰ πρίκιται quæ verba sunt ex Xenophonte secundo * de Cyri institutione. Philippus in epistola * ad Atheniensis : πάντες τὰς πόλεις αὐαῖμοι ἢ τῶν προγόνων παραδόντων, ἢ κατὰ πόλιν κῆρυ καταστάντες omnes teneamus oppida a majoribus relicta, aut possessa belli jure. Æschines : αἱ μὲν πρὸς ἡμῶς πολέμασι δοκίμουσι τὴν πόλιν εἶναι, καὶ οὐκ ἔχουσιν τῇ τῷ πόλεμι νόμῳ πειρασθῆναι fi bello in nos suscepto armis cepisti urbem, jure eam possides belli lege.

3. Marcellus apud Livium *, quæ ademit Syracusanis, f ademisse se, ait, belli jure. Romani legati f Philippo de Thraciæ, & aliis civitatibus dicebant, si Philippus bello cepisset, eas præmium victoriæ belli jure habiturum : & f Masinissa quem agrum pater suus Carthaginiensibus bello ademisset, habere se jure gentium, aiebat. Sic & apud Justinum b Mithridates : non Cappadocia filium educationem, quam jure gentium victor occupaverat. Cicero Mitylenas, ait i, populi Romani factas, belli lege, ac jure victoriæ. Idem privata aliqua esse cœpisse, ait, + aut occupatione ²¹ vacuum, aut bello, eorum scilicet, qui victoria potiti sunt. Dion i Cassius : τὰ τῶν ἡττημένων τοῖς κρατῆται προγόνων Etiam Cleinens Alexandrinus ²² ait, res hostium rapi, & acquiri belli jure.

4. Quæ ex hostibus capiuntur, jure gentium si sicut capiuntur fuisse, ait * Cajus Jurisconsultus. Naturalē hanc acquisitionem φυσικὴν κατὰ φύσιν appellat Theophilus * in Græcis Institutionibus ; sicut & Aristoteles f dixerat, πολυμὴν φύσιν κτενεσθῆναι, rem militarem secum ferre naturalem acquirendi modum. Nimirum, + quia ²³ non causa aliqua, sed ipsum nudum factum spectatur, & ex eo jus nascitur : sicut & Nerva filius, referente q Paulo jurisconsulto, + dominium rerum ex naturali possessione cœpisse, aiebat, + ejusque rei vestigium remanere de his, quæ terra, mari, cæloque capiuntur ; + item de bello capitis, quæ omnia protius eorum sunt, qui primi possessionem apprehenderunt.

5. Hosti autem eripi censentur + & quæ subditi hostium eripiuntur. Sic Dercyllides argumentatur apud * Xenophontem, cum Pharnabazus hostis esset Lacedæmoniorum, Mania autem subdita Pharnabaz, Manix bona in ea esse ²⁴ causa, + ut + se jure belli recte occupentur.

III. Cæ.

G E O T I I.

G R O N O V I I.

f Ademisse se, ait, belli jure i Diodorus Siculus excerptis Peirescianis pag. 406. τὰ διὰ τῶν ἡττημένων κρατῆται τῇ τῷ πόλεμι νόμῳ, καὶ πρίκιται quæ armis quæstia essent, Et jure belli jure, non aliter. Gothi apud Agathium lib. 1. de Theoderico rege, postquam in Odacrum vicerat, vinctis pæctis, κατὰ τὴν πόλιν νόμῳ, quæ rurs fuerant, omnia tenuit belli jure. (Pag. 11. Ed. Fulcan. ubi legitur, πόλιν θρονῶν, non νόμῳ.)

20 Τὰ τῶν ἡττημένων i Superatorum in pugnis bona vincientibus præmia sunt.

21 Vacuorum i Quæ dominum non habebant.

22 Non causâ aliqua i Titulus ex iis, qui jure civili probantur, ut occupatio, mancipatio, traditio, inventio, & similes, sed sola apprehensio, vel manus injectio, & possessio.

23 Causâ, ut a i Videtur omnium sese, vel Lacedæmonii. (Edidimus à se. quomodo vix dubium est, quin Auctor scripserit, aut scribere voluerit. J. B.)

D 2

G R O

III. Cæterum * in hac belli quæstione * placuit gentibus, ut cepisse rem * intelligatur, qui ita detinet, ²⁴ ut recuperandi spem probabilem alter amiserit, aut ut res persecutionem effugerit, * ut loquitur in simili quæstione * Pomponius. Hoc autem in rebus * mobilibus ita procedit, ut capta dicantur, * ubi intra fines, id est, ²⁵ præsidia hostium perducta fuerint. * Eodem enim modo res amittitur, quo postliminio redit. Redit autem, ubi intra fines imperii esse cæpit, quod alibi * explicatur intra præsidia. Imo & aperte * Paulus de homine dixit, amitti eum, ubi fines nostros excessit : & * Pomponius captum bello explicat eum, quem hostes ex nostris ceperunt, & intra præsidia sua perduxerunt : * antequam enim in præsidia perducatur hostium, manere civem.

2. * Hominis autem, & rei. in hoc gentium jure, eadem fuit ratio. Unde facile intellectus est, quod alibi dicuntur * capta statim * capientium fieri, ²⁶ cum conditione aliqua, continuandæ scilicet eo usque possessionis, debere intelligi. * Cui consequens esse videtur, ut in mari naves, & res aliæ capte censeantur tum demum, cum in navalia, aut portus, aut ad eum locum, ubi tota classis se tenet, perducta sunt ; * nam tunc desperari incipit recuperatio : * sed recentiori jure gentium inter Europæos populos introductum * videmus, ut talia capta censeantur, ubi. § per horas viginti quatuor in potestate hostium fuerint.

IV. 1. * At agri non statim capti intelliguntur * al, atque infessi sunt : nam quamquam verum est, eam agri partem, * cum magna vi ingressus est exercitus, ²⁷ * ab eo interim possideri, ut a Celfo * notatum est ; tamen * ad eum, quem tractamus, effectum non sufficit qualiscunque possessio, ²⁸ * sed firma requiritur. * Itaque Romani agrum extra portam, quem Annibal castris insidebat, * adeo non amissum judicabant, ut eo ipso tempore nihilo minoris venierit, quam ante venisset. Is ergo demum ager * capteus censebatur, qui mansuris munitionibus ita includitur, ut nisi iis expugnatis parti alteri palam aditus non sit.

2. Et hac non minus probabilis videtur * nominis territorii origo a terrendis hostibus * a Siculo Flacco * allata, quam illa * Varronis * a terrendo, aut Frontini (ff) * a terra, aut ²⁹ Pomponii jurisconsulti a ³⁰ terrendi

G E O T I I.

§ Per horam viginti quatuor] Etiam terra id observari, dicas ex *Thoma* libro CXIII. in anno MDXCV. Ex Germanicis legibus id venit, ad exemplum ejus, quod de fera vulnerata constitutum apud ipsos non sine ratione fuerit, ut *lege Longobardorum* lib. 1, tit. XXII §. 6. Idem in Anglia, & Castellæ regno servari, ait *Alicius Gentilis* Hispanica advocatioris l. 3.

G R O N O V I I.

24 Ut recuperandi] Ut qui antehac possedit, credatur eum pro perditâ habere, judicetque fe

frustra operam ejus repetendæ, ac reprehendendæ futurum.

25 Præsidia hostium] Castra, vel loca munita, quo accedere prior possessor non audeat.

26 Conditione continuandæ] Si tamdiu teneat, donec perduxerit intra præsidia.

27 Ab eo interim] Dum illam castris, vel castris, & stationibus occupatam habet.

28 Sed firma] Stabilis, manens, duratura.

29 Pomponii] L. 239. §. 1. D. de *V. S.*

(ff) FRONTINUS, non a terra, sed a terrendo, quemadmodum SICULUS FLACCUS vocem Territorii deduxit. Verum CUCIUS etymologiam illam a terra petitam proposuit in Nota ad L. 53. C. de *Decurionibus* &c.

30 terrendi jure, quod habent magistratus. Sic Xenophon libro ^a de vectigalibus, agri possessionem belli tempore, ait, + retineri per munimenta, ^a Cap. IV. §. 43, 44. quæ ^{ripen} ^{is} ^{ipsum} ^{ipsum} ipse appellat.

V. Liquet & hoc, + ut res aliqua nostra belli jure fiat, requiri ut hostium fuerit: nam quæ res apud hostes quidem sunt, + puta in oppidis eorum, aut intra præsidia, + sed quorum domini nec hostium sint subditi, nec hostilis animi, + ex bello acquiri non possunt, ut inter cætera Æschinis ^b dicto jam loco ostenditur, Amphipolim, quæ urbs esset Atheniensium, Philippi bello in Amphipolitanos + ipsius Philippi non potuisse fieri. + Nam & ratio deficit, + & jus hoc mutandi per vim domini odiosius est, quam ³¹ ut produci debeat.

^b Orat. de male obit. leg. pag. 251. B.

VI. Quare quod dici solet, ^b hostiles censi res in hostium navibus reperiuntur, + non ita accipi debet + quasi certa sit juris gentium lex, sed ³² ut præfunctionem quandam indicet, quæ tamen validis in contrarium probationibus possit elidi. + Atque ita in Hollandia nostra jam olim, anno scilicet MCCCXXXIII. Ragrante cum Austriacis bello, frequenti fenatu judicatum, & ex judicato in legem transiisse comperi.

^c Consuet. maris. c. 273.

+ VII. I. Illud vero extra controversiam est, + si jus gentium respicimus, + quæ hostibus per nos crepta sunt, ea non posse vindicari ab his, qui ante hostes nostros ea possederant, & bello amiserant: + quia jus gentium hostes primum domiuos fecit ³³ dominio exteriori, deinde nos: + quo jure inter alia tuetur se ^d Jephthes contra Ammonitas, quia ager ^d Jud. XI, 23-24. 27. ille, quem Ammonitæ vindicabant belli jure ab Ammonitis, ut & pars alia a Moabitibus + ad Amorreos, ab Amoræis ad Hebræos transiisset.

+ Sic

Re. quam observationem quum Auctor vidisset à DIONYSIO GOTOFREDO, ad L. 239. D. De Verb. Signif. ita relatum: *A terrendis hostibus* (etymon deducit) *Frontinus in libro de agrorum qualitat. à terra, Cujac. ad L. 53. C. de Decurion. existimavit, dum festinanter loqueret, voces à terra referri ad Frontinum, de quo ante, non ad Jephthon, qui sequitur. J.B.*

i Sic [et David] Sic Resin rex Syriæ Elotham urbem, quæ Idumæorum fuerat, non Idumæis, sed Syris tradidit habitandam, secundum lectionem Masoreticam II. Reg. XVI, 6. [Sed lectio illa vitiosa est. Vide ibi Clariss. Clericæ Notam. J. B.]

GROTIUS.

^b Hostiles censi res in hostium navibus reperiuntur. Sed neque amicorum naves in prædam veniunt ob res hostiles, nisi ex consensu id factum sit dominorum navis. I. coterum II. D. de publicanis §. 2. *Rodericus Zuarius* libro de usu maris consilio II., num. 6. Atque ita interpretandas puto leges Galliz, quæ ex rebus naves, ex navibus res prædæ subiciunt, quales sunt *Fracti*. sei I. data anno MDXLIII. cap. 42. *Henrici III.* anno MDLXXXIV. mense Martio, expite 69. *lex Portugallie* libro I., tit. XVIII. Alioqui res ipse solæ in prædam veniunt. *Marcus Danicorum* libro II. Si bello Venetorum cum Genuesibus perterrita Græcorum naves, & extracti si qui hostium latent, *Gregorius* libro IX. (pag. 188.) vide & *Crantzium* Saxoniorum II. & *Aldericum Gentium* advocatus Hispaniarum L. 20.

30 Terrendi jure, quod habent] Hoc solum est verum *irum*. Addit enim, id est, *submovendi*. Nimirum moribus Rom. eo usque patebat territorium, quo usque fas erat magistratibus incedere submoto. Est autem *incedere submoto*, ut prætentibus lictoribus, qui viam faciunt, & turbam submovere. *Lex*. 25, 4. 28, 27. Hoc autem non licere sibi judicant in terris alienæ conditionis, ut apparet ex *Cæsare* lib. 3. de civil. exp. 106. *Tacit.* 2, annal. 53. *Suet.* Cæ. 3.

31 Ut produci] Per interpretationem largius potius, quam proxima ratio permittit.

32 Ut præsumptum] Ut intelligamus esse credibile, atque ut plurimum ita sese habere, immo & ereli, æ pio vero accipi, nisi contrarium probetur.

33 Dominio exteriori] Quantum apparet, atque oculis judicari potest ex præsentis possessione.

D 3 G K O.

tat, neo redditam Antiocho Pio, ¹ cui eam eripuerat Tigranes hostis Romanorum: & ² Justinus, ex Trogo sic respondentem facit eidem Antiocho Pompejum, *ut habenti regnum non ademerit, ita quo cesserit Tigrani, non daturum quod sneri nesctat.* Sed & eas ³ Gallia partes, quas Gallis eriperant Cimbri, ⁴ Romani pro suis habuere.

⁵ VIII. Gravior disputatio est, ⁶ cui in bello publico, ac solenni res hostium acquiratur, ⁷ ipsine populo, ⁸ an singulis, qui de populo, aut in populo sunt. ⁹ Valde enim hic variant recentiores juris interpretes: ¹⁰ quorum plerique cum ¹¹ in jure Romano legisent, capta capientium fieri, in ¹² canonem autem corpore distribui prædam publico arbitrio, alii post alios, ut fieri solet, dixerunt, ¹³ primo, ac jure ipso fieri capta singulorum, qui manu capiunt, ¹⁴ attamen duci assignanda, qui inter milites distribuat: quæ sententia cum recepta non minus, quam falsa sit, ¹⁵ hoc accuratius a nobis refutanda est, ut specimen sit, quam parum tuto in hoc controversiarum genere ¹⁶ tali ¹⁷ auctoritati credatur. Enimvero dubitandum non est, ¹⁸ quin gentium consensu utrumvis potuerit constitui, aut ut capta populo bellum gerenti, aut ut cuivis, qui manu caperet, in dominium cederent. ¹⁹ Sed quid voluerint querimus, & dicimus, gentibus placuisse, (gg) ²⁰ ut res hostium hostibus essent non alio loco, quam quo sunt ²¹ res nullius, ut ex Nervæ filii dicto jam antea apertum fecimus.

²² IX. 1. At ²³ res, quæ nullius sunt, ²⁴ sunt quidem capientium, ²⁵ sed tam eorum, qui ²⁶ per alios, ²⁷ quam qui per se capiunt. ²⁸ Ita non servi tantum, aut filii, ²⁹ sed & liberi homines, ³⁰ qui in piscando, aucupando, venando, margaritas legendo operam suam addixerunt aliis, ³¹ statim quod acceperunt acquirunt ipsis, quibus operam navant. Modestinus jurisconsultus recte ³² dixit: ³³ *quod naturaliter acquiruntur, sicuti est possessio, per quemlibet volentibus nobis possidere acquirimus*: & Paulus ³⁴ receptis sententiis: *possessionem acquirimus animo, & corpore*: ³⁵ *animo utique nostro: corpore*

a Lit. XL.

c. 2.

b Applan.

Bd. Civ.

lib. 1.

pag. 367.

c Burt. d

i. 28. D de

capt. Alex.

Ej Jos. l. 1.

D. de acq.

pos. Aug.

ad §. 17.

inst. de ver.

dicto. P. m.

ad c. servit.

de jurejur.

q. 7. Tr.

Gram. de

cif. Nep.

l. 1. m.

Mart.

Laud. de

bello g. 4.

e L. 53.

D. de acq.

dem.

d Lib. V.

tit. 2. §. 1.

G R O T I I.

1 Cui eam eripuerat Tigranes] Applanus sic: *ἔτι τὰς Σελυκιδῶν ἐπὶ τὸ Τίγραντος ἐκπεριούρας καὶ τῆς ἐν τῇ Συρίᾳ ἀρχῇ, μάλλον ἢ Ῥωμαίων Τίγραντος νικημάτων* non æquum esse, Seleucidam a Tigraue ejusque potius Syriam tenere, quam viçtorem Tigranum Romanos. (Bell. Syr. pag. 191.) Et alibi: *ἐννομενὸν τὴν κρατερὰντα Ἀντίχου τῆς γῆς ἀπὸ τῶν Ῥωμαίων αὐτῶν κατὰ τοὺς περιστάσεις* credebatur se eam viçtorem Antiochi ex terra expulsiſſet, hoc ipso eam terram acquisiſſe Romanis. (Bell. Mithrid. pag. 404.) Ipse Antiochus apud Polybium in excerptis legationum num. 72. *ἐννομενὸν τὴν κατὰ πῶλον ἰσχυρότατον καὶ καθίστην ἡμῶν κτηνῶν* arbitrabatur eam, quæ bella ferret, firmissimam, & fortissimam esse possessionem. (Confundit heic Auctor duos Antiochos. Ille enim, de quo apud POLYBIUM, non est Antiochus Pius, sed Antiochus, cui Magno cognomen erat. J. B.)

m Gallie partes] Franci agros Italix a Gotthis acceptos Romanis non reddiderunt. Procopius Gothicorum IV. (Cap. 24.) vide quæ dicit rex Suedix apud Thunium libro LXXVI in anno MDLXXXII.

G R O N O V I I.

36 Auctoritati credatur] Multitudini dictorum, & communi opinioni.

37 Res nullius] Vacue, domino carentes: quasi jam non sit, quem tollere, & occidere liceat.

38 Per alios] Quos in potestate, aut sub imperio, aut quorum conductam operam habent.

39 Animo utique] Non nisi nostro. (gg) Non hac est questio Juris Gentium, quomodoocumque Jus illud intelligatur, sed Juris Publici, singulorum Populorum. Diximus in Notis nostris Gallicis. J. B.

G R O

a L. 1. §.
10. D. de
acq. pos.

corpore vel nostro, vel alieno. Idem ad ^a edictum : per procuratorem, tutorem, curatoremve possessio nobis acquiritur, quod explicat ⁺ si id ea mente faciant, ut operam nobis accommodent. Sic apud Græcos, qui ⁴⁰ in Olympiis certabant, præmia (hh) acquirebant iis, a quibus mittebantur. ⁺ Ratio est, quia naturaliter homo hominis alterius volens volentis instrumentum est, ut & ⁴¹ alibi diximus.

b L. 56.
D. de obli-
gat. & act.
L. 38. §.
17. de verb.
oblig.

2. Quare ^a delictum, quod traditur inter ⁴² liberas personas, & ^b serviles, circa acquisitiones, ⁺ juris est civilis, ⁺ & ad civiles acquisitiones proprie pertinet, ⁺ ut ex dicto Modestini loco apparet : & tamen ⁺ has ipsas ⁺ Severus Imperator postea ad naturalium exemplum admovit propius, ⁺ non utilitatis tantum, ut ipse profiteretur, ratione, ⁺ sed & jurisprudentie. ⁺ Semoto ergo civili jure, ⁺ locum habet quod dicitur, ^d per alium facere quem posse quod per se ipsum potest, ⁺ & perinde esse per se quis faciat, an per alium.

c L. 1. C.
de adq. &
ret. pos.
d C. Po-
test. 68. &
e. qui facit,
72. De
Reg. Jur.
e Lib.
XXX. c.
14.

⁺ X. Distinguendum ⁺ ergo ⁺ in nostro negotio inter actus ⁴³ ⁺ vere (ii) publicos belli, ⁺ & inter actus ⁴⁴ privatos, qui fiunt occasione belli publici : per hos actus ⁺ privatis res quaeritur primo, ac directe : ⁺ per illos actus populo. ⁺ Ex hoc gentium jure Scipio agit cum Masinissa apud ⁺ Livium : Syphax populi Romani auspiciis victus, captusque est. Itaque ipse, conjux, regnum, ager, oppida, homines, qui incolunt, quicquid denique Syphacis fuit, præda populi Romani est. Nec aliter Antiochus Magnus argumentabatur Coelen Syriam ⁴⁵ Seleuci factam, non Ptolemæi, eo quod ⁴⁶ Seleuci bellum fuisset, ⁺ cui Ptolemæus navasset operam. Historia est apud Polybium ^f quinto.

f Cap. 67.

g L. 20.
D. De
Capt. &
hostium.

XI. 1. ⁺ Res soli nisi publico actu, inducto exercitu, impositis prædiis, capi non solent : ideo ut respondit ^g Pomponius ⁴⁷ publicatur ager, qui ex hostibus captus sit, id est, ut ibidem exponit, ⁺ præde non cedit : præde nomine ⁴⁸ stricte accepto. Salomo prætorii præfectus ^a apud Procopium :

GROTIUS.

n Apud Procopium] Vandalicorum II. (Cap. 14.) Vide & ibi sequentia. Etiam Severus sola ab hostibus capta limitanea ducibus, & militibus donavit. Lampridius notat, (Cap. 58.) In federe Helveticum est, ut oppida, & arces capte communitati pagorum cedant, apud Simlerum multis locis.

GRONOVII.

40 In Olympiis] Sic Alexandrum Mac. Amyntæ F. Olympio certamine vario ludicrorum genere contendisse, ait Justinus 7, 2. puta per aurigas, athletas, pinguis, &c. suo summi doctus, & exercitus. Plin. 21, 3. Namque ad certamen in circum per ludos & ipsi descendebant, & servos suos quisque mittebant. Inde illa lex XII. tabul. Qui coronam parit ipse, præcavione ejus, virtutis sue ergo datur ei. (Exemplum Alexandri, filii Amyntæ, non rectè heic adducitur ; nam ex verbis JUSTINI, loco, quem Gronovius ipse indicat, satis manifestè colligitur, Principem ipsum in Ludis Olympicis certasse. J. B.)

41 alibi] 1, 5. 3.

42 Libera, & servilis] Tanquam per servum nostrum, aut cum, qui est in potestate nostra, acquiramus ; per liberos homines quos neque in potestate, neque bona fide servientes habemus, non acquiramus. §. 6. instit. Per quos pres.

43 Vere publicus] Qui sunt jussu imperantium, & in usum publicum.

44 Privatus] Quos regentium injussu permiffa licentia milites exercent.

45 Seleuci] Nicatoris avavi fui.

46 Seleuci bellum] Adversus Antigonem Coelitem.

47 Publicatur ager] Fit populi, vel principis, ejus nomine bellum geritur.

48 Strictè accepto] Pro re manubiali, quæ fit proprie capientis, aut capientium.

(hh) Vide hæc de re PETRI FABRI Apanistic. Lib. 1. Cap. 3. pag. 14, 15. & Cap. 26. p. 170. Ed. Lugd. J. B.

(ii) At in omni Bello Publico, totum jus Privatorum, quantum quantum est, oritur ex Populi, aut Principis, consensu expresse, vel tacito, adeoque distinctio ista non satis firmo fundamentum nititur, ut jam observarunt Interpretes. J. B.

G R O.

αἱ τὰ μὲν ἀνδράσιν καὶ τὰ αἰῶν πάνα χρέματα τοῖς στρατιώταις εἰς λαθροὺς ἔχειν, ἐκ ἁπλῶς
 εἶναι. Γὰρ μὲν τοὺς αὐτοὺς βασιλεῖς καὶ τῷ Ῥωμαίων ἀρχῇ προέβηκεν captivos sane, & res
 alias militibus prae loco cedere, + ratione non caret: (accipiendum hoc ut
 fiat + publico concessu, quemadmodum infra + exponemus) agros autem ad
 principem, & imperium Romanum pertinere.

2. Sic + apud Hebraeos & (kk) Lacedaemonios ager manu captus
 sortito divisus est. Sic + Romani captos agros, + aut locandos retine-
 runt, + interdum modico veteri possessori honoris gratia relicto, + aut so-
 distraxerunt, + aut + assignarunt colonis, + aut fecerunt + vectigales: qua-
 rum rerum passim in legibus, historiis, & agrimensozum commentariis testi-
 monia exstant. Appianus libro primo + belli civilis: Ῥωμαῖοι τὰν Ἰταλίαν πολέ-
 μῳ χερσὶν, καὶ μὴ ἐκ δολοφονίας Romani cion Italian armis subegissent, victor
 + parte agri multarunt. & secundo + libro: τὸν δὲ πολέμῳ ἐπὶ κεραιῶν, αὐτοὶ
 τὸν αἰῶνα τὸν γὰρ ἀφαιρῶν, αὐτὸν ἡμεῖς etiam victis hostibus terram non omni-
 nem adimebant, sed partiebantur. Notat Cicero, oratione pro domo sua
 + ad Pontifices, + + consecratos interdum ab Imperatore agros de hostibus
 captos, sed populi iussu.

XII. 1. At res mobiles & + se moventes + aut in ministerio publico
 capiuntur, aut extra illud. Si extra ministerium publicum, + sunt singu-
 lorum (ll) capientium. + Et huc referendum est + f Celsi illud: quae res
 hostiles apud nos sunt, non publica, sed occupantium sunt. Quae apud nos
 sunt, + id est, bello orto apud nos deprehenduntur. Nam idem & + in
 hominibus observabatur, quo tempore homines hac in parte rebus captis
 accensebantur. Insignis est in eam rem & Tryphonini locus: verum in pace
 qui pervenerint ad alteros, si bellum subito exarsisset, eorum servi efficiuntur,
 apud quos jam hostes + suo fato (ita legendum, (mm) non facto, aut pacto,
 + ut

a §. 12.

b L. II.
De de-
fensionis, L.
15. §. 1. de
rei vind.c Pag.
211. Ed.
II. Steph.
d Pag.
516.

e Cap. 49.

f L. 51. §.
1. D. de
ver. acq.
dom.g L. in
bello, 12.
princ. D.
de capt. &
postl.

G R O T I I.

o Apud Hebraeos] Apud eisdem de agro, qui
 bello captus esset, rex tantum ferebat, quantum
 singulae tribus; notatum id Digestu Teulondici,
 titulo de rege.

G R O N O V I I.

49 Aut locandi] Ut eos ad statum tempus
 per magistratus redemptoribus pro decimis exen-
 dendis concederent.

50 Distraxerunt] Vendiderunt.

51 Assignarunt colonis] Pauperibus civibus,
 aut veteranis militibus aequali numero jugerum
 attribuerunt.

52 Vectigales] Emphyteuticarios in perpetuum,
 aut longum tempus, certa pensione per-
 mittendo.

53 Consecratos] Sueton. Jul. 20. Campum Stel-
 latum majoribus consecratum.

54 Se moventes] Jumenta, greges, arma, &
 quaevis animalia.

55. In hominibus observabatur] Ut eos capere
 curvis, & servos facere liceret.

Tom. IV.

56. Suo fato] Per infelicitatem suam. Lio. 9. 12.
 Def. Heraldus legit suis factis, emend. & obf. 36.
 p. 115. Cl. Salmafius, suis factis ad jus Attic. cap. 26.

(kk) Fallor, an Auctor noster heic Lacedaemonios dixit, pro Atheniensibus. Nihil tale de Lacedaemoniis reperio, nec apud eos, qui ex professo res, & mores illorum exposuerunt, nec in Trostatu Historico, & Theologico de natura, & usu Sertium, Anglice scripto à THOMA GATAKERO, Viro diffuise admodum ictu-
 nis, qui Cap. IV. illius Libri studiosè omnia collegit ex Antiquitate, quae pertinebant ad divi-
 sionem agrorum sortito factam. At vero de Atheniensibus ita Scholiastes ARISTOPHANIS:
 Ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι λαμβάνοντες πόλεον πολέμῳ, καὶ τὰς ἐνομήντας ἐκδίδωκεν, ὡς περὶ τὴν γὰρ αὐτοὺς νόμον. In Nubes, §. 103. Vide ibi Illustrissimi SPANHEMII Adnotat. f. B.

(ll) Modo scilicet summus Imperatoris confecti-
 at, aut expressè, aut tacitè. f. B.

(mm) Vide hac de re Amplissimum RY-
 NCKERHOEK, Obferv. Jur. Civ. Lib. IV.
 Cap. 14. f. B.

E

G R O

* ut habent libri) *deprehenduntur*. Fato hoc adscribit jurisconsultus, quia p nullo suo merito in servitutem deveniunt : * nam talia fato adscribere tralatitium est. Tale illud * Nævii : *fato sunt Romæ Metelli consules*, id est, sine suo 57 merito.

* Apud
Alicon. Pe-
dion. Ad.
L. in Verr.
Cap. 10.

2. * Indidem venit quod si quid milites capiunt non 58 in procinctu ; * aut in eo, quod facere jubentur, sed in eo, * quod promiscuo jure, * aut solo permisso faciunt, id statim sibi acquirunt : * capiunt enim 59 non ut ministri. Talia sunt spolia, quæ detrahuntur hosti * in dimicatione singulari : talia etiam, quæ procul ab exercitu (extra decem millia passuum dicebant Romani, ut mox * videbimus) * in liberis, & injussis excursibus capiunt : * quod genus prædæ Itali hodie * *correriam* vocant, & * a *buirino* distinguunt.

* Infra
§. 11, n. 3.
c. Salic. in
l. 2. C. de
possl. err.
Tbo.
Gram.
Decyf.
Neop. 71,
n. 18.

XIII. Sed quod diximus, jure gentium * talia singulis directe acquiri, intelligendum est, * ut id juris gentium sit 60 ante omnem ea de re legem civilem ; nam populus quisque inter suos aliter potest constituere, * & 61 dominium singulorum antevertere, * sicut multis in locis de 62 feris, & avibus factum videmus. * Sic enim introduci etiam lege potest, ut quæ apud nos reperiuntur hostium res, publicæ fiant.

XIV. 1. At * de his, quæ quis 63 actu bellico capit, alia est ratio. * Ibi enim singuli reipublicæ 64 personam sustinent, ejusque vice funguntur, ac proinde * per eos populus, * si lex civilis aliud non statuat, ut possessionem, ita & dominium nanciscitur, * & id, in quos vult, transfert. * Quod quia directe pugnat cum vulgari opinione, probationes nobis video solito largius admetiendæ * ex nobilium populorum exemplis.

2. Incipiam a Græcis, quorum morem Homerus non uno loco describit (*Iliad.* Lib. I. vers. 125.

* *Ἄλλὰ τὰ μὲν μάλας ἔκπιδμας, τὰ δὲ λαγνῶς.*

* *Omnia jam divisa, quibus spoliavimus urbes.*

Apud eundem poetam Achilles de urbibus agens, quas ipse expugnaverat. (*Lib. IX.* vers. 330, & seqq.)

Táδε

GROTII.

p *Nullo suo merito*] Sic & hæc duo opponit Servius ad Æneidos I. *Atli fato, Laboris Virginius nil Trojanorum meritis, sed omnia fati adscribere.* (Ad vers. 32.)

GROMOVII.

57 *Merito*] Metelli hoc carmine læsi responderunt : *dabant malum Metelli Nævii pectus*. Terent. *Maurus* de metris p. 2419. Et recte dederunt : effecerunt enim, ut in Tullianum conjiceretur. *Plant.* Mil. 2, 2. 56. *Gell.* 3, 3.

58 *In procinctu*] In agmine, vel sub duce, in expeditione.

59 *Non ut ministri*] Sed ut se circumspici-

entes, quemadmodum loquitur auctor Africani belli cap. 47. *questibus militum ferventibus.*

60 *Ante omnem*] Et valet, ubi nihil diversum de eo civitas constituit.

61 *Dominium singulorum antevertere*] In publicum vindicando res prohibere.

62 *Feris, & avibus*] Ubi venationem, & occupationem, jure veteri gentium, & naturæ, omnibus concessum reservarunt sibi principes, aut nobiles. Sic salis vendendi arbitrium aliquando privatis ademptum Romæ. *Liv.* 2, 9.

63 *Actu bellico*] Ut in acie, aut expugnatione urbis.

64 *Personam sustinent*] Non pro sese agunt, sed pro corpore civitatis. Hinc est ut privati cum militibus tanquam diversi componantur interdum. V. ad *Syn.* de vita beat. cap. 2.

G R O .

Τάδ' ἐν πόλει κινέμεν πάλαι καὶ ἰδὼν
Ἐξέλεον, καὶ πάντα φέρων Ἀγαμέμνων δῖος
Ἄλκιβ' ὃ δ' ὄρωσε μῖνον παρὰ νηεὶ δόρυ
Διέμεν' οὐδ' αὐτοῖσι διαδένετο, πάλαι δ' ἔχοντι.

Omnibus his ingens pretio, numeroque supellex
Nostra raptā manu: regi sed victor Atreide
Cuncta tulit, celeres residens qui pone carinas
Divideret cum pauca aliis, sibi multa tenebat.

Spektandus enim hic Agamemnon, * partim ut totius Græciæ eo tempore princeps, * atque ita populi gerens vicem: * quo jure ipse, sed cum senatu, prædam dividebat: partim ut munere fungens imperatorio, ac proinde de communi, * partem cæteris majorem ferens. Eum ipsum Agamemnonem sic alloquitur idem Achilles, (Lib. I. vers. 163, 164.)

Οὐ μὲν εἶπ' ἄλλ' ἔγωγε γάρ, ἐπεί γ' ἄχαι
Τρώας ἐκίρνω' ἵν' αἰὲρ ἴδωμεν πτολίεθρον.

Nam 65 neque me tecum præda pars aqua sequetur,
Si Danaum virtus Trojanam evertit urbem.

Et alibi * Achilli offert Agamemnon de consilio publico navem plenam æris. & auri, & viginti mulieres, quæ 66 præcipiat de præda. Troja jam capta, Virgilio narrante ^b,

Custodes lecti * Phœnix, & dæm Ulysses
Prædam asservabant: huc undique Troia gaza
Incensū erepta adytis, mensaque Deorum,
Cratereſque auro solidi, captivæque vestis
Congeritur.

Sic posterioribus temporibus * prædam Marathoniam asservat ^c Aristides. Post prælium ad Plataeas severe edictum, * ne quis de præda privatim quicquam tolleret: deinde præda * pro populorum meritis distributa. Athenis postea devictis, * in publicum relata ^d Lysandro præda. Et publici officii nomen ^e apud Spartanos, ^f λαφύρομαι, præda venditores.

3. Si

G R O T I I.

G R O N O V I I.

^a Apud Spartanos] Agésilao in Asia agente, castris Pharnabazi captis Spithridates subtraxerat prædam; inquisitione ab Ktesipida Lacedæmonio instituta aufugit. (Hoc refert Plutarchus, Vit. Agel. pag. 601. E.)

⁶⁵ Neque me tecum] Nam tu accepturus majorem, utpote imperator summus.

⁶⁶ Præcipis] Præcipua, vel eximia auferat, antequam reliquum prædæ distribuatur, ut legatum per præceptionem in jure. (In hoc loco Homeri Auditor dicit navem plenam, pro navis plenæ æris &c. J. B.)

E 2

G R O -

^a Hecet.

^b Iliad. X.

^c verf. 321.

^d Eurip.

^e Rheso,

^f verf. 182.

^g Es feg.

^h Plinius

ⁱ lib.

XXXIII.

^j c. 3.

^k Plat.

^l Alex. pag.

685, 686.

^m Curt. IV,

1. VIII, 4.

ⁿ Diodor.

^o libro

XVII. c.

66, 71.

^p Strabo l.

XV. pag.

729, 730.

^q Diod.

^r lib. XIII.

^s c. 90.

^t Livius

li. XXIII.

^u c. 12.

^v f Greg.

^w Tur. l. 11.

^x c. 27.

^y g Antiq.

^z Rom. VII,

63.

^{aa} b Libro

XXXVII.

^{ab} c. 32.

^{ac} i Liv. lib.

^{ad} V. c. 22.

3. Si ad Asiam venimus, Trojani soliti, ut docet nos ⁶⁷ Virgilius,

⁶⁸ * arbitrium ejus dividendæ penes Imperatorem, quo jure Hector Doloni id

expresse stipulanti promittit equos ^a Achillis, ⁺ ut intelligas, jus acquirendi

dominii ⁶⁹ in captura sola non fuisse. ⁺ Ad Cyrum ^b Asiæ victorem, nec

minus ⁺ ad ^c Alexandrum postea, perlata præda. Si Africam respiciamus, idem mos occurrit. Sic quæ ^d Agrigenti capta: quæque in ^e pugna ⁺ Can-

nenfis, & alibi, Carthaginem missa. Apud Francos veteres, ut ex ^f Gre-

gorii Turonensis historia apparet, quæ capta erant, ⁺ sorte dividebantur:

neque rex ipse aliud habebat de præda, quam quod fors ipsi addidisset.

4. Sed quanto re militari ⁺ Romani cæteris præstiterunt, tanto sunt

digniores quorum exemplis immoremur. Dionysius Halicarnassensis ⁺, mo-

rum Romanorum diligentissimus observator, ita nos hac de re docet:

XVII. c. τὰ ἐν τῷ πολέμῳ λάφυρα, ἔστι δὲ ἡμῶν ὑπάρχοντα ἐν τῇ πόλει, ἀναίρεται αὐτῷ καὶ αὐτῷ, καὶ

τῶν αὐτῶν ἐξ ἑαυτοῦ τῆς αὐτῆς γίνονται κύριον, ἀλλ' οὐκ αὐτῷ ὁ τῆς δουλείας ἄρχων ⁱ δὲ ταμίης

αὐτὰ παραδίδωσι ἀντιπαύει, καὶ ἐξ ἀναιρέτων ἀναίρει τὰ χερσίν. Quæcumque ex hostibus

per virtutem capta sunt, ea lex jubet publica esse, ita ut non modo privati

eorum domini non fiant, sed ne ipse quidem Imperator exercitus, verum quæstor

illa accipit, ^{Et} vendita in publicum refert. Verba hæc sunt eorum, qui

Coriolanum incusant, (nn) ⁺ nonnihil ad invidiam composita.

⁺ XV. Nam ^a populum dominum esse prædæ, verum erat: sed illud

non minus verum, ⁺ ejus dispensandæ arbitrium Imperatoribus libera re-

publica permisso fuisse, ⁺ sed tale ut ⁶⁹ actus sui rationem populo debe-

rent. L. Æmilius apud ^b Livium: captas non deditas diripi urbes, ⁺ ^{Et} in

his tamen arbitrium esse Imperatoris, non militum. Sed hoc arbitrium, quod

⁺ mos deferebat imperatoribus, ipsi interdum ⁷⁰ ⁺ ab omni

suspensione essent, rejiciebant ad Senatum, ut ⁱ Camillus; ⁺ & qui retine-

bant,

GROTII.

⁺ Sorte dividebantur] Habes hoc apud Taro-

nensem lib. II., cap. 27. Symeonem lib. I., cap.

12. & in epitome edita a Frebero cap. 9. Mos

idem & aliarum gentium vetus. Servius ad il-

lud Æneidos III. Servius pertulit alios: quia

captivi, ^{Et} præda inter victores sorte divideban-

tur. Ut: ^{Et} præda ducere sortem. (In verf.

323.) De prædæ collatione in commune, & ex-

purgatione per juramentum apud Suedos, &

Gotthos, Johannem Magnum vide libro XI, c.

11. (Hac de re nihil ibi apud Johannem Ma-

gnum, neque puto alibi. J. B.)

^a Populum dominum esse prædæ verum erat]

Vide & hac de re Simlerum in Helveticis.

⁺ Ejus dispensandæ arbitrium Imperatoribus li-

bera republica permisso fuisse] Polybius in ex-

cerptis Petrescianis de L. Æmilio Paulo: κύριον

γίνονται αὐτῷ πᾶντες θάλασσαν καὶ ἡσπέραν τῶν

ἡσπέρων καὶ ἡσπέρων χερσίδων, μὴ αὐτῷ, ἀλλ' ἡ πόλει.

en^a cum dominus factus esset regni integri, pos-

setque cuncta disponente suo arbitratu nihil tum

concupisset. (Pag. 1454. Edit. Amst.)

GROMOVII.

⁶⁷ Virgilius] Æn. IX, 268.

⁶⁸ In captura sola] Non competisse uno eo

nomine, quod quis ipse cepisset.

⁶⁹ Actus sui rationem] Acta illorum non va-

lerent, nisi populus vel per se, vel per sena-

tum ea rata habuisset.

⁷⁰ Ab omni suspitione] Vel avaritiz, vel in-

æqualis favoris.

(nn) Vide HERM. RHAROD. SHELIE

Dissertationem De Præda, subjunctam HYGINO,

& POLYBIO, De Cæstris Romanorum, pag.

253. Es feg. qui tamen Auctorem nostrum dul-

quam laudat, quamquam de totâ hac re accu-

ratius, ante illum, dudum heic agentem. J. B.

bant, + prout religioni, + famæ, + ambitioni serviebant, diverso modo usi reperiuntur.

XVI. 1. + Qui sanctissimi esse, aut credi volebant, u prædam non attingebant omnino, sed siue pecunia erat in præda, eam jubebant + a quaestore populi Romani percipi; siue res aliæ, eas per quaestorem 71 sub hasta venditari: unde redactam pecuniam + manubiarum nomine significatam, Favorinus apud * Gellium sensit. Hæc pecunia per quaestorem in ærarium deferrebat, prius tamen, 72 si res triumphii esset, ostentata publice. Livius libro IV. de C. Valerio consule: *præde ex assiduis populationibus, quod omnia in locum tutum congesta erant, suis aliquantum: venditum sub hasta consul in ærarium redigere quaestores jussit.* Idem fecit Pompejus, de quo hæc sunt Velleji c verba: *pecunia Tigranis, x sicut Pompejo moris erat, redacta in quaestorū potestatem, ac publicis descripta literis.* Ita & M. Tullius, d qui sic de se ipso in literis ad Sallustium: *de præda mea præter 73 quaestores urbanos, id est, populum Romanum, tertium nec attigit, nec tadturus est quisquam.* + Atque id antiquis, & melioribus temporibus fuit maxime usitatum, quo Plautus * respiciens sic ait;

Nunc hanc prædam omnem jam ad quaestorem deferam.

Et de hominibus captivis f similiter:

Quos emi de præda 74 + de quaestoribus.

2. Sed alii + sine quaestore ipsi prædam vendebant, & referebant in ærarium, quod & ex Halicarnassensi sequentibus verbis colligere est. Sic a Tarquinio rege x jam olim victis Sabinis prædam, & captivos Romam miffos, legimus. Sic Romilius, & Veturius consules b narrantur prædam vendidisse ob ærarii penuriam, ægre id ferente exercitu. Sed cum passim id occurrat, + quantum ducum quisque ex triumphis Italicis, Africanis, Asiaticis, Gallicis, Hispanicis in ærarium per se, aut quaestorem retulerit, exempla congerere nihil est opus. Illud magis notandum, datam prædam, aut

G R O T I U S.

u Prædam non attingebant omnino] Manius Cæsius juravit, se ex præda nihil attigisse, præter guttum saginam, quod sacrificaret. (Hoc e Plin. Hist. Nat. Lib. XVI. Cap. 78.) Scriptor vitæ Vitorum illustrium (Aurelius Victor, Cap. 60.) de Mummio agens: Corinthum sēgnit, tabulisque spoliavit, quibus cum totam repleisset Italiam, in domum suam nil contulit. De nominato modo Æmilio Paulo Plotarchus: ὅτε τις ἦν αὐτῷ τὸν ἰσχυρισμὸν αὐτῷ τὸν μαγαζοῦχος ἐπὶ τὸν αἰσθητικὸν, πῶς μὴ ἀρῶμεν, πῶς δὲ χρῶμεν ἐν τῷ βασιλικῷ ἡ θρησκευτῷ ἡ δὲ αὐτῷ ἰσχυρισμῷ, αὐτὰ τῶν ταυλικῶν αὐτῶν δὲ αὐτῶν ἀναγινώσκου. nec minus liberalitatem ipsius, & animi magnitudinem prædicabant homines, quod congestam ex regis opibus

auri, argenteque vim magnam nec inspicere videret, sed quaestoribus in publicum deferendam dedisset. Pag. 270. D.)

x Sicut Pompejo moris erat] Ut plurimum; vide quod sequente paragrapho ex Lucano adducetur.

G R O N O V I U S.

71 Sub hasta venditari] Publica auctione in parte castrorum, quæ Quintana vocabatur. Suet. Ner. 26. Lipsi. de mil. dial. 3. vel iusti, vel exactionis, gratissime civium capti erant.

72 Si res triumphii] Si res bello gestæ esset tantæ, ut triumphum mererentur.

73 Quaestores, id est, populum] Nam quaestores procurabant rem, & ærarium populi.

74 De quaestoribus] Vendentibus eos quaestoribus.

E 3

G R O

a Lib. XIII. c. 24.

b Cap. 53.

c Lib. II.

d Lib. II.

e. 17. epist. 17.

f Bæced. IV. 9. 152.

f Captiv. L. 2. 2.

g Liv. lib. I. c. 37.

h Liv.

lib. III. c.

31.

aut ejus partem interdum Diis, + interdum militibus, + interdum & aliis. + Diis aut res ipse date, ut spolia, quæ Romulus a Jovi Feretrio suspendit, aut redacta inde pecunia, ut ex Pometinis manubiis + Tarquinius Superbus templum Jovis in monte Tarpejo statuit.

XVII. 1. Militibus prædam dare, priscis Romanis 75 + ambiciosum videbatur: uti Sextus + Tarquinius Superbi filius, sed Gabius profugus, prædam militi dilargitus dicitur, ut eo modo potentiam sibi conciliaret. Appius Claudius in senatu similem largitionem arguit ut novam, prodigam, inconsultam.

Præda autem militi concessa aut + dividitur, aut diripitur. Dividi potest 76 + aut ratione stipendiorum, aut 77 ratione meritum. 77 Stipendiorum ratione dividi prædam + Appius Claudius + volebat; si illud obtinere non posset, ut redacta inde pecunia in ætarium deferretur. Totum autem dividendi ordinem accurate explicat Polybius 78: nempe in dies, aut (oo) vigiliis + partem exercitus 79 alteram, aut minorem ad comportandam prædam 79 mitti 80 solitam: & quod quisque reperisset, id iustum

81 in castra perferre, ut per tribunos æqualiter divideretur, vocatis ad partem + etiam his, qui castra servarent, (quod & apud Hebræos regi + Davidi placuisse, & inde in legem transiisse, legimus) + quique per valetudinem, + aut delegata ministeria aberant.

2. Interdum non ipsa præda, + sed redacta inde pecunia + prædæ loco militibus donata, quod sæpe in triumpho fiebat. + Proportionem hanc invenio, i simplex pediti, duplex centurioni, triplex equiti datum. Interdum simplex pediti, + equiti duplex. Alias simplex pediti, duplex centurioni, 2 tribuno, 1 & equiti quadruplex. + Meritorum etiam sæpe

G R O T I I.

75 *Ratione meritorum*] Id apud Hebræos factum, docet Josephus lib. III. antiquæ historiæ (cap. 2. §. 5. *Ed. Hudson.*)

76 *Tribuno, & equiti*] Tribuno, & præfecto equitum, ait Appianus civilium II. (Pag. 491. *Ed. H. Steph.* Atque hæc est vera distributio: aliam, ex errore memoræ, in ipso contextu Auctor posuerat. In loco autem SUSTONI, ad quem simul ora libri nos remittit, non dicitur quantum daretur Equitibus, nisi ex vitio præfæctum Editionum, secundum quas distributio facta fuisset modo plane diverso ab iis omnibus, quos Auctor noster commemorat. J. B.)

G R O N O V I I.

75 *Ambiciosum*] Esse gratificari militi contra disciplinam, & dignitatem, aut prævæ indulgentiæ opus.

76 *Aut ratione stipendiorum*] Aut pro stipendiis, aut super stipendiis pro meritis,

77 *Stipendiorum ratione*] Immo ipsum stipendium militi ex pecunia prælaticia numerandi auctor erat, ut eo minus tributis plebs conferret.

78 *Alteram, aut*] Aliquando de singulis manipulis secretum numerum pro magnitudine urbis expugnata, aliquando per cohortes, sive manipulos, diviso exercitu omni partem alicam.

79 *Mitti*] Per urbem, & domos.

80 *Solitam*] Ita ut pars altera, & plerumque major in armis partim in castris, partim per urbis potentia, & munita loca disposita esset ad omnes casus præveniendos.

81 *In castra*] Vel forum, aut spatiosum locum urbis.

(oo) De *Vigiliis* nihil apud POLYBIUM: immo ipse, paulo ante locum indicatum, narrat, *Scipionem*, expugnata novâ Carthagine in *Hispâniâ*, quum nox adventaret i jussisse milites finem diripiendæ facere, & prædium collocari in Foro ad adservandam prædam. J. B.

sepe habita ratio, sicut Marcius ^a quod (pp) fortiter fecisset, ^a ex præ- ^a Liv. 4.
da Coriolana donatus est ¹² + a Posthumio. lib.

3. Utrovis modo fieret divisio, ^b licebat Imperatori *ἔμμεν*, hoc est, + præcipuum sibi accipere quantum vellet, id est, quantum æquum arbitraretur: ^c quod & aliis interdum virtutis ergo concessum. Euripides Troadibus de nobilioribus feminis Trojanis agens, ait, (vers. 33.)

— Τὸς ἀνδρῶν ἔμμεναι
ἐρεῖ.

*Qua principibus eximia datur
Erant Achivis:*

Et de Andromacha, (ibid. vers. 174.)

Καὶ τὸν δ' Ἀχαιοὺς ἔλαχε παῖς ἱερὸς ἑλπίων.

Accepti illam Pyrrhus eximiam sibi.

Afcianus de equo apud Virgilium (Æn. IX, 270, 271.)

— Ipsum illum chryseum, cristasque rubentes
¹³ Excipiam forti.

Pausanix post in Plateis prælium eximia data, mulieres, equos, camelos, IX. c. 80.
narrat ^b Herodotus. Sic Ocrissam Corniculanam præcipuam accepit ¹⁴ rex ^c Dion.
^c Tullius. ^d Fabricius apud Halicarnassensem ^d in oratione ad Pyrrhum: IV. c. 1.
ibid. d. Excerpt.
pag. 714.
715. Ek.
Oxen.

ius

G R O T I I.

a Ex præda Coriolana] Vide Plutarchum Coriolano, (Pag. 218. A. B.)
b Licebat Imperatori] Vide Leucoclavium in Turcicis.

c Quod & aliis interdum virtutis ergo concessum] Sic Nestor feminam possidebat:

— ἦν δὲ Ἀχαιοὶ
ἔμμεναι.

— mæcere Grotius.
Excipiam forti.

Est id Iliados A. (vers. 625.) At Odysseæ B. Ulysses ait, (vers. 232.)

Τὸν ἱερὸν Μενεῶντα, πᾶσι δ' ἐμμεναι
Ἀχαιοῖσιν.

Eximiam accepit Menæceus, plurima deinde Sortis tulit.

Euripides de Cassandra.

Ἐμμενῶν ἢ ἑλπίων Ἀχαιοῖσιν δόμῃ.

Sibi hanc Atreides major eximiam tulit.
(Troad. vers. 249.)

De , quæ Atheniensium ducl Demoftheni præda *ἔμμεναι*, præcipui jure data sunt, vide de *Ἐμμεναι*, libro III. (c. 114. In loco *Iliados*, XIV, 232. Auctor nostri, nescio quare legit *Meneceus*, (quod nomen proprium mulieri non convenit) pro adjectivo, apud Pœtam frequentissimo, & heic aptissimo, *μενεαία*. Omnino dicere vult *Ulysses*, se pretiosissima quæque, & quæ maxime ipsi placerent, elegisse. J. B.)

d Fabricius] Cujus exemplum & sibi, & militi proponit Julianus apud Ammianum libro XXIV. (Cap. 3.)

G R O N O V I I.

¹² A Posthumio] Posthumio Cominio. Liv. 2, 33.

¹³ Excipiam forti] Non patiar in sortem venire, & tibi præcipuum dabo.

¹⁴ Rex Tullius] Immo Tarquinius Priscus: fuit enim Scv. Tullii mater. (Maritus Ocrissæ illius vocabatur Tullius: idque locum dedit errori Auctoris nostri. J. B.)

(pp) Non hoc narrat LIVIUS, quem Auctor in orâ libri indicat: sed DIONYSIUS HALICARNASS. Antiq. Rom. Lib. VI. Cap. 94. J. B. GRONO-

τίναος ποικιλιαν ἔχεν μὲν καὶ τὰ ἐνταυτοῖς βελούμην· ex his, quæ bello erant capta, deditur mihi quantum vellem excipere. Iliodor huc respiciens, ubi de iure agitur militari: *præda*, ^a ait, *deciso*, ^β pro personarum qualitatibus, ac laboribus *iusta decisio*, ac *principis portio*. Tarquinius Superbus, ut apud ^b Livium est, et ipse ditari volebat, & delineare præda popularium animos. Servilius in oratione pro L. Paulo ^c ait, eum præda partiendi locupletem se (qq) facere potuisse. Et hanc Imperatoris portionem sunt qui potius significatam volunt ^δ manubiarum nomine, quos inter est ^d Alconius Pedianus.

4. Sed laudatores illi, qui jus suum remittentes nihil sibi de praeda cepervnt, qualis is, quem ^a dixi, Fabricius, ^f *τὸν ἐν ἀνδρίᾳ ἄνδρος ὁμοειδὲς ἔργον* ^g *ἔργον* ^h *ἔργον* ⁱ *ἔργον* ^j *ἔργον* ^k *ἔργον* ^l *ἔργον* ^m *ἔργον* ⁿ *ἔργον* ^o *ἔργον* ^p *ἔργον* ^q *ἔργον* ^r *ἔργον* ^s *ἔργον* ^t *ἔργον* ^u *ἔργον* ^v *ἔργον* ^w *ἔργον* ^x *ἔργον* ^y *ἔργον* ^z *ἔργον* ^{aa} *ἔργον* ^{ab} *ἔργον* ^{ac} *ἔργον* ^{ad} *ἔργον* ^{ae} *ἔργον* ^{af} *ἔργον* ^{ag} *ἔργον* ^{ah} *ἔργον* ^{ai} *ἔργον* ^{aj} *ἔργον* ^{ak} *ἔργον* ^{al} *ἔργον* ^{am} *ἔργον* ^{an} *ἔργον* ^{ao} *ἔργον* ^{ap} *ἔργον* ^{aq} *ἔργον* ^{ar} *ἔργον* ^{as} *ἔργον* ^{at} *ἔργον* ^{au} *ἔργον* ^{av} *ἔργον* ^{aw} *ἔργον* ^{ax} *ἔργον* ^{ay} *ἔργον* ^{az} *ἔργον* ^{ba} *ἔργον* ^{bb} *ἔργον* ^{bc} *ἔργον* ^{bd} *ἔργον* ^{be} *ἔργον* ^{bf} *ἔργον* ^{bg} *ἔργον* ^{bh} *ἔργον* ^{bi} *ἔργον* ^{bj} *ἔργον* ^{bk} *ἔργον* ^{bl} *ἔργον* ^{bm} *ἔργον* ^{bn} *ἔργον* ^{bo} *ἔργον* ^{bp} *ἔργον* ^{bq} *ἔργον* ^{br} *ἔργον* ^{bs} *ἔργον* ^{bt} *ἔργον* ^{bu} *ἔργον* ^{bv} *ἔργον* ^{bw} *ἔργον* ^{bx} *ἔργον* ^{by} *ἔργον* ^{bz} *ἔργον* ^{ca} *ἔργον* ^{cb} *ἔργον* ^{cc} *ἔργον* ^{cd} *ἔργον* ^{ce} *ἔργον* ^{cf} *ἔργον* ^{cg} *ἔργον* ^{ch} *ἔργον* ^{ci} *ἔργον* ^{cj} *ἔργον* ^{ck} *ἔργον* ^{cl} *ἔργον* ^{cm} *ἔργον* ^{cn} *ἔργον* ^{co} *ἔργον* ^{cp} *ἔργον* ^{cq} *ἔργον* ^{cr} *ἔργον* ^{cs} *ἔργον* ^{ct} *ἔργον* ^{cu} *ἔργον* ^{cv} *ἔργον* ^{cw} *ἔργον* ^{cx} *ἔργον* ^{cy} *ἔργον* ^{cz} *ἔργον* ^{da} *ἔργον* ^{db} *ἔργον* ^{dc} *ἔργον* ^{dd} *ἔργον* ^{de} *ἔργον* ^{df} *ἔργον* ^{dg} *ἔργον* ^{dh} *ἔργον* ^{di} *ἔργον* ^{dj} *ἔργον* ^{dk} *ἔργον* ^{dl} *ἔργον* ^{dm} *ἔργον* ^{dn} *ἔργον* ^{do} *ἔργον* ^{dp} *ἔργον* ^{dq} *ἔργον* ^{dr} *ἔργον* ^{ds} *ἔργον* ^{dt} *ἔργον* ^{du} *ἔργον* ^{dv} *ἔργον* ^{dw} *ἔργον* ^{dx} *ἔργον* ^{dy} *ἔργον* ^{dz} *ἔργον* ^{ea} *ἔργον* ^{eb} *ἔργον* ^{ec} *ἔργον* ^{ed} *ἔργον* ^{ee} *ἔργον* ^{ef} *ἔργον* ^{eg} *ἔργον* ^{eh} *ἔργον* ^{ei} *ἔργον* ^{ej} *ἔργον* ^{ek} *ἔργον* ^{el} *ἔργον* ^{em} *ἔργον* ^{en} *ἔργον* ^{eo} *ἔργον* ^{ep} *ἔργον* ^{eq} *ἔργον* ^{er} *ἔργον* ^{es} *ἔργον* ^{et} *ἔργον* ^{eu} *ἔργον* ^{ev} *ἔργον* ^{ew} *ἔργον* ^{ex} *ἔργον* ^{ey} *ἔργον* ^{ez} *ἔργον* ^{fa} *ἔργον* ^{fb} *ἔργον* ^{fc} *ἔργον* ^{fd} *ἔργον* ^{fe} *ἔργον* ^{ff} *ἔργον* ^{fg} *ἔργον* ^{fh} *ἔργον* ^{fi} *ἔργον* ^{fj} *ἔργον* ^{fk} *ἔργον* ^{fl} *ἔργον* ^{fm} *ἔργον* ^{fn} *ἔργον* ^{fo} *ἔργον* ^{fp} *ἔργον* ^{fq} *ἔργον* ^{fr} *ἔργον* ^{fs} *ἔργον* ^{ft} *ἔργον* ^{fu} *ἔργον* ^{fv} *ἔργον* ^{fw} *ἔργον* ^{fx} *ἔργον* ^{fy} *ἔργον* ^{fz} *ἔργον* ^{ga} *ἔργον* ^{gb} *ἔργον* ^{gc} *ἔργον* ^{gd} *ἔργον* ^{ge} *ἔργον* ^{gf} *ἔργον* ^{gg} *ἔργον* ^{gh} *ἔργον* ^{gi} *ἔργον* ^{gj} *ἔργον* ^{gk} *ἔργον* ^{gl} *ἔργον* ^{gm} *ἔργον* ^{gn} *ἔργον* ^{go} *ἔργον* ^{gp} *ἔργον* ^{gq} *ἔργον* ^{gr} *ἔργον* ^{gs} *ἔργον* ^{gt} *ἔργον* ^{gu} *ἔργον* ^{gv} *ἔργον* ^{gw} *ἔργον* ^{gx} *ἔργον* ^{gy} *ἔργον* ^{gz} *ἔργον* ^{ha} *ἔργον* ^{hb} *ἔργον* ^{hc} *ἔργον* ^{hd} *ἔργον* ^{he} *ἔργον* ^{hf} *ἔργον* ^{hg} *ἔργον* ^{hh} *ἔργον* ^{hi} *ἔργον* ^{hj} *ἔργον* ^{hk} *ἔργον* ^{hl} *ἔργον* ^{hm} *ἔργον* ^{hn} *ἔργον* ^{ho} *ἔργον* ^{hp} *ἔργον* ^{hq} *ἔργον* ^{hr} *ἔργον* ^{hs} *ἔργον* ^{ht} *ἔργον* ^{hu} *ἔργον*

Phora retentis
Intulit.

5. In divisione interdum & ⁸⁷ + absentium habita ratio, ut capto An-
(Liv. lib. IV. c. 59.) xure constituit ^a Fabius Ambustus; interdum ob causam quorundam quam-
& Idem l. cinnato. vis ^a praesentium non habita, ut ⁸⁸ + Minutiani exercitus ^a dictatore Cin-

11. l. c. 29.
l. 1. 36.
§ 1. C. de
donat.

6. Quod autem jus vetere republica Imperatores habuerant, id post
occupatam rempublicam ad ⁸⁹ magistros militum translatum, ex Codice
Justiniano apparet, ubi ⁹⁰ + a gestorum insinuatione absoluntur donationes
rerum

G R O N O V I L

85 *Memorandum nomine J Verba Ascensii: Bella quassita de civis hoste nobili per decisionem manubiarum veritatem dicunt: Et erat Imperatorum bene praedicta, ex quo, quod videtur, finem. Pulo, quemadmodum Imperatorum erat exercitus, erat provincia, erat bellum: ex quo quod dicuntur, non excludit ipsi populi. Sic et manubiarum dicuntur Imperatorum, non quod pars ipsius ordines proprii hoc vocabulo significatur: sed quod illorum plerumque arbitrii esse voluntate in armarum deferre, in militi distribuire. Potest et altissimè videri ad illud Ex manubiis: Suet. Jul. 66. Gr. 13, 24. quod non efficit quo minus et quod privati nanciscuntur inde, manubiarum dicuntur.*

86 *Medice deliberant*] Exiguam de illa sibi partem ceperunt.

§7 Absentiam } De eodem exercitu.

88 *Minutiani* } Quem ille obsessum ab hosti-
bus liberaverat, & hanc penam ferre jussit in-
feliciis militib.

19 *Magistros univertum*] A Constantino M. institutos.

90 *A. gelorum infestatione*] Excipiuntur, ne de illis referre neesse sit ad Imperatorem inter externas res de bello gestas. Sic Tiberius corripuit consulares exercitus praepositos, quod de tribuendis quibusdam militaribus donis ad se referrent, tanquam non omnium tribuendum ipsi jus haberent. *Suet.* 32.

(qq) Non se ipsum, sed *Servium Galbam*, qui xgrè ferebat, quod militibus suis præda data non fuisset in quâ partiendâ ipse locuples fieri poterat. *J. B.*

rerum mobilium, vel se moventium, quas magistri militum militibus præstunt ex spoliis hostium, sive in ipsa bellorum occupatione, sive in quibuscumque locis degere noscerentur.

7. Sed hæc divisio jam olim sæpe in * calumniam patuit, quasi duces ea ratione privatam gratiam captarent, quo nomine accusati * Servilius, * Coriolanus, Camillus ^c, quasi amicis, & clientibus de publico largientes. ^{a Dion. L. VI. c. 30.} ^{b Idem VII. c. 63.} ^{c Liv. V. 32.} ^{d Dion. Halic. lib. VII. c. 64.} Ipsi contra se tuebantur publico bono, ^{a Dion. L. VI. c. 30.} ^{b Idem VII. c. 63.} ^{c Liv. V. 32.} ^{d Dion. Halic. lib. VII. c. 64.} ut qui operi adfuerant, fructu laboris percepto, ad alias expeditiones fierent promptiores; quæ ^{a Dion. Halic. lib. VII. c. 64.} Halicarnassensis in hanc rem verba sunt.

XVIII. 1. * Venio ad direptionem. * Ea militi concessa aut in populatione, aut post prælium, oppidive expugnationem, ut signo dato discurreretur: quod antiquis sæculis rarius, nec tamen exemplis caruit. Nam Successam * Tarquinius militi diripiendam dedit: castra Æquorum ^a Q. Servilii Dictator: Vejos urbem & Camillus: castra Volcorum ^b consul Servilius. Permissit & direptionem ^c L. Valerius in agro Æquorum, Q. Fabius ^d fufis Volcis, captæ Ecetra, mox alii sæpe. Victo ^e Perseo Paulus consul spolia jacentis exercitus pedibus, equitibus prædam circumjacentis agri concessit. Idem ^f ex senatusconsulto diripiendas dedit militi * Epiri urbes. ^g Lucullus ^h victo Tigrane, militem a spoliis legendis ⁱ diu inhibuit, mox certam jam victoriam jus spoliandi hostes indulgit. Cicero de iuventione primo ^j inter modos acquirendi domini ponit, si quid ex hostibus captum sit, & ^k ⁹¹ * cujus prædæ sectio non venierit.

2. * Qui morem hunc improbant, ajunt, avidas in direptiones manus præripere fortium bellatorum præmia, cum ita ferme eveniat, ^a ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁹⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹²⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹³⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁹⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ¹⁰⁰⁰ ¹⁰⁰¹ ¹⁰⁰² ¹⁰⁰³ ¹⁰⁰⁴ ¹⁰⁰⁵ ¹⁰⁰⁶ ¹⁰⁰⁷ ¹⁰⁰⁸ ¹⁰⁰⁹ ¹⁰¹⁰ ¹⁰¹¹ ¹⁰¹² ¹⁰¹³ ¹⁰¹⁴ ¹⁰¹⁵ ¹⁰¹⁶ ¹⁰¹⁷ ¹⁰¹⁸ ¹⁰¹⁹ ¹⁰²⁰ ¹⁰²¹ ¹⁰²² ¹⁰²³ ¹⁰²⁴ ¹⁰²⁵ ¹⁰²⁶ ¹⁰²⁷ ¹⁰²⁸ ¹⁰²⁹ ¹⁰³⁰ ¹⁰³¹ ¹⁰³² ¹⁰³³ ¹⁰³⁴ ¹⁰³⁵ ¹⁰³⁶ ¹⁰³⁷ ¹⁰³⁸ ¹⁰³⁹ ¹⁰⁴⁰ ¹⁰⁴¹ ¹⁰⁴² ¹⁰⁴³ ¹⁰⁴⁴ ¹⁰⁴⁵ ¹⁰⁴⁶ ¹⁰⁴⁷ ¹⁰⁴⁸ ¹⁰⁴⁹ ¹⁰⁵⁰ ¹⁰⁵¹ ¹⁰⁵² ¹⁰⁵³ ¹⁰⁵⁴ ¹⁰⁵⁵ ¹⁰⁵⁶ ¹⁰⁵⁷ ¹⁰⁵⁸ ¹⁰⁵⁹ ¹⁰⁶⁰ ¹⁰⁶¹ ¹⁰⁶² ¹⁰⁶³ ¹⁰⁶⁴ ¹⁰⁶⁵ ¹⁰⁶⁶ ¹⁰⁶⁷ ¹⁰⁶⁸ ¹⁰⁶⁹ ¹⁰⁷⁰ ¹⁰⁷¹ ¹⁰⁷² ¹⁰⁷³ ¹⁰⁷⁴ ¹⁰⁷⁵ ¹⁰⁷⁶ ¹⁰⁷⁷ ¹⁰⁷⁸ ¹⁰⁷⁹ ¹⁰⁸⁰ ¹⁰⁸¹ ¹⁰⁸² ¹⁰⁸³ ¹⁰⁸⁴ ¹⁰⁸⁵ ¹⁰⁸⁶ ¹⁰⁸⁷ ¹⁰⁸⁸ ¹⁰⁸⁹ ¹⁰⁹⁰ ¹⁰⁹¹ ¹⁰⁹² ¹⁰⁹³ ¹⁰⁹⁴ ¹⁰⁹⁵ ¹⁰⁹⁶ ¹⁰⁹⁷ ¹⁰⁹⁸ ¹⁰⁹⁹ ¹¹⁰⁰ ¹¹⁰¹ ¹¹⁰² ¹¹⁰³ ¹¹⁰⁴ ¹¹⁰⁵ ¹¹⁰⁶ ¹¹⁰⁷ ¹¹⁰⁸ ¹¹⁰⁹ ¹¹¹⁰ ¹¹¹¹ ¹¹¹² ¹¹¹³ ¹¹¹⁴ ¹¹¹⁵ ¹¹¹⁶ ¹¹¹⁷ ¹¹¹⁸ ¹¹¹⁹ ¹¹²⁰ ¹¹²¹ ¹¹²² ¹¹²³ ¹¹²⁴ ¹¹²⁵ ¹¹²⁶ ¹¹²⁷ ¹¹²⁸ ¹¹²⁹ ¹¹³⁰ ¹¹³¹ ¹¹³² ¹¹³³ ¹¹³⁴ ¹¹³⁵ ¹¹³⁶ ¹¹³⁷ ¹¹³⁸ ¹¹³⁹ ¹¹⁴⁰ ¹¹⁴¹ ¹¹⁴² ¹¹⁴³ ¹¹⁴⁴ ¹¹⁴⁵ ¹¹⁴⁶ ¹¹⁴⁷ ¹¹⁴⁸ ¹¹⁴⁹ ¹¹⁵⁰ ¹¹⁵¹ ¹¹⁵² ¹¹⁵³ ¹¹⁵⁴ ¹¹⁵⁵ ¹¹⁵⁶ ¹¹⁵⁷ ¹¹⁵⁸ ¹¹⁵⁹ ¹¹⁶⁰ ¹¹⁶¹ ¹¹⁶² ¹¹⁶³ ¹¹⁶⁴ ¹¹⁶⁵ ¹¹⁶⁶ ¹¹⁶⁷ ¹¹⁶⁸ ¹¹⁶⁹ ¹¹⁷⁰ ¹¹⁷¹ ¹¹⁷² ¹¹⁷³ ¹¹⁷⁴ ¹¹⁷⁵ ¹¹⁷⁶ ¹¹⁷⁷ ¹¹⁷⁸ ¹¹⁷⁹ ¹¹⁸⁰ ¹¹⁸¹ ¹¹⁸² ¹¹⁸³ ¹¹⁸⁴ ¹¹⁸⁵ ¹¹⁸⁶ ¹¹⁸⁷ ¹¹⁸⁸ ¹¹⁸⁹ ¹¹⁹⁰ ¹¹⁹¹ ¹¹⁹² ¹¹⁹³ ¹¹⁹⁴ ¹¹⁹⁵ ¹¹⁹⁶ ¹¹⁹⁷ ¹¹⁹⁸ ¹¹⁹⁹ ¹²⁰⁰ ¹²⁰¹ ¹²⁰² ¹²⁰³ ¹²⁰⁴ ¹²⁰⁵ ¹²⁰⁶ ¹²⁰⁷ ¹²⁰⁸ ¹²⁰⁹ ¹²¹⁰ ¹²¹¹ ¹²¹² ¹²¹³ ¹²¹⁴ ¹²¹⁵ ¹²¹⁶ ¹²¹⁷ ¹²¹⁸ ¹²¹⁹ ¹²²⁰ ¹²²¹ ¹²²² ¹²²³ ¹²²⁴ ¹²²⁵ ¹²²⁶ ¹²²⁷ ¹²²⁸ ¹²²⁹ ¹²³⁰ ¹²³¹ ¹²³² ¹²³³ ¹²³⁴ ¹²³⁵ ¹²³⁶ ¹²³⁷ ¹²³⁸ ¹²³⁹ ¹²⁴⁰ ¹²⁴¹ ¹²⁴² ¹²⁴³ ¹²⁴⁴ ¹²⁴⁵ ¹²⁴⁶ ¹²⁴⁷ ¹²⁴⁸ ¹²⁴⁹ ¹²⁵⁰ ¹²⁵¹ ¹²⁵² ¹²⁵³ ¹²⁵⁴ ¹²⁵⁵ ¹²⁵⁶ ¹²⁵⁷ ¹²⁵⁸ ¹²⁵⁹ ¹²⁶⁰ ¹²⁶¹ ¹²⁶² ¹²⁶³ ¹²⁶⁴ ¹²⁶⁵ ¹²⁶⁶ ¹²⁶⁷ ¹²⁶⁸ ¹²⁶⁹ ¹²⁷⁰ ¹²⁷¹ ¹²⁷² ¹²⁷³ ¹²⁷⁴ ¹²⁷⁵ ¹²⁷⁶ ¹²⁷⁷ ¹²⁷⁸ ¹²⁷⁹ ¹²⁸⁰ ¹²⁸¹ ¹²⁸² ¹²⁸³ ¹²⁸⁴ ¹²⁸⁵ ¹²⁸⁶ ¹²⁸⁷ ¹²⁸⁸ ¹²⁸⁹ ¹²⁹⁰ ¹²⁹¹ ¹²⁹² ¹²⁹³ ¹²⁹⁴ ¹²⁹⁵ ¹²⁹⁶ ¹²⁹⁷ ¹²⁹⁸ ¹²⁹⁹ ¹³⁰⁰ ¹³⁰¹ ¹³⁰² ¹³⁰³ ¹³⁰⁴ ¹³⁰⁵ ¹³⁰⁶ ¹³⁰⁷ ¹³⁰⁸ ¹³⁰⁹ ¹³¹⁰ ¹³¹¹ ¹³¹² ¹³¹³ ¹³¹⁴ ¹³¹⁵ ¹³¹⁶ ¹³¹⁷ ¹³¹⁸ ¹³¹⁹ ¹³²⁰ ¹³²¹ ¹³²² ¹³²³ <

seignior sit prædetur, at fortissimus quisque laboris, periculique præcipuam partem petere soleat, quæ sunt verba Appii apud ^a Livium: unde non longe abijt Cyri illud apud ^b Xenophontem: 93 *ἡ τῶ ἀπαιτῶν ἡ αὐτῶν ἡ αὐτῶν*. Sed contra ^c dicitur, gratius id fore, lætiusque, quod sua quisque manu ex hoste captum domum retulisset, quam si ^d multiplex accepisset alterius arbitrio.

3. Interdum quoque concessa direptio, ^e quod impediri non posset. In expugnatione Cortuofæ Hetruscorum oppidi, narrante ^f Livio, *publicari prædæ* 94 *tribunis placebat, sed 96 imperioni, quam consilium sequebatur fuit; jam militum præda erat, nec nisi per invidiam adimi poterat.* Sic & ^g Gallogræcorum castra a C. Helvii agmine direpta, legimus, contra ducis voluntatem.

XIX. Quod ^h dixi, aliis interdum extra milites prædam, aut pecuniam e præda redactam concedi solere, id ferme ita contigit, ut his, ⁱ qui tributum ad bellum contulerant, tantundem ^j redderetur. 97 ^k Ludos quoque ex manubis interdum instructos notes.

^l XX. 1. Neque vero diversis tantum bellis ^m aliter, atque aliter usurpatum, ⁿ sed eodem bello eadem præda sæpe in usus diversos impenfa, aut partibus divisa, ^o aut rerum generibus distinctis. Sic Camillus decimam ^p ex præda ^q Apollini Pythio dedit, Græcorum exemplo, sed quod primitus ^r ab Hebræis venerat: quo tempore sub decima prædæ vota, non res moventes tantum, ^s sed & ^t 98 urbem, & agros venire, a pontificibus judicatum est. Eodem victore præda ^u de Faliscis pars maxima ad quaestorem redacta est, haud ita multum militi datum. Sic & 99 L. Manlius prædam aut vendidit, quod ejus in publicum redigendum erat, aut cum ^v *estrâ ut quam æquissima esset, per milites divisit; quæ* ^w *Livii* verba sunt.

2. ^x Genera, in quæ præda dividi potest, sunt hæc: homines captivi, armenta, & greges, quæ Græci, cum proprie loquuntur, *λαῖνα* vocant, pecunia, res mobiles aliæ, pretiosæ, aut viliores. Q. Fabius ^y Volscis devictis ^z *Latinis*, & spolia per quaestorem vendi jubet: argentum ^{aa} ipse desert. Idem ^{ab} Volscis; & ^{ac} Equis devictis captivos extra Tusculanos militi donat, & in agro Ecetrano homines, ac pecora diripienda concedit. L. Cornelius ^{ad} Antio capto aurum, argentum, & in ærarium desert: captivos, & prædam per quaestorem vendit: militi ea permiittit, quæ ad victum,

G R O T I I.

ⁱ Apollini] Meminit & Appianus in excerptis *Perseicæ*. (pag. 546.)

G R O N O V I I.

93 *ἡ τῶ ἀπαιτῶν*] In direptione sit scio ignavos majorem partem lutores.

94 *Multiplex*] Amplius, cumulatius.

95 *Tribunus*] Militum consulari potestate.

96 *Imperioni, quam consilium*] Id imperari non potuit, facultate, & arbitrio ea de re consul-

tandi erepto per festinationem militum, qui prædam jam invaserant, nec nisi cum maximo odio, & criminatione ducum erant reddituri.

97 *Ludos quoque*] Senece, Circenses, Amphitheatrales, vel gladiatorios, qui erant voluptas populi, honos Decorum, divitum ambitio.

98 *Urbem, & agros*] Ut horum etiam decima æstimatio iniretur, & dedicaretur.

99 L. Manlius] Immo Cnæus. [Ita ipse Auditor in fine istius paragraphi. *J. B.*]

1 *Livii verba*] XXXVIII. C. 23.

2 *Ipsæ desert*] In triumpho.

ctum, & vestem pertinebant. Nec dissimile huic ^a Cincinnati institutum, qui Corbione Æquorum oppido accepto pretiosiora prædæ Romanis misit, cætera centuriatim divisit. Camillus capteis Vejis ^b, præter pecuniam ex venditione captivorum, nihil in publicum redegit; Hetruscis devictis ^c, captivisque venditis, ex ea pecunia aurum matronis, ^d quod contulerant, perfolvit, pateras tres aureas in Capitolio posuit. Cossio dictatore, ^e ex Volscis præda omnis præter libera corpora militi concessa est.

3. Fabricius superatis Lucanis, ^f Brutiis, Samnitibus, militem dedit, tributa civibus reddidit, ^g quadringenta talenta ^h in ærarium retulit. Q. Fulvius, & Appius Claudius, ⁱ cum Hannonis capta essent castra, prædam vendiderunt, diviseruntque, ^j donatis quorum opera fuerat singularis. Scipio, ^k capta Carthagine, quæ in urbe erant dedit diripienda militi, excepto auro, argento, ^l donariis. Acilius, ^m capta Lamia, partim divisit, partim vendidit prædam. Cn. Manlius victis Gallogræcis, concretis ex Romana superstitione hostium armis, ⁿ ceteram prædam conferre omnes iussit, & ^o aut vendidit, quod ejus in publicum redigendum erat, aut ^p cum cura, ut quam æquissima esset, in milites divisit.

+ XXI. I. Ex his, quæ diximus, apparet, non minus apud Romanos, quam apud alias gentes pleraque, ^q prædam fuisse populi Romani, sed ejus dispensandæ ^r arbitrium aliquod Imperatoribus concessum, ita tamen ut, quod ^s ante diximus, rationem actus sui populo deberent; quod inter alia docet exemplum L. Scipionis, qui damnatus est ^t peculatus judicio, ut loquitur ^u Valerius Maximus, ^v quadringenta octoginta argenti plus accepisse, quam in ærarium retulisset: & aliorum, quos ante ^w retulimus.

2. M. Cato in oratione, quam de præda scripsit, vehementibus, atque illustribus verbis, ut ait Gellius ^x, de impunitate peculatus, atque licentia conquestus est: ex qua oratione hoc existat fragmentum: *Fures privatorum furtorum* ^y in nervo, atque compedibus atatem agunt. *Fures publici in auro, atque porpora.* Idem alibi ^z dixerat, *mirari se, audere quemquam capta bello signa pro suppellectile domi statuere.* Ita & Verri peculatus invidiam ^{aa} augeat Cicero, ^{bb} quod signum sustulisset, & quidem ^{cc} captura de præda hostium.

3. Nec

G R O T I I.

^h In ærarium retulit] Et Fabius pecuniam venditorum hominum capto Taranto, cum prædæ reliquam militibus dispersisset. (Alii rem narrant Livius, lib. XXVII. c. 16. num. 7. & PLUTARCHUS Vit. Fab. pag. 187. C. Confudit forte Auctor noster, quod Historicus Latinus paulo infra refert de Scipione, ubi *Hindrabalem* devicisset, Cap. 19. n. 2. J. B.)

G R O N O V I I.

³ Quod contulerant] De usu suo, & mundo, ad crateram auream Apollini Delphos portandam. c. 25.

⁴ Quadringenta talenta] 240000. Philip.

⁵ Donatis] Extra ordinem honoratis. mune-

re, vel dons insigni.

⁶ Donariis] Templorum ornamentis.

⁷ Aut vendidit] Hoc jam paulo superius posuit: sed quia ibi per errorem Manlio pronomen Lucii dederat, aliam de Cnæo hic recte appellato historiolum putavit.

⁸ Quadringenta octoginta] Huic summa præmittendum erat, sex milia pondo auri.

⁹ Liv. lib. XLV.] Immo 38. 55.

¹⁰ In nervo] In vinculis carceris Ter. Phorm. 2, 2. 11. Veror, ne istæ fortitudo in nervum denique transpat. 4, 4. 16. nostræ consa felle in nervum potius ista.

¹¹ Captura de præda] Exemplum alienum: nam id simulacrum Mercurii P. Scipio destruxit Carthagine de Panorum hostium præda dono dederat Tyndaritanis in Sicilia, a quibus id abstulit Verres.

F 2

GRONO-

a Idem, Lib. X. c. 25.

b Liv. lib. V. c. 22.

c Idem, VI, 4.

d Idem, VI, 13.

e Dion. Halicor.

f Liv. pag. 714.

g Liv. XXV, 14.

h App. Pan. lib. pag. 82.

i Livius L. XXXVII.

j Livius c. 5.

k Livius lib. XXXVIII.

l Livius c. 23.

m Liv. c. 23.

n Liv. c. 23.

o Livius L. XXXVIII.

p Livius c. 23.

q Livius c. 23.

r Livius c. 23.

s Livius c. 23.

t Livius c. 23.

u Livius c. 23.

v Livius c. 23.

w Livius c. 23.

x Livius c. 23.

y Livius c. 23.

z Livius c. 23.

aa Livius c. 23.

bb Livius c. 23.

cc Livius c. 23.

3. Nec Imperatores tantum, ⁺ sed & milites peculatus prædæ nomine tenebantur, si nempe eam in publicum non detulissent: adigebantur enim omnes sacramento, ut ait Polybius, ^a *αὐτοὶ τῷ πάλῳ ἀποδοῦναι τὸν τοῦ τοῦ ἀποδοῦναι, ἀλλὰ τῷ τοῦ τοῦ ἀποδοῦναι τὸν τοῦ ἀποδοῦναι* nihil quæquam *ex præda interversurum*; sed *scilicet servatorem ex religione sacramenti*. Quò forte referri potest ⁺ formula jurisjurandi apud ^b Gellium, (rr) qua militi imperatur ne quid tollat in exercitu, decemque millia passuum prope, quod pluri sit ¹² nummi argentei, aut si sustulerit, ad consulem proferat, aut triduo proximo proficiatur. Hinc intelligi potest quid sit, quod ⁺ Modestinus ^c dicit: *si, qui prædam ab hostibus captam surripuit, ¹³ peculatum tenetur*: quod vel unum satis esse debuit, ⁺ ut juris interpretes moneret, ne ex hostibus capta singulis acquiri crederent, cum constet, ⁺ *peculatum non esse nisi in re publica, sacra, aut religiosa*. Hæc omnia eo pertinent, ut appareat, quod supra ⁺ diximus, ¹⁴ *semota lege civili, ⁺ & ¹⁵ primo, in bellicis actibus capta ⁺ populi, aut regis bellum gerentis fieri*.

^a L. p. m.
ad l. Jul.
pecul.

^b L. 1.
cod. tit.
^c §. 13.

^f Maccab.
VIII, 22.
30.

XXII. 1. Addidimus, *semota lege civili, & primo, sive directe: illud, ⁺ quia de rebus ¹⁶ nondum actu quæstis lex ¹⁷ ad utilitatem publicam potest imperare, ⁺ sive lex illa lex populi est, ⁺ ut apud Romanos: sive regis, ⁺ ut apud Hebræos, & alibi. ⁺ Sub legis autem nomine etiam consuetudinem recte introductam volumus comprehendere. ⁺ Alterum illud eo pertinet, ut sciamus, sicut ⁺ res alias, ita & prædam posse a populo aliis concedi, nec tantum ⁺ post acquisitionem, ⁺ sed & ante eam, ita ut ⁺ subsecuta captura ¹⁸ conjungantur actiones ¹⁹ brevi manu, ⁺ ut loquuntur jurisconsulti: nec tantum ea concessio nominatim fieri potest, ⁺ sed & in genere; ut viduis, senibus, & egentibus pupillis pars prædæ ^f data est ⁺ temporibus Maccabaicis, aut etiam personis incertis, ad exemplum ²⁰ missilium, quæ Romani consules capientium faciebant.*

2. ⁺ Neque vero hæc ²¹ juris translatio, quæ lege, aut concessu fit, semper mera donatio est, ⁺ sed interdum ²² contractus, interdum aut ⁺ solutio ejus, quod debetur, ⁺ aut remuncratio ob damna, ²³ quæ quis passus

G R O N O V I E.

¹² *Nummi argentei*] Quam numerus sceleretur.
¹³ *Peculatum tenetur*] Publicum fraudasse iudicatur.

¹⁴ *Semota lege civili*] Nisi ubi ius civile alienæ populi aliud statuat.

¹⁵ *Primo*] Acquisitione quasi origiaria. 2, 1.

¹⁶ *Nondum actu quæstus*] Quorum acquisitione adhuc in spe tantum est. 2, 2, 5.

¹⁷ *Ad utilitatem*] Ut incendantur homines, & acris incumbant ad eos quærendas cum publico fructu, quippe hostibus decelluras.

¹⁸ *Conjunctur actiones*] Altera ex concessione populi, altera ex ipsorum occupatione.

¹⁹ *Brevi manu*] *Uligianus*. L. 43. §. 1. de iure

dot. 1. per compendium, sine ambagibus, quoties, scilicet, celeritate conjungendarum actionum inter se una actio occultatur, ut loquitur idem l. 3. §. 12. de donat. int. vir. Et scilicet.

²⁰ *Missilium*] Quæ spargebantur rapienda vulgo diebus solemnibus, sive in corpore suo, sive per sortes. Sueton. Ner. 11. Statius Cal. Satur. *Dives spargo quæ agit tumultus*. §. 45. Instit. de R. D. Noster 2, 4. 25.

²¹ *Juris translatio*] A populo in privatos.

²² *Contractus*] Quo pecti sunt privati cum republica, vel principe, ut quod damni dare possint hosti, lucro ipsi cedat.

²³ *Quæ quis passus est*] Immo fecit dicendum.

(rr) Vide hæc de R. H. A. B. H. E. M. S. C. H. E. L. I. Dissertationem *De Sacramento Militum*, pag. 124, Et seqq. in libro jam supra laudato. J. B.

G R O

passus est, aut ob id, quod ipse bello impendit, sive sumtu, sive opera, ut com focii, aut subditi + nullo stipendio militant, aut non tali, quod operæ respondent. + Nam ex his causis prædam aut omnem, aut ejus partem concedi solitam, videmus.

XXIII. Et illud quidem + tacita consuetudine ubique ferme inductum + jurisconsulti nostri notant, + ut sua faciant, quæ capiunt aut focii, aut subditi, qui sine stipendio, & suo sumtu, suoque periculo bellum gerunt. + Ratio in focis est evidens, quia naturaliter focius socio tenetur ad reparationem damnorum, quæ ob negotium commune, aut publicum eveniunt. Adde quod opera quoque + gratis præstari vix solet. Sic medicis, ait Seneca ^b, pretium opera solvi, quod deseruiunt, quod a rebus suis advocati nobis vacant. ²⁴ + In oratoribus idem æquum judicatur Quintilianus, + quia hæc ipsa opera, tempusque omne alienis negotiis datum facultatem aliter acquirendi recidunt: quod Tacitus dixit: *omitti cetera famulantes, ut qui se alienis negotiis intendunt.* + Credibile ergo est, nisi causa alia appareat, puta aut beneficentia mera, aut contractus antecedens, + spem ex hostibus lucrandi spectatam in damni, & operæ compensationem.

XXIV. 1. In subditis id non æque evidenter procedit, + quia ²⁵ hi operam civitati suæ debent: sed contra occurrit, quod + ubi non omnes, sed aliqui militant, his ipsis a corpore civitatis retributio debetur ejus, quod plus cæteris operæ, aut sumtus impendunt, multoque magis damnorum; + in cujus retributionis certæ locum spes prædæ totius, aut partis incertæ facile, nec sine ratione, conceditur. Sic Poëta ^c,

Præda sit hæc illis, quorum meruere labores.

2. + De focis exemplum est in federe Romano, quo Latini ^f in prædæ partem æquam admittuntur in iis bellis, + quæ populi Romani auspiciis gerebantur. Sic in bello, quod Ætolis gerebant ²⁶ adiutoribus Romanis, & Ætolis quidem urbes, & agri, Romanis autem captivi, & res mobiles cedebant. Post victoriam de rege Ptolemæo, partem prædæ Atheniensibus dedit ^b Demetrius. Ambrosius historiam tractans Abrahami, moris hujus æquitatem ostendit: *sancti, hi, qui secum fuissent, in adjumen-*

G R O T I I.

ⁱ Subditi, qui sine stipendio, et suo sumtu, suoque periculo bellum gerunt. Vide Gronovium XIX. Polonicorum. (pag. 430.)

^m Ratio in focis est evidens. Utitur etiam Amasanthia in epistola ad Justinianum (apud Procopium) Gotth. I. (c. 3.)

ⁿ Spem ex hostibus lucrandi spectatam in damni, et operæ compensationem. Vide Plutarchum Marcellum. (pag. 302.)

^o De focis exemplum est. I. Præfatus Latinis tertius prædæ populus Romanus præstabat. Plinius lib. XXXIV, §. Pro modo missi militibus prædam partiuntur populi Helvetii, teste Simlero:

pro modo sumtum partem Pontifex Imperator, Veneti, bello contra Turcam. Ponat VIII. Pompejus Armeniam minorem Dejotaro Galatia regi donavit, quia socius belli Mithridati fuerat. (Postremum istud habet Auctor ex EUTRADIO, Breviar. lib. VI. Cap. XI. Vide etiam STRABONEM, Geogr. lib. XII. p. 547. Ed. Paris. J. B.)

G R O N O V I I.

²⁴ In oratoribus. I. Causarum patronicarum. ²⁵ Hi operam civitati. I. Sic in bello civium corpus additum, utque operante esse respiciamus, dicit Livius 4, 60.

²⁶ Adiutoribus Romanis. I. Adversus Philipponem.

^a Nam. *tum fortasse sociati, partem emolumenti tribuendam asserit, * tanquam mercedem laboris.*

3. De subditis exemplum est in populo Hebræo ^a, apud quem pars prædæ dimidia cedebat ^p + his, qui in procinctu fuerant. Sic & Alexandri miles + prædam privatis ereptam suam faciebat, nisi + quod eximia quædam solitus esset ad regem referre : unde accusatos eos videmus, ^b qui ad Arbela conspirasse dicebantur, de præda omni ita sibi vindicanda, ut nihil in ærarium deferrent.

4. * At quæ publica hostium, aut regis fuerant, exempta erant huic licentiæ. Ita legimus, Macedonas, cum Darii castra ad ²⁷ Pyramum amnem irrupissent, ingens auri, argenteique pondus diripuisse, nec quicquam reliquisse intactum ^q præter regis tabernaculum : *tradito more*, inquit ^c Curtius, *ut victorem victi regis tabernaculo exciperent.* Unde non abit mos Hebræorum, ^d qui + victi regis coronam regi imponebant victori, + eidemque assignabant (quod in Thalmudicis ^e Digestis legitur) regiam suppellectilem bello captam : & quod in rebus gestis Caroli Magni legimus, cum in Hungaros vicisset, privatas opes militi, regias ærario cessisse. At apud Græcos ^f *λαῖσθα* erant publica, ut ante ostendimus, *ἐκδοῖα* singulorum. Vocant autem ^g *ἐκδοῖα* ea, quæ ²⁸ durante certamine eripiuntur hosti, *λαῖσθα*, quæ post certamen : + quod discrimen ^f & aliis gentibus nonnullis placuit.

5. At apud Romanos veteri quidem republica + non tantum fuisse concessum militibus, satis apparet ex his, quæ + supra diximus. Plusculum + indulgeri cœpit militi in bellis civilibus. Ita a Sullano milite ²⁹ Equulanum & direptum legas. Et Cæsar post pugnam Pharfallicam castra Pompejana + militi dat diripienda cùm hoc dicto apud Lucanum ^b :

———— *Supereſt pro ſanguine merces,
Quam monſtrare meum eſt; nec enim donare vocabo
Quod ſibi quiſque dabit.* ———

Bruti, & Cassii castra diripuerunt ⁱ Octaviani, & Antoniani milites. Bello ³⁰ civili alio Flaviani ad Cremonam ducti, quanquam instabat nox, coloniam divitem festinant impetu capere; veriti alioqui ne opes Cremonensium in ³¹ sinu præfectorum, legatorumque essent, gnari scilicet, ut ^k Tacitus loquitur, *expugnata urbs prædam ad militem, deducta ad ducem pertinere.*

6. Atque

GROTES.

GRONOVII.

^p *Hic, qui in procinctu fuerant*] Pisdæ partem prædæ dabant his, qui domos servabant. Obolcondylæ lib. V.

^q *Præter regis tabernaculum*] Vide & Diodorum libro XVII. (c. 35.) & Plutarchum Alexandro (pag. 676.) Similia vidit apud Xenophontem IV. de Cyro. (Cap. 6. §. 4.) & belli sui IV. (Cap. 4. §. 13.) & VII.

²⁷ *Ad Pyramum*] Ad Ison in faucibus Ciliciz. Curt. 3. 11.

²⁸ *Durante certamine*] In ipso fervore prælii.

²⁹ *Equulanum*] Hirpinorum oppidum.

³⁰ *Civili alio*] Inter Vitellium, & Vespasianum.

³¹ *Sinu præfectorum*] A quibus illi magna pecunia redempturi erant, ne diriperentur.

G 2 O.

6. Atque id languescens disciplina eo libentius concessum militi, ne
 32 manente periculo omisiss hostibus + præda manus impediret, quod
 + plurimas sæpe victorias corrupit. Cum castellum Volandum in Armenia
 Corbulo expugnasset, *inbelle vulgus*, narrante Tacito ^a, *sub corona vendi-*
tum, reliqua præda victoribus cessit. Apud eundem scriptorem ^b in prælio
 Britannico Suetonius suos hortatur, ut eodem continenter prædæ imme-
 suores; addens, + parta victoria cuncta ipsis cessura; qualia & alibi pas-
 sim invenias. Adde quod ^c ex Procopio jam modo attulimus ^d.

7. Sunt autem quædam tam exigua, 33 ut publicari digna non sint.
 Hæc ubique solent capientes sequi populi concessu. Talia erant vetere Ro-
 mana republica, hasta, hastile, ligna, pabulum, 34 uter, follis, 35 fã ^e
 la, & si quid minoris esset nummi argentei. Nam has exceptiones sacra-
 mento militari additas, apud Gellium ^f legimus. Cui non dissimile est
 quod nautis etiam stipendio militancibus conceditur: ^g Galli despoliationem,
 aut + pilagium vocant, + & eo comprehendunt vestem, aurum quo-
 que, & argentum intra decem scutatos. Alibi pars aliquota prædæ militi-
 bus datur, ut in ^h Hispania, ⁱ modo quinta, modo tertia, alias di-
 midia penes regem manet: & septima, interdum decima penes ducem
 exercitus: cætera sunt capientium: ^k exceptis navibus bellicis, quæ totæ
 regi cedunt.

8. + Est & ubi opertæ, periculi, sumtuumque habita ratione partitio
 instituitur, + ut apud Italos ^l capte navis pars tertia cedit domino navis
 victricis, tantundem ferunt quorum merces in navi erant, tantundem hi,
 qui pugnaverunt. Nec non & illud accidit, ut qui ^m 36 + suo periculo, ac
 sumtu bellum ministrant, non totam prædam auferant, sed partem de-
 beant publico, aut ei, qui ⁿ 37 ex publico jus suum trahit. Sic apud ^o His-
 panos si in bello naves privatis sumtibus instruantur, de præda pars re-
 gi, pars & maris præfecto debetur. Gallis moribus ^p decimam tert ma-
 ris præfectus: sic & apud Hollandos: sed hic quinta prius prædæ pars
 38 a republica deducitur. ^q Terra vero passim nunc usurpatur, + ut in
 direptionibus oppidorum, & præliis suum quisque faciat quod cepit: + in
 excursi-

GROTIJ.

1 Ex Procopio] Is Vandalicorum II. (Cap.
 21.) narrat, Solomonem in Levthas bellum ge-
 renti infensos fuisse milites, quod prædam de-
 stineret. Dicebat id se facere, ut bello finito
 distribueret pro equisq; meritis. Et Gotthi-
 corum II. (c. 7.) omnem ex Piceno prædam
 conveyam ad Bellarium, qui eam pro meritis
 divideret; addita causa: *ἡ γὰρ βία καὶ οὐκ ἴσους
 μὲν τοῖς ἀνδράσι πρὸς τὴν μάχην ἀποβάνοντες, ἀλλὰ
 τὴν μάχην οὐκ ἴσους τὰς ἀπολαύσεις ἐκινούσας* non
 æquum esse ab aliis magno labore factis interficere,
 alios autem sine ulla molestia meritis vesci.

2 Molo quinta] Eun & Turcis morem tri-
 buit Leancelvius libro III. & libro V.

3 Exceptis navibus bellicis] Sic machinæ bel-
 licæ regibus exceptæ apud Gotthos. Johannes

Magnos historis Suedicæ libro XI, cap. 11.
 (Nil ibi.)

GRONOVII.

32 Manente periculo] Nondum omni prælio
 confecto.

33 Ut publicari digna] Non sit opertæ præ-
 tium ærario, aut populo ea vindicare.

34 Uter] Aqua, aut potioris causa.

35 Fœcia] Tum ad alios usus, tum nocturnal
 itineris ergo. Suet. Jul. 31.

36 Sui periculo] Quales qui olim à nobis
 auctoritate publica, privati privatorum pecunia
 navibus armatis maritima hostium commercia
 corrumpebant, & impediebant.

37 Ex publico] Præfecto classis, principi.

38 A republica deducitur] Vindicatur ærario,
 de reliquo decima.

GRO-

excursibus vero capta + communia fiant eorum, qui in comitatu sunt, + inter ipsos pro dignitatis ratione partienda.

+ XXV. Hæc + autem eò pertinent, ut sciamus si apud populum 39 + bello non permixtum + controversia oriatur de re bello capta, addendam rem ei, + cui favent leges, aut mores 40 populi, a cujus partibus res capta est: + quod si ejus nihil probetur, + ex jure gentium communi rem ipsi populo adjudicandam, + si modo ea res in actu bellico capta est. Nam + ex his, quæ dicta jam ante a nobis sunt, satis apparet, non omnino verum esse id, quod pro Thebanis adfert + Quintilianus: + in eo, 41 quod in judicium deduci potest, nihil valere jus belli, + nec armis crepta nisi armis posse retineri.

a Lib. V.
c. 10.

b Hoc c.
§. 3.

c Liv. I.
XLV. c.
44.

XXVI. 1. Quæ vero res hostium non sunt, + et si apud hostes reperiantur, capientium non sunt: id enim, ut jam + ante diximus, + nec naturali juri congruit, + nec jure gentium introductum est. Sic Romani Prusæ c. dicunt: + si is ager Antiochi non fuisset, eo ne populi quidem Romani factum apparere. Si quod tamen + in illis rebus 42 jus habuit hostis, quod possessioni connectatur, puta pignoris, retentionis, + servitutis, + id quo minus capientibus acquiratur, nihil obstat.

d L. 3. D.
De edg.
rer. demin.
L. 16. D.
De Servit.
præd. ru-
fic.

e Silo. in
verbo bel-
lum p. 1. §.
3. & § 11.
eccl., etla-
vo.

2. Solet + hoc queri, + an extra territorium utriusque partis bellum gerentis capta fiant capientium: + quod & de rebus, & de personis solet in controversiam vocari. Si + jus solum gentium respicimus, puto locum hic non considerari, sicut + hostem + ubique recte interfici, diximus. Sed qui in eo loco imperium habet, + potest lege sua prohibere ne id fiat; + si contra legem factum sit, + de eo tanquam de delicto potest ut sibi satisfiat. + Simile est quod 43 in agro alieno capta fera dicitur capientium fieri, + sed a domino agri prohiberi posse accessum.

XXVII. Jus + autem hoc externum acquirendi res bello captas ita proprium est belli solennis ex jure gentium, + ut in aliis bellis locum non habeat; + nam 44 in bellis aliis inter externos res non acquiruntur vi belli, sed in compensationem debiti, quod aliter obtineri non potest. + In bellis autem 45 inter cives, sive magna ea, sive parva sint, + nulla fit domini mutatio, nisi auctoritate judicis.

G R O T I I.

u *Est apud hostes reperiantur*] Vide supra cap. IV. §. 7.

x *Si is ager Antiochi non fuisset, eo ne populi quidem Romani factum apparere*] Sic nec Bocchi factus ager visio Jugurtha is, qui non Jugurtha, sed Bocchi (*Massinissa* voluit dicere Autor) libertorum fuerat. *Appianus* exc. legationum 28. Simile vide apud *Cronium Saxonicorum* XII. (Cap. 7.)

G R O N O V I I.

39 *Bello non permixtum*] Neutrarum partium.
40 *Populi, a cujus partibus*] Non ejus, ubi lit orta est, sed cui militantes rem ceperunt.

41 *Quod in judicium deduci*] De quo actionem recipit prætor, vel judex. Quo significatur, titulum acquisitionis per arma valere apud tribunal bellantis, aut victoris: ibi enim libel-

lum querentis a milite in permissa prædæ occupatione sibi aliquid ereptum nemo recipit. At si quis prædatorem possit apud alium judicem convenire, eum posse recipere suum, nec prodesse prælatori, quod jus prædandi a suo imperatore haberet: nam jus illud pro jure non habetur apud eos, qui non foveant eandem causam, 42 *Jus habuit hostis*] Si res aliena pignoris, vel hypothecæ loco apud hostem fuit pro debito, si manus ei injecta, vel, ut loquuntur, arrestata est ob justam causam, si servitutem debuit, id jus est etiam victoris.

43 *In agro alieno*] §. 13. Inst. de R. D.

44 *In bellis aliis inter externos*] Obtinet jus naturale, de quo dictum hujus cap. num. 1.

45 *Inter cives*] Hinc Vespasianus victor civili bello, forte legit recaperatores, per quos rapta bello restituerentur. *Sueto.* c. 10.

H E N R I -

HENRICI DE COCCEII
COMMENTARIUS
I N
HUGONIS GROTHII

LIB. III. CAP. VI.

A D §. I.

AUCTOR hactenus egit de jure ca-
standi; sequitur jam jus praedandi: quo
differunt, quod 1. vastatione hostium vires
atterantur, praedatione nostrae etiam augeantur.
Unde 2. illud jos difficilior est, nec
licitum nisi ex necessitate, adeoque ubi mi-
nor via non est, & tantum in rebus obti-
net, quae vires in bello alunt, ut frumen-
ta, aliaque quae utilitatem aliquam ferunt;
non vero in sterilibus, quarum vastatio nec
momentum ad victoriam affert, nedum ne-
cessaria est, sed ex odio, & vindicta origi-
nem habet. *Vid. Dent. 20, v. p. m. §.*
ult. Hoc in infinitum licitum est. Nam cum
in bello licitum sit rem hostis pro alia ca-
pere, & reparare jus ex aliis hostium re-
bus, uti supra c. 2, probavimus; tamdiu
captura haec licita est, donec jus nostrum
reparatum sit. Unde capi praeda potest etiam
ultra id, quod nobis abest, idque extra
dubium est de rebus, quae hostis vires mi-
nuunt (quia & vastare eas licet), vel quae
nostras augent (quia harum praedatio ne-
cessaria est ad vincendum). Notanter au-
tem dixi, praedandi jus in infinitum com-
petere, etiam ultra quantitatem debiti, vel
modum delicti, quia jus nobis ablatum non-
dum in sua qualitate reparatum, i. e. cum
plena securitate restitutum est. Sane, res
capta durante belli alia recipi ab hoste,
vel injuria augeri potest; adeoque hac in-
certitudo naturalis impedit, quo minus cer-
ta quantitas debiti, vel poenae, determi-
nari possit.

Atque hinc iustissimos inter gentes titu-
lus est, acquisitio rei hostilis. *Haberm. l.*
8, c. 10. L. 11, pr. ff. Eo ff. l. p. ff. ad l.
jud. p. c. l. §. 17, Inst. rer. div. Quod ex
sacra quoque historia Auctor probat ib. 1.

Præter alium quorundam inter homines
imponitatem.] "Auctor in precedentibus
"supposuit, jure gentium in bello solenni
"peculiares quosdam effectus juris introdu-
"ctos esse, nimirum, 1. licentiae, seu im-
"punitatis, 2. dominii externi, c. 4, §. 4,
"in fin. c. 6, §. 1, n. 1. Vid. diff. Proam. IX,
"§. 65. Et diff. IV, §. 20. De priori effe-
"ctu hactenus egit, nimirum, quod hostis
"hostem impune, etiam ubi iusta causa
"non est, interficere, d. c. 4, & res ejus
"vastare possit, c. 5. De posteriori effectu
"hic agit, statuitque, jure gentium, in
"eodem bello solenni, hostem res sui ho-
"stis in infinitum capere, & dominium
"quoque in iis acquirere posse, §. 2, b. c.;
"adeo ut apud alias gentes ideo tanquam
"fur puniri non possit, L. 3, c. 1, §. 5.
"Atque in eo jus hoc gentium differre, ait,
"a jure naturae, quo is, qui iustum cau-
"sam habet, res alterius capere saltem pos-
"sit, NB. intra quantitatem debiti, & mo-
"dum, ac proportionem delicti. Vid. l. 3,
"c. 1, §. 2, n. 2, Et n. 3, c. 4, §. 3, c. 6,
"§. 1. diff. diff. Proam. IX, §. 77.

"At jam demonstravimus, jus gentium
non existere, quo gentes inter se obli-
gentur: indeque frostra de ejus licen-
tia, vel effectu dominii inde acquirendi
quaeri. *Vid. diff. Proam. IV, §. 29.*

Est et alius effectus bello solenni ex jure
gentium proprius.] "Scilicet, acquisitio do-
"minii, Vid. c. 4, §. 4, quoad effectus sal-
"tem externos. Diff. diff. Proam. VI, §.
"20. Diff. IX, §. 65.

Bello iusto.] "Auctori bellum natura ju-
"stum est, quod ex iusta causa geritur
"unde a parte ejus, qui iustam causam
"non

non habet, nunquam jus belli obtinere, ait; adeo ut nec occidere hostem, nec capere res hostiles possit, sed si id faciat, tanquam fur, & homicida, a qualibet gente puniri possit. *Vid. diff. Proam. IX, §. 77, seq.*

Quæ aut paria sunt ei, quod cum nobis sit debitum, adus consequi non possumus

Adeoque tantum intra debiti quantitatē, *Vid. supra c. 1, §. 2, n. 2. c. 4, §. 3.* non vero ultra, nedum in infinitum, *Conf. Diff. Proam. IX, §. 67.*

Uti alibi " *Vid. supra c. 1, §. 2, n. 3. & d. c. 4, §. 7. L. 2, c. 20, §. 32. Conf. diff. Proam. §. 68.*

Hoc jure " Scilicet naturæ, quo res hostilis cedit victori, intra debiti, & poenæ modum.

Decimam Deo dedit " Ex hoc exemptio apparet, Abrahamum etiam ultra debiti quantitatem prædam egisse.

Jovi Feretrio " Exemplum vide *infra §. 16, in fin.*

A maris Amorrhæi " Adeoque prædam hanc jure dominii sibi vindicavit.

Ilud capi " Chaldeus interpretatur id factum precibus ad Deum qui singulari quadam benevolentia Siciam & Jacobo, & posteris ejus conservavit.

Pro certo capiam " Nondum enim capta erat, sed ex promissione divina certo erat capienda.

Quasi eadem esset progenitoris, & libero- rum persona " Tribus enim, & familia, perpetuantur in successoribus.

Ad illam expiationem Sicomorum " Ob violatam Dinam factam. *Gen. 34. v. 27.*

Nam eam ut cum perfidia convellam " Equidem deliquit Sicomor comprimendo filiam Jacob; at postquam satisfactionem offerret Hemor, & condiciones transactū uttingue placuerunt, contra fidem datam egeret filia Jacob. Unde merito pater id improbavit; adeoque de hac præda tanquam legitime non quaesita loqui non potuit.

3 *Probatum autem jux præda inter eos, quos dixi, naturales terminus* " I. e. intra modum debiti, & poenæ. At diximus, Deum jux prædæ in genere approbare, & in infinitum.

Omnia ejus spolia diripies tibi, & frueris præda hostium " Hic de omnibus spoliis lex loquitur; non ergo saltem intra quantitatem debiti.

Multanque prædam ab te abstulisti " Nonlibi autem additur, id intra quantitatem debiti, & poenæ factum esse.

Quia arma illa non ex speciali mandato " Uti sumseram contra populos devastatos.

Sed ex communi jure " I. e. jure non cessante defensionis.

De præda dividenda " Quam a Medianis cepere.

A D §. II

Juxta gentium " Adeoque hæcenus

jus gentium voluntarium, ex hypothesi Grotii, ea, quæ jux naturæ datæ, per- mittit. *Vid. cap. præd. §. 15. Conf. diff. Proam. IV, §. 14.*

Non tantum is, qui ex injuria causa bellum gerit " Et cui soli jure naturæ jus interficiendi hostem, & res ejus capiendi competere, putat. *Vid. diff. Proam. IX, §. 62.*

Sed & quicvis " Etiam qui injustam fo- vet causam; cujus rei rationem explica- vimus *diff. Proam. IX, §. 63, seq.*

In bello solentis " I. e. quod inter duos populos indictum est. *diff. IX, §. 63.*

Sine fine, modoque, dominus sit eorum, quæ hosti eripis " Cum jure naturæ is, qui ex justa causa capit, non acquirat domi- nium nisi ad debiti quantitatem. *Vid. §. præd. & diff. diff. Proam. IX, §. 65.*

Eo sensu, minimam, ut a gentibus omni- bus & ipse " Vel quemadmodum alibi ex- plicavit, ut eam ob causam tanquam fur conveniri, aut puniri in alio forte foro de- prehensus non possit. *Supr. c. 4, §. 4. Diff. IX, §. 65.*

Ex quo ab eo tutulum habens " Hi enim utuntur jure ejus, a quo causam habent.

Quod dominum quoad effectum externum licet appellare " Sensus est, juxta justitiam internam dominum quidem non acquiri utrinque, sed inter gentes id placuisse si solenne fuerit bellum, indeque impune quidem capi possessionem, non autem ve- ro jure. *Diff. diff. Proam. IX, §. 65. At jam diximus, non dari jus gentium, adeo- que nec effectus particulares juris inde ori- ri posse. Sed & probavimus, naturali ra- tione eum, qui iustam belli causam ha- bet, omnia agere posse, quæ ad victoriam pertinent; adeoque & capere res hos- tiles,*

» res, non ad certam demum quantitatem,
» sed in infinitum.

Lex est sempiterna inter homines.] » Xenophon per legem hanc sempiternam non intelligit jus gentium voluntarium, quod non existit, sed ipsam jus naturæ.

Inter genera quasi naturalia acquisitionis.] » Immo inter genera acquisitionis verè naturalia.

Injustum.] » Loquitur autem de iustitia naturali.

2. *Aristotele.]* » 2. polit. c. 4. Quint. inst. §. 10.

Et esse & appellari debens victoris.] » Ipsum enim imperium transit in victorem. Vid. c. 8, §. 4. seq.

4. *Naturalium hanc acquisitionem.]* » Non Theophilus saltem id ait, sed Cajus quoque, qui per jus gentium intelligit id, quod naturali ratione inter omnes gentes perque observatur. L. 1, ff. pr. Acq. rer. dom.

Quia non causa aliqua, sed ipsam mutans fallum spectatur, & ex eo jus nascitur.] » Mens Auctoris hæc est: Theophilum acquisitionem rei hostilis ideo naturalium acquisitionem vocare, quia eo facto naturæ sit, non ex causa aliqua iusta præcedente; adeoque jus hic oriri, potat, ex solo facto, non ex causa. Cum vero Theophilus in allegato titulo recenset modos acquirendi naturales, qui iusto nuntur titulo, & qui sequuntur ex eo iure, quod naturalis ratio inter homines constituit, vix est ut interpretatio Auctoris locum habere possit. Iusta, & naturali juri maxime conveniens causa est rem ab hoste captam acquirere. Vid. sup. §. 1. & infra cap. 20, §. 12, n. 2.

Dominium rerum ex naturali possessione capere &c.] » Sensus Nervæ non est, quod dominia rerum ex nudo facto possessionis quaerantur; sed quod dominia non acquirantur, nisi res in corporali nostra potestate constituta, i. e. a nobis possessa sit. Jctus igitur supponit & causam, & factum præcedens. Apparet hoc notorie ex cæteris exemplis. Occupatio rerum nullius tribuit dominium occupanti; adeoque & factum, & causa hic concurrent. Eadem igitur ratio est in occupatione rei hostilis.

Unique rei vestigium remanere de his, quæ terra, mari, caloque capiuntur.] » Etiam si enim territorium occupatum sit,

» non tamen forè occupatæ censentur; hæc igitur cum res nullius sint, nostræ sunt statim, ac in possessionem nostram rediguntur; atque hæc causa iusta est acquirendi domini.

Item de bello captis.] » Nam ex quo res hostilis in nostram pervenit custodiam, eo ipso iure quoque quesita nobis videtur; nam iustissima causa est, bello capta sua facere. Ut proinde certum sit, non nondum factum in his acquisitionibus spectari, sed causam.

Et quæ subditis hostium eripiantur.] » Nam hi tenentur ex facto principis, quod defendant: & cum occidere eos possimus, nedum spoliare. Vid. c. 5, §. 1.

Ut a se jure belli recte occupentur.] » Quia Mania defendebat causam hostis, eique assistebat: unde ipse quoque hostis erat, in quem jus belli obtinuit.

AD §. III.

In hac belli questione.] » De captura rei hostilis.

Placuit gentibus, ut cepisse rem est intelligatur, quæ ita destinet, ut recuperandi speres &c.] » Querit hic Auctor, quando res hostilis capta videatur? & ait, placuisse gentibus ut tunc capta sit, cum intra prædicia nostra perducta est. At id non sequitur ex placito gentium, sed ex natura occupationis. Capere enim, seu occupare est in suam potestatem redigere: adeoque tunc aliquis occupasse censetur, cum res ex alterius custodia in suam transtulit. Non igitur sufficit rem in mea possessione esse, quæ momentanea esse potest, cum dominum sit jus aliquod perpetuum.

Ea custodia triplex est: 1. Publica, uti urbes, prædicia &c.: 2. privata, uti domus, fundi &c.: 3. tertii, qui suam nobis custodiam commodat; nam ille tunc nostro nomine custodit, ut socii, &c. l. 19. §. 1. Capt. & poss.

Unde certum est, rem nondum in nostra esse custodia, si potestas illa tantum momentanea, & incerta; uti est si res hostilis capitur. Sane, actus nondum est perfectus, nisi res in plenaria nostra sit custodia, l. 55. §. f. ff. Acq. rer. dom.

Hinc patet decisio casus de piratis, quos Melitenenses persecuti sunt ut aufugere vix possent: ejecti in Cosicam capiuntur a Cor-
G 2
lis.

- non habet, nunquam jus belli obtinere.
- ait; adeo ut nec occidere hostem, nec capere res hostiles possit, sed si id faciat, tanquam fur, & homicida, a qualibet gente poni possit. *Vid. diff. Proam. IX, §. 77, seq.*

Qua aut paria sunt ei, quod cum nobis sit debitum, aliter consequi non possumus

- Adeoque tantum intra debiti quantitatem.
- *Vid. supra c. 1, §. 2, n. 2. c. 4, §. 3.*
- non vero ultra, nedum in infinitum.
- *Conf. Diff. Proam. IX, §. 67.*

Ut alibi] *Vid. supra c. 1, §. 2, n. 3.*

§. d. c. 4, §. 3. L. 2, c. 20, §. 32. Conf. diff. Proam. §. 68.

Hoc iure] "Scilicet naturæ, quo res hostilis cedit victori, intra debiti, & pænæ modum.

Decimam Deo dedit] "Ex hoc exemplo apparet, Abrahamum etiam ultra debiti quantitatem prædam egisse.

Jovi Feretrio] "Exempla vide *infra* §. 16, in fin.

A manu Amorrhæi] "Adeoque prædam hanc jure domini sibi vindicavit.

Ihud capti] "Chaldaus interpretator id factum precibus ad Deum qui singulari quadam benevolentia Sime & Jacobo, & posteris ejus conservavit.

Pro certo capiam] "Nondum enim capta erat, sed ex promissione divina certo erat capienda.

Quasi eadem esset progenitoris, & libero- rum persona] "Tribus enim, & familia, perpetuantur in successibus.

Ad illam expiationem Sicomorum] "Ob violatam Dinam factam. *Gen. 34. v. 27.*

Nam eam ut cum præjudicia componamus] "Equidem deliquit Sicomor comprimendo filiam Jacob; at postquam satisfactionem offerret Hemor, & condiciones transacti utrinque placuerunt, coorta fidem datam egere filii Jacob. Unde merito pater id improbavit; adeoque de hac præda tanquam legitime noo quæsitæ loqui non potuit.

2. *Probatum autem jure præda inter eos, quos dixi, naturales terminos*] "i. e. intra modum debiti, & pænæ. At diximus, Deum jure prædæ in genere approbare, & in infinitum.

Omnia ejus spolia diripies tibi, & fructus præda bellicæ] "Hic de omnibus spoliis lex loquitur; oon ergo saltem intra quantitatem debiti.

Multanque prædam ab eis abstulisse]

• Nullibi autem addiit, id lotra quantita- tem debiti, & pænæ factum esse.

Quia arma illa non ex speciali mandato]

• Ut sumferant contra populos damnatos. Sed ex communi jure] "i. e. jure no- cessitæ defensionis.

De præda dividenda] "Quam a Madi- anitis cepere.

A D §. II.

Juxta gentium] "Adeoque hæctenus

• jus gentium voluntarium, ex hypothesi • Grotii, ea, quæ jure naturæ vetat, per- mittit. *Vid. cap. præd. §. 15, Conf. diff. Proam. IV, §. 14.*

Non tantum n, qui ex justa causa bel- lum gerit] "Et cui soli jure naturæ jus

• interficiendi hostem, & res ejus capiendi • competere, putat. *Vid. diff. Proam. IX, §. 62.*

Sed & quicvis] "Etiam qui injustam fo- vet causam; cujus rei rationem explica- vimus *diff. Proam. IX, §. 63, seq.*

In bello soluti] "i. e. quod inter duos populos indictum est. *Diff. diff. IX, §. 63.*

Sine fine, modoque, domitus sit eorum, qua hosti eripit] "Cum jure naturæ is, qui ex justa causa capit, non acquirit domi- nium nisi ad debiti quantitatem. *Vid. §. præd. & diff. diff. Proam. IX, §. 65.*

Ex sensu, nimirum, ut a gentibus omni- bus & ipse] "Vel quemadmodum alibi ex- plicavit, ut eam ob causam tanquam fur conveniri, aut poni in alio forte foro de- prehensus non possit. *Supr. c. 4, §. 4. Diff. diff. IX, §. 65.*

Et qui ab eo titulum habet] "Hi enim untur jure ejus, a quo causam habent.

Quod dominium quoad effectus externos licet appellare] "Sensus est, juxta justitiam

• internam dominium quidem non acquiri • utrinque, sed inter gentes id placuisse si

• solenne fuerit bellum, indeque impune • quidem capi possessionem; noo autem ve-

• ro jure. *Diff. diff. Proam. IX, §. 65. At*

• jam diximus, non dari jus gentium, adeo- que nec effectus particulares juris inde ori-

• ri posse. Sed & probavimus, naturali ra- tione eum, qui justam belli causam ha-

• bet, omnia agere posse, quæ ad victoriam • pertinant; adeoque & capere res hos-
• les,

• res, non ad certam demum quantitatem,
• sed in infinitum.

Lex est sempiterna inter homines] "Xenophon per legem hanc sempiternam non intelligit jus gentium voluntarium, quod non exiit, sed ipsam jus naturæ.

Inter genera quasi naturalia acquisitionis] Imo inter genera acquisitionis verè naturalia.

Impium] "Loquitur autem de iustitia naturali.

2 *Aristoteles*] "x. polit. c. 4. Quint. inst. §. 10.

Esse] "appellari debent virores"] Ipsum enim imperium transit in victorem. Vid. c. 8, §. 4, seq.

4 *Naturalium hanc acquisitionem*] "Non Theophilus saltem id ait, sed Cajus quoque, qui per jus gentium intelligit id, quod naturali ratione inter omnes gentes perque observatur. L. x, ff. pr. Acq. rer. dom.

Quia non causa aliqua, sed ipsum nudum factum spectatur, & ex eo ita nascitur] Mens Auctoris hac est: Theophilum acquisitionem rei hostilis ideo naturalem acquisitionem vocare, quia merito factum sit, non ex causa aliqua iusta præcedente; adeoque jus hic oriri, potest, ex solo facto, non ex causa. Cum vero Theophilus in allegato titulo reconstat modos acquirendi naturales, qui iusto nituntur titulo, & qui sequuntur ex eo jure, quod naturalis ratio inter homines constituit, vix est ut interpretatio Auctoris locum habere possit. Iusta, & naturali juri maxime conveniens causa est rem ab hoste captam acquirere. Vid. supr. §. 1. & infra cap. 20, §. 12, n. 2.

Dominium rerum ex naturali possessione] "Sensus Nervæ non est, quod dominia rerum ex nudo facto possessionis quantarentur; sed quod dominia non acquirantur, nisi res in corporali nostra potestate constituta, i. e. a nobis possessa sit. Idcirco igitur supponit & causam, & factum præcedens. Apparet hoc notorie ex ceteris exemplis. Occupatio rerum nullius tribuit dominium occupanti; adeoque & factum, & causa hic concurrunt. Eadem igitur ratio est in occupatione rei hostilis.

Eiusque rei vestigium remanere de his, qua terra, mari, caque capiuntur] "Etiam enim territorium occupatum sit,

• non tamen forè occupatæ censetur; hæc igitur cum res nullius sint, nostræ sunt statim, ac in possessionem nostram rediguntur: atque hæc causa iusta est acquiriti domini.

Item de bello capto] "Nam ex quo res hostilis in nostram pervenit custodiam, eo ipso jure quoque quæsitæ nobis videtur; nam iustissima causa est, bello capta sua facere. Ut proinde certum sit, non nondum factum in his acquisitionibus spectari, sed causam.

Et qua subditis hostium eripiscitur] § Nam hi tenentur ex facto principis, quod defendunt: & cum occidere eos possint, nedum spoliare. Vid. c. 5, §. 1.

Ut a se jure belli recte occupentur] "Quia Mania defendebat causam hostis, eique assidebat: unde ipse quoque hostis erat, in quem jus belli obtinuit.

AD §. III.

In hac belli questione] "De captura rei hostilis.

Placuit gentibus, ut cepisse rem in intelligatur, qui ita detinet, ut recuperandi speret] "Quærit hic Auctor, quando res hostilis capta videatur? & ait, placuisse gentibus ut tunc capta sit, cum intra prædicia nostra perducta est. At id non sequitur ex placito gentium, sed ex natura occupationis. Capere enim, seu occupare est in suam potestatem redigere: adeoque tunc aliquis occupasse censetur, cum res ex alterius custodia in suam transtulit. Non igitur sufficit rem in men possessione esse, quæ momentanea esse potest, cum dominium sit jus aliquod perpetuum.

Ea custodia triplex est: 1. Publica, uti urbes, prædicia &c.: 2. privata, uti domus, fundi &c.: 3. tertii, qui suam nobis custodiam commodat; nam ille tunc nostro nomine custodit, ut socii, &c. l. 19. §. 3. Cap. & poss.

Unde certum est, rem nondum in nostra esse custodia, si potestas illa tantum momentanea, & incerta; uti est si res hostilis capitur. Sane, actus nondum est perfectus, nisi res in plenaria nostra sit custodia. l. 15. §. 1. ff. Acq. rer. dom.

Hinc patet decisio casus de piratis, quos Melitenenses percussit sunt ut aufugeret vix possent: reiecti in Cosicam capiuntur a Cor-

sis. Consultit Cephalus *Cons.* 36. captos videri, & restituendos esse: sed male, quia Milites dum persequuntur, nondum cepere, & multa accidere potuere ne caperent, uti traditur in §. 12. ff. *Rev. div.*

Ut loquatur in simili questione Pomponius] Hic in l. 44. *Aeq. rer. dom.* quaerit, quando possessio amissa videatur, adeoque res nullius esse incipiat, ita ut ab alio capi possit? & sit, orem a lupo ablatam tantum diu meam manere, donec spes est recipiendi: indeque tertium, qui forte orem liberat spe illa nondum cessante, eam non acquirere, quia nondum mea esse desit.

Notandum] "De immobilibus vide §. seq. *Ubi intra fines, i. e. praedia hostium perducta fuerint*] "Nam tunc vere res est in hostis potestate, & custodia; & tunc primum capiens publico nomine ibi tutus esse potest, l. 19. §. 3. *postl.*

Eodem modo enim rei amittitur, quo possimonia redit] "Postliminio enim rediisse dicitur res ab hoste capta, cum in fines nostros intraverit, sicuti amittitur si fines nostros excessit, i. e. in fines hostium, & eorumque praedia deducta est, d. l. 19, §. 3. *postl.* l. 4. §. 1. *ead.*

Paulus] "L. 19. §. 3. ff. *Capt. & postl.* *Pomponius*] "L. 4. §. 1. ff. *Capt. & postl.*

Antequam enim in praedia perducatur hostium, manere eorum] "I. e. non videri captum: cum enim civis noster manet, jus postliminii in eo locum habere nequit.

2. *Homini autem, & rei in hoc iure gentium eadem fuit ratio*] "Hæc identitas rationis non demum ex iure Gentium est, quæle non agnoscimus, sed ex ipso iure naturæ: nam & res, & personæ non videntur in nostra potestate, & custodia, nisi intra fines nostros, i. e. intra praedia nostra deductæ fuerint.

Capta statim capiuntur fieri, cum conditione aliqua &c. intelligi debere] "Immo non opus est hanc fingere conditionem; nam vox ipsa capta indigitat, rem ita in nostra custodia, & potestate esse, ut eximi non possit: quod non est, nisi intra fines, i. e. ad praedia nostra, res perducta sit, l. 4. §. 1. *capto. & postl.*

Cui consequens esse videtur] "Nam navalia, & portus sunt praedia maritima: adeoque ibi primum res capte publico nomine tutæ esse incipiunt. *Vid. supr.* ad pr. l. §.

Nam tunc desperari incipit recuperatio] Rectius tunc res capta, i. e. in nostram potestatem, & custodiam redacta censetur.

Sed recentiori iure gentium inter Europæos] "In genere hic notandum, non dari jus aliquod gentium voluntarium, nedum recens, seu Europæum. *Vid. dissert. proæm.* IV. §. 11. & 12. Unde merito ait Petri- nus Bellus p. 3. t. 1. n. 11. id vulgus militum sentire. Equidem legibus singularum civitatum id statui potest; at tunc non est jus gentium Europæum, sed jus civile singularum civitatum: quo pertinet lex Belgarum, quæ, qui hosti eripit navem modo captam, bellum inde lucratur *Grævæ.* ad l. 2. ff. *capt. & postl.*

AD §. I V.

At agri non statim capti intelliguntur, simul, atque in se ipsi sunt] Hostis quicquid cum exercitu insidet, interim possidet; at dominium perpetuum nondum quaerit. Non igitur omnia, quæ exercitus hostilis peragrat loca statim hostis sunt, quia animus non est ibi permanendi, nec esse potest nisi munito loco; l. 18. §. 1. *A. P. l. 41. Eod.* tunc enim animus, & facultas adest rem sibi tenendi, & interim pro domino est.

Ab eo interim possideri] "Quia res in ejus potestate est, & hostis animus sibi tenendi habet.

Ad eum, quem trahamus, effectum non sufficit] "Ut scilicet dominium iure gentium ei acquiratur quoad effectus externos: §. 2. n. 1.

Sed firma requiritur] "Diximus, nec naturali iure dominium amitti quamdiu spes est recuperandi, qualis semper est ubi exercitus hostilis latem peragrat agros nostros.

Itaque Romani] "apud *Liv.* l. 26. c. 11. Non enim videbantur amisisse quamdiu, quia spem recuperandi habebant.

Captus censetur qui manseris munitionibus ita includitur] "Tunc enim demum spem recuperandi probabilem hostem amisisse, autumat.

Nominis terrætorii origo a terrendis hostibus] "Quia terri, i. e. submoveri hostes inde possunt, l. 219. §. 8. *V. S.* *A Siculo Flacco*] "In libro de conditionibus agrorum. A

A terendo] "Servius ad Æneid. 5. v. 755. Unde territorium dictum est quasi tritorium, tritum bobum, & aratro. I. fidor. 14. orig. 15.

A Terra] "Quia territorium e terra consistit.

Retineri per manimenta] "Tunc enim desit esse in custodia hostis. Cont. §. 14. Injl. Rer. div.

• fos juvant : d. disp. §. 14. seq. si 4^a. ho-
• stis castellum pacati de facto occupavit, &
• damnum mihi inde dat, jure defensionis
• nis necessariae illud quoque occupare pos-
• sum. Vid. Zouch. 2. §. 4. Petr. Bell. p. 2.
• tit. 11. n. 5. Ubi 6^a. notandum, occupari
• posse rem pacati, quæ quidem in ejus ter-
• ritorio est, sed quam hostis probabiliter
• occupaturus esset; tunc enim prævenire
• hostem licet, d. disp. §. 38. seq. At supra
• jam notavimus, cessante periculo restitui
• debere rem domino, dist. lib. 2. c. 2. §. 10.
• & infr. c. 13. §. 1. c. 12. §. 2.

A D §. V.

Ut rei aliqua nostra Belli Jure fiat, requiri ut hostium fuerit] "Quis capiti tantum possunt res hostiles, i. e. res eorum, qui injuriam nobis fecere, indeque ad ejus reparationem tenentur.

Putat in oppidis eorum, aut intra præstidia] "Quæ forte commerciorum causa ab eis, qui mediæ sunt, eo missa sunt.

Sed quorum Domini nec hostium sunt subditi, nec hostium animi, &c.] "Qui nec ipsi causam Principis sequuntur, nec eam bonis suis defendunt, adeoque revera hostes non sunt.

Ea bello acquiri non possunt] "Quia non sunt res hostiles.

Ipsius Polydippi non potuisse fieri] "Quia res erat Atheniensium.

Nam & ratio desit] "Nimirum, placitum gentium, quod saltem in rebus hostilibus obtinere, dixit. Nos id juris naturæ esse diximus.

Et jam hoc mutandi per vim dominii adiosum est, quam ut præcui debeat] "Frisvola hæc est ratio: hoc ipsum enim quæritur, cur odiosum sit per vim mutare dominium; & diximus, id inde esse, quia hostes non sunt, nec reparationi juris nostri resistunt.

• Questionem hanc, quando res pacati
• apud hostes merum inventa occupari pos-
• sit, B. Parens integra dissertatione expli-
• cavit, cui titulus De jure belli in amicis,
• quam operi huic inferuimus. Vid. supr. l.
• 3. c. 1. §. 5. Ald. L. 2. c. 2. §. 10. Atque
• ex ea repetendum est, fieri id posse, 1°. si
• pacatus jam aliquod circa illam rem in ho-
• stem transiit: ut si castrum ei oppigno-
• raverit; tunc enim ego jus illud occu-
• pare possum, d. disp. §. 50. §. 1. 2°. si
• subditi pacatorum operas suas, vel res
• hostibus nostris locant: d. disp. §. 46.
• seq. 3°. Si quædam afferant hosti, quæ ip-

QUAESTIO certa sit juris gentium lex, sed ut præsumtionem quandam indicet] Immo id juris naturalis est, ut res, quæ in hostium navibus reperitur, res hostilis præsumatur; hæc enim status illius rei certus est. Si vero rei dominus neget hostilem esse, & id probare velit, admittendus omnino est: nisi tales res sint, ex quibus hostis juvatur; de quo l. 1. c. 1. §. 5.

Atque ita in Hollandia] "Confer exemplum apud Camdenum vit. Elis. p. 1. p. 149.

A D §. VII.

QUÆRITUR, an res, quæ forte ad pacatum olim pertineat, & ab hoste ei erepta fuit, postea autem jure belli a nobis capitur, priori domino restitui debeat? Quod merito Auctor negat. Conf. cap. 9. §. 9.

Si jus gentium respiciat] "Tale non dærimus. Sed id, quod Auctor hic tradit, sequitur ex ipsa naturali ratione.

Quia hostibus per nos erepta sunt, ea non posse vindicari ab his, qui ante hostes nostror &c.] "Res enim jure belli quæsitæ sunt hosti meo, illeque jure naturæ dominus illius rei factus est. Si igitur rem illam ab hoc jam meo hoste recipio, non sed pacati capio (ejus enim jus desit), sed rem hostilem. Vid. infr. c. 9. §. 9.

Quia jus gentium hostes primum dominos fecit dominio externo, deinde nos &c.] "Immo jus naturæ hostes primum dominos fecit, non dominio externo, sed vero: adeoque prius dominos possessor, qui bello semel jus suum amisit, illud vindicare nunquam potest.

Quo jure inter alia se tuetur Jephthae]
 Immo plane alio jure se tuetur: scilicet,
 Ammonitas nunquam has terras tenuisse,
 neque Israelitas occupasse terras Moabit-
 rum, & Ammonitarum, *Judic. XI. 14.*
 sed circumvixisse eos ex latere terram Edom,
 & Moab, v. 18, & per Amorruorum
 terras transiisse rossie, eoque negato,
 jure belli horum (non Ammonitarum)
 terras occupasse, v. 21. & 23. Ut pro-
 inde conjectura Auctoris, quasi Amor-
 rhei has terras prius Ammonitis eripe-
 rint, nulla ratione nitatur.

Ad Amorruos] Immo nullibi di-
 citur, sed potius contrarium: terras, sci-
 licet, has eorum nunquam fuisse.

Sic & David] Recte ait Auctor, Pa-
 lestinos id, quod Amalectis eis eripe-
 rant, jure belli amisisse: Palestini enim
 spem recuperandi amiserant, nec hostem
 insequabantur: vere igitur David rem
 hostilem cepit. Aliquando ex generositate
 praeda restitui solet eis, quibus ante ab
 hoste ablata fuit. *Vid. infra c. 16. §. 2.*
 ubi latius rem explicabimus.

A. Diu] Non ergo ex ficto aliquo ju-
 re gentium.

Ap. §. VIII.

PROLIXA hic Auctor tractat questio-
 nem, *cuiusnam praeda cedat?* Praxis gentium
 admodum variat; quædam enim gentes si-
 co tribuerunt prædam, quædam militibus,
 quædam aliis, &c. Auctor variis distinctio-
 nibus tum hoc capite, tum infra *cap.*
XIII. (ubi de temperamento agit juris
 gentium) questionem decidit. Distinguit,
 scilicet, an res mobiles capiantur, an Im-
 mobiles: in rebus mobilibus iterum distin-
 guit, an in ministerio publico capiantur,
 an extra illud. Paucis totam rem expedie-
 mus.

Regula est, quod praeda cedat ei, cujus no-
 mine bellum geritur; adeoque præda perti-
 net ad Principem, seu summam potesta-
 tem: 1. quia totum negotium belli ad Prin-
 cipem pertinet; quisque autem ex suo ne-
 gotio sibi acquirit. 2. Jus prædandi est ef-
 fectus belli, adeoque ei tantum competit,
 qui jus belli gerendi habet. Sane 3. jus
 oritur ex illa necessitate, qua injuria facta
 ab hoste reparari debet: ut injuria non est
 facta nisi reipublice & qui eam repræ-

sentat, Principi; omnia igitur, quæ ad in-
 juriam reparationem faciunt, ad eum perti-
 nent. Accedit 4. quod bellum geratur sum-
 mis reipublice: cujus autem est onus,
 ejus etiam debet esse commodum. Denique
 & 5. milites non sunt nisi instrumenta,
 quorum actio non est agentium, sed Prin-
 cipis, cujus nomine agunt: adeoque quic-
 quid ex illa actione acquiritur, cedit Prin-
 cipi tanquam causæ actionis, non vero in-
 strumento. Neque enim milites suo jure
 offendere hostem, adeoque nec prædam æ-
 gere possunt: idque confirmatur exemplo
 negotiorum gestorum, & mandatiorum,
 qui nunquam ex alieno negotio lucrantur,
 Atque hoc inevitabili argumento 6. Scipio
 Masinissam repulit, qui captam Sophoni-
 sem Syphacis regis uxorem sibi ducere cum
 vellet, Scipio excepit, Syphacem populi
 Romani auspiciis victum, captumque esse;
 indeque conjugem, regnum, agrum, oppi-
 da, homines, qui incolunt, & omnia de-
 nique, quæ Syphacis fuere, prædam popu-
 li Romani esse. *Liv. l. 30. c. 14.* Ipse
 Masinissa, qui fidem dederat, quam præ-
 stare non potuit, ea ratione se excusabat,
 arbitrium ejus prestandi adimi ab his, qui
 possent. *Ibid. c. 15.* Adde exempla, quæ
 affert Auctor §. 14. 15. & 16.

Cæterum, Princeps pro lubito suo de hoc
 jure disponere, & vel prædam jure belli
 captam ærario inferre, vel eam ducibus,
 vel militibus, vel piis causis relinquere po-
 test: quicquid autem ita alii conceditur,
 hoc est ex arbitrio Principis. Quod igitur
 militibus concedi solet pars, non est ex
 debito, sed liberalitate, vel in præmium
 virtutis, vel ad animandum eos: & quod
 indigni sæpe sint milites, non ex jure
 contingit, sed ex injuria, & avaritia militum
 sediciosorum; vel quod docet, cum arbi-
 trium dividendi prædæ concessum ab Im-
 peratoribus fuerit, nullam militum habue-
 rint rationem.

Jure Romano certum est, res hostiles
 cedere Principi, *l. 11. pr. ff. Et id.* ubi
 princeps distrahit prædam, vel Veteranis
 in præmia assignat: & in *l. 20. §. 1. Cap.*
ff. postl. publicari dicitur ager ab hoste cap-
 tus. Divus Commodus rescipit, captivo-
 rum bona in siccum esse cogenda. *l. 31. ff.*
de jure fisci. Captos vendi ab Imperatore
 solere, indeque servos a servando dictos
 esse, apparet ex *l. 4. §. 2. ff. stat. hom.*
 Qui prædam ab hostibus captam surripit,
 lego

lege peculatus tenetur, l. p. ff. *Leg. jul. prec.* Adeoque ea pecunia publica est (peculatus enim crimen tantum locum habet in pecunia publica). *Vid. infr. §. 21. in fin.*

¶ Cui Romani ab hac regula duos excipiunt casus. 1. Statuunt, res mobiles cedere privatis capientibus, si privatim capte sunt. Celsus ait in lib. 41. ff. *acquir. rer. dom.* *Quæ res hostiles apud nos sunt, non publica, sed occupantium sunt.* Item Nerva in l. 1. §. 1. *acq. poss.* res nullius, & res bello capte eodem jure habet, ut cedant occupanti. *Conf. l. 4. in f. ff. Acquir. rer. dom. ff. §. 31. Inst. de rer. div. ad.* Si res ab hoste capte iterum recipiantur, jure possitmini pristino restituantur domino. l. 28. ff. *Capit. ff. possit. Conf. infra c. 9.*

Additio.

• Equidem in eo erat Auctor, 1. quod juri gentium voluntario tribuitur jus occupandi res hostiles; & quod promissum illud jure saltem obtinere, putet, in bello publico jure gentium solenni: cum id ex ipsa ratione nature sequatur. 2. Quod ait, gentibus placuisse ut res hostium hostibus essent non alio loco, quam quo sunt res nullius; quod verum non esse, nos demonstrabimus.

• Cæterum, in eo cum Auctore convenimus, in questione de acquirenda re hostili distinguendum esse inter *actus belli* & *verba publicos*, & inter *actus privatos*.

• Prioris actus a subditis, & militibus peraguntur jure, & nomine populi. Capientes hæc sunt instrumentum civitatis, ejusque Rectoris, & actio eorum non est agendum, sed cause, cujus nomine agunt: adeoque quicquid in ministerio publico capitur, cedit civitati. *Vid. infra §. 10. §. 12. n. 1.*

• Posterioris actus sunt jure, & nomine singularorum, & occasione belli publici. Capientes non sunt instrumentum civitatis, adeoque quicquid capiunt non capiunt ut ministri, sed promissæ, aut solo permisso, d. §. 10. §. 12. §. 14. §. 15.

• Regula hæc nature est, quod res hostilis singulari acquiratur capientibus. Nam l. 1. Cui Romani inter modos acquirendi dominii, qui cum ipso humano genere originem præperant, referunt capturam rerum hostilium, l. 1. *jurisd. l. 4. §. 7. A. R. D.* Uti igitur omnia animalia, quæ terra, mari, coelo capiuntur, ita & ea, quæ ex

• hostibus capiuntur, statim sunt capientium. l. 1. §. 3. *jurisd. l. 7. A. R. D.* Adeo ut res hostiles, quæ exorto bello penes nos inveniuntur, non publice, sed occupantium fiant, l. 51. §. 1. *A. R. D.* & personæ, quæ subito exortente bello facto apud nos jam hostes deprehendantur, servi fiant. l. 12. *pr. Capit. ff. possit.*

• Ratio naturalis II. non in eo consistit, quod gentibus placuerit ut res hostium hostibus essent non alio loco, quam quo sunt res nullius: vera ratio naturalis est, quod hostis criminis reus, & morte dignus sit; adeoque si civitas aliquem pro hoste declarat, eo ipso cuique civi facultatem concedit tantundem mali ei infligendi, res ejus vastandi, & capiendi &c. Per hanc capturam igitur nemini fit injuria: non hosti, qui mori meruit, & cui tanquam criminis reo omnia jura auferre licet: non civitati nostræ, quæ nullum jus in personas, & res hostis habuit. Idque III. extra dubium est in statu populari, ubi bellum non tantum a Senatu, sed a toto populo, non tantum civitati hostili, sed & singulis ejus subditis denunciatur, ut ex formulis apud *Grot. l. 3. c. 3. §. 8. n. 1. c. 3. §. 7.* apparet. Accedit IV. summa æquitas, quam mox uberius exponemus.

• Neque obliat, cives, & milites per se jus belli non habere; adeoque eos semper agere jure, & nomine civitatis, cui soli jus belli competit: præterea bellum geri sumibus publicis, adeoque prædam quoque publico cedere debere. *Resp. In-* juriæ non tantum civitati, sed & singulis inferri. Hinc non tantum Senatus, sed & populus apud Romanos bellum denunciabat. Cives igitur duplici jure hostem lædere, adeoque & res ejus capere possunt: 1. ut pars civitatis, si in ministerio publico capiunt: 2. ut singuli; cum enim res singulorum quoque ab hostibus capiuntur, & vastentur, cum singuli opibus suis ad sumtus belli contribuant, æquissimum videtur, ut id, quod hosti privatim eripiant, vicissim ipsorum commodo cedat.

• Hoc autem verum saltem est quoties singuli suo jure, & nomine capiunt. Secus igitur si jure, & nomine populi, seu Principis capiunt, quia diximus, capientes hoc casu esse instrumentum alterius causæ; adeoque quicquid acquirunt non sibi,

» sibi, sed cause acquirere: ipsa enim actio
 » non est instrumenti, sed cause. Atque
 » huc pertinet testimonium Halicarnassensis
 » de moribus Romanorum: quod ea, quæ
 » per virtutem ex hoste capta sunt, lex ju-
 » brat esse publica, non vero capientium. Vid.
 » infra §. 14. n. 4.
 » Bene autem observavit Auctor, res fo-
 » lii semper actu belli publico capi videri,
 » adeoque semper acquiri populo, ejusque
 » Reftori; quia alibi probavimus, rem cap-
 » tam non videri, nisi cum in custodia
 » nostra, & potestate corporali ita est con-
 » stituta, ut ab hoste iterum eripi non
 » possit. Quod in rebus incorporalibus fieri
 » nequit; nisi inducto exercitu, vel positus
 » prædiis. qui sunt actus publici. Idque
 » ex jure Romano, & gentium praxi, Au-
 » ctor probat infra §. 11.

» Cui in bello publico, ac solenni?] Adeo-
 » que Auctor non querit, cui jure naturæ
 » præda cedat, sed cui jure gentium vo-
 » luntario. At frustra de eo queritur, quia
 » tale jus non existit.
 » Ipsius populo?] Cujus jure, & nomine
 » bellum geritur.

» An singulis, qui de populo, aut in po-
 » pulo sunt?] i. e. an singulis capientibus?
 » Valde enim hæc variant recentiores juris
 » interpretes.] Auctor his interpretibus fidem
 » exiguum in doctrina juris naturalis tri-
 » buit. Vid. proleg. §. 53. 54. & 55.
 » In jure Romano?] L. §. in f. l. 51. ff.
 » Acq. rer. dom. l. 1. §. 1. A. P. §. 17.
 » Inst. de rer. div.

» Canonum?] Canones tradunt, cedere
 » prædam victori debere, i. e. Principi,
 » c. 23. q. 5. c. 25. ibi: cum præda in
 » victoris (Abrahæ) potestate fuerit. Sed lo-
 » quuntur de præda ab exercitu capta, adeo-
 » que actu bellico publico.

» Primo, ac jure ipso fieri capta singulorum,
 » qui manus capiunt?] Quia res capta per-
 » venit in eorum corporalem potestatem.

» Attamen duci assignanda, qui inter mili-
 » tes distribuat.] Contradictio est, primum
 » prædam jure fieri singulorum, & tamen
 » assignandam esse ducibus, ut eam distri-
 » buant.

» Hoc accuratius a nobis resistenda.] Satis
 » refutatur ex principis antea positis.

» Tali auctoritati.] Quæ ex interpretibus
 » juris sumi solet.

» Quia gentium consensu utrumvis potuisset

» constitui?] Frustra de tali consensu gen-
 » tium universali queritur. Nos quid jure
 » naturæ obtineat, querimus.

» Sed quid videretur querimus, & dicimus,
 » gentibus placuisse &c.] Quæ sequuntur,
 » obscura admodum sunt, nec rationi juris
 » naturæ satis convenient: paulo igitur ac-
 » curatius examinanda sunt.

» Auctor, nimirum. In decidenda que-
 » stione, cumque præda acquiratur? præ-
 » mittit, aliud obtinere jure naturæ, aliud
 » jure gentium in bello jure gentium pu-
 » blico, & solenni. Jure naturæ prædam
 » acquiri, putat, capienti, si justam causam
 » habet; at non ultra modum debiti, & pe-
 » næ: Jure gentium autem, in bello publi-
 » co jure gentium, prædam capienti acquiri,
 » etiam justam causam non habet, & in infinitum;
 » scilicet, quoad impunitatem, & do-
 » minium externum.

» His præmissis querit, cui jure gentium
 » præda in bello jure gentium publico acqui-
 » ratur? An capienti, an populo? & respon-
 » det, placuisse gentibus, ut res hostiles
 » eodem jure haberentur, quo res nullius,
 » Vid. §. 8. n. 1; res nullius autem cedere
 » occupanti. Vid. §. 9. n. 2.

» Addit, capientes vel pro se, vel pro
 » aliis capere posse, etiam per liberas per-
 » sonas, quia naturaliter homo hominis alte-
 » rius volens volentis instrumentum esse pos-
 » sit; indeque distinctionem inter acquisi-
 » tionem per filios, aut servos, & per libe-
 » ras personas, meri esse juris civilis, & per-
 » tinere ad acquisitiones civiles, contendit:
 » jure naturæ enim idem esse putat, an quis
 » per se faciat, an per alium, vid. §. 9;
 » idque lege Modestini, & Severi proba-
 » ri, ait.

» Hinc concludit, distinguendum esse,
 » an quis ut privatus, an ut minister alte-
 » rius, adeoque in ministerio publico ca-
 » piat: illo casu prædam cedere singulis ca-
 » pientibus, hoc casu civitati; ejusque re-
 » stitui, §. 10. seq.

» At plurima hic notanda occurrunt. Nam
 » 1. negamus, jure naturæ ante ultimam
 » victoriam constare posse de iustitia causæ:
 » adeoque durante bello asseri nequit, ju-
 » re, an injuria præda capta sit. 2. Nega-
 » mus, jure naturæ tantum capere licere
 » intra modum debiti, & penæ; ubi enim
 » probavimus, capi res hostiles in infinitum
 » posse. 3. Negamus, dari jus aliquod
 » gentium voluntarium; adeoque frustra que-
 » ritur,

ritur, quid eo jure obtineat. 4. Verum igitur non est, gentibus placuisse ut res hostiles sint eo loco, quo res nullius, & ideo cedant occupanti, neque Nervam id tradidisse, mox demonstrabimus. *Vid. §. 9. n. 1.*

Negamus §. discrimen inter acquisitionem per servos, aut filios, & per liberam personam, esse juris civilis, & tantum ad acquisitiones civiles pertinere; quod statim examinabimus: simulque probavimus, id nec ex lege Modestini, nec ex lege Severi probari. Denique 6. probavimus, discrimen inter occupationem praeaeque sitam in ministerio publico, & quaeritam actu privato, in ipsa naturae ratione fundari.

Ue res hostium hostibus essent non alio loco, quam quo sunt res nullius.] " Verum non est, gentibus placuisse ut res hostiles eodem loco sint, quo res nullius. Neque Nervae dictum id probat; is enim paritatem in eo saltem ponit, quod res hostiles aequae, ut res nullius, cedant ei, qui primus earum possessionem nactus est: *l. 1. §. 1. ff. Acq. poss. at ex divers. fa plane ratione; nam res nullius cedunt occupanti, quia dominum non habent, res hostiles autem acquiruntur capienti in poenam injuriae civitati illatae.*

AD §. IX.

AUCTOR recte ait, uti res nullius, ita & res hostiles per alios nobis acquiri posse, quorum nimirum instrumento utimur: vultqueque enim de sua actione dispendere, atque alii lucrari potest.

1. *Res, quae nullius sunt.]* " Et quae eodem loco sunt, res hostiles. §. praeced.

Sunt quidem captivum.] " Dominium enim hostis definit, ex quo res capta est. " *Sed tam eorum, qui per alios capiunt.]* " Per alios, qui tanquam instrumentum operam illis navant, & eorum nomine capiunt.

Quam qui per se.] " Soo scilicet jure, & nomine

Na non erui tantum, aut filii, &c.] " Hi naturaliter ratione sunt instrumentum domini, & patris adeoque quicquid capiunt eis acquirunt, etiam ignorantibus. *Vid. Diff. proam XII. §. 159. n. 4. & §.*

Tom. IV.

Sed & liberi homines.] " Qui talem legem suae actioni dicunt, ut alii volentes ex ea lucrari debeant. Eiusmodi igitur homines liberi alii non acquirunt, nisi eo volente. *Qui in piscando, aucupando, venando, margaritis legendo &c.]* " Adeoque & in militando.

Statim quod acceperunt, acquirunt ipsis, quibus operam navant.] " Quia volentes eorum jure, & nomine capiunt; adeoque actio non est agentis, sed ejus, cujus nomine agitur.

Quod naturaliter acquirunt.] " i. e. facto aliquo; nti prehensione possessionis.

Animo utique nostro, corpore vel nostro, vel alieno.] " Acquiruntur possessio an non nostro, non alieno: adeoque nemo mihi invito, vel ignorantem, possessionem acquirere potest. *Vid. diff. proam. XII. §. 159.* At corpore alieno omnino ea nobis acquiri nostra voluntate potest.

Si id ea mente faciant, ut operam nobis accommodent.] " Duo igitur requiruntur, ut per liberam personam nobis acquiratur: 1. ut velint esse instrumentum, i. e. nostro nomine capere: 2. ut id fiat nostro consensu, *l. 53. ff. A. R. D. l. 24. ff. A. P.*

In Olympis.] " De quibus vide *Alex. ab Alex. Gen. dier §. 8. Conf. Gron. & Tejm. b. Ratio est, quia naturaliter homo &c.]* " Quicquid ergo ex hoc facto acquirat, illud non sibi acquirat, sed causae, cujus est instrumentum.

Ue & alibi.] " *L. 1. c. 3. §. 3. & c. §. 1.*

Discrimen, quod traditur &c.] " Nimirum, quod jure gentium patri, & domino acquiratur per servum, & filium, non per liberam personam.

Juris est civilis.] " Immo discrimen hoc ex ipso jure naturae oriri, probavimus *in diff. XII. §. 159. n. 4. & §.*

Et ad civiles acquisitiones &c. pertinet.] " Immo etiam ad naturales; nam jure Romano ex omni contractu, & ex omni pacto filii acquiruntur patri. *Vid. Diff. XII. §. 159. n. 5.* Eodem modo ut ex omni promissione servi ipso jure acquiruntur domino, *diff. XII. §. 133.*

Ue ex dicto Modestini loco apparet.] " Verba Modestini haec sunt: *Ea, quae CIVILITER acquiruntur per eos, qui in potestate nostra sunt, acquirimus, velut per stipulationem: quod NATURALITER acquiruntur, sicuti est possessio, per quemlibet vo-*

H

luntibus

» *lentibus nobis possidere acquirimus. Auctor*
 » *ex hac lege probare vult, regulam illam,*
 » *quod pater, & dominus acquirant per fi-*
 » *lium & servum, non vero per extraneam*
 » *personam liberam, esse juris civilis, & per-*
 » *tinere ad civiles acquisitiones.*

» At Grotius mentem Jurisconsulti non
 » rite percepit. Is enim non distinguit in-
 » ter jus civile, & jus naturæ; nec inter
 » acquisitiones juris civilis, & juris natu-
 » ralis: sed inter acquisitiones, quæ civili-
 » ter fiunt, & eas, quæ fiunt naturaliter.

» Juxta stylium enim juris Romani *natur-*
 » *aliter* aliquod acquiri dicitur, quando fa-
 » ctum aliquid, actus aliquis corporis ac-
 » cedit. *Civiliter* autem, quando nullo fa-
 » ctu, nullo actu naturali intercedente, so-
 » la voluntate acquisitio fit.

» *Naturaliter* igitur acquirimus per apprehen-
 » sionem possessionis, per traditionem,
 » occupationem, & *civiliter*, per stipu-
 » lationem, per pactum, &c.

» Eodem sensu in jure Romano dicitur
 » *resolvi debitu naturaliter*, quando tolli-
 » tur factio quodam naturali, v. gr. per so-
 » lutionem, interito rei, & *civiliter*, quan-
 » do citra factum, sola voluntate, debitum
 » tollitur, v. rr. per acceptilationem, con-
 » fusionem, &c. *L. p. ff. Solus.*

» Certissimum igitur est, acquisitiones,
 » quæ *civiliter*, vel *naturaliter* fiunt, non
 » intelligendas esse de acquisitionibus *juris*
 » *civilis*, vel *potius naturalis*, ut Auctor er-
 » rat; sed de acquisitionibus, quæ vel sola
 » voluntate, adeoque *civiliter*, vel acceden-
 » te facto, i. e. *naturaliter* fiunt; & qua-
 » rum utraque ratione naturali nititur, uti
 » jam videbimus.

» Sane, ipsa naturæ ratio obstat, quo mi-
 » nus ea, quæ *civiliter* acquiruntur, v. g.
 » pacto, tertio per liberas personas acquiri
 » possint; non enim potest ex convention-
 » me tertio obligatio nasci; & cum obli-
 » gationes persone cohercant, non possunt
 » illæ, quarum omne jus ex pactione, vel
 » consensu nascitur, extra personas pacif-
 » centes consistere. Nec allegari potest, ter-
 » tium per te tanquam instrumentum, tuo-
 » que ministerio pacisci posse; quia volun-
 » tas tua non est instrumentum alterius na-
 » turaliter, nec agendi ministra, sed causa,
 » ac domina; adeoque ex iis, quæ ab ani-
 » mo magis consistunt, tertio, aut in ter-
 » tium jus non queritur: quæ sunt verba
 » B. Parentis in *Dispositio de jure tertii* § 3. At-

» que hinc regula naturæ est, quod nemo
 » alii pacisci possit. *Diff. proxi. XII. §.*
 » 416. & 417.

» Econtrario natura nihil obstat, quo mi-
 » nus ea, quæ *naturaliter* acquiruntur, i. e.
 » quando actus corporalis intervenit, per li-
 » beram personam acquiri possint. Corpus
 » enim sua natura est instrumentum actionum,
 » cujus ministerio agitur. Unde & actus ta-
 » lis sit, ut corpore, seu corporali apprehen-
 » sione res comparetur, inde tertio jus
 » queri potest, dummodo i. nomine tertii,
 » seu ea lege ut tertii illa actio, ac nego-
 » tium sit, apprehendatur, *l. 18. ff. A. P. &*
 » 2. de re sua agat, atque j. tertius ratum
 » habeat. Tali enim actio non instrumenti
 » est, sed causæ principalis, cujus nomine
 » agitur. *d. l. 18.* Nec magis interest sui,
 » an aliena manu, seu corpore quæ teneat,
 » quam opifex suo, an alieno instrumento
 » agat. *B. Par. d. disp. §. 4.*

» Atque hinc apparet ratio, *per pignoris*
 » *obligatio* per liberam personam acquiri
 » nequeat: *possessio autem pignoris* possit.
 » *l. 17. §. 5. Pig. act.*

» Tuto igitur asserimus, discrimen, quod
 » traditur inter liberas personas, & serviles,
 » non esse juri civilis, nec ad civiles sal-
 » tem acquisitiones pertinere, sed in ipsa
 » ratione naturali fundari: ideo enim per
 » servos *civiliter* quoque domino acquirunt,
 » quia *servi* subiecti sunt alieno dominio.
 » adeoque omnes eorum actiones *epen-*
 » dent ab arbitrio domini. Sane, servus
 » nullius juris capax est, nec proprii aliquid
 » habere potest, adeoque si servo aliquid
 » promittitur, soli domino actio datur, &
 » servus est instrumentum domini. *Vid. diff.*
 » *proxim. XII. §. 135. per tot.*

» At per liberam personam ea, quæ *civi-*
 » *liter* fiunt, nunquam nobis acquiruntur;
 » tota enim illa ratio cessat. Sane, is, qui
 » tertio paciscitur, non est ejus dominio sub-
 » jectus, adeoque non nisi volenti pacisci
 » potest.

» Ceterum, frustra hæc disputantur in ac-
 » quisitione rei hostilis; cum enim hæc fem-
 » per *naturaliter* acquiratur, nimirum,
 » per apprehensionem, extra dubium posi-
 » tum est, eam per liberam personam, adeo-
 » que per subditos, & milites quoque acquiri
 » posse.

Has ipſas] " Scil. civiles acquisitiones.

Severus Imperator poſtea ad naturalium exemplum admovit propius] " Reſpicit Auctor

" ad L. 1. c. *Quos cum eo, qui in al. pot.*

" (Nam ita corrigi debet allegata ab Auctore

" lex 1. c. *Per quas perſ.*) ubi Imperator Se-

" verus ait, patrem teneri ex tutela, vel

" geſto negotio filii, ſed tantum de pecu-

" lio, vel in rem verſo. Tunc autem in

" ſolidum patrem teneri, ait, ſi patris vo-

" luntate Decurio factus, & a magiſtratu

" tutor conſtitutus eſt; additque rationem:

" quia id omnia exemplo caterorum numerum

" civilium introductum intelligatur.

" Fateor, me non ſatis v. in huius argu-

" menti percipere; nec mihi conſtare, quo-

" modo aſſertum Auctoris, quod Severus ac-

" quiſitiones civiles ad naturalium exemplum

" propius admoveret, ex d. l. 1. probari poſ-

" ſit, cum de acquisitione civili, aut na-

" turali, nulla ibi quaſtio ſit. *Vid. not.*

" ab hac alteram.

" Non utilitatis tantum ratione, ut ipſe pro-

" feſter] " Severus nullibi prohibetur, ſe uti-

" litatis gratia acquisitiones civiles ad na-

" turalium exemplum propius admoviſſe.

" Sed & *Juriſprudentia*] " Jurisconſulti

" doctrina in l. 1. c. *Quod cum eo* &c. eſt

" ipſum jus naturæ: Jure naturæ enim pa-

" ter, & dominus non tenentur ex tutela

" filii, niſi de peculio, & de in rem verſo.

" *Diff. proam. XII. §. 87.* At ſi patris

" voluntate ſit decurio, eoque munera pu-

" blica, ut tutelam, approbante patre ſuſ-

" cipit, tunc pater tenetur in ſolidum,

" quia ejus voluntate filius uti reliqua mu-

" nera civilia, ita & tutelam ſuſcipit.

" *Senato ergo civili jure*] " Quod diſtin-

" guere, ait, inter perſonas liberas, &

" ſerviles.

" *Locum habet, quod dicitur, per alium*

" *quem facere poſſe quod per ſe ipſum poſſet*]

" At hæc regu- a jure civili quoque obtinet

" *Vid. Barbos. loc. com. verb. facere:* & id

" tantum intereſt inter perſonas ſerviles, &

" liberas, quod illæ naturaliter ſint instru-

" mentum domini, etiam inviti, acquirant,

" que dominis etiam ignorantibus; cum li-

" beræ perſonæ ſaltem volentes aliis vo-

" lentibus acquirant.

" *Es perinde eſſe, per ſe quis faciat, an per*

" *alium*] " L. 1. §. 12. ff. *Vi arm. l. 1. §. 3.*

" ff. *Adm. tut. l. 1. §. 1. ff. Ne per eum*

" &c. *Barboſ. d. l.*

A D § X

AUCTOR reſecto diſcrimine inter ſer-
vos, & liberas perſonas, ait, principi ac-
quiri quicquid actu publico, etiam per li-
beras perſonas, capitur, non vero quod actu
privato: id enim cedere ſingulis; quod jure
naturæ verum non eſſe, infra demonſtra-
bitur, quia ſinguli non ſuo jure, & nomi-
ne agunt, ſed jure, & nomine Principis.

A D § X.

" Contrarium demonſtravimus §. *præced.*
"*Distinguedum ergo* &c.] " Quia ſcil.
"*jure gentium etiam per liberam perſonam*
"*nobis acquirere poſſumus.*

" *In noſtro negotio*] " Scilicet, in qua-

" ſtione, cui acquiratur præda ab hoſte capta.

" *Vere publico*] " Ubi, ſcilicet, præda ca-

" pitur obſento prælio, vel obſeſſa civitate.

" *Et inter alius priores, qui ſunt occasione*

" *belli*] " V. gr. *durch partbeyen*: vel ſi ſinguli

" hoſtes a ſingulis ſpoliantur.

" *Privatis rei quaritur primo, ac diſſe*]

" Per hanc occupationem privatam, qua

" ſinguli ſuo jure, & nomine capiunt, ne-

" mini fieri injuriam, ſuprà diximus.

" *Per illos alius populo*] " Capientes enim

" jure, & nomine populi tunc capiunt.

" *Ex hoc gentium jure*] " Tale non dari,

" diximus. Juri naturæ igitur convenit, non

" juri gentium, quod Scipio Maſiniſſæ re-

" ſpondit, Syphacem jure populi Romani

" victum, & captum, adeoque prædam po-

" puli eſſe.

" *Cui Ptolemæus navasset operam*] " Ptole-

" mæus igitur ſocius fuit; acceſſit cauſe

" Seleuci, ejus jure, & nomine bellum geſ-

" ſit: & ſic fuit ſaltem instrumentum.

A D § XI.

RES SOLI] " Res mobiles ex hypotheſi

" Auctoris populo non niſi actu vere publi-

" co acquiruntur, §. *præced.* At immobili-

" ſemper populo acquiri, ait, quia ſemper

" capiuntur per actum vere publicum, ut

" per inductionem exercitus, vel impoſi-

" tionem præſidii.

" *Præda non credit*] " Quod igitur præda

" credit, non ſit publicum, ſed capientis.

" *Ratione non caret*] " Quia ſuo nomine,

" & ſuo jure capiunt.

H 2

Publico

"Publico concessa]" Immo circa concessum,
 "si singuli capiunt suo jure.

2 *Apud Hebraeos]* Conf. Num. 32. *Jof.*
XII. v. 14. § 18.

Romani captos agros aut locandos retine-
rent] "Nimirum, locandos ad tempus,
 "l. 1. ff. si ager vestigial.

Interdum modico veteri possessoris bonoris
gratia reddito] "Liv. lib. 8. cap. 1.

Aut distulerunt] "Et pecuniam in æ-

tarium evanescerunt.
Aut assignant colonis] "Plerumque

veteranis, Liv. 31. c. 4, aliisque bene
meritis, Liv. 26. c. 21. l. 31. c. 49. l. 32.

c. 1. aliquando populo distribuerunt,
Liv. l. 3. c. 1.

Aut fecerant vestigia] "i. e. perpetuo
locatur. Vid. l. 1. ff. si ager velli g.

Parte agri multaverunt] "Privatibus
partes agri dux ademptæ. Liv. l. 8. c. 1.

Consecratos interdum] "i. e. Diis, seu
templis concessos. Vid. Suet. Jul. c. 20.

A D §. XII.

1 *AUT in ministerio publico capiuntur,*
aut extra illud] "Rectius, aut jure, &
 "nomine populi capiuntur, aut jure pri-

vato.
Fuunt singulorum capitum] "Non enim

capiunt quia instrumentum populi.
Ex hac] "Scilicet, ad capta extra mi-

nisterium publicum.
Cessi] "In l. 1. §. 1. ff. A. R. D. quod

Gajus repetit in l. 1. §. 1. ff. capt. § post. &
Nerva quoque statuit in l. 1. §. 1. ff. Ac-

quir. post.
Id est bello orto apud nos depredandus]

"Nam ex quo bellum denunciatum
est, omnia licet in hostem, quæ ad

reparationem jura nostri pertinent. Si
igitur res, vel personæ, quæ hostis sunt,

in nostro territorio inveniuntur, res ce-
dunt occupanti, d. l. 1. §. 1, personæ autem

fiunt servi, l. 12 pr. capt. § post. l. X.
pr. ff. A. R. D.

Ut habent libri] "Scilicet, vulgata, quæ
 "habet *facto*; Haloandrina, quæ habet pa-

elo. Conf. Gron. h.

Nam talia sato adscribere] "i. e. for-

tune seu casu.
 2 *Ididem venit]* "Scilicet, quia extra

ministerium publicum capitur.
Aut in eo, quod facere jubetur] "Tunc

"jussu publico prædam capiunt, adeoque
 "præda indubie est publica.

Quod promissus jure] "Adeoque non
 "tanquam instrumentum populi, sed suo

privato nomine, & jure.
Aut solo permisso &c. statim sibi acqui-

riunt] "Germ. *Wann Partheyen ausgehickt*
werden; quod Auctor apud Italos cor-

reriam vocari, ait.
Capiunt enim non ut ministri] "l. c.

non capiunt in ministerio publico. Vid.
§. 10.

In dimicatione singulari] "Eti enim di-

micatio singularis non nisi publico per-
missu fieri possit, dimicans tamen non

agit ut instrumentum populi.
In liberis, § inmissi] "Adeoque ubi

non nomine, & jure populi res capiuntur
Correriam vocant] "A currere, sive ab

*excursionibus: quod Galli vocant *saire**
des courtes, ou aller en parti. Germ. auf

Parthey ausgehen.
A butino] "Italici enim il *botino* est illa

præda, quæ post confectum ordinatum
obtentâ victoria capitur. Vid. Grammat.

Dec. Neap. dec. 71. n. 18.

A D §. XIII.

TALIA &c.] "Scilicet, res mobiles
 "extra ministerium publicum capte.

Ut id juris gentium sit ante omnem ea
de re legem civilem] "Sensus est, quod

leges civiles hoc jus Gentium (quo res
ejusmodi cedunt capientibus) mutare, &

statuere possint ut his inferantur. At to-
ties dictum est, non dari jus gentium.

Dictum quoque est, prædam ipso nature
jure cedere capienti, adeoque singulis,

si suo jure capiunt; populo, si ejus no-
mine, & jure, res capiuntur.

Et dominium singulorum antevertere]
 "Eoque jure singulis jure gentium quæ-

sum auferre.
Sicut multis in locis de feris, § avibus

factum videmus] "Has enim jure Gentium
 "cedere occupanti, jure civili autem his

adscribi, dixit supra L. 2. c. 2. §. 1. c. 3. §.
1. c. 8 § 1. § 1.

Sic enim introduci etiam lege potest]
 "Princeps jura natura quæsum ob utili-

tatem publicam auferre subditi potest.
 "Adoque & statuere potest, ut res hos-

tes non cedant occupanti.

A D §. XIV.

1 De his, quæ quæ actu bellico capis, alia ratio est] " Quia in ministerio publico capiuntur. Vii. supra §. 12. n. 1.

Ibi enim singuli Reipublica personam sustinent] " Adeoque sunt instrumentum rei publicæ, ejusque jure, & nomine agunt. Per eos populus] " Quia singuli sunt instrumenta populi, cui proinde tanquam ciuile omnia acquirunt.

Si lex ciuili] " Si lege statuitur ut præda exercitui, Diis, &c. acquiratur.

Ut possessionem, ita & dominium nascitur] " Id jure gentium in bello saltem solenni, & quidem quoad effectus externos, nos obtinere, Auctor putat. Nos id juris naturæ esse, probauimus.

Et id in quos eius transfert] " Ex quo enim dominus factus est, pro lubitu de re sua disponere potest.

Quod quia directe pugnat cum vulgari opinione] " Quasi primo, ac jure ipso capta fiant singulorum, attamen duci assiganda, qui inter milites distribuatur. Vid. §. 8.

Ex nobilitate populorum exemplis] " Unde apparebit, prædam actu bellico, & publico captam cessisse Principi, qui vel fisco eam inferre jubebat, vel militibus distribuere. Nos rationibus naturæ id modo probauimus.

2 Omnia iam diuisa] " In bello sociali enim præda inter focos diuiditur.

Partim ut totius Græciæ eo tempore princeps] " Immo nullum jus in Græciæ provincias habuit; quilibet ciuitas suo jure, suisque legibus utebatur.

Atque ita populi gerens vicem] " Cum Græciæ populi liberi fuerint, nec Agamemnoni ulum imperium in eos competierit, verum non est, eum, vicem populi Græciæ gessisse.

Quo jure ipse, sed cum senatu, prædam diuidebat] " Diuidebat prædam non ut populi gerens vicem, sed ut caput fœderis, adhibito consilio omnium ciuitatum Græcarum.

Partim ut munere fouens imperatorum] " Ex pacto, tanquam fœderis caput.

Partim ceteris, maiorem] " Propter dignitatem, & in pensionem laborum.

De consilio publico] " Adeoque consensu ciuitatum, quarum intererat.

Phœnix, & Ulysses] " Duces igitur Græciæ asservabant prædam, quæ proinde non dependebat ab arbitrio Agamemnonis.

Prædam Marathoniam asseruat Aristides] " Quæ sociarum ciuitatum nomine, & jure capta fuit.

Ne quis de præda privatim quicquam tolleret] " Quia jure, & nomine ciuitatum Græciæ capta erat.

Pro populorum meritis] " Ad mensuram auxiliorum, quæ populi socii præstiterunt.

In publicum relata] " Quia jure ciuitatis bellum gerebatur. Idem a Timoleonte factum. Corn. Nep. in Tim. c. 1.

Ut in rebus communibus] " Quæ forte dirimi solent.

Arbitrium ejus diuidenda penes Imperatorem] " Immo penes summam potestatem, cujus jure bellum geritur.

Ut intelligas, jure acquirendi domini in captura sola non fuisse] " Et rem non factam fuisse capientium, nisi Imperatoris consensu.

Ad Cyrum] " Xenoph. Inst. l. 4. n. 997. & 109. l. 7. n. 184. & n. 193.

Ad Alexandrum] " Curt. l. 6. c. 2. & l. 4. c. 14.

Commissi] " Ubi tres annulorum modii capti fuerunt.

Romani ceteris præstiterunt] " De præstantia Romanæ militiæ vide l. 3. c. 21.

§. 2. n. 1. Non nihil ad inuidiam] " Similiter Ap-
pius Claudius censuit, prædam Vejentinam in æratum esse redigendum. Liv. l. 5. c. 20.

A D §. XV.

Auctor sit, populum quidem dominum prædæ fuisse li actu bellico capta fuerit, Imperatores autem arbitrium habuisse eam distribuendi. At hoc arbitrium ipsis non competit nisi ex mandato populi expresso, vel tacito. Tacite autem mandatum videtur, si v. g. stipendi militantibus non soluitur; tunc enim stipendiorum loco pars prædæ tribui militibus potest, Appian. bell. pun. n. 7. n. 12: vel si singulari milium virtute victoria reposita

"tata est, aut Dux intra fines administra-
tionis de praeda disponit. In dubio ma-
gis est ut populi consensus expectetur.

*Sed tale, ut alicui sui rationem populo
deberent*] "Hinc saepius Imperatores ideo
in jus vocatos, & de peculatu accusatos,
legimus.

Et in his tamen] "i. e. in deditis : hi
enim per dedicationem in jus populi victo-
ris transiunt; qui proinde solus dispone-
re de deditis potest.

Mos deferbat Imperatoribus] "Iatra fi-
nes administrationis. Exempla distributæ
ab Imperatoribus prædæ vide apud *Livium*
l. 7. c. 37. l. 8. c. 36. l. 21. c. 11.

Ab omni suspitione] "Vel avaritiæ, vel
quod militem caperent benevolentiam.
Apud *Livium* duplex allegatur ratio :
1. ne ex malignitate prædæ partitæ mili-
tari iram : 2. ne invidiam apud Patres
ex prodiga largitione caperent. *Liv.* l. 5.
c. 20.

Et qui retinebant] "i. e. in milites non
distribuabant.

Proat religioni] "Diis enim aliquando
offerebatur præda. *Vid. infra ad §. seq. m. 2.*
rubr. permitt.

Fama] "Si in ærarium referrebat *§. seq.*
Ambitioni] "Si militibus relinqueretur.
Vid. §. 17.

A D §. XVI.

1. *Qui sanctissimi*] "i. e. ab omni ambitio-
ne, vel avaritia alieni.

A quaestore populi] "Officium horum
quaestorum, qui comitari Imperatores in
bello solebant, describit *Alexand. ab Alex.*
Gen. dir. l. 2. c. 2. Huncque fuisse
antiquissimum morem, ex *Dionysio* didi-
cimus. *Vid. supra §. 14. n. 4.*

Manubiarum nomine] "Cellius l. 13 c.
24. Aliud omnino præda est, ut in libro
verum, verborumque veterum scriptum
est; aliud manubiarum. Nam præda dicitur
ipsa corpora rerum, quæ capta sunt; ma-
nubia vero appellata sunt pecunia a qua-
estore ex conditione prædæ relicta. *Tym. h.*
*Atque id antiqui, & melioribus tempo-
ribus*] "Quæ juri naturali magis conve-
niunt.

De quaestoribus] "Qui jure populi ven-
debant.

Sine quaestore] "Fortè quod quaestor non
adesset.

Quantum ducum quisque] "Cum in præ-
cedentibus dictum sit, prædam virtute
bellicæ c. p. m. esse populi, ind.que Du-
cum officii m. fuisse eam inferre ærario,
frustra hanc in rem cumularentur exem-
pla.

Interdum militibus] "Vid. §. 17.

Interdum & aliis] "Vid. *§. 19. seq.*
Diis aut res ipsa data] "Vid. *Alex. ab*
Alex. l. 3. c. 22. p. 408.

Ut spolia, quæ Romulus Jovi Feretrio
suspexit] "Similia vide apud *Liv.* l. 10.
c. 29; & mōx c. 46. Conf. *Alex. ab*
Alex. l. 5. c. 24.

A D §. XVII.

Ambitosum] "Periculosum liberta-
ti Romanæ.

Dividitur, aut diripitur] "Præda fit per
Duces, qui juxta merita, vel stipendia
singulorum prædam distribuunt; postea
fit, ubi singulis capere, captaque sibi
servare permittitur.

Aut ratione stipendiorum] "Aut pro sti-
pendiis debitis, aut juxta proportionem
stipendiorum.

Appius Claudius] "Mens Claudii fuit,
constandam esse prædam in pretia, unde
stipendia militi solvantur, ut eo minus
tributi plebs solveret. *Liv.* §. 20.

Partem exercitus alteram] "Aliquando
de singulis manipulis ferebatur nume-
rus; aliquando totus dividebatur exerci-
tus, ita ut pars altera in armis esset ad
omnes casus præveniendos, altera autem
per domos, & urbes mitteretur.

Etiā bis, qui castra servaverunt] "Quia
victoria non ex solo actu æstimator, quo
capitur res, sed ex toto negotio; quo
pertinet securitas castrorum, &c. *Livius*
l. 4. c. 49. ait, capta urbe Anxur Fa-
bium abstinuisse a præda, donec college-
ret, quos ad destinandos Volcos populatum
miserat, venirent : *Ab illis quoque exer-
citibus captum Anxur disilant esse, qui
ceteros Volcos a præsidio ejus loci aver-
tissent.*

Davidi] "Victis Amaleicis. Sic Roben,
& Gad moniti sunt ut prædam cum re-
lictis domi fratribus, qui patriam intra-

rim defendebant, partituntur. Jof. 12. v. 8.
Quique per valetudinem] Adeoque
per quos non stetit, quo minus pugna-
rent.

Aus delegata ministeria] Qui ad ob-
servandas, aut defendendas cætas Itatio-
nes durante prælio abesse jussi sunt.

Sed redacta inde pecunia] Vid. §. 16.
num. 1.

Proportionem hanc inveno] Id meri ar-
bitrii est. Apud Livium l. 10. c. 46. mi-
litibus ex præda centeni bini asses, & al-
terum tantum centurionibus, atque equi-
tibus tributum est. Apud Curtium ex pec-
cunia Babylonizæ Macedonibus equitibus
sexcenti denarii tributi, peregrinus eques
quingenos accepit; ducentis pedestrum Ita-
pendium mensum est. Curt. §. 1.

Meritorum] Vid. n. præd. quorum ni-
mirum virtus eminebat præ aliis.

A Posthumio] Vid. Gron. b. Ita Aga-
memnon Achilli offert navem plenam æ-
ris, & auri, & viginti mulieres, quæ præ-
cipiat de præda Vid. sup. §. 15. n. 2.

Præcipuum sibi accipere quantum vellet]
Ita Bibliotheca introducta relicta Effugio

in prædam concessit. Camd. Vit. Elis. p. 4.
Laudatores illi] Vide supra §. 16. n. 1

Ipsæ se facere, ajebat] Dionysius Hali-
carnass. l. 4.

Pompejus] Conf. supra. §. 16. n. 1.
Es absentium] Qui scilicet castra ser-

vabant, quique per valetudinem, aut de-
legata ministeria, aberant. Vid. sup. n.

1. in f.
Præstitum] In conspectu.

Minnuciani exercitus] Vid. Gron. b. Ra-
tionem cur consularem exercitum exclu-

deret, hanc allegat Dictator: Carebis
præda parte miles ex eo hoste, cui prope

prædasti; & tu L. Minuci, donec con-
sularem animum incipias habere, Legatus

his leg. onibus præris. Liv. l. 3. c. 29. Ni-
mirom, castra sua ab hoste circumdari

passus est Minucius, Liv. l. 3. c. 19; ab
hac obfessione cum liberavit Cincinnatus,

ibid. Unde prædæ partem nulla ratione
petere poterat exercitus obfessus, qui

præterea in memoriam beneficii, i. e. li-
berationis, coronam auream dictatori de-
crevit. Liv. l. 3. c. 19.

A gestorum infuflatione] Supponitur,
largitiones factas esse forissimis. L. 36.

§. 1. C. de donat. Tunc enim est pars ad-
ministratio.

In calumniam patuit] Quasi ad concili-
andos militum animos prædam divisi-
rint, vid. Gell. l. 4. c. 20. & Liv. l. 5. c.
20; vel quod e publico liberales sint.
Appian. Claudium in Senatu similem lar-
gitionem arguisse, ut novam, prodigam,
& inconsultam, auctor pr. b. §. dixit.

AD §. XVIII.

Venio ad direptionem] Nam præda
militi concessa ab Imperatoribus aut divi-
ditur, aut diripitur. §. 17. n. 1.

Ex militi concessa] Immo urbe occupata
diripi, & depredari nequit, quia ex quo
occupata est, definit esse hostis, nec am-
plius resistit jori nostro. Econtrario imperium
in eam nobis quæsitum est, non dominium
in singulos, aut in res singulorum. Urbs
definit esse libera, at singuli non sicut ser-
vi; victor ergo cum victis agit tanquam
subditis, non vi, sed jure. Sane, inter vi-
tia Cæsaris refertur, quod oppida quedam,
quæ se submitterent, hostiliter diriperet,
sepius ob prædam magis, quam ob deli-
ctum. Suet. in Jul. c. 54. Ipse tamen alibi
providet, ne militum introitu, & nocturni
temporis licentia oppidum diriperetur.
Cass. Bell. Civ. l. 1.

Exc. 10. si propter delictum victor illam
depredandam concedat, ut in urbe Capua
apud Livium, l. 26. c. 16; idque fieri jure
posse, ait Suetonius d. c. 54: 2º. si vi,
& prælio occupata sit: vel 3º. in expeditione
difficili ad animandos milites.

Alditio

Nostram sententiam de jure capiendi,
& vastandi res hostiles, exposuimus supra
c. §. 1. & in præd. §. 1.

Diu inibiuit] Periculosa enim est ni-
mis illa ad prædam festinatio, ut ex exem-
plis Livii l. 3. c. 1. l. 8. c. 39. appareat.

Cujus præda festio non venierit] Conf.
Gron. b. Alia exempla urbium direptarum
vide apud Appian. bell. Mittr. n. 195,

& Curtium l. 7. Liv. l. 26. c. 30.

Quinsorem hunc improbum] Uti impro-
bat Cræsus cum Cyro contendens apud

Xenoph. Jyst. l. 7. p. 193. Vid. Suetonius
in Jul. c. 54.

Xenophontem] N. L. 7. c. 2. Verba lati-
na sunt: in direptione fas scio, ignavos

majorem partem laturus.

Quod impediri non posset] Contingit
id

id ex furore militum, quem dissimulare
 scilicet prudentiae est. Conf. *Tenau. pag.*
 667.

A D §. X I X.

Quod dixi " *Supra §. 16. n. 2.*
Qui tributus ad bellum contulerant]
 Exemplum est in occupata Vejorum ur-
 be: ubi omnes Romani cives ex ea ra-
 tione ad praedam vocati sunt. *Liv. l. 5.*
cap. 20.
Ludos quoque] " *Vid. Gron. h. Exempla*
vide apud Liv. l. 6. c. 42. & l. 7. c. 11.
& l. 4. c. 27.

A D §. X X.

Auctor ait, in eo eodem scilicet bel-
 lo praedae distributionem variatam fuisse,
 ita ut Camillus decimam Diis, occupa-
 tis Fallicis vero maximam partem quo-
 stori dederit. Manlius quoque aliquando
 praedam vendidit, & sisco intulit, al-
 quando militibus concessit. Ceterum, Au-
 ctor ait, praedae genera tria esse: homi-
 nes, armenta, & pecuniam.
 1. *Alios, atque aliter usurpatum*] " Ita ut
 in uno bello praeda Diis dicata, in altero
 in firum relata, vel militibus concessa sit.
Sed eodem modo eadem praeda [&c.] " Ita
 ut pars Duci, pars sisco, pars militibus,
 pars Diis &c. tributa fuerit.
Aut verum generibus distinctis] Ita ut ho-
 mines Duci, armenta militibus, argen-
 tum sisco quaereretur. Res enim meri ar-
 bitrii erat.
Apollini] " Similia exempla vide *supra*
 §. 16. n. 2; & apud *Flor. l. 12. Liv.*
 §. 21. §. 4. 21. *Val. Max. §. 6. n. 8.*
Iust. 20. 3. Cas. Bell. Gall. l. 6. Plut. in
Flaminio. Alex. ab Alex. Gen. dier. 3.
 22. pag. 408.
Ab Hebraeis] " *Vide supra §. 1. n. 1. Conf.*
Nicom. 31. v. 28. §. 30. seq.
Sed & verbum, & agro venire] " *Liv.*
 l. 5. c. 19. Apud Hebraeos res soli non
 sub voto comprehendebantur, quia Levi-
 tae nihil, quod ad immobilia pertinebat,
 possidere poterant.
 2. *Guerre, in qua praeda dividi potest, sunt*
 haec] " Quae totidem fere verbis recen-
 sentur *Nicom. 31. v. 20. Vestimenta, vas, &*

quicquid in utensilia praeparatum, aurum,
 argentum, res, ferrum, plumbum, stan-
 num, homines, & armenta.
Auiv, & spolia] " i. e. captivos, & ar-
 menta.
Esse desert] " *Vid. §. 16. n. 1.*
Cum cura, ut quam aquissima esset]
 Proportionem vide *supra §. 17. n. 2.*

A D §. X X I.

Auctor igitur concludit, praedam actu
 bellico captam non esse singulorum, sed
 populi. Addit, Imperatores, licet eis
 praedae dispensandae arbitrium aliquando
 concessum fuerit, rationes tamen populo
 reddere debuisse: unde saepius ideo so-
 accusatos, quin & milites ob surreptam
 praedam peculatus reos factos fuisse.
Praedam fuisse Populi Romani [&c.] Cu-
 jus iure, & nomine bellum gerebatur:
 adeoque cujus negotium erat.
Arbitrium aliquod Imperatoribus [&c.]
 Intra fines scilicet administrationis; tunc cuius
 tacite illud arbitrium concessum videtur.
Peculatus iudicio] " Is enim, qui praedam
 ab hostibus captam furripuit, apud
 Romanos lege peculatus tenebatur, *l. ff.*
ad L. Jul. de pecul. ubique Goth.
Sed & milites peculatus] " Quia revera
 pecuniam publicam furripiant.
Formula jurisperarum] " Quo milites ju-
 rabant, se in exercitu, decemque millia
 passuum prope, furtum non facturos, &c.
 sed intra eundem se professuros quicquid
 invenerint, vel furripuerint, sine dolo ma-
 lo. *Ull. l. 16. c. 4. Conf. Liv. 3. 20. l. 10.*
c. 38. l. 22. c. 18. Frontin. 4. 1. Alex.
ab Alex. 6. 18. Ferd. III. Kriegart. 21.
item Maxim. l. 1. art. 10.
Modestinus] " *L. p. ad l. Jul. pecul. Lo-*
 quitur nimirum de eo, qui praedam actu
 bellico, & publico captam furripit.
Ut juris interpretes moneret] " Jcti lo-
 quantur de captura, quae fit a singulis:
 haec omnino acquiritur capienti, etiam
 naturali ratione; secus si publica aucto-
 ritate res hostiles capiantur.
Peculatum non esse nisi in re publica]
 §. 9. *Iust. de publ. iud. l. 9. §. 2. l. 4. pr.*
L. Jul. pecul.
Semota lege civilis] " Adeoque inspecta sola
 ratione juris gentium voluntarii. At tale jus
 gentium non dari, saepius dictum est.

Et primo] Immo primo, & directo per actus belli privatos singulis acquiritur, quia suo jure, & nomine, non tanquam instrumentum, capiunt. *Vid. supra §. 10. & §. 12.*

Populi, aut regis bellum gerentis fieri] Si jure, & nomine populi capiuntur, quia singuli saltem sunt instrumentum. *Vid. §. 9. 10. & 14.*

A D §. XXII

Quia de rebus nondum actu quaesitis lex ad utilitatem publicam potest imperare] i. e. quia populus de iure suo praeda pro lubitu disponere, eamque ante victoriam, tam Ducibus, tum milicibus promittere potest. Et hoc est, quod Auctor possum afferit, legem civilem posse dominium antevertere.

Sive lex illa lex populi est, sive regis] Populus enim in statu populari, rex vero in statu regio jus leges ferendi habet.

Ut apud Romanos] Nam etiam sub Caesaribus, & Augustis, status fuit popularis. *Vid. supra L. 1. c. 3. §. 8. lit. X.*

Ut apud Hebraeos] Ubi itidem quicquid singuli auri, & argenti rapuerant, id suum erat. *Num. 31. v. 53. Reliqua praeda publice capta dividebatur inter pugnantes, reliqua quinquagesima parte Levitis. Num. 31. v. 26. & 27. Deut. 20. v. 14.*

Sub legis autem nomine] Consuetudo enim est lex tacita populi. *L. 32. ff. Legibus l. 35. l. 40. Eod.*

Atque illud] scilicet, quod primo, sive directe praeda sit populi.

Res alia, ita etiam praelium posse à populo aliis concedi] Cum enim jus ejus sit, potest id omnia alii permittere.

Post acquisitionem] Ubi praeda jam in populi potestatem, & custodiam est redacta. *Sed & ante eam*] Tunc enim tacita, inest conditio si capta fuerit.

Subsecuta captura conjungantur actiones brevis moris] Rectius, conditio, sub qua praeda promissa est, existit.

Ut loquuntur Jurisconsulti] JCI nullibi ita loquuntur. Traditio enim brevis manus, de qua JCI loquuntur, huc plane non pertinet.

Sed & in genere] Ut nemo excludatur, nec senes &c.

Temporibus Maccabaicis] Ut gratias Tum. IV.

agerent Deo, quod hostes in Judaeorum manus dedisset. Maccab. 8. v. 27. 28. & 30.

Neque semper mera donatio est] i. e. non 2

Sed interdum contractus] Si ea lege

subditi armant: quo pertinent die Cuperis. Solutio ejus, quod debetur] Forte loco

stipendii militibus debiti. Vide supra §. 17. Exemplum est apud Appian. de bell.

Pur. num. 7. Aut remuneratio ob donum] *Vid. sup. §. 19.*

Nullo stipendio] Uti de Parthis, & Britannis testatur Alex. ab Alex. l. 6. c.

22. Quod & de Romanis ante Cincinnatum traditur: is enim primus ex publico

stipendia solvi jussit. Liv. l. 7. c. 19. & 20. Nam ex his causis] Superflua haec tota

tractatio est. Cum enim praeda publice

carta sit populi, is pro lubitu eam distribvere potest.

A D §. XXIII

Tacita consuetudine ubique ferme indutum] Talis tacita consuetudo nullibi inducta apparet, neque gentes ex illa obligantur.

Ut sua faciant qua capiunt, aut socii] Immo quae publice capiuntur, sunt populi, cujus causam socii defendunt. Hi enim

suo jure bellum non gerunt; adeoque nec ulla utilitas ex illo bello ad eos pertinere

potest.

Ratio in sociis est evidens] Queritur, si plures sunt, qui simul militant, cujus sit

praeda? Resp. ejus, cujus causa militatur. Si proinde uni saltem injuria facta, eoque

unum bellum, causaeque unius sit, omnis praeda ad illum solum pertinet. Socii enim,

qui eandem causam defendunt, sunt solum instrumentum agentis; uti ergo actio, ita & actionis commodum non est instrumenti,

sed causae. Atque haec causa sola jus belli habet, & dominus belli dicitur is solus, cujus causa est. R. Imp. 1541. §. 54. Cons. Fior. l. 1. c. 18. pr.

At si eadem injuria pluribus communis est, communis quoque erit praeda; idque

disputatum fuit inter successores Alexandri. Prothaeus enim, & Cassander legionem miserunt Antigono, indeque praeerantur di-

pecunia in praeda capta, provinciaeque, di-

videren-

viderentur : & merito Ptolemæus indignatus esse traditur, quod Antigonus devictis diversæ factionis ducibus sulus communis victoriæ præmia contempnisset. *Iust. l. 15. c. 2. Appian. bell. Syr. p. 121.* Equidem prætexebat Antigonus, suo periculo bellum gestum esse, sed male : non enim quæritur, cujus periculo bellum gestum sit, (ita enim semper militibus præda deberetur) sed cujus causa. Unde & eventus belli contra eum decidit. *Iust. l. 15. c. f.* Quamquam hi ipsi victores postea inter se occasione prædæ certaverint. *Ibid.*

Si vero plures sunt, quibus injuria fecerim facta est, tunc unusquisque læsus injuriam sibi illatam vindicat : adeoque plures causæ, pluraque bella sunt, etsi forte æretilissimo societatis vinculo inter se ad vindicandas injurias jungantur. Ita in bello anno 1688. inchoato Germani, Angli, Belgæ, & Hispani socii fuere belli : at qui quæ propriam defendit injuriam. Ita in bello Turcico anno 1698. finito Imperator, Poloni, & Veneti sociale bellum gessere, & quilibet eorum ob separatam injuriam. Patet in bello initio hujus sæculi gesto Angli, Belgæ, & Germani contra Gallos simul, sed quilibet ex separata causa, gesserunt bellum ; adeoque prædam quoque sibi ceperunt, vel eam juxta fœderis legem distribuerunt.

Atque ex his quoque decidendum est, ad quemnam onus belli pertineat ? & similiter decidendum, pertinere ad eum, cujus causa est : adeoque si causa unius est, ad eum solum ; si eadem causa communis est plurium, ad omnes pro rata ; si cujusque propria causa est, ad quemcunque eorum, de cujus causa agitur.

Ceterum, præterea circa socios belli notandum est, quod si socius recipiat rem ab hoste communi mihi ablatam, ea mihi restitui jure postliminii debeat. *Ud. c. 9. §. 9.*

Aditio.

„ Tota res dependet a fœdere. Si socius suis sumptibus alteri auxilia promissit, hic nihil ei stipendii loco solvere tenetur : si de certa mercede convenit, ea sibi debetur, adeoque prædæ partem neutro casu sibi arrogare potest : si plane nihil dictum est de stipendio, sumtus erogare tenetur is, qui fœci opera utitur. *Vid. sup. l. 2. c. 16. §. 12. n. 3.* Prædam igitur socii semper in ministerio publico capiunt.

Gratis præstari oix solet] „ d. c. 15. §. 12. *In oratoribus]* „ i. e. advocatis. Nemini enim gratis operam meam præstare teneor, nec alius jus in meas actiones habet.

Quia hac ipsa opera, tempusque] Immo vera ratio est, quod ego in medicis, & ad vocari operas nullum jus habeam, adeoque cum is utor, & illi operam non nisi dato honorario præstare soleant. æstimationem actionis solvere teneor, quæ cum natura certo definita non sit, à judice determinari debet, & apud Romanos extraordinaria cognitione determinari solebat. *Tot. tit. ff. de extraord. cogn. Credibile ergo est]* „ Jus naturæ non oritur ex eo, quod crevisse est, sed de quo certo constat. Præterea dictum jam est, sociis, qui alienam causam defendunt, jus prædæ non competere.

Nisi causa alia appareat, puta aut beneficentia mera, aut contractum antecessum] „ si scilicet appareat, socium gratis opem ferre voluisse, vel ita pactum sit. Nam socius pro lubitu de sua opera disponere potest.

Ad §. XXIV.

Quia hi operam suæ civitati debent] „ Cives enim dum in societatem civilem coeunt, ea intentione id faciunt, ut civitatem operis, & opibus defendere velint. *Liv. l. 4. c. 60.*

Ubi non omnes, sed alicui militanti, his ipsi a corpore civitatis retribuitur debetur] „ Quia omnes cives æqualiter, adeoque non unus præ altero, civitatem defendere tenentur.

In cuius retributionis certa locum spes præda totius, aut partis incerta, &c. conceditur] „ Hoc dependet ab arbitrio victoris, si præda in ministerio publico capta est.

De fœci exemplum est] „ In allegatis exemplis ab Auctore b. exemplis res patet erat decisa : at quid jure naturæ obtineat, si nihil dictum est, præcedenti §. vidimus.

Quæ Populi Romani auspiciis] „ Adeoque ubi causa erat Romanorum *Tanquam mercedem laboris]* „ Sociis enim suis, Anet, Eschol, & Mamre, voluit partes suas tribui. *Gen. 14. n. 24.*

Hic, qui in proximo fuerant] „ Vide Num. 31. v. 26. & 27. 30. 36. 42. & 43.

„ Deus.

- „Deut. 20. v. 14. Simile exemplum est in
 „tribubus Ruben, & Gad, quibus iussit Jo-
 „sue dividere prædam cum eis, qui civi-
 „tatem interim defendebant. *Jos. 22. v. 8.*
 „*Prædam privatis erant*] ” Idem quo-
 „que apud Hebræos obtinuit. *Num. 31. v. 13.*
 „*Exunia quasdam*] ” De quo vide §. 17.
- 4 „*At qua publica hostium &c. fuerant,*
 „*exempta erant huic licentia*] ” Et populo re-
 „servata.
 „*Visti regis coronam regi imponebant*] Nam
 „victo rege Ammonitarum diadema regis
 „impositum est super caput David. 2. *Sam.*
 „12. v. 30.
 „*Eidemque assignabant*] ” Apud Hebræos
 „ius prædæ tale erat: Thesauri regum regi
 „cedebant; de cæteris altera pars eidem,
 „altera singulis militibus, & impedimento-
 „rum custodibus. *Selden. d. l. p. 785. &*
 „787.
 „*Aspura erant publica*] ” Quia ab exer-
 „citu, adeoque jure publico capiebantur.
 „*Idem ea, qua durante certamine eripi-
 „untur hosti*] ” Hæc enim privatis eripiuntur
 „a privatis.
 „*Quod discrimen & aliis gentibus nomini-
 „bus placuit*] ” Jure naturæ quid obtineat,
 „vidimus supra.
- 5 „*Non tantum fuisse concessum*] ” Diximus,
 „prædam jure Romano capientibus celsisse:
 „adeoque populo, si populus per exercitum
 „cepit; privati vero, si privati ceperunt.
 „*Supra*] ” §. 12. §. 13. n. 4. §. 14. §.
 „15. §. 16. 17. 21.
 „*Indulgeri cupit militi in bellis civilibus*] ”
 „Ibi quicquid agitur, mera injuria est; adeo-
 „que jus prædæ inde decidi non potest
 „*Militi dat diripienda*] ” Res arbitrii id erat
 „& ad conciliandos militum animos id fa-
 „ctum.
- 6 „*Præda manus impetiret*] ” Quo minus
 „apti reddebantur milites ad resistendum.
 „*Piurimas sæpe victorias corrupit*] ” Exem-
 „pla vide apud *Curt. 5. l. 1. Liv. 3. 2. Mar-*
 „*cell. 23. 15. Thuan. l. 2c. p. 413. & l.*
 „*33. p. 677.*
 „*Parta victoria cuncta ipsi cessera*] ” Si-
 „militer Alexander profert apud *Curt. 4. l. 15.*
- 7 „*Pilagium*] ” Gallis *pillage*.
 „*Et eo comprehendunt*] ” Id meri juris
 „civilis est. *Conf. Thuan. l. 48. p. 990.*
- 8 „*Est & ubi opera*] ” Præda populi est,
 „qui distribuere eam in milites potest pro

„lubitu; quæ res meræ prudentiæ est.
 „*Ut apud Italos*] ” Id pariter meri juris
 „civilis est.
 „*Qui suo periculo, ac summo bellum mi-*
 „*nistrunt, non totam prædam auferant*] ”
 „v. g. die Caepers, quibus sub conditio-
 „ne certam portionem fisco inferendi præ-
 „da conceditur.
 „*Ut in directionibus oppidorum,* & *Præ-*
 „*liis*] ” Dependet hoc a lege superioris bel-
 „lum gerentis.
 „*In excursibus*] ” *Durch dir Partbey.*
 „*Gänger.*
 „*Communiter fiant*] ” Non singulorum ca-
 „pientium; ea enim intentione coeunt, ut
 „prædam communiter agerent.
 „*Inter ipsos pro dignitate ratione*] ” Præ-
 „cipuum enim accipere solet is qui reli-
 „quis præest. *Vid. Supr. §. 17. n. 3.*

A D §. X X V.

„*A U C T O R* postquam varios gentium
 „circa prædæ distributionem mores expo-
 „suit, usum hujus rei in eo ponit, quod
 „si controversia quædam oriatur apud me-
 „dios de re bello capta, addici debeat res
 „juxta mores, & leges ejus, qui cepit. Si
 „tales mores non probantur, rem decidi
 „debere, ait, juxta leges juris gentium
 „voluntarii.
 „At si dicendum quod res est, negamus,
 „1. si inter hostes ipsos de præda lis sit,
 „controversias tales apud medios decidi
 „posse: cum enim medii utriusque factum
 „pro jure habeant, rem in eo statu relin-
 „quere debent, quo fuit cum ad eorum
 „fines perveniret, sive ei faveant mores,
 „& leges, sive non; medii enim hæc
 „nus non sunt judices competentes. Unde
 „2. constat, verum non esse, quod si
 „tales leges non probentur, medii rem
 „decidere debeant ex jure gentium volun-
 „tario: præterea enim quod tale jus gen-
 „tium voluntarium non existat, dictum
 „jam est, medios de actu extra eorum ter-
 „ritorium inter duas summas potestates ge-
 „næ, si judicium ferre non possent, adeoque res
 „manet in eo statu, quo fuit cum in ter-
 „ritorium deferrebat.

„*Hæc autem*] ” Quæ de moribus locorum
 „allegata sunt.

„*Bello non permixtum*] ” Adcoque me-
 „dium inter utramque partem.

Controversia oritur de re bello capta]
 „ Nimirum, circa ejus divisionem.
Cui favent leges, aut mores populi &c.]
 „ Si prout leges populi arbitrium concedunt Imperatori, §. 15, vel prædam referunt ad ærarium, §. 16, vel eam dividunt militi, §. 17, aut aliis concedunt, §. 18. §. 19. &c. medii juxta illas leges, ex hypothefi Auctoris pronunciare debent.
Quod si ejus nihil probetur] „ i. e. si legibus, & moribus populi, a cujus partibus res capta est, de divisione prædæ nihil statutum est.

Ex jure gentium communi rem ipsi populo adjudicandam] „ Omnia, quæ h. 3. continentur, gratis dicuntur. Nam 1. si de prædæ divisione his est inter populum, & privatos capientes, medii judices esse non possunt, etsi præda in eorum territorium delata sit. 2. Negamus, decisionem *ex jure gentium communi* desumendam esse, quia tale jus gentium non existit. Adcoque 3. ipse populus, a cujus partibus res capitur, causa cognita judicare debet, an præda in ministerio publico capta sit, an in actu privato. Idque 4. non jure gentium voluntario, sed ipso naturæ jure statutum esse, vidimus *supra* §. 10. seq.

Si modo ea res in actu bellico capta est]
 „ Nam si in actu privato capitur, præda cedat capienti naturali quoque jure. *Vid. supra* §. 12.

Ex his, quæ dicta jam ante a nobis sunt]
 „ Scilicet de variis legibus civilibus circa divisionem prædæ.

In eo, quod in judicium deduci potest, nihil valere jus belli] „ Auctor ideo hoc axioma verum non esse, putat, quia præda jure belli capta in judicium deduci potest: judices enim ex communi gentium jure causam decidere debere, dixit. *Vid. not. ab hac retro tertiam.*

Nec armis erepta nisi armis posse retineri]
 „ Neque hoc axioma Auctor approbat, quia præda armis erepta apud medios non armis, sed judicio retineatur. Diximus, etiam hanc questionem patum utilitatis habere.

„ riam non fecere domini, ad quos res illæ pertinent, nec injuriam ejus, qui bellum gerit, defendunt.

Nec jure gentium] „ Tale non dari, toties dictum est.

In illis rebus jura habuit hostis] „ Tunc enim hæc jura sunt hostilia, eoque hosti eri possunt.

Servantur] „ Prædicti, &c.

Id quo minus capitibus acquiritur]
 „ Jus enim hoc ad hostem pertinet, quem spoliare licet.

An extra territorium] „ Hoc dependet a questione, an extra territorium utriusque partis bellum gerentes ledere liceat hostem? Quam *supra* h. 3. c. 4. §. 8. examinavi nus.

Quod & de rebus, & de personis] „ Nimirum, an in terra media personam, & rem hostis capere liceat.

Jus solius Gentium] „ Frustra hoc restituitur, cum tale jus non existat.

Unique recte interfici] „ Quod refutavi *mus* d. c. 4. §. 8.

Potest lege sua prohibere ne sit] „ Immo si jure naturæ, vel gentium, licet res hostilis in terris mediorum capere, juxta hoc naturæ quæsitum auferri ab aliis populi non possit. Vera igitur ratio, cur res hostilia capi in terra media non possit, hæc est, quod bellum gerentes in terris mediorum privati sint, & imperio, ac judicio Pacati subint, indeque nihil vi agere possint. Hostes igitur invicem vim sibi inferre in terra media non possunt, non quia pacatus id lege sua prohibuit, sed ex ipsa leve naturæ.

Et si contra legem furtum sit] „ Diximus, injuriam fieri ipso naturæ jure.

De eo tanquam de delicto potest] „ Dominus igitur territorii de violata jurisdictione queri, & injuriam huiusmodi acta illatam bello vindicare potest. Immo ipse hostis, qui in alieno territorio tutus esse debet, de injuria queri potest, & hæc injuria pertinet ad causas subnascentes, de quibus Auctor egit *supra* c. 3. §. 1. n. 1. Conf. *inf.* c. 13. §. 3. n. 1.

Simile est] „ Feram capere quilibet jure naturæ potest, captamque suam facit. At si dominus fundi ingressum prohibuerit, injuriam ei teneatur capiens, non quod feram occupavit, id enim jure suo facere potuit, sed quod ingressus sit fundum.

A D §. XXVI.

1 *ET SI apud hostem reperiantur, capientium non sunt*] „ Quia non sunt res hostiles.

Nec naturalis juri congruit] „ Quia inju-

• dum

dom alienum invito domino. *Vid. supra*
 L. 2. c. 2. §. 1.
 Hoc exemplum facile applicatur ad casum
 presentem, ubi hostis plane jus occiden-
 di hostem, aut jus capiendi res hostiles
 in alieno territorio non habet: adeoque
 injuriam ibi facit & quod occidat, & quod
 occidat in alieno territorio.

AD §. XXVII.

Jus hoc externum acquirendi res bello
 capias ita proprium est belli solennis] " Di-
 ximus, 1. non dari jus gentium; adeo-
 que 2. ne dari bellum, quod jure gen-
 tium certa soennitates habeat, & quod
 capientibus prædæ dominium tribuat quoad
 effectus aliquos externos. Verus 3. est,
 prædæ cedere capientibus, tum privatis,
 tum p. pulo, si ejus nomine capitur; id-
 que naturalis quoque jure.
 Ut in aliis bellis] Scilicet, minus so-
 lemnitus. *Vid. Diff. proam. IX. §. 20.*
 seq. At hæc vetæ bella non esse, adeo-
 que nec jura belli in illis obtineri, alibi
 dictum est.

Nam in bellis aliis inter exteros res non
 acquiritur vi belli, sed in compensationem
 debiti] " Speciem enim belli minus solea-
 nis Auctor constituit quando minor magi-
 stratus exteris arma infert. *Vid. l. 1. c.*
 3. §. 4. & §. 5. At ibidem notavimus,
 bellum hoc casu esse publicum, si sub
 mandato ejus saltem tacto continetur;
 si non, plane non esse bellum. *Diff. proam.*
 IX. §. 168.

In bellis autem inter cives] " Nam hæc
 quoque discordia Auctor ad bella minus so-
 lennia refert. *Vid. l. 1. c. 3. §. 4. & 5.*
 Conf. d. *Diff. proam. §. 70. seq.* At hæc
 plane bella non esse, demonstravimus *ibid.*
 §. 166. n. 8.

Nulla sit dominii mutatio, nisi auctori-
 tate judicis] " I. e. invito eripi res nisi per
 sententiam judicis non potest. Atque hinc
 finito bello res capte priritis dominis
 restitui debent. *Vid. Gron. h. de Arato*
vide Gros. l. 3. c. 16. §. 6. Exc. si clas-
sula amnestiæ adjecta, i. e. pacto, vel
lege superioris restituendi obligatio remissa
sit; de qua vide infra c. 20. §. 12. Conf.
Diff. proam. IX. §. 125. & Diff. XII.

CAPUT VII.

De jure in captivos.

- I. Omnes captos bello solenni jure gen-
 tium servos fieri.
- II. Et eorum posteros.
- III. In eos quidvis impune fieri.
- IV. Res captorum, etiam incorporae-
 les, dominum sequi.
- V. Causa cur id constitutum.

- VI. An ita captis licitum sit fugere?
- VII. An & domino resistere?
- VIII. Im hoc non apud omnes gentes
 semper obtinuisse:
- IX. Nec nunc obtinere inter Christia-
 nos; & quid ei sit surrogatum?

+ I. 1. **S**ervi + naturæ quidem, id est, circa factum humanum, aut
 primævo naturæ statu, hominum nulli sunt, + ut & alibi di-
 ximus; + quo sensu recte accipi potest + quod a jurisconsultis + dictum est, +
 contra

G R O T I I.
 a Ut & alibi diximus] Libro II, c. XXII. §. 12.
 G R O N O V I I.
 c Contra naturam] Servitutem esse contrariam

Alii bono, quod contingit homini beneficio natu-
 ræ, & per naturam, id est, libertati; quamvis
 id ita ei natura dederit, ut ob justas causas qui-
 busdam eripi non vetet; ut sit bonum separabi-
 le, quod peccato, aut fortuna possit amitti.
 I 3 G R O.

L. 4. §.
 l. D. de
 statu ho-
 minum.

contra naturam esse hanc servitutem : ut tamen facto hominis , id est , + pacatione , aut delicto , servitus originem acciperet , + iustitiae naturali non repugnat , ^b ut alibi quoque ostendimus.

2. At eo , de quo nunc agimus , + gentium jure aliquanto latius patet servitus , tum quoad personas , + tum quoad effecta . Nam personas si spectamus , + non soli , qui se dedunt , aut servitutem promittunt , pro servis habentur : + sed omnes omnino bello solenni publico capti , + ex quo scilicet intra praefidia perducti sunt ; ut ait ^a Pomponius . ² + Neque delictum requiritur , sed par omnium fors est , + etiam eorum , qui ^b fato suo , + ut diximus , cum bellum repente exortum esset , intra hostium fines deprehenduntur.

a L. 5. §.
1. D. de
captivis.
b L. in
bellis 12.
D. de capt.
c Cap. 58.

3. Polybius historiarum secundo : *« εἰ δ' ἂν παθόντες ἱκανοὶ δύνανται ἀμείψασθαι δούλους : τυχόντες ἱκανοὶ ἱκανοὶ τις αὖ πειθόμενος μετὰ τῶν αὐτῶν καὶ γυμνασίου , ἐπὶ κατεπαλειμένῳ ἀνδρὶ τὰς γὰρ τοῦ μὲν ἀνδρὸς ἐπιδοταμένους κατὰ τὰς τῶ πολέμου νόμους ὑπὸλοιποι παλὴν quid , inquit , patendum his est ut iusta supplicia pendant ? dicat forte aliquis , vendendos cum liberis , Ἐκκονοῖν , quando armῶν ὄντων sunt . At haec c bellis lege etiam illis ferenda sunt , quia nihil impii commiserunt . Atque eo fit id , quod Philo notat » his verbis : πολλοὶ καλοὶ καὶ αἰδομένους τῶν ἐφ' ἑαυτῶν ἄνθρωποι ἐκ γένους ἀπὸ βίας δουλοποιῶν » + multi viri boni variis casibus nativam amiserunt libertatem.*

d Libro
omnem ef-
fectum esse
bonum li-
bertatum p.
§66.

e Orat.
XV. pag.
142. A.

4. Dion Pruscaensis ^c cum modos acquirendi dominii quosdam recitasset : *τις δὲ κατέστιν τῶνδε , ὅταν τοῦ πολέμου λαβὼν ἀρχαῖωται τῶν τῶν τῶν ἐκ καταδουλωμένων » ubi quens quis bello nactus captivum hoc modo , servum factum possidet . Sic pueros bello captos abducere , πολέμου νόμος vocat Oppianus de piscatu II. (vers. 316.)*

II. Neque vero ipsi tantum servi sunt , + sed & posterii in perpetuum , nempe + qui ex matre serva + post servitutem nascuntur . Et hoc est quod + jure gentium servos nostros fieri , dixit ^f Martianus , qui ex ancillis nostris nascuntur . Servitio subjectum uterum , dixit ^g Tacitus , agens de ³ Germani ducis uxore .

f L. 5. §.
1. D. de
statu ho-
minum.
g Ann. I.
59.

III. 1. + Effecta vero juris hujus + infinita sunt , + ita ut in servum (aa) domino

G R O T I I.

b Ut alibi quoque ostendimus] Libro II, cap. V. §. 27.

c Belli lege] Servitum ad primum Aeneidos (§. 619.) de Hercule : *a cujus portu cum eum Laomedon arceret , occisus est . Et ejus filia Hesione belli jure subleata comiti Telamoni tradita est , qui primum ascenderat marii , unde Teucer natus est . Idem ad X. Aeneidos eandem narrans histyriam : Hesioneam Graeci Trojani reddeve noluerant , dicentes , se cum habere jure bellico . (vers. 91.) Josephus libro XIV. ἀρχαῖωται κατέστιν αὐτῶν νόμος πολέμου cum capti essent non belli jure . (Cap. 12. §. 2. divis. Haddon.) τῶν τῶν δουλοποιῶν νόμος . Idem alibi : δουλοποιῶν νόμος , jure eo , quod in captos constitutum est , ait Alexander Proctor . (Pag. 91. 92. Ex-*

cerpt. Legat. Edit. Hæschel.) Multa huc pertinentia habes capite praecedente : quia scriptores captas res , captosque homines conjungunt , aut aequant.

G R O N O V I I.

a Neque delictum] Ut quis improbo facinore reddiderit se dignum , qui libertate privetur.

3 Germani ducis uxore] Arminii , Segestis filia , quae gravida in potestatem Romanorum venerat.

(aa) Locum Seneca non est Lib. X. Contr. 5. ut ex prima Editione reposuimus (nam in aliis I. pro X. irreperat) sed è Lib. V. Contr. 34. in qua idem argumentum tractatur , ut patet ex titulo : unde natus error Auctoris nostri . J. B.

G E O .

domino nihil non licere, dixerit pater * Seneca. Nulla perpeffio est, + quæ non + impune servis illis imponatur, + nulla actio, quæ non quovis modo imperetur, aut extorqueatur: ita + ut etiam scævitia minorum in serviles personas impunita sit, + nisi quatenus lex civilis scævitiæ modum, poenamque ponit. *Apud omnes peræque gentes*, ait Cajus, + *animadvertere possumus dominis in servos vitæ, necisque potestatem fuisse*. Addit deinde, + *finis huic potestati positus ex lege Romana, in solo scilicet Romano*. Huc pertinet illud Donati ad Terentium ^c, *quid non justum domino in servum?*

2. + Sed & res omnes, quæ captæ fuerant, cum persona acquiruntur domino. Ipse servus, qui in potestate alterius est, ait ^d Justinianus, + nihil suum potest habere.

IV. Unde refellitur, aut certe ^d + restringitur eorum sententia, qui dicunt, ^e incorporalia belli jure non acquiri. (bb) + Nam verum est, non primo, ac per se acquiri, sed media persona, cujus ea fuerunt. + Excipienda tamen sunt ea, + quæ ex singulari personæ proprietate fluunt, ac proinde inalienabilia sunt, ut ⁷ jus patrimonium. Hæc enim + si manere possunt, manent penes personam: + si non, extinguuntur.

V. 1. Atque hæc omnia + jure gentium, de quo agimus, + non aliam ob causam introducta sunt, quam ⁸ ut + tot commodis delinicti captives + libenter abstinerent a summo illo rigore, quo captos + & statim, & post moram interficere poterat, ut ante diximus. ^e + *Servorum appellatio*, inquit ^f Pomponius, *ex eo fluxit, quod Imperatores captivos vendere, + ac per hoc servare, nec occidere solent*. Dixi, + ut libenter abstinerent: + neque enim quasi pacto est ut abstinerere cogantur, + si juxta hoc gentium spectes, + sed modus persuadendi ab eo, quod est ⁹ utilis.

2. + Eademque ex causa hoc jus etiam ¹⁰ in alios transcribitur, + perinde ut rerum dominium. + Ad natos autem dominium hoc porrigi ideo placuit, quia alioqui, + si summo jure captives uterentur, + illi ipsi nascituri non erant. Cui consequens est ut + nati ¹¹ ante calamitatem, + nisi ipsi capiantur

G R O T I I.

^d *Restringitur eorum sententia, qui dicunt incorporalia belli jure non acquiri*] *Valerius Maximus* lib. VI, cap. IX. num. 11. de Cn. Cornelio Africo: qui *consul a Persis apud Lyporam captus cum illi jure omnia perdidisset, dedit æquum navium, & taurorum, servorum, aliorum rerum dominium non minus, quam sui ipsius perdidit. Ptole,* libro omnem virum bonum esse liberum. (pag. 871. C.)

^e *Servorum appellatio ex eo fluxit*] Vide & *Servum* ad IV. *Enchiridion*, ubi originem vocis saltem explicat. (in vers. 327.)

G R O N O V I I.

^f *Impune illis imponitur*] Hinc servos in omnia obnoxios dicit *Fleurus* §. 20.

^g *Finis huic potestati*] Hoc juxta temperatum esse, certumque modum accepisse, ne infinitum foret.

⁶ *Incorporalia*] Res incorporales, quæ manu tangi nequeunt, sed in jure consistunt §. 2. *Iust. de reb. corp.*

⁷ *Jus patrimonium*] Patris potestatis: neo enim qui patrem cepit, jus acquirit in liberos non simul captos.

⁸ *Ut libenter abstinerent*] Ut facilius sibi temperaret, seque contineret ab interficiendo.

⁹ *Utilitas*] Nam profecto utilius vivum hominem servari ad opus, quem tamen, ubi velis, occidere possis, quam statim, priusquam ejus experientiam ceperis, occidi.

¹⁰ *In alios transcribitur*] Ut liceat hominem esse servatum vendere, vel donare, vel relinquere testamento, vel alio modo alienare cum eodem jure vel utendi, vel abutendi.

¹¹ *Ante calamitatem*] Captivitatem parentum.

(bb) Vide in hanc questionem, *P U Y S S E N. D O S S I U M* nostrum, *De Jure Nat. & Gent.* Lib. VIII. Cap. 6. §. 19. §. B.

G R O -

^a *Lit. X. contr. §.*

^b *L. 1. D. de huius, qui sui vel al. sunt. Inst. de huius, qui sui, vel alien. juris sunt.*

^c *Andria actus 1. sc. 1. vers. 9. d. Instit. per quem pers. cuique acc. §. 2.*

^d *L. 239. §. 1. D. de P. S.*

capiantur, servi non fiant. + Ideo autem natos maternæ esse conditionis, placuit gentibus, + quia serviles concubitus nec lege, + nec certa custodia erant constricti, + ita ut nulla sufficiens præsumtio patrem indicaret. + Atque ita capiendum Ulpiani illud: *lex natura hæc est, ut qui nascitur sine legitimo matrimonio, matrem sequatur*, + id est, (cc) lex consuetudinis generalis ab aliqua ducta ratione naturali, quomodo juris naturalis vocem + abusione quadam interdum fumi, alibi + quoque demonstravimus.

a L. 34.
D. de Rebus
bon.

b Lib. II.
c. XII. §.
26.

e Pag.
1073. C.
d. Cap. 44.

e L. 5. §.
l. 7. D. de
acq. rer.
dom.
f L. 5. l.
1. c. 5.
dub. §.

3. Non frustra autem a gentibus introducta hæc jura, + exemplo bel-
lorum civilium intelligi potest, in quibus plerumque videmus captos inter-
fectos, + quia in servitutem ¹² redigi non poterant: quod & Plutarchus
notavit vita ^c Othonis: & ^f Tacitus historiarum secundo ^d.

4. Cæterum, + populine, an singulorum fiant qui capiuntur, ex his,
quæ de præda diximus, definiendum est; nam homines hæc in re + jus
gentium rebus æquavit. Cajus jurisconsultus libro II. rerum quotidiana-
rum: *item quæ ex hostibus capiuntur, jure gentium statim captivorum sunt*:
adeo quidem ut & liberi homines in servitutem deducantur.

+ VI. 1. Quod tamen theologi nonnulli sentiunt, + qui bello inju-
sto capti sunt, + aut ex captis nati, iis ¹³ + fas non esse fugere nisi ad
suos, + in eo eos falli non dubito. Id quidem interest, quod si ad suos
fugiant + bello manente, + libertatem consequuntur ex postliminii jure:
+ si ad alios, + aut etiam pace facta ad suos, ¹⁴ vindicanti domino red-
dendi sunt. Sed + non ideo sequitur, animo quoque ¹⁵ injici (dd) reli-
gionis vinculum: + cum multa sint jura, ¹⁶ quæ tantum exterius judicium
spectant, + qualia sunt hæc belli jura, quæ nunc exponimus. + Nec est quod
objiciat

G R O T I I.

f Tacitus historiarum secundo] Et tertio, de
Cremontensibus captis, irritam prædam multis
fecerat consensus Italia. (Cap. 34.)

g Si ad suos fugiant bello manente, libertatem
consequuntur ex postliminii jure] Vide infra cap.
XX. §. 5. Plinius naturalis historiz VII. 28.
de M. Sergio: huius ab Annibale captum, huius
vinculum non profugum.

G R O N O V I I.

12 Redigi non] Saltem more Romano, &
Hebræo, a. Paralip. 28. nam de aliis dubium
facit Justin. 4. 3. fides victoribus captivitatibus
jura servient. n. 3.

13 Fas non esse fugere] Quasi alibi nec libertatem
consequuntur, & conscientiam lædant, tanquam
furtum sui domino facientes.

14 Vindicanti domino] Ex eo, quod cap. præc.
n. 25. traditur de captis apud populum bello,
non permixtum jus reddi ex legibus, aut inori-
nibus gentis, a cujus partibus res, vel persona
capta est.

15 Injici religione] Sine peccato fugere ta-
lem servum non posse.

16 Quæ tantum exterius] Ad quæ obligamur

tantum metu politici judicii, non etiam me-
tu Dei.

(cc) Videtur omnino Jurisconsultus intelli-
gere heic verum Jus Naturæ, & hæc adindit
locus CIGERONIS, ab Eruditissimo SCHUL-
TINGIO laudatus. Not. in ULPIAN. fragm.
V. 8. Ut enim Jure Civili qui matre est libe-
ra, liber est: item, Jure Naturæ, qui Dei ma-
tre est, Deus sit necesse est. De Nat. Deor. III.
19. Volebant nimirum Jurisconsulti Veteres,
ob incertitudinem Patris liberos extra con-
nubium natos, matris conditioni accedere, em
ratione naturali. Verum in iis quidem, qui re-
verà vulgo concepti sunt, hoc suadet ipsa Ra-
tio naturalis: at non in iis, quorum Pater no-
tus est, ut potest omnino esse eorum, quos
Mulier, quamquam serva, peperit. Nec citra
presumptionem civilem magis notus est, & cer-
tus Pater, quem nuptiæ demonstrant: et quæ
presumptio etiam cessat, ubi validior in contra-
rium ratio adparet, ut ex L. 6. D. De his qui
sui vel al. jur. manifeste patet. J. B.

(dd) Hoc verum est tantum, ubi nullum
pactum inter Victorem, & bello Captum, inter-
cessit. Diximus plura in Notis nostris Gallicis.
J. B.

G A O.

objiciat aliquis, ex domini natura talem in animo obligationem sequi. Respondebo enim, cum multae sint domini species, + posse & dominium dari, quod ¹⁷ tantum in iudicio humano, & quidem coactivo valeat, + quod & in aliis juris generibus occurrit.

2. Talem enim aliquatenus & jus est¹⁸ testamenta nulla dicendi, (et) ob deliquium solennitatis alicujus, quam jura civilia praescribant. ^a Probabilior enim sententia est, etiam¹⁹ quod tali testamento relictum est, retineri salva pietate posse: ^b saltem quamdiu ei non contradicatur. ^c Nec longe abit ^d dominium ejus, qui secundum leges civiles¹⁹ mala fide praescripsit: nam & hunc civilia judicia ut dominum tuerentur. ^e Et hac distinctione facile solvitur nodus ille, quem Aristoteles necit de cavillationibus libro II. ^f cap. 5. *ἀπὸ δικαίου τὰ αὐτῶν ἔχουσιν ἰσχυροῦς· ὅτι ὅς τις καὶτοι κατὰ δίκην τὴν αὐτῶν, καὶ ὃ ἑκείνῳ κέρδιον ἔστι ἐκ τῶ νόμου· τὸ αὐτῶ ἀπὸ δικαίου καὶ ὃ δικαίου· νομίζω γὰρ εἶναι ὅτι καὶ οὗτος quisque habeat? at que ex animi sui sententia iudex judicaverit, (sunt) ex lege rata fuisse. ^g *Ἐστὶν ἔτι τοιοῦτον ἰδίον, ἔστι νόμος γὰρ.**

3. * In nostra vero quæstione + nulla causa fingi potest, cur gentes aliud spectaverint, quam externum illud; nam facultas vindicandi servum, & cogendi, immo & vinciendi, & res ejus habendi, + sufficiebat ut captivi captores vellent parere: aut si tam feri essent ut + itis utilitatibus non moverentur, certe ²⁷ + nec moturum eas fuerat vinculum aliquid animis injectum, quod ipsum tamen si omnino + sibi necessarium crederent, ^h + poterant exigere fidem, aut jurjurandum.

4 + Neque vero temere in lege, quæ non ²² ex æquitate naturali, sed + majoris mali vitandi causa lata est, ea sumenda est interpretatio, quæ peccato obnoxium faciat actum ceteroq; licitum. Florentinus + c. jurisconsultus, nihil interest, quomodo captivus reversus est : + utrum dimissus, aut vi, vel fallacia potestatem hostium evaserit. Nimirum, quia hoc + jus captivitas ita jus est, ut alio sensu ²³ plerumque & injuria sit, quo nomine & a Paulo ^d jurisconsulto (gg) nominatur : + jus quoad effectus quosdam : + injuria, si id, quod rei intrinsicum est, spectetur. Unde & hoc apparet, + ti

a Seto de
just. &
jur. I. IV.
q. 4. art.
3. *Legg.*
lib. 2. c.
14. dub. 3.
b Lib. II
Cap. 25.
pag. 308.
D. Ed. Pa-
ris.

c. l. Nihil
19. *princ.*
D. de capt.

d L. 19.
vinc. and.
it.

© GROTEL

h Poterant exigere fidem, aut iurjurandum
Remus historiz libro X.

GRONOVIL

17 *Tantum in iudicio humano*] Cui quis adstrictus sit tantummodo legibus civilibus, non etiam lege conscientie.

18 *Testamenta nulla*] Pro non factis habenda.

19 *Mala fide prescriptis*] Qui tanquam usu
captam possedit, quam scivit alienam esse, etiam
scisse illum non possit probari.

20 *Idem jus, & non finis* Est enim jus in
judicio humano, & externo, non in foro con-
scientiæ, aut ut illi loquerentur, *jus politicum*,
non *ethicæ*.

at *Nec moturum*] Non est credibile, facilio-
Tom. I V.

res fore ad misericordiam, si persuasum habeant sine gravi peccato in Deum fugere ab hac servitute, nisi ad suos, neminem posse.

22 *Ex aequitate naturalis*] Qualis est lex servitutis ei, qui per hanc evadit mortem.

23 *Plerumque Et injuria fit*] Quippe quo libertas aufertur nullum ob delictum, sed quod arma gesseris pro eo, cui fidem debebas.

(cc) Confer PUFENDORFIUM nostrum,
De Jure Nat. & Gent. Lib. IV. Cap. 10. § 7.
L R

(ff) Omiffa heic, in omnibus Editionibus, hæc verba, *etiamfi falſa ſunt*, aut familia, quæ reſpondent vocibus Græcis, καὶ ἢ ψευδὴς, ut heic reſtituimus: nam mendose etiam in omnibus Editionibus concerta erant. I. B.

(gg.) Non videtur *Paulus* cogitasse de injuria illa intrinsecā : alias pro certo ponere debu-

+ si quis bello injusto captus in potestatem hostium venerit, ab eo non attamini furti crimine animus, si res suas subducatur, ¹ aut laboris sui mercedem si quam supra alimenta præstari æquum est: + modo ipse neque suo, neque publico nomine quicquam debeat domino, aut ei, cujus jus dominus acceperit. Nec refert quod fuga talis, & subductio deprehensa graviter puniri soleant. + Nam ²⁴ & hæc, & alia multa faciunt potentiores, non quia æqua sunt, sed quia ipsis expedit.

^a *Baneri*
², ², ^{qu.}
40.

^b *C. f.*
quis ser-
vum. 17.
q. 4. c. 37.
Et c. seq.

§. Quod vero prohibent ^k + canones nonnulli suadere servo ministerium domini sui destituere, + si ad servos referas, qui poenam justam ferunt, aut voluntaria pactione se addixerunt, præceptum est justitiæ: + sin ad eos, qui bello injusto capti sunt, + aut ex captis nati, ostendit, Christianis Christianis auctores potius patientiæ esse debere, quam rei talis, + quæ quamvis licita, animos tamen a Christianismo alienos, aut aliqui infirmos, posset offendere. + Similemque in modum accipi possunt Apostolorum ad servos monita, nisi quod illa magis videntur obedientiam a servis exigere dum serviunt, + quod naturali æquitati consentaneum est; nam ²⁵ alimenta, & opere sibi mutuo respondent.

VII. Ceterum ab iisdem, quos indicare cœpi, theologis illud dictum recte arbitror, + servum domino ²⁶ jus illud externum exequenti resistere illæso justitiæ officio non posse. (hh) Est enim inter hoc, & ea, + quæ diximus, manifesta discrepantia. Externum jus, + quod quidem non sola agendi

debuisset, omnia bella Romanorum justa fuisse, quum nullum fuerit, in quo Jus Postliminii locum non haberet. Sed in L. 19. D. de Capt. Et Postlim. verba illa, ut quæ PER INJURIAM ab extraneis detinebatur, significant tantum per vim, sive injustam, sive justam, quod spectat ipsum Hostem: & eo sensu sumitur per injuriam, in L. 3. §. 2. D. Ad Leg. Jul. de vi privata, ut adtendenti patebit. J. B.

GROTII.

1 Aut laboris sui mercedem] Huc pertinent ea, quæ a nobis ex Irenæo, & Tertulliano allata sunt supra ad libri II, capitis VII. §. 2. ubi de Hebræis agitur Ægypto egressis, ad quos & hoc Philonis pertinet de vita Moïsi: οἱ δ' ἐλευσάμενοι οὐ δυνάμενοι, τῆς αὐτῶν ἐργασίας εἰς τὴν αὐτῶν ἰδιότητα, τὸ δόγμα τοῦ νόμου ἐπὶ τῶν ἐκείνῃ ἢ τῶν ἐκείνῃ ἢ μὴ ἀντιθέμενος οὐκ ἐπιβουλεύσαντες αὐτοῖς, τὰς αὐτῶν γὰρ δόξας ἐφύλατταν, ἐν μὴ αὐτῶν δικαίων ἐπαχθῆναι, τῶν δὲ τῶν ἐργασίας ἐπιδοῦναι, ἢ δὲ φιλοχρηστίας, ἢ ὡς καὶ τῆς κατηγμένης οὐκ, τοῖς τῶν ἐργασίας ἐπιδοῦναι πῶς; ἀλλὰ πρὸς τὴν μὴ αὐτῶν πάντα τὸν χρόνον ἀνέχεται, ἀναγκάσει μὲν οὖν καὶ ἐκείνῃ. ἢ καὶ οὐκ αὐτῶν ἐργασίας ἐν ἰδιότητι ἢ ἐν τῶν ἰσῶν αὐτῶν ἐργασίας, & quæ ibi sequuntur plura. Illi autem cum ejicerentur, fugeruntque, nobilitatis suæ memores, rem incipientis dignam viris ingenio, nec oblitis eorum, quæ per injuriam, dolumque

malam, pertulerant: multa enim spolia partim ipsi exportarunt, partim imposuerunt jumentis, non per avaritiam, aut quod culamini aliquid dixerit, alius cupiditatem. Unde eum hoc illi? sed primam quidem ut ministerii tam longi temporis mercedem sibi necessariam haberent, deinde pro servitute per vim injustam poenam non parvam, sed multo minorem expectantes. (Pag. 624.) Est similis historia Malchi viri sancti descripta ab Hieronymo in epistolis, & Langobardi Leuphis, quam nobis dat pronepos ejus Paulus Warmfredi libro IV. (Cap. 39.) Adde, si placet, & confessionem editam sub Lunici Patricii nomine.

k Canones nonnulli] Ex synodo Gangrensi, vide quæ supra libro II. sine capitis V.

GRONOVII.

24 Et hæc, Et alia] Ut supra de percussore hostis, & exploratore, sive prædâ, dictum est, 3, 4. 18.

25 Alimenta, Et opera] Ut quemadmodum dominus tenetur ad alimenta servo danda, ita servus ad opera reddenda.

26 Jus illud externum exequenti] Grave opus injungenti, verbis, aut verbiculis, aut vinculis castiganti.

(hh) Non satis bele coheret Principia Auctoris nostri, ut in Notis nostris Gallicis ostendimus. J. B.

GRONOVII.

agenendi impunitate, sed & 27 judiciorum tutela constat, + inane erit si ex adverso resistendi jus maneat; nam si domino vi resistere licet, + licebit & magistratui dominum tuenti, cum tamen magistratus + ex jure gentium dominum in illo dominio, ejusque usu, defendere debeat. + Est ergo hoc jus simile ei, quod summis in quaque civitate potestatibus alibi tributum est a nobis, ut vi illis resistere licitum, piumque non sit. Ideo & Augustinus + utrumque conjunxit, cum dixit: *ita a plebibus principes, & a servis domini ferendi sunt, ut sub exercitatione tolerantiae subjungantur temporalia, + & sperentur aeterna.*

VIII. Sed & hoc sciendum est, + jus istud gentium de captivis + nec semper receptum fuisse, + nec apud gentes omnes: quamquam Romani jurisconsulti + universaliter loquuntur, + partem notiozem indigittantes totius nomine. Sic ¹ apud Hebræos, qui specialibus institutis ab aliorum populorum communitate segregabantur, ²⁹ + perfugium + erat servus, nimirum, ut recte notant interpretes, + his, qui nulla sua culpa in eam calamitatem devenerant: quali ex causa videri potest ortum jus, + quod in solo Francorum ³⁰ servis datur ^b proclamandi in libertatem, quamquam id nunc quidem non tantum bello captis, + sed & aliis qualibet servis videmus dari.

IX. i. = + Sed & Christianis in universum placuit, + bello inter ipsos orto captos servos non fieri, ita ut vendi possint, ad operas urgeri, & alia pati, quæ servorum sunt: merito sane; quia ³¹ ab omnis charitatis commendatore rectius instituti erant, aut esse debebant, + quam ut a miseris hominibus interficiendis abduci nequirent, nisi minoris servitæ concessione. Atque hoc a majoribus ad posteros pridem transiisse inter eos, qui eandem religionem profiterentur, scripsit ^a 32 Gregoras ^d, nec eorum fuisse

a Druter.

XXIII,

15.

b Bodin,

de rep. lib.

1. c. 5.

c Bart. in

l. 24. D. de

capt. Co-

var. in c.

peccatum.

p. 11. §.

11. n. 151.

de jure bel-

li n. 42.

Reir. de

c. 178.

Silo. in

verbo bel-

lum l. n. 1.

d Lib. IV.

GRONOVII.

27 *Judiciorum tutela*] Ut non tantum possis omne jus domini usurpare in servum ex captivo, sed id jus etiam possis judiciis defendere, & per iudicem in eo juverit.

28 *Jus gentium de captivis*] Apud Indos servitutem nullam esse scribit Strabo lib. 15 pag. 710. Nisi accipiendum est de eo, quod dicit n. 6. ut si ad alios, quam ad suos, aut pace facta ad suos refugerint, vindicanti domino reddendi sunt.

29 *Perfugium erat servus*] Videtur accipiendum de transfuga. (De omnibus servis, aliarum scilicet gentium, quicumque apud Hebræos fugiebant. Vide Christiani C. L. X. I. C. Comment. in locum laudatum. Nimirum, heic Deus, in gratiam Israelitarum, jure suo summo in res aliorum Populorum utebatur. J. B.

30 *Servis datur proclamandi*] Ut servus peregrinus, simulatque terram Francorum tetigerit, eodem momento liber fiat.

31 *Ab omni civitate*] Christa. In illis cessabat ratio, quæ prima hoc jus gentium intro-

duxit, nempe ut quos poterant occidere, illis mallet parere suæ utilitatis causa.

32 *Gregoras*] Circa ann. Chr. 1360. Michaële Palologo Imper. Constantinopolitano.

GROTII.

[*Apud Hebræos*] Vide præceptorum vetantium CLXXX.

n Sed & Christianis] Sed & Essenis, a quibus ortum primi Christiani duxere. Vide Josephum (Ant. Jud. Lib. XVIII. Cap. 1. §. 5.)

n Gregoras] Lib. IV. ubi hæc verba: *ἡμεῖς ἱσὺν ὅτι ἀνδρὶν ἐν δουλείᾳ αἰὲν κατὰ τὴν ἀπορίαν ἀναστὰς, ἢ μόνον Ῥωμανῶν ἢ Ἑλληνῶν, ἀλλὰ καὶ Ἰσχυρίων καὶ Τριβαλλῶν καὶ Βουλγάρων, οὗτοι τῶν τῆς πίστεως ταυτέτητος, τὰ μὲν ἀποκρίματα μόνον ἐκάλουν, τὰ δὲ σωματικά καὶ ἀνθρωπίνου, καὶ ἡμῶν ἱσὺν τῆς παλαιᾶς παρατάξεως καὶ τοῦτο* nos hic est ab antiquo deductus ad posteros, nec corruptus unquam, immo Græco-Romanis modo, & Thracis, scilicet Illyrii quoque, Triballi, & Bulgarii, propter fidei consortium, ut res eadem in prædam vertere li-

fuisse proprium, qui sub Romano imperio viverent, sed commune cum 33 Theſſalis, Illyriis, Triballis, & Bulgaris. Atque ita hoc ſaltem, quam exiguum eſt, perfecit reverentia Chriſtianæ legis, quod cum 34 Græcis inter ſe ſervandum olim diceret * Socrates, nihil impetraverat.

a Plat. V. de rep. pag. 469. C.

b Bart. in l. 12. D. de neg. geſt. Bot. decij.

178. Conſt. reg. Hiſp. LVIII. tit.

26. par. 2.

cent, homines autem nec captivos facere, nec interficere extra prælii tempus. (Pag. 55. Edit. Genev. 1616.)

Adamus Bremſiſ de ſancto Auguſtino: inde Hamanaburg reverſus de venditione Chriſtianorum Nordalbianis correxit. Meminit huius moris & Boetius deſiſione CLXXVIII. addiditque, ſervari in Francia, Anglia, Hſpania, ut ſi captus ſit dux, comes, baro, is non militum ſit, ſed principis bellum gerentis.

2. Quod autem hac in parte Chriſtiani, idem & * Mahumetiſtæ inter ſe ſervant. * Manſit tamen etiam inter Chriſtianos mos captos cuſtodendi + donec perſolutum ſit pretium, + cujus æſtimatio in arbitrio eſt victoris: + niſi certi aliquid convenerit. Jus autem hoc captos ſervandi + ſolet concedi ſingulis, qui ceperunt, extra perſonas eximie dignitatis: in has enim reipublicæ, aut ejus capiti jus dant plerumque gentium mores.

o Mahumetiſtæ inter ſe ſervant] Conſecondylas lib. III. Lewſicivius libro III. & libro

XVII. Barbeſquius epiſtola exoticarum tertia. (pag. 162. Edit. Elzev.)

GRONOVII.

33 Theſſalæ, Illyriis, Triballis] Qui tum temporis ab imperio Rom. defeceant, & ſuo jure utebantur. Inter quos Bulgari erant novi populi, Scytharum coloni, qui expulſi Romanorum ſubjectis in Media inferiore ſedes collocaverant.

34 Græcis inter ſe] Ne qui Græcorum a Græcis in bellis ipſorum inter ſe caperentur, vincuntium ſervi fierent, non erat ſolitus.

HENRICI DE COCCEII COMMENTARIUS I N HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. VII.

HACTENUS Auctor egit de jure interficiendi hoſtes, & de jure vaſtandi, ac capiendi res eorum: ſequitur jam jus, quod hoſti competit in captivos, & victos. Cum vero Auctor principia juris naturæ vix tangat, paucis ea præmittere hic licebit.

PROPOSITIO I.

Quicquid hoſtis ab hoſte capit, jure ei quaſuum eſt & in res, & in perſonas.

DEMONSTRATIO.

Ex præcedentibus enim conſtat, omnia in hoſtem licere, ſine quibus reparatio juris obtineri, aut jus noſtrum defendi non poteſt. Sine cap-tura autem rerum, & perſonarum id fieri nequit: adeoque occupatio hæc licita eſt, quia tendit ad jus noſtri reparationem. Idque verum eſt

non tantum ad quantitatem debiti, aut ad modum pænæ, ſed in infinitum: neque ſaltem quoad effectus domini externos, ſed quoad effectus veri domini. Adeo ut in perſonas quoque captas omne jus hoſti quærat, quod natura in eos cadere, ac homo ipſe in ſe habere poteſt: quæ nervoſe explicat Imperator in §. 18. *Inſt. de rer. div. Item ea, quæ ex hoſtibus copiamus, jure gentium ſtatim noſtra ſunt, adeo quædam ut & liberi homines in ſervitutem noſtram deducantur.*

PROPOSITIO II.

Hinc hoſtis captus ex libero ſi ſervus.

DEMONSTRATIO.

Servitus enim nihil aliud eſt, quam quando quis jure belli redigitur in alterius proprietatem:

testatem, vel ut Imperator in §. 3. *Inst. de jure personarum* ait, *qua quis alieno dominio subijcitur*. Quod non repugnat juri naturæ, quia eum occidit hostis possit, multo magis capi poterit. Unde servi a servando dicti sunt, l. 4. *ff. stat. hom. §. 4. Inst. d. 2.* Equidem natura omnino homo liber est; & negari nequit, contra hanc libertatem naturæ esse, alieno dominio subijci: interim tamen jure naturæ hæc subiectio licita est, vel ex propria dispositione, vel ex jure belli, quatenus ad reparationem juris nostri pertinet.

PROPOSITIO III.

Natura servitus consistit in potestate in operari, & res ferri, quæ ex operis acquiritur.

DEMONSTRATIO.

Victus enim hoc solum jus reliquum habet, nimirum, jus disponendi de operis suis, & ex iis luerandi. Hoc jus ergo plenarie redactum est in potestatem capientis, adeo ut hic imperet operis servi, & ex illis sibi acquirat.

Non antea diximus, acquiri saltem res, quæ ex operis servi veniunt; non alias res, quæ habuit dum caperetur, quia capiens jam præde jure eas cepit, nedum eas, quas forte domi reliquit, quia illæ occupatæ non sunt, in seque ejus manent ex judicio suæ civitatis, quo injuria capus dicitur. L. 19. *pr. ff. de captis. Et possit.*

PROPOSITIO IV.

Jus ergo vite, & necis in servitus non competit, nisi jure talionis.

DEMONSTRATIO.

Acquiri enim victor tantum illud jus, quod victus in sua potestate habuit: at vita non est in capri potestate: sed id jus Dei est, quod sine injuria in Deum auferri homini nequit. Sane, sola illa ratio, ex qua hosti vita eripi potest, in captis cessat: cessat inquam necessitas, quia captus juri nostro amplius non resistit. *Vid. c. 4. §. 10.*

Equidem communi quasi gentium usu invaluit, ut capri interfici possint; sed hic abusus est. Excefferunt gentes terminos legitimæ servitutis, unde non magis jus oritur, quam ex cultu idolorum, qui iridem omnibus fere gentibus communis est, nisi quam maxime naturæ adversetur.

Excepimus autem merito casum talionis: si nimirum gens illa, ex qua capri originem ducunt, jus vite, & necis in servos exercet; tunc enim eodem jure quoque in eam uti possumus. Romani Cluvianos vi

captos puberes, quia in Samo præsidium Romanum deditum occiderant, omnes interfecerunt. *Liv. l. 9. c. 31. Vide supra L. 3. c. 4. §. 13. L. 2. c. 20.*

Additio.

• Ex principiis auctoris alia est licentia in captos, quæ ex jure natura oritur, alia, quæ ex jure gentium.

• Jura natura enim ledere hostem non licere, ait, nisi justa belli causa ad sit, idque ad reparationem juris sit necessarium; indeque personas capiendi jus quidem hoc modo esse, at tantum ad eum effectum, ut operas perpetuas servus præstet, non autem ut jus vite, & necis in eum, nedum in ejus posteros competat. L. 2. c. 5. §. 27. *seq.*

• Jura gentium autem lædi hostem ex injusta quoque causa, & in infinitum posse, fingit, adeo ut & occidere captos liceat, idque jus ad posteros quoque extensum esse, putat, h. e. 7. §. 1. 2. Fugere tamen servos posse si ex injusta causa capri sunt, *ibid. §. 6.*

• Quid jure natura laxiori, i. e. ex regulis perfectionum in captos statui debet, explicat infra c. 14. *per tot.*

• Equidem jus in victos, & in nostram potestatem reductus eodem fundamento nititur, quo jus interficiendi hostem, ac capiendi, & valiandi res eas; hostes enim ex judicio nostræ civitatis injuria omnia agunt, armis nos, civisque civitatis nostræ persequuntur, insidias vite nostræ struunt, credibus civitatem nostram impleant, sanguinem innocentem civium effundunt, res nostras vi auferunt, rapinas committunt, ferro, igneque res nostras vastant, &c. Tales igitur hostes ex judicio nostræ civitatis rei sunt plurimum criminum, vita eorum vix sufficit ad expianda hæc crimina, & mori meruerunt ex justo talionis jure.

• Quando igitur quidam hostium in nostram perveniunt potestatem, eoque judicio nostræ civitatis subijciuntur, nihil obstat quo minus in hos reos animi dvertere, & talionem ipsis infligere, i. e. capere eos plectere, & bonis eos privare in penam possumus. Sane, cum inter privatos is, qui ope, & consilio alium adjuvit, ideo puniri possit, l. 2. c. 17. §. 7. *seq. Et c. 21. §. 1.* nulla ratio dari potest, eum non inter gentes item oblineat.

• Neque huic obstat, quod v. g. fenes, alique,

• Aliique, qui militie operam non dant, ho-
 • rum criminum rei non sint, adeoque ta-
 • bio ex ea ratione in eos statui non pos-
 • sit; nam subditi omnino causa sunt illo-
 • rum criminum, dum iudicium Principi
 • sequuntur, & sequi tenentur, dum opi-
 • bus suis, consilio, &c. Principi assistunt:
 • adeoque tanquam participes delicti puniri
 • omnino possunt. *Vid. Grov. l. 2. c. 17. §.*
 • 7. *seq. & c. 21. §. 1. seq.*

• Atque hæc ratio est, cur apud omnes
 • fere gentes jus vitæ, & necia in captos
 • jure exerceri credatur. Gajus inter mo-
 • dos acquirendi juris gentium (quod nimi-
 • rum cum ipso humano genere prodium
 • est, *vid. l. 1. pr. A. R. D.*) refert ea, *quæ*
 • • *ex hostibus capiuntur, adeo ut & liberi*
 • • *homines in servitutem deducantur, l. 5. §.*
 • • *f. & l. 7. pr. A. R. D.* Et alibi ait: *apud*
 • • *omnes peragæ gentes animadvertere possu-*
 • • *mus, domus in servos vita, necisque po-*
 • • *testatem fuisse. l. 1. ff. bis, qui sui, vel &c.*
 • Sed & ipse Imperator inier modos acqui-
 • rendi naturales recenset res nullius, §.
 • 12. *seq. Rer. div.* & tum pergit: *item ea,*
 • • *quæ ab hostibus capiuntur, jure gentium no-*
 • • *stra sunt, adeo quidem ut & liberi homi-*
 • • *nes in servitutem nostram deducantur, l.*
 • • *4. §. 1. stat. bom.* Hinc Ulpianus servitu-
 • tem notanter definit, **CONSTITUTIO-**
 • **NAM JURIS GENTIUM, quæ quis**
 • • *alieno dominio contra naturam subijcitur:*
 • • *is autem intelligit per jus gentium jus,*
 • • *quod solis hominibus commune est, l. 1.*
 • • *§. 4. just. & jur. seu quod, juxta Gajum,*
 • • *ratio naturalis inter omnes homines con-*
 • • *stituit. l. 9. ff. just. & jur.*

• Neque obstat, ipsos Ceteros Romanos as-
 • serere, *natura* cognitam non esse servitu-
 • tem, *l. 4. just. & jur.* & constitutionem
 • illam juris gentium esse *contra naturam,*
 • • *l. 4. §. 1. stat. bom.* Nam verum est, ser-
 • vitutem *natura* cognitam non esse, quia
 • omnes homines in *statu natura primævo*
 • liberi nascebantur, uti id explicat Ulpia-
 • nus ipse in *d. l. 4. just. & jur.* Si proinde
 • libertas ea auctur, id fit *contra naturam,*
 • • seu contra statum illum nature primævum,
 • • contra illum instinctum brutæ æque, ac
 • hominibus inditum, adeoque contra illud
 • jus, seu facultatem nature, quam natura
 • omnia animalia docuit. At id non impedit
 • quo minus *jure natura*, quod solis gen-
 • tibus commune est, & quod ratio natura-

• lis inter omnes homines constituit, illa li-
 • bertas jure, & in poenam auferri possit.

A D §. L

NATURA quidem, i. e. citra factum,
hominum, aut primævo natura statu]

• Recte Auctor ait, in primævo rerum sta-
 • tu, i. e. a natura, omnes homines libe-
 • ros esse; quod constat aperte ex motu
 • illo, & instinctu singulis creaturis a Crea-
 • tore indito, ex facultate illa naturali agen-
 • di quicquid libet, quæ homini connata
 • est, & ex qua satis constat, Deam homi-
 • nes liberos esse voluisse.

• Quo sensu] Nimirum, ut sit contra na-
 • turam, i. e. contra instinctum illum, quem
 • natura omnibus animantibus indidit.

• Quod a Jurisconsultis dictum est, *contra*
 • *naturam esse hanc servitutem]* Quia con-
 • trariatur motui, & instinctui, quem na-
 • tura indidit humano generi; repugnat,
 • • inquam, facultati illi agendi quicquid lu-
 • bet, quæ homini connata est.

• Non autem contrariatur juri nature,
 • • seu gentium, quia libertas, seu facultas
 • • naturalis agendi homini auferri justa ex
 • • causa potest.

• *Passione, aut delicto]* Supponit Auctor,
 • • servitutem consistere in sola obligatione
 • • præstandi perpetuo operas; tale autem
 • • pactum non repugnare justitiae naturali.
 • • Deinde jura operarum in poenam quoque
 • • auferri posse delinquentibus, ait. Nos
 • • etiam jus vitæ, & necis ex servitute in-
 • • ferri, diximus.

• *Justitia naturali non repugnat]* Victor
 • • enim, qui jus capiendi habet, & actu
 • • personam capit, i. e. eam in suam pote-
 • • statem redigit, omnia jura acquirit, quæ
 • • victus in se habet, & omnia per eum
 • • acquirit, quæ homo per hominem acqui-
 • • rere potest. Hinc servitus inferi 1. jus ple-
 • • narium in operas servi, adeo ut ille nisi
 • • nihil agere nisi imperatus possit: 2. jus in
 • • omne illud, quod ex operis serviti quæri-
 • • tur; cum enim servus nudum fit instru-
 • • mentum domini, & operæ ejus in pote-
 • • state domini sunt, omne commodum ope-
 • • rarum non est instrumenti, sed causæ:
 • • 3. jus in res servi; & præterea 4. jus
 • • in ejus vitam, propter injuriam ab hoste
 • • illatam.

Gentium

- 2 Gentium jure aliquando latius patet servitus] " Immo non datur jus gentium. Sed & dictum est, servitutem, quam juri gentium hic adscribit, ejusque effectus, esse ab ipsa natura.

Tunc quoad effecta] " Vid. §. 3.

Non soli, qui se dedunt, aut servitutem promittunt, pro servis habentur] " Adeoque qui pacto servi sunt, vid. n. 1. De conditionis enim finis est ut victor arbiter fiat victi, l. 3. c. 20. §. 50. n. 5. Sane, dediti apud Israelitas servitutem personalem servire cogebantur, L. 2. c. 13. §. 4. n. 3. De promissionibus servitutem, & quatenus id iustitia naturalis permittat, egimus l. 2. c. 14. §. 2. n. 1. l. 2. c. 5. §. 27. §. 28. l. 1. c. 3. §. 8.

Sed omnes omnino bello solenni publico capti] " Diximus passim, i. bellum solenne eo sensu, quo Auctor id statuit, non dari. Diximus 2. servitutem hanc non oriri ex jure gentium, sed ex naturæ jure.

Ex quo scilicet intra præsidia perducti sunt] " Tunc enim demum vere sunt in potestate, & custodia nostra; adeoque tunc demum capti sunt: idem igitur hic obtinet, quod in rebus captis. Vid. cap. præced. §. 3.

Neque delictum requiritur] " Immo hostis semper ob delictum fit servus, quia scilicet factum suæ civitatis defendit operis, vel opibus suis, vel consilio; adeoque causa est, quod cives nostri injuria occidantur, spoliarentur, &c. Ex judicio igitur civitatis nostræ hostis homicida est, & prædo; quod judicium cum effectu in eum exerceri potest, ubi in nostram redigitur potestatem.

Etiā eorum, qui fato suo &c. intra hostium fines deprehenduntur] " Nam hi quoque delinquant, quia tenentur causam principis defendere, & actu opibus suis defendunt, ejusque judicium sequuntur. Unde notandum, fatum hic esse quod deprehenduntur: non vero fatum est quod in servitutem redeuntur.

Ut diximus] c. præced. §. 12.

- 3 Multi viri boni] " Immo ex judicio nostræ civitatis hostis semper injuriam facit; adeoque hactenus nunquam erit vir bonus is, qui captus est.

cedere jure naturæ; tum quia omnis successio est juris civilis, tum quia libertas cuique hominum separatim, & proprio jure a natura concepit: sublata ergo bello libertate patris, non tollitur libertas filiorum, qui capti nunquam fuerunt. Uti ergo libertas non transit ad hæredes, ita nec privatio libertatis. Conf. l. 2. c. 5. §. 27.

At ex eodem abusu illo gentium, quo victores jus vitæ, & necis sibi arrogare, adeoque captos jure hominum privare solent, etiam servitus ad posterum extensa fuit; idque apud Græcos, Romanos, Germanos, aliasque gentes ita observatum est, l. 4. §. 1. f. de stat. bom.

Additio.

Auctor statuit, jure naturæ filios non sequi conditionem parentum: quia ea demum servitus naturali iustitiæ convenit; quæ ex pactione est, & ex delicto; quæ utraque cessat in posteris servum. Vid. §. 1. n. 1. Unde Auctor hunc effectum demum juri gentium tribuit, quod in bello solenni ad effectus externos liberi quoque servorum servi sunt, d. §. 1. n. 1.

At diximus, verum non esse, hoc, quo posteri quoque servi sunt, esse ex jure gentium voluntario, & tribuere saltem effectus externos in bello solenni: nam nec datur jus gentium, nec bellum tale solenne; adeoque frustra de ejus effectibus externis queritur.

Igitur juris naturalis est ut partus ancillæ sequatur ventrem. Unde Martianus ait, jure gentium servos nostros esse, qui ex ancillis nostris nascuntur. L. 5. §. 1. stat. bom. Neque iniquum id esse, ex ipsa lege divina probatur. Leo. 25. v. 44. seq. Exod. 21. v. 4. Ratio naturalis hæc videtur, quod liberi sint vera portio viscerum matris: l. 1. §. 1. de contr. inff. Et cum liberi sint pars universitatis, seu civitatis, poenæ quoque universitatis in hanc partem statui possunt. At male hæc servitus extenditur ad jus vitæ, & necis; uti alibi probavimus.

Qui ex matre serva] " Imperator in §. 4. Inst. de jure pers. ait, servos aut nasci, aut fieri: nasci ex ancillis nostris, &c.

Post servitutem] " Secus ergo si tempore conceptionis libera fuerit quia superveniens calamitas non nocet libertati semel quæ sita: vel si tempore natiuitatis libera fuerit, est serva concepit; pr. §. 1. Inst. de ingen. Sed hæc constitutio est mer

AD §. II.

- 1 Sed & posteri in perpetuum] Verum non est, filios in servitutem parentum suo-

meri juris civilis in favorem libertatis pro-
dita.

Jure gentium servos nostros fieri, dixit Martianum, qui ex auxiliis nascuntur] " Lo-
quitur Martianus de jure gentium, quod
natura inter gentes constituit, non de fi-
cto aliquo jure gentium voluntario.

A D §. III.

EFFECTA] " Quæ jus gentium contra
jus naturæ servituti in bello solenni tri-
buit quoad effectus externos. *Vid. §. 1.*
num. 2.
Infinita sunt] " i. e. nullis finibus li-
mitata.

*Ita ut in servum domino nihil non li-
cere* &c.] " Ita ut non tantum jus nobis
competat in eorum operas, res, & libe-
ros, sed & in eorum vitam.

Seneca] " 10. controu. §. Conf. Sen. l. 1.
de clem. c. 18. Flor. 3. 20.

Quæ non impune illi imponatur] " Ex hy-
pothesi enim Auctoris jus gentium non
verum jus dat, sed saltem impunitatem;
quod alibi refutavimus: jus in servos ex
ipsa naturæ ratione deduximus.

*Nulla actio, quæ unum quocvis modo impe-
retur, aut extorqueatur*] " Omnis enim eo-
rum actio, uniusque utilitas, quæ ex illa
actione provenit, ad dominum pertinet,
cujus jure, & nomine agunt. *Vid. c.*
preced. §. 9.

Ut etiam servitia dominorum in serviles
personas impunita sit] " Tacitus de Mo-
ribus Germanorum c. 25. ait: verberare
servum, ac vinculis, & opere coercere, ra-
rum; occidere solent non disciplina, & se-
veritate, sed impetu, & ira, ut in inimi-
cum, nisi quod impune. Immo non fal-
tem impunita est, sed & licita ex naturali
illa ratione, quod servus injuria repa-
rari juris nostri resisterit, & quod ope-
e ejus concives nostri occisi, & res nostræ
rapte fuerint.

Nisi quatenus lex civilis servitæ modum,
penamque ponit] " Jure Romano servi do-
minos nimie severos deferere, vel ad sta-
tuas confugere poterunt. *Vid. supr. l. 2.*
c. §. 29. n. 2. & infr. cap. 14. §. 6. n. 4.
*Sed & apud Græcos ad libertatem procla-
mare licebat, d. c. 14. §. 6. n. 4. Conf.*
Sen. de clem. 1. c. 18. 3. Benef. 22. At id
juris est positivi, quod perfectioni christia-
næ maxime convenit.

Apud omnes peræque gentes] " Atque
hoc ipsum jus a naturali ratione utrum
esse, tradit idem Gajus. l. 9. ff. de just.
& jur.

Fines hinc potestati posuit] " Nam ex
constitutione Antonini illi, qui sine causa
servos occidunt, non minus puniuntur,
quam illi, qui servum alienum. Sed &
major asperitas ejusdem Principis constitu-
tione coercetur: *L. 1. §. f. his, qui sui,*
vel al. adeo ut si vel durus habitu, vel
injuria infami affecti sunt, liberentur a
potestate domini, l. 2. ff. rod. Et Hadria-
nus Umbriciam quandam matronam in
quinquennium relegavit, quod ex levissi-
mis causis ancillas atrocissime tractasset,
d. l. 2. in f.

Sed & res omnes, quæ capta fuerant] 2
Hæ enim victori cedunt jure prædæ,
non vi servitutis.
Nihil suum potest habere] " Et in l. 1. §.
1. ff. de his, qui sui, vel al. &c. traditor,
quod quicquid per servum acquiritur, de-
minuo acquiratur. Adde §. 2. *Infl. Eod.*
Omne enim jus personæ in potestate vi-
cturis est. Vide Ropolitanam juxta hæc
principia differrentem apud *Tibian. l. 13.*
p. 254. Testin. b.

A D §. IV.

Restringitur eorum sententia, qui dicunt,
incorporalia belli jure non acquiri] Res in-
corporales sunt, ad quarum substantiam cop-
pus non pertinet, & vel personis infunt,
vel rebus: quibus proinde capitis sumul ju-
ta illa inherencia capta censentur.

Nam verum est, non primo, ac per se
acquiri, sed multis personis, &c.] " Cui jura
illa inherant.

Excipienda tamen sunt] " Servus ea re-
tinet, 1. quæ juris naturæ præceptivi sunt;
hinc tenetur educare liberos, abstinere
ab incestu, & a criminibus, &c. 2. ea,
quæ facti sunt; hinc ipse possessionem, ubi
de jure non queritur, arripere, solutio-
nem accipere, &c. potest: 3. jura, quæ
domi habet; unde jus patriæ potestatis,
jura conjugii, dominium rerum, jus in
liberos, actiones, &c. retinet, quia scul-
tas reverendi non est in perpetuum sub-
lata. Sed & ex judicio suæ civitatis injuria
captes dicitur, indeque reversus omnia illa
jura continuat, ac si nunquam captus
fuisset.

» fuisset. *Vid. infr. c. 8. §. 4. c. 9. §. 6. seq.*
 » Quia ex singulari persona proprietate sunt,
 » ac proinde inalienabilia sunt, ut *jus*
 » patrum] " Ratinem, cur servus ea jura
 » retineat, jam allegavi, quia scilicet in sua
 » civitate injuria captus dicitur.

» Si manere possunt, manent pene perso-
 » nam] " Possunt autem manere non tantum
 » in liberos domi relictos, & non captos, sed
 » & in liberos simul captos, vel postea natos: nam
 » etiam servi educare tenentur liberi, &c.

» Si non, extinguuntur] " Hinc possessio,
 » & matrimonium, reverso servo redintegra-
 » ri novo facto debuerunt apud Romanos.
 » l. 23. §. 1. ff. seq. poss. l. 14. §. 1. ff. Capt.
 » & poss. *Vid. infra. c. 9. §. 9.*

AD §. V.

» Jura gentium, de quo agimus] " Sci-
 » licet, quod in bello solenni gentes inter
 » se introducere; at quale non existere,
 » disimus.

» Nos aliam ob causam introducta sunt]
 » Immo commoda illi ex ipso jure naturæ
 » sequuntur; adeoque frustra fingitur, a gen-
 » tibus demum esse introducta.

» Tot commodis delinunt] " Dum ex operis
 » servorum, eorumque posterorum sibi ac-
 » quiritur.

» Libenter abstinere a summo illo rigore]
 » Equidem exinde sequitur, utile magis esse
 » servare captos, quam eos interficere: at
 » id non impedit, quin minus servati occi-
 » di possint. Ratinem, cur capti occidi
 » possint, ex jure naturali sequi, demon-
 » stravimus.

» Et statim, & post moram] " *Vid. supra*
 » c. 4. §. 10.

» Servorum appellatio ex eo fluat] " Conf.
 » August. de Civ. Dei l. 19. c. 15. l. 4. §. 2.
 » ff. p. pers. l. 219. §. 1. V. S. Trin. b.

» Ac per hoc servare] " Unde servi a ser-
 » vando dicti, l. 4. ff. stat. dom. §. 4. Inst.

» Jure pers.]
 » Ut libenter abstinere] " Ut ultro spe
 » illius commodi parcerent.

» Neque enim quasi pactio est ut abstinere
 » cogantur] " Adeoque ex hypothesis Auctoris
 » hoc est jus gentium, quod non introdo-
 » ctum & cum mutua obligatione. *Vid. su-
 » pra c. 1. §. 8. n. 2.* Quam distinctionem
 » alibi rejecimus. *Diff. proom. IV. §. 521.*
 » Tom. IV.

» Si jus hoc gentium spectet] " Scilicet vo-
 » luntur um

» Sed modum persuadendi ab eo, quod est
 » utilis] " Adenque suis commendis consulit
 » dominus si captum servat ad opus: at
 » ad id non obligatur.

» Eadem ex causa hoc jus in alios transcri-
 » bitur] " Scilicet, ut commodis prefatis,
 » aut spe pretii in casu alienationis delinuit
 » capientes libenter a eade abstinere.

» Perinde ut verum dominum] " Hinc quo-
 » que a natura est: cum enim nunc jus
 » capti, & vita quoque ejus sit in mea po-
 » testate, jus hoc in alterum transferre,
 » adeoque servum alienare possum. Atque
 » ideo servus pecudis instar habetur, quæ
 » in dominio natus est, & de qua pro lu-
 » bitu disponere possumus.

» Ad natos autem dominum hoc porrigit
 » ideo placuit] " Causa vera est, non quia
 » gentibus id placuit, neminem ex allegata
 » ratione; sed quia jure naturæ id, quod
 » ex re mea nascitur, meum est. *Vid. su-
 » pra l. 2. c. 5. §. 29.*

» Si summo jure captos uterentur.] " i. e.
 » captos interficerent.

» Illi ipsi nascituri non erant] " Sensus vi-
 » detur esse, quod nati non beneficium a
 » captoribus acceptum servi fiant, & alie-
 » nari possint; si enim captores parentes
 » natorum interfecissent, ipsi nascituri non
 » fuissent. At non concludit hæc ratio: si
 » enim nati jure naturæ in servitutem re-
 » digi non possunt, uti Auctor statuit, gen-
 » tes suo consensu jura hoc eis asserere nec
 » poterunt, nec voluerunt, & adeo bene-
 » ficium futurorum non esset quod nascantur,
 » ut magis ipsis consulitur foret si non nas-
 » cerentur. Vera igitur ratio est, quod sint
 » vera portio ancillæ.

» Nati ante calamitatem servi non fiant]
 » Quia tota ratio ibi cessat; non enim na-
 » ti sunt ex re, quæ tum mea fuit: eodem
 » modo uti fructus ante venditionem fundi
 » percepti non acquiruntur emtori.

» Nisi ipsi capiuntur] " Tunc enim servi
 » sunt non jure ventris, seu matris, sed
 » jure captivitatis.

» Ideo autem natorum materiam esse conditio-
 » nis, placuit] " Immo id a natura est, &
 » non ex placito gentium.

» Quia serviles concubitus nec lege] " Immo
 » requisita juris naturalis etiam inter servos
 » observari debuerunt. Ita enim requireba-
 » tur

- tur 1. consensus matris de perpetuo co-
- habitando: 2. ut matori essent: 3. ut
- extra gradus prohibitos nubere, &c.

Nec certa custodia erant constricci] "De-
 • ductio in domum, per quam uxor consti-
 • tuebatur in potestate mariti, est meri ju-
 • ris civilis: jure nature sufficit, partes se-
 • se conjungere ad perpetuam vite consue-
 • tudinem; atque hoc sufficit ad matrimo-
 • nium.

Ita ut nulla sufficiens presumpcio patrem
 indicaret] "Immo presumptio illa æque certa
 • est in contubernio servorum, ac in nuptiis
 • liberarum personarum: certitudo enim illa
 • utrobique oritur ex perpetua illa vite con-
 • suetudine, quam jungentes sibi invicem
 • promittunt.

Atque ita capiendum Ulpiani illud] "Immo
 • Ulpiani dictum in l. 24. ff. stat. hom. huc
 • plane non pertinet. Non enim loquitur
 • de servis, sed de spurilis, qui ex ratione na-
 • turali sequuntur matrem, non patrem,
 • quia de eo non constat, utpote cum mater
 • promiscue corporis quantum fecerit. De
 • tali autem spurio ibi agi, patet ex l. 23.
 • ff. Eod.

Id est, lex consuetudinis naturalis ab ali-
 qua ducta ratione naturalis] "Quam gen-
 • tes ex hypothesi Auctoris in eo polue-
 • runt, quod partus nasciturus non fuisset
 • si capiens patrem captum necasset. Quod
 • supra examinavimus.

Alivione quadam interdum fieri, alibi
 quoque demonstravimus] "Immo J'ci nun-
 • quam eo sensu vocem legis naturalis ad-
 • hibent. Conf. supra l. 2. c. 19. §. 1. n. 1.
 • omnium minime in d. l. 24, ubi de vera
 • nature lege agitur, & ubi ratio natura-
 • lis adest.

- 3) Exemplo bellorum civilium intelligi potest]
 • A bello civili argumentum juris nunquam
 • peti potest, quia quicquid ibi fit, injuria
 • fit; ergo tali bello capere injuria occidun-
 • tur, & injuria servi sunt.

Quia in servitutem redigi non poterant]
 • Eadem ratione, qua in servitutem redigi
 • non poterant, etiam non potuerunt in-
 • terfici, quia scilicet id saltem ex necessi-
 • tate, & deficiente iudice licitum fit. At
 • iudex non deficit in bello civili, & si qui-
 • dam cives cum negligunt, injuria negli-
 • gunt, & non bello, sed imperio coerceri
 • debent. Conf. 2. parali. c. 28. per tot.

- 4) Populus, an singulorum fians] "Auctor
 • dubitat, an in acta bellico, & in mini-

sterio publico capere sint, an in actu priva-
 • to extra ministerium publicum. Illo casu,
 • ait, jure gentium voluntario captos ac-
 • quiri populo, hoc casu singulis capienti-
 • bus: Duces vero varie prædam distribue-
 • re solere. Vid. l. 3. c. 6. §. 11. & seq.

Jus gentium æquavit] "Immo ipsa na-
 • tura: quia victor acquirit in captum omne
 • jus, quod in hominem competere potest,
 • adeoque pro lubitu re illius hominis,
 • uti de alia qualibet re, disponere potest.

A D §. VI.

QUÆRIT Auctor, an captem, & ser-
 vos saltem fugere possit? Jure nature id ne-
 gat, quia ibi supponitur ex justa causa ser-
 vus factus: at jure gentium, ubi de iusti-
 tia cause non queritur, sed ubi sufficit
 bellum solenne esse, id affirmat. Alii di-
 cunt, posse ad suos, non ad alios fugere.
 Ceterum. l. 1. v. c. 2. n. 10.

Nos simpliciter dicimus, spectato jure
 nature eum fugere posse, quia suæ repu-
 blicæ iudicio per injuriam captus est: cum
 enim quæque pars se jure bellum gerere,
 hostem vero injuria resistere, ac vim exer-
 cere, asserat, quilibet quoque pars suos
 injuria ab hoste captos statuit, adeoque jure
 servos non esse, eoque fugere, & ad su-
 os redire posse, est hostes contrarium asser-
 rant. Cum ergo nec captus ipse, nec alius
 ejus rei iudex sit, captus, qui iudicium suæ
 civitatis sequitur, potest fugere, & si ad
 suos revertitur, vel ad amicos, censetur li-
 ber; in hostium autem civitate habetur pro
 jure capto, & servo: unde puniatur si re-
 cipitur.

Apud Medios nondum est suæ potestatis,
 quia gentes non asserunt injuria captum,
 sed res manet in statu, quo fuit eum intra-
 ret in civitatem mediorum; hi enim utri-
 usque factum pro jure habent. Vid. infra
 c. 17 §. 3. Atque alias & postliminium fugi-
 entis injustum esset si fuga injusta: idque
 verum non tantum est de fugiente durante
 bello, sed & de fugiente in pace. Cum
 quo belle convenit jurisprudentia Romana,
 l. 26. caps. & postl. l. 19. pr. Eod. Vid. P.
 Bell. p. 8. tit. 8. n. 17.

Infro, servum ex eadem ratione vi quo-
 que se eripere potestati domini posse. Resp.
 jam hostem ageret, quod non potest, quia
 in alterius potestate est ut domini, a quo
 idco

ideo servatus est, cum alias occidi posset. Si igitur statueretur, captum domino resistere posse, sciretur, etiam occidere dominum posse servum, etque ab isto periculo se servare. Aliud autem est in fuga, contra quam sufficere custodia.

Ad idem.

• Quaestionem hanc late tractavit B. P. a. rens in *disps. de fuga* c. 1. n. 27. usque ad n. 38. Verba haec sunt:

Occurrit adhuc alia militum classis, captivorum scilicet: de his quaeritur, an licite fugiant? Grotius lib. 3. c. 7. §. 6, respondet affirmando; alio loco, L. 3. c. 14. §. 7, negando: priori loco, uti videtur, de jure gentium; posteriori de jure naturae. Mihi distinguendum videtur esse inter captivos, qui se jam dederunt hosti, Et qui adhuc vi tenentur. Illi aufugere nec de jure gentium, nec de jure naturae licet. Vid. *diff. de Postliminio* Sect. 2. §. 15. Nam qui se dederunt, licet ab initio vi capiantur, teneanturque, nunc ex propria dispositione transiunt in potestatem hostium; prout vero de jure suo quisque disponit, ita jui est, juxta *Pol. VI.* ad jus naturae. Igitur dum proprio facto cessant hosti, haec jam semel quaesitum contrario facto aspergere nequeunt. Interim tamen a suo principe, vel priori domino recipi possunt: et enim neque captivum, neque dedicationem approbavit, nec concedet nequam, per dedicationem de suo, Principis, vel civitatis jure privatim disponere potuisse, (hoc scilicet Principi integrum manere debet) licet de proprio jure se dediti disponere licuerit. Hi captivi, qui adhuc vi tenentur, licite fugiant de jure gentium. *Grot. L. 3. c. 7. §. 6.* (de jure naturae illud videtur negare *susp. all. l.*) Nam quomodo negari non possit, captivos esse in hostium potestatem per captivum redactos, Et hinc iniquitatis praese ferre speciem, non hysto aliquo, sed fuga se ab illa liberare; hoc tamen etiam certum, quemlibet captivum eoque tantum esse hostium, donec fugiendi facultas incipiat, Et hic integrum fugam iudicat: vi enim, qua tenebatur, cessante, si fidem non dedit se remansurum, libens sequi castra, Et praefidia hostium, non tenetur. Interim tamen dum adhuc potest retrahi, iustitia fuga in suspensio est, Et si retrahatur, hosti penat dabit, qui de injuria sibi ibata conquiritur; si autem fuga cessit feliciter, Et reversus est captivum ad suos, tunc de jure Romano, Et gentium, postliminio reus, l. 19.

§. 3. ff. de capt. & postl. Hodie cum ob cessantem servitutem jure postliminii opus non sit, in potestatem sui Principis, vel suae civitatis recidit, sequiturque illius iudicium, quod factum fugientis approbat, laudatque. Quando etiam ad amicos, vel socios pervenit, quia hi idem nobiscum sequuntur iudicium, iidem liberi est, d. l. 19. & 7. d. t. Si autem nondum ad suos, vel amicos reversus est, sed apud medios conmoratur, manet adhuc in potestate hostium, quibus, si petant, a mediis restituendus est. Medii enim factum hostis pro jure habent; Et quod pro jure habetur a gentibus, qua incerta sunt, id quoque juris gentium est. Sui vero, vel socii injuria detineri civem ab hoste, estimamus per d. l. 19. pr. seq. Convenit igitur hoc in casu *Jus Romanum* perselle cum jure gentium. Illi vero captivi, qui quidem hosti se non dederunt, fidem tamen fecerunt, se non nisi hysto prius soluto decessuros, Et hujus promissionis intuitu dimittuntur, dum aut parole losgelassen, fugere amplius licite non possunt; uti hoc casu inter nos obtinet: vid. *Ch. B. K. R. art. 7c.* in not. licet vinclli promiserint se mansuros, ut scilicet mitiores per id custodiam obtineant. Fidei enim, quam vinclli dedit, valet, Et per eam obligatur. Quoniam, nimirum, hac via non impedit consensum, Et in bello licita est. Si tamen nibilominus vinclli detineantur, cum ne vincerentur promiserint, neque sua promissione obligatur, sed data occasione licite fugiant. *Grot. l. 3. c. 23. §. 8.*

Incidit hic quaestio: An captus victorici resistere, Et vi sibi viam fuga aperire possit? *L. L. Romanis* hoc permittimus reperitur in l. 26. ff. de capt. & postl. verb. Nihil interest quomodo captivus reversus; an vi, vel fallacia potestatem hostium evaserit. Grotius vero dum omnino domino resistendi facultatem servis denegat, etiam huic videtur simpliciter contrarium esse; eumque sefelis ratio, quoniam olim bello capti servi fiebant. *L. 3. c. 7. §. 7.*

Hoc tamen mors inter Christianos antiquato, cum hodie captivi non sint servi, sed maneant liberi, licet in potestatem captivitatis venerint, Et hosti, vel ex pacto redimantur, bodierum potius quod Romanis captivis (qui tamen servi fiebant) licitum fuit, licebit: ita quidem, ut quoties via fuga ipsi pateat, Et hi integrum fugam iudicent, dum nimirum per hoc deficiant in hostium potestate,

potestate, impediendi fugam hosti resistere, ac ei captivitas: se ex pere possint; quod tamen ex eventu aspernabitur.

Ab hoc jure fugiendi B. Parens excipit Deditur: nam per dedicationem omnium iudicio jus hosti questum est, cum jure gentium fides hosti data, & pacta cum eo inita servanda sint. Et licet dicat injuria hosti se compellum ad delitionem, eo tamen non tollitur obligatio fidei datæ: quod & jure Romano constitutum in l. 1. ff. capti. & possit. Quæ plenius excussit B. Parens in disp. de Postliminio in pace Sect. 2. §. 13. 14. 15. & 16.

Nosttram sententiam de jure fugiendi, & de jure in deditis, alibi explicavimus. Vid. Dissert. proem. XII.

Qui bello iniusto] "Bellum, quod inter duas summæ potestates geritur, nunquam injustum dici potest intuitu partium bellum gerentium, ante ultimam victoriam; quia iudicem non habent, & uterque justitiam causæ suæ allegat: sed res eventu demum deciditur. Hinc idem est, si quis bello iusto, siue iniusto capiatur: utroque enim casu fugere potest captus; & ex eventu demum constabit, an jure fugerit, an injuria.

Aut ex capti nati] "Hi enim eodem jure utuntur, quo capti, ex quibus nati sunt.

Fug non esse fugere, nisi ad suos] "Quorum iudicio injuria capti sunt.

In eo eos falli, non dubito] "Immo concedi id certo modo potest: nam ad alios, qui non socii, sed medii sunt, fugientes libertatem non recipiunt, quia illi utriusque factum pro jure habent; adeoque res in eo statu manet, quo fuit cum ad fines mediocum accederet.

Bello manente] "Immo etiam pace facta, uti mox v. debimus.

Libertatem consequuntur ex postliminio jure] "Quia nunquam servi fuisse, injuria quippe capti, ex iudicio suæ civitatis videntur: de quo jure infra c. 9. agitur. *Si ad alios*] "Cum enim iudicium suæ civitatis apud medios non valeat, & hi juri res in præfenti statu spectent, servus fugitives domino vindicanti restitui debet. Secus si ad amicos, & socios suæ civitatis revertitur: de quo d. c. 9.

Aut etiam pace facta ad suos] "Immo verum non est, fugientem servum a suis

civitate vindicanti domino restitui debere. Est enim pace bellum compositum sit, id tamen non impedit, quo minus utraque pars contendat actus me hi temporis injuria esse gestos; quod iudicium cum effectu valet, si captus ad suam civitatem revertitur: nisi pace dictum sit, postliminio locum non fore; de quo plenius infra c. 9.

Non ideo sequitur, animo quoque injici religionis vinculum] "Sensus est, quod fugientes non peccent fugiendo, etiam civitas, ad quam confugiunt, eos reddere debeat.

Cum multa sint jura, quæ tantum externum iudicium spectant] "Ubi actus legibus siue civilibus, si gentium improbat, quin & punitur, & tamen salva pietate fieri, ac admitti potest.

Qualia sunt hæc belli jura] "Quæ ex consensu gentium demum vim habent, & specialem legem continent, quod servi fugientes ad alios, vel etiam pace facta ad suos, domino vindicanti restitui debeant.

Nec est quod objiciat aliquis] "Sensus objectionis hic est, quod videatur servum fugere ideo non posse, quia in potestate domini, i. e. in ejus dominio est, cui se subtrahere absque injuria nequit. Auctor respondet, dominium hoc non a natura, sed ex lege demum gentium ortum esse; indeque non verum jus domini competere, sed saltem dominium externum, cuius effectus sit ut cogi servus possit, non ut religio animo ejus injiciatur. Verior responsio est, quod captus sequatur iudicium suæ civitatis, adeoque se injuria captem dicat. Hoc iudicium quidem effectum non habet quamdiu est in potestate hostis, ubi valet iudicium civitatis hostilis; sed quando ad suos, vel amicos revertitur, prævalet iudicium suæ civitatis, quæ eum injuria captum, adeoque numquam servum factum esse, iudicat.

Possit & dominum dari: quod tantum in iudicio humano, & quidem coactivo, valet] "Ex hujusmodi autem dominio natura non sequi religionem, seu obligationem in animo. At dictum jam est, 1. in quolibet bello dominium in captos acquiri non ex facto aliquo jure gentium, sed ex ipsa ratione naturali. Unde 2. concludendum potius esset, caprum dominio huic naturali se subtrahere non posse. At 3. diximus quoque, dominium illud iure naturæ

• naturæ saltem vim habere ex iudicio civi-
tatis hostilis, non vero juxta iudicium
• civitatis, ex qua captus est, & quod fer-
• vus quoque sequitur: tali igitur domino
• inest condicio, nisi servus postliminio re-
• versus fuerit. Unde 4. necessario sequi-
• tur, fugam servi ex iudicio hostilis civi-
tatis semper injustam, ex iudicio suæ civita-
• tis autem semper justam esse: at cum
• effectu semper valet iudicium ejus civita-
• tis, ubi is, qui captus est, invenitur.

2. Quod est in aliis juris generibus? Ubi
• scilicet jura civilia aliquem tanquam do-
minum tuentur, qui jure naturæ dominus
• non est. Adeoque obi non injicitur reli-
• gionis vinculum ei, ad quem verum do-
minium pertinet.

2. Im testamenta nulla dicendi ob deliquium
sollemnitas? Auctor exemplis probat, jure
• civili dominium aliquando constitui sal-
• tem quoad effectus externos: ita tamen
• ut ei, cui dominium verum auferitur,
• nullum religionis vinculum injiciatur. Hoc
• refert casum, ubi testator heredem scripsit
• non adhibitis sollemnibus: hoc enim casu
• jure civili hæredibus ab intestato heredita-
tem tribui, ait; at id non impedire, quo-
minus hæres scriptus salva pietate heredi-
tatem adire, eamque retinere possit.
• Unde concludit, dominium heredum ab
• intestato silem in iudicio humano valere,
• non vero ideo quoque injici religionis vin-
culum hæredi scripto, cui naturali jure
• dominium deberi, statuit. At hoc exem-
plum plane huc non pertinet: nam cum
• testamenta sint a lege civili, verum non
• est, dominium a natura competere ei,
• cui defunctus id testamento tribuere vo-
luit; jure civili autem non tribuitur do-
minium, nisi adhibitis certis sollemnibus,
• quibus deficientibus dominium non trans-
fertur. In hoc igitur casu hæres scriptus
• nec jure naturali, nec jure civili pro do-
mino haberi potest.

Quod tali testamento relictum est, salva
pietate retineri possit? Is cui in imperfo-
• cto testamento aliquid relictum est, jus
• a natura non habet, quia dispositio de-
• functi post mortem nullum effectum ha-
• bet; nec jure civili, quia deficient re-
quisita jura civilia: adeoque salva pietate
• nihil ex tali dispositione capere potest,
• sed cum omne jus ad hæres ab intestato
• pertineat, id eis necessario tribuere tenetur.

Saltem quamdiu ei non contradicimus]

• Scilicet, ab hæredibus ab intestato; mo-
do sciunt testamentum imperfectum esse,
• & acquiescant: tunc enim non ex testamen-
to, sed ex voluntate hæredum ab inte-
• stato, eorumque beneficio, hereditatem
• acquirunt. Atque ex his facile deciditur
• celebris illa quaestio, an ex testamento
• imperfecto naturalis obligatio oriatur, ita
• ut hæres in conscientia obligetur ad præ-
• standam legata tali testamento relicta? Quod
• negavimus in jure nostro controverso civili
• pag. 2.

Nec longe abis? Aliud exemplum his
• ponit, ubi quis dominus constituitur in
• iudicio humano, nec tamen alter, quâ
• natura rei dominus est, injuria rem do-
minet si non interpellatur.

Dominium ejus, quâ secundum leges ci-
viles nata fide præscriptis? Verum est,
• quod sola lex civilis hoc dominium tuea-
tur: at cum id ob utilitatem publicam
• lege introductum sit, omnino, & natu-
rally quoque ratione dominium tribuit præ-
scribenti, quia jure naturæ quoque per
• dispositionem superioris jus alii acquiri,
• & nobis auferri potest. Atque cū hac ra-
tione improbat B. Patens dispositionem
• juris Canonici, quod peccatum esse, ait,
• rem alienam solo longi temporis lapsu ac-
quirere: in disput. de finibus bona fidei
• Eccl. prima, Sect. 1. §. 6. usque ad finem.
• Ita enim disserit.

Opera præstare videtur, ad examen re-
vocare eam quaestionem, an constitutio juris
civilis, quæ in usurpationibus donam fidem
ab initio duntaxat requirit, quicquam conti-
neat, quod rationi, aut naturali aequitati
adversum sit, quis, an deterior saltem sit
constitutio canonica? Quod utrinque om-
nino negamus. Est enim jure naturali sanc-
tutum non sit, ut lapsu temporis (quod sal-
tem intra memoriam hominis sit) dominus
rem suam amittat, & alius alienam acqui-
rat, tamen, cum in penam negligentia, tum
ob utilitatem publicam, lege id fieri posse con-
sensus ipsa jura canonica, quibus usurpationes,
& præscriptiones aque, ac juri civili pro-
hibentur, certumque est, potestati civilis id jus
punirendi, prospiciendique publicis civium usu-
bus naturæ competere. Nam cum & res adia-
phora lege prohiberi sub pena possint, v. g. ne
quis rogum gloria polluat, vel mulier genas
radat, &c. nudum rei, quæ jam ante pro-
hibitionem officio frangi patrifamilias adver-
satur. Bene Castrensis in d. l. 4. §. si viam

In f. ff. de Usucap. inquit: Creditor multa-
tur ab ipso statuto propter negligentiam hac
pena, & sic debet cedere lucro debitoris,
l. 74. de solut.; constat enim, quod statutum
potuit efficere sibi subiectum, & inferre ei
hanc penam. Praesertim cum non leve illud
momentum sit, quod usucapio ad tranquilli-
tatem reipubl. & civium affert; sed omnium
prope maximum, ne scil. lites sint immorta-
les, sed dominia tandem secuta, & commer-
cia in tuto. Sublata enim usucapione, &
praescriptione, nihil tali civitate turbulentius,
nihil civium concordia, amicitiaque infestius,
& nulla rei vel acquisitio, vel possessio,
nulli hominum tuta, ac quiesca esse potest.

Quemadmodum igitur usucapione legibus
introducitur cum natura iusta, ac aequa, tum
in civitate tantopere profusa, & prope ne-
cessaria sicut, ita potius lex salua iustitia
naturali absolute eas constituit, non attenta
bona fide possessoris, ob praedictas rationes.
Licet enim iure magistratus summo tam-
quam legem inter cives suos sancire, ut singu-
li intra triennium o. g. curam habeant re-
rum suarum, in easque inquirent sub pa-
na, nisi fecerint, amittendi indistincte domi-
nii, omnique iura in eam rem. Nam &
naturaliter Princeps privatis ius suum ex
duabus causis asserre potest, in penam deli-
cti, & ob necessitates reipublicae; quarum
cum alterutra sufficit, hic utraque concu-
rit, scil. pena negligentia, & utilitas pu-
blica, quae ex dominorum securitate, civium
quiete, & litium amputatione pullulat.

Aequae huiusmodi aequae leges plurima, ac
multo iure improbatas sunt. Ita lex constitu-
ta est, ut si quis rem suam privata aucto-
ritate repetas, dominium perdas, l. 13. ff.
quod metus caus. §. 1. vers. sed ne Inst.
de vi bon. rapt. l. si quis in tantum 7. C.
onde vil. 2. C. de priv. carc. quae lex ce-
ro, & iusto domino, qui rem suam priva-
tim repetit, in penam usurpatae auctoritatis
privata dominium auferit; nec ullibi distin-
guitur, an possessor sciverit, rem ejus, qui
repetit, esse, an ignoraverit. Ita cum quis
rem ex turpi nringue causa accepit, damni
in penam turpitudinis auferitur actio, &
conditio: (qua iure gentium competebat per
l. 24. in fin. ff. de act. rer. emot. l. 32. in
f. ff. de rebus cred. l. 1. §. fin. ff. de Cond.
sine caus.) est possessor scient ex turpi causa
accepit, l. 3. l. 4. §. 1. l. pen. ff. de
Cond. ob turp. caus.

Praetor quoque edixit, ut si quis domum

suam ludo praeberet, & ea re re iniurias,
damna, furta, &c. passus esset, actione,
qua eo nomine ipsi iure competere, priva-
tus esset in penam praebita in ludum domus,
est illi, in quos alio daretur, dolo; & ma-
la fide fecerint, & graviter deliquerint, l.
1. §. 1. §. 2. §. 3. ff. de aleat.

Quin in criminibus etiam gravissimis, uti
adulterii, quinquennii, in aliis saltem vi-
centiis, praescriptio accusationem tollit: uti
& doli actio biennio, iniuriarum, anno ex-
cluditur. Quin ergo praescriptio, quae enor-
missimorum facinororum rei ob utilitatem pu-
blicam prodest, minus prodesse possit posses-
ori saltem scienti rem alienam esse. Conf. Sect.
2. §. 20.

Quin igitur pari iure fas esset pueri negi-
gentiam civium, qui legem certum tempus
inquirendis rebus suis praescribentem asper-
nantur, & cum litis desit prope notitia,
litem magno reip. malo incubant. Immo cum
in criminibus etiam gravissimis, uti modo
dictum, quinquennii, vel saltem vicentii praes-
criptio accusationem abolet, qui minus lex
permittere possit, ut praescriptio prodesse scien-
ti rem alienam, quoniam ut atrocissimorum fa-
cinorum rei.

Quod si itaque salua aequitate naturali le-
gi licitum fuit usucapionem ita oblique nulla
bona fide introducere ex memoratis causis,
omni equidem labe, & scrupulo carere lex
illa XII. Tabb. quae usucapionem non ali-
ter admisit, quam si totum illud negotium,
ex quo possessor rem sibi comparavit, bona
fide gestum fuerit, adeoque quicquid in facto
bonitatis consistit, bona fide non caruerit;
cuius iuris aequitas multo luculentius appa-
retur, ubi ratio, seu principium, quod se-
quitur lex civilis, recte intellectum fuerit.
Ergo quale id sit videamus.

Scilicet, bona, & mala fides non sunt
nisi in hominum actionibus, & negotiis, &
tantum quaritur, an quod bonitatis egerint,
bona, vel mala fide egerint: uti de dolo,
cujus species est mala fides, nunquam queri-
tur extra hominum actiones, nec quicquam
dolosum dici potest, quam factum hominis.

Accurata itaque quam maxime est sanctio
iuris civilis, quod semper, & in omnibus,
qua factio possessoris sunt, bonam fidem re-
quirat, nec usquam possessori alium ius ex
facto ipsius tribuit, nisi tum, cum agit, bo-
nam fidem habuerit. Quod constat: nam
possessor est bona fide, & iusto titulo rem
accepit, non tamen medio tempore fructus
percipi-

percipiendo suos facit, si tuus sit: at alienus esse; cum fructus non nisi ex suo facto, scil. perceptione, acquirat, l. 48. §. 1. ff. de A. R. D.

Idem bonæ fidei possessor actionem ex edicto de damno infesto contra vicinum movere non potest, si tuus ades: quas possidet, alienas esse respiciat, l. 13. §. 9. de damno. inf. Eademque ratione nec Publiciana agere poterit, amissa medio tempore possessione, nisi tuum, cum agis, & repetis, bonæ fidei possessor sit, l. 15. §. 2. ff. de usucap. juncti l. 7. §. ult. ff. de publ. in rem act.

Hæc itaque omnia cum facto possessoris procedant, tempore quoque medio, quo facit, requirunt bonam fidem. At in usucapione solum initium, scil. negotium, quo possessor a non domino capit, facto igitur sit, adeoque bona fide fieri debuit; eo vero rite gesto, & re bona fide, & iusto titulo accepta, dominum post certum tempus, quo continuari debet possessio, sine novo hominis facto, atque negotio, sola potestatis legi, & vi juris adijcitur. Atque ita in ea saltem parte usucapionis, qua non facto hominis, sed potestate juris perficitur, lex non requirit bonam fidem.

Hanc vero hujus juris, ac differentia rationem esse, ut quod capio, i. e. usucapio, juris sit, perceptio facti, perspicue, & ex exercitio exprimitur in l. 48. §. 1. ff. de A. R. D. cuius verba sunt: Si eo tempore, quo mihi res traditur, putem vendentis esse, deinde cognovero alienam esse, quia persevere per longum tempus capio, an fructus meos faciam? Pomponius, verendum, ne non sit bonæ fidei possessor, quamvis capiat (i. e. usucapiat); hoc enim ad jus, id est capionem, illud ad factum pertinere, &c. Ex quo loco patet, bonam fidem in perceptione fructuum senseri, in usucapione vero ab initio requiri; utrumque enim in facto hominis consistit: ab reliquo tempore usucapionis, quo sola lex operatur, eam non requirit. Quia equidem ratio satis est constans, accurata, & sana.

Præterea si causam, ac finem usucapionis respiciamus, scil. ut licet tandem satisfiat, civique quieti sit, longe convenientior est dispositio civilis, quam canonica. Per illam enim id agitur, ut lapsa tempore, quod inquirendis rebus suis permixtum est dominis, & probata a possessore saltem iusta causa, & bona fide negotii, quod gesta, omnia alia iura, & questio conticescat. At dispo-

sitio canonum omnem fere fructum ad utilitatem publicam usucapionem convertit: cum enim usucapio introducta sit, ut tandem evidentius difficiat illa dominiorum disputationes, ac probationes, in harum locum per canones substituantur non minus difficiat disputationes, & probationes de totius mediis temporis, & plurimorum annorum non interrupta bona fide: qua re non minus prolixum litium ordo iterum panditur. Quin per hos canones & resuscitantur magis disputationes de dominio, & quod unicuique fere tutum, certumque remedium fuerat probandi dominii, destruitur. Nam usucapio cum suo initio, seu qualitate negotii, quo possessor rem acceperat, haud difficitur. & hoc modo dominium tuto, certoque probari poterit, at quantopere ille probandi per usucapionem dominii modus enervatus sit, ex quo invadere, & oppugnare eam usucapionem licuit, excitata hæc de totius mediis temporis bona fide, cuique obvium est. Quid enim difficius est, quam tot annorum continuam, & haud interruptam bonam fidem, nec ipsius possessoris tutum, sed & antecessorum, quorum ille tempora continuat, docere, cens tamen ti, qui intentionem suam in usucapione fundat, eam cum omni sua qualitate, & requisitis, probare debeat: arg. l. 10. pr. ff. si serv. vind. l. 2. ff. de Prob. &c. quicquid nonnulli scripturarum compilatores tenere dissentiant, vel transcribant. Quid vero certi, qua probatio esse potest in usucapione, in quam ingenti difficultatum, dubiorumque mole incurjari, quoque tam facile eludiri potest?

Unde nec evitatis hoc ius Canonum censuram JCorum. Job. Pet. de Ferrara JCtus Italus in pract. Pap. form. Respons. rei conv. vers. præscriptionis n. 28. defendens sententiam juris civilis addit: Nec obstat, quod periculum animæ vertatur: quia ista ratio, salvo reverentia, est multum fatua; & debet longe graviora in hos Canones subijci. Item Wesenbr. ad Schneklew. tit. de Usucap. in pr. n. 20. lit. l. de hac constitutione canonum ita loquitur: Nec ratio, nec decisio illius textus valet. Nam quid huc pertinet dictum Apollonii: Quicquid non fit ex fide, illud peccatum est? scil. æque illud intellexerunt, ut hæc iura præscriptionum, & dignius in hac luce Evangelii panemur iustitiæ talibus tricis imponi. Denique Gregorius JCtus, & Gallia sua laudat ad c. s. in l. X. de præscript. de eadem ita sentit: Illuc

Hunc locum serva interim, ut probes, quam cynici, & fufus olim fuerint, quæve isopentia, & incuria cui e Romanæ.

Quicquid fit, hodie jui hoc canonicum certo receptum esse constat: neque ideo hæc disputamus, ut in dubium illud vocemus, sed ut appareat, cum juris civilis dispositionem omni labe carere, optimæque ratione nititur, quia in republ. præferendum esse alteri; tum intolerabilem esse abusum, quo multi non perspecta vera juris ratione, prætextu cerebrina, generalis, parumque solida, quin fida æquitatis, conscientia laqueos nectunt, & cum sibi, tum aliorum imperitorum animis tam facile injiciunt.

» Equidem Beatus Syntkerus, vir omni clogio major, hanc sententiam B. Parentis suppressio nomine impugnavit, & male » reprehendit jui canonicum, ac rationem, » quod hic periculum animæ versetur multum, immerito fatum a Johanne Petro » de Petrar. appellari, existimavit: Addendo, modestius ratiocinari Ungepauerum ad tit. X. de præscript. n. 7, statuentem, nec » rationem Pontificis, nec decisionem in c. » f. X. de præscript. ratione carere, sed defumtam esse ex Pauli epistola ad Rom. 14. v. nō; Paulum autem non loqui ibi » de fide salvifica, seu theologica, & iustifica, sed de bona fide politica, & quæ » efficit ut omne id, quod fit contra animam nostri conscientiam, peccatum sit. Cur. » 44. c. 33. q. 3. de penit. dist. 3. Atque » hanc explicationem esse ex Chrysostomo, » Theophylacto, aliisque Patribus, & Theologis, eoque frustra, ac sufficienti absque » ratione rationem juris Canonici impugnari. » His Responder B. Parens in disput. de finibus bonæ fidei c. 2. secunda, dubio II. §. » 18. usque ad §. 27. his verbis:

JURIS Canonici dispositio nec superiori Disput. nec a Dd. vulgo reprehenditur: sed hæc ipsa ratio, & illatio, Quicquid non fit ex fide peccatum est, Rom. 14. v. fin. Ergo in præscriptione, omni tempore requiritur bona fides, c. f. X. de præscript. negatur: neque a Ferrariense tantum, sed a Wesembeco, & Cujacio, præclarissimis JCTis superiori Disput. idem in hanc rem allegari, expoditur. Cum igitur JCTi Pontificis ex Gallia, & Italia, dissimulare suum de ea Pontifici ratione voluerint iudicium, parum præter modestia Professoris Turingensi.

Cum vero in ipso dubii textu concedatur, periosque locum Apostoli de fide salvifica intelligere, contrarium siue suadamento assertur propter pauciorum opinionem. Neque jam de opinionibus, sed de veritate disputatur; neque hæc auctoritatibus, sed rationibus convincitur. Iis igitur missis, sententiam illi Apostolici, & quid inde inferatur, videamus.

Convenientissima igitur textui videtur receptio illa sententia, qua cum interpretatur de fide in Christum. Hæc cum illa fides est, quam ubique inculcant Apostoli, & sine qua omnis hominum actio, etiam virtuosissima, peccatum est: eoque sensu dicitur, gentium virtutes maximas fuisse splendidas peccata, propter coherentem actionibus nostris labem illam hereditariam, qua cum animam inficiat, omnes quoque inde procedentes actiones infectas esse necesse est. Nec adeo potest ullum hominis peccatoris factum, quantumcunque gloriosum, ob fontis inquinationem ab omni labe immune videri. nisi fides in sponsorem, qui pro labe ista satisfecit, eam abstergat, & deleat, & quod ob dictam saltem animæ maculam perfecta iustitia deest, sua satisfactione suppleat. Qui verborum horum sensus, quo nihil planius videtur, nihil ad bonam fidem usurpationis pertinet.

Sed nec magis ex altera illa interpretatione, qua in hoc Dubio II. assumitur, est admittatur, constitutio Juris Canonici inferri potest. Ex hac enim hypothese illi bujus, Quicquid non fit ex fide, peccatum est, sententia erit: Quicquid contra conscientiam fit, peccatum est. Atqui concessum, & in confesso est, Juris civilis quoque dispositionem vitio carere, & æquum, ac iustum esse. An vero contra conscientiam agit qui iui, quod vitio caret, & æquum, ac iustum est, sequitur? Leges a summa potestate late ubi iubendo obligant, ita permittendo tranquillam, tutamque reddunt conscientiam, si nihil adversum jui naturam faciunt: quemadmodum jui naturæ nullatenus adversari, constet, si magistratus publica utilitatis, & tranquillitatis causa certum tempus statuat, ceterique, ut cives intra præfixi temporis spatia in res suas immittunt, vel si hæc saluberrimam legem negligant, præea non audiantur, sed dominio rectem neglectionem calant.

Quanto minus igitur inferri inde potest, hanc consuetudinem, vel constitutionem jura

juris civilis, abque mortali peccato observari non posse, uti insinuat in d. c. fin. X. de Præscript. At jus a summa in terris potestate constitutum, quod æquum esse, Et omni vitio carere conceditur, quod negligentiam, quin contumaciam eorum, qui legibus eorum terminum ad inquirendum rem suam injungentibus non obediunt, domino rei sua punit, quod tranquillitati, Et securitati publicæ prospicit, litesque computat; an, inquam, hoc jus peccatum mortale observatoribus suis impingit ex allegato dicto Apostoli?

Quoi vero hac ratione, Et quanta peccata mortalia ita permissa erunt per ipsos Canones, qui partem sententia gravatam solo §. (postea 10.) dierum lapsu a jure appellandi excludunt, eoque ipso totum causa dantur, etsi eam justissimam habeat, nullum; c. 27. caus. 2. quæst. 6. c. 32. in fin. X. de Elect. c. 15. X. de sent. & rejud. idemque faciunt si quis saltem Apostoli intra 5. (deinde 30.) dies non pesterit, c. 24. d. qu. 6. c. 6. de appellat. in 6. Clem. 2. eod. vel terminum probationis lapsu passus sit, c. pen. X. de Testib. & attest. vel Emphyteuta bencium canonem non soterit, c. 4. X. de locat. & cond. Et c. In quibus omnibus, aliisque casibus, ob solam neglectum terminum præfixi, etsi satis angusti, pars suo jure accidit, idque lucro partis alterius cedit; nullo discrimine bona, vel mala fidei, Et adeo promiscue, ut nihil penam hanc impediatur, quem iusta restitutionis in integrum causa: qua vero eadem a que contra lapsum præscriptionis datur, v. g. ex causa iusta absentia, vel clausula generali l. 1. ff. ex quibus caus. mo). Quanto vero graviora sunt ista, quam ius illud, quo per usucapionem ei, qui bona fide, Et iusto titulo accepit, contra eum, qui tanti temporis moram in requirendis rebus suis commisit, acquiritur? Atque adeo multo magis hac essent mortalia peccata.

Quid si hæc dispositio juris civilis pugnet cum dicto Apostoli, Et ideo mortale peccatum inferat, cur neque ad Innocentii III. tempora jus hoc permiserunt tot christianissimi Imperatores, Constantinii, Theodosii, Justiniani, Et c. tot doctissimi Pontifices, tot eminentissimi Ecclesiæ præfissimi Patres, nec ab ævo saltem Constantinii M. ordinem christianum a mortali hoc peccato, nisi post novam integræ denotatæ seculæ, liberarunt? Taro doctissimos, Et religiosissimos JCtos

Toma. IV.

christianos, quorum opera in componendo juris civilis corpore usum est Justinianus. Hi an nescire hunc locum adeo tritum ut nullus magis? An mentem Apostoli non intellexerit? An si sciverant, Et intellexerant, adeo nullam conscientia carum buenerant, ut hanc pugnam legum, Et Apostoli sedare, hunc dissensum expurgare, atque mortale hoc peccatum abolere, cum facilissime potuissent, assernati fuerint?

At vero nimium distans vox illa *πίστις*, qua Apostolus utitur, Et formula illa juris Romani, bona fide. Quæ sit illa *πίστις*, de qua Apostoli agunt, constat: scilicet, *πίστις* illa, Et fides novi fœderis, quam ipsi perpetuo inculcant. Sed formula illa, bona fide, non explicatur per vocem *πίστις*, sed est propria legibus Romanis, Et quasi technica, quæ Græci, vel alterius lingue vocabulis propriis, ita ut vini ejus, seuqueque rite exprimant, reddi nequit. Si quis enim bona fide, Et mala fide vertat *καλῶ* *πίστι*, *κακῶ*, *πίστι*, (quod tamen apud Apostolum non est) parum Græce loqueretur, Et licet Græce, non tamen eo exprimeretur vis formula, bona fide. Unde Theophilus Paraphrastes Græcum retinuit formulam, Et ad §. si quis a non domino Inst. de rer. div. & tot. tit. Inst. de usuc. & c. utinquam Græce id vertit, sed semper retinet *bona fide*, vel per *πίστις*, *καλῶ*, *πίστις* uti Et cum vox usucapionis propria sit legibus Romanis, eam retinet *grace*, Et usucapi reddit *ἀνακτηριστικῶν*, d. tit. de usucap.

Toto igiturculo distat *πίστις* Apostoli a formula bona fide, quæ Et alius alio longe sensu in jure usurpatur: ut cum contradiculi alii dicuntur bona fidei, alii stricti juris; quæ distinctio jure quoque Canonico firmata est, c. 6. §. ad hæc X. de Excepte. c. fin. X. de Depof. Et opponitur hoc sensu bona fides stricto juri. Uti ergo nemo hinc intulerit, contradiculi stricti juris id esse peccata mortalia, quia quidquid non fit ex fide peccatum est; ita apparet, formulam illam bona fidei in legibus non esse id, quod Apostolus *πίστις* vocat.

Ut adeo credendum omnino sit, nec ipsum Pontificem mentem fuisse quasi, hæc ratio concluderet, sed pro more seculi exisse: solebant enim, cum pro auctoritate aliquid statuissent, vel similitudinem, vel sententiam aliquam, quæ quodammodo saltem ad id alludere videretur, et sacris adicere; uti cum in c. 6. X. de Major. & obed. ex eo, quod

quod Deus duo magna lumina, solem, & Luceam, in celo fecerit, duplex summa in mundo potestas, Pontificia, & Imperatoria, deducitur. Ita cum & vox Apostoli non, fides vertatur, & fidei quoque mentio in formula, bona fide, fiat, inde sumit Pontifex occasionem allegandi bujus sensus in re, quam auctoritate sua statuerat.

„ Si dicendum quod res est, conciliari, jus civile, & jus Canonium facili ratio, ne posse, arbitror: alia enim questio est, an dominus rei naturali jure per prescriptionem civilem dominium amittat, illudque in prescribentem transeat? alia, an is, qui sciens rem alienam longo tempore possidet, adeoque prescriptione dominium acquirit, tutus sit in conscientia?

„ Prior questio affirmatur: quia leges civitatis ob utilitatem publicam id statuunt; cives autem suo consensu sese legibus civitatis submiserunt. Dominus igitur suo consensu dominium amittit. (Vid. *supr.* l. 2. c. 23. §. 2.)

„ At quod ad alteram questionem attinet, negari nequit, prescribentem non esse tutum in conscientia. Sane, sola detentio rei alienae peccatum est, & injuria agit qui eam domino non reddit. Etsi igitur dominus propter negligentiam, praesumptam dominium perdit, ideo tamen peccatum intuitu Dei commissum non tollitur. Jus igitur domini tollitur per legem; sed jus Dei non tollitur, quod ei in prescribentem propter malum actionis competit. Atque hinc Canones non immerito crediderunt, animae periculum hic subesse.

„ Quod vero Canones ideo prescriptionem nullam declarant, in eo errant, quia ob utilitatem publicam, & ut tandem dominia rerum certa sint, dominus suo jure privari potest, inprimis cum ipse in leges civitatis consensit. Sane, per retentionem rei peccatum non cessabit; nam detentio rei alienae animo sibi lucrandi per se injuria est, quae intuitu Dei non expiatur per solam rei restitutionem. Exemplum furia hanc rem illustrabit: etsi enim dominus remittat actionem furti, id tamen non impedit quo minus fur coram Deo reus sit propter malam actionem, contractionem nimirum rei alienae; adeoque etsi rem ablatam nunc jure teneat, vitium tamen manet intuitu Dei.

Nam & haec judicium civile ut dominum tueretur]” Sed dictum est, inde necessario sequi, animo quoque ejus, contra quem allegator praescriptio, injici religionis vinculum; adeoque nec ex hoc exemplo Auctoris responso probatur.

Es hac distinctione facile solvitur nodus ille]” Immo distinctio illa in dominium, quoad effectus externos, & internos, non solvit nodum hunc, sed alia ratio, ne solvendus est.

Erit ergo idem jus, & non jus]” Non jus fuit antequam sententia pronuntiabatur; at jus fit post pronuntiatam sententiam, ex compromisso scil. partium, & ex lege, adeoque ratione quoque naturali.

In nostra vero questione &c.]” An scilicet capti fugere possint? & an gentes dominum tribuendo capienti animis servorum religionis vinculum injicere voluerint?

Nulla causa fingi potest cur gentes aliud spectaverint, quam externum illud]” Quod tantum in judicio humano, & quidem coactivo valeat, verum autem jus non det, indeque nec animis eorum, qui dominio tali subjiciuntur, ullum injiciat religionis vinculum.

Sufficiebat ut captis captores vellet parere]” Doctrinae hae sunt nugae. Sensus est, gentes, ut victores a caede victorum juve gentium in bello solenni indulto distrahent, insignia commoda in servos constituisse: non vero voluisse praeterea vinculum aliquod injicere animis captorum, quod eos a fuga impediret; idque, ideo, quod certi quasi essent, capientem, qui non moveretur utilitatibus illi. nec motum in vinculo illo, inprimis cum liberum ipsi sit iuramentum a servo exigere. At saepius jam dictum est, 1. non dari jus gentium voluntarium, nedum bellum solenne, cui effectus particulares gentes tribuerint: 2. Commoda illa in servos non jure gentium, sed jure naturae statuta esse: 3. Dominium in servos jure naturae acquiri ex judicio nostrae civitatis; idque pro vero dominio haberi, quamdiam servus est in nostra civitate: 4. ex judicio civitatis hostilis, quod captus sequitur, victorem injuria servum fecisse; illudque judicium effectum habere si hostis fugitivus ad suam civitatem redit: aequo hanc 5. causam esse cur servus fugiendo non

- non contra fidem, & religionem agat,
- quia ex suo, & civitatis suæ judicio in-
- juria fe captum asserit.

[*Isti utilitatibus*] " Scilicet, quas ex o-
• peris, & rebus fervei, item ex ejus aliena-
• tione captores percipere possunt.

Nec moturum eos fuerat vinculum aliquod]
• Quod ex veri, & naturalis dominii natura
• oritur. *Vid. Supr. n. r.*

Sibi necessarium credent] " Captores.
Poterant exigere fidem, aut iurjurandum]

- Si servus, qui occidi potuit, jurato pro-
- mittit, se non capessurum fugam. etiam
- ex judicio suæ civitatis obligatur, quia
- fides quoque inter hostes servanda est.

- 4 *Neque vero temere in lege* [§c.] " Auctor
• alio argumento probat, gentes noluisse
• victoribus in servos aliud dominium tri-
• buere, quam externum, i. e. non tale,
• quod animis fervorum vinculum injiceret,
• eoique impediret quo minus fugere pos-
• sint: quia scilicet in legibus, quæ per fe
• justæ non sunt, sed saltem majoris mali
• vitandi causa feruntur, interpretatio in
• meliorem partem facienda est. At verum
• non est, legem, qua captor jus acquirit
• in captum, non esse ex naturali æquitate:
• verum non est, legem hanc a gentibus de-
• mum, & quidem majoris mali vitandi
• causa, latam esse. Veram rationem natu-
• ræ, cur servus fugere possit, jam allega-
• vimus, quia scilicet ex suo, & suæ civi-
• tatis judicio, injuria captus est; quod ju-
• dicium vero tunc demum valet, & effe-
• ctum habet, si in suam civitatem revertitur.

Majoris mali vitandi causa] " Ut nimi-
• rum victores tot commodis illi inibi abstinere
• rent a cædibus fervorum. *Vid. §. 5. n. r.*

Florentinus] " L. 26. §. de capt. [§c.]

Utrum dimissus, an ei, vel salvasia [§c.]

- Nam cum ex suo, & civitatis suæ judicio
- injuria se captum dicat, ipse non peccat
- si ea injuria fe liberare studet: at quam-
- diu in potestate victoris est, effectum
- non habet illud iudicium; adeo ut si
- recipiatur fugiens, puniri ideo possit.

Jus captivitatis ita ju est, ut alio sensu

- plerumque [§c.] *injuria su*] " Auctor putat,
- ju esse ex jore illo gentium, quod in
- bello solenni effectus externos tribuit ejus-
- modi actui, at *injuriarum* esse ex jure na-
- turæ, si causa belli injusta sit: quod toties
- refutavimus.

Jus quoad effectum quosdam] " Immo Pau-

- lus nihil horum asserit in l. 19. pr. ff.

- capt. [§c.] *postl.* Sed ait saltem, servum
- fugientem, si ad nos revertitur, possi-
- minium recipere; idque inter populos li-
- beris moribus, legibus constitutum esse:
- ubi per mores intelligit jus naturæ, per
- leges autem pacta inter summas potesta-
- tes de ejusmodi culibus inita. Quin di-
- scite ait, jus hoc ex æquitate naturali in-
- troduci potest, & rationem quoque addit
- naturalem, quia ex judicio nostræ civita-
- tis injuria ab extraneis desinebatur, d. l.
- 19. in fin. pr.

Injuria si id, quod rei intrinsecum est
• spectetur] " i. e. juxta justitiam internam:
• at contrarium asserit Paulus.

- Si quis bello injusto captus in potestatem
- hostium venerit, ab eo non attamari furti
- crimine animam] " Hoc verum est ex
- judicio capti, & civitatis, ex qua captus
- est; at quamdiu subest judicio civitatis
- hostilis, quæ bellum iustum, & captum
- jure servum factum ait, tamdiu habetur
- pro fore, & tanquam fur poni potest: jam
- enim cum effectu illud iudicium obtinet.

Modo ipse neque suo, neque publico no-
• mine quicquam debeat domino [§c.]] " Im-
• mo etfi debeat domino vel suo, vel pu-
• blico nomine, tamen id quoque auferre
• potest, quia ex judicio suæ civitatis, quod
• captus sequitur, injuria ei facta est, cujus
• reparationem petere potest.

- Nam hæc, [§c.] *alia multa facimus poten-*
- tiores, [§c.]] " Auctor sibi objicit, quod gen-
• tes non videantur voluisse permittere fu-
• gam captis, quia eadem gentes deprehen-
• sos gravissime punire solent: at respon-
• det, hæc a potentioribus fieri, non quia
- æqua sunt, sed quia expedit. Vera respon-
- sio est, quod servi juste fugere possint ex
- judicio suæ civitatis, non ex judicio ci-
• vitatis hostilis. Adeoque tota res depen-
- det ab evento; si ad suam civitatem re-
- vertuntur, liberi sunt a pœna; si depre-
- henduntur, puniri jure possunt, nimirum
- ex judicio hostili.

- *Canones nonnulli*] " Recte Auctor ait, 5
- esse hoc dogma virtutis, & perfectionis.
- Multa timenda servi servo fugitivo; adeo-
- que magis ei expedit pati servitutem,
- quam tot fe exponere periculis.

Si ad servos referat, qui panam iustam
• ferunt, aut voluntaria pœnitione se addice-
• runt] " Nam ex his duabus causis jore nature
• aliquem in servitutem redigi posse, dixit

- Auctor *supra* §. 1. pr.

Sic ad eos, qui bello iniesto capti sunt] Immo non datur tale bellum iniustum, si utraque pars asserat iustam sibi esse causam; tunc enim iustitia causæ ab eventu dependet: interim utraque pars omnia agit ad sui defensionem, ac si iustam causam haberet.

Aut ex capitis nati, &c.] Hi sequuntur conditionem ventris, cuius pars sint; adeoque eodem quoque jure utuntur.

Quæ quamvis licita, animos tamen a Christianismo alienos &c. possent offendere] Rectius: *tamen* dominorum gratia, ut illi ab insidiis servorum tui sint; *tamen* gratia servorum, ut iudiciis divinis se patienter submittant, neque tot periculis, quæ fugam sequuntur, se exponant.

Similemque in modum accipi possunt Apostolorum ad servos monita] Apostoli itidem patientiam inculcant quamdiu ferunt; quo ipso non excluditur facultas fugiendi.

Quod æquitati naturali consentaneum est; nam alimenta, & opera, sibi mutuo respondent] Immo hæc non est ratio naturalis: car capti servire debeant: neque ob alimenta, quæ percipit captus operas præstat, sed quia victor omne jus in victum, adeoque omnia quoque commoda, quæ ex servo capi possunt, sibi acquirit, non habita ratione proportionis inter operas, & alimenta.

A D §. VII.

SERVUM domino jus illud externum exsequenti resistere illa iustitia officio non posse] Dixi, i. jus servitutis non esse ex iustitia aliqua externa, i. e. non defendi saltem ex jure Gentium quoad effectus domini externos, sed ex ipso jure naturæ; adeo ut captor verum, & naturale dominium in servum exercere possit quamdiu est in ejus potestate: & si j. servus fugit, (uti fugere potest, quia ex iudicio suæ civitatis injuria se captum ait) resistere ex eadem ratione potest persequenti salva conscientia, quia injuria se recipi contendit. Si vero 4. actu recipitur, pati ea debet, quæ domino ex iudicio suæ civitatis licita sunt.

Quæ diximus, manifesta discrepantia] Immo non est discrepantia.

Quod quidem non sola agendi imperitate, sed & judiciorum stela constat] Ex

hypothesi enim Auctoris iura interficiendi, holtem, & capiendi res, & personas hostium, sequuntur demum ex jure gentium voluntario; quod nun verum jus dat, sed saltem impunitatem infert, & dominum aliquod externum tribuit, illudque defendit, etsi injuria sit. *Vid. c. 1. §. 2. & supr. §. 6.*

Inane erit si ex adverso jura resistendi maneat] Auctor servo concedit licentiam fugiendi, non vero resistendi. Ratio, nem differentie dat, quod posteriori causa inane fores jus externum a gentibus introductum. Equidem ratio hæc frivola est, quia jus tale externum non existit, adeoque inane reddi per resistentiam servum non potest. Sed & dixi, jus fugiendi, & resistendi, ex pari ratione licitum esse, sed effectum non habere nisi ubi ad suam civitatem reversus sit servus; in civitate hostili autem prævalere iudicium domini.

Licebit & magistratus dominum tuenti] Hoc omnino verum est, quia & dominus, & magistratus servum jure captum esse, asserunt: quod iudicium in eorum civitate valet.

Ex jure gentium dominum in illo dominio, ejusque usu, defendere debeat] Immo id non est ex jure gentium, sed ex jure naturæ: quia enim ex iudicio illius civitatis servus jure captus est, ideo & a domino, & a magistratu puniri potest.

Est ergo jus hoc simile et &c.] Immo magna hic subest differentia. Subditi nunquam vi resistere magistratui possunt, quia ejus arbitrio, & iudicio, nitro se submittere: Capti vero non nisi vi nostræ potestati subsunt, adeoque contendunt, injuria se detineri, eoque fugere, & vi resistere ex suo, suæque civitatis iudicio possunt; nisi metu pœnæ, quam captor ex iudicio suæ civitatis licite a servo sumere potest, deterrescant. Hinc jam supra assertum hoc Auctoris, quod jus resistendi magistratibus ex consensu demum gentium sublatum sit, refutavimus.

Utrumque] Jus scilicet non resistendi magistratibus, & dominis.

Et sperentur æterna] Apparet ex his, Augustinum plane non loqui de jure, sed de eo, quod virtutis est; neque eum de foro soli, sed de foro poli agere.

A D §. VIII.

[*us istud gentium de captivitate*] " Cum
 " tale jus gentium non existat, nec recipi
 " illud circa captivos a gentibus potuit. Ser-
 " vitus naturæ jure probatur, & experien-
 " tia docet, apud pleraque gentes eam
 " obtinere.

" *Nec semper*] " Ita enim apud Germa-
 " nos olim obtinuit, hodie autem in usu
 " esse desit.

" *Nec apud gentes omnes*] " Apud Indos
 " servitutum nullam esse, scribit Strabo l.
 " 15. p. 710.

" *Universaliter loquuntur*] " Ita enim ait
 " Grotius in l. 1. §. 1. ff. de his, qui sui,
 " &c. nam apud omnes perque gentes avi-
 " madoverere possumus, dominus in servos vi-
 " ta, necisque potestatem fuisse; & quod-
 " etiamque per servum acquiritur, id domi-
 " no acquiritur.

" *Partem notioem*] " Immo jus servitutis
 " a natura est; & qua tale apud omnes per-
 " æque obtinet, licet quædam gentes jus
 " hoc remiserint. Sed & ignotas Romanis
 " gentes jus in captos sibi arrogasse plenissi-
 " mum, Americæ exemplo notum est.

" *Persingum erat servis*] " Equidem Ofsian-
 " der existimat, agi in allegato Deutero-
 " nomii loco c. 23. de servo gentili, qui
 " hostem deserit, & ad castra nostra trans-
 " fugit: at id admitti nequit, quæ enim
 " unquam gens transfugas reddet hosti?
 " Verius est, loqui de servo, in quem do-
 " minus severe nimis dominium exercuit.

" *His, qui nulla sua culpa in eam calamita-
 tem deceruerunt*] " Unde Auctor su-
 " pra l. 2. c. 21. §. 1. n. 1: ad asyli ju-
 " ra retulit hoc beneficium.

" *Quod in solo Francorum*] " Vid. Thun.
 " l. 2. pag. 230. Idque de Belgis quoque,
 " & aliorum Christianorum terris verum ef-
 " fe, docet Corssius. vol. 2. dec. 80. Gu-
 " delin. de jur. Nov. l. 1. c. 4. Grun-
 " werg. ad tit. Inst. & Dig. de his, qui
 " sui, vel alieni. &c. Testis b.

" *Sed & aliis qualibetlibet*] " Scilicet, qui
 " etiam ex delicto, & pacto suo, adeoque
 " ex iusta causa servi facti sunt.

A D §. IX.

" *Sed & Christianis in universum pla-
 cuit*] Hoc jus mere positivum, & ex pie-
 tate christiana inter eos, qui nomen chris-
 tianum profitentur, receptum est; indeque
 gentilibus non observatur, sed talionis
 jure personæ in servitutem redigi possunt.
 Atque id Hispani, Lusitani, Galli, An-
 gli. Belgæ, &c. cum Indiæ populis obse-
 vant; quin Hispani jus vitæ, & necis, se-
 verius exercent, ac unquam Romani exer-
 cuerunt.

Sed alia questio est, an Christiani In-
 dos extra bellum in servitutem redigere
 possint? Affirmat in Petrinus Bellus de re
 milit. p. 2. tit. 12. propter l. 5. §. 2. ff.
 capt. & possit. ubi is, qui a gente capitur,
 cum qua nec amicitia, nec jus hospitii est,
 servus fieri dicitur. At ex infra dicendis ap-
 paret, dictam l. 5. loqui de hoste, cum
 quo quidem pax facta est, non vero ame-
 nestia; adeoque ubi injuriæ mutue durant.
 Quicquid ergo inde ad nos pervenit, ser-
 vitori subijcitur, & contra. Quod vero alii
 ex stupore gentium servitutis causam deri-
 vent, refutavimus alibi.

Additio.

" Equidem nihil nobis video, quo mi-
 " nus etiam inter Christianos jus servitutis
 " obtinere possit; neque in sacris ei aliquid
 " contrarium statuitur. Sed & jus vitæ, &
 " necia in captos naturæ jure nihil iniqui
 " continet; quod rationibus supra probavi.
 " Busbequius queritur, sublatam a Christia-
 " nis servitutem esse magno eorum incom-
 " modo. Epist. 3.

" Cæterum, Hispani nullum jus in Ame-
 " ricæ populos habuerunt, adeoque servi-
 " tutis jugum eis imponere nullo jure po-
 " tuerunt. Neque ex d. l. 5. nullum sibi
 " præsidium querere possunt, quia lex illa
 " loquitur de gente, quæ vere hostis est,
 " quæ res nostras, & personas capit, ac
 " has in servitutem redigit, adeoque in
 " quam jure talionis quoque paria exerce-
 " ri possunt: Jure Romano autem pro ho-
 " stibus ideo non habentur, quia apud eos
 " tantum hostes dicuntur, quibus bellum
 " publice decretum est.

" *Quam ut a miseris hominibus interficien-
 di abduci nequirit, nisi minoris scilicet
 concessione*] " Auctor in præcedentibus sup-

M 3

,, possit,

posuit, gentes communil placito varia commoda in servos ideo permisisse, ut eorum intuitu abstinere captores a caede captorum. Hoc jus gentium ad Christianos non pertinere, ait, quia illis ex doctrina Servatoris cognitum est, nec minori fœvicia, adeoque nec commodis servitutis, uti licere. Nos diximus, legem Christi non loqui de jure naturæ, sed de charitate, & perfectione; adeoque quæ ibi traduntur, in nostrâ disciplina nihil probare.

- 2 Donec persolutum sit pretium] An ergo lyron petere licitum est? Affirmator. Nam cum jure naturæ victor operas ex cupis acquirat, in ejus locum æstimatio etiam, inter Christianos peti potest.

Cujus affirmatio est in arbitrio victoris] Nam is pro lobito jus operarum, & utilitatem, quam inde sperat, æstimare potest. *Burgers. cent. 1. c. 37.*

Nisi certi aliquid convenerit] Nam plerumque pacto inter bellum gerentes id definitur solet. *Burgers. d. l. Testm. b.*

Solet concedi singulis, qui ceperunt] Immo præda omnis, adeoque & persona, cedoni principi bellum gerenti; is vero potest commodum hoc relinquere capientibus. Hodie plerumque distingui solet inter personas honoratiores, & minoris dignitatis, ut illi cedant Principi, hæc singulis; prout exempla ex disciplina bellica Imperatoris, Belgarum, aliorumque, assert Testmarus in not. b.

C A P U T V I I I.

De imperio in victos.

- I. Acquiri bello & imperium civile, tum ut est in rege, tum ut est in populo, & ejus acquisitionis effecta.
II. Acquiri & imperium herile in populum, qui tum civitas esse desinit:
III. Interdum hæc misceri.
IV. Acquiri & res populi etiam incorporales; ubi tractatur questio de chirographo Thessalorum.

* L. I. Q U I * sibi singulos subjicere potest servitute personali, * nihil mirum est si & 1 universos, * sive illi civitas fuerunt, * sive civitatis pars, subjicere sibi potest subjectione sive 2 mere civili, * sive 3 mere herili, * sive 4 mixta. Hoc argumento quidam utitur in controversia ^a de Olynthio apud Senecam: *servus est meus, quem ego emi belli jure* (aa) *vobis, Athenienses, expedit; alioquin imperium vestrum in antiquos*

^a Contr. 34. pag. 390. Edit. Gron. 1704. for.

G R O N O V I E.

1 Universos] Magnam numerum hominum, sive illi absolvant corpus civitatis, sive membrum faciant illius corporis, veluti republicæ, regnave urbs una, vel plures.

2 Mere civili] Ut eos adjungat ad participandos civiles honores, ut reges, & primi consules Romani, qui hoc maxime auxerunt urbem, quod victos populos migrare Romanæ coegerunt, & eis res civitatis dederunt.

3 Mere herili] Ut omni crepta libertate, tantum pro subiectis, aut tributariis habeat.

4 Mixta] Ut parte, vel specie libertatis relicta, aliam conditionem stipendiatorum, vel provinciarum eis imponat.

(aa) Locum istum, in Edit. & MSS. corruptum, ita restituit Vir Eruditissimus JOANNES SCHULTINGIUS: *Belli jure. Id turri vobis, A. exp. alioquin — redigitur: quid, quid est bello partum perditis. Contra ait: Ille est. Mihi in prioribus verbis, quem ego emi belli jure, deesse videtur captum, aut quid simile. Neque enim Victor servum belli jure emerat, sed venditum ab eo, cujus erat jure belli. J. B.*

G R O -

habere victor, + quibus militari eos velit, ipsum jus, atque arbitrium est : + idem in bello solenni victis locum habet. + Nam deditione sponte permittit, quod alioqui vis esset ereptura. Scaptius apud ^a Livium : agrum, de quo ambigitur, finium Coriolanorum fuisse, capsisque Coriolis jure belli + publicis populi Romani factum. Annibal in oratione ad milites apud ^b eundem : quicquid Romani tot triumphis partium, congestumque possident, + id omne nostrum cum ipsis dominis futurum est. Antiochus ^c apud eundem : quo victo cum omnia, quæ illius fuissent, jure belli Seleuci facta sint, + existimare sue ditionis esse. Ita Pompejus ^d, quæ Mithridates bello capta inuiperio suo adjecerat, + populi Romani fecit.

2. + Ergo & incorporalia jura, quæ universitatibus fuerant, sicut victoris quatenus velit. Sic Alba victa, quæ Albanorum jura fuerant + sibi vindicarunt Romani. (cc) + Unde sequitur, omnino liberatos Thessalos obligatione centum talentorum, quam summam cum ipsi Thebanis deberent, Alexander Magnus Thebarum dominus factus jure victoriæ ipsis donaverat : neque verum quod pro Thebanis apud ^e Quintilianum adferretur, id demum victoris esse, quod ipse teneat : + jus, quod sit incorporale, apprehendi manu non posse : + aliam conditionem esse heredis, aliam victoris, quia ad illum jus, ad hunc res transeat. + Nam qui dominus est personarum, idem & rerum est, & juris omnis, quod personis competit. + Qui possidetur, & non possidet sibi, nec in potestate habet ^f qui non est suæ potestatis.

3. Immo etiam + si quis populo victo jus civitatis relinquit, potest quædam, quæ civitatis fuerant, sibi sumere. In ipsius enim arbitrio est, + quem velit esse sui beneficii modum. Imitatus fuit factum Alexandri Cæsar, + donato Dyrrhachinis ære alieno, quod nescio cui adversarum partium debuerant. Sed hic obijci poterat, bellum Cæsaris + non ex eo esse genere, de quo jus hoc gentium constitutum est.

Fædere, quod, expulsis Regibus, Populo Rom. dedit Persenna, teste PLINIO, *Hist. Nat.* Lib. XXXIV. Cap. 14. J. B.

(cc) Vide §. 9. Capitis sequentis, & confer PUFENDORFIUM, *De Jure Nat. & Gentium*, Lib. VIII. c. 6. §. 20. J. B.

reddere quæ Judæorum tenebant a senatu non concessa, & ante Cassii bellum possessa. Memorat *Josephus* (Ant. Jud. XIV, 12. §. 4. *divis. Judææ*.) Vide & *Bizarum* *Genueus* *historiæ* libro X.

G R O T I I.

G R O T I I.

d Non ex eo esse genere, de quo jus hoc gentium constitutum est] Antonius Tyrtius iussit

12 Quam velis esse] Quousque velit indulgentiam suam patere.

13 Non ex eo] Non iustum, sive solenne, quia civile fuerat.

HENRICI DE COCCEII
COMMENTARIUS
IN
HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. VIII.

HACTENUS Auctor egit de captura privatarum personarum, aut rerum, & cinam acquirantur. Hic tractat de captura jurium publicorum, seu totius imperii: & sit, ut singulos, ita & civitatem capi posse, eoque redigi in potestatem victoris vel civilem, vel herilem, vel mixtam, §. 1. *Civile* autem imperium esse, ait, quoties acquiritur quale fuit in rege victo. *Herile* esse vel *patrimoniale*, si acquirit ut est in populo, §. 1. n. 3, vel *mere herile*, si ita acquirit ut civitas esse destinat, §. 2. *Mixtum*, ubi servitus miscetur cum personali aliqua libertate, §. 3. Per hanc occupationem, ait, transferri in victorem omnia jura publica, etiam incorporalia, §. 4.

Sed cum ex his positionibus nihil certi sequatur, substituenda hic sunt solidiora principia.

PROPOSITIO I.

Vincere duo significat; 1. alio qualitercumque superiorem esse: 2. in potestatem armis redigere; de quo hic.

DEMONSTRATIO.

Hactenus de processu belli egimus: ordo igitur est ut quemadmodum in processu juris ad sententiam, ita in processu belli ad victoriam veniatur, quæ instat sententiæ est. Per victoriam autem non intelligimus quemlibet actum, quo quis alio superior est, sed talem, quo quis in alterius potestatem redigitur: prior enim actus nullum effectum juris habet, sed tantum aliquem gloriæ: ut alimentur milites, & subditi; unde sæpius videmus, utramque partem eam gloriam affectasse. Tale est, quod narrat Livius L. 2. c. 6. §. 2. cum Sabini accipiti prælio digressi castra postero die in tutiora loca retulissent, id suis Consulibus vi-

sum, cur pro victo relinqueret hostem. Item cum Livius Dux Romanorum classem Antiochi in portum Ephesinum fugasset, atque ante portum aciem instruxisset, dicitur eo satis expressisse confessionem victis Liv. l. 36. c. f.

De posteriori ergo vincendi specie sola hic quaestio est, nimirum, quando per victoriam aliquid in nostram potestatem redigitur.

PROPOSITIO II.

Posterior species duplex est, vel ratione certi actus, vel ratione totius belli.

DEMONSTRATIO.

Ratione certi actus victoria reportatur, si hostis vel prælio vincitur, vel urbs occupatur: ratione totius belli, quando totum territorium hostile in nostram potestatem redigitur, adeoque ipsum imperium acquiritur.

PROPOSITIO III.

Vincitur autem CERTO ACTU aut rei, seu persona singularis, aut universitatis: priori facto jura privata quaeruntur, posteriori sola jura publica.

DEMONSTRATIO.

In victoria igitur, quæ in certo actu reportatur, distinguendum est, an res singularis ea victoria quaeratur, an universitas. Si prælio hostis vincitur, saltem acquiritur id, quod captum est, adeoque res, & personæ hostium; at urbe capta non acquiritur jura singulorum, seu jura civium privata, sed solum jos publicum civitatis. Differentia hæc nititur ratione naturali: nam 1. quod commisso prælio capitur, præda est, quæ capitur a resistētibz, & in fugam actis; sed

sed occupata, & in potestatem redacta urbe non amplius resistunt cives, &c. 2. Actus unus, idemque est, quo hostis fugatur, & praeda acquiritur, quia res illae non sunt amplius in potestate, & custodia hostium, qui fugati sunt, sed in custodia victoris, neque adeo opus novo actu occupationis; at hic actus, quo pellitur hostis, est actus belli; ergo res capta bello quaesita est. Occupata vero urbe bona civium privata sunt adhuc in eorum custodia; adeoque alius est actus, quo urbs occupatur, & ejus jura publica; alius, quo bona privatorum. Hæc ergo occupatio bonorum non est actus belli, quod occupata urbe jam cum ea finitum est, sed vis, quæ illicita est. In momento enim urbis capte nec amplius resistunt cives, nec hostes sunt, sed subditi, cum quibus non vi, sed judicio agendum est. Quam rationem differentiae explicavi in *Disp. de jure victoris* §. 32.

Additio.

„ Alibi probavi victorem non tantum jus
„ in jura; publica civitatis acquirere, sed &
„ omnia jura privata ejus arbitrio, ac do-
„ minio subijci: adeoque occupata civitate
„ singulos quoque in servitutem redigi
„ posse.

PROPOSITIO IV.

Toto bello vincitur hostis, cum per ultimam victoriam in nostram redigitur potestas, quo factio imperium acquiritur.

DEMONSTRATIO.

Per ultimam victoriam igitur acquiritur plena potestas in populum victum, adeoque in omne id, quod publici juris, seu populi est: i. e. imperium. Quod infinitis gentium exemplis probat Auctor hoc capite. Unde victor fit magistratus, victi autem ejus subditi: adeo ut nil nisi in subditos statui possit.

Neque obstat, quod hæc acquisitio longe videntur excedere damni accepti modum, & iniquum sit pro modica iniuria integra regna, & imperia auferre: nam culpa est victi; victor non potest dici jus suum recuperasse, nisi ita recuperaverit, ut hostis aufferat ipsi amplius nequeat. Quia enim plene ipsi restitui jus debet, non habet plene, quod armis ei iterum auferri possit. Ea autem possidendi securitas non queritur, nisi hostis vel per transactionem ultro cessarit, vel cum omni sua potentia, qua testi-

fit, in potestatem victoris transeat. Si ergo transactio nulla intercedat, (quæ non nisi utriusque consensu fit) necessarium est ut per ultimam victoriam omnia in potestatem victoris transeant, ut ille securus esse queat. *Cons. disp. nostra de jure victoris* §. 9.

PROPOSITIO V.

Non ergo victori tali competit jus capiendi personas, vel res singulorum, vel eas vastandi.

DEMONSTRATIO.

Explicavi hanc propositionem in disputatione de jure victorie §. 10. usque ad 32. Verba hæc sunt.

Hinc jam manifestum fit, quod post victoriam, per quam hostis, aut quod hostium est, in victoris potestatem redigitur, desinit jus belli, ac incipit jus imperii; illa enim necessitas defensionis, quæ sola iustitiam cadum, castitatem, ac prædationem in bello sustinet, nunc cessat, cum res jam sit in victoris potestate, adeoque jure imperii, cui parere victi tenentur, agere possunt. Desinit igitur vis, cum iudicio tanquam in subditos agere victor potest, neque amplius ut hostis, quid ad vincendum utile, sed ut pulex, quid iustum sit, decidit.

Hinc porro concluditur, quod jure belli ante victoriam hosti competat jus interficiendi hostis: non enim adigi hostis ad satisfaciendum potest, nisi viribus, quibus resistit, recessu, ac debellatis, quod proinde iustum est per §. 7. sup. At vero victos, captosque occidere non licet: cum enim resistere amplius nequeant, sed sint in potestate victoris, cessat illa necessitas, indeque natum jus in bello occidendi; & imperium in eos, non jus belli exercetur.

Unde licet obfessa urbe cives promiscue occidi jure belli possint, capta tamen urbe non possunt, nisi commiserint ut supplicis digni videantur: quo tamen casu non ut cum hostibus jure belli, sed ut cum jam subditis imperio ita agendum, ut innoxii a noxiis separarentur, & si soli causa cognita, ac pro modo delicti puniantur. Id præstitit Senatus Romanus recepta bello Capua, quæ ad Hannibalem deferat: Severe enim, & celeriter in maxime noxios animadversum; multitudinem civium dissipatam in nullam spem reductis; non sævum incendiis, ruinisque in tecta innuxa, murosque; atque ita res compositas ibi fuisse consilio ab omni-

ni parte laudabil, narras, & dignis encomiis prosequitur Livius lib. 26. Hist. c. 16.

Hoc Solymani quoque iudicium fuit, cum ar. is Buleusis praefidarii Germani, reluctante, & ideo in vincula confecto praefecto suo Thoma Nalaftho Ungaro, dedicationem Turcis sub lege libere abeundi fecissent; eos enim omnes, cognita in ducenti suorum perfidia, Solymanum Jantarvis trucidandos tradidit: uti recenset Pausus Joannis Histor. lib. 28, factum hoc scivitis, ac immunitatis arguens. Cur enim, inquit, Germani cum beneficio ipsius peccavissent, & diplomata libertatis obtinuisent, usque adeo crudeli nece muldandi videri potuerint, cum ipse Solymanus in ea alienae perfidiae causa propriam abruptae fidei notam subiret, & quam quarebat iustitiae laudem tam crudeli, quam turpi sententia praeverteret? At si ex vero rem estimemus, fatendum, duplicem in hoc negotio Praefidarii causa versari, alteram initii cum hoste pacti, alteram commissi in ducenti factoris; qua diversissimo jure censeri debent. Pactum enim inter hostes initum fuit, nec ad impediendum iura, & criminum penas, sed belli vim, ac injurias pertinebat; eoque pacto comprehensum erat: ne victor vel pure belli in eos agere, vel ut hostes ledere, vel ut bello captos deinere posset, sed ut eandem illi, quam pene securitatem haberent; non vero id altum, ne jure imperii deditione quasit in crimina corrum inquirere, eaque non ut hostis, sed ut Dominum, aut iudex, punire queat, cuius in media quoque pace Magistratus illicceat. Sed neque obstat tale pactum, etsi fuisset, cum non valens pactum, quo expressa criminum impunitas est promissa, per l. 7. §. 14. ff. de Pact. nullum obstat pactum, quo longe aliter res causa fuit. Nec incompetens utique iudex Solymanus post dedicationem erat, ut Joannem existimare videtur; etsi enim illa deditio non alter, ac lege libere abeundi facta sit, dum tamen in loco dedito conmorati sunt, agi ibi, ubi reperitur, de crimine potuit, l. 1. c. ubi de crim. ut ostendimus in Dispo. nostra de plurium locorum concurrente potest. ac tit. 3. §. 10. Sane, aut tantum panem, & quidem omnes aequi meriti fuerint, alia quaestio, & facti est; quod hic non pertinet.

Villos autem intelligimus, non qui adhuc resistunt, aut quorum vis adhuc metuitur (in illos enim nondum victoria, sed pugna est, in cuius discrimine, atque ardore spa-

tium non datur acquirendi, metumque adhuc ab altero sit, an ideo capi possit) sed qui in primis hostium potestatem vel exitu praelii, vel deditione pura procreverunt. Nam & ipse Scipio Africanus Imperator summus, cum Numantini dedere se vellent si toleranda civis imperarentur, ceram, & sine exceptione victoriam voluit. Flor. lib. 3. c. 1. Unde non adeo improbandum ex ratione juris belli videtur consilium, quod Romanis cum Uffen oppidum oppugnarent, & oppidani servorum decem millia offerrent, liberis autem veniant orarent, ideo id accipere noluerint, quod tantam multitudinem custodia cingi arduum, adeoque adhuc metuentia esset resistencia: ut refert Tacitus lib. 12. Annal.

Igitur & nondum dediti, & deditionem pure offerrentes in eadem causa, & recipiendi sunt, cum & in illos nulla amplius de defensionis necessitas. Inopia igitur illa Alibani hominis inopi vox fuit indigni vita iudicantis, quorum maxima gloriam illius perturbata jam esset, & cum Prospero Colunio expostulantis, quod in deditionem eos accepit. Quanto vero dicinius est illud Ciceronis: Hi, qui armis positae ad Imperatoris fidem confugunt, quamvis aries murum percussit, recipiendi sunt. Lib. 2. de officiis. Et aliud magni illius, quem modo diximus, Africani exemplum? Cum enim in Hispania nova Carthagini non quassata, sed consensa jam mania esset, & in tota urbe cades iam passim fierent, nec ulli peribition obvio parceretur, tamen deditione secuta statim signo dato cadum finis fuisset. Liv. lib. 26. Histor. c. 48. Et in praedicta Taciti relatione Romani sanum putarunt, deditos trucidare, ideoque reiecta deditione id egerunt, ut jure belli caderent; quo ipso inter iam belli, & victoriae, munusculum distinguitur. Hoc igitur juxta inter illos gentium mores, quibus servitus in bello, ac potestas occidendi servos inter privatos obtinebat, conservatum fuit. hostis utique negigi non debet. Neque excusari scivitis in victor potest nulla ratio, neque illa contumacia resistendi, ut recte docet Grot. lib. 3. c. 4. §. 11. De talione vero deinceps agimus.

In/anitum quoque, & seminarum, (quae belli opere plane abstinent,) aliud juxta in bello, ac post victoriam videtur, sed dicere sinode. Olim enim durante consuetudine occidendi impune servos, plus post victoriam in eos licuit, quippe iam servos: neque juris opinio, sed sola aetas, ac aetas miseria-

sid nonnunquam eos in iuriis bellorum eripuit. At vero iure gentium est ne belli quidem ius in eos exerceri possit, cum nullum momentum viribus hostium afferant, nec belli munus obicit, nec defenso aliqua contra eos allegari possit; tamen minus iure victoria in eos licet. In bello enim saepe iusti ita visis sunt, ut parci eis nequeat; atque ita obfessi viribus eadem necessitas, qua hostium, etiam illorum cadem, si forte casu telo eos obiciat, defendis, cum destinatione mittentium discerni a civis non possint. Nec mox, quod ipse Deus iniecit Hebrais, ne vel sexui, vel atati Canaanitarum hostium parcerent. Hebraei enim duplex genus bellorum fuit: alterum commune, quod sua auctoritate, eodemque quo alia gentes, iure gerebatur; alterum speciale in septem populos, quod speciali Dei mandato, ejusque arbitrio gessere: in hoc non in illo, mandata sunt insantium, seminarumque cades. Deut. 20. v. 10. & seq. Late Seldenus de jur. gent. lib. 6. c. 12. & seq. Scibit. de jur. reg. c. 5. th. 16. Ejusque specialissima causa fuit: Deus enim horum septem populorum terras, ipsi propter idololatricam, & maximorum scelorum consuetudinem auferendas, Abrahamo, ejusque posteris donaverat, eosque execrationis, atque extirpationis juri condemnaverat. Hujus damnationis sententiam quasi exsequendi munus, & vindictam Israelitis, quibus in istum eventum has terras promiserat, Deus injunxit: qui proinde non suum, sed Dei bellum; non ex libitu, sed ex formula execrationis, qua ad mulieres, & infantes quoque pertinuit, persecuti sunt. Indequ adeo severe Deus ipsos Hebraeos increpavit, saepe quoque punivit, quando sine mandati sui vel intempestiva misericordia, vel alia de causa non impleverint. Neque tamen hac in infantibus pena proprie fuit, sed quasi materia calamitas, uti alios infantes quocunque casu, qui vero semper arbitrio divino regitur, occidant.

Ex eo, quod de jure in hominum vitam diximus, colligi potest, quid de bonis, aliisque eorum rebus statuendum. Belli enim jure omnia illa, quibus hostium vires alii, firmarique videntur, vastari, ac destrui possunt; cum quicquid vires hostium auget, id parvis nostri vindicationem impedit. Unde bonis alii re quidam statuant, arbores fructiferas bello excidi posse; voluptuarias, & inservitutas non posse. Vid. inf. §. 21. Qua ratione quoque certum sit, quod armorum

lege, quicquid alendo, instruendo, habendoque militi collectum, paratumque est, totum exuri, consicrique liceat; quod vero ad usum, molitionemque, non liceat. Tantum enim abest ut accessione civium hosti inferat, ut ear magis aterat, atque moliat; uti Hannibalis, & Panorum animos nihil seguiore reddidit, quam Capua delitia.

At post victoriam, aut cum jam in potestate vestra, occupationeque est; nihil eorum vastari, aut pessumdari fas est, quia vires hostium non auget, cum hostes amplius non sint, nec bellum, quod victoria in victos datus, tunc adhuc instruit. Jam enim jus armorum in jus imperii versum est, ut defendi tanquam a domino, ac principe jure, non vastari, ac dirui, ut ab hoste, devictorum res debeant.

Frusta vero: inmodica veterum exemplorum licentia, & recepti omnium Gentium mores afferuntur. Nituntur enim ista generali illa populorum consuetudine, qua bello capti servi fiebant, per quos omnia dominis acquiruntur, ut dicitur in d. §. 1. Inf. de his, qui sui, vel al. jor. l. 1. §. 1. ff. eod. Et cum licitum fuerit privatis quoque, & promissa servos sine causa occidere, dict. §. 1. & d. l. 1. §. 1. (quem abusus communis gentium error in jure hanc recte certat) non mirum, quod in bonis eorum omnia permixta fuerint. Hic mox eam sciendi licentiam, ut diximus §. 2, atque exemplorum frequentiam peperit.

Fuere tamen & in communis hoc gentium consensu generosa mentes, qua morem eorum improbant. Pars victoria, inquit Cicero Lib. 1. offic. conservandi sunt qui non crueles in bello, nec immanes fuerunt; his boni jure imperii panam debitam statui a victore posse, praedicimus sup. §. 12. Atque inde laudat idem Cicero prius Romanos, qui Tusculanos, Aenos, Volscos, Sabines, Hernicos in civitatibus etiam acceptant; improbat vero eversam Corinthum. Denique eos hac sanctissima ab ipso addidit: In quo tantopere culta apud nostros justitia est, ut ii, qui civitates, aut nationes devictas bello in fidem receperint, eorum patroni essent more majorum. Ita judicarent quoque Romani Capua recepta, idque egregie Livius commendat, de quo sup. §. 11. Atque ipse tot Regum dux Agamemnonem Trojam dolet se invito eversam, & affligi Phrygas, inquit, vincique volui; ruere, &

& aequasi solo, etiam arvissem: apud Senec. in Troad. v. 271. & seq.

Sed & quod diximus supra jure belli, & ante victoriam, arbores frugiferas, &c. excidi, vastarique posse, non continet effrenem licentiam, & nisi ferendi libidinem, sed, ut ex allegata ibi ratione sequitur, juris sui reparandi modum necessarium; uti si rei illa hostibus fomes, atque incitamentum virium essent, illique inde ad resistendum tenaciores fierent: nam si nihil, aut parum profunt, aut si in ipsum hostis potestate sunt, talem vastationem frugum, &c. in bellis prohiberi esse, ipso Dei oraculo proditur. Deut. 20. v. 19, quam ita restringit Grot. de J. B. & P. lib. 3. c. 12. §. 2. Eamque contra jus belli quoque esse, censuit inclytus ille Palatinorum Achilles Fridericus Victoriosus, cum triumphatis tribus Principibus graviter eos ab illata vastitate objurgaret: Non servasse eos jura belli, nec peperisse eis, quæ leges bellorum violare prohiberent, ut qui segetes vel temere conculcassent, vel incensis exulsiissent, & molas passim igne delevisissent; ut referunt Carion. in Chron. lib. 4. p. m. 1030. Cris. in Annal. Suev. ad ann. 1462. Lehman. in Chron. Svir. lib. 7. c. 106. Quæ omnia apprime confirmant principalem nostram rationem, iustitiam bellorum necessitate juris nostri tuendi, aut vindicandi estimari.

Quæ de vastatione rerum hostilium dicta sunt, an eadem in prædis ex hoste agentis de ratione juris Gentium obtineant, magis ambiguum est. Utique id interest, quod vastatio vires in bellum non augeat, sed hostium saltem imminuat; præda vero & illas foveat, & has atterat. Unde vastatio jure belli earum tantum rerum licita est, quibus hostis validior ad oppugnantium, & silentior relictur; præda vero omnium, quæ utilitatem nobis offerre possint: est enim in seratis nihil forte virum hosti accrescat, si tamen rapta nostras vires in bellum nutrant, atque ad vincendum instruant, utique ad ius nostri recuperationem, & victoriam, sine qua extorqueri jura ab hoste nemo, facit, indeque jure belli licita sunt per §. 2. sup. Unde sciri esse patet si princeps, cum comprehendendo, & integris hostium rebus vincere possit, perdere eos, spoliisque coram incepturi malit; quamquam ipsius estimatio sit, quæ via commodius iuxta, ac tutius, & iustum bellum gerere possit. Longe itaque laetior est in bello potestas prædandi, quam

vastandi; estque hoc jus illud belli famossimum, iustissimumque.

At post victoriam aliud videtur. An ergo hic quoque victor jure subditorum censeri, nec ultra id spoliari posse, dicemus? Reclamaret omnium gentium, ac humani prope generis usus, atque consensus. Paulo distinctius itaque hoc exsequemur. Est primo quidem certum est, jure victoria acquiri plenissimum imperium in victis; est enim de eo imperio, subactioe principatu. nulla forte lis, aut controversia intro belli inter partes fuerit, & victor a nunc jam damni, quod passus dicitur, restitutionem consecutus fuerit, adeoque hoc imperium non videatur ad reparationem juris ipsius pertinere, aut in ejus partem venire, tanquam pertinet ad juris recuperati, aut qualescunque extorta satisfactionis tuitionem, ac securitatem. Non enim possessione sua securus fuit victor, nisi victum sub ejus potestate, ac imperio esset, sed semper adhuc jure belli resistere, & bello quatuor iterum eripere possit. Quin frustra victor occupasset territorium, si ejus jure, ac imperio statim ipsi iterum cederent esset. Et cum vincere hic sit in potestatem redigere, sequitur umino, si jure vicit, quod nulla sit ejus in victos potestas. Natara itaque victorie, & suis belli, conceditur victori omne in victos imperium. Sed & postea, quod a victore in victos non ultra, quam jure imperii in subditos statui possit, utique imperium saltem in victos ipsi competat, si vi imperii in eos statuere possit. Et alias post victoriam semper bellum maneret, nisi per eam alter alteri tandem subiceretur.

Sub Imperio autem, quod victor acquirit, comprehenduntur omnia illa, quæ juris publici sunt, & ad ipsum civitatem, non ad singulos pertinent; adeoque & nomina civitatis. Et hac ergo publica jura indubit victori acquiruntur, siue hostis prælio, siue dedicatione in ejus potestatem pervenerit.

Quantum vero ad res singulorum, illa quidem, quæ ex commissi prælii victoria in castris hostium obtineant, itidem victoris esse tenendum est, quia prægnant, & resistenti potius, quam victo eripiuntur, uti alia præda; quæ in bello capitur. Ea propter ille alius, quo prælio vincitur, & per quem præda ista vincendo, non occupando denum acquiruntur, ad bellum adhuc pertinet, & jure belli continetur; imprimis cum in illo alii hostis adhuc occidi possit, adeoque est pulvis fuga vita sua consult, reliqua tantum

hostis

hosti relinquit. Et sane, cum victor ultra iuris ablati repetitionem, aut satisfactionem pro injuria, etiam impensas belli, damna bello data, aliaque fontia, quorum rationes ut plurimum in bellis in immensum crescent, computare, atque a victo exigere possit, utique quæsum victoribus prædam saltem in rationum suarum partem retinere, indeque pro debito suo sibi satisfacere potest.

Sequitur ergo, in quo præcipuus cause momentum vertitur, si victoris rationes sibi consent, æque omnia, quæ ipsi absumt, quæque ipsi deberi modo diximus, ex prædæ hostium receperit, an ulterius adhuc vel hos spoliare, aut captas urbes diripere solius prædæ causa liceat? Sane, pro ejus rei defensione satis idoneum juris gentium argumentum non occurrit, sed ratio potius. Et æquitas in contrarium esse videtur, quod cui nihil amplius abest, ut nihil quoque amplius exigere possit; Et qui suum jam consecutus est, iterum aliquid petere nequeat. Non potest enim non esse injuria quod ultra jus est, ex defensione legis 1. §. 1. ff. de injur. Et nota vocis appellatione. Atque hoc Gentium jus graviter defendit, Et antiquissimis moribus apud Romanos obtinuisse, scribit Sallustius in bell. Catil. circa princ. Majores, inquit, nostri, religiosissimi mortales, delubra Deorum pietate, domos suas gloria decorabant, neque quicquam victis eripiebant præter injuriæ licentiam. Quo verborum compendio omnia fere, quæ de finibus juris belli diximus, continentur, absumi autem exendi victos velus suis a militibus demum Sullanis cepisse, testatur, maximeque improbat idem Sallust. d. l. At hi contra (de Sulla militibus inquit) ignavissimi homines per summum scelus omnia ea fociis adimere, quæ fortissimi viri victores hostibus reliquerant, proinde quasi injuriam facere, id demum esset imperio uti. Et paulo ante dixerat: Igitur hi milites, postquam victoriam adepti sunt, nihil reliqui victis fecere. Ad. de §. 32.

Neque in contrarium allegari possunt omnium prope gentium exempla, quibus referte sunt omnium etatum historia. Quo jure cum illa nitantur, jam diximus, servitate sciunt, Et quæ in illa obtinuit occidendi, adquirendique omnia, quæ servorum sunt, licentia.

Victor quidem, quod victor victo causam tot cadum, fusque brunnis sanguinis

inspicere, eoque nomine Et in ipsam, Et in subditos porro scire possit. Verum, ratio hac reciproca, seu mutua est; Et utrique pari omnino jure in bellum processit. Neque ob hoc solum, quod summus Princeps bellum jure suo gessit, victum postea pænam, vel judicium, ejus imprimis, cum quo lis fuit, subire cogitur; tantum abest ut in subditos, quos necessarij parendi adstrinxit, ideo animadverti queas. Hinc inter ea, quæ in Julii Cæsaris gessis representata sunt, refert Suetonium in Julio cap. 54, quod oppida quædam, quæ se submitterent, hostiliter diripuerit. Quamquam hic ipse Cæsar alias tam sedulo id caverit, ut cum Corsinij oppidi cives parati essent portas ipsi aperire, ille id non admisit, sed in alium diem eos rejecit, ventus, ut ipse ait, ne militum introitu. Et nocturni temporis licentia, oppidum diriperetur. Cæs. comment. de bell. civ. lib. 1. Quod si denique victor jus quoddam pæna haberet, omnino illa pro ratione debiti, quod non semper idem est, vi imperij constituenda, non vero ideo infinitum, illimitatumque jus promiscua prædæ concessio esset.

Duplici eadem casu jure victoris æque, ac jure belli eripi omnia, vel saltem ultra ejus, quod nobis abest, limites, victis posse fatemur. Primum quando ultra belli gestum aliquid committere, forte perfidia, rebellionem, defectionem, &c. Ejus enim vindicta plane ad jus imperij, quod victor adquisivit, adeo spectat, ut ideo auctores victi non bonis modo, sed vitia orbi possint: uti in Capuanos defectores a Senatu Romano severe consultum, supra diximus. Hoc innuit quoque Suetonium dict. l. cum improbat, quod Cæsar urbes diriperet sæpius ob prædam, quam NB. ob delictum. Quo luculenter patet illud victoris, quod diximus, proponitur: nam Et direptio ob delictum saltem, non ob prædam, ibi probatur; Et pæna delicti a jure prædæ distinguitur; atque alio id ipsum, quod probavimus, dicitur, victis, nisi quid deliquerint, in prædam omnia auferri non posse.

Deinde diripi victi possunt jure talionis, si apud illos direptio devictorum pro jure obtinet, uti apud Mahometanos: aliisque Barbaros; in quos proinde vi victoris idem jus summa æquitate statui potest, quo illi in alios utuntur, ut alibi ostendimus. Atque hanc causam esse, puto, ejus juris, quod a Deo Israelitis datum est, Deut. 20. v. 13.

14, ut capta urbe, qua non est e septem populis, de quibus sup. §. 16, omnes mascululos gladio interficiant, reliqua omnia in pradam capiant, eamque a Deo sibi concessam percipiant: is enim mos apud reliquas gentes tunc obtinuit. Esi autem instur præcepti interficere, & deperatio ibi injungatur, Judæorum tamen Dd. per hæc verba non præceptum, sed licentiam tantum occidendi intelligunt. Seld. de jure Gent. lib. 6. cap. 13. & 16; quod nos de aliis gentibus, præter septem populos, & Amelicitas, verissimum putamus, antiquissimo legum, quæ imperatice scribi solebant, ritu, ac stylo. Ita in XII. Tab. dicitur: Agnatus proximus familiam habeto. Ita rationis quoque exempla in bello tricennali extiterunt, ut capta urbe, cum victor veniam (Quartier) negaverat, altera pars, expugnata alia urbe, eodem jure ipsa sit, & omnes sine venia cæsi. Sed ab nostra ætatis exemplis mos abstinemus.

Ex dictis patet primo, Jure belli prædam in infinitum capi posse, eamque semel rite partam post victoriam quoque retinere, quia bello juri suum principi, victoriamque obtinere nequit, nisi viribus hostium accitum, suisque firmatis. Deinde, jure victoria hæc adquiri: 1º. imperium plenissimum in victos, ex natura victoria, §. 23, sup.; nec quicquam ea movent, quæ de imperio victis relinquendo, vel communicando habet Gros. lib. 3. cap. 15, quippe quæ mera humanitatis, ac generositas, non juris sunt, adeoque hæc non pertinent: 2º. quæ victoria ex prælio parta in castris, atque exercitus hostium reperitur; ille enim alius pars adhuc, & sequela belli est, §. 26. sup. 30. Si ex spoliis hostium juri suum integrum cum impensis belli nondum consecutus est, jure imperii, & ne dominus, exigere reliquum potest: sed & milites, pecuniam, frumentum, &c. in alios belli, vel reipublicæ usus, impetrare; quod Romanos, præsertim veteres, possim scitasse legimus: 4º. ex causa delictorum quoque in victos itidem vi imperii statueret: Denique 5º. juri rationis, secundum quod diximus, in eos exercere.

Diverso igitur jure consentur illa, quæ in castris, aut in exercitu hostium reperitur, & illa, quæ obsessa urbe civium sunt: illa enim hoc ipso, quod hostis fugatus est, sine alia occupatione in potestate victoris relictæ, & fuga hostium deserta sunt; eaque

omnia eorum fuerunt, qui contra in acie steterunt, & occidi poterant; ut omnino in eas res juri belli adhuc obtineat. Hæc vero non consentur hoc ipso capta, quod verbi capitur; sed manent in potestate, & custodia civium, nisi scorsim occupentur: quæ nova occupatio non amplius jure belli fieri potest, quia verbi jam capta, & in potestate est, sed jure imperii; quo vero non spoliatur, sed defenduntur cives, nisi ex causa delicti, vel si quid juris victori adhuc abest, alioque juri ex causa, ut diximus §. 25. Sed nec ut hostes in prælio, ita cives capto oppido, ni adhuc resistant, occidi possunt.

Neque deservunt bona civium cum oppidum occupatur, uti cum acie hostis vincitur: illi enim in custodia verum suarum manent; hic aufugit. Neque denique in oppido rei tantum vororum, sed mixti quoque infantes, famina, alique sunt, in quos regulariter juri victoris, ut dictum, exerceri nequit.

PROPOSITIO VI.

Ex victoria acquiritur imperium Principi non suo jure, sed jure populi: unde Princeps victor tantum illud imperium in victos acquirit, quod ipse habet in suum populum.

DEMONSTRATIO.

In quæstione igitur, qualem imperium victori acquiratur, dicendum est, tale acquiri, quale ipse in populum suum habet, cujus causam, & rationes tuetur: 1. quia terra victa sit accessio reipublicæ, cujus nomine, & jure bellum geritur, & hostis vincitur; ergo & jure, ac imperium reipublicæ victricis, tanquam rei principalis, sequitur, unumque jam imperium esse incipit, in quod principi par, & simile jus est. 2. Idque multo magis verum est in republica mixta, ubi bellum non geritur nomine solius regis, sed nomine summe potestatis, quæ non solius regis, sed & statum est. Sone, 3. per bellum non regis, sed reipublicæ negotium geritur, adeoque & ei soli acquiritur. 4. Rex saltem representat rempublicam, & ejus jure, ac nomine agit. Quicquid igitur juris in rempublicam habet, id acquirit etiam in reipublicæ partem, quæ per victoriam accedit. Ex eo igitur jure, quod rex habet in populum victorem, æstimari, & metiri debet juri in populum victum. Unde §. Macedones adeo graviter tulere, & suc-

consuerunt Alexandro, quod sibi arrogaret jus, quod Persarum reges habebant, non quod Macedones: unde tot conspirationes, seditiones, &c. *Curt. l. 6. c. 6. Et pass.* Excipe si rex non nomine istius reipublicæ, sed ex alio capite bellum gerat, forte quod jus regni ad eum pertineat, quod vel injuria subditorum, vel agnatorum ei ablatum est; tunc enim obtemperata victoria recipit jus, quod antea habuit.

PROPOSITIO VII.

Unde verum non est, jure victoria plus licitum esse, quam jure belli; plus in subditum, quoniam in hostem; plus pace, quam bello: illo enim casu bellum finitum est, hoc durat; illo desinit esse hostes, hoc manent.

DEMONSTRATIO.

Causam erroris explicavi in Disp. de jure vict. §. 1. 2.

Nunquam summi principes, aut heroes (quæ sunt verba dictæ disputationis) tantum sibi dicitur, ac nomen ex victoriis comparant, quantum ex victoriarum clementia: semperque maxime Duces longe clarioriter suere moderate victoria utendo, quam vincendo; id, quod Romanorum gesta affatim testantur. At mirum videtur, quod apud omnes fere gentes, ipsosque adeo Romanos justitia bellica ad religionem usque servantissimum, illa invaluerit opinio, quod jure victoria tantumdem, immo plus, quam jure belli liceat, & vincendi limites generositate victoris magis, quam justitia constituantur. Ita enim Pyrrhus apud Senecam in Troad: vers. 331, & 333.

Lex nulla capto parcat, aut penam impedit. Quodeunque libuit facere victori, licet.

Et ne a feroci juvene hac temere jactata existimes, ipse Agamemnon, cum græ rixabatur, id non negat, sed jus ipsum confisus pudorem saltem, & bonitatem obstruere nititur; atque inde sic respondet vers. 332, & 334.

Quod non vetat lex, hoc vetat fieri pudor. Minimum decet libere, cui multum licet.

Eadem Ciceronis sententia videtur in O. rat. pro M. Marcello, quæ est 40, ubi Cæsarem victorem ita affatur: Cum ipsius victorie conditione jure omnes occidissimus, clementiæ tuæ judicio conservati sumus. Hinc cum Metello duce adeo seve in captivos consuleretur, ut veneno se plerique Tom. IV.

interficerent, alii deditionem suam ad Pompejum abjunctam mitterent, ait Florus, quod Metellus eo insector in hostes jus victoris exercuerit, lib. 3. hist. cap. 7; eoque defendere contra Pompejum videtur Plutarchus in Pompejo. Ipse Camillus & bellici juris scientia, & bellorum peritia adeo insignis, eadem oratione, qua merito predicatus, esse & belli, sicut pacis jura, julleque bella non minus, quam fortiter se gerere didicisse; statim subiungit: Arma habemus non adversum eam ætatem, cui etiam captis urbibus parcat: quasi plus juris sit in insantes captis, quam obsecris urbibus. Liv. hist. lib. 5. c. 27. Atque ita, ut inter tot alia hoc saltem illustre exemplum exhibeamus, Aeneas adeo pietate celebris, Turrim vulsum, deditum, ac supplicem, non modo interfecit; sed & ipse Turrim apud Virg. Æneid. lib. 12. in f. hoc ipsi jure esse satetur, &

— Equidem merui, nec deprecor, inquit: Ut ere sorte tua.

Quin solemne id Romanis fuisse, ut beati dum duces, deditos quoque, ipso die triumphi occiderent, notat Gros. de jur. B. & P. lib. 3. c. 4. §. 12.

In hanc opinionem, & morem traxisse gentes videtur, 1. quod jus belli post victoriam quoque continuari, & jus victoria sub jure belli comprehensum, crediderunt: 2. quod placari, ac honorari suorum manes, putabant, cadibus eorum, a quibus occisi erant; qua persuasio & Achillem, & Euram in talem vindictam armavit, effecitque ut Polyxena, & Astianax, Priami filia, & ex Heclore nepos, pro inferis Achilli immolati fuerint. Senec. in Troad. in act. 2: & præcipue 3. quod omnium prope gentium moribus cuique domino privato competit jus vita, & necis in suos se-or, ut traditur in §. in potestate 1. Instit. de his, qui sui, vel alieni juris l. 1. §. 1. ff. eod. Cum igitur bello capti omnes servi facti fuerint, necessario inferendum fuit, eos etiam post victoriam ut servos occidi, omniaque, quæ eorum fuerant, vastari, dirui, ac in prædam cedere potuisse. Hinc ergo natum inter gentes jus illud VICTORIÆ, atrocioris prope, ac crudelius, quam ipsum jus belli. At vero insignis iste juris gentium abusus, atque abusus fuit, quem Antoninus demum, & Christiani Imperatores inter privatos quidem adeo sustulerunt, ut nec ultra modum

modum scire domum in seculum liceret ;
§. ult. Inst. eod. ut in bellis favor ille non-
aus deservit. Hæcenus dict. Disputat.

Generosioris animi victores in populos
victos humaniter usi sunt ; & hæc ratio as-
fertur, cur Minos iudex orci est constitu-
tus apud Propert. 3. eleg. 18.

Victor erat quemvis, æquis in veste fuit.

Perfæ Alexandrum mortuum dicuntur
luxisse non ut victorem, & modo hostem,
sed ut regem, Curt. l. 10. c. 55 quo in-
noitur, delisse esse hostem ex quo victor
foit. Ita Cæsar incontinenti post victoriam
iudicem egit. Hist. de bell. Alex. in fin.
Romani victis Latinis præmia, pœnasque
cuique pro merito persolverunt. Liv. l. 8.
Idque Capua recepta factum quoque esse,
ait Livius l. 26. c. 16. Et Tacitus An-
nal. lib. 12. ait, ita maioribus placuisse,
quanta perviciacia in hostem, tanta benefi-
centia adversus supplices utendum.

Additio.

» Grotius circa acquisitionem imperiorum
» distinguit inter jus naturæ, & inter jus
» gentium.

» Jure natura non nisi ex iusta causa
» capere res licere, ait, & tantum iniura de-
» biti, & pœnæ modum, adeo ut cives
» innocentes, eorumque res excludat. Vid.
» supr. c. 1. §. 1. item cap. 6. & 7. Et
» hoc modo etiam imperia jure naturæ oc-
» cupari posse, ait : Vid. cap. 15. §. 1. spe-
» ciatim si summi periculi vitandi causa vi-
» ctor id faciat, d. §. 1.

At jure gentium cum, qui sibi singulos
» subicere potest servitute personali, etiam
» universos subicere sibi, subiectione
» quoque mere herili posse, tradit hoc cap.
» §. 1. §. 2. Atque hac occupatione om-
» nia jura populi, etiam incorporalia, in
» victorem transferri : ibid. §. 4.

» Jure natura laxiori, i. e. ex regulis
» perfectionum, hoc jure in victos absti-
» nendum esse, ait d. c. 15. §. 2. live re-
» linquendo victis imperium vel in totum,
» ibid. §. 3. vel pro parte, ibid. §. 9. live
» eos miscendo victoribus, ibid. §. 3. in-
» terdum interpositis præfidiis, aut tribu-
» tis §. 5. §. 6. Libertatem præsertim reli-
» gionis eis esse relinquendam, & clemen-
» ter eos habendos, c. 15. §. 10. §. 11.
» §. 12.

» Vera principia exposuimus in *differt.*
» *proem. XII. §. 754.* Diximus, non tan-
» tum Principem bellum nobis inferentem
» ex judicio nostræ civitatis injuria agere,
» sed totam civitatem hostilem; immo & sin-
» gulos, qui factum Principis approbant,
» illudque operis, opibus, & consilio de-
» fendunt : atque ideo si in potestatem no-
» stram perveniunt, tanquam criminis reos
» puniri posse, i. e. omnia in eos licere.
» His Principis positis certum est, si ipsa
» civitas capitur, non tantum singulos, sed
» universos quoque, omniaque eorum jura
» publica, & privata, dominio nostro, &
» judicio subijci, adeoque imperium ipsum
» ad nos transferri; indeque ab arbitrio no-
» stro dependere, num illud imperium no-
» stro jungere, num separatim servare, num
» illud delere excisis civibus velimus. Bene
» Xenophon. *Instit. l. 7. p. m. 211.* Est
» enim æterna lex inter omnes homines, cap-
» ta eorum urbe, qui bellum aliis faciunt,
» tum corpora illorum, qui sunt in urbe,
» quam sortemur, in vindicari, qui urbem
» capiunt.

A D §. I.

Quæ sibi singulos subicere potest servi-
tute personali] " Uti victor, ex hypothesi
» Grotii, jure gentium in bello solent po-
» test. Vid. cap. præced. §. 2. seq.

Nihil mirum est si & universos] " Im-
» mo ratio, cur imperium victor occupare
» possit, non ex jure aliquo gentium, ne-
» dum ex jure capiendi personas sequitur,
» sed ex jure naturæ, quo in hostem victum
» omnia licita sunt; adeo ut & vita, & bo-
» na, omniaque jura, tum publica tum pri-
» vata, ei adimi possint.

Sive illi civitas fuerint] " Sive univer-
» si illi unum civitatis corpus, i. e. impe-
» rium aliquod constituent

Sive civitatis pars] " i. e. Sive mem-
» brum faciant illius civitatis, veluti si urbs,
» vel provincia illius imperii occupetur.

Sive mere herili] " Vel tanquam patri-
» moniale (Vide b. §. w. 3.) vel ita ut
» plane civitas esse desinat, §. 22. De re-
» gno patrimoniali egimus in *Diff. proem.*
» XII. §. 754. & supra l. 1. c. 3. §. 12.
» Hic saltem monemus, victorem, qui per
» ultimam victoriam universam civitatem ho-
» stilem occupat, jus acquirere non tantum
in

» in imperium, sed & in jura singulorum;
» adeo ut ob injuriam ab illis (ex judicio
» victoris) commissam in eos tanquam fu-
» res, & homicidas animadvertere possit:
» quanquam id ob rationes politicas, &
» quia sæpius interest regna devicta confer-
» vare, omitti, & conditiones saltem quæ-
» dam præscribi soleant.

Sive mixta] Ubi universitas manet, sed
» cum certa subjectionis lege: si v. g. tri-
» butum ei imponitur, vel nexus feudalís,
» vel si in provincie formam redigitur.

Imperia armis quæritur] I. e. omnia jura
» publica, quæ imperium constituunt.

Quintilianus] Infr. §. c. 4.

Curtius] L. 4. c. 5. Similia vide apud

» Thucyd. l. 5. p. 333. Liv. l. 4. c. 10. l.
» 9. c. 3. l. 27. c. 30.

2 *Contentos victorias abstinuisse imperio*] »

» Idem de Scythia tradit Justus. l. 2. c. 3.

» l. 42. c. 2. & Curt. l. 7. c. 8.

3 *Aut alio imperante*] » Ut est in statu A-

» ristocratico.

Et tunc in ejus saltem jus succeditur, non

ultra] Adeoque si status est Aristocrati-

» cus, vel Popularis, victorem jus imperii

» exercere per Proceres, vel Senatum te-

» neri, putat. Quod verum est si ea condi-

» tio post victoriam victis indulta fuit; alias

» res a victoris arbitrio dependet.

Ita ut esse alienare possit, sicut populus po-

terat] Diximus, victorem plenum jus in

» victos, tum quoad jura publica, tum

» quoad jura privata, acquirere, adeoque

» evertere regnum, vel illud certis condi-

» tionibus servare, vel alienare posse.

Et sic factum ut quadam regna in patri-

monio essent] Immo eo sensu, quo Auctor

» regna patrimonialia statuit, talia non dan-

» tur: nam regna ejusmodi non sunt in re-

» gis patrimonio, sed in populi vincentis;

» is ergo, non Rex, alienare potest.

A D §. II.

Namque ut qua civitas suis, civitas esse

definitur] Nam omne jus in victum popu-

» lum per ultimam victoriam acquisitum est

» victori, qui proinde pro lubitu de eo dis-

» ponere potest.

Accessio fiat alterius civitatis] Ita ut de-

» sinat esse sui juris, & teneatur alienis le-

» gibus vivere: quod fit si in provincie for-

» mam redigitur.

Sive ut nulli civitati adhareat] Adeo-
» que pro arbitrio regis; victoris imperium
» administratur.

Ut si res suo sunt bellum gerens] Re-

» futavimus hoc supra l. 1. c. 3. §. 12. Quia

» rex nullum jus belli habet, nisi jure, &

» nomine populi, cui præest; adeoque quio-

» quid bello acquirit ad populum pertinet,

» et si suo sumtu gerat.

Quod herilis est imperii] In regibus tale

» imperium concipi non potest: at in po-

» pulo victore verum est, imperium ad ejus

» patrimonium publicum pertinere posse.

Illud inter dominos, & servos] Reges

» autem non sunt domini, sed populus,

» cujus jure bellum gerunt.

Sed magna familia] Numerus ingens

» servientium: qui nihil proprii habent, &

» a nutu, ac arbitrio victorum dependent.

» At tale exemplum inter gentes vix exstat.

» si enim in servitutem redigere victas civi-

» tates animus erat, gentes subditos sub co-

» rona vendere solebant.

A D §. III.

Qualis sit mixtum illud imperium ex

civili, & herili] Si scilicet partim acqui-

» ritur jus uti est in rege, partim uti est

» in populo: §. 1. n. 3.

Nempe ubi servitus miscetur cum aliqua

personali libertate] Exemplum est in Ga-

» beonitis, qui quidem civitatem retinue-

» runt, & corpus civitatis constituerunt, at

» ad operas serviles perpetuo destinabantur.

» Vid. Jos. cap. 9.

Sic populus, legimus, arma adenta] De

» Faliscis vide Liv. 5. 27. Add. Liv. l. 21.

» c. 57. l. 30. c. 44. Thuan. l. 4. p. 83. &

» l. 18. p. 337. Xenoph. Infr. l. 4. p. 107.

» & Infr. p. 205. Vid. Testm. b.

Ne ferri quid haberent extra, quam ad

agriculturam] Exemplum est r. Sam. 13.

» v. 19. ubi etiam fabrorum usus ademptus

» fuit Israelitis.

Sermone] I. e. victoris sermone uti.

Vita genu] Nam victor pro lubitu vel

» evertere imperium, vel conservare, vel

» certa lege conservare potest, & prout dis-

» ponit, ita jus est.

A D §. IV.

¹ Sicut autem res, qua singulorum fuerant, &c.] Jure scilicet prædæ; de quo c. 6. actum est.

Jure belli.] Non ex jure aliquo gentium secundario, uti Auctor putat, sed ex jure naturæ.

Sic & res universitatis eorum fuerunt.] Nam victor omne jus acquirit, quod victus habuit, adeoque & jura publica.

Si isti velint.] Invitis enim non acquiritur.

Quibus mulctari eos velis.] Adeoque omnia debitorum jura, publica, & privata, dependent ab arbitrio ejus, cui fit deductio; & is punire pro lubitu eos potest ob injuriam bello victori illatam, & rapinis, ac cædibus auctam.

Idem in bello solemnibus locum habet.] Per bellum solenne intelligit illud, quod inter duas summas potestates geritur, & indictum est. Merito autem ait, idem hic obtinere, quod in deditis, quia per ultimam victoriam omne jus acquiritur in victoris.

Nam deditum sponte permittit, quod alioquin vis esset ereptura.] Per deditum omnia jura quaeruntur victori consensu victorum: per bellum, & vim, iis invitis.

Publicum populi Romani.] Quia agri ab hoste capti populo apud Romanos quaerebantur. Vid. *supr.* c. 6. §. 10. *seq.*

Id omne nostrum cum ipsi dominus.] Pro-mittebat Annibal noo tantum jus in res, sed & in personas Romanorum. *Liv.* l. 21. c. 41.

Existimare sua ditionis esse.] Territorium hostile omnino in ditione est victoris: omnia enim jura hostis devicti transeunt in victorem.

Populi Romani fecit.] Neque ab eis, quibus hostis res illas ante nos eripuit, vindictam institui potest. *Vid.* l. 3. c. 6. §. 7.

² Ergo & incorporalia.] Eodem modo uti jura incorporalia, capitis singulis personis, in victorem transire, diximus supra c. 7. §. 4.

Sibi vindicare Romani.] Quia victor succedit in omne jus, quod victus habuit, adeoque & in ejus credita: de hac surrogatione vide *supra* l. 2. c. 9. §. 8. 9. *et* 11.

Unde sequitur, omnino liberatos Thebalos.] Auctor hic decidit duas quaestiones ex Quintiliano *Inst.* l. 4. c. 10. p. 236, quas B. Patens in Disputatione de jure victoriae §. 31. hoc modo explicat.

Hinc jam evidens est decisio litis celebratissima, & a Quintiliano *Instit.* orat. l. 4. c. 10. p. m. 236. proposita, qua ex facto duorum maximorum toto orbe Imperatorum, Alexandri Magni, & Julii Caesaris, contigit; quorum ille Thebarum chirographum Thebais, hic Flavius nomen Dyrrachinus post victoriam donavit. Prior causa in celeberrimo illo totius Græciæ, Amphylionum scilicet consilio, altera eorum Cicerone arbitro ventilata fertur. Dicimus, Alexandri M. donationem iustam, Caesaris irritam fuisse: uti & decisio opinatur Erodium *Ret. jud. lib.* 2. tit. 3. c. 2. & 3. Illa enim debitum publicum fuit, quod victori quaeritur, per §. 24; hoc privatum, quod ei non quaeritur, per §. 26. Agitarunt quoque inter se hæc litæ Hostomannus, & Gentili; sed præsertim ille, ex rationibus juris civilis ex Quintiliano descriptis, quasi Alexandri M. factum ex legibus Romanis decidi possit. Nec aliud Quintilianus, quam loca argumentorum, ut orator, monstrare voluit. Rerora autem frivola rationes sunt, quod nomen sit vel incorporalis, qua manu non capitur, & alia rat o sit hereditas, in quem jus omne descendit, alia victoris, in quem res transierant, &c. Nam victoria quatenus vel solius imperium continet, titulus longe universalius est, quam hereditas: uti enim hac omnia jura privata, ita imperium omnia publica, & suo modo privata quoque, continet, §. 24. & 26. Illa vero representatio hereditis universalis, uti ab Hostomanno accipitur, fictio juris posita est. Ut vel ex hoc facto appareat, quam infeliciter saxe jus civile quaestionibus juris gentium applicetur. Nam & reliqua contra hoc Alexandri M. facinus allata, scilicet quod vi ablatum; quod jus belli in judicio non valeat, quod omnibus civibus debitum, adeoque dum vel unus superset, quod omnes in Alexandri M. manu non fuerint, quod multis ignoverit, mens ejus dubia, quod a Cassandro restituti Thebani, &c. adeo præter, vel contra jus gentium sunt, ut responsum non mereantur. *Vid.* not. ab hac alteram.

Jus quod sit incorporale apprehendi manu non posse.] Immo incorporalia omnino tenentur cum re, cui coherent.

Alium

Aliam conditionem esse heredis, aliam victoris.] Immo eadem est ratio; in heredem enim tota familia, omneque jus ei coherens, transit; eodem modo ut in victorem transit totum patrimonium populi, omneque jus, quod ei coheret.

Neque porro *obstat* 1. vi injusta ablatum esse chirographum: nam vis belli non est injusta.

Obstat 2. Cassandrum postea jure postliminii restituisse Thebanos. Resp. Immo hæc nova fuit civitas. *Vid. supra l. 2. c. 6. §. 9. Et infra c. 12. §. 8. 4.*

Obstat 3. omnibus Thebanis debitum fuisse, adeoque manifeste obligationem quamdiu unus eorum superles fuit. Resp. nulli Thebanorum debitum fuit, sed toti civitati quam cum omni suo jure occupavit Alexander; huic ergo soli debitum fuit, & ille proinde remittere potuit.

Obstat 4. Quod Alexander quibusdam ignoverit, adeoque in his debitum manifeste videtur. Resp. ignovit singulis, non civitati, cui soli debebatur.

Obstat 5. mentem dubiam fuisse. Resp. Immo actus donationis satis clare patebat.

Alia questio est, quæ apud Paponium lib. 5. tit. 6. art. 2. proponitur; ubi Gallus, qui Belgæ cuidam mutuo debebat summam, eam exorto bello solvit fisco Gallico: finito bello actionem intentabat Belga, sed Gallus in Curia Parisiensi absolutus fuit. At id non est ex jure victoriæ, sed ex jure prædæ, quia prædæ cedunt res, quæ apud hostem inveniuntur. *Add. Guidic. J. Nov. c. 5.* Unde idem jus in debita Gallorum apud Belgas statui potuisset.

Nam qui dominus est personarum, idem est rerum est. Et parvis omnibus.] Adeoque & incorporalium, quæ rei insunt.

Qui possidet, non possidet sibi, nec in potestate habet qui non est sui potestatis.] Thebani non amplius sui juris erant; omne eorum jus in potestatem victoris transiit: ipsi igitur nihil amplius juris habebant, qui ipsi ab alio, victore nimium, tenebantur.

3 *Si quis populo victo jus civitatis relinquat, potest quadam, qua civitatis fuerant, sibi sumere.]* Recte: nam cum victor destruit civitatem, & singulos in servitutem redegit jure victoriæ possit, nedum civita-

tis jus ei sub certa lege, & sub onere relinquare potest.

Quem velis esse sui beneficii modum.] Nam cum omne jus in victum quæverit, pro lubitu de eo disponere potest.

Donato Dyrrachinis.] Cæsar propitio jure Dyrrachinis remisit debitum, quod creditor cuidam adversario Cæsaris debebant, non ex jure victoriæ, sed quia Senatus, acta Cæsaris approbavit, & omnes, qui a partibus Pompeii steterunt, pro rebellibus declaravit. Adeoque id jus creditoris, ejusque hæredi Flavio, in pœnam auferri potuit. *Conf. Cicer. epist. ad Brutum VI.*

Non ex eo esse genere, de quo jus hoc gentium constitutum est.] Sensus Auctoris est, quod Cæsaris bellum non fuerit solenne, sed bellum civile, adeoque effectus juris gentium (quo præda, adeoque & credita, cedunt capienti vi domini externi,) ibi obtinere non potuerit. Resp. Ex quo Senatus ratihabuit acta Cæsaris, omnia populi jure, ac nomine fecisse censetur: & sic hæcenus creditor rebellis fuit, cuius proinde nomen in pœnam (non jure victoriæ) Dyrrachinis donare potuit. Cæterum, toties dictum est, jus occupandi res hostiles non sequi ex jure aliquo ficto gentium, sed ex ipso jure naturæ. Diximus, ex eodem naturæ jure sequi, ut res ex judicio nostræ civitatis injuria capte si recipiuntur, pristinis dominis, ac antiquo juri restitui debeant; adeoque idem obtinere, quod in rebus bello civili, & a prædonibus captis obtinet.

Non autem subditis tantum, sed & amicis, ac sociis res, quæ ad nos pervenerunt, restitui debent. Probat hoc exemplo Cassii, quod Auctor in notis allegat. Cassius Judæos amicos Romanorum absque auctoritate Populi R., adeoque prædoneo more bello aggreditur illicito, res eorum, & personas capit, ac quoad maximam partem Tyriis vendit. Occiso Cassio Antonius mandat Tyriis, ut Judæis sociis, & amicis, ea restituerent, quæ Cassius per bellum illicitum genti abstulit, i. e. ut bona dividenda, & agros reddant, personas vero libertati restituant. *Jos. Antiq. l. 14. c. 22.* Alia exempla vide, apud Grot. *infr. cap. 9. §. 9. n. 1. c. 10. §. 5. n. 1. §. 6. n. 1. c. 16. §. 2. 1.* Et 4.

C A P U T I X.

De Postliminio.

- I. Origo vocis Postliminii.
 II. Quibus in locis postliminiam sit.
 III. Postliminio quaedam reverti, quaedam recipi.
 IV. Jus postliminii esse in pace, & in bello: & quid si nihil in pace dictum sit?
 V. Liber homo, bello manente, quando postliminio redeat:
 VI. Quae jura recipiat, quae non recipiat.
 VII. Jura & in ipsius restitui.
 VIII. Cur qui se dedant, jus postliminii non habeant.
 IX. Populus quando postliminii jus habeat.
 X. Quae in his, qui postliminio redeunt, sunt juris civilis.
 XI. Servi postliminio quomodo recipiantur, etiam transfuga: quomodo qui redenti sunt.
 XII. An subditi postliminio recipiantur.
 XIII. Agros postliminio recipi.
 XIV. Circa res mobiles quod discrimen olim observatum.
 XV. Quid circa res mobiles hodie juris?
 XVI. Quae res recipiantur, ita ut postliminio non egeant.
 XVII. Mutationes ex lege civili, quoad subditos suos.
 XVIII. Postliminiam quomodo observatum inter eos, qui hostes non erant.
 XIX. Quando id hodieque locum habere possit.

* I. I. Sicut * de his, quae ex hostibus capiuntur, * ita & de postliminii jure nihil ferme sani prodiderunt hi, * qui retroactis saeculis juris cognitionem professi sunt. * Accuratius hæc res a veteribus Romanis tractata est, * sed sæpe confuse nimis, ita * ut quæ juris gentium, quæque juris Romani esse vellent, lector nequiret distinguere.

a Cicero.
 Topic. c. 8.
 Et ibidem
 Boethius.

2. De voce postliminii rejicienda Servii sententia, * * qui partem ejus posteriorem productionem putat esse verbi sine significato: sequendus * Scævola, qui junctum docebat esse verbum a * post, quod reditum notat, & limine. Nam * limen, & limes, exitu, & flexionis modo differunt, cum aliqui origine (veniunt enim b * ab antiqua voce a limo, quæ transversionem signifi-

G R O T I I.

a Post, quod reditum notat] Unde Postvorta Dra. (quæ præcat partem mulierum. Vide AUL. GELL. Noct. Attic. Lib. XVI. Cap. 17. §. B.)

b Ab antiqua voce limo] Servius ad XII. Aeneidos, & Donatus ad illud Eunuchi (III. §. 67.) limus oculis. Festus: Limus, obliquus, id est, transversus, unde & limina. Isidorus libro XV. c. 14. limites appellati antiquo verbo trans-

versi; nam transversa omnia antiqui limo dicebant, a quo & limina ostiorum, per quæ feruntur. Et itur itur: Et limites, quod per eos feruntur agros entur. In Glossario limes præfixa dicitur.

G R O N O V I I.

γ Limen, Et limes] Rejicit Sabinaeus observ. ad jus Att. & Rom. cap. 26. p. 568.

δ Limo] Terentius Eunuch. 2. 1. ego limo apollo sic per stellatum clanculum.

significat) & primitiva notione idem sint, sicut materia, & materies, pavus, & pavo, ^c contagio, & contagēs, cucumis, & cucumer, quamquam usu seriore factum est ⁺ ut *limen* magis ad privata, *limes* ad publica referretur. Sic veteres eliminare dicebant e finibus ejicere, & *exilium* ^d nominabant eliminum.

II. 1. ⁺ Est ergo postliminium jus, quod nascitur ^e ex reditu ^f in limen, id est, fines publicos. Sic Pomponius ^g reversum postliminio, ait, qui intra praesidia nostra esse coepit: Paulus ^h cum in fines nostros intraverit. Sed ex paritate rationis ⁺ consensus gentium rem eo perduxit, ut postliminium locum haberet, etiam si quis homo, aut res ejus generis, ⁺ in quo postliminium esse placuerat, ⁺ pervenisset ad amicos nostros, ut loquitur dicto loco Pomponius, aut ut Paulus exempli causa explicat, ⁺ ad regem focum, vel amicum. Quibus in locis ⁱ amici, aut socii intelligendi sunt ⁺ non simpliciter ^j quibuscum pax est, ⁺ sed ^k qui partes in bello easdem sequuntur: ad quos qui venerunt, ut Paulus loquitur, ⁺ nomine publico tuti esse incipiunt. Nihil enim interest, ^l homo, aut res ad hos, aut ad suos pervenerit.

2. Apud eos vero, qui amici sunt, sed non earundem partium, ⁺ bello capti ^m statum non mutant, ⁺ nisi ex speciali pacto; quomodo in secundo sedere ⁿ isdem inter Romanos, & Carthaginienses convenerat, ut qui a Carthaginiensibus capti e populis amicis Romanorum in portus Romanis subditos venissent, in libertatem vindicari possent: ⁺ utque Carthaginiensium amicis par jus esset. Ideo ^o qui Romanorum bello Punico ^p secundo capti ⁺ in Graciam commercio pervenerant, ⁺ jus ibi postliminii non habuerunt, quia Graeci in eo bello ^q neutras secuti fuerant partes: ⁺ ac propterea opus fuit eos redimi ut liberarentur. Quia ^r apud Homerum non uno in loco videmus bello captos in locis pacatis venditos, ut Lycaonem ^s Iliados ^t e. Eurymedusam ^u Odyssae ^v H.

⁺ III. Ve-

G R O T I I.

a Contagio, & contagēs] *Compages*, & *compago*, quod ipsum olim fuit *compages*, ut docet genitivus, & verbum inde deductum, sicut & *sanguis* fuit *sanguen*.

d Nominabant eliminum] Et *colliminum* in Solino (Cap. 15. vel 25.) est quod vulgo *collimitum*.

e Ex reditu in limen] Hinc sumta translatione postliminium *eccelesiastica* pacis dixit Tertullianus de pudicitia. (Cap. 15.)

f Amici, aut socii intelligendi sunt non simpliciter quibuscum pax est] Ita sensisse Mosci, & Fesca regem, apparet ex *Tibullii* libro CXXX, in anno MDCIII.

g Qui Romanorum bello Punico secundo capti in Graciam commercio pervenerant, ius ibi postliminii non habuerunt] *Valerius Maximus* lib. V, cap. II, n. 6. *Dionysius Siculus* excerpto legationum n. 3. Sic & Rhodii, quos Atheniensium cives bello Philippi emerant, liberaliter Atheniensibus reddidere. *Polybius* excerpto legationum a. 3.

G R O N O V I I.

3 In limen, id est, in fines publicos] *Domum*. Domus autem non modo dicitur de lae familiaris, sed etiam de patria, vel civitate. Sic rediit in limen, seu domum, qui est intra patrios fines.

4 In quo postliminium] Ut simulatque redisset intra fines, rursus inciperet esse veteris iuris, quasi statam, aut dominum non mutasset, & siue homo liber erat, suus suiue juris, siue servus, aut res, animalve, prioris domini foret.

5 Quibuscum pax est] Nam inter hos valet jus eorum, quibus militans quis rem cepit. 3, 6. 25.

6 Qui partes in bello] Qui eandem causam foveant, adversae adversantes.

7 Homo, aut res, aut boi, aut] *Voluit homo, an res, ad boi, an ad suos.*

8 Statum non mutant] Manent in iure postessoris, neque redeunt ad priorem dominam, aut in libertatem civilem.

G R O

+ III. Vetus Romanorum locutio receptos postliminio etiam 9 homines liberos dicebat. ^a *Postliminio receptum* + (ita enim legendum est) *Gallus Aelius in libro primo* ¹⁰ *significationum, quæ ad jus pertinent, ait, esse eum, qui liber e qua civitate in aliam civitatem abiit, in eandem civitatem redit eo jure, quod constitutum est de postliminiis. Item, qui servum a nobis in hostium potestatem pervenit, postea ad nos redit in ejus potestatem, cujus antea fuit, jure postliminii. Equi, & muli, & navis + eadem ratio est in postliminii receptu, (ita tria hæc verba, + quæ delenda censet vir incomparabilis in Romani juris studio* ¹¹ + *Jacobus Cujacius, levi mutatione retineri posse arbitror) quæ servi : quæ genera rerum ab hostibus ad nos postliminio redeunt, eadem genera rerum + a nobis ad hostes redire possunt. Sed posteriores Romani + jurisconfulti + discrete magis duas statuerunt species postliminii, ut aut nos revertamur, aut aliquid recipiamus.*

b L. 14.
D. de capti.
& postlim.
rrv.

c L. 12. D.
eodem tit.
d. L. postlim.
civili.

IV. 1. Retinendum & illud ^c *Triphonini, qui postliminii jus comprehendere, ait, + in bello, aut + in pace : + sensu paulo alio, quam quo idem dixerat Pomponius. In pace postliminium, + nisi aliter conveniret, est b + his, qui non virtute bellica superati, sed* ¹⁴ *fato suo (aa) deprehensi sunt, ut qui cum bellum subito exarsit apud hostes reperiuntur.* ¹⁵ + *Aliis autem captivis in pace postliminium non est, i nisi (bb) id pactis erat*

G E O T I I.

b *Hu, qui non virtute bellica superati, sed fato suo deprehensi sunt* Vide exemplum apud *Pavum belli Cyprii lib. 1.*

i *Nisi id pactis erat comprehensum* Vide *Josephum antiquæ historiæ XIII. 2. Polybius pacta ponit comprehendenda ut captivi redderentur in pace Philippi, & Antiochi : excerptis de legationibus 9, 28, 35. Eadem exempla habet Livius, & præterea pacis cum Nabide. (Lib. XXXIV. Cap. 35.) Similia aliquot suppledit Zosimus. Ut ecce Probi pax cum Vandalis, & Burgundis sic inita : *Id. vixit & rati dicitur & rati accepimus, ut & prædam ememus, & quoscunque habebant captivos redderent.* Lib. I. (c. 69.) similem pacem narrat Julianus cum Germanis. (Lib. III. c. 4.) item cum Quadris, qui in Germania, libro III. (Cap. 7. Sed ibi nihil tale.) *Ammianus Marcellinus* libro XVII. de rege Alemanorum Suomario : *pacem genibus curvatis orabat : & tam cum concessione præteritum sub hac invenit lege, ut captivos redderet nostras.* Cap. 10. p. 183.) Mox de Sarmatis : *justi obtinere fides inveniendi nostras reddidit captivos.* (Cap. 12.) de alia rursus Sarmatarum parte idem dicit. Apud *Zonaram* multa talia : inter cetera in rebus Michaelis, qui filius Theophili, de Bulgaria loquens : *rati accepimus, dediturque evolvens præmissis captivos se datum libertatem.* (Lib. XVI. Cap. 5. pag. 163. Edit. Reg. Idem est locus, qui in contextu paullo post latius adfertur.) *Nicetas* libro II. (Cap. 3.) *captivis**

omnibus libertatem, ait, datam, exceptis Coriuthiis, & Thebanis viris, ac mulieribus. Interdum convenit ut reddatur captivus, vel a republica possidentur, ut apud *Thucydidem* V. (cap. 18.)

G R O N O V I I.

9 *Homines liberos* Si quis ex civitate Romana in aliam abiisset, ut in hac civis esset, postea eodem animo Romanam redisset.

10 *Significationum* Verborum, quatenus in jure aliquid significant.

11 *Jacobus Cujacius* *Fideiura Ursinum*, non Cujacium, id censuisse, ait *Salmassius* p. 580. (Omnino censet Cujacius, obliteranda verba illa, quasi supervacua, *Observat.* Lib. XI. Cap. 27. J. B.)

12 *In bello* Durante adhuc bello.

13 *In pace* Quandocumque post bellum finitum.

14 *Fato suo deprehensi* Forte fortuna in hostico fuerant, cum bellum oriretur, & odio suæ gentis correpti, & in servitutem redacti sunt.

15 *Alii captivi* Qui armis inferiores in potestatem venerunt, postquam bellum cessavit, nisi pacis in conditionibus placuit, ut qui capti essent, liberi dimitterentur.

(aa) Vide supra, Cap. 6. hujus Libri, §. 12. num. 1. J. B.

(bb) Hanc emendationem, *id. pro nihil*, necessariam non esse, offendit *Amplif. BYNKERSHOEK, Obf.* Lib. I. Cap. 20. J. B.

G A O

erat comprehensum, * ut optime cum Tryphonini locum emendat * do-
 cillimus Petrus Faber, non improbane ^{a Sem. l. 1.} Cujacio : * nam hoc & subjecta
 ratio, * & oppositum membrum aperte evincunt. ^{b l. 19.} *Pacem fecerat captivis di-*
^{c l. 17.} *missis, * ita enim convenerat, inquit, c Zonaras. Et d Pomponius : * si ca-*
^{e Tom.} *ptivus, de quo in pace cautum fuerat ut rediret, sua voluntate apud hostes man-*
^{III.} *sit, non est ei postea postliminium. Paulus : * si in bello captus ^{d L. 20.} pace facta*
^{f de capt.} *dominus refugit, postliminio redit ad eum, a quo priore bello captus erat : * si ^{g l. 25.}*
^{h l. 11.} *modo non convenerit in pace, ut captivi redderentur.*

2. * Causam cur de his, qui bellica virtute capti sunt, id placuerit,
 ex Servio hanc affert Tryphoninus, *quia spem revertendi civibus in virtute*
bellica magis, quam in pace, Romani esse voluerunt, nimirum, ut Livius
*f loquitur, ab antiquo ^{f Lib.} ^{XXII.} ^{Cap. 59.} minime indulgens in captivos civitas. * Sed*
*hæc ratio Romanorum propria non potuit constituere jus gentium : * po-*
*tuit tamen inter causas esse, cur Romani illud jus * ab aliis gentibus in-*
*roducunt & ipsi amplecterentur. * Verior hæc est ratio, * quod reges,*
aut populi, qui bellum suscipiunt, credi volunt iustas sibi fuisse causas cur
id facerent : contra autem, injuriam facere eos, qui adversum se arma
*ferrent : quod cum utraque pars credi vellet, * nec tutum esset pacem ser-*
vare cupientibus huic se controversiæ interponere, nihil melius facere po-
*tuerunt populi pacati, quam ^k * ut id, quod evenisset, pro jure accipe-*
*rent : ^l * atque ita captos in actu repugnandi haberent quasi ex iusta causa*
captos.

3. * At de his, qui bello exorto deprehensi erant, dici idem non po-
 terat. (cc) * nam in illis nullum injuriæ consilium fingi poterat. Tamen
 ad minuendum hostium vires * retineri eos manente bello, non iniquum vi-
 debatur : bello autem composito * nihil obtendi poterat quominus dimit-
 terentur. * Itaque consensum in hoc est, * ut tales ^m * in pace semper li-
 bertatem obtinerent, ⁿ ut confessione partium innocentes : * in cæteros
 vero

G R O T I U S.

^k Ut id, quod evenisset, pro jure acciperent]
 Vide *Priscum* excerpto de legationibus 28. &
Bizarum de bello Genuensium in Venetis li-
 bro II.

G R O N O V I U S.

¹⁶ Pace facta domum refugit] Deinde revo-
 cato bello capitur. Quod omittendum non est,
 ut intelligatur non esse tum capientis, sed ejus,
 qui prius cepit. Casus enim belli cum eodem
 populo iterum contrahi fingitur.

¹⁷ Minime indulgens in captivos] Ideo durio-
 rem conditionem fecerunt in armis captorum,
 quam deprehensorum, ut his semper postlimi-
 nium pateret, illis non nisi flagrante bello.

¹⁸ Atque ita captos] Atqui hoc repugnat om-
 ni juri postliminii. Juxta enim jure captos,
 jussuque titulo acquiritur credi voluerunt, quos
 captos intra præsidia sua habuerunt, etsi brevi

post aufugerint, durante bello, quam quos diutius
 tenuerunt usque ad tempus aliquod post exitum
 belli. Potius habendi sunt pro desertis, &
 abjectis a republica, tanquam ignavis, &
 quos pro desertis habuerit patria : nisi enim
 hoc esset, in pace facienda ratio illorum habita,
 & mentio facta fuisset.

¹⁹ In pace] Si quo modo effugissent.

²⁰ Ut confessione] Immo quia nihil fecerunt
 adversus rempublicam, nec male pugnauerunt,
 nec consenserunt in servitutum suam, ut tacite
 faciunt, qui capi se patiuntur.

(cc) At supra, Cap. 7. hujus Libri, §. r.
 Auditor statuit, etiam eos, qui bello exorto, in-
 tra hostium fines deprehenduntur futo suo, ser-
 vos fieri. Deinde, neque ullum injuriæ con-
 silium in impuberibus, qui tamen etiam jure
 belli in servitutem redeunt, secundum Au-
 dorem nostrum. Plura diximus in Notis so-
 bris Gallicis. J. E.

vero * ut quisque usurparet quod vellet credi jus esse, * nisi ²¹ quatenus pacta certi aliquid præscriberent. Atque ²² eandem ob causam ¹ nec servi, nec res bello captae pace redduntur, nisi pactis expressum id sit : * quia victor credi vult jus sibi fuisse ista querendi : * cui contradicere, id vero fuerat bella ex bellis ferere : * ex quibus apparet, ingeniose, non ex vero, allatum illud apud Quintilianum * pro Thebanis : ideo captivos si in patriam suam redierunt, liberos esse, * quia bello parata non nisi eadem vi possideantur. * Diximus de pace

4. ^m In bello redeunt postliminio homines, qui antequam caperentur liberi fuerant : * recipiuntur servi, & alia quædam.

V. * Liber homo ita demum postliminio redit, * si ²³ hoc animo ad suos venerit, ut eorum res sequeretur, ut a ^b Tryphonino proditum est : nimirum, quia ut quis servus liber fiat, * se debet, ut ita dicam, ²⁴ acquirere, quod non est nisi ²⁵ volentis. Cæterum, ^a ²⁶ an vi bellica receptus sit ab hostibus, * an dolo profugerit, nihil refert, ut a ^c Florentino notatum est. * Tantundem erit si ab ^d hostibus sponte sit ^o additus. Quid ^o * si ab hoste venditus commercio, ut fit, ad suos pervenerit ? Tractatur hæc controversia ^p apud Senecam in ^q Olynthio, quem Parchasius emerat. Querit enim, cum decretum factum esset ab Atheniensibus, * quo Olynthii juberentur liberi esse, hoc (dd) contineretur ²⁷ liberi ut fierent, an ut liberi judicaretur ; * quorum hoc est verus.

VI. ¹ Liber autem homo, postquam ad suos rediit, * non se tantum ²⁸ sibi acquirit, * sed & res omnes, quas habuerat apud populos pacatos, * sive corporales, sive incorporales. * Quia populi pacati, sicut ²⁹ factum

G R O T I I.

I Nec servi] Totilas Pelagio Diacono a Romanis ad se missio edicit, ne de reddendis Siculorum servis verba faciat, dicens, iniquum fore ut Romani (immo Gothi) committerent suos veteribus dominis dedant. Locus est Procopii Gothorum III. (cap. 16.)

m In bello redeunt postliminio homines, qui antequam caperentur liberi fuerant] Julianus oratione in malos Cynicos : ὅτι πᾶς ἂν τις αἰσίων ἢ ὀπίσθας τοὺς αἰχμαλώτους διατηροῖται, ἢ τοὺς ἐν τῷ ποταμῷ ἀποβιβάζουσι τὴν ἐλευθερίαν ἐκδίδωσι ἢ ἐκείνους. hoc modo servi essent, etiam quos bello captos liberamus. Atque talibus, ubi ad nos redierint, libertatem adjudicant leges. (Orat. VI. pag. 197. 196. Edit. Spanhem.)

n An vi bellica receptus sit ab hostibus] Ut illi, quos a Slavis captos liberavere Hunni, apud Procopium itidem Gothicorum III. (Cap. 13. ubi non Hunni, sed Heruli.)

o Si ab hoste venditus commercio, ut fit, ad suos pervenerit] Ut eodem Procopii libro juvenis Childubius, τὰ πῦρ αἰ, ἐπὶ ἀδελφῶν αἰς πατέρα αὐτοῦ, ἐλευθερίᾳ τὸ δούλοῦ κατὰ τὸν νόμον ἢ νόμος ἴσται dicere, se cum in patriam redisset, liberum ex jure in postera fore. (Cap. 14.)

At apud Turcas nullum olim fuisse captivum postliminio, notat Leunclavius.

p Apud Senecam] Libro V. controversia 34.

G R O N O V I I.

²¹ Quatenus pacta] Quæ sanciantur redeunte pace.

²² Eandem ob causam] Immo quia & hæc pro delictis habentur.

²³ Hoc animo] Ille M. Atilius Regulus bello Pun. primo non rediit postliminio, quia missus erat cum legatis Pœnorum pacis ludentis causa. Sil. 6, Pun. 452. l. 5. §. 3. D. de capt. & postl.

²⁴ Se acquirere] Sui juris ipse quodammodo auctor esse.

²⁵ Volentis] l. 2, 3. §. 2, 6. 2.

²⁶ An vi] Utrum vi.

²⁷ Liberi ut fierent] Manumitterentur, an haberentur tanquam qui non servissent.

²⁸ Se sibi acquirit] Fit ipse sua opera sui juris.

(dd) Debit heic dicere, utrum hoc &c. quod forte omisum à Typographis. J. B.

G R O N O -

* Inf.
Orat. V.
10.

a D. l. in bello 12. §. manumittendo 9. §. l. postliminii §. §. captivum 3. D. de capt. c. L. nihil D. de capt. d. L. cum non redierunt. §. C. de postl. re 6.

29 factum pro jure secuti erant in capto, * ita & in liberato, * ut se æquos præbeant utrique parti. * Ergo dominium, quod habuerat in res ejus is, qui belli jure eum possidebat, non erat sine omni conditione: * cessare enim poterat ipso invito, si captus qui fuerat ad suos pervenisset. * Has ergo res * sic ille perdit, quomodo hominem, cujus erant accessio.

2. * Quid si tamen alienasset? 30 an qui titulum habet ab eo, qui belli jure eo tempore erat dominus, 31 * tutus erit gentium jure, * an & hæc recuperabuntur? de his loquor, quæ apud populum belli medium * exstabant. Distinguendum videtur inter res, quæ ejus sunt generis * ut postliminio redeant, * & quæ extra id genus sunt; quod discrimen jam mox explicabimus, * ut illa videantur alienata 32 cum sua causa, & sub conditione: * ista vero * simpliciter. Alienata autem intelligo * etiam quæ donata, * aut 33 acceptilata sunt.

VII. * At sicut ad postliminio redeuntem jura redeunt, * ita & 34 jura in ipsum restituantur, ac pro eo habentur, ut * Tryphoninus loquitur, * ac si nunquam ille 35 hostium potitus fuisset.

VIII. Huic regulæ de liberis hominibus exceptionem hanc recte adscribit Paulus: * *postliminio carent qui armis victi hostibus se dedervnt*, nimirum, * quia pactiones cum hostibus factæ valent jure gentium, ut alibi * dicemus, * nec adversus eas est postliminium. Ideo Romani illi a Pœnis capti apud * Gellium: * *postliminium justum non esse sibi, quoniam de jure victi forent*. * Unde & * induciarum tempore non esse postliminium, recte a Paulo notatum * est. At hos, * qui hostibus deduntur * si ne ulla scilicet pactione, postliminio reverti, respondit * Modestinus.

* IX. 1. Quod de singulis personis diximus, * idem & in populis locum habere arbitror, * ut qui liberi fuerunt, suam recipiant libertatem, * si forte eos vis fociorum eximat hostili imperio. * At si ipsa multitudo, quæ civitatem constituerat, dissoluta sit, * verius puto, non eundem populum censi, * nec postliminio res restitui ipso gentium jure, quia populus, ut navis, * partium dissolutione plane interit, * eo, quod tota ejus natura in illa perpetua conjunctione consistit. 36 * Non ergo quæ fuerat

GRONOVII.

29 *Factum pro jure*] Quod factum erat, pro jure facto habuerunt, atque adeo & ipsum, & res ejus pro homine, ac rebus juris alieni.

30 *An qui titulum*] Utrum qui titulum.

31 *Tutus erit gentium jure*] Res retinebit.

32 *Cum sui causa*] Sic alienata, ut alienari poterant per naturam suam cum suis commodis, & incommodis, & sub conditione, nisi postliminio redissent.

33 *Acceptilata*] Relicta tenenti data apocha, vel acceptilatio, qua quis fateatur se accepisse, quod non accepit.

34 *Jura in ipsam*] Quæ alii adversus eum habuerunt.

35 *Hostium potitus*] Sic & *Popinianus* l. 11. de capt. & poss. Plaut. Captiv. l. 1. §. 24.

36 *Non ergo Sagunti civitas*] Probare non possum. Immo, quia veteribus cultoribus superstitibus post breve tempus (Saguntis obsidio, Thebæ XX. anno, salva lingua, legibus, moribus, institutis, religionibus, & sacris, ordinibus, & corporibus civitatis) restituta sunt, fuerunt eadem. Et ita judicant ipsi Saguntini apud Liv. 28, 39. Si verum nosset de Sagunto, & Thebis tradit, nec qui ex captivitate Babylonica post 70. annos in Judæam sunt reversi, populus fuerunt Hebræus, vel Israelitarum. Atqui scriptura sacra omnis pro eodem populo eos agnoscit. Aptius Capuz, & Carthaginis fuisset usus exemplis, quarum illa cum 150. hæc 200.

a L. 12. §. 6. l. 6. D. de capt.

b L. 17. d. tit.

c Infra C. 23.

d Lib. VII. c. 18.

e L. 19. §. 1. D. de capt.

f L. 4. §. tit.

fuerat Sagunti civitas eadem exstitit, cum veteribus cultoribus ea sedes octavo post anno restituta est; + neque Thebæ, cum jam Thebaui in servitutum ab Alexandro venissent. Hinc apparet, quod Thessali Thebanis debuerant, + non esse Thebanis postliminio restitutum; idque duplici de causa: + tum quod novus erat populus, + tum quod Alexander, quo tempore dominus erat, hoc jus alienare potuerat, & alienaverat, + & quia 37 creditum non in eorum est numero, quæ postliminio redeunt.

2. Ei, + quod de civitate diximus, haud multum dissimile est quod veteri illo Romano jure, + quo dissolubilia erant conjugia, + matrimonio non censetur 38 postliminio restitui, + sed novo consensu reintegrari.

a L. 8. l.
14. §. 1. D.
de capt.

X. 1. Et ex his quidem intelligi potest, + quale sit jure gentium postliminium in liberis hominibus. + Cæterum, jure civili + id ipsum jus, + quod ea attinet, quæ 39 intra civitatem aguntur, + adstringi additis exceptionibus, + aut conditionibus, + & produci ad alia commoda potest. Sic 40 + jure civili Romano de numero eorum, qui postliminio redeunt, b exempti sunt transfugæ: 41 + etiam filii familias, + in quos parti videtur salva esse debuisse potestas illa patria, + quæ propria erat Quiritium. Sed hoc ideo placuisse, ait Paulus c, quia + disciplina castrorum antiquior fuit parentibus Romanis, quam charitas liberorum: cui congruit quod + de Manlio ait d Cicero, suo dolore sancivisse eum militaris imperii disciplinam, ut

b d. l. 19.
§. 4. l. 8.
7. red. tit.
e d. §. 7.

d De finib.
l. c. 7. 10.

annos in rudibus jasnissent, a Julio Cæsare jura urbium, Romanis colonis attributis, recuperarunt. (At vero quamvis Saguntini, & Thebani eadem essent gens, non tamen idem erant Populus, secundum tradita ab Auctore nostro supra, Lib. II. Cap. 9. §. 5. & J. B.)

37 Creditum non est] Si quis captus fuisset debitor habens, à quibus qui creditorem in potestate habet, ut illud exigere, aut quibus remittere possit (puta, in civitate media, & neutras partes fovente domicilium habentes) illeque id exegerit, vel remisit, jus debiti exigendi non recipit captus, si postliminio redierit, inter cetera jura, quæ recuperat, atque adeo id rursus exigere non potest. Ratio est, quod supra docuit, partim, una cum capto, jure belli etiam jura ejus incorporalia acquiri, 3. 7. 4. partim in controversiis de re capta apud populum bello non permixtum respiciendum jus ejus populi, a cujus partibus res capta est. 3. 6. 2.

38 Postliminio restitui] Dissert est exemplum, quis in divortio iusto consensu discedentium intercedit. At Sagunti, & Thebarum dissipatio similis est dissidio fortuito, vel frigusculo, non divortio, l. 32. §. 12. de donat inter vir. & ux. per calorem missa repulso, si brevi reversione uxor est, non divortile videtur l. 2. de divorti. & repnd. Sic illis quasi frigusculum fortunæ venit.

39 Intra civitatem] Populum singularem.

40 Jure civili Romano] Quasi apud alias gentes impune transfugerint, & redeuntes in civi-

tatem pristina jura receperint. At Indibilis a. post Liv. 27. 17, ex gentium jure scire se, transfugæ nomen execrabile veteribus locis, novis suspectum esse.

41 Etiam filii familias] Transfugæ, sine dubio, sive patres, sive filii familias postliminii jure, id est, reditu in patriam secuto, & recuperatione status, ac rerum suarum, omnino gentium legibus, aut moribus carent. Quod sentem filius quoque familias Romæ non recidebat in potestatem patriam, non est magis singulare, quam quod nec filius familias patri, aut defector, aut qui quodcumque capitis admiserat, specie, ac prætextu potestatis patriæ judicii poterat eripi. Erant enim servi penæ, in quibus maxima capitis deminutio locum haberet. §. 1. Instit. de cap. dem.

G R O T I I.

q Matrimonium non censetur postliminio restitui] Alter inter Christianos. Leo Papa ad Nicetam Aquilejensem episcoporum: ut sicut in mancipiis, vel agris, aut etiam in domibus, ac possessionibus, in captivitate ductis, postliminio reversi de captivitate revertantur, ita etiam & conjugia, si olim juncti fuerint, reformantur. Vide Hincmarum in opusculo de divortio Lotharii, & Tetherge, ad interrogationem XLI. & responsum Stephani Papæ cap. 19. in tomo II. conciliorum Gallicæ.

ut saluti prospiceret civium, ⁴² qua intelligebat contineri suam: ipsique naturæ, & patrio amorī ⁺ prælatum ab eo jus majestatis.

2. Detrahitur hoc aliquid de jure postliminii, quod legibus Atticis ^a *Drin. in Nicostrotum, pag. 724. B.* primum, ⁺ deinde Romanis constitutum est, ut qui redemptus est ab hostibus, redemptori ⁺ serviat, donec pretium reddiderit. Sed hoc ipsum ⁺ favore libertatis introductum apparet, ne adempta spe recuperandæ pecuniæ multi in hostium manu relinquerentur. ⁺ Et illa ⁴³ ipsa servitus iisdem Romanis legibus multis modis mitigatur, & postrema lege ^b Justiniani ⁺ finitur operis quinquennii: ⁺ morte quoque ^c redempti jus repetendæ pecuniæ extinguitur: sicut & ⁴⁴ contracto inter redimentem, & redemptum matrimonio ^d remissum censetur: & ⁺ redemptæ mulieris ⁴⁵ prostitutione ^e amittitur, ⁺ multaque alia jure Romano in favorem redimentium, & poenam proximorum, qui suos non redimunt, constituta sunt.

3. ⁺ Rursum actum est postliminii jure civili, eo ⁺ quod non ea tantum, quæ in postliminio sunt jure gentium, ⁺ sed res omnes, jura omnia perinde habentur, ac si is, qui rediit, nunquam hostium potitus esset: quod & jure Attico obtinuit. Nam, ut apud Dionem Prusæensem oratione XV. legimus, quidam ^f Callix se filium dicens captum in clade ad Acunthum, & servisse in Thracia, cum Athenas postliminio rediisset, hereditatem Callix a possessoribus petiit, ⁺ nec aliud quæsitum est in judicio, quam an is revera Callix esset filius. Idem ^g narrat, ⁴⁶ ⁺ Messenios, cum longo tempore servissent, tandem & libertatem, & regionem recepisse. Immo ^h quæ ⁴⁷ ⁺ per usucapionem, aut ⁴⁸ liberationem ex bonis subtrahita, vel ⁴⁹ non utendo finita esse videbantur, ⁺ actione rescissoria restituantur; nam

G R O T I I.

^e Serviat donec pretium reddiderit Idem cap. 74. editio Caroli Cuius Pistoris.

G R O N O V I I.

⁴² Qua intelligebat] Sine qua nec se salvum putabat fore.

⁴³ Ipsa servitus] Quæ præstatur redemptori.

⁴⁴ Contracto inter] Si mulier quem sua pecunia redemit ab hostibus captum, & pro servo ad tempus habuit, ei nupsit.

⁴⁵ Prostitutione] Si cuiusquam, aut plurium permixta est libidini, quam quis redemit.

⁴⁶ Messenios cum longo] 3, 9, 10. Messenios postliminio vult patriam, & libertatem recepisse. Hi post primum cum Spartanis bellum Ithome destructa Olymp. 14. Candaule a. pud Lydos, Salmanaßare in Chaldæis regnante, dissipati per Arcadiam, Argos, Sicyonæ, Eleusina. quum capti, & remanentes omnia servitutis mala ut Justinian, annos 14. ut Panfonia 39. perpeffi essent, ductore Aristomene se liberarunt: Secundo bello expugnata Ira Olymp. 29. Ardyæ Gygis F. in Lydis, Tullo Host. Romæ regnante, rursus qui effugere nequiverant, in Notas redacti, qui evaserunt, Zanclem in Si-

ellia occupaverunt, & Messenam appellaverunt: utrorumque posteri post 200. annos Olymp. 77. panilo post expeditionem Xerxis in Græciam, cum terræ motus omnem fere Spartam evertisset, ac 20000. hominum exanimasset, tertium bellum excitavit, quo post decennium inferiores in Siciliam, Africam, Naupactum Acarnanæ, & aliasque regiones sparsi vacuum, & vastam Messeniam reliquerunt, donec post annos ferre 100. Olymp. 103. proximo post Lepidricum cladem anno Epaminondas urbem instauravit, convocatis undique veterum cultorum posteris. Paus. 4, 241. & 268. Liv. 32, 22. Quod si postliminium his concedit, quanto minus id Saguntinis, & Thebanis negari debuit?

⁴⁷ Per usucapionem] Si absentis ejus bonorum aliquid possessor bonæ fidei tempore longo acquisivit.

⁴⁸ Liberationem] Si quod ei obligatum erat, quocumque modo tollendæ obligationis, dum captivus detinetur, liberatum est.

⁴⁹ Non utendo] Ut usufructus non utendo intra tempus X. aut XX. annorum amittitur. §. 3. Inst. de usufr.

⁵⁰ Actione rescissoria] Qua usucapio, aut quid aliud factum in præjudicium velut absentis reipublicæ causa rescinditur. §. 5. Inst. de o. l. l. 35. pr. de oblig. & act.

a L. 1. §.
1. D. quib.
ex conf.
maj.

nam in edicto de majoribus in integrum restituendis, * is comprehenditur, qui in hostium est potestate. Et hoc quidem * venit ex jure Romano antiquo.

4. At § 1^a lex Cornelia etiam heredibus consuluit eorum, qui capti apud hostes decessissent: * bona eorum conservans perinde, quasi qui non redit jam eo tempore, quo captus est, § 2 decessisset. * Quæ jura civilia si tollas, haud dubie statim ut quis ab hostibus captus esset, § 1 bona ejus futura fuissent occupantium, * quia qui apud hostes est, § 3 pro nullo habetur. Quod si qui captus fuerat rediret, * nihil reciperet præter ea, quæ jure gentium postliminium habent. * Quod vero captivorum bona fisco cedunt si heres nullus sit, § ex jure speciali est Romano. Vidimus * de his, qui redeunt: videamus * de his, quæ recipiuntur.

b L. 31.
D. de jure
fisci. l. 22.
§. 1. D. de
capt.

c L. in
brillo, 12.
§. manumittendo
9. D. De
Captiv.
d L. ult.
D. de capt.

XI. 1. Inter hæc sunt primum * servi, & ancillæ, * etiam § 4 sæpe alienati, * etiam ab hoste manumissi: * quia hostium jure manumisso obesse civi nostro servi domino non potuit, ut bene notat Tryphoninus. Sed ut servus recipiatur, necesse est * ut aut § 5 revera habeatur a vetere domino, * aut haberi facile possit. Quare cum in rebus aliis * sufficiat, eas intra fines esse perductas, * ad postliminii jus in servo id non erit factis, § 6 nisi & cognoscatur; nam qui in urbe Roma est ita ut lateat, § 7 nondum receptus Paulo § videtur. Ac sicut * hac in parte a rebus inanimis distat servus, * ita vicissim a libero homine in eo distat, quod ut postliminio recipiatur, non requiritur § 8 ut animo res nostras sequendi venerit. Id enim * in eo requiritur, qui se recepturus est, non in eo, qui ab altero sit recipiendus, & ut § Sabinus scripsit, de sua qua civitate cuique constituendi facultas libera est, non de domini jure.

e d. l. 12.
§. 9. cod.

f §. l. 19.
§. 9. cod.

2. Non exceptit * ab hoc gentium jure * servos transfugas lex Romana. Nam & in his * dominus pristinum jus recipit, ut Paulus § nos docet:

G R O T I I.

a Roma ejus futura fuissent occupantium] Vide legem Wisigoticam lib. V, tit. IV. c. 15.

t Etiam sæpe alienati] At edicto Theoderici ita constitutum est: servi, aut coloni ab hostibus capti, & reversi domino restituantur; si non sunt ante ab altero vendentes hostibus in commercio comparati. (Cap. 149.) Vide & Cassiodorum III, 43. At lege Wisigotica mancipium bello receptum domino redditur, is, qui recipit, tertium partem accipit iusti pretii. Si ab hostibus venditum receptum fuerit, reddit ad dominum pretio reddito, & melioramentis. lib. V, tit. IV, 21.

u Etiam ab hoste manumissi] Ut a Mithridate, qui retracti in servitutem. Appianus Mithridatico, (pag. 211. Ed. H. Steph.)

G R O N O V I I.

§ 1 Lex Cornelia] L. 22. pr. & §. 1. 20 3.

de capt. & post. l. 1. §. 2. ed. l. Falcid. l. 12. qui testam. fac. post. l. 15. D. de iniuria rupto. l. 9. Cod. de post. rev. Ulpian. Instit. 23. §. 4. l. 5. C. quibus ex conf. maj. §. ult. Instit. quibus non est perm. fac. test.

§ 2 Decessisset] Ut medio tempore minui nequeant.

§ 3 Pro nullo habetur] Immo suis est pro peregrinante, & qui expectetur post tempus reditura.

§ 4 Sæpe alienati] Ab eo, qui cepit, alii domino, & ab hoc rursus alii, & deinceps traditi.

§ 5 Revera habetur] Jam sit in ejus potestate, aut in eam venturus sit, ubi domino liberetur.

§ 6 Nisi & cognoscatur] Quare, & consensu domino intra fines versetur.

§ 7 Nondum receptus] Postliminio rediisse, cesset Paulus.

§ 8 Ut animo] Quia servus consilium non habere videtur, sed omne consilium de eo esse domini.

cet : + ne ⁵⁹ contrarium jus non tam ipsi injuriosum sit , qui servus semper permaneat , quam domino damnosum . Generaliter + de servis , qui virtute militum recuperantur , dictum est ab Imperatoribus * illud , + quod ad res omnes male a nonnullis trahitur , ⁶⁰ receptos eos , non captos judicare debemus , & militem nostrum ⁶¹ defensorem eorum decet esse , non dominum .

^a L. 12.
C. de postl.

3. + Qui ab hostibus redempti sunt servi protinus Romano jure fiunt redimentis , sed + oblato demum precio postliminio recipi intelliguntur . + Verum , hæc subtilius explicare , juris civilis interpretum est . Nam & + posterioribus legibus mutata sunt nonnulla : & quo servi capti + ad reditum invitarentur , proposita libertas his , quibus membrum ruptum esset statim ; cæteris post quinquennium : ut videre est in legibus militaribus ⁶² a Ruse collectis .

XII. + Illa quæstio magis ad nos pertinet , + an & populi , qui subjeti alieno imperio fuerunt , ⁶³ in veterem causam recidant : + quod tractari potest si non is , cujus imperium fuerat , + sed sociorum aliqui , eos hosti eripuisset : + puto hic idem dicendum , quod in servis , + nisi sociali federe aliter convenerit .

^b L. 16
captivus.
20. §. ve-
rum est. 1.
D. de capt.
c. Strabo
lib. VIII.
pag. 376.
d. Nov.
XXXVI.
e. Nov.
Valent. d.
episc. Jud.
Prec. 1.
de bell. O
Vand. (inj.
obj. X, 12.

XIII. 1. Inter res primùm occurrunt + agri , qui in postliminio sunt . *Verum est* , ait ^b Pomponius , *expulsis hostibus ex agris , quos ceperint , dominia eorum ad priores dominos redire* . Expulsi autem hostes intelligi debent , + ex quo aperte eo accedere amplius non possunt , ut + alibi explicavimus . Sic Æginam insulam c Atheniensibus ereptam + veteribus dominiis Lacedæmonii reddiderunt . Agros ex Gothiis , & Vandalis recuperatos veterum possessorum heredibus reddiderunt ^d Justinianus , aliique + Imperatores , + non admittis adversus dominos ⁶⁴ præscriptionibus illis , quas Romanæ leges induxerant .

2. Quod de agris jus est , idem esse , arbitror , + de omni jure , quod solo adheret . Nam & loca capta ab hostibus , quæ religiosa , vel sacra fuerant ,

G R O T I I .

x *Veteribus dominis*] Nempe qui partium Latætanianarum fuerant . Confer quæ supra cap. VI. §. 7 .

y *Non admittis adversus dominos præscriptionibus illis*] Idque ex lege Honorii , qui quanquam relicta Vandalis Hispania , tamen dum eum tenerent Vandali , præscriptionem tricennariam dominis nocere noluerat . Meminit *Procopius Vandalicorum l. (Cap. 7.)* *Valentinianus* in novella lege de episcopali judicio : *tricennali temporum definitio concludi ea præcipimus , quæ perperam , aut iniquis sacculis servabantur : exceptis Afrorum negotiis , qui se probaverint necessitatem Vandalicam præstulisse : ad de illorum causis ita temporis præfixo tricennio subtrahantur , qua clarioris sui hostilitate consensu . In consilio Hl. Balgæ relato in causam XVI , quæstioe III. c. 12. sicut per legem mandatum his , quas barbarica severitas captiva necessitate transierat , postu-*

minis revertentibus redditur antiqua possessio . convenit e. ex. transmissa de præscriptionibus . Vide & Cujacium ad titulum C. de præscriptione XXX. annorum .

G R O N O V I I .

59 *Contrarium jus*] Quod transugam punit .
60 *Receptos eos*] Tanquam qui jam dominum habeant , & ad eum redeant , non-tanquam qui nunc demum dominum amittantur eum , qui hosti eripuit .

61 *Defensorem*] Nimirum , ut rei alienæ : sic in Dig. conjungantur procuratores , & defensores .

62 *A Ruse collectis*] Libellus interibitur : *leges novales Rbediarum , militares , rusticæ Justiniani Gr. & Lat. opera . Sm. Schardii , Basil. 1561 .*

63 *In veterem causam*] Redeant sub prioris principis imperium .

64 *Præscriptionibus*] Privilegiis longinquæ possessionis .

G R O N O .

rant, si ab hac calamitate fuerint liberata, quasi quodam postliminio reverſa
 * priſtino ſtatui reſtitui, ſcripſit * Pomponius : quicum convenit illud Cice-
 ronius in * Verrina de ſignis, de Diana Segeſtana : *P. Africani virtute + reli-*
gionem ſimul cum loco recuperavit ; & Marcianus * cum poſtliminii jure * com-
 parat juſ illud, quo ſolum ædificio occupatum eo collapſo ⁶⁵ * littori red-
 ditur. * Quare & uſumfructum agri recepti reſtitui, dicendum erit, * ad
 exemplum ejus, quod de agro inundato Pomponius * reſpondit. Sic Hi-
 ſpanis lege * cautum eſt, ut comitatus, & alie juſſiditiones hereditarie
 * poſtliminio redeant, majores * omnino ; minores, * ſi intra quadriennium
 a receptione vindicentur ; niſi quod arcem bello amiſſam, * & quomodo-
 cunque recuperatam * retinendi juſ rex habet.

XIV. 1. * De mobilibus generalis in contrarium regula eſt, * ut poſt-
 liminio non redeant, * ſed in præda ſint : * ut hæc opponit Labeo. Quare
 & ⁶⁶ commercio parata, * ubicunque reperiuntur, manent ejus, qui emit :
 * nec apud pacatos reperta, * aut intra fines perducta vindicandi juſ eſt
 veteri domino. Sed ab hac regula videmus olim * excepta quæ in bello
 uſum habent : * quod ideo placuiſſe gentibus videtur, * ut ⁶⁷ recuperandi
 ſpes ad ea comparanda alacriores homines redderet. Plurimarum enim ci-
 vitatum inſtituta eo tempore * ad rem bellicam referebantur ; * quare fa-
 cile in hoc conſenſum eſt. * Uſum autem in bello hæc habere cenſentur,
 quæ modo ex Gallo Elío *f* attulimus, ſed quæ diſtinctius expoſita exſtant
 tum apud Ciceronem in *Topicis*, tum apud *b* * Modellinum. Naves ſcilicet
⁶⁸ longe, atque onerariæ, non item luſoriæ, aut æturiæ, voluptatis
 * muli * ſed ⁶⁹ citellari : equi, * & equæ, ſed freni pati-
 entes. * Et hæc res ſunt, ⁷⁰ quas & legari recte * voluerunt Romani *f*, * &
⁷¹ in præſtatione familiæ herciſcundæ * venire.

2. * Arma, & veſtis, uſum quidem in bello habent, ſed poſtliminio non
 redibant, * quia minime favorabiles erant, qui in bello arma, aut veſtem
 amitterent : * immo id flagitii loco habebatur, ut paſſum in hiſtoriis appa-
 ret. Atque in hoc notantur * arma ab equo diſtare, quod equus ſine cul-
 pa equiſ proripere ſe potuit. Et * hoc quidem rerum mobilium diſcrimere
 videtur uſum habuiſſe in occidente, etiam ſub Gothiſ, ad Boëthii uſque
 tempora.

G R O N O V I I.

⁶⁵ *Littori redditur*] Ex privato ſit nullum.
⁶⁶ *Commercio parata*] Empta, & permutata.
⁶⁷ *Recuperandi ſpes*] Ut animoſius emercent
 in quibus ſcirent valere juſ poſtliminii.

⁶⁸ *Longæ. Et onerariæ naves*] Quia illis mi-
 litæ, his belli apparatus vebatur. *Inſuriæ,*
 & æturiæ dnoſum erant generum. Aliæ enim
 hiſtoriæ in ripis fluminum terminantium impe-
 rium (ut erant Danubius, Rheenus, Euphrates)
 crecabant. l. 4. *Book de offi. julie. milit.* l. 4.
 C. de offi. mag. offi. in his utpote bellicis erat
 ſine dubio juſ poſtliminii. At vocantur &
Inſuriæ privatorum, quibus illi voluptatis cauſa
 huc illic vebabantur, ut loquitur *Petroſian*
 cap. 61. de quibus *ſeneca* 7. de Benef. 20. & ma-

minit auctor 3, l. 5. *Alturiæ*, omnes, quæ
 remis agebantur, quarum etiam quædam belli
 uſibus adhibita. *Liv.* 30. 43. *Cæſar* 5, de Gall.
 1. & in his poſtliminium ; non in eis, quæ
 voluptatis ergo, aut alios ad uſus erant paratæ.
Salmaſ. ad juſ Att. & Ro. c. 26. p. 740.

⁶⁹ *Citellarii*] Qui citelliſ onera portant,
 non qui carpento junguntur. Sunt autem ci-
 tellæ ſtratium, quod imponitur aſinis, & mulis
 ad onera commodius portanda. Eandem uſum
 habent equi ſagmarii.

⁷⁰ *Quæ et legari*] Etiamſi quo tempore teſ-
 tamentum ſcribebatur, apud hoſes eſſent.

⁷¹ *In præſtatione familiæ*] Attribui, & im-
 putari pro parte ſortis ſux alicui heredum, ſed
 cum cautione, ſi recipiantur.

tempora. + Is enim Ciceronis topica explicans ita videtur de hoc jure loqui, quasi quod ad eum diem vim suam obtineret.

XV. + At posterioribus temporibus, si non ante, sublata videtur hæc differentia. + Passim enim tradunt ⁷² morum periti, res mobiles postliminio non redire, & ² id de navibus constitutum multis in locis ^a videmus.

XVI. Ex vero res, quæ ⁷³ intra præsidia perductæ nondum sunt, quamquam ab hostibus occupatæ, + ideo postliminii non egent, quia dominum nondum mutarunt ex gentium jure. Et quæ pirate, aut latrones nobis eriperunt, non opus habent postliminio, ut ^b Ulpianus, & Javolenus responderunt: + quia jus gentium illis non concessit, ut ⁷⁴ jus domini mutare possint: quo innixi Athenienses ^c Halonesum, quam ipsis prædones, ^a prædonibus Philippus eripuerat, + ut redditam a Philippo, non ut donatam, volebant accipere. Itaque res ab illis captæ, + ubicunque reperiuntur, vindicari possunt; nisi quod ex naturali jure ⁷⁵ alibi ^d censuimus, ei, qui suo sumtu possessionem rei adeptus est, + tantum esse reddendum, + quantum dominus ipse ad rem recuperandam libenter impensurus fuerat.

XVII. + Potest tamen lege civili aliud constitui: sicuti ^b lege ^c Hispanica naves a piratis captæ eorum sunt, qui eas eripiunt piratis: neque enim iniquum est, ut privata res publicæ utilitati cedat, præsertim in tanta recuperandi difficultate. + Sed lex talis ⁷⁶ non obstat exteris, quo minus res suas vindicent.

XVIII. 1. Illud magis mirandum, quod testantur + Romanæ leges, postliminii jus locum habuisse + non tantum inter hostes, + sed & inter Romanos, & populos externos. Sed + alibi diximus, ^f reliquias has esse sæculi ⁷⁷ Nomadum, + quo sensum naturalis societatis, quæ est inter homines, mortes exfurdaverant. Itaque apud gentes + etiam, quæ bellum publicum non gerent, + erat quædam ⁷⁸ belli inter privatos quasi ipsis moribus indicti licentia: ac + ne ea licentia ad interficiendos homines profliret, placuit, ⁷⁹ captivitatis jura inter eos introduci, + cui consequens fuit, ut ^c ¹⁵⁻⁵⁻⁵.

G R O T I U S.

^a Id de navibus constitutum multis in locis videmus] Decisio Gravensii centesima prima.

^a Prædonibus Philippus eripuerat] Vide ipsam Philippi epistolam inter opera Demosthenis, (pag. 63. A. B.)

^b Lex Hispanica naves a piratis captæ eorum sunt, qui eas eripiunt piratis] Idem apud Venetos. Patet ex literis Fraxiniæ Cæsei tom. 1.

G R O N O V I I.

⁷² Morum periti] Juris per consuetudinem introduci.

⁷³ Intra præsidia] 3, 6. 3.

⁷⁴ Ut jus domini mutare] Ut eorum, quæ rapuissent, jus acquirerent, & prior dominus jure suo caderet.

Tom. IV.

⁷⁵ Alibi censuimus] 2, 10. 9.

⁷⁶ Non obstat exteris] Sed tantum Hispanis, aut qui sub regis Hispaniæ vivunt imperio.

⁷⁷ Nomadum] Populorum vagorum adhuc, & incertæ sedis, atque inconditorum, quum in omnes peregrinos aliquid licebat, quod nunc intelligunt homines, meliora docti non licere nisi in hostes.

⁷⁸ Belli inter privatos] Pna naufragio ejectionem aliquem, aut quocumque casu in terris peregrinis oberrantem, ubi sine notore, ac defensore esset, arreptum a privato, & in ergastulum fuisse conjectum: quod frequenter olim contigisse, ostendit Sueton. Aug. 32. Tit. 8. Cic. pro Cluent. 7. Et hodie nihil frequentius accidit Christianis inter Turcas.

⁷⁹ Captivitatis jura] Ut liceret comprehensos peregrinos pro servis habere, quasi captos ex hostibus.

Q

G R O N O -

a Bart. in l. si quid bello D. de capt. Ang. Et Salic. in l. ab hostibus. C. de capt. Conf. Goll. l. XX. tit. 13. art. 24. Et Cons. sul. maris, c. 287. b L. hostes. Et 24. Et latrones. 27. de capt. Vide & L. postlim. 19. §. a piratis. 2. cod. tit. c Demost. de Halones. Jo. pag. 30. A.

d Sup. lib. II. c. X. §. 9. e Lib. XXXI. tit. 29. f. h. Covarr. ad c. peccatum. par. II. §. 11. n. 8. f Lib. II. c. 15-5-5.

ut & postliminio locus esset, + aliter, quam cum latronibus, ac piratis, + quia illa vis rem producebat ¹⁰ ad aquas pactiones, quæ a latronibus, & piratis contemni solent.

2. Juris olim controversi videtur fuisse, + an qui apud nos serviunt ex populo federato, si domum reuenerint, postliminio redeant. Ita enim hanc questionem proponit ¹¹ Cicero primo de oratore. Et Gallus quidem + *Ælius sic ait* : + *cum populis liberis, & cum federatis, & cum regibus* + *postliminium nobis est ita, uti cum hostibus.* Contra ¹² Proculus : *non dubito quin federati, & liberi nobis externi sint* : + *non inter nos, atque eos postliminium esse.*

^a Apud
Pellam,
vixit Post-
limin.

^b L. non
dubito, 7.
prin. D.
de captiv.
§. post.

3. + Ego arbitror, distinguendum inter federa, ¹³ ut si qua essent quæ belli duntaxat publici componendi, aut cavendi causa essent inita, + ea nec captivitati in posterum, nec postliminio obstarent : at + si qua id continerent ut tuti essent publico nomine, qui ab his ad illos venissent, ut tunc captivitate sublata cessaret & postliminium. + Et hoc mihi indicare videtur

^c D. L.
postlimi-
nio §. in
l. 7. 8.

^c Pomponius, cum ait : *si cum gente aliqua neque amicitiam, neque hospitium, neque fœdus amicitia causa factum habemus, hi hostes quidem non sunt ; quod autem ex nostro ad eos pervenit, illorum sit, & liber homo noster ab eis captus servum sit & eorundem* : idemque est si ab illis ad nos aliquid perveniat ; hoc quoque igitur casu postliminium datum est. + Cum dixit fœdus amicitia causa, ostendit & alia esse posse federa, quibus nec hospitium, nec amicitia jus inest. + Proculus quoque eos a se populos federatos intelligi, qui amicitiam, aut hospitium tutum promississent, satis significat cum subjicit : *etenim quid inter nos, atque eos postliminii opus est, cum & illi apud nos & libertatem suam, & dominium rerum suarum aque, atque apud se retineant, & eadem nobis apud eos contingant ?* quare quod apud Gallum Ælium sequitur, + *quæ nationes in ditione nostra sunt, cum his postliminium non est, ut recte legit Cujacius, + hoc additamento supplendum erit, nec cum his, quibuscum fœdus amicitia causa habemus.*

^d Obj. XI.
c. 27.

^e Bod. lib.
1, de rep.
§. 7.

XIX. 1. At nostris temporibus + non inter Christianos tantum, + sed & apud plerosque Mahumetistas, + jus ut captivitatis extra bellum, + ita & postliminii evanuit, + sublata utriusque necessitate ob restitutam vim ejus cognationis, quam inter homines natura esse voluit.

2. Habere tamen locum poterit + vetus illud jus gentium, + si res sit cum gente tam barbara, ut sine indictione, aut causa, omnes externos, & res eorum hostiliter tractare pro jure habeat. Atque eam in partem, dum hæc

GRONOVII.

¹⁰ *Ad aquas pactiones*] Ut utrimque aliquid remitterent de lavis moribus, & paulatim jus discerent.

¹¹ *Cicero primo de oratore*] Cap. 40. sed de libertis, non de servis agere Ciceronem, monet Salmassius p. 596.

¹² *Non dubito quin*] Lege, *quem federati, & liberi nobis externi sunt, inter nos* : ita con-

sentiunt Gallus, & Proculus. Salmassius p. 606. (At emendatio illa repugnat verbis sequentibus. Vide omnino CUJACIUM, loco Observationum in margine paullo post indicato. J. B.)

¹³ *Ut si qua essent*] Qualia quæ hodie Turcis sunt cum Christianis, quibus privati Mahometanorum non impediuntur quo minus in captivitatem redigant quoscunque possunt de Christianis.

hæc scribo, judicatum est in summo auditorio Parisiensi, cætus principe Nicolao Verdunio, bona, quæ Francorum civium fuerant, ab Algerienfibus, populo prædationibus maritimis in omnes alios grassari solito, * capta belli jure mutasse dominum: * ac proinde, cum recepta ab aliis essent, facta eorum, qui recepissent. In eadem cognitione & hoc judicatum est, quod modo diximus, * naves hodie inter ea non esse, quæ postliminio recipiuntur.

HENRICI DE COCCEII COMMENTARIUS

I N

HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. IX

HACTENUS de processu belli, seu quid in bello justum sit, egimus: sequitur jam jus aliquid, quod æque in pace, ac in bello obtinet; nimirum, Jus POSTLIMINII. Auctor fatetur, nihil fani hac de re, nisi apud Jctos Romanos, proditum esse; quos tamen ipsos inculpat, quod ea, quæ juris gentium sunt, cum jure Romano sæpius confundant: quod verum non esse, in ipso tractatu videbimus. Cum vero intricata admodum sit hæc materia, nostra principia ex dissertatione de Poffliminio in pace, & amnestia desumpta huc præmittere, necessarium duxi.

PROPOSITIO I.

Bellum est judicium rei controversæ, quo quaque pars sibi jus asserit, alteri negat.

DEMONSTRATIO.

Bellum inter summæ potestates, cum alium illæ judicem non habeant, idem est, quod judicium inter privatos. Utrumque est de negotio aliquo dubio, seu controverso inter partes, (adeoque semper legitimum certamen partium significat) de quo illæ disceptant armis, hæc apud judicem.

Hinc uti in omnibus judiciis, & disceptationibus, ita in bello quaque pars sibi jus asserit, adversario negat; & uterque se jure, adversarium injuria agere; uterque sua arma justa, hostium injusta; uterque

denique, quoties ipse bello quid agit, capiat, lædit, id jure, quoties hostis, injuria fieri, & sibi soli, non hosti, jus ex actibus bellicis nasci, contendit. Atque hæc est natura omnis disceptationis, seu contentionis, quippe quæ in contradictione consistit. Uti cum Sallustius in bell. Catil. in princ. inquit: *Du magnum inter mortales certamen fuisse, vine corporis, an virtute animi magis procederet.* Certamen id in contradictione partium consistit. *Vid. disp. nostra de Poffliminio. &c. Sed. 1. §. 2. seq.*

PROPOSITIO II.

Cujusque partis judicium sequuntur ejus cives, & socii.

DEMONSTRATIO.

Hoc autem iudicium cujusque partis, quo ab invicem dissident, ac disceptant de justitia belli, & actu bellicorum, valet intra partis ejus, quæ id statuit, fines, & civitatis illius, seu imperii limites: ita ut si intra hostis, ejusve amicorum fines res peragenda diserneretur sit. hostilis; si intra nostros, amicorumve nostrorum limites, nostri judicii valitor sit auctoritas, com neutra alium judicem habeat, cujusque vero partis amici, & socii eandem cum ipsa causam, idemque judicium sequantur. Atque hanc contentionem partium, quæ alium judicem non habent, sed jus armorum, nos

Q. 2

judicium

judicium partis dicemus in processu. *Vid. disp. nostram de Postlim. sect. 1. §. 3.*

PROPOSITIO III.

Reliqua gentes omnes, cum media, neutrum judicium sequuntur, sed utriusque factum pro jure habent.

DEMONSTRATIO.

Reliqui populi, qui neutri partium ad dicti sunt, quicquid utrinque in bello fit, pro jure habent, nihilque, quod armis ab utraque parte agitur, pro injuria: neque enim cognoscere, aut statuere de injustitia partium jure possunt, qui earum judices non sunt; neque partes, quæ judicem non habent, injuriæ ab aliis convinci, vel condemnari. Necessario igitur utriusque partis factum, quod vi armorum peragitur, apud omnes reliquas gentes pro jure erit: quia justum id habetur, cujus injustitia doceri non potest, idque in re controversa rite fieri sine judice nequit. Quin hoc ipso, quod gens aliqua factum partis improbatet, hostium rationem induceret, & desineret esse media, quia adversæ partis causam, judicium sequeretur. Atque hoc judicium pacatarum in ipsarum territoriis, dum ibi res peragenda est, obtinet. Hoc ipsum vero principium esse, quo nititur quoque jurisprudentia Romana, patet ex *l. 19. in fin. pr. l. 12. §. 9. de capt. & postlim.*

Secus ergo est si tale factum sit, quod communi jure gentium, omniumque judicio, licitum, vel illicitum habetur: uti si vasallus hosti contra dominum suum serviat. In iis enim non contradicunt sibi judicia partium, sed conveniunt; idque pro jure, vel injuria, unanimi omnium suffragio habetur, nec unius gentis judicium alteri præfertur. *Vid. differt. nostr. de Postlim. S. 1. §. 4. & 5.*

PROPOSITIO IV.

Hinc sequitur, res, vel personas captas, si receptæ sunt intra locum, & fines, ubi judicatur injuria ablata esse, i. e. si redeunt ad suam civitatem, ejusque socios, pristino domino restituentur esse: idque postliminium vocatur.

DEMONSTRATIO.

Ex præmissis sequuntur 1. jura postliminii in bello, & pace, cum in rebus, tum in personis. Si enim res, quas hostis a ci-

vibus nostris cepit, intra fines nostros revertæ fuerint, cedunt pristinis dominis, non iis, qui receperunt: quia ex nostra parte asseritur, non jure eas dominis suis bello ablatas, adeoque iis restitueudas esse; quod judicium nostrum intra fines nostros, ubi res nunc sunt, valet. Idemque est in personis, quæ ab hostibus captæ, & quovis modo revertæ, pristina jura, quæ ablata sunt, omnia recipiunt, quasi nullo jure ablata. Quæ eadem est ratio Quintilianii *lib. 5. Inst. c. 10.* quin ipsius jurisprudentiæ Romanæ in *l. 19. pr. ff. de capt. & postlim.* ubi ratio cur captus, & reversus, postliminium habeat, hæc redditur: *quia per injuriam ab hostibus detentus est, idque naturalis æquitas esse dicitur.*

Idem est si non quidem intra nostros fines, sed ad socios, vel amicos nostros, qui idem nobiscum judicium, eandemque causam sequuntur, pervenerint: cum enim idem judicium nobiscum sequantur, apud ipsos quoque perinde, ac apud nos, res ab hostibus injuria captæ, & ablatæ dicuntur, quod ipsum jure Romano itidem statuitur *l. 5. §. 1. l. 19. §. 3. eod.* Id factum, cum Pœni diutissime vexata Sicilia plurima inde ornamenta, ac sacra Carthaginem asportassent: capta enim post Carthaginem P. Scipio civitatibus Siculis, quæ tum sociæ erant Romanorum, omnia ea postliminio restituit, ut prolux recenset, & laudat Cicero in *accus. Verr. 6. cap. 72. & segg.* Et Camillus Sutrium, & Nepete, duas urbes socias ex hoste receptas sociis reddidit. Plut. in *Camill. c. 59. Liv. l. 6. c. 9. 10. Conf. disp. nostra de Postlim. cap. 2. §. 1. & 2.*

PROPOSITIO V.

Si ad gentes medias redeunt, cessat postliminium.

DEMONSTRATIO.

Si res, vel personæ captæ ad alias gentes pacatas, aut medias perveniunt, nondum obtinet jus postliminii; nam & illæ gentes, cum aliarum gentium judices non sint, factum harum pro jure habent. Errant igitur omnino qui apud hos quoque populos medios jus postliminii esse, existimant, atque in eum sensum detorqueant Grotium; non enim mediæ utique populi essent, qui quod pars altera bello cepit, injuria captum, indeque alteri restitutum dicerent; nec pacati, qui bellatorum cause

causæ ac litibus se miscerent. *Vid. disp. nostr. de Possim. Sect. 2. §. 4.*

PROPOSITIO VI.

Idem dicendum de deditis, & receptis.

DEMONSTRATIO.

Hoc ut solide definiatur, sciendum est: I. quod aliud sit deditio bellica, aliud alienatio, & translatio juris, quæ sit ex transactionibus pacis, donationisve, aliave causa simili. Hæc enim omnium jure, & judicio, iusta causa est domini iuste, & in perpetuum transfrendi; uti cum ita transigitur ut hostis urbem habeat, atque a bello recedat: omni enim jure transactiones de litibus, ac bellis iustissimæ sunt, & ne quidem iudicio partis quicquam in iis iniuriæ, nec adeo hoc casu unquam est postliminium. At deditio bellica est dominium quoque omnium iudicio ex motuo consensu transferat, duo tamen ei insunt: 1. quod nos contendimus iniuria nos compulsos ad dedendum, quæ tamen vis jure gentium neque consensum, neque natam ex eo obligationem tollit: 2. quod ei spes recuperandi juris perdit insit; quia durante bello fit, in quo vel armis, vel pactis, aut pace sequente, vel aliis modis res ultro, citroque repeti, restituique solent. In hunc igitur eventum deditus non videtur iuribus suis renonciasse; non enim id agit ut iuribus, quæ alias habebatur esset, renonciet, sed ut ea præsentis periculo, v. g. direptionis hostilis eripiat, atque in prædictos eventus conservet. Fit quidem etiam deditio ex præcedente spon- sione, uti Mancini, & Posthumii, ex spon- sione Numantina, & Caudina; adeoque pure, & jure perpetuo fieri videtur: sed ta- men nec ab ea abest spes restitutionis.

II. Quod per deditionem quicquid in re dedita nostrum est, hosti acquiratur, & qui- dem, quoad jura dedentis propria, omnium iudicio, quia de iis ipse statuere potest; quoad jura autem tertii perinde est, ac si res capta ab hoste esset, non dedita: cum enim qui deditit non habeat jus dedendi, & in hostem transfrendi, nisi quod suum est, hostis tamen jure belli quicquid ho- stile fuit acquirat, utique jura hæc non consequitur vi deditionis, sed vi propriæ occupationis; quia dedendo cepit, atque in potestatem suam redegit, adeoque non factio dedentis, sed suo capientis tantum.

Hinc sequitur, quod is, qui se deditit, subducere se hosti contra proprium suum factum, fidemque datam, & redire ad suos, non possit; sed si redet, per transfuga ha- bendus sit. Ex ea enim deditione hosti om- nium iudicio jus questum est, cum jure gentium fides hosti data, & pacta cum eo inita utique servanda sint. Neque igitur postliminium habet, quasi injuria detentus. Et licet dicat injuria hostis se compulsus ad deditionem, eo tamen non tollitur obli- gatio fidei data. Quod & ipsum jure Ro- mano constitutum in l. 1. ff. de Capt. & possit. & sanctissime servatum fuit. Idemque verum fatemur in urbibus, provinciisque, quæ se dediderunt, ne se eximere hosti, postliminioque uti possint, eadem ratione.

Si vero populus ipse deditit personam, vel urbem, eximere illa quidem se hosti potest perinde, ac si capta esset, quia suo facto dedita non est, & populus jus suum saltem in civem, vel urbem hosti transu- lit, non vero jus privatum ab hoste se toendi, quod natura cuique competit, iis ademitt. At populus eas recipere contra- ctum suum, fidemque datam, nequit. Un- de Cælia, quæ Porfennæ ut obies dedita fuit, jore quidem suo aufugere inde poterat, sed populus Romanus reddere debuit, alias Porfenna pro rupto foedus habiturus erat, ut ipse ait apud Livium l. 2. c. 13. Quid si ergo hostis non reposcit? Jure re- cepta res videtur, ac postliminium habet uti res capta; quod proinde ei denegari nequit. Neque hinc discedit jus Romanum in l. 4. in fin. de capt. & possim. ubi po- test civitas non recipere deditum. Nam ibi agitur de eo, qui ex propria sua spon- sione a populo deditur.

At armis suis populus durante bello om- nia dedita recuperare ab hoste, uti res ip- sius hostis proprias vi capere potest: atque adeo est hostis ea populo pacato donaverit, vel vendiderit, a pacatis quoque, dom bel- lum est, repeti armis possunt; quia hostis non potuit ea nisi cum causa sua alienare, nec plus in alios transferre, quam ipse ha- buit, neque factio hoc suo jus nostrum per- vertere. Atque hoc quidem manifestum est cum populus ipse non deditit: tum enim ejus ratione habetur res pro capta, cujus dominium partis iudicio hostis ex iusta cau- sa nactus non est; adeoque qui ab eo ac- ceperit, quasi a non domino accepisse intel- ligitur.

At si ipse populus dedit, difficile est dicere, cum ab hoste ipso potuisset armis recipere, etiam a pacato posse, in quem hostis transiit. Neque enim potest populus, quod ipse dedit, vel quasi non jure datum contra fidem, factumque suum, repetere, vel jure belli, quod tantum cum hoste est, non cum pacato. Unde nec hoc casu eximentem se invito possessore recipere potest; at in rationes damnorum occasione belli sibi datorum id referre potest.

Cum vero & hostis ipse indubie personae, res, aut urbes sibi deditas deferere, aut dimittere, vel pace quoque, aut pactis illas recuperari possint, quaeritur, an ita deferat, aut armis jure receptae habeant postliminium? Et si vero id a JCto doctissimo negetur, tamen pace ejus viri, & salvo, quod magni facimus, illius judicio, deditis quoque inprimis urbibus, & provinciis, postliminium his casibus omnino deberi statuimus.

Tota enim ratio, quae deditis postliminium negat, est quod juri hostis contra proprium factum, ac fidem datam eximere se non possint. Ea vero hic cessat, ubi ipse hostis jura sua suum deserit, vel remittit, vel jure belli ei auferitur. Deinde, quia deditione bellica non id agitur, ut iuribus suis ultra, quam ab hoste cogitur, renunciet, sed potius ut ea in praedictos eventus conservet. Tum quia deditos contendit injuria hostili adactum se ad deditionem, quod etsi contra hostem allegari nequeat, donec sub ejus ditione est deditus; at ab illo dimissus, & civitatis suae judicio redditus, contra suos potest. Porro si jura integra servantur captis, qui ultero ab hoste aufugiunt, l. 26. *Capt. & postl.* non possunt illa negari deditis qui ab ipso hoste deserti, vel armis, pactove recepti sunt; hi enim omnium gentium judicio in priorem conditionem reversi sunt, illos hostis negat jure reversionis. Et cum facto ipso in pristinum statum redierint, etiam pristini status jura ipsis debentur, deditoque, quae remissa est, perinde est, ac si facta nunquam esset.

Quid vero obstat quo minus cives nostri integra sua jura habeant, si hostis non obstat. An cum is spoliare eos definit, nos spoliabimus? Et quorum deditionem in hoste abominamur, in eos ab hoste liberatos ipsi deditionis jura continuabimus, longe crudeliores ipso hoste? quia quod is, cum

per bellum jure posset, in hostem non fecit, id nos, cum jus non sit, per pacem in cives molimur; & quae civium jura adversus hostes tueri debemus, ea cum per hostem salva sint, ipsi oppugnamus. Quo quidem nihil magis repugnat communi civitatis voto, atque officio, quae cum civium suorum tutrix, ac parens sit, hoc facto tutor in praedonem abit, parens in hostem, atque ex funestissimo, luctuosissimoque belli casu erepta jura vel captat, vel invidet. In quem casum cum republicae causa inciderint, quid iniquius est, quam ut inde facto hostium emerisi, in eum facto civium recidant? Atque haec pia omnino vox est *Imp. l. 12. C. de postl. rer.* qui civibus ex hoste vi bellica recuperatis postliminium decernunt, *quia eos non captos, sed receptos judicare debemus.* Quod si ergo is, quos ipsi jure belli recepimus, jura pristina denegare non possumus, nedum is, quos sine ullo facto nostro hostis ultro dimisit, quippe in quos minus juris, quam in illos habemus.

Neque de jure Romano dubitari potest, postquam id decisum est in causa Mancini; si enim ei postliminium debetur, qui & ex suo facto, & solenni sponione, & facto populi per patrem patrum deditus est, multo magis ei, qui suo solus facto. Fuit quidem haec causa inter JCtos ipsos Romanos valde olim agitata, maxime inter viros gente, & doctrina Romae principes Brutum, & Scævolum, in l. 4. ff. de *Capt. & postl.* cum enim C. Hostilius Mancinus a Numantinis in eas angustias cum exercitu reductus esset, ut ignominiosam pacem, auctore Tib. Graccho Viro summo injusti senatus inire cogeretur, Populus Romanus eum dedit, & nudum, vinctumque ante portas Numantiae exposuit: Plut. in *Tib. Graccho* c. 6. *Et seq.* ubi nec ab hostibus receptus, & a suis desertus fuit. Romam itaque cum rediret, quaeritum est, an haberet postliminium? Cicero refert, in *haec controversia inter peritissimos homines summam de jure disensionem fuisse*: lib. 1. d. *Orat.* c. 218. quod & ex l. 4. ff. de *Capt. & postl.* l. ult. ff. de *legatis* videre est. Quin cum Mancinus in Senatu introiret, Tribunus plebis eum de Senatu jussit educi; quod memoria praestitum esse diceret, quem pater patrum dedisset, ei nullum esse postliminium. Cic. d. l. c. 181. vel quae a JCtis ratio allegatur in d. l. ult. de *legatis*, quod

quod ipso decreto deditionis civitas amittitur, perinde, ac deportatione. Sed contrarium valuit, & Mancinus augurio in castra reductus pœturam quoque gessisse dicitur in *d. l. ult.* Quod & referunt Plinius de *Vir. illyr.* c. 59. Cic. *pro A. Cic. ad fin. Aurel. Vict. de Vir. ill. in Mancin.* Eutrop. lib. 4. *Hist. Rom. Ecce.* & merito per jam dicta. Nec ratio adverfantium in *d. l. ult.* quibusdam valet, qui pessime deditionem cum deportatione confundunt. Deditionem enim hosti pœna solvitur, cui ex sponfione Numantina satisfactio hæc debebatur, non vero Reipublice, seu populo Romano. Hostis itaque si hanc pœnam, seu jus suum remittit, exigi ea a Republica, seu P. R. non potuit. Quod secus est in deportatione, quæ pœna Reipublice, & ex crimine commissio debetur, & quam proinde nemo nisi ipse populus, vel princeps remittere potest. Ratio vero Cic. *ad Trebat. in Top.* c. 37. nullius momenti, & ab ipsis JCtis, qui diversum tenebant, in *d. l. ult.* rejecta est.

Atque ita jure quoque Romano deditis tribuitur postliminium in *l. 4. ff. de Capt. Et postl.* ubi ex subiecto exemplo patet, agi de specie, qua hostis jus suum deseruit in deditione Mancini, non vero ubi pactio non intervenit, ut Grotius statuit, quia sponfio utique pactio est.

Neque vero quin urbibus, ac provinciis deditis postliminium competat, unquam inter gentes dubium fuit. In bellis Punicis quot Hispania, Siciliæ, quin ipsius Italæ urbes variam prætorum fortunam secutæ, modo huic, modo alteri parti deditæ sunt? Quæ tamen receptæ eodem jure, ac ante fuerat.

Eadem in bello tricennali plerarumque urbium fors fuit; quæ modo Suedis deditæ, modo iterum relicte, vel receptæ, nullo discrimine cum reliquis, neque alio jure, ac olim habitæ sunt, hodieque habentur, nisi in pace secuta alter transactum fuerit. In bellis inter Anglos, & Gallos, Angli quot urbes in Gallia accepere? At hæ receptæ eodem hodie loco sunt, quo olim. Vid. *Mass. Annal.* 4. in *Car. VII. Serran. in hist. Gall. in Carol. VII. ad ann. 1522.* Frossard. *hist. lib. 1.* Ita in superiore bello Gallo-Belgico An. 1672. & seq. tres provinciæ belgicæ hostibus deditæ, iterumque desertæ in pristina jura, ordinemque redierunt. Et quis dubitat, hodie

in palatinatæ, finitimisque principatibus, loca hosti dedita, iterumque nuper restituta in jus antiquum revertisse.

Non tantum autem urbes capte, ac deditæ prædictis calibus postliminio jura sua pristina recipiunt, sed & populus jura pristina in urbes, eam invitas: non enim hæ in libertatem se asserere possunt, sed cedunt pristino imperio in omnibus calibus, quibus postliminium esse diximus; quæ uti populus ipsis jura sua, quæ postliminio recuperarunt, auferre non potest, ita nec ipsæ possunt populo: id enim legis naturalis est, nemini invito suum auferri. Ita Lyfimachiam, quam Philippus ex Thracibus vindicatam deseruit, Thracæ recepisse, ipse memorat apud Liv. l. 32. c. 34. Et urbes omnes in exemplis relatis indistincte in jus pristinum redactæ sunt.

Ceterum, secus est in hominibus captis, vel deditis, qui postliminio inviti non redeunt: quia ipsis jure naturali liberum est, domicilium suum, quod jus ipsorum privatum est, eligere, vel deserere; adeo ut ne quidem qui adhuc cives sunt retineri inviti possint, nedum repeti si capti sunt. Quod jussu laudat Cicero, & *O jura præclara, ait, ne quis invito civitate mutetur, nec in civitate maneat invito.* Hæc enim sunt fundamenta firmissima nostræ libertatis, sui quemque juris & retinendi, & dimittendi esse dominum. Cic. *Orat.* 35. *pro L. Corn. Balb.* c. 13. Et in *l. 12. §. 9. de capt. Et postl.* dicitur. *De sua civitate cuique statuendi facultas libera est.* Atque ex hac ratione jure quoque civili negatur postliminium capto, cui animus redeundi non est, *d. l. 12. §. 9. l. 20. pr. ff. Et l. 19. fin. C. cod.* At urbes, & provinciæ non possunt se eximere a reliquo corpore, aut illi imperio, cujus pars sunt, se subducere. Vid. *disp. nostram de Postlim. Scd.* 2. §. 13. *eugne ad §. 28.*

PROPOSITIO VII.

Finis postliminium, quoties iudicium illud partis cessat. Vid. Prop. 3. & 4.

DEMONSTRATIO.

Cessat ergo postliminium, quoties indistincte vel omnium iudicio injuria res detentæ dicuntur, vel nullius: si omnium, supervacuum est postliminium; si nullius, nullum: ibi omnia jura integra sunt sine postliminio; hic ne quidem per postliminium ulla.

Prio.

PRIORIS generis exempla sunt in induciis, si iis pendentibus res ab hoste captae fuerint, cum captae sint contra fidem induciarum; quod omnium iudicio injuria est. Idem in iis, qui capti sunt a latronibus, aut piratis, (cui convenit l. 19. §. 1. l. 24. de Capt. Et post.) aut in bello civili, (quod & probat l. 21. §. fin. eod.) aut capti, vel ejecti a tyrannis, uti Sicyonii a Nicocle Tyranno expulsi, & ab Arato restituti, bona sua vindicarunt a possessoribus. Plin. in Arat. c. 11. Cic. 2. offic. in fin. ubi laudat tamen Aratum, quod possessoribus, qui sine injuria tenebant, satisfecerit. Non enim opus est postliminio, quia omnium iudicio constat, nec hostem per inducias, nec unquam latronem, nec civis invicem, nec tyrannum per vim aliquid auferre posse, sed id restitui debere.

POSTERIORIS, iidem in induciis: nam si iis pendentibus res bello captae ad dominum reversae fuerint, is non recipit eas postliminio; cum enim expressa induciarum pactio sit ne invicem laceant, sed in eodem statu res relinquunt, nullius iudicio interim injuria illar tenentur, quia sic pacti sunt, & proinde contra pacti, fideique date tenorem facit, qui quod alter tenet, quasi injuria tenet, postliminio recipit, eoque alterum laceat, & statum rerum mutat. Et hoc quoque suffragatur d. l. 19. §. 1.

Item in transfugis, & iis, qui perfide ad hostes desciverunt; hi enim ultro hostes secuti, non vero ab iis injuria ullius iudicio detenti sunt. Accedit, quod non cives, sed perduelles sint, nec iudicium civitatis suae, sed poenam mereantur. Hispani principes ad Romanos transitionem excusatori, scire se, dicebant, transfuga nomen execrabile veteribus sociis, novis suspectum esse. Liv. 27. c. 17. Idem traditur in d. l. 19. §. 4. l. 14. Ex quib. caus. maj. Jure itaque in Campanos, cum nefarie ad Annibalem defecissent, receptos a Romanis ferio animadversum est, ut laudat Livius, & defendit legatus Romanus apud eundem l. 31. c. 31. Et non ita pridem cum Messenae urbs Siciliae ab Hispanis ad Gallos transisset, deserti a Gallo, spe quidem Amnestiae initio alleci sunt; at in potestatem Iberorum reversi poenas defectionis satis graves dederunt. Quas & daturi olim fuissent Tuscolani, nisi poenitentia, & precibus veniam a Senatu impetrassent. Plut. in Camill. c. 65.

Ita cessat quoque postliminium in populo, qui totus in hostis res detinentis potestatem per ultimam victoriam, vel deditionem pervenit, uti Thebae in Alexandri M. Diod. Sic. lib. 17. c. 12. Plut. in Alexand. M. c. 19. Athenae in Spartanorum, Just. lib. 5. c. 18. Xenophon lib. 2. Epist. 2. Carthago in populi Romani, Flor. lib. 2. c. 15. Etc. Desinit enim cum civitate iudicium ejus, & in arbitrio victoris transit, ut legatus Antiochi dicebat apud Liv. lib. 34. c. 57. qui ex hoste jam iudex, & magistratus omnium iudicio factus est, ejusque jam arbitrium victa civitas sequitur, non suum.

Hinc civitas ita penitus victa etsi restituta sit, tamen postliminio ne ea quidem recipit, quae victor ante victoriam, & adhuc hostis abtulit, nedum quae post victoriam, jam legitime dominus factus, & princeps. Unde cum Alexander M. Thebis victis, occupatisque, nomen 100. talentorum Theffalis, qui ei debebant, donasset, ut narrat Quint. Instit. lib. 5. c. 10. nihil vanius est, quam restitutus postea Thebis postliminium tribuere contra Theffalos; quia Alexander tum, cum donaret, dominus Thebarum jure ultimae victoriae plenissimo factus est: adeoque omnium iudicio & valuit donatio, sicut acceptilatio a domino, & creditore facta, & debitorum Theffali ipso jure liberi sunt. Et ita in Amphictyonum communi Graeciae consilio recte iudicatum videtur: Aetod. rer. jud. 2. tit. 3. c. 2. Et §. contra, quam existimat Hottom. illustr. quest. 5.

Illud liquet, cessare postliminium si is, qui habet, id deserit, & urbes libertate uti patitur: suum enim jus omittere potest. Unde cum Antiochus Smyrnam, Lampscum, Lysimachiam, aliasque nobiles Graeciae, Thraciaeque urbes, quas proavus ejus Seleucus victo Lysimacho ceperat, postliminio repeteret, eaque causa belli cum Graecis, & Romanis ipsi esset, recte respondit dux Romanus, cum his causa inter utramque partem colloquio disceptaretur, tanto tempore desertas eas, ac liberatas fuisse; Liv. lib. 34. c. 57. 58. Et l. 35. c. 16. idque probavit belli exitus. Conf. Disp. nostrae de Postlim. Sect. 2. §. 32. seq.

PROPOSITIO VIII.

Pace facta non finitur postliminium.

DEMONSTRATIO.

Pax est transactio de causa inter summas potestas.

potestates controversa. Pax enim de eodem negotio initur, de quo bellum erat, vel metuebatur: uti in privatorum litibus de eo transigitur, de quo lis erat, vel litis metus. *L. 65. §. 1. de Cond. indeb. L. 2. C. de Transact.* Uti ergo bellum est de causa inter summās potestates controversa, ita de eadem & pax fit.

Hinc notamus, per pacem non decidi jus partium, seu causarum iustitiam, quia de ea transigitur saltem per pacem; aliud autem est decisio, aliud transactio. Per hanc enim quod quisque consequitur, non iure causæ suæ, sed ex libera conventionē partis adversæ percipit; neque per transactionem deciditur jus causæ, sed in medio relicto remittitur.

Hinc pax simpliciter facta non continetur transactio de damnis, atque injuriis pendente bello factis: pax enim sola, & nulla adventitiarum pactionum accessione cuncta, tantum est transactio de causis belli; adeoque damna, injuriasque durante bello factas, nativo suo ambitu non complectitur. Aliud enim sunt injuriæ, ac damna, quæ bello fiunt, aliud belli causa: illa cœptum bellum sequuntur, hæc ante bellum est, & bello prior; ex illis bellum nascitur, hæc ex bello; illæ ad privatos quoque pertinent, hæc publica est. Transactio igitur de altera causa ad alteram extendi nequit. Finge: controversum fuit inter duos principes jus navigandi, uti hoc seculo inter Christianum Suediæ, & Christianum IV. Daniæ Reges, navigatio per fretum Örfundicum, & Balthicum; hæc causa belli fuit, ut dicitur in pace facta An. 1645. apud Loccen. *in histor. Sued. pag. 867.* De hac causa, seu lite, ita per pacem transactum est, ut utraque pars certis legibus navigaret; quæ pax est apud Loccen. *d. l.* Cum hac transactione nihil commune habet questio de damnis, atque injuriis in bello invicem illatis, de quibus proinde nondum videtur transactum. Neque vero ex hoc pacto principum de causa publica interposito, privati, qui damnum passi sunt, vel obligantur ad res suas remittendas, vel jus acquirunt ad persequendas: quippe quæ & alia causa est, & inter alios; nec quicquam de iis in pace, ut ponimus, dictum est. Denique damna naturaliter ea ferre debet qui non iustam causam bellandi habuit: ac de iustitia, aut probabilitate causæ belli nihil in pace deciditur, sed utrin-

Tum. IV.

que transigitur. Non ergo ex pace inferri, aut cognosci potest, utrum reparanda sint belli damna, an remittenda; sed particulari ad id pactione opus est. Et alias non potest pace facta superesse jus postliminii, si ipsa pace transactum jam esset de damnis privatorum; quod tamen durare, patet ex *L. 12. pr. Cap.* Atque hæc causa est cur populorum istorum, inter quos bellum erat, cives ne quidem pace facta liberum commercium mutuum habuerint, aut tuto commeari potuerint, nisi jus hospitii cum ipsis, vel amicitia contracta fuisset: uti infra in explicatione *L. 5. §. 2. rod. demonstrabimus.* Uti & hæc causa est, cur plerumque in tabulis pacis non tantum de causa belli, & lite ipsa, sed & de damnis, & injuriis pendente bello illatis, & utriusque subditis tam sollicitæ, & prolixæ nominatim quoque cavei solet. Vehementer igitur errant qui ipsa pacis natura contineri amnestiam, seu transactionem de damnis, ac injuriis bello factis, existimant; ut Godelinus *Comm. de jure pacis cap. 3.* qui ait: *In ea re (scilicet amnestia) consistit substantia pacis, & absque illa nequit esse pax; atque adeo paci esse ista lex intelligitur, quatenus nominatim dicta non fuerit.* Cum eo verbis quoque ipsius descriptis consentit Befsoldus *Diff. jurid. Pol. de pace c. 3. §. 6;* at non ita secum, nam in *cap. 1. §. 4. d. trad.* bis separat, ac distinguit a pace transactionem de damnis, & iis, quæ bello passi sunt. Quæ argumento sunt, nec pacis, nec amnestiæ rationem satis perspectam esse. Ita Mevius *Œtus insignis, Amnestiam, ait, esse legem pacis naturalem, & naturaliter paci inesse.* Part. 2. *Decis. 24. n. 1.* Quo errore quoque imbutus Grotius de *J. B. & P. lib. 3. c. 20. §. 11. & seqq.* quem alii sequuntur, querit: pace simpliciter facta absque mentione damnorum, & injuriarum, an ut alium videatur, ut res in eo, quo sunt, maneat loco, an ut ad initium belli redigantur? Qua re plura peccari videntur: tum quod istam paci inesse ponit: tum quod alterutrum statuendum putat, vel remitti damna, vel restitui; cum aliud juris esse possit, uti jus postliminii, &c. tum denique quod quædam de jure postliminii &c. erronee inde deducit, ut ex dicendis perspicuum erit. Eo minus vero dissimulandum est hic error, quo & gravior est, & omnibus juribus confundendis opportunior.

Hæc omnia postliminii jura perinde donant,

R

rant,

rant nec extinguuntur pace simpliciter facta, cum in ea nihil de privatorum damnis dictum, aut transactum sit. Unde etsi res non vi recuperata, sed nostris, vel fœderatorum nostrorum civibus donata, aut vendita in bello, vel pace fuerit, donatarius, vel emptor tenebitur eam restituere pristino domino, perinde, ac si res aliena inus vendita, vel donata esset; quia nostro iudicio, & intra fines nostros, hostis pro justo domino non habetur.

Quod idem jure Romano quoque obtinuisse, evidens est. Nam in *l. 1. §. 2. de capt. & postl.* (qui textu: extrictus nondum est) exerce traditur, etiam in pace quod ex nostro ad aliam gentem pervenit, ejus fieri, & civem nostrum ab ista captum servum fieri, & vice versa: eoque postliminium utrinque esse, nisi hospitium, vel amicitia contrahita sit. Grotius vero, de jure *B. lib. 3. c. 9. §. 18. & l. 2. c. 14. §. 5.* alique, eo delabuntur, ut putent, inter Romanos, & alias gentes in pace jus prædandi fuisse; eumque abusum in *d. l. §. remansisse* ex seculo Nomadum. At de hoc execrabili prædandi more loqui JCtum in *d. l. §.* atque hanc impietatem pro jure venditalse, falsissimum est. Reclamat equidem totius antiquitatis memoria, ac fides; reclamant peregrinationes Ulyssis, Antenoris, Æneæ, Pythagoræ, &c. qui in remotissimas terras delati ubique (nisi forte apud fictitium Polyphemum) tuti, & nullibi servi facti sunt, sed jus gentium valuit. Quin repugnat id primis Romanorum principibus, qui natura omnibus liberum esse, dicunt, ad litora, & ripas appellere. Et cum Trojani non statim a Pœnis admitterentur, exclamant illi apud Virgilium *l. 1. Æn.*

Quod genus hoc hominum, quævis hunc tam barbara morem

Permittit patria? hospitio prohibemur arena.

Adeo vero hic mos displicuit Romanis, ut, cum Teuta Illyriorum regina suos mari prædas agere paucet, & Romanis graviter de eo conquestis responderet: *Regnum meum non esse id prohibere*, legatus Romanus ei responderit: *Παρανομία δὲ οὐκ ἔστιν ἡμῶν, ἰσχυρὸς δὲ τὰς τοιαύτας διατάξεις ἐστὶν τὰ θεοὶ καὶ νόμοι. Διὸ βίβαντα πρὸς ἡλλήλους.* At nos testabimur, Deo volente, dirigentes, & celeriter necessitatē tibi corrigendi regis hos mores in Illyrios imponere. Atque hoc *καλλίστην ἰδέεσθαι* optimum Romano-

vum morem esse, asserit Polybius *Hist. lib. 2. c. 8.* Tantum abest ut Romani in suis id pro jure habuerint, ut in aliis quoque severissime compescuerint: nam id re præstiterunt Romani, cum Teuta regno suo prope a Romanis pulsa, non modo non lædendi alias gentes, sed ne navibus quidem libere eas adeundi potestatem retinuerit. *Polyb. lib. 2. c. 12.* Quin semper piratas a Romanis capite plecti solere, testatur Cicero *5. Verrin.* ubi in Verrem ita insurgit. *Et quem audisti in Sicilia antea captum Archipiratum, qui non securi percussus sit? Unum cedo auctorem tui facti, totum profer exemplum.* Sed & *lib. 3. Off.* Prædonem hostem communem omnium vocat. Ut proinde ne negemus, tantam immanitatem contra jus gentium, & naturæ, unquam admisisse Romanos, nedum Christianos Imperatores probasse, ac inter leges suas, quales etiam sunt Digestorum leges, *l. 1. §. 6. l. 2. §. 11. C. d. veter. jur.* Scyrisnum talem reulisse. Ceterum itaque est, JCtum loqui de gente, cum qua bellum fuit, & postea facta pax est; atque hinc primum agi: de postliminio, quod durante bello obtinet, *d. l. §. 1.* tum de eo, quod secuta pace, *d. l. §. 2.* Et sic pace simpliciter facta adhuc postliminium esse, recte docet, nisi pactio accedat amicitie, vel hospitii, *d. §. 2.* quæ est ipsa pactio amnestie. Accurate igitur Jurisconsulto convenit cum jure gentium.

In dicta *l. 12. in pr.* idem pariter evidenter constat, qualitercumque explicetur. Primum enim omnes DD. iis, qui in pace pervenerunt ad hostes, fatentur, competere postliminium in bello, ac pace; et bello captis, quidam putant, in pace id non concedi in *d. l. 12. pr.* Quod ut verum ponamus, eundem expresse ibi additur, id fuisse jus civile, & placitum Romanorum, ne milites in prælio fiducia postliminii facile capi peaterentur. Quæ ratio mere civilis, & penalī est, non juris gentium; quo proinde postliminium indistincte quoque in pace obtinet. Nam & notum est, Romanis adeo contentos fuisse bello captos, ut in summa necessitate quoque maluerint servos manumittere, quam in prælio Cannensis captos vili pretio redimere: quod M. Junius in Senatu allegat, & nemo nostrum, inquit, ignorat, nulli nequam civitati viliores fuisse captivos, quam nostros. *Liv. 22. c. 9.*

Denique postliminio in pace quoque locum

cum esse, diserte itidem tradidit Ælius Gallus, quippe qui id tum tribuit, *cum qui liber e qua civitate in aliam civitatem abierat, in eandem civitatem redit*. Et deinde: *cum populis liberis, & cum fœderatis, & cum Regibus, postliminium nobis est, ita ut cum hostibus*. Quæ loca ex Festo allegat Grotius de J. B. l. 3. c. 9. §. 3. §. 18. Nec movet, quæ acerrime adversari putatur, l. 7. in pr. cap. §. postl. ubi negatur, cum liberis, & fœderatis postliminium esse: nam loquitur de fœdere, quo amicitia pactis comprehensa fuit, ut patet ex d. l. 7. §. 1. Conf. Disp. nostr. de Postlim. Sect. 1. §. 6. usque ad §. 9. Et Sect. 2. §. 28. usque ad §. 32.

Additio.

„Quo sensu in Pace postliminio locus esse possit, explicabimus infra §. 4.

PROPOSITIO IX.

Sed & præterea alia jura nobis salva sunt.

DEMONSTRATIO.

Vidimus ut res, personæ, urbes, & terræ nostræ sub hostium potestatem redactæ, inde vero intra fines nostros reversæ, in pace quoque postliminium servant. Eadem vero ratione, etsi hæc ipsa, quæ nostra fuere, intra ditionem nostram non redierint, tamen possumus damna, ac injurias, quæ hostis pendente bello intulit, pace quoque, (si simpliciter facta, nec amnestiæ, aliave pactio adjecta sit) vindicare sequentibus modis.

I. Si nostræ saltem civitatis judicio injuria nobis ablata dicuntur, etsi jure belli actum fuerit. Ea enim persequi possumus, si hostium milites, vel homines, qui ea intulere, intra fines nostrosprehendantur. Ab iis enim omnia hæc injuria nobis esse illata, contendimus. Quod judicium valet intra fines imperii nostri, ubi qui fecit, nunc invenitur, eique adeo subiectus est. Propos. IV. De his vero non transactum per pacem simpliciter factam, quæ de causa publica, non damnis, ac injuriis privatorum inita est. Propos. VIII. Sequitur igitur, quod contra auctores, quiprehenduntur in nostri imperii finibus, persequi ea adhuc possumus, si in pace amnestiæ lex adjecta non fuerit. Ita Coriolanus, etsi pax cum Volscis facta erat, veteretur tamen eos adire conscientia damnosum, quæ bello ipsis dederat; atque ideo

cum ad eos confugiendum tamen esset, prolixè inprimis petit sibi ignoscere. Dion. Halic. l. 8. c. 1. §. c. 6. Pace cum Pœnis ex secundo bello Punico facta duravit persecutio Annibalis, uti refert Livius l. 30. c. 37. Idemque lib. 33. c. 47. ait: *Non fuisse Annibalem, ita pacem Carthaginensibus datam esse, ut inextinguibile bellum adversus senem esset*. Thestimonocles, qui Xerxem maximis damnis, & cladibus affecerat, cum patria pulsus, & nullibi tutus in Persiam iret, etsi Xerxes jam mortuus, nec tum bellum esset, Lythæides tamen Regis amicus, apud quem latebat, prædixit ei periculum capitis si regem adiret, quod res Persis funestas gessisset: nec nisi hujus hospitris sui gratia adjutus, & literis ad regem datis, operaque sua copiose Regi promissa, aditum paravit, & adhuc tamen ab iis, quorum cognati occisi erant, in discrimen capitis adductus fuit. Diod. Sic. lib. 11. c. 56. §. 57. Thucyd. lib. 1. Hist. circa fin. Corn. Nep. in Themist. Sopater, & manus Macedonia e subditis Regis Philippi, mercede militaverant Annibali in Africa, & inde missi domum tenebant pacem a Scipione hostibus jam data; illi tamen capti, & in vincula ducti sunt. Liv. 30. c. 40.

Sylla pace cum Mithridate facta (Eutrop. l. 5. in historia Syllæ. Plut. in Syllæ. 48.) in quosdam tamen, qui ejus partium fuerant, animadvertit. Vellej. Pat. lib. 2. Hist. in gestis Syllæ. Cæsar victo Pompejo pacem cum Senatu fecerat, & tamen ex iis, qui Senatui secuti erant, Marcellum, Ligarium, Dejotarum, &c. adhuc persecutus est, ut ex Orat. Cic. patet, qui non ita eos defendit, ut negaret, pace facta in eos aliquid statui posse, sed petendo, ut errore, & opinione causæ deceptis ignosceret. Ludovicus XI. pace cum Anglo, Burgundoque jam composita, in Conestabulum animadvertit. Comin. lib. 6. prope fin.

Atque hoc jus, & morem gentium esse, traditur quoque in d. l. §. 2. §. 2. ff. de Capt. §. postl. ubi non tantum dicitur, pace quoque facta durare postliminium; sed & si ex altero populo aliquis ad alterum, cum quobellum fuit, pervenit, pace quoque secuta cum capi posse, ac (que tum captorum conditio erat) servum fieri, non alio jure, quam ob damna, & injurias singulorum, cum de causa publica transactum pace fuerit.

Etque hoc id ipsum jus, quod hodieque Christianismo non imbuti exercent cum inter se, tum inprimis contra Christianos, quia paci cum his factæ non solent amicitie, vel amicitie clausulæ addi. Atque hinc Mahumedani & Christianis in media pace tales sibi captivos colligunt, quin & ipsi alicubi Christiani & Mauri.

Inter Christianos igitur etsi servitus bello captorum, non tamen hoc quoque Jus Gentium desuetum est. Unde si incendiarii illi, alique facinorum, crudelitatumque ministri, pace simpliciter juncti apud nos deprehendantur, omnino capi, & in eos animadverti potest. Ita creditum est, cum Moguntia, ac Bonna dederentur, hos generali pacto non contineri; propter eorum nominatim singulorum quoque mentionem fieri, eorumque securitatem expresso pacto specialiter promitti curarunt, ne vulgi quoque, qui damni, vel injuriæ aliquid fecissent, eo nomine convenirentur. Sic cum Callimachus præfectus Mithridatis urbem Amisum captam incendisset, ipseque postea cum Gura Tygranis fratre captus a Lucullo esset, Lucullus Gura quidem humaniter usus est, ac incendiarium catenis vincitum ad prænam reservavit. *Plutarch. in Lucull. c. 67.* Quod si ergo ne deditionis quidem pacto generali continentur, quod tamen cum singulis fit, nedum pace generali, quæ tantum de publica causa fit. Cur autem promiscue olim capti fuerint, sive ipsi damnum dederint, sive non, causa est, quod vires hostium in nostram necem, periculumque auxerint, operamque ad id suam commodaverint.

Perinde autem esse, an ad nos pervenerint, an vero ad socios, amicosque, qui eandem nobiscum causam, judiciumque teneant, dictum est *Prop. II.* Item an persone, et earum res apud nos inveniantur; cum ex his quoque satisfieri nobis possit.

Sed nec refert, an militent adhuc hosti, an ante, vel post pacem missi; item an mercede conducti sint, an cives: ut ex adductis exemplis Coriolani, Themistoclis, Sopatri &c. patet.

At dum in hostis, vel aliarum pacatarum gentium finibus sunt, nullo modo hæc damna, injuriæque persequi possumus: nam hostis negat, injuria ea nobis illata esse; quod judicium apud ipsum valet, *Prop. II.* & ceteræ gentes pacatæ bello utrinque factum pro jure habent. *Prop. III. & V.*

Non fuit itaque fas Lucullo, a Tigrane pacato flagitare ut Mithridatem traderet. *Plut. in Lucull. c. 44.* Et Hannibal, cum Romani eum a Prusia Bythinis Rege, ad quem pacatum confugerat, percoerent, isque tradere vellet, ait, per scelus id a Romanis peti, & a Prusia fieri, atque illos in eo a majorum virtute degenerasse; nec denique quod Romani se persequantur, sed hunc modum execratur. *Liv. 39. c. 51.* Nihil enim in alieno territorio post pacem vi, & armis, sed solo jure experiri possumus per loci magistratum; cujus vero judicio nihil injuria factum statuitur.

II. Multo magis igitur persequi injuria, & damna in pace possumus, quæ omnium judicio æque injusta censentur: uti si vassallus noster hosti militaverit; ea enim non nostra tantum, sed communis omnium gentium sententia feloniam est, cum verum perjurium, perfidiamque commiserit. *Prop. III.* Eum igitur non modo feudo dominus privare potest, si id in sua potestate sit, sed & ab ipso hoste jus petenti tribuendum est: uti Romani jus ex sponsonibus hosti quoque religiose administrarunt; non minus autem vassallus ex sua fidelitate, quam sponsor ex sponsonibus omni jure obligatur. Atque ita serenissimus princeps Elector Palatinus bello, quod *Wildsurgiale* dicebatur, per laudem Heilbrunnensis finis, & fere secundum se deciso, in Vassallos tamen comites, & nobiles, qui illud fecerant fuerant, jus suum persecutus est. Et Carolus Burgundus Ludovico XI. Constabulum, hujus beneficiarium, ipsi dedit. *Comin. Hist. lib. 6. circa fin.*

Idemque est, si crimina contra jus gentium commiserint, quæ omnium judicio vindicanda sunt. Nam & Samnites, gens fecitissima, Brutulum Papium propter perfidiam, ac perjurium, cujus ipse auctor fuerat, cum omnibus rebus ipsius hosti dederunt. *Liv. 8. c. 39.* Et cum Galli deditionem Fabii postulerent, quod jus gentium violasset, Romania visum tunc barbaros jus postulare, ut ait Livius *l. 5. c. 37.* Sed cum eorum, qui volebant principum juvenutis Romanæ dedi, suffragis victi negarent id jus hostibus, quam pressa pede secuta est manifesta numinis vindicta. Incontinenti enim ab iisdem hostibus Roma capta, & incensa, Senatufque prope omnis trucidatus est. *Diod. Sic. lib. 24. in fin. Plut. in Camill. c. 27. seq.* Eamque cladem omnes huic causæ

causae assignant, & imprimis ipse Camillus gravi oratione apud Livium lib. 5. c. 51.

Perinde vero haec omnia obtinent, ubi non res, aut loca, sed aliud jus nobis ab hoste ablatum est: uti *III.* nomina; qua vero in re magna varietas est. Et scilicet vel debitor est in hostium potestate, vel creditor. Si debitores nostri sunt in hostium nostrorum potestate, ut si cives hostium sunt, & ab hoste cogantur id, quod debent, vel fisco ejus, aliisve solvere, debitores hi in territorio hostili, vel gentium mediarum, conveniri amplius non possunt, quia ibi recte eos solvitur statuitur. *Prop. 3.* 5. in nostro, vel amicorum nostrorum, possunt, iterumque solvere tenentur, quia apud eos non creditores, & sic non recte solvitur judicantur. *Prop. 2.* 4. Quod & juris est si hostis debitori tali id nomen remiserit.

Idem est si debitores nostri sint ab hostibus capti, vel fuerint in locis ab hoste occupatis. Etsi enim loca ista non recipimus, tamen debitores in nostro, vel amicorum territorii postea inventi, non obstante solutione, vel transactione facta, iterum solvere coguntur. Si autem recipimus loca, insuper etiam jus postliminii nobis competit. *Prop. 4.* — 8. cujus vi nomen recipimus non attendit prior solutione, quae non jure facta dicitur. Si vero debitori illi hostis remittit debitum, cum e nostris civibus sit, nunquam remissio valet, quia ille nostrum, non hostium judicium sequitur. *Prop. 2.*

Cum igitur Carolus VIII. Gallus Neapolim, pulso Alphonso, ejusque filio Ferdinando, cepisset, eosque, qui Alphonso aliquid debebant, id suis officialibus Gallis solvere compulisset, certum, ac planum est, filium ejus Ferdinandum ejectis iterum Gallis, & recuperato inter quatuor menses regno (*Vid. P. Jov. lib. 3. Hist. & Gratian. de Casib. Viror. illust. tit. 2. de Aragon. Reg. Neap.*) jura omnia, atque adeo nomina quoque sua postliminio recepisse. In qua tamen causa Matheus de Afflictis, qui in ea se consultum ait *Decis. Neap. 150.* tam misere laborat, & haeret, & quae de debitum mora, (cujus tamen effectus cessat in quantitate debita, quae semper etiam ante moram debitori perit, *l. 1. c. 6. si cert. pet.* estque hoc jus poenale, adeoque civile.) item quae de privatorum inimicitia, quae causam dedit damno, (quod omni jure

injustum est) in legibus civilibus invenit, ad Regum controversias, hostilitateque publicas applicat, cum tamen Reges quidem jus belli, at non privati jus in micitiae exercendae habeant, & illi, non hi, invicem vi agere, & ledere possint. Postliminii autem hujus juris, quod solum allegari debuit, ne meminit quidem. Adeo constat, tales Dd. ne quidem jus certum, & legibus definitum, (*vid. l. 12. §. 6. de capt. & possit.*) negotia solide applicare posse, nedum decidere negotia, quae jure civili definita non sunt.

Si vero debitor vel pacatæ genti debeat, vel ipse sit e gente pacata, etsi nobis debeat, non potest hostis noster eum cogere ut vel sibi, vel aliis solvat, quia hostis in pacatas gentes, earumque jura, ac subditos, vi agere non potest, & proinde cum omnium judicio injuria agat, eam reparare tenetur.

Prop. 3. Atque ita cum superioribus bellis hostis res eorum, qui hostes non erant, apud civitatem occupatam depositis abstulisset, facultas juridica Heidelbergensis ante aliquot annos at solvit depositarios, & eos, qui abstulerunt, satisfacere teneri respondit.

Hæc ita si debitor sit in potestate hostium. Si vero creditor, sive is civis sit loci ab hoste occupati, (nam si civis hostium sit, huc non pertinet, quia is non in hostis, sed sui principis potestate est) sive alias in hostium manus pervenerit, & hostis nomen vel fisco suo adjudicet, vel aliis donec, jus agenda quidem amittit si debitor sit in hostis vel pacato solo, in quo jure belli id recte creditori ademptum statuitur, *Prop. 5.* At si debitor sit in nostro, vel amico territorio, non amittit creditor jus agendi, etsi debitor forte alteri jam solverit, quia negatur, id jure factum. *Prop. 4.* Prætereaque recepto ex hoste loco isto, ubi creditor est, vel ipso creditore, jure postliminii quoque hic nomen suum recipit; modo debitor in nostro, vel amico territorio sit, ut dictum *Prop. 4.*

Si vero hostis jure ultimæ victoriæ imperium perpetuum in nos nactus est, nomina civium devictorum ipse sis auferre, & donare aliis non potest, etsi ante victoriam powerit: quia ante victoriam spoliare ut hostis potuit, post eam iudex, & magistratus factus, non potest, ut ostendit *Dysp. de jure victoria.* Tale nomen fuit, quod J. Caesar victo Pompejo Dyrrachinis donavit; id enim illi Flavio debebant, qui proinde Caesar

id adimere non magis, quam singulis civibus res suas auferre potuit: causæque hujus arbitri Cicero fuit. *Ærod. rer. jud. 2. tit. 3. c. 3.*

At publica nomina victor, ut omnia jura civitatis publica, sibi acquirit, quæ proinde aliis donare potest. Et hinc cum tale nomen Thebanorum fuerit, quod Theffali iis debebant, recte ab Alexandro M. victore, ac domino Thebanorum, id donatum diximus *Prop. 7.*

Quæ autem communi gentium jure rite acta, gestaque sunt, valent tum in bello, tum in pace; nec vindicari in bello quidem, nedum secuta pace, possunt; uti contractus rite, ac sponte initii inter hostes, ex quibus igitur hostes ipsi tenentur jus statuere; quemadmodum eos validos, ac legitimos haberi jubet quoque *pax Osnabr. art. 4. §. pen. & pax Hispano-Belgica d. Anno 1648. §. 32.* Qua ratione indubie actio competit ei, qui ad solvendas contributiones creditur, ut non opus sit allegare decisionem *Mevii p. 2. decis. 23.*

IV. Hinc patet, quid statuendum de actu, seu negotio, ex quo invicem omnium judicio obligantur, sed alter ex re licita, alter ex injuria; uti si hostis aliquem vi privata compulsi ad vendendum, permutandum, edendum instrumentum, aut quomodo libet paciscendum: nam promissor pace secuta tenetur ex pacto, sed vicissim hostis ei ex injuria; & proinde effectu nulla erit actio hostis, qui vim fecit, cum tantundem saltem debeat. Qua ratione omnes hujusmodi extorsiones invalidæ, & vitiosæ judicantur in pace *Osnabr. Art. 4. §. contractuum 46. in pace Sueco-Polonica de Anno 1660. art. 10. art. 11. Et art. 28. apud Loccenium Hist. Suec. ad fin. pag. 910.* Quod si uterque jure civili utatur, promissor restitui potest ex edicto Prætoris, *Quod metus causa.*

Si autem vis non sit omnium judicio illicita, uti si hostis publica auctoritate, & cum jure belli posset, aliquos adegit ut promitterent, hi tenentur ex pacto, non autem vicissim hostis de injuria, nisi in nostra, vel amicorum civitate negotium agatur, quia in ea negatur h-ntem habere justam causam. *Prop. 2.* Quale est si quid contributionum nomine promissum est; id igitur hostis exigere potest, etiam in pace, dum promissores in ipsius sint potestate: si vero ad suos jam reversi fuerint, non tenentur, quia apud eos hostis vicissim dicitur te-

neri de injuria ad damnum hoc reparandum. Solent tamen hodie reservari contributiones pacto expresso, aut certum tempus addi, ut in pace Noviomagenfi Cæsareo-Gallica *art. 30. Et in pace Gallo-Hispanica de anno 1678. art. 17. & Gallo-Belgica ejusdem anni art. 12.* Quo facto ubique debentur, non tamen vi, armisque exigii possunt; quod & expresse cautum in d. pace Noviom. *art. 30. & tamen Galli Anno 1679.* non modo bellicis executionibus usi sunt in cives Imperii, sed & Landavio, & Brisaco citationes, & apparitores cum minis, &c. emisere; quam in alieno territorio viam facti esse constat. Gandavi vero novas etiam imposuere pace facta, sed antequam tamen urbs evacuaretur.

Non eadem est ratio in eo, quod captivos pro libertate sus pretium promittit; id enim omni jure justum, ac licitum est, & semper, hoste quoque judice, exigii potest. Nec moveri a promittente quoque potest, quod hostis vi coegerit ut promitteret: nam & tum promissit, cum esset sub hostium jure, & judicio; nec vis est, cum captivus cupidine libertatis, non expectata pace, pretium pro libertate sua offert: adeo ut licet pace comprehensum sit postea ut captivi sine pretio dimittantur, tamen si ante pacem jam promissum sit, omnino debeat. Quod & statutum in pace Sueco-Polonica *Gedanensi 1660. art. 14. art. 23. 27. apud Loccenium Hist. Suec. pag. 910.* Hoc inter gentes adeo hodie valet, ut publicis pactis pretia hæc definiri soleant; seu factum inter Gallos, & Hispanos, apud Marianam d. *Reb. Hist. lib. 27. c. 18. in fin.*

Hinc & sequitur, si hostis in occupatis locis sententias dixerit, & judicata fecerit, quousque valeant. Si enim adversus nostros homines sententiæ latae fuerint, conveniri inde reus in territorio hostili, aut tertio, omnino potest, *Prop. 5.* at in nostro, confederatoque, non potest. *Prop. 4.*

Si vero sententia secundum nostros contra civem hostium lata sit, in omni loco valet, quia condemnatus ubique sequitur judicium sue civitatis, quæ sententiam eam probat. *Prop. 3.*

Transactiones vi extortæ valent, ut alia pacta; nec debitor si coactus ex transactione solverit, injuriæ ratione, nisi apud suos si hostis ibi inveniatur, agere potest; nec creditor aliter, si coactionem remisit. Idem enim est, quod in *Theff. 14.* At si ex transactione ista invicem aliquid adhuc debeant,

is, qui coactus est, conveniri quidem effectum non potest, etque eadem species, quæ in thes. 13; is vero, qui coëgit, plane tenetur, quia & pactum valet, Sect. 1. thes. 10. nec ulla injuriæ passus dicitur, sed fecisse.

Dispositiones denique etiam in odium causarum belli factæ, valent tamen si alias vitiosæ non sunt, adeo ut exheredationes quoque valeant si alio vitio non laborent: uti & sententiæ in hostili territorio contra nos latæ vim judicati obtinebunt, si aliud non obstat.

Ex quibus omnibus sequitur, si quis a nostris ad eum populum, cum quo pax absque amnestia contracta est, transeat animo cives nostros, vel res eorum prociendi, & deprehensum in eorum finibus capiatur, cum pro transfuga, & perduelle habendum; quia tot jura hostilia in pace supersunt, omnia amnestia: uti id quoque, & recte definitur in l. 19. §. 18. de capt. & postl. Conf. Diss. nostr. de Postlim. Sect. 3. per tot.

PROPOSITIO X.

Unica exceptio est, nisi Amnestia clausula adjuncta sit.

DEMONSTRATIO.

Materia amnestiæ hactenus satis extricata non fuit: speciatim eam tractavimus in disputatione de postliminio in pace, & amnestia, &c. quam hoc transcribere liceat: continetur autem sectione IV. V. VI. & VII.

AMNESTIA est eorum, quæ durante discordia hostiliter inter, citroque facta sunt, publice sancta oblitio, qua id agitur, ut hæc sanctas quasi verba, quicquid e diffidii publicis reliquum est ulceris, ei melleatur, omniumque inde imperiarum, acerbitationumque non sensum modo, sed & memoriam delectat, atque obliet.

Mirum vero videri potest, amnestia clausulam bodie bellicis componendis applicari, quæ tamen non ad bella, sed ad dissensionem civilem pertinet. Civium enim diffidia pace proprie non conciliantur, eorum pax sit transactio de bello. Prop. 8. bellum vero non nisi inter hostes, l. 234. pr. d. V. S. hostes autem esse populos utrique liberos, non autem ejusdem civitatis cives, constat ex l. 118. eod. l. 24. de capt. & postl. Hinc jamno recip. malo giscunt discordia civiles, ubi certum non est earum abolendarum, & jungenda amicitia remedium. Ita enim com-

paratum est inter homines, ut inter iras nullum sit nisi vindictæ studium, nisi certa constet diffidii bonæ compositionis ratio, & certum quasi remedii nomen sit.

Celebrari itaque inter gentes capis amnestia remedium, ac nomen, postquam in longè clarissima totius Græciæ civitate Athenarum, ejusdem 10. tyrannus, horrendum illud civium diffidium per populiscitum, quod ἀποκτασία dicebatur, compositum, iterumque in principe terrarum urbe Roma occiso Cæsare repetitum sollemniter fuit; de quo Vellej. Paterc. lib. 2. in Hist. bell. civ. Coru. Nepos in Thraib. Plut. in C. Cæsare c. 97. Cic. in Philipp. 1. in pr. Justinus lib. 5. c. 11. Valer. 4. c. 1. §. 4. in externis. Quoniam dudum Romani eodem remedio uti fuerint, cum ejusdem Targumii amnestiam decernerent uti, qui cum Tyranno auferant, modo intra viginti dies redirent.

Dion. Halic. l. 5. c. 13. Inde commune id remedium gentium factum, & eoque usus Domitianus Patrum in Senatu odia per tot facinorosi trium Imperatorum concitata, conciliavit. Tacit. L. 4. hist. c. 43. Postea Aurelianus eo motum populi Romani sedavit. Vopisc. in Aurel. c. 39. Tali amnestia sanctio est pax Constantia, Friderici, & Henrici V. l. vid. Conf. de pace Constant. Eundem cum Ferdinandus I. inter Status Imperii pace religiosa constituisse, laudat id factum summo pere filius ejus Maximilianus II. & apud Henricum III. Gallia, & Polonia Regem gloriantur, armis antea irritatum Imperium, at amnestia sancta, ex eo summam in Imperio tranquillitatem fuisse; eandemque commendat Galliarum regi: quod referent merito prædicas Thuanus Hist. ad ann. 1574. l. 58. post. princ. Tali amnestia decreto pacata est Anglia temporibus Elisabethæ, Comden. in Hist. Elis. part. 1. ad ann. 1585; & jam antea factiones alba, & rubra rassa. Eadem coadit iterum Gallia et Condorcet diffidio, Priol. Hist. Gall. lib. 5. p. 271. & Belgium occisus Wittis. Annal. ad ann. 72. &c.

Ita ergo amnestia quidem inventa est abolendis diffidiis civilibus, non bellicis. At bodie inter Christianos publice, & pie admodum receptum, usitatumque est, ut ea pax quæque adjungatur; cuius tum duo distincti sunt pacta, seu capita, probe summo discernenda. Per pactum enim de bello, ejusque casus; per amnestiam de imperiis, duntaxat, quæ singulis iracem intulerunt, transi-

gitur.

gunt. Illa gravamina publica utriusque partis, quae bello gerendo causam dederunt, decedunt; hac ipsius belli, dum gestum est, damna, ac iniuriae: illa negotium, de quo bellum fuit, determinat; hac qua in belli processu acta sunt. Prop. 8.

Hac accurate distinguuntur in pace Westphalica, & alterum caput gravaminum dicitur, alterum amnestia: uti in tabulis pacis Osnabr. art. 16. §. restitutione ex capite Amnestiae, & gravaminum facta 105. In executione pacis, Friedens-executione Hamptrecess, tota executio pacis refertur passim ad duo capita, gravaminum, & amnestiae, & ad eos, qui ex capite amnestiae, vel gravaminum restituendi sunt: uti in §§. 2. 3. 21. 26. 27. & 30. Et in arctiori exegenti dictio, an die Creys - aufschreibende Fürsten, planius, & luculentius adhuc separantur.

Atque hoc primum fuit, quod Sueci anno 1645. in suis propositionibus pacis urgebant, Prop. 3. ut Caesar ante omnia in toto Imperio, & inter omnes ejus cives, subiectos, ac socios, universalem, ac illimitatam amnestiam decerneret. Atque ab hoc articulo capere dictio anno tractatus Osnabrugi, & Monasterii, eoque expulso demum actum est de causa belli, ac negotio pacis. Cum enim Clerus implacabili odio arderet in eos, qui abusu ecclesiasticis (de quibus per plura retro secula jam maxima sanctorum querela orta, ac cumprimis gravamina nationis Germanicae in comitiis proposita erant,) temperationem, atque occursum volebant, & ad internecionem pugnari cuperet, longe sanctius, cordatius, & prudentius Politici utriusque partis senserunt, frustra de pace agitari, nisi constituta prius amnestia absoluta; nec de publica causa transigi posse, nisi consiliatus primum partium odiis.

Ex istis autem sequitur, non idem esse initium belli, & amnestiae, sed hac contineri quoque iniurias, & simultates, quae ante bellum ex eadem causa existerent. Amnestia enim (per ea, quae de ejus origine, ac natura diximus) non est pactio de bello, sed de diffidiis, & injuriis sequutorum, quae jam ante bellum publice inductione plerumque ceperunt; atque istorum, non belli initium respicit. Idque ostinde observatum fuit in utraque pace Osnabr. art. 2. & Monast. §. 2. sanctumque, ut omnes, & singula hinc inde tam ante bellum, quam in bello illatae iniuriae, violentiae, hostilitates, damna, expensae, penitus abolita sint &c.

Quod ipsum quoque cautum est in pace Sueco-Danica de anno 1660. art. 1. verb. Quicquid tam antea, quam durante belli tempore enasci potuit: apud Loccen. Hist. ad fin. p. 918. Unde & in definitione amnestiae belli mentionem non fecimus. At si ex alia causa, quam ex qua bellum secutum est, processit iniuria, vel debitum, id huc non pertinet, quia ex alia causa est, quam de qua per amnestiam transactum est: veluti si quis ante bellum privato odio spoliaverit.

Constat autem facile, aliam esse amnestiam generalem, quae ad omnes personas, & causas pertinet, ut in pace Westphalica, Noviomagensti, &c. aliam specialem, quae ratione certarum personarum, vel rerum statuitur: qualis decreta est in pace Verriniana Sabaudae, §. 27. in Pirenaea Lotharingo, & Condæ, §. 62. & 83. in Noviomagenste Friesenbergiis, art. 23. &c. Sed & a generali amnestia plurimi aliquando excluduntur; uti in pace Pragensi, Brachel. Hist. lib. 5. ad ann. 1635. in Anglo-Belgica, de anno 1654. art. 27. ubi reservatur vindicta in antecessoribus Anglorum in Ambonia. Alia quoque amnestia est, quae paci adjicitur, alia, quae extra pacem per se constituitur; de quo lib. 5.

Amnestiam tantum constituere potest Princeps, vel liber populus, qui ius belli, ac pacis, legumque servandorum habet; et ea enim obligantur utrinque subditi ad remittendas iniurias suas, damnaque sibi data: ad id autem obligari non possunt nisi a summa potestate. Magistratus enim inferior secundum iura tantum iudicare, non autem ius quiescere auferre potest.

Veterum quidem moribus receptum non erat, clausulam amnestiae, ut nunc ejus forma est, paci adjicere. Sed passionem tamen de mutua amicitia utriusque gentis, vel de mutuo iure hospitii adijcere soliti sunt, quae eosdem habuit effectum, est amnestia clausula plenior sit: uti in formula pacis inter Romanos, & Antiochum, hac clausula inserta est apud Polybium Exc. legat. c. 35. *Εἰς αὐτῶν ὁμοθυμαδὸν ἔχουσιν αὐτοὺς ἐν ἀγάτῃ τῶν χρίων*: amicitiam fore perpetuam inter Antiochum, & Romanos. Idem evidens est ex l. 5. §. 2. de capt. & poll. ex qua constat, aliquando contrahi cum gente alia pacem sine pacto amicitiae, vel hospitii, aliquando cum tali pacto; quod hodie est ipsa nostra pactio amnestiae, ut ex effectu patet: de quo in seqq. item ex l. 19. §. 8. eod. ubi istidem de populo agitur, cum quo pax

est sine amicitia pacta; pax enim pertinet ad causam, amicitia ad personam; per illam controversia sopitur, per hanc odia: atque adeo ad olim fuit, quod bodie amnestia.

Ut autem effectus, & jura amnestia in omnibus, quos hactenus exposuimus, casibus pateant, sciendum porro est, non semper amnestiam ea lege adici, ut omnia in priorem statum restituantur, aut ut omnia in eodem statu maneant; sed variant ejus pacta, & leges. In pace Osnabrug. & Monast. ea lex amnestia fere est, ut res restituantur in statum, in quo ante bellum fuerunt, art. 2. Contra in Anglo-Belgica de anno 1654. art. 3. apud Brach. Hist. in fin. In Anglo-Danica. Breslana de anno 1667. art. 3. & 5. ut in eodem statu maneant, quibusdam exceptis. In Hispano-Belgica de anno 1648. ut publica eodem statu servant, privata restituantur, art. 3. & 4, qua tamen pactis varie mutantur. Atque hoc est quod Menapius dicebat: Cum pariter bello equo federe in pacem, atque amicitiam (in pactum amicitia paci adjectum instar bodierne amnestia) venirent, tum repeti, reddique per conventionem res, & si quarum turbata bello possessio sit, eas aut ex formula juris antiqui, aut ex partis utriusque commodum componi. Liv. 34. c. 57.

Unde queritur, si nihil ea de re dictum, sed simpliciter amnestia, vel amicitia pactum adjectum fuerit paci, an tum res restitutæ, an in eodem statu manere debeant? Resp. manere res in loco, quo sunt, cum repeti non possint quasi injuria ablata; sed desendi presentem possessionem juxta regulas tractatus inf. th. 4. Ex quibus proinde compendio ostendimus, qua ratione omnia illa jura postliminii, ceteraque, qua ex bello superesse in pace diximus, & recensuimus supra, per amnestiam simpliciter sopiantur.

Cum igitur duplex malum sit, cui sanando adhibetur amnestia: cum ipsa discordia, & contentio partium, qua alter jus esse ait, alter negat: tum injuria, qua per occasionem ejus diffidit inter partes facta est, vel facta esse dicitur, vindicanda, & persequenda studium; quod utrumque per amnestiam tollitur, & plena quies quoad potest restituitur, hinc duo per amnestiam aguntur; I. ut quicquid litis, vel similitatis inter partes esse causæ superioris discordia adducere dedit, abolitum, sopitumque sit; II. ut quicquid per occasionem epistolem diffidii injuria factum dicitur, remittatur. Neutrius

Tom. IV,

ergo nomine litis, aut alio admittitur, ne dum, si qua fuit sopita est, resuscitatur, sed præsentis possessio defenditur. Quod nervose Cujacius ad 4. sent. Pauli tit. 17. in pr. ita exprimit: Post amnestiam accusationem institui, & repeti non posse.

Hinc sequuntur hæc regula amnestia: I. Quicquid diffidit inter partes fuit, id totum abolitum, transactioneque nec eo nomine actio esto. Cujus confessarium plane est, id, quod omnia amnestia peti non potuisse, id ea adhibita multo minus posse; quia per amnestiam lites, & actiones sopiuntur, non nascuntur, th. præc. n. 1. II. Non tamen quod desitum, transactioneque est, resuscitatur. Th. præc. n. 2. III. Quicquid iudicio vel utriusque, vel utrius partis, injuria factum dicitur, vel remissum, nec eo nomine actio esto, th. præc. n. 2. IV. Quod utriusque partis iudicio jure gestum est, ratum esto. Si enim illud absque amnestia quoque valet, Prop. IX. nemini ea adjecta, qua injuriæ tantum, & diffidia abolet, non vero jure gesta refigit. V. Si qua ex alia causa, quam hujus diffidii, litis, vel actio est, vel quæ inter alios, quam partes diffidenter gestum, actumque est, eo amnestia clausula non extenditur, quia de hujus tantum diffidii, non alius casus, transigere partes, Thel. præc.

Primum igitur pace facta, cui lex amnestia simpliciter adjecta est, cessat totum jus postliminii, quod Prop. VIII. diximus in pace quoque competere. Quod & traditur in l. 5. §. 2. de Capt. & postl. & in l. 7. præcod. quam de fadere amicitia loqui, ex §. seq. patet, & supra monuimus. Cum enim ideo postliminio res priori domino restituitur: quia injuria ei ablata dicitur. Propos. IV. eam injuriam amnestia delet. Omnia igitur illa jura postliminii, qua late tractata sunt, quaque promde hic referri necesse non est, una amnestia, voluti olim amicitia, clausula delentur.

Eadem ratione nec injuriarum, & damna bello illata, ab eorum auctoribus post amnestiam vindicare possunt, essi ad nos, vel ad amicos nostros illi percreverint, in omnibus casibus Propositionis IX. Idque iterum est quod traditur in d. l. 5. §. 2. & d. l. 7. præ. Unde in pace Osnabrug. art. 2. Monast. §. 2. Novorog. art. 1. adeo hæc oblata per amnestiam dicuntur, ut nihil eo nomine pretendi possit.

S

Quod

Quod ipsi ad alia quoque delicta, & crimina, omnium iudicio vetita, pertinet, quia per amnestiam remissa censentur; nisi quadam crimina, vel persona, sunt specialiter excepta: ut homicidii in pace Hispano-Gallica de anno 1559. art. 7. Alia exempla vide infra. Unde ea remissa per amnestiam censentur etiam rebellibus, praeiudicibus, transfugis, &c. nisi excipiantur. Ea frivolum est, quod ex pure civili assertur, non praesentibus hac generalis omnes species complectitur, donec appareat exceptio. At verum est, iis non restitui bona hoc nomine iam publicata, vel ablata: per amnestiam enim non id agitur, ut deus alicui adlio, & persecutio, sed ne deus et abolenter per eam, non concedatur adlioes. Sup. th. 4. reg. 1. & 3. In specie ergo hoc casu restitutio honorum comprehendit debet. Sic sacrum in pace Constantiae Frederici Imp. §. 1. veli. possessores, & pace Madrit. art. 30.

Ceterum, ut remissa videantur crimina, requiritur, ut I. Italia sit, quae remitti a Principe possint: de quo statim agemus. Nec II. talis sit actus, qui extra causam belli, & hostilitatis odii gesta est, nec quicquam eum accessibus civilibus commovere habet: thes. 4. reg. 5. ut si cum hoste ultro contraximus, vel hostis negotia nostra gessit, & in his causis dolo, vel per scelus aliquid admisit: non obstante enim amnestia id persequi possumus. Quin & si delictum committat, quod ad actum hostes non pertinet: ut si domus locum aliquem in hostium potestate fuit, vel hostium aliquis incolae, vel hic hosti finem fecerit, eius persecutionem amnestia non excludit; quia alia causa est, quam huiusmodi diffidii, thes. 4. reg. 5. Unde probe iterum in pace Onabrugiensi, Monasteriensi, Novionugensi, & aliis, amnestia etsi generalis, & illimitata, restringitur tamen expresse ad ea, quae ab una, vel altera parte ultro, citroque Hostilitatis facta sunt, art. 2. De aliis ergo delictis in specie cavendum est.

Sed an etiam per amnestiam remissa videantur delicta, quae casuali, vel subiecti adversus suum Principem bello commiserunt? Amnestia transigitur tantum de iniuriis inter partes factis, & quarum una pars dissidentium alteri intulit: thes. 4. reg. 5. non vero de his, quae subus partis subditi commiserunt: ut si civis noster dicitur civem suum verberasse, vel occidisse, vel falsum commisisse in iudicio, vel miles noster in excubis dormis-

Hostis enim non pro nostris hominibus, sed pro suis paciscitur, d. n. 5. Quae ergo non est nisi de delictis, quae cum hoste perpetrata sunt, ut si civis noster contra edictum frumenta, & merces hosti subrexit. Mercur. part. 8. de off. 302. cum in sacro id contigisset, putat hac delicta, non oblatas esse amnestiam, puniri posse, quia hostis suis tantum profectum voluisse videtur. Et Petrinus Bellus de re mil. part. 10. §. 17. & 18. ait: cum nobilis Hispanus consilia hosti dedisset, ac retulisset aliqua convulsus esset, liberatum enim per amnestiam fuisse, & ita late consuluisset Angehum Conf. 237. Ita tenendum: si quis non animo hostili, & proditoris, ut reipublicam pessumderet, sed mercatoris lucri cupidine delictum, quodam hosti contra edictum vendidit, id sub amnestia non continetur, quia tantum remittit iniurias, quae ex partibus hostium nobis illatae sunt, non quae a nostris, d. reg. 5; bonum enim causa nihil ad hostem. Atque is est casus Meriti. Si vero proditorie, & animo hostis iuvandi, atque in nos instrumenti, aliquid agat, v. g. arcana revelet, ac prodas, is vere non nostrarum est partium, sed hostium, & bonum causam, non nostram sequitur corpore noster, mente hostium. quia actus perduellus est, ac hostis. Huius ergo iniuria tanquam ex partibus hostium illata per amnestiam remissa videtur, quae est species Petri Belli, & Angeli. Quamquam tutius sit, speciatim cavere iis, qui partes alterius secuti sunt; quod fieri solet, ut in pace Gallo-Hisp. de anno 1559. art. 39. Pace Pirennea art. 6. Succo-Pol. de anno 1660. art. 24. apud Loccen. d. l. &c.

Hinc plane sequitur, quod post Amnestiam nec debitor noster, cuius, cum in hostium potestate esset, debitum publicatione ab hoste, vel remissum est, amplius conveniri possit, et si apud nos, vel amicos sit; quia iniuria memoria deleta per amnestiam, & adlio subdita est, sup. th. 4. reg. 1. & 3. Quae species est, quam Paponius de arreth. lib. 5. tit. 6. art. 2. refert, & ita anno 1549. arretho Parisiensi contra Belgam dictum ait, quod debitum pendente bello publicatione secuta pace a Gallo debitore petitis Nam paci, quae hanc sententiam antecessit, & inter Carol. V. ac Franciscum I. anno 1544. iuncta fuit, & amnestia passio adiecta, & praeerea expresse cautum erat, ne debita publicata repeti possent, art. 25. Unde ineptissime Paponius confundit hanc speciem cum nomine Thebaeorum, quod

quod Alexander Thebaisi donaverat, de quo Sect. 2. th. penult. Similiter de huiusmodi debitis alienatis, & amnestia deletis, ne amplius peti possint, cautum fuit in pace Andritensi art. 11. & Vienna art. 7. Pirenea art. 20. Hispano-Belgica de anno 1648. art. 55.

Nec vice versa creditor, cui hostis, cum in eius potestate esset, nomen abstulit, id post amnestiam repetit in casibus Sect. 3. th. 14. adeo ut licet ipse debitor, qui ab hostium partibus est, compuleris tamen ut accepto tulerit, non tamen conveniri possit, quia creditor allegare injuriam accipilationis propter amnestiam non potest, d. th. 4. reg. 3. At si creditor sit in gente pacata, ut in d. Sect. 3. th. 13. non obstante ulla amnestia in debitum petis; quia passio amnestie hostes tantum, inter quos contrahitur, eorumque subiectos, non autem tertium populum obligat. Thef. 4. reg. 5.

An ergo hostis, qui coegit te ad pacificandum, exinde agere propter amnestiam potest? Ita videtur si cuiusque altius rationem secus, atque adstrictae sequimur: nam tu omni jure teneris ex pacto, Sect. 1. th. 10. quod amnestia non tulit, th. 4. n. 4; non vero hostis de injuria, quam amnestia delet. Thef. 4. n. 3. Sed contra dicendum est, hostem agere non posse, quia ne quidem omnia amnestia potuisset, Sect. 3. th. 18. medium adpressa; cum amnestia non inducat actiones, sed tollat, thef. 4. n. 3. Non vero justum est dividere negotium, & separari a promissione cum injuriarum, qua contracta est; ut promissor ex promissione quidem sua teneatur, non autem alter de injuria sua.

Secus est cum hostis publice id imperavit, atque extorsit, quod jure belli licet, & ideo tantum nostro iudicio pro tueri ut habetur, quia hosti justam esse belli causam negamus. Conf. Sect. 3. th. 19. Hic enim ratio th. praec. cessat; quia hosti ex pacto datur actio amnestiam omnia, est in nostro territorio injuria ei obiciatur, Sect. 3. th. 19. Hac ergo per amnestiam subacta manet actio, qua ante fuit, d. Th. 19. th. 4. n. 4. Uti si contributionum nomine cives aliquid promittere ut hostili coacti sunt; debent enim ex fide data, Sect. 1. th. 10; nec excusum de injuria alterius queri possunt, est in intra fines nostros deprehendatur, quia amnestia ipsum absolvit. Est adeo contributio illa debita visa fuit, ut in pace Hispano-Belgica, est non reservata, tamen extra, & modum earum com-

missa sunt huiusmodi negotio praefectis; art. 64. apud Aitzema d. tract. pac. Belg. in fin. & Brachel. Hist. l. 9. c. 1.

Judicia quoque, sententia, & res iudicata, & alia, quae per hostem in locis bello occupatis, & deditis, ac per pacem recuperatis, juris exequendi causa adla sunt, valent per amnestiam; est adversa partis iudicio hostis non jure ea exisse decaus; i. top. 2. quia nec quod decisum est rescindi post amnestiam, nec injuria accusari potest; S. 1. th. 4. n. 3. modo aliud vitium non insit, quod etiam contra processionem legitimi magistratus moveri possit: ut optime id cavetur in pace Onabr. art. 4. §. 49. Et in Hispano-Belgica art. 12. apud Brachel. & Aitzema dd. ll. Unde nos modo si rem absolutum est, omnis actio cessat, quod indubium est per d. th. 4. n. 1. sed & si damnatus est. actio tenet, & conveniri potest. Est enim amnestia non pariat actiones, sed sopias, d. n. 1. id tamen secus est si res decisa sit, licet vi hostili; quia amnestia lites extinguit, non vero sopias resuscitat, d. th. 4. n. 2. Nisi autem actio daretur victori, ex integro prior causa agenda esset, sengerentque iterum lites, quas amnestia delet. Ita valere adla, & sententia Gallorum in terris Pedemontii, & Sabaudia, bello occupatis, & postea cum amnestia restituta pace Hispano-Gallica de anno 1559. art. 38. Item in terris Labringia, ac Barry, pace Castreo-Gallica Noviomag. art. 21. Et inter Suecos, ac Polonos pace Sueco-Polonica art. 4. §. ult. apud Loccen. in Hist. Suec. ad fin. p. 406.

Qua ratione translationes quoque et extorta simpliciter tenebunt, dabiturque inde etiam cogenti actio, d. th. 4. n. 2. Est enim hac actio alias sine effectu foret, quia ob injuriam ad tantumdem teneretur, S. 1. th. 18. tamen secus est re transiit, est per vim; quia amnestia cum injuria mentem auferit, d. thef. 4. n. 3. tum quod transactum est firmat, non solvit, d. thef. 4. n. 2.

Dispositiones, emendationes, &c. est in actum partis adversa facta sunt, tamen si aliud vitium non habeant, valent, nec per amnestia legem informantur. Conf. Sect. 3. th. 24. Quia est in vim, non tamen injuria facta fuit; amnestia vero ad rem quidem causam daturat, ut non vim dispositionibus validis; & injuriam, non jura negotio auferit, th. 4. n. 4: nisi appareat, partes patientiam a priori voluntate recessisse.

Denique cum per amnestiam ancilicia contrahatur, non potest pro transfuga haberi qui ab amico ad amicum transiit, l. 19. §. 8. de capt. & postl. Sect. 1. th. fin.

Distum est, amnestiam vel simpliciter paci adici, vel cum lege restituendi in pristinum statum. Restitutio hæc est, cum rei, quarum bello turbata sit possessio, in jus antiquum, quod initio belli fuit, redeant; restitui enim dicitur quod plenarie in priorem locum reponitur, l. 18. §. 4. ff. de Usur. & fruct. Eamque passionem esse existimo, quam ex formula juris antiqui fieri, ait Menippus apud Liv. l. 34. c. 58. Quæ pactio cum seve mutua sit, æquissima omnino, & sine cujuscumque indignatione iusta est, ut loquitur Ulp. in l. 1. pr. ff. Quod quisq. iat. in aliter.

Restitutionem vulgo faciunt aliam juris, quæ ex edicto prætoris rescinditur negotium, t. 2. ff. de in integr. restit. aliam gratiæ, quæ fit a Principe delicti gratiam faciente, & strictissimi juris dicitur tot. tit. C. de sentent. pass. & restitutis: eamque huc applicant Gaudelmus de jur. pac. c. 4. & 5. & alii, sed prosum abs re, cum neutra huc pertineat, ubi de restitutione ex pacto vel amnestia, vel paci adjecto, agitur. Ex omnino vana sunt quæ ex jure civili iterum afferuntur ad limitandum restitutionis vocem: cum jure gentium lege illa generali restitutioni rei in pristinum statum, omnes species continentur, donec appareat exceptio. Unde omnino rebellibus, &c. quoque bona restituenda sunt, etsi alienata; licet in specie id dictum non sit. Ea ita in pace Ornabr. & Monast. omnes, qui hoc nomine arguebantur, hac generali lege restitutionis comprehensum sunt; & pace Constantia specialiter id dicitur, quia alia lex restitutionis adjecta non fuit.

Porro hic notandum, quantum interesse inter restitutionem, quæ fit ex causa amnestiæ, & eam, quæ fit ex causa pacis, seu transactionis de ipso negotio, quod caput gravaminum pax Westphalica vocat. Sect. 4. th. 6. Ex causa amnestiæ quæ fit restitutio, ea semper intelligitur salvis iuribus; quia per eam rei reducitur ad eum statum, qui initio belli, vel dissidi fuit, th. 1. adeoque eadem jura, quæ tunc fuisse integra: & actiones salva sunt. Igitur per amnestiam non dominium sua natura transfertur, sed tantum respicitur, restituiturque eadem possessio, quæ initio fuit. Atque hinc in allegato loco

Livii dicitur tali conventionem rei repeti, quoniam bello turbata fuit possessio. At restitutio ex pace ipsa fit absolute, & jure perpetuo; per pacem enim transigitur de negotio. Sect. 1. th. 6. 7. Si qui autem de ipsa causa transigunt, eoque nomine alter alteri quid dant, ut alter a lite discedat, certum est, quod ex causa transactionis ita datur, id jure perpetuo in accipientem transferri; neque per transactionem de causa litis; & actiones reservatas, sed sopitas, & extinctas intelligi.

Eam differentiam probe observat pax Ornabrugensis, quæ, uti & Monasteriensis, omnes alias pacis tabulas accurata verum, iurisque applicatione superare nobis videtur. Nam art. 3. §. 2. statuit, quod tales restitutiones (loquitur de in, quæ ex capite amnestiæ fiunt, d. art. 3. pr.) omnes, & singule sint salvis iuribus quibuscunque, &c. salvis item litis pendentis, &c. Contra, quod ex capite gravaminum restituitur, aut conceditur, id jure perpetuo transferatur, d. pac. Ornabr. art. 5. §. 13. 25. 31. & passim, quia ea sicut gravamina, seu causa belli, de quibus transactionem est pace, th. 3.

Præcipuum autem gravamen, præcipuaque causa belli fuerat reformatio exercitii religionis, & bonorum ecclesiasticorum; ut dicitur in art. 5. pr. De eo itaque in primis pax Ornabr. plenarie transactionem, eaque primaria belli causa plane in eum modum decisa est, ut statum, ac possessio anni 24. (in quibusdam anni 18.) sit immota, ac perpetua lex, norma, regula hujus negotii, d. §. 13. 25. 31. Ex hac itaque causa nulla litis, vel actio de bonis ecclesiasticis reservata est, sed sola amicabile composicio, quæ est in arbitrio partium.

Hinc vero apertissimum est sensus pacis Ornabr. in art. 4. §. Electori 8. ubi convenitur Episcopo Wormatensi coram competente iudice actio in quadam, quæ in Palatinatu pretendit bona ecclesiastica. Non enim reservata ipsi actio fuit in causa exercitii religionis, & quæ cum eo restituenda erant bona ecclesiastica, quia de eo tanquam de causa belli plene transactionem fuit; th. præc. sed in aliis iuribus, quæ pendente bello occupaverat, & ex lege amnestiæ restituta erant Serenissimo Odoviro Palatino. Episcopus enim in singulis prædiis, si quæ in Palatino territorio sita haberet, pretendebat superioritatem territorialem: hæc pretensio ex lege amnestiæ ipsi reservanda fuit per thes. 3. & 4.

Idque

Idque ipse pacis tenor certissime demonstrat: quia in d. art. 4, qui reservationem eam continet, tradatur de restitutione ex capite amnestia, uti ex princ. d. art. 4. & art. 3. patet; non de causa gravaminum, quorum tradatur incipit demum art. 5.

Igitur hanc restitutionem ex causa amnestia Episcopus via juris tantum petere potest, non via facti procedere; quod clare quoque dicitur in d. art. 4. §. 8. At restitutionem exercitii religionis, & quae eo pertinent bonorum ecclesiasticorum, ut via juris quidem, th. 5. Quodsi igitur Palatinos ab exercitio religionis, & possessione bonorum de facto expellit, quos ex ea causa ut via juris quidem potest, multiplex crimen, violatioque pacis, ac iuris concurret.

Restitutio ergo hic fit eorum, quae I. omnium iudicio iniuria ablata sunt: II. quae iudicio iniuriae saltem partis, aut eorum, qui eandem causam sequuntur: III. non etiam eorum, quae omnium iudicio rite, & valide acta sunt. Et quae pactum tale vel mutuum, ut utrinque restitutio fiat; ut in pace Osmabr. vel ex una tantum parte; quales est quam dux Romanus Philippo Regi obtulit ea lege, ut ille omnia restitueret. Liv. lib. 32. c. 10.

Hac ergo lege adiecta non demum rei iure possimini, ubi in nostram potestatem reversa, ut in Sect. 2. aut ubi damnorum auctores in nostro, amicos territorio deprehensi sunt, recuperantur, ut Sect. 3. sed omnimode vi pacti restituantur, conf. Sect. 5. th. 3. seq. etiam si tertio vendita, vel donata sunt: adeo ut nec pretium debeatur, nec onera servitutium, pignorum, &c. interim imposita valeant. Uti in pace Madritensi de anno 1526. art. 27. & 32. cautum, ut missivi regis Galliae rationes reddant, ac reliqua praesent. Idque exigebat praedictum dux a Philippo Rege, ut rei redderet, quae comparerent; ceterorum aquo arbitrio aestimatio fieret. Liv. d. c. 10. Modo aliter conventioni non fuerit; quod varie fieri solet. Vide pacem Hispano-Belgicam de anno 1648. art. 24. 31. 36. & pass. Veroniam de anno 1598. art. 7. Sueco-Danicam de anno 1645. art. 21. & seq. apud Loccen. Hist. pag. 877. &c.

Quaritur autem, an si quis rei iure belli cepit, & posita eas vendidit, emsor suo periculo eas restituit, an pretium repetet? Resp. Restitutio fit possessoris periculo, quia in rem sit, & venditor tuum, cum venderet, doni-

nium fuit; nunc vero post legem restitutionis possessor sine iusta causa possidet: uti factum est in d. pace Madritensi art. 27. nisi aliter convenit, ut in d. pace Hisp. Belg. art. 11.

Quaritur porro, an ut res, ita & fructus medii temporis restituendi? Disceptant id Dd. ex iure civili apud Gudenium de Iur. pac. c. 5. sed utrinque perperam. Aliud scilicet si in genere restituendum dicitur id, quod ablatum est; aliud si certa res. Sin illud, fructus quoque percepti sunt restituendi; tamen quia illi quoque ablati sunt, quos alias percipisset dominus; tamen vero quia hac restitutione generalis est, quae quicquid ablatum est, atque adeo omne damnum, reparatur, ut nihil amplius absit, th. 1. Quod factum in d. pace Madritensi art. 27. Esi frequentius fructus remitti pacto solent, ut in pace Osmabr. art. 2. §. penult. in pace Hispano-Belgic. de anno 1529. art. 31. Veroniam de anno 1598. art. 7. Pirenna de anno 1659. art. 28. in f. Nec movet ratio Gudenii d. l. quod hosti ius fruendi competit: nam & dominum competit, & tamen restituitur; quia non quaritur, quid iuris habuerit, sed ad quid ex pacto tunc teneatur; nec plus iuris in fructibus habuit, quam in re.

Sin vero certa rei restituenda dicitur, fructus percepti non veniunt restituendi, sed tantum qui adhuc in re pendens, epusque pars sunt; duo enim haec distincta, & diversa sunt, rei, & fructus, qui a re separatus est. Ergo si sola rei restitui iusta est, fructus iusti non sunt, quia alia, atque alia rei est. Indubie igitur ex liberalitate mera, non ex debito sunt, quod Carigula iis, quibus regna ablata restituit, fructus quoque medii temporis adiecerit. Suet. in Calig. c. 16. Nam & ipsa regnorum restitutio liberalitatis erat, quia iure victoria ea populo Romano cessabant. Atque ita ex pace Pirenna, locis restitui iusti, fructus restituti non sunt, art. 44. & seq. Et Palatinatus inferior ex pace Osmabr. & Momast. restitutus est, sed sine fructibus medii temporis.

Ex lege generalis restitutionis itaque, quae omnia belli iura in ius antiquum, quod ante bellum fuit, reverterentur, non rei tantum, sed & captivi utrinque dimittuntur; quod in plerisque etiam pacis tabulis expresse cautum reperitur. Nec Hyeron, seu pretium libertatis debent, nisi ante pacem id promissum fuerit; ea enim omnium consensus licita pactio, & hosti data fides servanda est: th. 8.

ut cautum in pace Succo-Polonica de anno 1660 art. 14. 23. 27. apud Loccen. Hist. Succ. pag. 910.

Itaque quicquid damni quocunque sceleris, vel injuria datum est, sarcitur, Sect. 10. th. 7. Et quicquid nominum, solutio- num, obligationumque vi extortum est, rescinditur. etsi debitor apud nos non invenia- tur. Confer. Sect. 10. th. 5. seq. Quia ex lege hac, quicquid vi bellica mutatum, tur- bationemque est, in jus pristinum redigitur, th. 8. Nec dubium est, si hostis aliquem ad pacificandum adiecit, nihil petere posse. Est enim ea, quae jure valent, restitutio non tollit, th. 8. n. 3. tamen quia hostis vicis- sim iudicio partis tenetur, nulla est adio, Prop. IX. Et cum hoc verum sit in ceteris speciebus, nedum ubi expressa lege cautum, ut restitutio injuria fieret.

Quoniam et quae publico nomine contribu- tionum vi, metuque promissa sunt, exigi non possunt; quia hostis vicissim teneretur ad restitutionem damni ex hac lege expressa, quae restituuntur etiam ea, quae tamen tan- tum partis iudicio pro injuria habentur, thes. 8. n. 2; ut patet exemplo eorum, quae post- liminio redeunt: unde in specie reservari con- tributiones solent. Prop. IX. Quia ratione etiam sententiae, iudicia, &c. in casibus. Sect. 5. th. 14. per hanc legem plane rescignantur, nec vim juris, vel iudicati obtinent: uti in d. pace Madritensi art. 27. Vervina art. 8. Pivensa art. 30. Succo-Danica de anno 1645. art. 24. Nisi aliter cautum.

Idemque de transactionibus vi extortis di- cendum, th. 8. n. 1. 2. Quod et statu- tur in pace Ornabr. art. 4. th. 46. Nec haec species amnestiae quo minus inferuntur de- fensio, nec sustinere cadentia hac jura pos- sunt: ejus enim rationi derogat lex expressa, ut restituatur in priorem statum; quae om- nia ferre, quae amnestia alias contineret, sol- vit, ac destruit. Neque hoc casu amnestia, ac injuriarum, libenterque abditio alia lege sancita intelligitur, aut valet, quum si vetus possessio, conditioque restituta sit.

At dispositiones in odium, alterius partis factae non rescinduntur; nisi in specie id di- ctum fuerit. Ut in pace Hispano-Belgica de anno 1648. art. 61. apud Brachel. d. l. Quia etsi in odium partium, tamen sponte factae sunt, et valens ex arbitrio dispositum, donec a priore voluntate recessisse eos appareat.

Transfuge autem, aliqui criminum rei,

qui ad hostem transferantur, restituerendi quo- que omnino sunt: nec impedit amnestia, quo minus reddi eos necesse sit; at parva per eam remissa videatur, quatenus potest.

Intelligitur autem hac restitutio I. dedu- ctis impensis in rem, quae restituitur, factis; de iisque ex aquo, Et dono statuendum: quod ita disponitur in pace Hispano-Belgica de anno 1648. art. 14. apud Brachel. d. l. Et Aitzema d. l. II. in locum, quo res factis initio belli, th. 1. & 3. Unde cum Galli contra expressum, Et speciale pactum Cameracense, retinerent Caltrum insuam ra- tio, Et oratio Cancellarii Gallici fuit, non magis Caltrum, quam Lutetiam, alio bello possessam, repetere Anglos posse. Vid. Cambd. ad ann. 1559. p. 18. & ad ann. 1567. p. 126. Pessine quoque, cum Veneti ex hac lege repeterent Castrum, quod ipsi initio bel- li, Tridentinus autem initio induciarum, tenebant; Alciatus pro Tridentino respon- dit. Gent. 2. c. 12.

Ceterum, circa restitutiones verum dna regula statuenda sunt: I. quoties lex res- titutionis est universalis, quicquid in specie exceptum non est, restituendum venit. Uti in pace Ornabr. ubi restitutio generalis est, art. 2. & 3. excipiuntur quadam in art. 4. §. pen. Contra II. ubi amnestia clausula sim- pliciter adjecta est, Et quadam tantum res- tituenda, omnia bello turbata remissa in- telliguntur, nisi in specie quadam reserva- ta sint.

Cessat amnestia PRIMO in iis delictis, ac injuriis, quae remitti a Principe non possunt: uti homicidia voluntaria, quae non jure bel- li commissa, nec aliam a parva ordinaria excusationem habent. Hujus enim parva jure gentium, Et divino in homicidia consti- tuta, gratiam fieri non posse, integro consilio deducit Plotus Comes Pernati; quod est in tom. 2. Consil. Zileti. Conf. 73. Idem Senatus Mediolanensis respondit Ferdinando I. Caesari, cum comiti de Tiroisbus cadis gratiam facere cogeret: unde finis ejus Ma- xim. II. ut lege ageretur rescipisse, d. Conf. 73. Et Alexander M. cum exules Gracia vocare vellet, exceptis cadis damnatur. Just. lib. 13. Hist. c. 5. Atque ut in specie reserva- tion in pace Anglo-Belgica cum Crumwellis unita. art. 27. Quod et aliquoties obtinuit ex responso Facultatis Juridicae Heidebergen- sis. Unde omnino improbandum est, quod Maxvellius quidam, amnestia beneficio, im- punitatem cruenta cadis contra Jouffionis conse-

consecutus a rege Scotia dicitur. Cambden. in Hist. Elisabeth. part. 3. ad ann. 1585. Talia crimina quoque sunt adulterium, perjurium, &c.

Nec movet quod amnestia Athenis, occisus 30. tyrannus, qui legitimi ejus populi Rectores constituti fuerant, & Roma, occiso Cesare, sancta tamen fuerit. Nam Tyrannum, qui vere talis est, occidi posse, semper communis omnium gentium iudicium fuit, nec de jure dubium est. Infantum autem hic est, non distinguere inter tyrannum, & magistratum; infantium autem, hanc questionem theologicam facere, quæ juridica est. Altera autem, quæ Romæ statuta est ob cadon Cesaris amnestia, non valuit, sed nihilominus calis vindicta ab ejus auctoribus sumta est.

At criminum, quæ in reipublica, aut Principis injuriarum commissæ sunt, uti perduellionis, aut quarum pena jure civili constituta est, gratia a Principe per amnestiam fieri potest. Nam & Aurelianus amnestiam delictorum publicorum decrevisse, ait Vopiscus in Aurel. c. 39. S. Aurel. Victor de Cæsar, in Aurel. Et insignem proditorem ea comprehensum retulimus ex Petrino Bell. part. 10. §. 17. Excepti aliquando solent barbari, & alii; de quibus Sect. 4. th. 9.

Non vero per amnestiam tunc validentur bello capta, tunc veniuntur jus recuperandi bello amissa, si vel ipsi damnorum auctores in finibus nostris deprehendantur, Sect. II. & III. Hinc queritur, an Principi per amnestiam jura ita subiectis quæsumus auferre possit? Aff. Pacis enim paranda, & reip. tuenda causa Principi subditis jura quæsumus, quoque jure gentium, auferre potest. Unde est rei illa in tertius alienata, vendita, donata fuit, tamen ob publicam utilitatem statui potest ut restituatur; idque omnino consequens est imperii, & officii tuenda civitatis.

Multo magis vera potest bello amissa hosti per pacem relinquere sublato postliminio, vel capta reddere. In his enim non est jus certo quæsumus, sed utriusque controversion; non alter contendens jure captum, alter negat. Prop. 2. Hac controversia cum publica sit, certum est, transigere de ea Principes per amnestiam posse, ut res vel retineantur, vel reddantur; nec videri eos jura civitatis suis quæsumus proprie auferre, cum jure suo de re utrinque dubia, & de qua, dum bellum est, ita adhuc pendet, pace, seu amne-

stia transigatur. Unde & illi tenentur ex pacto reddere, quibus vendita, vel donata res fuerint; quia rei transigunt cum sua causa, nec hi plus habere possunt, quam auctores, a quibus acceperunt.

Nec movet quod Dd. statuent, civi, qui pradio suo in commune commodum cedere cogitur, pretium vel ex fisco, vel ex contributione omnium solvendum esse: nam hoc falso civi jura suum certum, pleneque quæsumus auferret, quod Principes quidem ob necessitate reipublica potest; sed cum hoc omni reipublica commune sit, quod omnes cives servare debent, non potest id nisi soli imponi, sed quod in pars sua parte præstitit, ei satisfaciendum est. At in nostra specie ne quidem jura certo quæsumus auferret; sed de dubio, & controversio, de quo ita adhuc inter Principes durante quippe bello pendet, pacto pacis transigatur. Nec de onere communi reip. agitur, sed de singulorum damnis casu bellico datis, de quibus certum est, quod Principes ita statuere possunt. Nam & prædiorum concessio est merum beneficium Principis, cui soli bello capta jura gentium acquiritur, & qui prout libet legem dicere, modumque statuere potest. Bello vero amissa casu perisse censentur, cum quod bello accidit casu fieri constet; l. 35. §. 2. ff. locat. cond. quem nec Principes, nec reliqui cives præstare tenentur.

Nec mirum, Principem jura hujusmodi privata subiectorum remittere pacis causa posse, cum tanta sit ejus in pace concludenda potestas, ut legibus quoque fundamentilibus, ut vocant, regni derogare possit, pucis, & reip. causa. Factum id in pace Cameracensi de anno 1529. art. 16. ubi rex Gallia legi Salica, & art. 20. juri Albinagii multum detraxit. In pace Osnabrug. & Monast. Septemvirovatus Imperii antea bulla constitutum in octovirovatus versus est. Vid. pac. Osnabrug. art. 4. §. 5. ubi dicitur: id publicæ tranquillitatis causa ab Imperatore, & Imperio constitutum.

Illud quoque indubium est, Principem de bonis etiam ecclesiasticis pacis causa transigere, eaque alienare posse; idque duplici jure. Cum enim de his bonis controversia inter Principes, vel Episcopos, qui jura belli gerendi habent, esse, & bella geri possint, necesse omnino est ut inter eosdem etiam pace valida de his fieri queat. Neque enim rationatur ut de his bonis bella geri, non autem componi possint; atque ut per vim disceptant

peandi de iis, nulla autem transgredi, decidendiq; via, ac ratio sit. Quid vero porrius, siue, siueque rei ecclesiastica statui possit, quam negare, pacem iure vobam de rebus ecclesiastica fieri posse, sed exclusa spe, & potestate pacis faciendae, necessario ad intercessionem ecclesiasticorum bellandum esse? Quid si cum Barbaris bellum geratur, usque extendendum integris principatibus, & qua in eis continentur, bonis ecclesiasticis? quod factum in bellis inter Hungaros, & Turcas, aliusque. Nemo enim, opinor, qui sit sana mentis, bodie statuet, infidelibus pacem servandam non esse; hos enim perfidia auctores si non deterret, at refutas iustitia illa clades Varnensis, qua divina Nemesi, exemplo ad omnes memoriam tremendo, ulata est perfidia Christianorum, qui pacem cum Turcis factam, hoc prae-textu, quod ecclesiae damno-fa esset, auctore Pontifice, ejusque legato Cardinale Giuliano, ruperant: ubi tam manifestum apparuit Dei iudicium casu Cardinale perfidia auctore, & rege perjurio, ut ipsi Turca cum cladem tanquam perfidia penam (ad publicam Christianorum infamiam, quam nulla inquam delicta est atas) agnoscerint, maximisque gaudiis celebraverint; quod prae-ter Chulcocond. de reb. Turc. lib. 6. & 7. & Leunclav. ann. turc. ad ann. 1444. referunt Petr. Callimach. lib. 2. de pugna Varnensis. Dubrav. Hist. Boh. lib. 29. Naucler. Chron. gen. 49. Job. Nudangi in Flor. Hung. lib. 3. c. 10. qui huic ejus fuisse tantulum, ait.

Romulide Cannas, ego Vernam elade notavi
Dilecte mortales non temerare fidem.

Me nisi pontifices iussissent rumpere fasces,
Non ferret Scythicum Pannonicis ora iugum.

Atque hoc ius transgredi de bonis ecclesiasticis per pacem, vel annellum, concedit quoque seculari potestati Gudelium de iure pac. cap. 5. & 9.

II. Competit id ius paciscendi de bonis ecclesiasticis Principibus ex iure imperii, & summa potestatis, quam Principes aequi ius ecclesiasticum: eorumque bona, ac in seculari habere, tam certum est, ac evidens, ut nullo inquam iure de eo dubitatum, nec in ulla inquam gente id controversum fuerit; quod ex omni iure demonstratum in D. sp. de fund. in tertit. potest. Tit. 2. Omnium minime autem (quicquid recentiores canonici moliantur) inter Christianos Imperatores id dubium fuit, qui inde a Constantino M. conner, & in omnes indistincte personas ec-

clesiasticas, & de omnibus paribus, ac rebus earum, leges pro arbitrio, & cum plenaria potestate statuerunt: quemadmodum haec innumera leges publice hodieque extant in Codice Theodosiano, & Justiniano, adeoque in ipso iure communi; quin & in Capitulari Caroli M. & Ludovici Pii, quae continentur septem libri, & amplius, legum ecclesiasticarum, quae a Lindenbrogio edita, de rebus, ac personis ecclesiae, & per plurima secula inter Christianos, nemine contradicente, observata sunt. Ut adeo nullo obtentu negari Principibus possit ius per pacem, vel annellum, de bonis ecclesiasticis statuendi, & disponendi.

SECUNDO cessare amnestia videtur cum latronibus, p. ratis, prae-dictibus, & rebellibus: idque piores sentiunt. Verum, estimatione cadum ab istis perpetratis, & non valeat amnestia, per th. 1. & 2. tamen alie eorum iniuria, quarum principi gratiam facere potest, per annellum iis remitti, recipique illi possint, th. 3. TERTIO Paci quoque cum Turcis non facile additur.

Cessat denique QUARTO regulariter amnestia in induciis, & amistiis; cum enim per ea tantum suspendatur ad tempus laesendi licentia, finitque in cuique partium integrum sit iterum persequi iniuria hostium, hinc cum eorum natura pugnat perpetua, & illimitata injuriam obliquo. Unde nec in tractatu amicitiae Casareo-Gallici, in Gallo-Hispanici, qui uterque Ratisbona d. 7. Aug. 1684. conclusus est, addita est amnestia clausula. Nec in induciis Terovenensibus ann. 1537. & Nicensibus ann. 1538. inter Carol. V. & Franciscum I. mitis dicitur, quod fida amicitia, vel amnestia esse debeat, sed tantum, quod fida inducia, & suspensio armorum, &c. Quod & observatum fuit induciis inter Carol. V. & Henricum II. Gallia Regem, ann. 1558.

Possit tamen & in induciis aliqua amicitia passio fieri limitata, scilicet ad tempus induciarum, ut factum in amistiis Cael. Gall. art. 3. Item in induciis Belgicis, de ann. 1509. apud Baudium de induc. bell. Belg. ad fin. art. 4. Non & in fadere Atheniensium, & Argivorum apud Thucyd. lib. 5. conventum est, *ἑνωμαζεν ἑκαστὸν ἑαυτοῖς*, ut societas sit 100. annos. Sed in primo superoacuum, nec passio induciis adiecta est, sed inducia ipsa; ipsa quippe induciarum natura id continetur, ne intersim invicem

inimicem laedant. Caterum, vix eſt ut Niciquat amicitia; nedum amicitia, ſeu obliuio imperiarum, ſi poſt 100. annos eas intervinperſequi liceat; at *amicitia*, ſeu ſocietas temporaria eſſe poteſt. Ut proinde recte veteres *amicitia* quidem inducias quoque tribuerint, non vero *amicitia*, ſeu *amicitia*, nedum amicitia: quia amicitia tranſiua non videtur pertinere ad paſſiones, quibus inimicitia, & lites non ſopiuuntur, & tolluntur, ſed ſuſpenduntur. Improprie igitur in praediſtis amicitia, & inducias accipitur, nec in aliis facile occurrit.

AD §. I.

1. SICUT de his, quae ex hoſtilibus capiuntur, &c.] "De quibus cap. 6. 7. & 8. tra-
"avit.

Ita & de poſtliminii jure nihil ferme ſanſi prodiderunt, &c.] "Statim videbimus, ſa-
"nora non eſſe quae de origine hujus ju-
"ris prodiit ipſe Grotius.

Qui retroaſſi ſaeculis juris cognitionem proſeſſi ſunt.] "Et quibus Grotius parum in
"diſciplina juris gentium ſe tribuere, pro-
"feſſus eſt in Proſ. §. 54.

Accuratiores haec res a veteribus Romanis tractata eſt.] "Illiſ ſcil. JCris, quorum ope-
"ra in Praediſtis, Codicibus Theodoſiano,
"& Juſtiniano, & in Novellis conſtitutio-
"nibus apparent, & quibus multum ſe de-
"ferre, Grotius dixit in Proſ. §. 53.

Sed ſape conſuſe nimis.] "Contrarium
"mox demonſtrabimus.

Ut quae juris gentium, quaeque civilis Romanis eſſe vellent, leſſor nequeſ diſtinguere.] "At in eo ipſo errat Auctor, quod
"circa jus poſtliminii diſtinguat inter jus
"naturae, & jus gentium voluntarium;
"cum tale jus gentium non exiſtat, adeo-
"que fruſtra quaeratur, quid jure gentium
"obtinere. Quid vero jure civili additum
"ſit, id ex ipſa ratione in legibus Roma-
"nis expoſita facile diſtingui poteſt; quod
"in proceſſu patebit.

Cum vero ſyſtema Grotii obſcurum ad-
"moſum, nec ab ullo interpretum ſatis
"explicatum ſit, paulo uberius id expo-
"nendum erit.

I. Ex praecedentibus repetendum eſt,
"Grotium in bellis ſuſponere, aliud joſtum
"eſſe ex JURE NATURAE; aliud ex JURE
"GENTIUM VOLUNTARIO. Vid.
"ſupr. c. 1. §. 1.

Toma. IV.

II. JURE NATURAE enim hoſtem lae-
"dere, & res ejus capere, tunc demum li-
"cere, ſit, ſi is, qui bellum gerit JU-
"STAM HABEAT CAUSAM; ea au-
"tem deſiciente omnes bellum gerentis actus
"eſſe injuſti, indeque eum nec capere
"hoſtem, nec res ejus poſſe. Vid. lib. 3.
"c. 1. §. 1. n. 2. cap. 10 §. 3. & 4. cap.
"13 §. 1. n. 1. cap. 16 §. 1.

III. JURE GENTIUM VOLUN-
"TARIO mutatum eſſe jus naturae, ſingit,
"Gentesque inter ſe conſtituiſſe, ſit, ut
"inter duas ſummas poteſtates DE JU-
"STITIA CAUSAE quaeri non debeat:
"adeoque hoc jure gentium hoſtem, ejus-
"que res etiam ex injuſta cauſa capi poſſe,
"& pacatas gentes id pro jure habere; etii
"ad effectum ſaltem externum. Vid. Diſſ.
"Proam. IV. §. 63. ſeq.

IV. Ex his principiis Auctor inſert, JU-
"RE NATURAE perſonas, & res noſtras
"ab hoſte captas, POSTLIMINIUM
"NON HABERE ſi cauſa civitatis noſtrae
"juſta non eſt; habere autem ſi juſta eſt,
"hoſtis autem injuria bellum gerit.

Priori enim caſu perſonas, & res no-
"ſtrae civitatis jure capi, & hoſtem verum
"dominium rerum captarum acquirere, Gro-
"tius contendit; indeque concludit, tan-
"tum abeſſe ut perſonae, & res reverſae
"POSTLIMINIUM habeant, ut civi-
"tas poſtus teneatur hoſti res receptas
"(quarum dominium jure amiſiſt) reſti-
"tuere.

Posteriori caſu, ſi juſta nobis belli cau-
"ſa eſt, res, & perſonas poſtliminio omnia
"priſtina jura recipere, ſit, quia hoſtis
"injuria res cepit, adeoque dominium ea-
"rum nunquam amiſimus; immo hoſtis no-
"bis res illas reſtituere ipſo jure obligatus
"fuit. Vid. infr. c. 16 §. 1. 2. 3. 4. & h.
"cap. §. 1. n. 1. & §. 2.

V. At quia diſficile, immo periculofum
"eſſe, ſit, inter duas ſummas poteſtates judi-
"cium ferre de juſtitia cauſae, Grotius ſin-
"git, gentes inter ſe conveniſſe, ut is quo-
"que hoſtis, qui ex injuſta cauſa capit, do-
"minium acquirat, adeoque res reverſae ju-
"re poſtliminii recipiantur. Unde conclu-
"dit, JURE GENTIUM VOLUNTARIO
"perſonas, & res poſtliminio priſti-
"na jura recipere, ſive cauſa juſta ſit, ſive
"non. Diſſ. proam. IV. §. 63. ſeq.

VI. Non ſine ratione dubitavimus,
"num ſaniora ſint principia Grotii, quam

T

ca,

» ea, quæ recentiores JCti prodiderunt :
 » cum enim **JUS GENTIUM VOLUN-**
 » **TARIUM** non detur, sponte corruit to-
 » tum systema Grotii circa **JUS POS-**
 » **TLIMINII**.

» **VII.** Superest igitur, ut veram ratio-
 » nem **JURIS POSTLIMINII** ex natu-
 » ræ principijs adstruamus, simulque de-
 » monstremus, Romanos JCtos illud ex ip-
 » sa ratione naturali deduxisse.

» **VIII.** Præmittendum autem est 1.
 » **NATURALI** quoque **RATIONE** de
 » justitia causæ inter duas summas potesta-
 » tes nec queri, nec de ea constare posse.
 » Sane, *paribus* ipsis circa justitiam causæ
 » fides haberi nequit, quia quilibet suam
 » causam justam, alterius injustam prædi-
 » cat : sed nec *aliæ gentes* judicium de ju-
 » stitia causæ sibi arrogare possunt, quia
 » imperium in bellum gerentes ipsis non
 » competit.

» 2. Durante igitur bello naturale est, ut
 » cujusque partis judicium valeat in sua ci-
 » vitate; adeoque **EX JUDICIO NOS-**
 » **TRÆ CIVITATIS** hostis noster injuria
 » agit, & injuria res, & personas civitatis
 » nostræ capit : unde sponte sequitur, eas-
 » dem res, easdemque personas, si a no-
 » stra civitate recipiuntur, omnia pristina
 » jura recipere. Ratio additur in *l. 19. pr.*
 » *ff. Capti & postl.* *Naturali enim aequitati*
 » *conveniens esse, dicitur, ut qui per inju-*
 » *riam ab extraneis detinebatur, is sibi in*
 » *finis suos rediisset, pristinum jus suum re-*
 » *ciperet.*

» 3. **CONTRARIO EX JUDICIO CIVITA-**
 » **TIS HOSTIUM** nostra civitas injuria
 » agit, rapit, capit, &c. adeoque ex ea-
 » dem ratione res, & personæ a nostra ci-
 » vitate capte, si ad hostiles fines revertun-
 » tur, postliminio gaudent, id est, pristina
 » jura recipiunt in sua civitate.

» Cum igitur 3. in hac quæstione, ubi na-
 » tura iudex non est, moraliter de justitia
 » causæ constare non possit, neuter duran-
 » te lite vere dici potest *jure agere*; sed
 » conscientie bellum gerentium id relin-
 » quendum est, qui proinde utrinque agunt,
 » ac si jure agant. Et hoc est quod vulgo
 » proditum est, *utriusque factum pro jure*
 » *haberi*: certitudo enim moralis haberi ne-
 » quit.

» Hinc 4. ex ipsa ratione naturali sequi-
 » tur, personas, & res captas, at mox re-
 » verfas, & receptas, in sua civitate **POS-**

» **TLIMINII** habere, i. e. omnia
 » pristina jura recipere; quia ex judicio
 » cujusque civitatis injuria capte censen-
 » tur,

» **IX.** His Principijs juris Romani positis
 » mirum quam maxime videtur, cur cives
 » Romani **BELLO CAPTI** non gaudent
 » jure postliminii, nisi ex fictione legis
 » Cornelie, (qua nunquam capti fuisse cen-
 » sentur). Si enim hostis injuria cives no-
 » stros capit, (uti jus Romanum in *l. 19.*
 » *pr. capti & postl.* supponit) nullum ratio-
 » nem dari posse videtur, cur reversi non
 » ipso jure pristina jura recipiant, & cur
 » actus a capto durante captivitate gesti,
 » etiam post legem Corneliam pro nullis ha-
 » beantur.

» Rationem hujus rei paulo plenius exa-
 » minabimus, quia nemo interpretum ve-
 » ram hujus fictionis causam indagavit. Res
 » ita se habet.

» Veteres Romani odio captivorum (*vid.*
 » *infra. §. 4. n. 2.*) supponere, cives Ro-
 » manos ab hoste captos libertatem amissi-
 » se, *l. 21. §. 1. l. 24. ff. capti & postl.*
 » *19. §. 3. cod. & vere servos factos esse,*
 » *d. l. 24. l. 36. ff. Relig. l. 13. pr. Te-*
 » *stam. Conf. §. 5. Inst. quib. mod. patr.*
 » *Ulpian. fragm. tit. 10. §. 4. Paul. Sent.*
 » *III. §. 4. l. 1. ff. de Divors. l. 5. §. 2.*
 » *l. 2. pr. capti & postl.* Quod vel exinde
 » confirmatur, quia demum per legem Cor-
 » nelliam capti finguntur nunquam capti,
 » adeoque nunquam servi fuisse. Qua fictio-
 » ne opus non fuisset si liberi in sua ci-
 » vitate mansissent. Atque hæc ratio est, cur
 » bello civili, & a latronibus capti postli-
 » minio opus non habuerint, quia servi
 » non fiebant, *l. 21. §. 1. l. 24. ff. capti*
 » *& postl.*

» Hoc principio posito, capti definebant
 » esse cives, *l. 5. §. 1. capti & postl.* &
 » pro **NULLIS**, *l. 32. ff. R. S. l. 7. pr.*
 » *Leg. Falc.* id est pro civiliter mortuis ha-
 » bebantur, *tot. tit. Inst. de cap. min. l.*
 » *209. R. I. l. 59. pr. cond. & dem. eoque*
 » *omnis juris incapaces dicebantur, l. 3.*
 » *in fin. cap. min.* cum quibus nulla esset
 » juris communio, *l. 20. §. 6. His, qui*
 » *testi.*

» Effectus hujus rei insignis hic fuit : quod
 » 1° per servitutem istam defecit patria po-
 » testas, *§. 5. Inst. 2. in p. Quam patr. &*
 » 2°, matrimonium capti dissolvatur, et si
 » uxor in domo mariti capta haberet, &
 » conju-

* conjugium continuare velit. *L. 1. ff. de vort. l. 12. §. 4. caps. Et posth. 30.* Quod captus si nubit, non contrahat matrimonium, sed contubernium, & ex tali matrimonio nati sint spuril. *L. 1. C. posth. Immo 40.* liberi ex parentibus captis nati si patre in captivitate mortuo revertuntur, pro spuris habentur, *l. 24. caps. Et posth.* etsi cum matre revertantur, *ibid. 50.* Quod testamentum durante captivitate confectum nullum sit: *arg. l. 12. ff. Testam. l. 12. §. 5. caps. Et posth. 60.* Quod subtili jure nec codicilli capti valeant, etsi testamentum, quod liber fecit, sint confirmati. *L. 12. §. 5. ff. captio. 70.* Quod captus etsi si per 30. annos domi rem alienam teneat; eam non ufurpiat. *l. 29. ff. captio. 80.* Quod capti nec liberos, nec agnatos, *l. 12. §. 4. ff. Accus.* adeoque nec hereditatem, nec heredem habuerint, *arg. l. 18. ff. ad leg. Falcid. indeque 90.* bona eorum fisco cesserint. *l. 36. Rer. l. 32. ff. Jur. fisco. arg. l. 19. C. Postlim. Denique & 100.* quod cives capti, & reversi (civiliter quippe mortui) POSTULANT non gaudeant ante legem Corneliam.

* X Hoc jus, atque hunc rigorem juris Romani in captos Prixtor Cornelius Sylla aequitati naturali contrariari, existimavit, & iniquum quam maxime judicavit, eum, qui ex judicio nostrae civitatis injuria captus est. (*vid. l. 19. pr. captio.*) si revertitur, a jure civitatis excludere.

* Cum vero directum jus civile tollere non potuerit, per indirectum succurrere captis voluit: indeque (ne contra rationem juris Romani servis jurium communionem permisisse videatur) supponit, civem nunquam captum, adeoque nunquam servum fuisse. Atque hunc in finem fingit, captum, si in servitute moritur, retro in momento captivitatis decessisse videri. *l. 10. l. 18. l. 22. §. 2. captio. §. 5. Inst. Quib. mod. p. p. §. Si vero ad suam civitatem revertitur, fingit, eum nunquam captum, adeoque nunquam servum fuisse, d. §. 5. l. 1. §. 1. l. 12. §. 1. 6. 7. l. 22. §. 2. ff. captio.*

* Per legem Corneliam igitur jus civis capti in pendenti est, *d. l. 22. §. 2. Et 3. d. l. 12. §. 1. d. §. 5.* & ab eventu dependet, an moriatur in captivitate, an revertatur. *L. p. ff. de suis, Et leg. Ulp. tit.*

* 10. §. 4. Utroque autem casu servus non fuisse fingitur.

* XI Per hanc fictionem legis Corneliae hactenus reductum est jus naturae, ut civis per injuriam captus, si revertitur, omnia jura recipiat. Nam, quae, cum capere retur, in civitate habuit, ita ut ipse haereditatem in sua civitate habere, & ipse haereditates sibi delatas acquirere possit, ac si captus nunquam fuisset. *L. 18. ff. ad leg. Falc.*

* At manebat ille rigor juris Romani, illaque iniquitas ratione actuum intermediorum, quos ut servus, adeoque durante captivitate, peregit. Cum enim fingatur nunquam servus fuisse, necessario sequitur, etiam actus illos eadem fictione nunquam peractos fuisse. Hinc post legem Corneliam quoque testamentum apud hostes confectum nullum fuit, *l. 8. pr. testam. nec valuit jure militari, l. 10. ff. Test. milit. etsi postea reversus fuerit, l. 9. ff. Inst. post test.* Natus ex capto pro spurio habebatur, si pater in captivitate moriebatur, etsi mater cum filio reversa fuerit, *l. 25. ff. captio. l. 1. C. Capt. Et posth.* Lex enim Corneliana captum non existeret, fingit, i. e. eum, qui servum, pro nullo habet. Sed & dispositiones medio tempore inter vivos factae nullae fuerunt. *Nov. Leon. 140.*

* Hanc iniquitatem Imperator Leo demum sustulit, statuitque, captis facultatem de jure suo disponendi denegandam non esse, sed actus, quos durante captivitate perfecterunt, in civitate plenissimum effectum juris habere debere; quod rationi naturali quam maxime convenit, quia ex judicio civitatis nostrae injuria captus censetur, adeoque reversus omnia jura recipit. Et Leo in Nov. 140. non immerito rigorem illum juris Romani contra bello captos improbat, quos culpam commiserint, quod pro tribulibus (i. e. membris ejusdem tribus) propugnando in captivitate necessitatem peremerint.

* Adeoque per legem Corneliam, & per Novellam Leonis jus naturae reductum est, i. e. si res nostra ab hoste capta a nostris recipitur, pristino domino restituenda est, & persona capta, ac ad fines nostrae civitatis reversa, extra fictionem legis Corneliae, omnia jura recipit; & utique capti durante captivitate gesti, ejusque dispositiones, in sua civitate plenissimum juris

"effectum habent. Atque hoc jus hodieque inter gentes Christianas obinet.

"Hinc jam apparet, jus Romanum in genere cum jure naturæ convenire, & Jctos rationem juris postliminii in æquitate naturali posuisse, l. 19. pr. ff. capt. & postl. Sed & porro ex ante dictis constat, quid Romano jure additum sit juri naturæ: & quidem CIRCA PERSO-
NAS, 1º. quod bello capti etiam ex judicio civitatis Romanæ pro servis, adeoque 2º. omnis juris in sua civitate incapaces, & 3º. pro mortuis habiti fuerint, ac 4º. reverli non nisi per fictionem legis Cornelie pristina jura receperint; 5º. quod lex Cornelia tantum reverli in eodem bello succurrat, l. 5. §. 1. captiv. non vero si in alio bello revertuntur, dict. l. 5. §. 1. l. 12. pr. l. 17. capt. & postl. 6º. quod etiam post legem Corneliam omnes dispositiones durante captivitate factæ effectum juris desituantur. Nov. Leon. 340.

"CIRCA RES quoque captas singulæ quædam jure Romano flecta legimus. Non enim gaudent postliminio arma amissa, vestes, navæ, quæ usum in bello non habent, ut voluptuariæ, &c. l. 2. §. 2. l. 3. captiv. Hæ igitur res in præda esse dicuntur, adeoque reverte pristinis dominis non restituantur. Rationes juris Romani in sequentibus exponemus.

- 2 Qui partem ejus posteriorem productionem putat esse verbi Servius omnem significationem ponit in verbo post; & liminium, ait, esse saltem productionem verbi: ut in vocibus legitimum, fuitimum, ubi iudicium saltem est productio vocis absque significato; & illud tullianum in voce medullianum. Vid. Cic. in Topicis n. 8. oper. tom. 4. p. m. 398.

"Scevola]" Verba ejus apud Ciceronem d. l. hæc sunt: Quæ a nobis alienata sunt cum ad hostem pervenerint, & ex suo tanquam limine extierint, cum redierint ad idem limen, postliminio ducuntur revolare. Unde etiam colliminium dicitur apud Solum, quasi conjunctio, seu coitio limitum.

"Ab antiqua voce limo]" Limus etiam limitus dicitur. Donatus ad illud Terentii Est. act. 3. Scen. 8. ad verba, ego limitis specto: Limes, inquit, si nominativus singularis est, transversus significat, &c. Nam limes est transversus, unde limes

"quoque dicitur, quod ingredientibus, ex-
euntibusque transversum est. Rejicit hanc etymologiam Salmalius Obsev. ad jus Attic. c. 26. p. 568.

Ut limes magis ad privata]" Limes enim de domo dicitur, Germanice die Schwoelle vom Haus: limes vero de agris. Livius quoque limitem civitatis dixit.

AD §. II.

EST ergo postliminium jus, quod nascitur ex reditu]" Seu, uti Crus illud describit in l. 19. pr. Capt. & postl. Jus amissa rei recuperanda. Quæ definitio verior est, quia datur postliminium sine reditu, & aliquando jura est rem amissam recuperandi, etsi extra nostros limites nunquam fuerit. Nam duplex est postliminium: 1. quando persona, vel res nostra civitatis ab hoste capitur, & intra ejus fines, seu prædida abducitur, eoque in hostis potestatem pervenit, ac postea intra limites nostros redit: 2. quando civitas nostra ab hoste occupatur, postea vero, bello durante, a nobis, vel sociis nostris recipitur; hoc casu civitas pristina jura, tum publica, tum privata recipit, at non reditu.

Intra prædida]" Uti captus is demum dicitur, qui intra prædida nostra deducitur. Vid. supra c. 6. §. 3. Tunc enim demum in nostra custodia, & potestate est.

Consensus gentium rem eo perduxit]" Immo id ex ipso jure naturæ sequitur. Nam si civis noster, qui captus fuit, redit ad socios nostros, omnia pristina jura ideo recipit, quia socius sequitur nostrum judicium, nostramque defendit causam; adeoque ex judicio socii injuria captus censetur. Hinc Alius Gallus apud Festum Pomp. voce Postliminium: quæ nationes in opinione nostra sunt, cum his postliminiorum nobis esse, ait.

In quo postliminio esse placuerat]" Dixi, reverlium ad socios nostros recipere pristina jura, non ex placito gentium, sed ex ipsa naturæ ratione.

Pervenisset ad amicos nostros]" Qui judicium nostræ civitatis sequuntur.

Ad regem socium, vel amicum]" Recte Auctor ait, exempli causa id additum; nam idem est si ad populum, seu reipublicam sociam redux factus fuerit.

NON

Non simpliciter quibuscum pax est] " Hi enim mediū dicuntur, & utriusque factum pro jure habent, ac judicium suum suspendunt; indeque neutrum injuria facere asserunt.

Sed qui partes in bello easdem sequuntur] Adeoque qui injuria captum asserunt.

Nomine publico tuti esse incipiunt] " Quod si intra eorum praesidia pervenerint.

Homo, aut res ad hos, aut ad suos pervenerit] " Juxta judicium enim & nostrae civitatis, & sociorum, personae hae, ac res injuria captae censentur.

2 Bello capti statim non nuntiant] " Dixi enim, Medios, qui neutrius partem sequuntur, utriusque factum pro jure habere; indeque sequi debere illum statum, in quo persona, vel res constituta est cum intra limites mediorum pervenit. Si quis igitur eo pervenit ut servus, etiam pro servo habetur; si ut liber, manet liber. Vid. *infra* cap. 17.

Nisi ex speciali pacto, quomodo in secundo fadere idō, &c.] " Apud Polyb. l. 3. c.

24. Adeoque non ex jure naturae, sed ex pacto, Romanorum amici a Carthaginensibus capti libertatem recuperabant si ad Romanorum fines perveniebant: jure naturae enim Romani, utpote mediū, factum Carthaginensium pro jure habere, adeoque captos pro jure captis habere debuisse.

Utque Carthaginensium amicis par jus esset] " Ut qui a Romanis capti e populis amicis Carthaginensium in portus Carthaginis subditos venissent, in libertatem vindicari possent.

In Graeciam commercio pervenerant] " I. e. quos Graeci, qui mediū erant, a Poenis victoribus pretio emerant.

Jus ibi postliminio non habuerunt] " Nam causam a Poenis habuerunt. Sane, Romani a Poenis capti servi fuerunt cum ad fines Graecorum pervenerunt: at pacati hunc statum sequuntur.

Nostros secuti fuerant partes] " Adeoque mediū erant.

Ac propterea] " Quia mediū sequuntur statum rei, qui est dum pervenit ad eorum fines.

A D §. III.

Auctor hic ex JCtis Romanis probat, in personis aequae, ac rebus, postliminio locum esse, & de utrisque olim dictum fuisse, postliminio recipi: posterioribus autem demum temporibus usitatum fuisse locutionem, ut personae dicantur postliminio reverti, res autem postliminio recipi.

Ita enim legendum] " Sequitur id ex ipso contextu: nam Festus ad vocem postliminium sequentia notat: receptum (scilicet, postliminio) Gallus Aelius ait, esse eum, &c.

Eadem ratio est in postliminii receptum, quae servi] " In editione Gothofredi verba haec inveniuntur: eadem ratio est postliminium receptum est, quae servi. Ego potius legem: eadem ratio est postliminii receptum, quae servi.

Quae delenda censet] " Quod supervacua esse videantur.

Jacobus Cujacius] " Salmasius pag. 580. putat, Fulvium Ursinum id censuisse, non Cujacium: atque id monet quoque Groenovius in not. b. At Cujacius omnino verba vulgaris editionis postliminium receptum in &c. tanquam supervacua delenda censet. L. 11. Obs. c. 23. & in paratit. ad Cod. l. 7. tit. 49. p. m. 197.

A nobis ad hostes redire possunt] " Quia ex judicio civitatis hostilis injuria a nobis capta censentur.

Discrete magis duas statuerent species postliminii] " Equidem Pomponius in L. 14. pr. ff. capt. & postl. & Tryphonius in l. 12. §. 1. & §. 18. in fin. Eod. (quorum ille sub Commodio, hic sub Caracalla videtur) sunt, personas reverti, res recipi. At Paulus, qui posterior fuit, & sub Alexandro Severo scripsit, etiam de personis ait, quod recipiantur, l. 19. §. 12. ff. postl. Adeoque posteriores quoque JCti indifcrete personam mox reverti, mox recipi postliminio dixere: eodem modo uti & res postliminio redire, passim dicuntur. l. 28. ff. capt. & postl.

A D §. IV.

In bello] " Si scilicet, durante bello virtute bellica hostium potestati se eximit, & ad suam

» suam civitatem redit. Quod adeo verum
» est, ut si capti illi per commercia ad pa-
» catos veniunt, ibique serviunt, tandem
» autem ad pristinos lares revertuntur, post-
» liminio recipiuntur. Et hoc sensu ad-
» mitti potest quod Gallus Aelius dixit,
» *etiam cum federatis, & liberis populis, ac*
» *regibus, postliminium esse, ut cum hoste;*
» quia pacatus ille, qui causam ab hoste
» habet, servum, vel rem acquirit cum
» sua qualitate, & conditione, i. e. salvo
» jure postliminii. *Vid. Grot. b. c. §. 18.*

In pace Regulariter jus postliminii tan-
tum obtinet inter eos, inter quos bellum
est. non vero cum iis, cum quibus pax
est. Tres autem excipiuntur casus, ubi post-
liminii jus etiam in pace obtinet.

I. Si in pace nihil de captis dictum est.
Esi enim bellum ipsum, i. e. jus certan-
di per vim sublatum sit, circa damna ra-
men medio tempore data nihil transactum
est: adeoque res, & cives nostros injuria
captos, etiam pace facta, asserimus. Quo-
ties igitur res, & cives, a pacatis ad suam
civitatem revertuntur, postliminio gaudent,
i. e. omnia pristina jura etiam **IN PACE**
recipiunt.

Idque jure Romano quoque ita statutum
est circa eos, qui **FATO** capti, & in ser-
vitutem redacti sunt; & excipiuntur solum
BELLO capti. *l. 12. pr. ff. postl. ver.* Ii
enim pace facta non recipiuntur postliminii
jure, nisi speciatim id in pace dictum sit.
Rationem affert Tryphoninus, *quia spem re-
vertendi civibus in virtute bellica magis quam*
in pace, Romani esse voluerunt; quæ ratio ces-
sat in fato captis.

II. Si cives nostri, vel res nostræ bello
captæ, per commercia ad medios perveni-
unt, & ab his ad nostram civitatem re-
vertuntur. Hoc casu postliminio etiam contra
pacatos, & federatos, adeoque **IN**
PACE locus est. Rationem explicavimus
in nota præcedente.

III. Si cum aliqua gente nobis neque
amicitia neque hospitium, neque fœdus: ami-
icitia causa est, sed ubi cives no-
stri, qui ad eos perveniunt, servi sunt,
& quod ex nostro ad eos pervenit, illorum
sit, &c. etsi bellum ipsis denunciatum non
sit. Cum tali gente **PAX** esse dicitur, quia
hostes jure Romano non sunt, nisi quibus
bellum decretum est, *lib. 24. ff. captio.*
Capti igitur a tali gente, si ad suam civi-
tatem revertuntur, postliminium habere ia-

PACE dicuntur. *L. 1. §. 2. capt. & postl.*

Sensu paulo alio, quam quo idem dixe-
rat Pausanias] Immo non alio sensu
» Pomponius id dixit, sed alio usus est
» exemplo.

Nisi aliud convenerit] i. e. nisi in pace
» dictum sit, ne fato deprehensi dimittan-
» tur; tunc enim cessat postliminium, &
» civitas profugum domino vindicanti resti-
» tuere tenetur.

His, qui non virtute bellica superati, sed
fato suo deprehensi sunt] Mirum videtur,
» cur bello captis in pace non sit jus postli-
» minii, nisi id in pactis erat comprehen-
» sum; *fato autem captis in pace sit postli-*
» minium, nisi in pace dictum sit, ne
» esset.

» Grotius rationem differentie hanc red-
» dit, quod capiens credi voluerit jus sibi
» fuisse res capiendi. Si igitur pace facta,
» res capta, & reversa recipretur contra-
» dicente capiente, novam inde bellorum
» segetem orituram esse, putat. Unde Au-
» gustus fingit, gentes consensisse ut id, quod
» **BELLO**, i. e. in actu repugnandi,
» captum est, quasi ex justa causa captum
» habeatur; simulque permisisse, ut unus-
» quisque usurparet quod vellet credi jus
» esse.

» Hanc autem rationem cessare, ait, in
» **FATO** deprehensis, & captis: utramque
» enim partem sacri eos innocentes, adeo-
» que non ex justa causa captos esse. Pace
» igitur facta (interim enim detineri posse
» putat) dimittendos esse, censet; adeoque
» reversos jure postliminii omnia pristina
» jura recipere, statuit.

» At nihil hic est quod rationi juris con-
» veniat. Negamus enim **I.** novam belli
» segetem orituram esse si pace facta bello
» capti aufugiant, ac pristina jura in sua
» civitate recipiunt. Tryphoninus enim sup-
» ponit, de captis nihil in pace dictum,
» adeoque facultatem vi agendi quidem per
» pacem sublatam, at de injuria privata,
» & de damnis transactum non esse; hacte-
» nus igitur injuria manet, sed vi ea vin-
» dicari nequit: si proinde sine vi persona,
» aut res recipi potest, (uti fit per postli-
» minium) salva pace postliminio gaudent,
» & si qui olim cepit bellum ideo inchoa-
» re vellet, non jure ageret, sed injuria.

» Negamus, **II.** gentes in id consensisse,

ut bello capti ex iusta causa videantur
 capti, & ut quisque belligerantium usur-
 pare possit in bello captos, quod vellet
 credi jus esse, adeoque negamus, gentes
 ex hoc capite revertis in pace postlimi-
 nium advenisse. Nam 1. unde apparet,
 gentes in id consensisse? quis gentibus
 jus dedit bellum gerentibus leges præscri-
 bendi? subula est quæ de jure gentium
 voluntario traduntur. 2. Ipse Auctor pe-
 riculofum esse, dixit, pacatis, se huc
 controversiæ immiscere: immiscerent au-
 tem se si civitatem, quæ postliminio per-
 sonas, & res recipit, injuria recipere ita-
 tuerent. Sed & 3. Grotius supponit, gen-
 tes consensisse, ut quisque usurpare possit
 quod vellet credi jus esse: at is, qui reci-
 pit in pace personas, & res captas, vult
 credi se id jure facere posse, adeoque
 hujus causa iidem iusta esset.

Denique & III. negamus, FATO de-
 prehensos innocentes esse, idque utrius-
 que partis consensu constare, adeoque ne-
 gamus, eos ex hac ratione pace facta di-
 mitti debere, atque reverbos jore postli-
 minii priora jura recipere. Nam 1. natu-
 rali jure fato capti æque, ac bello capti,
 ex judicio civitatis capientes nocentes sunt,
 quod naturæ rationibus probavi supra c. 7.
 §. 2. Hinc Tryphoninus eos servos fieri
 faceret, d. l. 12. pr. Cum vero 2. ex
 judicio nostræ civitatis injuria capti di-
 cantur, hæc vera ratio est cur reversi post-
 liminium habeant; jam enim valet ju-
 dicium nostræ civitatis.

IV. Cur ergo Romani pace facta ne-
 gant bello captis postliminium, si nihil de
 iis in pace dictum est; dent autem illis,
 qui fato capti sunt? Resp. Rationem sup-
 pedit Tryphoninus in d. l. 12, quæ
 mere civilis est, & fundamentum habet
 in rigore disciplinæ militaris. Alibi enim
 probavimus, miseram apud Romanos fuisse
 se conditionem civium bello captorum.
 Captos enim pro servis, i. e. pro civili-
 ter mortuis, qui omnis juris incapaces
 essent, habebant; tantumque in eos fuit
 odium, ut rarissime in pace de captis
 mentionem fecerint, eoque declaraverint,
 se illos pro civibus amplius habere nolle;
 atque ex hac ratione reverbos in pace a
 postliminio excluderunt. Hæc ratio quoque
 a Tryphonino allegatur, dum ex Servio
 refert, ideo id placuisse, quia spem rever-

endi civibus in virtute bellica magis,
 quam in pace, Romani esse voluerunt.

Tota hæc ratio cessat in fato depre-
 hensis, qui non bello capti sunt, sed
 cum subito exarisset bellum, apud eos
 deprehenduntur, ad quos tanquam ad a-
 micos pervenerunt: odium igitur, quo
 Romani bello captos prosequuntur, ad
 eos, qui fato capti sunt, non pertine-
 bat.

Supereft ut paucis mentem Auctoris,
 obscuram admodum, explicemus.

Aliis autem captivis? Qui scilicet non
 fato, sed bello decertantes capti sunt.

Ut optime cum Tryphonini locum emen-
 das, (c. Faber) Ita autem corrigat legem
 12. pr. Postl. In pace autem hic, qui
 bello capti erant, de quibus id (pro nihil)
 in pactis erat comprehensum. Ex hac ipsa
 igitur oppositione eorum, qui fato, &
 eorum, qui bello capti sunt, apparet,
 correctionem necessariam esse; & eos in
 pace postliminio reverti, qui fato capti
 sunt, non qui bello. Ratio quoque a Cro-
 allegata correctionem firmat. Romana
 enim disciplina non favebat illis, qui ar-
 mati mortem servituti non præferunt. Nam
 ex eadem ratione milites armis bello amif-
 fa postliminii jure non recipiunt. l. 2. ff.
 Captio.

Tota hæc ratio cessat in iis, qui non
 armati, nec tempore belli, sed fato in po-
 testatem hostium pervenerunt; his nihil
 imputari potest, nec armati capiuntur,
 adeoque eis etiam in pace revertendi fa-
 cultas relicta est.

Nam hoc (3. subiecta ratio) Ratio hæc
 allegatur, quia spem revertendi civibus in
 virtute bellica magis, quam in pace, Ro-
 mani esse voluerunt. x hæc igitur ratione
 mere civili postliminio non datur eis,
 qui vi bellica capti sunt.

Ex oppositis membrum? Verba legis
 hæc sunt: verum, in pace qui pervenerunt
 ad alteros, si bellum subito exarisset,
 eorum servi efficiuntur, apud quos jam
 hostes suo fato deprehenduntur, quibus post-
 liminium est tam in bello, quam in pace.
 Ita enim convenerat? Si igitur de capti-
 vis nihil dictum fuisset, nec hostes eos
 dimissuri, nec reversi postliminio gavissuri
 fuissent.

Si captivus, de quo in pace cautum fuerat] "Paret ergo, captivum si in pace cautum non fuisset ut rediret, pristina jura recepturum non fuisse.

Si in bello captus pace facta domum refugit; postliminio redit, &c.] "Casus hujus legis huc non pertinet. Non enim ibi quaeritur, an civis noster bello captus pace facta postliminio habeat; id enim negant leges; sed an captus ex hoste, (adeoque servus noster) & pace facta reversus ad suam civitatem, si postea alio bello capitur, pristino domino restitutus sit? Quod omnino affirmandum est, quia priori pace de damnis, & injuriis nihil dictum est, adeoque ex judicio nostrae civitatis servus ille injuria sese potestati domini eripuit: novo igitur bello caprus non praedae loco est, sed jure postliminii pristino domino restituitur.

Si modo non convenerit in pace] "Si enim convenerit in priori pace ut captivi redderentur, captus novo bello non recipitur a pristino domino, sed cedit capienti jure praedae.

Causam cur de his, qui bellica virtute capti, &c.] "Rationem hujus differentiae modo exposuimus.

Minime indulgent in captivos] "Adeo ut plerumque nec de captivis aliquid dicere in pace soliti fuerint.

Sed haec ratio Romanorum propria non potuit constituere jus gentium] "Nec Romani id pro jure Gentium venditarunt.

Potuit tamen inter causas esse cur Romani, &c.] "Quo casu Grotius non jus gentium verum, sed minus plenum constituit, putat. Nos alibi diximus, male haec jura a pluribus usitata referri ad jus gentium; sunt enim jura civilia cujunque civitatis.

Ab aliis gentibus] "Nam & apud Graecos, speciatim apud Spartanos, similia obtinuisse, Aristoteles testatur. Vid. infr. c. 21. §. 24.

Verior hac est ratio] "Hanc rationem Grotii exposuimus, & examinavimus supra ad n. 1.

Quod reges, aut populi, qui bellum suscipiunt, credi volunt iustas sibi fuisse causas] "Hoc non sequitur ex eo, quod bellum gerentes id credi volunt, sed ex ipsa naturae ratione. Cum enim inter duas summas potestates, quarum quaeque contendit, suam causam justam, alterius inju-

stam esse, superior non sit, qui de causae iustitia cognoscat, morali ratione de iustitia causae decidi nihil potest; sed suspensum di ea debet, donec per ultimam victoriam, arbitrante Deo, lis decidatur.

Nec tamen esset pacem servare capientibus huic se controversia interponere] "Immo nec naturali ratione id posuit, quia iudicium eis in bellum gerentes non committitur; & si unius causam justam declararent, hoc ipso posterioris hostes herent.

Ut id, quod evenisset, pro jure acciperent] "I. e. Judicium de iustitia causae suspendendum, & praesentem possessionem sequerentur.

Atque ita captos in actu repugnandi haberent quasi ex iusta causa captos] "At qui paulo ante dixit, totum non esse pacatis huic controversiae se interponere; at sese interponeret si bello captos ex iusta causa captos assererent; consequenter declararent, eum, qui postliminio eos recipit, injuria eos recipere.

Demonstravimus in praecedentibus, rationem cur Romani bello capis postliminium negaverint, non in eo consistere, quod gentes eos quasi ex iusta causa captos habuerint, sed quia Romani in ordinem captorum eos ab hoc jure (contra naturae rationem) exclusus voluerunt.

At de his, qui bello exorto deprehensi erant, idem dici non poterat] Immo eadem ratio hactenus in facto capis militat; ut scilicet ab hoste, qui justam sibi causam asserit, capi possint.

Nam in illis nullum injuria consilium fuisse poterat] "Immo idem injuriae consilium in facto capis adest. Nam hi quoque causam suae civitatis sequuntur, eamque defendunt, & defendere tenentur, adeoque hostem injuria agere contendunt. Unde de Tryphonius recte asserit, eum servum fieri l. 12. pr. captiv. atque ideo eum postliminio gaudere, ibid.

Retineri eos manente bello, non iniquum videbatur] "Si innocentes, adeoque injuria capti essent, nec retineri possent durante bello. Verius igitur est, eos ideo, quia causam suae civitatis, adeoque causam ex iudicio capientis injustam, defendunt, pro hostibus haberi, indeque in servitutum redigi posse.

Nihil obtendi poterat quo minus dimitterentur] "Immo capientes allegare possent, se eum hostis sui, qui ejus causam defendit, cepisse.

Itaque

Itaque consensum in hoc est] " Scilicet a gentibus pacatis, adeoque jure gentium voluntario. At fabulam esse, quæ de tali jure produntur, alibi probavimus.

Us tales] " Scilicet. fatio capti.

In pace semper libertatem obtinent, ut consensum partium innocentem] " Diximus, » fatio captos non magis esse innocentes, quam bello captos, eosque æque, ac hos servos factos, atque ipsæ qua lervis postliminium esse. Adeoque Thryphoninus eos non in eo distinguit a bello captis, quod fatio capti nocentes non sint, & quod ex consensu gentium quasi ex non iusta causa capri habeantur, atque ideo postliminio gaudeant; sed quia Romani vitio vertunt bello captis, quod non in virtute bellica, sed in pace spem revertendi posuerint: quæ ratio cellat in fatio captis.

In cetero vero] " i. e. in bello captos.

Ut quisque usurparet quod credi vellet esse] " Credi autem vult, sibi esse, iustam causam, alteri injustam, *vid. n. 1.* Unde concludit, ex gentium consensu bello captum, si ad suos revertitur, postliminium non habere. At diximus r. talem gentium consensum non existere: » 2. jure naturæ etiam bello captum in pace postliminio gaudere: & 3. jure Romano demum in odium captivorum id mutatum esse.

Nisi quatenus passa certi aliquid præscriberent] " I. e. nisi pace dictum sit, ut etiam bello captis postliminium esse debeat: at diximus, id jure Romano demum statutum esse; jure naturæ enim eis jus postliminii prodest, etiam si nihil de illis in pace dictum sit.

Quia victor credi vult jus sibi fuisse ista querendi] " Atqui victus contrarium asserit, victores nimirum injuria cepisse; atque hoc judicium valet in civitate victi, si captus reversus est.

Cia contradicere, id vero fuerat bella ex bellis ferere] " Sensus est, quod si civitas civem bello captum, de quo in pace nihil dictum est, pace facta recipere, eoque contradiceret ei, qui credi vult jus sibi fuisse capiendi, bellum ex bello fereretur. At in præcedentibus demonstravimus, per pacem tantum de bello, & ne amplius vi agatur, transigi, non vero de injuriis, & damnis medio tempore datis; nisi id in specie additum sit pacto. Hoc posito sponte sequitur, injuriam illam etiam pa-

Tom. IV.

ce facta subsistere; adeoque si absque vi persona, vel res capta ad nos pervenit, postliminio locum esse, quia ex judicio nostræ civitatis injuria capta censetur: » quod judicium cum effectu jam valet.

Ex quibus apparet] " Ex supposito, nimirum, quod bello capti ex consensu gentium postliminio non revertantur pace facta.

Quia bello parta non nisi eadem vi possideantur] " Grotius enim supponit, genus in hoc consensisse, ut quisque usurparet quod vellet credi jus esse: cum igitur victor vult sibi jus fuisse ista querendi, neque victo jus esse contradicendi, (ne bella ex bellis fererentur,) inde concludit, verum non esse quod Quintilianus ait, *bello parta eadem vi possideri*; indeque captos, si in patriam redeunt, liberos esse negat. Ex placito enim illo gentium desinere vi possessa, putat, si pace facta nihil de iis dictum, eoque cuique parti indultum sit, ut quisque usurparet quod vellet credi jus esse.

» At 1. placium illud gentium non agnoscimus, & jus gentium non existere, alibi probavimus: » sumentum igitur est, gentibus placuisse ut fatio capti, & reversi, tanquam innocentes, liberi essent, bello capti autem postliminio non gauderent. » Nam 2. bello capti jure naturæ quoque postliminio gaudent, si in pace de iis nihil dictum est; cujus rei rationem modo explicavi: & de hoc jure naturæ loquitur Quintilianus; licet enim de causa belli transactum sit, injuria manet intuitu damnorum durante bello datorum, saltem ex judicio nostræ civitatis. Adeoque vi quidem, & armis reparatio injuriæ peti nequit, quia de vi transactum est; at si absque vi ea reparatio obtineri possit, uti potest per postliminium, & ingeniose, & ex vero asserit Quintilianus, reverbos liberos esse, quia hostis vi crepta non nisi eadem vi, adeoque injuria possidebat. » Quod vero 3. bello captis postliminium etiam pace facta denegatum fuerit, id meri jus civilis est, cujus rationem in præcedentibus explicavimus.

Diximus de pace] " Scilicet, an, & quatenus postliminium in pace obtineat.

In bello redeunt postliminio homines, qui antequam caperentur, liberi fuerant] " De postliminio personarum agitur §. seq.

V

Reci-

Recipiuntur servi, & alia quaedam]
 » Servi rerum numero habentur, de quibus
 §. 13. *seq.*

A D §. V.

Liber homo] Bello scilicet captus, &
 » durante bello (secus, ac in pace) reverfus
 » *Vid. §. prac.*

Si hoc animo ad suos veneris, ut eorum
 » *res sequeretur*] » Non enim videretur redi-
 » tisse, qui redeundi animum non habuit;
 » nec recepisse statum suum pristinum, qui
 » iterum recessurus est. Est autem hæc res
 » meri arbitrii, quia culque privato liberum
 » est de suo jure civilis privato disponere.
 » *Vid. disp. nostram de poss. Sect. 2. §. 27.*
 » *propter l. 12. §. 9. l. 20. pr. ff. l. 19. in ff.*
 » *C. de capt. & poss.*

Se debet acquirere] » I. e. animum re-
 » deundi habere debet.

An dolo profugeris] » De jure fugiendi
 » captivorum actum est supra l. 3. c. 7. §. 6.
 » *Tenendum erat si ab hostibus sponte sit*
 » *traditus*] » Vel si ab hoste manusmissus est,
 » d. l. 4. §. 3. *captio.*

Si ab hoste venditus commercio, ut sit, ad
 » *suos perveneris*] » Recte Auctor ait, liberos
 » fieri, quia emptor jus saltem conditionale
 » habet in servum, nisi postliminio redierit.
 » Idem est si ad socios pervenit, quia horum
 » quoque iudicio injuria captus dicitur, adeo-
 » que intra eorum fines reverfus pristina ju-
 » ra recipit.

In Olynthio, quem Parrhasius emerat]
 » Fictum hoc argumentum esse, ait Schot-
 » tus in not. ad Sen. d. c. 34.

Quo Olynthii jubentur liberi esse, &c.]
 » Quos Philippus ideo, quod fratres ex no-
 » verca receperant, excidit. *Just. l. 8. c.*
 » *3. Orat. l. 3. c. 12.* De quo bello late
 » differit Schottus in not. ad d. c. 34.

Quorum hoc est verum] » Parrhasius pi-
 » ctor Atheniensis, cum Philippus Olynthios
 » captivos venderet, emie unum ex his se-
 » nem, eumque perduxit Athenas, (ubi
 » decretum factum erat ut Olynthii liberi es-
 » sent) eumque torit, ac ad ejus exem-
 » plar pinxit Prometheus. Parrhasius ideo ac-
 » cusatus agebat, servum suum fuisse, quem
 » belli jure captum emisit. Accusator rege-
 » rebat, Olynthios fœdere junctos, quin
 » cives Athenienses esse: replicabat reus, id
 » eumdem decreto factum esse, quod in fu-

» turum saltem valeret, non in præteritum.
 » At opponebat Accusator, decreto illo non
 » contineri ut liberi fierent, sed ut liberi
 » judicaretur, i. e. ut tanquam fœderati,
 » & amici pro liberis, non pro captis ha-
 » berentur: quam sententiam probat Au-
 » ctor, quia captus, qui ad focii civitatem
 » revertitur, jure postliminii omnia jura
 » pristina recipit.

A D §. VI.

Non se tantum sibi acquirit] » I. e. non
 » tantum ipse libertatem recipit.

Sed & res omnes, quas habuerat apud
 » *pacatos, &c.*] » Nam pacati utriusque fa-
 » ctum pro jure habent. Quamdiu igitur
 » captus fuit, eum pro servo habent; eo
 » liberato, (uti liberatur si intra suæ civi-
 » tatis, vel sociorum fines redit) jura ei in-
 » tegra esse, merito statuunt.

Sive corporales, sive incorporales] Exci-
 » untur autem ea, que capiendi durante ca-
 » ptivitate exegit; quod alibi exemplis de-
 » monstravimus.

Quia populi pacati sicut factum pro jure
 » *secuti erant in capto*] » Dum eum, qui in
 » potestate hostis est, pro servo, ac capien-
 » tem pro ejus domino habuerunt.

Ita & in liberato] » Dum eum nunc;
 » cum ex potestate hostium exiit, & ad suam
 » reverfus est, pro libero homine habent.

Ut se aequos præbeant utrique parti] » Nam
 » in eo consistit officium mediatorum. *Vnl.*
 » *infra cap. 17.*

Ergo dominum, quod habuerat in res,
 » *non erat sine omni conditione*] » Acqui-
 » sitioni enim rei hostilis semper inest con-
 » ditio, nisi postliminio redierit, l. 12. §. 1.
 » *captio. & poss. Conf. infra. c. 16. §. 1.*

Cessare enim poterat ipso invito, si captus
 » *qui fuerat, ad suos pervenisset*] » Eadem
 » igitur conditio, sub qua capiens dominum
 » acquisivit, transit in emtorem.

Hæc ergo res] » Scilicet. quas captus habuit
 » apud populos pacatos.

Sic ille perdit, quo modo hominem, cuius
 » *erat accessio*] » Si enim captus, & re-
 » versus, definit esse servus, necessario etiam
 » recipit res, quæ tanquam servus, & quam-
 » diu servus fuit, amiserat.

Quid si tamen alienasset] » Ponamus, ho-
 » stem vendidisse servum ei, qui pacatus
 » nobis est, vel vendidisse ædes capti in
 » teritis

» terris pascatorum sitas; quaeritur, si servus
» revertitur ad pristinum limen, an liber-
» tatem recipiat, & an aedes venditas in ci-
» vitate pacata vindicare possit? Auctor as-
» firmat, quia pacati non plures juris habent,
» quam ipse hostis, vel alii, & cogitur solvere fisco
» hostili; vel si remittitur debitum ab hoste,
» idem non liberatur, sed restitutus solvere
» debitum tenetur, *diel. Sect. 3. §. 10. 11.*

Tutus erit iure gentium] = Frustra de jure
» gentium quaeritur, cum tale non existat;
» sed quaeritur, an jure naturae tutus sit?
An & hac recuperabuntur] = Quod ve-
» rius est.

Exstabant] = Adeoque in hostis potesta-
» te amplius non sunt.

Ut postliminio redeant] = Jure naturae
» omnia jura in pristinum statum restitu-
» untur.

Et quae extra id genus sunt] = Plures
» enim res sunt, quae postliminio carent ex
» jure civili.

Ut illa videantur alienata cum sua causa,
& sub conditione] = Dixit enim Auctor
» num. precedente, capientem dominium in
» res capti acquirere sub conditione, ut post-
» liminio recipiantur. Si prinde capiens
» rem illam alienat, & in peccatum trans-
» fert, hic non nisi sub eadem conditione
» acquirit.

Ista vero] = Quae scilicet non sunt ejus ge-
» neris, ut postliminio redeant.

Simpliciter] = His enim rebus alienatis
» conditio talis non inest, quia postliminio
» carent, adeoque alienatio pura est.

Etiam quae donata] = Uti Cæsar Dyrra-
» chinis donavit debitum. Vide supra c. 8. §. f.
Aut acceptilata sunt] = Uti Alexander
» Thessalis accepto tulit debitum, quod The-
» banis debebant. Vide d. c. 8. §. f. &
» infr. §. 9. n. 1.

A D §. VII.

At sicut ad postliminio redeuntem jura
redeunt] = Nam reversus omnia pristina ju-
» ra recipit.

Ita & jura in ipsum] = Hoc est quod
Ulpianus ait, captivo reverso ei, & in eum,
omnia jura restituantur.

Hinc jam apparet, quid in debitis capti
juris sit. Ubi distinguendum est, an captus
creditor sit, an debitor. Si captus Capi-
tor est, i. e. si ei debetur vel a cive
nostro, vel a pacato, vel ab ipso hoste, &

hostis cum cogit ut eadat debito, vel illud
remittat, debitor non liberatur si apud nos,
vel socios nostros conveniri potest. *Disp.*
nostra de postlim. S. §. 13. & 14.

Si captus Deditor est, i. e. si debet
civi nostro, vel alii, & cogitur solvere fisco
hostili; vel si remittitur debitum ab hoste,
idem non liberatur, sed restitutus solvere
debitum tenetur, *diel. Sect. 3. §. 10. 11.*

Si hostis ipsam imperium occupat, nec
credita, nec debita mutare potest, nisi pu-
blica sint, *ibid. §. 15. §. 16.* Pace facta si
nihil de nominibus dictum est, jus postli-
minii manet, nisi clausula amnestiae adjecta
fuerit, *diel. disp. Sect. IV. & seq.*

Latius hæc explicavimus in ipsa dispu-
tatione: cujus contenta vide supra §. 1.
propof. 9. pag. 211.

Additio.

= Nostram sententiam de numinibus, &
» quatenus jus postliminii locum ibi habeat,
» exposuimus in *Disp. proem. XII. §. 753.*

Ac si nunquam ille hostium potius fuisse-
] = I. e. ac si nunquam in hostium po-
» testate fuisset. *Vid. Gron. b.*

A D §. VIII.

Postliminio carent qui armis victi
hostibus se dederunt] Quia non per injuriam
capti sunt, sed voluntate sua se, suaque
hostis dominii subijciunt. At hoc casu jus,
quod magistratus in civem sese dederent
habet, vi occupatum est; hoc igitur jus
cive reverso magistratus jure postliminii re-
cipit, *diel. disp. Section. 1. §. 15. seq. Sect.*
2. tb. 13. Vid. supra §. 1. *prop. 6.* ubi late
hanc materiam tractavimus.

Quia pactiones cum hoste factae valent jure
gentium] = Immo valent jure naturae. Is
» enim, qui se dedit hosti, declarat, se velle
» apud eum manere, eamque fidem hosti
» dat, quam proinde servare tenetur.

Nec adversus eas est postliminium] = Quia
» non injuria ab hoste detinetur, sed vo-
» luntate sua. Sed nec magistratus jure post-
» liminii jus aliquod in civem recipit, quia
» nullum jus in captum, qui domicilium
» mutavit, habet.

Postliminium non esse sibi] = Quia ea lo-
» ge dimissi fuere, ut redirent.

Unde] = Quia adversus pactiones postlimi-
» nium non est.

Induciarum tempore] Tenor enim induciarum est, ut omnia interim in eodem statu maneant, & de injuria vi agi non possit: suspensum igitur interim est iudicium de injuria, in qua sola fundatur postliminium. Adeoque durantibus induciis utraque pars, quæ tenet, quasi mutuo consensu tenet: adeoque jure tenere videtur, *dist. disp. Sect. 2. §. 33. Vid. supra. §. 1. propos. 10. pag. 220.*

Qui hostibus deduntur, &c. postliminio reverti] Rex enim, qui dedit subditum suum, saltem jus publicum in civem dedit, non jus privatum civis. Adeoque et si jus recipiendi cesset intuitu Principis, non tamen cessat ratione civis, qui injuriam sibi factam allegat.

Sine ulla scilicet conditione] Nam si civis consentit, cessat injuria.

AD §. IX.

Quæritur, an civitates, provincie, vel integri populi ab hoste occupati, & vi sociorum liberati, postliminio gaudeant? Quid affirmandum putamus; nam ex iudicio nostro hostis injuria nostram civitatem occupavit: merito igitur recipimus jura injuria nobis ereptum. Idque verum est, etsi civitas nolit in potestatem prioris imperantis redire; quia singuli de suo quidem jure privato civitatis, non civitas de jure imperii disponere potest. *Vid. dist. disp. Sect. 1. §. 26. seq. Hotom. qu. illustr. 5.*

Aditio.

» Questionem hanc Auctor jam supra proposuit *lib. 2. c. 4. §. 14.* eamque repetit » *infra. §. 12.* Id autem quæritur, an illi » populi, qui liberi fuerunt, pristinam recipiant libertatem si vel ipsi se virtute bellica, vel socii eos eximant hostili imperio? » Grotius id affirmat, & duplicem addit exceptionem: 1^a. si victor ex voluntate » cita populi jus firmum acceperit, *l. 2. c. 4. §. 14. 2^a. si ipsa multitudo, quæ corpus populi constituit, dissoluta fuerit, b. c. §. 9. n. 1. & §. 12.*

» Equidem regula illa indubie vera est, si populus BELLO NONDUM FINITO sua virtute, vel ope sociorum, hostili imperio eximitur. Nondum enim victus videri potest, quamdiu controversia per ultimam victoriam decisa non est; non autem est decisa si vel ipse populus, vel

» ejus Rector, spem revertendi retinent: » ut si aliena auxilia quærant, vel si socii causam populi defendunt, & tandem populum hostili imperio eximunt. Cujus rei plurima exempla refert Grotius *b. §. 9. §. 10. n. 3. §. 13. n. 1. & cap. 16. §. 4.*

» Idque obtinet etsi civitas diruta, & ci- » ves ejecti, aut venditi fuerint (quicquid dissentiat Grotius *b. §. 9. & l. 2. c. 4. §. 14.*). Bellum enim finitum non est, quamdiu spes est recipiendæ libertatis, i. e. » quamdiu focii causam illius populi defendunt; quod in Sagunto, & Sutris contigit, *Grot. b. §. 9. n. 1. & d. c. 16. §. 4.* » Neque allegari potest, corpus perisse & » quæ est ratio Grotii *b. §. 9.*: nondum enim » perit quod adhuc defenditur vel quærendo » auxilia, vel per socios.

» Quæ hæcenus dicta sunt, obtinent, etsi » populus nolit redire sub imperium Principis. *Vid. lit. k. & §. 12.*

» Aliud dicendum SI BELLUM FINITUM EST, i. e. si nec populus, nec » Princeps amplius resistunt, nec focii causam populi defendunt: tunc enim imperium interit, & populus alieno imperio subicitur. Si proinde talis populus, vel » Princeps, dissolvere Imperium velit, non recipit pristina jura, sed subditi a victore » tanquam rebelles, servique contumaces, coerceri possunt: *Vid. Grot. d. §. 14. & c. 22. §. 11. in fin. vel si jogum excutiant, » novos sunt populus, novæque civitas.*

» Adeo igitur non redintegrator populus, » ut si is, qui olim socius fuit, causamque populi contra usurpatorem defendit, postea » ex nova causa com eodem usurpatore bello decertat, ac hunc populum, olim socium, » potestati ejus eripit, populus ille non in veterem causam recidat, nec libertatem recuperet, sed novo victori, olim socio, jure belli cedat. *Vid. Grot. infra. §. 12.* » Tum quis populus ille nunc partem imperii usurpatoris constituit, ejus causam defendit, ejusque iudicium sequi tenetur; adeoque victori omnia in eum, tanquam hostem, licent: Tum quia populus ille non amplius est idem populus, » cum quo præsens victor olim societatem contraxit; is enim populus esse desit, » adeoque societas sublata est. *Vid. Grot. l. 2. c. 16. §. 16. & §. 17.*

» Si victor ipse civitatem bello devictam post aliquod tempus libertati restituit, » quæritur, an ea jure postliminii pristina jura

» jura recipiat ? Merito id negamus ; nam
 » civitas illa semel sublata , & jus imperii
 » ei ademptum fuit , adeoque species civita-
 » tis interit. Quicquid igitur libertatis ex no-
 » va gratia acquirit , novum jus est. Sed &
 » tota ratio postliminii hic cessat ; non enim
 » res recipitur ab hoste , sed hostis ipse juri suo
 » presentiter renunciat. Neque civitas allegat ,
 » se recipere jura injuria sibi ablata ; sed sa-
 » tetur , ex gratia victoris libertatem sibi dari.
 » Recte igitur Grotius ait , Thebanos
 » (quibus ab Alexandro victis , & diruta ci-
 » vitate sub corona venditis , a Cassandro
 » libertas data fuit) non potuisse antiquum
 » debitum a Thesstia petere , quibus Ale-
 » xander debitum remisit ; Thebanorum
 » enim civitas , & populus , qui olim fuit ,
 » interit , & nova civitas constituta fuit
 » ex gratia victoris.

» Denique gravis questio examinanda su-
 » perest : Quid juris sit circa actum victoris medi-
 » temporis ? An scilicet illi subsistant si populus ,
 » vel ejus caput , jure postliminii pristinum
 » recipit libertatem ? Resp. Idem hic obti-
 » net , quod supra de actibus Tyranni dixi-
 » mus : nimirum , omnes actus victoris nul-
 » los , & ex civitatis libertate judicio (quod
 » nunc , ea jure postliminii recepta , valet)
 » injuria peractos videri. Excipe 1. si quis
 » per actum illum locupletior factus est cum
 » jactura concivis : 2. si actus illi sunt pars
 » administrationis : 3. si victor debita exe-
 » git , adeoque jure prædæ ea quæsitivæ. Vid.
 » l. 1. c. 4. §. 35.

» Hinc jam facile decidi possunt questio-
 » nes apud Neapolitanos disceptatæ , post-
 » quam Ferdinandus à Gallis temporibus
 » Caroli VII. ejectus regnum postliminio re-
 » cepit.

» Ad priorem enim exceptionem pertinent
 » sequentia exempla : I. Palamedes , capta a
 » Gallis Neapoli , carceri inclusus promisit
 » 100 , & fidejussorem dedit Archiepisco-
 » pum , qui Palamedem solvendo illa 100.
 » liberavit. Gallis ejectis fidejussor petit so-
 » lutum : opponere Palamedes vim Gallo-
 » rum , & contendebat , principalem promif-
 » sionem nullam esse , adeoque & accessio-
 » riam. Senatus judicavit , Palamedem te-
 » neri ad restitutionem soluti si fidejussor
 » coactus solvisset , non si sponte. *Matth.*
 » de *Affid. decif. Neap.* 149. num. 3.
 » Nos utroque casu reum principalem tene-
 » ri putamus , quia duo hic sunt negotia :

» alterum , quod inter Gallos , & Palame-
 » dem intercedit , & quod vitio non caret ;
 » alterum , quod inter incarcerationem , & fi-
 » dejussorem , & in utilitatem Palamedis ge-
 » rum , eoque validum est , quia pro pecu-
 » nia soluta nactus est libertatem. *Conf.*
 » *Grot. l. 3. c. 19. §. 4.* Neque obstat , fide-
 » jussoris obligationem non valere , quia prin-
 » cipalis nulla est. Resp. Immo obligatio
 » principalis valet ; alibi enim dictum est ,
 » vim , & metum non tollere consensum :
 » l. 21. §. 5. ff. quod met. c. adeoque ac-
 » cedere ei fidejussor potest.

» II. Galli civem Neapolitanum carceri
 » tradiderunt , qui ut se liberaret , rem suam
 » vendidit , ac pretium Gallis solvit. Qua-
 » ritur , an fugatis Gallis rem ab emtore
 » vindicare poterit ? Negatur , quia emtor
 » bona fide emit , & pretium in utilitate
 » venditoris verum est ; nam liberatus est
 » illa pecunia. Vid. tamen *Hyppol. in sung.*
 » 306. *Et Confil.* 12. n. 20.

» Secunda exceptionis exempla sequentia
 » refert idem *Matth. de Affid. in decisio-*
 » nibus Neapolitanis.

» I. Rex Ferdinandus omnes actus tem-
 » poribus Gallorum gestos nullos declara-
 » vit. *M. de Affid. dec.* 55. Huic edicto
 » convenienter creditor processum , quem
 » sub usurpatore inchoaverat , novo dato li-
 » bello reintegrat. Reus exigebat expen-
 » sas prioris litis : Consilarii in diversa ivere
 » sententias. *M. de Affid. dec.* 70.

» Verior est sententia eorum , qui nega-
 » bant expensas restituendas esse ; non enim
 » temerarie litem priorem suscepit. Jus suum
 » persequi etiam sub Usurpatoris imperio
 » licitum est. Immo Usurpator tenetur jus
 » reddere subditis , idque pars administra-
 » tionis est , fatente eodem Auctore *dec.*
 » 77. n. 3. Quod vero postea lis illa nulla
 » declarata fuerit , id non ex vitio actoris ,
 » sed ex lege Principis est , qui postliminio
 » imperium recepit : cum igitur actoris cul-
 » pa non sit , nec ad poenam temerarii li-
 » tigii teneri potuit.

» II. Judices Galli dederunt dilationem ad
 » probandum : probationes quoque produ-
 » cuntur , rege restituto quærebatur , an
 » probationes valerent ? Ratio dubitandi vi-
 » debatur , quod omnes actus Usurpatoris ,
 » adeoque & illa dilatio concessa , nulla de-
 » clarata fuerit , indeque nova dilatio jam
 » peti debuisset. Sed recte decidit *M. de*
 » Affid.

» Afflictis dec. 55. probationes valere, non
» ex ea ratione, quam ipse allegat, quia
» valent probationes facta etiam sine dilatione
» data; sed quia actus Usurpatoris valent
» si pars sunt administrationis: hujus autem
» pars est jus reddere, &c.

» III. Dilatio ad probandum data fuit
» actori; ante decursum termini Galli ad-
» venerunt, & actor fugam cum Ferdinan-
» do rege legitimo arripuit. Redux præclu-
» debatur a iudice inferiori, qui rationem
» hanc afferebat, quod licet status mutatus
» fuerit, tamen semper fuerit ministrata ju-
» stitia, adeoque oportuerit eum dilationem
» impetrare. *M. de Afflict. dec. 50. n. 3.*
» At dilatio ei merito in superiori Consilio
» indulta fuit, quia jure postliminii res in
» eum statum, quo antea fuit, reducitur,
» d. l. n. 6.

» I V. Hinc apparet, etiam confessiones
» coram Usurpatore factas valere. *Ursell. ad*
» *M. de Affl. dec. 77. num. 3. Capyc. dec.*
» *Neap. 179. Et*

» V. Sententias a iudiciis ordinariis latis
» vim juris habere: *Ursell. in addit. ad M. de*
» *Afflict. dec. 62. n. 3.* et si diffinit ipse
» *M. de Affl. dec. 27. ex speciali ratione*, quia
» Ferdinandus omnes actus Caroli annulla-
» vit. *Id. dec. 55.*

» Tertia exceptionis exemplum apud eun-
» dem Matthæum de Afflictis occurrit. Ci-
» ves, nimirum, Neapolitani multam regi le-
» gitimo debebant pecuniam; adveniente
» Gallo debitores iussu fisci Gallici solvunt
» debita. Postquam Ferdinandus recupera-
» vit regnum, diem dixit debitoribus ut
» sibi denuo eadem debita solverent; sed
» merito liberati sunt illi, qui iussu victoris
» solverunt, quia regis ejectione credita cedunt
» victori jure prædæ: *Matth. de Affl. dec.*
» *150. n. 32. Conf. supr. §. 6. Et Diss. proem.*
» *XII. §. 766.* nisi debitores in mora fuerint
» Ferdinando solvendi, *ibid.* vel partem sal-
» tem victori solverint, etsi quietantia de tota
» summa data sit, *ibid. n. 34.*

» An debitores, qui victori id, quod vel
» fisco, vel privatis debebant, solvant, fu-
» gato hoste denuo a creditoribus conveniri
» possint, late disputatur apud *Dec. conf.*
» *25. Pet. de Arb. conf. 64. Bald. conf.*
» *228. B. Parens rem decidit in disp. de possi-*
» *lim. Scd. 3. Ad. supr. pag. 211.*

» Si scilicet civitas, vel regnum in hostis
» potestatem venit.

» *Ut qui liberi fuerint, suam recipiant li-*
» *bertatem*] » Jure postliminii.

» Si forte eos vis sociorum extimas hostili
» imperio] » Eodem scilicet bello. Nam si
» per ultimam victoriam civitas illa capta,
» & bellum finitum fuit, recepta a sociis in
» alio bello non gaudet postliminio. *Vid.*

» *infra §. 12.*
» *At si ipsa multitudo*] » I. e. si civitas esse
» desit. *Vid. supra l. 2. c. 4. §. 14. l. 2. c.*
» *22. §. 11.*

» Verius puto, non eundem populum con-
» sieri] » Sed novum populum, novamque
» civitatem; quæ non succedit in jura prio-
» ris civitatis, utpote extinctæ penitus.

» Nec postliminio res restitui ipso gentium ju-
» re] » Eodem modo, uti homo captus, qui
» moritur apud hostes, postliminio restitui
» nequit, *l. 18. ff. cap. Et possit. §. 5. Inst.*
» *Quib. mod. patr. Jus enim, quod delit,*
» non potest postliminio redire.

» Partium dissolutione plane interit] » I. e.
» definit esse populus, specie quippe po-
» puli sublata: adeoque frustra de ejus re-
» stitutione queritur.

» Eo; quod tota ejus natura in illa perpetua
» conjunctione consistit] » I. e. in animo illo
» tuendi jura universitatis suo arbitrio. *Vid.*
» *l. 2. c. 9. §. 6.*

» Non ergo Sagunti civitas] » Quæ tota de-
» structa civitas esse desierat. Sublata igitur
» videbatur communis juris, eoque spe-
» cies populi. Dissentit Gronovius, quem
» vid. b. l. *Et conf. Liv. l. 21. c. 14. Et 15. Justin.*
» *l. 5. c. 4. Diod. Sic. l. 17. c. 13. Plut. in*
» *Alex. c. 19. Et 20.*

» Equidem ejus sententia intuitu civitatis Sa-
» gunti vera est; at rationes ejus non concla-
» duunt: nam Saguntinorum civitas, uti diru-
» ta, non desit esse civitas; etsi enim bello
» occupata, & distracta fuerit, non tamen
» species interit, quia ope sociorum Roma-
» norum se defendebat, adeoque bellum fi-
» nitum nondum erat. Sane, Saguntum eo-
» dem bello & civitatem, & libertatem re-
» cepit. *Liv. l. 38. c. 39.*

» Exemplum Thebæ dissimile plane esse,
» statim probabimus. Sed & Judæi bello victi,
» & ex nova gratia restituti sunt ab ipso vi-
» ctore; adeoque nec hoc exemplum huc
» pertinet: uti nec exempla Capuz, & Car-
» thaginiæ.

Neque

1 Idem & in populis locum habere arbitror]

Neque Theba] = Thebani non jure postliminii restituti, sed a victore ex nova gratia pristina libertate donati sunt, adeoque hoc exemplum huc non pertinet. *Vid. sup.*
 c. 8. §. 4. n. 2. c. 12. §. 8. n. 4.

Non esse Thebanis postliminio restitutum] = Diximus enim, Thebas interivisse, adeoque & jura ei inhaerentia. *Conf. c. praeced. §. fin.*

Tum quod motus erat populus] = Ex nova gratia victoris populus factus.

Tum quod Alexander, &c. hoc jus alienare potuerat, &c. alienaverat] = Jure enim victoris omne jus civitatis Thebarum in victorem transit, qui proinde de suo jure disponere, i. e. debitum remittere potuit. *Vid. sup. §. 1. propos. 7.*

Et quia creditum non in eorum est numero, qua postliminio redeunt] = Immo contrarium demonstravimus in *Dissert. prox.*
 XII. §. 763. Sane, jos exigendi, quod nobis competit, ex judicio nostrae civitatis injuria ablatum est; adeoque restituti omnia jura recipimus etiam apud pacatos: uti ipse Auctor alibi probavit. *Vid. sup. §. 6. n. 1.*

Quod de civitate diximus] = Dissoluta civitate eundem populum non censi, nec eum postliminio restitui, diximus *num. praeced.*

Matrimonium non censetur postliminio restitui] = Immo dissimilimum est exemplum; nec ullibi in jure Romano traditur, matrimonium postliminio carere. Sane, captus, & reversus per postliminium omnia pristina jura recipit, adeoque nulla ratio dari potest, cur jura matrimonii excipiantur. Sed & eadem ratio hic obinet, quae in aliis juriis; nam injuria hostis matrimonium interruptum fuit. *Vid. L. 19. pr. cap. & post.*

Neque obstat L. 14. §. 1. De Captiv. ibi: Non enim ut patrifamilias, ita uxor a marito recuperari potest; sed consensu demum redintegratur matrimonium. *Conf. L. 8. ff. eod. Resp.* Non asseritur, uxorem a marito non recipi postliminio, sed eam non recipi NB. NB. aut patrifamilias recipi filium: pater enim recipit filium etiam interitum; Maritus autem recipit uxorem non nisi volentem. Dissolvitur igitur matrimonium non ob defectum juris postliminii, sed quia uxor divortium facit. Unde poenas dissidii dat, L. 8. ff. capto. quod verum non esset si maritus reversus jura pri-

stina, i. e. jura matrimonii non reciperet.
 Neque porro obstat, quod captivitate matrimonium dirimatur, L. 1. ff. de Divort. L. 36. ff. sol. matr. nec subsistat etsi uxor velit. L. 12. §. 4. capto. Resp. dirimitur matrimonium sub conditione, nisi postliminio redierit; adeoque matrimonium in suspensio est. Si revertitur maritus, nunquam servus fuisse videtur, atque redintegratur matrimonium: si non redit, uxor ex momento captivitatis vidua fuisse videtur.
 Hunc eventum igitur expectare uxor tenetur, adeo ut si de vita capti mariti constet, uxor ad secunda convolare vota nequeat; & si de vita dubitetur, elapsi demum quinquennio alii nubere possit; atque hactenus jura nuptiarum retinere dicitur in L. 6. ff. de Divort. Si his neglectis ad secunda vota properat, poenas dissidii dare tenetur. *Vid. rubr. ab hac al. teram.* Certissimo indicio, postliminio redintegrari matrimonium.

Quo dissoluta erant conjugia] = Nam in eo similitudinem cum civitate dissoluta constituit.
 Sed novo consensu redintegrari] = At si uxor non vult consentire, non dirimitur matrimonium ob defectum postliminii, sed ob divortium: quod autem imponere, non facit. L. 4. ff. capto. & post. Nov. 22. c. 7.

A D §. X.

Quale sit jure gentium postliminium in liberis hominibus] = Jus postliminii ab ipsa natura esse, diximus, non ex jure gentium voluntario; quale non datur.

Ceterum, jure civili] = Auctor hic censet differentias inter jus civile, & jus gentium, circa materiam postliminii; nam jos gentium voluntarium, additis exceptionibus, aut conditionibus, jure civili restringi posse, ait. Ad duo hic notanda sunt: 1. jus gentium non dari, adeoque frustra quaeri, quomodo a jure civili differat. 2. Jus civile in paucissimis jura naturae circa postliminium mutasse. *Vid. sup. §. 1. n. 1. ad rubr. Ut qua Jura gentium.*
 Id ipsum jus] Scilicet, jus gentium voluntarium.

Quod ea attinet, qua intra civitatem aguntur.

aguntur] " I. e. quod ad jura civium at-
tinet; non vero quatenus jura illa extra-
neis communia sunt, quia leges civiles
extraneos non obligant.

Adstrungi additis exceptionibus] " Ita
enim, ait, jure Romano excipi transfu-

gas, n. b.

Aut conditionibus] " Quo refert, quod
apud Romanos, qui redemptus est ab ho-
ste, redemptori servire teneatur, donec pre-
mium restituerit, n. 2.

Et produci ad alia commoda] " Quo
refert, quod omnes res, omniaque jura
capti perinde habeantur, ac si nunquam
captus fuisset: quod usucapta, vel non
utendo finita, remediis juris concessis re-
cipiat, n. 3. &c.

*Jure civili Romano, &c. exempti sunt
transfuga]* " Immo id sequitur ex ipsa ra-
tione naturali, & ex natura juris possi-
mini: utpote quod non obtinet nisi ci-
vis noster injuria hostis capiat, non ve-
ro si civis ultro ad hostes profugit. d.
disp. Sest. 3. §. 24. Unde etiam amnestia
pace stipulata ad transfugas non pertinet,
d. disp. Sest. 3. §. 24.

Etiam filii famulias] " Scilicet, si trans-
fuge sunt; quia qui ad hostes deficiunt,
amittunt civitatem: l. 1. §. 1. cap. min.
jura igitur, quæ ex suo delicto amiserunt,
recipere postliminio non possunt.

*In quos patri videtur salva esse debuisse
potestas illa patria]* " Adeoque etiam ipse filius
postliminio non gaudeat, æquitati tamen
naturali conveniens esse videtur, ut sal-
tem jus patriæ potestatis jure postliminii
restituatur. Resp. 1. Pater non amisit jus
suum injuria hostis, sed injuria filii, qui
sua voluntate ad hostes transfugit; adeoque
tota ratio postliminii cessat. Jus autem in
filium ideo non recipit, quia hostis
loco habetur, l. 19. §. 4. captivo. adeoque
pater sic eum amisit, uti patria. d. l. §.
7. Utroque autem modo jura patriæ po-
testatis etiam intuitu patriæ extinguebantur,
§. 3. Inst. Quib. mod. patr. Sed &
transfuga in poenam amittebat civitatem,
d. l. 1. §. adeoque & ex eo capite definit
esse in potestate patriæ. §. 1. Inst. Quib.
mod. patr. l. 17. ff. pen.

Que propria erit Quiritium] " §. 2. Inst.
de patr. pot.

Disciplina castrorum antiquior fuit] " Im-
mo Paulus præterea rationem naturalem
allegat, namque, quia pater sic ibidem a-

„ misit, sicut patria: diximus enim, filium
„ transfugam hostem esse, eoque mortis
„ reum. Quantum apud Romanos value-
„ rit disciplina militaris, patet ex *Salust.*
„ *Catil. Flor. l. 1. c. 14. Liv. l. 8. c. 7. Quantil.*
„ d. 3. p. m. 38. *Tefm. b.*

De Manlio] " Qui filium contra edictum
extra ordinem pugnanti securi ferri ius-
sit, *præposita salute publica ingenuita libe-*
„ *rorum charitati.* Liv. l. 8. c. 7.

Prædictum ab eo jus majestatis] " Uti &
„ econtrario liberi patriam parentibus præ-
„ ferre debent: hinc alibi dictum est, libe-
„ ros reverentiam debere parentibus, exce-
„ ptis causis imperii, l. 2. c. 26. §. 3. n. 2.

*Deinde Romanis constitutum est, ut qui
redemptus est ab hostibus, redemptori serviat]*

„ Auctor putat, hac lege aliquid detrahi ju-
„ ri gentium; juri quoque postliminii, quia re-
„ demtus non plene liber fit, sed servire
„ cogitur: quod verum non est. Nam ita
„ redemptus plenissime liber est, & omnia
„ pristina jura recipit, quia ex judicio no-
„ stræ civitatis injuria captus assertur, at-
„ que hinc servus non est, l. 2. §. 1. c. post-
„ lim. At quia libertatem meo pretio con-
„ secutus est, ideo restituere mihi pretium
„ etiam naturali jure tenetur, l. 6. C. post-
„ & quoad exsolvat, in causam pignoris
„ constituti merito serviles operas præstat.
„ L. 2. C. Eod. Conf. §. seq.

Favore libertatis introductione apparet]
„ Immo id ex ipso jure nature sequitur.
„ Nam meo pretio libertatem, i. e. jus in
„ res, & operas suas, recuperavi. Hactenus
„ ergo plus suo habet, & locupletior
„ factus est ex re mea, indeque mihi id
„ rescarcire tenetur; & si alio modo non po-
„ teit, præstando operas liberare se tenetur,
„ quia alia tunc satisfaciendi ratio non est.

*Et illa ipsa servitus, &c. multis modis
mitigatur]* " Dixi, plane non esse servum,
„ etiam operas serviles præstet.

Finis operis quinquennii] " Ab initio tri-
„ ennium statutum fuisse, ait *Harmonopu-*
„ lus l. 1. tit. ult. §. 33. *Justinianus* quin-
„ quennium definivit. *L. f. C. Capt. & post-
„ Apud Hebræos præfixum est sexennium.*
„ Exod. 21. 2. *Deut. 15. 12.*

*Morte quoque redempti jure repetenda po-
nestione extinguuntur]* " Eum enim, dum mo-
„ ritur, quali jure pignoris subdito, nactum
„ postliminio, & sine obligatione debiti
„ obisse, ait *Ulpianus* in l. 15. ff. *Capt.*
„ & post. adeo ut filius ab eo relictus suos
„ patris

„ patri defuncto existeret, d. l. 15. Unde nec
 „ mulieris redemptæ, & enixæ liberi sunt
 „ pignoris loco, l. 8. C. Eod.

Contrario, *Est. matrimonio remissum
 censetur*] Quia uxor omnium iurum ma-
 „ riti particeps est.

Redemptæ mulieris prostitutionem amittitur]
 „ Hoc meri iuris civilis est.

Multaque alia] Vid. lib. 20. ff. Sol.
 „ matr. l. 21. C. de SS. Eccl. Nov. 7. c. 8.
 „ N. 115. c. 3. §. 13.

3 *Rursum auctum est postliminii jus lege
 civilis*] Immo ipso jure naturæ captus,
 „ & reversus, omnes res, omniaque jura
 „ recipit, quia iudicio civitatis nostræ in-
 „ jura captus censetur.

*Quod non ea tantum, quæ in postliminio
 sunt jure gentium*] Diximus, jus gentium
 „ non existeret, sed jus postliminii esse ab
 „ ipsa naturæ jure naturæ autem æque, ac
 „ jure civili omnes res, omniaque jura no-
 „ bis ab hoste erepta, postliminio gaudere,
 „ demonstrabimus infra §. 13. seq. & pauca
 „ saltem jure Romano excipit.

Sed res omnes, jura omnia] Id non
 „ demum jure civili statutum est, sed ipsa
 „ ratione naturali captus, & reversus, om-
 „ nes res, omniaque jura recipit. Vid. *supr.*
 „ ad §. 1. n. 1. rubr. *Ut qua jure gentium*
 „ *Est. Conf. l. 5. §. 1. l. 22. §. 1. ff. Captiv.*
 „ §. 5. Q. M. p. p. §.

Nec aliud quasitum est in iudicio] I. e.
 „ Non quaerebatur, an reversus jura recipere-
 „ ret: nam id extra omne dubium erat.

*Messenius, cum longo tempore servissent
 tantumque libertatem, & regionem recepisse*]
 „ Gronovius miratur, cur Auctor his popu-
 „ lis concedat postliminium, cum Sagun-
 „ tis, & Thebanis id negaverit §. precedenti.
 „ Verba ejus vid. b. l.

„ Si dicendum quod res est, frustra hic
 „ de jure postliminii quaeritur. Civitas hæc
 „ non bello recepta, sed ex mera gratia a
 „ populo victore pristinae libertati post 70.
 „ annorum servitutem restituta est; adeo-
 „ que eadem hic ratio, quæ in Thebanis
 „ obtinet. Hæc igitur civitas semel extincta
 „ non pristina jura recepit, sed novam con-
 „ stituit civitatem, novusque existit popu-
 „ lus. Conf. *supr.* l. 2. c. 9. §. 7.

Per usucapionem] Si quis rem capti
 „ bona fide, & iusto titulo a non domino
 „ acquisivit, & longo tempore possedit.

Aut liberationem] Si v. g. debitor per
 „ acceptilationem vel a filio capti, vel a

Tom. IV.

„ cognatis (quibus bona interim concessa
 „ sunt. Vid. l. 3. C. postl. l. 15. ff. Ex quib.
 „ caus. maj.) factam liberatus est.

Aliena rescissoria restituantur] Re-
 „ versus rem rescissa usucapione petere po-
 „ test, l. e. ita petere, ut dicat, possessorem
 „ usu non cepisse, & ob id suam rem esse,
 „ §. 6. Inst. de act. Conf. l. 18. C. postl. §.
 „ d. l. 15. Est igitur lege civili jus capiti
 „ propter usucapionem extinctum sit, ta-
 „ men eadem lex succurrit capto, eum re-
 „ stituendo in integrum: ex æquitate illa
 „ naturali, quod injuria caprus sit, & hæc
 „ injuria ei obesse non debeat.

*Is comprehenditur, qui in bestium esset
 potestate*] Adeoque hæc absentia est iusta
 „ restitutionis causa: L. 1. §. 1. ex quib.
 „ caus. maj. l. 11. l. 12. l. 14. l. 15. ff. Eod.
 „ & per id tempus, quo captus est, jus læ-
 „ sum corrigitur, ne oblit, vel proist quod
 „ eveniret, l. 1. pr. eod.

Venit ex jure Romano antiquo] Quo
 „ auctum esse jus Gentium, Auctor putat.
 „ At demonstravimus, id ex æquitate na-
 „ turali fluere.

Lex Cornelia etiam heredibus consuluit]
 „ Adeoque hæcenus quoque jus gentium
 „ auctum esse per jos civile putat. Sed
 „ tutius dicendum, legem Corneliam resti-
 „ tuisse jus naturæ, uti supra ad §. 1. n. 1.
 „ demonstravimus. Nam ante legem Cor-
 „ neliam bona captorum, contra rationem
 „ naturæ, & edio captivorum, fisco cede-
 „ debant. Vid. rubr. ab hac tertiam. Lex
 „ Cornelia demum & hæreditatem, & hæ-
 „ redes fecit. L. 18. pr. ff. ad L. Falc.

*Bona eorum conservantur, perinde quasi
 Est. eo tempore, quo captus est, decessisset*]
 „ Prætor enim legem Romanam (qua cives
 „ nostri ab hoste capti etiam in nostra ca-
 „ vitate pro servis habebantur) mutare non
 „ potuit; adeoque per fictionem supponit,
 „ eos nunquam servos fuisse. Vid. *supr.* ad
 „ §. 1. n. 1.

Qua jura civilia si tolli] Recte us. jus
 „ Prætorium si tollas. Nam si lex Cornelia
 „ non conservaret bona captis, eorumque
 „ hæreditibus, vigore juris civilis veteris bo-
 „ na cessura fuissent fisco.

Bona ejus satuta fuissent occupantium]
 „ Cum enim captus ex hypothesi veteris
 „ juris Romani servus factus fuerit, adeo-
 „ que nec parentes, nec liberos, nec agna-
 „ tos habere crederetur, bona ejus tan-
 „ quam res nullius cedere debebant occu-
 „ panti.

X

„panti, vel ex more Romano jure bono-
runt vacantium fisco. L. 32. ff. jur. fisci.

„Quia qui apud hostes est, pro nullo
habetur] ” Vid. l. 32. R. J. l. 7. pr. ff.

„Falsi. l. e. pro non existente, & pro civi-
liter mortuo: l. 209. R. J. l. 59. pr. Comd.

„deni. adeoque bona ejus pro vacantibus
habentur, atque ideo fisco cedunt, l. 31.

„J. fisci. Hoc jus Civile apud veteres Ro-
manos receptum mutavit Prætor Corne-

lius Sylla.

„Nihil reciperet præter ea, quæ jure gen-
tium postliminium habent] ” Sæpius diximus,

„jus gentium non dari, adeoque frustra
queri, quid jure gentium postliminio re-

deat.

„Ex præcedentibus repetendum est, le-
gem Corneliam per modum fictionis sup-

posuisse, cives nostros ab hoste captos
nunquam servos fuisse, atque Prætorum

ex hoc capite, sive moriantur, sive re-
vertantur, ipsis, eorumque hæredibus o-

mnia jura suæ civitatis conservare. Vid. §.

1. n. 1.

„At diximus simul ibidem, Prætorum
circa ætus intermediis servi nihil mutasse,

„adeoque hos ætus, etiam post legem Cor-
neliam, nullos mansisse: & Imperatorem

Leonem demum constituisse, ut disposi-
tiones a capto factæ in sua civitate effec-

ctum juris habeant. Nov. Leon. 140. Quo
ipso jure naturæ circa postliminium plenif-

sime reductum est.

„Quod vero captivorum bona, &c. fisco ce-
dunt] ” Non vero occupantibus.

„De his, qui redeunt] ” l. e. de persu-
nis, quas reverti, Auctor ait. Vid. §. 3.

„Videamus de his, qui recipiuntur] ” l. e.
„de rebus: has enim recipi, dixit d. §. 3.

AD §. XI.

„Sæpius, & ancilla] ” Cum enim ipsa
persona servorum, omniaque eorum jura,

„res, ipsæque actiones, in nostra sint po-
testate, RESUM nomine veniunt.

„Etiam sæpe alienati] ” l. e. etiam si
„amplius sine in hostili potestate, sed al-
terius, qui ab hoste emit; nam emit ca-

ptum cum sua qualitate, i. e. salvo jure
postliminii.

„Etiam ab hoste manumissi] ” Adeo ut
„receptus non habeatur pro libertino, sed

„pro servo, quin ex judicio nostræ civita-
tis injuria domino creptus est, adeoque

„ab hoste manumitti non potuit.

„Quia hostium jure manumissio] ” Sensus
est, quod hostis nostræ civitati, ejusque

„juri præjudicium facere nequeat.

„Ut aut revera habeatur a veteri domino]
„Civis igitur captus statim postliminio re-

dit, ubi ad prædia nostra revertitur, l.
19. pr. ff. §. 3. de Capt. ff. postl.

„At servi nostri ab hoste capti nondum
postliminio recepti videntur si intra fines

„nostros redeunt, sed tunc demum si in
potestatem domini recipiuntur: l. f. ff.

„capti. ff. postl. Quamdiu enim servus ille
„animum non habet redeundi in potesta-

tem domini, non potest dici in domini
„custodiam rediisse. Dicit l. f. Conf. l. 26.

„ff. Eod.

„Aut haberi facile possit] ” Immo etsi ha-
„beri facile possit, nondum tamen est in

„prioris domini potestate, l. fin. ff. captivi.
ff. postl.

„Sufficit eis intra fuisse esse perducit]
„Quia tunc sunt in custodia publica,

„l. 19. §. 1. ff. postl.

„Ad postliminium jus in servo id non erit
„factis] ” Servus enim, qui non habet ani-

„mum revertendi, sed læt, nondum est
„in potestate domini prioris; adeoque re-

„ceptus dici nequit.

„Nisi & cognoscatur] ” Rectius, nisi in
„potestate domini prioris constituitur.

„Nondum receptus Paulo videtur] ” Quia
„nondum habetur a vero domino.

„Hac in parte a rebus inanimatis distat, &c.]

„Res enim receptæ videntur statim, ac
„intra prædia nostra revertuntur: servi au-

„tem non nisi animum habeant revertendi
„in potestatem domini, etsi in pristina de-

„gant civitate.

„Ita vicissim ab homine libero in eo distat]
„Liber homo non nisi volens utitur post-

liminio: vid. supra §. 5. ac servus etiam
„invitus recipitur. Nam ille habet liberam

„facultatem de jure suo domiciliū disponen-
„di; hic vero jus domino quæsitum au-

„ferre sua voluntate nequit.

„In eo requiritur, qui se recepturus est]
„Rectius ita: requiritur id in eo, in cu-

„jus libertate est, reverti velit, an non;
„non vero in eo, cujus voluntas ab alio

„dependet, & qui in aliena potestate est,
„in quam reverti etiam invitus tenetur.

„Atque hoc est, quod Sabinus in l. 12.
§. 9.

§ 9. caps. Et post. ait, de suo jure civi-
tatis cuique statuendi liberum esse, non
vero de jure domini, utpote quod alte-
rius est.

Ab hoc gentium jure] " Tale non dari,
sepius diximus.

Servos transfugas] " Liber humo trans-
fuga non recipit postliminio pristina jura,
quia non injuria hostis captus est, sed
sua voluntate domicilium mutavit, & hos-
tis factus est, in quem, si recipitur;
omnia, quæ in hostem, licent.

Seus in servo transfuga: hic enim fu-
ga sua jura domino quasi amittit. ad-
eque receptus ei restitui jure postlimi-
ni debet; l. 19. § 5. ff. caps. Et post.
Dominum pristinum jura recipit] " Quia
hoc ei fuga servi auferri nequit.

Ne contrarium jura non tam ipsi injurio-
sum sit. Et c.] " Rationis a Paulo allegatæ
sensu hic est, quod injuria non fiat ser-
vo, qui ex judicio nostræ civitatis sem-
per servus permanet: cum e contrario, si
ex judicio civitatis nostræ dominus jura
suum non reciperet, jura domino damno-
sum statueretur.

De servis, qui virtute militum recupera-
vuntur] " Servi igitur nulli ab hoste ca-
pti, & postea militum nostrorum virtute
recepti, non præ loco militibus ce-
dunt; quin milites ea, quæ injuria no-
bis ablata sunt, recuperare, & jura no-
stra tueri tenentur, l. 12. C. de postlim.

Quod ad res omnes male a quibusdam
trahitur] " Immo eadem est utrobique
ratio: nam milites rerum nostrarum do-
minium defendere, non vero sibi qua-
rere debent, nisi lege aliud statutum sit.

Qui ab hostibus redempti sunt servi, pro-
statu Et c. sunt redempti] " Non jure ser-
vitutis, sed pignoris, l. 2. § 1. C. postlim.

Oblato denum pretio postliminio recipi in-
telleguntur] " Adeoque ingenuitatem non re-
stituunt redempti, nisi pignoris vinculo
sublato l. 2. l. 6. l. 17. c. jur. postlim. sive
per donationem, d. l. 2. sive per remissio-
nem, l. 11. cod. sive nuptias cum redem-
to contrahendo. l. 13. cod. Non tamen
manent servi, d. l. 2. Hinc nuptiæ cum
redempta contrahuntur, d. l. 13. heredi-
tates inter delatas sibi acquirit, l. 13.
c. cod. Et si redimens vel nolit accipere
pretium, vel accepto pretio nolit redem-
tum ingenuitati restituere, actio contra
eum datur, l. 6. C. cod. Denique si

lytron redempto remittitur, non fit liber-
tus, sed est ingenuus, d. l. 11.

Si redemptus non habeat unde pretium
redemptionis solvat, triennis, vel quinquen-
nii operis eum liberari, diximus supra
§. 10.

Versum, hac subtilis explicare juris civilis
interpretum est] " Jus naturæ cum jure ci-
vili in genere convenit; nam utroque
jure redemptus statim liber fit: at quia
æquitati naturali convenit ut redimens
pretium recipiat, & ut redemptus, qui
pretio alieno libertatem recuperavit, ob-
bitu hoc se liberet, merito redemptor o-
peris redempti, si aliud nihil in bonis ha-
beat, uti, ac ex iis satisfactionem sibi
querere potest; id enim tantundem est,
adeoque redemptus non est in servitute,
sed pignoris vinculo tenetur; indeque
cum effectu postliminio non obinet nisi
vinculo illo soluto; unde ex communis
utilitatis ratione id deducit Imperator in
l. 6. C. postlim.

Posterioribus legibus mutata sunt nomina
] " Quo pertinet, ut si pretium solvere
non possit, præstis per triennium operis
libertati pristina restituitur.

Ad reditum invitatur] " Eodem mo-
do, uti hodie deferentibus militiam re-
missio pænæ promitti solet.

AD §. XII.

ILLA questio magis ad nos pertinet]
Nimirum, questio de servitute publica
populorum. In precedenti enim §. egit
de servis privatis. eamque materiam ma-
gis ad subtilitates juris civilis pertinere,
dixit n. fin.

An Et populi, qui alieno imperio subiecti
suerunt, in veterem causam revertantur] " Tal.
sim hinc quæstionem populus Grotius in
hoc opere. PARSUM enim in l. 2. c. 4.
§. 14. quæsit, an liber populus hinc vi-
tute recipiat libertatem pristinam, si sua
virtute se liberet? eamque quæstionem
affirmative decidit, quia quæd ei partum
est imperium, vi dissolvi posse, putat,
nisi capiens ex voluntate populi situm
tacita jura acquirat, ibid. n. 1. Sed &
sine vi populum pristinum libertatem all-
quando recipere, ait, per tacitam victurum
derectionem; nam longam regis patientiam
sufficere posse ad parandam libertatem,
ibid. n. 2.

„SECUNDO supra §. 9. quaerivit, an
„liber populus victum pristinam recipiat liber-
„tatem, si via sociorum eum exivit hostili
„imperio? Ubi distinguit Auctor, an po-
„pulus dissolutus sit, an non. Priori casu
„verius putat; non eundem populum cen-
„seri, nec ei postliminium esse, quia cor-
„pus plane interit; indeque nec Sagunti
„civitatem octo post excidium annis, nec
„Thebas XX. ab excidio annis restitutas,
„pristina jura recepisse.

„TERTIO quaerit hoc §. *an populi*,
„*qui subiecti alieno imperio fuerunt, in ve-*
„*terem causam recedant, si vel ab eo, cu-*
„*ius imperium fuerat, vel a sociis, hosti*
„*eripiantur?* Auctor distinguit duos hos
„casus, & priori casu populum redire sub
„prioris principis imperium, docet; poste-
„riori autem casu idem obtinere, ait, quod
„in servis, qui pristino domino restituun-
„tur etiam invit. h. c. 9. §. 11. n. 1. nisi
„sociali fodere aliud dictum sit, ut scil.
„populus ille cedat socio, d. §. 12.
„Nostram sententiam exposuimus supra
„§. 9.

„*Quod tractari potest si non is, cuius im-*
„*perium fuerat, eos hosti eripisset?* Scil.
„durante eadem belli causa: nam si is,
„qui imperium ante habuit, eundem po-
„pulum in alio bello hosti eripit, nega-
„mus, populum in veterem causam reci-
„dere.

„*Sed sociorum aliquis?* Sic Ariarates Cap-
„padoe rex consilio Demetrii regis Sy-
„riae, ejusque viribus, regno pulsus, a Se-
„nato Romano restitutus est. Liv. epit. lib.
„47. Ariobarzanes a L. Cornelio Sylla in
„regnum Cappadociae reductus est. Liv.
„epit. l. 70. Iia Sagunti a Romanis libe-
„rati, & restituti sunt. Vid. Supr. §. 9.

„*Puto hic idem dicendum, quod in servis?*
„Qui pristino domino restituti debent, et-
„iam invit. Pari ratione populus a sociis
„receptus in pristinam causam recidit,
„etiam invitus: & hactenus argumentum
„a servo recepto ad populum receptum
„valet.

„Bene autem notandum est, hanc vera
„esse si populus ille eodem bello, & ex
„eadem causa a sociis liberatur: si enim
„bello finito ex alia causa populus ille ab
„his, qui olim socii fuerunt, capitur, popu-
„lus ille non in pristinam recidit causam,
„sed capienti jure victoriae acquiritur.

„*Nisi sociali fodere aliter caveretur?* Si
„inter socios pactum intercessit, ne popu-
„lus, qui alieno imperio subiectus est, &
„ope sociorum liberatur, recadat in pristi-
„nam causam, cessat postliminium.

A D §. XIIII.

„Quamvis Auctor, quanam res postli-
„minio recipiantur? & distinguit inter res
„mobiles, ac immobiles, & has solas post-
„liminio recipi, ait. At demonstravimus;
„jure naturae, & Romano, etiam res mo-
„biles pristino domino restitui debere.

„Vid. §. 14. seq.

„Agri? Quo pertinent urbes, provinciae,
„vi hostili creptae, &c.

„Ex quo aperte eo accedere amplius non
„possunt? Rectius, ex quo ager in no-
„stra est potestate, adeo ut licet hostis ar-
„matus ingredi possit, id ei non impune
„liceat.

„Alibi? Vid. c. 6. §. 4. Supra §. 2.

„Non admissis adversus dominos prae-
„scriptionibus illis? Auctor non inopem No-
„vellam XXXVI, quam tamen in margine
„allegat: ibi enim erepta a Vandala ve-
„terum possessorum haeredes usque ad ter-
„tium gradum vindicare quidem possunt
„intra quinquennium ab illa constitutione:
„at speciatim excipitur legitima praescriptio.
„Praesens igitur possessor tueri se potest
„praescriptione 30. annorum. Gorb. ad d.
„Nov. lit. k.

„De omni jure, quod solo adhaeret? De 2
„usufructu nimirum, servitute, hypothe-
„ca, &c.

„Pristino statui restitui, scriptis Pomponius
„Ratio haec est, quod res sacrae ex judicio
„nostrae civitatis injuria ablatae sunt; adeoque
„receptae restituantur cum sua qualitate.

„Religionem simul cum loco? Captus enim
„locus delinquit esse religiosus, l. 36. ff. Rel.
„Comparat jus illud? Vid. l. 6. pr. ff.

„Rer. Div. Uctus jus illud, quo solum a-
„dificio occupatum eo collapsio litiori postli-
„minio redditur, non comparat cum postli-
„minio jure, de quo hic agitur; nam hoc
„toto caelo a priori differt. Posterius sup-
„ponit, rem injuria nobis ereptam esse:
„prius supponit aedificium jure in litore
„positum, & postea collapsum. Adeoque
„in eo solo conveniunt, quod utroque ca-
„su jus aliquod antiquum restituitur: ita
„ut

ut posteriori casu dominus recuperet rem
injuriam ereptam, priori casu licitus iterum
fiat nullius, quasi postliminio. Sensus igitur
maxime improprio hoc casu postliminium
accipitur, uti saepius in iure nostro accipi
solet. Add. not. ab hac tertiam.

Listori redditur] " I. e. fit nullius: uti
fuit ante occupationem.

Quare & usufructum agri recepti restituit,
dicendum est] " Nam omnia iura hostis,
quippe injuria ablata, domino restituantur.

Ad exemplum ejus, quod de agro ino-
dato Pomponius respondit] " Si enim ager
inundatus postea uno impetu deseruit,
non tantum jus pristini domini, sed &
fructuarii reintegratur. L. 23. l. 24. ff.
Quib. mod. us. am. Ad exemplum hoc
non non quadrat, quia plane diversa ra-
tio est. Jure enim postliminii usufructus
ideo restituitur fructuario, quia hunc quo-
que injuria ei ab hoste ablatum, asseri-
mus; l. 19. pr. capto. usufructus autem
agri inundati pristino possessori restituitur,
quia jus prioris possessoris per inundatio-
nem non perit: adeoque fructuarius u-
sumfructum recipit, non quia injuria ab-
latus sit, sed quia usufructus nunquam
ejus fuisse desit. Rationem juris natu-
ralis exposuimus in Dissert. proem. XII.
§. 275. n. 11.

Postliminio redeant] " I. e. pristinis do-
minis restituantur.

Omnia] " I. e. semper.
Si intra quadriennium a receptione vin-
dicentur] Tempus certum ideo præcri-
ptum est; ne dominia perpetuo mancant
in incerto.

Et quomodocunque recuperatam] " Sive
vi, sine fraude, sive alio modo.

Retinendi jus rex habet] " Forte in pos-
nam possessoris, quod non melius eam
defenderit.

A D. §. X I V.

De re mobilibus generalis in contrarium re-
gula est] " In immobilibus igitur Grotius
obtinere, sit, postliminium, non in mo-
bilibus. Nos in utroque postliminium ob-
tinere, statuimus.

Jure natura dubium id non est, quia
eadem in mobilibus militat ratio, quæ in
immobilibus. Ideo enim res immobiles si
ab hoste capte, & a nostris receptæ sunt,
postliminio gaudent, quia ex judicio no-
stræ civitatis injuria nobis erepte sunt.

At res mobiles eadem injuria nobis eri-
piuntur. Idque etiam de rebus peccatorum
captis, & a nobis receptis, verum esse,
ex historia Abrahami apparet, qui res
Sodomorum ex hoste receptas dominis
restituit. Vid. Grot. l. 3. c. 16. §. 3. n. 2.

Sane, Jure Romano hæc ratio allegatur
in casu, ubi civis nostræ civitatis captus,
postea revertitur: de hoc enim casu Pau-
lus ait, naturali æquitate introductum esse,
ut qui per imperiam ab extraneis detine-
batur, in ubi in fines suos rediisset, pri-
stinum jus suum reciperet, l. 19. pr. ff.
capto. Ad diximus, eandem rationem ob-
tinere in rebus mobilibus.

Ilinc idem Paulus definit postliminium,
quod sit jus res amissa recipienda ab
extraneo, & in statum pristinum resti-
tuenda, &c. constituitur. Que definitio
generalis est, & ad omnes res pertinet.
Sane, res, quæ apud hostes sunt, le-
gari posse, ait Jctus in l. 9. Legat. 1;
addique rationem, quia spe postliminii
sustinentur. Sed & legibus Romanis cau-
tum est, ut res ab hoste capte in divi-
sionem hereditatis venire possint, cum
cautione, si postliminio redierint L. 22.
§. 6. l. 23. ff. Fam. ereisc. Quæ leges ab-
surde forent si res mobiles postliminio non
reciperentur.

De servis (qui rerum nomine veniunt)
constat, quod si ab hoste capti a nostris
virtute militum recipiantur, pristino do-
mino restitui debeant, L. 4. l. 19. §. fin.
l. 30. ff. capto. l. 10. l. 12. C. postl. Ra-
tio, quæ allegatur, generalis est, & æ-
que ad alias res mobiles pertinet. Re-
ceptas enim, ajunt Imperatores, non captos
judicare debemus, & militem defensorem
eorum esse decet, non dominum, d. l. 12.

Confirmantur prædicta exemplo Romanæ
gentis, quæ prædam publico dicto, ci-
tatis dominis, per aliquot dies exponere
solebat, ut domini res suas nosse, & re-
cipere possint, apud Grot. l. 3. c. 16. §.
3. ibique not. Idque moribus quoque fieri
solere, docet B. Pat. in Diss. de postl.
& Danzus in Aphor. pol. p. m. 294. ubi
addit, alias nos prædones nostrorum subdi-
torum, & sociorum futuros.

Equidem jus Romanum quoddam res
ab hoc postliminii jure excipit, nimirum,
naves, quæ in bello usum non habent,
item arma, vestes, &c. Ad hæc exceptio-
nes firmant regulam in casibus non ex-
ceptis

ceptis, earumque rationem specialem statim explicabimus.

„Neque-obitas l. 28. ff. caps. & post. ubi res, quæ prædæ cedunt, non habent postliminium: capta autem ab hoste cedunt prædæ, l. 5. §. f. A. R. D. Resp. capta ab hoste, adeoque res hostiles, prædæ omnino cedunt, res autem nostræ, ex hoste receptæ, non videntur capte, l. 12. C. post. sed pro non capris censentur; Gros. l. 3. c. 16. §. 1. adeoque nec pro prædâ haberi possunt.

Ut postliminio non redeant] „Adeoque prillinis dominis non restituantur.

Sed in prædâ sunt] „I. e. cedant captanti.

Ut hac opponit Labro] „In l. 28. ff. captio. Equidem verum est, aliud esse postliminio redire, aliud in prædâ esse; contradiccionem enim inferret, rem pristino domino restitui debere, & eum cedere debere occupanti. At nexamus, res nostras mobiles ab hoste captas, & a nostra receptas, jure Rom. in prædâ esse, nisi in casibus exceptis: nimirum, in navibus lusoriis, in armis, & vestibus militum, in bonis transfugarum, &c.

Ubiunque reperiuntur, manent ejus, qui amittit] „Cum satis probatum sit, & jure naturæ, & jure Romano res mobiles postliminio recipi, sponte sequitur, tutas nun esse si quæ commercio paratæ ad alios perveniant, quia emtor rem emit cum sua qualitate, adeoque cum postliminii onere.

Nec apud pacatos recepta] „Quia nondum postliminio recepta est, quæ apud pacatos, seu mediâ reperitur.

Aut intra fines perducit] „Si res nostra ad fines nostras perducitur, veteri domino omnino rem vindicandi jus est.

Excepta, quæ in bello usum habent] „Nullibi hoc in jure Romano traditur. Diximus enim, eo jure omnes res mobiles, & immobiles postliminio gaudere, i. e. pristinis dominis restitui debere, siue usum in bello habuerint, siue non habeant. Sane, ancillas postliminio recipi a pristino domino, notorii juris est; l. 12. C. post. illæ autem usum in bello non habent: e contrario arma, & vestes usum in bello habent, nec tamen postliminio recipiuntur, l. 2. §. 2. l. 3. ff. captio.

„Error Auctoris inde oriri videtur, quia Marcellus navibus longis, atque onerariis.

„NB. PROPTER BELLUM usum postliminium tribuit, non vero piscatoriis, & lusoriis: unde Auctor in genere concludit, in omnibus rebus, quæ usum in bello non habent, postliminium non esse. At falsa est consequentia. Nam de solis navibus quæritur, an illæ postliminium habeant; & in his navibus distinguitur, an usum in bello habeant. an non: & leges Romanæ noluerunt piscatoriis jura tribuere posterioribus, quia naves lusoriæ impedimento magis sunt. Hoc igitur jus speciale, & civile est, nec ultra naves extendi debet.

Quod ideo placuisse gentibus videtur] „Immo id tantum placuit Romanis in navibus piscatoriis, & lusoriis, quæ usum in bello non habent.

Ut recuperandi spes ad ea comparanda alacrioris homines redderet] „De navibus, ideo id placuisse vidimus, ne classes numero navium lusoriarum auquantur, & in præliis navalibus impedimento sint.

Ad rem bellicam referrebantur] „At aliam rationem disciplinæ militaris fuisse, diximus.

Quare facile in hoc consensum est] „Fabulam de communi consensu gentium, indeque sequenti jure, passim refutavimus.

Usum autem in bello hac habere censentur] „Non investigandum est in res, quæ usum in bello habere possunt; nam regulariter omnes res ibi usum habent. Sane, ad id, ut res postliminio redeant, præcise opus non est ut ad pugnandum pertineant; sed sufficit si consilio, vel alio modo usui esse possint. Vid. l. 19. §. f. captio. Videndum ergo saltem est, quænam speciatim a Romanis exceptæ sunt.

Ciceronem in Topicis] „Operum tom.

1. pag. m. 398. A. Exempla hic saltem affert verum, quæ postliminio recipiuntur; at alias res non excludit. Vid. rubr. f. b. §.

Modestinum] „Nihil apud Modestinum in allegata l. 4. ff. captio. traditur de rebus, quæ usum in bello non habent; sed Marcellus in l. 2. Eod. earum mentionem facit.

Naves scilicet longe, atque oneraria] „Vid. Gron. b. & Meybom. de fabrica Tretum, apud Gros. Tom. 4. pag. 71. lit. B.

Muli] „In legibus Romanis nihil de mulis dicitur; sed Festus, & Cicero eorum meminerunt.

Sed

Sed clitelarii] " Viñ. Gron. b. Sed da
,, hac quoque distinctione legibus Romanis
,, altum est silentium : immo nec Elios
,, Gallus, nec Festus de clitelis aliquid
,, addunt, sed Cicero earum mentionem
,, facit.

Et equa, sed freni patienter] " L. 2. ff.
,, capto. Cicero quoque idem tradit, at Fe-
,, stus, & Elius Gallus, quod de freno
,, additur, omittunt.

Et ha res sunt, quas & legari velle vo-
,, luerunt Romani] " Leges Romanæ in ge-
,, nere statuunt de rebus, quæ apud hostes
,, sunt, legatum valere, L. 9. ff. leg. 1.
,, propter speciem postliminii ; adeoque frustra
,, Auctor id restringit ad eas saltem res,
,, quæ usum in bello habent.

Et in præstationes familia erciscundia]
,, Dividi, nimirum, inter hæredes possunt
,, res, quæ apud hostes sunt, L. 22. §. 5.
,, l. 23. ff. Fion. Erc. cum cautione si postli-
,, minio redierint : hæc igitur dispositio iti-
,, dem generalis est, nec restringi salva
,, ratione ad res, quæ in bello usum ha-
,, bent, potest.

Arma, & vestis usum quidem in bello
,, habent, sed postliminio non redibant]
,, Certissimo indicio, non in genere verum
,, esse, omnia ea redire postliminio, quæ
,, in bello usum habent, sed id speciatim
,, saltem in navibus statutum esse.

Quia minime favorabiles erant] " A-
,, pud Romanos milites ex propriis arma,
,, & vestes procurabant, adeoque in penam
,, amissionum armorum postliminium nega-
,, batur. L. 2. §. 2. l. 3. ff. & capt. Sed id
,, intelligendum, poto, de his qui profu-
,, gi arma abjecerunt. (vid. rubr. ab b. al-
,, tera) adeoque qui ex fuga recepti postli-
,, minio arma vindicant.

Immo id flagitii loco habebatur] " Vid. l.
,, 3. §. 13. ff. Re milit. Franc. Patric. de
,, re militari part. XI. Sect. 4. & §. Justin.
,, l. 6. c. 8. Eian. 10. var. 13.

Arma ab equo distare, quod equus sine
,, culpa equitis proripere se possit] " Ratio
,, hæc additur in L. 2. §. 1. cap. & postli-
,, minio, adeoque equi semper postliminio recipi-
,, untur. Sed eadem ratio etiam in vesti-
,, bos, & armis obtinet, quibus miles etiam
,, sine culpa privari potuit. Quid si enim
,, saucius post prælium exuatur armis ?
,, Crederem igitur, hoc saltem intelligen-
,, dum esse de illis, qui profugi arma, vel

vestem abjecerunt. Vid. ad rubr. ab hac
,, retro alteram.

Hoc &c. verum discrimen videtur usum
,, habuisse in occidente] " Ut scilicet ea saltem
,, postliminio gaudeant, quæ usum in bello
,, habent, non alia. Sed ex allegato Boe-
,, tio id non probatur ; immo contrarium
,, apparet ex his, quæ dicta sunt supra ad n.
,, 1. rubr. ostensum.

Is enim Ciceronis Topica explicans ita
,, videtur de hoc jure loqui] " Cicero non
,, omnia, quæ postliminio recipiuntur, re-
,, censet, sed exempla saltem quadam alle-
,, gat : Sane, debita, & credita postlimi-
,, nio recipi, extra dubium est, neque ta-
,, men ea a Cicerone allegantur.

A D §. XV.

Ax posterioribus temporibus, &c. subla-
,, ta videtur hac differentia] " Immo hodi-
,, que jus naturæ obtinet, & omnes res,
,, etiam mobiles, postliminium habent, nisi
,, legibus civitatis aliud statutum sit : quod
,, fieri hodie sæpius videmus ad animandum
,, subditos, qui spe prædæ armare suis sum-
,, tibus naves solent, & qui Caspers vulga
,, vocantur.

Passim enim tradunt morum periti, res
,, mobiles postliminio non redire] " Atque ita
,, in Auditorio Parisiensi summo judicatum ce-
,, fert Auctor infra §. 19. Exempla in con-
,, trarium attulimus supra §. 15. Conf. B.
,, Par. disp. de postlim. Sect. 2. §. 6. seq.

Id de navibus constitutum, nactus in lo-
,, cis videmus] " Rationem allegavimus supra
,, ad §. 14. n. 1. rubr. excepta qua in
,, bello, &c.

A D §. XVI.

Id eo postliminio non egent, quia do-
,, minium nondum mutaverunt ex gentium jure]
,, Dic, jure naturæ mutatum nondum esse
,, dominium ; jus gentium enim non agno-
,, scimus, quia quamdiu spes est rei recupe-
,, randæ, subsistit prius dominium. Spes
,, aotem illa manet quamdiu non pervenit
,, ad hostilia præsidia. Vid. supra §. 2. §.
,, 13. & cap. 6. §. 4.

Quia jus gentium illis non concessit, ut
,, jus domini mutare possint] " Quæ ratio !
,, Unde

„Unde quæso probari poterit, gentes con-
venisse ut capta in bello jus postliminii
obtinerent, non vero capta a piratis?

„Differentia naturalis hæc est, quod in
bello, quod inter duas summas potesta-
tes geritur, de causæ iustitia constare non
possit, indeque cuiusque partis iudicium
in sua civitate valet; quia superior non
est, qui de jure, vel injuria cognoscere
possit. Quando igitur capta ab hoste in-
tra ejus præsidia perveniunt, dominium
rei mutatur, & ex iudicio civitatis ho-
stilis res illæ jure captæ censentur.

„Aliud est in piratis, qui iudicio supe-
rioris solvant, vel injuria se ei eximunt.
Hi semper injuria agunt, adeoque nec as-
serere possunt, jure se agere; nec iudi-
cium eorum ullibi valere potest. *Vid. su-
pra §. 1. propos. 7. pr.*

„*Ut redditam a Philippo*] Hæc nesci ver-
ba apud Demosthenem hæc sunt: *Se in-
sulam hanc latronibus ereptam occupasse;
equum esse igitur ut ea sua sit. Neque vero
difficile est, hanc rationem, cum aqua
non sit, si extorquere. Omnes enim la-
trones aliena loca occupant, eaque muni-
unt, ut inde alios infestent. Quod si quis
latrones ultus fuerit, & superavit, non
sane probanda dicas, si videri velis, ea, qua
illi per injuriam alius erepta tenere, sua fie-
ri. Nam si hac conceditis, quid prohibes, si
quem vel Attica locum, vel Lemni, vel Im-
bri, vel Scyri prædones invaserint, & aliqui
eosdem armis expulerint, quin statim is
quoque locus, in quo prædones fuerant,
quom oesser sit, illorum fiat, qui latrones
depulerint?*

„Ubiqueque reperitur, vindicari possunt.]
Quia dominus mansit; non enim captæ,
sed surreptæ sunt.

„Tantum esse reddendum.] Hoc non tan-
tum locum habet in receptis a piratis,
sed & in receptis a vero hoste; quod
exemplis, & judicatis probat B. Parnus
in *disp. de postl. §. 2. §. 6. Conf. supra §.
10. n. 2.*

„Quoniam Dominus ipse ad rem recupera-
vandam libenter impensurus fuerat.] Im-
mo saltem id, quod actu impendit is,
qui suo sumtu recepit; nam in id saltem
locupletior fieret dominus. Neque enim
recipiens ultra hos sumtus jus aliquod in
re a prædone surrepta sibi arrogare potest.

„Conf. *Frantak. l. 12. Refol. 9. Carpa. p. 4.
c. 35. def. 8. & supra l. 3. c. 10. in fin.*

A D §. XVII.

POTEST tamen lege civili aliud statui]
„Ut etiam surrepta a piratis si recipiuntur,
prædæ loco sint. Nam ob utilitatem pu-
blicam jura subditis natura quæsitæ au-
ferri, adeoque & ea, quæ a piratis re-
cipiuntur, eripientibus relinqui possunt.

„Sed lex talis non obstat exteris.] His-
pani enim suis subditis tales leges ferre
possunt. at extranei, quorum bona à
piratis capiuntur, eis non obligantur: a-
deoque illi ubicunque rem sibi injuria ab-
latam inveniunt, restituti expensis eam
vindicare poterunt.

A D §. XVIII.

ROMANÆ leges.] „L. 5. §. 2. ff. capt. 10
„Non tantum inter hostes.] „Hostes jure
Romano dicuntur, quibus populus Ro-
manus bellum publice decrevit, l. 24. ff.
capt. & postl.

„Sed & inter Romanos, & populos exte-
ros.] „Sed quales exteros? Cum quibus nec
amicitia, nec hospitium, nec factus amicitia
causa factum habemus; adeoque ubi id,
quod ex nostra ad eos pervenit, illorum
fit, & liber homo noster ab eis captus ser-
vus fit, & eorum, d. l. 24. Cum tali
ergo gente ex hypothesi Romanorum bel-
lum quidem non est, quia non est publi-
ce decretum; at eadem, quæ in bello,
ratio hic obtinet. Gens illa superiorem
non habet: si proinde jore se agere asse-
rit, valet ejus iudicium in sua civitate;
indeque cum ea gente postliminii jura
obtinent, d. l. 24. Atque hinc definitur
postliminium, quod sit jus amissæ rei re-
cipiendæ ab extraneo, inter nos, ac libe-
ros populos constitutum, sive bello id ami-
simus, NB. sive citra bellum.

„Aliud igitur dicendum de illis gentibus
externis, quæ apud nos & libertatem
suam, & dominium rerum suarum aque,
ac apud se retinent, & eadem apud eos
nobis contingunt, cum his enim postlimi-
nio opus non esse, discrete traditur in l. 7.
pr. captio. Etiam hæc gentes externæ
sint,

„sint, sunt tamen amice, i. e. cives nostri; & res, quæ ad eas perveniunt, non capiuntur, sed tute sunt: adeoque nulla de postliminio quæstio esse potest.

Alibi] Vid. l. 2. c. 15. §. 1. l. 1. c. 2.

§. 5. n. 4. l. 2. c. 2. §. 2. n. 2. inf.

Reliquias has esse seculi Nomadum] „Tale seculum nunquam extitisse, allegatis, locis notavimus; simulque diximus, paucissimas saltem gentes, in primis quæ maris littora inhabitabant, injurias tales peragisse, atque ideo jure talionis omnia in eas, quæ in veros hostes, licuisse.

Quo sensum naturalis societatis, qua inter homines est, mores exstiterant] „Societatem communem hominum non dari, alibi demonstravimus. Mores igitur sensum societatis, quæ non est, exstiterant, non poterunt.

Etiam quo bellum publicum non gererent] „Adeoque quibus bellum publice indictum non est, nec ubi armis disceptatur.

Erat quædam belli inter privatos quasi ipsi moribus indidit licentia] „Ratione naturali verum bellum hic est, non inter privatos, sed inter duas gentes; non moribus tacite: sed ipso jure naturæ indictum, jure nimirum talionis. Quod enim gens, in se probat, in alia improbare nequit.

Ne ea licentia ad interficiendos homines profpiceret, placuit captivitatibus jura introduci] „Fabulam de placito gentium toties jam refutavimus. Vidimus, in tales gentes, piratas omnia licere, quæ in hostem; adeoque verum non est, captivitatem saltem ex placito gentium ideo introductam esse, ne licentia illa ad interficiendos homines profpiceret. Nam jure naturæ in tales gentes, quæ cives nostros servos faciunt, et eoque jus vitæ, & necis sibi in eos arrogat, res eorum rapiunt, &c. tanquam in prædones, & fures sevirere licet; adeoque in capientium arbitrio est, an captos interficere, an servare eos, i. e. servos facere velint.

Cui consequens fuit, ut postliminio locus esset] „Quia ex hypothesi Auctoris ex placito gentium captivitas introducta est, ad evitandum majus malum. Vera ratio naturæ est, quod ex judicio nostræ civitatis cives nostræ a gente, quæ superiorum rem non habet, adeoque judicem non agnoscit, injuria capti, & res nostræ injuria nobis erepta censeantur: quod ju-

Tom. I V.

„dicium cum effectu valet ex eo momento, quo cives nostri, & res, ad nostrum limen redeunt.

Aliter, quasi cum latronibus, ac piratis] „Personæ enim, & res a latronibus captæ absque postliminio ipso jure redeunt, l. 5. l. 19. §. 2. ff. capt. Idem dicendum de captis bello civili. L. 21. ff. captio.

Quia illa eis rem producebat ad aquas pacationes, quæ a latronibus, &c. contenti solent] „Frivola hæc est ratio. Gentes, quæ bellum cum humano genere gerunt, & quas condiciones æque contemnerent, ac prædones privati neque animum habent amicitiam, nedum æquis pacationibus, conciliandi. Veram rationem diffidentie §. præced. explicavimus. Prædones semper injuria agunt, adeoque si asserunt, se jure agere, judicium eorum ipso naturæ jure nullum est, cum superiorum habeant, vel habere debeant, cum jus judicio se submittere tenentur.

An qui apud nos serviant ex populo sed derato si domum recessissent, postliminio redeant] „2 Ponamus, Græciæ civem a Germanis captum ad Romanos (amicos Græcorum) per commercia pervenisse, ibique servisse, quaeritur, si servus ille sese liberasset, & ad Græciæ civitates profugisset, an dominus eum vindicare possit, an vero servus jure postliminii pristina jura recipiat. Prius videtur affirmandum, quia cum hoste saltem postliminium est, non vero cum federatis. At posterius verius est. Servus enim ad Romanos pervenit cum sua causa, & sub conditione nisi postliminio redierit: quod optime ita explicat ipse Grotius supra §. 6. n. 2.

Cum populis liberis, & cum federatis, postliminium nobis est ita uti cum hostibus] „Festus hæc verba desumit ex libro Galli Aëlii de significationibus; qui varios significationes vocis postliminii exponens, ait, postliminio receptum esse i. e. eam, qui liber ex civitate in aliam civitatem abiit, & in eandem civitatem rediit, eo jure, quod constitutum est de postliminio, &c. 2. item qui servus a nobis in hostium potestatem pervenit, postea ad nos rediit, in ejus potestatem, cuius antea fuit jure postliminii, &c. & tum addit 3. cum populis liberis, & cum federatis, & cum regibus, postliminium nobis est uti cum hostibus.

„Ex his apparet, Aëlium Gallum rationem

Y

„nem *juris postliminii* non intellexisse, quia
 „id jus etiam ei tribuit, qui *liber ex civitate in*
 „*aliam civitatem abierat*, & *in eandem civi-*
 „*tatem rediit*: quod rationi juris repugnat. Si
 „pruinde *Ælius* hoc sensu asserit, cum *li-*
 „*beris*, & *federatis populis*, ac *regibus*,
 „*postliminium nobis esse ut cum hostibus*,
 „vehementer errat; & merito *Pruculus*
 „hanc sententiam rejicit, atque inter nos,
 „& *federatos*, ac *liberos*, non opus esse
 „*postliminium*. contendit: quia & *illi apud*
 „*nos libertatem*, & *dominium rerum reti-*
 „*neat*, & *nobis eadem apud eos contingant*. L.
 „7. §. *captio*. Si veru posteriura illa *Festi*
 „verba ad quaestionem a *Cicerone* propo-
 „sitam referri debent, (quod vel exinde
 „conjecturari licet, tum quia ex eodem
 „*Cicerone* apparet de tali casu olim qua-
 „situm fuisse, tum quia opponit *federatos*
 „eis, qui *Socii* sunt, *vid. infr. b. §. rubr.*
 „*penult.*) vera est sententia *Galli* *Ælii*, nec
 „tunc ei repugnat *Pruculus*, qui de plane
 „alii casu loquitur. *Vid. rubr. seq.*

Non inter nos, atque eos *postliminium* esse]
 „*Pruculus* oppugnare videtur primum ab
 „*Gallo* *Ælio* propositum casum, quod ille
 „*postliminio recipiatur*, qui *liber ex una ci-*
 „*vitate in aliam abierat*, & *in eandem ci-*
 „*vitatem rediit*; & recte oppugnat: si
 „vero ad quaestionem a *Cicerone* propositam
 „referri ejus sententia deberet, male op-
 „pugnaret; nam in casu a *Cicerone* pro-
 „posito omnino jus *postliminii* etiam cum
 „*federatis* obtinet.

3 Ego arbitror distinguendam inter *fede-*
 „*ra*, & c.] Hæc distinctio nulla fundatur
 „ratione, immo rationi repugnat.

Ea nec *captivitate* in posterum, nec *post-*
 „*liminio* oblati] Si bellum publicum
 „per *fecus* componitur, contradictio est,
 „personas hinc inde capi, i. e. in servitu-
 „tem redigi, eoque interfici posse. Eile-
 „ctus pacis est, ut omnis decertatio per
 „vim cesset; hostes enim amplius non sunt:
 „non autem capere licet nisi hostem. Adeo-
 „que in hujusmodi personis, tantum ab-
 „est ut *postliminium* locum habeat, ut ea-
 „rum libertas vi pacis postulari possit, & si
 „alter neget, nova inde belli causa oria-
 „tur. Sane, nullum exemplum hujusmo-
 „di *federis* asseri poterit.

Si qua id continerent, ut tui essent pu-
 „blico nomine, qui ab his ad illos venissent,
 „& c. ut tunc sublata *captivitate* cessaret &

postliminium] Immo etsi nihil in *federe*
 „de publica securitate dictum sit, ex ipsa
 „naturæ pacis cessat jus capiendi, adeoque
 „& *postliminium*.

Et hoc mihi indicare videtur *Pomponius*]
 „*Pomponius* non loquitur de casu, ubi
 „bellum *federe* finitum, eoque *amicitia*
 „contracta est; sed e contrario de populo,
 „cum quo nec *amicitiam*, nec *hospitium*,
 „nec *fecus* habemus; adeoque potius ex
 „hoc loco apparet, cum ea gente, cum
 „qua nobis *amicitia*, & *fecus* *amicitia* est
 „(uti est cum bellum pace finitur), & ca-
 „piendi jus, & *postliminium* cessare.

Cum dixit *fecus* *amicitia* causa, ostendit,
 „& alia posse esse *federa*, quibus nec
 „*hospitium*, nec *amicitia* jus insit] Adeoque
 „quibus nec jus capiendi in posterum,
 „nec *postliminium* oblatet. At mera hæc
 „est cavillatio. *Fecus* *amicitia* hic non op-
 „ponitur *federi* sine *amicitia*; tale enim mun-
 „strum non datur: sed nudæ *amicitia*.
 „Aliud enim est *amicitia*, aliud *fecus* *ami-*
 „*icitia*. *Amicitiam* *Rumani* habebant cum
 „omnibus populis, cum quibus ipsis com-
 „mercium fuit: cuius effectus referente
 „*Pomponio* est, ut *Rumani* apud illos, &
 „illi apud *Romanos* tui essent, adeoque
 „ubi nec *captivitate*, nec *postliminio* lo-
 „cus erat. At *Fecus* *amicitia* supponebat
 „arctiorem conjunctionem; certè adhibe-
 „bantur solennitates, *Feciales* mitteban-
 „tur addito patre patrato, *vid. supr. l. 2.*
 „c. 15. §. 3. n. 1; pacificentes juramento
 „se obstringebant; hostia necabatur, &c.
 „*Festus*, voce, *fecus*, *Alex. ab Alex. Gen.*
 „*diar. Scil. 3.*

Xenophon (in orat.) de Agésilao (E.
 „*dit. H. Steph. 1581. p. m. 383. Add. rer.*
 „*Græc. lib. 4. p. 312. epist. ed. D.*) ait:
 „*Achai Argæos AMICOS SIBI CON-*
 „*FEDERATOS FECIT. Vid. Scil. 1.*
 „*de hosp. p. m. 132.* Et *Cicero* civitates
 „*federatas* distinguit ab illis, quæ *sine fa-*
 „*edere amica* erant: in *Sicilia* enim duas
 „ait, fuisse civitates *federatas*, quinque
 „*sine federe* immunes, ac *liberas* fuisse,
 „*Romanis* tamen *amicas*. *Orat. in Verrem.*
 „8. p. m. 167. *Syphax* per legatos expe-
 „dit *amicitiam* *Romanorum*, nullo oblate
 „*federe*. *Liv. l. 27. c. 4.* Ita *Rumani* lega-
 „tos ad *Ptolemæum*, & *Cleopatram*, mise-
 „runt ad commemorandam, renovandam
 „que *amicitiam*. *Liv. d. c. 4. conf. Id. l.*
 „37. c. 3. & 4. *Tiberius* *Ptolemæo* duna
 „misit,

„miserat, eumque socium, & amicum Ro-
manorum esse voluit. Tacit. Ann. 1.4.c.26-

Proculus quoque eos a se populos federatos
intelligi, qui amicitiam, aut hospitium tutum
promississent] Proculus non loquitur de fœ-
deratis, qui amicitiam, aut hospitium pro-
miserant: de eo nec verbum extat. Eo
iplo enim dum federatus est, est amicus;
adeoque captivitas, eoque & postlimi-
nium cessat.

Qua nationes in ditione nostra sunt, &c.
ut recte legit Cujacius] Male Cujacius pro
opinionis legit ditione. Recte igitur Gallus
Filius ait, cum nationibus, qua in opinio-
ne nostra (i. e. socii nobis) sunt, cum his
postliminium non esse. Quod ex ipsa ratione
naturali sequitur, quia is, qui ad socios
revertitur, apud eos jam liber est, adeo-
que non demum liber fit si ad nostros li-
mites pervenit. Quod secus est si civis
nostre ab hoste captus ad amicos, & fe-
deratos, at non socios pervenit, & ibi
servit; hic enim non, nisi ad nostros li-
mites revertatur, libertatem recipit: adeo-
que hæcenus cum fœderatis quoque post-
liminium obtinet.

Hoc additamento suppleturum erit: nec
cum his, quibuscum fœdus amicitia causa
habemus] Immo omne fœdus, quo bel-
lum finitur, supponit amicitiam, & ami-
citiae causa fit: adeoque excludit capturam,
eoque & postliminium.

A D §. XIX.

x Non inter Christianos] Adeoque si
Christianus a Christiano capitur, liber
manet. Vid. l. 3. c. 7. §. 9. n. 1.

Apud plerisque Mahumetistis] Vide
supra c. 7. §. 9. n. 2.

Jus ut captivitatē extra bellum] Jus
capiendi res, & personas extraneorum,
nec apud alias gentes unquam obtinuit,
nisi bello: paucis saltem populis exce-
ptis, qui contra naturam extra bellum
communis amicitiae regulas violare, ac
exteriorum res, & personas capere sole-
bant; quales hodieque sunt Algerien-
ses, &c.

Ita & postliminii] Adeoque hodie ex-
tra bellum jus postliminii cessare, putat:
at diximus, & apud Romanos id juris
fuisse, nisi in casu speciali, ubi amicitia

„nulla fuit cum extraneis, i. e. ubi extra.
„nei res, & personas civium nostrorum
„circa bellum capiebant. Ipse Auctor n.
„seque fatetur, hoc casu hodieque postlimi-
„nium locum esse.

Sublata utriusque necessitate, ob restitu-
tam vim ejus cognitionis] Auctores suppo-
nit, gentes Seculo Nomadum extra bel-
lum promissive prædam egisse, adeoque
sensum societatis naturalis exoisse, inde,
que res, & personas externas cepisse; quæ
proinde reversæ merito pristina jura re-
cipiebant; inter Christianos autem, &
alias gentes, restitutam esse, fingit, vim
cognitionis humanæ, &c. atque ideo &
captivitatē, & postliminium extra bel-
lum exolevisse. At dictum serpius est, 1.
non dati societatem humani generis;
adeoque 2. verum non esse, sensum ejus
excidisse hominibus. Dixi 3. gentes
nunquam promissive latrocinia exercu-
isse, sed personas, & res nostras a-
pud alias gentes ipsa naturæ ratione tu-
tas esse: & sic frustra de captivitate, &
postliminio queri. Si tamen gentes que-
dam adeo feroces fuerunt, ut cum his
nulla fuerit amicitia, i. e. si personas, &
res nostras promissive cepetunt, cum il-
lis æque postliminium extra bellum olim
obtinuit. Vid. n. 2.

Vetus illud jus gentium] Scilicet, jus 2
capiendi extra bellum eos, cum quibus
de causa belli quidem transactum, sed
speciatim fœdus amicitiae non est initum.
At tale jus nunquam existitisse, vidimus.

Si res sit cum gente tam barbara] Cum
qua nec amicitiam, nec hospitium, nec
fœdus amicitiae causa habemus, l. 3. §.
2. Capt. & postl. Est enim tales gentes
jure Romano hostes non sunt, (quia
bellum publice decretum non est) sunt
tamen naturali ratione hostes, cives no-
stros interficiunt, & capiunt sine causa,
&c. Si proinde ab his gentibus capti servi
efficiuntur, sponte sequitur, reversos pri-
stina jura recipere, adeoque in his extra
bellum captis postliminio locum esse, quia
injuria captos asserimus a gente, quæ su-
periore non habet, adeoque cum qua
de jure contendere nisi bello non possu-
mus.

Capta belli jure natusse dominium] Nam
Algerienfes summa gaudent potestate, pro-
miscue omnes Christianos hostis loco ha-
beant, ac vim ipsis inferunt, captosque

„servos faciunt. His igitur servis, si rever-
 „tantur, postliminium est; & res si reci-
 „piuntur, pristino cedunt domino. Errat
 „igitur Auctor dum tradit §. 14. Et 15,
 „veteri jure gentium ita dominium muta-
 „tum esse in rebus mobilibus, ut res ci-
 „vium nostrorum recepta cedat capienti.
 „Contrarium enim probavimus *dict. loc.*
 „Cæterum, apud Hispanos quod a *privatis*
 „privatis captum recipitur, non domino re-
 „stituitur, sed eripienti acquiritur, diximus
 „*supra* §. 17.

Ac proinde, cum recepta ab aliis essent,
 facta eorum, qui receperunt] Immo tale

„ius vetus gentium nunquam obtinuit. Sa-
 „ne, res etiam mobiles, ex judicio nostræ
 „civitatis injuria nobis ablatas dicimus; a-
 „deoque dominium extenus non mutatum
 „est: hoc autem judicium cum effecta
 „valet, ubi res intra fines nostros redit.
 „Sane, milites nostri, qui rem recipiunt,
 „defendere nostra debent, non sibi acqui-
 „rere. Cæterum, legibus civilibus lex ta-
 „lis statui potest subditi; quod & in Gal-
 „lia, & in Hispania factum vidimus.

Naves hodie inter ea non esse] *¶* Vide
 „*supra* §. 15, ubi diximus, id meri juris ci-
 „vilis esse.

C A P U T X.

Monita de his, quæ fiunt in bello injusto.

I. Quo sensu pudor vetare dicatur, quod lex permittit :	IV. Qui hinc, Et quatenus ad restitutionem obligentur.
II. Aptatum hoc ad ea, quæ jure gentium permissa dicimus.	V. An res capta bello injusto reddenda sint ab eo, qui cepit.
III. Interna injustitia injustum esse, quod ex bello injusto fit.	VI. An Et ab eo, qui detinet.

I. 1. **L**egenda mihi retro vestigia, * & eripienda bellum gerentibus pene omnia, quæ largitus videri possum, * nec tamen largitus sum : nam cum primum * hanc juris gentium partem explicare sum aggressus, * testatus sum, *jura esse*, aut *licere* multa dici, eo quod impune fiant, partim etiam * quod * judicia coactiva suam illis auctoritatem accommodent, * quæ tamen aut exorbitant a recti regula, * sive * illa in jure strictè dicto, * sive in aliarum virtutum præcepto posita est, * aut certe omitantur sanctius, & cum majori apud bonos laude.

2. In Troadibus Senecæ dicenti Pyrrho, (vers. 333.)

* Lex nulla capto parcat, aut penam impedit :

regerit Agamemnon.

Quod non vetat lex, hoc ~~vetat~~ fieri pudor.

Quo

GRONOVII.

1 *PE*ne omnia] Et ostendendum, quamquam hæc jure gentium concessa in bello, & impunia sint, perpaucæ tamen eorum virum bo-

rum, & Christianum licere sibi putare debere.

2 *Judicia coactiva*] Magistratus pro potestate facta tueantur.

3 *Illa in jure stricto*] Quæ nihil vi geri patitur, nisi ad sui tutelam inculpata.

GRONO-

Quo in loco + pudor + non tam hominum, & famæ, quam æqui, & boni, aut certe ejus, quod æquius, meliusque est, respectum significat. Sic in Justinianæ Institutionibus * legimus: *fideicommissa appellata sunt, quia nullo vinculo juris, sed tantum pudore eorum, qui rogabantur, continerantur.* Apud patrem ^b Quintilianum: non aliter ^a salvo pudore ad sponsores venit creditor, quam si recipere a debitore non possit. Atque eo sensu sæpe videas + justiciam cum pudore conjungi.

* Nondum justiciam facinus mortale fugarat:
Ultima de superis illa reliquit humum,
Proque metu populum sine vi 7 pudor ipse regebat.

Hæliodorus ^d:

Δίκη ἔστι καὶ τοῦ καὶ αἰδῶς
Οὐκ ἔστι, ἀλλὰ καὶ ἡ κακὴ τὸν ἀνέμω φῶτα.

— + nusquam pudor: aurea nusquam
Justitia: insultant pravi melioribus ultero.

Plato libro XII. de ^e legibus: *καρτὴν γὰρ αἰδῶς λέγουσιν αἰσχύνην τὴν καὶ ἔνταυς ἵστανται.* emendem ^f *καρτὴν* ut sensus sit: + comes pudoris justitia vocatur, ^g *ἔνταυς* quidem. Nam & alibi idem Plato sic loquitur: ^f *αἰδῶς δὲ καὶ καὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀπὸ τοῦ πᾶς, δοξάζουσι ἀνθρώποις αἰδῶς τὴν καὶ δίκην, ὅς τις πείληται καὶ τῶν καὶ δίκην φείδεται ἐν ταῖς ἐνστάσι.* 9 *Deus metuens, ne plane intiret genus humanum, dedit hominibus + justiciam, ac pudorem, ornamento civitatum, ἔνταυς ad amicitiam colligendam vincula:* & Plutarchus ^h simili modo *δίκην* vocat ⁱ *ἐνστάσι* αἰδῶς, justiciam pudoris cohabitricem, + qui & ^b alibi jungit αἰδῶς, & δικαιοσύνην. Apud ^j Dionysium Halicarnassensem simul nominantur ^k αἰδῶς, καὶ τὴν δίκην, pudor, decorum, ^l honestum. Sic & αἰδῶς, & ἐνστάσις, copulat ^m Josephus pudorem, ⁿ æquitatem. Paulus quoque + jurisconsultus ^o conjungit naturale jus, & pudorem. Cicero ^p autem inter justiciam, & verecundiam, ^q ita fines regit, ut justitiæ partes statuat non violare homines, (aa) + verecundiæ non offendere.

3. Cum eo, quem ex Seneca adduximus, versu, bene convenit dictum

GRONOVII.

4 *Pudor*] Pudor ille potissimum est pudor sui, quom quis nihil magis veretur, quam suam conscientiam, & antiquissimum habet Nil conficere sibi, nulla pollicere culpa.

5 *Nullo vinculo*] Olim ad ea præstanda nemo per judicem adigebatur, sed, prout inciderant in probum, & pudentem, aut in improbum, & impudentem hominem, rata, aut irrita erant.

6 *Salvo pudore*] Siquidem vult retinere ve-

recundiam, & exultationem, nisi vult de-
quere pudorem.

7 *Pudor ipse*] Reverentia sola relict.

8 *Πατρις*] Ex Afranio apud Nonium licet reddere *adfectrix*] Verba Poetæ: remittit *adfectrixem*: me ad se vocat.

9 *Deus metuent*] Providens.

10 *Ενστάσις*] Domesticam, contubernalem.

11 *Ita fines regit*] Distinguit.

(aa) At vero *Verecundia* heic est virtus quædam singularis: ut & *Pudor* in verbis Pauli jurisconsulti propriè sumitur. J. B.

a De Fideicommissis.
b Deciam.
c Ovid.
d Oper.
e vcrf.
f 192, 193.
g Pag.
h 247.
i E.
j Tom. II.
k Ek. II.
l Steph.
m f Pratagora. pag. 222.
n C.
o Tom. I.
p Ad in-
q eruditionem.
r Princip.
s pag. 781.
t h. Tom. II.
u Vira
v Thest.
w pag. 1.
x C.
y Tom. I.
z Lib. VI.
aa c. 26.
b Lib.
c XIII. an-
tiq. c. 19.
d Cap. XI.
e 3. divif.
f Hæliod.
g L. 14.
h 5. 2. d. de
i ritu nupt.
m Off. 1.
n 28.

^a Lib. 1. ^c Etiam ejusdem in scriptis philosophicis : ^a Quam angusta innocentia est ,
^{de ira} ^c ad legem bonum esse ? + quanto latius officiorum patet , quam juris regula ?
^{27.} quam multa pietas , humanitas , liberalitas , justitia , fides exigunt ? quæ omnia
¹³ extra publicas tabulas sunt. Ubi vides , + jus a justitia distingui , + quia
^b Lib. 1. ^c jus accipit id , ¹⁴ quod in judiciis externis viget. Idem id alibi ^b explicat
^{de Cicer. c.} egregie exemplo juris herilis in servos : In mancipio cogitandum est , non
^{13.} quantum illud iniuriæ pati possit ; + sed quantum tibi permittat æqui , bonique
¹⁵ natura , quæ parcere etiam captivis , & pretio parati jubet. Deinde : + cum
¹⁵ in servum omnia liceant , est aliquid , + quod ¹⁶ in hominem licere conti-
¹⁶ nuum jus animantibus vetet. quo in loco notanda iterum vocis licere diversa
 acceptio , + altera exterior , altera interior.

II. 1. + Eundem habet sensum illa Marcelli ^c in senatu Romano di-
^e Liv. l. ^c stinctio : non quid ego fecerim in disquisitionem venit , quem quicquid in ho-
^{26. c. 31.} stibus feci belli defendit , sed ¹⁷ quid isti pati debuerint : ex æquo , & bo-
^d Pol. 1. ^c no scilicet. Idem discrimen Aristoteles ^d innuit , disputans , an justa dicen-
^{c. 6.} da sit quæ ex bello oritur servitus : ἔλας δ' ἀντιχέμενοι τινες , ὡς αὐτοὶ , δικαίως
 τινός (ἢ γὰρ νόμος δικαίως τι) τὴν κατὰ πόλιν δουλίαν τῷ αὐτοῦ δούλων δ' ἢ Φασι
 τὴν γὰρ ἀρχὴν ἰδιότητος καὶ δουλείας αὐτοῦ τῷ πόλει. quidam respicientes iusti aliquid
 (^b nam & lex iustum quid est) justam esse , ajunt , servitutem ex bello ; ac
¹⁸ omnino justam esse , negant , quando accidere potest , ut iniusta fuerit bel-
^e Lib. III. ^c landi causa. Simile est illud Thucydidis ^e in Thebanorum oratione :
^{c. 66.} ὅς ἐν χειρὶ ἀπεικνίσται ὥς δουλὸς ἀδούλωτος κατὰ νόμον γὰρ ἔστι τὸ ἐπαιγεῖν de his , quos
 in conflictu occidisti , non adeo querimus ; + accidit enim hoc illis jure quo-
 danmodo.

^f L. 19. ^c 2. Sic & ipsi + jurisconfulti Romani , quod sæpe jus captivitatis vo-
^{pr. Di. de} cant , + alibi injuriam ^f appellant , + & æquitati opponunt naturali ; &
^{capt.} ^e + Seneca servi nomen ex injuria natum , ¹⁹ + id , quod sæpe accidit ,
^g Epi. ^c respiciens. Apud Livium ^b quoque Itali retinentes ea , quæ Syracusanis bello
^{XXXI.} ^c ademerant ,
^{L. XXIX.} ^c ^{1.}

G R O T I J.

G R O N O V I J.

^a Quam angusta innocentia est , ad legem bonum
 esse ?] Idem Seneca de Beneficiis V. 21. Multa
 legem non habent , nec actionem , ad quæ confu-
 tulo vitæ humana lege omni volentior aut oditum.
 Quintilianus institutionum oratoriarum lib. III.
 c. 6. Sunt enim quædam non laudabilia natura ,
 sed lege concessa , ut in XII. tabulis , debitoris cor-
 pus inter creditores dividi licuit , quam legem
 nos publicum repudiavit. Cicero de Officiis li-
 bro III. Aliter leges , aliter philosophi tollunt
 æstetiam ; leges , quantum manu tenere possunt ;
 philosophi , quantum ratione , & intelligentia.
 (Cap. 17.)

^b Nam & lex iustum quid est] Seneca ad Hel-
 vium c. 6. alii armis sibi jus in aliena terra se-
 cerunt. Pugnare videntur jus , & alienum. Sed
 cencilianis , ut docet hic textus. Repete quæ
 supra hoc libro cap. IV. §. 2.

¹² Ad legem bonum est ?] Hactenus solummo-
 do recte facere , ac iustitiam colere , ut præstet ,
 quod leges imperant , quod a iudice potes cogi.

¹³ Extra publicas tabulas sunt] Quæ negli-
 gere possis sine metu tribunalis , & prætoris ,
 quæque actionem ex legum tabulis non habent.

¹⁴ Quod in iudiciis externis] De quo prætor ,
 vel iudex , & consilium disceptant , quod actio-
 ne petitur.

¹⁵ In servum omnia liceant] Quævisque statuta ,
 forum , & falces non metuas.

¹⁶ In hominem licere] Si facias in homine ,
 utcumque vili , & humili , servum , immane
 inhumanum habetur.

¹⁷ Quid isti pati] Annon debuerit ab illis
 jus belli abstinere.

¹⁸ Omnino justum] Semper , & in universum.
¹⁹ Id , quod sæpe accidit] Ut , servi fiant ,
 qui licet non meruerunt ,

G R O -

ademerant, pertinaces ²⁰ + ad obtinendam injuriam appelluntur. Dion Prusæensis ^a cum dixisset, bello captos, si ad suos redissent, libertatem recipere, addit, ^{bis} *ἀδικῶν δαδύοντες*, ut qui + per injuriam in servitute fuissent.

^a *Orat.*
XV. pag.
240. A.

^c Lactantius ^b de philosophis loquens: cum de officiis ad rem militarem pertinentibus disputant, neque ad justitiam, neque ad veram virtutem accommodat illa omnis oratio, + sed ad hanc vitam, moremque civilem. Idem mox a Romanis, ait, + legitime illatas injurias.

^b *Infl.*
Dio. VI. 6.

III. Primum ergo dicimus, + si belli causa injusta sit, + etiam si bellum solenni modo susceptum sit, injustos esse ²¹ + internam injustitiam omnes actus, qui inde nascuntur: ita ut + qui scientes tales actus operantur, aut ²² + ad eos cooperantur, habendi sint in eorum numero, + qui ad regnum cæleste sine poenitentia pervenire non possunt. Vera autem poenitentia, si tempus, & copia suppetat, omnino requirit, + ut is, qui damnum dedit, sive interficiendo, sive res corrumpeudo, sive prædas agendo, id ipsum refarciat. Ideo Deus ^c + negat, grata sibi esse jejunia eorum, qui non jure captos detinebant: & Ninivitis ^d rex indicens ²³ justitium præcipit, + ut rapina manus vacuificent, + nature ductu agnoscens, sine tali restitutione poenitentiam scdam, & inanem fore. Atque ita videmus sentire ^e non + Judæos tantum, & Christianos, sed & Mahumetistas.

^a 1. Cor.
VI, 10.
^b *Jom.*
III, 8.
^c *Libro*
præceptorum
legis
præcipit
juvante
XVI.
^d *Sito, in*
verbo bel-
licum p. 1. n.
10. II. *¶*
12. *Cavour.*
d. §. 11. n.
8. *¶* *Leff.*
lib. II. c.
17. *duh. 4.*
Abde l. 21.
§. 9. *D. de*
furtis.

IV. + Ad restitutionem autem ^f tenentur, secundum ea, quæ generaliter a nobis + alibi explicata sunt, + belli auctores, ²⁵ sive potestatis jure, + sive consilio, + de his scilicet omnibus, quæ bellum consequi solent: + etiam de insolitis, + si quid tale jusserunt, aut suaserunt, + aut cum impedire possent, non impedierunt. + Sic & duces tenentur de his, quæ suo

G R O T I I.

^a Lactantius] Augustinus vero epistola V. quæ est ad Marcellinum: (Ep. 138. §. 14. Edit. Benedictina.) ac per hoc si terrena ista respublica Christiana præcepta custodiat, etiam ipsa bella sine benevolentia non geruntur. Idem de diversis ecclesiæ observationibus: apud veros Dei cultores etiam ipsa bella peccata sunt. (Ultimum locum habet Auctor à Gratiano, Conf. XXIII. Quæst. 1. c. 6. neque enim alibi reperitur, quod sciam. J. B.)

^b Ut u, qui damnum dedit, sive interficiendo, sive res corrumpeudo, sive prædas agendo, id ipsum refarciat.] Num. V, 6. 7. Hieronymus ad Rusticum: nec differat ultionis sententia, si non reddantur universa. (Nil ibi tale apud Hieronymum.) Augustinus in epistola ad Macedonium, quæ est LIV. (Ep. 153. §. 20. Edit. Benedictina.) Si res aliena, propter quam peccatum est, reddi possit, et non reddatur, poenitentia non agitur, sed j. m. h. Retulit Gratianus in causam XIV. quæstione VI. c. 1.

^c Negat, grata sibi esse jejunia eorum, qui non

jure captos detinebant] Locum est illustris Esaiæ LVIII, 5. 6. 7. habes cum græce apud Justinum Martyrem in colloquio cum Tryphone. (Pag. 233. Ed. Sylburg.)

^d Non Judæos tantum] Vide canones poenitentiales Mosi Maimonide cap. II, §. 2. Et Mesem de Kotzi præcepto jubente XVI.

^e Mahumetistam] Vide Leunclavius Turcicorum V, & XVII.

G R O N O V I I.

²⁰ Ad obtinendam injuriam] Ad retinendam & non reddendam, quæ per vim parum probatam quævisissent.

²¹ Internam injustitiam] Quæ apud Deum reos facit, etsi humano foro excusatos.

²² Ad eos cooperantur] Aut eis adiutorium faciunt.

²³ Justitium præcipit] Ferias, & vacationem ab omni opere, ac negotio obsecrationis enutrit.

²⁴ Nature ductu] Quippe veræ religionis ignarus.

²⁵ Sive potestatis jure, sive consilio] Vel jubendo, vel suadendo.

G R O -

suo ductu facta sunt : + & milites + in solidum omnes, qui ad actum aliquem communem, puta urbis incendium, concurrerunt : + in ²⁶ actibus dividiis pro damno quisque, + cuius ipse causa unica, + aut certe inter causas fuit.

^a *Sile. d. loco num. 10.*

^b *Poff. lib. I, com. arrov. il. c. 9. n. 17. Molin. disp. 119. §. ut vera.*

^c *Lit. IX. c. 1.*

^d *Lit. VIII. c. 39.*

^e *Vide supra l. II, c. 12.*

^f *Vide supra lib. II, c. 10.*

^g *Lit. VI. c. 5.*

V. 1. Neque admittendam putem exceptionem, quam nonnulli ^a adferunt + de his, qui aliis operam navant, + si modo in ipsis aliquid hæreat (bb) culpe : ²⁷ + ad restitutionem enim sine dolo culpa sufficit.

+ Sunt qui videtur ^b existimare, res bello captas, etiam si iusta causa non adfuerit, reddendas non esse, eo, quod bellantes inter se, cum bellum inierunt, ista ²⁸ capientibus donasse intelligantur. + Sed nemo ²⁹ suum jactare temere præsumitur : + & bellum per se longe abest a contractuum natura. Ut vero pacati populi certi quid haberent quod sequerentur, + nec bello implicarentur inviti, + sufficiebat introductio ³⁰ externi, de quo diximus, dominii, + quod cum interna obligatione restitutionis potest consistere. + Atque id illi ipsi auctores videtur statuere in jure captivitatæ personarum. Idco Samnites apud ^c Livium, *res hostium in præda captas, quæ belli jure nostræ videbantur, remisimus.* + Videbantur, ait, quia injustum id bellum fuerat, ut jam ante ^d agnoverant Samnites.

2. + Non dissimile est, + quod ex contractu sine dolo inito, ³¹ cui inest inæqualitas, jure gentium nascitur facultas quædam cogendi eum, ³² qui contraxit ad implenda pacta : + nec eo tamen minus, qui plus æquo stipulatus est, rem ad æqualitatem reducere ex probi, ac pii hominis officio tenetur.

VI. 1. Sed &, qui damnum ipse non dedit, ^f aut sine omni culpa dedit, + sed rem bello injusto captam ab alio penes se habet, tenetur eam reddere, quia cur alter ea carere debeat, + nulla causa subest naturaliter iusta, + non consensus ipsius, + non malum meritum, + non compensatio. Non aliena ab hac re historia est apud Valerium & Maximum : *populus, inquit, Romanus cum P. Claudius Camerinus ductu, atque auspicio suis captos sub hasta vendidisset, etsi ærarium pecunia, fines agris auctos animadvertebat, tamen, + quia ³³ parum liquida fide id gestum ab imperatore videbatur, maxima*

GRONOVII.

²⁶ *Actibus dividiis*] Quos non faciat, agminatim, conturbatim, manipulatim, sed singulatim.

²⁷ *Ad restitutionem*] Ad restituendum quisque obligatur ipsa possessione alieni, aut casu damni dati, etiam si dolus ejus, & prava voluntas non intervenit.

²⁸ *Capientibus donasse*] Res suas misisse in aliam, & tacito pacto constituisse, ut id haberent pars utraque, quod huic, aut illi assignaret mars communis, & fortuna.

²⁹ *Suum jactare*] Pro derelicto habere.

³⁰ *Externi dominii*] Ut eum paterentur esse jure publico dominum, qui res cepit, quod

potuerunt pati, etsi non solverent conscientiam vinculo quorundam restituendum.

³¹ *Cui inest inæqualitas*] Ubi non redditur par pro pari, quod fieri debet in legitimo contractu.

³² *Qui contraxit*] Qui plus debet, quam accepit.

³³ *Parum liquida*] Dubitabatur, an vere hostes fuissent.

(bb) Videtur heic deesse *dolus*, aut aliud simile : ut patet ex verbis sequentibus, *sine dolo culpa sufficit*. Non est in promptu SYLVESTER ille, ad ejus sententiam heic respicit Auctor noster. *J. B.*

xima cura ^b conquestos redemit, & iique habitandi gratiæ locum in Aventino assignavit, & prædia restituit. + Similiter Phocensibus ^a Romanorum decreto reddita libertas ³⁴ + etiam illa publica, & qui erepti erant agri. Et postea ¹ Ligures, quæ a M. Popillio venditi fuerant, ^b + reddito emtoribus pretio restituti sunt in libertatem, bona quoque reddi curata. + Idem de Abderitis decrevit senatus, ^c addita causâ, quod injustum bellum illarum iis esset.

2. Poterit tamen, si quid sumtus, aut operæ impendit is, qui rem tenet, + deducere tantum, ³⁵ quantum domino valebat adipisci desperatam possessionem, secundum ea, quæ alibi ^d explicata sunt. Quod si rei possessor culpæ exors eam consumserit, aut alienaverit, + non tenebitur, nisi in quantum conferri potest locupletior factus.

GROTII.

¹ Ligures] Vide excerpta. Peiresciana Diodori Siculi. (Pag. 291.)

GRONOVII.

^b Conquestos redemit, & prædia restituit] Antonius Tyrios coegit reddere, quæ Judæorum tenebant. Homines ab eis venditos iussit liberari, bona dominis reddi. *Josephus* XIV. antiquæ historiæ, (Cap. 12, §. 5. divisi. *Hudson*.) *Macrius* Parthis reddidit captivos, & prædâ, quod causâ non fuisset, cur Romani pacem rumperent. *Herodotus* libro IV. in fine. *Mahometes* Turcæ liberari iussit eam, qui fuerant in oppido Sanctæ Mariæ in Achaia. *Gelecomylus* libro IX.

³⁴ Etiam illa publica] Non tantum ut privati liberarentur servitute apud privatos, sed etiam ut reipublicæ suæ leges redderentur.

³⁵ Quantum domino] Eam summam pecuniæ, quam dominus impendere non dubitasset, ut reciperet. 2, 10. 9.

HENRICI DE COCCEII COMMENTARIUS IN HUGONIS GROTHII

LIB. III. CAP. X.

EX COMPENDIO Systematis Grotiani, quod supra L. 3. c. 1. §. 1. rubr. permitt. exposuimus, repetendum est, Auctorem in questione, quid, quantumque in bello liceat? distinguere inter id, quod jure naturæ socialis, & id, quod jure gentium voluntario licet. L. 3. c. 1. §. 1. & b. c. 10. §. 1.
Postquam licentiam juris gentium octo præcedentibus capitulis exposuit, jam retro legit vestigia, & bellum gerentibus omnia eripit, quæ ipsis ex jure gentium largitus est: i. e. temperat illud jus gentium. IV.

tum, non tantum ex præceptis juris naturæ strictæ sic dicti, seu socialis; sed etiam ex jure naturæ laxiori sensu summo, seu virtutum præceptis; & denique ex eo, quod laudabile, & utile est, b. c. 10. §. 1.
Equidem non moramur distinctionem juris naturæ in sociale, & laxius; nec differentiam, quam Auctor constituit inter id, quod juris laxioris, i. e. debitum, & quod saltem honestum est. Utramque enim examinavimus in Dissert. præam. I. & II. Sufficit quod Auctor per pu sociale.

„iale intelligit jus illud naturæ, quod totum humanum genus obligat; & per jus naturæ laxius præcepta virtutum. Id saltem hic notamus, jus gentium voluntarium non dari, adeoque frustra de ejus licentia, & de temperamenti circa illam licentiam queri.

„Cæterum, quid jure naturæ in bellis liceat, tum ex principiis Auctoris, tum ex nostris explicavimus supra c. 1. §. 1. ad rubr. penult. tum speciatim demonstravimus in singulis capitibus præcedentibus; adeoque iis immorari opus non est. Sed paucis saltem exponemus ea temperamenta, quæ Auctor tum ex virtutum præceptis, tum ex debito honestatis, tum ex utilitatis rationibus assert, & quæ omnino legi mereantur.

A D §. I.

„Eripienda bellum gentibus pene omnia, quæ largitus videri possunt, &c.] Scilicet, ex ficto illo jure gentium.

„Nec tamen largitus sum.]” Scil. juxta justitiam internam, seu jus naturæ sociale. Hanc juris gentium partem.]” Quid scilicet in bello liceat.

„Testatus sum juris esse, aut licere multa dici, eo quod impone fiant.]” Vide supra l. 3. c. 4. §. 2. Conf. l. 1. c. 2. §. 7. l. 2. c. 3. §. 28.

„Quod jura civilia suam illis auctoritatem accommodent.]” Nam supra docuit, unamquamque gentem judiciis coactivis hoc jus defendere teneri, l. 3. c. 7. §. 6. n. 1. 2. 6. 7. & §. 7. c. 6. §. 2. c. 4. §. 2. in fin. c. 9. §. 2. c. 16. §. 3. L. 2. c. 1. §. 1. n. 3. c. 23. §. 13. n. 3.

„Quæ tamen aut exorbitent a recti regida.]” Vide late Diff. proam. IV. §. 20. & 21. Sic illa in jure stricto dictio.]” Quod sociale vocat. Vid. proleg. §. 8. l. 1. c. 1. §. 5.

„Sic in altissimi virtutum præcepto posita est.]” Quam partem juris aptitudinem vocat Auctor, seu jus naturæ laxius. Vid. proleg. §. 9. & l. 1. c. 1. §. 7.

„Aut certe omittantur sanctius.]” Nam jus naturæ laxiori sensu sumtum, (quod debitum inferre, ait,) distinguit ab eo, quod saltem laudabile est. Diff. proam. XII. §. 9. Ita occidere innocentem jure, necessitatis defensionis licet; at juxta Au-

„ctorem sanctius omittitur, l. 2. c. 1. §. 8. & §. 9. Evitande alape causa alium occidere licet; at laudabilis est pati, d. c. 1. §. 10. Alia exempla ex Auctore cumulavimus in Diff. proam. II. §. 9.

„Lex nulla capto parci.]” Auctor putat, & intelligi hic legem juris gentium, quæ impunitatem saltem concedit. At verius est, loqui Pyrrhum de lege naturæ, & Agamemnonem opponere ei præcepta virtutum. Vid. l. 3. c. 4. §. 2.

„Non tam dominum, & sama, quam equi, & boni, &c. respectum significat.]” Immo pudor ibi saltem significat id, quod laudabilis est; nam jure naturæ dubium non est, captum interisci posse. Bene Laurentius hanc differentiam observavit, de vera sapientia c. 24. ubi suus est, ut impudat (de doctore perfecto loquitur) bonis minus parenti necessitatem non vi aliqua, sed pudore; & tamen libertatem relinquat, ut & premium constitutum sit parentibus.

„Quia nullo vinculo juris, sed tantum pudore.]” Adeoque Imperator juri hic oppositum id, quod pudori convenit, i. e. virtutis; de qua in præfati materia plane non queritur.

„Justitiam cum pudore conjungi.]” Immo non conjunguntur quasi eadem sint, sed quia ipsa justitia, quatenus in constanti, & perpetua voluntate consistit, virtus est: si nimirum id, quod justitia exigat, non metu pœnæ, sed ex pudore, i. e. ultro, & perfectionis amore agitur. Nusquam pudor: aurea nusquam justitia.]” Diversum ergo aliquid est pudor a justitia.

„Comer pudoris.]” Vel potius adfestrux. Vid. Gron. b. quia, uti dictum est, ipsa justitia quatenus in animo consistit, virtus est.

„Justitiam, ac pudorem.]” Intelligit virtutem, ejus semina omnino æque a natura sunt, ac ipsa justitia. Utræque colligatur amicitia, sed diverso modo: justitia, metu pœnæ, virtute, seu pudore, perfectionis amore.

„Qui & alibi jungit, &c.]” Pudorem, & æquitatem, scilicet, quæ ex perfectione oritur.

„Diversum.]” Sed hæc tria toto calo differunt a justitia.

„Jurisconsultus conjungit naturalem jus, & pudorem.]” Paulus in l. 14. §. 2. de ritu nupt. loquitur.

loquitur de pudore, qui negotio generationis inest, adeoque ex ipso jure naturae oritur. Alio igitur sensu pudor hic sumitur.

Verecundia non offendere] "Cicero non loquitur de offensione, quae fit ablatione juris alieni, & quae ipso naturae jure prohibita est, teste eodem Cicero, d. l. 1. c. 9; sed de offensione, quae fit ex neglectu decori. Nam Auctor ille partem tractat honestatis, in qua verecundia, temperantia, & modestia cernitur; idque voce decori contineri, ait, *dist. l. 1. cap. 27. pr.* Unde decorum definit d. cap. 27. *ju. ubi moderatio, & temperantia apparet*; & in cap. 28. pergit: *hoc decorum, quod in vita elucet, movere approbationem eorum, quibuscum vivitur, ora me, & constantia, & moderatione distorum omnium, atque salutorum.* Indeque tandem eod. m. c. 28. concludit, *verecundia partes esse non offendere* (i. e. decorum observare, non indignum se reddere approbatione cordatorum virorum). Unde etiam statim addit: *in quo maxime perspicitur vis decori.*

3] *Quanto latius officiorum patet, quam juris regula*] "Differentias late exposuimus in *Dissert. proem. X. Post. XV.*

Jus a iustitia distingui] "Quatenus scilicet iustitia virtus est, i. e. quatenus consistit in constante, atque perpetua voluntate.

Quia jus accipit id, quod in externis iudiciis viget] "Immo Seneca eo sensu juris regulas non intelligit. Nam etiam apud Deum justus est qui suum cuique tribuit, etsi non amore virtutis iustitiam operetur. Sane, potest non subiacet qui suum cuique tribuit; sed premium non meretur.

Sed quantum tibi permittis aequi, bonique natura] "Fictas nimirum, humanitas, &c.

Cum in ferocem omnia licent] "Scilicet jure naturae.

Quod in hominem vivere, commune per animantium vetes] "Ratio scilicet humanitatis.

Alter exterior, altera interior] "Rectius altera juris, altera virtutis.

"Marcellus non quod jure hostis licet, operari, quod aquam, & bonum est, sed distinguit duplicem questionem: 1. an id, quod fecit, in hostem fieri potuerit; & hoc affirmat: 2. an Syracusani hostes fuerint, adeoque an hostilia pati debuerint? & hoc solum in disquisitionem venire, ait. *Liv. l. 26. c. 31.*

Idem discrimen inuit] "Rationem, cur servitus etiam ex injusto bello iusta dicatur, alibi exposuimus: quia scilicet uterque litigantium causam suam iustam ait, nec iudex est, qui de iustitia causae cognoscere possit. Suspensa igitur interim est quaestio de jure, usque dum bello per ultimam victoriam finito appareat, cujus causa injusta fuerit: tunc enim demum constat, victum omnia injuria egisse, adeoque servitutem quoque ex bello iustam non esse. Servitus igitur ex bello injusto nunquam iusta fuit, etsi ex conditione naturae humanae certitudo durante bello suspensa fuerit.

Accidit enim hoc illis jure quodammodo]

"Quia ex iudicio civitatis hostilis, iustam sibi belli fuisse causam opinabantur: quod cum Thebani ex suae civitatis iudicio negarent, ideo quodammodo saltem jure id illis contigisse, aiebant.

Iurisconsulti Romani quod sepe jus captivitatis vocant]

"Postquam enim Gajus in *L. 1. pr. ff. A. R. D. praemissit, Quamvis* dam verum dominium non nancisci jure gentium, quod ratione naturali inter omnes homines peraeque observatur, & quod cum ipso genere humano proditum est, ita pergit *L. 5. §. f. Eod. Item* quae ex hostibus capiuntur, jure gentium statim capientium sunt; & *L. 7. pr. Eod. Adeo ut* & liberi homines in servitutem deducantur. Sed & alibi servos jure gentium fieri, *Jcti* asserunt, *L. 4. §. 1. l. 1. §. 1. ff. de statu bon.* *L. 1. §. 1. de his, qui sui, vel al. §. 3. seq. jur. pers. pr. ff. de libertis.*

Alii injuriam appellant] "Romani *Jcti* nullibi jus servitutis appellant injuriam ratione eorum, quos ipsi capiunt; sed tantum quatenus hostes cives Romanos in captivitatem abducunt: hos enim injuria capi, ex iudicio suae civitatis contendunt; atque ideo reverts postliminium concedunt. *L. 19. ff. capt. & postl.* Verum igitur non est, *Jctos* jus captivitatis opponere aequitati naturali, nisi intuxu hostis cives nostros capientis.

AD §. II.

1] *Eundem habet sensum illa Marcelli in Senatu Romano distinctio*] "Immo plane, ne alius distinctionis illius sensus est. Nam

Et aequitati opponunt naturalis] "Diximus, Jctos Romanos jus captivitatis injuriarum appellare intuitu hostis, nam intuitu eorum, quos ipsi capiunt, tantum abest ut injuria captos existiment, ut potius acquisitionem hanc jori naturae tribuant, quod cum ipso genere humano originem cepit, l. 1. pr. juris. §. 7. A. R. D. lit. c.

Seneca] "Seneca Stoicus sapientem injuria affici non posse (Ep. 88. §. de constant. c. 1. §. 16.), indeque injurias injuriis repensare, honestum non esse, tradit de const. d. c. 16. His principiis positis verum est, bella iusta non dari, & capi personas non posse, cessante quippe injuria: & hactenus recte, at philosophice concludit, *Servi nomen ex injuria ortum esse*. Quorum, animum rectum, & bonumque aequum in eum, ac in equitem Romanum cadere posse. Epist. 31.

Id, quod saepe accidit, respiciens] "Immo in genere loquitur: at quomodo id intelligendum sit, modo explicavimus.

Ad obtinendam injuriam] "Vid. Gron.

b. Injuria autem non in eo consistebat, quod bello cepissent, sed quod a Senatu restitutum concessa, & tamen ablata essent; adeoque ut tueretur fidem publicam, suas res Syracusanis restituit. Liv. d. l.

Per injuriam] "Scilicet, hostis, utpote qui ex judicio nostrae civitatis injuria bellum gerit. Vid. l. 19. pr. cap. At ratione eorum, qui a nostra civitate capiuntur, jure servos fieri, certum est, quia ex judicio nostrae civitatis iuste bellum geritur. Vid. l. 1. pr. juris. l. 7. pr. A. R. D.

Sed ad hanc vitam, moremque civilem] "Lactantius opponit quod juris est, ei, quod ex abusu inter gentes fieri solet.

Legitime illatum injuriam] "Injuria ibi pro damno sumitur; quod legitime illatum, ait.

A D §. I I I

Si belli causa injusta sit, etiam si bellum solenni modo susceptum sit, injustum esse inter a justitia omnes actus] "Systema Auditoris exposui in diss. proem. IX. §. 62. Simulque §. 168. demonstravi, quo sensu bellum utrinque justum dici solet. Diximus, durante bello neutram partem

bellum justum, vel injustum asserere posse, quia inter gentes bellum gerentes, uterque justitiam causae sibi vindicet; & cum judex non sit, qui inter eos cognoscat, ex rei natura suspensa est quaestio de jure, vel injuria, donec Deus arbiter praeliorum per ultimam victoriam de justitia causae decidat.

Unde apparet, non demum ex jure aliquo gentium, nec in facto aliquo bello solenni obtinere, ut bellum gerere liceat sive iusta causa sit, sive non; sed id ex ipsa ratione naturae sequi.

Etiam si bellum solenni modo susceptum sit]

l. e. etiam inter duas summopotes tates geratur, idque indictum sit. Vid. dissert.

proem. IX. §. 63.

Interna injustitia] "I. e. jure naturae, quod in foro poli obtinet.

Qui scientes tales actus operantur] "At partes bellum gerentes nunquam conveniunt, se injuria agere; adeoque semper suspensa est quaestio de jure, & de injuria. Aut ad eos cooperantur] "Uti socii, milites, & subditi.

Qui ad regnum calis sine penitentia pervenire non possunt] "Quod omnino verum est si vel sciunt, causam injustam esse,

vel saltem dubitant. At dixi, bellum gerentes nunquam id fateri, adeoque certitudinem moralem haberi non posse.

Ut is, qui damnum dedit, etc. id ipsum resarciat] "Si quis injuriam sciens infert,

certum est, eum in conscientia teneri ad restituendum, quia plus suo vel habet, vel agit, & alii aliquid abest. At si negat, se injuria agere, nec iudicem habet, belli eventus expectandus; interim vero justitia causae in suspensio est.

Negat, grata sibi esse jejunia eorum, qui non jure captos detinebant] "Immo locus

est, ubi non agit de his, qui injuria capti detinentur, sed de Judaeis creditoribus, qui pignus sumere a fratribus, eosque in vinculis detinent; & horum creditorum jejunia non grata sibi esse, Deos ut, nisi pignus remittant. Esai. c. 48. v. 6. juris. Eszech. c. 18. v. 7.

Ut rapina manus vacuificent] "Recte; sed ad rapinam non pertinet jus capiendi res, vel personas hostium. Vid. Jona c.

3. v. 7. §. 8.

Natura ductu agnoscens] "Naturae enim regula est, suum cuique restituendum esse; nec ante aut injuriam, aut peccatum tolli.

A D §. IV.

A » *restitutionem autem tenentur*] Hoc
» verum est si quis fatetur, vel convictus est,
» se justam belli causam non habere. Sed
» quid si talem sibi asserat? Jure naturæ ni-
» hil restituendum est, nisi victus sit.

Alibi] » Sic enim focios, & subditos,
» immo milites quoque teneri ad restitutio-
» nem damnorum, & sumtuum, quin pro
» ratione injustitiæ ad poenam quoque, di-
» xit Auctor *supra* c. 1. §. 3. *Ad.* *infra*
» c. 18. §. 6. Unde cum, qui bello injusto
» promissum exigit, jure naturæ, seu in-
» terno, id nec petere, nec retinere posse,
» ait. *Vid. infra* c. 19. §. 11. n. 2. At di-
» ctum sepius est, supervacuum hanc esse
» questionem durante bello, si uterque cre-
» dit, vel asserit, se justam habere causam.

Belli auctores, sive potestatis jure, &c.]
» Qui bellum geri jussunt.

Sive consilio] » Sine quo alter bellum in-
» justum inchoaturus non fuisset. *Vid. l. 2.*
» c. 17. §. 2.

*De his, scilicet, omnibus, quæ bellum
consequi solent*] » Qui enim causam dat in-
» jurie, causa simul est omnium malorum,
» quæ ex illa injuria sequi possunt: de quo
» late *supra* l. 2. c. 17. §. 12. Ubi exemplis
» rem illustravit Auctor.

Etiamsi de insolitis] » Si extra bellum non
» contigerint

Si quid tale jussissent, aut fuisse]
» Nam causa sunt injuriæ.

*Aut cum impedire possent, non impedi-
runt*] » Immo sufficit in genere, eos fuisse
» Auctores belli: tunc enim tenentur de casu
» bus etiam insolitis, etsi eos nec jussissent,
» nec fuisse, quia sequelæ sunt belli, cu-
» jus auctores sunt.

» Cæterum, *supra* jam diximus, regu-
» lam illam, quod is, qui impedire crimen
» potest, nec prohibet, obligatur, ita gene-
» raliter sumtam veram non esse, sed tan-
» tum si prohibere & potest, & tenetur.

Sic & ducet tenentur] » Nam & hi
» causa sunt injuriæ dum injuriam defen-
» dunt.

Et milites] » *Vid. infr. c. 18. §. 6.*
» *In solidum omnes, qui ad actionem aliquam
convenerunt*] » Quia unus actus est, & u-
» num delictum, pro quo singuli in solidum
» tenentur.

In actibus dividuis] » Tunc enim duo
» diversi sunt actus, duoque delicta. quo-
» rum singula suos tenent auctores. Sic v.
» g. si subditus jura cum hoste communia
» violat, non populus inde tenetur nisi ap-
» probet, sed auctor hujus læsionis.

Cujus ipse causa unica] » Reliqui enim
» injuriæ hujus causi non sunt.

Aut certe inter causas fuit] » Cum forte
» de aliis non conficit.

A D §. V.

D n. bis, qui alios operam navant] » Qua-
» tenus hi teneantur, late explicavimus
» *supra* l. 2. c. 26. §. 2. *seq.*

Si modo in ipsis aliquid habeat culpa]
» Atqui semper aliquod culpæ adhæret tum
» subditis, tum militibus, tum sociis, quia
» causam defendunt, quæ hostis judicio in-
» justa est.

*Ad restitutionem enim sine dolo culpa
sufficit*] » Sufficit enim quod facto ejus
» illicito alteri aliquid abest. *Vid. l. 2. c.*
» 17. §. 20. n. 2.

Sunt qui videntur existimare] Inepta, &
» omni ratione carens hæc est opinio, quam
» Vasquius *Controv. ill. l. 1. c. 9. n. 17.*
» late defendit: tacite enim, ait, consen-
» tire videri bellum gerentes in amissionem
» libertatis, bonorum, &c. indeque nihil
» tam ratum esse naturæ, quam volunta-
» tem domini rem suam in hostem trans-
» ferre volentis.

*Sed nemo suam jactare temere præsentit-
tur*] Vera ratio est, quod jus nostrum in
» alterum non transferatur nisi voluntate
» nostra satis declarata. At tantum abest, bello
» talem voluntatem declarari, ut potius ideo
» suscipiatur ut juri nostra defendamus con-
» tra injuriam alienam. Sane, uterque ait,
» alterum injuria agere, & capere; & hoc
» principio nititur jus postliminii. Si au-
» tem uterque tacite consensisset in amis-
» sionem, postliminio res recipi non posset.

*Et bellum per se longe abest a contradictorem
naturæ*] » Omne enim jus in contractibus
» oritur ex dispositione partium, quæ jus
» in alterum transferunt sua voluntate: at
» jus capiendi bello non ex voluntate oritur,
» sed ex injuria, de qua reparanda læsio
» agit etiam invito altero.

Nec bello implicarentur inviti] » Uti im-
» plicarentur, si de jure inter duos po-
» pulos

• pulos pronunciare vellent. *Vid. sup. c.*
 • 9. §. 4. n. 2. *Et c. 4. §. 4.*

• Sufficiebat introductio externi, de quo di-
 • binimus, dominii] = *Systema Grotii*, & quo
 • sensu externum dominium introductum
 • existimet, explicavimus initio *b. cap.* si-
 • mulque demonstravimus, id merum esse
 • figmentum.

• Quod cum interna obligatione restitutionis
 • potest consistere] = Et si enim gentes cum,
 • qui injuria res hostis sui capir, in posses-
 • sione, & dominio externo defendere te-
 • neantur, id tamen non in pedire, putat,
 • quo minus is, qui cepit, conscientiae du-
 • ctu restituere teneatur. Nos diximus,
 • cum, qui justam causam sibi esse putat,
 • capere posse res hostis; at quaestione
 • de justitia, vel injuria causae, in suspen-
 • so esse.

• Atque ut illi ipsi auctores videntur sta-
 • tuere in jure captivitatibus personarum] = Sen-
 • sus est, quod et si gentes dominium ex-
 • ternum in rebus capris concesserint eis,
 • qui ex injusta causa bellum gerunt, i-
 • dem auctores juris gentium testentur,
 • capta restitui debere ex jure interno.

• Videbantur aut, quia injustum id bellum
 • fuerat] = Auctor igitur putat, Samnites
 • non fuisse obligatos ad restituendum res
 • captas, quarum dominium externum jure
 • gentium acquisiverant; sed ductu con-
 • scientiae id fecisse. At cum tale jus gen-
 • tium, taleque dominium externum nun-
 • quam a gentibus introductum fuerit, di-
 • cendum potius est, Samnites nullo jure
 • capta retinere potuisse, quia injuria ca-
 • pta fuisse, fatebantur. *Vid. Liv. l. 8. c. 39.*
 • *Et l. 9. c. 1.*

• Non dissimile est] = Immo hoc plane huc
 • non quadrat; nam & verum non est,
 • jure gentium voluntario demum ex pacto
 • inaequali jus oriri neque concedi debet,
 • cum, qui plus aequo sibi stipulatus est,
 • ad aequalitatem rem reducere debere.
 • *Vid. l. 2. c. 12. §. 8.*

• Quod ex contractu sine dolo inito jure
 • gentium miscetur facultas quadam cogendi]
 • Auctor ait, jure naturae ex nullo con-
 • tractu, cui esset inaequalitas, jus oriri.
 • *Vid. l. 2. c. 12. §. 8;* jure gentium autem
 • voluntario id mutatum esse, *d. c. 12. §. 26.*
 • Quod refutavimus allegatis locis. Nam
 • jure naturae omnis dispositio de re, licet
 • maxime inaequalis sit, jus tribuit; neque

• jure gentium (quale non datur) haec.
 • nus aliquid mutatum est.

• Nec eo tamen minus qui plus aequo sti-
 • pulatus est, rem ad aequalitatem reducere,
 • *Et c. tenetur*] = Immo jure naturae prout
 • quisque de re sua disponit, ita jus est,
 • licet nulla inter rem, & pretium, sit
 • qualitas, *d. c. 12. §. 12. Et 26.*

A D §. V L

• Si d. rem bello injusto captam ab alio
 • penes se habet, tenetur eam reddere] = Sci-
 • licet, juxta internam justitiam: nam jure
 • illo gentium externo non tantum is, qui
 • bello injusto capir, sed & is, qui cau-
 • sam ab eo habet, defendi in possessione,
 • ex hypothesi Auctoris, debet. *Vid. sup.*
 • *c. 6. §. 2.*

• Nulla causa subest naturaliter justa]
 • Secus igitur si capiens justam sibi esse
 • causam asserat: tunc enim is, qui cau-
 • sam a capiente habet, ejus jure utitur.

• Non consensus ipsius] = Opinionem enim
 • Valqui, quod partes litigantes sibi invi-
 • cem ea, quae caperent, donasse censue-
 • tur, explosimus §. praeced.

• Non inaequum merum] = Quasi res in
 • penam ipsi auferri poterit.

• Non compensatio] = Si scilicet possessor vi-
 • cissim aliquid debet ei, cujus res capta
 • fuit.

• Quia parum liquida fide id gestum ab Im-
 • peratore videbatur] = Cum populus fatca-
 • tur, injustum fuisse bellum, simul fate-
 • tur, injuria omnia capta esse; adeoque
 • jure ea dimittere tenebantur.

• Similiter Placensibus, Et c. reddita liber-
 • tas] = Emilii id non fecit ex conscientia
 • injusti belli; causa enim ejus justissima
 • fuit, quia ob seditionem Phocae ortam
 • oppugnabantur, *Liv. l. 37. c. 9. Et c.*
 • 22: sed ex ratione politica, & in po-
 • nam militum, quia invito duce in eos
 • sevitum fuit, *d. l. 37. c. 32.* Idque po-
 • pulus Romanus postea confirmavit. *Liv.*
 • *l. 38. c. 39.*

• Etiam illa publica] = Non tantum ergo
 • singulis civibus & libertas, & bona, seu
 • jura privata reddita, sed & praeterea tota
 • civitas suis legibus, suoque juri publico
 • restituta fuit.

• Reddito emtoribus pretio restitui sunt in
 • libertate.

libertatem] » Immo nec in hos causa belli
 » iniusta fuit : Ligures enim rebellantur ,
 » *Liv. l. 41. c. 17.* & in Romanos captos
 » sevierunt , c. 18. adeoque bello petiti &
 » victi sunt , indeque merito perditionis poe-
 » nam tulerunt. Quod vero consul , cum
 » se dedidissent , ipsos , & eorum bona sub
 » hasta vendiderit , id merito senatus atrox
 » visum fuit , quia id inconsulto senatu fa-
 » cere non potuit. Uade decreto senatus
 » restitui fuit , non ex necessitate juris ,
 » sed pariter ex ratione politica. *Liv. l. 42.*
 » c. 8. §. 9.

Idem de Abderitis decrevit senatus] » Di-
 » latio petita circa imperata non fuit iusta
 » excidii causa ; adeoque senatus ipse de-
 » clarabat , bellum iniustum fuisse. Verba
 » *Livii l. 43. c. 4.* hæc sunt : *Senatus* (Ab-
 » deritis legati) *ante curiam* . querentesque ,
 » oppidum suum ab *Hortensio expugnatum* ,
 » ac direptum esse ; causam excidii fuisse ur-
 » bi , quod cum centum milia denariorum &
 » tristici 50000. molimur imperaret , spatium
 » petierunt , quo de ea res , & ad *Hostilium*
 » consulem , & Romanum mitterent legatos :
 » vix dum ad consulem se pervenisse , &
 » audisse oppidum expugnatum , Principes se-
 » curi percussos , sub corona ceteros occis-
 »

» *Indigna senatus visa* , &c. & legati duo
 » ad restituendos in libertatem *Abderitas missi* .
 » *Indem mandatum* , ut & *Hostilio consuli* ,
 » & *Hortensio Pratori* monerentur , *senatum* ,
 » *Abderitis iniustum bellum illatum* , *conqui-*
 » *ritque omnes , qui in servitute sunt* , & re-
 » *stitui in libertatem* , *aquam censeret* .

Deducere tantum , quantum domino vale-
 » *bat adipisci desperatam possessionem*] » Quia
 » recuperat possessionem sumptibus alienis ,
 » sine quibus recuperaturus rem non fuisset :
 » locupletior igitur fieret ex re aliena.

Non tenebitur , nisi in quantum censeret
 » *posset locupletior factus*] » Si quis proinde
 » rem ab hoste iniusto emam donaverit
 » alii , vel casu perdidit , ex hypothesi
 » Auctoris non tenetur restituere , quia te-
 » netur saltem ut possessor rei alienæ : quæ
 » obligatio cessat , ubi possidere desit. Se-
 » cus si eam rem vendidit , vel in osos suos
 » alio modo vertit : tunc enim possidet ius
 » alienum ; ultra suum habet , quod ei
 » cujus est , restitui debet. *Vide late supra*
 » *l. 2. c. 10. §. 9.* Quod facile concedimus ,
 » si ex ipsa confessione capientis injuria
 » rem captam esse appareat : focus si capientis
 » asserit , se jure cepisse.

C A P U T . X I .

Temperamentum circa jus interficiendi in bello iusto.

- I. In bello iusto a⁷m quosdam inter-
na iustitia carere ; quod exponitur :
- II. Interfici qui possunt secundum iusti-
tiam internam.
- III. Ob infortunium neminem recte in-
terfici , ut qui coacti partes sequun-
tur :
- IV. Nec ob culpam mediam inter in-
fortunium , & dolum : cuius na-
tura explicatur.
- V. Distinguendos auctores belli ab his ,
qui sequuntur.
- VI. In ipsis auctoribus distinguendos cau-
sas probabiles ab improbabilibus.
- VII. Etiam mortem meritis hostibus sæ-
pe penam recte condonari.
- VIII. Cavendum , quantum fieri potest ,
ne innocentes , etiam præter pro-
positionem , occidantur.
- IX. Puervi semper parcendum : feminis ,
nisi quid gravius admiserint : &
senibus.
- X. Parcendum & his , qui sacra , aut
literas tantum curant :
- XI. Et agricolis :
- XII. Et mercatoribus , ac similibus :
- XIII. Et captis.
- XIV. Recipiendos , qui dedere se vo-
lunt ,

- hant, sub æquis conditionibus.
 XV. Parendum est hiis, qui sine conditione se dediderunt.
 XVI. Hæc ita vera, nisi grave delictum antecesserit: quod quomodo accipiendum.

- XVII. Delinquentibus ob multitudinem ræde parci.
 XVIII. Non occidendos obsides, nisi ipsi deliquerint.
 XIX. Abstinentiam ab omni dimicatione inuili.

* L. I. Sed + nec in bello iusto admittendum est, quod dicitur,

* + Omnia dat, qui iusta negat.

a Tacitus, Phars.
 I. 349.
 b Off. I.
 c 11.
 d Off. II. 8.
 e Il. de Clem. cap.
 f Pag. 94.
 Tom. II.

Melius b Cicero: + Sunt quadam officia etiam adversus eos servanda, a quibus injuriam acceperis. a + Est enim ulciscendi, et puniendi modus. Idem c laudat vetera Romanorum tempora, + cum exitus bellorum erant 3 aut mites, aut necessarii. Crudeles vocat d Seneca, qui puniendi causam habent, + modum non habent. Aristides Leuctrica e prima: ἐν γὰρ, ἐν ἡ ἀμνηστίας αἰώνιος ἀδικῶν καὶ τῇ αἰσ τὰς τιμὰς ἀνταποδοῖ, πρὸς τ' ἀδικήματα τῶν ἑστῶν, δεύτης ἀρχὴ παύει. Possunt sane, possunt etiam, qui se vindicant, + iniusti esse si modum excedant. Nam est qui in puniendo progreditur ad id, quod iniquum est, + secundum est injuria auctor. Sic, f Ovidio iudice, rex quidam

f De Ponto, I. Eleg.
 VIII. 19,
 20.
 g Pag. 1.
 291. B. Ed.
 H. Steph.
 b Pag. 77.
 A. Tom.
 XI.

cade nocentum

Se nimis ulciscens exstitit ipse nocens.

2. Plataenses in Ilocratea g oratione quaerunt: si δίκαιος ἔστω ὁ κτλ. ταῦτα τὰς ἡλικίας αἰσ τὴν ἀνίμω ἢ διὰ τὰς πεινῶν τὰς τιμὰς; aut æquum sit, + ob tantilla peccata tam graves, et iniquas penas exigere? Idem ille Aristides b secunda

G R O T I U S.

a Est enim ulciscendi, et puniendi modus]
 Vide quæ supra lib. II, cap. XX. §. 2, & 28. & loca Augustini de Christianorum in ipsi bellis benevolentia, quæ modo produximus. Aristoteles politicorum V, cap. 6. narrat, asperiores quæo penas exactas Thebis, & Hæcæta, τῶν πολεμικῶν, factionis studio. Et Thucydides III. Τιμὰς μείζονας, ἢ μὲν τὴν δίκαιον. penas iuste majores. (Cap. 82.) Tacitus III. annalium: Pompejus gravior revocidâ, quam delicta exat. (Cap. 28.) Idem eodem libro (Cap. 24.) Augustum culpâ, quod in puniendis adulteris elementiam majorum, suæque ipse leges egressus sit. Juvenalis (Sat. X. vers. 314, & seqq.)

emigit autem

Interdum ille dolor plus, quam lex ulla dolori concepit.

Quintilianus: non nisi ab ultimo periclitio exigatur pena: tunc hominem. (Id est, à calaveris. Declamatio VI. Cap. 10. p. 137. Edit. Burm.)

M. Antoninus Imperator, referente Fulcentio vita Cassii, (Cap. II.) ad senatum scribens, ne aut proscriptio graecior sit, aut pona crudelior. Aufeminus (Cupid. crucif. p. 93, 94.)

vindictæ major

Crinim visa suo est.

Ammianus libro XXVI. sevitum est in milites acrim, quem errata fugitaverant, vel delicta. (Cap. 10.) Similis est apud Agatham locus libro III. (Lib. IV. Cap. 6.)

G A R O N O V I L.

1 Omnia dat] Efficit, ut nihil non licet in invitum, qui, quod in volentem licere debet, recusat.

2 Quadam officio] Sunt quadam humaniter, & benigne agenda.

3 Aut mites, aut necessarii] Aut parcebatur victis, aut non occidebantur, duritervæ trahebantur, nisi quibus ob graves causas parci acquirat.

G R O -

cunda pro pace : *μὴ τοὺς ἀλλ' ἴσαν αὐτοῖς τιμωρίσθαι, ἐκαστὸν, ἀλλ' ὅς τις ὄντας, ἢ τίνος ὄντος αὐτοῖς ἢ τὸ μίσην τῆς τιμωρίας* non hoc tantum respicite, quas ob causas punire sitis exanimi, sed & * qui sint, de quibus solum sit pena, & qui nos ipsi, * & quis iustus puniarum modus. Laudatur Proportio Minos (Lib. III. Eleg. XVII. 28.)

Victor erat quamvis, b + equus in hoste fuit.

Sed & Ovidio, (Metam. VIII, 101.)

*leges capti iustissimus auctor
Hostibus imposuit.*

II. * Quando autem iusta sit interfectio (inde enim nobis incipendum est) in bello iusto secundum iustitiam internam, quando non sit, + ex iis intelligi potest, quæ capite huius libri nobis explicata sunt. Interfici enim aliquem contingit ex proposito, aut citra propositum. + Ex proposito iuste interfici nemo potest, nisi aut in poenam iustam, + aut quatenus ^c absque eo vitam, & res nostras tueri non possumus : ⁴³ quamquam illud ipsum ob res caducas hominem occidere, etiam si + a iustitia (stricte dicta non abeat, + a charitatis tamen lege discedit. Poena vero iusta ut sit, + opus est ut ipse, qui interficitur, deliquerit, + & quidem tantum, quod apud æquum iudicem mortis supplicio possit vindicari : qua de re eo nunc minus differemus, quia quicquid ejus sciri oportet, + satis explicatum arbitramur capite de poenis.

a Viri. & jure belli n. 36. c

III. 1. + Supra 7 cum de supplicibus ageremus (sunt autem + ut in pace, ita & in bello supplices,) + discrevimus *ἀνέχουκα ἢ ἀδίκουκα*, infortunium, & injuriam. Gylippus eo, + quem ibi citare cepimus, Diodori Siculi ^b loco querit, * utra in classe Athenienses poni debeant, infortunatorum, an injustorum : & + pro infortunatis habendos negat, qui ultro nulla laceffiti injuria Syracusanis bellum intulissent : unde infert, cum sponte bellum susceperint, + ferenda quoque ab ipsis belli mala. Infortunatorum exemplum sunt illi, + qui ⁹ non hostili animo apud hostes sunt, + quales Athenienses temporibus Mithridaticis, de quibus sic loquitur Velle-

b Biblioth. XIII, 29.

GROTIUS

b Aequus in hoste fuit] Ovidium tristium I, elegia 8, (vers. 35.)

Est etiam in miseris pietas, Est in hoste probatur.

GRONOVII.

4 Qui sint, de quibus] Possunt enim aut aliis rebus laudati, aut bene olim de nobis meriti esse. Florus de Ætolis 2, 9. Memineramus auxilii, sic placuit ignorare.

5 Qui nos ipsi] Casus apud Sallust. Catil. 51. magis, quid se dignum foret, quam quid in illos fieri jure possit, querebant. item : Sententia ejus non crudelis (quid enim in tales homines crudele fieri potest ?) sed aliena a republica nostra videtur.

6 Absque eo] Nisi ille de medio tollatur, aut interficiatur.

7 Supra cum] 2, 21. 5.

8 Ultra in classe poni] Utro numero, vel loco haberi.

9 Non hostili animo] Inter hostes morantur non infecti nobis, neque sponte nocituri.

ptos occidere, servos praefertim, + qui non sua voluntate bellum gerunt. Placens in dicta oratione ^a apud Isocratem: οὐ γὰρ ἐχόντες, ἀλλ' ἀναγκασθέντες ^a Pag. 299. A. vid. sup. §. 1. n. 2. Idem ^b de Græcis aliis: τοὺς εὐμαρὲς μὲν ἐκείνους ἀναγκασθέντες ἀναγκάζοντες, ταῖς δὲ ἐκείνων μετ' οὐκ ἔχον: illorum (Lacedæmoniorum) partes corpore sequi cogeantur, animo vobiscum erant. Herodotus ^c de Phocensibus dixerat: ἐκείνων οὐκ ἐκείνους, ἀλλ' οὐκ ἀναγκάζουσιν. Mediorum partes sequebantur, non sponte, sed vi necessitatis. Zeltis, ut Arrianus ^d narrat, pepercit Alexander, ἔτι πρὶς ^d Lib. I. Cap. 17. ἢ καὶ ἑνὶ τῶν συγγράμματος συγκαταστήσαι τοὺς βασιλέας, quod coacti fuissent militare in partibus barbarorum. Nicolaus Syracusanus apud ^e Diodorum in oratione pro captivis: οἱ εὐμαρῶν ἐπὶ τοῖς περὶ τούτων ὑπάρχοντες βλαπτόντες, ἀναγκασθέντες συγκαταστήσαντες ἀλλήλους ἀναγκάζοντες ἑκάστους ἐπὶ τῶν περὶ τούτων ἀναγκάζοντες, τοὺς ἀναγκάζοντες ἀναγκάζοντες ἀλλήλους ἀλλήλους, socii vi imperantium adacti sunt militare: quare, sicut par est eos puniri, qui data opera injuriam inferunt, ita æquum est ignosci hiis, qui prater voluntatem suam peccant. Sic & apud ^f Livium Syracusani Romanis se purgantes ajunt, + se metu, ac fraude turbatis, pacem oppressam. + Similem ob causam Antigonus bellum ^g se cum Cleomene, non cum Spartanis habuisse, dicebat. ^g Lib. XXV. c. 29. ^g Justinum lib. XXVIII. c. 4.

IV. 1. Sed notandum est, + inter ¹⁵ plenam injuriam, & ¹⁶ merum infortunium, medium sæpe aliquid intercedere, quod ex utroque quasi confectum sit, ita ut actio + neque mere scientis, & volentis, + neque mere aut ignorantis, aut inviti, dici possit.

2. Aristoteles huic generi nomen posuit ἀμάρτυμα, latine ¹⁷ + culpam aliquam liceat dicere. Sic enim ille moralium libro quinto, capite decimo: *Forum, quæ sponte facimus, alia facinus + deliberato, alia + non deliberato. Deliberato fieri dicuntur, quæ præcænte consultatione quadam animi sunt, quæ vero aliter, indeliberato. Cum ergo damni datio tribus modis in hominum societate contingat, + ea, quæ ab ignorantia procedit, (cc) infortunium dicitur, ut, si quis egeris quippiam, non in quem existimabat, aut quod non putabat, aut non quo putabat modo, aut non tali fine: ut si quis se ferire non hoc instrumento, non hunc hominem, aut non hujus rei causa credidit: sed evenit quod ipse non proposuerat sibi: puta vellicare voluit, non vulnerare, aut non huic, non hoc modo. + Ergo si ita præter id, quod expectari potius, damnum detur, eris infortunium. At + si ita, ut expectari, ac provideri aliquo modo potuerit, sed non improbo animo, culpa eris aliqua: non culpa affixus est, qui ¹⁸ in se habes agendi principium: ¹⁹ qui vero extra,*

G R O N O V I I.

¹⁵ *Plenam injuriam*] Cui dolus, & culpa operis inest.

¹⁶ *Merum infortunium*] Cui nec dolus, nec culpa subest.

¹⁷ *Culpam aliquam*] Erratum.

¹⁸ *Qui in se habet*] Quam solum ipsius con-

silium, & voluntas malefica incitavit ad nocendum alteri.

¹⁹ *Qui vero extra*] Qui sine consilio, & voluntate lædendi, aliud agens, inque aliud intentus, lædit tamen.

(cc) Immo culpa aliqua: est enim heic in Græco, ἀμάρτυμα. J. B.

*ira, infelix. At quoties quis id, quod facit, ²⁰ sciens facit, non tamen deliberato-
fandum est, a se esse injuriam: ut quae facere homines solent per iracundiam, &
perturbationes saniles aut naturales, aut necessarias. nam qui ira commoti lo-
quuntur, & culpam admittunt, ab injuria non vacant; ²¹ neque tamen in-
justi, aut improbi dicuntur: at si quis ²² idem consulto admittit, is vero
improbus, & injustus recte nominabitur.*

3. Merito igitur, quæ per iram fiunt, censentur * non ex provoco fieri. * non enim incipit is, qui ex ira quid facit, * sed is, qui iram provocavit: atque eo fit, ut sepe in iudiciis verum ejusmodi ²³ non faciunt, sed legitimum fiat questio; nascitur enim ira ex eo, ²⁴ * quod quis injuriöse factum exhibuit. Non ergo sicut in contrariis, an hoc factum sit, disputant: ibi enim, nisi ²⁵ quæ intercesserit oblitio, omnino altera partium improba est, quæ fidei non implet: sed, an iuste factum sit, quod factum est, exquiri volunt. At qui prior struxit insidias, nihil ignorans fecit: quare non mirum ²⁶ si alter sibi injuriam factam putat, ²⁷ alter non putat. . . Est tamen ut ²⁸ qui tali ex causa laedit, iniustus quæsi debeat, si nempe aequalitatis, aut proportionis normam excedat, conseri ponitur. Sic iustus est, qui deliberato iuste agit: aliqui iuste agere potest aliquis sponte tantum, non ²⁹ deliberato.

4. Ceterum eorum, quæ non sponte fiunt, alia venia digna sunt, alia minus. ^d Venia digna, quæ non ab ignorantibus modo, sed ^e et ^f ob ignorantiam fiunt. At si qua ab ignorantibus admittantur, ^g nec tamen per ignorantiam, sed tali animi morbo, qui communes humane nature fines excedat, non digna sunt quibus ignoscatur. Locum sane egregium, et usus maximi integrum latine posui, quia minus recte verti, ideoque nec satis intellegi solet.

5. Michael Ephesius eum locum interpretans, ejus, 30 + quod a expectari non potuit, exemplum ponit in eo, qui fores aperiens patrem h-

G R O T : 1.

& Venia digna, qua non ab ignorantibus modo,
 sed et ab ignorantibus finit.) Dionysius Halicarnasensis libro I. (Cap. 58.) ἀπὸ τῶν ἀγνοούντων
 αἰσὶν τοὺ ἀνέγνωτον quod non sponite sit, omne di-
 gnitas venia. Procopius Gothicorum III. τῶν
 μὴ ἀνέγνωτον τοὺ πῶδας, ἢ πελαγονίαν ἀγνοίαν,
 ἢ λῆδιν ἐπεσπῶνται τοὺς, τῶν αἰσὶν τοὺς τοὺς
 διὰ τὴν πῶδα τῶν ἀγνοούντων ἰσχυρὰ, καὶ αἰσὶν
 μολεῖται finit, sive quod occupaverit eos ignorantia,
 sive quod odioris supereminet aliqua, hic etiam
 ipse, qui mole finit possit, aequum est veniam
 dare. (Cap. 9.)

G R O N O V I L L E

20 *Scienti facit, non tamen*] Qui aliunde subito impellitur, priusquam providere possit, & prospicere, quale sit, quod agit, etsi volens id agat.

21. *Injusti, aut improbi*] Tacitus de Germania 25. *Verberare servum, ac vinculis, & opere*

23 Confulto] Non subito animi metu impulsus.

23 *Non facti*] Disputetur, non utrum factum sit, nec ne, sed utrum per leges licuerit, nec ne.

24 *Quod quis iniuriose*] Atque eo jus sibi
datum contra offendendi.

25 *Qua intercesserit*] Nisi cui exciderit e
memoria, quid facere debeat.

26 Si *alter sibi*] Ille, cui struere sunt in-
fidie.

27 *Alter non*] Ille, cui non impletum est promissum, quia id, qui facere debuit, oblitus est.

28 *Ob ignorantiam*] Quæ scire, aut cogitare
quis non potuit.

39 *Nec tamen per ignorantiam*] Et tamen hujusmodi, ut sensus communis ea evenire posse cuique dictet.

30 *Quod expectari*] Quod factum est non modo ab ignorante, sed etiam ob ignorantiam.

fit, aut ⁺ in loco solitario jaculando se exercens aliquem vulneravit. Ejus, quod prævideri potuit, sed sine dolo, ⁺ in eo, qui jaculatus est ³¹ in via publica. Idem scriptor necessitatis exemplum ponit in eo, ⁺ qui fame, aut siti adigitur, ut quid faciat: ⁺ perturbacionum naturalium in amore, dolore, metu. Per ignorantiam fieri, ^{ait}, ubi factum ignoratur, ⁺ ³² si quis mulierem nesciat nuptam. ⁺ Ab ignorante ³³ non per ignorantiam, ubi jus ignoratur. ⁺ Jus autem ignorari interdum excusabiliter, interdum inexcusabiliter: ⁺ quæ cum ^a Jurisconsultorum dictis optime congruunt. Est ejusdem Aristotelis locus huic non dissimilis libro ^b de arte oratoria: *equitas imperat, ne pari loco habeamus injurias, & culpa, neque item culpa, & infortunia.* Infortunia autem sunt, quæ nec provideri potuerunt, nec improbo animo admittuntur: culpe, quæ provideri potuerant, non tamen improbo animo sunt: injuriæ, quæ ^c *destinato, & animo improbo.* ⁺ Tria hæc notarunt veteres, & in illo Homeri versu de Achille Iliados ^a postremo:

a D. *de juris, & facti ign.*
b Lib. L
c. 13.

c *Pres.*
157. 116.

Οὐτὶ γὰρ ἐς ἀέρας, ἢ ἄνευτο, ἢ ἀνέμῳ.

Non ignara illi, male provida, nec mala mens est.

6. Similis est divisio apud ^d Marcianum: *delinquitur aut proposito, aut impetu, aut casu.* proposito delinquant latrones, ³⁴ qui factionem habent: impetu autem, cum per ebrietatem ad manus, aut ad ferrum venit: casu vero, cum in venando telum in feram missum hominem interfecit. Duo illa, quæ proposito, & impetu fiunt, hunc in modum distinguit Cicero: ^e *Sed in omni injuria periculum interest, utrum perturbacione aliqua animi, quæ plerumque brevis est, & ad tempus, an consulto, & cogitato fiat injuria.* ⁺ Leviora enim sunt quæ repentino aliquo motu accidunt, quam ea, quæ meditata, & preparata inferuntur. ^f Philo autem in legum specialium explicatione sic ait: *ἡμῖν τὸν πᾶσι δὲ νόμον αὐτὸν τῆς δικαιοσύνης μὴ ἀνεκτρέψωμεν ἐκ μακροῦ χρόνου: 35 dimidiatum esse facinus, ubi non antecessit longa animi deliberatio.*

^d L. II.
§. 2. D.
de panis.

^e De off.
l. c. h.

7. Cujus

GROVIL.

GRONOVIL.

^c Utrum perturbacione aliqua animi, quæ plerumque brevis est, & ad tempus, an consulto, & cogitato fiat injuria [Seneca de Ira I, 16. Dimittit sapere, si intelligit, non ex alto venire nequitiam, sed summo, quod ajunt, animo inherere. Deinde: nonnunquam magna scelera levius, quam minora commisit, si illa lapsu, non crudelitatis commissis sunt, hic inest latens, & aperta, & invocata calliditas. Idem delictum in duobus non eodem modo afficit, si alter per negligentiam admisit, alter curavit, ut nocens esset, f. Philo] Lib. II. specialium legum. (Pag. 791. B. Ed. Paris.)

³¹ In via publica] Nam quia in ea ut plurimum observantur homines, facile unicuique succurrit, etsi nunc nemo appareat, repente intervenire posse, qui laedat.

³² Si quis mulierem] Quam sollicitat, aut ejus tentat pedicetiam.

³³ Non per ignorantiam] Qui sciens facit, quod nescit jus esse non facere.

³⁴ Qui factionem habent] Manipulum forum, ut loquitur *Trentinus*: qui cœserunt conjuratione facta.

³⁵ Dimidiatum est] Dimidia parte defectum.

7. Cujus generis ea præcipue sunt, & quæ necessitas si non defendit, tamen excusat. Nam ut Demosthenes ait in ^a Aristocratem, αἱ ἀναγκαῖαι χρεῖν τὰς τῷ τι πρακτικόν, & μὴ, λογισμῶς ἀναγκάσειν ἀπικνεῖς. ὥς ἂν πάντα ταῦτα ἀνέχῃ. λογισθῶν δὲ τὸν ἀδικῶντα ἐπιτάσσοντα^a necessitatis impulsus auferunt dijudicationem^a de eo, quod agendum, vel non agendum est: quare non nimis rigide expendenda hæc sunt ab æquis rerum arbitriū. Qui sensus etiam latius ab eodem exprimitur in oratione ^b de falso testimonio adversus Stephanum. Thucydides libro ^c quarto:

^b Pag.
c16. B.
^c Cap. 58.

πάν ὃ εἰκὸς ἵσταν τῷ πάλιν ἢ δι᾽ ἑτέρι κατηγόμενοι ἐξυγνώμην τὴν γίνεσθαι ἢ πρὸς τὸ θεῶν ἢ γὰρ τῶν ἀνθρώπων ἀμαρτυμάτων καταβυλὴν ὡς αὐτὸς βουμῶς. παραποιῶναι τι ἐπὶ τῶν μὴ ἀνέγκη κακῶς ἐννομεῖσθαι, ἢ ἂν, ἐπὶ τοῖς ἀπὸ τῶν ἐμφυμῶν τι τοῖς μάλιστα^a credibile esse, ^b + apud Deum quoque paratam esse veniam his, qui bello, aut qua simili necessitate tracti aliquid admittunt: nam & Deorum altaria perfurgium patere culpis non voluntariis: & injusitiam eis adscribi, qui ultro mali sunt, non his, quos ad audendum res extreme impellunt. Cærites apud Livium ^d ad Romanos: 36 + ne appellare consilium, qua vi, ac necessitate appellanda esset. + Justinus ^e factum Proclesium, tametsi omnes execrarentur propter sacrilegium, plus tamen invidia Thebanis, a quibus ad hanc necessitatem compulsi fuerant, quam ipsis intulis. Sic, & Iocrate iudice, qui 37 + salutis causa prædatur,

^d Lib.
VII. c. 20.
^e Lib.
VIII. c. 1.

^f Tom. II.
p. 145. C.
^g Pta. Sa-
phist. Lib.
II. C. 15.
§. 2. pag.
596. Ed.
Olear.

ἔχειν σέβηματα τῶν ἀδικῶν τὸν ἀνέγκον, habet necessitatem injuria velamentum. Aristides ^f Leuctrica secunda: αἱ δικασταὶ τῶν καὶ μὴ ἀδικησάντων ἰσοῦνται τοῖς ἀδικησάντων. 38 + difficilia tempora excusationem aliquam dant descendentibus. De Melle-
niis accusatis, quod ab Athenis exules non recepissent, ita & Philostratus: ἡ ἀπολογία κατὰ ἐξυγνώμην ἵσταται, τὸν Ἀλέξανδρον προειρημένον ἢ τὸν ἐν αὐτῷ φθόνον, ἢ μὴδ
ἵ

GROTII.

2. Quæ necessitas, si non defendit, tamen excusat] Hæc quæ supra lib. II cap. XX. §. 29. & hoc capite supra §. 3. Samii apud Thucydidem libro III. Alcidae Lacedæmonio, cum captivus Chios occideret, hæc dicunt: ἡ καλὴ τῶν Ἑλλήνων ἀποφύγει αὐτόν, ὅς ἀνέγκας ἀπέδωκεν, ὅτι χρεῖς ἀνταναίμεται, ὅτι πάλιν, Ἀθηναίων δὲ οὐκ ἀνέγκας ἐνέμαχας non recte tunc se dicere venisse ad liberandum Græciam, qui homini interfeceret nec manibus ipsi contrarios, nec animo infestos, Atheniensium quidem socios, sed necessitate adfectos. (Cap. 32.) Obysophomus de providentia V. ἢ ἔχθρῳ μὴ ἢ πάλιν τοῖς αὐτοῖς πάλιν ἵεσαι συγγνώμην, ἵεσαι ἀναίμεται ἢ μὴ βουλόμενοι πράττειν τι τῶν κακῶν ταῦτων κατὰς νόμον ἢ ἐν ἐνίμῳ θύμῳ, & hostes hostium ignoscere, ubi hosti, ac contra voluntatem aliquod in ipso quomodo grave patitur. (Tom. VI. pag. 877. Ed. Eton. Sessil.) Mithriani apud Appianum III γὰρ πλείονα σπουδαίοντες, ἵεσαι τὸ δοῦναι, εἰς τὸ ἀντιδικῶσαι, διαβῶν ἢ τῷ δικῶ, ἢ μὴ παύσασθαι τοῖς φθόνος ἢ συγγνώμης πάλιν ἵεσαι ἐνίκαι ἐνίκαι plurimum perperis injuriis ita trahi essent ad voluntatem barbare suae impetu, cunctantes non o-

mnino indignos esse, quibus ignosceretur, porce-
returque. (Lib. IV. Cap. 6.)

^h Apud Deum quæ paratam esse veniam] Deuteronomio XXII, 26. Mosi Mamonides Du-
dore habitatum III, 41.

GRONOVII.

36 Appellare consilium] Quod ab se minus recte administratum videretur, ne dicentem con-
silio, aut de industria factum.

37 Salutis causa prædatur] Quia receptum alibi non habet, ut majores nostri, qui Eriam ceperant. (Locus hic ab Autore, tanquam ex Ilocrate, adlatas, est Periphrasis, de AbR. Lib. II. pag. 291, 293. Edit. Lugd. J. B.)

38 Difficilia tempora] Periculum præsens ab hoste, & desperatio auxilii a sociis, aut suo principe.

39 Igitur] Verbum hoc respicit, quos rhetores vocant in genere causarum juridiciali status: est autem status, quæstio, quæ ex prima intentione scilicet, & depensatione rei nascitur. Inter illos est status qualitatit, sub quo rationalis assumptus dividitur in comparisonem, relationem, remotionem, concessionem; concessio sub se habet purgationem, & deprecationem.

GRO-

+ Si ⁴¹ fors seva premit miseros, sed proxima culpa,
 + ⁴² Hos variis mens ipsa modis agit, & sua carpunt
 Facta viros refides.

V. Quod mones + Themistius = + distinguendos, qui auctores belli fuerunt, ab his, qui alios ducentes secuti sunt, ejus passim exempla in historiis existant. Narrat Herodotus, a Græcos penas summis de his, qui Thebanis ad Medos deficiendi auctores fuerant. Sic Ardeæ principes seditionis securi percussi, narrante b Livio. Eodem auctore, c Valerius Lævinus, Agrigento capto, qui capita verum erant virginis casus securi percussit: catervis, prædamque vendidit. Idem d alibi: Atella, Calasiæque in deditionem acceptæ: ibi quoque in eos, ⁴³ qui capita verum erant, annuadversum. Rursum e alibi: quoniam defectionis auctores meritis penas a Diis immortalibus, & a vobis habent P. C. quid placeat de innocia multitudine fieri? tandem (dd) ignotum est illis, & civitas data. nimirum, ut idem f alibi loquitur, ut, unde orta culpa esset, ibi poena consisteret. Laudatur apud Euripidem g Eteocles Argivus, quia

Culpam ferebat semper illo iudice
 Reus ipse: non urbi patria, quæ ⁴⁴ passum mali
 Receptor ergo sustinet calumniam.

Et Athenienses, ut b Thucydides narrat, poenituit decreti adversus Mitylenæos, πῶλον ἔσαν διαβήσαντες μᾶλλον ἢ τὰς νικίας, ut totam civitatem potius, quam solos defectionis auctores interficerent. Narratur & Diodoro i Demetrius, capitis Thebis, decem solos interfecisse auctores defectionis.

VI. I. Sed in ipsis quoque belli auctoribus a distinguendæ causæ: sunt enim quædam non iustæ quidem, + sed tamen tales, ut non improbis ⁴⁵ possint imponere. Scriptor l ad Herennium deprecationis causam æquissimam hanc ponit, si quis, quæ peccavit, non odio, neque crudelitate. sed officio, & recto studio commotus fecerit. Sapiens m Senecæ hostes dimittet salvos, aliquando etiam laudatos, si honestis causis pro fide, pro federe, pro libertate in bellum accincti sint. Apud n Livium o petunt erroris veniam Cærites, quod fuerint auxilio consanguineis. ⁴⁷ + Phocensibus, ⁴⁸ + Chal-

G R O T I I

m Distinguendos, qui auctores belli fuerunt]
 Vide Gallium lib. II, de pace publica, cap. 9. num. 18.

n Petunt erroris veniam] Ignosci debere interdum armis superato rectori iustum quid sit ignorant] Ex Horatio transiit Antonianus in librum XXX. (Cap. 8.)

(dd) Hæc debebant alio caractere edi, quævis & in prima Editione ita exstant: neque enim verba sunt L. I. V. I. I., sed Auctoris nostri. Historicus, in fine demum Capitis sequentis, narrat, ex auctoritate Patrum, istum ad Populum esse, ut Privernatibus civitatem daretur. Cap. 21. num. 10. J. B.

G R O N O V I I.

⁴¹ Si fors seva] Leg. fors, si per infortunium patratum, quod parum distat a scelere.

⁴² Hoc mens ipsa] Hi conscientie tormenta patientur.

⁴³ Qui capita] Qui rempublicam in manu habuerant, & in eis erant.

⁴⁴ Passum mali] Vulgi iudicio, & perperam infamari solet ob improbum principem.

⁴⁵ Possunt imponere] Pro iustis agnosci, & eos fallere.

⁴⁶ Apud Livium lib. VII.] 19. & 20.

⁴⁷ Phocensibus] Immo Turquinisibus in Etruria: unde namque Phocenses Cerithibus cognati? (Vitiola interpunctio, quæ hæcenus fuerat in omnibus

a Collap.
 seu Lib. IX.

b. 85.

c Lib. IV.

e. 10.

f Lib.

XXVI. c.

d Ibid. c.

e. 16.

f Lib.

VIII. c. 20.

g Lib.

XXVIII. c.

26.

h Supplic.

verf. 878.

i Seqq.

j Lib. III.

k. 36.

l Frogm.

m Lib. XXI.

n Ech. 10.

o Vid. de

jure belli

n. 59.

p Lib. II.

q. 17.

r Lib. II.

de Clem.

c. 7.

s Lib.

VII. c. 20.

VII. 1. Etiam * ubi iustitia hoc non exigit, sepe tamen convenit bonitati, † convenit modestiæ, convenit animo excello. Ignoscendo auxisse populi Romani magnitudinem, ait † Sallustius. Taciti † est: quanta pervicacia in hostem, tanta beneficentia adversus supplices utendum. At † Seneca: ferarum, nec generosarum quidem, † permordere, † † urgere abjectos. Elephantæ, leonæque transeunt quæ † impulerunt. Sepe opportunum est illud Maronis, (Æneid. X, §28.)

* Fragm.
1, 13.
† Ann.
XII, 20.
‡ De
Clem. 1,
cap. 5.

Non hic victoria Tencrum
Vertitur, † aut anima una dabit discrimina tanta.

‡ Cap. 16.

2. Est in eam rem insignis locus in libro † quarto 60 ad Herennium: bene majores nostri hoc comparaverunt, ut neminem regem, quem armis cepissent, vita privarent. Quid ita? quia, quam nobis facultatem fortuna dedisset, iniquum erat in eorum supplicio confundere, quos eadem fortuna paulo ante in amplissimo statu collocarat. Quid quod exercitum contra duxit? desino meminisse. Quid ita? quis viri fortis est, 61 qui de victoria contendat, eos hostes putare: qui vili sunt, 62 eos homines judicare; ut possit 63 bellum fortitudo minuire, pacem humanitas angere. At ille si vicisset, 64 num idem fecisset? non profecto tam sapiens fuisset. 65 quid igitur ei parvis? quia 66 talenti stultitiam continere, non imitari consuevi. Si de Romanis hoc accipias (incertum enim hoc, cum & peregrinis, & scitis argumentis utatur is scriptor) adversa fronte pugnat cum eo, quod habemus in 67 panegyrico, † qui dictus est Constantino Constantii filio: cautior licet sit qui devictos habet per veniam perduelles, fortior tamen est 68 qui calcas iratos. Renovasti, Imperator, veterem illam Romani imperii fiduciam, quæ de captis hostium ducibus vindictam morte sumebat. Tunc enim captivi reges, cum a portis usque ad forum triumphantium curru honestassent, simulatque in capitoliun currum siletere cæperat Imperator, abrepti in carcere necabantur unus pro scipso Paulo, qui sedentem se acceperat deprecante (legens: 69 unus Perjens ipso Paulo, qui dederentem se acceperat, † deprecante) legens

† Eumenii, Paneg.
VI. c. 10.
Ed. Cr.

† Vide
Plut. Paul.
Eumenio.
pag. 274.

G R O T I I.

* Convenit modestiæ] Rex Theodericus apud Cassiodorum II, 41. illi mihi felicitas bella præveniant, quæ moderate sine periculis sunt; et enim vincit assidue, qui novit omnia temperare.

G R O N O V I I.

57 Permordere] Usque, & usque morficare, perhisteri in mordendo jam jacentes, & impotentes repugnandi.

58 Impulerunt] De statu deturbantur, prostraverunt, deiecerunt.

59 Animus unus dabit] Unius cædes momentum faciet.

60 Ad Herennium] C. 16.

61 Qui de victoria contendat] Qui armati resistant, in eos hostilia moliri.

62 Eos homines] Dignos veniam, & elementis.

63 Bellum] Metum, periculum, vim ex bello.

64 Num idem] Numquid peperisset tibi?

65 Quid igitur] Ante hac verba, omissa est: non profecto tam sapiens fuisset. (Quod & nos restitimus. J. B.)

66 Talium stultitiam] Qua forsitan ille usus esset, immoderate se gerendo in victoria.

67 Panegyrico] Qui novus est in ordine, & adscribitur Eumenio cap. 10.

68 Qui calcas iratos] Forte, stratos, cui non est necesse quicquam fuere in hostis adulationem, sed in dubios belli exitus lenocinia quærere, ut loquitur Justus, II, 12. sed qui potest per fiduciam virtutis, & fortune, submissis insultare.

69 Unus Perjens ipso Paulo, qui dederentem se acceperat, deprecante] Seta: sic enim jam Gruterus edidit a. 1607.

G R O -

legem illius severitatis evasit: ceteri in vinculis * luce privati alii regibus dedere documentum, ut mallet amicitiam colere Romanorum, quam exasperare iustitiam. Sed & hic 70 nimis laxe. Dicit quidem Iosephus idem de severitate Romanorum in historia interfecti Simonis Barjoræ: sed * de ducibus loquitur, qualis * Pontius Samnis, non de his, quibus regium esset nomen. Verborum sensus latine sic habet: * finis triumphi erat, postquam ad Capitolium Jovis ædem erat perventum: nam ibi expectare Imperatores mos antiquus patria jubebat, donec nuntiata esset mors hostium duci. I. erat Simon Joræ filius, qui inter captivos in triumpho ducebatur: is tunc in-
 jecto laqueo 71 in forum trahitur, verberantibus insuper ipsum custodibus. Nam eo in loco mos est Romanis supplicium finire de damnatis ob noxia capitales. Hic ubi vitam finisse nuntiatus est, secuta sunt fausta omnia, deinde sacrificia. Idem ferme dicit Cicero * Verrina de suppliciis.

* Rel.
 Jud. Lib.
 VII. Cap.
 §. 6. di-
 vis. Hæd.

b Cap. 26.

3. De ducibus passim exempla existant: de regibus aliqua, ut a 72 de Aristonico, 73 Jugurtha, 74 Artabafdo: sed tamen præter 75 Persea & 76 Syphax, 77 Gentius, 78 Juba, & Casarum tempore 79 Caradacus, atque alii

G R O T I I.

G R O N O V I I.

1. Luce privati alii regibus dedere documentum] Nollis reduci hunc morem; tamen & Josias reges captos interfecit. Iosephus antiquæ historiæ V, 1. & de Sossio Dion: Αντίστοιχον, Ιουδαίων πατριών προέδοξας. Antigonus virgine cecidit alligatum cruci. Pag. 463. D. Sed provide addit, & μήνους αὐτῶν βασιλεὺς ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων ἰ-περίσθην quod nemo regum a Romanis victoribus pretulerat. Est eadem historia apud Iosephum libro XV. (Cap. I.) De Maximiano Herculio. (Immo de Constantino J. B.) Eutropius libro X. c. 2. cæsar Francis, atque Alemanni, captisque eorum regibus, quos etiam destitit, cum magnificum spectaculum muneris parasset, objecit. De rege Alemannorum patibulo suffixo vide Antonium XXVII. (Cap. 2.) Theuderichus rex Wisigothorum Aethiolum Suevorum in Hispania regem capite plectit, memorante Jornande historia Gothica (Cap. 44.) Nimirum hæc documenta sunt regibus ad modestiam, & ut cogitent, se quoque subiectos, si Deo ita visum, humanis vicibus, & quod in simili periculo à Solone dictum meminerat Cræsus, de felicitate hominis ante mortem non judicandum.

a De Aristonico] Vide Appianum Mithridatico in fine, (Pag. 253. Ed. H. Steph. ubi de Aristobolo & Tigrane, quos Pompejus triumphans capite plecti iussit).

t Syphex] Variant de eo historici, multi tradunt, eum prope Romam ante triumphum decessisse: Polybius in triumpho ductum: (Lib. XVI. Cap. 12.) Appianus, dum de eo delibatur, morbo obdile. (Pag. 15. Ed. H. Steph.)

70 Nimis laxe] Adulatur nimium Constantino, qui duos Francorum reges, sed barbaros, & luconditos, quales tunc erant Franci, bestialis objecit. Cæterum, ne unum quidem exemplum iusti regis post victoriam interfecti Romanis exprobari poterit. (Etsi iure id facere potuerint. Sam. Cæc.)

71 In forum] Εἰς τὸν ἐν τῷ ἀγορᾷ λεγόμενον τόπον. Ioseph. αὐτῶν. 7. in. Intelligit Tullianum. Sallust. Catil. 55.

72 Aristonico] Hic non erat verus rex, sed Eumenia spuria ex eitharistria Ephesia: & cum ab Attalo III. ejusdem Eumenia legitimo in testamento, quo Populum Ro. heredem instituerat, prateritus esset, regnum Pergamenum invaderat, & sustinebat invidiam Licinij Crassi consulis capti, & occisi. Justinus 36, 4.

73 Jugurtha] Hic & ipse spuria, fratribus legitimis Adherbale, & Hiempsale, Masiva quoque cognato Romæ, dum fide publica ibi moratur, per summum scelus occisus, legatis, & exercitu, & primoribus ex statu pecunia corruptus, exercitu quoque sub jugum missa, misericordiam omnem perdidit. Flor. 3, 1. (Vide Livium, Epit. 67. Eutropium, IX. l. J. B.)

74 Artabafdo] Non Romæ, neque ex auctoritate senatus, sed Alexandria, & M. Antonij scelus appellat Tacitus 2, annal. 3. (Vide Fel. Fot. II. 82.)

75 Persea] Macedonum.
 76 Syphex] Maffusulorum Numidarum.
 77 Gentius] Illyrici. (Vide Livium, XLV. 47.)

78 Juba] Numidæ. (Vide Plutarch. Vit. Cæsar. pag. 733. Appian. Bell. Civil. Lib. II. pag. 491. J. B.)

79 Caradacus] Britannia regulus. Tac. 12. ann. 37.

alii tale supplicium evaserunt, ut appareat, + & belli causas, & gerendi modum spectata à Romanis, quos tamen æquo ³⁰ asperiores in victoria fuisse, Cicero, atque alii agnoscunt. Itaque M. Æmilius Paulus apud Diodorum Siculum ^a non male in Persei causa Romanos senatores monet, *ei autem tunc* *ἀδράκωντες φέροντες ὁλοκαύσαντες, τὸν γε τὸν ὑπερβαίνοντα τὰς ἐλευθέρων χρημάτων μεταχειρόμενον Νίμαρ, ἀποδιδόναι* si humani nihil metuerent, at divinam vindictam timerent, iis imminuentem, qui victoria insolentius utuntur. Et ^u Plutarchus notat, bellis inter Græcos ipsos etiam hostes regibus Lacedæmoniis manus abstinentiæ reverentia dignitatis.

4. Hostis ergo, qui non id, quod humanæ leges permittunt, sed quod sui est officii, + quod fas, & pium est, volet respicere, parceret etiam hostili sanguini: neminique mortem irrogabit, ⁸¹ + nisi quo mortem, + mortive simile quid evitet, + aut ob peccata personæ propria, quæ ⁸² ad capitalem mensuram devenierint. + Et tamen quibusdam id meritis aut omnem, au mortis poenam condonabit, + sive humanitatis intuitu, + sive ob alias probabiles causas. Egrege idem, quem dixi, ^b Diodorus Siculus:

^b Lib.
XVII, §8.

αὐ τὸν πόλεμον πελοποννησίου καὶ παραδόξως καὶ τὰ ἄλλα τὰ κατὰ τὸν πόλεμον προσηνέστατα τὰ πάλαιον διὰ τὴν καὶ ἢ δι' ἀγέρην ἐπιτορχήσαντα ^c *ὁ δ' ἐν ταῖς ἐλευθέρων εἰς τὰς ἐλευθέρωντας ἔλαθ' ἀποδιδόναι* *ἡ δὲ μὲν τῆς Φερσέως γίνεται* urbium expugnationes, secunda praha, ^d *ἔσσι* quid aliud in bello prosperum, sepe fortuna magis, quam virtuti debentur. At in summo imperio vultis misericordiam impartiri, solam prudentiæ opus est.

^c Lib. IX.
Cap. I.

Apud Curtium ^e legimus: Alexander quanquam belli auctoribus jure poterat irasci, tamen omnibus venia data.

VIII. De ⁸³ nece autem eorum, qui casu non destinato occiduntur, + tenendum quod supra diximus, si non iustitiæ, + misericordiæ tamen esse + non nisi magnis, & ad multorum salutem perventuris causis tale quid aggredi, unde innocentibus imminere perniciæ possit. Idem nobiscum sensit + Polybius, qui libro V. ^d sic loquitur:

^d Cap. II.

ταῖς ἀγνομαῖς πάλαιον τὰς ἀγνοίας ἀντίτας ^e *αὐτὸν ἐν τῇ ἀγνοίᾳ καὶ μεταβολῇ τῶν ὑμῶν καὶ τῶν ἐναντίων* *ἡ δὲ ἐν ταῖς ἀγνοίαις τὰ μὲν ἀντιτάτα τὸς ἀντιτάτους, ἀλλὰ ἐν ταῖς ἀγνοίαις καὶ ἐν ταῖς ἀγνοίαις* (male editur *ἐναντίους*) τὴν ἀντιτάτων ἀντιτάτων bonorum virorum est, etiam cum minus probis non internecionem gerere bellum; sed hactenus, ut delicta sarciantur, atque emendentur: neque insontes cum fontibus una pena involvere, sed insontium causa etiam fontibus parcere.

+ IX. I.

G E O T I L.

^u Plutarchus notat] Agide. (Pag. 804. D.)

G R O N O V I I.

³⁰ Asperiores in victoria] Non nisi in una Corintho, de offic. I. 11. quam tamen ad destruendam habuerunt gravem causam, violatos legatos. Justin. 34, I. 2.

⁸¹ Nisi quo mortem] Præterquam si quo videt incolumi esse saluum esse non possit.

⁸² Ad capitalem mensuram] Mortis supplicio digna sunt.

⁸³ De nece] In tentanda aggressionem, vel inferenda quamvis iusta vi, per quam multi innoxii, & quos lædendi nullam propriam causam, nec consilium habemus, sunt perituri.

G R O -

^a De *Ira*
II. c. 9.
^b *Pavoris*,
II, 108.

Cui similis est apud Senecam ^a sententia : *nun quis irascitur pueris , quorum ætas nondum novit + rerum discrimina ?* Et apud Lucanum :

Crimine quo parvi cadem potuere mereri ?

+ Si hæc Deus fecit , ac statuit , qui quosvis homines cujuscumque sexus , aut ætatis sine ulla causa non injuste potest occidere , utpote vitæ dator , ac dominus , quid homines facere æquum est , + quibus ille nullum jus tribuit in homines , quod non ad hominum salutem , ac societatem conservandam esset necessarium ?

^c *I. II. de jure brui*
n. 36.
^d Lib. V.
^e 27.
^f *Vita Camilli*,
pag. 134.

2. Accedit primum de pueris judicium ^e eorum populorum , ac temporum , ⁸⁶ quibus fas maxime valuit. *Arma habemus* (ait apud Livium ^d Camillus) *non adversus eam ætatem , cui etiam , captis viribus , parcitur , sed adversus armatos*. Addit , hoc esse + inter belli jura , ⁸⁷ naturalia scilicet. Plutarchus ^e de eadem re agens : *sunt* , inquit , *apud bonos etiam belli quedam leges*. Ubi nota illud ^f apud bonos , ut hoc jus ab eo , ⁸⁸ quod in moribus , & impunitate positum est , discrimines. Sic ^f Florus negat , aliter (ee) fieri potuisse ⁸⁹ + salva integritate. Apud Livium ^g alio loco est : *a qua ætate etiam hostes irati abstinerent*. Et ^h alibi : *usque ad infantium eadem ira crudelis pervenit*.

^g Lib. I.
^h Lib.
XXIV. c. 26.
ⁱ Lib.
XXVIII.
c. 20.

3. Quod autem in pueris rationis usum non adeptis + semper , + id in feminis plerumque obtinet , id est , + nisi aliquid peculiariter vindicandum admiserint , + aut virilia officia & ipse usurpent. Est enim , ut Statius ⁱ loquitur , *sexus rudis , insciusque ferri*. Neroni hostem vocanti Octavianam in tragœdia reponit præfectus , (vers. 864.)

— y 90 *Femina hoc nomen capit ?*

^k Lib. IV.
^l 11.
^m Lib.
XXXIX.
c. 3.

Alexander apud ^k Curtium : *cum capivis , & feminis gerere bellum non solo : armatus sit oportet , quem oderim*. Gryphus apud ^l Justinum : *a nullo unquam majorum suorum inter tot domestica , & externa bella post victoriam in feminas secutum , quam sexum ipse & periculis bellorum , & scititia victorum eximat*. Apud Tacitum alius : *neque adversus feminas , (ff) sed palam adversus armatos bellum se tractare*.

4. Vale-

G R O T I I.

y *Femina hoc nomen capit*] Ideo Tueca , & Varus , delendos censuere in secunda Æneide versus , ubi occidit Æneas , an Helenam occidat. (A versu 567. ad 588.)

G R O N O V I I.

⁸⁶ *Quibus fas maxime*] Boni fuerunt mores , & valuit recti observantia. Tacit. 3 , annual. 26.

⁸⁷ *Naturalia scilicet*] Nam gentium jura plus permiserunt. 3 , 4. 9.

⁸⁸ *Quod in moribus*] Quod non fundatum est

in justitia naturali , & morali , sed politica , & consuetudine invaluit ; neque innocentem , sed impenitum prælat.

⁸⁹ *Salva integritate*] Fide , ac dignitate integra , & illæta.

⁹⁰ *Femina hoc nomen*] Cum sit imbellis , & imbecilla , potestne etiam hostis vocari ?

(ee) Locus FLORI ita sese habet : *Verum scirent victoriam , qua , soluta fide , & integre dignitate , parceretur*. Lib. I. Cap. 12. §. B.

(ff) Est apud TACITUM : *femina gravidam*. Annual. Lib. I. Cap. 59. n. 4. §. B.

G R O -

4. Valerius Maximus * + Munatii Flacci in infantes, & feminas effra-
tam vocat crudelitatem, & auditu etiam intolerabilem. Apud Diodorum
b Carthaginienses Selinunte narratur interfecisse senes, feminas, infantes,
ὁμοίαν τρυφῶντι λαοφόνους, sine humanitatis affectu. Ex alibi c hoc ipsum
ὁμοίαν crudelitatem vocat. Latinus Pacatus d de feminis : *sexus, cui bella*
parciunt. Simile Papinii e + de senibus pronuntiatum :

Nullis violabilis armis
Turba senes. —

+ X. 1. + Idem statuendum universaliter de maribus f, + quorum
vitæ genus ab armis abhorret. + *Jure belli in armatos, repugnantesque*
cades, ut ait Livius & id est, 91 + eo jure, quod naturæ congruit. Sic
b Josephus æquum ait, ut in pugna pœnas dent qui arma ceperunt,
infantibus non nocendum. + Camillus i Vejis expugnatis edixit, ut ab
interni abstinere. + In hac classe primum ponendi sunt hi, qui sacra
curant : nam + ut hi ab armis abstinere, mos ab antiquo fuit gentium
omnium : + atque ideo vicissim vi in illos temperabatur. Sic Philisthæi
hostes Judæorum non nocere + collegio prophetarum, quod erat Gabæ,
ut videre est i. Sam. X. 5. & 10. Et sic ad alium locum, + ubi simile
erat collegium tanquam sepositum ab omni armorum injuria, cum Samuele
confugit David, i. Sam. XIX, 18. Cretenses, narrat + Plutarchus, cum
bellis intestinis colliderentur, omnem noxam abstinuisse + a sacerdotibus,
& iis, quos humanis mortuis præpositos *κατακτάς* vocabant. Huc &
+ proverbium illud Græcum pertinet, 92 *οὐκ ἀπὸ θεῶν ἰσχυρίζεσθαι*. b Notat
93 Strabo i, olim cum tota Græcia armis ferretur, Eleos, utpote 94 Jovi
sacros, & 95 eorum hospites + in alta pace vixisse.

2. Sacerdotibus merito hac in parte æquantur, qui vitæ genus simile
elegerunt, + ut monachi, & 96 conversi, id est, poenitentes, quibus proinde
æque

G R O T I I.

G R O N O V I I.

2 Collegio prophetarum] Hyrcanus Hierosoly-
mas obsidens victimas ad templum misit, nar-
rantibus Hebræis. Sic & Gotthi laudantur Pro-
phetæ Gotthilcorum II, (Cap. 4.) qui sacerdoti-
bus Petri, & Pauli extra Romam pepererunt.
Vide additamentum Caroli Mægii ad legem Ba-
variorum, (num. 2.) & legem Langobardicam
libro I. tit. XIV. 14.

a A sacerdotibus] Servius ad VII. Æneidos :
nem cum defendebat a bello, si non arma, sol-
tem religio sacerdotis. (Agitur ibi tantum de
innominato Sacerdotum a militia. J. B.)

b Notat Strabo] Et Polybius libro IV, (Cap.
73.) & Diodorus Siculus in excerptis Peiresia-
nis. (Pag. 225.) Pari modo & qui ad Olym-
pia, Pythia, Nemea, Isthmia certatum ibant,
habebant belli tempore ἀσφάλειαν ἢ ἀδυνα-
μίαν, ac securitatem. Docent Thucydides li-
bro V. & VIII. & Plutarchus Arato. (pag.
:40. B.)

91 *Ex jure, quod natura*] Etiam jure gen-
tium etiam in inimicos, & sepe submittentes,
modo inter hostes sint, aut inter eos fuerint,
ut supra cap. 4.

92 *Οὐδὲ πρὸς θεῶν*] Cum significabant omnes
occisos, & πρὸς θεῶν interpretatur vatem, qui
sacrum igniculum ferret. (Vide J. Poteri Ar-
cheolog. Græc. Lib. III. Cap. 9. pag. 379. J. B.)

93 Strabo Lib. VIII.] Pag. 312.

94 Jovi sacros] Propter Olympia, quæ Pifæ
in Eliæ Jovis honori celebrabantur. Polyb. 4, 73.

95 *Et totum hospites*] Pergrinos, qui mo-
rarentur in finibus illorum.

96 *Conversi*] Primus gradus monasticæ vitæ,
eorum, qui secundo renuntiant manentes in sa-
culo, hoc est, cucullam sumunt, & se aligant
ad certum numerum precum, & quoddam genera
plurimum operum, retento patrimonio, & opibus,
ex quibus deinde sunt presbiteri, qui jam res suas
dederunt monasterio : & demum monachi. Ri-
teriusq. ad Salv. p. 126. Cædæ adv. Sac. 40, 28.

G 2 6-

resistenti violentia reddider, ita viſto, vel capto miſericordia jam debetur, maxime ² in quo pacis perturbatio non timetur. Xenophon ^a de Ageſilao : ^u Cap. I. ^{5. 21.} ἀπορίῃ τῶς στρατιῆς τὸς ἀναισθητοὺς αἰς ὧς αἰσῶς ταπεινῶσαι, αἱ δὲ αἰσῶς ὄντας θυμολογῶν-
μονίας μίletes, ut captos non tanquam fontes punirent, sed tanquam homi-
nes custodirent. Apud Diodorum ^b Siculum est : πάντες ἀναισθητοὺς μὲν πρὸς τοὺς ^b Lib.
ἀναισθητοὺς, ἑκαστὸν δὲ τῶς ὑποτασσάμενος ὅμιλος (Græci) ὀpponunt se repugnanti-
bus, parant jam subactis. Eodem iudice Macedones, qui sub Alexandro ^c 24.
παραστῆται ἡ πεδαινωμένη ἀπορίῃ τῶς Θυμολογίας, acerbius egerant cūm Thebanis, ^c Lib.
quam ^d belli fas ferebat. ^{17.} XVII. e.

2. Sallustius historia ^d Jugurthina, cum puberes post deditionem interfectos narrasset, factum, ait, ³ contra jus belli : quod interpretare, ^d Cap. 96. ^{Ed. Waff.}
⁺ contra æqui naturam, & morem mitius vivendum. Apud Lactantium
^e est : parciunt viſtis, & est locus inter arma clementie. Laudat ^f Tacitus
Primum Antonium, & Varum, Flavianos duces, quod in neminem
ultra aciem seviſſent. Aristides ^g : ἀνδρῶν γὰρ ἐστὶ καὶ οὐκ ὅτις τὸν θῆτον, τὸς μὲν
ἀνδρισμῶς κατιστῆναι τοὺς ὄντας : τὸς δὲ ὑποτασσάμενος ἄλλος μεταχειρίζεται ⁺ hominum
est nostri ingenii, resistentes armis coercere, prostratos tractare leniter.

De captivis propheta ^b Elifæus regem Samariæ sic alloquitur : an quos
captivos abduces, gladio tuo, & arcu tuo eos interimeres ? apud Euripi-
dem in Heraclidis querenti nuntio ⁱ, ^{Tom. II. b II. R. g. VI. 22. i Vers. 965.}

Hoslem perimere vestra lex ergo vetat ?

Respondet chorus,

Quem Mars reliquit, prælio superstitem.

Ibidem Eurystheus captivus ^a :

^a Vers. 1011.

Quæ me necabant, non erunt ⁵ pira manus.

Apud Diodorum Siculum ⁱ Byzantii, & Chalcedonii, quod captivos satis
multos interfecissent, hoc elogio notantur : ἐκτείνοντες πρῶτος ἀνέστησαν ἀποφρονεῖν
perpetra- ⁱ Lib. XII. c. 22.

πρῶτος ἀρχὴς παροῦσθαι τῇ χυμῇ, μαχόμενοι
νόμους καὶ νόμους τῶν ἀνθρώπων, ἵνα τὸ μὴ κατὰ
τὸ ἀπορίαν γίνετο, quæ in præliis, actibus belli
sunt, ea, qualiacunque sunt, facienti veniam im-
petravit, idæ quod tali tempore obſidetur animus
citra manu, rationemque non habente ducem, ac
proſilem adſumum. At ubi periculi ſuus abſceſſit
viger, ubi tempus cunctis examinandis, ac judi-
candi accepit liber animus, agendi imperium ma-
nus tradere, proſum hominis propoſitum indicat,
ſi quid indiderim covenit. Adde ejuſdem Grot-
tius locum alterum, quem in his notis poſui-
mus ad ſinem capituli VII. libri huius, & de
more laudabili Polonorum Cſaloveſindium lib.
V. Julianus laudatione ſecunda Conſtantii, ſub
cujus perſona boium principem deſcribit :
πρῶτος δὲ μετὰ τῶν ἰσχυρῶν ἵππων τὸ ἐξῆς
τῶν πόλεων, μάλιστα πρῶτος τῶν ἰσχυρῶν ἵππων

utrumque καὶ ἀναγῶν armis viſtor ſinem impoſuit
gladii operibus, neſus exiſtimans, hominis non
ultra ſe deſcendenti vitam adimere. (Legendum,
in iſto poſſremo loco, non τὸ ἐξῆς τῶν πόλεων,
ſed τὸ ἐξῆς πόλεων, ut habet Editio Illuſtris
SPANHEMII, Orat. II. pag. 86. C. J. R.)

GRONOVII

2 In quo pacis perturbatio] Quem non eſt
verendum, ne ſeditionem faciat, & tumultum.

3 Contra jus belli] Nempe naturale, ut
num. 9.

4 Hominum noſtri ingenii] Moribus, & in-
ſtitutis noſtris imbutorum.

5 Pura manu] Libera a cæcis crimine.

C C

G R O

Tous. I V.

victori permittunt, aut supplices fiunt. *Trucidare deditos, servum*, consente-
 • Tacito. Sallustius ^a similiter de ^b Campanis, qui se Mario dederant, XII, 17.
 cum puberes interfectos narrasset, addit, ^c facinus fuisse contra jus belli, ^d Bell.
 + naturale scilicet. Idem ^e alibi: *non armatos, neque in praelio belli jure*, ^f pag. 96.
sed postea supplices interfectos. Et Livio, ut jam ^g diximus, ^h *jure belli in*
armatos, repugnantesque cedes: & ⁱ alibi: *qui deditis contra jus, ac fas,*
bellum intulisset. Immo & in hoc laborandum, ^j ut potius metu ad dedi-
 tionem cogantur, quam ut interficiantur. Laudatur id ^k in Bruto, ^l *f* qui
 adversarios ^m *in αἰσῶνι λιπαρῶν, ἀλλὰ παύσασθαι, τοῖς αἰσῶνι καλῶν, ὡς κατὰ μακρὸν ὄρα*,
βοῦνται. non passus est inspectu oppugnari, sed ⁿ (ax) *equitatu circumdedit: par-*
gens ut mox suis futuris. ^o

XVI. 1. Adversus hæc ^p æquitatis, ac juris naturalis præcepta exce-
 ptiones adferri solent ^q + minime justæ, nempe, ^r + si talio exigatur, ^s *f* Pla-
 + si terrore opus sit, ^t + si pertinacius restitum sit. At qui hæc ^u non suf-
 ficere ad justam causam facile intelligit, quæ eorum meminerit, quæ de
 justis occidendi causis supra sunt prodita. ^v A captivis, & deditis, aut de-
 dere se cupientibus ^w + periculum non est: ut ergo jure occidantur, ^x + o.
 portet crimen antecedit, & quidem tale, quod æquus iudex morte vindi-
 candum censeret. Atque ita videmus interdum in captos, aut deditos sac-
 ritum, aut deditionem sub vitæ pacto non acceptam, ^y + si qui de iniustitia
 belli convicti, tamen in armis perstitissent; si ^z immanibus convitiis fa-
 mam hostis lacerassent; si ^{aa} fidem violassent, ^{ab} + aut aliud gentium jus,
 ut legatorum; ^{ac} + si transfugæ essent.

2. At ^{ad} + talionem natura non admittit, nisi in ipsos, qui deliquerunt:
 + neque sufficit quod ^{ae} hostium unum quasi corpus fictione quadam in-
 telligatur, ut ex iis potest intelligi, quæ de pocnarum communicatione
 supra ^{af} a nobis tractata sunt. Apud Aristidem ^{ag} i legimus: *πῶς ἂν ἀποπα-*
κατοῦσθαι μὴ καὶ ἑαυτὸν ὡς ἀμαρτάνοντα συντάξαι, μάλιστα δ' αὖτις ὡς ὁπλῶς ἔχοντα
nonne absurdum, ea, + quæ accenses, & prave facta dicas, tanquam recta
velle imitari? Accusat Syracusanos hoc nomine ^{ah} + Plutarchus, quod Hice-
 tæ uxores, ac liberos occiderint, ideo tantum, quod Hicetas Dionis uxo-
 rem, sororem, & filium interfecisset.

3. Utilitas

GRONOVII.

10 *Si talio exigatur*] Si hostis crudelitas
 pari crudelitate plectenda, aut deterrenda sit.
 Ut Thracum apud Florum, 3, 4. Observatum,
 neque Hispanorum in Batavos, neque Gallorum
 Licistorum in protestantes Friviam aliter, quam
 pari severitate coerceri potuisse.

11 *Si terrore*] Si unius severitatis exemplo
 multis aliis possit metus fieri, ut repugnare
 desinant.

12 *Si pertinacius*] Si diutius resistendo irri-
 tavérunt victorem, & ei occasiones promovendæ
 victoriæ eripuerint.

13 *Immanibus convitiis*] Ut Cæcina Cæsar

Julii, Cic. 6. fam. 7. ut Thebani obsessi per
 prætorum in altissima turri statum proclamava-
 verant tyrannum Græciæ Alexandrum. Diod.
 17. 9. Ut Athenienses Sullam obidentem exas-
 perarunt. Plutarch. de garrul. p. 505.

14 *Fidem violassent*] Cæsar 1, Gall. 27. &
 2, 33. civilis 2, 14.

15 *Hostium unum*] Ita ut singula membra
 sint obligata, & obnoxia pauci pro singulis al-
 liis, & quod unus committit, omnes commi-
 sisse videantur.

(ax) Hæc male versis ab Authore; sensus
 enim est: Obsequium iussit milites suos parere
 adversariis, &c.

3. Utilitas etiam, quæ ex terrore in posterum speratur, + ad jus dandum cædis non pertinet; + sed ¹⁶ si subit jus, potest inter causas esse, + ob quas jus non remittatur.

4. Obstinatius autem studium in suas partes, si modo causa earum non sit omnino inhonesta, + supplicium non meretur, ut apud Procopium ^a differunt Neapolitani: aut si qua ejus poena est, + non debet ad mortem pervenire: neque enim id statueret æquus iudex. Alexander ^b, cum in oppido quodam, quod acrius resistere, puberes omnes iussisset interfici, visus est Indis bellare latronum more, eamque famam reveritus rex victoria clementius uti cœpit. Melius idem Milesius quibuscumque parci voluit, ^c *ἐν γενναίῳ τε καὶ περὶ ἀνδρῶν ἰσχυρότερο, quod eos videret generosos, ac*

^c *De Ex-* *finis fidos esse, quæ Arriani ^e verba sunt. Phyto Regnorum prætor, cum*
ped. Alex.
Lib. I. c.
80.

^d *Bibl.*
hist. XIV,
113.
^e *Ptolemaeus*
VII, 312.
^f *Strabo*

Lucanum ^e :
^f *Strabo*

— Vincat quicumque necesse

*Non putat in victis sæviri distringere ferrum,
Quique suos cives, quod ¹⁷ signa adversa tulerunt,
Non credit fecisse nefas.* —

+ Dum tamen civium nomine intelligamus non hujus, aut illius regionis, + sed communis illius (hh) ex humano genere constantis cives.

§. Multo vero minus eadem justam facit + dolor ex accepta clade, sicut Achillem, Æneam, Alexandrum amicis suis sanguine captorum, aut se dediturum + parentave legimus. Itaque ^f Homerus merito illud accinit:

^f *Thuc.*
XXIII,
84, 176.

Καὶ δὲ Φυλὶ μῦθετο ἔργα.

§ Facinusque animo versabat iniquum.

+ XVII. Sed & ubi delicta sunt talia, ut morte digna videri possint, misericordiæ erit, ¹⁸ + ob multitudinem eorum aliquid decedere de summo jure: cujus clementiæ auctorem ipsum habemus Deum, qui Cananæis, eorumque vicinis populis longe flagitiosissimis pacem offerri voluit, quæ

G R O T I I.

^g *Facinusque animo versabat iniquum*] Crudele hoc vitium sæculis posterioribus, notat ad X. *Æneidos Servius*, (ad vers. 519.)

G R O N O V I I.

¹⁶ *Si subit jus*] Si victum, & in potestatem redactum liceat occidere ob facinus, non tantum ob hostilem animum, quoniam forsitan ei aliquando ignoscere: tantum momenti habet utilitas, ut merito non parcas, aut gravius

in eum consulas.

¹⁷ *Quod signa adversa*] Non sceleratos, & obnoxios supplicio esse iudicat, quod hostes fuerunt.

¹⁸ *Ob multitudinem*] Ob numerum eorum, qui peccaverunt, non uti summo jure, neque omnes occidere. *Flor. 4, 6. Hæc quoque, nisi multa fuisset, etiam juxta cades haberetur.*

(hh) Videtur hec excidisse vox civitatis, aut familiaris. Adcurat enim loquendo, non regis, sed civitatis, aut societatis, dici potest consilium ex humano genere. J. B.

G R O -

+ conventiones tales valere dicunt ²⁴ si moribus firmantur, accipio, + si jus vocant solam impunitatem, quæ in hoc argumento sæpe venit sub tali nomine : + si a peccato immunes putant, qui ex conventionem sola vitam adimunt alicui, vereor, ne & fallantur ipsi, & periculosa auctoritate alios fallant. Plane si qui obfes venit, + est, aut ante fuit in numero graviter delinquentium, + aut postea eadem à se datam in re magna fefellit, fieri potest, ut supplicium injuria vacet.

3. At + Clælie, quæ ^k non sua sponte, sed civitatis jussu obfes venerat, cum Tranato Tyberi effugisset, *apud regem Etruscum non tuta* ^a Lib. II. *solum, sed & honorata virtus fuit*, quæ ^a Livii in hac re enarranda verba sunt. 4. 13.

XIX. Illud adhuc addendum est, + omnes ²⁵ commissiones, quæ ad jus consequendum, aut bellum finiendum, nullius sunt usus, sed meram habent + virium ostentationem propositam, id est, ut Græci loquantur ^b, *ἐνδύσθαι βίους μάχης ἢ πρὸς παλαιὰς ἀγῶνας*, + & cum officio Christiani hominis, & cum ipsa humanitate pugnare. Itaque serio hæc vetare debent rectores, inutiliter fusi sanguinis + rationem ei reddituri, cuius vice gladium gestant. Quippe & (ii) + Sallustio laudati duces, qui + incruento exercitu victoriam deportarent. Et de Catts notæ virtutis populo ^c Tacitus : ^l *rari excursus, & fortuita pugna.* ^e Germ. 4. 30.

G R O T I I.

^k *Non sua sponte*] Confer historiam obfidum id onus detrectantium, & ob id punitorum, apud *Nicotam* libro II. (in *Vit. Luc. Aug. C. 7.*)

^l *Rari excursus, & fortuita pugna*] Demetrium reprehendit *Plutarchus* : *ὁ δὲ νικίτας ἦτορ μάχης ἢ χρίσας μάχης ἢ καὶ ἀνδρῶν τὰς στρατῶν ἀναγκάζει* quod gloria magis studio, quam ex militie mīliti in peri-

cula traderet, *πρᾶσις τε objiceret.* (pag. 904. C.)

G R O N O V I I.

²⁴ *Si meritis*] Si quo in populo usu invaluerent, & nunc quæque frequentarentur.

²⁵ *Commissiones*] Confectus ex provocacione.

(ii) Apud *SERVIIUM*, in *Æn. XI. Vi. de Fragmenta SALLUSTII*, Lib. VI. Cap. 25. pag. 102. Ed. *Wall. J. B.*

HENRICI

HENRICI DE COCCEII COMMENTARIUS

IN

HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. XI.

GROTIVS supra cap. 4. asseruit, jure gentium statutum esse, I. ut etiam is, qui injustam causam sœvet, occidere hostem impune possit: II. ut etiam interficere eum liceat ultra necessitatem, & ultra modum pœnæ, l. 3. c. 4. §. 3. atque ex hoc demum jore III. putat, subditos (d. c. 4. §. 3.) etiam in solo pacati inventos (c. 8. §. 8.), omnesque, qui in hostili territorio sunt (c. 4. §. 6. & 7.), infantes, & fœminas (c. 4. §. 9.), deditos, (c. 4. §. 12. & 13.), captivos (§. 10.), ac demique obfides (c. 4. §. 14.), jure interfici posse. IV. Effectum autem juris hujus indefinite lædendi, saltem in impunitate consistere, ait (d. c. 4. §. 2.); ita ut ob eam causam in alieno forte territorio deprehensus tanquam homicida puniri, aut ideo ei bellum ab aliis gentibus inferri non possit (d. c. 4. §. 1.)

• Hanc licentiam occidendi hostem jore gentium nimium extensam esse, putat; indeque eam temperat, tum ex jure naturæ sociali, tum ex jure naturæ laxiori, tum ex honestatis præceptis, tum ex utilitatis rationibus.

• Atque hinc PRIMO etiam in bello iusto actus quosdam iustitia interna carere posse, ait b. c. §. 1. ut si quis per infortunium, vel coactus, alteri hostis sit, ibid. §. 2. §. 3. §. 4; si auctores belli non discernantur ab eis, qui eos sequuntur, ibid. §. 5. Unde suadet, ut in ipsis auctoribus distinguantur causæ probabiles ab improbabilibus, ibid. §. 6. & ut mortem meritis pœna aliquando condonetur, ibid. §. 6. Porro ait, parcendum esse innocentibus, ut pueris, fœminis, eis,

• qui sacra, aut literas saltem corant, senibus, agricolis, mercatoribus, cæptis, deditis, obfidibus, ibid. §. 7. usque ad §. 19. DENIQUE ob multitudinem delinquentibus recte parci, ibid. §. 17. & ab omni inuicis dimicatione abstinendum esse, §. 19.

• Nos toties jam demonstravimus, jurgentium voluntarium non dari, nedum tale, quod in bello solenni effectus quoddam juris externos quoad impositam producat. Diximus porro, in bello omnia licere, quæ ad defensionem, & reparationem juris nostri pertinent; indeque quemlibet hostem occidi posse citra ullam proportionem debiti: idque etiam ad cæptos, ad subditos, ad fœminas, ad senes, &c. ipsa naturæ ratione extendi, &c. Reliqua singulis locis notabimus.

AD §. I.

Næc in iusto bello] • Nam in injusto bello omnes actus illicitos esse, dixit supra l. 3. c. 1. Vid. c. præced. §. 1.

Omnia dat qui iusta regit] • I. e. dum injuriam reparare recusat, dat licentiam adhibendi omnia media ad juris reparationem necessaria.

Sunt quadam officia etiam adversus eos servanda, a quibus injuriam accepitis] • Ex hypothesi enim Auctoris remanet nobis cum hostibus societas, quam natura ingeravit. Vid. suprà l. 3. c. 19. §. 1. n. 1. l. 2. c. 17. §. 19. l. 3. c. 21. §. 1.

Est enim ulciscendi, & punienti modus] • In infinitum ultio licita est, donec alter = jus

= jus nostrum reparaverit, l. 2. c. 20. §. 2. Et §. 28.

Cum bellicorum exitus erant aut miser, aut necessarii = I. e. aut condonabant, aut ob graves silem causas seviebant. Ideo laudantur ab ipsis Cathaginenibus apud Appian. de bell. Pun. c. 49. Conf. Cic. in off. l. 1. c. 11. Et 4. ad Heren. 16. Contraria exempla vide supra l. 3. c. 11. §. 7. n. 3.

Modum non habent = Qui ultra talionis fines puniunt.

Injusti esse si modum excedant = At nunquam excedunt modum, quamdiu alter reparationi juris nostri resistit.

Secundus est injuria auctor = I. e. ipse excedendo injuriam novam infert.

Ob tantilla peccata tam graves = Poena enim non major potest esse delicto; & omnis poena absolvitur tantumdem patiundo.

Qui sunt, de quibus poena sumenda = An minores, an imbecilles, &c. Vid. l. 2. c. 20.

Et quis injusti poenarum modus = Ne ultra meritum puniatur.

Equus in hoste fuit = De Minoe vide §. 24. proleg. De clementia in victos plenius agetur infra c. 15. §. 2. seq. De clementia in delinquentes egimus l. 2. c. 20. §. 49. Et §. 50.

AD §. II.

QUANDO iusta sit interfectio in bello iusto secundum iustitiam internam = I. e. Secundum jus naturae. Nam supra egit de iusta interfectione secundum jus gentium colutarinus; quod in bello solenni saltem obtinere, dixit, & cujus effectus est, ut etiam ex causis iniusta, ultra modum prece, & debiti, interfectio licita sit; sed NB. Alterum quoad impunitatem, ne scilicet apud alios gentes tanquam homicida puniri possit.

Ex his intelligi potest, quae capite primo hujus libri a nobis explicata sunt = Nimirum, dixit, Deum vitam nobis largitum esse; quae igitur ad hunc finem necessaria sunt ea concessa nobis videri; si proinde vitam aliter servare non possum, licere mihi vi qualicunque arceri eum, & qui eam imperit. L. 3. c. 1. §. 2. n. 1. Idem quoque esse, ait, si aliter rem

meam tepetere, vel injuriam mihi illam tam vindicare non possum, d. §. 2. n. 1. Et 2; sed tantum intra iustum, qui debito, & peccato respondet, modum, d. n. 2. quod examinavimus ibidem.

Ex proposito interficere iuste nemo potest, nisi aut in penam iustum = Ubi enim iusta est poenitio, ibi etiam iusta est vis omnis, sine qua ad penam venire non potest, & omne, quod poenae pars est, ut interfectio. Vid. d. c. 1. §. 2. n. 2.

Aut quatenus abique eo vitam, Et res nostras tuere non possumus = Adeoque ex sola necessitate defensionis juris nostri. Nam concessio iure omnia ea concessa videntur, sine quibus jus nostrum haberi nequit, d. c. 1. §. 2. n. 1.

A iustitia stricte dicta = Quae facultatem agendi in solo societatis respectu significat, d. c. 1. §. 2. n. 1. & iustitiae laxiori opponitur. Utramque significationem rejecimus in Dissert. primum. 1. Et 2.

A charitatis tamen lege dixerit = Intelligit jus naturae laxius, quod charitatis praecepta continet. Nos allegato loco jus tale laxius non dari, neque ex charitate jus aliquod, aut necessitatem oriri, diximus, etsi perfectius, & laudabilis sit, leges charitatis sequi, l. 2. c. 1. §. 11. Et 13; ubi ex professo de hac materia egimus.

Opus est ut ipse, qui interficitur, delinquerit = Sive committendo, sive auxiliium ferendo, sive approbando vim: ex quo posteriori capite subditi quoque tenentur.

Ei quidem tantum, quod apud equum iudicem mortis supplicio posset vindicari = Hoc est, quod d. c. 1. n. 2. dixit, intra iustum, & qui peccato respondet, modum; quod examinavimus supra.

Satis explicatus arbitratur capite de poenis = Regula generalis est, quod hostis, qui injuriam nobis intulit, tantumdem pati debeat, & quod in infinitum omnia liceant, sine quibus reparatio injuriae obtineri nequit.

AD §. III.

SUPRA cum de supplicibus ageremus 1. L. 2. c. 21. §. 5. *Us in pace, ita Et in bello* = Quo & asyla pertinent, d. c. 21. §. 5. *Diximus infortunium, Et injuriam* = Dixit

- Diximus d. §. 5. contra injuriam, quæ ex proposito inferitur, aſyla non prodeſſe; ſub infortunio autem certo modo culpam quoque contineri.

Quem ibi] = d. c. 21. §. 5. ubi Gyllipus Laco ſupplicum jura explicat.

Pro infortunatis habendus negat] = Quia ex propoſito injuriam intulere.

ſervenda quoque alijs iſſis belli mala] Quorum ipſi cauſa ſunt, dum reparationem injuriæ vel negant, vel differunt.

Quid non hoſtili animo apud hoſtes ſint] Quo etiam reſert eos, qui exoriente ſubito bello fato apud hoſtes deprehenduntur. *Vid. ſupr. l. 3. c. 7. §. 3.* Verum,

diximus, hos tanquam ſubditos, & qui ſactum principis defendere tenentur, innocentem non eſſe.

Quales Athenienſes] = Quos Mithridates vi oppreſſit, adeoque qui pio rebellibus haberi non poterant. *Vellej. Pat. l. 2.*

Animum apud Romanos] = Quia corpora neceſſitati ſerviebant.

2. *Quam quid debeat ſacere*] = Eoque magis ea, quæ jubet, exequi juſto illo metu inducti ſolent.

Durum enim, poſt pugnam captos excidere] = Immo ex ratione juris naturæ durum id non eſſe, ſupra demonſtravimus.

Qui non ſua voluntate] = Quicquid fit, injuriam alienam, & quidem eorum, qui cives noſtros occidunt, defendunt; idemque capti merito poenas luunt.

Se metu, ac fraude turbatis pacem oppreſſam] = Senſus eſt, pacem compositam non a Syracuſanis, ſed a tyranni ſatellitibus, fraude, ac metu oppreſſis civibus, turbatam eſſe. *Liv. d. l.*

Similem ob cauſam Antigonus] = Caſus hic ad exempla infortunatorum reſerri nonquit: Lacedæmonii non oppreſſi fuere fraude, ac metu Cleomenis, nec coacti, aut metu turbati Antigono reſiterunt, ſed pro libertate ſua, & ſalute, bellum cum Antigono geſſerunt, *Juſtin. l. 28. c. 4.* Ex mera igitur generoſitate, non ex defectu juris, hic prohibuit milites ab eorum direptione, ac miſeratus fortunam tantæ urbis veniam his, qui ſuperſuerunt, dedit. Atque hoc ſenſu Antigonus ait, ſe cum Cleomene, non cum Spartanis bellum habuiſſe. *Juſt. d. l.*

AD §. IV.

INTER plenam injuriam, & merum infortunium, medium ſæpe aliquid intercedere.] = Si nimirum actus neque dolo, nequemero caſu, ſed culpa accidit.

„Alibi diximus, culpam eſſe caſum nonproviſum, qui provideri debeat, l. 5. §. f. l. 6. l. 8. §. 1. ad leg. Aquil. Atque huc reſerri poſſunt omnia, quæ Ariſtoteles late, & conſuſe hic tractat: cum quotamen in eo nobis non convenit, quod exiſtimat, eos, qui per iracundiam delinquant, injuſtos, aut improbos non eſſe, quia ſcientes quidem faciunt, at non deliberato. *Vid. l. 2. c. 20. §. 31.*

Neque mere ſcientis, & volentis] = Quia non providit, adeoque propoſitum deſicit.

Neque mere aut ignorantis, aut involiti] = Quia providere potuit, & debuit.

Culpam] = Non veram injuriam, ſeu deſictum. At alibi probavimus, etiam culpam jure naturæ deſictum eſſe.

Deliberato] = l. c. cum propoſito.

Non deliberato] = Non animo ea faciendi. Equidem impetus ille animi, furore ille iracundiæ, non omnem deliberationem excludit, ſed plenariam ſaltem judicandi libertatem impedit, atque ideo poſſe na mitigari ſolet.

Ea, quæ ab ignorantia procedit, infortunium dicitur] = Rectius caſus.

Ergo ſi ita præter id, quod expeſſari potuit, damnum detur, erit infortunium] = Non enim injuria, aut deſictum eſt, quia provideri non potuit.

Si ita ut expeſſari, ac prævideri aliquo modo poteris, ſed non improbo animo] = Uti ſi ſaltem vulnerare voluerit, & citra propoſitum occidit. At alibi diximus, tunc ex vero deſicto teneri, quia verum hic propoſitum eſt, cum ſciat, vulnera ad menſuram non dari.

Sciens facit, non tamen deliberato] = Immo & tunc verum deſictum eſſe, diximus l. 2. c. 20. §. 31. etſi ira ad id moveatur.

Neque tamen injuſti, aut improbi dicuntur] = Injuſti omnino ſunt, quia culpa ſua juſ alterius ledunt.

Idem conſulto] = Non ſubito animi motu impulsus, *Gron. b.* Sed diximus, culpam, adeoque

adeoque delictum hic subesse, etsi ob iracundiam poena mitigari solet.

Non ex proposito fieri] • Non animo delibato.

3 Non enim incipit is, qui ex ira quid facit] • Immo factum ipsum incipit ab eo, qui iracundia motus agit; sed plena delibato non adest.

Sed is, qui iram provocavit] • I. e. qui auctor est rixae.

Non facti, sed legitima fiat questio] • Quis nimirum sit auctor rixae.

Quod quis iniuriöse factum existimat] • Eoque jus sibi datum contra offendendi.

Gross. b. Quod verum est: at hæc officio fit cum proposito; quo ipso omnia sequentia ex Aristotele adducta sponte sua corrumpunt.

5 Quod expellari non potuit] • Adeoque quod merus casus est.

In loco solitario] • Vid. §. 4. Inst. ad l. Aquil.

In eo, qui jaculatus est in via publica] • Quia providere potuit, & debuit, alium inde laedi posse.

Qui sunt, aut sibi adigitur] • Immo necessitatem non dare aut alii rem eripiendi, aut alium ledendi, aibi diximus.

Perturbationem naturalium] • Immo propositum hic subest, licet necessitas, vel dolor, &c. aliquatenus propositum excuset.

Ut si quis mulierem uestit nuptam] • Tunc adulterium cum ea non committit, quia propositum debuit; sed actus nullus est.

Ab ignorante non per ignorantiam, ubi jam ignoratur] • Quia consulendo penitiores id scire potuit, & debuit.

Jus autem ignorari interdum excusabiliter, interdum inexcusabiliter] • Frustra hæc inter gentes tractantur, quia his nunquam

ius naturæ ignorare licet: adeoque de solo jure civili id verum est.

Quia cum JCoram dicitis] • An, & quatenus error juris nocet jure Romano,

vid. tot. tit. ff. de iuris & facti ignor. Jus meum contro. eod. tit. Barbar.

l. 16. c. 66. n. 1.

Tria hæc] • Casum, culpam, & dolum.

Aut casu] • Celeberrimus Struvius libris habuit B. Parentem, quod hic as-

seruerit, actionem aliquam esse malam, & tamen agentem non male agere. Liceat

hanc controversiam ipsi B. Parentis verbis ex Vol. 1. Disp. f. 142. huc transcribere.

IN TEX præmissa notavi primo, quod evenire possit ut actio alicujus sit mala, nec tamen is male agat: ut si quis v. g. in venatione incum, & mere fortuito, homicidium committit, disp. 2. §. 8.

Opponis: At quis non videt, hæc manifestam implicare contradictionem? Actio namque mala dicitur ratione male agentis; & quæ actio contrariatur legibus, necesse est ratione agentis contra leges male dicatur. Vel non insperxisti, vel dissimulasti l.

11. §. pen. Pen. quam allegaveram; ibi enim in terminis idem asserit JCrus: Delinquitur, inquit, aut proposito, aut impetu aut NB. casu; & quoad casum idem, quod ego, exemplum asserit; pergit enim:

casu, cum in venando telum in feram misum hominem interfecit. Ex hic delictum dicitur ille actus, quo quis vero casu in

venatione hominem occidit; & certum tamen est, eum non delinquere, seu male agere, per text. exp. in §. 4. leg. Aquil. casum enim fortuito nemo præstat; l. 6. C. pign. act. junct. l. 23. V. O. l. 23. in f. R. L. &c. nec quisquam tenetur, qui nullo casu citra ullam culpam hominem occidit,

per §. 3. leg. Aquil. l. 9. §. ult. eod. venatio enim tunc jure gentium erat licita, per §. 12. Rer. Div. l. 1. §. 1. l. 3. l. 5. A. R. D. Cum ergo nihil in ea fuerit culpe, & occisio solo casu contigerit, constat, occisorem nihil male egisse, & tamen ipse actus dicitur delictum in d. l. Numquid ergo in lege quoque statuer, manifestam esse contradictionem.

Sol. in eo saltem Vir Ampl. quod puta actionem malum dici ratione male agentis. Nam ad plenum malitiam, & perfectum delictum, duo concurrere debent: malum actus, ut scil. actus sit lege prohibitus; & malum agentis, quod consistit in animo, & perverso proposito, seu inclinatione ad talen

actum. Coli. 2. §. 5. Hæc duo igitur inter se omnino sunt distincta; & aliud est malum actus, quod in lesione legibus prohibita; aliud malum agentis, quod consistit in malitia animi, ac proposito; & alterum siue altero esse potest, licet utrumque ad plenam malitiam, ac delictum, concurrat.

Est hujus rei veritas in l. 40. §. pen. furto. Si quis enim rem auctoris furandi quidem animo, sed domino volente, est quidam

in agente malitia animi, propositum scilicet furandi; ipse tamen actus neque factum est, neque ullum aliud delictum, quia nemini invito aliquid auferitur d. l. 46. §. pen. Furt. §. 8. eod. volenti autem nulla sit injuria, l. 9. §. 1. Aq. pluv. l. 14. C. transact. l. 145. R. J. En aliud: si quis auferat furandi animo rem derelictam, animus furandi in agente malus est, ipse actus tamen factum, aut aliud delictum non est, quia nemini aliquid auferitur, cum sit rei nullius, l. 43. §. 5. Furt. Item si quis intravit animo concludere intravit, diuimodo tunc vi, propositum quidem furandi malum est, etsi nullus facti actus subsequatur, l. 21. §. 7. eod. arg. l. 5. pr. injur.

Vice versa: si quis invito domino rem auferat, cum paret enim consensurum, est malum aliquod in actu, quia invito domino jus suum auferitur, quod lege prohibitum est; non tamen in agente, quia putavit, dominum consensurum, & sic absque malum propositum, l. 46. §. propen. l. 76. pr. Furt. §. 7. eod. Item est si quis in venatione hominem casu occiderit, juxta §. 2. h. d.

Et quid multis, si verum est, quod in l. 1. §. 2. Sicar. homicidium fieri posse, nec tamen esse pro homicida, verb. qui hominem occidit, absolvi posse; & contra, homicidium sine homicidio, verb. qui hominem non occidit, pro homicida damnandus: illud scilicet si absque proposito malitia, verb. si non occidendi animo hoc admisit; hoc si absque, verb. si vulneravit, ut occidat.

Et denique in casu l. pen. Adult. violatum est matrimonium, quod adhuc subsistebat: est ergo hic actus lege prohibitum; non tamen qui mulierem duxit adulter est, quia nescit, repudiari jure nullum esse, adeoque absque animus delinquendi, d. l. pen. Neque vero quicquam ad rem responderi, quod saltem sit adulterium ratione mulieris scientis. Etsi enim quod mulier vitium repudiavit, d. l. plane non dicatur, adeoque hoc quoque gratis abs te fingatur, quoniam mulier multo minus intellexisse videatur jus, & vitium ex lege, quam tu; tamen hoc quoque, quod fugis, posito, id saltem sequitur, quod mulier si sciverit, etiam perfectum adulterium commiserit, quia & malum actus, & animus concurrunt: in viro autem, qui ignoravit, idem quidem

est malum actus, ac in agente animus absque, per §. 2. & §. b. diff.

Iustas, si malum est actus quando quis casu hominem occidit, idem quoque erit si tegula ex adibus cadens occidit hominem. Nihil minus. Leges adhibere hominum posita sunt, non lapidum: homo lege prohibitum est hominem occidere, non tegula; adeoque prohibitio legis, in qua consensit malum actus, per §. 3. h. diff. non uesti actui lapidis, sed actui hominis, est animus male agendi in eo non sit. Denique diximus, malum actus humani inde esse, quia concurrat cum animo ad perfectum delictum, §. 3. non autem concurrat actus lapidis, non magis, quam actus natura, qua morte naturali hominem soluit.

Leviora enim sunt] = De quo vide l. 2. c. 20.

Quia necessitas si non defendit, tamen excusat] = Necessitate jus non tribuere, alibi dictum est.

Apud Deum quoque paratum esse veniam] = Supra l. 2. c. 4. §. 7. n. 1. Auditor sententiam, quasi etiam Dei leges tacitam exceptionem summe necessitatis habent, refutavimus. Locus autem Thucydidis non loquitur de qualibet necessitate, sed quae ex injuria alterius oritur, adeoque de necessitate defendendi juris: talis necessitas autem non saltem veniam meretur, sed & iusta est.

Ne appellarent consilium] = L. c. ult. cum intentione, & deliberata voluntate.

Justinus] = L. 8. c. 1. Ipsi tamen Phocenses ideo a scelere non erant immunes. Atque hinc dux eorum Philomelus sacri legi poenas impio sanguine luisse dicitur eidem Just. Const. Diod. Sic. l. 16. c. 31. & Pausanias in Phocicis, ubi in fuga patrem se e rupe dedisse, refert.

Salutis causa praeclatur] = v. g. famis, & sitis causa. Vid. §. praed.

Difficilia tempora excusationem aliquam dant] = Ad poenae mitigationem: at propositum adeo.

Mera infortunia nec poenas merentur] = Quia animus delinquendi cessat.

Nec ad restitutionem damni obligant] = Quia res, quae casu perit, perit suo domino.

Injuria actiones ad utrumque] = Et ad restitutionem.

» restitutionem damni injuria dati, quia do-
» lo alterius alii aliquid abest; & ad patien-
» dum tantundem, quantum malitia mere-
» tur.

Culpa melia] = Scilicet, inter infortu-
» nium, & injuriam.

Ut restitutioni obnoxia est] = Quia dum
» providere potuit, & non providit, causa
» est damni dati.

Ita poenam scire non meretur] = Nam
» propositum, seu malitia deficit; at jure
» naturae etiam ob culpam poenas dari, ali-
» bi prohibivimus.

Præsertim capitalem] = Jure divino poe-
» nas quoque capitales ob culpam gravi-
» rem statutas, legimus. Idem quoque ju-
» re civili obtinet. *Vid. Dissert. proem.*
» XII.

Si fors secula premit miseros] = Si culpa
» lata occiderunt.

Hos variis mens ipsa modis] = Cum enim
» imprudentia occiderint, adeoque provide-
» re potuerunt, conscientiae tormenta pati-
» untur.

A D §. V.

Themistius] = In laudibus Valen-
» tis Imperatoris, §. *preced. n. 7.*

Distinguendos qui auctores belli fuerunt] =
» Idem fecit Titus. *Vid. §. preced. n. 8. Ad-*
» *de Liv. l. 8. c. 20. l. 28. c. 29. l. 29.*
» *c. 3. Justin. 11. c. 4. Curt. 6. 6. Appian.*
» *bell. Hisp. n. 274. Tacit. l. 3. Prof-*
» *sard p. m. 105. Testm. b.*

A D §. VI.

Sed tamen tales, ut non improbis pos-
» *sint inopare*] = I. e. ut justos quoque, &
» probos fallere possint: uti si pro cognati-
» tis, pro sociis, &c. bellum suscipiunt.

Phocæensem] = Quos Romani suis legibus
» restituerunt victo Philippo. *Liv. l. 33.*
» *c. 18. Cum vero defecissent Liv. l. 37.*
» *c. 9. expugnati a Romanis, l. 37. c. 32.*
» sed finito bello, denuo suis legibus restituti
» sunt. *Liv. l. 38. c. 39.*

Chalcidensium] = Chalcidenfes socii Ro-
» manorum Euboeam insulam tenentes victo
» Philippo iidem libertati pristinae restituti
» sunt. *Liv. l. 33. c. 18. imminente postea*
» cum Antiocho bello praesidium receperunt
» Romanum. *Liv. l. 35. c. 38. At defec-*

» runt postea ad Antiochum cum exercitu
» adventantem. *Liv. l. 35. c. f. Victo An-*
» tiocho omnes civitates, quæ partium ejus
» fuere, adeoque & Chalcis, Eumeni ve-
» stigal pendere jussit, & Chalcidensium
» duces Eubulidas, & Philo dediti sunt.
» *Liv. l. 38. c. 38.*

Qui non crudelis] = Qui non odio, nō
» que crudelitate commoti fecerunt.

Quibus imperii gloria proposita est] = Si
» priore alia causa non accedit, talia
» bella injusta esse, diximus. *Vid. supr. l.*
» *2. c. 22. §. 7.*

A D §. VII.

AUCTOR ait, generosius esse etiam au-
» ctoribus belli, scilicet regibus, & ducibus
» parcere; idque hic late exemplis probat.
» *Adl. Appian. bell. Syr. n. 112. Et late*
» *loca congesta a Testmaro b.*

Ubi iustitia hoc non exigit] = Ubi etiam
» jure in victos sevit licet.

De ducibus] = Vide *Paralipomena Dem-*
» *etri ad Rosini Antiq. l. 10. c. 29. in f.*

Pontius] Regum enim nomen promissum
» sæpius sumi, vidimus. *l. 1. c. 3 § 10. n. 1.*

Et belli causas, et gerendi modum, spe
» *data a Romanis*] = I. e. sevitisse Roma-
» nos saltem in eos, qui sine causa bel-
» lum intulerunt, vel qui durante bello
» insolentes in Romanos fuere.

Quod fas, et pium est, vult respicere, parceret
» *etiam hostili sanguini*] = Hostem occidere non
» leges demum humanæ, sed & divinæ,
» permittunt.

Nisi quo mortem, mortive simile quid
» *ecitet*] = Idem in bello privato obtineat,
» dixit supra *l. 2. c. 1. §. 1.*

Mortive simile] = Scilicet, pro conserva-
» tione membri, pudicitie, rei nostræ:
» nam ex his quoque causis bellum priva-
» tum licitum esse, dixit *d. c. 1. §. 6. 7.*
» *10. Et 11;* adeo ut nec charitas lege di-
» vina, & humana seposita obstat, *d. §.*
» *11. At lege Evangelii res etiam majoris*
» momenti deferri potius, quam bellum
» ideo inchoari debere, dixit *d. c. 1. §. 13.*

Aut ob peccata personarum propria, quæ ad
» *capitalem mensuram deveniunt*] = Atqui o-
» mnes hostum subditi, qui factum prin-
» cipis defendunt, ejusque iudicium se-
» quantur, morte digni sunt.

Et tamen quibudam id meritis aut onem-
nent- aut mortis poenam condonabis] » Vir-
tutis, ac generositatis id est, non juris.

Sive humanitatis intuitu] » Adeoque ex
» perfectionis regulis.

Sive ob alias probabiles causas] » Ob pe-
riculum, quod nobis, & nostris incum-
bit. l. 2. c. 23. §. 6. & c. 24. §. 4; ob
» merum majorem incommodum, d. c.
» 24. §. 1. & §. 10. c. 25. §. 9. n. 3. l.
» 3. c. 3. §. 6. n. 3; ob dubium exitum,
» d. c. 24. §. 7; si nulla spes singularis
» utilitatis inde redundet, d. c. 24. §. 4.
» & §. 8. Sed hæc omnia ad regulas pruden-
» tiæ, non juris, pertinent.

AD §. VIII.

TENENDUM quod supra diximus] » L.
» 1. c. 1. §. 4. n. 1. Nimirum, ad jus agen-
» di multa consequi indirecte, & extra agen-
» tis propositum, ad quæ per se jos non
» esset. Unde concludit Auctor dicto loco,
» domum piratis plenam tormentis peti pos-
» se, etiam si infantes, alique innocentes
» ibi reperiantur.

Miseriordia tamen esse] » Adeoque ju-
» stitiæ laxioris. Vide d. c. 1. §. 4. n. 2.

Non nisi magnis, & ad multorum salu-
tem perventuris casibus tale quid aggredi] » D.
» c. 1. §. 4. n. 2. Immo jure naturæ suffi-
» cit, quod quis jus suum privatum aliter
» reparare non possit. Nam omnis culpa
» tunc est in latronibus, qui reparationi
» juris resistunt. At generosius est dimittere
» nocentes, ne innocentes violentor.

Poëvius] » Idem ait Seneca l. 4. benef.
» 28. Satiis est prodesse etiam malis propter
» bonos, quam bonis desisse propter malos.

AD §. IX.

AUCTOR querit, an etiam feminas,
» & infantes occidere in bello liceat. Equi-
» dem jure gentium voluntario id permittum
» esse in bello solenni, asseruit Auctor su-
» pra l. 3. c. 4. §. 3. & §. 9. at juxta justi-
» tiam internam iis parcendum esse. con-
» tendit b. §. Nos dicimus, etiam feminas
» occidi jure belli posse, quia illæ quoque
» factum principis sui approbant, ejusque
» partes sequi tenentur, & ex familiar, in

» qua sunt, bonis ea, quæ ad perniciem
» hostis pertinent, contribunt. De infanti-
» bus res alioris indaginis est: totior est
» sententia eorum, qui infantes occidi non
» posse, asserunt. d. c. 4. §. 3. & §. 9. Aliud
» obtinet 1. si aliter jus nostrum reparari
» non possit. Vid. l. 3. c. 1. §. 4. 2º. si
» Deus id jubeat, d. l. 3. c. 1. §. 4. n. 3.
» cap. 4. §. 9. & b. §. 9. an 3º. jure ta-
» lionis? Vid. l. 3. c. 4. §. 13.

Extra paucas gentes speciali jure exem-
» tas] » Quas damnatas vocant; quæ nimi-
» rum intra fines promissæ possessionis con-
» tinebantur. Deut. c. 20. v. 15. & 16.

Non erat humanum, sed Dei, &c.] » Qui
» suo jore gentes expellere, ac vitam adi-
» mere potuit.

Exceptis virginibus intactas] » Nam eas,
» quæ deceperunt filios Israel, eo quæ præ-
» varicati fecerunt, i. e. quæ novorum vi-
» ros in coitu, ob crimen commissum joga-
» lari jussit. Num. 31. v. 16. 17. & 19.

Miseratione multorum militum] » Qui
» nesciunt quid sit inter dextram, & si-
» nistram suam. Jos. c. 4. v. 11.

Retron discrimina] » I. e. quid justum,
» quid injustum sit, adeoque uti delicti, ita
» & poenæ sunt incapaces.

Si hæc Deus fecit, ac statuit] » Auctor
» argumento a majori probat, homines ab-
»stinere a cæde feminarum, & infantium
» debere, quia ipse Deus eis abstinere jus-
» sit, auctor vitæ, & necis.

Quibus ille nullum jus tribuit in homi-
» nes, quod non ad hominum salutem ac so-
» cietatem conservandam esset necessarium] »
» Homo ergo hominem non perdere, sed
» conservare debet: at id non ex jure hu-
» manæ societatis oritur, utpote qualis non
» existit, sed sequitur ex eo jure naturæ,
» quo quisque saltem jus in suis res, actio-
» nes, & corpus, non alterius habet.

Quibus fas maxime valet] » I. e. jus 2
» naturæ. v. Gron. b.

Inter belli jura, naturalia scilicet] » Nam
» ex hypothesi Auctoris jura gentium volun-
» taria plura permiscere l. 3. c. 4. §. 3. &
» §. 9. At sæpius jam dictum est, tale jus gen-
» tium non dari.

Apud bonos. ut jus hoc ab eo, quod in
» moribus, & impunitate positum est, discrimi-
» nent] » Quasi Plutarchus hic opponat ju-
» stitiam internam justitiæ externæ, quæ
» d d 3 Auctor

„Auctor in bello solemniter obtinere, statuit,
„ad impunitatis effectum. Verius est, Plu-
„tarchum opponere usum juris naturæ, ab-
„usum quorundam gentium barbararum.

„*Salva integritate*] = Scilicet conscientie,
„ac animi.

3 „*Semper*] = Sive aliquid peculiariter vin-
„dicandum admiserint, sive non; sive viri-
„lia officia usurpent, sive non: quia judi-
„cium, adeoque delinquendi animus defi-
„cit.

„*Id in feminis plerumque*] = Loquitur de
„feminis rationis usum adeptis; nam eo
„deficiente non magis, quam pueri teneri
„possunt.

„*Nisi aliquid peculiariter vindicandum*] =
„Virgilius ait apud Tefm. b.

———— *Esi nullum memorabile nomen.*

*Femina in pena est, nec habet videri leu-
dem.*

*Extinxisse nefas tamen, Et fuisse merenti,
Laudabor parat.*

„*Aut virilia officia*] = *Ipsæ uferunt*] = Uti
„si arma sumserint. Cujus rei exempla sunt
„apud Liv. l. 28. c. 19. *Thucyd.* l. 31. p.
„631. seq. l. 49. p. 1017. l. 52. p. 367. l.
„22. p. 441. l. 33. p. 666. l. 46. p. 938.
„*Tefm. b.*

4 „*Munatii Flacci*] = Qui erat a partibus
„Pompeii, & moenibus Attingicentium in
„Hispania inclusus a Cæsare feminas, &
„liberos eorum, quos studiosiores Cæsaris
„scenferat, in conspectu parentum, & ma-
„ritorum trucidavit. *Val. Max.* l. 9. c. 2.

„§. 4.
„*De senibus*] = At hi consiliis suis, ac bo-
„nis tuerent causam principis sui, eoque
„reparationi juris nostri resistunt. *L. 19.*
„*in fin. ff. captio.* Unde jure naturæ occidi
„possunt: adeoque id non demum ex jure
„gentium voluntario licet, uti putat Auctor
„l. 3. c. 4. §. 9. n. 2.

A D §. X.

„*Quæritur, an in sacerdotes, Mo-
„nachos, & literatos, quorum vita genus
„ab armis abhorret, jure belli savi licet?*
„Affirmatur; etsi enim ipsi non laudant,
„tamen sequuntur partes eorum, qui læ-
„dunt, consiliis suis, & bonis eos adju-
„vant, eoque reparationi juris nostri resi-
„stunt. *L. 19. §. fin. ff. captio.* Idque mul-
„to magis verum est in calibus, ubi etiam

„in feminas, & infantes savi licere,
„diximus.

„*Idem statuendum*] = Scilicet, ut ubique
„injuria occidi nequeant.

„*Quorum vita genus ab armis abhorret*] =
„Uti sacerdotes, Monachi, litterati, agrico-
„lae, &c.

„*Jure belli in armatos, repugnantesque,
„cades*] = Ubi Livius opponit hanc stragem
„fœdæ trucidationi, quæ in urbe fiebat,
„ubi turbam fœminarum, pueroorumque in-
„bellem, & inermem occidebant.

„*Eo jure, quod naturæ congruit*] = Quo
„vim vi repellere licet.

„*Camillus*] = *Apud. Liv.* l. 5. c. 21. *Add.*

„*Curt.* l. 4. c. 11. *Senec. benef.* l. 5. c.

„16. *Liv.* l. 5. c. 27. *L. 4. c. 19.* § 59.

„*L. 6. c. 3. l. 6. c. 10.*

„*In hac classe*] = Eorum scilicet, quorum
„vitæ genus ab armis abhorret.

„*Ut hi ab armis abstinerent, mor ab anti-
„quo suis gentium omnium*] = *Ud. Quintil.*
„decl. 301. *Sacerdotum pacis res est, &*
„*mox: Sacerdos castra vindico: discite tu*
„*vindicare templa.*

„*Atque ideo vicissim vi in illos tempera-
„batur*] = Immo sacerdotes hortantur, &
„mouent subditos ut bellum gerant; quin-
„olim eorum demum consilio bella susci-
„piebantur: adeoque illi quoque reparatio-
„ni juris nostri resistunt, eoque occidi tan-
„quam hostes possunt.

„*Ubi simile erat collegium*] = In Nagoth
„*A sacerdotibus*] = Hi enim utrique facili
„erant, & neutrius partes sequebantur.

„*Proverbum illud Græcum*] = Neque va-
„tes relictus est.

„*In ultia pace vixisse*] = Quia sacerdotes
„neutrius sequebantur partes in hoc bello
„intestino, & sacra utrique communia
„erant.

„*Ut monachi*] = Eadem ratio hic obinet, 2
„quæ in sacerdotibus; nam hi quoque se-
„quantur alterius partes: adeoque hostium
„loco haberi possunt.

„*Aldas his merito eos, qui studiis*] = *Vid.*
„*Gron. b.* At hi quoque sequi partes ho-
„stis tenentur, atque contribuendo ex bo-
„nis, vel consilio saltem, reparationis ju-
„ris nostri resistunt.

A D §. XI.

AGRICOLAS] „ Immo hi & partes
„ hostis sequuntur, & opibus suis hostem
„ juvant, adeoque merito hostium loco ha-
„ beri possunt
„ *Canonem*] „ In Capitulo 2. X. de Treuga-
„ *§. pace. Vid. l. seq. §. 4. n. f.*
„ *Diodorus Siculus*] „ Sed hoc saltem in
„ bellis intestinis verum esse, ait *Arrian.*
„ *de reb. Ind. p. §. 11.*
„ *Es Cyrus*] „ Sed sub conditione id nunci-
„ ciali iussit, si idem quoque id facere pro-
„ miserit; uti promissit. Hinc *Xen. Inst. l.*
„ *5. p. 147.* ait: *pañis inñis convenit ut*
„ *cum agricolis pax esset, cum armatis bel-*
„ *lum.* Conf. c. seq. §. 4.
„ *De Belisarius*] „ Id prudenter fe-
„ cit, non juris necessitate. Nam ducum
„ omnino interest tueri eos, qui terras co-
„ lunt, ut nostris quoque necessitatibus sub-
„ venire possint.

„ item, ex quo in nostram venit potesta-
„ tem, ob injurias ex iudicio civitatis no-
„ strae commissas iure puniri posse: quin-
„ quam abstinere virtuosus sit, d. c. 4. §. 10.

Arma gesserunt] „ At nunc amplius non x
„ resistunt.

Pudore, id est, æqui respectu] „ Dixi-
„ mus, de virtute id potius intelligendum
„ esse.

Necessitas perimæ] „ Sensus est, hostem
„ non interficiendum esse nisi ex necessi-
„ tate, & quatenus resistit; non vero ex
„ sola voluntate nostra, ubi necessitas de-
„ ficiat.

Belli fas] „ I. e. jus.

Contra æqui naturam, & morem militum :
„ *viventium*] „ Nam iure gentium voluntario
„ licitum id omnino esse, alibi docuit.

Jus commune] „ Scilicet hominum, quo
„ intelligit jus naturæ.

Senecam] „ *Vid. supra c. 10. §. 1. n. 3.*

A D. §. XIV.

QUÆRITUR, an eorum, qui vitam
„ sibi saltem pacifice, deditio repudiat
„ possit? Auctor iure gentium voluntario,
„ & in bello solenni, id affirmat L. 3. c.
„ 4. §. 11 : at juxta iusticiam internam id
„ negat hoc §. Nisi crimen commiserint mor-
„ te dignum. *Vid. §. 16. infra.* Conf. c.
„ 4. §. 11. & 12.

Easdem ob causas] „ Ob pudorem, seu
„ æqui respectum, æqui, bonique naturam.

Sive in prælio] „ Ubi arma dejiciunt.

Non repudianda deditio] „ Immo hoc de-
„ pendet ab arbitrio hostis : cum enim is,
„ qui reparationi juris nostri resistit, inju-
„ riam faciat, ac tot eorum, aliarumque
„ injuriarum causam, eoque, ut Auctor alibi
„ loquitur, mortem meritus sit, nec evitari
„ captivitatem possit, ejus non est condi-
„ tiones præscribere, sed eas potius a cle-
„ mentia victoris expectare tenetur.

In deditor] „ Arrianus agit de deditis,
„ qui sine conditione se dederunt; de quibus
„ §. seq.

Mores autem Græcorum est] „ Non ergo
„ de jure loquitur, sed de more Græcorum.
„ Mores Romano um contrariū fuisse. *Vid.*
„ *l. 3. c. 4. §. 12.*

Magnus

A D §. XII.

ADDIT *canon*] „ D. c. 2. X. de Treu-
„ *gis.*

Mercatores] „ Eunt, & redeunt, d.
„ c. 2.

*Qui temporariam in hostico moram agi-
„ tant*] „ Ideoque qui pacati in hostico pe-
„ regrinantur; hos enim nullo jure lædi
„ posse, contra Auctorem probavimus *supra*
„ c. 4. §. 6.

Sed & de subditis perpetuis] „ De his
„ solis agit dictus canon.

Nam & horum visa ab armis aliena est] „
„ At sequuntur iudicium, & causam hostis,
„ eamque opibus suis defendunt, adeoque
„ hostium loco merito veniunt.

Aut opifices, ac artifices] „ Immo ex
„ eadem ratione hi quoque tanquam hostes
„ lædi, & interfici possunt.

A D §. XIII.

QUÆRITUR, an captos occidere li-
„ ceat? Affirmat Auctor ex jure Gentium
„ voluntario in bello solenni quoddam effectum
„ impunitatis. *Vid. l. 3. c. 4. §. 10.* Ne-
„ gat autem hic juxta iusticiam internam.
„ *Vid. §. 6.* Nos *supra* probavimus, ho-

Magno animo dignum] „Generositatis
„ergo id est, at non jura.
„*Moris est*] „Apud Græcos.

2. *Antequam numerum aries percussisset.*] „*Vid.*
„*Gron. b* Formam exhibet *Daniel Histoire*
„*de la milice Gualoise.*

„*Se eorum civitatem conservaturum*] „
„Dixi, hoc meri arbitrii esse. Is, qui ob-
„sident oppidum, dedicationem conditionatam
„semper repudiare, & injuriæ reparatio-
„nem armis querere potest.

„*Antequam machina igniaria explodantur*] „
„Sinan Barbarus apud Thuanum l. 7. p.
„154. dixit, post tormentis verberatum
„murum condiciones dedicationis facere, in-
„fens esse; quare sine conditione se de-
„derent.

„*Antequam in mania impetus fiat*] „Im-
„mo hodie prostrata tormentis moniorum
„parte (*Wann eine Breche gemacht ist*);
„adeoque quoties obfessi pertinaciter, citra
„omnem spem resistendi, ad extrema proce-
„sserunt. (Cujus rei exemplum est apud
„*Liv. l. 7. c. 29*)

„*Qui armis positis ad imperatorum fidem*
„*confluxerunt*] „Cicero loquitur de eo, quod
„officii, & virtutis est.

„*Partem liberam relinquere effugere vo-*
„*lentibus*] „Morem hunc Hebræorum refert
„Seldenus *de jur. nat. l. 6. c. 15. in f.*
„ex Mose Mikotzi. Idem fecit Cyrus Xen.
„*Exped. Cyr. l. 4. p. 345. Tefm. b.*

AD §. XV.

„*Eadem aquitas*] „Eadem boni, &
„æqui natura, ideu pudor, seu æqui re-
„spectus, quem juri gentium voluntario
„perperuo opponit, & de cujus licentia
„egit supra l. 3. c. 4. §. 12.

„*Qui sine conditionibus*] „Immo qui ar-
„bitrio victoris se submittit, æque ejus
„severitatem metuere, quam clementiam
„expectare debet: exempla, ubi servitum
„est in ejusmodi deditis, vide d. c. 4.
„§. 12. *Es l. 3. c. 20. §. 50. n. 5. Es §.*
„*51.* Dediticii apud Israëlitas servitutem
„personalem servire cogebantur l. 2. c. 13.
„§. 4. n. 3.

„*Campfanis*] „Sallustio Capfanis. *Sallust.*
„*bell. Jugurt. l. 1. c. 89. seq.*

„*Facinus fuisse contra jus belli*] „Non
„aliud sentire Romani Imperatores. *Vid.*
„d. c. 4. §. 12. Sed & ratio ab ipso Sal-

„lustio addita iustum hoc factum reddit:
„*gens, ait, hominum mobile, infidum,*
„*aut neque beneficium, neque metu con-*
„*citant.*

„*Natura's scilicet*] „Quod distinguit a
„licentia juris gentium; de qua l. 2. c. 4.
„§. 12.

„*Diximus*] „Supra §. 10. n. 1.

„*Alibi*] „Conf. *Liv. l. 7. c. 27. in fin.*

„*L. 30. c. 7. l. 38. c. 32. L. 37. c. 32.*

„*Ut potius metu ad deductionem cogantur*] „
„Dixi jam, hæc ab arbitrio hostis pen-
„dere.

„*In Bruto*] „Apud Plutarchum: sed lo-
„quitur de bello civili.

AD §. XVI.

„*ÆQUITATIS, ac juris naturalis præ-*
„*cepta*] „Dixi jam, deditos absque condi-
„tione servos fieri, eoque interfici posse.

„*Minime iusta*] „Immo iustissimæ.

„*Si talio exigatur*] „De qua egimus l. 3.

„c. 4. §. 13. *Exempla refert Gron. b.*

„Adeoque tunc erit species necessariæ de-
„fensionis.

„*Si terrore opus sit*] „*Vid. Gron. b.* Nam
„tunc quoque id pertinet ad juris nostri
„reparationem.

„*Non sufficere ad iustum eadem*] „Im-
„mo sufficiunt jure naturæ.

„*Periculum non est*] „Dixi alibi, jus oc-
„cidendi non solum a periculo esse, sed
„& injuria ab hoste nobis illata, et si ho-
„stis esse desinat.

„*Opertet crimen antecedit*] „An vero
„magis enorme crimen committi potest,
„quam illud, quod ab hoste committitur,
„qui cives nostros necavit, res eorum ab-
„stulit, vel vastavit, & quidem ex judicio
„nostre civitatis summa injuria.

„*Si qui de injuria belli convicti tamen*
„*in armis persistissent*] „Idem dicendum,
„et si de justitia belli convictus sit; quia id
„non dependet a judicio, & convictione
„captorum. Sufficit enim, victorem asse-
„re, hostem jam captum, & deditum,
„injuria egisse, indeque poenam, cum in
„potestate ejus sit, meritum esse.

„*Aut aliud gentium jus, ut legatorum*] „
„Exempla vide supra l. 2. c. 18.

„*Si transfuga essent*] „Tunc ex duplici
„capite puniri possunt, tum quia perfidi
„sunt, & perjuri, tum quia hostes sunt.

Taliones

2 Talionem natura non admittit nisi in ipso, qui deliquerunt], „ Vid. l. 2. c. 20. „ Uelinguunt autem etiam, qui delinquentium factum approbant, aut opibus. vel „ consilio adiungunt: quales sunt subditi omnes, qui factum principis defendere tenentur. Quæ plenius examinavimus supra „ l. 3. c. 4. §. 15.

Neque sufficit quod hostium sententiam quasi corpus fictione quadam intelligatur], „ Talionem, nis æquitas non ex ficta aliqua unitate oritur, sed quia subditi factum civitatis „ approbant, & defendunt, adeoque delicti sunt participes. Quod late probavit B. „ Parens in disp. de Sacros. talionis pure §. „ 47. & seq.

Quæ accusæ, & graves facta dicat tanquam recta velle imitari], „ Male hic applicatur Aristidis locus; non enim imitatur, qui talionem exigit, sed potius iustus „ poenas statuit delinquentibus.

Phidarchus], „ Locum hunc, & factum „ Syracusanorum examinavit B. Parens in „ d. disp. §. 48.

3 Ad ius donandi cædis non pertinet], „ Si differretur victoria per resistentiam, & „ utilitas ex terrore oriretur, jam id ad necessitatem reparandi iuris pertinebat: sed „ negari nequit, alteri tantumdem licere, „ non solum iure talionis, sed & iure „ belli.

Sed si suscipit ius], „ Si scilicet factum ali- „ quod poena dignum commisit is, qui per- „ tinaciter resistit.

Ob quas ius non remittatur], „ Sensus „ est, quod gravius in tales resistentes con- „ sulere victor possit, forte remissurus poenam meritum si non restitissent.

4 Supplicium non meretur], „ Iisdem fere „ verbis Auctor hæc exposuit supra l. 3. c. „ 4. §. 13. n. 2; ubi dictum est, iure „ belli in omnes, qui hostilia agunt, savi- „ ri posse.

Non debet ad mortem pervenire], „ Iure „ naturæ id licet; at generosius est eo ab- „ stinere.

Exhibere supplicia], „ Insuper poenas. „ Dicitur tamen civitatem nomine], „ Lucanus „ enim loquitur de bello civili.

Sed communis illius ex humano genere constans civitas], „ Supponit Auctor societatem generis humani, & civitatem aliquam communem; qualem non dari, „ diximus.

5 Dolor ex accepta clade], „ Immo eo ma- „ Tom. IV.

„ ior est injuria, quo plures cædes com- „ mittit is, quem per scelus arma in nos „ vibrare asserimus; adeoque eo major vin- „ dicta esse debet

Parentasse legimus], „ Conf. Cæsar. 9. §.

A D §. XVII.

Auctor ait, misericordiae esse, dedi- „ tis, etsi morte dignum aliquid commise- „ rint, parcere ob multitudinem, quia mul- „ ti infantes in tanta molitudine esse pos- „ sint; indeque tutius esse, plures fontes „ fervare, quam unum infontem damnare. „ At cum sæpius dictum sit, neminem in „ civitate hostili infontem esse, quia omnes „ reparationi iuris nostri resistunt, causam „ principis sui sequuntur, eamque operis „ opibus, & consilio defendunt. Etsi igitur „ propter speciale crimen puniri non pos- „ sint, possent tamen ob injuriam, quam „ tanquam hostes nobis intulerunt,

Ob multitudinem eorum], „ Vid. supra l. „ 2. c. 21. §. 7. & b. c. §. 5. Conf. Flor. „ l. 4. c. 6. Seneca. l. 3. de benef. c. 16. „ Lucan. 5. v. 260. Plin. l. 10. ep. 97. „ Cand. p. 4. p. 802. August. de Civ. Dei „ 6. 10.

A D §. XVIII.

Quærit Auctor, an obsides iuxta ju- „ stitiam internam interfici possint? Equidem „ de justitia externa, i. e. iure gentium „ voluntario, id affirmavit Auctor supra l. „ 3. c. 4. §. 14; at iure naturali id negat. „ Nos ius gentium non dari, toties dixi- „ mus; iure natura obsides omnino occidi „ posse, iure belli certum est, si hostis fi- „ dem datam violat: factum enim hostis ap- „ probat, & approbare tenetur, adeoque „ hostis est ipse.

Olim cum vulgo], „ Late mentem Au- „ ctoris explicavimus supra l. 2. c. 21. §. „ 11. & diximus, ius in obsides non ve- „ nire ex eorum pacto, sed ex eo, quod „ iudicium hostis fidem datam violentis fe- „ quantur, illudque approbent, vel proba- „ re teneantur.

Quod in res alios, quæ in proprietatem „ veniunt], „ Si fideiussores a non hoste pro- „ pter

„per crimen morte dignum dantur, cer-
 „tum est, occidi fideiussorem non posse;
 „& haec verum est, non idem jus fi-
 „deiussores in vitam competere, quod in
 „res suas. At aliud est in fideiussore ho-
 „ste, qui ipse ut hostis mori meretur.

Atque id ius consensu aut tacito, aut
 expresso a singulis pervenisse ad civitatem]
 „Sensus est quod civitas quoque obfides
 „invitos dare, eorumque vitam obligare
 „possit; quia dum cives fiunt, facultatem
 „eos pro utilitate publica dedendi in civi-
 „tatem translati videntur, l. 3. c. 4. §.
 „14. l. 3. c. 20. §. 54.

Aut expresso] „Si scilicet consentiunt,
 „d. §. 14.

Si obfides privatim innoxios] „Diximus,
 „non esse innoxios, quia hostes fuere,
 „& fide, in quam obfides dati sunt, via-
 „lata, hostes manent.

Ex suo peculiari consensu] „Quia ultro
 „se obtulerunt, d. §. 14.

Sive tanquam ex publico cui § sum in-
 cluderetur] „Dum enim se civem consti-
 „tuit, arbitrio civitatis omne jus suum sub-
 „icere videtur. Conf. Supra l. 2. c. 5.
 „§. 17.

Postquam verior sapientia nos docuit]
 „Immo gentes quoque ex lumine rationis
 „idem senserunt; neque ex ea ratione
 „obfides morte multatos esse, vidimus.

Deo exceptum] „Deus enim concessit
 „saltem homini jus ad conservandam vi-
 „tam, non ad perdendam. Vid. l. 2. c.
 „17. §. 2. n. r. c. 21. §. 11. n. 2. L. 3.
 „c. 2. §. 6. §. L. 2. c. 20. §. 43. n. 2.
 „Jus autem auferendi vitam soli Deo refer-
 „vatum esse, alibi demonstravimus. Vide
 „l. r. c. 3. §. 3. n. r. L. 2. c. 19. §. 5.
 „n. 4. L. 2. c. 21. §. 14. n. r.

Solo consensu] „Hoc verissimum est. At
 „obfides non tenentur ex solo consensu,
 „sed ut hostes.

De aliis alii] „Vide l. 2. c. 21. §. 12.
 „l. 3. c. 20. §. 52.

Nec ab infirmi, sed armato hoste] „Conf.
 „§. 9. §. 14. §. 15. supra.

Ex recentioribus, JCtis non ignobiles]
 „Immo Menochius, quem Auctor allegat,
 „contrarium statuit, arb. qn. 284. & late
 „auctoritates Dd. colligit. Conf. Barboza,

„in loc. com. voce Membra. Unde nec
 „in criminibus pro alio sudebatur licet.
 „Viv. 2. dec. 215.

Convocationes sales] „Quibus vita pro
 „aliis obligatur.

Si ius vocant solum impunitatem] „Quia
 „scilicet id, quod lege civili permittitur, in
 „foro soli poenae subiectum non est.

Sin a peccato immunes putant] „i. e.
 „jure naturae, seu juxta iustitiam inter-
 „nam.

Est, aut ante fuit in monero gravior delinquentium] „At ex judicio nostrae civita-
 „tis semper est delinquentium numero,
 „quatenus ut hostis consideratur.

Aut postea fidem a se datam in re ma-
 gna seculis] „Tunc ex duplici capite pu-
 „niri potest, tum ut hostis, tum ut per-
 „fidus.

Clusia] „Historiam exhibet Florus l. r. §.
 „c. 10. §. Lio. l. 2. c. 13. Factum hoc
 „examinavimus L. 3. c. 4. §. 14. §. c.
 „20. §. 54.

Non sua sponte] „Questionem, an su-
 „gere liceat obfidi, ex professo tractabi-
 „mus infra lib. 3. c. 20. §. 54.

A D §. XIX.

Omnes commissiones, quae ad ius con-
 sequendum, &c. nullum sunt usum] „Uti
 „dimicationes singulares; de quibus supra
 „c. 3. §. 20. 43. §. c. 23. §. 10. l. 2.
 „c. 1. §. 10. §. 15.

Virum ostentationem] „Exempla sunt
 „apud Lio. l. 8. c. 7. Tbuam. l. 15. p.
 „16. 2. Sam. 2. v. 14.

Et cum officio Christiani hominis, &c. cum
 ipsa humanitate pugnare] „Quia nihil fa-
 „ciunt ad reparationem juris nostri.

Rationem reddituri ei, cuius vice gladium
 gestant] „Nimirum, summo numini.

Salustius] „De republ. ord. c. 1.

Incremento exercitu] „Similia vide apud
 „Plinium l. 2. ep. 7. Ovid. amor. 2. Eleg.

12. Appian. bell. Mithr. n. 219. Lio. 3.
 „28. Tsym. b. Conf. ea, quae dicta sunt

supra l. 2. c. 23. §. 7. 8. §. 10. item l.
 „3. c. 1. §. 6. §. 17.

C A P U T XII.

Temperamentum circa vastationem , & familia.

- I. *Quæ vastatio iusta sit, & quatenus.*
 II. *Abstinentium a vastatione, si res nobis fructuosa sit, & extra hostiâ potestatem.*
 III. *Si magna sit spes celeris victoria:*
 IV. *Si hostiâ habeat aliunde quo se sustinetes:*
 V. *Si res ipsa ad bellum fovendum nullum sit usus.*
 VI. *Hoc maxime locum habere in his, quæ sacra sunt, aut sacris accedunt:*
 VII. *Item religiosis:*
 VIII. *Utilitates, quæ ex tali moderatione sequuntur, annotata.*

+ I. 1. **R**es + alterius ut perdere quis sine injuria possit, + horum quæ in primi + dominii institutione excepta debeat intelligi; ut + si quis tertii gladium, quo usus sit furiosus, periculi sui evitandi causa in amnem projiciat, quo ipso tamen casu + manere obligationem damni refarciendi, ex veriore sententia alibi + diximus: + aut debitum aliquod procedens ex inæqualitate, nimirum + ut + res perdita imputetur in illud debitum quasi percepta, + alioqui enim jus non esset: + aut + meritum aliquod malum, + cui poena talis par sit, aut cujus mensuram poena non excedat: nam, ut recte notat + sani judicii theologus, ut propter pecora abacta, aut domos aliquas incensas + totum regnum vastetur, æquitas non fert: quod & Polybius + vidit, qui in bello + non in infinitum vult vagari poenam, sed usque eo, ut delicta æquo modo expientur. + Et hæc quidem causæ, & intra hos duntaxat fines faciunt + ut absit injuria.

2. Cæterum, + nisi causa utilitatis suadeat, stultum sit, nullo suo bono

G R O N O V I E.

ID Omnis institutione excepta] Neque eam privatis dominiis institutis præsumantur voluisse gentes, si quis veniat in manifestum periculum pereundi, & quidem non sivo peccato, isque servari possit accepta, aut corrupta re aliena, tum quoque valere fructum jus privati domini, & potius abstinere re aliena, quam hominem innoxium servari. sed hunc casum excepisse præsumuntur, & ei homini regressum dedisse ad proximam facultatem usurpandi quidvis ad sui conservationem: præsertim si qui aliena re abutitur, eamque consumit, sciat habendum sibi, habentque propositum illius rei, quandoque possit, domino restitendæ, ac sarcindæ.

+ Ex inæqualitate] Ex eo, quod quis mecum contraxit, & plus accepit, quam ei debebatur, me fraudato, & minus habente, quam habere debeo.

3 Res perdita] Ut quod ego de alterius bonis erumpo, procedat pro eo, quod mihi debetur, & detrahatur possessori, quasi ego perceptorim, & ille mihi tradiderit, tanquam partem ejus, quod mihi debet.

4 Meritum aliquod] Facinus in meam vitam, famam, bonam, aut eorum, quos mei officii est defendere.

5 Ut absit injuria] Ut vastemus, & vexemus alienas res sine peccato.

6 Nisi causa utilitatis] Magnum inde commodum ad nos, aut incommodum ad hostem perveniat.

*Equidem fatebor (pace dixisse hoc tum
Argiva tellus liceat) affligi Phrygas,
Vincique volui: ruere, & equari solo,
13 Etiam arcuissim.*

4. Sane, docet nos sacra historia, urbes, quasdam a Deo + damnatas excidio: etiam contra legem generalem 14 + arbores Moabitaram b iussus excindi. Verum, non factum id odio hostili, + sed in iustam detestationem facinorum, quæ aut publice erant cognita, + aut Deo iudice tanti ælimata.

III. 1. + Secundo 15 eveniet quod diximus etiam + in dubia agri possessione, + si magna spes sit celeris victoriæ, cuius præmium & ager, & fructus futuri sint. Sic Alexander Magnus milites, narrante c Iuliano, a populatione Asiæ prohibuit, f + parcendum suis rebus præfatus, nec perdenda ea, quæ possessori venerant. Sic Quintius, Philippo Thessaliam transcurrente populabunda manu, ipse hortatus est milites, ut Plutarchus d loquitur, iter facere tanquam 16 per concessam, & ipsorum jam factam regionem. Cræsus Cyro suadens, ne Lydiam populandam militi daret, + non meam, inquit, urbem, non res meas deripies: nihil enim ad me jam ista pertinent; tua sunt; tua illi perdunt.

2. Aliter qui faciunt, in eos non male quadrant illa Iocastæ ad Polylicem verba 17 Thebaidibus Senecæ, (vers. 558, & seq.)

*Petendo patriam perdis: ut fiat tua,
Vix esse nullam: quin tua causa nocet
Ipsam hoc, quod armis uris infectis solum,*

Segetesque

debita laude memoriam, venturis vero spectaculi voluptatem. Hæc cum cum in modum se habeant, cogita de duobus alterum necessario futurum, ut aut in hoc bello vincaris ab Imperatore, aut tua fortuna sit superior. Si tu victor, reversa urbe, non aliena, sed tua perdidisti? eadem servata, possessione frueris omnium speciosissima, si adversa tibi fors exciderit, Roma per te incolumi, reposita tibi erit apud victorem gratia: eadem faciente, iacebunt extra omnem spem misericordiam rei tue. Neque tantum nullus ad te falsi fructus rediit, sed & digna facta summa te ad hominum universis sequetur. Ea, in utram velis partem, tibi parata est: nam potentum quales sunt actiones, talis existimatio. (Cap. 22.) Vide & legem Friderici I. apud Conradum Abbatem Urspergensis, & de Friderico comite Palatino chronica Melancthonii.

f *Parcendum suis rebus præfatus* Gelimer, & Vandali obidentes Carthaginem, neque prædas egere. neque terram vulsarunt, sed eam habuerunt ut suam. Procipiunt initio Vandalicorum secundum (Cap. 1.) Apud Helmoildum le-

go lib. I, cap. 66. Nonne terra, quam devastamus, terra nostra est, & populus, quem expugnamus, populus noster est? quare ergo invenimus hostes nostrum? & dissipantes velligatium nostrorum? cum his conveniant, quæ libenter habet libro IX. (fol. 149. vers. Edist. Venet. 1551.) Parata veto contra Germanos libro historiæ VI.

GRONOVII

13 *Etiam arcuissim*] Adde Sen. Hippoly. 805. Vetussem, vel prohibuissim, si potuissim.

14 *Arbores Moabitaram*] Hoc factum credibile est odio idololatricæ, quæ in lucra exercebatur.

15 *Eveniet quod diximus*] Ut rationes suadentes cessent, vel sint validiores, quæ dissuadent, ubi nondum quidem in potestate nostra res sunt hostium, sed credimus, & speramus, alibi brevi dydictatum iri, & res eas nostras fore.

16 *Per concessam*] Deditam, & ipsorum potestati permissam.

17 *Thebaidibus*] Phœniis.

GRO-

*Segestesque adultas sternis, Et totos fugam
Edis per agros. Nemo sic vastat sua.
Quæ corripit igne, quæ meti gladio iubet,
Aliena credis.*

^a Lib. IV. Par sensus apud Curtium ^a illis verbis: *quicquid non corrupissent*, ¹⁸ ⁺ *hostium esse confessi*. Unde non longe abeunt ea, quæ ^b Cicero in literis ad Atticum disputat, adversus Pompei consilium ¹⁹ fame patriam necandi. Atque hoc nomine Alexander Isus culpatur Philippum libro ^c Polybii XVII, cujus verba latine hunc in modum vertit ^d Livius: *in bello non congruere [Philippum] aquo campo, neque ²⁰ collatis signis dimicare, sed refugientem incendere, ac diripere urbes, Et vincientium præmia victum corrumpere. At non sic antiquos Macedonum reges, sed acie bellare solitos, urbibus parcere, quantum possent, quo opulenter imperium haberent. Nam ²¹ de quorum possessione dimittitur tollentem, nihil sibi præter bellum relinquere, quod consilium esse?*

IV. I. ⁺ Tertio idem fiet, si hostis habere ²² possit aliunde, quo se sustentet: puta ⁺ si mare, si fines alii pateant. Archidamus apud Thucydidem ^e in oratione, qua Lacedæmonios suos a bello in Athenienses dehortatur, querit, quas belli gerendi spes habeant, an forte, quod militum copia valeant, sperent, Atticum agrum a se facile posse vastari: atqui, inquit, habent illi & terras alias suæ ditionis, (Thraciam, & Joniam intelligens), & maritimis advectionibus adipisci possunt ea, quorum indigent. Tali ergo statu optimum factu, ⁺ ut agricultura etiam in ipso collimitio tuta maneat: quod sub tributo utrique parti præstando factum diu, ²³ in Belgico Germanico bello nuper vidimus.

2. Eitque id consentaneum mori veteri Indorum, apud quos, ut ^g Diodorus Siculus loquitur, τῶν γεωργῶν ἡ τῶν ἡ πόλιν ἰσχυροῦς εἰς πόλιν τῶν παρὰ τῶν γεωργῶν, ἀπαιτῶνται. τῶν καὶ τῶν ἡ ἀγροῦ ἐνταῦθα εἰσι, ac vehiti sacrosancti, immo prope castra, Et agmina opum facinus seposita a periculo. Addit, τὰς χώρας τῶν ἀντιπολεμίων ἢ ἐκπορεύσιν, ἢ ἐκδοχῶν καὶ ἡσυχίας. neque urunt, neque excindunt arbores. Postea f: αἰδῶς ἢ πάλιν πεινῶν γεωργῶν κατὰ τὴν χώραν αὐτοῦται, αἰδῶς ὡς καὶ ἐν γένει ἡγεμονίας ἀπὸ τῶν ἀπὸ τῶν ἡσυχίας

^f Cap. 40.
eiusdem
lib. II.

GROTII.

g Diodorus Siculus] Libro II. (cap. 36.)

GRONOVII.

¹⁸ Hostium esse confessi] Prodentem desperationem de victoria: nam si sperarent, se posse vincere, ac tenere loca illa, non vastarent.

¹⁹ Fame patriam] Prohibendo subventiones frumenti, & aliorum utensilium, quia mare clausum tenebat.

²⁰ Collatis signis] Acie aperta.

²¹ De quorum possessione] Perditio præmio, propter quod bellum geratur, verbis Justinii 28, 2.

²² Possit aliunde] Quam ex eo agro, quem nobis urere, ac vastare licet.

²³ In Belgico-Germanico] Germaniz Belgicæ confociatæ adversus Hispanos. Proci enim inter se sunt belligerantes, ut agricolæ in consensu hostilium terrarum extra prædilia siti, utrumque tuti, & inviolati essent, modo penderent modicum tributum ex parte Belgarum Hispanis, ex parte Hispanorum Belgis.

GRO-

hosti nemo cuiquam agricole damnum dat, sed id hominum genus, ut in consuetudine beneficium, ab iniuriis omnibus immune praestatur.

3. Inter Cyrum quoque, & Assyrium convenisse, ait * Xenophon, ut cum agricolis pax esset, cum armatis bellum. ^b Sic Timotheus partem agri maxime frugiferam elocabat colonis, ut ^b Polyzenus narrat: immo, quod ^c Aristoteles addit, ipsos etiam fructus vendebat hostibus, & ex ea pecunia stipendium praebat militi: quod a Viriato etiam factum in Hispania, testis est ^d Appianus. Idque ipsum ²⁴ in eo, quod diximus, Belgico - Germanico bello * summa cum ratione, & utilitate fieri vidimus exteris mirantibus.

4. Hos mores humanitatis magistri ²⁵ canones * Christianis omnibus, ut majorem ceteris humanitatem debentibus, ac proferentibus, imitandos proponunt, ideoque * non agricolas tantum, sed & animalia, quibus astant, & femina, quae ad agrum portant, extra belli periculum poni volunt; nimirum, similem ob causam, ex qua civiles, & quae ad arandum usus sunt, * vetant in pignus capi, & apud Phrygas, ^f quae ad Cyprios olim, postea ⁱ apud ^b Atticos, & Romanos, bovem aratorem occidere nefas erat.

V. * Quarto evenit, ut res quaedam ejus sint naturae, quae ad bellum faciendum, aut ducendum * nihil momenti habeant: quibus rebus parci etiam, manente bello, ratio vult. Huc pertinet ^k ²⁶ Rhodiorum oratio ad Demetrium ²⁷ urbecapum pro pictura Ialysi, sic a Gellio ⁱ latine expressa: quae malum ratio est, ut tu imaginem istam velis incendio adium factu disperdere? nam si nos omnes superaveris, & oppidum hoc totum ceperis, in imagine quoque illa integra, & incolam per victoriam potioris: sui vero nos vincere obsidendo nequiemus, petimus consideres, ne tuope tibi sit, quia non potueris Rhodios vincere, bellum ²⁸ cum Protogene mortuo gessisti.

GROTIJ.

^h Sic Timotheus] De Megarensibus idem prodidit Plutarchus quaestionibus Graecis. (Qu. 17. p. 295. B.) de Totila. cum Romam obsideret, Procopius Gothicorum III. τὸς αὐτοῦ τοῦ γαυρὸς αὐτὸς ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ τὸν ἱερὸν εἰς γόνατον, ἀλλὰ τὸν γὰρ ἰδὼν αὐτὸς πρὸς τὸν ἰουδαίου, ἰσχυρῶς, τὸς εἰπεῖν αὐτῷ ἀνασφραγίσαντος, agricolis interim per omnem Italiam nihil mali intulit, sed iussit eos, ita ut soliti erant, terram perpetuo securis colere, modo ad ipsam tributa perferrent. (Cap. 12.) Cassiod. XII, 5. Defensorum maxima laus est, & cum illi videntur praedicta rationes protegere, isti non desunt patrioticas possessiones excolere.

ⁱ Apud Atticos, & Romanos] Etiam in Peloponneso. Varro II. de re Rustica, (cap. 5.) Columella principio libri VI. His addit Plinius VIII, 45. Aelianum de historia animalium II, capite ultimo. Porphyrium II. de abstinentia, (pag. 173, & seq.) Vegetium III. de Arte Veterinaria.

^k Rhodiorum oratio ad Demetrium] De hac re vide Aelianum historici naturalis VII, 38. & XXXV, 10. & Plutarchum Demetrio. (pag. 398. E.) Sensus idem in epistola Belisarii modo a nobis recitata.

GRONOVII.

²⁴ In eo, quod diximus] Quod apparuit non tantum ex eo genere vestigialis, cui Licentem nomen (est autem de mercibus, quae in hostiles regiones hinc, praeter arma, portabantur,) sed quod constat, integras bellicas naves Amstelredami entas, instructasque cum dissimulatione magistratum, quibus hostis adversus Batavos uteretur: ne scilicet, cum sat esset aliorum locorum, ubi parari possent, hi incolae eo luero fraudarentur.

²⁵ Canones] Synodales, vel conciliorum veterum.

²⁶ Rhodiorum oratio ad Demetrium] Ut parceret, Rhodo oblecta, ei parti murorum, prope quam erat ea nobilissima Protophania pictura, neque eam labefaceret machinis: est facillius inde capi uras potuisset, teste Iulio 7, 38.

²⁷ Urbecapum] Poliocten Antigonis Coelitis filium.

²⁸ Cum Protogene mortuo] Protophania mortui opus nobile hostiter lacerasse. Sic Gellius. At Plinius etiam tum vixisse Protophania, & id opus tractasse, scribit.

F F

GRO-

^a Lib. V. ^c *geffisse*. + Polybius = rabiosi esse animi, ait, ea perdere, quæ nec hosti perditæ vires adimant, nec peridenti emolumentum adferant, qualia sunt templa, porticus, statux, & similia. Marcellus, laudante ^b Cicerone, ^c *edificiis omnibus Syracusanorum, publicis, & privatis, sacris, & profanis + sic percipit, quasi ad ea defendenda cum exercitu, non expugnanda venisset*. Idem ^c *Thid. c.* ^e postea: *maiores nostri relinquebant iis, quæ iucunda victis, + nobis 29 levius videbantur.*

VI. 1. Hoc vero sicut + in aliis ornamentis valet + ob eam, quam jam diximus, causam: ita + specialis ratio accedit in iis, quæ sacris uibus dicata sunt: quanquam enim & hæc, ut 30 alibi diximus, + publica suo modo sunt, + atque ideo impune per jus gentium violantur, tamen + si nullum inde periculum sit, conservari talia ædificia, & quæ eis accedunt, + suadet rerum divinarum reverentia, + inter eos maxime, qui eundem Deum ex eadem lege colunt, + etiam si forte sententiis quibusdam, aut ritibus dissideant.

^a Lib. IV. ^c 97. 2. Thucydides c. jus, ait, fuisse inter Græcos sui temporis, *ἵνα τῶν ἀλλόθεν, ἰσὺς τῶν ἐνόντων ἀπέχουσι*, ut, qui in hosticum impetum facerent, + a locis sacris abstinerent. Alba a Romanis diruta Deam templis temperatum, ait ^f Livius. De Romanis Capua capta sic Silius libro XIII, (vers. 316, & seqq.)

Ecce

G R O T I I.

1 Suae rerum divinarum reverentia] Polybius in excerptis Periegeticis: (pag. 45.) τὸ γὰρ τοῦ ἀδελφῆτος ἀνέχοντο, εἰς τὸ οὐκ ἔστιν ἀλλοίωσι, τῆς πατρὸς ἀλογισίας ἐπὶ ἐμῶν: cum hominibus transcurri, ob id impie in Deos agere, summa stultitia signum est. Merito sane; nam & Severus rescriptis, melius esse, ut quomodocumque illis Deis colatur, quam populiis dedatur, Lamprius referente, (cap. 49.) Sanguine Diana templo pepercit religione induitur, ait de Annibale Plinius naturalis historiz XVI, 40. ἵνα οὐκ τὸς ἀδελφῆτος περὶ αὐτῶν ἀδελφῆτος, templa hostibus, nec externis eripimus. Apparet id habet civilium III. (Pag. 516.) De Agellia scriptor latinus vitæ ejus: neque hoc solum in Græcia fecit, ut templa Deorum sancta haberet, sed etiam apud Barbaros summa religione simulacra, atque conservavit. Itaque predicabat vivari se, non sacrificiorum numero haberi, qui sacrificiis eorum nocuissent: aut non graviusvis penis officii, qui religionem minuerent, quem qui fana spoliarent. (Corn. Nepos, cap. 4.) De Agellia sanctimonia in hunc etiam Plutarchum vide (pag. 606. A.) Idem multos pariter Romanos ejus laudis participes facit in Sulla (Pag. 459. C. D.) εἰς ποικίλῃ ὁλοκρῇ τῷ αὐτῷ τῶν Φλαμίνων, & Μάνου Ἀκούλου, ταῖς δὲ ἱερῶν ἱμερόν, καὶ δὲ αὐτῶν Ἀντικῶν ἱμερόν, τὰς ἑκάστων, οἱ δὲ τὰς Μακεδόνας βασιλεῖς ἀποποιήσαντες, ὃ μὲν ἀπὸ τῶν τῶν ἱερῶν τῶν ἑλκῶν, αὐτῶν δὲ

ἑκάστων τῶν αὐτῶν, ὃς ἐμῶν περὶ αὐτῶν ἀποποιήσαντες, in memoriam revocabant alii Flaminium, alii Munitium Aquilium, & Aventium Paulum, quorum ille, Antiocho ejectione in Græcia, hi vero, debeatibus Macedonum regibus, non modo Græcicis templis pepercant, sed & domis ea, multoque honore, ac sanctimonia amarent. Adi & Pitruvium lib. II. (Cap. 8.) Dionem XLII. (pag. 234. A. Ed. H. Steph.) Plutarchum Cæliare (pag. 720. E.). Brodæum V. miscellaneorum c. 29. Gabao Maurus ipse, non Christianus, honorem volebat haberi Christianorum ecclesiis, contra, quam facerent Vandali, quibus sperabat iratum fore, quisquis ille esset, Christianorum Deum. Testatur hoc Procopius Vandalicorum I. (Cap. 8.) qui & Pericorum II. (Cap. 9.) Chlofren Persam, non Christianum, ecclesiæ Antiochenis Christianorum, ait, pepercisse. Justinianus etiam, ut idem refert Vandalicorum II. (Cap. 9.) retinere apud se non ausus est res illas, quas Hierosolymorum templo Vespasianus abstrulerat Romam, Romæ autem repetas in Africam asportaverat Gize-richus, De sanctimonia a Mahometitis servata loco, in quo Excehielis, & trium Danielis sociorum ossa erant comita, tellis est in itinera-rio Judæus Begamin.

G R O N O V I I.

29 *Levin*] Vana, parvi momenti, nec tanti, ut illis ea incidereemus.

30 *Alibi diximus*] 3, §. 2.

G R O -

fuerat interdictum, quod alibi jure belli licuisset, tota seviendi refrœnabatur humanitas, & captivandis cupiditas frangebatur.

VII. 1. Quod de sacris dixi, + idem de religiosis intelligendum est, etiam de iis, 35 quæ in honorem mortuorum structa sunt; nam & hæc, + quanquam 36 jus gentium impunitatem iræ in ista exercendæ indulget, + violari non possunt nisi contempta humanitate. 37 Summam esse rationem, ajunt + jurisconsulti, quæ facit pro religione. Tam pro religiosis, quam pro sacris, pia exstat Euripidis sententia Troadibus, (*vers.* 95, & seqq.

a L. 43.
D. de Religio.

Μῦϑοι δὲ θνητῶν θεῶν ἀπαγορεύει πάλαι.

Ναὺς τε τῶνδε θ' , ἰσὺ τῶν νεκρῶν ἐστιν.

Ἐπιμὲν δὲ, αὐτὸς ἄλλοις ἔφη.

*Homo quisquis irbes vastat, + & Diis Manibus
Sedes sacratas, templaque, haud recte sapit :
Nam simili ipsius pestis excidii manet.*

b Philo-
strat. Lib.
V. c. 16.
Ed. Olear.

Apollonius b Tyanæus q de cœlo a gigantibus oppugnato fabulam sic interpretabatur : ὁρίσται εἰς τὸς ναὺς αὐτῶν καὶ τὰ τέτα, vim eos intrulisse Deorum templis, ac sedibus. Statio Annibal sacrilegus (bb), qui Deum 38 face miscuit aras.

c Punic.
pag. 83.
d Lib.
XII. pag.
234.

2. Scipio, capta Carthagine, milites donis ornat, καὶ τῶν αὐτῶν εἰς τὰ Ἀναλῶντος ἀναστρέφον, inquit c Appianus, exceptis, qui in Apollinis templum pec- caverant. Trophæum a Mithridate structum Cæsar, ut narrat d Dio, καὶ τῶν αὐτῶν εἰς τὰ Ἀναλῶντος εἰς τὸν ναὺς αὐτῶν, tollere ausus non est, ut belli Diis sacratum. Marcus Marcellus, quæ 39 victoria profana fecerat, reli- gione impeditus non attigit, ait Cicero e Verrina quarta : & ibidem addit, (cc) hostes esse aliquos, qui in bello + religionis, & consuetudinum jura retineant. Idem f alibi Brenni bellum 40 fano Apollinis illatum, nefarium dicit. 41 Pyrrhi factum, qui Proserpinæ thesauros spoliasset, fœ- dum vocat Livius, & in Deos superbum. Simile Himilconis + e Diodorus

e Cap. 55.

f De Di-
vin. I. 37.

g Lib.
XIV. c. 64.

scilicet, ac deformia rudera redegit.
39 Victoria profana] Sacra, quæ, urbe per vim expugnata, reverentiam apud victores non habebant, & in præda duci poterant.
40 Fano Apollinis] Delphico. Justin 24. 7. 8.
41 Pyrrhi, qui Proserpinæ] Livius 29, 18.

G R O Y I I.

q De cœlo a gigantibus oppugnato fabulam sic interpretabatur] Ut et alteram de Epopeo Diodorus Siculus. (Excerpt. Peiresc. pag. 221. l. Lib. VII.)

confusos, ac deformia rudera redegit.
39 Victoria profana] Sacra, quæ, urbe per vim expugnata, reverentiam apud victores non habebant, & in præda duci poterant.
40 Fano Apollinis] Delphico. Justin 24. 7. 8.
41 Pyrrhi, qui Proserpinæ] Livius 29, 18.

G R O N O V I I.

35 Quæ in honorem] Cenotaphiis, aut monumentis, in quibus ipsa corpora defunctorum collocata non sunt.
36 Jus gentium impunitatem] Jure gentium ac impune diruere, ac corrumpere licet.
37 Summam esse rationem, quæ facit] Religionis primam, & maximam rationem habendam.
38 Face miscuit] Incendit, & in cineres

(bb) En ipsa verba Poëta :

Præciput quam sacrilegus face miscuit aras
Ipsus (Herculis) immeritatus domos, ac
templa Sagunt
Polluit, & populus furas immisit bonis.

Sylv. Lib. IV. Sylv. VI. vers. 82, & seqq. J. B.
(cc) Hoc paulo ante legitur : Non ut ob hoste aliquo, qui tamen in bello religionum, & consuetudinis jura retineret, &c. Caput in orâ libri indicavimus. J. B.

ἄριστον, & eis *διὰς ἀνέστηται*. Philippi bellum idem ille Livius * nefarium, quasi Diis superis, inferisque illatum: etiam furorem, ac scelera. Florus ^{a Lib. XXXI. c. 26. 30. 31.} de eodem, * *Philippus ultra jus victoria in templa, aras, sepulchra se- b Lib. II. c. 7. n. 4.* vit. Eandem historiam tangens Polybius hoc addit * iudicium: τὰ μὲν c Lib. V. c. 11. 5. τῶν ἰθὺς πρὸς τὴν ἐκκαθάρσιν μένοντα μὴ ἵπτασθαι παρασκευάζειν, μὲν τῶν ἐξ ὧν ἐκείνων ἀπὸ τοῦ πρὸς τοῖς ἐκείνων πόλεως, ἐκ πειρῶν ἢ καὶ, ἀλλὰ δι' αὐτῶν ἀναγκάστας ἢ πᾶσι δὴ τὸν τοιαύτου κατασκευάζειν λαοῦ ἀνέστη, πῶς ἂν αἱ ἐκείναι τῆς πόλεως ἐξ ὧν ἀναγκάστας ἔργα: que neque nobis ad bellum futura sunt usui, nec hostibus incommo- daturā, ea ire perditum, templa maxime, & que in iis simulacra, & similia orna- menta, quis neget male mentis, & prae ira furibunde esse opera? atque ibidem * talionis non admittit excusationem.

* VIII. I. Quinquam vero proprie 42 instituti nostri hic non est, + quid ex usu sit, inquirere, + sed laxam bellandi licentiam adducere + ad id, quod natura licitum, + aut inter licita melius est; tamen 43 ipsa virtus, + vilis hoc saeculo, ignorare mihi debet, + si, quando per se con- temnitur, ex utilitatibus ipsi pretium facio. Primum igitur moderatio ista in fervendis rebus, + quae 44 bellum non morantur, + magnum hosti telum eripit, desperationem. Archidami dictum est apud 4 Tucydidem, μὴ γὰρ 4 Lib. I. αἶμα τι ποιεῖται τὸν γὰρ τὸν πολέμου, ἢ ὅσον ἔχουσιν, ἢ ἐκ ἑνὸς ὅπου ἄλλοις ἐξέρχεται, c 82. ἢ οὐδὲν καὶ ὡς ἐκκαθάρσιν, ἢ μὴ ἐκ ἀπὸ τῶν κατὰ τὴν πόλιν αὐτῶν 45 ἀναγκάστας ἔχουσιν. *terram hostilem non aliud, quam 46 obsidem censete, tantoque meliorem, quan- to magis exulta est: quare & ut plurimum ei parcendum est, ne desperatio hostes reddat 47 invictiores.* * Idem Agesilai consilium * cum Acarnanibus, contra, quam sentiebant Achaei, 48 liberam reliquit sementem, ajens, i. X. b. h. Gr. IV. c. 6. n. 17. quo plus seviscent, eo 49 pacis cupidiores fore. Hoc est quod dicit f. fa- f. Juvenal. VIII. 124. tyra: 50 *spoliatis arma supersunt.* Livius narrans & captam a Gallis urbem: placuerat, inquit, principibus Gallorum, non omnia concremari castra, ut quod- cumque superesset urbis, 51 + id pignus ad flectendos hostium animos haberent. g Lib. V. c. 42. 2. Adde

G R O T I I.

* *Philippus ultra jus victoria in templa, aras, sepulchra servavit*] Simile Pruxæ factum detectus Pelybius, cuius verba Swida servavit in vo- cabulo *Pruxia*, & excerpta Petresciana. (pag. 337.)

* *Idem Agesilai consilium*] Meminit & Ph- larchus Agesilao. (Pag. 608. B.)

G R O N O V I I.

42 *Instituti nostri hic non est*] Quippe quod τὸ πρῶτον.

43 *Ipsa virtus vilis*] Non debet alienum, aut putidum videri, si, quod honestum est, & per se sine ulla mercede probandum, id stu- dentem persuadere, & commendare per commoda, quæ secum trahit, quando eo saeculo vivimus, quo nihil, nisi quod utile est, appetitur.

44 *Bellum non morantur*] Impedimentum non afferunt rebus gerendis.

45 *Acarnanibus*] Forte, ἀκαρναντίων, nam ἀκαρναντίων - ἀκαρναντίων. Sal- mos. ad hist. August. p. 333.

46 *Obsidem*] Nam qui agros hostium tenent, parati est, ac si obsides eis extorserint: quo- rum recipiendorum spe ad faniora consilia cogi possunt: eo autem facilius cogentur, quo cul- tiores agri conservati fuerint.

47 *Invictiores*] Difficiliores.

48 *Liberam reliquit sementem*] Vetuit, dam- in arando, ac serendo occupati essent, ullam vim a suo exercitu fieri.

49 *Pacis cupidiores*] Promtiores, & procli- viores ad legem pacis accipendam, ne messim hostis interceptis.

50 *Spoliatis arma*] Cum superest nihil pra- ter arma, acris eis utitur.

51 *Id pignus*] Lenocinium pacis, per quam ea erant recuperantur.

2. Adde quod ^a + speciem hoc præfert, manente bello, magnæ de victoria fiduciæ : & quod + clementia apta per se frangendis, & conciliandis animis. Annibal apud ^a Livium in Tarentino agro nihil violat : *apparerebat, ait, non id modestia militum, aut ducis, sed nisi ad conciliandos Tarentinorum animos fieri.* Simili de causa Augustus Cæsar de Pannoniis rapina abstinebat. Causam ^b Dio adfert : *ἐλπίζοντες γὰρ ἰδοῦντας αὐτὸν ἰναλίσθαι. Spe-
rabat enim fore, ut sic eos sine vi sibi adjungeret.* Timotheus ea cura, quam ^c + supra narravimus, præter alia *παρὰ τοῖς ἑσπέραις τοῖς πολέμοις ἰσχύοντες, ait* ^e *Lib. III.* Polyænus, *magnam ab hostibus ipsis benevolentiam captabat.* ^t De Quintio, ^c *et qui cum eo erant, Romanis, Plutarchus + cum quæ supra diximus commemorasset, + addit : hujus modestia non multo post fructum cepere ; nam ut in Theffaliam perventum est, descenderunt ad eum urbes. Tunc vero ^e qui intra Thermopylas habitabant Græci Quintium ardentibus votis desiderabant : Achaici vero, renuntiata Philippi amicitia, societatem adversus eum cum Romanis inierunt.* De Lingonum civitate, quæ bello, quod ductu Cerealis, auspiciis autem Domitiani, in Civilem Batavum, ejusque focios gerebatur, populationem formidatam evaserat, sic narrat ^f Frontinus, *quod contra expectationem inviolata nihil ex rebus suis amiserat, ad obsequium red-
da septuaginta milia armatorum tradidit ei.*

3. + Consiliis contrariis contrarii quoque eventus : exemplum dat Livius ^f in Annibale : *Præcepit in avaritiam, ^e crudelitatem annuum, ad spolianda quæ tueri nequibat, ut vastata hosti relinquerentur, inclinavit. Id sedum consilium cum incepto, tum etiam exitu fuit : neque enim indigena patientiam modo abalienabantur amici, sed ceterorum etiam : quippe ^g ad plures exemplum, quam calamitas pertinebat.*

4. Verisimium autem sentio, quod ^a + theologis & quibusdam notatum est, & summarum potestatum, & ducum, + qui Christianos se & a Deo, & ab hominibus haberi volunt, officium esse, violentis urbium direptionibus, & si quid his simile est, + intercedere, + ut quæ abire non possint sine gravissimo multorum innocentium malo, + & sæpe ad belli summam parum proficiant : ita ut + bonitas Christiana fere semper, + ipsa quæque justitia plerumque ab ipsis abhorreat. + Majus sane est Christianorum inter se vinculum, quam olim Græcorum fuit, quorum bellis ne qua (dd) urbs Græca excluderetur, cautum erat + Amphictyonum decreto. Et Alexandrum Macedonem, + narrant veteres, nullius rei a se actæ magis ductum poenitentia, (ce) quam quod + Thebas evertisset.

G R O T I I.

^t De Quintio] Nempe T. Quintio Flaminio.

G R O N O V I I.

^g Speciem hoc præfert] Parcere illis, quæ in potestate sunt, est signum judicantis hæc fuisse, sperantique se obtinere illa posse, universi belli victoria.

^h Nisi ad conciliandos] Nisi pro sed.

^g Ad plures] Plures simile quid metuebant, quam ipsam calamitatem sentiebant.

(dd) Testis est ÆSCHINES : 'Εὐ αὖτε ἱσχυροῦς ἢ τοῖς ἀρχαίοις, Μηδισμός πάλαι τῶν Ἀποκρινόμενων ἀναστατοῦ ποιεῖται &c. Orat. de malice obita legat. pag. 262. A. Edit. Basl. 1572. J. B.

(ce) Vide inter alios, PLUTARCHUM, *Vit. Alexandr.* pag. 671. B. J. B.

HENRICI

HENRICI DE COCCEII
COMMENTARIUS
I N
HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. XII.

GROTIUS in præcedente capite V. supposuit, gentes in bello solenni (i. e. quod inter duas summas potestates geritur, & indictum est) præter licentiam interficiendi hostem etiam indulgentiam facultatem vastandi res hostiles in infinitum, & nulla habita ratione iustitiæ causæ, ex qua bellum geritur, d. cap. 3. §. 1.

Atque hanc licentiam gentes quoque extendisse, ait, ad res sacras, & religiosas, d. c. §. 2. Et 3. ad effectum, nimirum, impunitatis: i. e. ne tanquam devastator temerarius ab aliis gentibus puniri possit.

Hanc licentiam juris gentium hoc capite temperat, tum ex iure natura, tum ex præceptis virtutum, tum ex utilitatibus rationibus. Add. sup. c. 10. §. 1. n. 1.

Iure natura enim vastationem illicitam esse, ait, si iusta causa non adsit, vel si ultra debiti, & pœnæ modum vastatio sit. L. 3. c. 1. §. 2. seq. b. c. §. 3. Præterea etiam in iusto bello abstinendum esse, ait, ab arboribus frugiferis, quæ in nostra sunt potestate, cap. b. §. 2. nec non ab iis rebus, quæ mox in potestate nostra futuræ sunt, §. seq. 3. item si hostium vires ex ea devastatione non minuantur, §. seq. 4. Secus si populatio tendit ad pacem brevi procurandam, §. seq. 1. n. f. vel si nostræ non inde augentur, §. seq. 5: uti si res sunt sacræ, vel religiose, §. seq. 6. Et 7.

Vera principia exposuimus supra c. §. §. 1. & quæ circa Grotii hypothesein observanda sunt, monuimus cap. 1. §. 1.

AD §. I.

Res alterius ut perdere quis sine injuria possit] Secus, ac iure gentium voluntario, ubi ex hypothesei Auctoris perdere res hostiles licet in bello publico solenni, et si injuria bellum geratur, l. 3. c. §. 1.

Horum trium unum antecedit necesse est] Immo vastatio rei hostilis semper licita est in pœnam: cum enim hostem injuria reparationi juris mei resistentem tanquam criminis reum occidere possim, multo magis licitum erit capere res ejus, & vastare; idque in infinitum, donec reparetur injuria.

Necessitas tamen, qua in primi domini institutione excepta debeat intelligi] Cum ex hypothesei Auctoris omnia ab initio inter homines communia fuerint, supposuit supra, ubi de hac communione egit, mentem eorum, qui primi ab hac communione recesserunt, & singularia dominia introduxerunt, talem fuisse credendum esse, ut quam minime ab æquitate naturali recederet: indeque concludit, in gravissima necessitate reviviscere jus illud commune. Vid. l. 2. §. 6. Quam fabulam late refutavimus ibidem.

Ex hoc principio Auctor hic ait, ob gravissimam demum necessitatem, ob quam jus commune rerum reviviscit, adeoque quæ a primis dominis excepta videtur, vastari, res hostiles posse. Nos jam diximus, vastari eas in pœnam semper posse, & in infinitum.

Si quis tertii gladium, &c. proiecit] Quia alter periculum evitare non potest: At tale periculum semper imminet ab hoste, adeoque semper res ejus perdere possumus.

Manere

Manere obligationem damni refarciendi] Immo furioso non fit injuria : ego meo jure defensionis utor.

Aut debitum aliquod procedens ex inaequalitate] = Ex hypothesi Auctoris nulla obligatio oritur, nisi ubi contractus aequalis est. *L. 2. c. 12. § 8* ; adeoque ob inaequalitatem ei, qui laesus est, jus dat retinendi. Si proinde laesus intra hos fines res alterius, qui repetitioni resistit, perdit, putat Auctor, id licitum esse per modum compensationis. At *d. §. 8*. probavimus, verum non esse, alterum contrahentium ex inaequalitate obligari ad restitutionem. Praeterea applicari hoc exemplum ad perditionem rerum hostilium, quae in penam fit, nulla ratione potest.

Diminui, ut res perditam imputetur in illud debitum] = Per modum compensationis ; quod verum non esse, modo diximus.

Alioqui enim jus non esset] = Immo contra compensationem jus est vastandi res hostiles in penam.

Aut meritum aliquod malum] = Quod rationem meretur, seu penam.

Cui poena talis par sit] Quia ex hypothesi Auctoris in hostem nihil licet, nisi intra modum debiti, & delicti ; quod supra c. §. refutavimus. Poena in hostem, qui nostro judicio infinitas caedes, rapinas, &c. injuria committit, in infinitum licita est : neque ulla proportio est inter res hostiles, quae vastantur, & inter vitam subditorum nostrorum.

Totum regnum vastetur, aequitas non fert] = Cur non, si alter pecora abacta restituere, & domos incensas reparare nolit ? Sane, hostis ipse est causa damni, si rem illam, quam injuria detinet, restituere detrectat, & cum interfectione civium nostrorum injuriam defendit.

Nos in infinitum vult ungari panem] = Polybius supponit, delicta aequo modo expiata esse : at expiata dici non possunt, quamdiu hostis injuriam illam defendit.

Et ha quidem cause, § intra hos duos taxas fines faciunt ut absit injuria] = Scilicet si res hostiles perduntur vel ob necessitatem, vel ob debitum procedens ex inaequalitate, vel ob delictum.

Nisi causa utilitatis suadeat, frustra sit, nullo suo, bono nocere alteri] = Immo solum non est, si reo criminis jus quaerit

tum in penam auferatur, i. e. res ejus vastantur, etsi mihi nullum inde bonum eveniat.

Quae brevi ad pacem petendam hostem subigit] = Immo omnia populatio.

Odio magis, quam prudenti ratione]

Tunc imperfectio est, non injustitia.

Ut aut causa illa suaderet cessant]

Quae nobis utiles videntur, vel quae hostem ad pacem petendam adigere possent.

Aut ut alia sint validiores, quae dissuadeant] = Uti 1°. si res illae frugiferae (quo

Judex omnia referunt, quae sine causa

peritura sunt) in nostra jam sint potestate, §. 2 ; quod fit per ultimam victo-

riam, §. 2. n. 3 ; 2°. si res quidem non

sint in nostra potestate, sed magna spes

sit celeris victoriae vi vastatur, §. 3 ; 3°. si

hostis vires inde non minuerentur ; uti

si aliunde se sustentare potest, §. 4 : 4°. si

res plane nullum usum in bello habet,

ut picturae, res Deo dicantur, &c. §. 5, 6.

§ 7. At omnia haec gratis asseri, diximus. Sane, omne jus questum hosti,

qui mori meruit, in penam auferri potest.

A D §. II.

Auctor hic quaerit, an res frugiferae hostiles vastari possint ? Equidem jure gentium voluntario id omnino licere, dixit supra c. §. 1. At jure naturae, seu juxta justitiam internam, ait, licitum id tantum esse intra modum debiti, & poenae, vid. §. 1. b. c. nisi aliae causae validiores dissuadeant, d. §. 1. n. 3. Atque hinc abstinendum esse, putat, si res frugifera est in nostra potestate ; ac eo refert legem divinam, de qua mox.

At repetendum hic est, semper, & in infinitum res hostiles vastari posse ; idque verum est, si res frugifera in hostis, si ve in nostra sit potestate.

Ed coenit] = Ut adsit causa alia validior, quae impedit ne vastetur.

Si nos ipsi rem frugiferam ita teneamus]

Noceretur enim alteri nullo nostro bono,

§. praeced. n. 2.

Affervari ad vicium] = Vix enim esset ut

quis vellet perdere rem, unde utilitas ei oriri potest.

Adver-

Adversum nos in praelium consurgere profectus] = Adeoque reparationi juris nostri non resistunt. At alibi dixi, hanc legem respicere terras Canaan, quas propediem occupaturi erant Israelitæ, ne sibi ipsis damnum inferrent. *Zigl. b.*

Ad agros frugiferos] = Quia ad sustentationem nostram faciunt.

Inique se, cum belli causa non fuit, perferre belli pauci] = Adeoque contra quas defensionis necessitas cesset.

Etiā ad animantia variis operi inservientia] = Nam ea quoque utilitati nostræ inservire possunt.

2 *Ad rem quamvis, qua sine causa peritura sit*] = Stultum enim esse autumat, nullo suo bono nocere alteri. *Vid. §. præced. n. 1.*

Edificia comburantur, esculentia, ac potentia corrumpantur] = Res enim hæc utilibus nobis esse possunt.

3 *Post plenam victoriam*] = Immo tunc difficilia nostra sunt jure belli; adeoque de iis pro lubitu statuere possumus. Et cum singuli hostium occidi, & in servitutem redigi possint, multo magis res eorum vastari a victore poterunt.

Corinthum excisum non probat Cicero] = Immo non improbat excisionem (Crito laudatam, *Cic. de nat. Deor. lib. 3. c. 21.*) Nam ipse statim rationem utilitatis addit: sed credo aliquid secus oportunitatem loci, maxime ne possit aliquando ad bellum faciendum locus ipse adhiberi. *Vid. Cic. l. 1. off. o. 11. §. 1. 3. off. c. 11.*

Fide traditi erant Romanorum legati] = *Vid. sup. l. 2. c. 18. §. 11. in nos.*

In tella innoxia, marisque] = Adde *Amm. Marc. l. 31. c. 18. Just. 11. 4.*

Turan. l. 11. p. 229.

4 *Damnata excidio*] = Ut Jericho apud Josuam c. 6. n. 17. §. 26.

Arbores Moabitaram] = 2. *Rig. c. 3. v. 19. §. 25.* Cur Deus id prohibuit in arboribus Cananæorum? Rationem affert *Ziglerus* in not. ad h. §. quis terra Moabitaram non ita erat occupanda, ut viciorum maneret. *Vid. sup. ad rubr. 4. n. 1.*

Sed injustam devastationem facinororum] = In poenam foedifragii, d. c. 3. v. 5.

Aus Deo iudice tanti aestimata] = Sufficit quod Deus id iusserit, utpote qui jure suo, quod in creaturas, earumque res habet, talia jubere potest. Neque opus est cum Gronovio recurrere ad odium al-

Tom. IV.

= quod idololatricæ, quæ in lucis exercebatur.

AD §. III.

Secundo eveniet quod diximus] = Ut alie rei causæ validiores, quæ dissiuant vastationem, §. 1. n. 3.

In dubia agri possessione] = Quid enim juris sit si res in nostra potestate est constituta, diximus §. præced.

Si magna spes sit celeris victoria] = Si spes sit mox vincendi hostem, quia utilitas tum suadet ut rem, quæ mox nostra futura est, servemus.

Parcendum suis rebus præstatum] = Adde *Diod. Sic. l. 36. Demetr. c. 8. Senec. in Phœnissa v. 556. Xenoph. de expedit. Cyr. l. 3. p. 337.*

Hostium esse confessi] *Conf. Gron. b. Si milia vide apud Xenoph. expedit. Cyr. l. 3. pag. 337. & Appian. Mithrid. n. 213. Tefin. b.*

AD §. IV.

Tertio idem fiet] = Ut rationes suas dentes vastationem cessent, aut sint validiores quæ dissiuant, §. 1. n. 3.

Si mare, si fines alii pateant] = Per quos advehi necessaria possunt.

Us agricultura] = Quia utrique utilis esse potest.

Ut in commune beneficium] = Nam utriusque usu venire fructus possunt.

Summa cum ratione, & utilitate] = Et proprium vectigalis nomen inventum est,

Licentem, quod ejusmodi mercibus, quæ ad hostes transportabantur, imponi solent. Rationem addit *Gron. b.* ne cum sit effectus aliorum locorum, ubi parari possent, hi incolæ eo lucro fraudarentur.

Non agricolas tantum, sed & animalia] = De agricolis id vidimus capite præcedenti §. 11. §. 12. In animalibus, &c. eadem ratio est, quia utilitatem nobis affert.

Verant in pignus capi] = *Vid. l. 6. h. 7. lib. 8. ff. de pign. Diod. Sic. lib. 2.*

Quint. 7.

A D §. V.

QUARTO *venit*] = Ut utilitas quædam
 » vallationem dissuadeat. *Vid. supr. §. 1. n. 3.*
Nihil momenti habeat] = Adeoque ut
 » hostium vires inde non minuantur, nec
 » nostræ augeantur.

Polybium] = Loquitur de rebus, quæ u-
 » trique belligerantium sunt sacræ, & re-
 » ligiosæ.

Sic pepercis] = Cum urbem spoliasset.
Liv. l. 26. c. 31.

Nobis levia] = Quæ vires hostium non
 » minuebant, nec nostras augebant; quod
 » perfectionem inferit, non necessitatem.

A D §. VI.

IN *aliis ornamentis*] = V. g. statuis,
 » monumentis, &c.

Ob eam, quam diximus, causam] = Quia
 » ad bellum faciendum, vel ducendum,
 » nihil momenti habent, §. *præced. pr.*

*Specialis ratio accedit in his, quæ sacris
 » vestris dicata sunt*] = Adeoque quæ hostium
 » vires non minuunt, quia ad usum profa-
 » nos adhiberi non possunt; ut templa, &c.

Publica suo more] = Adeoque hactenus
 » in commercio esse putat.

*Atque ideo impune per jus gentium vio-
 » lantur*] = Intelligit jus gentium voluntari-
 » um, quod in bello publico solenni re-
 » ceptum, ait; & quale non existere, to-
 » ties diximus.

Si nullum inde periculum sit] = I. e. si
 » non impediunt juris nostri reparationem.

Suadet rerum divinarum reverentia] = Si-
 » millia vide apud *Liv. 22. Quintil. decl.*
 » 265. Romani credebant, ideo petulantiam
 » urbi immisissam, quod multi cives res sa-
 » cras tenerent. *August. de Civ. Dei l. 3.*
 » c. 17. *Cicero de Arusp. Responsu. De*
 » Pompeii in templum Hierosolomitano
 » reverentia vide *Zonaræ Annal. l. 1. ubi*
 » addit M. Crassum, quod templum spolia-
 » verit, contra Parthos cum exercitu pro-
 » fectum interfecit. *Conf. supr. l. 3. c. 5. §. 2.*

*Inter eos maxime, qui eundem Deum ex
 » eadem lege colunt*] = In his enim omnis
 » excusationis ratio cessat. Neque enim uti-
 » litas, neque necessitas hic allegari potest.
 » Neque jus hosti, sed Deo eripitur. At-

» que ex hac ratione in bellis Græcorum
 » direptiones Templorum pro sacrilegio ha-
 » bitæ sunt.

*Etiam si forte sententis quibusdam, aut
 » ritibus dissentiant*] = Hinc nulla ratione
 » probari possunt mutæ servitæ in sacra Pon-
 » tificiorum, & Protestantium.

A locis sacris abstinere] = Hinc Phocen-
 » ses templum Delphicum diripientes sacri-
 » legi dicuntur apud *Justin. l. 2. c. 1. Si-*
 » millia vide de Gallis apud *Ennd. l. 24. c. 6.*

Ut qui cum Græcis ejusdem essent religionis] =
 » Et si sententiis quibusdam, & ritibus disse-
 » rant. Similia vide apud *Diacon. lib. 3.*
 » Sozom. 9. q. Niceph. 13. 35. *Jornand. de*
 » reb. Goth. c. 30. *Cassiod. 12. 20.*

Hominibus ob templa parci solitum] = Un-
 » de mos confugiendi ad templa, & aras.

A D §. VII.

IDEM *de religiosis intelligendum est*] =

» Nimirum, jure Gentium voluntario hæc
 » quoque diripi posse, dixit *l. 3. c. 5. §. 3.*
 » Secus, ac jure naturæ, quia ad bellum fa-
 » ciendum, aut ducendum, nihil momen-
 » ti habent. *Vid. supr. §. 5. Nos d. c. 5. §.*
 » 3. nostram sententiam exposuimus. Sa-
 » ne, cum religio illa circa locum ex sola
 » lege principis oritur, certum est, locum
 » destinare esse religiosum ex quo ab hoste
 » occupatus est; unde monumenta dirui
 » omnino possunt. At rabiosum est, in cor-
 » pora sepulchrorum sævire. Exempla furoris
 » in cadavera exerciti vide apud *Tibull. l.*
 » 30. *l. 17. l. 42. Cambr. l. 1. p. 50.*

*Quoniam jus gentium impunitatem ira
 » indulget*] = *Vid. l. 3. c. 5. §. 3.* Sed jus
 » gentium non existere, certum est.

*Violari non possunt nisi contenta huma-
 » nitate*] = Concedimus id de corpore hu-
 » mano; at non de ornamentis, Cenota-
 » phis, &c.

Et dñs manibus sedes sacratus] = I. e. Se-
 » pulchra.

Religionis, & consuetudinis jura] = I. e.
 » qui ea violare non solent, quæ propter re-
 » ligionem, vel ex usu longævo obtinuerunt
 » in civitate.

Diolorum] = Vocat fallum illud impium,
 » & in Deos peccatum.

Talionis non admittit excusationem] = Di-
 » cum est supra §. 5. Polybium de vir-
 » tute loqui, non de jure: deinde, lo-
 » qui

» qui cum de rebus, quæ utrisque sunt
» sacræ, vel religioſæ.

A » §. VIII.

Auctora postquam ea, quæ iustitia
» interna circa jus vastandi res hostiles exi-
» git, exposuit, rationes præterea suasorias
» affert, quæ gentes moverent ne licentia
» illa inter gentes introducta uterentur:
» 1. ne victi per savitiam ad desperationem
» redigantur, cum hosti potius per
» clementiam telum eripiat; 2. pacis eo
» c. p. diutius sine hostes, ne furori militum
» diu exponantur; 3. magnam fiduciam vic-
» toriæ præ se ferre, res hostiles tanquam
» suas servare; 4. clementiam conciliare
» animos hostium cum servitia eos alienet.

» *Quid ex usu sit*] = I. e. Quid juxta pru-
» dentie regulas fieri conducatur; id autem
» ad politicum spectat, *prol.* §. 57.

» *Sed laxum belli licentiam*] = Jure Gen-
» tium voluntario intr. d. tam; quod saltem
» impuritatem, & effectus quosdam demi-
» nii externos tribuit.

» *Ad id, quod natura licitum*] = Ad ju-
» stitiam internam, quæ tuos nos reddit
» in conscientia.

» *Aut inter licitius est*], = I. e. virtuo-
» ſus, & generoſius, si omittatur.

» *Vilia hoc sæculo*] = I. e. neglecta.

» *Si quando per se contemnunt, ex utilita-
» tibus ipsi pretium facio*] = Licet ea, quæ
» virtutis sunt, per se, & remoto omni
» emolumento expetenda sint, tamen quia
» nudam, & destitutam præmiis vix as-
» mare solemus, utilitatis quoque rationes
» exponit, ob quas commendari quæ dicta
» sunt debeant.

» *Quæ bellum non morantur*] = Quæ ad
» bellum faciendum, aut ducendum, nihil
» momenti habent. *Vid. sup.* §. 5.

» *Magnam hosti telum eripit, desperatio-
» nem*] = Omnia enim tentaturus est hostis,
» ne in tam rigorosi victoris manus per-
» veniat.

Id pignus] = Ut haberent quod reddere,
» eoque pacem eo facilius conciliare pos-
» ſint.

» *Speciem hoc præfert magna de victoria
» fiducia*] = Quod explicavit *supra* §. 3. n.
» 1. *Et* 2.

» *Clementia apta per se frangendis, &
» conciliandis animis*] = *Vid. Curt. l. 4. c. 11.*

» *Quint. declam. 3. Saadi Resar. pol. c. 1.*

» *Liv. l. 5. c. 27. Frontin. 2. Stratag. 11.*

» *Supra*] §. 4. n. 3.

» *Cum quæ supra diximus commemorasset*]

» *Hortatus erat milites, ut iter facerent tan-*

» *quam per concessam, & ipsorum jam fa-*

» *ctam regioem. Vid. sup.* §. 3. n. 1.

» *Conſiliis contrariis contrarii quoque eon-*

» *ſui*] = Ut eorum clementia apta est frangen-

» dis viribus, ita crudelitas exasperandis

» animis.

» *Theologis*] = Aliisque virtutum docto-
» ribus.

» *Qui christianos, se &c.*] = Doctrina
» enim Servatoris eminentiori gradu clemen-
» tiam commendat.

» *Intercedere*] = I. e. abſtinere.

» *Ut quæ abire non possint sine gravissimo*

» *mulentum innocentium malo*] = Alibi jam

» dixi, hostium neminem esse innocentem.

» Adeoque hac non ad regulas iustitiæ,

» sed ad regulas perfectionis pertinent.

» *Et sæpe ad belli summam partem pro-*

» *ciunt*] = Immo aliquando ad accelerandam

» urbis deditionem promissio de diripienda

» urbe data, aliquid operatur. *Vid. supra*

» *l. 3. c. 6.*

» *Bonitas Christiana*] De hac id facile
» concedimus.

» *Ipsa quoque iustitia*] = Immo jure na-
» turæ omnia in hostem licere, diximus.

» *Majus sane est Christianorum inter se*

» *vinculum*] = Uno enim sanctissimo spiritu

» reguntur.

» *Amphibolyonum decreto*] = *Conf. supra*

» §. 6. n. 2.

» *Narrant veteres*] = *Vid. Supplem. Ficin.*

» *emili ad Curt. l. 2. c. 14.*

» *Thebas*] = Similia habet Cicero de ever-

» ſione Corinthi, & Carthagini, in libris de

» officiis. *Theſu. b.*

CAPUT XIII.

Temperamentum circa res captas.

- I. *Res etiam hostilium subditorum bello captas retineri ad modum debiti :*
 II. *Non etiam in penam alieni criminis.*
 III. *Debitum hic intelligi etiam quod in bello subnasctur. Exempla.*
 IV. *Humanitatis esse, summo jure hic non uti.*

* I. 1. **S**ed + neque peccato vacare, aut a restitutionis onere immunis censi debet rerum hostilium + in bello justo captura. Quippe = si id, quod recte sit, spectas, + non ultra licitum est capere, aut habere, quam = causa subest debendi in hoste : = + excepto quod etiam extra eam ad = securitatem necessariz res possunt detineri, + sed restituendz cessante periculo, in se, aut in pretio, secundum ea, quæ libro II, cap. 11. tractavimus; nam + quod & in re = pacatorum liceret, + multo magis in re hostium licet. + Hoc igitur est + capiendi quoddam jus, sine aquirendi jure.

a Piss. de jure belli n. 55. 56.

b Cojetan. in sum. prec. verb. belli dominum. Co. varr. ad d. c. precatum. p. 11. §. 11. Piss. de jure belli n. 39. Et 41. Et Molina II, tract. disp. 117.

2. Cum autem deberi aliquid nobis possit + aut = ob inaequalitatem rerum, b + aut = ex poena, b + potest ex utraque causa acquiri res hostilis, + sed cum discrimine tamen : nam supra diximus, ex debito illo prior = non res tantum debentis, + sed & subditorum ejus ex + introducto jure gentium quasi fidejussione obligari. + Quod quidem jus gentium alterius generis credimus, quam illud, + + quod in impunitate sola, + aut externa vi judiciorum consistit. Nam sicut in res nostras, ex consensu privato nostro, ei, quicum actum est, = non externum modo, + sed & internum

G R O T I I.

a *SI id, quod recte sit, spectas*] Vide quod judicavit Innocentius Romanus Pontifex apud Bembum L. (fol. 12. Ed. Venet. 1551.)

b *Aut ex poena*] Romani Prusiam Attalo jusserunt & damnum rescire, & poenam insuper pendere. (Habet Auditor noster ex AFRICANO ALEXANDRINO, Bril. Mithrid. pag. 172, 173. Ed. H. Steph. J. B.).

G R O N O V I I.

1 *Causa subest debendi*] Donec nanciscamur id, quod nobis debetur.

2 *Securitatem*] Ne noceant nobis, aut ne quis illis utatur nos laedendi gratia.

3 *Pacatorum*] Eorum, qui non offendunt nos.

4 *Capiendi*] Apprehendendi, corripendi, & tenendi aliquantisper, ita ut tamen tuum non facias.

5 *Ob inaequalitatem*] Ex contracta.

6 *Ex poena*] Ex maleficio.

7 *Non res tantum debentis*] Propter debitum principis, aut eorum, qui rempublicam teneant, ex contractu cum alio principe, populoque inito, & principis patrimonium, & civium bona hypothecam loco sunt.

8 *Quod in impunitate*] Quod poenam remittit res alienas rapienti, & judicis officium praestat raptas defendenti pro suis, quas alter debet, nec reddit.

9 *Non externum modo*] Non tantum, quod condonat poenam, aut interdictis defenditur, sed etiam, quod congruit juri naturæ : quale est quod post introducta dominia, & salva conscientia exigitur.

G R O N O -

internum jus quæritur, + sic & ex communi quodam consensu, qui singulorum consensum vi quadam in se continet, quo sensu lex *πάλαις συνθήκαι κατέσθη* (aa) + *communis pactis civitatis* dicitur. Atque id in + hoc negotii genere placuisse gentibus eo est credibilis, quia hæc lex gentium + non (bb) forum majoris mali vitandi causa, + sed etiam juris cuique sui consequendi gratia introducta est.

II. * At in altero debendi genere, ¹⁰ + quod pœnale est, + non vi deo gentium consensu tale jus in res subditorum esse proditum; + odiosa enim est talis rerum alienarum obligatio; + ideoque ¹¹ latius produci non debet, quam actum appareat. + Neque vero par est utilitas in posteriore hoc, & in priore debendi genere: + nam prius illud ¹² est in bonis, + posterius hoc ¹³ non est, ideoque persecutio ejus sine damno omitti potest. Nec obstat quod supra + de jure Attico diximus. Nam + ibi homines obligabantur non ex eo proprie, + quod ¹⁴ civitas puniri poterat, + sed duntaxat ad cogendam civitatem id facere; quod facere debebat, id est, iudicium reddere in fontem; + quod debitum ex officio, + ad ¹⁵ prius illud, + non ad ¹⁶ posterius debendi genus refertur: + aliud enim est debere punire, + aliud debere, aut posse puniri; ¹⁷ + quamquam ex cessatione circa illud hoc sequi solet, + sed ita ut distincta sit causa illa, & hoc effectum. + Ergo pœnæ nomine acquiri res subditorum hostilium non poterunt, + sed eorum duntaxat, qui ipsi deliquerint, in quibus + & magistratus continentur, qui delicta non puniunt.

III. Cæterum, + res subditorum & capi, & acquiri possunt, non tantum ad consecutionem ¹⁸ + debiti primarii, unde ortum est bellum, + sed & ¹⁹ subnascentis: secundum ea, quæ diximus + initio hujus libri. Et sic accipiendum est, quod scribunt + theologi quidam, + capta in bello ²⁰ non compensari cum debito principali: intelligendum enim hoc + usque dum ²¹ + secundum sanum iudicium satisfactum sit de eo damno, quod in ipsi

a Lib. III.
c. 2. n. 3.

b Silo.
verb. bell.
n. 10. Pich.
n. 51. Bur.
in l. si quid
brdo. D. 44
ipsi capti.

G R O N O V I I.

¹⁰ *Quod pœnale est*] Ex maleficio imperantis, & magistratum oritur.

¹¹ *Latius produci*] Etiam ad pœnam, cum videatur tantum placuisse ad satisfactionem, aut compensationem.

¹² *Est in bonis*] Ita ut si persequi cesses, tuo careas.

¹³ *Non est*] Spectat enim tantum vindictam, de qua remittere licet ita ut nulla re egeas.

¹⁴ *Civitas puniri*] Aliquid deliquerat noxam nocendo, sed quod negligenter egerat in alieno dolore æstimando.

¹⁵ *Ad prius illud*] Ex inæqualitate.

¹⁶ *Ad posterius*] Ex pœna.

¹⁷ *Quamquam ex cessatione*] Si postquam ex officio punire oportebat, in eo cesset, ipse pœna se dignum reddat: atque adeo ex isto sæpius hoc exoritur, & existit: haud quaquam tamen hæc duo miscenda, & pro eodem habenda sunt.

¹⁸ *Debiti primarii*] In quo cepit injustitia.

¹⁹ *Subnascentis*] Ejus, quod ex illo sequitur, & provenit.

²⁰ *Non compensari*] Non posse imputari ab eo, de ejus bonis, vel territorio rapta sunt, tanquam sufficientem retributionem pro injuria, quæ dedit causam bello: sed jus esse victori super illa, quæ tenet, aut bello acquisivit, pro ea injuria, quæ locum bello fecit, novam satisfactionem polcere.

²¹ *Secundum sanum iudicium*] Arbitrato prudentium, & bonorum virorum.

(aa) Vide supra, Lib. II. Cap. 11. num.

5. J. B.

(bb) Omnes Editiones, etiam prima, habent hæc solum, quæ vox manifesto mendosa est. Mutavimus igitur, ut sensus postulat, quemadmodum & initio Capituli, ubi etiam in omnibus Editionibus hæcenus legebatur: *excepto quod etiam extra eam ad securitatem NECESSARIAM res possunt detineri*; pro, *ad securitatem NECESSARIAM res*: quæ mendosa à nemine animadvertita, mirum fore existo.

J. B.

G g 3

G R O.

a Lib.
XXXVII.
c. 35.
b Lib.
XXXIII.
c. 3.
e Lib. I.
a. 117.

ipſo bello datum eſt. ſic in diſcepratione cum Antiocho Romani, Livio
narrante, c⁺ impenſam, quæ in bellum facta eſſet, omnem præſtare
regem, æquum cenſebant, cujus culpa bellum excitatum eſſet. Apud Ju-
ſtinum b eſt, *impenſas belli lege juſta* (cc) *ſuſcepturum*: apud Thucydidem
c damnantur Samii *xxiimera* tū *ἀνὰ πέντε ἀνδρῶν*, *ſolvere belli impenſas*.
Et + alibi ſæpe. + Quod autem victis juſte imponitur, idem & bello juſte
extorquetur.

d Declam.
373.

+ IV. 1. Cæterum, ſciendum eſt, quod & + alibi meminimus, 22
latius patere charitatis, quam juris regulas. Qui divitiis floret, immiferi-
cordiæ reus erit. + ſi inopem 23 debitorem omnibus reculis ſuis excutiat,
ut ipſe ultimum quadrantem conſequatur, multoque magis ſi ipſe de-
bitor + in id debitum venerit 24 ſua bonitate, ut ſi pro amico fidejuſſe-
rit, ipſe autem nihil pecuniæ verterit in rem ſuam. d 25 *Miſerabile enim*
eſt, ut ait d pater Quintilianus, *ſponſoris periculum*. Tamen + 26 tam du-
rus creditor + contra jus ſtrictè dictum nihil facit.

e Xenoph.
de Cyr.
Inf. Lib.
VII. c. 5.
n. 26.

2. Quare e exigit humanitas, ut his, + qui extra culpam ſunt belli,
+ quique 27 non alio, quam fidejuſſorio nomine obſtricti ſunt, + relin-
quantur reſ iſtæ, quibus nos facilius, quam ipſi careamus, præſertim
vero ſi ſat's appareat, + illos ipſos id, quod eo modo amiſerunt, a civi-
tate ſua non recuperaturos. Huc pertinet quod Babylone capta Cyrus e
militibus dixit: *ἄνευ ἀδελφῶν καὶ φίλων ἡ πόλις ἔσται ἐξ ὑμῶν*, *et si sine sociis, civitas ex vobis erit*,
ἢ καὶ ἡμεῖς ἐξ ὑμῶν αὐτῶν *injuſte quidem non poſſidebitis quæ tenetis; ſed ſi quid non*
aufretis boſtibus, id veſtræ erit humanitatis.

3. Notan-

G R O T I U S.

e *Impenſam, quæ in bellum facta eſt*] Me-
minit Polybius excerpto legationum 23. Sic &
Sulla dammati Aſiatiei, narrante in Mithri-
daticis Appiano, (Pag. 213.) morem hunc pro
ſe allegat rex Polonius, apud Thuanum libro
LXXIII. anno MDLXXXI. Sic apud Home-
rum Iliados Γ vocem *εἰς αὐτὸν* ſcholiaſtes inter-
pretatur *ἐφ' ἑαυτὸν τὴν πόλιν* *ἑαυτὸν δὲ τὴν πόλιν*
τὴν ἢ τὴν πόλιν κερματίζω, *belli æſtimationem,*
diminutionem nempe rerum, quæ in urbe erant. (Ad
verſ. 286.)

d *Miſerabile enim eſt, ut ait pater Quinti-
lianus, ſponſoris periculum*] Adde, ſalvo pu-
dore ad ſponſorem non aliter creditorem vene-
re, quæ ſi recipere a debitore non poſſit. Bene
ſalvo pudore. nam ſponſores appellare, vi-
detur habere quandam *hypocriſin*, ut ait Cicerò
ad Atticum XVI. 15. (Vide Noſſet, Jul. Paul.
Cap. XI. J. B.)

e *Exigit humanitas*] Ptolemæus Demetrio
Antigoni filio tabernaculum, & alia ad curam
æſſoris ipſius pertinentia, pecunias quoque
captas remiſit, dicens, non de omnibus rebus,
ſed de imperio, & honore inter ipſos certari.
Narrat Plutarchus Demetrio. (pag. 891. A.)

Vide & factum Sancti Vaſtonum regis apud
Marianum lib. XI. cap. 16.

G R O N O V I I.

22 *Latius patere*] Plus deberi humanitati,
aut vinculo, quod omnem hominem nobis pro-
ximum facit, quam legibus; ut quis plane
ne vere juſtus ſit, non ſufficere id tantum
præſtari, quo leges contentæ ſunt, & recep-
ta jura.

23 *Debitorem omnibus reculis*] Cic. pro Quin-
tilio 16. *Viri boni, cum palam fraudantur,*
cum experiundi poteſtis non eſt, timide tamen,
et præſentium boni deſcendunt ei, ac neceſſitate
coacti.

24 *Sua bonitate*] Non lucri, aut utilitatis
ſtudii.

25 *Miſerabile*] Dignum favore, & miſe-
ricordia.

26 *Tam durus*] Qui ſcorbiſſime ad ultimum
quadrantem ſibi debita perſequitur.

27 *Non alio, quam fidejuſſorio*] Hanc unam
ob cauſam, quod tanquam ſponſores interceſſer-
unt.

(cc) Eſt apud JUSTINUM, *belli lege*
victis, nec ulla varietas ſeditionis notatur in E-
ditione Græviana, nec in ultima, V. Cl. Ar.
Gronovii. J. B.

G R O -

3. Notandum & hoc, * cum ** in subsidium introductum sit jus hoc in bona subditorum innocentium, quamdiu spes est nos nostrum satis facile consequi posse + ab originariis debitoribus, + aut ab iis, qui jus non reddendo sponte sua debitores se faciunt, ad eos venire, qui culpa vacant, + etiam si concedatur cum stricto jure non pugnare, + abire tamen ab humanitatis regula.

4. * Exempla hujus humanitatis exstant passim in historia præsertim Romana, ut cum + agri hostibus devictis ea conditione concessi ^b ut in civitatem venirent, id est, victæ civitati cederent, aut cum ex agris modicum, + honoris gratia, ^f + veteri possessori relinquebatur. Sic a Romulo ^d Veientes agri parte multatos, narra^t + Livius. Sic Uxiis ^e + Alexander Macedo agros, quos habuerant, dedit vestigiales. Sic + deditas urbes non diripi, sæpe legas: + & supra diximus, non personis tantum, sed & rebus agros coletium cum laude, & ex pio canonum præscripto parci, saltem sub tributo; + & sub simili tributo solere & ^g mercibus concedi a bello immunitatem.

GROTIUS.

GRONOVII.

^f Veteri possessori relinquebatur] Applanus elivium II. τὰς δὲ πόλεις αὐτῶν ἐπέστρεψεν, ἀπὸ τῶν ἀνακτορῶν τῶν γὰρ ἀπὸ τῶν, ἀπὸ τῶν πόλεων Ῥωμαίων ὡς αὐτοὶ οὐκ ἔμελλαν, ἀπὸ τῶν πόλεων ἀγροὺς ἀδινεῖαν, σὺν αὐτοῖς ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἀγροῖς. Sic & Vandalos in Africa, & in Italia Gotthos fecisse, historię nos docent.

^g In subsidium] Κατὰ διόριστον αὐτῶν αἰτερο, vel repetito, aut mutato cursu, ut si regia via nequens, hoc velut transversio terminate ad jus tuum perveniat.

^h Mercibus concedi] Permitti negotiandibus, ut merces in hostilia loca supportet.

HENRICI DE COCCEII COMMENTARIUS

IN

HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. XIII.

* **A**UCTOR supra capite VI. supponit, ^a jure gentium voluntario introductum esse, ut hostis ab hoste prædam agere possit, etsi justam causam bellum gerendi non habeat, eamque prædandi licentiam in infinitum procedere, & ad res subditorum innocentium, quin ad imperia quoque acquirenda extendi. L. 3. c. 2.

* §. 2. c. 4. §. 4. c. 6. §. 1. nov. 1. §. 2. ^b Effectum hujus jure gentium in eo constituit, 1° ut verum quidem jus non det, sed impunitatem apud alias gentes tribuat, adeo ut capiens ideo tanquam fure puniri non possit. L. 3. c. 4. §. 5. 2° ut is, qui sem hostilem cepit, & omnes, qui causam ab eo habent, a quocunque magistratu-

» magistratu in possessione tuendi sint, a-
» deoque dominium acquirant, sed tantum
» quoad effectus externos. L. 3. c. 2. §. 2.
» c. 6. §. 2. b. c. 13. §. 1.

» Hoc capite Auctor hauc *juris gentium*
» licentiam temperat, tum ex jure naturæ,
» tum ex officiorum regulis.

» *Jure enim naturali* omnem capturam
» rei hostilis illicitam esse, ait, nisi capiens
» justam belli causam habeat, L. 3. c. 1. §.
» 2. c. 6. §. 2. c. 10. §. 13. c. 18. §. 2. &
» tantum intra modum debiti, & poenæ,
» non vero in infinitum, l. 3. c. 1. §. 2.
» c. 6. §. 1. b. c. 13. §. 1. c. 18. §. 2; adeo-
» que nec subditos innocentes, neque eo-
» rum res capti posse, b. c. 13. §. 1. §. 2.
» l. 3. c. 2. §. 1.

» Effectum hujus juris naturalis hunc
» esse, ait, 1. ut is, qui non ex justa cau-
» sa res hostis capit, vel ultra modum de-
» biti, & poenæ, unquam acquirat pro-
» prietatem, seu dominium, L. 3. c. 1. §.
» 2. c. 18. §. 2. Immo 2. capientem a qua-
» libet gente tanquam forem, & prædonem
» puniri, & ad restitutionem rei ablata vi,
» & armis adigi posse, L. 3. c. 4. §. 1.

» Quæ principia Grotii uberior expouit
» supra L. 3. c. 1. §. 1.

A D §. I.

» *Nequa peccato vacare, aut a restitu-*
» *tionis onere immunis censeri debet rerum ho-*
» *stiliam captura*] » Refutavimus hanc senten-
» tiam supra l. 3. c. 1. §. 2. c. 6. §. 1. c. 18.
» §. 2. & diximus, jure naturæ personas,
» & res hostiles in infinitum capi posse, tum
» ad reparationem juris, tum in poenam.

In bello justo] » In bello enim injusto
» omnes actus, adeoque & capturam inju-
» stam esse, dixit supra c. 10. §. 3.

Non ultra hostium est capere] » Hic er-
» ror perpetuus est Auctoris, de quo vide
» l. 3. c. 1. §. 2. c. 4. §. 3. L. 2. c. 20. §.
» 32. l. 2. c. 7. §. 2. L. 3. c. 6. §. 1. n. 1.
» c. 8. §. 1. §. 4. c. 13. §. 1. c. 18. §. 2.

Excepto, quod etiam extra eam ad secu-
» *ritatem necessaria res possunt detineri*]
» Vide l. 3. c. 6. §. 1. c. 18. §. 2. §. c. 1.
» §. 2. i. c. ut jure pignoris retineri possint
» capta, etiam ultra quantitatem debiti,
» donec satisfactum sit: ut jam dictum est.
» ipsam proprietatem jure naturæ acquiri
» capienti.

Sed restituenda cessante periculo, secu-
» *ndum ea, quæ lib. 11. cap. 11. traditavi-*
» *mus*] » Immo plane alia ratio est ejus ca-
» pturæ, de qua d. l. 2. c. 2. §. 10. agitur.
» adeoque male ea ad capturam rei hostilis
» applicatur, uti mox videbimus.

Quod est in re pacatorum licet] » Au-
» ctor supra c. 1. §. 2. n. 2. §. l. 2. c. 2.
» §. 10. statuit, rem alienam, & que pa-
» cati est, ex qua certum mihi periculum
» imminet, citra culpæ alienæ consideratio-
» nem invadi posse; at occupantem domi-
» num non fieri, sed custodire posse; do-
» nec securitati ejus cautum sit.

Multo magis in re hostium licet] » Ratio
» differentie in eo consistit, quod pacato-
» rum res capere possum non ex jure, quod
» in pacatum mihi competit, sed ex jure
» necessariæ defensionis, quod omnia conti-
» net, sine quibus nos illud defendere non
» possum. At res hostiles capere possum ob
» injuriam ab hoste mihi illatam, adeoque
» ob jus, quod in ipsum hostem mihi com-
» petit, cujus effectus est, quod illo casa
» nuda custodia acquiratur, hoc casu do-
» minium quoque.

Hoc igitur est capiendi quoddam jus sine
» *acquirendi jure*] » Quia capere saltem li-
» cet ad effectum securitatis, non ut ac-
» quiratur dominium rerum captarum; vi-
» mirum, quatenus excedit quantitatem de-
» biti: nam intra modum debiti etiam pro-
» prietatem acquiri per modum compensa-
» tionis, ipse Grotius statuit.

Aut ob inaequalitatem rerum] » Forte 2
» quod aequalitas non fuerit in contractu,
» quem hostis mecum iniiit, & quam pro-
» inde corrigere alter tenetur: quod exa-
» minavimus supra l. 2. c. 12. §. 8. ubi fi-
» mul diximus, obligationem non oriri ex
» inaequalitate, sed ex eo, quod alter vel
» rem nostram teneat, vel jus aliquod in nos
» transtulerit, vel locupletior factus sit no-
» stra jactura, &c.

Aut ex poena] » Quia hostis jus nostrum læsit.
» *Potest ex utraque causa acquiri rei ho-*
» *stilis*] » I. e. capi potest res hostilis, aut
» ex debito, aut in poenam.

Sed cum discrimine tamen] » Quod dis-
» crimen in eo ponit, quod ob debitum
» etiam subditorum res capi possint, etiam
» juxta justitiam internam; poena autem
» a subditis innocentibus exigi non possit.

Sed est subditorum ejus ex invadendo jure
» *gentium quasi fidejussione obligari*] » Supra
» c. 2.

* c. 2. §. 1. & §. demonstravimus, res subditorum obligari pro debito principis, non demum ex hōto aliquo jure gentium, sed ex ipsa naturæ ratione.

Introductio jure gentium] = Jus hoc gentium ex necessitate quoddam introductum fuisse, fingit, quia facilius bona subditorum capi possunt, quam Principes; & membra ejusdem societatis facilius a se mutuo jus consequi possint, dicitur. cap. 2. §. 2.

Quasi fidejussione] = Jure gentium enim introductum esse, ait, ut pro eo, quod debet præstare aliqua civilis societas, aut ejus caput, &c. teneantur, & obligata esse debeant bona omnia corporalia, & incorporalia eorum, qui tali societati sub sunt, l. 3. c. 2. §. 2. n. 1.

Quod quidem juri gentium alterius gentis credimus, quam illud, quod in impunitate sola, &c.] = Jus ergo illud gentium non ita naturæ (qua alius pro alio non obligatur, l. 3. c. 2. §. 1.) repugnare, ait, ut non more, & tacito consensu indolentibus ci potuerit, cum & fidejussores sine causa ulla ex solo consensu obligentur. Et spes erat, facilius membra ejusdem societatis a se mutuo jus consequi posse, quam externorum, quorum multis in locis exigua habetor ratio: deinde commodum ex hac obligatione commune fuisse omnibus populis, ita ut qui nuoc eo gravaretur, alio tempore sublevari indidem posset; quæ sunt verba Grotii d. l. 3. c. 2. §. 2. n. 2. obi sententiam hanc refutavimus.

Quod in impunitate sola] = Adeoque non in vero aliquo jure. Ad quam impunitatem in præcedentibus retulit jus interficiendi quosvis hostes in quovis bello, jus vastandæ eorum res, easque capicodi, &c. Vid. l. 3. c. 5. §. 1. c. 6. §. 2. c. 10. §. 1.

Aut externa vi judiciorum] = Quia ex hypotheti. Auctoris is, qui in bello solent sine fine, modoque res hostiles capit, apud alias gentes æque, ac is, qui causam ab eo habet, in possessione tuendus est, adeoque dominium hæctenus quod effectus externos acquirat, d. l. 3. c. 6. §. 2.

Non externam modo] = l. e. quoad impunitatem, & vim externam judiciorum.

Sed internam] = Quod tutum in conscientia reddit.

Sic & ex communi quodam consensu, qui singulorum consensum vi quadam in se continet] = Sensus est, quod jus illud,

Tom. IV.

* quo subditorum res obligantur pro debito civitatis, non sit contra jus internum, quia id gentes communitate ita statuerunt; ex quo communi consensu singuli cives obligantur. Vid. l. 3. c. 2. §. 2. ubi fabulam hanc confutavimus. Vera ratio, cur subditi ipso jure naturæ ex debito principis obligentur, hæc est, quod subditi omne suum judicium in principem transferant, ideoque sequi judicium principis, ejusque causam defendere teneantur. Quia igitur hæctenus causam hostis sequuntur, injuriam ab eo illatam defendunt, eoque reparationi juris nostri resistunt, quævis quoque hostilia pati debent.

Communis pactio civitatis] = L. 1. ff. de Legibus. Conf. supra l. 2. c. 11. §. 1. n.

1. & c. 14. §. 9. & l. 3. c. 2. §. 2.

In hoc negotii genere placuisse gentibus, eo est creditum] = Quæ, quæso, geos aliquo gentium placito obligari fe credet? quin quis populus ex eo, quod creditum est gentibus placuisse, obligationem oriri, persuasum sibi habebit? Vid. Diss. proam.

IV. §. 29. seq.

Non solum majoris mali vitandi causa]

Expressit aotem hoc quædam necessitas, (verba hæc sunt Auctoris supra l. 3. c. 2. §. 2. n. 1.) quod aliquoi magna daretur injuriis faciendis licentia, com bona imperantium sæpe non tam facile possint in manus venire, quam privatorum, qui plures sunt.

Sed etiam juris sui cuique consequendi gratia] = Quia facilius membra ejusdem societatis a se mutuo jos consequi possunt, d. l. 3. c. 2. §. 2. n. 2.

Ad §. II.

At in altero] = Vid. §. præced. n. 2. *Quod penale est*] = Ubi nimirum magis stratus ex maleficio tenetur.

Non videtur gentium consensu tale jus inter subditorum esse proditum] = Sensus est, quod pro debito penali civitatis res subditorum non obligentur fidejussionis nexu, neque consensus gentium eo extendi debeat. Diximus, tale jus gentium voluntarium non existere.

Obligatio enim talis verum alienarum est obligatio] = Immo vera ratio est, quia

H. h.

111

talis gentium consensus, unde jus oriatur, non datur.

Ideoque latius produci non debet] = Quod non est, produci non potest. Ceterum, si prius dictum est, interpretationes tum favorabiles, tum odiosas esse ex mero jure civili.

Neque par est utilitas] = Ob quam sola gentes jus statuere solent. At dixi, in neutro casu jus gentium, quod non existit, aliquid statuere; adeoque frustra de discriminis ratione inter debitum civile, & poenam, eo jure queri. Jure naturæ subditi æque ex debito, ac ex delicto principis tenentur, propter assensum, quia factum principis, qui reparare injuriam non vult, operis suis, ac opibus defendunt, adeoque judicium, & causam hostis sequuntur, eoque hostes ipsi sunt.

Nam prius illud est in bonis] = Qui enim debitum ex contractu petit, ei aliquid abest ex bonis; adeoque ejus persecutio sine damno omitti non potest: & propter hanc utilitatem Gentes non tantum debitorum, sed & ejus subditorum bona obligari voluisse, ait.

Posterius hoc non est] = Poenale debitum non est in bonis. Sane, ei, qui poenam ab hoste poscit, nihil ex bonis abest; neque igitur damnum patitur si persecutionem poenæ omittit. Atque hinc Auctor concludit, gentes voluisse quidem debitorem obligare ad reparandam injuriam, non vero ejus subditos, quia non agitur de reparando damno in bonis dato. At placita hæc gentium fabulam esse, passim probavimus. Subditi æque ex debito, ac ex injuria suæ civitatis tenentur, quia causam civitatis defendunt, & defendere tenentur.

De jure Attico] = De quo supra l. 3. c. 2. §. 1. ubi scilicet tres proximi agnati capi poterant, donec de delicto satisfaceret.

Ibi homines obligabantur non ex eo proprie] = Sensus est: potuisse capi illas personas pro debito poenali ad eum effectum, ut civitas hoc modo adigeretur ad judicium reddendum in footem: non vero ut capiti illi pro delicto puniri possint.

Quod civitas puniri poterat] = Nam civitas nihil deliquerat, sed civis.

Sed duntaxat ad cogendam civitatem] = Ad efficiendum ut civitas, si liberis esse velit cives captos, jus dicat in eum.

Quod debitum ex officio] = Officii enim pars est reos punire.

Ad prius illud] = Ad debita civilia. *Non ad posterius*] = Ad debita, quæ ex delicto oriuntur.

Aliud enim est debere punire] = Hoc enim supponit delictum; subditi autem, innocentes non delinquant: at diximus, subditos non esse innocentes.

Aliud debere, &c. puniri] = Debebat autem saltem puniri civitas, non cives innocentes.

Quamquam ex cessatione circa illud hoc sequi solet] = Ex cessatione igitur hujus debiti, & officii, sequitur, singulos civis obligari, & puniri posse, qui factum civitatis probant, & defendunt.

Sed ita ut distincta sit causa illa, & hoc effectum] = Rectius distinctæ sunt obligationum causæ. Nam causa principalis, est debitum, vel delictum civis. Si magistratus extraneo requirenti negat judicium, tunc hic obligatur ex nova causa, ex cessatione scilicet officii. Reliqui subditi ejusdem civitatis non obligantur pro debito concivis; sed ideo, quia factum, & injuriam magistratus officium negantis defendunt, & probant.

Ergo pena nomine acquiri res subditorum hostilium non poterunt] = Immo poenæ nomine acquiri possunt, quia causa sunt injuriæ dum eam probant, ac defendunt.

Sed eorum duntaxat, qui ipsi deliquerint] = At delinquent quoque qui injuriam illam defendunt, & reparationi juris consilio, opera, vel opibus resistunt.

Et magistratus continentur] = Qui negando officium injuriam committunt, atque ideo bello cogi possunt ad satisfaciendum. Sed & concives continentur; at ex alio capite, quia scilicet injuriam principis negantis officium probare, & defendere tenentur.

AD §. III.

Res subditorum &c. capi, &c. acquiri possunt] = Scilicet, ex eo jure gentium voluntario, quo singulorum bona pro debitis civitatis obligari, dixit; quod modo refutavimus. Cives enim suo jure pro debito non obligantur; nec jure gentium, quale non datur, nec jure natura, quo nemo

„nemo ex alieno debito tenetur Adeoque
 „tunc demum obligantur si magistratus ne-
 „get iudicium; hoc enim factum subditi
 „defendunt: adeoque ex hac approbatione
 „tenentur, & quia causam hostis defen-
 „dunt, hostes fiunt.

[*Debiti primarii*] „Subditi in genere
 „tenentur ad reparationem injuriæ, quæ
 „a magistratu committitur, & quam de-
 „fendunt.

[*Sed & subnascentis*] „I. e. omnium
 „damnorum, quæ ex bello sequuntur,
 „quia subditi reparationi jura nostri resi-
 „stentes tenentur ad omne id, quod inte-
 „rest injuriæ factam non esse.

[*Utrum hujus libri*] „L. 3. c. 1. §. 3. l. 2.
 „c. 1. §. 16. & infra c. 14. §. 1.

[*Capta in bello non compensari cum debi-
 to principali*] „Omnino compensantur,
 „quia pensare est æquare, quando nimi-
 „rum debitor id, quod ipse debet, cum
 „eo, quod ipsi debetur, pensat. Sed &
 „præterea in penam res hostium retineri
 „possunt, citra compensationem.

[*Usque dum, &c. satisfactum sit*] „Ex
 „mente Auctoris igitur interim saltem se-
 „curitatis causa custodiri possunt res ca-
 „ptæ; quod refutavimus §. 1. n. 1.

[*Secundum sanctorum iudicium*] „Arbitrato
 „prudens, & bonorum virorum. At
 „frustra ad id provocatur inter gentes, quæ
 „alieno iudicio non subsunt.

[*Impensam, quæ in bellum facta esset*] „Quia hæc impensæ ex injuria hostis mihi
 „absunt, indeque is restituere eas mihi
 „tenetur.

[*Et alibi*] „Vide notas Auctoris. Adde
 „Just. l. 1. c. 7. Thuan. l. 22. p. 443.

[*Quod autem visum fuisse imponitur, idem
 & bello jure extorquetur*] „Immo capta
 „non ex ea ratione cedunt capientibus, sed
 „quia mediis his adiguntur hostes ad satis-
 „faciendum.

„res subditorum innocentium: & magis
 „4. si constat, illos a concubivis res suas
 „non facile recuperaturos; vel 5. nostrum
 „fatis facile nos consecuturos ab eis, qui
 „primario debent, vel a Principe, qui ju-
 „dicium negavit. 6. Humanitatis exempla
 „affert, ubi devicti hostes vel in civitatem
 „assumpti, aut ex agris aliquid veteribus
 „possessoribus sub lege tributii relictum est.
 „7. Denique urbibus captis parcendum, agros-
 „que, vel agrorum partem illis relinquen-
 „dam, & tributum potius eis, ut & aliis
 „mercibus imponendum, ait.

„At cum hæc tum ad prudentiæ, tum
 „ad virtutis regulas pertineant, non opus
 „est iis inherere cum hic saltem, quid jure
 „naturæ liceat, questio sit; in sequentibus
 „igitur mentem saltem Auctoris explica-
 „vimus.

[*Alibi*] „Vide lib. 3. cap. 4. §. 2. Lit. I
 „2. cap. 17. §. 9.

[*Si inopem debitorem omnibus rebus suis
 excutias*] „Hoc verum si inopia illa non
 „vitio debitoris supervenerit. Unde & le-
 „ges civiles tali debitori varia indulgent
 „beneficia, cessionem bonorum, indultum
 „moratorium.

[*In id debitum veneris sua bonitate*] „Non
 „lucri, aut utilitatis studio. Supponit au-
 „tem Auctor, hic quoque creditorem esse
 „divitem, fideiussorem vero inopem.

[*Tam diutius*] „Qui ad peram, & fac-
 „cum usque debitum exigit.

[*Contra suo stricto dictum*] „Nam alibi
 „dixit, naturæ non repugnare, ut non
 „more, & tacito consensu induci potue-
 „rit, ut subditi factum principis præstare
 „debeant. L. 3. c. 2. §. 2. n. 1. Adeoque
 „stricto jure non peccare, ait, eum, qui
 „subditum inopem pro debito civitatis o-
 „mnibus rebus excutit.

[*Qui extra culpam sunt belli*] „Qui nec
 „suo jure debent, nec ipsi deliquerunt.

[*Quique non alio, quam fideiussorio no-
 mine*] „Qui non aliam ob causam, quam
 „quod fidem interposuerint, bello conve-
 „niuntur. Hoc nomine etiam subditos ex
 „introducto jure gentium obligari, dixit
 „supra §. 1. n. 2.

[*Relinquuntur res ista, quibus nos faci-
 lius, quam ipsi careamus*] „Adeoque quæ
 „nobis nullam, vel exiguam subditis au-
 „tem maximam afferunt utilitatem.

[*Illos ipsos id, quod eo modo amiserunt,*
 H h 2

A D §. IV.

AUCTOR hic ait, nec ea, quæ iustitia
 „interna licita sunt, semper admitti debe-
 „re, quoties charitativa lex obstat; indeque
 „monet, 1. ne dives inopem debitorem
 „omnibus rebus exuat: 2. Imprimis si ni-
 „hil ex debito lucratus sit, uti si fide sua
 „dari jussit: neque 3. eorum, qui extra
 „belli culpam sunt, res capi debere, uti

a civitate sua non recuperatos] „ Ex hypothefi enim Auctoris ideo gentes bonae subditorum pro debito civitatis obligari voluere, quia membra ejusdem societatis facilius a se invicem jus consequi possunt. Vide l. 3. c. 2. §. 2. n. 2. Et supra §. 1. in fin. ibique nos. Aliud ergo ex charitatis saltem regula statuit si cesset illa spes.

Cum in subsidium introductum sit jus hoc] „ Tenentur enim saltem tanquam filii de iustis. Vid. supra §. 1. n. 2.

Ab originariis debitoribus] „ A principali debitore; nam tunc tota ratio constitutionis juris gentium cessare videtur, utpote quae ex hypothefi Auctoris ideo obtinuit, ut creditores eo facilius jus suum consequantur, l. 3. c. 2. §. 2. Et supra §. 1. n. 2. in fin.

Aut ab iis, qui jus non reddendo sponte sua debitores se faciunt] „ Si difficilior sit recuperatio a debitore principali, sed facilis a magistratu debitoris, qui iudicium negavit, tunc, ait, charitatem requirere, ut hic potius excusatur, quam reliqui subditi innocentes.

Etiam si concedatur, cum stricto jure non

pugnare] „ Vid. n. praeced. in fin.

Abire tamen ab humanitatis regula] „ I. e. non peccari contra jus, sed contra virtutem.

Exempla hujus humanitatis] „ Recte hic monet Ziglerus, exempla haec non convenire, cum ea specie humanitatis, quam hoc §. n. 3. commendat, scilicet, de excutiendo debito originario.

Agri hostibus devictis ea conditione concessi, ut in civitatem venirent] „ Vide supra l. 3. c. 6. §. 11. & infra c. 15. §. 3. Et 9.

Veteri possessori relinquebatur] „ Exemplum attulit Auctor supra l. 3. c. 6. §. 11. n. 2.

Livius] „ Conf. d. c. 6. §. 11. Alexander Macedo] „ Conf. d. c. 6. §. 11.

Deditur urbes non diripi] „ Conf. l. 3. c. 4. §. 12. c. 11. §. 16. n. 2. c. 5. §. 1. c. 6. §. 18.

Et supra] „ l. 3. c. 12. §. 4. n. 4. Et c. 11. §. 10. n. 2. Et §. 11.

Et sub simili tributo solere & mercibus concedi a bello immunitatem] „ l. 3. c. 12. §. 4. n. 1.

CAPUT XIV.

Temperamentum circa captos.

- I. Quo usque capere homines liceat iustitia interna:
- II. Quid interno iustitia dominio in servum licet:
- III. Non licere occidere innocentem.
- IV. Non parere inclementer.
- V. Non operas nimium graves imponere.

VI. Peculium quomodo domini, quomodo servi.

VII. An servis fingere liceat.

VIII. An e servis nati domino teneantur, & quatenus.

IX. Quid faciendum ubi captorum servitus in usu non est.

a p. 11. de
jure belli
n. 41. Less.
l. II, c. 5.
dub. 5. Co-
mor. c. peccatum.

* L. 1. Quibus in locis * captivitas hominum, & servitus in more est, * si internam iustitiam respicimus, * limitanda primum est ad rerum instar, * ut scilicet eo usque licita sit talis acquisitio, p. 11, §. 11. Molina disp. 120. Et 121. Valentia disp. 3. q. 16.

GRONOVII.

1. Eo usque licita sit talis] Ad eum numerum,

tio, & pretium corporum, quo exaequetur aut a principio nobis datum, aut a suboricientibus postea profectum causis damnum.

G R O -

^a Sen. de mentis itidem perpetuis. Chrysippea ^a definitio huic generi servorum optime congruit: *servus est perpetuus mercenarius*. Et lex Hebræa ⁺ cum, qui inopia coactus se vendidit, discretè mercenario comparat. ⁺ (bb) Deut. XV, 18. 40. 53. & in ^a redemptura ejus operas ita vult ipsi prodesse, sicut fructus ex agro vendito percepti prodesse veteri domino. Deut. XVIII, 50.

^b 1. de tium jure, ⁺ & id, quod naturalis ratio fieri finit. Ex ^b Seneca su-
Clem. c. 12. pra citavimus: *cum in servum omnia liceant, est aliquid, quod ¹⁰ + in bonniem licere, commune jms animantium vetet.* Philemonis illud eodem

^c Apud tendit ^c:

Stob. Tit.

62.

Καὶ ὁμοῦ δὲ τις αὐτὸν ἔπειτα, διενόησας,

"Ἀδριανὸς ἔτις ἐστὶν αὐτὸν ἀνδραγαθὸν ἔ.

*Here, quisquis est homo natus, quamvis serviat
Is servitutem, tamen esse homo non desinit.*

^d Ep. Alibi item ^d Seneca: *servi sunt, immo homines: servi sunt, immo contubernales: servi sunt, immo humiles amici: servi sunt, immo ¹¹ + confervi.* quæ
XLVII. ^e Sutoru. & apud Macrobiu ^e legas sensum plane eundem habentia cum Pauli
I, II. ^f apostoli dicto: *Domini, jms ¹² quod æquum est servis præstare, gnari*
f Colof. ⁺ vobis quoque dominum esse in celo. Et alibi ^e vult dominos cum ser-
IV, 1. vis non minaciter agere, eo, quod jam diximus, argumento, ⁺ quod &
g Eph. VI, ipsi dominum in cælo habeant, qui ad talia ¹³ qualitatum discrimina
9. non attendat. In constitutionibus, ^b quæ Clementi Romano ascribi solent,

^b Lib. VII.

a. XIII.

ⁱ Padag.

Lib. III.

Cap. 12. p.

307. Ed.

Oxon.

^k Syracid.

Cap.

XXXIII.

vers. 12.

legitur, *ὡς ἐπὶ τῶν δούλων σου, ἡ παιδεία οὐ ἐστὶν παύσις, cave servo, aut ancille imperes acerbò animo.* ⁺ Clemens Alexandrinus ⁱ servis nos uti vult tanquam alteris nobis, quando homines sunt non minus, quam nos, secutus sapientis Hebræi ^k dictum: *ὡς ἐστὶν σου δούλος, αὐτὸν αὐτὸν ὡς ἀδελφόν, ἔτι ὡς ἡ ψυχὴ σου* si servum habeas, ut fratre utere; talis enim est, qualis tu.

III. Jus ergo vitæ, & necis quod dicitur ⁺ in servum domino præstat, ut ¹³ domesticam habeat jurisdictionem, sed nimirum ⁺ eadem ¹⁴ religione

G R O T I I.

^a *Ἐν παύσει ψυχῆς*] Sic & in epistola Barnabæ est: *ὡς μὴ ἐπὶ τῶν παιδῶν ἡ δούλη σου ἐστὶν παύσις, τοῖς ἑαυτὸν αὐτὸν διδόντες, μὴ ποτε ἡ ψυχὴ σου τὸν ἐκ' ἀνθρώπων ὄντα ἀκέρβῃ ὑπερβαίνει, καὶ ἀντίθετον τὸν ἐκ' ἀνθρώπων ὄντα ἀκέρβῃ ὑπερβαίνει, καὶ ἀντίθετον τὸν ἐκ' ἀνθρώπων ὄντα ἀκέρβῃ ὑπερβαίνει, καὶ ἀντίθετον τὸν ἐκ' ἀνθρώπων ὄντα ἀκέρβῃ ὑπερβαίνει.*

^b *Ut domesticam habeat*] Ei mandare possit justum opus, & ad id modica coercitione cogere.

G R O N O V I I.

¹ *In redemptura ejus operis*] Pretium redemptionis minui, prout multas, & magis utiles operas edidit domino.

⁹ *In servum*] In servilem personam.

¹⁰ *In hominem*] In eundem, tanquam & hominem, ejusdemque sortis, ejus & domini sunt.

¹¹ *Confervi*] Omnes enim quodammodo servimus, præfectis, temporis, illis, quorum gratiam volumus, denique Deo, & naturæ.

¹² *Qualitatum discrimina*] Qui omnes homines uno ordine habeat, liberum a servo non distinguat.

¹³ *Ut domesticam habeat*] Ei mandare possit justum opus, & ad id modica coercitione cogere.

¹⁴ *Religione*] Moderatione.

(bb) Hæc mendosæ omnes Editiones, a primâ usque, scilicet habent. Legendum, ut ad *Pufendorfium* obiter observavimus, *Levit.* XXV, 40, 53. & postea, pro *Deut.* XVIII, 50. reponendum, *Levit.* XXV, 27, 50. Res statim patebit insipienti loca illa. J. B.

G R O -

ligione exercendam, ¹⁵ qua publica exercetur. Hoc voluit Seneca, ^a cum dixit: in mancipio cogitandum non quantum illud + impune pati possit, sed quantum tibi perveniat + equi, bonique natura, que parcere etiam captivis, ^b Et pretio paratis jubet: qui ^b & alibi, quid interest, ait, quali quis teneatur imperio, si sionno tenetur? quo loco + comparat subditum servo, & ait, ¹⁶ + dispari titulo ¹⁷ paria in illos licere: + quod certe ¹⁸ in hac parte vitæ adimendæ, & si quid eo accedit, verissimum est. Majoris nostri, ait idem ^d Seneca, domum nostram pusillam rempublicam esse judicaverunt; & ^e Plinius: servus respublica quedam, & quasi civitas, domus est. Cato Censorius, narrante ^d Plutarcho, si quis servus capital admittitur videretur, de eo + supplicium non sumebat, nisi postquam damnatus esset, etiam conservorum judicio. Quicum conferenda + verba Job. XXXI, 13. & deinceps.

IV. Sed & circa minores pœnas, puta verbera in servos, + adhibenda est æquitas, immo & clementia. Non opprimes eum, ^e non dominaberis ei dure, + ait lex divina de servo Hebræo, quod nunc ¹⁹ + prolata vi proximitatis ad omnes servos debet extendi (cc), Deut. XV, 17. 45. 53. Ad quem locum sic ^f Philo: *Θιμάκωντες τὴν μὴ ἰστέοντι κέρμη.*

ταί, φύσιν δὲ τῆς αὐτῆς μεταποιῶνται τοῖς ἀσπότης· τῷ δὲ θεῷ νόμον κερῶν τῶν δικαίων ἔχον, ἢ τὸ τὴν καὶ ἀλλὰ τὸ τῆς φύσεως ἱκαμένον. διὰ προήκου τὰς κυρίας μὴ κατακέρως χερσὶν αὐτῶν

G R O T I I.

4 Seneca] Epistola XLVII.

c Non dominaberis ei dure] Vide Mosem de Kotai præceptis jubentibus 147, 175. 178. & collationem legum Mosi, Et Romanorum, titulo III. Priscus in excerptis legationum, ubi Romanos barbaris præfert: *ἄμεινον δὲ ἢ τοῖς εὐδαίμοις διατελεῖται Ῥωμαίων χερσίνων πατρίων γὰρ ἡ δουλοκρατία πρὸς αὐτοῖς ἔργα ἐπιτελεῖται. 12 ἢ τῶν εὐδαίμων ἀπὸ χειρῶν, μάλιστα ἀπὸ αὐτοῦ Φαῦλα νόμοις, εὐφραίνονται οὐδὲν ἢ τῆς ἀκαταστάσεως, ὥστε τῶν εὐδαίμων παῖδες ἢ ἐν γὰρ αὐτοῖς θάνατος, ὥστε Σκωθίας, ἐπαχθῶν δίμων ἀλυσθῆναι ἐν γένει παρ' αὐτοῖς πλεῖστοι, ἢ ἢ μόνον πεινίτις, ἀλλὰ ἢ ἐλευθέρως χερσίνων διατάσσονται κατὰ τῆς πενίτιος ἐν δουλείᾳ τρέφονται ἢ τῶν ἐν ἑαυτοῖς ἐλευθέρων περὶ τῶν προσηκουμένων δουλοκρατοῦ μάλιστ' αὐτοῖς Ῥωμαίων τράχυνται, ποτὶναιque, aut magistratum in eos funguntur officio, nam ut eos adstrabant ad eis, que moribus ipsorum illicita videntur, ita eos delinquentes quasi filios suos castigant: neque enim jus est eos occidere, ut apud Scythas. Tum vero libertatis complura genera, quam non violentes tantum, sed in mortis tempore domini largiuntur: qui quicquid mortui de re sua statuerint, id legis vim habet. (Pag. 47. Edit. Hæschel. Adde legem Wisigotibicum lib. VI, tit. V. c. 12.*

f Philo] De Specialibus legibus secundo.

(Pag. 798. C.) Cyprianus ad Demetrianum: nisi tibi pro arbitrio tuo servatur, nisi ad voluntatis obsequium parentur, imperisus, Et nimis servitutis exactor flagellat, verberat, fangit, nuditate, servo frequenter, Et carcere affligit, Et non agnovit miser Dominum Deum suum, cum sic exercet. Iste in hominem dominatum. (Pag. 188. Edit. Fell. Brem.)

G R O N O V I I.

15 Qua publica] Qua civibus imperatur.

16 Dispari titulo] Magistratus, & domui.

17 Paria in illos] Nempe jure naturæ, non gentium, non civili.

18 In hac parte vitæ] Significat, quemadmodum magistratui, aut principi non licet occidere civem sine delicto capitali ejus, ita nec domino servum.

19 Prolata vi proximitatis] Ut sit aliqua cognatio omnium hominum inter se, quod docent S. Litteræ, unde scimus, nos omnes ex Adam oriundos, sed maxime, ut Christus jussit, quemvis hominem pro proximo haberi.

(cc) Heic etiam voluit dicere Auctor, Le. civ. XXV, 17, 43. 53. pro eo, quod habent omnes Editiones. Et hinc patet, non à Typographis ortum esse mendam illam, quam in duobus locis diversis ita constanter unus Liber Mosi pro alio laudatus fuerit, numerusque Capituli eodem modo permutatus. J. B. G. R. O.

lium dixit + pusillum patrimonium. + Nec refert quod ³⁵ peculium dominus suo arbitrio adimere potest, aut minuire : + neque enim quod æquum est faciet, si sine causa id faciat. + Causam vero intelligo + non poenam modo, + sed & domini necessitatem : + nam servi utilitas utilitibus domini subest, magis etiam, quam + res civium civitati. Apposite ad hanc rem + Seneca : ^a non ideo nihil habet servus, quia non est habiturus, si dominus illum habere noluerit.

^a L. VII.
de benef. 4.

3. + Et hinc est + quod ³⁶ dominus non repetit, si quid servo in servitute debitum post manumissionem solvit : + quia (ut Tryphoninus ait) + debiti, vel non debiti ratio in conditione ³⁷ naturaliter intelligitur, + dominus autem servo debere naturaliter potest. Itaque + sicut + clientes in usum patronorum, + & subditos in usum regum, + sic servos in usus heriles contulisse legimus, ut + si filia dotanda, + si captivus filius redimendus, & si quid his evenisset simile. Plinius, ut ipse in epistolis narrat, + servis suis concedebat etiam + quædam quasi testamenta facere, id est, dividere, donare, relinquere ³⁸ intra domum. + Apud aliquas gentes etiam plenius quoddam res acquirendi jus servis concessum legimus, sicut servitutis plures esse gradus, a nobis + alibi tractatum est.

^b L. 64. D.
de cond.
indeb.

^c Dionys.
l. II. c. 10.
Ant. Rom.

^d Lib.
VIII. epist.
10.

^e Lib. II.
c. 5. §. 301.

4. + Ad ³⁹ hanc internam, quam exponimus, justitiam multos apud populos etiam + jus illud exterius dominorum leges ⁴⁰ retraxerunt. Nam & apud Græcos servis durius habitis licebat (ee) ^a ⁴¹ ad venditionem proclamare, & Romæ + ad statuas confugere, aut ⁴² + præsidium implorare opem + contra sevitiā, s. vel famem, vel intolerabilem injuriā. Illud vero jam + non ex jure stricto, sed ex humanitate, & beneficentia veniet, + interdum tali, quæ & debeatur, + ut post longas operas, aut valde magnas, libertas detur servo.

^f §. 2.
Inst. de huj.
qui sui, vel
al. jur.
§ L. 4. D.
de just. et
jur.

^b Andr.
l. 1. 10. 16.

5. + Posteaquam jure gentium servitus invasit, secutum est beneficium manumissionis, ait ^g + Ulpianus. Exemplo sit illud ^b Terentianum : ^{sec}

GROTIUS.

^s Seneca : Eiusdem est, ibidem : Numquid dubium est, quin servus cum peculio domini sit ? Dat tamen domino sus manus.

GRONOVII.

³⁵ Peculium dominus] Dominus justam causam habet auferendi peculium servo, non modo si quid is committat, ob quod mereatur eo mulctari, sed etiam si eo ipse ad usus vitæ indigeat.

³⁶ Dominus non repetit] Non consequitur actione indebiti. §. 1. Inst. Quibus modis re contrahitur obligatio.

³⁷ Naturaliter] Potest aliquis debere naturaliter, qui non debet civiliter : ut si pupillus sine auctoritate tutoris contraxit, naturaliter obligatur ad implendum contractum ; cessat

autem conditio indebiti, etiam si quis solverit, quod naturaliter debebat : non tantummodo si quis solvit quod debebat civiliter.

³⁸ Intra domum] Conservis, non servis alienis.

³⁹ Ad hanc internam] Ethicam, morum, humanitatis, consentient, ad quam non adigimur legibus.

⁴⁰ Retraxerunt] Imminuerunt.

⁴¹ Ad venditionem] Adire magistratum, & petere : ut dominus laxus, atque inexcusable alii domino se vendere compelleretur.

⁴² Præsidium] Provincie alicui præfectorum.

(ee) Refert id JULIUS POBLUX, Onomastic. Lib. VII. Cap. 2. num. 12. Ed. Anst. testemque laudat Aristophanem, in Œquæ, Dramate perditio. Vide ibi KUNNII Notam. & adde POTTII, Archæolog. Græc. Lib. I. Cap. 10. J. B.

feci e servo ut esses libertus mihi
Propterea ¹ quod servibus liberaliter.

^a Lib. III.
Advert.
Avarit.
Cap. 7.
Pag. 273.
Ed. Baluz.
^b Dent.
XV. 13.
^c V. M.
Cat. pag.
338. E.
^d Silo.
verb. ser-
vitus §. 3.
Fortunam
in l. 4. D.
de just. Et
jur. Reg.
Reg. de
act. super.
diff. 31.
dub. 7. a.
119. Loff.
l. II. c. 5.
dub. 5.
^e L. II.
c. 5. §. 29.

Salvianus ^a in usu quotidiano esse ait, ut servi, et si non optimæ, saltem non improbæ servitutis, libertate donentur. addit, ^b *Et illa, quæ in servitute positi conquiescant*, ^c *ex dominorum domo tollere non vesantur*. Cujus benignitatis multa exempla in martyrologiis apparent. Et hic quoque laudanda benignitas legis Hebrææ, ^d quæ servum ^e Hebræum certo tempore exacto manumitti omnino jubet, ^u ⁴³ nec sine donis: de cujus legis contentu graviter queruntur prophetæ. Catonem majorem reprehendit ^f Plutarchus ^g, quod servos senectute confectos venderet, immemor ejus, quæ est inter homines, ^h communis naturæ.

VII. Quæstio hic incidit, ⁱ ⁴ an fugere fas sit ei, ⁴⁴ qui bello justo captus est. non de eo agimus, ^j qui suo ⁴⁵ proprio delicto poenam eam est commeritus, ^k sed qui ⁴⁶ publico facto in hanc fortunam decidit. ^l Verius est, fas non esse, ^m quia ex conventionem, ⁿ ut diximus, gentium communi operas suas civitatis nomine debet. Quod tamen ita est intelligendum, ^o nisi intolerabilis servituta hanc ipsi imponat necessitatem. Videri circa hanc rem potest responsum Gregorii Neocæsariensis XVI.

VIII. 1. ^p Movimus ^q alibi dubitationem, ^r an, ^s quatenus nati ex servis domino teneantur interno jure, quæ hic ob specialem bello captorum considerationem omitti non debet. Si parentes suo delicto ^t poenam ⁴⁸ mortis erant commeriti, poterunt eorum posteris, qui sperabantur, ob (ff) vitam servandam obstringi servitio, quia aliqui existuri non

G E O T I I.

¹ *Quod servibus liberaliter*] Ita manuscripti recte. *Porro* narrat in Peronix loco dictum servis: *bene meritis sedant servi, surgunt liberi*. in quibusdam locis mos liberari servos, ubi octuplam pretii, quo emi erant, paraverunt. (Quod Auctor noster adfert heic, tamquam ² VARRO, habet id sine dubio a SERVIO, ad *Æneid.* VIII, 564. Sed Grammaticus ille ait: *Is hujus* (Peronix) *temple* (non autem *luc*) *Turacina felix lapideum suis*, in quo hic versus incipit erat: *BENEMERITI &c.* *Quam libertatem* (legendum *libertati*) *deum dicit Peroniam quasi Fidoniam*. Igitur non dicit *Servius*, verum illum referri a *Parrone*, sed tantum ab illo etymologiam tradi vocis *Peronia*. Vide hunc, *De Ling.* Lib. IV. pag. 20. *Ed. H. Steph.* (Cæterum de re ipsa consule quæ habet V. Cl. EVER. OTTO, Præfat. in Tom. II. *Trojanus Juv.*, pag. 4. *J. B.*)

² *Nec sine donis*] Consuetudo id interpretata ne minus XXX. siliis datur, vide præcepto jubente 84.

G R O N O V I I.

³ *Nec sine donis*] Ut sit unde vivat in li-

bertate, cum deserit cum alere dominus.

⁴⁴ *Qui bello justo captus*] Nam qui bello injusto, illis licere tradit §. 7. 6.

⁴⁵ *Proprio delicto*] Aliquid præter cæteros flagitiosæ, aut scelestæ piraudæ.

⁴⁶ *Publico facto*] Calamitate partium vicariorum.

⁴⁷ *Movimus alibi*] 2, §. 29. 3, 7. 5.

⁴⁸ *Mortis erant commeriti*] Et sic non genessent, nisi victor illos consecrasset hac conditione, ut servirent: possunt videri & si, quot gignunt postea, servitutem eandem debere ob suam vitam: neque enim aut utili forent, aut superfluis essent, nisi genitoribus eorum pepercisset communis dominus, & ipsos procreandi, educandique cupiam fecisset.

(ff) In omnibus Editionibus, etiam primæ, heic legatur *ad*. Sed nos audacter posuimus *ob*, quod sensus manifesto postulat. Neque enim agitur de obligatione quadam vitæ servandæ, quæ ipso natis è Servo incombat, sed de obligatione serviendi, quæ tenetur ob vitam à Victore servandam. Sic in frequenti peritio *ad* *servituti* a Domino præstata potest à Parentibus in servitutum dari posse dicitur. *J. B.*

G R O -

non fuerant. nam & ob alimenta alioquin defutura prolem suam parentes + in servitutem vendere possunt, ut ibi diximus. Tale est jus, quod + in Cananæorum posteros Hebræis * Deus concedit.

2. Pro debito autem civitatis ii quidem, + qui jam nati erant, ut pars civitatis obligari poterant, non minus, quam parentes ipsi; + at in nondum natis non videtur hæc causa sufficere, + sed alia requiri: + aut ex parentum consensu expresso, accedente alendi necessitate, + idque etiam in perpetuum: + aut ex ipsa alimentorum præstatione, idque duntaxat 49 + usque dum operæ totum, quod impensum est, expunxerint. + Si quid ultra juris in hos domino datur, id videtur + ex lege civili domini plus æquo largiente (gg) procedere.

IX. 1. At + quas apud gentes jus illud servitutis ex bello in usu non est, + optimum erit permutari captivos: proximum + dimitti pretio non iniquo. Hoc quale sit, præcise definiri non potest: sed humanitas docet, + non ultra intendi debere, quam 50 deducto ne egeat captus rebus necessariis. nam & leges civiles hoc multis indulgent, + qui fuso factio proprio in debitum inciderunt. Alibi hoc + pactis, aut moribus definitur: + ut apud (hh) Græcos 51 olim mina, + nunc inter milites mensuæ stipendio. Narrat Plutarchus olim inter Corinthios, & Megarense bella gesta + *ἡσυχίας καὶ συγγενείας*, mansuete, & ita ut populos consanguineos decebat. Si quis captus esset, eum a capto habitu ut hospitem, & fide de pretio accepta dimissum domum: unde natum 52 *ἀποδότης* nomen.

a Dnt.
XX, 14.

b Quæst.
Gr. pag.
295. B.

2. Ex-

GROTIUS.

x Ut apud Græcos olim mina] Bello Gallorum cum Hispanis in Italia equos redemptas quarta parte annui stipendii. non comprehendi qui ordines ducebat, eisque superiores: nec qui iusto prælio, aut oppido per vim capto venissent in potestatem. *Marianus* XXVII, 18.

GRONOVIUS.

49 Usque dum opera totum] Labore pro omni sumtu, qui in eos factus est, satisfecit.

50 Deducto ne egeat] Ut captus non privetur omni patrimonio, sed tantum et relinquatur, quo se sustentare possit.

51 Olim mina] Centum drachmis, sive decem Philippos. Inter Fabium, & Hannibalem convenerat, argenti pondo binis, & selibra, sive mille uonnis. *Liv.* 22, 23. Hannibal ad Cannas captis, equi quingenos quadrigatos, trecentos pediti, servis centum statuit. *Liv.* 22, 58.

52 *ἀποδότης*] Quasi hæsta, & armis hospitum: quæ tamen vox usu deinde ad quemvis hospitem significandum producta, & dilata est.

(gg) Hæc etiam, in omnibus Editionibus, hæcenus legebatur, *largientibus*, mendose manifestissimo. Videtur Auctor primo scripsisse, *ex legibus civilibus domini plus æquo largientibus*: postea quum ad vitandum concursum dapis casus similis ejusdem numeri, unum è pluris singularem facere vellet, perspicuitatis causa, *ex lege civili* posuit, sed oblitus est *et largientibus* simul, ut pat erat, mutare. *J. B.*

(hh) Nullus dubito, quin Auctor in animo habuerit quod legerat apud ARISTOTELEM, *ὅτι τὸ πᾶσι δωρεῖσθαι*. *Ethic.* Nicom. *Lib. V. Cap. 10.* Verum, hoc ibi tantum refertur ut exemplum *ἰουκ*, quod Philosophus vocat *λεγιτῖμον*, quodque opponit *ἰουκ*: nihil dicit, nec *Aristoteles*, nec *Andronicus Roodius* in Paraphrasi, nec *Michael Eptēsius*, unde colligi queat, hoc lege quadam communi sancitum esse apud Græcos. Immo video, in oratione DEMOSTHENIS de male obita *Λεγάσιον*, Captivos quosdam mutuo sumisse, alium *tres minas*, alium *quinque*, alium prout cuique condiciones erant proposuere: *Ὁ μὲν, ἑπὶς πέντε, ὁ δὲ, πέντε, ὁ δὲ, ὅπως ἐνέδωκεν ἑκάστῳ, τὰ δῶκεν*. *Pag.* 222. *A. J. B.*

*a De Offic.
L. 12.*

2. Excelsioris animi est illud Pyrrhi a Cicerone ^a laudatum :

¶ Nec mi aurum posco, nec mi pretium dederitis :

Ferro, non auro § vitam cernamus utrique :

Quorum virtuti belli fortuna pepercit,

Eorundem libertati me parcere certum est.

*b Xenoph.
Lib. III.
Cyrop. c. 1.
§. 20.
c Lib. V.
c. 10.
d Lib. VII.
c. 9. n. 18.
e Vita
Dem. pag.
891.
f Strabo
lib. VII.
pag. 302.
Ed. Paris.*

Non dubium ⁺ quin crediderit Pyrrhus iustum a se bellum geri : ^a amient
+ parcendum existimabat eorum libertati, quos probabiles causæ ut bellum
tulissent. Simile ^b Cyri factum celebrat Xenophon : Philippi Macedonis
post victoriam in Chæroneæ ^c Polybius : Alexandri in Scythas ^d Cur-
tius : Ptolemæi regis, & Demetrii, inter se non bello magis, quam in ca-
ptivis benignitate certantium, ^e Plutarchus. Lyfimachum vero ^z Getarum
rex Dromichætes ^f bello captum hospitem suum fecit, paupertatisque si-
mul Geticæ, ac comitatis testem factum perpulit, ut talibus amicis, quam
hostibus uti mallet.

GROTIJ.

y Nec mi aurum posco] Similem Tiberij
Christiani Imperatoris in Persas bonitatem lau-
dat *Mnander Protektor*, (*Legat. pag. 141.*
1. Ed. Hæstel.) *Sisebuti Mariana*, item
Sancti Castellæ regis, libro XI. (*Cap. 5. Il-*
lud autem de Sisebuta legitur Lib. VI. Cap. 7.)

^z *Getarum rex Dromichætes*] Meminit &
Diodorus Siculus in excerptis Peiresciani. (*Pag.*
257. 258.)

GRONOVII.

[§] *Vitam cernamus*] De vita certetur, &
pugnemus.

HENRICI DE COCCEII COMMENTARIUS IN HUGONIS GROTIJ

LIB. III. CAP. XIV.

AUCTOR supra capite VII. *Jure*
gentium voluntario in bello solem-
ni publico introductum esse, ait, ut 1°.
capi personæ hostium possint etiam si
causa injusta sit ; & quidem 2°. in in-
finitum, ultra debiti, vel pœnæ mo-
dum. Idque gentes 3°. extendisse, ait,
ad omnes, qui in hostili territorio in-
veniuntur ; item 4°. ad posteros, *l. 2.*
c. 5. §. 27. & c. 7. §. 1. Et 2 : 5°. jus
vitz, & necis in captos concessisse, c.

7. §. 3. & c. 5. §. 28. & 6°. facultas
tem acquirendi ex opera servi, d. c. 7.
§. 4. Et 5.
Auctor hoc capite temperat illam li-
centiam jure gentium concessam, tum
ex jure naturæ, tum ex præceptis vir-
tutum, tum ex utilitatis rationibus.
Jure natura enim 1°. neminem ca-
pere personam hostilem posse nisi iustam
bellandi causam habeat. Neque 2°. in
infinitum capi posse, sed tantum ad de-
biti,

„bici, aut delicti quantitatē, L. 3. c. 14.
 „§. 1. Atque hinc capi non posse, ait,
 „qui infortunio militat, c. 14. §. 1;
 „nec innocentes cum nocentibus, *ibidem*;
 „nec fœminas, senes, & alios, qui arma
 „gerere non possunt, *ibid.*: neque 10. na-
 „tos ex servis servos fieri, L. 2. c. 5. §.
 „19. pr. l. 3. c. 1. §. 8, nisi pro proportio-
 „ne alimentorum, d. c. 14. §. 8: neque
 „11. jus vitæ, & necis, sub servitute con-
 „tineri, sed perpetuas tantum operas, L.
 „2. c. 5. §. 27. & 28. l. 3. c. 13. §. 2.
 „l. 3. c. 7. §. 2. l. 3. c. 14. §. 2. 3. &
 „4. præstitis servo alimentis, d. c. 14. §.
 „5. Atque hinc, ait, servum fugere non
 „posse, L. 3. c. 7. §. 6. & c. 14. §. 7.
 „12. Servum sibi acquirere, L. 3. c. 14.
 „§. 6, indeque peculium ei sine causa
 „adimi non posse, *ibid.*
 „Denique commendat, redemptionem ca-
 „ptivorum, *Vid.* c. 14. §. 9. & l. 3. c.
 „7. §. f.

A D §. I.

1 CAPTIVITAS hominum, & servi-
 „tus in more est] = Nam inter Mahumeta-
 „nos invicem, & inter Christianos, in usu
 „non esse, alibi dictum est. L. 3. c. 7.
 „§. 9. & c. 9. §. 19.

„Si interuam iustitiam respicimus] = I. e.
 „jus naturæ, neglecta licentia, quam jus
 „gentium voluntarium in bello solennit con-
 „cedere fingit.

„Limitanda primum est ad reman instar]
 „De qua limitatione egit c. præced. §. 1.

„Ut scilicet eousque acita sit talis acqui-
 „situs, quousque debuit aut primarii, aut sub-
 „nascentis quantitas patitur] = Immo, uti
 „in rerum captione diximus, eam in infi-
 „nitum jure naturæ licitam esse, ita in
 „captura personarum idem dicendum est,
 „nimirum, in infinitum hostes capi, &
 „& servos fieri posse, donec injuria repa-
 „ta sit.

„Subnascentis] = Nimirum, damnorum;
 „& sumptuum, qui post bellum superve-
 „niant, d. c. 13. §. 1.

„Nisi forte in ipsis hominibus peculiare sit
 „delictum] = Diximus cap. præc. §. 1. sin-
 „gulos subditos hostis ex peculiari delicto
 „teneri, quia judicium suæ civitatis, &
 „hostis nostri probant, ejusque causam so-
 „quantur, & defendunt.

„Hæcenus igitur nec ultra] = I. e. intra
 „quantitatē saltem debiti.

„Iustum bellum gerens] = Injuste enim
 „bellum gerentis actus omnes injustos esse,
 „dixit l. 3. c. 10. §. 1. Scilicet, juxta jo-
 „stitiam internam, de qua hic loquitur;
 „nam jure gentium voluntario aliud statu-
 „tum esse, fingit.

„Idque in alios valide transfert] = Adeo-
 „que captos vendere, & jus suum intra
 „modum prædictum in alium transferre
 „potest.

„Ea adhibere discrimina, quæ, cum de 2
 „inscrificiendis hostibus ageretur, supra anno-
 „tata sunt] = Distinguendo nimirum inter
 „infortunium, & injuriam, l. 3. c. 11. §.
 „3. & seq. ubi notavimus, omnes subdi-
 „tos nocentes esse, quia injuriam a prin-
 „cipe illatam defendunt.

A D §. II.

„Jus illud, quod quasi ex fidejussione 1
 „pro civitate oritur] = Ex hypothesi enim

„Auctoris Gentes communi consensu (sub
 „quo singulorum consensum contineri, ait)
 „statuerunt, ut bona, & personæ singulo-
 „rum pro debito civitatis pignori possint.
 „Vide late cap. præced. §. 2. & l. 3. c. 2.
 „§. 2.

„Neutiquam tam late prætere, quam jus,
 „quod ex delicto nascitur] = Auctor capite
 „præcedenti §. 2. jam monuit. tale jus
 „quasi fidejussionis in debito pœnali gen-
 „tium consensu in res subditorum prodi-
 „tum non esse. Nos jus gentium plane
 „non agnoscimus. Diximus, jore naturæ
 „omnes, & singulos subditos hostis teneri
 „ex injuria suæ civitatis, si vel ipsa de-
 „bet, nec solvit, vel in civem debitorem
 „judicium negat. Com enim reliqui subdi-
 „ti hanc injuriam operis, & opibus suis
 „defendant, & defendere teneantur, me-
 „rito ex hoc suo facto illicito pro hostibus
 „haberi possunt. *Cons.* l. 2. c. 21. §. 7.
 „n. 2. & 3.

„Pœna servi sunt] = I. e. qui in bello
 „pœnali servi sunt.

„Jus hoc generale in captos ex bello iusto
 „par est ei juri, quod habent domini, &c.]
 „Immo diversa ratio. Nam hostis semper
 „capitur ob injuriam, & invitatus; at hic
 „servus fit ex pacto. Hinc effectus diffe-
 „runt: nam in priorem jus vitæ, & ne-
 „cis,

» cis, domino competit, non in hunc, nisi si lex in poenam id jus permittat.

Miseranda est eorum calamitas, qui non suo facto speciali, sed regentium culpa] » At » ipsorum culpa concutit, quia factum regentium defendunt.

Tesle Isocrate] » Similia vide supra l.

» 3. c. 7. §. 1.

2 *Est ergo servitus hac perpetua obligatio operarium*] » Relinquimus hanc definitionem supra l. 2. c. 5. §. 27. n. 2. Conf. l. 3. c. 19. §. 1. Rectius definitur constituto juris gentium, quo quis alieno dominio subicitur. *Vid. supra c. 7. §. 1.*

Eum, qui inopia coactus se vendidit, diserte mercenario comparat] » Hoc verum est de servo Hebræo, quia jus vitæ, & necis, in dominum pacto suo transferre nequit; at alia ratio est in servis bello factis.

Deut. XV. 18.] » Add. *Exod. 21. v.*

2. *seq. Jerem. 34. v. 14.*

Est in redemptura ipsius operas ita vult ipsi prodesse] » *Vid. Gron. b.* At dictum jam est, hoc in servo Hebræo, qui pacto talis est, verum esse.

3 *Multum ergo distat id, quod imponitur in servum ex gentium jure*] » Auctor enim fingit, gentes bello solenni, i. e. quod inter duas summas potestates geritur, & denunciatum est, hunc effectum tribuisse, ut & res servi, & vita potestati capientis subiciatur. *Vid. l. 3. c. 7. §. 3. seq.* Sed saltem ad effectum impunitatis, & ne apud alias gentes ideo conveniri, & puniri possint.

Et id, quod naturalis ratio fieri facit]

» Quæ ex hypothese Auctoris tantum permittit ut jus in operas servi pro alimentis acquiratur: quod resuravimus d. c. 7. §. 1. & diximus, dominium in vitam, & res servi, ex ipso jure naturæ sequi. *In hominem*] » In servum non qua servum, sed qua hominem.

Conferrei] » Quia & domini quoque in servitutem aliquando redigi poterunt; ita enim rem explicat Seneca. d. ep. 47.

Vobis quoque dominum esse] » Qui majus jus in dominum habet, quam hic in servum.

Quod est ipsi dominum] » Qui eodem modo cum dominis olim acturus est, quo domini in servos utuntur. Optime huc faciunt loca a *Tysmario* hic congesta. » *lit. o.*

Clement Alexandrinus] » Conf. *Sen. Ep.* » 47. *Statio Sylb. 6. l. 2.*

AD §. III.

QUÆRITUR, an domino jus vitæ, & necis in servum competat? Auctor jure naturæ tale jus domino competere negat, eique domesticam saltem jurisdictionem in servum concessam esse, putat, ita ut non pro lubitu, sed ob crimen demum, & prævia causæ cognitione, occidere eum possit. *Conf. l. 2. c. 5. §. 27. & 28. l. 2. c. 13. §. 2.* At jure gentium voluntario omnia in servum licere, dixit supra l. 3. c. 7. §. 3. Nos naturæ jure omnia in servum tanquam hostem olim, & insidiatorem, adeoque delinquentem licere, ibidem demonstravimus.

In servum domino præstat ut domesticam habeat jurisdictionem] » Sensus est, domino quidem competere in servum jus vitæ, & necis, sed tantum intra fines justæ jurisdictionis, si nimirum aliquid morte dignum commiserit.

Eadem religione exercendam, qua publica exercetur] » I. e. ut non nisi ob delictum, & prævia causæ cognitione poena inferatur.

Impune] » Immo impone ex sensu Senecæ significat, quod jure naturæ rursus sit dominus, & poenam divinam tanquam legis transgressor metueret non debeat.

Æqui, bonique natura] » Humanitas, & clementia.

Comparat subditum servo] » Saltem in eo comparat, quod uti subditus principi, ita & servus domino beneficium reddere possit, etsi uterque in superioris potestatis sit.

Dispari titulo paria in illos licere] » Disparitas in eo est, quod uti subditus jus vitæ, & necis Principi competit vi imperii, adeoque saltem ob crimen; cum domino in servos id competit jure belli, ob injuriam civitati illatam.

Quod certe in hac parte vitæ adimenda, est si quid eo accedit, gravissimum, quo] » Ita » ut nec subditis, nec servis vita adimi possit, nisi intra fines domesticæ jurisdictionis.

Seq.

Supplicium non sumebat] » Nolebat rigore illo juris naturalis uti.
» *Verba Job*] » Cum enim bene merita sua ostendisset, ita pergit: *si contemsi subire iudicium cum servo meo, & ancilla mea, cum disceptarent adversus me.*

A D §. IV.

Adhibenda est aequitas] » Cum domino jus vitæ, & necis, in servos etiam naturali ratione competat, frustra dubitatur, an verberibus excipi possint.
» *Aut lex divina de servo Hebræo*] » Dixi §. præcedenti, aliam rationem esse in servo Hebræo, qui inopia se vendidit, i. e. operas promisit; aliam in extraneo, qui jure belli captus est.
» *Proximitas*] » Proximus enim lege Evangelii nobis dicitur quilibet homo. *L. 1. c. 2. §. 6. n. 3. & §. 8. n. 9. L. 2. c. 15. §. 9. n. 3. l. 2. c. 19. §. 4. n. 3.*
» *Nem pro oculo tantum, sed & pro dente excusso*] » Videtur hoc saltem obtinere in servo Hebræo; nam de tali in specie quæstio est in principio capitis. *Vid. Exod. 21 v. 1. seq. Deut. 15. 12.*

A D §. V.

1 *Operæ cum modo exigenda*] » Jure naturæ uti vita, ita & operæ ab arbitrio domini dependent: sed prudentiæ, accurate ac humanitatis est, iis modice uti.
» *Et valetudinis servorum*] » Ut non exigantur operæ ultra vires corporis.
» *Lex Hebræa in Sabbathi institutione*] » Immo ratio hujus legis est, ut servi quoque cultui divino vacare possint, non igitur ideo ne ultra modum operæ exigantur.
2 *Omniem invidiam*] » Invidiosum illud nomen dominorum, & servorum fugientes.
3 *Quia servos significabant*] » *Sen. ep. 47.* in cubiculo viri, in convivio pueri.
» *Tacitus*] » *De Mor. Germ. c. 24.* At male Auctor colonos hos refert ad mercenarios. Nam ideo coloni dicebantur, quia terram domini sui colebant, ac certum frumenti modum, aut pecoris numerum, &c. solvebant. *Tac. d. l. Unde Tom. IV.*

» & jus vitæ, ac necis, dominis in tales colonos competebat. *Tac. d. l. c. 25.*

A D §. VI.

Alimenta servo debentur] » Vide supra *l. 2. c. 5. §. 27. n. 2. L. 3. c. 7. §. 6. n. 5. in fin.* Si jus vitæ, & necis competit domino, frustra de alimentis quæritur, negando enim alimenta necat servum. Cæterum, ipsius domini interest, si utilitatem ex servo capere vult, necessaria ei subministrare.
» *Martianus*] » *L. 40. ff. de peculo.* In lege hac non dicitur, tunicam ex juris necessitate servo deberi, sed eam non pertinere ad peculium, ad eum effectum ut de eo disponere servus possit, quia non ad disponendum, sed ad vitæ necessitates tunica pertinet.
» *Beneficium quoque habere materiam*] » Ea enim, quæ in animo consistunt, servus retinet, adeoque meretur si id, quod vi officii tenetur facere, sua sponte faciat, vel si ea facit, quæ officium excedunt.
» *Similia vide apud Sen. l. 3. benef. c. 18. & c. 20.*
» *Id aliquo modo sit ipsius*] » Ex indulgentia domini. Nam jure naturæ omnis utilis operæ ad dominum pertinet.
» *Naturale matrimonium*] » Quod effectus juris civilis non habet: ut naturales liberi dicuntur, qui beneficiis lege civili iustis liberis concessis, destituuntur.
» *Naturale matrimonium*] » Quod destituitur effectui juris civilis.
» *Peculium patrimonium*] » Seu pusilla pecunia. Sed inde non probatur, pecuniam illam servo propriam esse. Ulpianus verum etymologiam vocis peculii explicat, indeque ortam, ait, quod pusilla pecunia, i. e. exigua pecuniæ summa, servorum administrationi committi solebat.
» *Nec refert quod peculium Dominus suo arbitrio adinvenire potest, aut minuire*] » Constat igitur ex hac ratione, peculium nullo modo in proprietate servi esse. Omne enim jus, tam in personam, quam in rem servi, ad dominum pertinet, §. 2. *Inst. bis, qui sui, vel al. neque peculium servo competere potest nisi ex voluntate, & traditione domini, l. 4. pr. l. 5. §. f. pecul. atque hinc pro lubitu iterum adiri potest. l. 8. ff. pecul.*

K k

Neque

Neque enim quod aequum est faciet]
 „ Immo faciet, quia omne jus domini est,
 „ & servus nudus est administrator, l. 16.
 „ ff. pecul. l. 93. R. S.

Causam vero] = Ob quam aequum est
 „ auferre peculium servo.
 „ Non parum modo] = Si ob delictum ser-
 „ vo auferatur.

Sed & necessitatem] = Si ipse dominus
 „ indigeat.

*Non serui utilitas utilitatibus Domini
 subest*] = Hæc omnia gratis dicuntur. Ser-
 „ vus nihil proprii habet, & omne jus do-
 „ mini est.

Res civium civitati] = Diversa maxime est
 „ ratio. Servus in dominio est, non civi-
 „ tas: servus nullius juris capax est, nec
 „ ipse aliquid proprii habet; secus, ac in
 „ civitate. Quod vero jus civibus quesitum
 „ ob utilitatem publicam auferri possit, id
 „ ex consensu civium oritur.

Seneca] = Immo contrarium ex hoc ipso
 „ Senecæ loco apparet: nam è contrario
 „ inde elicitur, servum ideo aliquid habere
 „ posse, si dominus illum habere voluerit.

Et hinc est] = Quia servus naturale pa-
 „ trimonium habet.

*Quod dominus non repetit si quid servo
 in servitute debitum post manumissionem
 solvit*] = Servus cum domino suo contrahe-
 „ re potest: & dominus natura inde obli-
 „ gatur, at civilis obligatio deficit, i. e.
 „ Servus agere cum effectu contra dominum
 „ non potest. Unde questio oritur, an do-
 „ minus si servo postea manumisso solvit,
 „ repetere solummodo possit condictione inde-
 „ biti? Recte id negatur, quia dominus na-
 „ tura debet servo, & sola actio deficit ex
 „ lege civili: ad impediendam autem con-
 „ dictionem indebiti sufficit naturaliter de-
 „ biti, d. l. 64. ff. Cond. indeb.

*Debiti, vel non debiti ratio in conditio-
 ne naturaliter intelligitur*] = I. e. Sufficit,
 „ natura debeti, nisi actio inde non detur:
 „ hoc enim esse debitum naturale, vidimus
 „ supra l. 2. c. 11. §. 1.

*Dominus autem servo debere naturaliter
 potest*] = Dominus enim, qui cum servo
 „ contrahit, in eum qua servum jus trans-
 „ fert, eique obligatur: at quis servus in
 „ potestate domini, & debitoris est, ideo
 „ ei jus exigendi a domino non competit;
 „ adeoque actio deficit, non obligatio.

Sicut clientes in usum patronorum, &c.]
 „ Conf. *supr.* l. 1. c. 3. §. 21. n. 3.

Et subditus in usum regem] „ Subditi
 „ enim opibus, & operis suis rempublicam
 „ defendere, & splendorem principis con-
 „ servare debent.

Sic servos in usus beriles contulisse legimus
 „ Ex peculio, cuius administratio ipsis a
 „ dominis concedebatur.

Si filia dotanda] „ Servi ex peculio suo
 „ quædam contulerunt ad dotem constitu-
 „ endam.

Si captivus filius] „ Servi ex suo quoque
 „ peculio pretium redemptionis dederunt.

Quidam quasi testamenta facere] „ Adeo-
 „ que valebat dispositio ex voluntate &
 „ concessionem domini.

Apud aliquas gentes etiam plenus jus
 „ Sic Germanorum coloni certam saltem
 „ frumenti quantitatem; & c. præstabant,
 „ reliqua sibi quærebant. Tac. Mor. Germ.
 „ c. 25.

Ad hanc internam iustitiam] „ Seu jus 4
 „ naturæ.

*Jus illud exterius dominorum leges retra-
 xerunt*] „ I. e. licentiam illam enormem,
 „ quam Gentes in bello solum permiserunt,
 „ & quæ in dominio externo consistebat,
 „ imminuerunt.

Ad venditionem proclamare] „ Vide su-
 „ pra l. 2. c. 3. §. 29. n. 2.

Ad status] „ Imperatorum: ex Asylo-
 „ rum jure id ortum est. Vul. l. 3. c. 7. §. 8.
 „ *Præstitum implorare opem*] „ Scilicet,
 „ provinciæ præpositorum: quibus hæc au-
 „ thoritas ab Antonino concessa fuit, §. 2.

Inst. de his, qui sui, vel al.
 „ *Contra scythiam, vel famem*] „ Idem apud
 „ Græcos obtinuit, ut ex Theani epistola
 „ apparet. Vid. §. c. n. 3.

Non ex jure stricto] „ Quia jure naturæ
 „ perpetuum jus in servos acquiritur.

Interdum tali, qua & debeatur] „ Au-
 „ thor enim quædam ita esse virtutis, ut,
 „ ut obligetur quis ad ea agenda, etiam alteri
 „ jus quesitum non sit, eaque refert ad
 „ jus naturæ laxius; quædam autem ita vir-
 „ tutis esse, ut ut debitum inde non oria-
 „ tur. Vid. *Dissert. proem.* 11. c. 1.

Ut post longas operas, &c.] „ Cum omne
 „ jus in personam, & res servi, ad domi-
 „ num pertineat, ex ipsius sola voluntate
 „ dependet: an libertatem dare velit.

*Posteaquam jure gentium servitum invasit, &
 secutum est beneficium manumissionis*] „ Ex
 „ jure domini, quod victori in captum,
 „ seu servum competit, sequitur jus manu-
 „ mittendi;

mittendi; nam cum unicuique libere de re sua disponendi facultas competat. Dominus quoque libertatem servo reddere potest, vel pure, vel sub certa lege. Unde de libertorum nomen ortum est: quod proinde merito juri Gentium, seu naturæ tribuitur in l. 4. ff. iust. & jur. Ulpianus] „ In l. 4. ff. iust. & jur. Verba hæc sunt: *Mannomissiones quoque servis gentium sunt; eaque res a jure gentium originem cepit, utpote cum jure naturali (i. e. ex ordine naturæ) omnes liberi nascerentur, nec esset nota manumissio cum servitus esset incognita. Sed postquam jure gentium (quod cum genere humano ortum est, vid. l. 1. pr. iust. l. 5. §. 7. ff. Acq. rer. dom.) servitus invasit, secutum est beneficium manumissionis, ut cum uno naturali nomine homines appellarentur, jure gentium tria esse ceperunt.* Ex dominorum domo tollere non videntur] Ipse Salvianus id non tanquam sua allegat, sed tanquam usum quotidianum. Hebraei] „ Ex gente Hebræa. Nam servus de alienigena, & peregrino; ut notat Rivetus ad Exod. c. 21. Testm. b. Plutarchus] „ In Cat. Maj. f. 275. n. 30. ne inutiles nutriret. Communis natura] „ Hanc rationem non addit Plutarchus, sed potius contrarium, & jure id fieri posse, asserit; addit saltem, benignitati latiore, quam justitiæ, patere campum, d. l. n. 40. Cæterum, austeritati morum ejus id tribuit Plutarchus, & quod nullum homini cum homine extra quæstum existimaret esse consortium.

AD §. VII.

An fugere fas sit ei, qui bello iusto captus est? „ Auctor jure gentium voluntario in bello publico solenni introductum esse, dixit, ut etiam ex iniusta causa hostis mei subditus capi, & in eum dominium externum queri possit, L. 3. c. 7. §. 1. n. 2; at id non impedire quo minus fugere queat, quia jus Gentium quidem externum servis negat iudicium, at non ideo animo quoque religionis vinculum injicere voluit. L. 3. c. 7. §. 6. n. 1.

Jure natura autem Subditos innocentes tunc demum servos fieri, ait, si ex iusta causa capiantur; & ad eum saltem effusum, ut perpetuas præstent operas, l. 3.

c. 7. §. 1. & 2. Atque tales servos fugere non posse, ait Auctor, etsi innocentes sint, quia gentes ita consentire potuerunt, ut cives pro civitate obligentur, eoque operas perpetuas pro debito civitatis præstent. Vid. l. 1. c. 2. §. 3. & sup. §. 2. n. 1. Plenius hanc questionem examinavimus l. 3. c. 7. §. 6.

Qui suo proprio delicto] „ Adeoque qui fugere certo jure non potest.

Sed qui publico facto in banc fortunam decidit] „ Sed hic quoque suo delicto servus fit, quia causam suæ civitatis sequitur, & eamque bovis suis defendit.

Verius est, fas non esse] „ Dependet hoc ab eventu. Si ad suos, vel focios revertitur, fas ei fuit fugere, quia ex suæ civitatis iudicio injuria captus est; si intra fines hostiles recipitur, fas ei fugere non fuit, quia iudicium civitatis hostilis tum prævalet, ubi jure captus dicitur. Idem quoque est si intra fines pacati adhuc deprehenditur, quia tanquam servus eos fines intravit; mediis autem presentem statum sequuntur, dist. c. 7. §. 6.

Quia ex conventionem gentium communi operas suas civitatis nomine debet] „ Verum non est, gentes committere unquam convenisse. Verum quoque non est, servitutem in solis operis consistere. Denique verum non est, operas civium obligari pro civitate ex consensu demum gentium.

Vera ratio cur bello capti servi fiant, consistit in propria eorum injuria, quia factum suæ civitatis defraudant, adeoque causam hostis sequuntur: indeque juxta uestre civitatis iudicium jure capti sunt.

Atque hoc iudicium obtinet intra fines nostræ civitatis, adeo ut quamdiu servus intra illos fines est, injuria fugere dicatur: cum e contrario si ad suæ civitatis limites revertitur, jure fugisse a sua civitate asseratur.

Nisi intolerabilis servitio] „ Immo cum jus vitæ, & necis in captum competat, frustra de servitia queritur; quanquam merito legibus Romanorum remedia quedam servis indulta fuerint, de quibus vide l. 2. c. 5. §. 29. & l. 3. c. 7. §. 3. & §. preced. n. 4.

AD §. VIII.

An, & quotenus nati ex servis domino tenentur interno jure? „ Equidem jure gentium

K k 2 „ licen-

» licentiam laedendi hostem, & captos, etiam
» extensam esse ad natos, statuit d. c.
» §. 5. 29. & supra l. 3. c. 7. §. 5. Ratio
» nem hanc deducit, quia si victores suo jure
» uterentur, & captos necarent, nascituri
» non fuissent, d. c. 7. §. 5. At jure natu-
» ra (nam id intelligit per justitiam inter-
» nam) natos non fieri servos, ait, nisi 1.
» ob delictum parentum, 2. si aliter educa-
» ri non possunt; adeoque 3. non pro debi-
» to civitatis, nisi aut parentum consensus
» accedat, aut alendi necessitas, aut ipsis
» alimenta a civitate praestita sint: tunc enim
» fieri servos ad modum alimentorum.
» Nos veram rationem cur jure natura
» quoque liberi captorum servi fiant, expli-
» cavimus d. c. §. 29. & d. c. 7. §. 5. quia
» quod ex re mea nascitur, naturali ratione
» meum est.

» *Poenam mortis erant commeriti*] = Vid.
» Gron. b. At nullius momenti haec est ratio.
» Nam cum poena saltem suos teneat Aucto-
» res, liberi ob delictum parentum puniri
» non possunt. Vera igitur ratio cur liberi se-
» quantur conditionem matris servae, in eo
» consistit, quod partus sit pars viscerum
» ancillae, quae serva est.

» *In servitutem venire possunt*] = At jus
» vitae, & necis in emtorem non transfertur.
» Immo vere servi non sunt, quia restituti
» alimentis liberantur. Vid. *supr.* l. 2. c. 5.
» §. 27. *sq.*

» *In Causarum posteros*] = Ex hac ipsa
» Creatoris lege apparet, liberos sequi con-
» ditionem parentis.

» *Qui jam nati erant, ut pars civitatis obli-
» gari poterant*] = Immo non fidejussionis quo-
» dam jure obligantur, uti Auctor putat. Vid.
» *supr.* §. 2. *pr.* Sed quia probant factum prin-
» cipis, ejusque injuriam descendunt, & de-
» fendere tenentur.

» *At in nondum natis non videtur sufficere
» hac causa*] = Quia fidejussores esse non pos-
» sunt qui nondum existunt.

» *Sed alia requiri*] = Vera ratio est, quod
» portio sint corporis materni, quod totum
» alterius potestati subest.

» *Aut ex consensu parentum expresso, ac-
» cedente alendi necessitate*] = Si aliter ali non
» possit; tunc enim operæ filiorum quoque
» obligari a patre possunt. At verus est, ma-
» gistratus officium supplere huic necessitati
» debere: de quo plenius egimus l. 2. c. 5.
» §. 5. & 7.

» *Idque etiam in perpetuum*] = Immo nulla
» proportio esset inter alimenta, & operas

» perpetuas. Dixi jam, deficiente cura pa-
» tris succedere officium magistratus.

» *Aut ex ipsa alimentorum ratione*] = Si
» in familia domini partus servilis nascitur,
» etique a domino alimenta praestantur, tunc
» partum fieri servum, putat, ex ipsa alimen-
» tatione. Nos diximus, partum talem ser-
» vum fieri etiam ante almentationem in
» ipso momculo natiuitatis, quia pars est
» corporis servilis.

» *Usque dum opera totum, quod impensum
» est, expunxerint*] = Nullus hujus rei foret
» exitus; nam singulorum dierum & operæ,
» & alimenta notari, conferri, & compen-
» sari deberent.

» *Si quid ultra juris in hoc domino datur*]
» Uti inter gentes datur jus in vitam, &
» res eorum, qui ex servis nati sunt.

» *Ex lege civitatis*] = Immo juri gentium vo-
» luntario id tribuit *supra* l. 3. c. 7. §. 1.
» *Add.* l. 2. c. 5. §. 28. Neutrum tamen ve-
» rum est: sequitur hoc jus ab ipsa natura.

A D §. I X.

» *Quas apud gentes*] = Ut Mahometa,
» nos, & Christianos. Vid. l. 3. c. 7. §. *fin.*
» & *infr.* c. 21. §. 23

» *Optimum erit permutari captivos*] = Germ.
» *auswechselfeln* Gall *échanger*. Quod olim
» quoque factum legimus. Vid. Cic. 1. off.
» 13. & pro Sexto c. 59. Gell. l. 7. c. 18.

» *Dimitti pretio non in quo*] = De redem-
» tione captivorum late egimus in allegatis
» modo locis.

» *Non ultra intendi debere, quam delect
» do ne egenus captus rebus necessariis*] Immo
» hoc dependet ab arbitrio victoris: nam cum
» plenum jus in res, ac personas capti acqui-
» rat, pro lubitu suo pretium redemptionis il-
» lius juris statuere potest.

» *Qui suo sacro proprio in debitum incidissent*]
» Respiciat Auctor ad executiones, quæ hodie
» fieri solent falvis eis, quæ necessaria sunt.
» At id meri juris civilis est. *Conf.* l. 6. ff. *Cess.*
» *bon. & Lau. rod. tit.*

» *Fallis, aut muribus*] = Quod Gallis *Cartel*
» vocatur.

» *Nunc inter milites menstruo stipendio*] = Ei-
» us *Monats Befoldung*.

» *Quin credideris*] = Sed contrarium asse-
» rant hostes: adeoque non ex justitia causæ
» hæc dependent.

» *Parcentium existimabat eorum libertati,
» quos probabilis causa, &c.*] = Generosi animi
» indicia hæc sunt; at non necessitatis.

C A P U T X V.

Temperamentum circa acquisitionem imperii.

- I. Quatenus iustitia interna permittat imperium acquiri. VII. Utilitas ab hac moderatione indicatur.
- II. Laudabile esse hoc jure in victos abstinere. VIII. Exempla : \S de mutata forma reipublica apud victos.
- III. Sive eos miscendo victoribus : IX. Imperium si assumendum sit, recte partem ejus victis relinqui.
- IV. Sive relinquendo imperium his, qui habuerant : X. Aut certe libertatem aliquam.
- V. Interdum impostis praesidiis : XI. Praecipue in religione.
- VI. Aut tributis etiam, \S similibus oneribus : XII. Saltem victos clementer haberi oportere : \S cur ?

* L Q Uæ * in singulos aut exigitur æquitas, aut laudatur humanitas, * tanto magis in populos, aut * in populorum partes, * quanto in multos insignior est & injuria, * & beneficentia. * Justo bello ut alia acquiri possunt, * ita & * jus imperantis in populum, * & jus, quod in imperio habet ipse populus : sed nempe * quatenus fert aut penæ nascentis ex delicto, aut alterius debiti modus. * Quibus addenda est causa vitandi periculi summi. * Sed hæc causa plerumque cum aliis miscetur, * quæ tamen ipsa tum in pace constituenda, * tum in utendo victoria * maxime spectanda est. * Nam cætera esse ut remittantur ex misericordia : * in publico autem periculo, * quæ modum excedit securitas, immisericordia est. Ilocrates ^b ad Philippum : τὴν βαρβαρίαν ἐν τοῖς ἱσχυροῖς κρατεῖν, ἔστιν ἐν ἀνθρώποις κατακτείναν τὴν αὐτῆς χάριν. barbari hæcenus edomandi sicut, quantum satis erit ut tuam regionem in tuto colloces.

* II. 1. Crispus Sallustius ^c de Romanis veteribus : majores nostri religiosissimi mortales * nihil victis eripiebant, * præter injuria licentiam. Digna quæ a Christiano diceretur sententia : quicum illud ejusdem ^d convenit : sapientes * pacis causa bellum gerunt, \S laborem spe otii sustinent. Aristoteles non semel ^e dixerat, πόλεμον οὐκ ἐφ' ὅτις χάρις, ἀλλ' ὅτις ἐν χάριτι bellum

^a Phil. de jure belli n. 38. \S 59.

^b Epist. II. pag. 409. A. Ed. H. Steph. c. Cutilin. Bell. c. 12. ^d De Rep. ordm. fragm. VI. 40. p. 118. Ed. Wess. ^e De Rep. V. l. c. 14. \S 15. \S X. Ethic. Nic. c. 7.

G R O N O V I I.

1 [In populorum partes] Aut exigitur æquitas, aut laudatur humanitas.

2 [Jus imperantis] Et incipit, & quod si ipse populus reservavit. (Ut, exempli gratia, si comitia, si ordines, si privilegia) illo potest uti victor, huic detrahete, & id imminuere, quatenus tamen, &c.

3 [Quæ modum excedit securitas] Si non pec-

cavit quidem aliquid insigniter, neque debet, sed tamen salvus esse victor non potest, aut non stabile imperium acquisitum, nisi duxerit victos tradet : hoc casu si misericors est victor, in suos, & se immiseriors est. Cato apud Sallustium : Hic mihi aliquis misericordiam, & mansuetudinem nominat, &c. Bell. Catill. cap. 52.

4 [Præter injuria] Præterquam facultatem nocendi, quæ per lasciviam male usi fuerant.

K k 3

G R O -

quæ verba sunt * Ulpiani. ex eo, ut * Modestinus ait, 7 * Roma
communis patria est. Et de ea Claudianus * :

*Hujus pacificis debemus moribus omnes,
Quod cuncti gens una sumus.*

IV. 1. Alia moderatæ victoriæ species est, * victis aut regibus, aut
populis relinquere quod habuerant imperium. Sic Hercules, Priami *

*Hostis parvi victus lacrymis,
Suscipe, dixit, rector habenas,
Patrioque sede celsus solio:
Sed sceptrâ fide meliore tene.*

Idem, * victo Neleo, filio ejus Nestori regnum permisit. Sic Per-
sæ f reges victis regibus regnum relinquebant. Sic Cyrus * Armenio.
* Sic Poro (aa) Alexander. Laudat hoc * Seneca * nihil ex rege victo
* prater gloriam sumere. Et * Polybius celebrat Antigoni bonitatem, qui
cum Spartam haberet in potestate, reliquerit ipsis * ad regem *
* reipublicam majorem, ac libertatem : quo ex facto * in maximas
per Græciam laudes consecutus ibidem narratur.

2. Sic * Cappadocibus permiffum a Romanis, uti qua vellent * rei-
publicæ forma : * & multi populi post bellum relicti liberi. Carthago * li-
bera cum suis legibus est, ajunt Rhodii * ad Romanos post bellum Puni-
um secundum. Pompejus * ad Romanos post bellum Puni-
um, ex devictis gentibus * quasdam reliquit liberas. Et Quintius Tero-
lis dicentibus pacem firmam esse non posse, * nisi Philippus Macedo re-
gno pelleretur, dixit, sententiam eos dixisse immemores Romanorum mo-
ris,

ligeret, quia peregrini quidam non confer-
rent, quæ a civibus exigebantur. (Adde ple-
nè de hac Constitutione disputantem Illust.
EZECH. SPANHEMIUM, in Eruditissi-
mis Dissertationibus, quibus Orbis Romani titu-
lum præscripsit. J. B.)

7 Roma communis] Recte, sed non tantum-
modo ex eo. Poterat hoc dici, & eo titulo
digna esse Roma, etiam si non cives Romani
dignitatem suam perdidissent, & omnium ho-
minum discrimina turbata essent : quemadmo-
dum jam Plinio sub Vespasiano dicitur Italia
omnium terrarum alumna eodem, & parens,
numine Deum cleda, &c. ut una cunctarum
gentium in toto orbe patria fieret lib. 3. cap.
5. Rutilius Nummius itiner. lib. 1. Pecijsi
patriam diversis gentibus unam : Profuit in-
visis te dominante copi. Dumque offeris victis
propriis consortia jura, Urbem facisti, quæ
præ orbis erat. vers. 65, & seqq.

8 Reipublicæ formæ] Cum Romani eos libe-
rassent, maluerunt esse sub rege ; itaque rex eis

a S. P. Q. R. datus Ariobarhanes, (Vide
Justin. XXXVIII. 2.)

G R O T I.

c Sic Poro Alexander] Pipinus Aistolfo Lan-
gobardo. (Vide EGINARD. de Vit. Carol.
Magna. Cap. VI. pag. 39, 40. cum Notis ult.
Editionis. J. B.)

d Seneca] Totus locus dignus inspicij, ubi & hoc
egregie dictum : hoc est etiam ex victoria sua
triumphare, testarique, se nihil, quod dignum esset
victore, apud victos invenisse. Tigrani pars re-
gni a Pompejo relicta. Eutropius VI. (c. 11.)

e Quasdam reliquit liberas] Eadem ut nota-
tur conditio, vide Polybium excerptis legatio-
num num. 19. Suetonium in Cæsare, ubi de Gal-
lia. (Cap. 25.) Habet & quædam Gensavianorum
non indigna lectu in rebus Helvetiorum. (Lib.
I. Cap. 8.)

(aa) Vide QUINT. CURTIUM, Lib.
VIII. Cap. 14. num. 45. ibique Pitijsi notam
100. in Edit. 3. J. B.

G R O.

a L. in
orb. 17. D.
de Ant.
Rom.
b L. Roman
33. D. ad
municip.
c In Soc.
Consul. Sti-
lic. vers.
154. 159.
d Sen.
Troas.
vers. 725.
e seqq.

f Aëtius.
Var. Hist.
IV. 5.
g Herod.
Lib. III.
c. 15.
h Xenoph.
Cyrop. L.
III. c. 1.
i De
Clem. L. 21.
i Lib. V. 8.
Cap. 9.
k Livius
L. XXXVII
c. 54.
l Mithrid.
Bell. pag.
251.
m Liv.
XXXIII,
12.

ris, victis parcendi, addidit: *adversus victos mitissimum quemque maximum animum habere.* Apud * Tacitum est: *Zorini victo nihil ereptum.*

V. Interdum + simul cum concessione imperii consultum victorum securitati. § 9 Sic a Quintio decretum, Corinthus redderetur Achæis, ut in Acrocorintho tamen præsidium esset: Chalcidem, ac Demetriadem retineri, donec cura de Antiocho decessisset.

VI. Tributorum quoque indictio sæpe non tam ad factorum sumtum restitutionem, quam + ad securitatem ¹⁰ & victoris, & victi, in pultem pertinet. Cicero ^b de Græcis: *simul illud Asia cogites, nullam a se neque belli externi; neque discordiarum domesticarum calamitatem absuturam fuisse, si hoc imperio non teneatur: id autem imperium cum retineri sine vectigalibus nullo modo possit, æquo animo ¹¹ parte aliqua suorum fructuum pacem sibi sempiternam redimat, atque otium.* Petilius Cerialis apud * Tacitum pro Romanis apud Lingonas, alioque Gallos sic dixerit: *nos quamquam toties laceßti jure victorie id solum vobis addidimus, quo pacem tueremur. nam neque quies gentium sine armis, neque arma sine stipendiis, neque stipendia sine tributis haberi queunt.* Eodem pertinent & alia, quæ expressimus ^d cum de inæquæli federe ageremus, & tradere arma, classem, elephantas, non habere arcem, non exercitum.

VII. 1. Ut autem victis relinquatur suum imperium, non tantum humanitatis est, + sed sæpe & consilii. Inter Numæ instituta laudatur, * quod ¹² a + Terminis sacris omnem sanguinem abesse voluit: significans, + ad quietem, & certam pacem nihil utilius, quam suis se finibus tenere. Optime ^f Florus: *difficilis est provinciæ obtinere, quam facere: viribus parantur, jure retinentur.* cui non dissimile apud * Livium illud: *facilis parari singula, quam teneri miversa:* & Augusti dictum ^b apud Plutarchum: ¹³ *μᾶλλον ἔργον τὸ κτήσασθαι μεγάλαν ἡγεμονίαν, τὸ διατηρεῖν τὴν ὑπάρχουσαν.* Darii regis ⁱ legati Alexandro: *Periculosum est ¹⁴ peregrinum imperium: difficile est continere quod capere non possis...* Facilius est, quamvis vincere, quam tueri: quam hercule expeditius manus nostræ rapiunt, quam continere.

2. Quod ^h Calanus Indus, & ante eum Oebarus ^k Cyri amicus expli-

G R O T I I.

f Sic a Quintio decretum] Remissum id tamen postea. Polybii excerptis legationum num. IX. Plutarchus Flaminio. (pag. 374.)
g Tradere arma, classem] Vide de Persia Agathian libro IV. (Cap. 5.)
h Calanus Indus] Habet id Plutarchus Alexandro. (Pag. 701. E.)

G R O N O V I I.

9 A Quintio decretum] Livius XXXIII. 31. Et tamen paullo post eodem annitente Quintio omnibus istis oppidis, quamvis maxime minante Antiocho, præidia eduxerunt. Liv. 34. 51.
10 Et victoris, Et victi] Ne ille metuat

rebellionem, hic se præcipitet in priora mala, si nimis indultum sit.

11 Parte aliqua suorum] Laudanda Romanorum modestia, qui de regnis subactis alias urbes liberabant, aliis dimidium tributum, quod regibus erant soliti pendere, imperabant. Livius 45. 26. Illyris eodem libro cap. 18. & Macedonibus c. 29.

12 A Terminis sacris] Quem Romanis finxerat Deum, ut eos diceret abstinere a movendis agrorum terminis, & sic maveret lites de finibus.

13 Μᾶλλον ἔργον τὸ] Parare magnum imperium non tanta res est, quanta, cum habeas, ordinare, ac componere.

14 Peregrinum] Fragm. Curt. 4. 11. a. 8. 9.

G R O -

^a Ann. VI. Simile est, quod Tacitus ^a ab Artabano narrat, Seleuciae factum: *plebem primoribus tradidit*, inquit, *ex suo usu: nam populi imperium iuxta libertatem, paucorum dominatio regia libidini propior est.* ⁺ Sed ejusmodi mutationes an ad victoris securitatem faciant, non est nostrae inspectionis.

IX. Si minus tutum sit omni in victos imperio abstinere, temperari tamen res potest, ⁺ ut aliquid imperii relinquatur ipsis, aut ipsorum regibus. Populi Romani consuetudinem vocat Tacitus, ^b ut haberet *instrumenta servitutis*, & *reges*. Eidem ^c Antiochus inservientium regionum *distributus*, βασιδης ῥωμαίων ἐπὶ τοῦ, (bb) in commentariis de Mufonio: & apud Strabonem ^d circa finem libri sexti. Lucanus ^e,

^b Agric.

^c 14.

^d Hist. II.

^e 17.

^f Pag.

113. Edit.

Paris. Ca-

saul.

^g Ptolemaeus.

VII, 227.

^h Lib. XV.

ⁱ 9.

^j Lib.

XVII. c.

^k 14.

^l Lib. I,

cap. III.

^m 17. Lib.

III, cap.

VIII, 7.

Atque omnis ¹ *Latia quae servit purpurea ferro.*

⁺ Sic ²² apud Judaeos mansit sceptrum in Synedrio, etiam post confiscationem ²³ Archelai. Euagoras Cypri rex, ut apud ^f Diodorum est, dicebat velle se Persie obedire, ⁺ sed ut regem regi. Et ^g Dario victo aliquoties hanc conditionem ferebat Alexander, ^h ut ipse imperaret aliis, pareret Alexandro. Nos de modis miscendi imperii ⁱ diximus alibi. Quibusdam pars regni relicta, ⁺ sicut veteribus possessoribus agrorum pare.

X. Sed & cum omne imperium victis eripitur, ⁺ relinqui illis possunt circa res privatas, & publicas minores, ⁿ suae leges, suique mores,

G R O T I I.

¹ *Latia quae servit purpurea ferro*] Vide Pa-
negyricum Maximiano dictum (à Claudian. Ma-
mertino. c. 10.)

^m *Ut ipse imperaret aliis, pareret Alexandro*]
Tales & olim in Italia reges sub aliorum re-
gum imperiis: Servius ad X. Æneid. (vers.
655.) Sic apud Æschylum Persis: (pag. 126.
Ed. H. Steph.)

Βασίλεις Βασίλεις ὑποχῶν μεγάλης

Reges regū magni subicet.

Sic & apud Turcas, teste Leunclavio libro
XVIII.

ⁿ *Sua leges*] Philo legatione ad Cajum:
Σεβαστὴς τὴν αὐτὴν ἐπὶ τοῦ τῆς βασιλείας τῶν
παρ' ἡμῶν πατριῶν, ὅσον ἡ τῶν ῥωμαίων
ἐπιμελίας: Ἀρκελάου non minus cura sua duxit
custodiam legum propriarum cuique genti, quam
Romanorum. (Pag. 1014. B. Vide de hoc lo-
co Ampliū. BYNCKERHOEK. ad L. A-
lexand. D. De Leg. pag. 90. J. B.)

G R O N O V I I.

²² *Apud Judaeos mansit sceptrum*] Valde qui-
dem debile, si tamen sceptrum appellandum est:
nam hac ratione omnes fere populi a Roma-
nis subacti dicendi sunt retinuisse sceptrum,

Facile enim hoc illis relinquebant, ut habe-
rent instar senatus domestici, & apud iudices
gentiles certarent suis legibus. Videndus Ci-
cero 2, in Ver. cap. 13. & lib. 6, ad Attic.
epist. 1. & 2. At Judaicam gentem post Pom-
peii victoriam Mithridaticam, hoc est, 68.
annis ante Archelaeum relegatam, *elocatum*,
(id est, stipendiarium, publicanisque traditam)
& *servam* vocat Cicero pro Flacco cap. 28.
Nec profecto post hunc casum Archelai sce-
ptrum apud eos manere debuit, quum jam
adesset Messias rex aeternus.

²³ *Archelaeus*] Herodis Magni filii, & succes-
soris, quo Viennam in Gallia relegato, re-
busque ejus in siccum Augusti Caesaris red-
ditis Judaea desinit habere regem, aut ethna-
scham, & provincia facta est.

(bb) Intelligit Auctor noster τὰ Ἀπαι-
ματωμένα Μυστήρια τῶν Φιλοσόφων, scripta à
Plotino; de quibus SUIDAS, voce Πλάτων.
Vide JONSTUM, De Scripturis Hist. Phi-
los. III. 7. Unde autem petendum sit fragmen-
tum illius Operis, in quo verba ab Auctore
nostro adlata exstant, quomodo hactenus ignora-
sem, reperi forte apud STOLAEUM, Ser-
m. XLVI. pag. 34. init. ubi refertur egregia
oratio Mufonii ad Regem quendam Syriae. Et
quavis neque heic, nec alibi, in illis Cal-
lectaneis, quod quidem sciam, dicta Mufonii,
tamquam e Commentariis Plotini, lauden-
tur; merito tamen inde petita conjici possent.
J. B.

2. Privernas ille in senatu Romano interrogatus, qualem ab ipsis pacem Romani expectandam haberent : si bonam dederitis, ait ^a, *Et fidam, Et perpetuum ; si malam, haud diuturnam* : (dd) ratione addita : *ne credideris ultimum populum, aut hominem denique, in ea conditione*, ²⁶ *cujus eum paritateat, diutius, quam necesse sit, mansurum*. Sic Camillus dicebat, ^b *firmisimum imperium esse, quo obediētes gaudeant*. Scythæ ^c Alexandro : *inter dominum, Et servum nulla amicitia* : ^d *etiam in pace* : ²⁷ *belli tamen jura servantur*. Hæmocrates apud ^d Diodorum : *καλὸν ἵπ' τῷ ναυῷ τὸ τὸν ὅλον ἱερὸν ἀσφαλισμένον* : *non tam vincere pulchrum, quam victoria clementer uti*. Salubris ad victoriæ usum ^e Taciti sententia : *bellorum egregii fines, quoties ignoscendo transfigitur*. In Cæsar's Dictatoris (ee) epistola : *hec nova sit ratio vincendi, ut misericordia, Et liberalitate nos muniamus*.

^a Liv. lib. VIII. c. 21.

^b Liv. lib. VIII. c. 13.

^c Curt. l. VII. c. 6.

^d Lib. XIII. cap. 19. p. 341.

^e Tacit. lib. II. c. 12.

^{ee} Steph. e. Annal. XII, 19.

GRONOVII.

²⁶ Cujus eum paritateat] Quam gravem, & duram experietur.

²⁷ Belli tamen jura] Servorum sunt erga dominos animi hostiles. Festus. Quot servi, tot hostes. Seneca epist. 47.

(dd) Non ipse Privernas Legatus hanc rationem addidit, sed pars melior Senatus ita responsum in meliorem partem interpretata est. J. B.

(ee) Epistola illa reperitur apud CICERONEM, lib. IX. ad Attic. post Epist. 8. J. B.

HENRICI DE COCCEII COMMENTARIUS IN HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. XV.

GROTIUS supra capite VIII. docuit, *Jure gentium voluntario* introdu-
ctum esset ut ipsa imperia occupari, &
victori acquiri possint, etiam ex injusta
causa, & ultra modum debiti, & poenæ.
Hanc licentiam temperat hoc capite §.
1. tum *ex jure natura* (Adde supr. c.
1. §. 1.) tum ex regulis charitatis. Vid.
§. 2. Indequè monet victores, ut absti-
neant ab illa licentia juris gentium, &
ut potius misceant victores victis, d. c.
15. §. 3. vel relinquunt imperium victis,
§. 4. vel dent illis præsidia d. §. 4. n.
1. Et §. 5. aut imponant tributum, §.
6 : periculosam enim esse mutationem

formæ, §. 7. Et §. 8. Si tamen assumen-
dum imperium præfata necessitas, & pe-
riculum jubeat, fudeat ut vel pars eis
relinquatur, §. 9. vel libertas aliqua, §.
10. præcipue intuitu religionis, §. 11.
denique commendat clementiam, §. 12.
Nostra principia vide supra cap. 8. pag.
106.

AD §. I.

Quæ in singulos] Ab hoste captos ;
nam de illis egit capite præcedenti.

Tanto

Tanto magis in populos, aut in populorum partes] " Scilicet, bello victas.

Quanto in multis insignior est, & injuria] " Major enim est injuria, quæ in plures committitur, quam quæ in singulos.

Et beneficentia] " Quia pluribus beneficimus.

Iusto bello] " Diximus alibi, frustra de iustitia belli inter gentes queri in processu bellico, quia utraque suam causam iustam esse contendit.

Ita & jus imperantis in populum] " I. e. jus regis bello victi.

Et jus, quod in imperio habet ipse populus] " Adeoque imperium ipsum, & omnia jura publica. Conf. L. 3. c. 8. §. 1.

Quatenus fert aut pena nascens ex delicto, aut alterius debiti modum] " Hunc perpetuum errorem Auctoris sæpius jam notavimus. Jure naturæ in hostem omnia licent, tum ex necessaria defensione, quia reparare injuriam nobis illatam tenetur; reparata autem non est quamdiu alter resistit, & res in pristinum securitatis statum restituta non est: tum in poenam, quia omnis hostis, qui res nostras rapit, qui cives nostros interficit, &c. criminis reus est.

Quibus addenda est causa vitandi periculi summi] " Immo futurum periculum, ejusque metus, non jus datur auferendi imperium. Nos alibi exposuimus veram rationem, cur imperia quoque bello queri victori possint. Vid. supr. cap. 8.

Sed hac causa plerumque cum aliis miscetur] " Vel allegari non solet.

Qua tamen ipsa tum in pace constituenda] " Victor enim in pace constituenda attentus esse debet, ne a victis imminet periculum.

Tum in utendo victoria] " Si enim victa civitas non peccavit aliquid insigniter, sed tamen salvus esse victor non potest, nisi non stabile imperium acquiritur, aut duriter victos tractet, hoc casu si misericors est victor, in suos, & se immisericos est. Cato apud Sallust. 32.

Maxime spectanda est] " Nam securitas nostra suis tum pacis, tum victoris esse debet.

Nam cetera] " Forte vindicta ob damna data, &c.

In publico autem periculo qua modum excedit securitas immisericordia est] " Vi-

ctos, qui bello quæsitum imperium, omnia jura publica, & privata occupat, ac pro libitu de iis disponere, civitatem destruere, singulos tamquam criminis reos punire, nedum quovis modo securitati publicæ prospicere potest.

AD §. II.

Auctor exempla, & auctoritates veterum refert, quibus propagatio imperiorum improbat: at quo sensu id ad mittendum sit, modo videbimus.

Nihil vitiosum eripiebant præter injuria libertatem] " I. e. securitati suæ saltem præspiciebant: at contrarium exempla primorum Romanorum docent; nam Albæ diruta imperium Albanorum ad Romanos translato legitur. Liv. l. 1. c. 29. Sic Sabini imperium suum dederunt Romanis. Liv. l. 1. c. 37.

Pacis causa bellum gerunt] " Vide supra l. 1. c. 1. §. 1. & l. 3. c. 25. per tot.

Vera religionis Theologi] " Immo gentium philosophi quoque id statuerunt: quod non pugnat cum occupatione imperii si hostis per ultimam victoriam in victis potestatem pervenit.

AD §. III.

Prudens modestia] " Si modestiam appellare licet quod hostibus imperium eriperint, illudque cum civibus Romanis transfulerint; ut exempla ante allegavimus.

Deinde etiam] " Sed sublato imperio eorum.

Pro alienigenis arceant] " I. e. Quod indignos eos conferent jurium suæ civitatis.

Sabinorum] " Liv. l. 1. c. 37.

Albanorum] " Liv. l. 1. c. 29.

Latinorum] " Liv. l. 8. c. 13. & 14.

Ex constitutione Imperatoris Antonini civis Romani effræsi sunt] " L. 17. ff. stat. dom. Antoninus Pius jus Romanæ civitatis prius ab unoquoque subjectorum petiit, & taliter ex iis, qui vocantur peregrini, ad Romanam ingenuitatem deducens, hoc ille omnibus in commune subiectis donavit. Nov. 78. c. 5. Nam mul-

ta erant beneficia, quæ solis civibus Romanis propria erant, ut jus patriæ potestatis, &c. quæ Antoninus etiam extraneis, l. e. in provinciæ formam redactis communicavit, ita ut hi quoque testamenta condere, nuptias contrahere potuerint. Vid. Rutilii Numantiani versus apud Gron. b. Conf. Lpf. de magnit. Imp. Ron. L. 1. c. 7.
[Roma communis patria] = L. 33. ff. ad Mun. Jam olim. & ab antiquis temporibus ita vocata fuit. Liv. l. 3. c. 66. § l. 21. c. 5. Plin. l. 3. c. 5. Quo autem sensu id accipi debeat, explicavi in Jure meo controverso civili tit. de judic. q. 9.

AD §. IV.

1 VICTIS aut regibus, aut populis relinquere Imperium], Hoc ad prudentiæ regulas, vel humanitatis præcepta pertinet. Jure naturæ enim per ultimam victoriam omne jus in victorem transfertur, ita ut de victis hostibus, eorumque jure disponere pro lubitu possit.

Præter gloriam], Similis lege apud Justin. l. 2. c. 3. l. 15. c. 1. § 2. l. 31. c. 8. Cramer. bor. subsec. cent. 1. c. 78. Maximæ per Graciam laudes], Intererat autem Antagoni, Græcorum sibi concilia. re amicitiam.

2 Cappadociibus], Maluerant autem esse sub rege, itaque Rex eis a Romanis datus est Ariobarzanes.

Es multi populi post bellum velicti liberi] Exempla late cumulavit B. Parens in tract. de Autonomia juris gentium c. 15. § seq. & in quo libertas illa publica consistat, explicat d. c. 15. §. 3. seq.

Libera cum suis legibus cii], Nam præprie libertas publica intelligitur, si cives provinciæ devictis suis legibus vivere, & quod e re suæ provinciæ est, decernere possunt, dist. tract. de Autonomia, § c. 15. §. 3. § c. 4. §. 7. seq.

AD §. V.

SEMPER enim concessione imperii consistunt victorum securitatem], Hæc dependent a pacto cum victis inito, vel a regulis prudentiæ: victi post ultimam victoriam, quamvis legem accipere tenentur.

AD §. VI.

AD securitatem victoris, victi, in posterum pertinet], Vid. Gron. b. Equidem imperium victis relinquere sub onere tributis potest. Hoc vero dependet ex arbitrio bellum gerentium, quamdiu bellum durat; at si per ultimam victoriam imperium questum est, ex arbitrio victoris. Exempla regnorum, quæ tributum solverunt, vide supra L. 1. c. 3. §. 22. & apud Schult. in tractatu de Polonia nunquam tributaria. Conf. Liv. 45. c. 18. 26. § 29. Unde apparet, neque ad factorum sumtum restitutionem, neque ad securitatem victoris vel victi id pertinere, sed totam rem dependere vel a consensu partium, vel a lege victoris.

AD §. VII.

SEMPER sæpe consilii], Quia magna imperia sæpe mole sua ruunt. Sed hæc ad prudentiæ regulas, non ad jus naturæ pertinent.

Termini sacris], Vid. Gron. b. Sed hoc ad fines privatorum, non imperiorum pertinet.

Ad quietem; & certam pacem nihil utilius, quam satis se finibus tenere], Diximus, institutum hoc non pertinere ad fines gentium devictarum. Nam si hæc gentes nostro imperio subiciuntur, fines illi iusto titulo nostri sunt.

Repudiare], Quia bestia inde sibi oritura providebunt, adeoque utile ipsis non videbatur, oblata imperia recipere.

Aliis etiam reges datus], Sub inæquali credere, de quo supra l. 1. c. 3. §. 21. l. 2. c. 15. §. 7. n. 3.

AD §. VIII.

TANTUM eas republica nti voluerunt ad suam accommodata], l. e. ne regibus se submitterent, quos tyrannos vocabant.

Sub primorum potentia], Vid. Gron. b. Ita enim devictis Athenis imponunt continuo 30 rectores excussa plebis potestate. Just. §. 8.

Sed ejusmodi mutationes an ad victoris securitatem.

curitatem faciant, &c.] „ Neque hæc tractatio ad juris prudentiam, sed ad politicam pertinet. Nos querimus, quid in populum devictum liceat, non quid utile sit in eum statuere. Victor igitur jure naturæ quasvis leges victo imponere, adeoque & formam imperii mutare potest.

AD §. IX.

Ut aliquid imperii relinquatur ipso, aut ipsorum regibus.] „ Hoc iudem dependet vel ex pacto partium, vel ex lege victoris: priori casu prout partes de suo jure disponunt, ita jus est; posteriori casu victo nil nisi obsequii gloria relicta est.

Sic apud Judæos.] „ Late statum Judæorum sub Romanis exposuimus supra l. 1. c. 4. §. 7. ubi dictum est, sceptrum Judææ post Herodem omnino ablatum, & Herodi alium Judææ regem non successisse. Nec Archelaum vere regem fuisse. Conf. B. Par. Antonom. jur. gent. c. 11. §. 5. seq.

Sed ut regem regi.] „ Persæ, quia reges illis serviebant, reges regum vocati solent. Marcel 17. 10. §. l. 19. 4.

Sicut veteribus possessoribus agrorum parti.] „ Vid. L. 2. c. 8. §. 3. §. c. 13. §. 4. 11. 4.

AD §. X.

RELINQUI illis possunt circa res privatas, & publicas minores.] „ Civitas liberata bello victa fit membrum immediatum civitatis victricis, eoque imperium ejus definit: neque consors est jurium impetii, aut comitiorum; sed sequitur arbitrium victoris, qui vel novas leges civitati dare, vel eas, quas habet, ei relinquere potest.

Suo arbitrio rempublicam administrandi] „ Plenius hæc omni illustravit B. Paros de Antonom. juris gentium cap. 13. §. 14.

AD §. XI.

AVITÆ religionis usum.] „ Immo victor cultum publicum mutare potest, ac prohibere ne avita religione publice utantur. Num omnia jura publica, adeoque etiam jura circa sacra victori acquiruntur. Nisi persuasit.] „ Vid. Gron. b. Dixi, in genere licere religionis usum publicum eripere victis.

Ut templo alienigenas accersere possent etiam capitis periculo.] „ Intigne hoc privilegium fuit Ecclesiæ, eoque majus, quia ipsi quoque Romanorum subditi sub ea lege non intrandi templum comprehendebantur.

Ne vera opprimatur, recte curabis victor.] „ Lictum jam est, id dependere ab arbitrio victoris.

AD §. XII.

AUCTOR denuo commendat clementiam in victos, quibus adde ea, quæ l. 3. c. 10. §. 1. & c. 11. per tot. & §. 7. 11. 1. c. 12. per tot. & §. 8. c. 13. §. 4. c. 14. per tot. & §. 3. & 4. hanc in rem dicta sunt.

In imperio plenissimo, & quasi herili.] „ l. e. ubi imperium est in patrimonio victoris.

Si injuria abessent.] „ Quas ex querelis Britannorum recenset Tacitus d. l. c. 15.

Etiā in pace belli tamen jura servantur.] „ Atque hoc jure nititur jus postliminii, nil ubi servus etiam in pace ad suos reversus pristina recipit jura. Vid. supra cap. 9.

CAPUT XVI.

Temperamentum circa ea, quæ jure gentium postliminio
carent.

- I. Internam justitiam exigere, ut reddantur quæ hostia nosse alii injusto bello eripuit.
II. Exempli.
III. An quid deduci possit.
IV. Etiam populos subditos, aut popu-
lorum partes reddendas his, quorum fuerant, si ab hoste injuste occupati sint.
V. Quo tempore obligatio reddendi extinguitur.
VI. Quid faciendum in dubia causa.

* L. 1. * **Q**Uousque * ex bello justo res capientium fiant, diximus supra; * quibus de rebus deducenda sunt quæ recipiuntur postliminii jure. * sunt enim hæc * pro non captis. At * quæ bello injusto quærentur, * restituenda diximus, nec ab iis tantum, qui ceperunt, * sed & ab aliis, ad quos res quoquo modo pervenit: * nemo enim plus juris ad alium transferre potest, quam ipse habuit, ajunt * juris * Romani auctores; quod * Seneca * breviter explicat, nemo potest quod non habet dare. * Dominium internum non habuit qui primo cepit: * quare nec illud habebit * qui causam ab ipso obtinet: * dominium ergo secundus, aut tertius possessor accepit, * quod docendi causa externum vocamus, id est, * commodum hoc, * ut ubique judiciaria auctoritate, ac manu, pro domino tuendus sit: * quo tamen si utatur adversus eum, cui res malo facto erepta est, * faciet non probe.

2. Nam quod de servo, * qui a latronibus captus mox * ad hostes pervenerat, * responderunt * jurisconsulti nobiles, verum esse, cum subreptum esse, * nec quod hostium fuisset, * aut postliminio rediisset, * ci rei * impedimento esse, * idem ex naturali jure respondendum est de eo, qui bello injusto captus, mox bello justo, * aut alia ratione in alterius venit potestatem: * nam in jure interno * bellum injustum latroci-

G R O N O V I I.

1 *Quibus de rebus*] A quibus excipienda, quæ in patrios fines reveria pristinum statum recipiunt.

2 *Pro non captis*] Fingit enim postliminium, eas res nunquam in potestate hostium fuisse.

3 *Dominium internum*] In jure natura, ac civili fundatum.

4 *Qui causam ab ipso*] Jus suum derivat.

5 *Commodum hoc*] Hac parte, vel ad hoc.

6 *Ut ubique judiciaria*] Ut qui possidet rem

armis captam, sive ceperit ipse, sive a capiente bono modo nactus sit, quocumque veniat, quemcumque apud judicem ea de re compelleretur, vineat, & non modo sententia judicis, sed & vi licitorum, aut militum, in ea possessione defendatur.

7 *Ad hostes*] Quibus victis venum erat.

8 *Jurisconsulti nobiles*] Labeo, Osius, Trebatius.

9 *Impedimento esse*] Adeo ut uti capere ab eodem non possit.

trocinio nihil distat. Atque in hanc sententiam ex facto consultus ^a respondit ^a Gregorius Neocæsariensis, ⁺ cum Pontici quidam res civium a barbaris captas receperint.

II. 1. ⁺ Reddendæ ergo res tales his, quibus fuerant ereptæ; ⁺ quod & factum sæpe videmus. Livius ^b cum retulisset a L. Lucretio Tricipitino victos Volcos, & Equos, ⁺ expositam, ait, in campo ¹⁰ Martio prædam, ut suum quisque per triduum cognitum abduceret. Idem ^c cum narrasset, Volcos a Posthumio dictatore fufos: *præda pars sua* ¹¹ *cognoscantibus Latinis, atque Hernicis reddita: partem sub hasta dictatore vendidit.* Alibi ^d biduum ad recognoscendum res datum dominis. Idem ^e ubi Samnitium de (aa) Campanis victoriam narraverat; quod latissimum victoribus fuit, captivorum recepta septem milia, & quadringenti: *præda nignis sociorum*: ¹² *accitque edicto domini ad res suas noscendas, recipiendasque præstituta die.* Mox ^f simile recitat factum Romanorum: Samnites Internuniam coloniam Romanorum occupare conati urbem non tenuerunt: agros depopulati cum prædam aliam inde mixtam hominum, atque pecudum, colonosque captos agerent, in victorem incidunt consulem ab Luceria redeuntem, nec prædam solum amittunt, sed ipsi longo, ac impedito agmine incompofiti caduntur. Consul Internuniam edicto dominis ad res suas noscendas, recipiendasque convocatis, exercitu ibi relicto, comitiorum causa Romam est profectum. Alibi ^g de præda agens, quam ad Ilipam Lusitanæ urbem Cornelius Scipio ceperat, sic ait idem scitior: *ea omnis ante urbem exposita est, potestasque dominis res suas cognoscendi facta: cætera vendenda quaestori data: quod inde effectum est, militi divisum.* Post pugnam T. Gracchi ad Beneventum: *præda omnis, præterquam hominum captivorum, militi concessa est, & pecus exceptum est, quod intra triginta dies domini cognovissent, eodem* ^h *Livio auctore.*

2. De ¹³ L. Emilio Gallorum victore ⁱ Polybius *τὴν λαίαν ἀπὸ τῶν τοῦ ἐπὶ τῆς πόλεως, πρὸς τὴν ἀπὸ τῆς πόλεως, πρὸς τὴν ἀπὸ τῆς πόλεως* ^k *prædam in reddidit, a quibus abacta fuerat.* ^b ⁺ Idem fecisse Scipionem, ^l Plutarchus, & ⁱ Appianus narrant, cum Carthagine capta multa ibi inveniret ⁺ donaria, quæ è Siciliæ urbibus, & aliunde Poeni eo advexerant. Cicero ^m Verrina de jurisdictione Siciliensi: *oppidum Himeram Carthaginenses quondam ceperant, quod fuerat imprimis Siciliae clau-* ⁿ *rum,*

G R O T I I.

G R O N O V I I.

^a Gregorius Neocæsariensis] Sequuntur Petr. de potestate principis c. 3. quæst. 4. Brunius de homagis concl. 241.

^b Idem fecisse Scipionem, Plutarchus, & Appianus narrant] Etiam Diodorus Siculus excerptis Peiresclanis. (Pag. 345.) Et Valerius Maximus lib. V. cap. 1. num. 6. Africani quoque postvicti humanitatis specie, lateque patuit. Expugnata enim Carthagine circa Sicilia civitates litera misit, ut ornamenta templorum suorum Panis ropta per legatos recuperarent, inque prius solibus repandenda curarent.

¹⁰ Martio prædam] Hostibus, qui eam per incuriosum in Rom. ac sociorum sine egerant, ereptam.

¹¹ Cognoscantibus] Quod privati, quibus ablatum erat, suum fuisse ostendere poterant, & se pro suo nosse fidem faciebant.

¹² Accitque edicto] Affixis in publicis tabellis, vel libellis.

¹³ L. Emilio] Papo. Flor. 2. 4.

(aa) Immo Romanorum de Samnitibus, qui agrum Campanorum populabantur. Inspecte locum à me in orâ libri distinctè designatum. J. B.

vult, & orationem. Scipio, qui hoc ¹⁴ dignum populo Romano arbitraretur, bello confecto socios sua per nostram victoriam recuperare, Siculis omnibus, Carthagine capta, quæ potuit, restituenda curavit. Idem late satis id ipsum

^a Livius lib. XXXI.

^b Livius lib.

XXXIII.

^c Livius lib. XIV.

pag. 642.

Scipionis factum profecquitur Verrina ¹⁵ de signis. * Rhodii * naves quatuor Atheniensium captas a Macedonibus, recuperatasque Atheniensibus reddiderunt. Sic Phaneas Ætolus * restitui Ætolis æquum censibat quæ ante bellum habuissent. * Nec negabat T. Quinctius, * si de urbis bello captis ageretur, & societatis leges non fuissent Ætoli. Etiam bona * olim consecrata Ephesi, ¹⁶ quæ reges sua fecerant, Romani in veterem statum restituerunt.

III. I. Quod si ¹⁷ commercio res talis ad aliquem pervenerit, * poterit is ei, cui res fuit erepta, pretium a se numeratum ¹⁸ imputare?

^d L. II.

^e 10. §. 9.

consentaneum est his, quæ alibi ^d diximus, posse imputari, * in quantum ipsi, qui rem amiserat, valitura fuerat desperatæ possessionis recuperatio. Quod si tale impendium repeti potest, * quidni & æstimatio laboris, ac periculi, perinde ac si quis rem alienam in mari perditam ¹⁹ urinando eduxisset? * Apposita ad hanc quæstionem mihi videtur historia Abrahami, cum quinque regum victor Sodoma rediret: ויש את כל הרכש

^f Genes.

XIV, 16.

ait * Moses, Reduxit omnes illas res: nempe quas a regibus captas superius narraverat.

2. * Nec alio referenda conditio regis Sodomorum, quam fert Abrahamo, * ut captivos redderet, cætera sibi retineret pro labore, & periculo. At ^f ipse Abrahamus ^d vir non pii tantum animi, sed & excellenti,

GROTII.

* Si de urbis bello capti ageretur] Pompejus Attalo, & Pylzmeni Paphlagoniam reddidit. Eutropius VI. (c. 11.) In federe Pontificis, Imperatoris Caroli V. & Venetorum contra Solimanum convenerat, ut possessa quisque recipere. Forate VIII. itaque Cephalenia ab Hispanis capta reddita Venetis. Est ad eam rem pertinet locus, & in Anna Comæna, ubi de Gothofredo agit. (Lib. XI. c. 6.)

^d Vir non pii tantum animi, sed & excelsus Bene hoc notavit Jacobus ad Danielen V, 17. Sulpitius Severus de Abrahamo: reliqua v, quibus erepta erant, reddidit. (Hist. Sacr. L. I. c. 5.) Ambrosius lib. I. de patriarcha Abraham: ideo quoniam filii mercedem ab homine non quæsiit, a Deo accepit. (Cap. 3.) Non minus hanc distant facta Pittacus, & Timoleonis: Pittacus Mitylenæ cum recuperati agri dimittit pari consensu omnium. Sciretur, æquitas æquum ab eo munere, deservit iudicant, virtutis gloriam magnitudine præda minuit. Valerius Maximus libro VI, cap. V. ann. 1. De Timolone Plutarchus, ^d τὸ δαδὸν ἐκ τοῦτον ἀγῶν, ἀλλὰ τὸ μὴ δαδὸν ὑπερρεῖν, ὅ, περὶ τοῦτον, ἀγῶν, ὅ, αὐτῶν ἐκ τοῦτον ἰσχυροῦς, αὐτῶν τὸ μὴ δαδὸν, non accipere in talibus, turpe, sed non accipere, melius, & virtutis

cujusdam exuberantis, & in illis, quæ licita sunt, ostendit, se & his carere posse. (Pag. 277. B.) Confer quæ supra lib. II, c. XIV. §. VI. & hoc libro c. IV. §. I. (Auctor in hac Nota conjungit Pittacum, & Timoleonem, quasi utriusque fassum esset. At vero Timoleon planè contrarium fecit, ut patebit insipienti locum PLUTARCHI, unde verba quædam hæc adferuntur. J. B.)

GRONOVII.

14 Dignum populo] Gloriosum, & amplum, convenientique laudis avido P. R. ut quæ fororum fuissent, etiam per multa sæcula ab hominibus possessa, nunc ipsam victis non ipsi retinere Romani, quod jure poterant, sed sociis redderent.

15 De signis] Statuli, tabulisque materia, & arte pretiosæ, quas Siculis Verres abstulerat.

16 Quæ regis] Seleucidæ pro imperio sibi vindicando.

17 Commercio] Emptione.

18 Imputare] A domino reposcere, si rem recipere velit.

19 Urinando] Natando subter aquam, vel ad fundum usque. Plin. II, 37. ranas, & phocas dio sub aqua urinari. l. 4. §. 1. Ad l. Rhod. de jactu: submeris navis merces per urinatores extrahat.

si, + sibi quidem nihil voluit fumere: cæterum, de rebus receptis (nam ad eas, ut diximus, spectat ista narratio) + quasi suo jure decumam Deo dedit, + detraxit sumtus necessarios, + & sociis suis partem aliquam tribui voluit.

IV. + Sicut autem res domino reddendæ sunt, e + ita & populi, & ²⁰ + partes populorum + his, qui jus imperii habuerant, ²¹ + aut etiam: sibi, si sui fuerant juris + ante vim injustam. Ita Sutrium receptum, restitutumque sociis, Camilli ævo, + ex ^a Livio discimus. + Æginetas, & Melios suis urbibus restituerunt ^b Laedæmonii. Græciæ civitates, quas Macedones invaserant, e + a Flaminio reddidit libertati. Idem & in colloquio cum Antiochi legatis + æquum esse censuit liberari Asiæ urbes, quæ Graji essent nominis, quas Seleucus Antiochi proavus bello ceperat, amissas receperat idem Antiochus: *ueque enim in Æolidem, Ioniæque colonie ²² in servitutem regiam misse sunt, aiebat, sed jurgis augenda causa, gentisque vetustissima per orbem terrarum propaganda.*

V. Solet & de temporis spatio quæri, ²³ + quo reddendæ rei obligatio interna possit extingui. Sed + hæc quæstio inter ejusdem imperii cives definienda est ex legibus ipsorum; (si modo illæ interitum jus concedunt, + non in externo solo consistunt: quod ex verbis, & proposito legunt, prudenti inspectione colligendum est:). + inter eos vero, qui alii aliis externi sunt, ex sola conjectura derelictionis, de qua diximus ^a alibi, quantum instituto nostro sufficit.

VI. Quod si valde ²⁴ + ambiguum sit jus belli, optimum erit ^f + Arati Sicyonii consilium sequi, + qui partim novis possessoribus persuasit ut pecuniam accipere mallent, possessoribus cederent; partim veteribus dominis, ut commodius putarent numerari sibi quod tanti esset, quam suum recuperare.

E R O T I C.

Auctor noster proponit. J. B.)

e Ita *Et populi*] Exules Saguntini post sex annos a Romanis restituti. Antoninus Cassi bello in servitutem reductus liberatus esse jussit, bona dominis reddi. Sic Calatrava militibus, quibus erepta a Mauris erat, reddita a rege Castellæ, aliisque. *Mariæ* lib. XL. (Cap. 25.) Confer quæ supra hoc libro cap. X. §. 6. (Nescio unde Auctor habeat quæ de Saguntinis exsulibus, & de captis in bello Avdii Cæssii, heic refert. Circa priores aliquid reperies apud L I V I U M, Lib. XXVIII. c. 39. in Oratione Legatorum Saguntinorum: de aliis autem in Vita M. Aurel. Antonini à J U L I O C A P I T O L I N O scriptâ, Cap. 25. quanquam non ita discrete res ibi narretur, ac

f Arati Sicyonii consilium sequi] Quod fecit rex Ferdinandus memorante *Mariæ* lib. XXIX. c. 14.

G L O S S O V I I.

20 Partes populorum] Privati, vici, pagi.
21 Aut etiam sibi] In libertatem restituendâ.
22 In servitutem regiam] Ut Asiaticis regibus servirent.

23 Quo reddenda] Bello injusto captum, quasi nû captum; etiam conscientiam obligare ad restituendum destinat.

24 Ambiguum sit jus belli] Difficile sit discernere, juxta causâ belli, nec ne fuerit.

a Liv. I.
VI. c. 3.
b Xen.
hij. Gr.
II. Cap.
2. §. 5.
c Liv. I.
XXXIII.
c. 32. Lib.
XXXIV.
c. 58.

d Lib. II.
e. 4.
e Cic. off.
II. c. 23.

HENRICI DE COCCEII
COMMENTARIUS
I N
HUGONIS GROTH

LIB. III. CAP. XVI.

ALII diximus, Auctorem injuria arguere Jcos Romanos, quod confufe nimis materiam de postliminio tracterint. *Vid. l. 3. c. 9. §. 1.* Diximus, principia Grotii circa jus postliminii admitti non posse; quod vel ex eis, que Auctor hoc capite tradit, magis perspicuum fiet.

Grotius capite IX. circa jus postliminii distinguit inter leges *juris natura*, & statuta *jure gentium*.

Jure natura enim, qui ex *justa causa* bellum gerit, ac res hostis sui capit, dominium acquirere, ait, ad compensationem tantum ejus, quod debetur. *Vid. l. 3. c. 9. §. 1. Supr. pag. 145.* Excipit autem res, quæ a pristino domino recipiuntur; has enim *jure postliminii* recipi putat, quia res has pro non captis haberi, fingit. *Vid. §. b. pr.*

Is autem, qui ex *injusta causa* bellum gerit, nullum, ex hypothesis Auctoris, jus in res captas acquirit: immo restituerat domino tenetur. Adeoque dominum, si res illas recipit, non *jure postliminii*, sed ipso jure eas recipere putat. *Supr. pag. 145.*

Addit, JUS HOC NATURÆ hæcenus *JURE GENTIUM VOLUNTARIO* mutatum esse, ut ei quoque, qui ex *injusta causa* rem capit, dominium aliquod externum a gentibus tributum sit; ejusque effectum esse, ut capiens non tenetur rem priori domino, etiam justam causam habenti, restituere, nec recipiens eas ipso juri recipiat, sed *jure postliminii*: adeoque res hæc receptas *jure gentium* iidem pro non captis haberi. *Vid. §. b. pr. & Supr. pag. 145.*

Alibi notavimus, distinctionem inter *bellum justum*, & *injustum*, inter duas summæ potestates, quarum utraque suam causam justam, alterius injustam asserit, usum non habere, nec jus certum ex ea statui posse; sed suspendi durante bello justiciam causæ: indeque utrumque agere, ac si jure bellum gerat.

Hoc principio posito, ejusque judicium valet in sua civitate; adeoque nostræ captæ, & receptæ, POSTLIMINIO gaudent, quia ex judicio nostræ civitatis injuriæ captæ sunt, *l. 19. pr. capt.* Econtrario *res hostis* captæ si ad hostem reversiont, eidem POSTLIMINIO recipiuntur, quia ejus judicio res a nobis injuria captæ dicuntur, *diff. pag. 145.*

Certissimum igitur est, POSTLIMINIO ab utraque parte, (non habita ratione differentie inter bellum justum, vel injustum) ipsa ratione naturali obtinere.

A D §. I.

Quousque ex bello justo res capientium sunt, diximus supra.] Nimirum, dominum capienti acquiri saltem ad compensationem ejus, quod debetur. Quod examinavimus *c. 13. §. 1. & c. 1. §. 1.*

Ex bello justo]. Ubi is, qui capit, justam capiendi causam habet.

Quibus de rebus deducenda sunt qua recipiuntur postliminii jure.] Jus ergo postliminii saltem obtinere putat si res, quæ ex JUSTA CAUSA mihi erepta est, a me recipitur. Quod non tantum cum ratio-

» ratione juris postliminii, sed & cum prin-
 » cipis Auctoris pugnat.
 » Postliminium enim ideo introductum
 » est, quia rea injuria mihi est ablata, l.
 » 19. §. *captivus*. Si igitur iusto bello mihi
 » eripitur (ponamus enim, de iustitia cau-
 » se constare certo posse) tota ratio postli-
 » minii cessat; hostia enim, qui ex iusta
 » causa capit, injuriæ accusari nequit. Sed
 » & ipse Auctor concedit, hostem, qui ex
 » iusta causa capit, dominum fieri rei ca-
 » ptæ; hoc dominum per redditum ad eum,
 » qui injuriam fecit, tolli nequit, neque
 » hic dominum, quod jure amisit, præ-
 » textu postliminii, & ex fictione quasi res
 » nunquam capta videatur, recuperari ne-
 » quit.

Sunt enim pro non captis]. Atque ideo
 » jure postliminii recipiuntur.

Quæ bello injusto]. Quod ex causa inju-
 » rta geritur.

Restituenda diximus, nec ab his tantum,
 » qui ceperunt]. Quia injuria nobis id,
 » quod nostrum est, eriperunt.

*Sed & ab aliis, ad quos res quoquo mo-
 do pervenit*]. Si forcè hostis noster inju-
 » ria capta amicis nostris vendit, donat,
 » &c. hos quoque ad restitutionem teneri,
 » ait.

*Nemo enim plus juris ad alium transfer-
 re potest, quam ipse habuit*]. Capiens
 » autem non habuit jus, quia injusto bel-
 » lo, adeoque injuria cepit.

Juris Romani auctores]. Vid. l. 54. Reg.
 » jur. l. 19. ff. *Qui & a quib.* l. 20. ff.

A. R. D. Conf. Barbar. l. 4. c. 2. n. 2.
Seneca]. Similia lege apud Laetantium

Infl. l. 15. & Livium l. 26. c. 31.

*Dominium internum non habuit qui pri-
 mo cepit*]. l. e. dominum, quod jure na-
 » turæ tale est, & in conscientia tutum
 » reddit. L. 1. c. 10. §. 3. Bello enim in-
 » iusto, adeoque injuria cepit.

*Quare nec illud habebit qui causam ab
 ipso obtinet*]. Res enim in hunc transit
 » cum suo vicio.

*Dominium ergo secundum, aut tertium pos-
 sessor accepit, &c. externum, &c.*]. Quod
 » scilicet ex constituto gentium eis, qui ex
 » injusta causa bellum gerunt, concessum
 » est, & quod possessorem in conscientia
 » tutum non reddit. Vid. *sign.* c. 6. §. 2.

Quod docendi causa externum vocamus]
 » Cujus effectum hunc esse, fingit, ut qui

» ex injusta causa capit, non possit ab aliis
 » gentibus tanquam fur, & prædo puniri.
 » L. 1. c. 4. §. 2. & §. 3. Sed ut a qualibet
 » gente in possessione rerum talium defen-
 » di debeat. Vid. *supr.* c. 6. §. 2.

*Ut ubique judiciaria auctoritate pro do-
 mino tuenda sit*]. D. c. 6. §. 2. Cum
 » jure naturæ alter potius defendi debeat,
 » cui injuria res erepta est.

Quo tamen]. Jure scilicet externo.
Faciens non probat]. l. e. peccabit contra
 » justitiam internam, nec tutus erit in
 » conscientia.

» Equidem Sententia Auctoris de restitu-
 » enda re, quæ ad amicos pervenit, ad-
 » mitti posset si de belli justitia, vel inju-
 » stitia, inter duas summas potestates con-
 » staret. Cum vero illis, qui mediis sunt,
 » judicium in illas gentes non competat,
 » immo pacati alterius causam probando
 » hostes se declaraturi essent, frustra distin-
 » guitur inter bellum iustum, & injustum.

» Adeoque naturali quoque ratione me-
 » dii utriusque factum pro jure habent, l.
 » c. suspendunt judicium de causæ justitia,
 » cujus rei effectus est ut res maneat
 » in eo statu, quo fuit cum ad mediorem
 » fines pervenit.

» Si proinde res nobis ab hoste erepta
 » per hostem ad medios pervenit, pro jure
 » capta habetur, adeoque nostræ civitati,
 » rem illam vindicare volenti, restitui non
 » debet; neque hic de justitia, vel injusti-
 » tia causæ quæritur, quia medius iudex
 » non est.

» At si eadem res a Mediis ad nostros
 » pervenit limites, postliminio recipitur,
 » pristinoque domino restituenda est. Res
 » enim ad medios pervenit cum sua causa,
 » l. e. cum spe postliminii. Quod adeo ve-
 » rum est, ut medii factum nostræ civita-
 » tis pro jure habere debeant; nec si res
 » illa ad eosdem medios postea denuo per-
 » veniat, retinere eam possint.

Responderunt nobiles Jurisconsulti]. La-
 » trones Romanæ servum eriperant; post-
 » ea is servus ad Germanos, hostes Ro-
 » manorum, pervenit, quibus victis servus
 » ille receptus, & Romæ venditus fuit;
 » quaeritur, an servus pristino domino, cui
 » surreptus fuit, restitui debeat? Merito
 » Jurisconsultus, id affirmat, quia injuria sur-
 » reptus fuit, adeoque ipsu jure absque
 » postliminio recipitur: ita ut nec usuca-

M m 3

» pio

„piu ei obstat, quia res furto ablata usu-
„capi nequit.

„Nec obstat, servum hunc surreptum
„postea ad hostes pervenisse, atque ab his
„demum receptum esse, adeoque jus pri-
„stini domini extinctum fuisse. Resp. Ja-
„vulenus non impedimentum id esse, ait,
„quia res ad hostem pervenit com suo vi-
„tio; hoc ipsum enim res non definit esse
„furtiva.

„Neque porro obstat, servum postlimi-
„niu rediisse, adeoque ab eo tempore U-
„sucapionem procedere. Sed nec id impe-
„dit, qui minus emtor servum restituere
„teneatur, quia nondum postliminio redi-
„isse videtur: quamdiu in potestatem priu-
„ris domini non rediit; tamdiu igitur fur-
„tivus manet.

Nec quod hostium fuisset], Servus enim
„a latronibus surreptus ad Germanos Ro-
„manorum hostes pervenerat.

Aut postliminio restitisset], Victus enim
„Germanis servus ille receptus, & Romae
„venditus fuit.

Ei rei impedimento esse], Quo minus scilicet
„non obstante usucapione, emtor cum re-
„stituere debeat pristino domino.

Idem ex naturali jure respondendum est
„de eo, qui bello injusto captus mox bello ju-
„sto, &c. in alterius venit potestatem]
„Immo dissimilis ratio. Surreptus a latro-
„ne omnium consensu, & iudicio, adeo-
„que naturali jure injuria capitur. Quod
„de bello capto asserti nequit; ibi enim
„hostis jure captum ait: & huc iudicium
„non tantum valet in ejus civitate, sed
„apud socios quoque, & pacatos, & qui
„causam ab hoste habent. Servus igitur,
„qui ad medium pervenit, pro servu ha-
„betur, nec pristinu dumno restitui de-
„bet.

Cum vero ex iudicio nostrae civitatis
„servus ille injuria captus dicatur, idque
„iudicium naturali ratione valeat in no-
„stra civitate, certum est, eum, qui bel-
„lo captus alio bello ad medios, & inde
„ad nostram civitatem pervenit, domino
„pristino restitui debere, pervenit enim
„ad medium cum sua causa, i. e. cum spe
„postliminii.

Aut alia ratione], Scilicet, per com-
„mercium, vide supra c. 9. §. 2. n. 2. quia

„res acquiritur cum sua qualitate, & con-
„ditione. Conf. §. seq.

Nam in parte interno], L. e. jure natu-
„rae.

Belum injustum latrocinio nihil distat]
„Repetit id Auctor L. 2. c. 1. §. 1. n. 3.
„c. 22. §. 2. & §. 3. Et admitti id posset
„si alter de injustitia causae convenit, vel
„si bello alter victus est. At quamdiu par-
„tes litigant, frustra quaeritur de justitia
„causae, quam uterque sibi asserit.

Cum Pontici quidam res civium a barba-
„ris captas recepissent], Immo ratio deci-
„dendi nun est, quod injusto bello capti
„fuerint; de eo enim constare inter duos
„gentes nun potest: sed ratio naturalis
„est, quod ex iudicio nostrae civitatis res
„injuria capta fuerit, adeoque recepta jore
„postliminii pristinu dumno restitui de-
„beat.

AD §. II.

REDDENDA igitur res tales], Dixit
„enim §. praeced. quod bellu injustu
„runt restituenda esse ab iis, qui cepe-
„runt, & ab aliis, qui causam a capien-
„tibus habent.

Quod & factum saepe videmus] Quan-
„quam jure gentium aliud statutum sin-
„gat. Vid. supr. c. 9. §. 2. n. 2.

Expositum, ait, in campo Martio], In
„hoc, & sequentibus exemplis, agitur de
„rebus, quae hostis nobis, vel NB. sociis
„austris eripuit. Haec enim si recipiuntur,
„pristinis dominis restituenda sunt, non
„ex ea ratione, quod Vulsii, & Aequi,
„&c. justam belli causam non habuerint,
„quis enim iudex ibi fuit? sed quia ex
„iudicio civitatis Romanae res illae civibus,
„sociisque injuria ereptae fuerunt: quod
„iudicium valet etiam introitu sociorum, si
„res a nostris postliminio recipiuntur.

Idem fecisse Scipionem, Plutarchus, & 2
„Appianus narrant], Scipio ex generosi-
„tate, nun ex juris vinculo urbibus Siciliae
„reddidit praedum, quam olim Carthagi-
„nenses ab eis ceperant. Nam Segestani
„per duo secula jam perdididerant illa urna-
„menta. Cic. Verrin. V. p. n. 239.

Donarii], Ornamenta templorum. Conf.
„supra L. 3. c. 5. §. 2. n. 3.

Rhodii], Qui erant socii belli: immo
„civita-

„ civitatis sui mutuo datum fuerat. *Liv. l. 31. c. 15.*

„ *Restitui Aetoli, æquum censebat, quæ ante bellum habuissent*] „ *Cautantes, ita in fœdere primo cautum esse, ut ager, orbisque captæ Aetolos sequerentur. Liv. Lib. 33. cap. 13. Adeoque Aetoli repetere voluere Thebas; quam urbem ex fœdere cum Romanis inito ante bellum occupaverant.*

„ *Nec negabat T. Quinctius, si societatis leges non rupissent Aetoli*] „ *Quinctius arguebat Aetolos, quod Antiochi societatem Romanæ præposuerint, societatis leges rupisse, adeoque Thebas populi Romani jure belli factas esse. Liv. d. c. 13.*

AD §. III.

1 **POTERITNE is ei, cui res fuit erepta, pretium a se numeratum imputare**] „ *Auctor hanc questionem proposuit supra l. 2. c. 10. §. 9. Eique, qui rem alienam bona fide emit, facultatem concessit deducendi quantum dominus libenter impensurus fuerat.*

„ *In quantum ipsi, qui rem amiserat, valentia fuerit desperata possessionis recuperatio*] „ *Ipsa enim facti possessio, præsertim recuperatu difficilis, est aliquid æstimabile, & in hoc dominus post rem amissam censetur factus locupletior. Grot. d. §. 9.*

„ *Quidni & æstimatio laboris, ac periculi*] „ *Cum periculo enim membrorum, immo vite, res hosti eripitor.*

„ *Apposita ad hanc questionem mihi videtur hystoria Abrabamæ*] „ *Qui pariter ab eis, quæ hosti eripuit, & regi Sodomorum propria fuerant, sumtus impenso deducit.*

2 **Nec alio referenda conditio regis Sodomorum**] „ *Immo rex Sodomorum non propter laborem, & periculum, Abrahamo obtulit prædæ, sed ex mera generositate.*

„ *Hinc Abrahamas noluit acceptare, sed servis suis, & sociis saltem impenas restitui voluit.*

„ *Ut captivos redderet*] „ *Sane, neque homines, neque res Sodomorum pro capitis haberi potuerunt, quia nondum ad præsidia hostium pervenerant.*

„ *Sibi quidem mihi voluit sumere*] „ *Uti potuisset sumere pro periculo, & labore,*

„ *Quasi suo jure decimam Deo dedit*] „ *Immo decimam non dedit de rebus receptis, sed de prædæ, quam ab hoste cepit. Vid. sup. l. 3. c. 6. §. 1.*

„ *Detrahit sumtus necessarios*] „ *Quos in servos impendit.*

„ *Et sociis suis aliquam partem tribui voluit*] „ *Quia eorum labore, & periculo, locupletior factus est.*

AD §. IV.

SICUT autem domino res reddenda sunt] „ *Quæ scilicet justo bello receptæ sunt, & quas pro non capitis haberi, dixit supra §. 1.*

„ *Ita & populi*] „ *Qui postquam injuria in hostium potestatem pervenerunt, justo bello sese eximunt hostium imperio. Nam hi quoque pristina jura recipiunt.*

„ *Et partes populorum*] „ *Si provincia vel civitas ab hoste injuria occupata, in pristinum statum restituitur.*

„ *Hic, qui jus imperii habuerant*] „ *L. e. Regi, aut Principi.*

„ *Aut etiam sibi si fuit fuerant juris*] „ *Adeoque populo in statu populis, si vel propria virtute sese liberarunt. Vid. Lib. 2. c. 4. §. 4. vel a sociis hostili imperio eximuntur. Vid. l. 3. c. 9. §. 9. & l. 2. c. 23. §. 11.*

„ *Ante vim injustam*] „ *Quod in privatis observavimus, id quoque in populis juris est. Nimirum, frustra inter duos populos queri, an bellum sit justum, an injustum: oterque enim populus se jure, alterum injuria agere consentit; nulla ergo alia decidendi ratio, nullusque expediendi rei modus superest, quam ut concedamus, cujusque judicium valere intra fines sui imperii.*

„ *Hoc principio posito populus, qui in victoris potestatem pervenit, ex judicio victoris jure captus, & occupatus censetur. Sed si idem populus vel sua virtute, vel ope sociorum victoris imperio eximitur, ejus judicium valet, indeque omnia pristina jura, quæ injuria se amisisse contendit, jure postliminii recipit.*

„ *Hoc autem jus postliminii saltem obstat, tunc quædam bello adhuc durat. Nam semel finito bello populus ille desit, sit alterius populi pars, forma populi mutatur.*

„tatur. Adeoque etiā poſtea per rebellio-
 „nem, vel ab alio, victoris imperio exi-
 „matur, ac liber populus fiat, non tamen
 „priſtina jura recipit, ſed novus eſt po-
 „pulus, novumque imperium. Quod exem-
 „plis illuſtravimus ſupra cap. 9. §. 9.

„ibid. §. 7. Nos in allegatis locis proba-
 „vimus, ex tali conjectura voluntatis na-
 „turali jure dominium non amitti.

AD §. VI.

„Ex Livio diſcimus] „Sutrium civitas ſo-
 „cia fuit, quæ a focie Romanis eodem
 „bello, & eodem die exempta hoſtium im-
 „perio fuit, adeoque poſtliminii jure pri-
 „ſtinam libertatem recuperavit. Liv. l. 6.
 „c. 3.
 „Æginetas, & Melior] „Sociorum enim
 „ope eodem bello liberati fuerunt, eoque
 „priſtina jura recipiebant.
 „A Flavinio reddita libertati] „Romani
 „enim, civitatum Græcarum focis, tene-
 „bantur focis defendere.
 „Æquum eſſe, cenſuit, liberari Aſia urbes]
 „Nondum enim jus imperii ſublatum erat.
 „quia a focis Romanis defendebantur. Liv.
 „l. 34. c. 57.

AD §. V.

„Quo reddenda rei obligatio interna poſ-
 „ſe exſtingui] „I. e. quando res noſtræ ci-
 „vitatibus ex hoſte receptæ poſtliminio ca-
 „reant, nec priſtino domino reſtitui de-
 „beant.

„Hæc quaſtio inter ejusdem imperii cives
 „deſolvenda eſt ex legibus ipſorum] „Quo
 „pertinent omnes modi, quibus domi-
 „nium amittitur, ſive jure naturæ, ſive jure
 „civili; de quibus vide Diſſ. proam. VI.

„Non in externo ſolo conſiſtunt] „Quod
 „fieri, Auctor putat, ſi per uſucapionem,
 „vel præſcriptionem, L. 2. c. 4. ſenten-
 „tia judicis inſuſta, &c. dominium amit-
 „tit. L. 3. c. 2. §. 5. n. 1.

„Inter eos vero, qui alii aliis externi ſunt,
 „ex ſola conjectura deſerthionis] „Quam pe-
 „ti non ex verbis tantum, ſed ex factis,
 „& non factis, docuit ſupra l. 2. c. 4. §.
 „1. 4. & §. 5. & ad talem conjecturam ſuffi-
 „cere tempus memoriam excedens, dixit

„Ambiguum ſit jus belli] „Adeoque
 „ubi non conſtat, an res jure, an injuria
 „captæ fuerint.

„Arati Sicyonii conſilium ſequi] „Hiſto-
 „ria rei geſtæ hæc eſt. Tyranni per 50.
 „annos Sicionem oppreſſerunt. Aratus
 „ejecto Nicocle ſexcentos exules reſtituit,
 „qui priſtina jura, paternæque poſſeſſio-
 „nes, & merito, vindicabant. Quia vero
 „novæ inde inter poſſeſſores, & veteres
 „dominos, lites exorituræ fuiſſent, aliud
 „conſilium excogitavit Aratus. Rogavit
 „pecuniam a rege amico Ptolemæo, & po-
 „ſtea adhibito quindecim principum con-
 „ſilio, cauſas ſingulorum examinavit, &
 „eorum, qui aliena tenebant, & eorum,
 „qui ſua amiſerant: perfectique reſtiman-
 „dis poſſeſſionibus, ut perſuaderet aliis,
 „ut pecuniam accipere mallent, poſſeſſio-
 „nibus cederent; aliis, ut commodius pu-
 „tarent numerari ſibi quod tanti eſſet,
 „quam ſuum recuperare. Cic. l. 2. offic. c.
 „23. Plut. in Arat. Idem quoque fecit
 „rex Ferdiſnaudus, ut auctor eſt Mariana
 „l. 29. c. 14.

„Auctor ſuadet, ut ſi dubium ſit jus
 „belli, res poſtliminio receptæ, ad imita-
 „tionem Sycioniorum vel poſſeſſoribus re-
 „linquantur, vel dominis priſtina reſtitu-
 „antur, reſtituto utroque caſu pretio. At
 „1. Male exemplum hoc ad præſentem
 „quaſtionem applicatur. Jus belli ibi non
 „erat dubium: nam cives a tyranno,
 „adeoque injuria, ejecti fuerunt, adeoque
 „reſtituti jure ſua vindicabant; neque in
 „bello civiſi poſtliminio opus eſt. L. 21.
 „§. 1. ff. Poſtlim. Sed & 2. diſſicillimum
 „eſt hoc remedium, quod Ptolemæum di-
 „ciſſimum regem, & Arato amicum ſup-
 „ponit, qui grandi pecunia hunc adjuvit.

CAPUT XVII.

De his, qui in bello medii sunt.

I. *A pacatis nihil sumendum nisi ex summa necessitate, cum restitutione pretii.*
II. *Exempla abstinentiae, & precepta.*
III. *Quod sit officium pacatorum circa bellantes.*

+ I. **S**upervacuum videri posset, + agere nos de his, qui extra bellum sunt positi, quando in hos satis constat + nullum esse jus bellum. Sed quia occasione belli multa in eos, finitimos præsertim, patrari solent præterita necessitate, repetendum hic breviter quod diximus alibi, + necessitatem, ut jus aliquod det in rem alienam, summam esse debere; requiri præterea ¹ + ut ipso domino par necessitas non subit: etiam ubi de necessitate constat, + non ultra sumendum, quam exigit: id est, ² + si custodia sufficiat, non sumendum usum: + si usus, non sumendum abutium: si abusus sit opus, + restituendum tamen rei pretium.

II. 1. Mofes * cum fumma ipfum, & populum neceffitas urgetur tranfeundi per agros Idumæorum ^b, + primum ait, tranfiteurum fe via regia, neque dediturum in arva, aut vineta : fi vel aqua ipforum opus habebit, perfolutorum fe ejus pretium. Idem præfiteretur laudati & Græcorum, & Romanorum duces. Apud Xenophontem ^c Græci, qui cum Clearcho, Perfis pollicentur, nullo fe damno iter facturos : & fi ^d venales conimeatus præberent, neque cfculenta fe, neque poculenta cuiquam erepturos.

2. Dercyllides, narrante eodem ^d Xenophonte, ^d *παράγωγα τὸ πρῶτον* ^d *Hist.*
διὰ τῆς οὐσίας χώρας, κενὸν θάλασσαν τοὺς νικητάς, *copias duxit per fines pacatos,* ^{Græc. III.}
ita ut nullo detrimento socii afficerentur. Livius ^{1. 5. 8.} ^c *Lib.*
Phylotidem; Acbaiani, Theffaliamque, *sine damno, injuriarum agrorum, per* ^{XLLc. 27.}
quos iter fecit, in regnum rediit. De Agidis Spartani exercitu ^f Plutarchus;
διὰ τὴν ταύτην ἡλικίαν, ὡς ὁμοῦς ἡ πρῶτος ἡ μετὰ τὴν ἀπόφασιν διακρινόμενοι τὴν Πισιστοῦσι ^f *Vit.*
^{Agid. pag.} ^{801. D.} *† spei aculium erant civitatibus clementer, ac sine noxa, ‡ pene ^a sine stre-
^g *pitu peragrantes Peloponnesum.* De Sulla ^s Vellejus; *putares venisse in Ita-* ^g *Lib. II.*
^{c.} ^{25.} *liam**

G R O T I L.

2 *Sine strepitu progredientes Peloponnesum*] Par
testimonium Tito Quintio Flaminio perhibet
Plutarchus. (p. 371.)

G R O N O V I L.

1 *Ut ipso domino*] Ut ipse dominus non
que re sua indigeat, atque ille, qui attrecta-
TOM. IV.

re vault cam.

a Si custodia] Si sufficiat, in potestate habere, ne delibentur, aut carpantur : si hoc necessum, & satis sit, ne absumantur ; si & hoc fieri oporteat, ut iusto pretio compensentur.

3 *Females commentatus*] Si eopia fieret coemendatorum necessariorum a populis, per quos coemecarent.

4 *Spectaculum evant*] Cum admiratione conspiciebantur.

N n G R O N O-

3. + Hoc præstabat exacta cura ^e 10 provifus rerum necessariarum, & bene + soluta stipendia, & vigor disciplinæ, cujus legem audis ^f apud ^a Ammianum: *pacatorum terras non debere calcari*. Et apud ^b Vopiscum: *nemo pulum alienum rapiat: ovem nemo contingat, ovem nullus auferat, segetem nemo deterat, oleum, sal, lignum nemo exigat*. Item apud ^c Cassiodorum: *vivunt cum provincialibus jure civili: nec insolens animus, qui se sentit armatum: quia chlyps ille exercitus nostri quietem debet præstare pagani*. His accedat illud Xenophontis expeditionis ^d libro VI. *ὅτι ἀνὰ τὴν πόλιν ἐφάπτεται, καὶ μὴ ἀνὰ τὴν πόλιν ἐξέρχεται* civitatem amicam cogendum non esse, ut quicquam daret invita.

^a Lib. XVIII. c. 2. pag. 209.
^b Aurelian. c. 7. c. Var. VII. 4. d. Cap. 2. §. 4.

4. Ex quibus dictis optime interpreteris + illud ^e magni prophetæ, immo prophetæ majoris monitum: *μὴ δὲ διακρίνετε, μὴ δὲ καταφρονεῖτε, καὶ ἀφ᾽ οὗ τοῦ ἐφ᾽ ὧν ἐλάλησεν ὁ κύριος* ¹¹ a concussione, & a calumnia in quoscuq; abstinete, ^h contenti essote stipendiis vestris. Cui simile illud Aureliani apud Vopiscum dicto loco: *annonia sua contentus sit, de præda hostis, non ¹² de lachrymis provincialium vivat*. Nec est quod quis putet dici hæc pulchre, ¹³ sed præstari non posse: + neque enim aut moneret hæc vir divinus, aut facientes legum auctores præciperent, si crederent impleri non posse. Denique

ⁱ Luc. III. 14.

(Cap. I.) Similem Alemannorum laudem in expeditione ad sanctum sepulcrum vide apud Nicetum Manuele Commeno. (Lib. I. c. 4.) Gregoræ autem libro IX. idem in Venetis prædicat: *ἐπὶ τῶν πλὴν πόλεων, καὶ τῶν μάλᾳ ἐκκλησιῶν καὶ τῶν Βενεδικτῶν ἐκκλησιῶν, καὶ τῶν ἀκακοῦντων μὴ ἀποστρέφονται* ¹⁴ οὗ καὶ ἀνίσταται πάντων ἰσχυρὸς κύριος ἐξουσίᾳ ἀφ᾽ οὐρανόθεν καὶ τὸν ἀπ᾽ οὐρανόθεν αὐτοῦ, τὴν αἰώνιον ἀρχὴν nemo erat, quem non admiratione percelleret Venerorum disciplina, & conjuncta cum justitia animi magnitudo. Nemo enim de exercitu egressus quicquam rerum sumere volebat nisi pecunia depensa. (Pag. 128. Ed. Genev. 1616.)

^e Provifus rerum necessariarum] Plinius historiæ naturalis XXVI, 4. *curæ Romani duces primam semper in bellis commerciorum curam habuere* ? Cassiodorus IV, 13. *Habere quod emat, ne cogatur cogitare quod aufert*. Similia habet V, 10, & 13.

^f Apud Ammianum] Quem vide & libro XXI, (Cap. 5. in Oratione Juliani Imp. ad Milites, pag. 293, 294. Ed. Vals. Gron.)

^g A calumnia] Possis vertere a rapina, quo sensu ea vox sumitur in græca versione Jobi XXXV, 9. Psalm. CXIX, 122. Prov. XIV, 21. XXII, 16. XXVIII, 3. Ecclesiast. IV, 1. item Levitici XIX, 11. Eandem græcam vocem per de fraudare vertit vulgatus interpret Lucæ XIX, 8.

^h Contenti essote stipendiis vestris] Ambrosius ad hunc Lucæ locum: *idecirco stipendia constituta militibus: ne dum sumus queritur, præda consistit*. (Pag. 1647. Ed. Paris. 1569.) Quæ transcripsit Augustinus sermone XIX. de verbis Domini secundum Matthæum. (Qui non est

Augustini, & inter Appendices, Tom. V. Serm. 83. reperitur in Ed. Benedictin.) Sunt egregia ad hanc rem constitutiones apud Gregorium Turanensem libro II, cap. 37. in capitulis Caroli, & successorum, lib. V, tit. CLXXXIX. in concilio Gallicano tomo II. in capitulis II. Ludovici Pii capite XIV. & tomo III. in concilio ad S. Marcum. Adde legem Bojavoriarum tit. II, §. Friderici I. legem sic refert Guntharum:

Si quis pacificæ plebis villas, domos,

Effert, abscissi signabitur ora capilli,

Et pulsus castris post verbera multa recedet.

(Liguria, vers. 299, & seq.)

GRONOVII.

10 Provifus] Diligentia comparandi in antecessum annona sua contentus sit. Hæc vox annona posterioribus sæculis interdum significat species, quæ militibus dabatur, ut frumentum, carnes, lardum, sal, oleum: interdum annona plurali numero sunt panes: interdum annona ipsum esse stipendium, quod victus causa datur, ut hoc loco.

11 A concussione] Pecunia per vim, motum, tormenta, provincialibus, & locis experimenta. I, 2. 7.

12 De lachrymis] Bonis, quæ dolentibus, sentibusque eripiuntur.

13 Sed præstari non posse] Quod jactant vulgo militares, hæc imaginaria esse, & non posse introduci, nec militum armatum contineri se pati, ut virgines in gynæceo.

nique ¹ necesse est concedamus, fieri posse quod factum videmus. ² Ideo attulimus exempla, quibus accedat illud insigne, quod ³ ¹⁴ ex Scauro memorat ⁴ Frontinus, pomiferam arborem, ⁵ quam in sede castrorum fuerat complexa metatio, postero die abeunte exercitu intactis fructibus relictam.

^a Lib. IV.
c. 3. n. 13.

^b Libro
XXVIII.
c. 24.

^c Lib. XL.
c. 22.

^d Ann.
XII. c. 49.
^e Hist.
III. c. 2.
^f In Verr.
Lib. I. c.
21.

^g Aegid.
Regius de
vitiis super.
dist. 31.
duh. 7. n.
25.

^b L. III,
^c 1.
ⁱ Lib. I.
c. 35.

§. Livius ¹ cum narraffet, milites Romanos in castris ad Sucronem ¹⁶ procacius egisse, & quosdam eorum noctu prædatum in agrum circa pacatum iisse, adjicit, omnia libidine, ac licentia militum, nihil instituto, ac disciplina militari gestum. Et & alter insignis ejus scriptoris locus, ^c ubi iter Philippi per Denthelatarum agros narratur: *socii erant, sed propter inopiam hand secum, quam hostium fines Macedones populati sunt. rapiendo enim passim, villas primum, deinde quosdam etiam rivos evastarunt, non sine magno pudore regis, cum sociorum voces nequicquam Deos, sociales, nomenque suum implorantes audiret.* Apud Tacitum ^d Peligni turpis fama, dum focios magis, quam hostes prælat. Idem ^e Vitellianus notat per omnia Italix municipia desides, & tantum hospitibus metuentes. In Verrina quoque ^f Ciceronis de prætura urbana hæc est accusatio: *oppida pacata sociorum, atque amicorum, diripienda, ac vexanda curasti.*

6. Atque hic omittere non possum theologorum ^g sententiam, quam verissimam puto, regem, qui quæ debet stipendia militibus non solvit, ¹ non tantum ¹⁷ militibus teneri de damnis inde secutus, ⁺ sed & subditis suis, & vicinis, quos inedia coacti milites male habuerunt.

III. I. Vicissim eorum, qui a bello abstinent, ⁺ officium est nihil facere, quo validior fiat is, qui improbam fovet causam, ⁺ aut quo justum ¹⁸ bellum gerentis motus impediatur, secundum ea, quæ dicta a nobis ⁺ supra ^b sunt: ¹⁹ in re vero dubia ¹ ⁺ æquos se præbere utrisque ⁺ in permittendo transitu, ⁺ in comineatu præbendo legionibus, ⁺ in oblectis non sublevandis. Corcyrenses apud Thucydidem ⁱ Atheniensium officii esse, ajunt, si extra partes esse velint, ⁺ aut Corinthios prohibere ne ex agro Attico militem conducant, aut idem sibi permittere. ²⁰ Philippo Macedonum regi objectum a Romanis dupliciter ab

co

G R O T I I.

ⁱ *Necesse est concedamus, fieri posse quod factum videmus*] Sic & Guicciardinus dixerit libro XVI.

^k *Ex Scauro memorat Frontinus*] De Nigri severitate ob raptum gallum gallinaceum vide *Spartianum*. [Cap. 10.]

^l *Æquos se præbere utrisque in permittendo transitu, in comineatu præbendo*] Exemplum nobile vide apud Parutium libro VIII.

G R O N O V I I.

¹⁴ *Ex Scauro*] Ex M. Æmilii Scauri commentario de bello ab se gesto.

¹⁵ *Quam in sede*] Quæ intra castra conclusa fuerat.

¹⁶ *Procacius egisse*] Per absentiam, & morbum P. Scipionis tumultuantes lascivisse in Hispania.

¹⁷ *Militibus teneri*] Satisfacere oportere.

¹⁸ *Bellum gerentis motus*] Apparatus, & proventus.

¹⁹ *In re dubia*] Ubi certo non constat, utrius causa justior sit.

²⁰ *Philippo Macedonum regi obiectum*. Liv. 50, 42.

G R O -

HENRICI DE COCCEII
COMMENTARIUS
I N
HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. XVII.

• GROTIIUS principia, unde jura me-
• diorum sequuntur, hic non expo-
• nit, sed statim ad officia mediorum
• procedit; adeoque ex præcedenti capite
• IX. §. 4. n. 2. ea supplenda sunt.

• Supponit autem Grotius, reges, aut
• populos, qui bellum suscipiunt, credi
• velle iustas sibi fuisse causas cur id facerent;
• contra autem, injuria facere eos,
• qui adversus se arma ferrent. d. §. 4.

• Cum igitur utraque pars id credi vel-
• let, nec tutum esset aliis populis pacem
• querentibus huic se controversiæ interpo-
• nere, nihil melius facere potuisse, ait,
• populos pacatos, quam ut quod evenis-
• set pro jure haberent, d. §. 4.

• Medii igitur neutrius partis causam ju-
• stam, vel injustam asserunt, sed judicium
• suspendunt, & hæcenus utriusque factum
• pro jure habent.

• Hinc duo necessario sequuntur: 1.
• quod neutri injuriam faciant si præsen-
• tem possessionem sequantur: 2. quod vni
• non magis, quam alii favere debeant.

• Prioris sequelæ effectus insignes sunt.
• Nam 1°. pacatus ejecto rege cum præsen-
• te possessore agere, contrahere, &c. pot-
• est. Vide supra L. 1. c. 4. §. 15. Tom. I. pag.
• 383. 2°. si cives nostri capti, & servi fa-
• cti ad pacatos perveniunt, ab his pro ser-
• vis habentur; is enim præsens eorum est
• status. Vid. supra c. 9. §. 2. n. 2. Et §.
• 4. n. 3. in fin. nec civitas nostra vindi-
• care eos potest. 3°. Idem dicendum de
• rebus nostris, quæ bello captæ ad paca-
• tos perferuntur.

• E contrario 4°. si cives, & res nostræ
• ab hoste captæ ad pacatos perveniunt
• antequam ad præsidia hostis deducæ fac-

• rint, liberæ manent, adeoque hosti eas
• reclamanti reddi non debent.

• De posteriori sequela in sequentibus
• agemus.

AD §. I.

AGRA nos de his, qui extra bellum
posui, Et. J. = I. c. de pacatis, seu de
mediis.

Hæcenus enim Grotius agit de hostibus,
& quid in eos liceat: sequitur tractatio de
mediis, qui unius partis judicium, & cau-
sam non magis, quam alterius sequuntur,
& Neutres vulgo vocantur, quia neutri
parti adhærent.

Auctor regulam generalem ponit, a pa-
catis nihil sumendum esse. At excipit sum-
mam necessitatem; hanc enim jus aliquod
etiam in pacatos tribuere, docet hic §. 1,
& docuit supra L. 2. c. 2. §. 10. Sed &
Mediorum quædam officia erga bellum ge-
rentes esse, tradit §. 3.

PROPOSITIO I.

Medii utriusque factum pro jure habent.

DEMONSTRATIO.

Nam si medii alterum injuria agere af-
fererent, ejus judicium, & causam seque-
rentur, & delinerent esse medii. Ut ergo
medii sint, necessario requiritur ut ab omni
judicio absterneant, præsentem possessionem
sequantur extra territorium; in territorio
autem eum statum, tum ratione rerum, tum
ratione personarum, tuncantur, in quo
persona, vel res fuit, cum ad fines acco-
deret.

• Uterius

Uterius hæc principia exposuit B. Patens in disputatione de postliminio in pace Sect. 1. §. 2. 3. 4. & §. 5. Verba ejus retulimus supra L. 3. c. 9. §. 1. præpos. 1. p. 123.

PROPOSITIO II.

Hinc pacati utrique partium præstare debent ea, quæ juris gentium sunt, ut jus transitum, commercia, &c.

DEMONSTRATIO.

Legatus Antiochi statum mediorum hoc modo describit, in Concilio Achæorum discedens: *Non enim vult ut secum adversus Romanos arma capiant; sed ut neutri parti sese conjungant: pacem utrique parti, quod melior debeat amicis, optent: bello se non interponant. Idem ferme & Aetolorum legatus petiit, ut quæ facillima, & tutissima esset, quietem præstarent. Spectatoresque belli fortunarum alienarum eventum sine ullo discrimine rerum suarum operirentur.* Liv. l. 35. c. 48. Add. Id. l. 37. c. 28.

Hinc jam necessario sequitur, quod illi, qui mediis, i. e. utriusque amici sunt, neutri denegare possint ea, quæ homo homini natura denegare nequit. Si enim uni ea denegaret, duplici modo injuriam faceret; tum quia magis faveret alteri, adeoque hostis fieret; tum quia id, quod natura cuique debetur, denegat. Si utrique denegat, utrique fit injuria, cujus reparatio bello queri potest. Cæterum, quatenus id in commerciis obtineat, mox videbimus. Conf. §. 2.

PROPOSITIO III.

Pacatus nihil facere debet, quo juretur alter præ altero.

DEMONSTRATIO.

Si igitur uni præter ea, quæ sunt juris gentium, aliquid præstatur, id alteri petenti non potest denegari, ne uni magis, quam alteri favere videatur. Unde apud Livium l. 37. c. 28. Tejos Romanorum Dux arguit, Juroisse eos commentu classis hostium, & quantum vini Polyxenida (hosti) promississent: quæ si eadem classi Romana darent, revocaturum se a populatione militum; sua minus, pro hostibus eos habiturum. Atque his imperatis paruisse Tejos, apparet ex Livio d. l. Massilienses portum

Cæsari negarunt, Pompejum recepere; id eo pro hostibus habiti sunt.

Nullum esse jus bellicum] = Quia injuria non est, ex qua sola bella licita sunt. Scythæ ad Alexandrum apud Cortium lib. 7. 8. Quid nobis tecum est? nunquam tuam terram attigimus: qui sit, unde venias, licetis ignorare in vastis sylvis ventibus?

Necessitatem, ut jus aliquod det in rem alienam, si noniam esse debere] Diximos d. §. 10. 1^a. Nunquam jus oriri in res alienas ex necessitate. Sane, 2^a. Mediis natura concessum est jus defendendi res suas; & sic illi, qui jus hoc natura quesitum turbant, fiunt hostes. 3^a. In bella vix est necessitas absque culpa, dum vel bellum suscipitur ab iis, qui viribus impares sunt, vel quod necessaria desint, &c. Quo casu fatente Auctore ipso necessitas nullum jus tribuit.

Ut ipso Domino par necessitas non subsit] = Quod refutavimus L. 2. c. 2. §. 8.

Non ultra sumendum, quam exigit] = Quod item refutavimus L. 2. c. 2. §. 6.

Si custodia sufficiat, non sumendum usum] = Sic si quis castrum pacati occupat, quod hostis occupaturus est, is præter custodiam nihil acquirit, Gros. L. 2. c. 2. §. 10.

Si usus, non sumendum abusu] = Dixit enim, non ultra sumi posse, quam summa necessitas exigit.

Restituendum sament rei pretium] = Immo invitum rem suam alii vendere non tenetur etiam alter necessitate prematur.

Auctor porro statuit, cessante necessitate faciendam esse restitutionem. L. 2. c. 2. §. 9. & l. 3. c. 1. §. 5. n. 3. Quæ omnia plenius examinavimus d. l. 2. c. 2. §. 9. & l. 10.

AD §. II.

Cum summa ipsam, & populum necessitas urget] Male Auctor jus transitus ex utilitate innoxia, & necessitate sola deducit. Rationes cor ipso jure naturæ cuique transitus debentur, exposuimus supra l. 2. c. 2. §. 13.

Primum aut] = Allegata hic exempla; aliaque

- aliaque vide supra l. 2. c. 2. §. 13.
 2. *Qua vailo comprehendebat*] = Id est quæ
 » intra momenta recipiebant. Etsi enim
 » cives defendere teneantur rempublicam,
 » unus tamen præ altero non tenetur, ad-
 » eoque ei refarciri damnum debet.
 3. *Hoc præstabat*] = Scilicet, securitatem
 » præstata.
Soluta stipendia] = Non solotis enim sti-
 » pendii necessitate adducentur milites ad
 » rapiendum.
 4. *Illud magni Propheta*] „ Johannis.
Necque enim aut mouere] = Nihil enim
 » frustra mouere, nec impossibilia inonge-
 » re voluisse, vir diuinus credendus est.
Ideo attulimus exempla] = Ubi miles trans-
 » iuit nullo damno dato.
 6. *Non tantum militibus teneri de damnis*
inde secutis] = Militibus tantum tenetur
 » ex promisso, ad præstendam mercedem
 » promissam, & ad id, quod eorum inter-
 » est mercedem non solotum fuisse.
Sed & subditis suis, ac vicinis] = Quia
 » rex vera causa est damni dati.

A D §. III.

3. *Officium est, nihil facere, quo va-*
lidior fiat is, qui improbam foret causam] =
 Male Auctor mediis tribuit iudicium circa
 iustitiam causæ inter duas partes bellige-
 rantes. Hoc ipso enim fierent hostes ejus,
 cujus iudicium impugnant. Medii igitur
 non examinant iustitiam causæ, sed utrius-
 que factum pro iure habent, id est iudi-
 cium suspendunt. Hinc neutrum iuvare
 possunt, sed ea saltem præstant utrique,
 quæ iuris gentium sunt.
Aut quo iustum bellum gerentis motus
impediantur] = Dictum est, medios non
 » iudicare, an iuste bellum geratur: ad-
 » eoque hæc frustra disputari.
Supra] = L. 3. c. 6. §. 3. Et 4.
Æquos se præbere utrique, &c.] = Dixi
 » utrumque bellum gerentium contendere,
 » causam iustam sibi esse; Mediis vero iu-
 » dicium hac in re non competere, sed
 » eos utriusque factum pro iure habere,
 » ac sequi statum præsentem rei, vel per-
 » sonæ. Dixi quoque, hos medios utrique
 » ea præstare debere, quæ iuris gentium
 » sunt.

In permittendo transitu] = Hic enim ju-
 » ris gentium est, & denegari neutri pot-
 » est.

In commentu præbendo] = Tum quia abs-
 » que commentu transire non possumus,
 » tum quia commerciorum jus omnibus com-
 » petit.

In obfessis non subleuandis] = Quia hæc
 » subleuatio non est iuris gentium: econ-
 » trario cum hostis vires inde augeantur,
 » eoque reparatio iuris nostri impediatur,
 » capi quoque res pacatorum possunt, quæ
 » subleuandis obfessis inferuunt.

Aut Corinthios prohibere, &c.] = Si enim
 » uni permitteret, alteri negarent, non
 » possent dici medi, quia plus fauerent uni
 » parti, quam alteri.

Ex quod sociis] = Si enim sociis meis in-
 » joria fit, iustam hanc belli causam esse,
 » vidimus supra.

Hostes auxiliis, & pecunia iuuerit] = Eo-
 » que vires hostium ad resistendum auxe-
 » rit.

Si hostibus te coniungas] = Eos iuuan-
 » do.

Qui faciat quod hosti placet] = Si alteri 2
 » idem neget, vel vires hostium inde au-
 » geantur.

Qui quæ proprie ad bellum usui sunt,
hostili exercitui subministras] = Quia ho-
 » stium vires inde augentur. Vid supra l.
 » 3. c. 12. §. 1. seq.

Qui ea facit] = Nam consilium quoque,
 » quod ad meliorem suppeditatur, in-
 » iuria est.

Ni eadem Romana classi darent] = Si
 » enim negassent, medi non fuissent, &
 » magis uni, quam alteri fauissent.

Quæ hostem recipias] = Ad eum nimirum
 » effectum, ut ibi subsistat, secus si tran-
 » sit saltem.

Facile miserere] = Sed tunc omnia va-
 » lent ex pacto: nos aotem querimus, 3
 » quid obtineat iure naturæ sine pacto.

Ita ut cum utriusque bona voluntate a
bello abstinere, &c.] = Hoc non depen-
 » det a voluntate bellum gerentium; sed
 » cuique natura id licet.

Et communia humanitatis officia utrique
exhibere liceat] = Hæc præstari citra pactum
 » debent ex naturæ ratione.

C A P U T X V I I I.

De his , quæ in bello publico privatim fiunt.

- I. *An privatim hosti nocere liceat , expositum cum distinctione juris naturalis , gentium , & civilis.*
 II. *Hu , qui suo sunt militantes , aut naves instrunt , quid per internam iustitiam liceat respectu hostium.*
 III. *Quid respectu suæ civitatis.*
 IV. *Quid Christiana dilectionis regula ab ipsis exigat.*
 V. *Quomodo bellum privatim cum publico misceatur.*
 VI. *Ad quod teneatur qui sine mandato hostibus nocet , cum distinctione explicatur.*

* I. 1. **Q**Uæ diximus hæcenus , * pleraque ad eos pertinent , * qui aut summum in bello arbitrium habent , * aut publica imperia exequuntur. Videndum etiam , * quid privatim in bello liceat , * qua naturæ , * qua divino , * qua gentium jure. Narrat officiorum primo * Cicero * in Pompilii Imperatoris exercitu militasse Catonis Censorii filium , sed mox * dimissam legionem , in qua is militabat. cum nihilominus adolescens amore pugnandi in exercitu remansisset , Catonem scripsisse ad Pompilium , ut si cum vellet remanere in exercitu , * secundo eum sacramento militiæ obligaret , addita causa , quia * priore amisso , * jure cum hostibus pugnare non poterat. Addit & ipsa Catonis ad filium verba ex epistola , quibus eum monet ut caveat ne prælium ineat : * neque enim jus esse , qui miles non sit , pugnare cum hoste. * Sic & Chrysantam * Cyri militem laudatum legimus , qui hosti imminens repressit eum , * simul ac receptui canere audierat , & * Seneca : *inutilis miles dicitur* , * qui signum receptui datum negligit.

2. * Sed falluntur qui venire hoc putant * ex * jure gentium externo : nam id si spectes , sicut rem hostilem cuilibet occupare licet , * ut supra * ostendimus , ita & hostem occidere : * nam illo jure hostes pro nullis habentur. Venit ergo * quod Cato monebat * ex disciplina militari Romana ,

G R O T I I.

* Sic *Et Chrysantam*] Vide *Xenophontem* Cyri institutione. (Lib. IV. c. 1. §. 2. Ed. Oxon.)

G R O N O V I I.

* *Aut publica imperia*] Aliquid ex jussu , & auctoritate prætorum administrant.

* *Pompilii*] Videtur legendum , *A. Hostili*. Liv. 43. c. 6. &c.

* *Dimissum*] Exauctoratam , sacramento solutam.

* *Secundo eum obligaret*] Iterum jubet illum sacramentum dicere , sive jurare ad signa.

* *Priore amisso*] Remisso , sublato , cum dimitteretur legio.

* *Simul , ac receptui*] Simul , atque dari signum cessandi a pugna.

* *Qui signum receptui*] Qui non definit pugnare , cum Imperator jubet quiescere. (Vox datum abest à MSS. & optimis Edd.)

* *Jure gentium externo*] Quo conceditur omnis illa licentia , de qua a cap. 4. usque ad 9. egit.

Tom. IV.

O b

G R O.

* Cap. 11.

b Plat.
Quæst.
Rom. 39.
Et Mer-
cello , P.
317.
c De Jure,
Lib. I. c. 9.
d Lib. III.
cap. 6.

a L. 3. D. Romana, cujus ea lex erat, * Modestino notante, * ut qui mandata non servasset, capite puniretur, etiamsi res bene cessisset: mandata autem non servasse intelligebatur etiam * qui extra ordinem sine ducis imperio in hostem pugnavisset, ut 9 * Manliana b imperia nos docent: nimium, quia

b Lio. lib. VIII. c. 7.

c Catil. 6. 9.

d Apud Plutarch. Jacom. Apoph. p. 236. E. e Quæst. Rom. 39. f. 273. E. f Lib. II, c. 6.

* si id temere liceat, * aut 10 stationes defererentur, aut etiam progredi-
ente licentia exercitus, parsve ejus b inconfultis præliis implicaretur; quod
omnino cavendum erat. Itaque Sallustius c ubi Romanam disciplinam de-
scribit, in bello, inquit, *sepim* 11 vindicatum in eos, qui contra imperium
in hostem pugnaverant, quique tardius revocati prælio excesserant. Laco qui-
dam d cum hosti imminens audito receptus signo ictum repressisset, causam
reddidit: *ἔτι θύοντες ἱερὸν τὸ σῶμα, τὸ πῦρ δὲ αἰχμῶν* * quia præfectus pæ-
re satius est, quam hostem occidere. Et Plutarchus cur qui militia solutus
est occidere hostem non possit, causam e reddit, quod legibus militaribus
non teneatur, quibus teneri debeant pugnaturo. Et apud f Arrianum Epi-
cetus memoratum modo Chrysantæ factum referens: *ἔγωγε πρὸς τὸν πολεμικόν*
αὐτῶν τὸ ἐπαρκεῖν πρὸς τὸν πόλεμον, ἢ τὸ ἴδεναι πρὸς τὸν πόλεμον tanto illi potius videbatur duci,
quam suam voluntatem exequi.

3. * At jus naturæ, & internum si respicimus, * videtur in bello ju-
sto cuilibet concessum ea facere, quæ 12 parti innocenti intra justum bel-
landi modum profutura confidit: * non etiam res captas suas facere, quia
nihil ipsi debetur: * nisi forte poenam justam exigat communi hominum
jure. Quod postremum * quomodo per evangelii legem restrictum sit, ex
his, quæ supra e a nobis tractata sunt, intelligi potest.

g Lib. II, c. 32. §. 10.

h Sero. ad Æn. VIII. 1.

i C. quæ-
dæ sicut
voluntate
l. 1. §. 2.

4. Mandatum autem esse potest * aut generale, aut speciale. Generale,
ut in tumultu apud Romanos b Consul dicebat: *qui rempublicam sal-
vare volunt, me sequantur*. Immo & * singulis interdum subditorum jus
datur i occidendi * etiam extra sui tutelam, ubi id publice expedit.

II. 1. Speciale mandatum habere possunt non hi tantum, * qui sti-
pendia percipiunt, sed & 13 * qui suo sumtu militant, & qui, quod plus
est, * suo sumtu partem belli administrant, * ut qui naves instruunt, ac
sustinent suis impendiis, * quibus vicē mercedis concedi solet ut capta
sua faciant, sicut alibi k diximus. Id vero quatenus procedat, * illacsa
justitia interna, * & charitate, non immerito quæritur.

l L. III, c. 6.

2. * justitia 14 * aut hostem respicit, * aut 15 ipsam civitatem, cum
qua

G R O T I I.

b Inconfultis præliis implicaretur] Ita Avidius Cassius causam sententia suæ reddebat: *evenire potuisse ut essent infelices*. Narrat Fulcinius. (l. 4.)

G R O N O V I I.

c *Manliana Imperia*] T. Manlii Torquati Conf. qui solum, quod contra edictum suum in ho-
stem pugnavisset, quævis victorem securi sub-
jecit.

d *Stationes defererentur*] Milites, vel præ-
fecti e loco, id. eo colloca, vel excubantiam

causa collocati essent, temere, ac sine venia
ducum exirent.

11 *Vindicatum in eos*] Animadversum, sup-
plicium exactum de illis.

12 *Parti innocenti intra justum bellandi mo-
dum*] Ei, qui habet justam causam, hæcenne,
ut nihil gravius fiat, quam jure publico licet
in bello.

13 *Qui suo sumtu*] Qui nunc dicuntur vo-
luntarii.

14 *Aut hostem respicit*] Quatenus ab eo ca-
pere licet.

15 *Ipsam civitatem*] Quatenus cum ea, quod
ab hoste capitur, est dividendum.

G R O -

qua contrahitur. Hosti, diximus, + eripi posse possessionem rerum omnium, quæ bellum alere possunt, + securitas causa, + sed hoc ¹⁶ sub onere respondendi : ipsum vero + dominum ad compensationem usque ejus, quod aut ¹⁷ ab initio belli, aut ¹⁸ ex post facto + civitati justum bellum gerenti debetur, + sive res sint civitatis hostilis, + sive singulorum, etiam per se innocentium : bona vero nocentium etiam ex poenæ causa adimi, + acquiri capientibus posse. Fient ergo res hostiles eorum, qui belli partem suam fundum administrant, + quod hostes attinet, + hactenus ut is, quem expressi, modus non excedat, + quod æquo arbitratu æstimandum est.

III. ¹⁹ *Adversus suam autem civitatem iustum + iustitia interna + id
ipsum erit, + si ²⁰ contractui aequalitas infit, hoc est, si sumtus, & peri-
cula tanti sunt, quanti ²¹ praeae alea. nam si hac spes multo pluris va-
leat, + reddendum erit civitati quod supererit, + perinde, ac si quis ni-
mium vili pretio ²² jactum, insertum quidem, sed tamen facilem, & ma-
gnae spei emisset.

IV. Caeterum, etiam cum + iustitia stricte dicta non laeditur, est + ut peccetur adversus id officium, quod in aliis diligendis consistit, + praesertim quale Christiana lex praescribit, ut si appareat, talem praedationem praecipue notitum + non hostium universitati, + aut regi, + aut his, qui per se fontes sunt, + sed innocentibus, & quidem adeo ut eos detrusura sit in summas calamitates, + in quas etiam eos, qui privatim nobis debent, conjicere, immisericordiae foret. Quod si ad haec accedat ut ea depredatio + neque ad finem bello imponendum, + neque ad hostium publicas vires accidendas notabile aliquod momentum habeat, tum vero probo homine, praesertim Christiano, indignus censeri debet * + quaestus ex sola temporum infelicitate.

V. Eventus autem interdum ut occasione belli publici ³³ nascatur bellum privatum, ³⁴ puta si quis in hostes inciderit, & vitæ, aut rerum adeat periculum, quo eventu ea erunt observanda, quæ de concessio tuendi si modo alibi ³⁵ diximus. Solet & conjungi auctoritas publica cum privata utilitate : ut si quis magno ab hostibus damno affectus ³⁶ impetret jus ex rebus hostium damna faciendi : ³⁷ quod jus definiendum est ex iis, quæ de pignoratibus supra ³⁸ a nobis sunt tradita.

a Sylw. 178
varie bel-
lans n. 8.
vers. 5.

b Lib. II,
 c. 1. § 3,
 & seqq.
 c Lib. III,
 c. 2.

* VL

GROYLE.

ε *Quasi ex sola temporum infelicitate* J Nam & Crassum hoc nomine culpā Plutarchus: τα πλεῖστα τῶν αὐτῶν ἐκ πυρὸς συνέλαυνται καὶ πέλοιμα, τοῖς κοινὰς ἀτυχίαις προσβίβει τῇ μεγίστῃ χρησάμενοι πλεονακίᾳ bonum ex igne, beboque rumpit, nihil magis lucra dabatur, quam commensures oculum. (Vit. Crass. init. pag. 443. B.)

GRONOVIL

16 *Sub onere reddendi*] Si pax commoda fiat,
& ille aliter pro injuria satisfaciatur.

17 *Ab initio* } Ex debito principali.

18 *Ex post facto*] Ex debito subnascenti. *Id.*
3, c. 13, §. 3. & c. I. §. 1.

19 *Adversus suam civitatem*] Ut privati acquirant res captas illelo jure civitatis, pro qua militant.

20 *Contractus*] Quem illi privati cum repub-
lica fecerunt, quam impetrarunt ab ea jus
suo sumtu belli gerendi.

21 *Præda alba* } Dubia, & incerta spes.

22 *Jaculum*] Retis, l. 12. D. de ac. int. Et
vid. holum vocat Suet. de rhetor. cap. 1.

23 *Nescitur bellum privatam*] Necessaria sit
singulis, aut privati, sine auctoritate publi-
ca, pugnandi.

* VI. At + si quis miles, + aut alius, + etiam in bello iusto, + ædificia hostium incendit, agros vastaverit, atque id genus dederit damna, + non iustus, + adde cum neque necessitas subesset, + neque iusta causa, teneri eum ad faciendam damna, recte a + theologis est proditum. + Merito autem addidi, quod ab illis omisum est, + si iusta causa non sublit. + nam ea si adsit, tenebitur forte suæ civitati, ^{a Sylo. de} ^{verbo bel-} ^{lum. p. 1.} 24 cuius leges transgressus est; + non item hosti, cui nullam fecit injuriam. + Non dissimile est quod Carthaginensis quidam Romanis Annibalem dedi postulantibus respondebat ^{b Liv.} ^{XXI. 19.} privato, publicone consilio Saguntum oppugnatum sit, querendum cenſeo: sed utrum jure, an injuria? nostra enim hæc questio, atque animadversio in civem nostrum est, nostro, an suo fecerit arbitrio: vobiscum una disceptatio est, licueritne per fudus fieri.

GRONOVII.

24 Cujus leges transgressus] Injusto contra disciplinam aliquid faciente.*

HENRICI DE COCCEII
COMMENTARIUS
IN
HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. XVIII.

CUM bellum non sit nisi inter summas potestates, sponte sequitur, omnis, quæ a privatis agitur, non nisi belligerantium jure, ac nomine fieri posse. Atque hæc est materia, quam Auctor hoc capite tractat, quidnam privatis in bello publico liceat?

Dicimus igitur, Privatum qua talem nihil in hostem facere posse. Nam 1. solus Princeps jus belli habet, non singuli; adeoque ille solus jus interficiendi hostem, & res ejus prædandi, ac vastandi habet. Equidem potest 2. Princeps hoc jus aliis quoque committere; at tunc non nisi quibus permittit, belli jure agere possunt. Quamdiu igitur 3. non constet, promiscue Principem concessisse jus lædendi hostem, tamdiu licentia illa singulis concessa non apparet. Immo 4. contraria voluntas tunc potius præsumitur, quando princeps militum utitur conductio. Atque hinc 5. Naves il-

læ armatæ, quas *Caapers* vulgo appellare solent, piratarum loco haberi, & puniri possunt, si publica auctoritate non sunt muniti: & exemplum alibi allegavimus de cive Londinensi, qui magno successu naves sine superiorum consensu in hostes armavit, & ideo reus factus est. Accedit 6. ratio prohibendi politica, qua cives armati promiscue æque in concives, ac in hostes grassari solent.

Additio.

* Auctor ait, jure naturæ cuique privato concessum esse ea facere, quæ parti innocenti profutura consistit, §. 1. n. 3. Modo 1. iustum sit bellum; 2. intra iustum bellandi modum egat, d. n. 3. Neque id jure gentium externo mutatum, * ait §. 1. n. 2. (quia eo jure capere possum rem ejus, quem interficere licet, * d. n. 2.). Sed ex disciplinæ Romanæ regulis prohibitum id esse, contendit, * quarum

• quorum precipuum esse, ait, ne miles
• sine mandato pugnet, d. §. 1. n. 3.
• At r. verum non est, jure naturæ cui-
• que hominum jus esse vindicandi alienas
• injurias. 2. Alibi probavimus, jus gentium
• externum non dari; adeoque frustra qua-
• situr, an jus naturæ eo mutatum sit. 3. Ve-
• rum non est, jure Romano demum sta-
• tutum esse ne miles sine mandato pugnet.
• Id enim ex ipsa naturali ratione sequi,
• solidissimis rationibus B. Parens probavit.

A D §. I.

1. PLURAEQUE] Quædam enim de pri-
• vatis quoque, eorumque jure intermixta
• fuerunt.

Qui aut summum in bello arbitrium ha-
• bent] Id est ad summam potestates ipsas.

Aut publica imperia exequantur] „ Ut
• duces belli, milites, &c.

Quid privatis in bello liceat] „ I. e.
• quid singulis privatis suo jure in hostem
• liceat.

Quæ natura] „ Vid. §. 1. n. 4.

Quia divino] „ Vid. infr. §. 4.

Quia gentium jure] „ Vid. §. 1. n. 2.
• De quo frustra quaeritur, quia tale jus
• gentium non datur.

Secundo] „ Id est novo, quia prius sa-
• cramentum solum erat dimissione.

Jure cum hostibus pugnare non poterat]
• Cessante sacramento deficit auctoritas pu-
• blica.

Neque enim jus esse, qui miles non sit]
• Id est cui id a principe, seu republica
• concessum non est.

2. Ex jure gentium externo] „ I. e. ex ju-
• re illo gentium voluntario, quod ex hy-
• pothesi Auctoris in bello saltem solenni
• obtinet, & quod non verum jus dat, sed
• silem effectum externum juris, & impu-
• nitatem. At tale jus gentium externum
• non dari, jam dictum est; sed & gen-
• tium moribus jus hoc Romanum proba-
• tum esse, ipsa experientia docet, & ex-
• emplis quoque demonstravimus.

Ut supra ostendimus] „ L. 3. c. 6. §. 1.
• ubi & existentiam juris talis gentium, &
• hanc consequentiam negavimus.

Nam illo jure hostes pro nullis habentur]
• Immo hoc nullibi dicitur. Vid. l. 3. c. 9.
• §. 4.

Quod Cæso] „ In epistola ad filium,
• Vid. n. 1.

Ex disciplina militari Romana] „ Immo
• nec hoc verum est. Dictum enim est,
• singulos lædere hostem reipublicæ nec
• naturæ jure posse, nisi quatenus a repu-
• blica, seu principe tacite, vel expresse
• conceditur. Cui accedit ratio politica,
• quod auspiciis privatis aliquid in bello ge-
• ri periculosum sit.

Us qui mandata non servasset, capite
• puniretur] „ Immo hæc lex naturæ est,
• ut qui superiori non parat, puniri, et-
• iam capite, possit.

Qui extra ordinem] „ Id est non ju-
• bente duce.

Mantiana imperia] „ Apud Liv. l. 7. c.
• 16. Similia vide apud Nicetam in vita
• Johannis Comneni Vid. Tysm. b.

Si id temere] „ Id est promissæ, & si-
• ne jussa imperantis.

Aut stationes desererentur, aut etiam pro-
• grediente licentia] „ Hæc rationes mere sunt
• politice. Vera ratio naturæ hæc est,
• quod singuli jus belli non habeant, sed
• solus princeps: hic ergo solus jus læ-
• dendī hostem habet.

Quia præfatus parere satius est] „ Est o-
• mmīno, obedientia prima militis virtus.
• Sallust. Jugurth. 7. Just. 14. 3. Liv. 8.
• 35. Evagr. H. E. 6. 11. post med.

At jus natura, & internum] „ Quod
• Auctor opponere solet justitiæ externæ,
• quæ ex jure gentium voluntario oritur,
• & saltem quoad effectus quosdam exter-
• nos jus est.

Videtur in bello justo cuilibet concessum
• ea facere, quæ parti innocenti intra justum
• bellandi modum profutura confidit] „ Verum
• non est, 1. cuilibet jus lædendi hostem
• competere. Verum 2: non est, id licere
• in bello justo, non injusto; quia judicium
• singulorum non est. Verum non est, 3.
• singulos partes innocentem cuiusvis defen-
• dere posse eo non jubente. Verum 4.
• non est, jus lædendi hostem, si tale
• competat, saltem intra justum bellandi mo-
• dum competere, id est ad debiti quanti-
• tatem, & pœne modum. Vid. supra l.
• 3. c. 3. §. 1. c. 4. §. 1.

Non etiam res captas suas facere, quia
• nihil ipsi debetur] „ Vera ratio est, quia
• capere res hostiles est effectus belli. At
• singuli jus belli non habent.

Nisi forte penam exigat communi homi-
• nant

non jure] „ Verum non est, quemlibet
 „ privatum poenam a nocente exigere pos-
 „ se; hanc fabulam alibi refutavimus. *Vid.*
 „ l. 2. c. 20. §. 3. 4. 6. 8. 9. 40. Idque
 „ verum est, etsi poena exigatur prae-
 „ juris hominum communis: nam tale jus
 „ hominum commune non datur. *L.* 3 c.
 „ 6. §. 1. *pr.* §. d. c. 20.

Quomodo per Evangelii legem restrictum
 sit] „ Lex Evangelii restrictum non datur.

4 Aut generale, aut speciale] „ *Vide* l. 1.

„ §. 3. ff. de procuratoribus.

„ Consul dicebat] „ Adde *Lto.* l. 6. c. 28.

„ l. 24. c. 21. *Briffon. de form.* 4. pag.

„ 344.

Singulis interdum subditorum jus datur]

„ Tunc auctoritate publici hostem ledunt.

Etiam extra sui tutelam] „ Non jure

„ necessitate defensionis quilibet privatus

„ vim vi repellere potest; idque verum es-

„ se, ait Auctor, etiam si princeps inju-

„ stum bellum gerat, cui subditi interesse,

„ ex ejus hypothese, non tenentur. De

„ quo egimus *supra* l. 2. c. 17. §. 20. n.

„ 1. §. c. 26. §. 6.

A D §. I L

2 Quid si stipendia percipiunt] „ Id est mi-
 „ les conductitius.

„ Qui suo sumptu militant] „ Ut olim mi-

„ lites Romani ad miliciam lecti. *Vid.* l.

„ 3. c. 6. §. 23.

„ Sui sumptu partem belli administrant,

„ Uti socii suo sumptu militantes, d. c. 6.

„ §. 23.

„ Ut qui naves instruunt] „ Quo pertinent

„ illi, quos vulgo vocamus *Casperi*.

„ Quibus vice mercedis concedi solet] De

„ quo egimus *L.* 3. c. 6. §. 19. 22. 23.

„ & 24.

„ Illata justitia interna] „ Id est, salvo

„ jure natura. *Vid.* §. 1. n. 4.

„ Et charitate] „ De hac frustra queritur

„ in disciplina juris naturalis.

2 Justitia, *Ecce.*] „ Auctor querit, an illis,

„ qui proprio sumptu militant, praeda in

„ compensationem relinqui possit illata ju-

„ stitia, & ait, 1. id injustum non esse

„ ratione hostis, utpote quem spolare licitum

„ esse, putat, intra quod antequam du-

„ mni dati, vel modum poenae. Sic hacten-

„ us res hostiles fieri eorum, statuit, qui

„ suo sumptu bellum gerunt. *Vid.* b. n. 2.

„ Neque 2. injustum esse ratione sua civi-

„ tatis, si modo contractus aequalitas inest,

„ 1. e. praeda respondet sumptibus: nimia

„ autem si sit inaequalitas, eam corrigendam

„ esse, putat §. 3. Sed & 3. ait, cum vir-

„ tute pugnare, praedam agere si vel ab in-

„ nocentibus sumatur, vel praeda illa ad

„ diminuendas vires hostium non faciat,

„ §. 4.

„ At omnia haec gratis dicuntur. Jure

„ naturae in infinitum capi posse praedam,

„ demonstravimus *supra* c. 6. §. 1. in nos.

„ Hoc jus praedae singulis quoque permitte-

„ re Princeps salva justitia potest: quia de

„ jure suo capiendi pro lubitu disponere,

„ ac is, qui suo sumptu militat, merce-

„ dis loco praedam sine modo assignare pot-

„ est.

„ Aut hostem respicit] „ Id est queritur,

„ an privati permittente superiore ad hos-

„ tem illata justitia capere praedam possint?

„ Aut ipsam civitatem] „ Id est queritur,

„ an civitas, cujus causa bellum geritur,

„ assignate suo sumptu militantibus, juste

„ possit praedam ab hoste capiendam.

„ Eripi posse possessiorem rem omnium;

„ qua bellum alere possunt] „ Immo etiam

„ eorum rerum, quae bellum non alunt.

„ *Vid.* l. 3. c. 6.

„ Securitatis causa] „ Immo pleno jure

„ domini, in nos. ad d. c. 6. §. 1. *pr.*

„ Sed hoc sub onere reddendi] „ Refutavi-

„ mus hoc. d. §. 1.

„ Dominium ad compensationem usque]

„ Immo in infinitum d. c. 6. §. 1. *pr.*

„ Civitati justum bellum gerenti] „ Immo

„ de justitia causae inter duas summas po-

„ testates queri non potest, quia uterque

„ eam sibi asserit, nec judicem inter se ha-

„ bent; adeoque morali ratione cum sus-

„ pensum sit judicium de causae justitia,

„ uterque interim, & durante processu,

„ omnia agit, ac si justum utrumque bel-

„ lum esset: & eventus demum decedit.

„ Sive res sint civitatis hostium] „ Nam res

„ universitatis, seu publicas, capi posse,

„ dictum est, c. 6.

„ Sive singulorum etiam per se innocentium]

„ Immo singulos nunquam esse innocentes,

„ vidimus alibi, quia sequuntur, & tuer-

„ tur, vel saltem tenentur sequi, & tueri

„ causam principis.

„ Quod hostes attinet] „ Ita ut illi de in-

„ justitia queri non possint.

Haftenus

Habemus ut is, quem expressi, modum non excedatur] Id est ut intra modum debiti, & pœnæ capiatur; in reliquis autem securitatem saltem acquirat capiens.

Quod æquo arbitratu] Quis arbitratum cum neutra pars iudicem agnoscit?

AD §. III.

ADVERSUS suam autem civitatem] Com qua contrahit is, qui suo sumtu militat.

Iustitia interna] Id est iure naturæ: nam iustitia externa, quæ ex jure gentium est, latius patere prædam agendi facultatem, statuit.

Id ipsum] Id est ius prædam suam faciendi.

Si contractui æqualitas infuse] Sequitur hoc ex erroneo illo principio: quod in omni contractu notata requiratur æqualitas inter rem, & pretium, inter operas, sumtusque, & prædæ alicui, &c. Vid. L. 2. c. 12. §. 8. At ibidem jura notamus, dominum adeoque & hic principem, pro lubitu de jure suo, etiam inæqualibus conditionibus disponere posse, & prout disponit, ita jus esse. Cessat igitur prædandi potestas in genere, etiam ea, quæ ultra periculi, & operarum, ac sumtuum modum superant, acquiruntur capienti in infinitum.

Reddendum erit civitati quod spererit] Refutavimus hoc d. c. 12. §. 8. & diximus, prout dominus de re sua disponit, et si inæqualiter, ita jus esse.

Perinde, ac si quis nimium vili pretio iactum, &c. emisset] Hoc refutavimus L. 2. c. 17. §. 5. Idque jure civili adeo verum est, ut nec ob enormissimam læsionem rescindi tale negotium possit: quia incertitudo multum detrahit vero pretio; adeoque læsio vera hic concipi non potest, d. §. 5.

AD §. IV.

IUSTITIA stricte dicta] Id est ius naturæ sociale, quod Auctor opponit iuri naturæ laxiori; quam differentiam ex mente Grotii explicavi in *Dissert. proam.* L. & II.

Ut peccetur adversus id officium, quod in aliis diligendis consistit] Auctor igitur putat, eum, qui licentiam prædandi ex contractu civitatis suæ ob sumus factos, consequitur, juxta iusticiam stricte dictam, id est iure naturæ, capere prædam in bello iusto intra modum debiti, & pœnæ, eamque sibi acquirere posse: sed lege Evangelii præterea requiri, ut eam capiat ex bonis universitatis, aut regis, aut singulorum, qui fontes sunt; porro ut capere illa tendat ad finiendum bellum, aut minuendas vires hostium: indeque concludit, lege Evangelii nec id licere, quod iusticia interna permittit. At scipios jam dictum est, virtutis regulas ad jus naturæ, quod homines inter se obligat, non pertinere. Sed & verum non est, virtuti repugnare prædam ex hoste agere, si id sit ad reparationem iuris, vel in pœnam. Porro negamus, alii quem subditorum innocentem esse in bello, quia omnes causam Principis sequuntur, eamque tuerentur, ac bonis suis, & operis tueri tenentur.

Præsertim quale lex Christiana præscribit]

De qua late actum est L. 1. c. 2. §. 8.

N. 10. L. 2. c. 1. §. 10. N. 1.

Non hostium universitati] Quæ sola nocens Auctori videtur.

Aut regi] Qui injuriam fecit.

Aut his, qui per se fontes sunt] Adeoque qui ex proprio facto rei sunt.

Sed innocentibus] Immo neminem subditorum innocentem esse, modo diximus.

In quas etiam eos, qui privatim nobis debent, conjicere, immisericordia foret] Nam inter privatos quoque certus exequendi modus legibus civilibus præscriptus est.

Neque ad finem bello imponendum] At semper ad finem bello imponendum pertinet, si hosti aliquid aufertur: ratio enim hujus periculi, quod ei etiam in futurum metuendum est, ad reparandam injuriam moveri potest.

Neque ad hostium publicas vires accendat] Esti vires hostium non minuantur, possunt tamen movere hostem ut potius faciat, vel saltem inservire reparationi damni ab hoste nobis dati.

Quæstus ex sola temporum infelicitate] Quæstus ex re hostili non ex sola temporum infelicitate oritur, sed ex iniuriis hostia

hostis, quam subditi ejus operis, & opibus defendunt.

A D §. V.

Putat si quis in hostes incidere] „ Hoc non fit jure belli, sed jure necessitatis defensionis, quæ cuique privato, contra quemcunque aggressorem, etiam extra bellum, competit. *Conf. sup. §. 1. in fin. Et l. 2. c. 17. §. 20. n. 1. Et c. 26. §. 6.*

Impetret jus ex rebus hostium damna satisfaciendi] „ Tunc jure belli agit, nomine, & jussu superioris.

Quod jus defensionis est ex iis, quæ de pignorationibus supra a nobis sunt tradita] „ Immo jus capiendi res hostiles ex consensu superioris plane differt a pignoratione, seu jure repressurarum. Nam privatus priori casu acquirit dominium in rem, & personam hostis bellu capti; hoc casu tantum securitatem acquirit in res, & personas pacatæ civitatis. *Vid. l. 3. c. 2. §. 7.*

A D §. VI.

AUCTOR hic in genere notat, militem, qui privatim damnum (etiam in bello iusto) absque jussu, & absque necessitate dat, inde teneri suæ civitati; Immo si iusta causa ab sit, etiam hosti. Equidem prius omnino verum est; at posterius negamus: quæ enim hostis non potest, qui toti civitati injuriam intulit. Ex judicio igitur nostræ civitatis semper iusta nobis causa est; adeoque milites nostri intuitu hostis semper jure agunt, neque hæcenus judicium aliquod hosti competit, quam questionem occasione Annibalis motam examinavimus *L. 2. c. 21. §. 4. n. 2.*

Si quis miles] „ Qui pretio conductus est.

Aut alius] „ Qui suis sumptibus militat. *Etiā in bello iusto*] „ De iusticia belli inter duas summas potestates queri non posse, diximus, quia uterque eam sibi vindicat; at cujusque iudicium valet in sua civitate.

Edificia hostium incenderit, &c.] „ Id est hostem privata auctoritate læserit.

Nec iussu] „ Id est absque superioris, cui injuria facta est, consensu.

Adde, cum neque necessitas subesset] „ Id est ubi hostis vires non minuantur, nec nostræ augmentur. *L. 3. c. 12. §. 1. & §. 5. Neque iusta causa*] „ Hæc semper subest ex judicio cujusque civitatis.

Theologis] „ Jusse consulti contrarium tenent, & merito, quia omnia in hostem licent etiam naturæ jure.

Merito autem additi, quod ab eis omiffum est] „ Immo recte omiserunt; quia iusta causa semper subest ex judicio ejus civitatis, quæ capit, nec alius iudex est.

Nam ea si adfit, tenebitur forte sua civitati] „ Sine cujus jussu rem hostilem vastavit.

Non item hosti, cui nullam fecit injuriam] „ Sed qui dum non vult reparare damnum injuria datum, quævis hostilia pati debet, nec ideo queri potest.

Non dissimile est] „ Duplex ibi questio erat: 1. An Saguntum, quæ civitas erat sociæ Romanorum, jure violari poterit? 2. An Annibal privata auctoritate obdere eam potuerit? Prior questio sola cum Carthaginensibus ventilari potuit, & ad eam quæque tantum respondebant Carthaginenses. At merito ad alteram regerebant, ad Romanos eam non pertinere, utpote cum ex judicio Carthaginensium Saguntinis jure bellum inferri poterit; an veru jussu publico, vel privata auctoritate id fecerit Annibal, hanc questionem, atque animadversionem in civem eorum esse. *Conf. l. 2. c. 21. §. 4. n. 2.*

CAPUT XIX.

De fide inter hostes.

- I. Fidem deberi hostibus quibusvis.
 II. Refellitur sententia, quæ prædonibus, & tyranni fidem servandam negat.
 III. Solvitur argumentum sumtum ex eo, quod tales panam merentur, & ostenditur, hoc non considerari, ubi tanquam cum tali actum est.
 IV. Non obflare quod promissio metu extorta sit, si ei, qui promisit, metus illatus non sit.
 V. Aut si juramentum accesserit, quantum id adversus prædonem impune, quod homines attinet, violatur.
 VI. Eadem aperta ad subditos bellanter.
 VII. Specialis difficultas circa promissa subditis facta, ob supereminens dominium tractatur.
 VIII. Et ostenditur, talia promissa sumari civitatis iurejurando.
 IX. Aut si tertius se interponat, cui fiat promissio.
 X. Mutatio status publici quomodo fiat.
 XI. Metus exceptionem ad bellum solenne iurum gentium non pertinere.
 XII. Quod intelligendum de metu tali, quem jus gentium agnoscat.
 XIII. Servandam fidem, & perfidiam.
 XIV. Non si conditio deficiat: quod locum habet si alter parti prætorum non stet.
 XV. Nec si iusta compensatio opponatur.
 XVI. Quorvis ex alio contractu.
 XVII. Aut damno dato.
 XVIII. Immo & ex pena.
 XIX. Quomodo hæc in bello locum habeant.

* I. I. Quid, quantumque in bello liceat, diximus¹ partim nude spectari, partim ex promisso antecedente. * Parte priorē abfoluta, reſtat poſterior, + quæ eſt² de fide hoſtium inter ſe. Egregium eſt conſulis Romani³ Silli Italici dictum :

¹ Lib. XIV, verſ. 169, & ſeq.

Optimus ille
 Militia, cui poſtremum, primumque tenevi
 + Inter bella fidem.

Xenophon⁴ + oratione de Ageſilao, ὅτε μέγχι καὶ καλὸν κτῆμα τοῖς τι ἀλλὰς ἀπὸ παρὶ

² Cap. 7.
³ S. 5. Ed. Oxon.

GROTIJ.

¹ Inter bella fidem] Archelaus¹ philoſophus apud Appianum civilium IV. ἐπὶ τοῖς ἐπὶ τοῖς ἐπὶ τοῖς, καὶ διὰ τοῦ ἐπὶ τοῖς, αὐτὸς παρὰ τοῖς παλαιῶν ἡγετῶν² fidei iuraſti, diſtiſta dextera, quæ ſtiam inter hoſtes valent. (Pag. 628. Ed. H. Steph.) Laudat huius virtutis

nomine Africanum minorem Diodorus Siculus in excerptis Peircſianis. (Pag. 342.)

GAONOVII.

¹ Partim nude ſpectari] 3, 1. 1.
² De fide] De pactis intercurrentibus durante bello ſervandis.

Tom. IV.

P p

GRO-

και η ἀρχὴ δι' ἐρατεινῶν, τὸ τοῖς τε καὶ πολεμικοῖς τε καὶ ἔντα ἑνωθῶν *sancta, tamque preclara res est in omnibus quidem, sed precipue in ducibus, religionis, & fidei observantes esse, atque haberi.* Aristides ^a Leuctrica quarta: ἡ ἀρχὴ καὶ ἐρατεινῶν μάχης οἱ τὰ δίκαια πάλιν θελήσαντι κίνησται *in pace, alinque publicis conventionibus servandis maxime spectantur qui iustitia student: ut enim recte dixit Cicero de finibus* ^b quinto: *nemo est, qui non hanc affectionem animi probet, atque laudet, qua non modo utilitas nulla queritur, sed et contra utilitatem etiam conservator fides.*

^c Declam. 267. ^d Decl. 343. ^e Lib. II. c. 29. ^f Epist. CCV. ad Bonif. ^g Lib. V. c. 27. ^h Nic. IV. 13. ⁱ Cap. 7. pag. 612. ^k Lib. IX. c. 6. n. 2. cxt.

2. Publica fides, ut apud patrem est ^a Quincilianum, inter armatos hostes ^b inducias facit, ^c deditarum civitatum jura conservat. Apud eundem ^d alibi: *fides supremum et rerum humanarum vinculum est: sacra laus fidei inter hostes.* Sic & ^e Ambrosius: *liquet igitur, etiam in bello fidem, & iustitiam servari oportere.* Et ^f Augustinus: *fides quando promittitur, etiam hosti servanda est, contra quem geritur: nimirum, et hostes qui sunt, homines esse non desinunt.* ^g At homines omnes, qui ad rationis usum pervenerunt, ^h capaces sunt juris ex promisso. Camillus apud Livium

ⁱ ait, ^j sibi cum Faliscis eam esse societatem, ^k quam ingeneravit natura. 3. ^l Ex hac autem societate rationis, & sermonis, nascitur ea, de qua agimus, obligatio ex promisso. Neque vero putandum est, quia hosti ^m ⁿ falsum eloqui aut licere, aut crimine vacare, ex multorum sententia ^o supra diximus, ^p pari ratione hoc & ad fidem datam referri posse. Nam ^q verum eloquendi obligatio est ^r ex causa, quæ bello fuit anterior, ^s & bello tolli forte aliquatenus potest: ^t at promissio per se jus novum confert. Vidit hoc discrimen Aristoteles ^u quum de veriloquio agens ait: ^v *πρὸς τὰ ἐν ταῖς ἐμεταξύς ἀλλήλων ἀλλοιῶν, ὅτε ἔτα ἐς ἀδικίας καὶ δικαιοσύνης συντίειν, ἀδικος γὰρ ἂν ἴεν ταύτ' ἀμετῆς* ^w *non de eo loquimur, qui in conventionibus verax est, & in iis, quæ ad iustitiam, & iniustitiam pertinent: et sunt enim hæc alterius virtutis.*

4. Pausanias ^x Arcadicis de Philippo Macedone: ἐρατεινὸν ἀγαθὸν καὶ αὐτῶν τις θρησκὴ ἐξῆλ' καθίστην αὐτὸν, ὅς γε καὶ ἔρκως θύων κατατάσσεται αὐτῷ, καὶ ἐπὶ ταῖς ἐνταῖς ἐνταῖς ἐνταῖς, πρὶν τε ἔλθῃ καὶ μάχῃ ἀνδρώπων *bonum enim Imperatorem, nemo recte vocaverit, ut qui pro more habuerit iusjurandum contemnere, fidem quavis occasione violare, ita ut nulli homini fides vilior fuerit.* Valerius Maximus ^y de Annibale: *bellum adversum populum Romanum, & Italiam professus* ^z *adver-*

G R O T I I.

^b Augustinus] Qui idem argumentum late trahit epistola CCXXV. (126. secundum novam divisionem,)

G R O N O V I I.

^j Affectionem animi] Propositum ejus, qui se gessit bonum virum haberi.

^k Capaces sunt juris ex promissa] Possunt obligare alter alterum stipulando.

^j Sibi cum Faliscis] Quamvis hostibus cum maxime.

^m Falsum eloqui] Dicere, vel facere, quo hostis decipiatur, & falsam opinionem de consiliis nostris imbibat.

ⁿ Supra diximus] §. 1. 11.

^o Ex causa, quæ bello] Ex illa judicandi libertate, de qua §. 1. 11. nata cum ipso sermonis inter homines commercio.

^p Non de eo, qui in conventionibus] De veritate, cui contraria vanitas, aut mendaciam; non cui perfidia, & perjurium.

10 adversus ipsam fidem acrius gessit, mendacii, & fallacia quasi præclaris artibus gaudens. quo evenit ut aliqui insignem nominis sui memoriam relicturum, in dubio majorne vir, an pejor haberi deberet, poveret. Apud Homerum * semet accusant adaacti conscientia Trojani :

a Iliad II.
vers. 351,
352.

Νῦν δ' ἑμαυτοὺς πικρὰ

ἑαυτοῖσι μαχόμεθα, τῷ δ' ὅ τ' ἡμῶν ἔστι (aa).

— — — — — Rumpentes federa sacra,
Juratamque fidem pugnamus, non quibus est fas.

II. 1. Et supra ^b jam diximus, non recipienda illa Ciceronis ^c + *multa nobis societas cum tyrannis, sed potius summa distractio est.* Item : *pirata non est* ¹¹ *ex perduellium numero desinitus* : + *cum hoc nec fides esse debet,* + *nec* ¹² *jurandum commune.* De tyranno etiam ^d Seneca : *quicquid erat, quo mihi cohereret, intercisit juris humani societas abscidit.* Ex quo fonte error Michaelis Ephesii profluxit, qui ad quintum Nicomachiorum ^e dixit, in tyranni uxorem ^f + *adulterium non committi* : quod ipsum pari errore quidam ^g Judæorum magistri de alienigenis dixerunt, quorum conjugia pro nullis habent.

b Lib. II.
cap. XIII.
§. 15. n. 2.
c De Offic.
III. 29.
d Lib. VII.
de benef.
e. 19.
f Cap. 10.

2. Atqui belli piratici magnam partem Cn. ^h Pompejus pactioibus confecit, vitam illis pollicitus, & sedes, in quibus sine rapto viverent. Et tyranni interdum ⁱ libertatem reddiderunt, impunitatem pacti. Cæsar belli civilis ^j tertio, a Romanis ducibus cum prædonibus, & fugitivis, qui in Pyrenæis erant montibus, actum de compositione scribit. quis dixerit, si quid convenisset, + *nullam inde existuram fuisse obligationem* ? + *non habent quidem isti specialem istam communionem, quam inter hostes in bello solenni, & pleno, introduxit jus gentium* : + *at*
quia

f Cap. 19.

G R O T I U S.

c *Adulterium non committi*] Seneca in excerptis IV, 7. *Non putavi adulterium, uxorem tyranni possidere : sicut nec homicidium, tyrannum occidere.* Julius Clarus in §. homicidium num. 36. *feminas bannitam impune adulterio corrumpi censuit.*

d *Judæorum magistri*] Rabbi Levi Ben Gerson, & Rabbi Salomo ad Levit. XX, 10.

e *Pompejus pactioibus confecit*] Sic improbat Didli perfidia in Celtiberos ex rapto viventem. (Vide APPIAN. De Bell. Hispan. pag. 312. &, quod spectat Pompejum, P. I. V. TARCH. in ejus Vita, pag. 632, 633. J. B.)

G R O N O V I U S.

10 *Adversus ipsam fidem*] Adeo nihil pactorum sibi servandum putavit, ut ipsi fidei bellum indixisse videretur.

11 *Ex perduellium numero*] Non pro iusto

hoste habetur.

12 *Jurandum commune*] Nec si quid est promissum, vel juratum sit, id servandum est.

13 *Libertatem reddiderunt*] Ut Iteas Caryneus tyrannus, qui dominatu deposito, & accepta fide publica, patriam fœderi Achæico adjunxit. Polyb. 2. Et hinc materia declamationis Fabio avo decl. 267. *Filius ad arcem depositor tyrannidit.*

(aa) Est apud Homerum :

— — — — — ἡδυστοὶ ἦσαν
Ἐπὶ τοῖσι καὶ τὸν πόλεμον ἔχοντες ἦσαν.

1. e. ut bene vertunt ultimi Intt. *Quare nobis utile nobis autem essetum iri, nisi fecerimus ita, scilicet, nisi reddamus Helenam.* Sic Auctor noster, ex memorie vitio, sensum, & seriem orationis immutavit : quemadmodum etiam in orâ libri scriptum erat, Iliad. X. pro Iliad. H. J. B.

quia homines sunt, communionem habent juris naturalis, ut recte differit Porphyrius *, libro de non esu animalium tertio, + ex quo nascitur ut pacta servanda sint. Sic Diodorus * fugitivorum duci Apollonio a Lucullo fidem servatam memorat. Et Dio * scribit, ab Augusto Crocotæ (bb) latroni persolutum pretium capiti ejus impositum, cum se ipse fisteret, ne fides violaretur.

* Pag.
322. Ed.

Lugd.
1620.

b Lib.
XXXVI.
fragm.

a. 1.

c Lib.
LVI. pag.
686. Ed.
H. Steph.

d Off. III.
f. id. supr.
c. V. §. 1.
27.

III. 1. + Videamus tamen, ecquid a Cicerone non allatum proferri speciosius possit. Primum hoc est, quod + qui atrociter malefici sunt, 14 + neque pars sunt ullius civitatis, hi a quovis homine puniri possunt si jus naturæ respicimus, ut 15 + alibi a nobis explicatum est. At qui puniri possunt ut vitam amittant, + his & res, & jura sua possunt auferri: sicut recte dixit idem * Cicerone: non est contra naturam, spoliare eum, si possis, quem honestum est necare. + Inter jura autem est 16 hoc jus ex promisso quæsitum: potest igitur & hoc in pœnam ei auferri. + Respondeo, processurum hoc, si 17 non tanquam cum malefico actum esset; at f si quando 18 cum tali, qua talis est, actum est, 19 + simul de remittenda, quod hanc rem attinet, pœna actum censeri debet. quia semper, ut alibi diximus, + ea sumenda est interpretatio, quæ 20 caver, ne actus in vanum recidat.

* Lib.
XXXIV.
c. 31.

f Lib. I.
in fin. c.
144.

g Lib. II.
c. XI. §. 7.
n. 2. cap.
XIII. §. 14.
c. XVII.
§. 17.

2. + Non male apud Livium * Nabis, cum tyrannidem ipsi objiceret Quintius Flaminius: de nomine hoc respondere possum, me, qualiscunque sum, eundem esse qui fui, cum tu ipse mecum, T. Quinti, societatem pepigisti. Ex mox: jam feceram hæc, qualiacunque sunt, cum societatem mecum pepigisti. Addit, si quid ego mitassent, mihi mee inconstantie, cum vos mutetis, vobis vestra ratio reddenda est. + Locus est non dissimilis in oratione Periclis, ad cives suos apud f Thucydidem: τὰς πόλεις αἰνεῖν καὶ ἀδικεῖν, ἡ δὲ αἰσχροῦς ἐχθρὸς ἐκμεταλλεύει· civitates socias liberas esse patiemur, si tales fuerint quo tempore factum est sedem.

IV. Deinde objici potest, quod g alibi diximus, + eum, qui metu causam dedit promisso, teneri a1 liberare promissorem, + quia damnum dedit per injustitiam, id est, + per actum pugnantem & cum natu-

ra

G E O T I E.

f Si quando cum tali, qua talis est, actum est] Terentius in Adelphis:

Leno sum, fateor: perniciem communis adolescentium:

Perjurum, pestis: tamen tibi a me nulla est orta injuria. (II. 1. 34.)

Vide hæc de re scriptorem de compositione pacis inter principes, Et ordine Imperii.

G R O N O V I I.

14 Neque pars sunt] Vagi sedulum inopes, nec civili societate conjuncti, in quovis grassantur.

15 Alibi] 2, 20. 8.

16 Hoc jus ex promisso] Quod ei ex pacto debetur.

17 Non tanquam cum malefico] Si cum eo egit, quem putavit esse bonum virum, & non scivit latronem, piratam, maleficum esse.

18 Cum tali, qua talis] Cum eo, quem notum est, qualis sit.

19 Simul de remittenda] Contractus tacite inclusum, quæ prius fecit improbe, fraudi esse illi non debere.

20 Caver ne actus] Efficit, ut contrahentes non videantur nihil egisse.

a1 Liberare] Solvere obligationem.

(bb) Ita veteres Edd. sed legendum Coracæta, ut est apud Auctorem, unde hoc petitur. J. B.

G R O N O -

ra libertatis humanæ, + & cum natura actus, qui liber esse debuit. Hoc vero sicut fatemur interdum locum habere, + ita non ad omnia promissa prædonibus facta pertinet. nam ut cui promissum quid est, ad liberandum promissorem teneatur, ²² + opus est, ipse metu injusto causam promissio dederit. (cc) + Si quis ergo, ut amicum vinculis eximeret, promiserit pretium, tenebitur: + huic enim metus illatus non est, qui ad contrahendum sponte venit.

V. Adde quod + qui injusto metu coactus promisit, teneri poterit, accedente jurisjurandi religione. nam inde, ut alibi diximus, + homo non homini tantum, sed & Deo obstringitur, + adversus quem metus exceptio non est. Verum tamen est, + ex tali vinculo solo promittentis heredem non teneri, + quia ²³ in heredem transeunt quæ in humano sunt commercio + ex primæva dominii lege; + at in his non est jus illud Deo quæsitum qua tale. Iterum illud quoque ex ^b superioribus repetendum est, si quis fidem juratam, aut injuratam prædoni datam violat, + eum eo nomine poenam apud alias gentes non debitorum: + quia odio prædonum placuit gentibus, quæ adversus eos etiam vitiose committuntur, ²⁴ dissimulare.

+ VI. Quid dicemus de subditorum bellis adversus reges, aliasque summas potestates? his, + etiam si causam ²⁵ per se non injustam habeant, ²⁶ jus tamen per vim agendi deesse, ostendimus c. alibi. Potest interdum + tanta esse + aut causæ injustitia, + aut resistendi improbitas, + ut puniri graviter possit. Tamen si quasi cum defensoribus, aut rebellibus actum sit, ²⁷ + poena promisso opponi non potest, secundum ea, quæ modo ^d diximus. Nam + & servis fidem servandam, veterum pietas existimavit, credito + Lacedæmonios iram divinam expertas, quod Tænarenses servos contra pacta occidissent. Et Diodorus ^f Siculus notat, fidem servis datam in fano Palicorum nunquam a quoquam domino fuisse

a I. II.
c. XIII. §.
14. n. quæ
ad §. 20. c.
XIV. §. 3.

b Lib. III.
c. IV. §.
21. c. IX.
§. 16.

c Lib. I.
c. IV. §.
41.
d §. 3. a.
1.
e Ælian.
Var. Hist.
VI. 7.
f Lib. XI.
c. 33.

G R O N O V I I.

²² Opus est, ipse metu injusto] Non videtur sufficere responso: nam certe prædones, & fugitivi, metu injusto causam contractui dederunt: nisi enim metuerentur, nulla cum iis fieret pax. Malim dicere, id verum esse in eo promissore, qui fuit in potestate illius, cui promittebat, quippe huic nihil fuit indignum. itaque nec iustus ejus consensus. At qui liber, & sui juris cum prædone contrahit, ejus plenus est consensus, utcumque provisio metu induci: nec hic est metus proprie dictus, qui cadit in constantem virum, cum prædens obverbiatur periculum cruciatus, aut mortis, quo amittitur constantia, & omne consilium abjicitur, sed quidam provisus adversus futurum malum, quod ita expectatur, ut sepe non accidat.

²³ In heredes transeunt quæ in humano] Debita ex contractu legitimo: hi enim bonis adherent, & quocumque bona veniant, hæc

commodum, aut incommodum fecerunt. At ubi quis injusto metu coactus interpolito jurejurando promittit, nullus est contractus legitimus, sed tantum vinculum personale, quod cum persona extinguitur, nisi novum jus accedat: hoc est, mortis forte, qui promissit, ultima voluntate mandet heredi, ut illud solvat.

²⁴ Dissimulare] Impunita transmittere.

²⁵ Per se non injuriam] Puta injusta tyrannide pressi.

²⁶ Jus tamen] Adstringit enim eos civilis ordo ad obedientiam, & patientiam.

²⁷ Poena promissa] Non liberatur princeps fide illis data, dicendo eos poenam sibi debere: itaque cum illa promissum suum compensari, nec se id servare teneri, & sufficere, hanc poenam remittat.

(cc) At vide quæ diximus ad PUFENDORFIUM, De Jur. N. & Gent. Lib. III. cap. 6. §. 11. Not. 11. J. H.

fuisse violatam. ²⁸ * Metus autem illati exceptio & hic poterit elidi interposito jurejurando, sicut & M. Pomponius tribunus plebis jurejurando obstrictus servavit, quod L. Manlio metu coactus promiserat.

VII. Sed * hic * supra priores specialem difficultatem facit ²⁹ jus legis constituendæ, * & jus supereminens domini ³⁰ in res subditorum, * quod civitati competit, * & ejus nomine a summam potestatem habente exercetur. * Id enim jus si ad omnes spectat res subditorum, * quidni etiam ad ³¹ jus ex promisso bellico natum? quod si conceditur, * videntur inanes fore omnes tales pactiones, * ac proinde belli nisi per victoriam finiendi spes nulla. Sed notandum contra est, * jus illud supereminens ³² non promiscue competere, * sed quatenus communiter expedit * in regimine non dominico, * sed civili, etiam regio. * Plerumque autem communiter expedit, pacta talia servari; quo ea pertinent, quæ de præsentis statu tuendo * alibi dicta a nobis sunt. Adde quod * ubi jus domini usum res exigit, ³³ compensatio tamen facienda est, ut infra ^a laus explicabitur.

^a L. II.
^a 4. §. 8.
ⁿ 3.
^b §. 14.
^c 15.

^c Plat.
Lycurg.
p. 57.
^d Idem
Vit. Solon.
p. 92.

^e Lib. V.
^c 3. n. 3.
end.

* VIII. 1. Præterea possunt pacta * sanciri jurejurando, nec tantum a rege, * aut senatu, * sed ab ipsa civitate; quomodo in leges suas Lacedæmonios, * jurare fecit * Lycurgus, Athenienses * Solon, & ³⁴ ne personarum mutatione jus jurisjurandi intercideret, repeti quotannis jusjurandum. (dd) * Id enim si fiat, omnino * ne publice quidem utilitatis causa recedendum a promisso erit: * nam & de suo cedere civitas potuit, * & verba possunt ita esse aperta, ut nullam exceptionem admittant. Valerius * Maximus Athenas ita alloquitur: *lege legem, qua te jurejurando obstrictum tenet.* Romani hoc genus ^b leges sacratas appellabant, ³⁵ * per quas ipse populus Romanus, ut ³⁶ Cicero pro Balbo explicat, religione obligabatur.

2. Est

G R O T I U S.

^a M. Pomponius tribunus plebis] Juravit tribuni, ne sese, & causam occasionis remissa concioni reddidit. Nalli alii licuit impune tribunal in ordinem redigere. Seneca de beneficiis III, c. 37.
^b Leges sacratas opprobabant] Vide Alenianum de legibus.

G R O N O V I U S.

²⁸ Metus autem illati] Quod dicere potest imperans, se a subiectis rebellibus injusto metu coactum ea promississe, eoque civili jure posse rescindere contractum initum, id ei prodesse nequit, quia plerumque intervenit jusjurandum.
²⁹ Jus legis constituendæ] Quod summa potestas legem potest ferre, & abrogare.
³⁰ In res subditorum] Ut possit eas dominis auferre, aut consumere in utilitatem publicam. 2. 14. 7.
³¹ Jus ex promisso] Quod acquisiverant subiecti ab imperante armis rebellibus expressum.

³² Non promiscue] Ut pro libidine sua possit princeps, vel civitas abuti privatorum bonis.

³³ Compensatio tamen] Quoties princeps, vel civitas, bona privatorum arripit publici commodi causa, debet pro illis satisfacere ei, qui sua perdit.

³⁴ Ne personarum] Ne posteri exciperent, jusjurandum illud fuisse personale, atque ideo obligasse tantum jurantes.

³⁵ Per quam ipse populus] Non hoc dicit Cicero, sed sacrosanctum nihil esse, nisi quod populus, plebsve sanxisset. Itaque oportebat quidem intervenire populum, ut lex sacrata ferretur: non tamen ubi populus intervenerat, ea lex statim sacrata erat: nisi fuisset adjecta sanctio, qui eam non servasset, ejus caput sacrum, hoc est, Diis devotum esset: eoque is homo a quovis posset occidi. (At vide quæ diximus in Notis Gallicis ad hunc locum. J. E.)

³⁶ Cicero pro Balbo] C. 15.

(dd) Vide quæ diximus ad PUFENDORFIUM, De Jure Nat. & Gent. Lib. IV. Cap. 2. §. 17. Not. 2. J. B.

G R O -

2. Est ad hanc rem pertinens disputatio per se obscurior apud ³⁰ Livium libro tertio, ubi ex sententia multorum juris interpretum ait, + tribunos esse sacrosanctos, + non etiam ædiles, judices, decemviros, + quorum tamen si cui noceretur, id non jure fieret. + Causa discriminis est, + quod ædiles, atque alii ³¹ lege sola defendebantur: + quod autem postremum populus jussisset, id ratum erat; + manente tamen lege nemini contra agere jus erat. + at tribunos religio publica populi Romani tuebatur. + nam jusjurandum intercefferat, + quod ab his ipsis, qui juraverant, salva religione tolli non poterat. Dionysius Halicarnassensis * libro sexto: * Cap. 89. *Βυτὸν ἱεροσύνην συνιστάτων συνίσταται τοῖς θεοῖς ἡ δὲ δέουσα ἀπειλεῖ τὸν ἀρχόν, ἵνα μὴ τι ἐν ἱερῷ βέλτερόν τις αὐτῷ ἐν ἀφαιρέσει ἴδῃαι ταῦτα πᾶσι.* ³⁹ Brutum concione advocata auctor Quiritibus fuit, ut magistratum hunc non lege tantum, sed & jurejurando inviolabilem redderent; quod omnibus placuit. + Hinc lex illa sacra appellatur. Ideoque improbatum fuit bonis * factum Tiberii Gracchi, cum Octavio tribunatum abrogavit dicens, tribuniciam potestatem a populo habere sanctimoniam, + non adversus populum. + Ergo, ut diximus, jurejurando & civitas, & rex obstringi poterunt, etiam in causa subditorum.

IX. ⁴⁰ Sed & tertio, + qui metum non intulit, promissio valide fiet: + nec scrutabimur, quid, aut quatenus ejus interfit, quæ juris Romani sunt subtilitates: + naturæ enim omnium hominum interest ut hominibus aliis consulatur. Sic Philippo, ^k pace cum Romanis inita, ^b jus sæviendi in Macedonas, qui in bello ab eo defecerant, ademptum legimus.

^b Liv. lib. XXXIX. c. 23. ^c L. L. c. III. §. 17.

X. Sed & quemadmodum probavimus * alibi, + status mixtos interduum existeret, + sicut de statu puro in purum, + ita & ⁴¹ in mixtum transiri pactis potest: ita ut ⁴² subditi qui fuerant, incipiant summum habere imperium, + aut certe partem ejus, + etiam cum libertate partis ejus vi tuendæ.

+ XL. 1. + Bellum vero solenne, + id est, publicum utrinque, & indictum, + sicut alia habet peculiarioria + in jure externo posita, + ita & hoc, + ut quæ in eo bello, aut ejus finiendi causa promittuntur, adeo sint valida, ut ⁴³ ex causa metus injuste illati, invito eo, cui promissa sunt,

G R O T I I.

ⁱ *Fatum Tiberii Gracchi*] Vide id late narratum Plut. in ejus vita. (pag. 831, & seq.) ^k *Pace cum Romanis inita, jus sæviendi in Macedonas, qui in bello ab eo defecerant, ademptum legimus*] Est simile exemplum apud *Paulum* lib. VI.

G R O N O V I I.

³⁷ *Apud Livium libro tertio*] C. 55. (& L. 9. c. 9. Sim. Coc.)

³⁸ *Leges sola*] Non etiam jurejurando, ut vult. Non tamen hæc discriminis esse causa videtur, sed quod neminem voluerunt sacrosan-

ctum haberi, de quo id nominatim tantum non esset, ut factum fuerat in tribunis. Liv. 2. 33.

³⁹ *Brutum*] Non ille regum expulso, sed L. Junius, unus e primis tribunis plebis.

⁴⁰ *Sed & tertio*] Qui tanquam pacificator, aut quomodocumque medius inter regem, & subditos intervenit.

⁴¹ *In mixtum*] Ex pura monarchia in temperatam aristocratiam.

⁴² *Subditi qui fuerant, incipiant*] Ut *Hilovii* excusso *Austriacorum*, *Belga* liberi *Hispænum* jugo.

⁴³ *Ex causa metus injuste*] Eo pretextu, quali vitium intervenit contractui, aut metu injecto expressa sint, non possit ab his discedi, nisi remittente ipso redire, cui promissa sunt.

G R O -

funo, in irritum deduci non possint: quia + sicut alia multa quantumvis vitio non carentia ex jure gentium pro justis habentur, ¹ + ita & metus, qui tali bello utrinque infertur. + Quod ni id placuisset, bellis talibus, quæ valde sunt frequentia, nec modus, nec finis potuisset imponi: + quod tamen fieri interest humani generis. + Et hoc potest intelligi jus illud esse bellicum, quod cum hoste servandum, ait ^a Cicero, cui & alibi ^b dictum, hostem in bello jura retinere, scilicet, + non tantum naturalia, sed & quædam ex gentium consensu orta.

^a De off.
III. 29.
^b Ferr.
IV. 55.

2. Neque tamen hinc sequitur, + eum, qui tale quid bello injusto extorsit, salva pietate, salvis viri boni officiis, posse retinere quod accepit, + aut etiam cogere alterum, ut stet pactis sive juratis, sive injuratis. ⁴⁴ + Intus enim, & ipsa rei natura id injustum manet: + neque interna hæc injustitia actus tolli potest, nisi ex novo, & vere libero consensu.

XII. Cæterum, quod metum, dixi, haberi pro justo, qui bello solenni infertur, ^m de eo metu intelligi debet, ⁴⁵ quem jus gentium non improbat. + Nam si stupri inferendi metu extortum sit quippiam, aut alio terrore contra datam fidem, verius erit, rem constitutam intra jus naturale: + quia jus gentium ad talem metum suam vim non porrigit.

+ XIII. 1. Servandam autem fidem etiam perfidis, & nos + in generali tractatione supra ^a diximus, & idem docet ^d Ambrosius: quod haud dubie + porrigendum ad hostes quoque perfidos: quales Pœni, ⁴ Off. I, + quibus Romani fidem sancte servaverunt. *Se tunc Senatui, non eos, quibus hoc prestabatur, aspexit*, ait in hoc argumento ^e Valerius Maximus. Et ^f Sallustius: *belli Punici omnibus, cum sæpe Carthaginenses & in pace, & per inducias multa nefanda facinora fecissent, nunquam ipsi per occasionem talia fecere.*

^e Lib. II.
c. XIII. §.
16.
^f Off. I.
29.
^g Lib. VI.
c. 6. n. 3.
^h Bell.
Casil. cap.
50. Ed.
Woff.

2. Appianus ^z de Lusitanis foedifragis, quos ⁴⁶ Sergius Galba novapactione deceptos trucidaverat: *αὐτοῖς μὲν ἀπὸ ἀνείκεως περὶ τοῦ ποταμοῦ, ἐν αὐτοῖς δὲ τῶν Ρωμαίων μισθωμάτων βασιλεὺς* perfidia perfidiam ultus contra Romanam dignitatem barbaros imitabatur. Eoque nomine idem Galba postea a Libone tribuno plebis accusatus est: quam rem narraus ^b Valerius Maximus, *miser cordia*, inquit, *illam questionem, non equitas rexit.* (ee) (male editur *textit*) quoniam qua innocentia tribui non poterat absolutio, respectui puerorum data est.

^g Bell.
Hisp. pag.
288. Ed.
H. Steph.
^h Lib.
VIII. c. 1.
a. 2.

G R O T I I.

¹ Ita Et metus, qui tali bello utrinque infertur] Vide dictum scriptorem de compositione pacis.

^m De eo metu intelligi debet, quem jus gentium non improbat] Sic nihil prodest extorquenti promissio, quam legato capto is extorset. Mariam XXX. (Cap. 12. & 19. Sed exemplum non quadrat. Vide Notas nostras Gallim. J. B.)

G R O N O V I I.

⁴⁴ Intus enim, & ipsa rei natura] Fictio

tantum juris hoc justum est, ut aliquis sine perniciæ discordia reperiretur; non per naturam rerum, aut legem morum, aut apud Deum.

⁴⁵ Quem jus gentium] Qui infertur actionibus, quæ in bello consensu gentium licite putantur.

⁴⁶ Sergius Galba] Leg. Servius Sulpicius Galba.

(ee) Nescio quâ Editione usus fuerit Auctor. Certè ejus xvo jam legebatur heic rexit. Saltem ita habet Editio Wecheliana, ann. 1627. à Christophoro Celero curata. J. B. G R O

est. Cato in originibus scripserat, " nisi 47 pueris, & lacrymis usus esset, poenas eum daturum fuisse.

a Cic. de
orat. Lib. I.
c. 53. Et
Bruto, c.
30.

XIV. Sed simul sciendum est, + duobus modis fieri posse ut quis a perfidia vacet, nec tamen id faciat, quod promissum est, 48 + defectu scilicet conditionis, & 49 + per compensationem. + Defectu conditionis non vere liberatur promissor; sed eventus ostendit, nullam esse obligationem, ut + quæ non nisi sub conditione contracta erat. Et huc referendus casus, + si prior alter non implevit quod ex sua parte implere tenebatur. Nam unius, ejusdemque contractus capita 50 singula + alia aliis inesse videntur per modum conditionis, + quasi expressum esset, hæc ita faciam si & alter faciat quæ promissit. Ideo b Tullus Albanis respondens, Deos testes facit, + uter prius populus res repetentes legatos aspernatus dimiserit, ut in eum omnes expetant clades belli. Non tenebitur pro socio, ait c Ulpianus, + qui deo renunciavit, quia conditio quedam, qua societas erat inta, ei non præstatur. 51 + Hanc ob causam quoties alia mens est, solet diserte poni, ut si contra hanc, aut illam partem quid fiat, + cætera non eo minus rata maneat.

b Apud
Liv. I. 22.

c L. 1.
D. pro
socio.

+ XV. " + Compensationis originem d alibi indicavimus, cum diximus, nos, si quod nostrum est, aut quod nobis debetur, consequi aliter non possumus ab eo, qui nostrum habet, aut nobis debet, + tantundem in re quavis accipere posse: + unde sequitur, ut multo magis possumus id, quod penes nos est, + sive corporale est, sive incorporale, retinere. Ergo quod promissimus + poterit non præstari, si non amplius valet, quam res nostra, quæ sine jure est penes alterum. o Seneca libro de beneficiis sexto: sic debitori suo creditor sæpe damnatur, ubi plus ex alia causa abstulit, quam ex credito petit. Non tantum inter creditorem, & debitorem iudex sedet, 52 qui dicat: Pecuniam credidisti. Quid ergo? ... 53 + agellum, quem non emeris, possides: assimilatione facta debitor discede, qui creditor veneras.

d Lib. II.
c. VII. §.
2.

+ XVI. + Idem

GROTII.

n Compensationis originem alibi indicavimus] Tertullianus Scorpisco: nulli compensatio iudicio est, in qua aut gratia, aut injuria commutari est ratio. (Cap. 6.)

o Seneca libro de beneficiis VI.] Cap. 4.

GRONOVII.

47 Pueris, & lacrymis] C. Sulpicii Galli, hominis gratiosi ad plebem, filio, pupillo suo, & duobus parvis suis, quorum se, tanquam in proximo testamentum faceret, sine libra, & tabulis pop. Rom. instituisse tutorem orbitati dicebat: atque hi flectu suo populum moveverunt.

48 Defectu conditionis] Si quis promissit non omnino, sed certo casu, & conditione, & is casus, cave conditio non existerit.

49 Per compensationem] Si promissum est,

& ipse rem nostram tenet mala fide, & cum consilio non reddendi, quæ sit ejusdem assimilationis, cujus est quod promissum est.

50 Singula alia aliis inesse] Adeo ut si unum non servetur, omnia pro irritis, & violatis habebantur.

51 Hanc ob causam] Hæc exceptio ut elidatur, quoties eam valere nolunt contrahentes.

52 Qui dicat] Actori, pecuniam credidisti, itaque illum, unde petitur, condemno, ut tibi reddat. Sed alia sæpe dicit. Quæ ista? nempe, credidisti tu quidem illi pecuniam, sed argentum, scilicet factum in vasis, ab eo, quocumque specie, aut occasione acceptum, neque entum, aut jure tuum, possides: id assimilatione pluris est, quæm quod petis. Ergo sic abi e iudicio, ut te debitorem scias, qui creditorem præferebas, teque ultro aliquid debere illi, a quo nummos petiturus huc venisti.

53 Agellum, quem] Argentum, quod.

* XVI. * Idem erit * si ex alio contractu is, quicum negotium est, plus, aut tantundem debet, * idque ego aliter consequi non valeo. In foro quidem, ut p. idem Seneca ait, §4 * actiones quædam separantur, nec confunditur formula: sed illa exempla, ut ibidem dicitur, * certis legibus continentur, quas necesse est sequi: * lex legi non miscetur: eundem est qua ducimur. * Jus gentium ista discrimina non agnoscit, * ubi scilicet alia juris sui obtinendi spes non est.

XVII. * Idem dicendum erit si qui promissum urget §5 * non contraxerit, sed damnum dederit. ¶ Seneca ibidem: §6 * columnam suam non tenet, * quamvis §7 tabellam manentibus, qui segetem ejus procuraverit, qui succidit arbutum, non quia recepit quod pepigerat, * sed quia ne reciperetur efficiat. Mox alia addit exempla: * pecuniam abegisti, servum ejus occidisti. ¶ Deinde: * licet me comparare inter se quantum profueris mihi quisque, aut quantum nocueris, §8 tum pronunciare, utrum plus debeatur mihi, an debeam.

XVIII. Postremo * & quod ex poena debetur ei, quod promissum est, §9 potest contribui, quod eodem loco late explicatur: * & §10 beneficio gratia debetur, §11 injuriæ ultio: nec ego gratiam illi debeo, nec illi mihi penam: * alter ab altero absolvimur. mox §12 * comparatione facta inter se beneficii, §13 injuriæ, * videbo an etiam ultra mihi debeatur.

* XIX. ¶ Sed sicut §14 si quid inter litigantes convenerit, ei, quod promissum est, * opponi lite manente non poterit, aut actio, de qua lis erat, * aut litis damna, & impensæ, ita nec manente bello compensari poterit aut id, unde ortum est bellum, aut * quidquid bellico gentium jure fieri solet. §15 Negotii enim natura, ne nihil actum sit, ostendit convenisse sepofitis belli controversiis. * nam alioqui nulla esset pactio, quæ non posset eludi: nec forte male huc aptem quod §16 * apud eundem, quem jam laudavi aliquoties, Senecam est: *Nullam excusationem receperunt*

GROTIUS.

p. Idem Seneca] Eodem libro, capitibus 6. & 7.

q. Seneca ibidem] Dicto cap. 4.

r. Deinde] Dicto cap. 6.

s. Comparatione facta] Eodem cap. 6.

t. Aliud eundem, quum jam laudavi aliquoties, Senecam est] De benef. VII, 16.

GRONOVII.

§4. Actiones quædam separantur] Ita sunt diversæ, ut compensari nequeant: sed si duorum uterque adversus alterum propriam actionem habet, uterque sua uti, & quod ea continetur, prosequi necesse habet: nec tollit altera alteram.

§5. Non contraxerit] Nihil quidem vicissim promiserit, sed in culpa est, ut alter minus habeat.

§6. Columnam non tenet] Non habet, obliga-

tum, ita ut fructus, vel pecuniam, qua ille conduxit, exigere possit.

§7. Tabellam manentibus] Formula, vel instrumento conditionis illæ, & integro.

§8. Potest contribui] Pro eo, quod promissum est, ut non præstetur, potest imputari, & compensari id, quod propter malefictum promittendi debet, cui promissum est.

§9. Si quid inter litigantes] Si qui jam contendunt in foro, de alia causa contraxerint, non potest alter contrahentium salva fide promissum negare, quod dicat se ab illo lite vexari, & multum impedire. Sic etiam jam bellantes si quid inter se pacti fuerint, non re tota composita, nequit alter a pacto rescire, propter causam, aut continuationem belli.

§10. Negotii enim natura] Hoc omni negotio naturaliter inest, ut præsumatur aliquid actum, non pueriliter lufum. Hoc autem casu non potest aliquid actum videri, nisi sepulta causa principali.

reperiant (majores) ut homines scirent fidem utique præstandam. Satius enim erat, + a paucis etiam justam excusationem non accipi, quam ab omnibus aliquam tentari.

2. + Quæ ergo sunt, quæ compensari cum eo, quod promissum est, poterunt? nimirum, + si quid alter, quamvis ex alio contractu, inter bellum inito, debet: + si damnum dedit intra induciarum tempora: + si legatos violavit, + aut aliud quid fecit, quod inter hostes jus gentium damnat.

3. Observandum tamen + ut ⁶¹ inter easdem personas fiat compensatio, + ac ne jus tertii cujusquam lædatur: + ita tamen ut subditorum bona pro eo, + quod civitas debet, jure gentium obligata intelligantur, ut alibi ^a diximus.

4. Addamus + hoc, + generosi esse animi stare federibus etiam post aliquid injuriæ acceptum: quo nomine sapiens ^b Indus Iarchas laudabat regem, qui læsus a vicino federato, ^c *ἡ παρθένος τῆς ὁρκῆς ἔργου βέλαιος ἐμνημόνευσε Φέσας, ὃς μὴδὲν ὀπίσθι ἀδικήσας λοιπὸν αὐτῆς, non discessit a jurata fide*, + ajens, tam sanctæ se jurasse, ut alteri ne post acceptam quidem injuriam nociturus esset. ^d

5. Quæ vero de fide hostibus data incidere solent quæstiones, ferme omnes solvi possunt, + si adhibeantur regulæ supra traditæ ^e, cum de vi, + tum quorumvis promissorum, + tum speciali jurisjurandi, + fœderis, ac sponsonum, + & de regum jure, ac obligatione, + deque ambiguis interpretandis disertavimus. Tamen ut & antedictorum usus sit manifestior, & si quid præterea controversi est, discutatur, + specialium quæstionum frequentiores, atque illustriores attingere non pigebit.

G R O N O V I I.

⁶¹ Inter easdem personas] Quod in compensationem mei promissi imputare alicui volo, sit ejus, quicum mihi res est, non alicujus tertii.

HENRICI DE COCCEII
COMMENTARIUS
I N
HUGONIS GROTII

L I B. I I I. C A P. X I X.

• **H** A C T E R U S de jure belli egimus, + tractationem de jure pacis hic incipit,
• & quid in bello liceat: at quia fini- + & ea occasione in genere materiam fi-
• ti tandem bellum debet, quod plerum- + dei, quaterus hosti debetur, tractat.
• que per conventionem fieri solet, Auctor

A D §. I.

I PARTE Priori] = Qua quærebatur, quid liceat in hostem nude, citra promissum, sive ex jure naturæ, sive ex jure Gentium L. 3. c. 1. §. 1.

Qua est de fide hostium inter se] = Ad hoc quoque ubi quæritur, quid liceat in hostem ex promisso, d. c. 1. §. 1.

Inter bella fidem] Quæstio celebris est, an fides hostibus data sit servanda? Nos omnino affirmamus 1. quia uterque contrahentium pro lubitu de suo jure disponere potest; prout igitur disponunt, ita jus est. Pos. J. G. 6. 20. Quia hosti, ut hosti, fides datur, adeoque utrinque consensum in id est, ut hosti fides fervetur. Et cum 70. supra L. 3. c. 11. §. 7. dictum sit, fidem etiam vi injusta extortam valere (quia aliud est fides data, seu dispositio, aliud vis), multo magis id obtinebit in fide, quæ hosti datur, qui justam sibi asserit causam, 40. Nolla alias esset ratio componendæ litis cum hoste, nisi intereptione vel ipsorum, vel reipublicæ nostræ. Servanda igitur est fides ex mediæ necessitate. Idque 50. confirmatur consensu Gentium. Sane, perjurium Zedekie regis erga regem Babylonie Idololatram prædicente Jeremia punitum, legimus 2. Chron. 36. v. 12. & 13. Ipse enim victus, captus, liber occisi, ipsi oculi erui, totaque vita in vinculis fuit Babelis. 2. Reg. 25. v. 4. seg. Saul violatam fidem Gabaonitis (damnatæ populis) datam fame triennii, & morte septem filiorum sui. Vid. L. 2. c. 13. §. 4. Ex profana Historia id docent exempla Auctoris: quibus adde quod Camillus dixit, *est cum Falsis non sit societas, quæ passio sit humanæ, esse tantum, quam ingeneravit natura.* Liv. L. 5. c. 27. Perfidiam Ptolemæi Cerauni insigniter punitam legimus: brevi enim post a Gallis regno exutus, & obruncatus est, diis id vindicantibus. Justin. L. 24. c. 23. Maria Gosiæna, Jacobo V. Scoto nupta, fidem, ubi potuit, fefellit, caecata, fidem a Principibus exigendam quatenus eis commodum videretur, Buchan. L. 16. p. 573. ad ann. 1558; nec esse adeo anxie exigendam, ibid. p. 577; hæretico autem minime servandam, ibid. p. 576. At tandem cum in

angustis constituta primores legatos mitteret, nec audita, nec fides ipsi habita fuit, ibid. p. 579. Ululisti calamitatem, ex perfidia ortam, exposuimus supra L. 2. c. 11. §. 20.

Additio.

= Iisdem fere principiis nititur quæstio: an hæreticis, an perfidis, an prædonibus, an tyrannis fides fervari debeat; de quibus supra L. 2. c. 13. §. 15. & c. 15. §. 8. & seq. egimus. Conf. Dissert. pro-am. XII. §. 418.

Xenophon] = & in Inst. Cyr. L. 8. p. 256.

Contra utilitatem] = Conf. Lucan. 2. v. 243. Marcellin. 20. 26. Liv. 5. 27. Cassiod. 1. 12. Tefin. b.

Inducias facit] = Ut armati quoque a vi abstineant.

Dedatorem civitatum jura conservat] = Quia fides hosti data servanda est.

Rerum humanarum vinculum est] = Quod pluribus auctoritatibus corroboravimus supra L. 2. c. 11. §. 1.

Hostes qui sunt, homines non esse definiunt] = Vid. §. 2. n. 2.

At omnes homines jure capaces sunt ex promisso] = Hostes enim quæ hostes, jus habent de rebus, ac juribus suis pro lubitu disponendi; prout igitur quæ hostes inter se disponunt, ita jus est.

Quam ingeneravit natura] = Scilicet communio juris, quam natura omnium animis per rationem inscripsit; aliam enim societatem non dari, diximus.

Ex hac autem societate rationis, & sermonis, nascitur ea, de qua agimus, obligatio ex promisso] = Immo ea oritur ex utriusque placito, atque consensu.

Falsum eloqui] = Mentiri hosti licere, diximus supra L. 3. c. 1. §. 18.

Pari ratione hoc ad fidem datam referri posse] = Aliud omnino est mentiri hosti, aliud fidem ei datam violare. Priori casu non a parte mei obligatio est roganti veritatem dicendi; at ubi fidem hosti quæ hosti dedi, jus in eum transtuli, quod ei auferre non possum.

Vernum, eloquendi obligatio est ex causa, qua bello fuit anterior] = Ex illa judicandi libertate nata cum ipso sermonis inter homines commercio. Vid. L. 3. c. 1. §. 11. Gron. b. Quod refutavi ibidem.

Et bello soli forte aliquatenus potest] Immo

- Immo nulla obligatio a natura est verum
- dicendi hosti; immo nec amico, si jus
- ejus non læditur.

At promissio per se jus novum confert]

- Rationem cur mentiri hosti liceat, non
- vero fidem datam violare, jam allegavi-
- mus.

- *Sunt enim hac alterius virtutis]* ▪ Nimi-
- rum, justitiæ, quæ necessitatem inferit
- fidem servandi.

AD §. II.

- 1 *NULLA nobis societas cum tyrannis]*
 Resp. 1. Jus hoc, i. e. obligatio fidem
 hosti servandi, non ex societate aliqua ori-
 tur, sed ex jure, & facultate disponendi
 de re sua pro lubitu: atque hoc jus 2. ob-
 tinet, licet nulla daretur societas humana.
 Sane, 1. ob delictum hostibus non aufe-
 runtur reliqua naturæ jura, nec impune
 in eos committuntur supra, adulteria,
 &c. ergo non magis in eos licita perfidia.
 4. Sed & verum non est, cum tyranno
 non esse societatem, utpote quæ a natura
 est inter homines. Quin hoc ipso 5. dum
 quis cum hoste contrahit, agnoscit, socie-
 tatem cum eo esse. Immo 6. fide post de-
 lectum data remittitur jus, & pœna, quia
 partes ita disponunt. Denique & 7. nec
 hostis nobis fidem servare teneretur, quia
 quisque alterum injuria agere, ait, & sic
 huius nos quoque extra societatem consti-
 tueret.

Additio.

- Alibi diximus, societatem inter homi-
- nes non esse, adeoque frustra queri, an
- cum hoste talis societas detur: optime
- notavit B. Parens, jus illud, quo hosti
- fides servanda est, non ex societate, sed
- ex dispositione oriri, quia partes prout
- de jure suo disponunt, ita jus est.

- *Cum hoc nec fides esse debet]* ▪ Refuta-
- tum hoc satis a nobis est.

- *Nec jusjurandum committit]* ▪ Contrarium
- defendimus d. c. 13. §. 15. seq.

- *Adulterium non committi]* ▪ Dixi, cum
- hoste jura naturæ communia manere, ita
- ut crimina in eum committi non possint.
- Hinc incestus, & adulteria, nec cum ho-
- ste committere licet. *Vid. supra L. 3. c.*
- 4. §. 19.

- 2 *Nullam inde exstiteram fuisse obligatio-*

nem] ▪ Ad quid enim opus fuisset tractare
 ▪ de finiendis motibus?

*Non habent quidem isti specialem istam
 communionem, quam inter hostes in bello
 solenni introduxit jus gentium]* ▪ Immo ea-
 ▪ dem ratio est hostis, & piratæ circa pro-
 ▪ missa. Unique fides data servari debet,
 ▪ quia partes de jure suo pro lubitu dispo-
 ▪ nere possunt, & prout disponunt ita jus
 ▪ est. Cæterum, bellum solenne, in quo
 ▪ ex pacto gentium jura quedam particu-
 ▪ laria obtineant, non dari, supra vidi-
 ▪ mus.

*At quia homines sunt, communionem ha-
 bent juri naturalis]* ▪ Cujus regula est,
 ▪ ut is, qui alii etiam hosti aliquid pro-
 ▪ mittit, id servare teneatur. *Conf. supra*
 ▪ §. 1. n. 2.

Ex quo nascitur ut pacta servanda sunt]
 ▪ Dum enim hosti aliquid promitto, mea
 ▪ voluntate jus in eum transfero, quod ei
 ▪ præstare teneor ex regula illi naturali,
 ▪ quæ suum cuique tribui jubet.

AD §. III.

VIDEAMUS tamen] ▪ Auctor novas
 ▪ objectiones contra regulam illam, fidem
 ▪ hostibus esse servandam, format.

*Qui atrociter malefici sunt, &c. hi a quo-
 vis homine privari possunt]* ▪ Quod refuta-
 ▪ vimus supra l. 2. c. 20. §. 3. & c. 21. §.
 ▪ 3. & 4. *Conf. Differt. Proem. XII. §.*
 ▪ 539. seq.

Nec parvi sunt ullius civitatis] ▪ Nam in-
 ▪ stitutis civitatibus inter gentes convenis-
 ▪ se, putat, ut singulorum delicta ipsis pro
 ▪ arbitrio punienda, aut dissimulanda re-
 ▪ linquerentur: ita tamen, ut si extraneo
 ▪ subdito injuria fiat, cives illius civitatis
 ▪ vel puniri, vel dedit debeant. Quod exa-
 ▪ minavimus d. c. 21. §. 3. & 4.

Ut alibi] ▪ *Vid. Differt. proem. XII. §.*
 ▪ 539. seq.

His & res, & jura sua possunt auferri]
 ▪ Quia majus est vita, quam bona.

*Inter jura autem est hoc jus ex promissa
 quasitum]* ▪ I. e. jus, quod hosti compe-
 ▪ tit petendi id, quod ei promissum.

Respondendo] ▪ Scelus responsionis est,
 quod fidem dando remiserit pœnam is, qui
 eam exigere potuisset.

Additio.

• In hoste hæc specialis ratio accedit, quod ratione hujus actus communi consensu delinquant esse hostes: invicem conveniunt, quod in reliquis sese invicem delere velint, hoc actu, de quo fides data est, excepto.

Sinistral de remittenda pena] • Penam autem delinquentibus remittere licet: & remissione stipulata, revocari nequit: quia jura semel in alterum translata sunt.

Ea sententia est interpretatio, quæ cavet ne actus in vancum recidat] • Immo id sequitur non ex aliqua præsumptione, sed ex certitudine illa morali, quod Magistratus, qui penam merito, sciens talem esse, aliquid promittit: hoc jus in penam auferre non possit: quia jus in eam quod maleficio transiit, adeoque hoc jus poenæ exemit.

Non male] • Adeoque Auctor existimat, si quid cum tyranno qua tali actum est, simul de remittenda poena, quatenus hanc rem attinet, actum confici. Cum Nabide enim societatem iniverint Romani: postea eam tanquam tyrannum bello prosequerantur: id exprobat Nabis Romanis. At alibi demonstravimus, contra Romanos, id quod Nabis respondit, allegati non posse. *Vid. l. 2. c. 16. §. 18.*

Locus est non dissimilis] • Immo locus hic plane non quadrat. *Vid. sup. l. 2. c. 16. §. 18.* Lacedæmonii declarant Atheniensibus se velle Græcos liberos dimitti. Pericles ait, id æquum esse si tempore federis liberi fuerint. Quæ, quæso, ratione hæc applicari possunt ad thesin Auctoris, quod si maleficio qua tali aliquid promittitur, simul remissa, quod eam rem attinet, pena videatur? *Vid. n. præc.*

A D §. IV.

Porro Auctor eidem sententiæ opposit, metum, adeoque injuriam, dedisse causam promissioni: hoc damnum reparari debere ab eo, qui intulit. Admodum hic fluctuat Grotius, & respondet, id non esse generale, nec ad omnia promissa prædictionibus facta pertinere, *th. 4. 2.* ad evitandum omnem cavillationem prælonem exigere posse ut promissum jurejurando firmeretur, *th. 5. 3.* Valere promissum, quod maleficio sit qua tali, *th. 6. 4.* Neque ob-

stare, ait, ejusmodi promisso jus supereminentis domini, *th. 7. §. 8: 5.* valere quoque si tertio sit, qui metum non intulit, *th. 9: item 6.* si in statu mixto subditi, & Princeps aliquid promittunt, *th. 10. 7.* jure gentium omnem metum bello solenni illatum iustum esse, indeque motu promissa eo jure valere, §. 11. modo jus gentium metum illum non improbet, §. 12.

Tota res expeditur distinctione inter promissionem, & vim: illa licita est, hæc regulariter illicita. Ex priori obligatur promissor ad præstandum id, quod promissit, ex posteriori agit ad reparationem damni vi illa dati: quod plenius explicavimus *l. 2. c. 11. §. 7.*

Etenim, qui metu causam dedit promisso, teneri liberare promissorem] • Immo subtiliter promissio, quia hæc coactus voluerit, tamen voluit, *l. 21. ff. Quod met. caus.* adeoque non tenetur alterum liberare, sed separata actione agit ad id, quod interest metum illatum non esse.

Quia damnum dedit per injuriam] • Verum est, per vim damnum injuria datum esse: sed inde non sequitur, eogenem teneri liberare promissorem a promissione, quæ facta est a volente, licet coacto.

Per actum pugnantem, & cum natura libertatis humana] • Recte: sed ideo tenetur ad id, quod interest vim illatam non esse, salva ceterum promissione.

Et cum natura actus, qui liber esse debuit] • Immo actus ille etiam vi, ac metu perfici potest, quia coacta voluntas etiam est voluntas.

Ita non ad omnia promissa prædictionibus facta pertinet] Immo ad nulla.

Optus est ipse metu iniuncto causam promissio dederit] Jure naturæ nec tunc tenetur liberare promissorem, quia promissio ipsa vitiosa non est: sed tenetur ad reparandum damnum, quod vi, adeoque injuria datum est.

Si quis ergo, ut amicum vinculis erimeret, promiserit pretium, tenebitur] Causam exhibuimus supra *l. 1. c. 4. in C.* ve Neapolitano, qui noluit Alejussori penam reddere, quam hic Gallis pro eo liberando solverat.

Hinc enim metum illatum non est, qui ad contrahendum sponte venit] • Diximus dicto loco, duo hic negotia esse: 1. factum incarcerationis, quod intercedit inter incarce-

carcerantem, & incarcerationum; idque in-
juria factum supponitur: 2. fidejussio-
nem, quod negotium intercedit inter in-
carceratum, & fidejussorem, & maxime
licitum, quin laudabile est.

Neque obstat, quod vis alterius cau-
sam huic promissio dederit: Nam ideo
contra eum, qui vim intulit, actio pro-
mittenti competit ad omne id, quod in-
terest; at inde promissio spontanea, quæ
fidejussori facta est, non vitatur. Sane,
jus suum recuperaret cum alterius jactu-
ra; nam licet fidejussione mansurus in
vinculis fuisset.

A D §. V.

Quæ iniussu metu coactis promissa, teneri
poterit accedente jurisperandi religione? Im-
mo iurjurandum nullum jus daret præ-
doni, si ex pacto id ei non competeret.
Vide l. 2. c. 13. §. 14. ubi diximus,
omnem promissionem, utut metu extor-
tam, valere, nedum si iuramentum ac-
cesserit.

Homo non homini tantum, sed & Deo
obstringitur? Ex solo iuramento homo non
obligatur homini, nisi dispositio præcef-
serit, etsi metu extorta.

Adversus quem metu exceptio non est?
Immo nec ea adversus hominem est;
quia non obstat metu voluit.

Ex tali vinculo solo promittentis hæres
non tenetur? Immo promittentis hæres ex
promisso metu ab antecessore facto tene-
tur, eodem modo uti promittens ipse. At
hæres vicissim eandem actionem ad id,
quod interest, habet, quam defunctus
habuit contra eum, qui vim injuria iotu-
lit. Cæterum, verum est, quod hæres
ejus, qui jurato promittit, de perjurio
non teneatur Deo, quia ipse non jura-
vit.

Quia in heredem transiens qua in hu-
mano fuit commercio? Succedit hæres in
omne jus defuncti, excepto eo, quod so-
li personæ cohereret, nec ab ea separari
potest. Hinc in delictis, adeoque & in
perjurio, hæres non succedit. Vid. l. 2.
c. 13. §. 17. c. 9. §. 17. c. 21. §. 19.
Ex prima domini lege? Ex hypothesi
Auctoris simul cum dominio fuit intro-
ductum, ut bonis defuncti cohererent
ea, quæ alicui deberent, ex ipsa rerum

inequalitate. L. 2. c. 21. §. 19. Nos al-
bi demonstravimus, dominium non esse
introducitur factum hominum, sed a na-
tura constitutum naturali ratione in hæ-
redes cum suo onere transire, utpote qui
eo omne jus familiæ succedunt. Vid. l.
2. c. 5. Sed & obligationem proprie non
oriri ex rerum inequalitate, diximus l.
2. c. 12. §. 8.

At in his non est jus illud Deo quaesitum
qua tale? Sensus est, Jus Deo ex jura-
mento quaesitum non esse in humano
commercio ex primæva domini lege;
atque ideo hæres non obligari ex ju-
ramento defuncti. Verior est ratio, quam
supra l. 2. c. 21. §. 19. allegavit, omni-
um, hæredem in meritis, quæ sunt per-
sonalia, non succedere, adeoque nec in
obligationem, quæ ex delicto, seu per-
jurio oritur.

Eum eo nomine poenam apud alias gentes
non debitorum? Passim hoc repetit Au-
ctor l. 2. c. 13. §. 14. l. 3. c. 4. §.
18. l. 3. c. 23. §. 2. & c. 22. §. 5.
At sæpius dictum est, gentes invicem jus
punienti non habere, adeoque frustra
metueret perjurus talem poenam ab ex-
tranea gente.

Quia odio prædonem placuit gentibus,
&c.? Dixi. Prædonem quoque promissum
servandum esse, etsi metu extortum; id-
que 2. multo magis verum esse, dixi,
si iuramentum accessit: sed prædonem
peculiari actione teneri ob vim injuria il-
latam. Adde 4. tale placitum odio præ-
donum inter gentes initum non existere,
nec ulla ratione probari.

A D §. VI.

Auctor ait, subditis quoque rebelli-
bus fidem datam servandam esse, si qua
talibus data sit. Quid verissimum est.

Etiamsi causam per se non injustam ha-
buerit, jus tamen per vim agendi desit,
&c.? Ex hypothese Auctoris jure naturæ
cuiuslibet læso jus competit vindictæ su-
mendi etiam a Principe; at institutis ci-
vitatibus inter gentes communi consensu,
& placito jus hoc resistendi sub gravissi-
mis poenis sublatum fuit, proleg. §. 41.
& l. 1. c. 4. §. 2. n. c. Quod refuta-
vimus dictis locis. Diximus, 2. verum
non

non esse. cuique privato ius puniendi laedentem competere. Diximus, 2. Principi resistere nunquam licere. Denique, & 3. diximus, placitum commune gentium non existeret.

Aut causa iniustitia] = Si scilicet subditi absque causa resistunt.

Aut resistendi improbitas] = Si scilicet causam resistendi subditi habent, at enormem in resistendo committunt excessus.

Ut placiri graviter possit] = De his ergo criminosis queritur, an fides ipsis data servanda sit.

Pœna promisso opponi non potest] = Quia dum fidem dat rex, remittit pœnam.

Et servis fidem servandam] = Non enim desinunt esse homines, cum quibus nature iura obinent.

Metus autem illius exceptio [§ hic poterit elidi interposito iurejurando] = Immo si exceptio metus ejusmodi promissis opponi possit, etiam iurijurando oblitura esset. Diximus, jure nature valere promissionem delinquentibus qua talibus factam, etiam non accedente juramento.

M. Pomponius tribunus plebis] = Examinavimus hoc exemplum supra l. 2. c. 13. §. 14.

A D §. VII.

Hic] = Scilicet, ubi fides datur subditis rebellibus.

Supra priores] = Nimirum, quod cum iis non sit societas, §. 3; quod vim inferens damnum det injuria, §. 4.

Et ius supereminens dominii in res subditorum] = VI cujus bona, & jura subditis ob utilitatem publicam, vel in pœnam auferre potest. L. 2. c. 14. §. 7.

Quod civitati competit] = Improprie vocatur dominium.

Et ejus nomine a summam potestatem habere] = Princeps enim ex delatione populi imperium exercet.

Id enim ius si spectat ad omnes res subditorum] = Immo & ad omnia jura eorum, quæ in pœnam auferri possunt, d. c. 14. §. 7.

Quidni etiam ad ius ex promisso bellico nationum] = Viñ. Gron. b. At male hæc promisso bellica dicitur, quia cum subditis ius belli nunquam est.

Videntur inanes fore omnes tales passionis] = Quia privilegium subditis datum, & ius subditis ex illo pacto quæsitum, tum contraria lege, tum vi supereminens dominii iterum auferre possit.

Ac proinde belli nisi per victoriam faciendi spes nulla] = Ita ut rebellio non nisi interuentione rebellium finiri queat: ubi denus notandum, abusive bellum hoc dici, & victoriæ nomen huc non pertinere.

Ius illud supereminens non promissive competere] = Sed saltem iura fines legitime administrationis.

Sed quatenus communiter expedit] = Princeps ius subditis quæsitum auferre non potest, nisi 1. ob utilitatem publicam, 2. in pœnam.

In regimine non dominico] = Grotius statuit, in dominico, seu patrimoniali regno regem pro lubitu de jurebus subditorum disponere posse; quod alibi late refutatur.

Sed civili] = Id est ex populi voluntate delato.

Plerumque autem communiter expedit, pacta talia servari] = Cum in arbitrio sit regentis, judicare an utile sit, an non, ex hac ratione parum securitatis sibi promittere poterunt subditi rebelles. Vera ratio est, quod princeps rebellibus, qua rebellibus, ob utilitatem publicam fidem dederit, quam proinde violare nequit.

Ubi hujus dominii usum res exigat, compensatio tamen facienda] = Ita ut Princeps si ob necessitatem publicam res subditis antea rebellibus contra fidem datam eripiat, pro illis satisfacere debeat. Adeoque fidem non frangit, sed salva fide jure suo utitur; neque tunc tanquam in rebelles id statuit, sed ex jure illo, quod in quoscunque cives principi competit.

A D §. VIII.

Auctor porro ad evitandum dubium, quod ob utilitatem publicam ius subditis olim rebellibus, ex pacto quæsitum auferri possit, cautelam hanc affert, ut jurato sanciantur pacta; & tunc principem teneri putat. At jam satis demonstratum est, eum etiam sine juramento obligari.

Sanciri

Sanciri iurejurando] = Uti omnia pacta possunt firmari adjectione rei sacræ, cuius metu absterreatur promittens ne violat illa, ita & pacta inter regem, & subditos inita.

Aut senatus] = Qui representant civitatem.

Sed & ab ipsa civitate] = Id est a populo in statu populari.

Jurare fecit Lycurgus] = Just. 3. 3.

Id enim si fiat] = Id est si pactum iurejurando sancitur.

Ne publica quidem utilitatis causa recedendum a promisso erit] = Tales promissiones, etiam non juratæ, nec ob publicam utilitatem tolli possunt.

Nam & de suo cedere civitas potuit] = Obligando se, quod mutare nolit.

Et verba possunt ita esse aperta, ut nullam exceptionem admittant] = Adeoque nec exceptionem metus.

Per quas ipse populus Romanus religione obligabatur] = Quia eorum observantiam iurato promissit. De quo mox plenius agemus.

Tribunos esse sacrosanctos] = Id est inviolabiles, d. l. 9. c. 9.

Non etiam adiles] = De Ediliis origines & officio vid. Heinecc. antiq. L. 1. tit. 2. §. 23. seq.

Quorum tamen si cui noceretur, id non jure fieret] = Quia uocaretur ei, cui id lege non licet. Liv. d. c. 55.

Causa discriminis est] = Quod nimirum tribunus sacrosancti dicantur, non adiles.

Quod adiles, atque alii lege sola defendebantur] = Non iurisjurandi religione.

Quod autem postremum populus iussisset, id ratum erat, &c.] = Adeoque populus legem illam tollere potuisset.

Manente tamen lege, nemini contra agere jus erat] = Quamdiu lex sublata non est, tuti erant ex lege.

At tribunos religio publica populi Romani tuebatur] = Tribunos veteri iurejurando plebis, cum primum eam potestatem creavit, sacrosanctos fuisse, interpretes illi docebant apud Liv. d. c. 55.

Nam iurejurandum intercesserat] = Quod ex modo allegato loco Livii apparet; unde de religione eos inviolatos esse, ait. Conf. Liv. l. 9. c. 9.

Quod ab his ipsis, qui juraverant, salva religione tolli non poterat] = Motu enim consensu leges hæc latæ, & iuramento firmatæ. IV.

= matæ sunt: adeoque quod mutua veluntate conventum est, altero invito tolli non potest.

Hinc lex illa sacrata appellatur] = Immo sacrata non inde vocatur, quia populus de servanda illa lege iuravit. Nam plures leges sacratae extabant, quæ iurejurando non erant munitæ. Talis lex erat, ne cuius militis scripti nomen nisi ipso volente deleteretur: item ne quis, ubi tribonus militum fuit, postea ordium ductor esset. *Manut. de Leg. Rom. c. 12.*

Augustinus de Leg. Verb. sacrata lex. Verant leges sacratae privatis hominibus irrogari, id est privilegia dari, *Cicero pro Sexto. Augustinus d. l. item ne de capite civis nisi comitiis centuriatis rogare liceret. Cic. pro Sexto. & de legibus l. 3.*

apud Manut. d. l. c. 16. Sacratae igitur dicebantur, quia is, qui adversus eas faceret, sacer alicui Deorum cum familia, pecuniaque fiebat. *Festus voce sacrata leges* (idem quoque Paulus Diaconus in epitome ibidem statuit); ubi simul quosdam opuari, ait, *sacratas dici, quas plebi iurata in monte sacro fecerit.* Ex præmissis igitur patet, etiam illam legem, quæ sanctum est, ut qui Tribonis, adilibus, iudicibus, decemviris nocuisset, ejus caput Jovi sacrum esset, familia ad aedem Cerevis, liberi, liberæque venum irent, ad sacratas referri posse. *Vid. Liv. d. c. 55.*

Non adversus populum] = Recte probis viris hoc factum improbatum fuit, quia populus ipse per patres hanc legem promissit. *Liv. d. l. c. 56.*

Ergo ut diximus iurejurando & civitas, & res obstringi poterant, etiam in causa subditorum] = Hoc omnino verum est: at etiam citra iuramentum obligantur ex promissio subditi, utut rebellios, facta.

A D §. IX.

Qui metum non intulit, promissio valde fiet] = Auctor subditis rebellibus hic consilium dat, ut per tertium, qui metum non intulit, promissum acceptum, huic enim exceptionem metus opponi non posse. Valere autem talem promissionem tertio factam, ait, etsi ejus nihil interest.

Verum, ex hac promissione illi tertio jus

ius non oritur, s. d. tantum subditis: & tertius, qui eorum nomine, & voluntate fidem recipit, nudum est instrumentum, omneque jus ad causam pertinet; adeoque & tertio exceptio metus obstatet.

Additio.

- Auctor supponit casum, ubi inter conditiones pacis, vel capitulationis (ut vocant) hosti promittimus, transfugas, vel rebelles subditos ponui non debere. Hoc pactum omnino etiam prodest ipsis subditis; & si pacificens contra fidem datam eos violet, & subditis fit injuria, & tertio, cui securitas subditorum promissa est.
- Neque obstat, inutile esse pactum, quod alii sit, in primis cum non intersit paciscens. Resp. Jure naturæ omne pactum valet, etiam alterius non intersit.
- Vid. l. 2. c. 11. §. 1. Sed & maxime hic interest ejus, qui transfugas, quos recipit, securos esse vult; hinc sanctæ tales conventiones observari solent hodie.

Nec scrutabimur, quid, aut quantum ejus intersit. Sufficit enim, promissum, id est jus translatum esse in eum, cui promittitur. Vid. l. 2. c. 11.

Natura enim omnium hominum interest ut hominibus aliis consulatur. Id, quod interest, nunquam hoc sensu sumitur in jure. Rectius igitur dicendum est, promissum valere etiam alterius non intersit.

Ad §. X.

Status mixtos interdum existere.]

- Ubi potestas summa & populo, & regi competit: at status mixtos non dari, probavimus in *Diss. proam. XII. §. 624.*
- Sicut de statu puro in purum.] Ita enim subditi, qui antea sub statu mere Monarchico fuerunt, liberi pactis fieri possunt; quod exemplis Helvetiæ, & Belgii, infra confirmabimus.

Ita & in mixtum transferri potest.] Immo mixturam illam non pertinere ad statum, sed ad administrationem, probavimus d. §. 624.

Aus certe partem ejus.] Diximus, imperium non dividi, sed administrationem. Etiam cum libertate partis ejus vi tugetur.

da.] Si scilicet Rex promittens fidem datam non servaverit: at id ex pacto est. L. 1. c. 4. §. 8. §. 13.

Ad §. XI.

Auctores metum bellicum non infirmare pacta, idque ex jure gentium externo in bello solenni ita introductum esse, ait. At diximus, nec jure naturali, nec civili, pacta vi, & metu inita infirmari.

Bellum vero solenne.] De bello solenni, & minus solenni, vide *Dissert. proam. IX. §. 62. seq. Dissert. IV. §. 14.*

Id est publicum utrinque, & inditum.] Vid. l. 2. c. 3. §. 4.

Sicut alia habet peculiararia.] Ipsum jus gentium non tantum, sed & particularia illa jura bello solenni jure gentium tributa, merum figmentum esse, probavi d. §. 4.

In jure externo posita.] Cujus effectum esse, fingit, ut possessor talis totus sit apud omnes gentes; ut non possit res ab eo repeti, nec is tanquam fur, ac pædo puniri: quæ omnia explosimus *diss. diff. IX.*

Ita & hoc, ut qua in eo bello promittuntur, sint valida.] Immo id ex ipso jure naturæ est, non demum ex ficto aliquo jure gentium externo.

Sicut alia multa quantumvis vitio non carentia ex jure gentium pro justis, &c.] Vid. *dissert. proam. IV. §. 18. seq. Diff. IX. §. 65. seq.* & ea quæ notavimus *diss. diff. IV. §. 29. & diss. diff. IX. §. 168.*

Ita & metum, qui tali bello utrinque infertur.] Negamus, quædam jure gentium pro justis haberi, quæ vitio non carent. Negamus, metum, qui bello utrinque infertur, jure gentium demum iustum esse. Verius est, metum hunc jure naturæ iustum esse.

Quod, si id placuisset, bellis talibus, &c. nec jura imponi potuissent.] Ex hac ipsa ratione apparet, hosti servandum esse fidem non ex placito gentium, sed ex naturæ ratione, ex mediis nimirum necessitate; quia alias læsiones forent immortales, quæ tamen cessant, ubi satisfactum est.

est laeso: est autem satisfactum, ubi injuria pacto, vel transactione remissa est.

Quod tamen fieri interest humani generis? Immo non ideo quis interest generis humani; inter quasdam enim Americæ gentes bella sunt perpetua, neque tamen humani generis hæc interest. Vera ratio est, quod transactione remittatur injuria.

Et hoc potest intelligi jus illud esse bellorum? Immo Cicero loquitur de jure naturæ, non de ficto aliquo jure gentium externo, quod in bello solenni obdineat.

Nam tantum naturalia, sed & quædam ex gentium consensu orta, Immo tantum de naturalibus loquitur: nam jus gentium voluntarium Ciceroni cognitum non fuit.

Eum, qui tale quid bello iniusto extorsit, salva pietate, &c. posse retinere? Nam jure gentium saltem ad effectus externos pacta ejusmodi servanda esse, dixit n. 1.

Aut etiam cogere alterum ut stet pactum? Si scilicet id, quod promissum est, præstitum novum est.

Intus enim, & ipsa rei natura id injustum manet? Id est juxta justitiam inter, nam, quæ ex jure naturæ est, & extra quam nullam justitiam inter gentes agnoscimus. Cæterum, frustra hæc ab Auctore tractantur; supponit enim, bellum injustum esse. At passim diximus, bellum inter duas summās potestates nec justum, nec injustum asseri posse, quia uterque justitiam causæ sibi tribuit, nec judex inter eos est; adeoque semper inter eos servanda sunt pacta.

Neque hæc injustitia actum tolli potest, nisi ex novo, & vere libera consensu? Adeoque jure naturæ tunc demum fidem habet ex iniusta causa bellum gerenti servandam esse, ait, si fides illa novo actio, & libera voluntate postea ratificetur. At diximus, talia pacta semper servanda esse, nec novo actu opus esse.

A D §. XII.

DE eo metu intelligi debet, quævis jus gentium non improbat? Dixi 1. non dari bellum solenne ex sensu Auctoris; 2. non

dari jus gentium voluntarium; nedum 3. verum esse, eo jure gentium effectus quodam tribui externos bellum gerentibus. 4. Fidem metu bellico extortam etiam jure naturæ valere, dixi. Certum igitur est, plane hic non spectari, an jus gentium improbet metum, an non.

Nam si stupri inferendū metu extortum sit quippiam, &c. verum erit, rem constitutam intra jus naturale? Diximus, omnem fidem, quovis metu datam, servandam jure naturæ esse: adeoque etiam eam, quæ metu stupri fit. At alia quæstio est, an propter hanc injuriam agere quis ad reparandum possit? quod affirmamus, sed peculiari actione.

Equidem jure civili quidem distinguitur inter metum justum, & injustum, ad eum effectum, ut exceptio metus non detur ob metum justum, nec rescindatur pactum nisi ob metum injustum. At jus hoc civile inter duas gentes bellum gerentes allegari nequit. Vid. supra l. 2. c. 11. §. 7. & c. 12. §. 10.

Quia jus gentium ad talem metum vim suam non porrigit? Dixi, jus gentium non dari, & promissum stupri metu jure naturæ valere, ac promittentem inde obligari. At quia causa metus ipso naturæ jure, inter hostes quoque, illicita est, ideo separata actione coactus agere potest ad omne id, quod interest. Adeoque jus naturæ omnino vim suam etiam ad talem metum porrigit, ita ut promittens inde obligetur.

A D §. XIII.

AUCTOR ait, etiam hosti perfido fidem esse servandam? Quod plenius explicavimus l. 2. c. 13. §. 16. Vid. infra l. 3. c. 23 §. 2.

In generali transactione? Ubi de promissis juratis in genere agit. L. 2. c. 13. §. 16.

Porrigendum ad hostes quoque perfidos? Nam ex eo, quod hostis delinquit, non bis delinquendi facultas nulla comperit. Neque obstat 1. quod ex delicto hoc hostis teneatur ad reparationem. Resp. Immo remissile videtur hanc injuriam dum contrahit eum perfido; ac ideo fidem datam fallere nequit.

R r 2 Obstat

Obstat 2. quod agenti ubique obstat exceptio non impleti a sua parte contractus, & quod dolo facere videtur qui petit ex contractu, quem ipse non adimplevit. Resp. Hoc verum est si promissio respectum habuerit alterius promissionis, quia tunc inest conditio, si *tu fidem mihi servaveris*: secus si diversi generis sunt promissa; tunc enim alterius perfidia mihi licentiam non dat delinquendi. *Vid. supr. c. 13. §. 16.*

Obstat 3. jus talionis. Sane, in alio improbare hostis perfidus non potest quod in se probat. Idque consensu gentium probari videtur. Poeta ait:

*Fallere fallentem, fraudemque repellere fraude,
Exemploque licet luctu quinquae suae.*

Consentire videtur jus civile in *L. 21. c. pact. l. 6. c. transact. l. 7. comm. utr. iud. l. 13. §. 8. Ad. emt. Conf. Besold. in Diss. de pace c. 6. §. 9. Ayala de jure belli l. 1. c. 6. Resp.* Vel fides reciproca data est ante perfidiam hostis, vel post. Priori casu, diximus, distinguendum esse, an promissio respectum habuerit alterius promissionis, tunc enim frangi vicissim fides potest, quia ea inest conditio, si alter impleverit: an vero diversi generis sint promissa; tunc recedere a fide data non licet. Neque jure talionis, utpote quod tantum obtinet cum tantundem quis recipit, non ubi tantundem delinquit.

Additio.

„Si gens quaedam hostilis olim fidem „nobis datam violavit, (qua perfidia no- „ta Carthaginenses celebres fuere) queri- „tur, an talionis jure nos quoque hdem „ipsis datam violare possimus? Recte hoc „negat Grotius, quia ultimum pactum cum „perfidu: a scientibus talem esse, initum, „adeoque perfido ex voluntate, & consen- „su nostro jus questum est: quod extra „omne dubium constituitur in allegato „exemplo Poenorum, ubi de praecedenti „perfidia pace transactum fuit.

„Equidem negari nequit, nos id, quod „ex pacto debemus, retinere posse, do- „nec hostis id, quod ex praecedenti pacto „sorte prestare teneatur, si de eo trans- „actum non est, solvat: at hoc nun in- „fert perfidiam, sed securitatem saltem „nobis paramus.

„Sed & si hostis novissimum pactum a „sua parte non implet, nec nos ei stare

„tenemur, mutuo enim consensu a com- „mune receditur.

Quibus Romani fidem sancte servaverunt]
„Quia fides ut perfidus data, eoque inju- „ria, & vindicta remissa erat.

Ad. §. XIV.

Duo a modo fieri posse ut quis a „perfidia vacet, nec tamen id faciat, quod „promissum est], „Minus proprie dicitur his „calibus, cum quis non facit id, quod „promissum est, a perfidia vacare, &c. „Nam primo casu in hunc eventum nihil „promissum est; adeoque frustra de perfid- „dia queritur: in secundo casu impletur „promissum dum tantundem praestatur „adeoque ei, qui promittitur, nihil abest. „Defectu scilicet conditionis], „Si quis non „simpliciter promissit, sed sub certa con- „ditione, quae postea deficit, in hunc ca- „sum nihil promissum est; adeoque nihil „est, quod praestari debeat.

Per compensationem] „Si is, cui ego „promissi, vicissim mihi tantundem debet „ex alia causa. *Vide §. seq.*

Defectu conditionis non vere liberatur pro- „missor] „Quia nunquam obligatus fuit de- „ficiende conditione.

Qua non nisi sub conditione contracta „erat] „Adeoque effectum nunquam habuit, „conditione quippe deficiente.

Si prior alter non implevit quod ex sua „parte implere tenebatur] „Immo hic casus „huc non pertinet; neque hic ulla con- „ditio subest. Sed vera ratio, cur alter „quoque resiliat a pacto absque perfidia „possit, si unus stare nolit, haec est, „quod cum neuter implere promissa velit, „communi consensu recedant, eoque li- „berentur ab obligatione semel rite con- „tracta.

Alia aliis inesse videntur per modum con- „ditionis] „Hoc jam refutavimus. Uterque „pure ex hoc pacto obligatur: si vero unus „resilit ab articulo pacti, recedit quoque „a reliquis, qui respectum ad illum arti- „culum habent; adeoque alter quoque re- „siliare potest ab eodem non tantum arti- „culo, sed ab omnibus, qui articulo illi „certo respectu insunt: non ubi defectum „conditionis, quae non est, sed ubi statu-

„tuum diffensum. *Vid. c. 20. §. 35.*
Quasi expressum esset, hac ita faciam si
Es alter, &c.] „Figuementum hoc est, quod
 „ex precedentibus destruitur.

„*Uter prius populus]* „Hic non de pacto
 „agitur, sed de mutua violatione legato-
 „rum. Quod an jure talionis fieri possit,
 „alibi vidimus.

„*Qui ideo remissionis, quia conditio qua-*
dam] „Recte: dum enim alter conditio-
 „nem non præstat, alter vero societati re-
 „nunciat, mutuo consensu recedere a socie-
 „tate videntur.

„*Hanc ob causam]* „Scilicet, ut elidatur
 „illa difficultas, quod uno articulo rupto
 „alter quoque recedere possit.

„*Cetera non eo nimis rata narrant]*
 „De qua questione late alibi egimus.

A D §. X V.

AUTEM modus, quo fieri potest ut quis
 a perſidia vacet, nec tamen id facit, quod
 promissum est, Auctori est *compensatio*. At
 hic quoque verum non est quod Auctor
 statuit, non fieri quod promissum est. Nam
 qui compensat, revera alteri satisfacit, &
 ipſo jure tollitur debitum; nihil enim alto-
 ri amplius adest, neque promittens plus suo
 habet.

• *Compensationis originem alibi indicavimus]*
 „Principia Grotii hæc sunt. Supponit, in
 „primævo rerum statu omnia fuisse com-
 „munia, & dominia rerum factio demum
 „hominum (nimirum divisione, & acco-
 „dente tacito hominum consensu occupa-
 „tione) introducta esse.

„Introducto autem dominio sequi, ait,
 „ex ipsa dominii vi, ac natura, id est ex
 „justitia expletice, ut i rem ipsam, quæ
 „mea fuit, consequi non possum, aliud
 „tantundem valens accipiam ab eo, qui
 „rem meam detinet, vel eam mihi debet,
 „quia murali æstimatione idem est, L. 2.
 „c. 7. §. 2. n. 1; neque enim me juris
 „mei explementum consequi, nisi tantum-
 „dem accipiam, *ibid.*

„Atque hinc compensationem originem
 „capere, ait hoc §. 15. Si enim pro eo,
 „quod nostrum est, tantundem in re qua-
 „vis accipere possumus, multo magis pos-
 „sumus id, quod jam penes nos est, si-
 „ve corporale sit, sive incorporale, reti-

„nere. Unde concludit, nos id, quod alii
 „debemus, compensare posse cum eo,
 „quod alius nobis debet, si non amplius
 „valet, quam res nostra, d. §. 15.

„Compensationem ergo Grotius deducit
 „ex lego naturæ, sed ex lege naturæ pro-
 „prio, certo rerum statu, quod sequitur intro-
 „ducto dominio, d. c. 7. §. 2. n. 1.

„At sæpius jam dictum est, verum non
 „esse 1. in primævo rerum statu omnia fu-
 „isse communia, & 2. dominia factio do-
 „minum hominum introducta esse; sunt
 „enim a primæva natura. 3. Verum non
 „est, compensationem tunc demum locum
 „habere, cum alter rem meam consequi
 „non possum: ea enim locum habet, etiam
 „actione rem meam facili via consequi
 „possum.

„Vera igitur ratio compensationis hæc
 „est. Naturali jure debitor A ideo obliga-
 „tur creditori B, quia ille aliquid alieni
 „in bonis suis habet, quod huic deest,
 „& quod proinde huic tribuere tenetur.
 „Tota hæc obligationis ratio cessat, si
 „creditor B vicissim tantundem debet de-
 „bitori A. Tunc enim revera neuter vel
 „plus, vel minus suo in bonis habet, sed
 „utrique plene satisfactum est.

„At requiritur 1. ut debitum utrinque sit
 „liquidum. Sane, si alter neget se debere,
 „nec de veritate debiti constat, creditor al-
 „ter per compensationem non accipiet
 „tantundem, id est æque liquidum: 2. ut
 „eadem quantitas debeatur, id est ut res
 „sit fungibilis. Nam in his demum singu-
 „laribus partes sunt æquales æstimatione; ad-
 „eoque in his tantum rebus tantundem
 „restitui potest. In omnibus aliis rebus par-
 „tes sunt inæquales; adeoque ex sola
 „quantitate res cum alia re comparari ne-
 „quit. Sane, allegare debitor non potest,
 „creditori satisfactum esse, qui negat se
 „eandem æstimationem recipere.

„Atque hæc principia juris naturalis in
 „jus Romanum sunt translata. *Vid. jus*
 „meum *contro. tit. de Reb. cred. quest. 14.*
 „§. 15.

„Bene autem a compensationem distinguen-
 „dum est jus *retentionis*: hoc enim etiam
 „in illiquidis, & rebus diversi generis ob-
 „tinet; quia securitatis saltem gratia, us-
 „que dum id, quod alter vicissim debet,
 „plene probatum fuerit, vel æstimatio of-
 „ficio judicis peracta fuerit, res, vel de-
 „bitum retinetur. Hinc præfixa cautione

R r 3 jus

„ius illud retentionis locum non habet.
 „Toto ergo cælo retentio differt a com-
 „pensatione.

Tantundem in re quavis accipere posse]
 » Nam ex hypothesi Grotii lege naturæ,
 » quæ ex ipsa dominii natura, ac vi se-
 » quitur, alienatio fit quoque explectio
 » iuris, id est si tantundem accipio. L. 2.
 » c. 7. §. 2. n. 1.

Unde sequitur ut multo magis possimus
id, quod petere nos est] „ Immo hæc non
 » est ratio compensationis, sed ea, quam
 » modo allegavimus.

Sive corporale est, sive incorporale] „ Com-
 » pensatio ubi quodvis debitum fieri potest,
 » sive ex contractu, sive ex delicto oria-
 » tur; modo liquidum utrinque, & quan-
 » titas debita sit. Sane, injuria tunc non
 » est in eo, qui paratus est præstare, si &
 » alter præstet, sed in eo, qui id, quod
 » æqualiter debet, vicissim præstare de-
 » trectat.

*Poteris non præstari, si non amplius va-
 les*] » Pro præstito enim habetur si alter
 » tantundem debet; tunc enim nec alteri
 » aliquid abest, nec alter plus suo habet.

Agellum, quem non emerat, possides
Esse] » Magis huc pertinent quæ præmi-
 » sit Seneca: pecuniam aliquis mihi credi-
 » dit, sed domum meam incendit; pensa-
 » tum est creditum damno: nec reddidi il-
 » li, nec tantum debeo. Hæc autem intel-
 » ligenda sunt ex sensu juris Romani, si
 » is, qui damnum passus est, peculiariter
 » agit, & quantitas definita est; tunc
 » enim hic compensationem opponere po-
 » test. l. 10. §. 2. ff. comp. Extra hunc ca-
 » sum si creditor exigit debitum, non po-
 » test ei a debitore opponi: tu tantundem
 » mihi debes, quia servum occidisti, pec-
 » cos abegisti, &c. dummodo incendisti; &
 » creditor vel neget factum, vel neget
 » tantundem damno datum esse. Sane, ipse
 » Seneca fatetur, hoc caso estimatione opus
 » esse: quæ supponit, de quantitate non
 » constare. Potest igitur creditur debitum
 » liquidum interim exigere. Sed & in ge-
 » nere notandum, Senecam insignem fuisse
 » se philosophum, at juris prudentiæ pa-
 » rum peritum.

AD §. XVI.

Grotius in §. præcedenti egit de
 » retentione rei alienæ pro re nostra,
 » quam alius peccos se habet. Nunc agit de
 » retentione rei alienæ pro debito, quod
 » is, cujus res penes me est, ex alio con-
 » tractu mihi debet.

Idem erit] » Id est, possumus id,
 » quod peccos nos est, retinere.

*Si ex alio contractu is, quicum nego-
 tium est, plus, aut tantum debet*]
 » Verum hoc est, positis terminis habili-
 » bus; si nimirum debitum utriusque est
 » liquidum, & res ejusdem sint generis.

Idque ego aliter consequi non valeo] „ Im-
 » mo etsi aliter consequi valeam: nam ip-
 » so jure tollitur obligatio ex rationibus
 » ante allegatis.

Actiones quædam separantur] „ Ita sunt
 » diversæ, ut compensari nequeant: sed
 » separatim iuvicem institui debent. At
 » hoc verum tantum est, ubi vel illiqui-
 » da sunt, vel ubi de estimatione certa-
 » tur; adeoque ubi non constat, an tantun-
 » dem sit id, quod debetur: idque juris
 » quoque naturalis est.

Certis legibus continentur] „ Sed hæc
 » leges ratione naturali nituntur.

*Lex legi non miscetur; eundem est qua
 ducimur*] „ Id est cum ex unoquoque ne-
 » gotio tum depositi, tum furti (nam de
 » his agitur) propria, & separata actio de-
 » tur legibus, non potest depositum cum
 » furto, nec contra compensari, uti id
 » ipse explicat: depositum habet actionem
 » propriam, tam me vercale, quam fur-
 » tum, d. c. 6. At statim demonstrabi-
 » mus, hæc discrimina non ex ineptis ju-
 » risconsultorum, sed ex ipsa ratione u-
 » turque originem trahere.

Jus gentium ista discrimina non agnoscit]
 » De jure gentium voluntario id fateor,
 » quia tale non agnosco: at de jure gen-
 » tium, quod & naturale est, id nego.
 » Tota enim ratio compensationis in eo
 » consistit, quod is, a quo ex pacto rem
 » fungibilem peto, mihi solutionis loco as-
 » signare possit id, quod vicissim ei de-
 » beo, & quod tantundem est. Hoc enim
 » casu alteri nihil abest, nec ego plus
 » meo habeo.

» Quoties

„ Quoties igitur 1. res non sunt ejus-
dem generis, nec 2. ejusdem bonitatis,
„ vel 3. nec certo, ac liquide debentur;
„ nec naturæ compensatio fit, sed unus-
„ quisque separata actione agit.

„ Atque huc pertinet exemplum, quod
„ Liberalis proposuit apud Senecam d. l.
„ 6. c. 5. *in fin.* Si qui apud me pecu-
„ niam deposuerit, idem mihi postea fur-
„ tum fecerit. Hoc casu separatae actiones
„ obtinent, nec is, qui pecuniam deposi-
„ tam habet, furtum cum deposito com-
„ pensare potest: quia res furto ablata
„ non est ejusdem generis, & non statim
„ apparet, quid, quale, & quantum de-
„ beatur; examinari igitur prius furtum,
„ & res aestimari debent, &c. Non ergo
„ is, qui ex deposito agit, repellitur
„ exceptione, tu mihi ex furto debes, quia
„ nondum constat, an tantundem fur de-
„ beat; neque id certum, aut liquidum
„ est, adeoque asseri nequit, furi nihil
„ abesse, & depositario præcise tantundem
„ debere.

„ Ubi scilicet alia juris sui obtinendi spes
„ non est. Jus naturæ omnino agnoscit ista
„ discrimina, etsi alia juris sui obtinendi
„ spes sit, quia si utrinque liquidum est
„ debitum, compensando neuter plus suo
„ habet, neutri aliquid abest. Eoque jus
„ suum cuique tribuitur.

AD §. XVII.

„ *Idem dicendum erit*] „ Id est ut
„ id, quod penes nos est, retinere pos-
„ simus.

„ *Non contraxerit, sed damnum dederit*]
„ Immo compensatio tunc locum non ha-
„ bet, quia non idem genus, nec ea-
„ dem quantitas debetur, nec debitum
„ utrinque certum est.

„ *Colorem suum non tenet*] „ Id est, non
„ agere cum effectu contra conductorem
„ potest, ut ille mercedem promissam sol-
„ vat.

„ *Quamvis tabellis integris*] „ Id est, etsi
„ instrumentum locationis producatur.

„ *Sed quia ne recipereur efficit, &c.*]
„ Adeoque locator, proculcando v. g. so-
„ getem efficit, ne conductor fructus ex
„ re locata percipiat. Eundem compensa-
„ tio hic locum non habet: nam a parte

„ locatoris certum est debitum ex Tabulis,
„ & constat, quid, quale, & quantum
„ debeatur; at a parte conductoris debi-
„ tum, imprimis si locator id neget, cer-
„ tum non est: & si de damno in gene-
„ re dato constaret, nondum tamen con-
„ stat, quid, quale, & quantum debea-
„ tur; adeoque deficit eadem quantitas, &
„ idem genus, eoque & compensatio. At
„ si locator non sit solvendo, vel retineri,
„ vel deponi pecunia, vel cautio locatori
„ præstari debet.

„ *Pecus abegisti, servum ejus occidisti*] „ To-
„ ta compensationis ratio hic cessat: res
„ utrinque nec ejusdem generis, nec ejus-
„ dem bonitatis est, adeoque separata a-
„ ctione quisque jus suum persequi debet.

„ *Licet me comparare inter se*] „ Hoc exem-
„ plum pertinet ad disciplinam Ethicæ.
„ Nam Auctor proponit casum, ubi quis
„ beneficium in me contulit, & postea in-
„ juriam fecit; & querit, an separatæ hinc
„ oriantur actiones, ita ut illi reddere be-
„ neficium teneat, ille penam mihi debeat:
„ an vero beneficium, & injuria compen-
„ sentur. Sen. l. 6. de benef. c. 5. Libera-
„ tis prius negabat, & separationem actio-
„ nis inter ineptias Jurisconsultorum refe-
„ rebat. Seneca in c. 6. dubio huic respon-
„ det, legibus id constitutum esse in de-
„ bitis juris, quas necesse esset sequi; at
„ beneficium, de quo quaestio proposta erat,
„ nulli legi subiectum esse, & a solo arbi-
„ trio ejus dependere, qui beneficium ac-
„ cepit: indeque eum aestimare, an inju-
„ ria accepta tanti sit, ut eum liberet ab
„ *indignitate*. Apparet igitur, hic non esse mu-
„ tuum debitum (alter enim, qui injuriam
„ mihi fecit, non habet actionem ex be-
„ neficio mihi ante dato), adeoque frustra
„ de compensatione queri.

AD §. XVIII.

„ *Et quod ex pœna debetur ei, quod pro-
„ missum est, potest contribui*] „ Verum hoc
„ est si id, quod ex pœna debetur, est
„ certum, & liquidum: uti si pœna pecu-
„ niaria decreta est, l. 10. §. 2. ff. com-
„ pens.

„ *Ex beneficio gratia debetur*] „ Dixi in §.
„ præced. exemplum hoc huc non pertine-
„ re. Gratia, quæ ex beneficio debetur,
„ non est debitum juris, sed sola pœna in-
„ jurie:

„ iuræ : adeoque cum mutua hic debita
 „ non sint, leges compensationis hic appli-
 „ cari non possunt.

Alter ab altero absolvimur] „ Jure na-
 „ turæ id verum non est; non enim mu-
 „ tuum hic subest debitum.

Videbo] „ Adeoque is, qui beneficium;
 „ & injuriam ab altero accepit, expendit,
 „ an ob acceptum beneficium injuriæ vin-
 „ dictam remittere debeat? quod plane ad
 „ compensationis materiam non pertinet.

AD §. XIX.

*QUERITUR, an uti inter privatos,
 ita & in bello inter duas summæ potestates
 possit fieri compensatio?* Resp. si promissum
 quid sit bello, vel lite durante, non pot-
 est pensari cum eo, de quo lis est. Verum,
 si liquida sint, potest: quia jure naturæ
 non species, sed res, & æstimatio inspicit-
 „ tur. *Vid. supr. §. 7.* Si proinde invicem
 „ tantundem debent, neuter plus suo habet.

² *Opponi litem manente non poteris aut actio,
 ita quæ his erat, [§c.]* = Ponamus, Cajum
 „ promississe Sejo 100; & cum Sejus nega-
 „ ret solutionem, causam in judicium de-
 „ ductam esse. Pendente lite Sejus ex alia
 „ causa promittit, se Cajo 100. daturum:
 „ queritur, an Sejus 100 hæc, cum il-
 „ lis 100, quæ in lite sunt, compensare
 „ possit? Negatur, quia 100, quæ in lite
 „ sunt, non sunt liquida, quia de illis ad-
 „ huc disceptatur; adeoque Cajus non ac-
 „ cipere tantundem.

Aut litis damna, [§c. impensa] „ Cum
 „ enim causa ipsa adhuc in lite sit, non-
 „ dum certum, aut liquidum est, an da-
 „ mna, & expensæ litis debeantur; adeo-
 „ que compensari cum novo debito certo,
 „ & liquido non possunt.

Quicquid bellico gentium jure fieri solet]
 „ Adeoque hostis, qui debitor est, non
 „ potest debitum compensare cum damnis,
 „ quæ occasione belli inferuntur: nam id
 „ quoque in lite est, an damna durante
 „ bello data reparari debeant: adeoque il-
 „ liquidum cum liquido compensari nequit.

*Negotii enim natura, ne nihil æstimetur,
 [§c. spoliis belli controversis]* „ Vera ra-
 „ tio est, quia antiquum debitum, quod
 „ hostis compensare vult, liquidum non
 „ est, cum bello de eo disceptetur: hostis

„ igitur, qui durante bello cum hoste con-
 „ trahit, belli controversiam seposuisse vi-
 „ detur.

*Nam aliqui nulla pæctio esset, quæ non
 posset eludi]* „ Quia hostis ei, qui ex no-
 „ va promissione agit, semper opponere
 „ posset: tu mihi debes ex causa, ob
 „ quam bellum gerimus, live rem, live da-
 „ mna, live expensas.

*Apud eundem, quem jam laudavi aliquoties,
 Senecam est]* „ Nihil aliud ex hoc Se-
 „ necæ loco elicitur, quam fidem datam ef-
 „ se servandam, & legislatores nullam ex-
 „ ceptionem ideo accipere.

*A paucis etiam justam excusationem non
 accipi]* „ Immo non est justa excusatio si
 „ debitor creditori opponeret: ego pecu-
 „ niam incendio peridi, adeoque eam ti-
 „ bi reddere non possum (de tali casu lo-
 „ quitur Seneca); nam res perit suo do-
 „ mino.

² *Quæ ergo sunt, quæ compensari cum eo,
 quod promissum est poterunt]* „ In genere
 „ dicendum, quoties res ejusdem generis
 „ liquido invicem debentur.

*Si quid alter, quomodo ex alio contractus
 inter bellum inito, debes]* „ Adeoque si
 „ durante bello, & causa adhuc controver-
 „ sa, hostes quæ hostes sibi mutuo quadam
 „ promiserunt, vel ex aliis causis invicem
 „ debent, compensationem locum habet si utrin-
 „ que liquidum est debitum, & ejusdem
 „ generis.

*Si damnum dederis intra induciarum tem-
 pora]* „ Immo hoc casu uou tantum per
 „ compensationem retinere debitum potest;
 „ sed ob violatas inducias, novamque in-
 „ de datam belli causam, prædæ loco id
 „ retinere potest salvo eo, quod sibi de-
 „ betur.

Si legatos violaveris] „ Idem hic dicen-
 „ dum, vel compensare potest si vult de-
 „ bitum, vel jure prædæ id retinere, ob
 „ novam hanc injuriam.

*Aut aliud quid fecis, quod inter hostes jus
 gentium damnat]* „ Rectius, quod jus na-
 „ turæ damnat, uti si jus, quod etiam ho-
 „ sti tribui debet, violetur. At tunc læsum
 „ jure prædæ retinere debitum posse, di-
 „ ximus.

³ *Ut inter easdem personas fiat compensa-
 tio]* „ Id est, inter mutuos debitores, l.
 „ 2. ff. l. 4. c. de comp. cujuscunque se-
 „ xus, ætatis, & conditionis. *Laes. comp.*
 „ p. 270. Tunc enim demum dici potest,
 „ ei,

„ei, qui a me petit, satisfactum esse, si
 „is tantundem a me in suis bonis habet:
 „quæ ratio cessat si non is, sed tertius
 „mihi debet, v. g. creditoris mei filius,
 „uxor, pupillus, &c. *Laut. p. 271.* Secus
 „si sint creditoris mei creditores. *Vid. ius*
 „*meum controo. tit. de obligat. q. 7.*
 „*Ac ne ius tertii cuiquam cedatur*], „Par-
 „tes enim suo facto jus tertio questum
 „auferre non possunt.

„*Ita tamen ut bona subditorum*], „Hoc
 „non fit per compensationem, sed iure pri-
 „oris; non tollitur hic debitum, uti in
 „compensatione, sed manet, & in ejus se-
 „curitatem retinetur res capta; donec sa-
 „tis fiat.

„*Quod civitas debet, jure gentium obligata*
 „*intelligatur*], „Immo id nunc ex jure gen-
 „tium demum, sed ex ipsa ratione natu-
 „rali sequitur.

„*Generosi esse animi, stare fœderibus, etiam*
 „*post aliquid injuriæ acceptum*], „Hoc virtu-

„tis est, non juris; adeoque huc non pertinet.
 „*Ajens, tam sancte se parasse*], „Pietatis
 „hoc est, non necessitatis.

„*Si addibentur regula supra tradita*] Quas
 „tamen sæpius fallere, in ipsa tractatione
 „vidimus.

„*Tion quorumvis promissorum*], „De qui-
 „bus l. 2. c. 11. § 12.

„*Tum speciali jurisjurandi*], „De quo L.
 „2. c. 13.

„*Fœderis, ac sponsonum*], „L. 2. c. 15.
 „*Et de regum jure, ac obligatione*], „L.

„2. c. 14.
 „*Deque ambiguis interpretandis*], „L. 2.

„c. 16.
 „*Specialium questionum frequentiores*], Hinc

„1°. tractat de fide data, qua bellum fini-
 „tur, c. 20. 2°. de fide data manente bel-

„lo, uti tempore induciarum, &c. c. 21.
 „3°. de fide a ducibus belli data, c. 22.

„4°. de fide a privatis data in bello, c. 24.
 „23. 5°. de fide tacita, c. 24.

CAPUT XX.

De fide publica, qua bellum finitur, ubi de pacis pactione, de
 sorte, de certamine condito, de arbitrio, deditione,
 obsidibus, pignoribus.

I. Fidei inter hostes divisio ad ordinem
 sequentium.

II. Pacem facere, in regio statu esse
 regis.

III. Quid si rex sit insans, furiosus,
 captivus, exul?

IV. In procerum, aut populi statu jus
 pacis faciende esse penes plures.

V. Quomodo imperium, aut pars im-
 perii, aut regni bona pacis causa
 valide alienantur.

VI. Quatenus ex pace per regem facta
 populus, aut successores teneantur.

VII. Res subditorum pace concedi posse
 ob utilitatem publicam, sed cum
 onere damni resarciendi.

VIII. Quid de rebus jam bello amissis.

Tom. IV.

IX. Non distingu hic inter quæsta ju-
 re gentium, & jure civili.

X. Utilitatem publicam apud externos
 pro probata haberi.

XI. Regula generalis in pace inter-
 pretanda.

XII. In dubio credi conventum, ut
 res maneant quo sunt loco; quod
 quomodo accipiendum.

XIII. Quid si convenerit, ut restituan-
 tur omnia in eum statum, quo
 ante bellum fuerant?

XIV. Tunc, qui, sui juris cum essent,
 sponte se alicui subjecerunt, non
 reddi.

XV. Damna bello data remissa in du-
 bio censeri:

§ 2

XVI. Novæ

- XVI. Non etiam qua ante bellum privatus debebantur.
 XVII. Penas etiam, ante bellum publice debitas, in dubio remissas censerī.
 XVIII. Quid de jure privatorum ad penas?
 XIX. Im, quod ante bellum publice obtendebatur, sed controversum erat, facile censerī remissum.
 XX. Capta post pacem reddenda.
 XXI. De pacto reddendarum rerum, quæ bello capta sunt, regula quædam.
 XXII. De fructibus.
 XXIII. De nominibus regionum.
 XXIV. De relatione ad pactum antecedens: Et de eo, per quem stetit.
 XXV. De mora.
 XXVI. In dubio interpretationem faciendam contra eum, qui leges dedit.
 XXVII. Distinguuntur, novam bello causam præbere, Et pacem rumpere.
 XXVIII. Quomodo rumpatur pax faciendo contra id, quod omni paci inest.
 XXIX. Quid si socii vim intulerint?
 XXX. Quid si subditi: Et quomodo eorum factum approbatum censerī debeat?
 XXXI. Quid si subditi alii militent?
 XXXII. Quid si subditi nocitum sit? ubi distinctio adhibetur.
 XXXIII. Quid si socii? ubi item distinguitur?
 XXXIV. Quomodo rumpatur pax faciendo contra id, quod in pace dictum est.
 XXXV. An facienda distinctio capitum pacis.
 XXXVI. Quid si pena sit adjecta?
 XXXVII. Quid si necessitas obstitit?
 XXXVIII. Pacem manere, si id velit is, qui lesus est.
 XXXIX. Quomodo rumpatur pax faciendo contra id, quod est de speciali natura cuiusque pacis.
 XL. Amicitia nomine quid venias?
 XLI. Subditos, Et exules recipere, an contra amicitiam sit.
 XLII. Sorte quomodo bellum finiatur.
 XLIII. Quomodo conducto certamine: Et an id licitum.
 XLIV. An factum regum populos hic obliget.
 XLV. Qui victor censendus.
 XLVI. Quomodo per arbitrium finiatur bellum, Et arbitrium hic intelligi sine provocatione.
 XLVII. Arbitros in dubio intelligi adstrictos juri.
 XLVIII. Arbitros de possessione pronuntiare non debere.
 XLIX. Que sit vis deditionis pura.
 L. Quid officium victoris circa eos, qui sic se dedunt.
 LI. De deditione conditionata.
 LII. Obsides dari qui possint, Et debeant.
 LIII. Quod jus in obsides.
 LIV. An fugere obsidi liceat.
 LV. An obses in aliam causam recte retineatur.
 LVI. Mortuo eo, pro quo quis obses venit, obsidem liberari.
 LVII. Rege, qui obsidem dedit, mortuo, an obses teneatur?
 LVIII. Obsides interdum principaliter obligari: Et alterum ex alterius facto non teneri.
 LIX. Pignorum obligatio qualis?
 LX. Luendi jus quando amittatur.

I. Inter hostes quæ conveniunt, + fide aut expressa, aut + tacita constant. + Fides expressa + aut publica est, + aut privata. + Publica aut summarum potestatum, + aut inferiorum. + Quæ summarum est potestatum, aut bello finem imponit, + aut eo manente vim habet. + In his, quæ bellum finiunt, spectantur principalia, + & accessiones. Principalia sunt ipsa, + quæ bellum finiunt, + sive actu suo, ut pactiones, + sive ex consensu ; ad aliud relato, + ut sortes, + prælii exitus, + arbitri pronuntiatio. + quorum illæ mere sunt fortuitæ, + alia duo + casum temperant cum viribus animi, aut corporis, aut cum facultate judicante.

II. Pactiones inire, quæ bellum finiant, + eorum est, quorum est bellum ^a. + rei enim suæ quisque moderator. Unde sequitur, + ut in bello utrinque publico hoc + eorum sit, qui summi imperii exercendi jus habent. + Regis igitur hoc erit + in statu vere regio, + modo is rex etiam + jus habeat non impeditum.

III. 1. Nam rex, qui ætatis est ejus ^b, + quæ judicii maturitatem non habet, + (quod in regnis aliquibus + lege definitur, + alibi probabilibus conjecturis erit æstimandum) + qui imminutæ mentis est, + pacem facere non potest. Idem dicendum est ^b + de rege captivo, + si modo regnum ex consensu populi ortum habet + non enim credibile est, a populo imperium delatum ea lege, ut & a non libero exerceri possit. Ergo + hoc casu imperii + non quidem jus totum, + sed exercitio, + quasi tutela erit penes populum, + aut eum, cui id populus commiserit.

2. De his tamen, + quæ privati sui sunt, si quid pepigerit rex etiam captivus, valebit, ad exemplum eorum, quæ de privatis conventionibus + dicemus. Quod si exul sit rex, + d + pacemne facere poterit ? sane, + si constet, eum non + obnoxium vivere : + ceteroqui + parum a captivo fors ejus distabit : + nam sunt & + laxæ custodiæ. Regulus sententiam in senatu dicere recusavit, + dicens, + quamdiu jurejurando hostium teneretur, non esse se senatorem.

IV. 1. In

G R O T I I.

^a Regis igitur hoc erit] *Mariani XXI, 1.*
^b De rege captivo] *Vide Guicciardinum lib. XVI. & lib. XVIII. non semel.*

^c Non quidem jus totum] *Armenius in aurea bulla dilectus : Rudolphus Polonium metu in Angliam profugerat, Henricus Moguntinus a Treviris vi erat ejectus. Electorum tamen eo non perdidit.*

^d Pacemne facere poterit] *Lucanus :*

Vires habitantis Camillo

Illic Romæ fuit. (Pharf. V. 28.)

Vide Obsequium de gloria mundi parte V, consil. 49.

G R O N O V I I.

1 Tacita] Quæ scilicet eorum consensum

colligant ex signis non nimium dubiis, aut ex iis, quæ expressa sunt, tanquam horum posita, & consequentia.

2 Sive actu suo] Præsentis partium consensu.

3 Ad aliud relato] Dilato in fortunæ, aut mediæ personæ arbitrium.

4 Casum temperant] Partim sunt fortuita, partim pendent a numero, & virtute copiarum, partim a vi mentis.

5 Jus habeat non impeditum] Potestate sua libere utatur.

6 Lex definitur] Quo ætatis anno a tutela, aut cura liber habeatur.

7 Obnoxium vivere] Servire cogi ei, cujus in finibus est.

8 Laxæ custodia] In quibus non quidem vincitur est aliquis, nec tamen sui arbitrii, ut Vonones apud Tacitum 2, annal. 4.

IV. 1. In procerum, aut populi imperio + jus pacificendi erit penes majorem partem, + illic 9 consilii publici, + hic civium 10 sententiæ di-

cendæ + jus ex more habentium, secundum ea, quæ diximus + alibi. Itaque sic pacta obligabunt + etiam eos, qui aliter senserunt. Livius, ^a Lib. II. ubi semel decretum erit, omnibus id, etiam quibus ante displicuerit, pro bono, atque utili fudere defendendum. Dionysius ^c Halicarnassensis: διὰ τὴν πρὸς τοῦς ἄλλοις πλειονοῦς καὶ τοῦς ἀρχαῖοις πλειονοῦς. parendum hiis, quæ pars major censuerit. Appia-

nus ^d : διὰ τὴν πρὸς τοῦς ἀρχαῖοις πλειονοῦς καὶ τοῦς ἀρχαῖοις πλειονοῦς. omnes decreto obsequi tenentur, nulla admessa excusatione. Plinius : + quod pluribus placuisset, cunctis te-

nendum. + Quos autem obligat pax, 11 iisdem & volentibus prodest.

V. 1. Nunc de rebus pactioni subjectis videamus. Imperium aut

omne, aut ejus partem reges, quales nunc sunt + plerique, regnum ha-

bentes + non in patrimonio, sed tanquam 12 in usufructu, + pacificendo

alienare non valent. Immo antequam regnum accipiant, quo tempore

populus adhuc ipsis superior est, 13 + lege publica tales actus in futurum

plane irriti reddi possunt, + ita ut 14 nec ad id, quod interest, obliga-

tionem pariant. + Atque id populos voluisse credibile est, + ne aliqui si

ad id, quod interest, salva esset actio contrahenti, 15 subditorum bona

pro debito regis caperentur, + ac sic de non alienando imperio vana es-

set cautio.

2. Ergo ut imperium totum valide transeat, populi totius consensu

opus est, qui expediri potest + per 16 partium legatos, quos Ordines vo-

cant. + Ut pars aliqua imperii valide alienetur, duplici opus est consensu,

& corporis, & specialiter ejus partis, de qua agitur, + ut quæ invita a

corpore, cui coaluit, avelli nequeat. Sed pars ipsa tamen valide in se

imperium + transcribet sine populi consensu in summa, atque alias inevi-

tabili necessitate, + quia eam potestatem credibile est exceptam, cum

societas civilis coita est.

3. At + in regnis patrimonialibus quo minus rex regnum alienet,

nihil impedit. Fieri tamen potest ut talis rex partem aliquam imperii alie-

nare non valeat, + si nempe regnum sub onere ejus non dividendi in

proprietatem accepit. + Bona vero, quæ regni dicuntur, quod attinet,

+ possunt & hæc in patrimonium venire regis duobus modis, + aut sepa-

rabiliter,

GRONOVII.

9 Consilii publici] Senatus comitiorum.

10 Sententiæ dicenda] Suffragii ferendi.

11 Eadem & volentibus] Loquitur de illis, qui dissenserunt quidem initio, sed tamen in eo, quod majori parti placuit, acquieverunt.

12 In usufructu] Non ut de eo, tanquam de privatis bonis paterfamilias, statuatur pro arbitrio suo, sed id teneant, ut beneficium populi, quo ad vitam fruatur, quodque quantum in ipsis est, fideliter conservent, & augeant.

13 Lege publica] In capitulando, ut vulgo

loquuntur, seu lege regia formanda, in quam in adiut imperii jurent, potest præcaveri, ut si quid tale faciat rex, irritum, & inane sit.

14 Nec ad id, quod interest] Non modo ad implendum contractum, sed ne quidem ad satisfaciendum aliquam compensationem pro eo, quod non impletur.

15 Subditorum bona pro] Subjecti venient in periculum honorum amittendorum, quæ invadere poterat qui contraxit pro eo, quod non præstatur male promissum a rege.

16 Partium legatos] Provinciarum deputatos.

G R O -

rabiliter, * aut individue cum ipso regno. Si hoc modo, ¹⁷ transcribi poterunt, * sed non nisi cum regno : * si illud, * etiam seorsum.

4. Qui vero reges in patrimonio regnum non habent, * his * vix est ut jus regni bona alienandi concessum videatur, * nisi differre id appareat ex primitiva lege, * aut more, cui contradictum nunquam sit.

VI. Sed & quatenus promissio regis populus, ac simul successores obligentur, alibi * diximus : nempe * quatenus obligandi potestas sub imperio comprehensa est. * quod nec in infinitum protrahi, * nec ad angustias nimias arctari debet, sed ita intelligi, * ut valeat quod probabili ratione nititur. Plane aliud erit * si quis rex simul subditorum dominus sit, * neque tam * civile, * quam familiare imperium acceperit : * ut qui bello victos in servitutum redigunt : * aut si in personam quidem dominium non habeat, sed in res habeat, * ut Pharaon in terra Ægypti ex emto, * & alii, qui advenas in suum privatum receperunt. Nam hic ¹⁹ * jus præter regium accedens * efficit ut ex eo consiliet, * quod alioqui per se solo regio jure consistere non posset.

VII. 1. Disputari & hoc solet, * quid in res singulorum possint pa-
cis causa statuere, qui reges sunt, * nec in res subditorum aliud jus habent, ²⁰ quam regium. ^d Alibi diximus, ^e res subditorum * sub emi-
nenti dominio esse civitatis, * ita ut civitas, * aut qui civitatis vice fun-
gitur, * iis rebus uti, easque etiam perdere, & alienare possit, non tan-
tum ex summa necessitate, * quæ privatis quoque jus aliquod in aliena
concedit, sed ob publicam utilitatem, * cui privatas cedere illi ipsi vo-
luisse censendi sunt, qui in civilem cætum coierunt.

2. Sed addendum est, id cum sit, * civitatem teneri his, qui
suum amittunt, sarcire damnum de publico, in quod publicum nomen
²¹ * & ipse, qui damnum passus est, si opus est, contribuet. Neque hoc
onere levabitur civitas, * si nunc forte ei præstationi par non sit, sed
quandocumque copia suppetit, * exferet sese quasi sopita obligatio.

VIII. Neque illud indistincte admitto, quod dicit Ferdinandus ^f Vaf-
quius, ²² * agnoscere civitatem non debere id damnum, quod jam bello
datum est, * eo quod jus belli talia permittat. * Nam jus illud belli ²³ po-
pulus

G R O T I I.

* c. Quatenus obligandi potestas sub imperio com-
prehensa est : quod nec in infinitum protrahi,
nec ad angustias nimias arctari debet. Vide Reim-
king. lib. I, classe III. cap. 5. num. 30. Vide
& supra lib. II, cap. XIV. §. 11. & 12.
† Res subditorum sub eminenti dominio esse
civitatis. Gail. II. obs. 57.

G R O T I I.

¹⁷ Transcribi] Alienari.

¹⁸ Sub imperio comprehensa] Est pars ejus,
quod illi populus in se concessit, imperii.

¹⁹ Jus præter regium accedens] Dominicum.

²⁰ Quam regium] Non etiam familiare, aut
herile.

²¹ Et ipse, qui damnum passus est] Ecce
valuit dicere : is paulo minus accipiet, quam
amissit, proportionem scilicet, secundum quam
conferre deberet, si alius damnum fecisset,
quod pro parte illi erat compensandum. (Sine
causa Viri Doctissimi reprehendit heic Audito-
rem nostrum, quasi male dixerit, Damnum
pati, pro facere. At vero Damnum pati non
tantum dicitur ab ULPIANO, L. 29. §. 1.
D. Ad L. Aquil. sed etiam à SENECÀ,
De ira, l. 2. & à LUCANO, Pharf. VIII,
750. Vide BRISSON. De verbor. sign. &
FABRI Theaur. ult. Ed. J. B.)

²² Agnoscere non debere] Civitatem non o-
bligari ad faciendum.

²³ Populus alios spectat] Liberat populum a
populo, externis ab externis ; non civem a
cive.

a Lib. III.
c. VI. §. 2.
c. X. §. 5.
b L. cum
duob. §. 2.
§. quidam.
4. D. pro
socio.

pulos alios spectat, + ut alibi ^a exposuimus: + partim & hostes inter se, + non cives inter se, + qui cum socii sint, æquum est ^b ut communia habeant damna, quæ societatis causa contingunt. Plane + civili lege & hoc constitui poterit, ut ²⁴ rei bello amissæ causa nulla adversus civitatem actio sit, + ut sua quisque acrius defendat.

IX. + Sunt qui latum discrimen collocant inter ea, + quæ civium sunt ex gentium jure, & ea, + quæ eorundem sunt ex jure civili, ut in hæc jus laxius regi concedant, + etiam auferendi sine causa, & compensatione, in illa non item: perverse: nam dominium + ex qualicumque causa ortum sit, + suos semper effectus habet ex ipso jure naturali, ut scilicet auferri nequeat + nisi ex causis, ²⁵ quæ aut dominio insunt suapte natura, + aut ²⁶ ex dominorum facto ortum habent.

c Lib.
III, c. II.

X. Sed + hæc inspectio, ne nisi ex publica utilitate res privatorum concedantur, + regem spectat, & subditos, + ut illa de damno sarciendo elvitatem, & singulos. + Nam externis, qui ²⁷ cum rege contrahunt, sufficit factum regis, + non tantum ²⁸ ob præsumptionem, quam secum adfert dignitas personæ, + verum etiam ob ²⁹ gentium jus, + quod bona subditorum obligari ex facto regis patitur.

d L. II.
c. XVI. §.
12, 12.

+ XI. I. Circa interpretandas pacis conventiones observandum est quod supra ^d a nobis est traditum, ³⁰ + quo quidque plus habet favoris, eo laxius accipiendum; ³¹ + quo longius abit, eo restrictius. Si + jus naturæ merum spectamus, + maximus favor in eo esse videtur, ut suum quisque consequatur, quod Græci dicunt *ἵκεται τῷ δικαίῳ*, + & proinde videtur ³² ambigue positorum interpretatio eo ducenda, + ut qui iusta arma habuit, id consequatur, ob quæ arma sumisit, & damna, sumensque recuperet: + non item ut poenæ nomine quicquam lucretur, id enim est odiosius.

2. Sed + quia ad pacem veniri ³³ vix solet injuræ confessione, ideo + ea sumenda est in pacis interpretatio, ³⁴ quæ partes quoad belli justitiam quam maxime æquet: + quod fieri solet duobus maxime modis: aut ³⁵ + ut quarum rerum turbata bello possessio est, ex formula juris antiqui

G R O T I I.

¶ *Ut quoniam rerum turbata bello possessio est, ex formula juris antiqui componatur*] Vide *Pactam* lib. V.

G R O N O V I I.

24 *Rei bello amissa*] Quemadmodum Romani in armis sustulerunt postliminium.

25 *Quæ aut dominio insunt*] Velut inest ei, ut possit servire publico, & totius civitatis periculum levare.

26 *Ex dominorum facto*] Sive contraxerint, sive deliquerint.

27 *Cum rege contrahunt*] Et aliquid subditis ejus ablatum accipiunt, etiam citra necessitatem, & publicam utilitatem ablatum, etiam civitas id non refarciat, non verendum ne malo jure rem teneant, quia illis pro e

mini jure est factum regis tradentis.

28 *Ob præsumptionem*] Quod præsumitur rex hoc non nisi jure facere.

29 *Gentium jus*] Quo, etsi non traderet, arripi tamen bona subditorum possunt propter debitum regis tanquam pignori oppolita.

30 *Quo quidque plus*] Quo quidque caput est de re magis favorabili.

31 *Quo longius*] Odiosorem rem continet.

32 *Ambigue positorum*] Dubio sensu scriptorum.

33 *Vix solet injuria*] Nemo enim volens fitetur injuria se fecisse.

34 *Quæ partes*] Qua parti utrique, quantum potest, relinquatur salva justitia fama, & species.

35 *Ex formula juris antiqui*] Restituitur cuique, quod antea habuit.

G R O.

tiqui componatur : (quæ verba sunt Menippi in oratione, qua de federum generibus disserit) aut ³⁶ ut res maneant quo sunt loco : quod Græci dicunt *ἔσθω & ἔσθω*.

^a Livius
LXXXIV.
c. 57.

XII. 1. Ex his duobus + posterius in dubio magis est ut præsumatur, quia facilis est, & nullam inducit mutationem. + Hinc est illud, quod a Tryphonino notatum est, + ut in pace illis demum captivis postliminium sit, de quibus id in pactis erat comprehensum, ut + recte emendare Fabrum, diximus + supra, + & certis argumentis evicimus. + Sic & transfugæ non reddentur nisi convenerit. Nam + transfugas + jure belli recipimus. id est, + per jus belli licet nobis admittere, & nostris adscribere eum, qui partes mutat. + Res externæ tali pacto manent penes tenentem.

^b L. in
bello 12.
D. de capti-
viti.

^c Supra
hoc libro
c. 9. §. 4.
d. L. trans-
fugæ. §. 1.

2. + Illud autem tenere ³⁷ + non civiliter, sed ³⁸ + naturaliter sumitur : + in bellis enim sufficit facti possessio, + nec alia attenditur. + + Agros autem diximus + ita teneri si munitionibus quibuscum clausi sunt : + nam temporariam infessionem, ut per ³⁹ stativa, hic non spectari. Demosthenes pro Ctesiphonte + festinat, ait, a Philippo, ut quæ posset loca occuparet, + gnarus ut res erat, + pacis confecto negotio, retenturum se quæ teneret. + Incorporalia non tenentur nisi per res, quibus adhærent, + ut servitutes prædiorum, + aut per personas, quarum sunt +, + dum ne in solo, ⁴⁰ quod hostium fuit, exercenda sint.

^{B. de acq.}
rer. dom.
+ Dec. T.
III. conf.
74.

^f Supra
libro III,
c. 6. §. 4.
g. Pag.
316. B.

^h Supra
lib. III,
cap. VII.
§. 4.

XIII. + In altero illo paciscendi genere, + quo restituitur possessio bello turbata, notandum est, + ultimam, quæ ante bellum fuit, possessionem respici, + ita tamen ut ⁴¹ privatis dejectis ⁴² + interdicto, aut ⁴³ + vindicatione apud judicem experiri liceat.

+ XIV. At si quis + sui juris populus sponte se bellantium + alteri subjecerit, ⁴⁴ + ad eum restitutio non porrigetur, + ut quæ ad ea tantum pertineat, quæ vi, metu facta sunt, aut alioqui & dolo non nisi in hostem licito. Sic pace inter Græcos Thebani + Platæam retinuerunt, dicen-

G A O T I I.

quicumque habet quavis ratione.

³⁹ Stativa] Caltra ad tempus posita.

⁴⁰ Quod hostium fuit] Eorum, qui hostes fuerunt, & nunc ita fecerunt pacem, ut de personis istis nihil sint pacti. (Immo id vult Auctor, etsi non teneatur ille, qui habet, e. g. jus Usufructus, aut Feudi, modo solum jure belli occupatum fuerit, in quo jura illa exercenda sunt, nil ad rem tunc facere, quod persone capta non fuerint, & jura vel extinguunt, vel e personarum realia fieri, respectu hostis possidentia. J. B.)

⁴¹ Privatis dejectis] Si forte paullo ante bellum vis facta est, nec jure vindicata propter bellum intervenientia, ita ut oriente bello invalor possideat.

⁴² Interdicto] Unde vi, quo possessio adferitur. §. 6. Inst. de interd.

⁴³ Vindicatione] Qua proprietas adferitur.

⁴⁴ Ad eum restitutio non] Is non restituitur ex generali conventionione, sed oportet specialiter de eo cautum fuerit.

G R O

^h Transfugæ jure belli recipimus] Supra hoc libro cap. 1. in fine. in pace convenire & hoc solet, ne transfugæ recipiantur. Vide pacem Justiniani cum Chosroë apud Menandrum Proteridorem. (Pag. 118. Ed. Hufschel.)

ⁱ Platæam retinuerunt] Locus hic est apud Thucydidem V. (Cap. 17.) Præcesserat similis lib. III. ubi Auctor & in Platæa, ubi *αὐτῶν ἰδὲν ἀποχωρήσαντων* ne reddenda sit Platæa, cum ejus urbis homines sponte accesserint. (Cap. 52. In his autem, quæ statim sequantur post locum primum, legitur quoque quod Auctor ait de Nysæ.)

G R O N O V I I.

³⁶ Ut res maneant] Ut servet quisque quod bello cepit.

³⁷ Non civiliter] Cum iusto titulo acquilendi.

³⁸ Naturaliter] Quomodo tenere dicitur,

dicentes : ἢ βία αὐτῶν ἐμδαρίῃ αὐτῶν προσημαίνοντες, ἢ ἡ προδοίαν, ἔχον τὴν χάριν. *habere se eum locum non vi, non prodicione, sed eorum, quorum erat libera voluntate, + Parique jure Nisica penes Athenienses mansit. Eadem distinctione adversus Ætolos utebatur * T. Quinctius. Capitarum, iniquiens, urbium illa lex. Thessalia civitates sua voluntate in disionem nostram venerunt.*

a Livius lib. XXXIII. c. 13.

XV. + Si nihil aliud convenerit, + omni pace id actum censi debet, ut quæ bello data sunt damna, eorum nomine actio non sit. + quod de damnis etiam privatim acceptis intelligendum est : + nam & hæc belli effecta sunt. + In dubio enim ita censentur contrahere voluisse bellantes, + ut neuter injustitiæ damnaretur.

b Drc. cons. 61.

+ XVI. Non tamen & 45 quæ privatis deberi b cœperunt, belli tempore condonata censi debent ; + nam hæc non belli jure quæstita sunt, + sed bello tantum exigi vetita. Itaque + sublatum impedimento + vim suam retinent. Jus vero, quod ante bellum fuit, + quamquam nemini facile ademptum censi debet, (hanc enim ob causam maxime ut sua tenerentur res publicæ, civitatesque constitutæ sunt, ut recte ait c Cicero) + intelligendum id tamen de eo jure, quod ex rerum inæqualitate nascitur.

c L. II. De offic. c. 21.

XVII. k + De jure ad pœnas non æque. nam id jus, quatenus inter ipsos reges, aut populos versatur, + remissum ideo censi debet, ne pax non satis pax sit, si veteres ad bellum causas relinquat. + Quare & ignorata hic venient sub verbis generalibus, ut de mercatoribus Romanis, quos a Carthaginiensibus merfos 46 ignorabant Romani, narrante Appiano. ἀπάρηται ἀναγκάσειν ἢ αὐτῶν ἑαυτῶν ἐκκαταρτῆσαι μὴ μνησθῆναι, inquit d Dionysius Halicarnassensis : *optima conciliationes, quæ iram, & offensarum memoriam delent.* Isocrates + Platæica : *ἐὶς τὴν αἰσῶν ἡ προσημαίνουσα μὴ τῶν τότε γενομένων* + in pace non decet ante peccata exequi.

d Antiq. Rom. Lib. III. c. 8. pag. 138. Ed. Oxon. + Pag. 139. B. Ed. H. Steph.

XVIII. + De privatorum jure ad pœnam + non tanta est ratio ut remissum censeatur : + quia sine bello judiciis expediti potest : tamen cum hoc jus + non ita nostrum sit, ut quod ex inæqualitate nascitur, + & pœnæ semper aliquid odii habeant, 47 + levis verborum conjectura sufficiet, ut hoc quoque donatum intelligatur.

f Supra §. 16.

XIX. Quod vero f diximus, jus, quod ante bellum fuit, + ademptum facile

G R O T I I.

k *De jure ad pœnam non æque*] Gail. de ac. restis. c. XIV. n. 7.

G R O N O V I I.

45 *Quæ privatis deberi cœperunt*] Ex contractu civili ante bellum inito : ut ex. gr. quod colonus meus mihi debere cœpit, dum hostis agrum infilet : vel nifur, quorum dies cessit, dum debitor cum patria sua in hostium potestate est.

46 *Ignorabant Romani*] Cum scilicet pacem scerent, dein eo cognito non poterant propterea

turbare pacem factam, aut novas pœnas exigere. Sed exemplum est alienum. nam illa non erant facta, & ignorabantur ante pacem statutam, & primum bellum finitum ; sed aliquanto post id tempus. Itaque postquam ea resciverunt Romani, merito, quod prius fasces violatum esset, minando bellum pœnis imparatis, adegerunt illos ad novum fœdus, quo Sardinia cesserunt. (Vide APPIAN. Bell. Pœnic. pag. 3, 4. Edit. H. Steph. & consule heic Notas Gallicas. J. B.)

47 *Levis verborum conjectura*] Si minima detur ansa formulam pacis ita interpretandi, ut & illæ lites cessare debeant.

G R O -

facile censeretur non debere, id + in privatorum jure firme tenendum est. + in jure autem regum, & populorum facilius est ut condonatio aliqua intelligatur facta, + si modo verba, + aut conjecturæ non improbabiliter suppetant: maxime vero + si jus, de quo agitur, non liquidum erat, sed in controversia positum. + Benignum enim est credere id actum, ut belli femina evellerentur. Idem, quem modo laudavi * Dionysius Halicarnassensis: ὡς ἀπόχρη τοῦτο μὴν ἡμῶς σκοπεῖν ὅπως ἂν τὸν παροῦσαν ἔχθραν ἀποσυνέμεικε πρὸς ἀλλήλους, ἀλλ' ὥστ' οὐδὲ αὐδὴς ποτε παλιμνήσωνται ἐπὶ δεῖ παρρησιαστέοντι ἢ γὰρ ἀναδύλας ποιεῖσθαι τῶν κακῶν συνελθόντων, ἀλλ' ἀπαλλαγῆς non tam cogitandum est de faciendi in præfens amicitia, quam id curandum ne bello iterum implicemur: neque enim ad differenda, sed ad miserenda mala convenimus: quæ postrema verbo tenus ferme defumta sunt ex Hocrate, + oratione de pace.

a L. III.
c. 9.

XX. + Quæ post perfectas passionibus capta sunt, reddenda satis constat, + sublatum enim jam erat belli jus.

b Pag.
164. C.

+ XXI. At in passionibus, + quæ sunt de reddendis his, quæ bello capta sunt, primum + latius interpretandæ 48 quæ mutæ sunt, + quam quæ claudicant: deinde + quæ de hominibus agunt plus favoris habent, quam quæ de rebus: + & inter eas, quæ de rebus, hæ, quæ de agris, plus, + quam quæ de rebus mobilibus: & quæ de his, quæ penes publicum sunt plus, quam quæ penes privatos: & inter eas, quæ penes privatos, + plus illæ, quæ reddi jubent 49 lucrativo titulo possessa, + quam oneroso, ut + quæ emtionibus 4, quæ dotibus tenentur.

e Aleist.
V. Resp.
17.

XXII. + Cui pace res conceditur, ei & fructus conceduntur + a tempore concessionis, + non retro: quod recte defendit Cæsar Augustus contra Sextum Pompejum, qui Peloponneso sibi concessa, + simul etiam tributa, quæ pro exactis annis debebantur, sibi vindicabat.

d Cl. de
Offic. II.
23.
e App.
civ. V. p.
716.

XXIII. 150 + Nomina regionum accipienda ex usu præsentis temporis, + non tam vulgi, quam peritorum. nam a peritis negotia talia tractari solent.

XXIV. + Habent & illæ regulæ frequentem usum, + quoties 51 ratio sit ad pactum antecedens, aut verus, toties repetitas censeretur qualitates, aut conditiones priore pacto expressas, & 52 pro faciente habendum qui facere voluit, 1 + si per alterum, quicum controversia est, stetit quominus feret.

f Quint.
deci.
CCCLIII

XXV. Quod vero quidam ajunt, 53 + moræ purgationem intra breve tempus

G R O T I I.

1 Nomina regionum accipienda ex usu præsentis temporis] Vide Guicciardinum libro V. (in lute de Capitanato inter Francos, & Hispanos, quum illi partem esse Aprutii contenderent, hi Apulia.)

48 Lucrativo titulo] Donatione, testamento.

50 Nomina regionum] Provinciarum, districtum, quod interdum latius, interdum strictius accipiuntur.

51 Relatio sit] Si dictum sit, ita possideri, aut restitui debere, ut definitum sit in pacto ante tot annos inito.

52 Pro faciente habendum] Quasi restituerit, nec nasci cum eo novam actionem putandum.

53 Moræ purgationem] Aliquam excusationem, si quis statutum iustitiae tempus non observaverit.

G R O N O V I I.

48 Quæ mutæ sunt] Ubi utrumque redditur, quam ubi tantum ab altera parte.

Tom. I V.

T t

G R O N O

tempus admitti, ^m verum non est, nisi improvisa necessitas impedimento fuerit. Nam quod canones nonnulli purgationi tali favent, mirum non est, cum eorum officium sit, Christianos ad ea permovere, quæ charitati mutæ conveniunt. At in hac quæstione de pactis interpretandis non jam quærimus quid melius sit, immo nec quid a quoque religio, & pietas exposcat; sed ad quid cogi possit, quod totum versatur in eo jure, quod externum diximus.

XXVI. In dubio autem sensu magis est, ut contra eum fiat interpretatio, ⁿ ⁵⁴ qui conditiones elocutus est, quod esse solet potentioris: (est ejus, ⁵⁵ qui dat, non qui petit, conditiones pacis (aa) dare, ait Annibal) sicut & contra venditorem ^a fit interpretatio: habet enim quod sibi imputet, qui non apertius locutus est: alter autem quod plures sensus recipiebat, id suo jure accipere potuit in partem sibi utiliore, unde alienum non est quod Aristoteles ^b dixit: *ὅτι τὸ χρηστόν τῆς φιλίας ἐστίν, ἢ τὸ πλεονέκτημα ὠφέλιμον μὲν ἐστίν, ὅτι ὡς ἡ ἀντιπαράθεσις ἐστὶν ἐπὶ τῇ ἀντιπαράθεσι, ὅτι ὡς ἡ ἀντιπαράθεσις ἐστὶν ἐπὶ τῇ ἀντιπαράθεσι* ubi utilitatis causa amicitia est, ibi ⁵⁶ ejus, qui accipit, utilitas, ejus, quod debetur, mensura est.

XXVII. Quotidiani usus & illa disputatio est: quando pax rupta censetur: quod Græci vocant ^a *παρεπίδημα*. non enim idem est novam bello causam præbere, & pacem rumpere: sed multum inter hæc interest, tum ⁵⁸ ad committendam poenam a peccante, tum ad liberandam in cæteris fidem ejus, in quem peccatum est. Rumpitur pax tribus modis, aut faciendo contra id, ⁵⁹ quod omni paci inest, aut contra id, quod ⁶⁰ in pace dictum est aperte, aut contra id, quod ⁶¹ ex pacis cujusque natura debet intelligi.

XXVIII. Contra id, quod omni paci inest, fiet, si vis bellica inferatur, nimirum, ubi nulla nova subest causa: quæ si probabiliter adferri potest, satius est injustitiam sine perfidia, quam cum perfidia admittam credi. Illud Thucydidis ^c vix opus habet moneri: *λέγουσι τὰς συνθήκας ὅτι οἱ ἀμυνόμενοι, ἀλλ' οἱ πρότερον ἠνέκτους* ^o pacem rumpunt non qui vim vi arcant

^a L. Petri-
ribus. 39.
D. de pa-
ctis.

^b Ethic.
Nicom.
VIII, 15.

^c Lib. I.
13.

GRONOVI.

⁵⁴ Qui conditiones elocutus est] Qui formam dedit, aut concepit.

⁵⁵ Qui dat] Pacem.

⁵⁶ Ejus, qui accipit] Ex commodo accipientis grandius, aut minus æstimatur quod debetur.

⁵⁷ Novam bellum causam præbere &c.] Alterum, si temere fiat, injustitia est, alterum perfidia.

⁵⁸ Ad committendam] Quia in posteriore, quod gravius, plus poenæ debet, qui sacratæ juris aliquid violat, & liberior, excusatioque est ad non servanda cætera, quæ convenerunt.

⁵⁹ Quod omni paci] Quod dictum, conventum, pactum intelligitur in genere, quotiescunque pax coit.

⁶⁰ In pace dictum est] Quod in ea, quæ nunc placuit, satis evidenter, & peripicue cautum est.

⁶¹ Ex pacis cujusque] Quod ipsum genus pacis, in quod consensum est, præstari oportere, recte judicantibus demonstrat. num. 39. Specialem naturam pacis vocat.

(aa) Dicere, non dare, est apud Livium, qui ita Hannibalem inducit loquentem, Lib. XXX. Cap. 30. J. B.

GROTII.

^m Verum non est, nisi improvisa necessitas impedimento fuerit] Vides Albertum Argentanensem, n. Qui conditiones elocutus est] Plantus Persa: tua merx, tua indicio est. (IV. 4. 37.) In hac re solet prior loqui is, qui plus valet; ut vero petantur conditiones, loqui prior solet qui est infirmior. Plutarchus Sulla: τὸ δυνάμειον ἐστὶ τὸ πρότερον λέγειν τοῖς ἀντιπαράθεσις τὸ ἀντιπαράθεσις, eorum est prior loqui, qui opus habent pace, victori satis est tacere. (Pag. 467. C.)
^o Pacem rumpunt non qui vim vi arcant, sed qui

a L. VII.
c. 20.
b Gell.
VII, c. 3.

c Polyb.
lib. XVII.
c. 4 §.

d Lib.
XXXII. c.
34.
e Liv. lib.
V. c. 17.

f L. viii
vi, 1. §.
27. D. de
vi § vi
arm. vide
supr. L. I.
c. 1. per tot.

Cerites apud ^a Livium se purgant, suos non publico consilio militasse. Eademque ^b Rhodiensium ^c fuit defensio. ^d Et verius est, ut id quoque permittendum non sit, nisi probabilibus argumentis appareat ^e 73 ^f actum aliud, ut nunc interdum fieri solet, exemplo veteri *Ætolorum*, quibus pro jure erat, p ^g *ἀγιο λαΐων ἀπὸ λαΐων*, ^h ex omni prada *pradam sumere* : ⁱ cujus moris hanc vim esse, ait ^j Polybius : καὶ ἰταὶ τῆς πολέμου ἀπὸ λαΐων, ὅτις Αἰτωλῶν φθας καὶ εὐμαχίας, καὶ ἕτερον ἔχοντες Αἰτωλῶν ἀπὸ αὐτῶν ὄντων καὶ παρ' ἀποστρεφῶν πολέμου τὴν χάριν ἀγιο τῶν ἀποστρεφῶν etiam si non ipsi, sed alii bellum gerant amici ipsorum, aut socii, ut eo non minus *Ætolis* licet, ^k contra publicum decretum utrique parti militare, ^l & utrique pradam agere. Livius ^m de iisdem : *juventutem adversus suos socios publica tantum auctoritate demta militare sinunt*, ⁿ & contraria sepe acies in utraque parte *Ætolica auxilia habent*. Olim Etrusci, negato Veientibus auxilio, ^o si qui suæ juventutis ^p voluntarii ad id bellum irent, non impediabant.

XXXII. 1. ^q Rursum pax rupta censeri debet, non modo ^r si toti corpori civitatis, ^s sed & si subditis vis armata inferatur, nimirum ^t 73 ^u sine nova causa. Nam ^v ut omnes subditi tuti sint, pax initur : est enim pax actus ^w civitatis ^x 74 pro toto, & pro partibus. ^y Immo & si causa nova sublit, ^z 75 per pacem licebit se, suæque defendere. ^{aa} Naturale enim hoc, ut ait ^{ab} Cassius, arma armis repellere : ^{ac} ideo ^{ad} 76 abdicatum inter pares non est ut facile credatur. ^{ae} ulscii autem, aut ablata recuperare per vim non licebit, nisi postquam judicium erit negatum. ^{af} Hæc enim res ^{ag} 77 moram fert : ^{ah} illa non fert.

2. At ^{ai} si quorum subditorum ita perpetuum sit maleficium, ac juri naturæ contrarium, ut quod faciunt, ^{aj} id credendi sint omnino facere rectoribus suis improbantibus, ^{ak} & in eos judicium postulari non possit, quales sunt ^{al} qui piraticam exercent ; ab his & res ^{am} recuperare, & ultionem exposcere licebit tanquam a deditis. At ^{an} alios innocentes eo nomine armis impetere, id vero est contra pacem.

XXXIII. 1. ^{ao} Sociis quoque vis armorum illata pacem rumpit : ^{ap} 79 ^{aq} sed

G R O T I I.

G R O N O V I I.

p ^{ar} *ἀγιο λαΐων ἀπὸ λαΐων*] *Plautus Truculentus* : de prada *pradam cupio*. (II. 7. 15, 16.)

q *Polybius*] Vide cum & in excerptis. (num. 6.)

r *Citra publicum decretum*] Idem de *Hunni* Sabiris quo tempore narrat *Agathias* libro IV. (Cap. 3.)

s *Si quorum subditorum ita perpetuum sit maleficium*] Ita *Augustus* judicavit contra *Syllæum* pro *Herode*. *Josephus* XVI, 10. §. 8. *Ed. Hudson*.

t *Socii quoque vis armorum illata pacem rumpit*] *Thucydus* lib. LXV, anno MDLXXXVIII. *Ed. &*, quod huc pertineat, apud *Horatium*, *tomo II. historiae Brabanticæ* in anno MDLVI.

73 *Actum aliud*] Id prohibetum non esse. ^{as} *Sine nova causa*] Qui post pacem initam damnum non dederunt, vel offensam contraxerunt.

74 *Pro toto, & pro partibus*] Pro ipso corpore, sive omnibus jundim, & singulis seorsim. ^{at} *Per pacem licebit*] his, quibus vis inferatur.

76 *Abdicatum inter pares*] Renatiuisse quemquam huic juri, qui non alteri sese submisit.

77 *Moram fert*] Ultionis, aut ablatorum persecutio non necesse est ut fiat in instanti, quemadmodum defensus contra repentinam vim, aut aggressionem.

78 *Sociis quoque*] Illorum, quibuscum velut cum ducibus adversæ partis pax facta est.

§. XXXIII — XXXVI. *De fide publica, qua bellum finitur, &c.* 333

79 + sed his demum, qui in pace comprehensi sunt, ut ^a ostendimus cum + Saguntinam controversiam examinavimus. Urgent hoc Corinthii in oratione, quæ est apud Xenophontem historię Græcæ ^b sexto: *οὐδὲν ὅπου πᾶσι τοῖς αὐτοῖς αἰσῶμεν, ὅμνους nos vobis omnibus iuravimus.* Quod si ipsi socii non pepigerint, sed alii pro ipsis, + idem tamen statuendum erit, postquam satis constet, eos socios pacem ratam habuisse. nam quamvis adhuc incertum est an ratam habere velint, ⁸⁰ + hostium loco sunt.

2. + Aliorum sociorum, ^c + ut & cognatorum, & affinium, + qui nec subditi sunt, nec in pace nominati, + separata causa est, + nec ad pacem ruptam vis in eos trahi potest. neque tamen sequitur, ut & supra ^d diximus, bellum eo nomine + suscipi non posse, + sed id bellum erit ex nova causa.

XXXIV. Rumpitur & pax, ut ^e diximus, + faciendo contra id, quod in pace dictum est: sub faciendo autem + comprehenditur ^f & non facere quod, + & cum oportet.

+ XXXV. + Neque admittam hic discrimen capitum pacis, quæ majoris, quæque minoris momenti sint. + Satis enim magna ut servantur videri debent quæ pace comprehensa sunt. + Bonitas tamen, maxime Christiana, leviores culpas, accedente præsertim poenitentia, facilius condonabit, ut illud ^g locum habeat,

+ *Quem panis peccasse: pane est innocens.*

Sed quo magis paci caveatur, consultum erit ^h ut capitibus minoris momenti adiciatur ⁱ, ut si quid adversus ea factum erit, pacem non rumpat: + aut ut ^j arbitri prius adeantur, quam arma inferre liceat, quod erat in federe Peloponnesiaco, memorante Thucydide ^k.

XXXVI. Et plane sentio id actum videri, + si qua specialis poena ^l adjecta sit: non quod nesciam posse ita contrahi, ut electio sit ejus, cui facta est injuria, poenam malit, an a transactione recedere, + sed quod negotii natura hoc, quod dixi, potius requirat. Illud quidem constat, & jam ^m supra dictum a nobis est, & historię auctoritate probatum, pacem non rumpere qui pactis simpliciter factis ⁿ posterior non stat: neque enim tenebatur nisi sub conditione.

XXXVII.

G R O T I I.

^a Ut capitibus minoris momenti adiciatur, ut si quid adversus ea factum erit, pacem non rumpat] Vide egregium exemplum in pace Justiniani, Justinianum inter, & Chosroem. *Memander Protector eam habet.* (Pag. 118. Ed. Hæstel.)

^x Si qua specialis poena adjecta sit] Ut in Gotthorum pactis cum Francis. Vide Procopium Gotth. I. (Cap. 12.)

G R O N O V I I.

79 Sed his demum] Potius dicendum, nisi

qui nominatim excepti sunt, qui nisi quos certo constat comprehendi non potuisse, ut si subiecti alterius alteri sese applicant.

⁸⁰ Hostium loco sunt] Si scilicet ante pacem hostes fuerunt.

⁸¹ Et non facere] Facere contra pacta videtur & qui non facit, quod enim facere placuit, & qui non facit, quo tempore facere debuit ex pacto, aut negotii natura.

⁸² Arbitri prius adeantur] Sumatur iudex medius, & neutrarum partium, apud quem disceptetur.

⁸³ Adjecta sit] Certo capiti, si servetur.

⁸⁴ Posterior non stat] Cum prius alter eis non stetit, & ipse postea eas implere cessavit.

T t 3

G R O N O.

^a Lib. II, c. XVI.

^b Cap. 5.

^c 27.

^e Crp. conf. 690.

^f Dec. conf.

^g 11.

^h L. II. c.

ⁱ XXV.

^g Sen. Agam. varl. 243.

^g Vide supra lib.

^h II, c. XV.

ⁱ 15.

^j Lib. V.

^k c. 79.

^l Lib. III, c. XIX.

^m §. 14.

XXXVII. Quod si necessitas aliqua in causa sit, quo minus pars una impleat id, quod promissum est, * puta si res perierit, * aut ablata sit, * aut factum redditum sit aliquo eventu impossibile, * pax quidem rupta non censetur: nam, ut diximus, non solet illa pendere a ⁸⁵ conditione casuali. Sed alter * optabit, * an expectare malit, si qua spes sit impleri promissum serius posse, an ⁸⁶ æstimationem accipere, an ⁸⁷ mutuis præstationibus isti capiti respondentibus, aut æquum valentibus liberari.

a Fide
supra hoc
libro c.
XIX. §.
13, 14.

b Supra.
§. 27.

XXXVIII. Certe, * etiam post læsam fidem, * integrum est ⁸⁸ innocenti pacem servare, sicut * Scipio fecit post multa Carthaginensium perfida facta, * quia contra obligationem faciendo nemo se obligationi eximit: &, si additum est, ut tali facto pax rupta habeatur, * adjectum id censeri debet in commodum innocentis duntaxat, si eo uti velit.

XXXIX. Postremo ⁸⁹ diximus, pacem solvi faciendo id, * quod specialis pacis natura repudiat.

c I. Post-
luminio §.
D. de capt.
à Pro Ga-
bia. Apud
Hieronym.
Apol. adv.
Rufin.
e L. item
15. §. fi.
quis 35. D.
de injur.
Insti. §.
servus 3.
ead. tit.
Dirx. II.
Conf. n. 3.

XL. 1. * Sic quæ ⁹⁰ contra amicitiam sunt, rumpunt pacem, quæ ⁹⁰ sub amicitie lege contracta est: * quod enim inter ceteros solius amicitie ⁹¹ officium exigeret, hic etiam pacti jure præstandum est. * Et huc, * non vero ad quamvis omnino pacem (* est enim & fedus, non amicitie causa, ut nōs * Pomponius docet) refero multa, quæ de ⁹² injuriis non armatis, & contumelia, a legum peritis dissertari solent, & præcipue illud ⁹³ Tullii: *post reditum in gratiam* ⁹³ si quid est commissum, ⁹⁴ * id non neglectum, sed violatum putatur, nec imprudentia, sed perfidia assignatur. Sed hic quoque ⁹⁵ * detrahenda quantum fieri potest facto invidia.

2. * Itaque personæ quamvis conjunctæ, aut subditæ facta injuria, ipsi, quicum pax inita est, facta non censetur, * nisi aperte ad ipsius fugillationem facta sit, * quam naturalem æquitatem in ⁹⁶ servis atrociter læsis sequuntur leges * Romanæ: & * adulterium, aut stuprum ⁹⁷ libidini potius, quam inimicitie imputabitur: * & invasio rei alienæ novæ potius cupiditatis reum faciet, quam fidei læsæ.

3. * A-

G R O N O V I S.

⁸⁵ *Conditione casuali*] Sed potestativa scilicet, id est, non solet ita statui, ut, quod forte fit, iam rumpat, sed quod consilio, & culpa.

⁸⁶ *Æstimationem accipere*] Aliud tantundem valens.

⁸⁷ *Mutuis præstationibus*] Sibi remitti, quod ipse facturum se promissit, in compensationem ejus, quod ab altero non præstatur.

⁸⁸ *Innocenti pacem servare*] Quiescere, & ab eo vinculo, quo tenetur alter, eum non dimittere.

⁸⁹ *Contra amicitiam*] Quibus malevolus declaratur animus, etsi proprie nihil fiat adversus præcipua pacti capita.

⁹⁰ *Sub amicitia lege*] Cui additum est inter articulos, ut posthæc vivant tanquam boni, & fideles amici.

⁹¹ *Officium exigeret*] Quod fieri deberet lege humanitatis, & morum, cui qui non patet,

facit quidem improbe, non tamen adionem alteri parit.

⁹² *Injuriis non armatis*] Quæ sunt sine vi, aut si negentur honores debiti, aut fiat aliud quid in contumeliam socii.

⁹³ *Si quid est commissum*] Si qua offensio data.

⁹⁴ *Id non neglectum*] Pro fraude, & culpa habetur, non pro negligentia.

⁹⁵ *Detrahenda est invidia*] Ne nimis cito in bellum ruatur, factum, quamvis malignum, leniore potius animo accipitur, & mitiore vocabulo appelletur, quam graviore, & invidiosiore.

⁹⁶ *Servis atrociter lèsi*] Tanquam id pertineat ad domini offensum.

⁹⁷ *Libidini potius*] In eo peccasse magis aliquem interpretabimur, quod se continere non posset, quam quod in persona chara læsos nos vellet, aut contemneret.

G R O -

3. + Atroces sane minæ, + nulla nova causa præcedente, cum amicitia pugnant : & + huc referam arces in finibus structas, non tuendi, sed nocendi causa, & insolitam copiarum conscriptionem, + si iustis fati indicis appareat, in non alium hæc, quam in eum, quicum pax facta est, comparari.

XLII. 1. 7 Subditos singulos, qui ex altera ditione in alteram migrare volunt, suscipere, + non est contra amicitiam. Neque enim + naturalis tantum, + sed & favorabilis est ista libertas, ut alibi a diximus. Eodem loco pono + perfugium exulibus datum. Nam in exules, ut ex Euripide diximus b alibi, + nullum jus civitati. Perseus apud Livium c recte, quid attinet cuicumque exilium patere, si nusquam exuli futurus est locus ? Aristides Leuctrica d secunda : ἡγεμόνους τῶν ἐκπελάτων, vocat eundem e. + communis jus hominum exules recipere.

2. Plane + oppida, aut magnos coetus, qui civitatis 98 partem integram faciant, + recipere non licet, ut a alibi diximus : neque magis eos, + qui ex sacramento, + aut aliter, ministerium, + aut servitutem debent. De his autem, + qui belli forte servi fiunt, 99 idem introductum gentium jure + apud quosdam populos, supra f memoravimus. Sed & de his, + qui exules non acti poenam iustam effugiunt, dedendis egimus g alibi.

XLIII. + Sortis aleæ subijci belli exitus licite non semper potest, + sed tum demum, quoties de re agitur, + in quam plenum habemus dominium. Nam ad subditorum vitam, pudicitiam, & similia tuenda, + civitas, & ad bonum civitatis tuendum + rex arctius obligatur, quam ut omittere possit eas rationes, quæ ad sui, & aliorum tutelam maxime sunt naturales. Attamen + si vera æstimatione qui iniusto bello impetitur tanto sit

G R O T I I.

7 Subditos singulos, qui ex altera ditione in alteram migrare volunt, suscipere, non est contra amicitiam] Solon : ὑποδούσι πείθειν ἢ διδάσκειν πᾶσι τοῖς ὀνόματι αἰσχυρῶν τῶν ἰσχυρῶν, ἢ παρὰ τὴν ἀνάγκην παρὰ τοὺς νόμους ἐπὶ τῶν ἐκείνων ἀλλο ὑφείκει non sicut, nisi eos, qui e sua patria in exilium perpetuum ejecti essent, aut cum omni familia artificii alicujus exercendæ causa Aleram migrassent. (PLUTARCH. Vit. Sol. pag. 91. E.) Perseus apud Appianum in excerptis legationum num. 25. νομίζω πρὸς τὰς πόλεις ἀποδύειν οὐ μὴ καὶ τῶν ὁμοίων τῶν ἐκείνων ἐκπελάτων ὑποδύειν sed hoc communis dominium jure, quomodo et vos alibi ejectis suscipitis. (Pag. 367. Ed. Fulv. Ursin.) Commune hoc jus pactis firmari, aut adstringi solet. Vide pacem Antiochi apud Pechinum exc. leg. num. 35. & apud Livium (Lib. XXXVIII. c. 38.) pacem inter Romanos, & Persas apud Memorandum Protectorum. (Pag. 117. 118. Ed. Hæschel.) Simlerum de Helvetiorum inter se pactis. Aradii, regibus

Syria inter se certantibus, obtinere, ut fugientes suscipere possent, sed non emittere. Testatur id Strabo XVI. (Pag. 754. Ed. Casaub. Paris.)

2 Oppida, aut magnos coetus, qui civitatis partem integram faciunt, recipere non licet, ut alibi diximus Libro II, cap. V. §. 24. Vide & Bizarum libro XII.

G R O N O V I I.

98 Partem integram] Qualis pars si absecuet, totum non manet integrum, sed mutilum sit.

99 Idem introductum] Ut eos aufugientes a dominis, in quorum servitute bello venerunt, recipere, nec reddere liceat.

1 Qui exiles non acti] Qui non sunt damnati exilio sed ipsi solum mutaverunt fuga, ne gravius punirentur.

2 In quam pietatem] In qua & exequi jus nostrum, & id remittere sine injustitia possumus.

a L. II. c. II. §. 16. b Ibid. §. 24. c L. XLII. c. 41. d Immo Orat. Lullæ. I. pag. 109. e L. II. c. V. §. 24. f Lib. III. c. 7. §. 8. g L. II. c. XXI. §. 3. & seq.

sit inferior, ut resistendi nulla spes sit, videtur sortem offerre posse, ut certum periculum incerto evadat: ⁴ hoc enim est de malis minimum.

XLIII. 1. Sequitur valde agitata quaestio ¹ de praeliis, ² quæ definitio numero condicuntur ³ belli finiendi causa, puta inter singulos utrimque, ut Aeneam, & Turnum, Menelaum, & Paridem: inter binos utrimque, (bb) ut inter ^a Aetolos, & Eleos: inter ternos utrimque, ut inter Horatios ^b Romanos, & Curatios Albanos: inter tricenos utrimque; ut inter ⁴ Lacedæmonios, & Argivos.

2. ⁵ Si jus gentium externum tantum spectamus, non est dubitandum, ⁶ quin per id ipsum talia certamina sint licita: ⁷ hostium enim cædem id jus ⁸ indiscrete permittit. Quod ⁹ si vera esset veterum Græcorum, Romanorum, & aliarum gentium opinio, quemque vitæ suæ esse fummo jure dominum, ¹⁰ jam & interna justitia talibus praeliis non deesset. Sed ¹¹ hanc sententiam rectæ rationi, ac Dei præceptis pugnare, aliquoties ¹² jam ^c diximus. In proximi charitatem peccare eum, qui ob res, quibus carere possumus, retinendas, hominem occidit, alibi ^d ostendimus & ratione, & sacrorum oraculorum auctoritate.

3. Addemus nunc, ^e & in se, & in Deum peccare, qui vitam sibi a Deo pro magno beneficio concessam tam vili æstimat. Si res bello digna agitur, ut multorum innocentium salus, ^f præ ea totis viribus nitendum est. ^g Condictio certamine ^h uti, tanquam testimonio bonæ causæ, aut judicii divini instrumento, ⁱ vanum est, & a vera pietate alienum.

4. Una res est, (cc) quæ tale certamen ^j justum, ac pium potest reddere ex una duntaxat parte, ^k si aliqui omnino expectandum sit, ^l ut qui injustam causam fovet, victor sit futurus cum magna innocentium strage: ^m nihil enim ei imputandum est, qui mavult ea ratione certare, quæ spem ipsi maxime probabilem ostentat. ⁿ Sed & hoc verum est, quædam, quæ non recte sunt, ab aliis tamen recte non probari, sed permitti, ut graviora mala, quæ aliter vitari non possunt, vitentur. quomodo multis in locis tolerantur ^o & improba senora, ^p & impudicitiam professæ mulieres.

§. Quod ergo supra ^q diximus cum de præveniendi bello ageretur, si

GRONOVII.

¹ Quæ definitio numero] Ubi jubentur periculi decerere de fato, & eventu populi utriusque. 2, 27, 10.

⁴ Lacedæmonios, & Argivos] Ducibus Othryade, ac Therfandro. (Vide Mæursii *Miscellanea* Laconica, Lib. IV. c. 13. ubi fuit hæc historia agit, & plures auctoritates veterum adducit. *J. B.*)

⁵ Uti tanquam testimonio] Quemadmodum superioribus statibus in defectu probationum innocentie suæ, solebant cum accusatoribus in certamen armorum descendere.

⁶ Nihil ei imputandum] Nulla ejus est culpa.

(bb) De singulis tantum loquitur PAU-

SANTAS, quem in orâ libri Auctor noster testem indicat (neque enim alio refectri potest illius testimonium) nimirum *Degenius* Eleus, ab una parte; *Pyrrachus* Aetolos ab alterâ, electi sunt, qui singulari certamine de re inter utrumque Populum controversâ decernerent. Neque in memoriam revocavit Auctor, se idem exemplum, tamquam è *Strabone*, alibi attulisse, Lib. II. Cap. 27. §. 10. num. 1. Epici enim, & Eleus, ibi unum, idemque sunt. Ceterum locus *Pausanias*, de quo jam agitur, existat Cap. 4. dicti Lib. V. *J. B.*

(cc) Confer heic *PUFENDORFIUM* nostrum, *De Jure Nat. Et Gent.* Lib. VIII. c. 9. §. 5. *J. B.*

GRONOVII.

^a Pausan.
Lib. V.
^b T. Liv.
1, 24, &
sequ.

^c Lib. II.
c. XIX. §.
5. &
XXI §.

^d Lib. II.
c. 1. §. 12.
& *freq.*
^e Th. 2, 2.
p. 95. art.
2. & ibi

Cajet.
f *Cajetan.*
d. 4.

^g Lib. II.
c. XXIII.
§. 10.
figid. Re-
gim. diff.
32, dub. 2.
n. 18.

si duo, quos inter de regno controversia est, parati sint inter se armis cernere, + pati id posse populum, ut major calamitas exteroqui imminens evitetur: + idem &, cum de bello finiendo agitur, dicendum erit. ^a Quomodo Assyrium regem Cyrus provocavit: & apud Dionysium ^a Hallicarnassensem Metius ait, non iniquum fuisse, ^b ut ipsi principes populorum armis rem inter se disceptarent, si de ipsorum, non de populorum, potentia, aut dignitate controversia fuisset. Sic ^c Heraclium Imperatorem cum Cosroë filio Persarum regis pugnasse singulari certamine, legimus.

XLIV. Cæterum, + qui sic in prælii exitum conjiciunt controversiam, 7 + sibi quidem jus, si quod habent, adimere possunt, + non & alteri, qui non habet, dare, + in illis quidem regnis, quæ in patrimonio non sunt. Itaque, ut valeat pactio, + & populi, + & si qui jam nati jus ad successione habent, consensum necesse est accedere: + in ⁸ feudis non liberis, + etiam domini, sive senioris.

XLV. I. Saepè + in talibus præliis quæri solet, ^d 9 + uter pro victore sit habendus. + Victi non possunt videri nisi qui aut omnes occubuerunt, aut in fugam dati sunt. Sic ^e 10 in fines se, aut oppida recipere, apud Livium ^b victi signa.

2. Apud tres nobiles historicos, Herodotum, Thucydidem, Polybium, ¹¹ tres proponuntur de victoria controversiæ, quarum prima ad ¹² conductum certamen pertinet. Sed, si quis recte advertat, inveniet, omnibus illis præliis ¹³ sine vera victoria discessum. + Nam ^c Atgivi non fugati

^a Lib. III. c. 12.

^b Lib. III. c. 2, 3.

^c Herod. I. c. 12.

GROTIUS.

^a Quomodo Assyrium regem Cyrus provocavit] (Apud XENOPHONTUM, De Cyri insiti, lib. V. c. 3. n. 4.) Et multo ante Hyllus Eurythæum. Vide Escripidem Heraclidis. (p. 104, & seqq. At aliter rem narrat DIODORUS SICULUS, Bibl. Histor. lib. IV. c. 19, 60. J. B.)

^b Ut ipsi principes populorum armis rem inter se disceptarent] Hoc Adrianopolitæ respondit Mahumetti de ipso, & Musa Zelebe. *Enachlavus* lib. XI. Sic Conibertus Langobardorum rex Alachin provocat. *Paulus Wormfrelis* lib. V. (Cap. 40.) Sic de Cherionis castris Pharnacem cum Santomato pugnare volebat, non multitudine ob ipsorum controversiam periculis objiceretur; narrat *Constantinus Porphyrogeneta* capite de castris Cherionis. Vide exemplum singularis certaminis de regno apud Pontonem historia Danica: & quæ de provocationibus inter Carolum V. Imperatorem, & Franciscum Primum Gallie regem, narrat historici. (Certamen singulare, de quo Pontanus, fuit inter *Edmundum*, & *Canutum*. Vide Lib. V. pag. 151. Ed. Amst. 1631. Illius autem inter Pharnacem, & *Santomatum*, nullum est vestigium in Cap. De Castris Cherionis, quod est ultimum Lib. II. *Consl. Porphyrogen-*

netæ De Thermatibus; neque alibi in toto opere. J. B.)

^c Heraclium] Vide *Aymonius* libro IV, cap. 21. & *Fredericum* cap. 64.
^d Uter pro victore sit habendus] Ennius: (Apud *Servium*, in fragm.)

Qui vicis non est victor, nisi victus fateretur.

Vide *Scaligerum* ad illud Festi, *herbam do.*
^e In fines se aut oppida recipere, apud *Livium* victi signa] Et apud *Guicciardinum*, lib. II.

GRONOVII.

7 Sibi quidem jus] Pactio suo efficiant, ut, si vincantur, perdant jus regni; non tamen ut id statim acquirat victor, nisi etiam consenserint, quorum interest.

8 Feudis non liberis] *Ligiis*, I, 3. 23.

9 Uter pro victore] Quia exitus saepe sunt tales, ut uterque illos pro se possit interpretari.

10 In fines se, aut oppida] Excedere campo, nec castris confidere audere.

11 Tres controversia] Tria controversiarum hujusmodi exempla.

12 Conductum certamen] Num. 47.

13 Sine vera] Plena, & consummata alterius utrius partium.

& de quo nonnulla supra * diximus + cum de cavendi belli rationibus loqueremur. * Lib. II. c. 23. §. 8.

2. Quamquam vero etiam de talibus arbitris, ²² in quos compromissum est, lex civilis statuere possit, & alicubi statuerit, + ut ab iis provocare, & de injuria queri liceat : § + id tamen inter reges, ac populos locum habere non potest. ²³ + Nulla enim hic potestas superior, quæ formalis vinculum aut impediatur, aut solvat. + Standum ergo omnino, sive æquum, sive iniquum pronuntiaverint, ita ut Plinii ^b illud huc recte aptes : + summum quisque causæ suæ iudicem facit, quemcumque eligat. Aliud enim est ²⁴ + de arbitri officio, + aliud ²⁵ de compromittentium obligatione quærere. b Pref. nat. h'ij. pag. 3. E. tit. Honor. dicit.

XLVII. 1. In arbitri officio spectandum, + an electus sit ²⁶ in vicem iudicis, + au ²⁷ cum laxiore quadam potestate, quam (ff) arbitri quasi propriam vult Seneca, c cum dicit : melior videtur conditio causæ bonæ, c Lib. III. de benef. + si ad iudicem, quam si ad arbitrum mittitur : + quia ²⁸ illum formula includit, & certos, quos non excedat, terminos ponit ; huius libera, & nullis adstricta vinculis religio & detrabere aliquid potest, & adicere, & sententiam suam, non prout lex, aut iustitia suadet, + sed prout humanitas, & misericordiam impulit, regere: Aristoteles ^d quoque inani, id est, & d Rhet. I. c. 13. in qui, & commodi hominis esse, ait, ^e ut dicitur μέγιστον ἂν εἰς δίκην βέλτερόν τινα, malle ire ad arbitrum, quam in ius, rationem adiciens, i γὰρ διακρίνει τὴν ἐναντίον ἐστὶν ἐν δίκῃ τὸν νόμον ὃς τέρη ἔχει διακρίνει τὴν ἐναντίον ἐστὶν ἐν δίκῃ τὸν νόμον ὃς τέρη ἔχει. ^f nans + arbiter id, quod æquum est, respicit, iudex legem : immo arbiter ejus rei causa repertus est, + ut valeret æquitas.

2. Quo in loco æquitas non proprie significat, + ut alibi, partem illam iustitiæ, ²⁹ quæ legis sonum generalem ex mente auctoris adductus interpretatur, (+ nam hæc & iudici commissa est) + sed omne id, quod rectius

G R O T I I.

g Id tamen inter reges, & populos locum habere non potest] *Mariana* libro XXIX, 15. *Bembus* libro IV. (fol. 62.) Pacis per arbitrum factas habes aliquam multas in *Polonica* historia *Cromeri* libris X. XVI. XVIII. XXI. XXIV. XXVII. XXVIII. Habes & in *Danica Pontani* libro II. confer que nos supra libro II, c. XXIII. §. 8.

G R O N O V I I.

22 In quos compromissum] Qui omnem habent pronuntiandi, & litem terminandi potestatem.

23 Nulla hic potestas superior] Ut in privatarum rerum arbitris est magistratus, vel princeps.

24 De arbitri officio] Quid facere illum debeat.

25 De compromittentium obligatione] Quid facere necessario teneantur.

26 In vicem iudicis] Ut merum ius, summamque iustitiæ legem, & causarum merita spectet.

27 Cum laxiore quadam] Ut possit etiam præter ius ex æquo, & bono statuere.

28 Illum formula] Cum qua semper dabatur a prætore iudex, veluti : si poterit dare, vel facere oportere.

29 Quæ legis sonum] Quæ quod lex dicit, cum possit in alienum, & absurdum sensum rapi, ex ratione, & prudentia id intelligendum monet. 2, 30, 27.

(ff) In loco *SENECÆ* non agitur de Arbitris ex compromisso : sed Illi Arbitri veri sunt iudices, nimirum *Pedanei*, seu à Præture dati ; Arbitri autem dicuntur, quod dentur in iudiciis bona fidei, ubi laxior erat eorum potestas, adeo ut ex æquo, & bono decernere eisliceret quom iudices stricti suo dicti, qui in iudiciis stricti iuri adiecerantur intra verba, & legum subtilitatem manere deberent. Vide *CICERON.* Orat. pro *Rosc.* Comed. c. 4. *INSTIT.* de *Allionib.* §. 1. & 30. in primis *Eruditissimi NOODTII* eximium Opus De *Jurish.* & *Imp.* Lib. I. cap. 13. §. B.

rectius sit, quam non sit, ³⁰ etiam extra iustitiae proprie dictae regulas. Sed tales arbitri sicut inter privatos, & ejusdem imperii cives frequentes sunt, & specialiter Christianis commendantur ab Apostolo Paulo I. Cor. VI. ³¹ ita in dubio non debet tanta potestas concessa intelligi: in dubiis enim, ³² quod minimum est, sequimur: praecipue vero id locum habet inter summam potestatem obtinentes, qui cum iudicem communem non habeant, arbitrum censendi sunt aditrixisse iis regulis, quibus iudicis officium adstringi solet.

* XLVIII. Illud tamen observandum est, arbitros lectos a populis, aut summis potestatibus ^h ³³ de principali negotio pronuntiare debere, non de possessione: nam ³⁴ possessoria iudicia juris civilis sunt: iure gentium possidendi jus dominium sequitur. Ideo, dum causa cognoscitur, ³⁵ nihil est innovandum, tum ne praepjudicium fiat, tum quia difficilis est recuperatio. Livius in ^a historia disceptatorum inter populum Carthaginiensem, & Masinissam, legati, inquit, *jus possessionis non mutant.*

XLIX. I. Alterius generis est arbitri sumtio, cum quis ipsi hosti de se arbitrium permittit, quae est deditio pura, subditum faciens eum, qui se dedit, ei vero, cui sit delictio, summam deferens potestatem. *hanc sententiam etiam nos auctoritas dicunt Graeci.* Sic Aetolos in senatu rogatos legimus, ^b permitterentne de se arbitrium populo Romano. Consilium P. Cornelii Lentuli apud Appianum, ^c circa finem belli Punici secundi, de re Carthaginienfium hoc erat: permittant, inquit, Carthaginienfes se arbitrio nostro, ut *victi solent*, & multi antehac fecerunt: *videbimus deinde nos, & si quid fuerimus largiri, habebunt nobis gratiam*: neque enim *fedus dicere poterunt, permultum autem interest.* Quamdiu federa cum illis inimus, ut ea rumpant, semper aliquid consuevit tanquam lesi adversus aliquam federis partem. Nam quia multa sunt dubie interpretationis, patet semper perplexandi materia. At, ubi ut deditis abjulerimus arma, corpora ipsa acceperimus in potestatem, tum denuum intelligent nihil se habere proprium, demittent animos, & quodcumque a nobis acceperint, id tanquam de alieno datum libentibus animis accipient.

2. Sed

G R O T I I.

^h De principali negotio pronuntiare debere, non de possessione] Id Dux Sabaudiae dicebat in controversia Saluciz. Vide Serranum Henrico IV. (aut potius cum, qui Serrani Historiam ulterius deduxit.)

G R O N O V I I.

³⁰ Etiam extra iustitiam] Etiam per leges possit non fieri.

³¹ Ita in dubio] Ubi non plane, ac diserte de iis conventum est.

³² Quod minimum] L. 9. D. de R. J.

³³ De principali negotio] Utrovis sit res, de qua ambigitur: non uter interim eam possidere debeat.

³⁴ Possessoria iudicia] Quibus in antecessum certatur, uter, dum lis est, possidere debeat: nam is omnis probandi in alterum devolvit.

³⁵ Nihil est innovandum] Non auferenda possessio ei, qui rem tenet.

³⁶ Habebunt nobis gratiam] Id beneficio nostro consecuti fuerint.

³⁷ Neque enim fedus dicere] Ex federe quicquam illis deberi.

G R O.

^a Lib. XI. c. 17.

^b Livius lib. XXXVII. c. 49.
^c Bell. Punici. p. 34. Ed. H. Steph.

2. Sed hic quoque distinguendum est, + quid victus pati debeat, & + quid victor jure, + quid etiam salvo omni officio facere possit, + quid denique eum maxime deceat. Victus post deditionem + nihil non patiendum habet: quippe jam subditus, + &, si jus belli externum respiciamus, eo in loco, ut ei nihil non eripi possit, + etiam vita, etiam libertas personalis, multo magis bona, + non publica tantum, + sed & singulorum. Aetoli, inquit alio loco Livius, 38 *permisso libero arbitrio, ne in corpora sciveretur, metuebant.* Citavimus ^a alibi: ubi omnia ei, qui armis plus potest, ^a *dedita sunt, quae ex iis habere victor, quibus multari eos velit, ipsius iudicium, atque arbitrium est.* Eodem (gg) illud + Livii ^a pertinet: Romanus mos vetustus erat, cum quo nec sedere, nec aquis legibus jungerentur amicitia, non prius imperio in eum tanquam pacatum uti, quam omnia divina, humanaeque dedisset, obfides accepti, arma advenia, praesidia urbibus imposita forent. + Etiam occidi licite interdum deictos ^a ostendimus.

L. 1. At victor, + ne quid injuste faciat, spectare primum debet, + ne quem occidat, nisi id 39 suo facinore meritum, sic &, + ne cui quicquam auferat, nisi in justam poenam. i + Intra hunc autem modum, 40 + quantum securitas patitur, ad clementiam, & liberalitatem propendere, + semper honestum est, interdum pro circumstantiis + etiam ex morum regula necessarium.

2. Diximus alibi, + bellorum egregios fines, quoties ignoscendo transigitur. Nicolaus Syracusanus apud ^f Diodorum: παῖδων ἰαντὺς μετὰ τῶν ἑλπίων περιπατοῦντες τῇ τῶν κρατύντων ἐγγνωμένῃ. διότι καὶ αὐτοὺς τῆς ἐμετέρας δουλείας ἀφαιρούμεναι. tradiderunt se cum armis, *confsi clementia victoris: quare indignum foret eos decipi spe nostra humanitatis.* Postea: καὶ τῆς ἑλπίδος τὰς παραδοίας αὐτοῦ καὶ τῇ τῶν κρατύντων ἐγγνωμένῃ περιπατοῦντος ἀπαυτῶν τιμωρίας ἤλπιον; quis unquam Graecorum eos, qui se clementia victoris permitterent, 41 indeprecabili supplicio puniendos censuit? & Caesar Octavius apud ^b Appianum, L. Antonium, qui se deditum venerat, alloquens, *ἐπειδὴ γὰρ μοι ῥησιν ἐντολῆς ἀνδραγαθίας καὶ νικητικῆς ἀρετῆς διὰ σκοπὸν τι καὶ τῆς φίλης πατριᾶς ἡμῶν καὶ τῆς εἰρήνης, ἀφαιρῶ μὴν πᾶσι ἐργὰν, ἀφαιρῶ δὲ καὶ τὴν ἐλπίδα καὶ ἐκδοίμεν. ἀνδραγαθίας (male editur*

G R O T I I.

i Intra hunc autem modum, quantum securitas patitur, ad clementiam, & liberalitatem propendere, semper honestum est. Vide nobile exemplum Ferdinandi Legionensium regis apud Marianum lib. XI. c. 15. Et repetere quae nos supra hoc libro, cap. XI. §. 14. & 15.

G R O N O V I I.

38 *Permiso libero arbitrio* Si senatus, populiue Rom. omne de se arbitrium facerent, ne principes eorum vinculis, & suppliciis traderentur, metuebant.

39 *Suo facinore* Proprio, extra communia, & egresso modum eorum, quæ vulgo, & pro-

miscue in bello sunt.

40 *Quantum securitas* Concedere potest victor, ita ut ipse extra metum cladis, aut rebellionis maneat.

41 *Indeprecabili supplicio* Ut *GeII. I. 13. Poena indeprecabili.*

(gg) Loens non exstat *Lib. VII.* quem Audacius in margine indicat, sed *Lib. XXVIII. c. 34* quem errorem tacitus emendavisse, ut innumeratos alios ejusmodi silentio præterit, nisi fontem ejus offendere possem, & aliquatenus id jureret. Nimirum locum illum noster excerpserat è *PETRI FABRI SEMESTR. Lib. I. c. 7. p. m. 43.* ubi tanquam ex *Lib. 7.* laudatur, & alterius libri ejusdem Scriptoris, numerus falso notatur. *J. B.*

^a Lib. XXXVII. c. 7. ^b Lib. III. c. VIII. §. 4. ^c Lib. VII.

^d Lib. III. c. XI. §. 16.

^e Lib. III. c. XV. §. 16. ^f Lib. XIII. c. 21.

^g Cap. 23.

^b Bell. Civ. V. p. 697.

ⁱ Lib. VII.

(ἐπεὶ δὲ ἀνάγκη συνέπιπτεται γὰρ αὐτῷ ἔξω ὁμαῖς παθεῖν, τὸ προέχον δὲ ἐπὶ δίκαιον
 εἶναι πρὸς τὸ δὲ πρῶτον. *si ad federa paciscenda venisses, 42 sensisses me & vi-*
dozem, & injuria affectum. nunc, cum te & amicos, & exercitum arbitrio
nostro permittit, demis mihi iram, demis & eam potestatem, quam in federe
*coactus esses concedere. * Nam cum eo, quod vos dignum est pati, simul jam*
*& alterum spectandum est, * quid me facere par sit: atque hoc preferam.*

3. Occurrit sæpe in Romanis historiis locutio, * tradere se in fidem,
 a Cap. 9. tradere in fidem, & clementiam. Sic apud Livium lib. * XXXVII. *Legationes*
 b Cap. 4. *continuas tradentes in fidem civitates suas benigne audiuit. Lib. * XLV.*
Paulo, ut se, siuque omnia in fidem, & clementiam populi Romani permitte-
ret, contentente, ubi de rege Perseo sermo est; sciendum autem est, his
*verbis * nihil aliud, quam 43 deditionem meram intelligi: & neque fidei*
nomen his in locis aliud significare, quam ipsam probitatem victoris, cui
se victus committit.

4. ¹ Nobilis est apud Polybium, & Livium historia de Phanea Æto-
 lorum legato, qui in oratione ad Manium consulem eo prolapsus est ut
 c diceret: *ἀνέρι υἱοῦμαι τοῦ Αἰτωλῶος ἐφ' ἃς αὐτῷ ἐγγυηθεὶς ἐς τὸν Ῥωμαίων πῖνον.* (ita d
 vertit Livius) se, siuque omnia fidei populi Romani *permittere.* Cumque
 percunctanti consuli iterum * id affirmasset, postulasse consulem, ut qui-
 dam 44 belli incentores sibi sine mora dederentur. Cum Phaneas excepisset,
 non in servitutem, sed in fidem tuam nos tradimus, &, quod impera-
 retur, non esse moris Græcorum, respondisse consulem, nihil se curare,
 quid Græci esset moris, se more Romano * imperium habere in deditos
 suo decreto, & catenis vinciri legatos iussisse. * In Græco est, *παρὰ τὸ νόμον*
ἢ καὶ νόμον πωλεῖν λόγον, διδωδέντες ἑαυτοὺς εἰς τὴν πίστιν: *de officio, & decoro hic dispen-*
satur, cum jam vos fidei nostra permiseritis? * Ex his verbis apparet, quan-
 tum impune, & non violato gentium jure facere possit is, in cujus fidem
 populus aliquis se permittit. * Neque tamen hac potestate usus est
 Romanus consul, sed & legatos dimisit, & * Ætolorum concilio de integro
 deliberandi fecit potestatem. Sic populus Romanus * * Faliscis respondisse
 legitur, edoctum se, Faliscos se non potestati, sed fidei Romanorum com-
 misisse: & de Campanis legimus, f eos non federe, sed deditione in fi-
 dem venisse. 5. * Ad

c Polyb.
 lib. c. 5.
 1116. Ed.
 Amsl.
 d Liv.
 XXXVI.
 c. 28.
 e Val.
 Max. lib.
 VI, c. 5.
 a. 1.
 f Livius
 lib. VIII.
 a. 2.

GROTTI.

k Neque fidei nomen hic in locis aliud signif-
 icare, quam ipsam probitatem victoris, cui se vi-
 dium permittit] Polybius: *παρὰ Ῥωμαίων ἰ-*
σχυροῦμαι τὸ, ἢ ἐπὶ τὸν πῖνον αὐτῶν ἐγγυη-
σαι, ἢ τὸ τὸν ἑαυτοῦ δίκαιον ἐπὶ αὐτῶν τῷ
κράτει. apud Romanos idem valent, se in fi-
dem alicuius committere, & victori de se sta-
tumlibi liberam facere potestatem. (Ibid.) Græci
dicunt, ἢ δίκαιον εἶναι αὐτῶν παραδίδου, ut
Thucydides libro III. (Cap. 67.) ait: καὶ
αὐτῶν ἑαυτοῦ δίκαιον, ut Diodorus Siculus
lib. XIV. (Cap. 112. pag. 453. Ed. H. Steph.
ubi additur, τὸν τῶον &c.

l Nobilis est apud Polybium] In excerptis
 legationum num. 43.

GRONOVII.

42 *Sensisses me & vidorem]* Duras tibi con-
 ditiones præscriptissem, quod & possum, ut vi-
 ctor, & jure possum, ut affectus injuria.

43 *Deditionem]* Romani rerum acerbiter
 verbis mitigare solebant. Sic *fidem* dicebant
 potestatem liberam, de aliquo statuendi. Sic
focius; qui erant veri subiecti. Sic Magistra-
 tus in elictis ponebant bonum factum, id est,
recte factum; pro eo, quod esset, volumus, &
 jubemus. Sic lictor supplicium sumpturus ju-
 bebatur lege agere.

44 *Belli incentores]* Auctores, & concitores.

§. * Ad officium vero ejus, cui facta est deditio, non male retuleris Seneca * illud : *clementia liberum arbitrium habet* : 45 * *non sub formula, sed ex aequo, & bono judicat, & absolvere illi licet, & quanti vult* 46 *saxare litum.* * Neque referre existimo, an dedens se dicat se dedere alterius sapientiae, an moderationi, an misericordiae, hæc enim omnia + blandimenta sunt; res manet, + ut victor arbiter fiat.

a L. II.
c. III. §.
9. n. 1. §.
17.

LL Sed sunt tamen & + deditiones conditionatae, quæ aut singulis consulunt (hh), ut + quibus vita salva, + aut corporum libertas, + aut & quædam bona excipiuntur; + aut etiam universitati: quarum nonnullæ etiam 47 + mixtum quoddam imperium possunt inducere, de quo egimus + alibi.

b Lib. I.
c. III. §.
9. n. 1. §.
17.

+ LII. + Accessiones pactionum sunt + obsides, & + pignora. m Obsides diximus dari + aut sua voluntate, 48 + aut ejus, qui imperium habet; nam in summo civili imperio comprehenditur & 49 jus in actiones subditorum, ut in bona. Sed civitas, aut ejus rector + tenebitur illud, incommodum ei, qui patitur, aut proximis repensare; & si plures sint, quorum quis obses eat, reipublicæ nihil intersit; dauda opera videtur, + ut sorte res dirimatur. + In vasallum, nisi idem subditus sit, jus hoc 50 feudi dominus non habet: neque enim reverentia, & obsequium, quæ debet, + huc usque pertingunt.

LIII. + Interfici 51 obsidem posse, diximus, per jus gentium externum non etiam interno jure, + nisi par ipsius culpa accedat. + Servi quoque non sunt: immo + & jure gentium bona habere, & hereditibus relinquere possunt, + quamquam Romano + jure cautum est, ut bona eorum in fiscum eogantur.

c L. Div.
um, 31.
D. de jure
fisci.

LIV. + An fugere obsidi liceat, quaeritur? & constat non licere, 52 + si ab initio, + aut postea, quo laxius haberetur, fidem dederit. Alioqui videtur + non is animus fuisse civitatis obligandi civem ne aufugeret, + sed hosti dandi facultatem qualis vellet custodiæ. + Et sic defendi potest Clælie + factum. Sed et si ipsa nihil peccaverat, + civitas tamen recipere

d Liv. lib.
II. c. 13.

G R O T I I.

m Obsides dicimus dari] Hoc libro, c. IV. §. 14. vide & caput XI. §. 18.
n Civitas tamen recipere, & retinere obsidem non poterat.] Vide Plautum in Publicola huc de re. (Pag. 107.) Ad illud Virgilii, (Æn. VIII. 651.)

Vinctis innaret Clælia raptis.
Vinctus fœderis, ait Servius.

G R O N O V I I.

45 Non sub formula] Non est adscripta verbis conceptis.
46 Saxare litum] Quantum vult, imponere mixtum.
47 Mixtum quoddam] In quo aliquid juris

in suos reliquat dedito, exceptum ab imperio victis.

48 Aut ejus, qui imperium] Ipsos invitos.
49 Jus in actiones] Potest qui summum imperium habet, publici boni causa, auferre singulis arbitrium agendi, vel non agendi, ut potest misere bona.

50 Feudi dominus non habet] Ut cum vasallum obsidem det invitum.

51 Obsidem posse] Si non servet pactum qui obsidem dedit.

52 Si ab initio quo laxius] Ut minus arcte, vel moleste custodiretur, dextra data, & jurando promissit se non abitum.

(hh) Sic Phœaces, dum sese dedunt Æmilio, potius, ne quid hostile patrentur, narrante LIVIO, Lib. XXXVII. c. 32. num. 10. f. B.

G R O N O -

^a Diſt. 13. pere, & retinere obſidem non poterat. Sic ^a Porſenna: *ſi non deditur obſes, pro rupto ſe fedus habiturum.* Deinde: *Romani pignus pacis ex fedeve reſtituerunt.*

+ LV. + Odioſa autem eſt obſidum obligatio, tum quia libertati inimica, tum quia ex facto alieno venit. + Ideoque ſtricta interpretatio hic locum habet, + quare ⁵³ in unam cauſam dati, in aliam retineri non poterunt: quod ita intellige, + ſi aliud quid ſine obſidum acceſſione promiſſum ſit. + At ſi in alia cauſa fides jam violata ſit, + aut contractum debitum, jam poterit obſes retineri, non ut obſes, + ſed eo gentium jure, quo ſubditi ex facto imperantium detineri ^b poſſunt, ⁵⁴ + ^{xxx} *ἀνδραποδῆται*: quod ipſum tamen ne fiat, + caveri poterit, adjecto pacto de reddendis obſidibus, ubi id, cujus nomine dati erunt, impletum erit.

+ LVI. Qui obſes datus eſt, ⁵⁵ tantum ut alterum captivum, aut obſidem redimat, + eo mortuo liberatur. + nam in illo, dum moritur, juſ pignoris exſinctum eſt, ⁵⁶ + ut in captivo redempto dixit ^c Ulpianus. Quare, + ſicut in Ulpiani quaſtione pretium non debetur, ⁵⁷ quod in perſonæ locum ſucceſſit, + ita nec hic perſona manebit obligata, quæ perſonæ vicaria facta eſt. Sic Demetrius a ſenatu Romano non inique poſtulat dimitti, *ὡς Ἀντίχου υἱὸν ἀντιδότης, Ἀντίχου δὲ ἀντιδότης*, inquit ^d Appianus. Juſtinus ^e ex Trogo: *Demetrum, qui obſes Romæ erat, cognita morte Antiochi fratris, ſenatum adiit, obſidemque ſe (malim legere obſidem inquit ſe (ii), ut cohæreat oratio) vivo fratre veniſſe, + quo mortuo, cuius obſes ſit, ignorare.*

+ LVII. Rege autem, qui fedus fecit, mortuo, an teneatur adhuc obſes, pendet ab eo, quod ^f alibi tractavimus, + an fedus habendum ſit ⁵⁸ perſonale, an reale, + nam ⁵⁹ acceſſoria non poſſunt efficere, ut in principalium interpretatione a regula recedatur. + ejus autem naturam & ipſa ſequi debent.

+ LVIII. Obiter hoc addendum eſt, obſides + interdum non acceſſionem eſſe obligationis, ſed vera partem principalem: ut cum qui ex contractu ⁶⁰ + factum promittit non ſuum, & quia, eo non præſtito, + tenetur ad id, quod intereſt, + ejus vice obſides obligantur: + quam fuiſſe

G R O N O V I I.

⁵³ *In unam cauſam dati*] Elapſo tempore, in quod, aut perfectæ re, ob quam dati erant.

⁵⁴ *Kxr ἀνδραποδῆται*] Per clarigationem, vel pignoris capivorem.

⁵⁵ *Tantum ut alterum*] Dum alter captivus, vel obſes inviſit patriam, & redemptionis pretium comparat.

⁵⁶ *Ut in captivo redempto*] Si quis patrem alienum redemit, ut, in recepto pretio a filio, cum liberum dimittat, & is pater mortuus ſit priuſquam pretium a filio redderetur.

⁵⁷ *Quod in perſona locum*] Quod cum etiam eſſet pro captivo, & cuius ipſe captivus etiam pignus fuiſſet: pro eo mortuo,

& ſic jure pignoris ſoluto, habet, retinetque alius.

⁵⁸ *Perſonale, an reale*] Cum ſolo rege periculum, an cum rege, & populo.

⁵⁹ *Acceſſoria non poſſunt*] Propter obſidem datum non ita: ſocius intelligit eſſe reale, ſi aliud ab initio actum eſſe appareat.

⁶⁰ *Factum non ſuum*] Quod alius debet præſtare.

(ii) Hanc conjecturam, tacito nomine Antiochi, rejicit *Matthias Berneggerus*; tuctur autem *J. Scheferus*, niſi que detraxerat de voce *Obſidem*, ut habent nonnulli MSS. Quod ultimum verius videtur. *J. B.*

fuisse videri sententiam Caudinæ sponfionis, diximus ^a alibi. Non dura tantum, sed & iniqua est sententia exitimantium ^b, ^c obfides etiam sine consensu suo alterum ex facto alterius posse obligari.

+ LIX. Pignora quædam communia habent cum obfidibus, quædam propria. Commune, quod ⁶² & ex alio jam debito retinentur, ⁶³ + nisi obftet data fides: proprium, quod quæ de iis est pæctio, + non tam stricte sumitur, quam illa de obfidibus: neque enim ⁶⁴ æquale est odium. + Res enim natæ sunt, ut teneantur, + non & homines.

LX. Illud alibi quoque diximus ^c, ⁶⁵ + nullum tempus id efficere posse, ne luitio sit pignoris, + si id præstetur, pro quo pignus suppositum est. + Nam qui actus causam ⁶⁶ veterem, & notam habet, + non ereditur ⁶⁷ ex nova procedere. Ideo ⁶⁸ patientia debitoris + veteri contrahui, + non derelictioni imputatur, + nisi certæ conjecturæ aliam interpretationem expriment: + ut si quis luere cum vellet, impeditus id silentio transmississet + tanto tempore, quod ad consensus conjecturam sufficere possit.

G R O T I I.

⁶¹ Obfides etiam sine consensu] Si aliquis obfidem peccat, aut aufugiat, pro ejus delicto alterum, qui simul sit obfides datus, teneri.

⁶² Et ex alio debito] Si jam solutum sit, cuius causa pignus datum est, & interim debitor aliud debitum ab eodem creditore contraxit, in hujus quoque debiti securitatem olim datum pignus potest retineri.

⁶³ Nisi obftet data fides] Nisi expresse cautum est, non nisi in viam causam, quicquid etiam interveniat, hunc obfidem esse debere.

⁶⁴ Æquale est odium] Favorabilior est cau-

sa pignoris, quam obfidum: ideo laxior ejus interpretatio.

⁶⁵ Nullum tempus] Placuit enim, tempus non esse modum finienda obligationis. *Fe. sem. ad tit. Quibus modis pign. vel hyp. solvitur.*

⁶⁶ Veterem, & notam] Ut pignus contractum ⁶⁷ Ex nova] Habitatione pro derelicto.

⁶⁸ Patientia debitoris] Quod debitor pignus tamdiu penes tenentem esse passus est, id præsumitur fecisse, quia confidebat contrahui, per quem putabat id sibi repetere, quando- cumque vellet, licere, atque integrum esse: non quod id pro derelicto haberet.

HENRICI DE COCCHEII COMMENTARIUS

I N

HUGONIS GROTTII

LIB. III. CAP. XX.

PA^x in genere sumitur pro quiete, & concordia. *Vid. cap. 1. §. licet &c. X. de judic. c. 1. in fin. X. de Treuga &c. pace.* in specie vero pro pacto, quo bellum componitur. *L. 1. §. 1. L. 5. §. 1. ff. de Tum. IV.*

pac. Nomen igitur est a paciscendo, & supponitur his quædam inter pacificentes, quæ pæctione hac finitur.

Constat ex his pacem vel a natura esse, vel ex pacto. *Ille bello prior est, quia is*
X x *hæc*

^a Lib. II.
^c XV. §.
^{16.}
^b *Ad.*
Gen. LII.
^c 19.

^c Lib. II.
^c IV. §.
^{15.}

status naturæ est; hæc posterior, quia bellum præcedit, quod pacificatione componitur. De hac hæc agitur, non de illa.

Cum vero Auctor in genere capite præcedenti demonstraverit, fidem hosti quoque servandam esse, hic jam porro ait, fidem, quæ hosti datur, vel dari ad finiendum bellum, de qua hoc capite agit; vel durante bello, ut in induciis, de qua cap. seq.

Additio.

» Compendium Systematis Grotiani circa
» fidem publice datam hosti, exposuimus in
» Diss. proæm. XII.

AD §. I.

FIDE aut expressa, aut tacita constant]
» Omnis enim voluntas vel tacite, vel expresse, id est verbis, vel factis declaratur. *Pos. J. G. IV.*

Fides expressa], Immo & tacita fides est
» vel publica, vel privata: de qua tacita
» fide agitur infra c. 24.

Aut publica], De qua c. 20. 21. & 22.
Aut privata], De qua c. 23.

Publica, aut summæ potestatis], De
» qua hoc capite vigesimo agitur.

Aut inferiorum], Quæ non tenet reipublicam, nisi iussu superioris detur; adeoque hæc quoque dependet a consensu superioris. *Vid. cap. 22.*

Quæ summæ potestatis est aut bello finem imponit], Quod fit per pacem,
» de qua b. c. 20.

Aut eo manente vim habet], Ut in pacto induciatur, commutatus, &c. *Vid. c. 21.*

In his, quæ bellum finient], Id est in pacto de pace.

Et accessiones], De quibus infra §. 52.

Quæ bellum finient sive actu suo, ut patenter], Adeoque ubi partes suo consensu, suæque voluntate, citra relationem ad aliud finem bello imponunt.

Sive ex consensu ad aliud relato], Ubi partes de pace consentiunt, relatione habita ad id, quod arbitri, &c. decisuri sunt.

Ut fortes], *Vid. infr. §. 42.*

Prælii entus], *Vid. infr. §. 43. 44.*

Arbitri promissio], *Vid. infr. §. 46.*

» 47. & 48.

Quorum illa mere sunt fortuita], Scilicet, ceti fortes.

Alia duo casum temperant, &c.], Adeoque ubi præter fortunam & prudentiam, & fortitudo operantur.

AD §. II.

Fortis est, quorum est bellum] » Id est summæ potestatis. Transigitur enim de bello, de quo nemo disponere potest, nisi cuius est ius belli. Unde nec belli dux, nec alii privati pacem inire possunt.

Rei enim suæ quisque moderator], Quæ ratio desumpta est ex l. 21. c. Mand.

Ut in bello utrinque publico], Diximus, alibi, non dari aliud bellum inter gentes, nisi utrinque publicum.

Eorum sit, qui summæ imperii exercendi ius habent], Adeoque qui superiorem, & sic iudicem non habent.

In statu vere regio], Quis status sit vere regius, explicavimus l. 1. c. 3. §. 7. seq.

Modo ir rex ius habet non impeditum] » Id est modo non sit restricta ejus potestas pacto, aut iurejurando, ne pacem facere possit absque consensu procerum; &c. d. c. 3. §. 11. seq.

AD §. III.

Auctor dixit, regem in statu regio pacem facere posse. Excipit autem merito infantes, & furiosos. Est enim ius regni habent, administratio tamen eis committi nequit; sed vel tutores, vel curatores eis dantur: si natura sunt inhabiles, nec ius eis competit.

Quæ iudicii maturitatem non habet, &c.],

» Ut si sit infans, vel impubis: si enim puber est, maturum iudicium, adeoque & administrandi facultatem habet; at si legibus regni fundamentalibus certa ætas definita est, interim curator constituitur. *Cons. l. 2. c. 5. §. 5. l. 1. c. 3. §. 24. l. 2. c. 3. §. 6.*

Quod in regnis aliquibus lege definitur] » Exempla retulimus supra l. 2. c. 3. §. 15.

Alibi

Nulli probabilibus conſeſſarit] „Ubi certum pobertatis tempus lege definitum „non eſt, res dependet a circumſtantis „ao capax ſit adminiſtrationis.

Qui inmiſuſa mentis eſt] „Uti ſi ſit furioſus, vel mente capus.

Pacem facere non poteſt] „Etiſi enim jus imperii habeat, non tamen adminiſtrat, „indeque nec pacem facit; qui eſt actus „judicii.

De rege captivo] Rex captivus, non juſ tantum imperii retinet, ſed & adminiſtrationem, quia caſus ille, impedimento illud temporarium, non auferit ipſi facultatem diſponendi, non magis, quam alia abſentia neceſſaria. Ergo retinet juſ pacis faciendæ, certe ſaltem inter Chriſtianos; propterea igitur ille intra fines legitimæ adminiſtrationis diſponit, ita juſ eſt. At ſi de rebus publicis diſponit, ſi partes regoi alienat, &c. abſque conſenſu ſtatuum id fieri nequit. Hinc pacem a Franciſco inſitam ſtatui Galliz ratam habere noluerunt. *Vid. Froſſard. l. 1. pag. 39. & Auſtor des diſcours merveillex de la vie de Catherine de Medicis p. 125.* ubi alia aſſert exempla.

Neque obſtat, reges captivos eſſe io poteſtate hoſtium, adeoque facultatem diſponendi de jure publico ipſis non competere. Reſp. immo poſſunt etiam per alios, & per literas, diſponere eodem modo uti abſentes alii.

Tres autem caſus contingere poſſunt circa fidem a principe captivo ad componendum bellum datam. *Vel* enim promittit rem ſuam privatam; & tunc ſemper valet pax imita, ex *poſ. J. G. V. L.* quia prout quicque de jure ſuo diſponit, ita juſ eſt: *Vel* ſpondet, republicam, aut ſtatui, ratiſhabituros pacem; tunc non valet niſi republica conſeſſerit: *vel* promittit, ſe ceſſurum parte imperii hæc promiſſio non valet, niſi conſeſcentibus illis, quorum intereſt, vel niſi facultas alienandi jure quaſita ſit. *Vid. L. 1. c. 3. §. 12. & L. 2. c. 6. §. 3. 7. 8. 10. 11.*

Si novio regnum ex conſenſu populi ortum habet] „Adeoque in regno patrimoniali regem captivum pacem facere poſſe, ait, „quia præſumptio illa, quæ in regnis, ex populi conſenſu delatæ, locum habet, „hic ceſſat, & captus de ſuo jure diſponit. Nos alibi diximus, regna patrimonialia non dari.

Non enim credibile eſt] „Sæpius dictum eſt, ex vagis ejusmodi præſumptionibus „nullum juſ naturæ ſequi. Ex tali præſumptione inferri quoque poſſet, credibile „non eſſe, populum voluiſſe imperium ab alio ex quavis cauſa abſente exerceri.

Non quidem juſ totum] „Immo nec pro parte: Princeps enim omne juſ imperii retinet.

Sed exercitio, & quaſi titula erit penes populum] „Immo adminiſtrato erit „eos, quorum curæ eam captus commiſſit. „Si niſi diſpoſuit, eiſ adminiſtratio competit, qui ſpem proximam ſuccedendi habent.

Aut enim, cui id populus commiſſi] Diximus, & juſ populi, & adminiſtrandi facultatem ceſſare quamdiu ex familia agnati ſuperſunt.

Quæ privation ſua ſiend, ſi quid popierit] „Hiſti enim fides qua hoſti data ſervanda eſt.

Pacem facere poterit] „Rex iojuria ejus retinet juſ imperii, etſi cives hominum tyranno præterierint. At quia regnum „ab uſurpatore occupatum neque ipſe, neque per alios adminiſtrare poteſt, inde hæcenus deſcendit in exule naturalis facultas rem tenendi. Effectus bujus rei inſignis hic eſt, quod vicini ſequantur præſentem poſſeſſionem; adeo ut cum Uſurpatore quoque pacem ſtatueri poſſiſt. *Vid. l. 1. c. 4. §. 15.* Secus, ad in rege captivo, qui facultatem naturalem retinet, & per alios adminiſtrat, adeoque & ſolus pacem facere poteſt.

Si conſtet, enim non obnoxius vivere] „Immo etſi obnoxius vivat, i. e. ſervitutem ſerviat; id enim, ex judicio ſuæ civitatis, injuria contingit hoſtis, quæ juſ Principi in ſua civitate quaſitum auferre nequit.

Ceteroqui] „Si obnoxius vivit.

Parum a captivo forſ ejus diſtabit] „Si ad certum ſaltem tempus dimiſſus eſt, „manet captus, & omnia jura captorum in eum obtinent.

Nam ſiſt & laxa cuſtodia] „Supponit enim, dimiſſum eſſe captum ſub lege redeundi: hic manet captus etiam cum „apud ſuos moratur, ex pacto.

Quandiu juramentum hoſtium teneretur, non eſſe ſe ſenatorem] „Argumento hoc: „probare vult, etiam regem, ſi ad tempus dimiſſus, non deſinere eſſe captum.

A D §. IV.

Ius pacificendi erit penes maiorem partem]. In genere ius pacificendi est penes summam potestatem, in qua si plures concurrant, ius demum oritur ex eo, quod maior pars statuit, l. 2. c. 5. §. 17.

Illic consilii publici] Sic. v. g. apud Venetos maior pars procerum in statuenda pace obinet.

Hic civium sententia] Nam in statu populari imperium est penes populum; adeoque singuli ibi ius sententiae dicende habent: qui vero plerumque per deputatos ius hoc exercere solent, ut in Belgio, apud Helvetios, &c.

Ius ex more habentium] Aliquando enim per deputatos comparere solent, aliquando singuli cives solent ad communem conciliium vocari.

Eriam eos, qui aliter senserunt] Quia tenentur maiorem partem sequi.

Quos autem obligat pax, iisdem & voluntibus prodest] Si enim onera pacis inierte eis utut invitis incumbunt, commoda quoque pacis percipere debent. At recte addit iuctor, *volentibus*; nam invitis beneficium obituti nequit.

A D §. V.

Quamvis, de quibus rebus pax fieri possit? Resp. de omnibus rebus, donec quaedam probentur exceptae. modo intra fines administrationis legitimae rex disponat. Hinc aliquando pars territorii, nedum res sacrae, aut Ecclesiasticae, alienari possunt, si de utilitate Imperii id sit; quod iudicium in dubio est penes Principem. Ita Hebraeorum reges res sacras saepius dederunt hostibus. 2. Reg. 18. v. 15. Conf. Gudelin. de iur. pac. c. 5. §. 9. De rebus sacris, & sanctis id probavi late in *Disp. de evocat. Sacr. Sect.* 3. §. 21. seq. ubi §. 33. & seq. demonstravi, ineptam esse Romani Pontificis profectionem contra pacem Monasteriensem, & Onabrugenfem.

Additio.

Excerpta ex hac disputatione huc per-

tinentia vide *supra* l. 3. c. 5. §. 6.
Add. *Disp. B. Parentis de Postliminio*,
& *Sec. Sect. fin.* §. 8. & 9.

Plerique] Immo omnes; regna enim patrimonialia in sensu Auctoris non dari, certum est.

Non in patrimonio, sed tanquam in usufructu] De regno patrimoniali, & usufructuario, & de huius distinctionis necessitate, passim egimus.

Pacificendo alienare non valent] Quia tueri civitatem debent, & ideo constituti sunt reges. Non autem tuetur qui alienat.

Leges publicae tales alium in futurum irrevocandi possunt] Immo non opus ad id speciali lege; sed ipso iure irriti sunt actus, quibus pars imperii alienatur.

Ita ut nec ad id, quod interest, obligationem pariant] Immo qui rem alienam alii vendit, &c. tenetur ad id, quod interest, etiam iure naturali. *Vid. supra* l. 2. c. 10. §. 8.

Atque id populus voluisse, credibile est] Ex ejusmodi conjecturis nullum jus oritur. Ratio naturae certa est: qui promittit id, quod praestare nequit, tenetur ad id, quod interest.

Ne alioqui, &c. subditorum bona, &c. caperentur] Si princeps promissum, vel id, quod interest, non praestat, injuria agit, & subditi injuriam illam approbant, eamque armis, si creditor ad reparationem agit, defendunt; naturali quoque jure bona subditorum capi possunt, quia reparationi joris nostri resiliunt.

Ac sic de alienando imperio vana esset cautio] Sensus est, quod Rex per indirectum alienare possit partem imperii, si id, quod interest, praestare teneretur; quia creditor, si ius id petendi haberet, capere res civitatis posset: fingit igitur credibile esse populos ea lege detulisse imperium regi, ne tale promissum implere nec id, quod interest praestare teneretur. Vix credibile est, Auctorem serio haec scripsisse. Dixi 1. naturale esse ut rex praestet tantundem. Dixi 2. si id praestare nolit, subditos quoque ex injuria principis teneri, si eam defendunt. Dixi 3. ex conjectura, qua quid populum voluisse credibile est, nullum jus oriri. Nedum 4. populum, si expresse quoque verbis tale promissum nullum declarat, jus creditori

• ditori questum auferre posse.

2 Populi totius consensus opus est] Nam de eius jure agitur: quod facto tertii ei non ferri nequit.

• Per partium legatos, quos ordines vocant]
• Ut in comitiis imperii, ubi populus quodque per deputatos comporet.

• Ut pars aliqua imperii valide alienetur, duplici opus est consensu] = Late de eo actum est supra l. 2. c. 6. §. 3. & 4.

• Ut qua invito a corpore, cui coactis, avelli nequeat] = Si pars alienatur, de duorum jure agitur: nimirum, de jure totius populi, cujus pars est ea, quæ alienatur, multitudo; tum de jure illius partis, quæ ea lege in civitatem transit, ut jura ejus communibus viribus contra injurias hostium defendantur.

Transcribitur sine populi consensu in summa, atque alias inevitabili necessitate] = De quo plenius egimus d. c. 6. §. 5. & 6. Exemplum occurrit in ordine Teutonico, qui sese Imperio Romano exemit, & scindi jure a Polonis suas provincias recognovit.

Quia eam potestatem credibile est exceptam, cum societas civilis coita est] = Ex eo, quod credibile est, nulla decidendi ratio desumi potest. Vera naturæ ratio hæc est, quia ea lege in civitatem coivere familiariter, ut civitas eas contra vim hostilem defenderet. Si vires deficiunt, res redit in pristinum statum, id est pars illa civitatis fit sui juris, d. c. 6. §. 5. & 6.

3 In regnis patrimonialibus quo minus res regnum alienet, &c.] = Regna patrimonialia non dari, vidimus; adeoque frustra queritur, an alienari a rege possint. Cæterum, hoc verum est, regna jure belli populo alicui questita, esse patrimonialia intuitu populi victoris, adeoque a populo alienari posse, etiam invito eis, qui bello in plenam populi victoris potestatem venerunt. Vid. l. 1. c. 3. §. 12.

Si nempe regnum sub onere ejus non ditiendi in proprietatem acceperis] = Si populus victus tali conditione se dedit, regnum est quidem in patrimonio populi (non regis), sed sub conditione ne separari regnum possit; proinde populus victor alienare illud pro parte sine consensu populi victi nequit, totum potest.

Bona vero, quæ regni dicuntur] = Ut re-

galia majora, &c. de quibus vide supra l. 2. c. 6. §. 10. & 11.

Possunt & hæc in patrimonium regis venire] = Immo non possunt nisi consensu populi; & tunc populus alienat, non rex.

Aut separabiliter] = Absque regno.

Aut indivisæ, cum ipso regno] = Diximus, non dari regnum patrimoniale; adeoque nec bona regni in patrimonio esse possunt, quia sunt pars regni: non ergo valet alienatio nisi ex consensu populi.

Sed non nisi cum regno] = Immo si regnum ipsum esset patrimoniale, illud pro lubitu alienare, & dividere posset.

Si illud] = Id est, separabiliter bona regni in patrimonium regis venissent.

Etiam seorsum] = Absque regno. At omnia hæc gratis dici, ex præcedentibus apparet.

Vix est ut jus regni bona alienandi concessum videatur] = Quod late probavimus supra l. 2. c. 6. §. 11. seq.

Nisi diserte id appareat ex primitiva lege] = Tunc valet alienatio ex consensu populi.

Aut more, cui contradicendum nunquam sit] = Id est, tacito populi consensu, d. c. 6. §. 11.

AD §. VI.

QUATENUS populus, & successores ex promissis regis obligentur, explicavimus supra libro secundo capite decimo quarto, & diximus, Regem semper pacisci ut Regem, adeoque ut caput reipublicæ: ideoque semper obligari rempublicam quatenus jus rite constitutum, & questum est; nisi appareat esse personale. Diss. l. 2. c. 16. §. 16. & c. 15.

Alibi] = L. 2. c. 14. §. 10. & 11. & c. 16. §. 16. L. 2. c. 13. §. 17. & l. 3. c. 19. §. 5.

Quatenus obligandi potestas sub imperio comprehensa est: quod nec in infinitum protrahi, nec ad auxilium nimis avocari debet] = Rectius, si alienatio fit intra fines administrationis. (Quod judicium in dubio est principis.)

Quod nec in infinitum protrahi] = Quia jus imperii delatum est ea intentione, & lege,

X x 3

• lege, ut princeps administret, non ut perdat.

Nec ad angustias nimis arctari debet] Quasi omnis de jure, & rebus imperii disponendi facultas, si de re sit imperii, Principi demi debeat.

Ut valeat quod probabili ratione nititur] Rectius, ut valeat quatenus disponitur intra fines administrationis.

Si quis rex finis subditorum dominus sit] Immo tale regnum patrimoniale non datur, alibi diximus.

Civile], Id est, ex delatione populi. *Quam familiare*], Id est, patrimoniale.

Ut qui bello victus in servitutem redigunt], Immo bello victi non sunt in patrimonio regis: ut verum est, eos in patrimonio populi esse constitutos. *Vid. sup. l. 1. c. 3. §. 17.*

Aut si in personam quidem dominum non habeat, sed in rei habeat] Immo nec tunc regnum sit patrimoniale regi quia dominum privatum quidem regis est, sed imperium manet populi.

Ut Pharaon in terra Aegypti ex onto] Pharaonem jus privatum quidem hac emendatione quaesivisse, alibi diximus, *vid. sup. l. 1. c. 3. §. 12.* sed non jus imperii plenum, l. a. dominium absolutum in populum.

Et alii, qui advenas in suum privatum receperunt] • Nam tunc quoque fieri, & constitui regnum patrimoniale, ait auctor, quando patrifamilias latifundia possidens extraneum alia lege in suas terras habitantem recipere non vult, *l. 1. c. 3. §. 8. n. 3*; ubi probavimus, hoc exemplum huc plane non quadrare.

Jus praeter regionem accedens] • Scilicet, jus dominicum, quod non est pars imperii, ut a populo concessi.

Efficit ut ex eo consiliat, quod alioquin per se solo jure regio, consistere non possit] • Sensus est, quod alienatio a tali rege facta, qui praeter imperium etiam jus dominii habet, valeat, non ex jure regio, sed ex jure dominico. Quod late refutavimus *d. l. 1. c. 3. §. 8.*

A D §. VII.

1 Quid in res singulorum pacis causa sta-

tuere possint reges] Summae potestates recte pacis causa alienant ea, quae publica sunt; adeoque & partem imperii, & sacra quoque: 2. disponere possunt de his, quae bello capta sunt, ut nimirum restituatur hostium subditis, quibus res illae ablatae fuerunt. 3. Eadem ratio est in amissis bello, de quibus summa potestas itidem pace disponere potest, ne recipiantur ea, quae hostis subditis nostris praedae jure eripuit. Alibi enim diximus, principem jure imperii quoque jura privata auferre subditis posse, si summa utilitas reipublicae id exigat. Quod in rebus occupatione bellica nobis, quaeritis eo magis obtinere debet, quia res hostiles civibus nostris non acquiruntur nisi sub conditione tacita, ut salvum sit principi jus restituendi, si aliter forte pax fieri non possit; idque ex natura occupationis, quae rem nostram facit cum suo jure; occupatio autem bellica non dat jus perpetuum, quia adhuc de ea disputatur, & sic iterum auferri potest possessori. Idque verum est, licet capiens rem captam alienaverit. *Vid. disp. de ann. Sed. 6. §. 13.*

An 4. res singulorum subditorum alienari pacis causa possunt? Affirmatur. At quia unus civium praeter altero gravari non debet, cum omnes aequaliter defendere reipublicam teneantur, id, in quo gravatus est, vel ex aeterno, vel publica contributione ei restituendum est. *Vid. Gros. §. 7. n. 2. Et §. 8.*

An 5. Princeps pacis causa remittere potest damna subditis suis, vel ante bellum motum, vel post illud? Affirmatur, quia etiam intra fines imperii iusti jura privatis quaesita auferri possunt, si publica necessitas, aut utilitas id exigat.

Denique, & 6. quaeritur, an Princeps damna durante bello subditis data rescindere teneatur? Negatur, 1. quia Princeps non suo jure bellum gerit, sed jure civitatis; neque ultro bellum illud gerit, sed jure necessariae defensionis: adeoque cum ejus non sit negotium, cum ipse vi officii subditos tueatur, nulla ejus culpa est, adeoque nulla ad restituendum obligatio. Sane, 2. damnum ab hoste illatum merus casus est; hic casus nocet domino. Sed & 3. damnum datum est culpa hostis, qui ex judicio nostrae civitatis injuria agit; adeoque contra eum solum actio esset. Denique, & 3. nemo tenetur, vel alii obligatur, nisi qui ultra suum aliquid habet, vel agit.

agit. At diximus, Principem non habere ultra suum; sed hostem, qui res subditorum cepit: & dictum quoque est, principem non agere ultra suum, quia vi officii bellum gerit, adeoque culpa ejus non est.

Excipe casum si princeps suo facto, etiam occasione belli, damnum dat, uti si propugnaculi faciendi causa privati territorium occupat: id enim ex publico rescari debet, quia in communem utilitatem hoc factum redundat; adeoque communiter sarcindum quod committere debetur.

Aditio.

„Hæc omnia late tractavit B. Parens in „disputatione de postliminio, Stff. 6. & 7.
„& nos in commentario ad l. 3. c. 9. &
„c. 16. Merito autem excipitur casus, si
„hostis pace reparationem damni promi-
„sit.

Nec in res subditorum aliud jus habent, quam regium]. „Quod consistit in jure tuendi res subditorum, non perendi.

Alibi]. „Vide l. 1. c. 1. §. 6. c. 3. §. 6. l. 2. c. 14. §. 7.

Sub emanenti dominio]. „Dominii vox „male in imperiis adhibetur. Vid. dist. l. 1. c. 1. §. 6.

Ita ut civitas]. „In statu scilicet populi.

Aut qui civitatis vice fungitur]. „Id est rex, &c.

His rebus uti, easque etiam perdere possit]. „Quia cives tenentur opibus, & operis tueri rempublicam.

Quæ privatis quoque jus aliquod in alienis concessit]. „Passim hæc principia resutavimus.

Cui privatas cedere illi ipsi voluisse censi sunt, &c.]. „Ea enim lege homines „in civitate coeunt, ut singulorum jura „tuta sint; communi igitur opera, & ope „defendere civitatem tenentur.

2 Civitatem tueri hic, qui suam ardent, servare damnum de publico]. „Civitas tenetur rescare quæ rex huic, vel illi im- perat ut de suo tribuat; alius enim præ alio defendere rempublicam non tenetur.

Es ipse, qui damnum passus est, contrarius]. „Quia ad defensionem rempublicæ ipse se quoque concurrere debet.

Si nunc forte ei præstationi par non sit]. „Tunc enim non jus deficit, sed juris executioni.

Exferes sese quasi sopita obligatio]. „Juris „enim nostri executio nullo tempore præ- soribitur. Vid. l. 2. c. 4.

A D §. VIII.

AGNOSCERE CIVITATEM NON DEBERE ID DAMNUM, QUOD JAM BELLO DATUM EST]. „Sententia vera est, sed ratio fallit. Civitas „non tenetur rescare damnum, quod ci- „vibus durante bello ab hostibus illatum „est, quia naturaliter casum fert dominus; „at hic merus casus est (cum jure bellum „geri dicatur ex judicio nostræ civitatis) „adeoque damnum non culpa, vel injuria „nostra, sed hostis datum est; ex quo pro- inde non nos, sed hostes conveniendi, „quia civitas nostra nihil suum habet.

Vid. §. præc. quest. 6.
Eo, quod jus belli talia permittit]. „Fal- sa hæc est ratio, quia ex judicio nostræ „civitatis injuria hostis damnum dat; adeo- que dicendum, non jure, sed casu, & „vi damnum datum esse: casum autem „præstat dominus.

Nam jus illud belli populos alios spectat]. „Qui ex constituto gentium tenentur ho- stem capientem, si bellum solenne est, „in possessione defendere. Quam fabulam „examinavimus alibi. Vid. Diff. præm.

IX. §. 43. seq.
Us alibi]. „Système hoc Grotianom, „quasi jure natura capere solum liceat in „bello iusto, & non nisi ad quantitatem „pœnæ, vel debiti: & quasi jure gentium „voluntario demum in bello solenni, id „est publico, & indicto, otio injusto, pla- coerit ut capiens dominium externum „acquirat, passim resutavimus. Vid. diff. „tationem prænotante IV. & IX. §. 63. „seq.

Partim & hostes inter se]. „Singula jura „ex hypothesi Grotii recensuimus in Diff. „præm. IX. §. 67. Sed cum jus tale gen- tium, quod in facto aliquo bello solenni „obtinere, non detur, jus illud fictum nec „valere poterit inter hostes inter se.

Non civet inter se]. „Adeoque civem „contra civem jus belli allegare non pos- se, merito contra Vasquium asserit. At „contra Grotium quoque merito asserimus, „agnoscere civitatem non teneri damnum, „quod bello datum est. Civitas enim ex- eipere

„cipere contra subditos, ad reparationem
 „damni agentes, non potest, jure belli
 „id damnum datum esse. At excipere pot-
 „est, citra culpam civitatis, & hostis in-
 „juria damnum hoc datum esse, indeque
 „illam ad ejus reparationem non teneri.

*Qui cum socii fuit, æquum est ut com-
 munia habeant damna*], „Immo communio
 „hæc damnorum obtinet saltem in societa-
 „te bonorum, ubi etiam lucrum commune
 „est. At cives neque lucrum invicem com-
 „municant, neque societatem bonorum in-
 „ter se constituunt. Adeoque verius est,
 „unumquemque civium damnum vi hostili
 „illarum suo jure ferre, utpote casu da-
 „tum

Civili lege [et hoc constituit poteris] „Im-
 „mo jure naturali id obtinet: & hoc se-
 „cuti sunt Jureconsulti Romani in l. 52.
 „§. 4. ff. pro soc ubi damnum a socio re-
 „petitur, non a civitate.

Ut sua quisque acris defendat], „Vana
 „hæc est ratio, cum experientia doceat,
 „vi majori plerumque res ab hoste capi.
 „Verius igitur est, ideo damnum tale a
 „civitate restitui non debere, quia sine
 „culpa ejus, adeoque casu datum est.

A D §. IX.

Sunt qui latens discrimen collocant]
 „De quaestione, an Princeps jus subditis
 „ex jure civili quaesitum auferre possit,
 „egimus supra l. 2. c. 14 §. 8.

Qua civium sunt ex gentium jure „V.
 „g. quæ ex titulo occupationis, etiam ho-
 „stilis, jure traditionis, specificationis,
 „&c. acquirere.

Qua communem sunt ex jure civili], V.
 „g. ex præscriptione, ex testamento, &c.
 „Etiam auferendi sine causa, [et compen-
 „satione], „Quia quod lege concessum est,
 „contraria lege tolli posse videtur. Vid.
 „supr. c. 19. §. 7.

Ex qualicunque causa], „Sive res nostra
 „hæc ex jure gentium, sive ex jure civili.
 „Suos semper effectus habet ex jure natura-
 „li, ut scilicet auferri nequeat], „Regula
 „enim naturæ est, ut quod nostrum est,
 „sine facto nostro auferri nobis non pos-
 „sit.

*Nisi ex casu, quæ aut dominio insunt
 semper natura*], „De modis finiendi juris in

„re egimus in Diss. proem. XII. §. 322.
 „seq.

Aus ex dominorum facto ortum habent]
 „De modis, quibus finitur obligatio per-
 „sonæ, egimus d. l. 2. §. Diss. proem.
 „XII. §. 348. seqq.

A D §. X.

*Hæc inspectio, nisi ex publica utilitate
 res privatorum concedantur*], „Quam regu-
 „lam Auctor posuit §. 7. n. 1.

Regem spectat, [et subditos] „Inter eos
 „disceptari debet, an publica sit utilitas,
 „an non: & diximus, in dubio judicium
 „esse penes regem.

*Ut illa de damno sarciendo civitatem,
 [et singulos]* „Nam de horum jure agitur;
 „tertiū autem non interest.

*Nam externis, qui cum rege contrahunt,
 sufficit factum regis*], „Hostis enim, qui in-
 „juriam sibi tum a rege, tum a subditis fa-
 „ctum regis defendentibus illatum conten-
 „dit, utriusque res capere potest jure bel-
 „li, nedum belli finiendi causa a rege
 „oblatus acceptare. An vero Rex offerre
 „possit, ea cum subditis quaestio est, hostis
 „suo jure vitur.

*Non tantum ob præsumptionem, quam se-
 rum adfert dignitas persona*], „Immo hæc
 „præsumtio jus subditis quaesitum auferre
 „non possit.

*Verum etiam ob gentium jus, quod bona
 subditorum obligari ex facto regis patitur*]
 „Hoc non demum est ex jure Gentium
 „voluntario, sed ex ipso jure naturæ. Vid.
 „lib. 3. c. 2. per tot.

A D §. XI.

Auctor agit de interpretatione pacis
 „dubie usque ad §. 41. Nimirum, 1.
 „circa damnum ab hoste datum, usque
 „ad §. 22: 2.
 „quando pax rupta videa-
 „tur, usque ad §. 41.

*Quo quidque plus habet favoris, eo laxius
 accipiendum*], „Regulam hanc interpretatio-
 „nis esse more civilem, diximus d. c. 16.
 „§. 10. seq. Jure naturæ nil valet inter par-
 „tes disponentes, nisi quatenus constet de
 „utriusque voluntate; neque extensio ibi
 ob

„ob causæ favorem fieri potest: sed si
„partes non conveniunt, cessat dispositio.

Quo longius abis, eo restrictius] „ In
„causis scilicet odiosis: quod jure naturæ
„verum non esse, dixi d. l.

Jus naturæ merum] „ Quod Auctor di-
„stinguit a jure gentium voluntario in bel-
„lo solenniter introducto. Vid. *supr.* c. 1.
„§. 1.

Maximus favor in eo esse videtur, ut
„suum quisque consequatur] „ Hoc non est
„ob favorem, sed ex ratione naturæ,
„quæ suum cuique tribuere jubet.

Et proinde videtur ambigue positorum
„interpretatio eo ducenda] „ Immo si id,
„quod ponitur, ambiguum est, si alter
„negat, alter affirmat, nulla est dispositio,
„& res ad pristinum redit statum, i. e.
„ad bellum.

Ut qui iusta arma habuit, id consequatur,
„ob qua arma sumis] „ At uterque ait,
„sibi iusta esse arma, alteri injusta; & ju-
„dex hujus causæ inter partes non est.
„In cujus igitur favorem, quæso, inter-
„pretatio fieri deberet, & quis interpreta-
„bitur.

Non item ut pœna nomine quicquam lu-
„atur: id enim odiosum] „ Hæc pro lubitu
„sine ulla ratione ita finguntur: dixi 1.
„frustra hæc jura tribui ei, qui iustam
„causam habet: nam uterque eam sibi af-
„ferit. Sed & 2. ex dictis in *Diff. proam.*
„IX. §. 68. & l. 3. c. 1. §. 1. & *supra*
„l. 3. c. 1. §. 4. constat, etiam ex mero
„jure naturæ in infinitum, & ultra quan-
„titatem debui, vel modum pœnæ, capi
„res hostiles posse, adeoque hunc effectum
„non demum jore gentium voluntario in-
„troductum esse.

Quia ad pacem venire vix solet injuria
„concessione] „ Ipse ergo Auctor perspicit,
„effectu carere ea, quæ de iusta causa af-
„feruit, quia uterque soam causam iustam
„esse contendit; adeoque inania sunt quæ
„de interpretatione vel ex favore, vel ex
„odio fingit. Jodex enim inter bellum ge-
„rentes non est.

Ea sumenda est in pænis interpretatio,
„qua partes quoad belli iustitiam quam maxi-
„me aquet] „ At hæc quoque interpretationis
„regula absque effectu est. Nam uterque
„litigantium asserit, alterom injuria bellum
„gessisse: adeoque negant, belli iustitiam
„utrinque æquam esse; nec illam interpre-

Tom. IV.

„tationem admittunt, neque iudicem hac
„in causa habent.

Quod fieri solet] „ Scilicet, ut partes
„quoad iustitiam belli æquentur.

Ut quarum rerum turbata bello possessio
„est, ex formula juris antiqui componatur] „
„Sensus formulæ est, ut omnia restituan-
„tur in pristinum statum.

AD §. XII.

POSTERIUS in dubio magis est ut præ-
„sumatur] „ Quando in pace nihil di-
„ctum est de damnis utrinque datis, &
„sumis factis, Auctor ait, in ambiguo
„esse, an omnia restitueoda, an vero in
„eodem statu, quo nunc sunt, sint relin-
„quenda. Posterius sorem præsumi, sta-
„tuit, tum quia moratus status præsentis
„non præsumitur, tum quia ad damni re-
„stitutionem nemo tenetur, nisi vel ex
„consensu, vel ex culpa sua: Hic autem
„paciscentem nec ex consensu teneri, quia
„non intervenit, nec ex culpa sua, quia
„jure se bellum gessisse, ait.

Hinc est], „ Scilicet, quod facta pace præ-
„sumatur pactum, ut res maneant quo sunt
„loco, adeoque ut servet quisque quod
„bello cepit.

Ut in pace illis denum captivis postlimi-
„nium sit, de quibus id in pænis erat com-
„prehensum] „ Non ergo illis, de quibus in
„pace nihil dictum est: de his enim præ-
„sumi, putat, paciscentes convenisse ut
„res maneant in quo sunt loco, id est ut
„maneant captivæ. Equidem res vera est;
„at ratio non consistit in præsumto pacto,
„sed in lege Romanorum, quæ odio ca-
„ptivorum noluit beneficium postliminii ip-
„sis indulgere: ab antiquo enim minus
„indulgens in captivos fuit civitas. *Livius*
„l. 22. c. 59. *Add. supra* l. 3. c.
„9 §. 1. Sane, aliis captis, qui armis
„victi non sunt, omnino postliminii et-
„iam in pace datur. etsi eorum facta non
„sit mentio, uti ei, qui subito exorto bel-
„lo capitur, & fato in servitutem redi-
„gitur. l. 12. *pr. Capti.* item qui ab eis
„capitur, cum quibus amicitia nobis non
„est. l. 5 §. 2. *Eod.*

Recte emendare Fabrum] „ Qui pronibit
„in dicta lege 12. legit. id.

Y y

EP

Et certis argumentis evincitur], Nam & subjecta ratio, & oppositum membrum, eam emendationem aperte evincunt. *Vel.* l. 3. c. 9. §. 4. n. 1.

Sic & transfuga non reddentur nisi convenerit] Auctor ex eadem praesomissione (quod partes, si in pace nihil dictum est, convenisse videantur, ut mancant res in quo sunt situ) infert, eos, qui ab hostibus ad nos transfugiunt, reddi non debere: atque de hoc casu Celsum loqui, putat in l. 51. ff. A. R. D. dum ait, transfugam jure belli recipi.

Equidem eos, qui ab hoste ad nos transfugiunt, reddi hosti non debere, ipsa naturae ratio dicitur, tum quia cuilibet licet domicilium mutare, tum quia is, qui ab hoste ad nos transfugit, nostras jam partes sequitur, & definit esse hostis: adeoque nulla ratio dari potest, cur reddi hosti debeat; neque de eo in jure Romano quaestio est.

Equidem aliquando in deditione urbium, immo in pace quoque de reddendis transfugis agitur; sed id fieri demum solet, quando capitulatio, vel pax aliter obtineri nequit. Sane, cum proprii cives tali casu dediti hosti jure possint, nedum transfugae.

Hinc jam constat, male Auctorem huc referre dictum Celsi, quod transfuga, id est qui ab hoste ad nos transfugit, jure belli recipiatur, adeoque reddi non debeat hosti, nisi id in pace dictum sit. Celsus enim plane non loquitur de transfuga, qui hostem deserit, & ad castra nostra perfugit, (cui Cujacius quoque lib. 4. obi. 9. id statuat) sed de eo, qui ex nostris ad castra hostis transfugit, atque a nobis recipitur: de eo enim quaeritur, an servus fiat, adeoque an jure belli eum recipiamus. Hoc affirmat Celsus. Sane, transfuga hostis est, l. 7. ff. de milit. & tanquam hostis interfici potest ubi invenitur, l. 3. §. f. Sicur. Adeo ut si recipiatur, torqueatur, & ad bestias damnetur, l. 3. §. 10. de milit. l. 7. Eod. vel vivas exuratur, l. 8. §. 2. Pan. & si ultro redit, in insulam deportetur, l. 5. §. 4. de milit. l. 13. §. f. Sicur.

Sed & Celsus de transfuga, qui a nobis ad hostes transfugit, loqui, vel ex ipsa materia, de qua ibi agitur, apparet: refertur enim effatum Celsi in titulo de

acquirendo rerum dominio; & ea occa- sione ait, transfugam jure belli, id est tanquam hostem recipi, & pro capto haberi, indeque aeque capientium fieri, ac res hostiles, quae apud nos inveniuntur, d. l. 51.

Transfugam jure belli recipimus] Ex dictis apparet, Jurisconsultum de eo, qui a nobis transfugit, & recipitur, loqui, & de re hostili, quae apud nos est: & de illo ait, eum jure belli recipi, id est ut hostem; hanc jure occupationis fieri occupantis.

Per jura belli licet nobis admittere, & nos- stris adscribere eum, qui partes mutat] Adeoque eum, qui ex hoste ad nos transfugit. At probavimus. Celsum de tali trans- fuga non loqui, sed de eo, qui a nobis profugit, & recipitur; hic non nisi jure belli recipitur, id est tanquam hostis.

Res cetera tali pacto manens prius tenen- tem] Si scilicet in pace nihil de rebus capis dictum est; tunc enim ratio natu- ralis obinet, quod res ab hoste captae cedant occupanti, l. 5. §. f. A. R. D.

Illud autem tenere] Dixit enim, res ceteras (extra transfugam) tali pacto manere penes tenentem.

Non civiliter] Id est, si solo animo tenetur.

Sed naturaliter] Ita ut res sit in po- testate nostra corporali.

In bellis enim sufficit [sibi] possessio] Auctor (supr. c. 6. §. 2. n. 4. acquisitionem per capturam rei hostilis naturalem ac- quisitionem vocari, dixit, quia non cau- sam aliquam, sed ipsum nudum factum spectari, & ex eo jura nasci, putat. Quod refutavimus ibidem. Sane, captura rei ho- stilis inter modos acquirendi juris gen- tium refertur, quod cum humano genere originem cepit. l. 1. pr. juris. l. 5. §. f. ff. A. R. D.

Nec alia attenditur] Auctor enim sup- ponit, jure naturae non licere capere res hostis, nisi ex justa belli causa, & in- tra modum debiti, & poenae; neque do- minium acquiri nisi ad compensationem debiti, vid. D. proam. IX. §. 62. adeo- que jure gentium demum introductum esse, ut ex injusta quoque causa promit- tunc, & in infinitum capere rem hostilem liceat; atque ideo dominium hoc exter- num vocari: ubi sufficere, putat, sibi Possessio-

„*Possessionem*. Nos rationem, cor naturali
„jure de justitia causæ constare non pos-
„sit inter duas gentes, quarum utraque
„suam causam justam asserit, & quæ ju-
„dicem non habent, alibi exposuimus. Di-
„ximus, questionem hanc de justitia cau-
„sæ in suspensio esse, eamque nun nisi per
„ultimam victoriam decidi, adeoque ex
„hoc demum tempore constare, quia ju-
„stom bellum gesserit, quis injustum. Du-
„rante igitur bello captura rei hostilis pru-
„jussa habetur intra fines cujusque civita-
„tis: adeoque *jus* hoc simile est aliis ju-
„ribus, quæ ex incertitudine morali ori-
„untur, v. gr. quod pater præsumatur qui
„ex justis nuptiis liberis suscipit; quod
„probasse videatur qui plures testes pro
„se habet, &c. Quo pertinent omnes casus,
„ubi non jus, sed probatio deficit.
„In his enim causis itidem Deo judicium
„relinquendum est.

„*Agror autem, diximus, ita teneri si man-*
„„*uisionibus quibusdam classi sunt*], Tunc
„enim agri sunt in nostra potestate, & cu-
„stodia.

„*Nam temporariam in possessionem hic non*
„*speciari*], Quia res non est in nostra po-
„testate, & custodia, quamdiu recipi pot-
„est, d. c. 6. §. 4.

„*Gnarus ut res erat*], Adeoque sciebat,
„pet occupationem temporariam se domi-
„nium: nondum acquisivisse.

„*Pacis confesso negotio retenturum se qua*
„*teneret*], Quia scilicet superior erat armis,
„adeoque quasvis conditiones præscribere
„Græcis potuit.

„*Incorporalia non tenentur nisi per res, qui-*
„*bis alibentur*], Vid. supra l. 3. c. 7. §. 4.
„c. 8. §. 4. n. 2. c. 9. §. 6. n. 1.

„*Ut servitutis prædiorum*], Adeoque qui
„tenet rem, eam tenet cum sua qualitate
„Vid. l. 1. c. 1. §. 4.

„*Aut per personas, quarum sunt*], Vid.
„l. 3. c. 7. §. 4. Ita enim capta persona,
„etiam occupatæ consentit obligationes.
„Conf. *Jus meum contro. tit. de jurejur.*
„q. 25.

„*Dum ne in solo, quod hostium fuit, exer-*
„*cenda fuit*], Ponsimus, civem nostrum ab
„husto capi, postea pace facta convenisse
„ut omnia in stato, quo nunc sunt, ma-
„neant. Auctor recte ait, hoc casu obli-
„gationes quoque, quæ personæ coherent,
„capientis manere, dummodo in hostis ter-
„ritorio capto debeat. Secus si in nostra

„civitate ei debeat, quia hostis hæc de-
„bita nun tenet.
„Quid si capto debeat in pacati ter-
„ritorio? Resp. hæc quoque debita cedunt
„capienti: quia modii statum præsentem
„pro jure habent, i. e. sequuntur posses-
„sionem. Vid. *supr. c. 7. §. 1. n. 2.* Aliod
„ex eadem ratione dicendum si creditor
„possiminio revertis, & debitum non-
„dum exactum est.

AD §. XIII.

„*In altero illo*], Vid. §. 11. n. 2. & §.
„12. n. 1.
„*Quo restituitur possessio bello turbata*], I.
„e. quo res restituitur in statum, quo fuit
„ante bellum.

„*Ultimam, qua ante bellum fuit*] Ita pica
„Osnabrugensi in Palatinatu restitui omnia
„debent in statum, quo fuere anno 1618.
„in reliquis Germaniæ provinciis, quo fuere
„anno 24. die prima Januarii. Inter Triden-
„tinum Principem, & Venetos, pace caotum
„fuit, ut possessiones restituerentur. Ille cæ-
„pto bello occupaverat castrum, quod secu-
„tis, finitisque induciis Veneti recuperave-
„rant. Queritur, ad quem reverti castrum
„illud pace præfata facta debeat. *Alciati*
„pro Principe respondit, *Gentilis* pro Vene-
„tis, *de jure bell. l. 2. c. 2*; cujus sen-
„tentia vera est, quia Veneti castrum illud
„tenuerunt ante bellum.

„*Ita tamen ut privatis de jectis interdictis*
„*Ec. experiri liceat*], Si forte paulo ante
„bellum vis illata est, nec jure vindicari
„potuit propter bellum superveniens: tunc
„finito bello, si legibus pacis cautum est
„ut turbata possessio restitueretur, etiam hæc
„possessio privata restituenda est, sed offi-
„cio judicis, institutaque actione. Nam is
„status fuit ante bellum.

„*Interdictis*] Quando sola possessio pe-
„titur.

„*Vindications*], Quando ipsa proprietas,
„reique dominiom petitur.

AD §. XIV.

„*Quæritur*, an etiam dediti resi-
„tuantur, si in pacis tabulis dictum sit, o-
„mnia in pristinum statum esse restituenda?
„Negatur, i. quia omnis restitutio intelligi-
„tur

tur tantum de iis, quæ vi hostili facta, & turbata sunt, non quæ ultro dedita a populo libero (si enim a non libero, & in feriore deditio facta est, ea non præjudicat publico, sed id hostis vi tenet; & cum dici non potest, quod populus ipse suum ultro dederit). 2. Igitur restitutionis ad ea pertinet, ad quæ amnestia, i. e. ad ea, quæ nostro iudicio iniuria ablata sunt: at qui ultro se dedunt, omnium iudicio jure agunt, adeoque ad eos nec amnestia, nec restitutio pertinet. Accedit 3. quod transigitur pace saltem de eo, quod controversum est: et dediti non ex belli causa dubia, sed ultroque deditione in possidentis sunt potestate.

Sui juris populus] „ Si enim populus est, alterius juri subiectus, dedere alii imperium in sese non potest, utpote quod eius non est: nisi populus, in cuius potestate est, defendere eum aut non possit, aut nolit.

Alteri subieceris] „ I. e. citra vim ejus imperio se submisit.

Ad eum restitutio non porrigetur] „ Quia non iniuria belli capti sunt, sed ultroque voluntate in alterius potestatem transierunt.

Ut quæ ad ea tantum pertineant, quæ vi, metu facta sunt] „ Adeoque iniuria, ex iudicio scihoet nostræ civitatis: at si quis populus liber durante hoc bello ultro se dedat, id nec ex suæ civitatis iudicio iniustum est.

Parique jure] = Thucyd. l. 4. p. m. 173. § p. 192. pr.

A D §. XV.

Si nihil aliud convenierit] = Scilicet ut quæ bello damna data sunt, eorum nomine actio detur; tunc enim damna restituantur ex pacto.

Omnis pace id æstimari censeri debet, ut quæ bello data sunt damna, eorum nomine actio non sit] Pace facta si de damnis, & iniuriis nihil dictum sit, hæc nec restitui in pristinum statum, nec in quo sunt manere necesse est, sed his durat, quia etiam facta pace damna illa iniuria nobis data asserimus. Adeoque etsi vi damna illa repetere non possumus, tamen 1. jure postliminii res

nobis ablatas recipimus. 2. Damna rerum ab auctoribus vindicamus, si illi intra nostros fines sint. 3. Jura quoque, & nomina ab hoste extorta in pace vindicare possumus, &c. de quibus late egimus in dissertatione de postliminio, &c. *Vid. Diss. de Postlim. §c. Sect. 2. § 3.*

Hinc vel clausula amnestiæ adijci solet, vi cuius omnia manere debent in statu, quo nunc sunt, *d. diss. Sect. 4:* vel lex restitutionis additur paci; & tunc vi pacti omnia in pristinum statum restitui debent.

Additio.

» Verior mihi videtur sententia Auctoris; » damnorum bello datorum nomine nullam » esse actionem si nihil in pace dictum sit: » solo postliminii jure excepto; nam hæc » conditio naturali jure inest rebus captis. » *Grot. l. 2. c. 16. §. 1.*

Quod de damnis etiam privatorum acceptis; » *§c.*] » Si privatorum prædia incensa, his » que bona erepta sunt.

Nam § hæc belli effecta sunt] = Adeoque » damna casu data videntur, qui nocet do- » minis.

In dubio enim ita censetur contrabere voluisse] = Ex conjectura tali voluntatis, » altero imprimis negante, nullum jus oriri » potest.

Ut neuter iniustitia damnaretur] = Vera » ratio est, quod bello per pacem commo- » sito omnis coactio subacta sit, & sulus » casus excipiat, si personæ & res no- » stræ civitatis postliminio revertantur.

A D §. XVI.

Quæritur, an etiam ea, quæ privatis deberi ceperunt belli tempore, pace inita remissa censentur? Auctor id negat: & recte. Nam diximus, debitum hoc non vi, ac metu bellico, adeoque non iniuria contractum esse.

Nam hæc non belli jure quæsitæ] = Sed » ex pacto.

Sed bello tantum exigi vetita] „ Si actio- » nem intentaret creditor, hostis debitum » illud sibi addicere posset præde jure.

Sublato impedimento] = Id est bello per » pacem finito.

Vim suam retinent] = Id est cum effectus » peti possunt, quia præde loco antea non » cessant, & pace facta cedere nequeunt.

Quæ-

Quamquam nemini facile ademptum censeri debet.] Quia jus illud non ex causa belli, adeoque ex iudicio quoque civitatis hostilis, jure quaesitum fuit.

Intelligentiam id tamen de eo jure, quod ex rerum inaequalitate nascitur.] Et unde jus oritur minus habenti. Vid. l. 2. c. 12. §. 8. Hoc igitur jus nemini facile ademptum videri, ait. At alibi probavimus, nemini ex inaequalitate jus nasci, sed unumquemque de jure suo pro libitu, etiam inaequaliter, disponere posse, & jus esse prout disponit.

A D §. XVII.

De jure ad poenas non aequae.] Queritur, an si crimen ab hoste sive ante bellum, sive durante bello, commissum in nos sit, illud finito bello vindicare possimus? Quod merito affirmamus. si vera injuria est, & omnium consensus pro injuria habetur; uti si contra jus gentium, quo hostis hosti obligatur, aliquid commissum sit. Quod exemplis late demonstravimus in Disp. de postlim. Sed. 3. l. 2. 8. & 9.

Additio.

Queritur, an poenae quoque, quae ceperunt deberi belli tempore, condonatae censentur si nihil de poenis, earumque remissione in pace dictum sit? Grotius distinguit, an jus ad poenas inter reges, aut populos ipsos versetur, an inter privatos: & illo, non hoc casu poenas remissas videri, ait. Ego neutro casu condonatas esse poenas, puto: nam eadem ratio hic obtinet, quae in debito civili. Vid. §. 16. Modo bellum non ex injuria, propter quam poena exigitur, natum sit.

Remissum ideo censeri debet, ne pax non satis pax sit, &c.] = l. e. n. bello per pacem finito occasio detur novo bello. At tunc causa belli non in eo erit, qui ad poenam agit, sed qui reparationem negat: adeoque nulla ratio dari potest, cur, ut evitetur haec injuria, alteri jus quaesitum auferri debeat.

Quare & ignota hic venient sub verbis generalibus.] Contradictio est, remissum videri, de quo cogitatum non est.

In pace non decet autem peccata exequi.] Non loquitur de jure ad poenas, quae de-

beri ceperunt belli tempore, sed de peccatis durante bello commissis: hac omni no remissa censentur bello per pacem composito.

A D §. XVIII.

De privatorum jure ad poenam.] Nam quatenus jus ad poenam inter ipsos reges, aut populos versatur, id remissum censeri debere, dixit §. praeced.

Non tanta est ratio.] Inter reges enim, & populos interesse, dixit, ne veteres ad bellum cause relinquantur.

Quia sine bello iudicium expediri potest.] Adeoque ibi metus belli non est.

Non ita nostrum sit, ut quod ex inaequalitate nascitur.] = ut quod proinde non facile ademptum censeri, dixit supra §. 16.

Ex poena semper aliquid odii habeant.] Ubi interpretationem restrictive fieri debere, putat. Vid. §. 11. n. 1.

Levis verborum conjectura sufficit.] Saepius dictum est, ex conjecturis nullum jus deduci posse. Ceterum, nos in praecedenti §. probavimus, injurias ante bellum commissas, etiam pace facta vindicari posse: nisi illae ipsae injuriae causam bello deduxerint.

A D §. XIX.

Ademptum facile censeri non debet.] Quia populus, aut rex, jura subditorum tueri tenetur, d. §. 16.

In privatorum jure ferme tenendum est.] Id est, in injuriis a privatis invicem datis ante bellum inchoatum.

In jure autem regum, & populorum, facilius, &c.] = Immo eadem ratio est: nam per pacem saltem transigitur de damnis bello datis, non de iis, quae ante bellum data sunt; adeoque actio eo nomine salva est.

Si modo verba.] Levis verborum conjectura. Vid. §. praeced.

Aus conjectura non improbabiles.] = Diximus, ex conjecturis jus non oriri, sed ex sola voluntate partium sufficienter declarata: qualis non est si pace nihil de remissione juris ante bellum quaesitum est.

Si jus, de quo agitur, non liquidum erat] = Immo tunc plano jus agendi non competit.

Benignus enim est credere] = Quid non ex ejusmodi conjecturis inferri posset?
 » Vera ratio est, quod jus dubium sit: quo casu jus belli non obtinet.

Quam id curandum ne bello iterum implicemur] = Hoc verum: at alia questio est, an, ut id evitetur, alteri jus questum auferri debeat; quod merito negamus. Diximus, causam novi belli non eam esse, qui penam ante bellum debitam exigit, sed eam, qui reparationem negat. *Vid. supra ad §. 17. nos. Socinus dant.*

A D §. XX.

Quam post perfeas passionis] = Etiam si forte publicata nondum sit pax.

Sublatum enim jam erat jus belli] = Ut pote quod pace facta deluit. Exemplum ex Appiano allegavimus supra §. 17. in fin.

A D §. XXI.

Auctor haec non egit de interpretatione pacis, in qua nihil dictum est de debitis sive ante bellum, sive in bello contractis. Hic exponit regulas interpretationis in casu, ubi tabulis pacis cautum est de reddendis his, quae bello capta sunt. Si enim dubium aliquod ibi oritur circa restitutionem, i. sit, laxiorem obtinere interpretationem in restitutionibus mutuis, quam in restitutione unilateralis: 2. majorem in restitutione personarum, quam rerum: 3. in restitutione rerum majorem favorem esse immobilium, quam mobilium: 4. in mobilibus publicarum magis, quam privatarum: 5. in privatis earum magis, quae lucrativo titulo possidentur, quam quae oneroso.

» At omnia haec gratis dicuntur. Quoties nihil dictum est pace de rebus capis, injuria manet, & id saltem cautum est, ne vi repetantur. Quo ipso non impeditur, quo minus res, jura, & personae postulanti jure recipi possint.

Quae sunt de reddendis] = Adeoque qui-

bus restituitur possessio bello turbata. *Vid. §. 11. n. 2. §. 13.*

Latius interpretanda quae mutua sunt] = Adeoque ubi reciproca omnia in pium, num statum restitui debent.

Quam quae claudicant] = Id est, ubi ab una filitem parte restituitio fieri debet. Diximus, utrobique idem jus obtinere.

Qua de dominibus agitur, plus favoris habent] = Jure naturae non queritur de favore, sed de voluntate declarata.

Et inter eas haec, quae de agris plus, &c.] Immo eadem utrobique est ratio, & reddi debent tantum quatenus inter partes dispositum apparet. Si de utriusque consensu certo non constat, nihil actum est.

Quam quae de rebus mobilibus] = De his restituendis vix ulla pace cavetur solet; quia res exitum habere nequit. Probare enim deberet, i. rem ablatam esse; 2. quis eam tenet, &c. & 3. si res perit, valor probandus esset, &c. Hinc legimus, certam restitutionis summam saepius pace stipulatam, nunquam vero restitutionem rerum mobilium injunctam esse.

Qua penes publicum sunt plus, quam quae penes privatos] = Ita ut ea saltem restituenda sint, quae respublica cepit, non quae privati. At si in genere omnia bello capta restitui cautum est, etiam ea restitui debent, quae privati ceperunt.

Plus illa, quae reddi jubent lucrativo titulo possissa] = Ut ex donato, legato, &c.

Quam oneroso] = Immo nullum favorem habent pacta, quae reddi jubent lucrativo titulo possissa. Nam si id pacto expressum est, reddi debent, non quia causa est favorabilis, sed quia partes ita disposuerunt; quae autem titulo oneroso non reddi debent, quia saltem ea, quae titulo lucrativo possissa sunt, sub lege restitutionis continentur.

Qua emtionibus, quae dotibus tenentur] = Si quis hostium civil domum suam venderit, vel filiam elocaverit, &c.

A D §. XXII.

Cum pace res conceditur, et si fructus conceduntur] = Fructus sequuntur causam rei, ac sunt ejus accessio.

A tempore concessionis] = Ex eo enim tempore demum jus recuperat in rem, adeoque & in ejus accessione.

Nam

Non retro] Excipe si vel pactione continetur ut omnia damna restituantur, vel pactione nihil de damnis dictum sit; tunc etiam fructus retro restitui debent, quia ratione damnorum, quo etiam pertineat fructus erepti, is manet.

Sinul etiam tributa, quae pro exalitis annis debebantur] Adeoque quae Augusto jam quæta erant jure rei. Vid. Appian. bell. civ. l. 5.

Additio.

Plenius hanc rem explicavit B. Parens in disp. de possim. Sed. 6. §. 11. Et 12.

AD §. XXIII

NOMINA regionum accipienda ex usu præsentis temporis] De ejus enim temporis voluntate queritur; adeoque verba sumenda sunt juxta significationem tempore dispositionis usitatam. Unde deciditur præsensio Regis Galliae in regnum Austrasie; de qua vide Jus publ. nostrum c. 5. §. 19. seq. Ita Capitanatum ducatum, divisa ex pacto cum Hispanis Neapoli, antiqua appellatione petierunt Galli. Vid. Hæmig. in not. b. Sed bello pulsi totum regnum amisere; quod bellum describit Paulus Jovius, Cominæus, &c. Non tam vulgi, quam peritiorum] De hac interpretandi regula late egimus supra l. 2. c. 16. §. 3.

AD §. XXIV.

HABENT Et illa regula, &c.], Sci- licet, regulæ interpretationum.

Quævis relatio sit ad pactum antecedens, aut vetus] In novioribus pacis tractatibus, pacta præcedentia fundamenti loco poni solent.

Toties repetitis censeri qualitates, aut conditiones priore pacto expressas] Hoc est, quod ajunt, relatum esse in suo referente cum omnibus suis qualitatibus. Vid. Barbof. loc. comm. voce relatio art. 17. At hoc non ex aliqua sequitur interpretatione, sed ex dispositione expressa partitionis, quæ id, quod in relato continetur, valere voluerunt.

Si per alterum, quicum controversia est,

stet] Quia petere non potest implementum qui ipse impedivit quo minus impleatur. Lant. Comp. p. 52.

Quid si tertius impedit? Resp. tunc non habetur pro facto, sed tenetur is, qui non fecit, ad omne id, quod interest. At hic agere contra eum potest, per quem stetit, ad damnum inde dati reparationem.

AD §. XXV.

MORA purgationem intra breve tempus admitti, verum non est] Quia culpa commissa, adeoque semel jus natum est; nisi iusta moræ causa sit; tunc enim culpa cessat, adeoque & effectus moræ, l. 22. l. 23. ff. Usur.

Cum eorum officium sit, Christianos ad ea permoveere] l. e. ad ea, quæ virtutis, & perfectionis sunt.

Nec quid a quoque religio, aut pietas expectat] Hoc enim ad Theologiam, & Ethicam pertinet.

Sed ad quid cogi possit] Scilicet æquis.

Quod totum versatur in eo jure, quod externum diximus] l. e. quod impunitatem inter homines concedit, conscientiam autem tutam non reddit: quod alibi examinavimus.

AD §. XXVL

UT contra eum fiat interpretatio, qui conditiones eluxus est] Immo hoc poenale est, adeoque non a natura: utpote juxta quam injuria agit is, qui ex pactione obscura jus petit.

Quod esse solet potentioris] Omnis quæ sit eo recidit, an dispositio certa sit: si enim obscura est, & partes inter se non conveniunt, nihil exinde peti potest, sive potentior, sive inferior formulam dictaverit, aut conceperit.

Ait Hannibal], Apud Liv. l. 30. c. 30. at non loquitur de conditionibus obscuris.

Habet enim quod sibi imputes] Hæc ratio mere poenalis est, adeoque juris civilis. Vid. l. 39. ff. de pact. l. 21. 32. 33.

» 33. ff. *Cont. Ent. Conf. supra l. 2. c.*
» 16 §. f.

*Id suo jure accipere potuit in partem sibi
» meliorem.]* Immo jure naturæ eadem ra-
» tione dici posset, sibi imputare debere,
» quod cum elocutio plures sensus recipere
» ret, verum seotum ab altero percontat-
» tus non fuerit.

Unde alienum non est.] Immo hoc ef-
» fectum plane hoc non pertinet.

Ejus, quod debetur, mensura est.] I. e.
» talis amicitia non æstimatur ex animo, &
» intentione, sed ex utilitate, quæ in acci-
» pietem redundat.

A D §. XXVII.

In questione, *quando pax rupta censetur?* Auctor recte distinguit, an pax rupta, an vero nova belli causa data sit. Illo casu enim lis prior reviviscit, quia pax, per quam sopita erat, impleta non est: hoc casu manet prior pax, & ex nova injuria agitur. Ita inter Lusitanos, & Hispanos, bellum fuit de regno Lusitaniz, quo sopito lis nova de navigatione orta est, in qua non amplius quæstio erat de regno Lusitaniz; nam cum rege Lusitaniz qua tali agebatur, adeoque prior pax salva manebat.

Ita inter Perseum, & Romanos, inter quos fœdus erat *ne Perseus socios Populi Romani bello inquietaret*, quæsitum est, an contra hoc fœdus egerit Perseus eo, quod Abrypolim toto regno expulisset: & merito id negatur, quia Perseus se vi defendebat contra invadentem.

Effectus insignis hic est, quod *priori casu reparatio prioris injuriæ exigatur*. omnisque damni dati priori bello: *posteriori casu autem satisfactio solum æstimatur ex quantitate damni ex nova causa dati.*

Quæritur an pax ab uno rupta alter quoque rumpere possit? Negatur; sed læsus bello alterum adigere debet ut impleat. Adeoque hic bellum gerit oon animo violandi priorem pacem. sed ut repararetur injuria ipsi violatione pacis illata.

Additio.

» Grotius prolixè admodum tractat quæ-
» stionem, quando pax rupta censetur?
» Rompi enim pacem triplici modo, ait:
» 1. si pacificens aliquid facit contra id,
» quod omni paci inest: 2. si q. id sit con-

» tra id, quod in pace dictum est: aut 3.
» contra id, quod ex pacis cujusque natu-
» ra inest, l. 3. c. 20. §. 27.

» Ad Primum modum refert, 1. si abs-
» que nova belli causa vis inferatur vel ab
» ipso pacificente; vel a Sociis, si ita pace
» inter partes conventum est, ut ex factio
» Sociorum quoque teneantur; vel a subdi-
» tis, si vel jussu publico vim inferunt,
» vel civitas approbat, d. c. 20. §. 28. non
» si subditi injussu publico aliis militant,
» d. c. 20. §. 29. 2°. Si absque nova belli
» causa vis inferatur non tantum toti cor-
» pori, sed & singulis subditis, nec civitas
» reparare injuriam velit, modo lætentes
» non sint prædones, in quos judicium ces-
» sat, quin & sociis pace comprehensis,
» d. c. 20. §. 30; nam si non comprehen-
» si sunt, assistere eis licere, ait, sed su-
» ptam pacem non censeri, d. c. 20. §. 33.

» Ad secundum modum refert non tan-
» tum si pacificens, faciendo id, quod pa-
» ce promissum est, violat, sed & si omit-
» tendo, d. c. 20. §. 34. etiamsi minimum
» pacis caput violeto, d. c. 20. §. 35. ad-
» eo ut nec moræ purgatio intra breve
» tempus admittatur, d. c. 20. §. 35. Ubi
» Grotius monet, ne faciles simus ad re-
» siliendum ex levi causa a pace, d. c. 20.
» §. 35. Et §. 36.

» Cæterom, Auctor ait 1. non ruptam
» videri pacem si poena adjecta est in ca-
» sum violationis, & illa solvatur, d. c.
» 20. §. 36: nec 2. si res perierit, vel
» præstatio sit impossibilis; at tunc teneri
» paciscentem ad id, quod interest, d. c.
» 20. §. 37. Denique, & 3. ait, læsum
» servare pacem posse etiam clausula adjecta
» sit ut rupta pax sit si violeto, d. c. 20.
» §. 38.

» Ad Tertium modum refert si aliquid
» sit, quod specialis pacis natura repudiat,
» d. c. 20. §. 39. ut si pacificens quid con-
» tra amicitia officia facit, si nimirum pax
» sub lege amicitia inita est, d. c. 20. §.
» 40. Quo refert omnes injurias non ar-
» matas, & quæ criminellæ nomine ve-
» niunt, d. c. 20. §. 40. n. 1: uti 1.
» minas atroces, 2. extructiones arcium
» in finibus, quæ non tuendi, sed nocen-
» di causa sunt, 3. insolitam copiarum
» conscriptionem, modo iusta indicia sint,
» contra paciscentem parari, d. c. 20. §.
» 40. n. 3.

» Addit, non temere interpretandam esse
» hanc

hanc calumniam, d. c. 20. §. 40. n. 1; atque hinc pro violatione amicitie non habenda esse 1°. si personæ cojuvantes, aut subditæ ipsi, quicum pax loita est, injuria inferatur; uti si stuprum, vel adulterium cum ea committitur, d. c. 20. §. 40. n. 2: 2°. si quis subditos alterius recipiat, d. c. 20. §. 41. n. 1: nec 3°. si perfugium exsilibus dat, d. c. 20. §. 41. n. 1; in quos tamen si poenæ rei sunt, judicium dandum esse, ait d. c. 20. §. 41. n. 2. Excipit autem casum, ubi pars civitatis, vel is, qui sacramento adstrictus est, vel servus recipitur, hoc eoim absque injuria fieri non posse, ait d. c. 20. §. 41. n. 2.

Equidem duobus prioribus modis pacem rumpi, certum est: ut quod ad tertium modum attinet, in dubio non caret. Sane, officia amicitie nihil aliud sunt, quam officia charitatis, ex qua alteri jus non oriri, adeoque nec præstodi necessitatem sequi, ipse docuit. Vid. Diss. proam. 11. §. 9. Et 10. Sed & negamus, actus illos, quos Auctor ad officia amicitie refert, eo pertinere; minas enim atroces evomere, arces extruere noceodi causa, exercitum conscribere contra vicinorum, &c. violationem joris inferunt, & totidem sunt injuriæ, ad quarum reparationem agere possumus. Denique negamus, per has injurias pacem priorem rumpi; nam novæ hæ sunt injuriæ, quæ novam bello causam dant: nisi asserere velimus, pacem priorem omni ova injuria, novaque belli causa rumpi. Quod ipse Grotius tamen negat §. 27. Et 28. Ceterum, alibi probavimus, pace ab uno rupta, alteri quoque jos esse inde recedendi. Conf. supra c. 19. §. 14.

Quando pax rupta censetur? Vid. Buergeri. Obs. 86. cens. 1.

Παραβίασις] „ A παραβίασις, sordus frango, ex τοῦ παραβιάω, & ἐνδὲν σῆμα dera.

Non enim idem est, novam belli causam præbere] = Tunc enim salva manet prior pax, neque pristina injuria refuscitatur, neque ejus reparatio petitur.

Et pacem rumpere] „ Tunc enim prior causa reviviscit, & ex ea reparatio petitur.

Tum ad committendam panam a peccando] „ Quia gravior est injuria, quæ cum Tom. IV.

perfidia, i. e. violatione pacis, conjuncta est.

Tum ad liberandam in ceteris fidem] „ Nam si alter rumpit pacem in quibusdam articulis, nec ego fidem in cæteris adimplere teneor. Vide supra l. 3. c. 19. §. 14.

Aut faciendo contra id, quod omni paci inest] „ Vid. §. 28. inque ad §. 34.

Aut contra id, quod in pace dictum est] „ Vid. §. 34. inque ad §. 39.

Aut contra id, quod ex pacis cujunque natura] „ Vid. §. 39. 40. Et 41.

AD §. XXVIII.

Quod omni paci inest] „ Est forte id verbis expressum non sit.

Si vis bellica inferatur, nimirum, ubi nulla nova subest causa] „ Vix est ut pace facta quis vim alteri inferat, non allegata nova causa.

Satis est, injustitiam sive perfidiam admisisse] „ Si quis oavam inferat injuriam, nihil agit contra capita pace decisa, adeoque perfidiam non committit; pax salva manet ratione prioris causæ; sed nova injuria est, novaque injuriæ causa.

Hoc posito] „ Immo ex hoc posito nondum sequitur decisio questionis, quando pax rupta censetur; sed semper curate, dignoscendum est, an contra pacis articulos aliquid fiat, an ex nova causa vis inferatur.

A quibus] „ V. g. an etiam a sociis illata vis rumpat pacem. Vid. §. seq.

Et quibus] = V. g. an rupta pax censetur si vis non toti civitati, sed quibusdam subditis inferatur, vel sociis, &c. Vid. §. 32. f. q.

AD §. XXIX.

Quæritur, an passionem rumpatur si socius meus, vel subditi mei, aliquid articulis pacis contrarium agunt? Negatur: non enim tenetur socius ex facto, & injuria socii. Sane, imputari ei nulla ratione potest quod socius belli prioris facit; neque potest id comprehendi in fœdere, quia quisque tantum disponit de suo jore, & facto, non de alieno, quod in ejus potestate

testate non est. Unde absurdum esset, id eo, quod Galli pacem Osnabrugensem toties fregerunt, Suecis, qui tunc belli socii erant, bellum inferre. Sed & contrahens non tenetur ex injuria *subditorum*, quia cum subditi non est contractum: neque ex eorum facto respublica obligatur quantum factum illud non approbat.

Bretislaus Bohemie rex, cum Poloni invasissent fines suos, bellum meditabatur, quia consensu Regis Casimiri, vel dissimulatione saltem factum fuisse, suspicio erat. At seniores consilium dabant, interrogandum prius esse Casimirum, num publico consilio subditi id fecerint, quo negato Rex praedones furca suspendit. *Dubrav, Hist. Bohem. l. 7. Exc. 1^a.* si socii ejus, qui olim hostes erat, periculum receperunt, & fidem pro sociis interposuerunt: 2^a. si subditi sociorum publico consilio hosti nostro militant; tunc enim hostes sunt, quia causam, & partes ejus defendunt. Hinc cum Tusculani saterentur, publico consilio se militasse Volscis contra Romanos, Camillus inde concludebat, Tusculanos a societate descivisse. *Liv. l. 6. c. 25.* & Henricus captos in Volscorum bello repentibus, ut suis legibus in eos animadvertent, negatum id fuit, *Liv. l. 6. c. 17. in fin.* quia publica ope Volscos adjuverant, *d. l. 6. c. 13. in fin. Conf. Auth. §. 37. 38.* Si pacificens subditi contra pacis articulos agentes vel non impediverit, cum potuerit, vel punire eos noluerit; tunc enim ipsius contrahentis injuria est.

Qui socii fuerint] = Eorum, scilicet, quibus cum pacem fecimus.

Si quid tale faciant] = Quo pax rumpitur, quæ cum socio eorum contracta fuit.

Nec nego ita conveniri posse] = Ut scilicet pax rupta censetur, etiam si socii pacificenti aliquid contrarium paci statuerint.

Non proprie ut ex alieno facto] = Adeoque tenetur pacificens non ex delicto, sed ex pacto; eodem modo uti hideores, qui pro delinquente cautionem interposuit: aliter enim pacem non iniit, si, qui addidit talem legem, & securitatem non tantum contra pacificentem, sed & contra ejus socios sibi parare voluit; atque id utrinque placitum est.

Partim potestativa] = Quatenus ab ipsius promittentis arbitrio pendet.

Partim casuali] = Quatenus pendet ab arbitrio tertii, socii, &c.

Hoc modo facta pax, &c. credi non debet] = Id dependet a voluntate, & dispositione partium, de qua plene constare debet.

Est enim enorme, & commotio pacem facientium voto non convenit] = Si de voluntate constat, semper tenetur promittens: si id dubium sit, nihil actum est, quia deficit voluntas.

Qui vim insulerunt] = Contra pacis leges.

Aliis non adjuvantibus] = I. e. non assistentibus iis, qui in precedenti bello socii fuere: hæc enim societas desit partem inita.

Et in eos bellandi jus erit, non in alios

Illi enim soli injuriam faciunt.

AD §. XXX.

Subditi per vim armatam faciunt sine jussu publico] = Dictum est, principem

ex facto subditorum privato, quo prior pax violatur, non teneri; at si requisitus praedones non punit, tenetur omnino ex rupta pace, quia factum subditorum probat. *Conf. l. 2. c. 15. §. 16. n. 4. & infr. c. 21. §. 18.*

Publice probatum dici potest] = Ita ut ipse populus, vel princeps pacem rupisse videatur.

Scientiam, puniendi potentiam, & neglectum] = Requiritur igitur, 1. ut Populus sciat subditum vim inferre; 2. ut possit eam inhibere; & 3. cum inhibere nequit, ut eum vel dedere, vel punire detrectet.

Potentiam praesumitur] = Quia legitimi imperii pars est, cogere subditos delinquentes.

Nisi desectio appareat] = Nisi manifesta seditione subditi se Principi opponant.

Et talis neglectus] = Punendi reos.

Si subditi sui contra Romanos armati procedant] = Agrippa dehortabatur Judæos, ne bellum cum Romanis inchoarent; ob oculos eis ponit resistendi impotentiam, nec auxilium sperandum esse ab Adinbo-

nis:

nis : Parthorum enim regem id non per-
missum, sed potius arbitratum, for-
dus, quod cum Romanis initum erat,
esse temeratum, si quis de his, qui sub-
jecti sunt ejus imperio, adversum Roma-
nos in bellum procederet. Addit Auctor,
hoc intelligendum esse si Rex potuit im-
pedire, & debuit.

A D §. XXXI.

Non per se arma moveant] = Incursum
faciendi in foederatum terras.
Sed alius bellum gerentibus militent] = Si
per mercede conducti, sive gratis.
Rbodiensum] = Qui utut citra decretum,
popularibus suis permiserit ut Macedoniz
regem contra Romanos adjuvent.

Es verius est ut id quoque permittendum
non sit] = Immo subditi operam suam aliis
locare, licitum est.

Alium aliud] = Id est, permissum esse
genti, cum qua pax initur, ut aliis mi-
litent.

Ex omni præda prædam fionere] = Quia
utrique bellantiom parti militabant, ab
utroque præda partem sumebant.

Voluntarii] = Aliud igitur obinet si pu-
blico decreto aliis militent; tunc enim
sugentur hostium vires facto ejus, qui
pacem nobiscum iniit: adeoque is hostis
hæ, & reparationi juris nostri resistit.
Exempla vidimus supra §. 29. Equidem
Helvetos hodieque promiscue legiones
suas aliis locare solere, constat; quin
utrique bellantium auxilia ejusmodi mittere
solent: quod speciali dissertatione de-
fendit Bochatius. Vid. Biblioth. Germ.

A D §. XXXII.

RURSUM] Hactenus vidimus, quando
pax rupta videatur si socii vel subditi no-
stri vim inferunt aliis. Jam queritur, quan-
do rupta censatur, si subditi, vel socii
nostris ab aliis vim inferunt.

Si toti corpori] = Uti si toti civitati vim
inferunt.

Sed & si subditis] Si subditi nostri ab
eis, cum quibus pax nobis est, læduntur,
& satisfactio negator, bellum est ex nova

causa; nisi contra pacis articulos lædantur:
tunc pristinum bellum redintegratur.

Sine nova causa] = Id est, ex tali cau-
sa, quæ per pacem sopita est. Nam si
nova est injuria, non rumpitur pax.

Us omnes subditi tati sunt, pax initur]
Hoc verum est; sed saltem ut tuti sint
contra injurias illo bello sopitas: si vero
nova inferuntur injuria, ex causa, de qua
priori bello quæsitum non fuit, pax prior
non rumpitur.

Civitas pro toto, & pro partibus] = Id
est, non tantum pro toto corpore, sed
& pro singulis civibus.

Immo etsi nova causa subsit, per pacem
licetis se, suaque defendere] = Id est, pax
prior non obstat, quo minus novas inju-
rias repellere armis quoque possimus.

Naturale enim hoc] = Jure necessariæ de-
fensionis.

Ideo abdicationem inter pares, non facile
est ut credatur] = Facultas se defendendi
contra novam injuriam non sequitur ex
illa conjectura; sed quia priori pace de
injuriis futuris non est transactum.

Ulcisci autem, aut ablata recuperare per
vim non licebit, nisi postquam judicium erit
negatum] = Tunc enim termini necessariæ
defensionis adsunt. Conf. Lib. 2. c. 21.
§ 3. 4. 5. 6. 7. & c. 25. §. 1. 2. 3. Sane,
judicio negato injuria est ipsius civitatis,
quæ vel punire subditos, vel eos dedere
non vult.

Hæc enim res moram fert] = Nondum
enim constat, an civitas approbet inju-
riam; adeoque tempus requiritur ad ex-
plorandam civitatis mentem.

Illa non fert] = Scilicet, defensio contra
repentinam vim, aut aggressionem. Gros.
b. Frustra enim is, cui actu vis inferunt,
provocaret ad judicium.

Id credendi sunt omnino facere rectoribus
suis improbantibus] = Rectores enim non
deliquerunt, sed subditi; adeoque ex
propria culpa conveniri nequeunt.

Et in eos judicium postulari non possit]
Si forte sese ejus potestati subtraxerunt.
Vid. §. 30.

Qui piraticam exercent] = Adeoque nec
vera gens sunt, nec alterius imperio pa-
rent.

Recuperare licetis tanquam a delictis]
Immo tota ratio deditiois hic cessat: sed
jura necessariæ defensionis ubique contra
eos

- eos ad reparationem injuriæ agere, ac
- pœnas ab eis sumere possumus.
- *Alios introitus eo nomine armis impetere*] = Injuria omnino esset, si Princeps
- ob subditorum latrocinia, quæ impedire
- neque, bello peteretur: nulla enim ejus
- est culpa.

A D §. XXXIII.

1. *Sed his demum, qui in pace comprehensi sunt*] = Esti ipsi ignorantibus pace
- comprehendantur; quia uti sociorum cau-
 - sam defendere possumus armis, ita &
 - pactis. Atqui aliis pacisci non possumus.
 - Resp. verum hoc est ad eum effectum,
 - ne tertio inde actio detur: at paciscens
 - jus habet agendi ex pacto, ne alius læ-
 - datur. Si igitur tertia ille contra pactum
 - læditur, ei assistere, & lædentem ad im-
 - plendum promissum adigere possumus;
 - hæc enim jns nostrum est ex pacto.
 - *Sagennam controversiam*] = Ubi quæli-
 - tum fuit, an futuri socii etiam fœdere
 - comprehendantur.

Idem tamen statuendum erit] = Nimirum,

- rumpi pacem si vis Socii inferatur.

Postquam satis constat, eos socios pacem ratam habuisse] = Immo id opus non est,

- si socius ille saltem fuit instrumentum al-
- terius, ad quem causa pertinet; hac enim
- decisa omnis lis etiam intuitu instrumen-
- ti cessat.

Hostium loco sunt] = Diximus, id verum

- non esse de sociis, qui alterius causæ sal-
- tem accedunt, horum enim ratihabitio
- necessaria non est, sed causa principali
- composita hostes esse desinunt. At si so-
- cii belli non sunt instrumentum causæ
- principalis, sed propriam injuriam vindi-
- cant, verum est, pacem cum altero so-
- ciorum factam non pertinere ad alterum
- socium, nisi cum hoc quoque pax iuxta
- sit. Hic igitur hostis manet.

2. *Altorum sociorum*] = Qui pace com-

- prehensi non sunt.

Ut & cognatorum, & affinium] = Qui

- causam familiæ jure defendere possunt.

Qui nec subditi sunt] = Si enim subditi

- sunt, pace omnino, uti omnes alii sub-
- diti, comprehenduntur.

Separata causa est] = Id est, non com-

- prehenduntur pace; quod modo refutavi-
- mus. *Vid. ad rubr. n. 1. penult.*

Nec ad pacem ruptam vis in eos trahi potest] = Contrarium modo demonstravi-

- mus.

Suscipi non possit] = Immo potest, & de-

- bet; pax enim rumpitur intuitu causæ
- principalis, si ejus instrumentum læditur
- propter veterem causam.

Sed id bellum erit ex nova causa] = Im-

- mo vetus causa redintegratur, rupta scil.
- pace, qua socius comprehenditur ipsa
- jure.

A D §. XXXIV.

Faciendo contra id, quod in pace dictum est] = Nam de eo fidem dedit, quam

- violat si pactis non stet.

Comprehenditur & non facere] = Si sci-

- licet aliquid omittit, quod ex dispositio-
- ne pacis facere debuit.

Et cum] = Id est, si non facit eo tem-

- pore, quo debuit facere.

A D §. XXXV.

QUÆRITUR, an uno pacis articulo rupto pax tota rupta videatur? Resp. distinguendum esse inter articulos diversos, & connexos. Si pacis capita inter se plane sunt diversa, separatamque & litem, & causam contineant, uno violato alterum non violatur, quia contrarium est, unum esse violatum, & tamen utrumque; & quia separata utrumque est obligatio, cujusque propria quoque violatio est: & tot sunt paces, quot pacta, tot pacta, quot res, est in eisdem tabulis. Eodem modo uti is, qui in eodem instrumento 100. promittit, & domum vendit, si domum tradit, & non 100, violat quidem stipulationem, at non contractum venditionis. Hinc etsi Rex Gallie pacem Osnabrugensem in articulo cessæ Gallie Alsatie violaverit, tamen pax illa in cæteris capitibus duravit.

At si capita pacis inter se sunt connexa, uno rupto reliqua quoque rupta censentur. De quo plenius egimus l. 3. c. 29. §. 14. & supra §. 27. Conf. l. 2. c. 25. §. 25.

Additio.

• Si quis articulum pacis violat, verius

- est, ab alterius arbitrio dependere, an
- ipse quoque a pace recedere, & priorem
- causam resuscitare velit (tunc enim inu-

tuo

• tunc consensu a pace receditur, & res ad pristinum redit causam); an vero servare pacem, & violentem armis ad implendum cogere velit: tunc enim pax saltem quoad illum articulum rupta censetur. *Vid. Diff. ser. proom. IX. §. 125. & Diff. XII. Cont. dict. loc.*

Neque admittam hic discrimen] = Recte ait auctor, opinionem quorundam, quasi ob gravem transgressionem pax rumpatur, non ob leviozem, rejiciendam esse: quia pax rumpitur quoties fides ea data violatur, etsi, in re minima.

Satis enim magna] = Veram rationem jam exposui.

Bonitas tamen maxime Christiana] = Hoc ad virtutem pertinet, non ad jus naturae.

Quem puniuit peccasse] = Add. *Liv. I. 28. c. 29.* In genere de remissione poenae ex capite poenitentiae actum est supra.

Aut ut arbitri prius audeantur] = His enim casibus salva manet pax ex pacto: ut id res arbitrii est. De arbitris in genere egimus supra.

A D §. XXXVI.

Sed quod negotii natura hoc, quod dixi, potius requirat] = Auctor putat, poena paci adjecta sufficere si poena solvatur; neque tunc pacem rumpi. At verius est, hoc pacto electionem concessam videri ei, cui injuria facta est, ut possit vel ad implendum agere, vel ad poenam: alter igitur non liberabitur offerendo poenam. *Vid. Diff. B. Par. de electione rei conventi.*

Neque enim tenebatur nisi sub conditione] = Scilicet si alter prior praestiterit. Vera ratio est, quod mutuo consensu tunc recessisse videantur, d. c. 19. §. 14.

A D §. XXXVII.

Putat si rei poterit] = Quae scilicet ex pacis dispositione dari debet.

Aut ablata sit] = A furibus, praedoni- bus, &c.

Aut factum redditum sit aliquo eventu impossibile] = Uti si promisit auxilia, qui-

bus ipse indiget. *L. 2. c. 14. §. 27. n. 2.*

Pax quidem rupta non censetur] = Nemo

quod non impleatur, non ejus est factum,

sed casus, quem nemo praestat. Si autem

culpa ejus accedit, inde tenetur.

Optatus] = Id est eligit.

An expectare malis si qua spes est] Quod

locum habet si impedimentum est tem-

porarium.

„Sensus hujus §. est, quod is, per quem

„non stat quo minus pactum impleatur,

„non rumpat pacem: quod verum omni-

„no est.

A D §. XXXVIII.

Etiam post lesam fidem integrum est innocenti pacem servare] = Ille enim jus suum ex pace non perdidit ullo facto: nec alter obligationem sua perfidia tol- lere potest.

Scipio] = Atque ideo Indoer rex lauda- tur a Jarcha. *Vide supra L. 2. c. 19. §.*

19. n. 4.

Quia contra obligationem faciendo nemo

se obligationi eximit] = Nemo violando pa-

ctum jus alii ex eodem pacto questum

„auferre potest.

Adjectum id censeri debet in commodum

innocentis] = Ita ut hujus sit optio, an re-

cedere, an vero ad implementum agere

„velit: quod omnino verum est; quia

„alias obligatio in arbitrium porrium con-

„ferretur, quod cum natura obligationis

„pugnat.

A D §. XXXIX.

Quod specialis pacis natura repugnat] =

„Uti si aliquid contrarium amicitiae, quae

„omni paci inest, fiat; de quo jam ple-

„nius.

A D §. XL.

Sic quae contra amicitiam sunt, rum-

punt pacem, quae sub amicitiae lege contra-

cta est] = Valde disputatur, quid Iuriscon-

„sulti Romani per *Fœdus amicitiae* intel-

„lexerint. Grotius per tale fœdus intelligit

z z 3 pactum

„*pactum, quo bello pace composito partes*
 „*pacifcentes sibi mutua amicitia officia in-*
 „*vicem promittunt, b. §. 40. Adeoque*
 „*quo illi, qui hostes fuere, conveniunt*
 „*ut tuti essent publico nomine qui ab his*
 „*ad illos venissent, ut tunc captivitate sob-*
 „*lata cessaret & postliminium. Grot. l. 3.*
 „*c. 9. §. 18. n. 3. Eoque refert feuteu-*
 „*tiam Procoli in l. 7. pr. captiv.*

„*Huic autem faderi amicitia opponit Fæ-*
 „*dus sine amicitia. Quando nimirum fœ-*
 „*dus belli duntaxat publici componendi,*
 „*aut cavendi causa initur, non facta men-*
 „*tionne amicitie. Tale enim fœdus nec*
 „*captivitat in posterum, nec postliminio*
 „*obstare, putat. Atque huc refert effatum*
 „*Pomponii, l. c. §. 2. ff. Eod. Add. Grot.*
 „*d. c. 9. §. 18. n. 3.*

„*Atque hinc ita argumentatur: cum enim*
 „*dixit Fædus amicitia causa, ostendit, &*
 „*alia posse esse fædera, quibus amicitia jus*
 „*non infit.*

„*At in commentario ad d. c. 9. §. 18.*
 „*notavimus, 1. nunquam talem gentem*
 „*existisse, quæ pace facta prædandi licen-*
 „*tiam admiserit. Sane, 2. omne pactum,*
 „*quo bellum componitur, amicitiam com-*
 „*prehendit; & disceptatio per vim tolli-*
 „*tur. Adeoque 3. cum ratione pugnat as-*
 „*sertio, jus prædandi post fædus, quo bel-*
 „*lum componitur, solum esse. Diximos*

„*4. Pomponium in d. l. 7. Fædus amicitia*
 „*non opponere Fæderi sine amicitia (tale*
 „*enim concipi nequit), sed nuda amicitia.*
 „*De qua differentia, ejusque effectu,*
 „*late egimus d. §. 18.*

„*Sed & 5. admitteudum non est, quod*
 „*Auctor ait, fædus amicitia causa initum*
 „*nil nisi officia amicitia comprehendere, &*
 „*is neglectus rumpi fædus, indeque iustum*
 „*origi belli causam. Sane, leges amicitie*
 „*nulla certa regula continentur; adeoque*
 „*definitum non est, quænam sint officia*
 „*amicitiae. Inter leges amicitie referri so-*
 „*let, idem visse, & idem nolle, subve-*
 „*nire amico indigenti, &c. Quis autem*
 „*dixerit, eum, quicum fœdus amicitie*
 „*contractum est, armis me cogere posse,*
 „*ut cum eo in eadem sim opinione; ut*
 „*necessitatibus ejus succurram, &c.*

„*Allo igitur modo conciliari debent Pro-*
 „*culus, & Pomponius. Res ita se habet.*
 „*Neuter horum Jurisconsultorum loquitur*
 „*de casu, ubi bellum præcessit, quod*
 „*pace finitum est per fœdus amicitie.*

„*Pomponius enim discrete supponit ca-*
 „*sum, ubi bellum cum gente non est,*
 „*sed pax, adeoque ubi gens illa hostis*
 „*non est. Verba Pomponii hæc sunt: In*
 „*Pace quoque postliminium datum est; nam*
 „*si cum gente aliqua neque amicitiam, ne-*
 „*que hospitium, neque fædus amicitia cau-*
 „*sa factum habemus, bi hostes quidem non*
 „*sunt: quod autem ex nostro ad eos per-*
 „*venit, illorum fit; & liber homo noster,*
 „*ab eis captus, servus fit, & eorum. Idem.*
 „*que est si ab illis ad nos aliquid perve-*
 „*niat; hoc quoque igitur casu postliminium*
 „*datum est. Apparet igitur, nec agi de gen-*
 „*te, cum qua nec amicitia, nec fœdus ami-*
 „*citiae nobis intercedit: de popolis, qui ho-*
 „*stes non sunt, & cum quibus pax est;*
 „*adeoque ubi plane questio non est de*
 „*casu, ubi partes bello composito fædus con-*
 „*trahunt sine lege amicitia, &c. quem*
 „*Grotius contra verba legis supponit.*

„*Sed & apud Proculum nulla questio*
 „*est de bello per pacem composito; sed in*
 „*genere tradit, postliminium non esse cum*
 „*gente, cum qua amicitia nobis est, aut*
 „*fœdus amicitie, est unquam antea bel-*
 „*lum cum eis fuerit; & rationem addit:*
 „*Et enim quid inter nos, atque eos, postli-*
 „*minii opus est, cum & illi apud nos &*
 „*libertatem suam, & dominium rerum sua-*
 „*rum auge, ac apud se retineant, & ea-*
 „*dem apud eos nobis contingant, l. 7. pr.*
 „*captiv.* Frustra igitur Grotius supponit,
 „*Proculum loqui de pacto, seu fœdere,*
 „*quo partes pacifcentes mutua amicitie of-*
 „*ficia sibi promittunt. Nam 1. ut verbum*
 „*quidem de bello per fœdus amicitie*
 „*posito existat. Sane, 2. omne fœdus, quo*
 „*bellum componitur, supponit amicitiam,*
 „*3. non omne fœdus, quod amicitie cau-*
 „*sa contrahitur, supponit præcedens bel-*
 „*lum; iniri enim tale fœdus intuitu com-*
 „*merciorum, securitatis mutue, &c. pot-*
 „*est. Optime Menippus a fœdere, quo*
 „*bellum componitur, distinguit, cum qui*
 „*NB. hostes nunquam fuerunt, ad amicitiam*
 „*sociali fædere inter se jungendum*
 „*cocant, apud Grot. l. 2. c. 15. §. 4. fed*
 „*& 4. nec ex fædere amicitia, quo bellum*
 „*componitur, necessarius sequitur, officia*
 „*amicitiae præstanda esse. Hinc si in fœ-*
 „*dere amicitie nihil de bello capiti dictum*
 „*est, reversi etiam invito amico recti pos-*
 „*sunt; cujus rei rationem alibi explicavi-*
 „*mus.*

• Cæterum

„Ceterum, dubia, quæ circa utramque
„legem moveri solent, resolvimus supra l.
„3. c. 9. §. 18.

Quod inter ceteros solius amicitia officium
exigeret, hic etiam patti jure præstandum
est] „Dixi, si nihil præter officia amicitia
„præstandum esset, absque effectu fore pa-
„ctum. Dixi, omne fœdus, quo bellum
„componitur, amicitia causa iniri; neque
„tamen ideo jus postliminii circa damna
„bello data cessare, si de iis non transa-
„ctum, id est speciatim in pace de illis
„id dictum non est.

Et hæc, &c. resera multa, quæ de inju-
riis non armatis, & contumelia, &c. dis-
sertari solent] „Ex his ipsis exemplis ap-
„paret, tunc demum fœdus amicitia cau-
„sa initum rumpi, si jus fœderati læditur.
„Non autem læditur si nuda officia ami-
„citiae negantur.

Non vero ad quavis omnino pacem]
„Qua scilicet officia amicitia promissa non
„sunt; adeoque ubi Auctor supponit, jus
„capiendi res, & personas eorum, cum
„quibus fœdus sine amicitia contractum
„est, salvum esse, indeque & postlimini-
„um obtinere. At hæc nec juri naturæ,
„nec juri Romano convenire, vidimus.

Est enim fœdus non amicitia causa, ut
Pomponius nos docet] „V. sup. lib. 2. c.
„15. §. 5. Diximus, 1. contradictionem
„esse, fœdus cum hoste initum, & pace
„bellum compositum esse; neque tamen
„inter pacificos esse amicitiam, id est,
„manere jus prædandi. Diximus 2. Pom-
„ponium fœdus amicitia non opponere ja-
„deri sine amicitia (tale enim lœdus non
„datur) sed amicitia sine fœdere. Aliæ enim
„sunt gentes amica saltem, aliæ gentes
„fœderatæ. At utraque in eo conveniunt,
„quod neutris prædare liceat, quia pax
„cum iis est, nec hostes sunt, adeoque
„postliminio opus non est. Vid. sup. l. 3.
„c. 9. §. 18.

Id non neglectum, sed violatum putatur]
„Loquitur Cicero de inimicis reconciliatis,
„& querit, an si quid post reditum in gra-
„tiam commissum est, imprudentiæ, vel
„perfidia assignari debeat; & recte ait,
„perfidia id assignari debere: at alia que-
„ritio est, an rupta amicitia jus ei agendi
„contra perfidum competat; quod nega-
„mus nisi jus ejus læsum sit.

Detrahenda quantum fieri potest factis im-

vidia] „Quod explicat Gron. b. Sed
„gratis hæc dicuntur. Rectius distinguimus,
„an jus alterius factis illo læsum sit, an
„non. Priori solo casu fœdus amicitia: ru-
„ptum censetur, non casu posteriori; &
„solo priori casu jus belli obtinet, non
„posteriori. Nunquam autem jus alterius
„læditur, si tantum officia amicitia dene-
„gantur fœderato: quod ex sequentibus
„exemplis magis illustrabitur.

Itaque persona quavis conjuncta facta
injuria, ipsi, quicum pax inita est, facta
non censetur] „Adeoque contra fœdus
„amicitiæ peccatum non esse, neque illud
„ruptum esse, videbitur: quod hæcenus
„verum est, quia cum conjuncta fœdus
„initum non est.

Nisi aperte ad ipsum sugillationem facta
sit] „Nam ipsi fœderato tunc injuria in-
„fertur: adeoque cum jus fœderati lædi-
„tur, ipse reparationem injuriæ armis po-
„tulare potest.

Quam naturalem aequitatem in servis atro-
citer læsi sequuntur leges Romanæ] „Ut
„scilicet læsio ad domini offensam pertineat,
„si ad ejus sugillationem facta fuerit, l.
„15. §. 35. ff. injur. §. 3. Inst. Eod.

Adulterium, aut stuprum libidini potius
] „Immo hoc quoque casu rumpitur ami-
„citia, & fœdus amicitia: at præterea jus
„fœderati violatur, dum ejus thorum vio-
„lat, vel familiæ stuprum infert. Hic igi-
„tur jus belli obtinet, non quia fœdus
„amicitiæ læsum est, id est, quia officia
„amicitiæ violata sunt, sed quia jus alte-
„rius læditur.

Et invasio rei aliena nova potius cupiditatis
reum facies, quam fidei læsa] „Adeoque
„que jus belli in talem invasorem non ob-
„tinet quia officia amicitia violavit, sed
„quia jus fœderati læsit; & hæc violatio
„est nova belli causa.

Atrociter sane minis cum amicitia pugnant]
„Adeoque rumpi, putat, fœdus amicitia;
„quia atrociter fœderato minari, pugnat
„cum amicitia, & benevolentia regulis.
„At nec ideo bellum obtinet, nisi jus fœ-
„derati læsum sit; quod ex formula mina-
„rum, & intentione minantis judicari
„debet.

Nulla nova causa præcedente] „Si nova
„causa præcessit, minæ illæ non pugnant
„cum amicitia, utpote quæ per novam
„illam causam jam rupta fuit. At neque
„ex nova illa causa, neque ex minis pro-
„pterea

„pterea" secutis belli jus obtinet, nisi jus
„alterius inde laedatur.

Huc referam arces in finibus struendas,
[*Etc. nocendi causa*] „Si de animo nocen-
„di certo constat, jus alterius laeditur, ad-
„eoque ex hac injuria (non ob violatam
„amicitiam) jus belli obtinet. Cæterum,
„alibi probavimus, cuique in suo licere
„propugnacula extruere, nec snimum in-
„de nocendi præsumi.

Si iustis satis indicis appareat, [*Etc. in
eum, quicum pax facta est, comparari*] „
„Sed de eo constare debet per actus quos-
„dam externos. *Vid. supra l. 2. c. 1. §.
„5. n. 1. 2. & §. 17. l. 2. c. 12. §. 5.
„n. 1. L. 2. c. 2. §. 13. n. 4. L. 2. c.
„12. §. 5.* At tunc dicendum est, jus
„belli obtinere non ob violatam amicitiz
„legem, sed ob violationem juris alieni.

A D §. XLI

1. *Non est contra amicitiam*] Civis enim
„migrare volens suo jure nititur; nec is,
„qui migrantem recipit, jus alterius vio-
„lat: adeoque alii non fit injuria.

Naturalis] „Quia quisque de suo jure
„domicilii disponere potest. *Vid. supra L.
„2. c. 5. §. 24.*

Sed & favorabilis] „Favor jure naturæ
„nec jus dat, nec aufert.

Refugium evasibus daturum] „De qua re
„late actum est l. 2. c. 21. §. 5. & 6.
„Nullum jus civitati] „Nam qui in ex-
„silium mittitur in poenam, jure civitatis
„privatur: quo ipso non excluditur ab ex-
„traneis civitatibus, si illæ recipere eum
„velint.

Commune jus dominionum] „Idem Persæ
„dixit in notis Auctoris.

2. *Qui civitatis partem integram faciant*] „
„I. e. qui partem civitatis constituent, ita
„ut civitas ipsa minuat si secedat pars.

Recipere non licet] „Pars illa populi,
„que migrare vult, non est sui jura,
„sed dependet ab arbitrio totius civitatis:
„hoc jus auferri toti populo nequit; adeo-
„que desertere civitatem parti populi non
„licet.

Qui ex sacramento] „Qui jurarunt, se
„nonquam alio migraturos.

Aut aliter] „Qui opera suas ad cer-
„tum tempus, vel in perpetuum locarunt.

Aut servitutem debent] „Id est, qui
„in poenam servi facti sunt.

*Qui belli sorte servi sunt, idem introdu-
dum gentium jure*] „Immo id non de-
„mum ex gentium jure est, sed ex ipso
„jure nature: in servum enim dominium
„jure belli quæsitum mihi est, quod vi-
„cinus, recipiendo servum, auferre mihi
„nequit.

Apud quosdam populos] „Immo apud
„omnes; & soli excipiuntur Christiani,
„ac Mahumetanæ sectæ addicti. *Vid. supr.
„c. 7. §. 9.*

A D §. XLII

AUCTOR hæcenus egit de fide sum-
marum potestatum publica, qua finis bel-
lo imponitur, & quidem quatenus spe-
ctantur principalia, que bellum finiant
actu suo, vimurum, per pactiones. Hic
agitur de eadem fide, qua finis quidem
bello imponitur, quatenus ibi spectantur
principalia ex consensu ad aliud relato:
ut fontes, prælii exitus, &c. *Vid. supra
§. 1.*

SORTIS ALIAS SUBJICI BELLIS ENTIS LICITE
non semper potest] Queritur, an belli cau-
sa possit forti, seu certamini singulari com-
mitti, ut arbitris? Ubi 1. notandum, neu-
tram partem ad id teneri, quia sunt actus
liberæ voluntatis, adeoque iis omissis par-
te potest victoriam ultimam armis persequi.
At 2. queritur, an sua natura id licitum
sit? Equidem exempla illustri sunt in Ro-
mulo, qui Acronem Regem Carnientium
vicit, omniaque spolia Jovi Ferentio tulit,
apud Plut. in Romulo. Alia exempla sunt
inter Manlium, & Gallum, *Liv. l. 7. c. 10.*
inter M. Valerium Corvinum, & Gallum,
L. 7. c. 26. inter Inbellum Turenem Cam-
panum, & Claudium Afellum, *Liv. l. 27.
c. 47.* inter T. Manlium Alimum, & Geminium
Metium Latinum, *Liv. l. 8. c. 7.* inter Ba-
dium Campanum, & Q. Crispinum Roma-
num, *Liv. l. 25. c. 18.* Comes Thuringiæ
provocavit Henricum Leonem, quod Cæsa-
ri infidus fuisset. Sunt autem e contrario,
qui rejecere duellum: ut Augustus Anto-
nii, Carolus V. Francisci, Metellus Sertor-
ii, Antigonus Pyrrhi, Fabius Annibal
provocationem.

Auctor.

Auctor, & Petr. Bellus p. 2. tit. 15. §. 1. negativam tuerentur: homines enim i. invitari ad delicta, Deumque tentari: 2. certos modos introductos esse a jure, & moribus, dandi regna, quos rex tollere nequeat: 3. præjudicium fieri fucofforibus: 4. interesse quoque subditorum, ne subdiciantur novo domino.

Ego nihil injufti hinc subesse, existimam, si ipse populus consentit: 1. quis licitum est, id permittere millenis, nodum paucis, & uni; quod enim permiffum est multis, idem permittitur cuique eorum. Sane 2. cui licitum est quod plus est, ei & quod minus est, & cum longe minore damno, periculo, & sanguine: 3. quia prædium ipsum est fors, & belli alea, dubiasque eventus; illud igitur iisdem rationibus: & magis oppugnaretur, quod exempla in contrarium allegata refutantur.

At alia questio est, an solus rex decernere id possit? Quod merito negamus, quia totis viribus resistere, & tueri rempublicam. non vero alicui tam incertæ eam committere debet. Et cum ordinarium remedium sit bellum, non potest eo omnino fingularemodum inducere.

Additio.

„Sors in genere est, quoties incertus est eventus: ac de ejus natura late actum est l. 2. c. 23. §. 9. ubi simul demonstravimus. neminem teneri jus suum fortis committere. Sane, is, qui rejicit sortem, suo jure utitur, & de suo jure disponit: neque natura sequitur, ex solo jactu sortis jus huic, vel illi competere. Denique hæc species transactionis est, quæ non nisi ex utriusque consensu valet. Unde constat, veram non esse sententiam Ziglerii, qui putat, sortem rejici non posse, quia præstat rem forti committere, quam tot belli discrimina subire. Sane, jure naturæ Princeps omnia remediis adhibere debet ad tuendum jus civitatis, non vero ea adhibet qui forti rem committit. Ideo enim in civitatem coivere subditi, ut communibus armis, jura eorum defendantur, non ut forti res relinquatur.

Sed tum demum, quoties de re agitur, in quam plenum habemus dominium. Nam tunc pro lubitu de ea disponere, eam alienare, adeoque & forti committere possumus. Idem obtinet si jus aliquod no-

Tum. IV.

strum est, v. g. jus pignoris, servitutis, vel aliud, quod ex obligatione persone sequitur; id enim in nostro patrimonio est, adeoque pro lubitu de eo disponere possumus, etsi rei ipsa non sit in dominio nostro. Vid. Zgl. hic.

Civitas. Ea enim lege coeunt familie in civitatem, ut communibus auxiliis defendantur.

Rex alicui obligatur, quam ut omittere possit, &c. Princeps omni vi, & opera, tueri & civitatem, & jura singulorum tenetur; non ergo forti committere jura hæc potest.

Si vera affirmatiōe qui injusto bello petunt, tanto sit inferior. Immo absque consensu populi res forti nunquam committi potest; de ejus enim jure agitur.

Hoc enim est de malis minimis. Adeoque juxta leges bonæ administrationis præferendum: at diximus, id non nisi accedente consensu populi fieri posse.

A D §. XLIII.

De præliis. Quæ sunt species sortis, & eaque occasione hic tractantur.

Belli futuri causa. Si enim gloriæ causa, vel ad animandos milites id fiat, alia questio est, de qua mox.

Lacedæmonios, & Argivos. Alia exempla vide supra l. 2. c. 23. §. 10.

Si jus gentium externum tantum spectamus. Quod in bello solenni, id est publico, & indicto, gentes introduxerunt.

Quin per id ipsam talia certamina sunt licita. Tale jus gentium non danti, possum probavimus: cæterum, certamina pro finiēdo bello, approbante populo jure naturæ licita esse, vidimus §. præcedenti.

Hostium enim eadem id jus indifferenter permittit. Immo ipsam naturæ jus indifferenter eadem hostium permittit, probavimus supra l. 3. c. 4. Si scilicet uterque se jure, alterum injuria agere, contendit.

Indifferenter. Id est, non habita ratione, an iusta belli causa sit. an non; nec non an hostia lædatur ultra debiti, vel periculi modum: per rei naturam enim de iustitia causæ constare nequit, cum neuter judicem habeat.

Si vera esset veterum Græcorum, Romanorum,

A a a

tion,

rum, & aliarum gentium opinio], Immo
„nunquam hæc fuit opinio nec Græcorum,
„nec Romanorum, nec aliarum gentium:
„idque ipse Auctor observavit *supra* l. 2.
„c. 19. §. 5. Conf. ea, quæ diximus ad
„l. 2. c. 1. §. 3. 8. 9. & 12.

Jam & interna iustitia talibus preliis non
„desse], Nec revera deest, quia vitam pro
„patria exponere, laudabile maxime est,
„& ipse Auctor fatetur n. seq.

Hanc sententiam recte rationi, ac Dei
„preceptis repugnare, &c.], Sed & repu-
„gnare communi gentium consensui, vidi-
„mus d. l. 2. c. 19. §. 5. Neque enim Sto-
„icorum, aut Gymnosophitarum paucissi-
„ma exempla jure aliquod Gentium exter-
„num constituunt.

Aliquoties], Præter loca jam allegata,
„vide l. 2. c. 17. §. 2. n. r. l. 2. c. 21.
„§. 11. n. 3. l. 3. c. 6. §. 6. l. 2. c. 25.
„§. 3. n. 3. l. 3. c. 20. §. 53. l. 3. c. 11.
„§. 18. & l. 3. c. 4. §. 14.

In proximi charitatem peccare], Id est,
„contra regulas perfectionis, & virtutis.

3 Et in se, & in Deum peccare qui vi-
„tam, &c.], Immo positivè terminis habi-
„tibus non peccat qui vitam prodigit pro
„patria.

Pro ea totis viribus], Non ergo per cer-
„tamina singularia. Contrarium probavimus
„supra.

Condizio certamine uti tanquam testimonio
„bonæ causæ, aut iudicii divini instrumento,
„varium est], Immo totum bellum alea est;
„& prælia, quæ totis viribus committun-
„tur, instrumenta sunt divini iudicii. Cur
„igitur certamina singularia, quæ minori
„periculo, & sanguine expediuntur, non
„æque pro instrumentis iudicii divini ha-
„beri debeant, rationem non percipio.

4 Iustum, ac pium potest reddere ex una
„tantum parte], Auctor jure naturæ, quod
„internum vocat, certamina singularia li-
„cita regulariter non esse, dixit. Excipit
„casum si is, qui injustam causam fovet,
„superior est armis; tunc enim alterum,
„penes quem causæ iustitia residet, offerre
„prælium jure posse, ait, quia est unicum,
„& necessarium defensionis medium. Sed
„frustra hæc dicuntur, quia de iustitia cau-
„sæ non constat. Utraque pars ait, se ju-
„re, alterum injuria agere; adeoque quæ-
„libet pars etiam juxta iustitiam internam,
„si putet se iustam habere causam, præ-
„lium offerre, vel acceptare potest.

Ut qui injustam causam fovet] Immo
„si id dubium est, uti ex assertionem par-
„tium semper est; satius est, bellum pau-
„corum sanguine finire, quam gentis forte
„interitu: modo populus consentiat. *Vid.*
„§. 42.

Nihil enim ei imputandum est] Sed nec
„ei aliquid imputandum est, qui consensu
„corum, quorum interest, prælium pau-
„corum præfert prælio gentis.

Sed & hoc verum est] Adeoque Au-
„ctor putat, certamina ejusmodi permitti
„aliquando, non probari, indeque admit-
„ti saltem quoad effectum impunitatis:
„quod jam refutavimus.

Est improba fœnera], Jure naturæ non
„dantur improba fœnera, uti probavimus
„l. 2. c. 12. §. 20. n. 3.

Et impudicitiam professæ mulieres] Scor-
„tationem tolerari ad evitanda majora ma-
„la, testantur Roma, Anglia, Belgium,
„&c. sed non tamen ideo scorta sunt im-
„punita, quia plurima privilegia aliis civi-
„bus communia iis auferuntur. *Conf.* l. 2.
„c. 20. §. 42. & l. 3. c. 4. §. 2. n. 2.

Pati id posse populum], Si deo ex ea
„dem familia de regno certant. certum
„est, populum de successione judicare non
„posse; adeoque nec ejus consensum re-
„quiri, si successores inter se armis decer-
„nere parati sunt. Populi enim non inter-
„est, quia imperium in eadem familia,
„in quam contulit, manet.

Idem & cum de bello sustinendo agitur,
„dicendum erit], Nimis, ut ipsi reges
„de regno certantes inter se certamine sin-
„gulari dimicent, d. c. 23. §. 10.

AD §. XLIV.

Quo] sic], Per sortem, seu monoma-
„chiam.

Sibi quidem jus, quod habent, adimere
„possunt], Nam ita consentiunt, & dispo-
„nunt.

Non & alteri, qui non habet, dare]
„Id est, non victori acquiritur regnum,
„quia victus non habet jus dandi, seu ali-
„endi regnum.

In illis quidem regnis, quæ in patrimo-
„nio non sunt], Id est, quæ ex populi
„voluntate deferuntur, Aliter ergo Auctor
„obtinere, putat, in regnis patrimoniali-
„bus, quæ pleno jure regi quaesita sunt:]

„in

„in his enim regem & sibi jus adimere,
„ & victori dare posse, ait. At saepius di-
„ ctum est, intulit regis non dari regnum
„ patrimoniale.

Et populi, &c. consensum necesse est ac-
cedere], Quia de ejus jure agitur, nisi lia-
sit inter duos successores ejusdem fami-
lie. Vid. §. prac. ad mun. §. rubr. 1.
Et si qui jam nati], Nondum enim na-
tis jus quaesitum non esse, putat; adeo-
que hos in ea saltem jura succedere, pu-
tat, quae pater tempore nativitatis ha-
buit. Vide tamen l. 2. c. 4. §. 10. n. 2.

In feudis non liberis], Id est non fran-
cis. At idem est in feudis francis, quia
fidelitas tamen juratur domino, cum qua
pugnat alienatio, quae tali pacto in even-
tum continetur. B. Par. Hyp. Jur. feud.
Vis. §. 47.

Etiā domini], Exemplo res clara fiet.
Ponamus, Carlandia duces bello cum
Suecis implicatos esse. Duces illi contro-
versiam in praelii exitum conjicere non
poterunt, nisi 1. confesso populi, 2.
agnatorum, qui spem succedendi habent.
3. Regis Poloniz, qui dominus est dire-
ctus, & cui per eventuales alienationem
jus quaesitum auferri nequit.

A D §. XLV.

In talibus praeliis], In quorum exitum
litigantes controversiam conjiciunt.

Uter pro victore sit habendus] Duplici
sensu quis victor dici potest, vel praelio,
vel bello. Priori sensu saepius dubia est vic-
toria: at cum per praelium bellum non
finiatur, quoad effectum juris nihil inter-
est, uter pro victore sit habendus. Exem-
pla, ubi uterque sibi victoriam arrogavit,
existant apud Auctorem. Ita cum Carolus
Galliae Rex ex Italia rediret, eique se Gon-
zaga Mantuae dux opponeret, ancipiti pra-
lio discessum; Cuius enim iter sibi aperu-
it, Dux vero impedimenta cepit; uterque
igitur victoriam sibi asseruit. Vid. Aut. car.
illust. pag. 67. Ita in praelio navali inter
Belgae, & Suecos, apud Hafniam dubia
fuit victoria: item inter Attalum, & Phi-
lipponem, ubi Attalus fugata Philippo classe
universi praelii gloriam obtinuit; sed cum
ipsius Attali a suis separati navis capta es-
set, Philippus sibi tribuit victoriam. Polyb.

Hist. l. 16. c. 5. In praelio Luzensi dobiā
fuisse victoriam, ait Brachet l. 4. fed stu-
dio partis, cum Wallenfioius pulsus au-
fugerit.

Exempla de varia victoria vide apud Liv.
l. 5. c. 28. Thucyd. l. 1. p. 29. 30. 56.
§ 57. § l. 7. p. 422. Martial. Spect. 29.
Thuan. l. 24. p. 295. § l. 1. pag. 2. Conf.
Liv. l. 4. c. 19. Just. l. 6. c. 6. Alexand.
Gra. l. 4. c. 7. Telfa h.

Si vero ipsa controversia in praelii exi-
tum conjicitur, maximopere interest nosse,
uter victor sit, & uter cesserit, i. e. uter
bello vicerit.

Vidit non possunt videri, nisi, &c.] Si-
gna ergo fracti animi adesse debent.
Exempla allegavit Auctor supra §. 47.

Nam Argivi], Uterque sibi victoriam
vindictabat: Argivi quidem, quod suorum
plures superfuisset; Lacedaemonii
vero, quod qui eorum superfuerant, fu-
gissent, suis autem perstitisset, & ho-
stium caecos spoliasset. Herod. l. 1. p.
m. 14.

Neque Corinthios] Historiam vide apud
Thucydidem l. 2. p. m. 22. § seq.

Nihil minus, quam fugaverat], E con-
trario Attalus fugavit classem Philippo.

Valent ad docendam hostis fugam], Ad-
coque vi pacti bello victus causam ami-
tit.

Qui loco cessit], Alter enim viribus hoc
ipso est superior.

Manet eo loco, quo ante praelium fuit]
Id est, ambigua. Gron. b. Inter Petrum
& Arragonium, & Carolum Andegavensem
praelium indictum est cum certa manu.
Hic venit, & discessit; ille post disces-
sum comparuit. Papa arbitratus est, neu-
trum victorem esse, & repetendum esse
praelium.

Aut ad bellum] Quis per singulare
certamen res decisa non est.

Aut ad novas passionem], Id est, no-
vum certamen decerni debet: uti Papa
decidit in casu ante allegato.

A D §. XLVI.

Duo esse genera], Præterea aliud est
genus arbitrorum, qui ad tentandam ami-
cabilem compositionem eliguntur; L. 13.

Assa 2 §. 2.

„§. 2. *Res. arb. ibique Gosh. at de quibus*
 „hic questio non est, quia non eliguntur
 „ad finiendam litem

Unum ejusmodi ut fidei aquum, fidei in-
quam, parere debeamus] „ Nam in ejus
 „sententiam compromittunt partes, & de-
 „clarant, se pro jure habituros quod pro-
 „nuntiaverit, l. 27. §. 2. l. 76. pro soc. arg.
 „l. 99. pr. V. O.

Cum ex compromisso ad arbitrum itum
 „est] = Adde, ea intentione ut sententiam
 „dicat l. 13. §. 2. l. 1. l. 3. & rubric. ff.
 „de receptis, qui arbitrium recipere ut sen-
 „tentiam dicant: adeoque ut arbitet ele-
 „ctus sit ad finiendam litem, d. c. x.

Alterum ejusmodi ut ad boni viri arbi-
trium redigi debent] = Doctores non satis
 „indignantur differentiam horum arbitro-
 „rum a priori specie: que tamen clara,
 „& maxime perspicua est ex exemplis a
 „Jurisconsultis allegatis.

= Jurisconsulti per posterius arbitrorum ge-
 „nus non intelligunt tales, qui electi sunt
 „ut causam decendant, ut de jure pronun-
 „tiant, ut sententiam dicant, vel ut lites
 „finiant; sed tales, qui a partibus electi
 „sunt ut opus definiant, ut in locatione
 „operis l. 77. ff. pro socio, vel partes de-
 „terminant, ut in societate, l. 76. pro so-
 „cio, vel pretium, ut in emtione, l. f.
 „C. Contr. emt. vel mercedem, ut in con-
 „ductione, l. 25. pr. locat. vel sufficien-
 „tiam cautionis, l. 9. ff. Qui satisd. cog.
 „Hi igitur arbitri non iudices sunt, sed
 „æstimatores. Partes non promittunt, se
 „pro jure habituros quod judicaverint; sed
 „rogant eos, ut tanquam boni viri, par-
 „tes, pretium, vel mercedem definiant,
 „&c. & sperant quoque, eos ut bonos vi-
 „ros arbitrarios esse; l. 30. op. libers.

„Si facta definitio appareat, arbitrum
 „non ut bonum virum definiisse, res re-
 „ducitur ad arbitrium boni viri, id est ad
 „iudicem (bonus enim vir idem est, quod
 „iudex, l. 47. §. 2. ff. fidei. lib. l. 137. §.
 „2. ff. V. O. l. 17. §. 5. ff. injur.) res de-
 „fertur, qui æstimationem reducit ad æ-
 „quitatem, l. 32 §. 1. Reg. jur. seu uti
 „bonus vir judicare debuit. Vid. l. 9.
 „ff. quo satisd.

„Et cum ejusmodi æstimatores plerum-
 „que constitui solent in ipso contractu
 „locationis, emtionis, societatis, &c. ac-
 „tione ex hoc ipso contractu, utpote bo-

„ne fidei, iniquitatem æstimationis corri-
 „gendam esse, censuerunt Jurisconsulti Ro-
 „mani. Actio enim ex contractu bonæ fi-
 „dei datur ad omne id, quod ex natura
 „negotii æquum, & bonum est, l. 11. §.
 „1. Ad. emt. §. fir. Inst. Obl. qua ex
 „Caus. l. 6. §. 5. Ext. vend. l. 31. pr.
 „depos. l. 2. §. f. Oblig. Et Act. §. 29.
 „Inst. de Action.

Quam si æquum arbitratus fueris] „ Ad.
 „eoque res reducitur ad arbitrium boni
 „viri, id est iudicis, qui cognoscit, ad æ-
 „stimationem ita facta sit, uti a bono viro fi-
 „eri debet; alias, corrigi inæqualitatem,
 „l. 76. l. 78. l. 79. l. 80. pro socio.

Ita verborum simplicitate per se spectata
non convenit] „ Reverta eadem ratio mili-
 „tat in arbitris, qui inique æstimant, ac
 „in illis, qui inique decidunt. Sibi enim
 „imputare debent qui in alterius æstima-
 „tionem compromiserunt, l. 27. §. 2. Dec.
 „arb. Cum veru utroque casu supponatur,
 „partes compromississe in arbitrium boni
 „viri, id est ut bonus vir æstimare, vel
 „judicare debuisset, &c. utroque casu jus
 „Romanum succurrit, ac utrique remedi-
 „um suppeditat; & quidem contra arbi-
 „trium ejus, qui male æstimavit, dedit
 „reductionem ad arbitrium boni viri; con-
 „tra arbitrium ejus, qui male judicavit,
 „exceptionem doli. Vid. ad rubr. primam
 „n. 2. At id meri juris est positivi.

Utrovis modo arbitrum sumi posse] „ Sci-
 „licet, in negotiis bellicis; adeoque eligi
 „possunt vel ut litem decendant, vel ut de-
 „finiant partes, pretium, &c.

Aut ut conciliatorem tantum] „ Immo
 „hoc tertium est arbitrorum genus, diver-
 „sum ab iis, quorum mentio fit a Procu-
 „lo; cum enim hi tantum ad tentandam
 „amicabilem compositionem eligantur, ni-
 „hil definiunt, nedum decidunt. Conf. l.
 „13. §. 2. ff. recept. Hus arbitros, si in-
 „ter Principes eligantur, Mediatores vo-
 „camus; de quibus vide integram disposi-
 „tionem B. Parentis de Mediatoribus.

Aut ut cuius dicto parendum omnino sit] „
 „Tale arbitrium pace Riwicensi inter do-
 „mum Palatinam, & Avellanensem de-
 „cretum est, ubi Rex Gallie, & Impera-
 „tur, iisque dissidentibus, Papa arbitet
 „est constitutus ita in celebri illa Wild-
 „fangiatus causa arbitri electi sunt Rex
 „Gallie,

„ Gallie, & Rex Suecie, quorum decifum
„ vim fententie obtinuit, & laudum Heil-
„ brunnenfe vocatur.

Es hoc est genus, de quo hic agimus]
„ Quando fcilicet partes bellum gerentes
„ in iudicium tertii alicujus compromit-
„ tunt, ejusque iudicio fe staturos, pro-
„ mittunt.

Cum de cavendi belli rationibus loqueremur] Ubi fimul diximus, neminem teneri
„ ad ejusmodi arbitros provocare, neque
„ propofitos acceptare.

Ut ab iis provocare, & de injuria queri licet] „ Jure Romano provocare licet tan-
„ tum ab iis, qui tanquam æftimatores ele-
„ cti funt, & inique æftimant, l. 76. 78.
„ l. 79. ff. pro soc. l. 9. Qui fatis. cog.
„ non vero ab iis, qui ad decidendas lites
„ electi funt, l. 27. §. 2. ff. recept. arb.
„ l. 3. c. Recept. arb. etfi inique pronun-
„ cient. At fi victor ex laudo actionem in-
„ ftituebat, repelli potuit exceptione doli,
„ fi arbitri dolo, vel contra jus arbitra-
„ tus fuerit, d. l. 3. l. 32. §. 14. Rec.
„ arb. Conf. Jus noftrum Controv. Tit. de
„ recip. arbitri.

Id tamen inter reges, & populos locum habere non potest] „ Inter hos enim ex
„ difpofitione jus oritur: at difpofuere,
„ quod flare velint arbitrorum iudicio.

Nalla enim hic eft potestas fuperior, qua proutifsi circumfufi aut impediatur] „ Princi-
„ pes enim fubditorum pactis leges dare,
„ eorumque vim coarctare, ac ftatuere pos-
„ funt, ne valeat pactum fi æquum pro-
„ nunciatum non fuerit.

Stantulum ergo omnino fivæ æquum, fivæ iniquum promittantur] „ Non enim eft
„ iniquum, quia partes in id confenfere,
„ l. 27. §. 2. recept. arb.

Suumum quoque fua caufa iudicem facit] „ A quo nulla provocatio locum ha-
„ bet.

De arbitri officio] „ Quid ille tanquam
„ vir bonus facere debeat; de quo §.
„ feq.

Aliud de compromittentium obligatione querere] „ Nam compromittentes pacifcun-
„ tur, fe ftatuere iudicio tertii, adeoque
„ pro æquo habituros quicquid ille judica-
„ verit.

A D §. XLVII

A n electus fit in vicem iudicis] „ Ita t
„ iudicare faltem poffit juxta fcriptam for-
„ mulam

An cion laxiore quadam potestate] „ Vid.
„ Grou. b. Immo in arbitri officio fitem
„ fpectandum, quid in comp. omiffum ve-
„ nerit. Sane, aliud ei non licebit, quam
„ quod ibi, ut efficeret, cautum eft. l.
„ 32. §. 15. Recept. arb. l. 21. §. 6. Eod.
„ l. 46. Eod. Si tota caufa in comp. omif-
„ fum venit, omnia continentur, quæ ad
„ caufam illam pertinent.

Si ad iudicem, quam fi ad arbitrum mittitur] „ Seneca non loquitur de iudice
„ arbitro, fed de iudice dato: qui tantum
„ iudicat juxta formulam præfcriptam. at
„ arbitri iudex iudicat de tota caufa, adeo-
„ que etiam de fructibus, ufuris, &c. do-
„ lo, & culpa, &c. & de omnibus, quæ
„ ad caufam pertinent. Hinc Festus vocat
„ Arbitri pag. 253. Arbitri eft, qui totius
„ rei arbitrium habet, ac potestatem. Conf.
„ Goth. ad l. 32. §. 15. recept. arb. lit.
„ b. Add. infr. §. 48. d. l. 2. d. l. 32.

Quia illam formulam includit] „ Vid. Hei-
„ nec. Antiq. Rom. l. 4. l. 6. §. 36. 39.
„ feq. Car. Sigon. de iudic. Rom. l. 1. 24.
„ pag. 495. feq. Briffon. form. v. p. 370.

Sed prout humanitas] „ Nam fententia
„ ejus valet etfi iniqua fit, fibi enim im-
„ putare debet quod compromiferit. l. 27.
„ §. 2. Rec. arb.

Arbitri id, quod æquum eft, refpicit, iudex legem] „ Id eft, iudex datus iudicat
„ juxta formulam præfcriptam; iudex arbi-
„ ter ex æquo, & bono de tota caufa.

Ut valeret æquitas] „ Ut fcilicet de omni
„ eo, quod ex natura negotii æquum, &
„ bonum eft, iudicet.

Ut alibi partem illam iustitia, &c.] 2
„ Quæ corrigat id, in quo lex deficit ob
„ univerfalitatem. Vid. l. 2. c. 16. §. 26. 2.
„ 2. Quod late explicat Grotius in Sche-
„ diasmate, quod ad calcem hujus libri
„ adjecimus, & de æquitate infcribit. Re-
„ ctius, per æquitatem, quæ pars iustitiæ
„ eft, intelligi folet ratio leg. 2.

Nam hac & iudici commiffa eft] „ Nam
„ hic quoque non verba legis, fed rationem
„ ejus infpicere debet: de tali igitur æqui-
„ tate hic plane non queri, ait.

Sed omnes id, quod rectius sit, quam non sit, etiam extra iustitia regulas] = Verba
 • hæc sunt, quæ nihil significant. Arbitr
 • ex æquo, & bono iudicare dicitur, quia
 • de omni eo cognoscit, quod ad causam
 • promissi pertinet. *Vid. supr. ad num. 1.*
 • rubr. 3.

Tales arbitri sicut inter priores, &c. frequentes sunt] = Hinc totus titulus in iure Digestorum invenitur. De receptis, qui
 • arbitram recipere ut intentionem dicant.

Et specialiter] = Nam Apostolus improbat,
 • quod frater cum fratre iudicio contendat a-
 • pud infideles, 1. Cor. 6. v. 1. seq. Quem lo-
 • cum explicavimus supra l. 1. c. 2. Ceterum,
 • gentiles quoque Philosophi æqui,
 • & commodi hominis esse, ajunt, malle
 • ire ad arbitrum, vide n. præced. eoque
 • evitare ruinosum judicii strepitum.

Ita in dubio non debet tanta potestas concessa intelligi] = Immo potestas illa iudican-
 • di ex æquo, & bono, sequitur ex natura
 • compromissi; per quod tota causa arbitrio
 • iudicis deferatur; secus, ac in iudiciis
 • datis, qui iure Romano ultra formulam
 • præscriptam procedere non potuerunt.

In dubiis enim quod minimum est sequitur] = *Vid. l. 9. l. 34. ff. R. J. ibique*
 • *Gotb. Ad dubii hic nihil subest: qui com-*
 • promittit, compromittit in totam causam;
 • secus, ac in iudice dato.

Locum habet inter summam potestatem obtinentes] = Ut scilicet in dubiis, quod minimum est, sit sequendum.

Consenti sunt adstringere in regulis, quibus iudicis officium adstringi solet] = Immo
 • si Principes causam per compromissum ad
 • arbitrum deferunt, omnia ea, quæ ad causam
 • illam ex æquo, & bono referri possunt,
 • sub compromisso sua natura continentur. Sane, sub officio ordinario iudicis
 • quoque omnis causa comprehenditur,
 • l. 61. *Judic.* Iudex autem datus non est
 • iudex ordinarius, quia iure Romano non
 • nisi juxta formulam præscriptam cognoscit.
 • Quæ ratio inter Principes cessat.

rium enim demonstravimus l. 2. c. 8. §. 2. Sane, cum omnes controversiæ ad arbitros deferri possint, nullam video rationem, cur non & possessiones huiusmodi. Atque ita in laudo Heilbrunnenli quædam tantum quod possessionem, reservato petitorio, decisa legimus.

Non de possessione] = Quid si de sola
 • possessione quaestio sit? Sane, de dominio tunc pronuntiare, absurdum esset.
 • *Vid. rubr. seq.*

Nam possessoria iudicia iuris civilis sunt] = Iudicia possessoria naturali quoque ratione distincta esse a iudiciis petitoriis, & aliud esse jus possessionis, aliud jus proprietatis, probavimus in *Dissert. proem.*
 • *XII. §. 197.* Nulla ergo ratio dari potest, cur arbitri, cui tota causæ decisio delata est, non possint per interlocutionem prius pronuntiare de possessione; tum ut constet, quis probare teneatur; tum ut appareat, quis interim fructus percipere debeat. Sed & de sola possessione lis intercedere, eaque lis in arbitrium tertii conferri potest.

Jure gentium possidendi ius dominionum] = Errorem hunc Auctoris resutavi *supra l. 3. §. Diss. proem. XII. §. 189. seq.*
Ideo dum causa cognoscitur, nihil est innovandum] = Cum uterque possessionem prætendat, & uterque alterum innovationis accuset, id ipsum prius decidi, & sic possessionis ratio definiri debet.

Tamen ne præjudicium fiat] = Uterque sibi præjudicium fieri, ait, si pendens lite possessione, quam uterque sibi assertit, cedere alter deberet. Adeoque hoc præjudicium prius decidi debet.

Tum quia difficultis est recuperatio] = Uterque litigantium id allegare possit; adeoque hæc lis decidi debet, & potest, antequam de principali negotio pronuntietur.

Legati ius possessionis non mutaverunt] = Ex hoc ipso Livii loco apparet, aliud esse possessionem, aliud possessionis causam. Cum enim legati Romanorum, tanquam arbitri inter Carthagenenses, & Masinissam, causam de agro cognoscerent, illi titulum alterum allegabant, quod *ager prius majorum fuisset, deinde a Syphace ad se pertransisset* Masinissa NB *§. causa, §. possessione* se superiorem esse contendebat; & tum addit Lavius, l. 40. c. 17. *legatos possessionis*.

AN §. XLVIII.

Auctor putat, arbitros non posse statuere de possessione. Quod admittendum non est si de sola possessione litigatur. Neque concedi potest, quod Auctor ait, iudicia possessoria esse iuris civilis; contra-

- possessionis ius non mutasse, NB. causam
- integram Romam ad Senatum rejecisse.
- Adeoque in possessorio saltem pronuncia-
- runt, petitori, seu causæ decilivem po-
- pulo Romano relinquentes, qui tandem
- causam pro Carthagenensibus decide-
• rit sed illi bello magis, quam ex iudicio
- legatorum, agrum vindicare cupiebant; &
- ideo a Romanis bellum contra eos de-
- cretum est, quod exitio fuit Carthagi-
- nensibus. Liv. epit. l. 48.

A D §. XLIX.

- ALTERIUS generis est arbitri sumtio,
cum quis ipsi hosti, &c.] = Ad arbitrorum
- proprie dictorum genus uou pertinet hæc
- species, qua quis se arbitrio hostis sub-
- mittit, ibi enim partes non compromit-
- tunt in sententiam, aut iudicium tertii,
- sed alter alteri se pleuo jure dedit; adeo-
- que omne jus suum, & arbitrium, in al-
- terius potestatem traiecit.

Qua est deditio pura] = De conditionata

- Vide §. 51.
- Subditum facimus eum, qui se dedit]
- De qua deditioe late egimus supra c. 4.
- §. 10. 12. & 13.

Summam potestatem deferens] Immo &

- dominicam: uam dediti absque conditio-
- ne servi sunt, d. c. 4. §. 12.

Ætoli in senatu rogatos legimus] = Phra-

- sis illa, alterius arbitrio se subicere, ge-
- neralis est, & continere quoque potest
- plenum dominium; unde Ætoli metue-
- bant, ne permissio libero arbitrio in cor-
- pora sua seueretur. Liv. l. 37. c. 7. Ætoli
- igitur merito exprimi cupiebant, quantum
- rerum arbitrium senatus in se permitte-
- rent? quod cum Romani exprimere nol-
- lent, infecta pace legati dimissi sunt.

Liv. l. 37. c. 1.

Permittant Carthagenenses se arbitrio no-

- stro] = Arbitrium hic idem sumitur pro
- potestate dominica; nam ipsa corpora si-
- bi dediti prædebant.
- Habebunt nobis gratiam] = Quia id be-
- neficio Romanorum, non fœderi debe-
- rent.

Quid victum pati debeat] = Id est, quæ

- sit conditio ejus, qui se dedit. De quo
- mox.

Quid victor jure, &c.] = Vid. §. seq.

num. 1.

Quid etiam salvo omni officio facere de-

beat] = Vid. §. seq. n. 1. & seq.

Quid denique maxime non debeat] = Id

est, quid ex perfectionis, & virtutis regu-

lis facere debeat victor.

Nihil non patiendum habet, quippe jam

subditus] = Immo omnia pati debet, non

tanquam subditus, sed tanquam servos-

Et si jure belli externum respiciamus] = Id

est, jus gentium, quod Auctor in bello

solenni introductum esse, fingit.

Etiā vita, etiam libertas] = Quia de-

dicti servi sunt, in quos jure naturæ quo-

que omnia licent.

Non publica tantum] = Quæ civitatis

se se dedentis sunt.

Sed & singulorum] = Quæ ad singulos

jure domini pertinebant.

Livii] = Formulam deditiois similem

vide apud eundem l. 1. c. 37.

Etiā licite] = Id est, non tantum jure

externo, sed & jure interno: nimirum si

is, qui deditur, aut ante fuit in numero

gravior delinquentium, aut postea fidem

se datam in re magna fessellit. Vid. sup.

l. 3. c. 11. §. 18. n. 2. Nos sæpius dixi-

mus, non dari tale jus externum; & in

deditos sevirii posse etiam jure interno

quatenus servi sunt.

A D §. L.

Ne quid iniuste faciat] = Id est, con-

tra jus internum; uam jure exte-
• rno omnia ei licere in deditos, docuit §. præ-

ced. n. 1.

Ne quem occidas, nisi id suo facinore

meritum] = Nos alibi diximus, hostem

semper morte dignum esse, quia vitæ,

& bonis nostris invidiam, & reparationem

juris nostri, opibus, operis, & consilio

resistit, factumque suæ civitatis approbat,

& approbare tenetur; atque ideo si in

potestatem nostram venit, morte multat.

si, nedum in servitutem detrudi posse.

Ne cui quicquam auferat] = Mortem

merito, qualis semper est hostis, vitam

nedum libertatem, jure, & in personam

auferri posse, alibi demonstravimus.

Intra hunc autem modum, quantum se-

curatur

eritum patitur, ad clementiam, & liberalitatem propendere, semper honestum est] Monestatis id est, adeoque virtutis, non vero juris: fœcus si deditio sub conditione clementiæ facta, eaque a victore promissa est; tunc enim excluditur fœvitia, & quicquid sum clementia in genere pognat.

Quantum securitas patitur] „Eti ergo deductus pecuniam mereatur, tamen quia clementiæ victoris se tradidit, eam magis victor sequi debet; at tantum quatenus id salva securitate publica fieri potest.

Semper honestum est] „De eo non quærimus, sed saltem de eo, quod jure licet.

Etiā ex morum regula necessarium] „Ratione scilicet politica accedente.

Nam cum eo, quod vos dignum est pati] „Adeoque jure omnia in deditis licere, neque iis injuriarum fieri, hoc ipso innuebat.

Quid me facere par sit] „Id est, quid clementia, & humanitas suggerat.

3 Trudere se in fidem] „Vid. Liv. l. 42.

„c. 8. Val. Max. 6. §. 1. Briffon. de form.

„4. p. 355. Testm. b.

Nihil aliud, quam deditioem meram intelligi] „Idque Polybius diserte testatur, „cujus verba recenset Auctor in nota sequenti. Contrarium exemplo Faliscorum probat Valerius Maximus l. 6. c. 5. n. 1. „adversus quam (civitatem Faliscorum deditam) sevitæ cupiens populus Romanus, „postquam a Papirio, (cujus manu, jubente consule, verba deditiois scripta erant) doctus est, Faliscos non potestati, „sed fidei se Romanorum commisisse, omnem iram deposuit. Sic Senatus admodum improbavit, quod M. Popilius Ligures deditos in fidem populi Romani, sub corona vendiderit, addens, eos nullā innoxiorum capientem fidem implorantia populi Romani, ne quis unquam se postea delere auderet, pessimo exemplo occisisse, „apud Liv. l. 42. c. 8.

4 Id affirmasset] „Et decretum concilii, in quo id scriptum erat, ostendisset.

Superius habere in dedito suo decreto] „Hic Livius addit: tandem cuius conditionis essent censere; & Phœneus se quidem scire faciendā esse quæ imperentur, dixit, &c. & mox: ingemuerunt quidam principes conditioni suæ; parentibus tamen vultori conscribitur. d. l. 36. c. 28.

In Græco est, &c.] „Scilicet, Polybi.

Ex his verbis apparet, quantum impune & non violato gentium jure facere possit]

„Immo loquitur de jure naturæ, quod „ex natura deditiois inferitur; non de „jure aliquo gentium externo, quale cognitum nec Græcis, nec Romanis fuit, „nedum de aliquo impunitate: Huic juri naturæ opponit Polybius officium, & decorum, tanquam res virtutis, & arbitrii, quæ a clementia victoris dependent.

Neque tamen hac potestate usus est Consul Romanus] „Immo usus est, dum legatos deditorum, negantes imperata facere, cænis vinciri iussit.

Ætolorum concilio de integro deliberandi fecit potestatem] „Consul Auctores belli deprecabatur; legati decem dierum inducias petebant, ut in concilio de eo decerneretur. Concilium voluit in genere se dedere, idque postea aliquoties recusavit. „Liv. l. 36. c. 29. l. 37. c. 7. & c. 49. l. 38. c. 8. Tandem certis conditionibus pax cum Ætolis inita est. Liv. c. 38. §. 11.

Faliscis] „Verba ex Valerio Maximo modo adduximus.

Ad officium vero ejus, &c.] „Hæc pertinet ad Ethicam, non ad jus naturæ.

Non sub formula] „Quæ judicii præscripta erat. Vid. §. 47. n. 1.

Sed ex æquo, & bono] „Prout misericordia, & humanitas impellunt, d. §. 47. non. 1.

Neque referre existimo] „Sufficit enim, quod in potestatem victoris se dedit.

Blandimenta sunt] Solebant enim Romanis rerum acerbitate verbis mitigare; quod exemplis probat Gronovius in not. b. §.

Ut visor arbiter fiat] „Et liberam de victis statuendi potestatem habeat.

A D §. L L

DEDITIOES conditionatæ] „Omni pacto conditiones adici possunt; & prout partes disponant, ita jus est. De deditioe ne conditionata actum est supra l. 2. c. 25. §. 7. n. 2. l. 3. c. 4. §. 12.

Quibus cæta salva] „Ita Gabonitæ vitam sibi salvam stipulabentur.

Aut corporum libertas] „Ne servi fiant. Aut & quadam bona] „Exempla videtur supra l. 3. c. 6. §. 11. n. 2.

Aut

Aut etiam universitati] Ut jus magi-
stratos retineat, &c.

Mixtum imperium possunt inducere]
Quomodo id fiat, expositum est l. 1. c.
3. §. 17. Et tunc sese dedentes non plus
juris possunt transferre, ac ipsi habent :
indeque de sua saltem Imperii parte dis-
ponunt.

A D §. LII.

PRINCEPS obsides dare potest, etiam
invitus; etsi onera aliis civibus communia
sint, quis in iis, quæ præstari tantum pos-
sunt a quibuscumque, & a capacibus, electio,
& judicium principis est, ut in milite eli-
gendo. Sed princeps ipsis, vel hæredibus eo-
rum, damna pensare tenetur, utpote quæ
ex communi causa sentiunt. Cæterum ob-
sidis persona libera manet, quia obfes non
est bello captus. Mortuo obside is, qui de-
dit obsidem, liberatur, si personæ obfes est,
uti fuit Demetrius apud Justin. l. 34. c. 3.
Et ibi not. Secus si ratione reipublicæ, si
scilicet ad hanc res pertinet, l. 5. §. 2. ff. de
postum.

Additio.

Princeps obsidem etiam invitum
dare omnino potest, neque is ser-
vus fit quamdiu princeps fidem datam
colit. At ubi eam violat, hostis esse in-
cipit, & obsides, qui judicium principis
sequi tenentur, inde pro hostibus re-
putantur, adeoque omnia in eos, quæ in
captos, & servos, licet.

Accessiones passionum] Hactenus Au-
ctor egit de fide publica, quæ bellum fi-
nikor, quatenus in illa spectantur princi-
palia. Vid. supr. §. 1. Sequitur nunc tra-
ctatio de eadem fide, quatenus in illa
spectantur accessiones, ibid.

Obsides] De quibus agit usque ad §. 59.
Pignora] De quibus §. 59.

Aut sua voluntate] Exemplum dedimus
supra l. 3. c. 11. §. 18.

Aut ejus, qui imperium habet] Etiam
invitis obsidibus, quia hi tenentur defen-
dere rempublicam opibus & operis. Ne-
que obstat, onera reipublicæ non posse
oni præ alio imponi. Resp. Verum est,
omnes tenefi, si per omnes res expediri
potest, oon si pauci saltem, lique capa-
ces requiruntur. Cum igitur omnes dedi-

Tonu. IV.

non possint, ex mediis necessitate quidam
saltem inde eligi debent.

Tenebitur illud incommodum repensere]
Quia hæctenus causa communis est, &
quod pro omnium salute impensum est,
ab omnibus sustineri debet.

Ut forte res dirimatur] Quia inter plu-
res capaces unus præ altero non tenetur,
adeoque forti res committenda est. Secus
si reipublicæ interfit, ex paribus quosdam
retineri.

*In vasallum jura hoc feudi dominus non
habet*] Scilicet, ut vasallum obsidem det
lucrum. Grot. b. Nisi & subditum sit :
quia vasallus non subest imperio domini
directi, sed ex pacto ei paret.

Huc usque pertingunt] Illa enim non
debetur jure imperii, sed vi beneficii,
& ex pacto.

A D §. LIII.

INTERFICHI obsidem posse, diximus]

Quod verum saltem est si is, qui obsidem
dedit, fidem datam violat. Vid. §. præc.
pr. & l. 3. c. 11. §. 18.

Per jura gentium externum] Nimirum,
in bello soleuni, ad effectum impunitatis
inter gentes : quod examinavimus supra
l. 3. c. 4. §. 1. n. 4. & d. c. 11. §. 18.

Nisi per ipsius culpa accedat] At ob-
sidem culpa semper accedit si is, qui ob-
sidem dedit, fidem violavit : quia obsides
judicium principis sequuntur.

Servi quoque non fiunt] Quia non ab
hoste bello capti, sed ultro in securitatem
promissi traditi sunt.

Et jura gentium bona habere] Cum enim
omnia sua jura retineant, etiam facultate
de iis disponendi gaudent.

Quantum Romano jure cautum est]

Jus Romanum loquitur de obsidibus ab
hoste datis. Hi testamentum de suis bo-
nis facere non potuerunt, non magis, ac
captivi, l. 11. ff. testam. Ratio in promptu
est, quia cives Romani non sunt, qui soli
testamenti fictionem habent (secus ergo si
id eis permittitur, d. l. 11. vel jura civitatis
eis datur, quod fit per acceptionem togæ
Romanæ, l. 32. ff. jur. fisci) : hinc fit
decedunt, bona eorum tanquam vacantia
in fiscum coguntur, l. 31. ff. jur. fisci.
Atqui hæredes forte ab intestato ipsi sunt,
quibus hæreditas non ex jure civili, sed

B b b.

22

- » ex jure naturæ defertur. Resp. Hæredes
- » illi hostes sunt, qui nihil ex testamen-
- » to capere possunt. Hinc aliud in Gallia
- » obtinere, ajunt, si obfides liberos, vel
- » agnatos in Gallia habent. *Goth. ad l. 31.*
- » *ibique Larr. Dec. Granat. 9. n. 7.*

A D §. LIV.

A si fugere obfidi liceat, quaritur] Resp. Non potest fugere si ipse se dedit, quia contra pactum suum agit. Secus si princeps obfidem dedit, quia princeps dedendo jus saltem suum imperii transtulit, adeoque quoad jura privata habetur pro capto, & injuria se detineri, contendit. At recipi neutro casu a civitate potest, quia contra proprium factum veniret. Atque hinc merito Eduardus III. accusavit Philippum regem Galliarum, quod obfidem fugientem receperit.

Quid si vero obfes invitus datus aufugiens mox recipiatur? Resp. in eum tanquam in hostem statui potest. Hinc obfides Tarentini fugati virgines cæsi, & de saxo dejecti sunt. *Liv. l. 25. c. 7.*

Additio.

- » Obfes fugere nequit. Cum enim se,
- » omniaque sua jura in civitatem contule-
- » rit, ejusque legibus se paritum promi-
- » serit, nunquam invitus dedi censetur,
- » imprimis cum de salute civitatis agatur,
- » quam etiam vitæ periculo defendere te-
- » netur.

Si ab initio] Adeoque si sua volunta-
te deditus est.

Aut postea quo laxius haberetur] » Si
» quidem ab initio invitus fuit, sed postea
» fidem dedit.

*Non in civitatem fuisse civitatis obligandi
civem ne aufugeret*] » Vera ratio est, quia
» civitas jus suum imperii saltem transtulit,
» jurebus privatis integris relictis.

*Sed hosti dandi facultatem qualis vellet
custodia*] » Si proinde oco satis custodiat,
» sibi imputare debet.

Et sic defendi potest Claustra saltem]
» *Vul. supra l. 3. c. 11. §. 18. n. 3. & l.*
» *3. c. 3. §. 14.*

A D §. LV.

Auctor ait, obfides in unam causam
datos, in aliam retineri non posse, quia
odiosa est obfidum obligatio, adeoque stricte
interpretanda. Vera ratio naturæ est, quia
extra illam causam deficit dispositio, ex qua
sol: obfes obligatur.

Additio.

- » Atqui pignus ex una causa datum ob
- » aliud debitum retineri potest. *L. un. c.*
- » *etiam ob chirogr.* Resp. hæc. lex est meri
- » juris civilis. *Vul. Jam meum contro. tit.*
- » *de pign. g. 17. Conf. infr. §. 59.*

Odiosa autem est obfidum obligatio]

- » Immo nec odiosa, nec favorabilis est;
- » oritur enim ex jure, quod superior ha-
- » bet in subditos, ex horum consensu.

Ideoque stricta interpretatio hic locum ha-
bet] Immo nec stricta, nec favorabilis,
sed ea, quæ ex natura negotii, id est ex
» consensu sequitur.

Quare in unam causam dati, &c.]
» Adeoque qui dati sunt obfides ad indu-
» cias, iis cessantibus non possunt ex cau-
» sa belli retineri: non quia odiosa est obli-
» gum obligatio, sed quia deficit dispositio.

Si aliud quid fuit obfidum accessione pro-
missum sit] » Id est si præter id, in quod
» obfides dati sunt, de alia re fides data
» sit.

At si in alia causa fides jam violata sit.
&c. jam poterit obfes retineri, non ut ob-
fes, &c.] » Hoc verum est si postquam
» obfes datus est, fides ex nova causa vio-
» latur; si ante jam violata fuit, ob vete-
» rem perfidiam retineri nulla ratione po-
» terit, quia recipiens obfidem a perfido
» jam contrahere videtur cum perfido qua
» tali.

Aut contractum debitum] » Quod is,
» qui obfides in alia causa dedit, præstare
» tempore non solvit.

*Sed eo gentium jure, quo subditi ex facto
imperantium detineri possunt*] » Id est,
» jure reprensivum, de quo supra lib. 3.
» cap. 2.

Kar. ardyardus] » Per preheensionem
» hominum: de qua late egit Auctor *l. 3.*
» c. 2. §. 3.

Cavey

Coveri poterit adjecto pacto de reddendis obsequiis, &c.] = Immo etsi pactum tale adjectum sit, id tamen intelligendum tantum est nisi alia causa superveniat, ex qua obsequi retineri jure repessaliorum potest. Adeoque addi expresse debet, ut nec ob causam subsequenter retineri debeat.

tus est, mortuo finitur obsequium? Negatur: quia non regi datus est, sed civi.

An sedus habendum sit reale, an personale? Id est, an cum persona regis initum sit, an vero cum eo ut capite populi.

Nam accessoria non possunt efficere ut in principalium interpretatione a regula recedatur? Sensus est, quod, si sedus sit personale, illud non efficiatur reale ex eo, quod obsequi adjectus sit: uti nec tunc, cum sedus est reale, adjectio obsequi est, ficere potest ut pactum sit personale.

Ejus autem naturam & ipsa sequi debent? Si igitur sedus est reale, etiam obsequium erit reale; proinde rege mortuo adhuc tenetur obsequi. Si vero sedus est personale, sublato rege tollitur quoque obsequium.

AD §. LVI.

Ex mortuo liberatur? Quia obligatur tantum pro obsequio, cuius obligatione cessante, uti cessat per mortem, extinguitur quoque accessoria: atque huc pertinet exemplum Demetrii.

Nam in illo, dum moritur, jure pignoris extinctum est? Pignus enim non est sine obligatione principalis.

Ut in captivo redempto dixit Ulpianus? Si quis patrem aliquem redemit, ut recepto pretio a filio eum dimittat, & is pater mortuus sit priusquam pretium a filio redderetur, Ulpianus ait, patrem sine obligatione obisse, utpote cessante pignore per mortem redempti, l. 15. ff. capt. & possit.

Sicut in Ulpiani questione pretium non debetur, quod in persona locum successit? Supra enim dictum est, redemptum servum quidem non esse; sed tamen eum intuitu pretii pignoris loco esse, donec pretium reddatur.

Ita nec hic persona manebis obligata, quia persona vicaria facta est? Vera ratio est, quod in redempto deficiat obligatio debitoris, id est pretii reituitoris (quia retro mortuus confectus), adeoque & jure pignoris, quod in redemptum propter illud pretium competeat redimenti. Pari ratione is, qui de persona sistenda cavet, ea mortua liberatur, quia principali debito extincto, deficit obligatio accessoria.

Quo mortuo cuius obsequi sit ignorare? Ad eoque cum obsequi amplius non esset, dimitti se postulabat.

AD §. LVII.

Quæritur, an rege, cui obsequi da-

AD §. LVIII.

Quid si obsequi non tanquam accessio, sed tanquam Principalis sit obligatio? Resp. Tunc est instar expromissoris, teneturque tanquam principalis: ut in sponsione Caudina contigit, ubi id actum est, ut nisi populus ratihabere, Posthumus solos teneretur.

Interdum non accessionem esse obligationem? Id est non obligari ut fidejussorem. Fallum non suum? Sed alienum, eo quoque deficiente proprium.

Tenetur ad id, quod interest? Rectius, tenetur ad id, quod promissit. Vid. l. 2. c. 15. §. 16.

Eius vice obligantur obsequi? Immo non tenentur vice ejus ad id, quod interest, sed ad id, quod promiserunt: si præstare non possunt, corpus dedit debet. d. §. 16.

Quam fuisse sententiam Caudina? Ubi Posthumus promissit, se, si populus ratihabere, rediturum. Hic autem non liberatus est præstando id, quod interest, sed deditus est hosti.

Obsequi etiam sine consensu suo, &c.? Si populus, qui obsequi datur, ut uti videtur, fidem datam violat, obsequi omnino tenetur ex facto regis, quia factum illud!

- approbat. & approbare tenetur: causam
- igitur costis iudicis.

A D §. LIX.

Acta species accessio est pignus, quod in securitatem foederis datur: quod ex pacto, & dispositione partium dependet.

Et ex alio jam debito retinentur] • Jure repressaliarum. *Vid. §. 55.*

Nisi oblit fides data] • Nam caveri potest est pacto adjecto de reddendis pignoribus, ubi id, cujus nomine data sunt, impletum erit. *d. §. 55.* Quod verum esse, diximus, si expresse additum sit, in nullam aliam causam intervenientem retineri posse.

Non tam stricte sumatur, quam illa de obsequiis; neque enim aequale est odium] • Sensus est, causam pignoris esse favorabiliorem, quam oblidum, quia laxius agere possumus cum rebus, quam cum hominibus. At verum non est, pignoris causam magis esse favorabilem. Verum quoque non est, jure naturae differentiam juris oriri ex odio, vel favore, uti alibi vidimus.

Res enim natae sunt ut teneantur] • Id est ut alienentur, & uso consumantur.

Non & homines] • Equidem non sunt nati ut teneantur; sed nati sunt ut, si civitati se subiciunt, factum suae civitatis praestare teneantur.

A D §. LIX.

NULLUM tempus id efficere posse ut

lucio sit pignoris] • Quia praescriptiones sunt juris civilis; adeoque jure naturali temporis lapsu jura non finiuntur, etiam praesentis possessionis deficiat memoria.

Si id praestetur, &c.] • Tunc enim tollitur obligatio principalis.

Nam qui aliam causam veterem, & novam habet, &c.] • Sensus est, quod actus hujus causa duplex reddi possit: alia intuitu debitoris, qui ex veteri contractu se tutum putat; alia intuitu creditoris, qui ex derelicto sibi jus quaesitum optat.

Non creditur ex nova procedere] • Id est, ex derelictione. At frustra haec dicuntur. Vera ratio est, quia tempus non est modus finiendae obligationis.

Veteri contractui] • Scilicet, pignoris, ex quo constat, creditorem rem alienam sub conditione tenere, qua existente res ei restitui debet.

Non derelictioni] • Id est, non praesumitur derelicti, sed is animus probari debet.

Nisi certa conjectura aliam interpretationem exprimat] • Ex conjecturis nihil probatur: sed animus ille factis certis, & indubitatim probari debet.

Uti si quis luere cum vellet, impeditur id silentio transmississet] • Hoc factum non sufficit, quia debitor allegare potest, se ob potentiam creditoris impediens, vel ob penuriam sumptuum, jus suum persequi non potuisse.

Tanto tempore, quod ad consensum conjecturam sufficere possit] • Immo nullo tempore conjectura talis sufficit. *Vid. d. l. 2. c. 4. §. 1. & jure Romano id demum ex utilitate publica statutum est, ut dominia, & possessiones rerum aliquando certa sint.*

CAPUT XXI.

De fide manente bello, ubi de induciis, comneatu,
captivorum redemptione.

- I. Inducia quid sint, & an id tempus veniat pacis an belli nomine.
- II. Vocis origo.
- III. Nova indictione post inducias non opus.
- IV. Quomodo computanda sint tempora induciis praefixa.
- V. Quando obligare incipiant.
- VI. Quid per inducias liceat.
- VII. An retrocedere, & rescere mania, & similia.
- VIII. De locis occupandis distinctio.
- IX. An redire possit, qui vi majore retentus est, circa exitum induciarum.
- X. De specialibus induciarum passionibus, & qua inde queri solent.
- XI. Induciarum passionibus ab altera parte ruptis, alteram bellum movere posse.
- XII. Quid si pana addita fuerit?
- XIII. Privatorum facta quando inducias rumpant.
- XIV. In jure comneandi extra inducias qualis sumenda interpretatio.
- XV. Qui militum nomine veniant.
- XVI. Ire, venire, abire, quomodo h.c. accipienda.
- XVII. De extensione ad personas.
- XVIII. Ad bona.
- XIX. Comitibus, & gentis nomine qui veniant.
- XX. An concessio juris comneati morte extinguatur.
- XXI. Quid si data sit, donec qui dedit voluerit?
- XXII. An fectoritas & extra territorium debeat.
- XXIII. Favor redemptionis captivorum.
- XXIV. An lege interdici redemptio possit, distinctione explicatur.
- XXV. Jus in captivum cedi posse.
- XXVI. Possit ab uno pretium pluribus deberi.
- XXVII. Conventio an rescindi possit ob divitias captivi ignoratas.
- XXVIII. Qua bona capti captorem sequantur.
- XXIX. An heres pretium adbeat, distinctione explicatur.
- XXX. An redire debeat qui dimissus est ut alterum liberet, eo morio.

* L. I. Solent & inter bellum a summis potestatibus concedi quaedam, ut cum a Virgilio, & Tacito loquar, * belli commercia, Homero ^{c. evmiorvru} ^{c. evmiorvru}, * qualia sunt induciae, * comneatus, * captivorum redemptio. * Induciae sunt conventio, per quam, bello manente, ad tempus bellicis actibus abstinendum est. Bello, inquam, manente;

a. En. X.
579.
b. Ann.
XIV. c. 33.
c. biff.
III. c. 87.
c. Iind.
L. XXII.
vers. 261.

GRONOVI.

1 Belli commercia] Commutationes, communicationesque nihil hostile habentes.

Bbb 3

GRO-

a Cap. 1.
b *Elieir*
Nic. I. lib. I.
c. 3.
c Lib.
VIII. c. 6.
d *Pera*
pbr. Lib. I.
c. 14. pag.
47.

e Cap. 1.

nente : nam, ut Cicero ait Philippica * oclava, + inter bellum, & pacem nihil est medium : + & bellum = status est nomen ; + qui potest esse etiam cum operationes suas non exierit : *ἡ δὲ ἰνδύχουσα ἢ καθύπερθε ἔχουσα τὰς ἀρτίων ἢ ἀπρὸς αὐτὴν διὰ τοῦτο*, ait b Aristoteles : *feri potest ut virtute quis sit praeclatus*, Et aut dormiat, aut vitam agat actione vacuum. Idem c alibi : *et tunc si ducimus rem quodammodo, alia rem ducimus* non ipsam amicitiam dissolvunt locorum intervalla, sed usum ejus. Andronicus d Rhodius : *τὸν ἔξω ἰνδύχουσαν ὑπὸ χροῶν μὴδὲ ἀποτολῆν* habitus esse potest, ita ut nihil operetur. Eultratus ad sextum e Nicomachiorum : *ἢ ἔξω πρὸς τὰς ἀνὰ τὴν δύναμιν τετοκῆσθαι λέγεται* πρὸς δὲ τὴν ἰσχυρὰν ἢ πρὸς τὴν δύναμιν, ὥς ἐν τῷ κοινῷ τῶν γυναικῶν γυναικῶν. habitus, potentia simpliciter dicta ratione habita, + actus dicitur : at ipsi actioni suae exercitio comparatus vocatur potentia, ut ars mensoria in dormiente mensore.

f *Hermogenes*
Nic. I. lib. I.
c. 25.
g
feg.

a Ut f quamvis tacet Hermogenes, cantor tamen atque Optimus est modulator : Et Asfenus vaser omni
b Abieeto instrumento artis, clausaque taberna
Sutor erat.

g *Nof.*
Nic. I. lib. I.
c. 25.
b Cap. 9.

i *En. XI*
133.
j *Ad Lib.*
I. c. 40. p.
24. n. 3.
Ed. Oxon.

2. Sic ergo, ut & Gellius x dixit, + non pax est inducia : bellum enim manet, pugna cessat. Et in panegyrico b Latini Pacati legimus : inducia + bella suspendebant. Quod eo dico ut sciamus, + si quid convenit, ut belli tempore valeat, id per inducias quoque valere + nisi manifeste appareat, + non statum spectari, sed ipsas functiones. * Contra, si quid de pace dictum erit, id induciarum tempore locum non habebit ; quamquam i Virgilius + pacem sequestram dixit, Servius ad eum locum + pacem temporalem, ut & Thucydides b scholiastes 7 *ὑπὸν πρὸς αὐτὴν, πρὸς αὐτὴν ἀποτολῆν*, Varro s + pacem castrorum, * paucorum dierum : quae omnes sunt + non definitiones, sed delineationes quaedam, + etque figuratae. Quales & illa Varronis, cum inducias dixit + bellorum ferias, poterat & belli + belli

GROTIUS

a *Ut quamvis tacet Hermogenes*] Sine de beneficiis IV. c. 21. *Est desertus, etiam qui loquitur.*

b *Abieeto instrumento artis, clausaque taberna Sutor erat*]

Sine dicto jam loco : *artifex est etiam cui ad exercendam artem instrumenta non suppetunt.*

GRONOVII.

a *Status est nomen*] Conditionem temporum designat. I. 1. 2.

3 *Operationes suas non exierit*] Non pugnatur, creditur, capitur, nocetur, turbatur.

4 *Bella suspendebant*] Differabant, & quasi tenebant in pendenti, in suspensio.

5 *Non statum spectari*] Non esse pactum generale, aut de universis circa rem aliquam actionibus, sed de eo, quod semel, iterumque fieri debeat.

6 *Pacem sequestram*] *Sequester*, penes quem res controversa interim deponitur : aut qui medius intervenit duobus certantibus ; ita *pax sequestra* ; per quam ad tempus deponitur certamen belli, aut quae intervenit certamini media.

7 *Elipsum spectantem*] Pacem temporariam, induciam, qua bellum paritur.

8 *Pacem castrorum*] Quis castra esse indicium est esse bellum : non ergo hac pax simpliciter, sed bello durante pax intercedens. (Varro dixerat, *Pax castrorum* &c. Locus est apud A. Gell. d. L. I. c. 25. ubi & quod sequitur ejusdem, ab Auctore nostro observatum. J. B.)

+ belli fomnum dicere. Sic & ipsas 9 + forenses ferias pacem vocavit + Papinius : & + fomnum (aa) Aristoteles vinculum sensuum, quo exemplo, & inducias + belli vinculum recte dixeris.

3. In M. Varronis autem expositione, quam & Donatus a sequitur, hoc + recte reprehendit b Gellius, quod paucos dies adjecit, ostendens solere + & in horas dari, addam ego & + in annos etiam viginti, triginta, + quadraginta, etiam + centum : quarum apud Livium exempla, + quæ & illam c Pauli Jurisconsulti definitionem redarguunt : *inducias sunt cum in breve, & in præsens tempus convenit, ne invicem se laceffant.*

4. Fieri tamen poterit, ut si appareat, alicujus conventionis + rationem unicam, & per se moventem in solidum fuisse 10 cessationem aëuum bellicorum, + ut tunc, quod de pacis tempore dictum est, per inducias valeat, + non ex vi vocis, + sed ex mentis certa collectione, de qua + alibi d egimus.

II. Videtur autem induciarum nomen non ab eo, quod Gellius vult, + inde uti jam, nec ab *endoitu*, id est, introgressu, ut + Opilius voluit, venisse, + sed quod *inde* ; i. e. a certo tempore 11 otium sit, quo modo + *inexquias* Græci vocant. Apparet enim etiam + ex Gellio s & O. pilio, veteribus per s, non per c litteram scriptum hoc nomen, quod nunc pluraliter profertur, olim haud dubie etiam singulariter. Vetus scriptura fuit + *indoitia* : nam *otium* tunc + *oitium* enunciabant a verbo *oiti*, quod nunc uti dicimus, c sicut ex *poina* (nunc *pannam* scribimus) fit *punio*, & ex *Poino* (qui nunc *Pannus*) fit *Punicus*. Sicut autem ex eo, quod est *ostia*, *ostiorum*, factum est nomen d *Ostia Ostia* : + sic ex *indoitia* *indoitiorum*, factum est *indoitia*, *indoitia*, deinde *inductia*, cujus, ut dixi, + plurale nunc tantum in usu est. olim, ut Gellius f monuit, etiam unitatis numero enunciabatur. non longe abit Donatus, s cum inducias dictas vult, quod in dies otium præbeant. + Sunt ergo induciæ in bello otium (bb), non pax : itaque accurate loquuntur historici b, + qui narrant sæpe, pacem negatam, inducias datas.

+ III. + Quare + nec nova 12 indictione opus erit : nam 13 sublato impedimento temporali, + ipso jure se exerit status belli 14 non mortuus, sed

G R O T I I.

e Sicut ex *poina* (nunc *pannam* scribimus) fit *punio*] Vide Servium in X. Bucidos ad vocem *marorum*, (vers. 24.)
d *Ostia Ostia*] Et ex *ostrea*, *ostreorum*, factum est *ostrea*, *ostrea*.

G R O N O V I I.

9 *Forenses ferias pacem*] 4. Silv. 4. *Certe jam Latia non miscens jurgia leges, Est pacem pigrum unus habet.* (Vers. 39, 40.)

10 *Cessationem actionum*] Non ut cessaretur propter aliud, velut colloqui causa, aut religionis, aut similibus, sed tantum ut cessaretur, velut in longis multorum annorum induciis.

11 *Otium sit*] Otium pro pace Cicero s,

Sam. 17. *Si antea auditis erit otium esse in Syria, legiones ventura non sunt.* Agroz, 2, 27. *Ego vobis in hunc annum consul popularis affero pacem, tranquillitatem, otium.*

12 *Indictione opus erit*] Ad bellum post inducias repetendum.

13 *Sublato impedimento temporali*] Elapso tempore induciis præstituto.

14 *Non mortuus, sed sopitus*] Non extinctus, abolitus, sed intermissus; non finitus, sed suspensus.

(aa) Vide Philosophi Librum *De Somno*, & *Pigritia*, Cap. 2. in fine. J. B.

(bb) De toto isto argumento confer P. V. R. N. D. O. R. I. U. M. nostrum, *De Jure Nat. &c.* Gent. Lib. VIII. cap. 7. §. 3., & segg. J. B.

G R O -

a Ad Ter. Eten. ad. l. 1. sc. 1. vers. 15.

b Lib. I. c. 25.

c L. post. liminium.

19. D. de captivis.

§. 1.

d Lib. II. c. 16. §. 20.

e Gell. XIX. c. 2.

f d. loco. g Ad Ter. Eten. l. 1. 15.

b Lio. Plut. Ju. Rina.

i Ang. l. 1. D. de passis.

1. D. de Mart. Laud. §. 29.

fed

sed sopitus, ut ¹⁵ + dominium, & patria potestas in eo, qui a furore convaluit. Legimus tamen apud + Livium, ex fecialium sententia + finitis induciis indictum bellum: sed nimirum istis non necessariis cautionibus ostendere veteres Romani voluerunt + quantopere pacem amarent, & quam iustus de causis in arma traherentur. Innuit hoc ipse + Livius: cum *Veientibus nuper acie dimicationem apud Nomentum, & Fidenas fuerat, induciae inde, non pax facta, quarum & dies exierat, & ante diem rebellaverant: missi tamen feciales, nec eorum, cum more patrum iurati reppererent res, verba sunt audita.*

+ IV. 1. Tempus induciis adscribi solet + aut continuum, ut in centum dies, + aut cum designatione termini, ut usque calendas Martias. + In priori ¹⁶ ad momenta temporum facienda est numeratio: + id enim naturae convenit. nam + quæ fit ¹⁷ ad civiles dies computatio, + ex legibus, aut populorum moribus venit. + In altero genere dubitari solet, + utrum ad quem diem, aut mensem, aut annum dictum est duraturas inducias, is dies, mensis, + annus exclusus, an comprehensus intelligatur.

2. Certe in rebus naturalibus duo sunt terminorum genera, ¹⁸ + intra rem, + ut cutis terminus est corporis: ¹⁹ + extra rem, + ut flumen terminus est terræ. Ad utrumque hunc modum, etiam qui ²⁰ voluntate constituuntur, termini + constitui possunt. Magis autem naturale videtur, + ut terminus fumatur qui pars sit rei: *αἷμας Ἀχαιοῦ τὸ ἔσχατον ἰατρῶν, terminus dicitur quod ultimum cuiusque est*, inquit + Aristoteles: + nec usus repugnat. si ²¹ + quæ sic dixerit, ut intra diem mortis ejus aliquid fiat, ipse quoque dies, quo quis mortuus est, moneratur. Prædixerat Cæsar Spurina periculum, quod non ultra Idus Martias proferretur. + Interpellatus ipsis Idibus, dixit ²² + venisse quidem, sed non præterisse. Quare multo magis sumenda est hæc interpretatio, + ubi temporis productio favorem in se habet, ut in induciis, quæ humano sanguini parcunt.

3. At vero, ²³ + a quo die mensura aliqua temporis incipere dicitur, is dies intra mensuram non erit: + quia ejus propositionis vis est discernere, non conjungere.

+ V. Illud

G R O T I U S.

G R O N O V I U S.

+ Ut terminus fumatur qui pars sit rei] Baldus de Statutis in verbo *usque*. Bartolus in l. paronius. D. de legatis III. & l. nuptæ D. de senatoribus. Archidiaconus in c. ecclesiæ. XIII. q. 1. Hieronymus de Monte libro de finibus c. 23. *† Venisse quidem, sed non præterisse*] Dion: *παρῆναι, ὡς καὶ ἐν παραδόξῳ*. (Lib. XLIV. pag. 281. E. Ed. H. Steph.) Appianus: *παρῆναι αὐτῷ ἐν τῷ αὐτῷ παραδόξῳ*. (Postrema verba non tantum sunt Appiani, (De Bell. Civ. Lib. II. pag. 522.) sed & PLUTARCHI, qui tribuit ea Haruspici, Cæsarem de adventu Idium sibi gratulantem castiganti, *Vit. Cæs.* pag. 737. E. Tom. II. Ed. Weck. J. B.

¹⁵ Dominium] Administratio rerum suarum. ¹⁶ Ad momenta temporum] Ab hora, qua consensus est in inducias, ad horam eandem centesimi diei.

¹⁷ Ad civiles dies] Ut quæ supersunt horæ ultimi diei, simul comprehenduntur, ut l. 38. D. de V. S.

¹⁸ Intra rem] Extremitas, vel ultimæ partes rei.

¹⁹ Extra rem] De proximo rem attingentia. ²⁰ Voluntate] Arbitrio hominum, ubi natura non facit terminos.

²¹ A quo die] Ut sit, post quem diem; non, cum quo die.

G R O -

+ Lib. IV. c. 30.

+ L. annu-
enius. 174.
D. de verb.
signif.

+ Hist. V.

37.

+ L. si

quis 133.

D. de verb.

signif.

+ Suet. in

Cæs. c. 81.

+ V. Illud obiter addam, inducias & si quid est simile, ipsos contrahentes + statim obligare ex quo contractus absolutus est : at subditos utrinque obligari incipere, ubi induciæ ²² acceperunt formam legis, cui inest exterior quædam publicatio : qua facta + statim quidem incipit habere vim obligandi subditos, sed ea vis, si publicatio uno tantum loco facta sit, non ²³ per omnem ditionem eodem momento se exferit, + sed per tempus sufficiens ad perferendam ad singula loca notitiam. Quare si quid interea a subditis contra inducias factum sit ²⁴, + ipsi a poenis immunos erunt, & + neque tamen eo minus contrahentes damnorum refarcire debebunt.

^a Bart. ad l. emms pop. Pan. c. 2. de consl. & ibid. Fel. n. 7.

+ VI. 1. Quantum per inducias liceat, quantum non liceat, + ex ipsa definitione datur intelligi. Illiciti enim sunt + omnes actus bellici, + sive in personas, sive in res, id est, + quicquid vi fit adversus hostem : id enim omne per induciarum tempus + fit contra jus gentium, ut in concione ad milites loquitur L. Æmilius apud + Livium.

^b Lib. XL. c. 27.

2. Etiam quæ res hostium ²⁴ casu aliquo ad nos pervenerunt, ex + reddendæ erunt, + etiamsi ante nostræ fuissent : quia, quod + jus externum attinet, + ex quo hæc dijudicanda sunt, + ipsorum sunt factæ : & hoc est, quod ait Paulus jurisconsultus, + induciarum tempore postliminium non esse, + quia postliminium requirit, ut antecedit jus bello capiendi : quod per inducias non est.

^c L. 19. §. 1. D. de Captiv.

3. + Ire, & redire ultro, citroque, + sed eo paratu, qui periculum nullum ostendet, licet. Notatum hoc ^h a Servio ad illud ^d Maronis, *Mixti- que inopie Latini*, ubi & hoc narrat, obfessa urbe a Tarquinio inter Porcennam, & Romanos factis induciis, cum Iudi Circenses in urbe celebrarentur, ingressos hostium duces curuli certamine contendisse, & vi- ctiores coronatos.

^d Æn. XI. 134.

+ VII. Interius ²⁵ recedere cum exercitu, quod Philippum fecisse legimus apud + Livium, + cum induciis non pugnat : + nec reficere mor- nia, nec militem scribere, + nisi quid specialius convenierit.

^e Zib. XXXI. c. 38. Add. Frontinus l. II, c. 13. n. 8.

VIII. 1. Corruptis ²⁶ hostium prædiis loca invadere, quæ ipsi te- nebant, + haud dubie contra inducias est. + talis enim acquisitio justa esse non potest, nisi ex jure belli. Idem habendum, + si qui subditi de- ficere ad hostem velint. Exemplum est apud Livium, lib. XLII. f *Coro-*

f Cap. 46. *Nai*,

G R O T I U S

G R O N O V I U S

^g Neque tamen eo minus contrahentes damnorum refarcire debent] Ut de Scione apud Thucy- didem IV. (Cap. 122.) Defendi itaque non potest quod ab Hispanis in Italia factum nar- rat Marius XXVIII, 7.

^h A Servio] Ad XL. Æneidos. (vers. 134.)

ⁱ Nisi quid specialius convenierit] Ut apud Poratum lib. III.

²² Acceperunt formam legi] Ex quo solum- niter promulgatæ sunt.

²³ Per omnem ditionem] Per omne territo- rium.

²⁴ Casu aliquo] Non industria, aut opera nostra.

²⁵ Interius recedere] Intra fines ex eo loco, unde aliqui non facile sine consensu digre- dimur, ut Philippus apud Liv. 31, 39.

²⁶ Corrupti] Solllicitatis ad defectionem pec- cunia, vel promissis, ut Sulla illustrat L. Scipion. Appian. I, civ. pag. 401. Flor. 3, 21.

C C C

G R O

nei, & Haliartii favore quodam infuso in reges legatos in Macedoniam miserunt praesidium petentes, quo se adversus impotentem superbiam Thebanorum tueri possint. Cui legationi responsum ab rege est, praesidium se ob inducias ^a *Chp. 123.* cum Romanis factis mittere non posse. Apud Thucydidem libro ^a quarto Brasidas Mendam civitatem ab Atheniensibus ad Lacedaemonios deficientem induciarum tempore recipit: sed additur excusatio, ^a quia habebat ^a 27 quae ipse vicissim Athenienses criminaretur.

2. ^a Derelicta sane occupare licet, ^a dum vere derelicta, id est, eo animo ne amplius sint quorum fuerant, ^a non si incustodita, sive custodia ante inducias, sive factis induciis omissa sit. ^a dominium enim manens injustum facit alterius possessionem. quo refellitur Belisarii adversus Goths cavillationem, ^b qui tali obtentu ^k loca praesidiis nudata per inducias invaserat.

IX. 1. Quæritur, an qui ^a vi majore impeditus quo minus recederet, intra fines hosticos deprehenditur postquam exierint induciae, jus redeundi habeat? ^a Si jus externum gentium respiciamus, non dubito ^a quin hic par sit ei, qui cum in pace venisset bello repente exorto inter hostes fato suo deprehenditur, quem captivum manere ad pacem usque, supra ^c notavimus; ^a neque justitia interna deest, ^a quatenus bona, & actiones hostium pro debito civitatis obligantur, ^a & ^a 29 in solutum capiuntur: ^a nec magis hic quod queratur habet, quam tot alii innocentes, in quos bellorum mala recidunt.

^c Lib. III, a. 9. §. 4.
^d L. Caesar. 15. L. interduum. 16. §. si propter. 8. D. de publican.

2. ^a Nec quæ ^a de commissi causa ^d circa merces tractantur adferri huc debent, nec quod ^a apud Ciceronem est de inventionem secundo, de nave rostrata vi ventorum in portum delata, quam ^a ex lege quaestor publicari volebat. ^a Ibi enim ^a vis major a poena liberat; ^a ^a hic ^a proprie de poena non agitur, ^a sed de jure, quod certo tantum tempore interquiescebat. Tamen ^a quin tale remittere, ^a benignius, quin & generosius sit, nullam habet dubitationem.

^a X. Sunt & quædam ^a per inducias illicita, ^a ob specialem conventionis naturam; ut si tantum ^a sepeliendorum hominum causa datae sint induciae, nihil erit immutandum: sic ^a si obfessis datae induciae tantum ne oppu-

G R O T I I.

^k Loca praesidiis nudata] Portum, Centumcellas, Albanum.

^a Si obfessis datae induciae tantum ne oppugnentur] Ut a Totila Neapolitanis apud Procopium. (Gothic. III. 2.)

G R O N O V I I.

^a 27 Quæ ipse vicissim Athenienses] Fecisse contra inducias. Vel quibus ipse. (Nisi hellenisimo uti voluerit Anchor, videtur potius scripsisse, quæ ipse vicissim in Athenienses criminaretur; & rē in postea omissem a Typographis, ob similitudinem vocis præcedentis in eo delineatis. J. B.)

^a Vi majore] *Chp. lib. I. 25. §. 6. C. locati*: quæ consilio humano neque provideri neque vitari potest.

^a In solutum] Vicem ejus, quod solvi debet.

^a De commissi causa] Si tempestate acta navis præterierit locum, ubi applicare debebat, & vedigal solvere: vedigali autem non soluto merces incidunt in causam commissi.

^a Apud Ciceronem de inventionem secundo] Cap. 32.

^a Ex lege] Si quæ rostrata navis in portu deprehensa esset, ut publicaretur.

^a Ibi enim] In commissis.

^a Hic proprie] In detinendo eo, qui deprehenditur inter fines.

G R O -

oppugnentur, + jam auxilia, & commeatu admittere non licebit: nam cum tales induciæ alteri partium profint, + non debent interim ejus, qui dedit, causam diutius facere. Interdum & 35 convenit, ne commeari liceat. m Interdum personis cavetur, non & rebus: quo casu 36 si ad res defendendas lædantur personæ, nihil contra inducias fiet: + nam cum liceat res defendere, personarum securitas 37 ad id, quod principale est, non quod in alicujus consequentiam venit, referenda est.

XI. Si fides induciarum a parte altera rumpatur, quin læso liberum sit + etiam sine indictione ad arma venire, frustra dubitatur. + nam capitata 38 conventionis infunt conventioni per modum conditionis, ut paulo a ante diximus. Reperias quidem in historiis exempla eorum, 39 + qui sustinuerint in finem induciarum. Sed & bellum illatum Hetruscis b & aliis, quod contra inducias fecissent, legas: quæ diversitas + argumento est, jus ita esse ut dicimus, + sed eo jure uti, vel non uti, in arbitrio esse ejus, qui læsus est.

XII. Illud constat, + si 40 pœna conventa poscitur, & persolvitur ab eo, qui contra fecit, + jam bellandi jus non esse: + ideo enim pœna solvitur, ut cætera salva maneant. Et contra, si 41 bellum moveatur, recessum a pœna censi debet, + quando optio data est.

XIII. + Privata tamen facta non rumpunt inducias nisi publicus actus accedat, + puta 42 imperii, aut ratihabitionis, quæ etiam intelligitur accedere, + si qui deliquerint nec puniantur, nec dedantur: + si non reddantur res.

XIV. + Jus commendi + extra inducias 43 privilegium quoddam est, quare in ejus interpretatione sequenda sunt quæ 44 de privilegiis traduntur. Est autem hoc privilegium + neque tertio noxium, + neque danti admodum grave: + ideo 45 intra c verborum proprietatem laxa magis, quam stricta interpretatio admittenda est, + eoque magis si non petenti datum

a Libro hoc. c. XIX. §. 14. & XX. §. 36. b Liv. lib. IX. c. 47. c f. 199. d Lib. X. c. 37. 45.

e Fide supra l. II. c. XVI. §. 12.

G R O T I U S.

m Interdum personis cavetur, non & rebus] Vide c. significavit 11. de Jurei. De induciis cum exceptione locorum exempla habes apud Procopium, & Menandrum Protectorem.

G R O N O V I U S.

35 Convenit, ne commeari] Diserte ponitur in pactis induciarum, ne utrumque inter partes hostiles liber sit commentus.

36 Si ad res defendendas] Si, quæ res alterius invadunt, violentur personæ.

37 Ad id quod principale] Ita accipienda est, ut directo, & per se personæ nihil hostile facientes non lædantur; non, ne lædantur, dum ea, quæ per inducias licet arceri, ac prohibere, attentant.

38 Conventionis infunt] Omnia conventionis capita infirmantur, & læduntur in uno, quasi singulis esset adjectum, hoc caput saluum so-

re, si & cætera salva fuerint.

39 Qui sustinuerint] Non reddiderint pro pari, & ruptis ab altera parte induciis profuerint vicissim ad hostilia, sed expectaverint finem.

40 Pœna conventa] In pacto induciarum eo casu, si quis eas violat.

41 Bellum moveatur] Post violatas inducias alter vicissim aliquid hostile fecerit, in pœnam conventam poscere nequit: jam enim videtur legisse alterum eorum, quæ optare potuit.

42 Imperii, aut ratihabitionis] Si iussa fuerint aut approbata ab eo, pœnas quem imperium est.

43 Privilegium quoddam] Certis personis plenamque datur, quom in aliis maneat bellum.

44 De privilegiis] Juribus singularibus, quæ non ad exemplum trahuntur, §. 6. l. ult. de j. u. g. c.

45 Intra verborum proprietatem] Quatenus propria verborum significatio permittit.

C c c 2

G R O

datum beneficium, sed ultero oblatum sit; + multoque magis, si ultra privatam publica quadam utilitas in negotio vertatur. + Rejicienda ergo stricta interpretatio, etiam quam ferunt verba, + nisi alioqui absurdum aliquid sequeretur, + aut eo ducant probabiles admodum voluntatis coniecturae. Contra vero + etiam extra proprietatem laxior interpretatio locum habebit, ut simile absurdum vitetur, + aut ex valde urgentibus coniecturis.

XV. Hinc colligimus, ⁴⁶ datum militibus commeatum + non ad medios tantum, + fed & fummos duces porrigi : quia verbi proprietas admittit eam significationem, + quanquam elt & alia strictior. Sic ⁴⁷ nomine ^a clericorum venit epifcopus. Etiam, ^b qui in claffibus funt + nautæ, milites intelliguntur, + & omnes omnino, qui facramentum dixerunt.

XVI. 1. 48 In ita cautum & de reditu censetur, + non hoc ex vi verbi, sed ut absurdum vitetur: + neque enim 49 inutile esse beneficium debet. + Ebit tutus intelligendus, usque dum eo pervenerit, ubi tuto sit. unde ⁿ+ Alexandri fides accusata ^c, qui, quibus abitum indulle- rat, eos in ipso itinere iussit interfici.

2. At, *cui abire datum, non & redire: sed nec, cui venire concessum est, ⁵⁰ a mittere poterit: *nec contra, *funt enim hæc diversa: *nec extra verba expatiari ratio cogit: ita tamen ⁵¹ ut error etfi jus non det, a poena certe, si qua adjecta est, relevet. *Sed & cui venire permiffum est, semel venit, non iterum, * nisi temporis adjectio aliam suppeditet conjecturam.

+ XVII. Patrem filius, uxor virum non sequitur, aliter quam in jure ^{ca.} commorandi. nam morari ^{al.} solemus [§] cum familia, peregrinari sine ea. Famulus tamen unus, aut alter, etiam si expressus non sit, comprehensus censebitur in eo, quem sine tali comitatu ire indecorum foret. [§] nam qui aliquid concedit, concedit quae necessario sequuntur. necessitas autem hic [§] moraliter intelligenda est.

XVIII. Şimşir-

G A O T I L.

α *Alexandri fides accusata* } Plutarchus : α
 τὸ τοῖς πολέμοις ἔργον αὐτῶν τὰ ἄλλα τοιαύτης
 αἱ βασιδίωνες παρῆσαν αὐτῶν αἱ καὶ αἰτίαι
 hac existit macula adheſit bellicū alienigenū regū
 α, cetera in bello aggre. Et juſſe. Et rega-
 liter ſoliti. (Pag. 698. C.) Simile factum
 Bajazetis contra Vidynceſis in Servia habes
 apud *Leonicomum* lib. VI.

G R O N O V I L

46 *Dotum militibus committatur*] Si positum sit in pacto induciarum, concedi liberum iter in hostiles terras, aut per hostiles militibus, non excludi centuriones, tribunos, praefectos, sed nec legatos, qui summæ rei praesunt.

47 *Nomine clericorum*] Quod clericis concessum, id etiam vindicare potest episcopus.

48 *In itin*] Si data facultas cunali, utique
& redeundi.

49 *Inutile beneficium*] Quod pro beneficio datur, id ita datum intelligitur, ut possit effectum sortiri.

50 *Mittere*] Alium sibi substituere, qui
veniat.

51 *Ut error*] Ut, si quis hoc fecerit per errorem, sine fallendi proposito, et si male fecerit, non tamen poenae forte in passio expressa subiaceat.

52 Commoraudi] Concessa itione habitandi
causa.

53 Cum familia] At familiae vel praecipue partes uxor, & liberi.

54 *Moraliter* Non sine quo simpliciter, & quocumque modo aliquid esse non possit, sed sine quo aliquid decenter, & commode esse non possit.

XVIII. Similiter + bona non quævis comprehenduntur, + sed quæ solita sunt ad iter assumi.

XIX. Expressio comitum nomine + non sunt intelligendi hi, 55 quorum causa magis est odiosa, quam ipsius cui prospicitur. + Tales sunt piratæ, latrones, transfugæ, desertores. + Gentis expressum nomen in comitibus, satis ostendit facultatem ad alios non porrigi.

+ XX. Jus commeandi + cum veniat ex vi potestatis, in dubio non exstinguitur 56 morte concedentis, secundum ea, quæ a alibi diximus de regum, & aliorum imperantium beneficiis.

+ XXI. Disputari solet de eo, quod dictum est in hunc modum, 57 + *quandiu voluero*. Et verior est sententia eorum, qui existimant durare 58 beneficium tale, etiam si 59 novus volendi actus non intercedat, + quia durare in dubio præsumitur, quod ad juris effectum sufficit; + non etiam ubi is, qui concessit, + desinit posse velle; + quod per mortem contingit. + Persona enim sublata; collabitur etiam illa præsumtio durationis, + sicut accedens interitui substantiæ.

XXII. Commeandi autem securitas ei, cui data est, + debetur etiam extra territorium concedentis: + quia datur 60 contra jus belli, quod per se territorium non includitur: ut alibi + a nobis dictum est.

XXIII. + Captivorum redemptio multum habet favoris, maxime apud Christianos, + quibus lex + divina hoc misericordię genus peculiariter commendat. *Captivorum redemptio, magnum, atque præclarum + iustitiæ munus est*: verba sunt + Lactantii. Ambrosio captivos redimere, maxime ab hoste barbaro, + præcipua, & summa liberalitas + vocatur. Idem + defendit suum, & ecclesiæ factum, + quod vasa ecclesiæ 61 etiam iniuncta confregerint.

G R O T I I.

his, quæ diximus supra hoc libro cap. V. §. 2.

n Non etiam ubi is, qui concessit, desinit posse velle, quod per mortem contingit] L. Lucius Titius. 32. de donationibus, ita ut cum emendat vir magnus Antonius Faber, voluero ponens pro voluerit. (Cousjed. Jur. Civ. Lib. II. c. 19.) Adde L. locatio. 4. ff. locati: Cardensem Insuper pp. conclusion. 751. lit. p. Reinking. lib. II, classe II. c. 1. num. 30.

p Quod vasa ecclesiæ etiam iniuncta confregerint, ut captivi redimerentur] Limitatus hoc Ambrosii factum Augustinus narrante Passidoro, (De Vit. Augustin. Cap. 24. qui contra carnalem sensum quorundam id factum dicit. Limitatus est, & in eadem Africa episcopus Deogratias, narrante Victore Uticensi lib. I. Vas, quod Remigii fuerat, datum ad redimendos a Nortmannis captivos, narrat in Remigii vita Hincmarus. Simile factum archiepiscopi Bremensis Rimberti laudat M. Adamus Bremensis ecclesiasticæ historiæ cap. 32. Probat hoc synodus universalis sexta, decreto relato in causam XII, questione II. Quæ adiungenda

G R O N O V I I.

55 Quorum causa magis est odiosa] Qui minus sunt favorabiles, adeo ut videtur concessurus non fuisse, qui concessit, si suo nomine petissent.

56 Morte concedentis] Sic ut a novo Imperatore novus commensus sit petendus, si quis uti velit.

57 Quandiu voluero] Quoties concessi aliquid alteri licitum fore tamdiu, quamdiu id ei concedere velim.

58 Beneficium tale] Postquam semel, iterumque eo usus est, qui accepit.

59 Novum volendi] Et si nec verbis, neque alio certo signo me adhuc velle ostenderim.

60 Contra jus belli] Ut in aliquem non licet quod fore belli liceret: licet autem in hostes jure belli quidvis hostile etiam extra territorium.

61 Etiam iniuncta] Quibus ad sacrum usum jam ubi fuissent sacerdotes.

* Lib. II, c. 14. §. II, 12.

* Canon. in c. si gratiosus. §. 40 refer. in VI.

* Lib. III. c. IV. §. 1.

* Matth. XXV. 36. 39.

* Lib. VI, Cap. 12. §. Lib. II, eff. c. 15. ut g. Ibid. c. 28.

ut captivi redimerentur. ⁶³ *Ornatus*, inquit, *sacramentorum*, *redemptio captivorum est*, & multa alia in eandem sententiam.

XXIV. 1. Quibus adducor, ut non audeam indistincte + probare leges illas, quæ captivos redimi vetant, quales + apud Romanos fuisse legimus: ^a *nulli civitati viliores captivi, quam nostræ*, + ait in senatu Romano quidam. Eadem civitas + Livio ^b dicitur minime in captivos jam inde antiquitus indulgens. Nota est in hanc rem Horatii ode, ubi captivos redimere vocat ^c conditiones + fœdas, & exemplum perniciem trahens: + flagitio additum damnum. Sed quod ^d Aristoteles in Laconum institutis reprehendit, idem in Romanorum culpari solet: + nimis scilicet illa omnia directa ad res bellicas, quasi in illis solis salus civitatis consisteret. Atqui si rem humanitatis modo æstimamus, + fatius sæpe esset, jus, quod bello petitur, amitti, quam plurimos homines, & quidem cognatos, aut populares, relinqui in gravissimis ærumnis.

^a Livius lib. XXII. c. 59.
^b Ibid. c. III. Od.
^c Politiæ lib. II. Cap. 7.
^d Lib. VII. Cap. 13.

2. Non videtur ergo lex talis justa, ⁶⁴ + nisi appareat opus tali rigore, ut majora, aut plura mala alioqui moraliter inevitabilia caveantur. + Nam in tali necessitate, cum ⁶⁵ ipsi captivi ex charitatis lege suam fortem patienter ferre debeant, potest hoc eis injungi, & aliis, ne quid contra faciant, præcipi, secundum ea, quæ de cive ob bonum publicum dedito scripsimus ^f alibi.

^e Lib. II. c. XXV. §. 3.

XXV. + Non sunt quidem moribus nostris servi, qui bello capiuntur: non dubitem tamen, quin jus exigendi pretium redemptionis a capto possit ab eo, qui captum tenet, ⁶⁶ + in alium transcribi: + nam & incorporalia alienari natura patitur.

XXVI. + Et potest idem pluribus debere pretium, si ab uno dimissus, pretio nondum soluto, captus sit ab alio: sunt enim diversa hæc debita ex diversis causis.

XXVII. Conventio de pretio facta + rescindi non potest, eo quod captus intelligatur locupletior, quam credebatur: + quia jure gentium æterno, de quo quaerimus, ⁶⁷ + nemo cogitur supplere quod in contractu

G R O T I I.

q *Quam plurimos, homines, & quidem cognatos, aut populares, relinqui in gravissimis ærumnis*] De Mauritii Imperatoris ob tale factum scria admodum penitentia vid: Zanarum. (Lib. XIV. Cap. 13. pag. 77, 78. Ed. Reg.)

G R O N O V I I.

⁶³ *Ornatus sacramentorum*] Si supellex sacra impendatur in redimendos captivos, honoratur, & ornatur, non violatur.

⁶⁴ *Conditiones fœdæ*] Quod his milites redimuntur legiores, & facilius armis obiectis in captivitatem consentiunt, certi se redemptum iri.

⁶⁵ *Nisi appareat*] Nempe qui tanti taxantur, aut id pro eis petitur, quod non potest, nisi gravi republicæ detrimento, concedi.

⁶⁶ *Ipsi captivi ex charitatis lege*] Mithridates oppugnans Cyzicum 3000. captivorum in navibus ad urbem admovit, qui manus tendentes ad monia orabant, ut sibi parcerent cives: donec Lyfistrates Cyzicenorum prætor e muro per præconem eos monuit *quæ res evasisset* *ignarus* *accusatoris* *periculis*, ut captivi, & in alienam potestatem redacti fortiter fortunam ferrent. Appian. Bell. Mithr. pag. 220. Ed. H. Steph.

⁶⁷ *In alium transcribi*] Donari, delegari creditori, quocumque modo alienari.

⁶⁸ *Nemo cogitur supplere*] Non est dolus venditoris, si emtor non intelligens quid emat, obtulit plus jasto: ita nec captivi dolus est, si qui eum tenet, bonorum ejus ignarus, nec in tempore requirendi copia usus, minoris, quam potuit, eum taxavit.

Qu minus æquo pretio promissit, + si dolus non intercessit: ut intelligi potest ex his, quæ de contractibus * supra a nobis explicata sunt.

^a L. II, c. 12. §. 26.

+ XXVIII. Ex eo, quod diximus captivos nostros servos non esse, sequitur, + cessare illam ⁶¹ acquisitionem universalem, + quam accessionem esse dominii in personam, ^b diximus alibi. Non alia ergo captori acquiruntur, + quam quæ specialiter apprehenderit: quare + si quid clam secum habet captivus, non erit acquisitum, + quia nec possessum. Sicut Paulus jurisconsultus ^c contra Brutum, & Manilium respondit, qui fundum possessione cepit, thesaurum, quem in fundo esse nesciat, non cepisse: quia qui nescit nequeat possidere. Cui consequens est, ut res ⁶⁹ eo modo celata ad redemptionis pretium solvendum prodesse possit, quasi retento dominio.

^c L. poss. deri. 7. §. Nervatius. 3. D. de acqu. poss.

XXIX. 1. Quæri & hoc solet, + an pretium conventum, & ante mortem non solutum, ab herede debeat. Expedita mihi videtur responsio, + si in carcere mortuus est, non deberi: promisso enim inerat + conditio, si liberaretur: + mortuus autem non liberatur. Contra, + si mortuus est cum in libertate esset, deberi. Jam enim lucratus erat id, pro quo promissum erat pretium.

2. Plane fateor, & aliter conveniri posse, ut ab ipso contractus momento ⁷⁰ pure debeat pretium, & captivus tantum retineatur, non jam ut jure belli captus, sed ut ⁷¹ + a se oppignoratus: & contra pactum iniiri posse, ut procedat pretii solutio, + si die præstituto, qui captus sit, liber vivat. + Sed hæc ut minus naturalia non præsumuntur acta, nisi manifestis documentis.

XXX. Proponitur & illud, + an in carcerem redire debeat qui dimissus est sub pacto, ut faceret dimitti alterum, qui ⁷² factum morte prævenierit. Diximus ^d alibi, factum tertii + liberaliter promissum + satis impleri, si ⁷³ nihil omittitur ex parte promissoris; + at in onerosis obligari promissorem ad id, quod tantundem valet. Sic ergo in proposita quæstione + non tenebitur quidem dimissus reddere se custodiam: + neque enim id conventum fuit, + neque tacite actum intelligi patitur favor libertatis, neque debet lucrifacere libertatem, + sed ⁷⁴ ejus, quod præstare non potest,

^d Lib. II, c. XI. §. 22. ^e XV. §. 16. ^f Hoc libro c. XX. §. 58.

GROTII.

¹ Sed ejus, quod præstare non potest, estimatorem præstabit] Id non fecit Paulus Balionius ea lege dimissus ut Carvajalium restitueret libertati, qui Carvajalium, antequam liberaretur, mortuus fuit: quo nomine reprehendit Balionium *Mariano* libro XXX. (Cap. 21.) Sed facti speciem paullo aliter narrat *Paruta* libro II.

⁶⁹ *Eo modo celata*] Possit numerari in parte pretii, nec possit dicere, qui cepit, eam rem jam suam fuisse, ex quo dominum cepit.

⁷⁰ *Pure debeat*] Sine conditione plenæ libertatis recuperatæ.

⁷¹ *A se oppignoratus*] Quasi se ipse pro pretio tantisper pignori dederit, donec id representaretur.

⁷² *Factum morte*] Mortuus fuerit, antequam posset dimitti.

⁷³ *Nihil omittitur*] Promissor fecit quod potuit, ut promissum præstaret, quavis fortuna intercelleret.

⁷⁴ *Ejus, quod præstare non potest*] Ob alterius mortem aliquid dabit pro sua redemptione.

GRONOVII.

⁶⁸ *Acquisitionem universalem*] Etiam rerum incorporalium captivi.

a Z. natu-
ralis §. §.
1. de praefc.
verb. l. ult.
D. de cond.
ob caus.
dati.

potest, æstimationem præstabit. Hoc enim * naturali simplicitati congruentius, quam quæ 75 in actione * de præscriptis verbis, & de condictione ob causam dati causa non secuta Romani juris interpretes tradunt.

GRONOVII.

75 In actione de præscriptis verbis.] Damari præfite promissorem, in quantum interest mea, illud, de quo convenit, accipere: vel repeti, quod datum est quasi ob rem datam, te non secuta.

HENRICI DE COCCEII COMMENTARIUS

IN

HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. XXI.

HACTENUS Auctor egit de fide publica, qua bello finis imponitur: hic * agit de fide, quæ interponitur manente bello. *Vid. supr. c. 20. §. 1.*

AD §. I.

A SUMMIS potestatibus) „ De fide minorum potestatum in bello agit. c. 22.

„ *seq.*

„ Belli commercia] = *Vid. Gron. b. Nam & c.*

„ jura quædam nobis cum hoste communia sunt. *Vide l. 3. c. 19. §. 1. n. 1.*

„ l. 2. c. 17. §. 19.

„ Qualia sunt inducia], „ De quibus usque

„ ad §. 14. agitur.

„ Commentatus], „ De quibus §. 14. &

„ *seq.*

„ Captivorum redemptio], „ De qua §. 23.

„ *seq.*

„ Inducia sunt conventio, per quam bello manente ad tempus bellicis actibus abstinendum est] = *In l. 19. §. 1. ff. capt. & post. induciæ defcribuntur: cum in breve, & in præsens tempus convenit, ne invicem laessant.* Unde Græcis *ἰνδυσία*, ab *ἵνδω* *χάω*,

id est cohibere manus; quod ad manus non veniatur.

„ *Inter bellum, & pacem, nihil est medium*] Hoc est, quod supra diximus, omnem statum esse vel belli, vel pacis, & tertium non dari.

„ *Et bellum status est nomen*] = Id est „ non actio, sed status eo nomine indicatur: quæ sunt verba Auctoris in l. 1. c. „ 1. §. 2. n. 1.

„ *Qui potest esse, etiam cum operationes suas non exercit*] = Id est, etiam cum vi non agitur.

„ *Actus dicitur*], „ In omnibus negotiis moralibus potentia ab actu distinguitur, seu jus ab ejus exercitio. *Vid. supr. l. „ 1. c. 4. §. 15.*

„ *Non pax est inducia; bellum enim manet, pugna cessat*] Pax plerumque perpetua est; inducia ad breve plerumque tempus sunt. Per pacem enim tota causa deciditur, & de tota lite transigitur regulariter, indeque perpetua est, & omnis lis ea sopitur; quia per transactionem controversia finitur. In induciis suspenduntur saltem actus bellici, salva lite, & controversia: adeoque natura negotii est, ut ad breve saltem tempus fiant, v. g. ad mortuos sepeliendos

dos, ut de conditionibus pacis interim tractetur, &c. Ratio in promptu est? quia non pacitur odium, & ardor atriisque, nec republicae utilitas, ut tantae lites tamdiu pendanc. Atque hinc Varro *serius belli* dixit apud Gell. l. 1. c. 25. Tota ergo causa manet in statu, quo est tempore induciarum, & tollitur saltem interim laedendi copia, eodem modo uti *induciarum* tempore in iudicio privato sistito processus.

Pacto tamen & paci tempus addi, & *inducia* in longum tempus constitui possunt, prout enim partes de jure suo disponunt, ita jos est. Essentia igitur pacis est ut de causa transigatur; reliqua pacto mutari possunt: perinde ut tali pace jus interim, & dominium, etsi temporarium, transferatur in rebus, quae sunt apud hostem, & is, qui possidet, ut talia disponendi habeat de rebus illis, nec in eventum rem illam salvam praestare tenetur; non enim jus, & dominium restituitur finito tempore, sed lis, & bellum.

Contrario essentia *induciarum* in eo consistit, ut suspendatur belli processus; diu autem, ut diximus, suspendi sine praesudicio belli non potest: nec solet nisi partes aliud disponant; ita enim in bello Vejentino centum annorum inducie contractae sunt. Liv. l. 1. c. 15. Idem contigit in bello com Carthibus. Liv. l. 7. c. 20. Aliæ in quinquaginta annos, apud Just. l. 3. in fin. &c. Effectus est, quod his induciis contractis nihil juris concedatur, sed lis, & possessio interim in eodem statu maneat in rebus controversis, quae apud hostem sunt.

Hinc jam patet, pacem religiosam veram esse *pacem*, non *inducias*. Nam 1. de ipsa causa controversa transactum, adeoque lis sopita est, & clausula saltem addita, donec inter partes litigantes amicabile compositione aliud conveniret. Ex qua ipsa clausula 2. apparet, pacem illam perpetuam, & aeternam esse, quia nunquam finiri, quin nec mutari debet, nisi utriusque partis consensu: temporaria autem tunc est, si post tempus aliquod pax tollitur. Unde notanter in principio tractatus dicitur, *aeterna pax esto*. Adeoque 3. promiserunt contrahentes, se nunquam in perpetuum

violaturos has conditiones pacis, neque inde recessuros, nisi mutuo consensu: possunt ergo ulterius pacifici partes, quod si mutua voluntate non fiat, lis in perpetuum sopita manet. Effectus hujus rei 4. hic est, quod jus verum, & plenissimum in Evangelicos translatus sit, adeo ut nunquam redeat bellum, utpote quod in perpetuum est sublatum. Conf. Prudentia nostra jur. publ. c. 18. §. 38. *Et Disp. de postlim. in pac. Sect. 1. §. 17.*

Not. in induciis non opus est clausula amnestiae, quia vi ipsa induciarum sequitur, ne interim invicem laedant: quod plenius exposuimus in *Disp. de Postlim. Sect. 7. §. 11. Et 12. Vide supra l. 3. c. 9. §. 1. prop.*

Si quid convenit, ut belli tempore valeat, id per inducias quoque valere] „ Nam » si tempore belli, ubi vis hostilis licita » est, aliquid fieri valide potest, multo » magis id fieri poterit in induciis, ubi » vis hostilis suspensa est.

Nisi manifeste appareat, non statum spectari, sed ipsas functiones, &c.] » Id est, » ipsas actiones bellicas: certatio enim per » vim, quae actu fit, tempore induciarum » fieri nequit.

Contra si quid de pace dictum erit, id induciarum tempore locum non habebit] » Adeoque si quid conveniret ut pacis tempore valeat, id tempore induciarum non » valet, quia vere pax non est, sed saltem » vis hostilis suspenditur.

Pacem sequestram] » Sequestrum supponit rem litigiosam; adeoque indigitur, » certamen saltem, seu vim hostilem ad » tempus deponi.

Pacem temporalem] » Voce pacis generaliter sumta, non pro decisione habetur, » sed pro quavis compositione, & cessatione violentiae hostilis: proprie igitur » inducie pax temporaria dici non possunt, » quia manet controversia, quae per pacem » temporariam certo modo finitur.

Pacem castrorum] » Id est, pax inter castra: non ergo de causa ipsa. Vid. » Gell. l. 1. c. 5.

Pavorum diurnum] » Pro negotii natura. Vid. §. 2. n. 3.

Non definitiones, sed delineationes quadam] » Pax ibi generaliter sumitur pro quavis pactione, non de causa, sed de vi hostili,

D d d

Eaque

Eaque figurata] • Rectius, significatio-
nes generales pacis.

Bellorum ferias] • Uti enim in privatis
iudiciis suspenditur processus belli in fo-
ris, ita in bello per inducias.

Belli somnum] • Quia actus hostiles in-
terim quiescunt.

Forensis ferias] Id est, ferias iudiciales.
Papianus] • 4. *Sylo.* 4. Certe jam La-
tia non misceant purgia leges, & pacem
piger annus habet, &c.

Somnum] • Nam inducias paulo ante
belli somnum vocavit.

Belli vinculum] • Quia effectus, & actus
bellici quasi vincuntur.

3 *Reste reprehendit Gellius*] • Rationem
addit, quia & in plures menses, & in
paucas horas dari inducie possunt. *Gell.*
l. 1. c. 25. At ipse postea addit, Var-
ronem noluisse superstitiose inducias de-
finire, sed saltem demonstrare. Curator
igitur est definitio Jurisconsulti in *l. 19.*
§. 1. cap. & *possi.* nam regulariter, &
ex natura indociarum, ad breve saltem
tempus dari solent.

Et in boras dari] • V. g. ad sepeliendos
mortuos. *Gell. d. l.*

In annos etiam viginti] • *Liv. l. 5. c.*
12. & nostris temporibus inter Impera-
torem, & Turcam.

Quadragesima] • *Liv. l. 1. c. 15. l. 2.*
c. 54.

Centum] • *Liv. l. 7. c. 20.* Theodo-
sius cum Persis. *Sozom. Hist. Eccl. l. 9.*

c. 4. Inter Ambraciotas, & Acarnanes.

Diod. Sic. l. 12. c. 60. Alias inducias in
30. annos. *Iust. l. 3. in fin.* Inducias

Belgicas in 12. annos contractas, lexi-
mus.

*Que & illam Pauli definitionem redar-
guunt*] • Immo Paulus in *d. l. 19.* recte
definit, quia regulariter in breve tem-
pus inducie fieri solent, etsi id pacto
mutari possit.

4 *Rationem iuricam, & per se moventem*
*in solidum fuisse custoditionem actuum bellico-
rum*] • Si partes contrahentes non collo-
qui, vel alterius negotii causa, quod
breve tempus requirit, inducias faciant,
sed ea in genere inveniuntur, ut actus
bellici cessent, tunc instat pacis eas ef-
fe puit, juxta regulas interpretationis.
At verum hoc non est: nam essentia
pacis in eo consistit, ut de ipsa causa
transactum appareat; quod non fit si sal-

tem id actum est, ut actus bellici cessent,
etsi longo tempore.

Ut tunc quod de pacis tempore dictum
est, per inducias valeat] • Regulariter enim
si quid convenit ut pacis tempore valeat,
id induciarum tempore locum non ha-
bet, *vid. b. §. n. 2.* exceptionem au-
tem, quam Auctor hic ponit, non agno-
scimus.

Nam ex vi vocis] • Quia aliud est pax,
aliud inducie.

Sed ex mentis certa collectione] • Immo
dum partes causam ipsam non decidunt,
sed eam in suspensio relinquant, certo
inde colligitur, eas noluisse pacem con-
trahere.

Atque eginus] • *L. 2. c. 16.* ubi simul
probavimus, plerasque interpretationem
regulas, quas late ibi tractat Auctor, esse
vel falsas, vel mere civiles.

AD §. II.

Inda uti jam] • Verba ejus hæc sunt:
Inducias sic dictas arbitramur, quasi in
„ dicat, inde uti jam; passum induciarum
„ ejusmodi est, ut in diem certum non pu-
„ gnetur, nihilque incommodi deus: sed ex
„ eo die postea uti jam, omnia belli jure
„ aguntur. Quod dicitur dies certus prohi-
„ bitum, pactumque sit, ut ante eum diem
„ ne pugnetur: atque is dies ubi venit, in-
„ de uti jam pugnetur: idcirco ex iis, qui-
„ bus dixi, vocibus, quasi per quendam co-
„ itionem, & copulationem, nomen induciarum
„ conuenit est.

Opius] • Apud Gellium *d. l. 1. c. 25.*
Sed quod inde] • Adeoque inducia sunt
quasi inde ortum.

Exiguus] • Quod manus cohibeantur.
Gell. d. l.

Ex Gellio] • Immo ex hoc, & qui ibi
allegatur Oritio, non apparet, nomen

hoc olim per scriptum, sed singulari
numero induciarum dictum esse. *Gell. l.*
19. c. 8.

Inductia] • Auctor hoc nulla auctoritate
probat.

Oritum enunciabant a verbo oiti, quod
nunc uti dicitur] • Neque hoc probat Au-
ctor.

Sic ex inductia indocitorum] • Unde con-
stat, ita olim enunciata hæc verba esse?

Pitaval

Phœrale nunc tantum] „ Nimmum ,
„ inducia.

*Sunt ergo inducia in bello otium, non
pax*] „ Nam causa decisa non est, adeo-
„ que manet bellum; sed durante bello a-
„ ctus hostiles suspenduntur.

*Qui narrant, sepe pacem negatam, indu-
cias datas*] „ Apud Livium dicitur: indu-
„ cia, inde non pax facta. L. 4. c. 30. &
„ apud eundem, l. 8. c. 37. infecta pace
„ inducias annuas ab urbe retulerunt. Fa-
„ llicis pacem petentibus annuas inducias
„ datas esse, refert Livius l. 10. c. 46; &
„ l. 29. c. 12. *Cupimus pacem si possit, suis
„ minus inducias facere.* Adde *Marcel. l.*
„ 27. c. 20. *Xenoph. l. 2. de exped. Cyri*
„ p. 302. *Thuan. l. 17. Tefm. b.*

A D §. III.

*Auctor ait, finitis induciis non opus
esse nova indicatione, quia bellum non ces-
savit: at ea opus esse finita pace, quia no-
vum bellum esse priore finito.* Vid. *Petr.*
Bell. p. 5. l. 2. n. 21.

Quare] „ Quia per inducias bellum non
„ dum est finitum, sed durat.

Ipsa jure se exeret status belli] Id est, re-
„ moto impedimento res redit in pristinum
„ statum.

*Ut dominium, & patria potestas in eo,
qui a furore convalescit*] „ Immo nec do-
„ minium, nec patria potestas proprie qui-
„ escunt durante furore, sed sola admini-
„ stratio sopitur.

Livium] „ L. 4. c. 35. *juvel. c. 60.*
Finitis induciis indictum bellum] „ Missi
„ erant legati, qui res repeterent, d. l. 4.
„ c. 58. negata restitutione bellum indictum
„ est, d. c. 58. *juvel. c. 60.*

Quantopere pacem amarent] „ Inviti enim
„ bellum Veientinum renovabant, inprimis
„ quia tribuni plebis id quovis modo impe-
„ diebant, d. c. 60.

A D §. IV.

*Quæritur, quomodo competet
tempus induciarum, an naturaliter, an ci-
vilitate? Resp. si de mente, & sensu con-*

*trahentium constat, cessat quæstio; si non,
brevius tempus valet, quia id certum, lon-
gius incertum est, adeoque civilis compu-
tatio obtinet.* *Petr. Bell. p. 5. t. 3. n. 18.*

Aut continuum] „ Si scilicet terminus,
„ ad quem tempus currere debet, designa-
„ tus non est, v. g. in 100. dies.

Aut cum designatione termini] „ Adeo-
„ que ubi terminus, ad quem currere de-
„ bet, designatus est, v. g. ad Calendas
„ Martias.

In priori ad momenta temporum] „ Id
„ est, incipiunt induciæ a momento, quo
„ pactæ sunt, & non finiantur nisi elapso
„ ultimo centesimi diei momento.

Id enim natura convenit] „ Naturali eni-
„ computatione per diem intelligitur spa-
„ tium 24. horarum, & horæ spatium pro-
„ ter præter 60. momentorum. Elapsis igitur
„ omnibus his momentis finitæ induciæ
„ dici possunt.

Quæ sit ad dies civilis computatio] „ Ni-
„ mirum, a solis ortu ad ejus occasum.

Ex legibus, aut populorum moribus venit,
„ &c.] „ Adeoque inter gentes, ac populos
„ non obtinet.

In altero genere] „ Si induciæ fiunt cum
„ designatione termini.

*Utrum ad quem diem, aut mensem;
aut annum dictum est, &c.*] „ Duo hic
„ quæri possunt, 1. an terminus a quo
„ comprehendatur in tempore induciarum:
„ 2. an terminus ad quem in tempus illud
„ computetur. Grotius negat priorem quæ-
„ stionem, & affirmat posteriorem.

„ Si proinde induciæ ita contrahuntur;
„ ut incipiant Kalendis Februarii, & fini-
„ antur Kalendis Martii, certum est, ex
„ eo momento, quo Kalendæ Februarii il-
„ luxerunt, securitatem promissam incipe-
„ re, indeque omne jus lædendi cessare.

„ Hinc cum inter Philippum regem Hispa-
„ niæ, & Henricum Galliarum regem conve-
„ nisset, ut die 5. Febr. 1555. bellum sus-
„ penderetur, eodem autem die Dux bel-
„ licus regis Galliarum Vignale expugna-
„ set, merito quidam opinerunt, iest-tuen-
„ dum castrum, quia captum fuit tunc
„ cum bellum per inducias suspensum jam
„ fuit. *Osand. ad Gros. l. 3. c. 21. §. 4.*

„ Sed an Kalendæ Martii finitæ ce-
„ sentur induciæ, alia quæstio est? At etiam id
„ negat, & magis naturale ei videtur, ter-
„ minum ad quem hic fumi tanquam pæ-
„ tem

» tem rei. At verius est, fuiti iudicias eo
» momento, quo Kalendæ Martiæ illuxe-
» runt; idque ex natura elocutionis, quæ
» est exclusivæ termini: quod ex objectio-
» nibus Grotii magis illustrabitur.

» Is autem opponit, 1. terminum dici
» quod ultimum cuiusque rei est; adeoque
» magis naturale videri ut terminus sumatur,
» qui pars rei sit. *Grot. d. §. 4. n.*
» 2. Resp. hoc verum de termino, qui est
» intra rem, adeoque pars rei: uti si in-
» duciat pactæ sunt in 100. dies; tunc enim
» centesimus dies est pars temporis conven-
» ti: ut secus si terminus est extra rem,
» uti si iudiciæ pactæ sunt usque ad cen-
» tesimum diem; tunc enim centesimus dies
» non magis est pars rei, quam flumen.
» termino ad flumen assignato: uti igitur
» tunc flumen non comprehenditur sub ter-
» mino, ita nec centesimus dies.

» 2. Allegat Grotius legem *Anniculus ff.*
» de V. S. ubi si quis sic dixit ut intra
» diem mortis aliquid fiat, ipse quoque
» dies, quo quis mortuus est, numeratur.
» Resp. formula hæc, intra diem mortis
» aliquid fiat, ex natura locutionis com-
» prehendit ipsum diem mortis, quia est
» pars temporis. Secus igitur si usque ad
» diem mortis faciendi facultas concessa
» fuisset; tunc enim dies mortis non nu-
» merari posset.

» Opponit Grotius 3. exemplum Cæsa-
» ris, cui Spurina periculum prædixerat,
» quod non *ultra* Idus Martias proferretur:
» interpellatus ipsis Idibus dixit, *vevisse*
» quidem, sed non præterivisse. Resp. Ex
» natura locutionis, & sensu verborum na-
» turali apparet, formulam non *ultra* Idus
» Martias necessario includere ipsas Idus
» Martias; eis enim finitis demum sano
» sensu dici potest, *ultra* Idus Martias.
» Aliud autem foret si Spurina dixisset, us-
» que ad Idus Martias.

» Oblat 4. Quod hæc interpretatio sit fa-
» vorabilis, ubi te nitoris productio favorem
» in se habet, dum iudiciæ humano san-
» guini parcunt. Resp. Ex interpretatione si-
» ve favorabili, sive odiosa, nullum jus
» natura oritur, sed ex sola dispositione,
» quæ certa, & clara esse debet. Est au-
» tem clara disponentium voluntas, si in-
» ducias indulgent usque ad certum diem;
» tum enim eo ipso dum usque ad diem
» saltem securitatem promittunt, satis de-
» clarant, eum diem se comprehendere non

» voluisse. Accedit, quod brevius tempus
» certum sit, longius incertum, & dubium.
» Conf. l. 24. ff. loc. cond.

Intra rem] » Ubi extremitates pro rei
» parte habentur.

Partes terminus est corporis] » Utpote cu-
» jus illa ultima pars est.

Extra rem] » Quæ non pars rei sunt,
» sed saltem eam attingunt.

Ut flumen terminus est terra] » Terræ
» igitur pars non est flumen.

Constitui possunt] » Ita ut homines quo-
» que terminum intra rem, & extra rem,
» constituere possint.

Ut terminus sumatur qui pars sit rei] »
» Concludit igitur Auctor, terminum pactæ
» iudiciis designatum sub dispositione con-
» tineri, adeoque intra rem esse.

Nec usus repugnat] » Verba hæc sunt le-
» gis *Anniculus*, *Ec. ff. de V. S. ultimus*
» enim dies est pars terminus.

Venisse quidem, sed non præterivisse] » Idus
» enim Martiæ nondum elapsæ erant.

*Ubi temporis productio favorem in se ha-
bet*] » Jus naturæ neque ex favore, neque
» ex odio inferri potest, sed ex certa ra-
» tione, quæ cessat, ubi dispositio dubia
» est.

*A quo die mensura aliqua temporis inci-
pere dicitur, is dies intra mensuram non
erit*] » Si statuitur, iudicias a prima Iulii
» inchoaturas, omnino is dies intra mensu-
» ram, adeoque pars rei est. Conf. *Pasfend.*
» l. g. c. 7. §. 8.

*Quia ejus propositionis vis est discernere,
non conjungere*] » Immo cum initium in-
» duciarum eo die esse voluerunt, discrete
» constat, eos diem hunc voluisse esse par-
» tem rei.

A D §. V.

INDUCIÆ vim accipiunt statim, & ex
momento, quo partes ita convenerunt: at
subditi non obligantur nisi id significatum
sit, cum jure, & natura impossibile sit pa-
rere legi. quæ nesciunt, nec imperata fa-
cere quis potest, nisi imperatum sit; quod
non fit, nisi alter sciat.

Cæterum, ex ejusmodi iudiciis pacifcen-
tes obligantur tanquam ex pacto, subditi
vero tanquam ex lege.

Statim

Statim obligare, &c.] » Nam ita dif-
 » poluere, ut omnis vis hostilis cessare de-
 » beat.

Statim quidem incipit habere vim, &c.]
 » Uti lex valeat incipit, ex quo publicata
 » est.

Sed per tempus sufficiens] » Uti publica-
 » ta lege tempus indulgetur, intra quod ad
 » notitiam omnium pervenire potest. Ro-
 » mani Imperatores id definiverunt numero
 » duorum mensium. Nov. 66. c. 1. *Vid.*
 » *Jus meum controvers.* L. 1. tit. 3. q. 2.
 » *Ipsi a panis immunes erunt*] » Quia ju-
 » sto errore tanquam in hostem agunt.

*Neque tamen eo minus contrabentes da-
 mnum rescire debent*] » Cardinalis Tri-
 » dentinus ad Guisium misit, qui Valenti-
 » num per inducias captum repeterent.
 » *Tbuan. l. 18. p. 364. Testm. b.*

temporaria : ibi enim causa belli decisa,
 ac jus in rem controversam in alterum
 translatum est, qui proinde jure domini
 omnia in re hac controversa agere potest,
 quæ ad rei suæ securitatem pertinent.

Ceterum, in induciis non opus est *clau-
 sula amnestia*, quia ipse induciæ hanc vim
 habent ut partes desistant ab injuriis : ali-
 quando tamen eam induciarum pactis addi-
 tam legimus ; at id vel per imperitiam, vel
 supervacue factum est.

Hinc jam deciditur questio ab Alciato
 prolata, Tabulis pacis inter Tridentinos,
 & Venetos sancitum erat, omnia custodi-
 enda ut ante bellum. Cæpto jam bello
 Tridentini castrum cepere, inde induciæ ;
 post Veneti recuperarunt, tum pax : que-
 situm, an castrum restitui debeat, quia au-
 te bellum novum tenebant Tridentini ? ne-
 gat Gentilis contra Alciarum, & merito.

A D §. V I.

DIXIMUS, per inducias non conve-
 niri de causa, sed de processu bellico : per
 eas igitur nihil juris transfertur in re, de
 qua bellum geritur, nec in rebus interim
 captis. Sed 1. cessat vis bellica, eoque nec
 res, aut persone hostium capi, nec res
 nostræ si ad nos perveniunt, jure possi-
 minii retineri possunt, sed reddi debent.
 2. Induciis durantibus non possunt muni-
 menta extrui in terra controversa, quia
 omnis laceratio cessare debet ; lacerator au-
 tem si status mutatur, extructis munimen-
 tis, quæ extra inducias impedire potuisset
 hostia. Sed nec porro, & 3. in rebus con-
 troversis præjudicium perpetuum fieri indu-
 ciarum tempore potest, indeque nec aliari
 possunt : turbatur enim status præsens,
 & possessio rerum, de quibus litigatur ; uti
 lite pendente nihil innovandum in causa
 litis.

At 4. in suis rebus, suoque territorio non
 controverso omnia facere potest is, qui in-
 ducias contraxit, uti in pace. Atque hinc
 militem conscribere, castra ponere, exerci-
 tum de loco in locum transferre potest,
 quia hoc ad induciarum causam plane non
 pertinet. Immo medio tempore mutua sunt
 commercia, comæatus, &c. nisi in specie
 aliud dictum sit.

Quæ omnia 3. locus se habent in pace

Ex ipsa definitione] » Quia induciæ sunt 1
 » conventio, per quam, bello manente,
 » ad tempus bellicis actibus abstinendum
 » est. *Vid. supra §. 1. n. 1.*

Omnes actus bellici] » Quibus lædatur
 » hostis.

Sive in personas, sive in res] » In utri-
 » que enim hostis lædi potest.

Quicquid vi fit adversus hostem] » Immo
 » etiam quicquid dolo.

Fit contra jus gentium] » Quod fidem
 » etiam hosti datam servare jubet.

Reddenda erunt] » Quia hostem lacerasse.
 » re, nec in rebus, durantibus induciis li-
 » cet.

Etiamsi ante nostra fuissent] » Adeoque
 » jus postliminii in iis locum habere vide-
 » atur.

Jus externum] » Quid eo intelligatur,
 » vide in Diss. proom. IX. §. 65.

Ex quo hoc judicanda sunt] » Verum
 » non est, dari tale jus externum ; adeo-
 » que verum non est, ex eo jure hæc di-
 » judicanda esse.

Ipsorum sunt facta] » Res hostiles ce-
 » dunt capienti ipsa ratione naturæ, non
 » demum vi facti alicujus juris gentium,
 » quod dominium, saltem quoad effectus
 » externos, tribuere fingit.

*Induciarum tempore postliminium non ef-
 fit*] » Cum enim expressa induciarum pactio
 » sit, ut omnia in eodem statu maneat,
 » contra pacti, fideique datæ tenorem facit

D d d 3 qui

» qui quod alter tenet postliminio recipit,
» eoque statum rerum mutat. *Vid. B. Pa-*
» *vens in disp. de postlim. Sect. 2. §. 14.*

Quia postliminio requiritur, ut antecedit
» *jus bello capiendi* » Ratio hæc fallit, quia
» nec res, quæ bello præfenti captae sunt,
» postliminio redeunt stantibus induciis. Ve-
» ram rationem jam allegavimus.

3) *Ite, & redire ultro, citroque, &c. B.*
» *cet, &c.]* » Quia suspensum est omne jus
» lædendi hostem.

Sed eo paratu, qui periculum multum
» *essent* » Immo jus transeundi salvum est,
» etiam cum exercitu. *Vid. sup. l. 2. c. 2.*
» §. 14. Si tempus induciarum longum est,
» & forte in alios bellum geritur.

» mus, uno rumpebat pactum, alterum
» quoque inde recedere posse.

Dereclita sane occupare licet » Quia non
» amplius sunt res hostium, sed nullius,
» quæ cedunt occupanti.

Dum vere derelicta » De requisita do-
» relictionis egimus *l. 2. c. 9. §. 1.*

Non si inestodita » Manet enim res
» in proprietate hostis.

Domini enim manens injustum facit
» *alterius possessionem* » Contra pactas enim
» inducias agit qui hostem læcessit, id est
» proprietatem ejus turbat.

AD §. IX.

AD §. VII.

DURANTEBUS induciis intra fines
» suos non controversos quilibet facere pos-
» est quicquid lubet, in locis controversis
» nihil, quo hostis læditur, vel durior sit
» ejus conditio: ut in lite privata.

Cum induciis non pugnas » Non enim
» læcessitur hostis.

Nec resistere mania » Quia suæ saltem
» securitati prospicit, non autem hostem
» læcessit. *Nepos in Agellao c. 2.* An fossas
» castrenses, seu castrensis valla, aut fossi-
» les vias, seu accessus obfessionales, circa
» civitatem obfessionem facere liceat? *Vid.*
» §. 10.

Nisi quid specialius convenit » Ut cet-
» setur ab utraque parte ab omni opere.
» *Vid. Liv. l. 30 c. 30.*

AD §. VIII.

HAUD dubie contra inducias est] » Ho-
» stis enim læcessitur.

Talis enim a quoquoque iusta esse non po-
» *est, nisi ex jure belli* » Quod vero per
» inducias suspensum est

Si qui subditi descere ad hostem velint »
» Nam & hoc facto læditur hostis.

Quia habebat quæ ipse viciis Athesien-
» *ser criminaretur* » Non existimabat. se in-
» iuste agere, quia per inducias aperte deso-
» sent. Atque hoc est, quod sæpius dixi-

CONTINGIT aliquando ut effluxis
» induciis quidam in hostium solo remaneant,
» vel quia ægrotant, vel quis alio casu rei-
» nentur? quaeritur, an capi jure belli pos-
» sint? Affirmatur, 1. quia: quod ab initio
» belli licitum est, multo magis licitum erit
» in medio bello. At si quis in statu pacis
» venit in urbem, & repentine oriatur bel-
» lum. belli jure capi potest, *l. 12. ff. cap.*
» *& postl.* nedum si induciarum tempore in
» civitatem pervenerit, illaque effuxerit,
» antequam redire potuit. 2. Potuisset homo
» capi ex territorio hostili, nedum retineri
» in nostro. Sufficit 3. eum esse in potestate
» hostium. *Conf. Petr. Bell. p. 1. l. 1. n. 10.*

Neque obstat l. 15. ff. de public. ubi is,
» qui tempestate impeditur, quo minus sta-
» tuto tempore recedat, non videtur contra
» legem fecisse. Resp. Agebatur ibi de pu-
» blicanda nave ex culpa, quæ contra leges
» esset. Si vero quis tempestate impeditus
» non recedit, recte Jurisconsultus statuit,
» cessare culpam, eoque & publicationem.

Si jus externum gentium respiciamus » Ta-
» le non dari, sæpius dictum est. *Vid. su-*
» *pra §. 7.*

Quin hic par sit » Immo jure naturali
» non tantum eadem, sed & major hic ra-
» tio subest.

Neque iustitia interna » Per quam jus
» naturæ intelligit.

Quatenus bona, & actiones hostium pro
» *debito civitatis obligantur* » De quo supra
» egimus *l. 3. c. 1. §. 3. & c. 2. §. 2. ubi*
» male gentes id ad vitam extendisse, ait
» *d. c. 2. §. 6.* Nos sæpius jam diximus,
» in

„ in tales captos omnia licere, quæ in bel-
 „ lo captos.

„ *Et in solutis capiuntur*], „ Gentes enim
 „ id licite constituisse, ait Auctor, tum ob
 „ necessitatem, & injuriæ licentiam, quia
 „ facile capi non possunt bona principum
 „ lædendum, tum quia membra ejusdem
 „ civitatis facile inrer se consequi jura po-
 „ tuerunt, tum quia ipsi vicillim eodem
 „ jure uti possunt, adeoque commodum
 „ commune est, d. c. 2. §. 2.

„ *Nec magis hic quod queratur habet, quam*
 „ *tot alii innocentes*], „ Dictum est, neminem
 „ subditorum innocentem esse, quia omnes
 „ causam suæ civitatis opibus suis defen-
 „ dunt, factumque civitatis approbant, ad-
 „ eoque de injuria participant, indeque ho-
 „ sti tenentur.

2 „ *Nec quæ de commissi causa circa mer-*
 „ *ces*], „ De qua loquitur Lex Cæsar. 15. ff.
 „ *de publ.*

„ *Vis major a pæna liberat*], „ Quia de-
 „ licit formula delicti, scilicet propo-
 „ situm.

„ *Hic*], „ Scilicet, ubi agitur de capiendo
 „ eo, qui fâto induciis finitis deprehenditur
 „ intra fines nostros.

„ *Proprie de pæna non agitur*], „ Immo reus
 „ est, uti seliqui hostis subditi.

„ *Sed de jure, quod certo tantum tempore*
 „ *interquiescebat*], „ Jus lædendi hostem com-
 „ muni consensu ad certum falsum tempus
 „ suspensum erat, quo elapso pristinus sta-
 „ tus redit. Necos in commissi lege; ibi
 „ enim ob culpam publicantur res: ubi igi-
 „ tur culpa non est, ibi deficit legis dis-
 „ positio.

„ *Quin talis*], „ Scilicet, fâto deprehen-
 „ sum in hostili civitate finiris induciis.

„ *Benignius, quin & generosius sit*], „ Hoc
 „ virtutis, & perfectionis est; at ad juris-
 „ prudentiæ naturalis disciplinam non per-
 „ tinet.

A D §. X.

INDUCIA aliz sunt *universales*, ubi
 omnes actus bellici suspenduntur: aliz *parti-*
 culariter, ut induciæ in oppugnanda urbe.
 Hic non actus omnes hostiles, sed oppu-
 gnatio suspenditur: indeque omnia fieri pos-
 sunt, quæ nec directo, nec per indire-
 ctum ad oppugnationem urbis pertinent :

non ergo fieri possunt cuniculi, argeres,
 seu valla castronum, nec accessus obfidio-
 nales (*Landgraben, Tranchies.*) Excursio-
 nes vero in alias hostis terras facere obfi-
 dentes possunt.

Additio.

„ An ergo interim reficere moenia tor-
 „ menis hostis jam labe factata, vel neces-
 „ saria, aut auxilia laboranti civitati mie-
 „ tere licet? Ego non puto: quia omnis
 „ oppugnatio cessat; at hæc est oppugna-
 „ tio, status mutatur.

„ *Per inducias*], „ I. c. Stantibus indu-
 „ ciis.

„ *Ob specialem conventionis naturam*], „ Ad-
 „ eoque ubi non omnes actus bellici sus-
 „ penduntur, sed qui sequuntur ex causa
 „ speciali, de qua agitur.

„ *Sepeliendorum hominum causa nihil erit*
 „ *immundum*], „ Nam oppugnare durantibus
 „ induciis hostem non licet.

„ *Jam auxilia, & commensu admittere*
 „ *non licet*], „ Est enim oppugnatio, & sta-
 „ tus mutatur.

„ *Non debent interim ejus, qui dedit, cau-
 „ sam duriores facere*], „ Convenerunt enim
 „ ne oppugnet se invicem.

„ *Nam cum licet res defendere*], „ Ex Pos.
 „ J. G. IV. Permissa enim defensione,
 „ etiam permissa est læsio personæ, sine
 „ qua res defendi nequit.

Ad §. XI.

„ *Quæ læso liberum sit, &c. ad arma*
 „ *venire*] Hoc verum non esse, alibi pro-
 „ bavimus. Vid. L. 3. c. 19. §. 14. & c. 20.
 „ §. 38. Talionem enim rei turpis illicitum
 „ esse, nec ob perfidiam unius alterum per-
 „ fidum esse posse, diximus ibidem; & in-
 „ pte Ferrinus Bellus p. 5. sz. 1. ait, ex ju-
 „ re demum civili inter privatos receptum esse,
 „ ne crimina mutua compensatione tol-
 „ lantur. Sane, magistratu minus delinquere
 „ licet; neque enim ipse adulterium, perfidi-
 „ diam, &c. permittere, aut committere pot-
 „ est: nec ratio quadrat, *in esse consuetudinem*,
 „ cum ita nullus contractus mutuos purus
 „ dari possit.

„ Adeoque si unus rumpit inducias, alter
 „ agere debet ad separationem; quæ si dene-
 „ gatur, agitur bello tanquam ex nova causa,
 „ in

in quam saltem venit estimatio hujus, non veteris injuriæ.

Additio.

„Auctoris sententiam omnino veram esse, puto, eamque late rationibus additur.
„xi supra L. 3. c. 19. §. 14. *Et cap.*
„20. §. 38. Idque Brasidas apud Thucy.
„didem exemplo suo firmat. *Vid. sup.*
„§. 8 n. 1. Quid si privati inducias violant? *Vid. sup. l. 2. c. 15. §. 17. n. 4.*

Etiā sine indictione] „Induciis finitis nova indictione opus non est, quia prior causa continuatur. *Vid. sup. §. 3. At iis ab una parte ruptis, opus omnino est nova indictione, quia nova injuria est, adeoque nova belli causa, quæ veteri accedit.*

Nam capita conventionis insunt conventioni per modum conditionis] „Rectius, quia definit obligatio, ubi uterque recedit: uti vidimus l. 3. c. 19. §. 14. *Et c. 20. §. 38.*

Qui sustinuerunt in finem induciarum] „In arbitrio læsi est, an ad satisfactionem, salvis induciis agere, an vero & ipse recedere velit: posteriori casu bellum suspensum absque nova indictione continuatur. Priori autem casu manent induciæ; neque lædens finitas esse inducias allegare absque perfidia nota potest. Exempla sunt in Agesilao apud Nepotem c. 2. Conf. *Thuc. 21. p. 428.*

Argumento est, jus ita esse] „Ut scilicet, rupta pactio ab una parte, alter statim ad arma venire possit.

Sed eo jure uti, vel non uti] „Dini, electionem esse læsi, ut velit salvis induciis agere ad satisfactionem, an vero ipse quoque recedere; & hoc casu mutuo dissensu solvuntur induciæ.

A D §. XII

Si pœna conventa possit] „Si induciæ factæ, & lex addita est, ut qui rompit, pœnam solvat, tunc soluta pœna præterea nihil amplius peti potest, quia ita pacti sunt.

Jam bellandi jus non esse] „Pœna enim solita substituitur induciæ ex pacto.

Ideo enim pœna solvitur, ut cetera salva maneat] „Ita enim ioter partes convenit.

Quando optio data est] „Immo etsi o-

ptio data non sit, injuria agit qui violanti inducias vim inferat, quia ex lege pacti pœnam saltem stipulatam ab eo poscere debet. *Vid. l. 3. c. 20. §. 36.*

A D §. XIII

Privata tamen scilla non vincuntur induciis] „Sed privati ob injuriā factam coram suo principe conveniri debent, qui si neget satisfactionem, ipse tenetur, & tanquam violator induciarum teneretur. *Conf. Myns. cent. 4. Q. 7. Burgers cent. 2. Q. 63.*

Putat imperiū, aut ratificationis] „Si vel jussit princeps, vel probavit factum, negando reparatioem contra subditos.

Si qui deliquerint nec proutantur, nec dantur] „De quo processu vide l. 2. c. 21. §. 4. §. 5. n. 4.

Si non reddantur res] „Quas subditos stantibus induciis rapuit; probat enim injuriam.

A D §. XIV.

Jus commearandi privilegium quoddam esse] Commearatus vel actum significat, vel facultatem commearandi, id est, secure hinc inde eundi, quæ bello non competit: eodem modo uti alias iter sumitur pro jure eundi, & assio pro jure agendi. Secoritas autem illa coöceditur vel personis, vel rebus: uti si in urbem obsessam necessaria inferendi facultas datur. Quod plerumque heri solet litteris (*passports*), aliquando per personas (*saave-gardes*).

Commearatum concedit princeps suo jore, dux belli intra fines mandati taciti. *Vid. Burgers. cent. 2. Q. 27.*

Extra inducias] „In induciis enim tutus quilibet est jure induciarum.

Neque tertio noxium] „Nemini eorum jus auferitur.

Neque danti admodum grave] „Sed & si grave esset, quid inde? Dans de jure suo disponit.

Lato intra verborum proprietatem laxa magis, quam stricte interpretatio admittenda est] „Sæpius jam dictum est, jure gentium interpretationem strictram, vel laxam incognitam esse. Nam vel constat de dispositio-

positione, & tunc opus non est interpretatione; vel de ea non constet, & tunc non est dispositio. Regula hæc est: Commendo concessio omnia continentur, sine quibus commode, & honeste commeari nequit; qui enim finem vult, is etiam vult media, sine quibus honeste, & commode finis ille obtineri nequit. *Pof. IV. n. 4.* Commoditas autem, & honestas, uti alias in vita civili, intelligitur pro conditione, & dignitate personæ more solito, & humano. Quod enim curfori commodum est, ut pedibus, & continenter cat, non idem feni, & valetudinario, aut inassueto, aut femine.

Additio.

„Ex hypothesi Auctoris in non odiosis verborum proprietates sumenda est secundo, dum totam proprietatem usus popularis: in odiosis vero, putat, sermonem figuratum aliquantulum admitti, quo onus vertitur; quod refutavimus supra l. 2. c. 16. §. 12.

„Eoque magis si non petenti datum beneficium, sed ultro oblatum] „Est enim res gratia, adeoque maxime favorabilis.

„Multo magis si ultra privatam publicam quamdam utilitatem vertatur] „Causa enim hæc omnium maxime favorabilis est.

„Rejicienda ergo stricta interpretatio, etiam quam ferunt verba] „Et accipienda potius significatio artis, aut quam lex dedit, d. c. 16. §. 12. n. 2.

„Nisi aliqui absurdum aliquod sequeretur] „Nam verba etiam in favorabilibus strictius, quam fert proprietas, sumenda erunt, si id necessarium est ad vitandam iniquitatem, vel absurditatem, d. c. 16. §. 12. n. 2.

„Aut eo ducant probabiles admodum voluntatis conjectura] „Conjecturas voluntatis in demonstrando jure naturæ nullam habere utilitatem, d. c. 16. demonstravimus.

„Etiam extra proprietatem laxior interpretatio locum habebit, ut simile absurdum vitetur] „Ad significationes enim plane improprias non esse recurrendum, putat, nisi alioqui absurdi aliquid, aut pacti inutilitas sequeretur, d. c. 16. §. 12. n. 2. „Aut ex valde urgentibus conjecturis] „Dixi jam, ex conjecturis nunquam jus ori- ri quoties de voluntate questio est; nam.

Tom. IV.

„non constat de voluntate, quoties ea incerta est.

„Videndum ergo quid actum sit; quod maxime apparet ex causa cur securitas petitur, & conceditur. Si enim peregrinia datur, solus abitus; si nostris, iter, & reditus; si viatoribus, solus transitus; si negotii causa, securitas, donec id finitum sit, concessa videatur. Regulariter vero actus, pro quo concessus est commensus, repeti nequit. *Vid. P. Bellus p. 9. l. 1. n. 24. Et Zouch. p. 2. §. 9. q. 21.*

Ad §. XV.

„Non ad medios tantum] „Centuriones, tribunos, &c.

„Sed et summos duces] „Ex proprietate vocis. Vox enim militis generalis est, & omnes species continet militantium: hinc voluntas hæcenus clara est.

„Quamquam est et alia strictior] „Ubi milites sumitur pro milite gregario.

„Nanta] „Les matelots: Boats-Knechte. Et omnes omnino, qui sacramentum dixerunt] „Quibus arma, signaque populus commisit: uti loquitur *Liv. l. 23. c. 25.*

Ad §. XVI.

„Quæritur, an concessio itinere videatur etiam concessio reditus? Respon- dendum inter iter, & transitum. Si iter conceditur, reditus omnino sub commensu continetur, ex ipsa verbi proprietate. Nam & ille iter, qui redit; & in itinere est, donec redux fiat: adeoque tuto non videtur ivisse qui redire non potuit, nec inter- est, an in itinere, an in reditu sit captus. Iter igitur totum continet eundi actum, donec rediit; & tamdiu est in itinere, donec revertitur; nec nisi unum iter est. Sane, factum Alexandri a cævis scriptoribus non refertur: quæ a Diodoro Siculo, & Plutarcho referuntur, ea inter fore non conveniunt.

„Aliud est in transitu, quia viator tuto transit, qui semel transit: totum negotium transitum tum finitum est; & si rediret, novus actus esset, novusque transitus. Idem obtinet in abitu præsentium. *Vid. Dec. cons. §. 1. n. 2. Petr. Bell. p. 9. n. 21. Hic ergo plures.*

E c o

plures actus sunt, pluraque itinera; securitas autem tantum in unum iter concessa est.

1. *Non ex vi verbi, sed ut absurdum vitetur*], Immo ex ipso verbo itum, quod generale est; quia & ille it, qui redit.

Neque enim inutile beneficium esse debet], Immo posset dici, utile fuisse ad itum. Veram rationem jam dedi.

Et abitus tutum intelligentur, inque dum eo pervenerit, ubi in tuto sit], „Securitas enim ad totum actum itineris promissa est.

Alexandri fides accusata], Diximus jam, exemplum hoc a coevis scriptoribus non referri; & ipsi scriptores, qui id referunt, inter se non conveniunt. Indignum id esset tanto principi. Exemplum Hulli, hoc praetextu ciemati omnibus notum est, & perfidiae notam evitare nequit.

2. *Cui abire datum, non est redire*], „Duo enim diversi actus sunt, nec generali voce abire redditus continetur.

Mittere poteris], *Vid. Gram. b. Baldus* ait, nihil interesse, an quis ipse, an per alium eat; atque ita observari in Italia, ut merces, quibus commeatu datus, per alium deferri possint. *Bald. l. 1. §. conf. 408. Zouch. 2. 9. 22. Bellu p. 9. n. 13.* Sed distinguendum, an rebus, an personae commeatu principaliter sit datus: si rebus, uti si merces a mercatore transferantur in locum, nihil interest, per quem deferantur; merces enim principaliter sunt; personae saltem sunt instrumentum, sine quibus merces deferri nequeunt, & quibus proinde securitas data est eundi mercium causa. Si vero personis concessus est commeatu, & res hominis causa, & ad ejus usum, vel tanquam ejus accessio, simul deferuntur, non potest alia persona eo commeatu uti; quia & alii personae non est datus, & cessante jure principali tollitur quoque accessio: uti si legatis data est securitas, & comitibus, ac rebus ipsorum, his enim non competet si in comitatu alterius sint.

Nec contra], „Cui alium mittere concessum est, ipse venire non poterit.

Sunt enim hac diversa], „Diversi actus; indeque securitas una promissa alteri non prodest.

Nec extra verba exspatiari ratio cogit]

„Omne jus oritur ex concessione: concessio apparet ex verbis; interpretatio, res autem tales nullo verborum sensu continentur.

Ut error est si jus non det, a poena relevet], Immo si erravit, omnino poenam adjectam solvere tenetur, quia legem concessionis transgressus est, utut ex errore. Neque enim haec poena solvitur ob propositum, sed ex conventionem.

Sed est cui venire permissum est, semel venies], „Neque revertis iterato venire potest; duo enim tunc sunt actus: securitas autem saltem in unum data est.

Nisi temporis adjectio aliam suppeditet concessum], V. g. si certum tempus adjectum sit, intra quod venire possit: eo nondum elapso, Auctor putat, iterato venire durante termino posse. At verius est, tempus hoc saltem additum esse, ne in infinitum differre adventum possit, non ut iterato venire.

AD §. XVII.

Quaeritur, an concessio commeatu patri, etiam videatur concessus uxori, & liberis? Diximus supra §. 14. commeatu concessio omnia concessa videri, sine quibus honeste, & commode commeari non possumus. At commode, & honeste sine uxore, & filio ire quis potest: secus in famulis, aliisque ministris, quia aliquando sine iis ire salva dignitate non potest. Tunc tamen est, nomen, & numerum personarum designare; quod & Galli facere solent.

Dissentit Baldus *d. l. §. conf. 408.* putans, commeatum concessum marito ad urbem Astensem uxori quoque prodesse: uti jure eundi, & habitandi concessio. *L. III. V. O. l. 9. ff. Ur. & habit.* Verum diversa hic ratio est.

Nam 1. habitatione concessa, ex naturae instituto ea ita intelligi debet, ut cum familiaris, adeoque cum uxore habitet. Natura igitur simul habitat uxor, sed non simul iter facit. 2. Jure eundi concessio, sua illud per alium exerceri potest, quia jus non personae, sed praedio inhæret, & in utilitatem, non personae, sed praedii constitutum est; quod proinde per alium quoque exerceri potest, *d. l. 3.* Commeatu autem soli personae concessus est, non rei, adeoque

adeoque extra personam effectum non habet.

Additio.

Conf. l. 2. §. 1. ff. *U. & hab.* §. 2. „*Inst. Eod. l. 21. ff. de precar. Dissert. B.*
» *Par. de jur. Vid. Corol. 1.*

AD §. XVIII.

ROMA non quævis comprehenduntur] = Non
» la sola sub commeatu continentur, sine
» quibus expelliri nequit iter pro dignitate
» personæ. Non igitur merces, &c.

Sed quæ solita sunt] „ Rectius, quæ ex
» conditione personæ ad iter assumuntur.

AD §. XIX.

Non sunt intelligendi hi, quorum causa magis est odiosa] „ In odiosis enim stricte interpretacionem obtinere, dixit supra §. 14. & L. 2. c. 16. §. 12. At ita tim videbimus, hanc non esse veram rationem.

Tales sunt piratae, latrones] = Hoc fieret
», in fraudem commeatu. Neque enim ex
» utilitate, neque ex dignitate commeatantis
» est, huiusmodi hominum genus secum
» ducere: sed & commeatantibus securitas
» saltem promissa est, non impunitas criminum.

Genus expressum nomen in comitibus] = V. g. si alicui commeatu datur, com famulus Gallis, &c. satis constat, commeatum ad famulos Germanos non pertinere.

AD §. XX.

Queritur, an commeatu exstinguatur morte concedentis? Recte id negat Auctor; sed rationem non admittimus, quasi ex vi potestatis veniat; nam hinc nihil sequitur. Vera ratio est, quod pacta Principum sua natura sint perpetua, adeoque semper inde jus alteri quærat, quod morte concedentis tolli nequit; neque enim quæritur de facto mortui, sed de jure viventis.

Cum veniat ex vi potestatis] = Hæc eadem est ratio, quam B. Parens allegat.
» Princeps enim, qui concedit commeatum,
» eum concedit vi imperii, ac summæ potestatis: imperium autem, summæque potestas non interit morte concedentis; adeoque jus vi potestatis alii concessum,
» & quæsitum, morte concedentis ei auferri nequit.

AD §. XXI.

Quamdiu voluero] = Resp. tunc
» tollitur commeatu morte concedentis
» quia mortui voluntas amplius non est
» & ita dispoñere partes.

Quia durare in dubio præsumitur, quod ad effectum juris sufficit] = Voluntas semel
» rite declarata tamdiu valet, & durat,
» donec de mutatione ejus certo constat.

Non etiam ubi is, qui concessit, defunctus esse velle] „ Tunc enim certo deficit voluntas.

Quod per mortem contingit] „ Mortuus enim velle amplius non potest.

Persona enim sublata collabitur etiam illa præsumptio durationis] „ Vera ratio est, quia voluntas morte desinit.

Sicut accidens interitum substantia] = Voluntas enim est quasi accidens personæ.

AD §. XXII.

Debetur etiam extra territorium concedentis] „ Commeatu effectus alius est inter subditos, alius inter extraneos. Illi ex concessione principis obligantur: hi tantum ex humanitate, atque animo officia mutua prestandi; nulla enim dispositio illius vis est extra territorium. Atque hinc clausula solet inseri commeatui, *denen unsrigen ernstlich gebietend, die löbige aber gebührend ersuchend*, &c.

Additio.

» Sensus Auctoris est, hostem, qui commeatum hosti concedit, eum nec in suo, nec in alieno territorio violare posse:
» non in suo, ex lege commeatu; nec in alieno, quia ibi jure communi is, qui commeatum impetravit, tutus est:

Ecc 2.

Quia

Quia datur contra jus belli, quod per se territorio non includitur] » Auctor ex ratione illa hypothefi, quod jure gentium » hostem meum ubique locorum offendere possim, concludit, dato commeatu hoc jus » cessare. At cum thesis illa vera non sit, » etiam conclusio illa fallit. Nam quod offendendi in alieno territorio non possit, non » est ex commeatu, sed ex jure communi, » quia in alieno territorio nemini vi agendi jus competit.

Ex his, quæ dicta sunt, facile aliæ possunt decidi quæstiones, quæ moveri in hac materia solent. Ita enim quaeritur, an obfessa urbe si civi securitas data est eundi ad alium locum, ea competat urbe interim capta. Petrius Bellus iudex cum aliis fuit in causa Marchionis Mafferanensis Venetias abituri, & cum iter pararet, cum urbe capta capti; atque causam iudicem reliquam fuisse, ait *part. 9. n. 15. usque ad 21. Angel. Conf. 363.* quia Marchio deseruit litern. Nos dicimus, recte captum esse: quia securitas eundi Venetias, non commorandi in loco, adeoque in itinere, non domi concessa fuit. Alia autem est securitas domi, alia itineris; neque hæc intentio fuit disponentium ut domi tutus sit commeaturus, quia ea securitate inter suos non indigebat, sed tantum inter hostes: nec fides data est ut cum terris suis tutus sit ab invasione bellica, sed ne in via pro hoste habeatur; idque significant verba commeatus, actum scilicet meandi. Denique ratione mansionis dubia saltem mens est, adeoque hactenus nihil actum videtur. *Zouch. 2. 9. 19.*

Porro quaeritur, an securitas tempore induciarum data tollatur ruptis induciis? Negatur, 1. quia eam non ex causa induciarum, sed commeatus habuit; altera vero cessante altera non tollitur: 2. quia in induciis etiam sine commeatu tutus fuit. Commeatus ergo per se jus dat, non jure induciarum, ubi eo opus non est. 3. Securitas per commeatum in genere concessa est; quod autem ultra inducias durare non debeat. id incertum, adeoque nullum inde jus oritur: & ita ex Belli sententia miles Gallus, cui securitas commendi a præfecto Ateniensi data fuit, cum captus esset finitis induciis, dimissus est, *p. 9. tit. 1. n. 30. Zouch. 2. 9. n. 23.*

AD §. XXIII.

CAPTIVORUM redemptio multum habet favoris] Sæpius jam dictum est, Auctorem jura naturæ deducere ex eo, quod favorabile, aut odiosum est: quæ tamen distinctio more civilis est, & ad disciplinam juris naturæ plane non pertinet.

Quibus lex divina] » Hæc jus non facit » sed perfectionem inculcat.

Justitia movens est], » Lactantius justitiam » vocat misericordiam, vel humanitatem, » *L. 6. de vero cult. c. 10;* adeoque eo sensu (qui plane ad jurisprudentiam, » de qua inter homines agitur, non pertinet) justitiæ partem facit redemptio captivorum.

Præcipua; & summa liberalitas] » Hoc » omnino verum est: at ad justitiam non » pertinet.

Quod vasa ecclesie etiam initiata confregimus, ut captivi redimerentur] » Idque » per leges quoque postea approbatum est. » *Vid. §. 8. Inst. ver. div. l. 21. c. 12. eccl. Nov. 7. c. 8. Add. Socrat. hist. eccl. l. 7. c. 21. Sozom. 4. 24. & §. 12.*

AD §. XXIV.

PROBARE leges illas, quæ captivos redimendi vetant] » Immo ob utilitatem publicam id licet in illis, qui armati capiuntur: quia mori potius pro patria, quam arma hosti tradere debent. Adeoque hac lege nulla spes militibus nisi in victoria posita est.

Apud Romanos] Immo non vetantur redimi; nam aliquando id fieri solet. *Vid. l. 12. pr. ibi: nihil comprehensum ff. capt. & poss. Sed & propriis bonis se redimere possunt, l. 3. c. an Serv. ex fact. l. 7. §. 8. l. dol. mal.*

Additio.

» Non desunt exempla redemptorum captivorum, quæ allegat M. Junius apud *L. l. 22. c. 19.* & certas leges de permittendis captivis inter Romanos, & Pœnos, » refert *Liv. l. 22. c. 23.*

At in senatu Romano quidam], M. Junius

„natus legatus eorum, qui ad Cannas capti
„sunt. *Vid. Liv. l. 22. c. 59.*

Livio], „L. 22. c. 61. Unde nec ad Can-
„nas captos redimere senatus voluit, d.
„c. 61.

Fadus], „*Vid. Gron. h. Idem* graviter
„exaggerat T. Manlius Torquatus in orati-
„one, quam de non redimendis captivis
„in senatu pronuntiavit apud *Liv. d.*
„c. 61.

Flagitio additum damnum], „Exhausti-
„retur enim aerarium pro liberandis eis,
„quorum scelus accusatur. *Vid. Liv. d. c.*
„61. Atque hinc Tryphonius ait, Roma-
„nos in pace de captivis nihil dicere so-
„lere, quia spem revertendi civibus in vir-
„tute bellica magis, quam in pace Romani
„esse voluerunt. L. 12. pr. ff. capt. §.
„postl. *Vid. supr. l. 3. c. 9. §. 4. n. 2.*

*Nimis scilicet illa omnia directa ad res
bellicas*], „Quod plenius examinavimus fu-
„pra l. 3. c. 17. §. 2. c. 18. §. 1. n. 2.
„§. c. 9. §. 4. n. 2. ubi notavimus, non
„quosvis captos neglectos fuisse, sed eos
„saltem, qui armati, adeoque ignavia,
„aut culpa sua capti sunt; quod ex ora-
„tione Manlii Torquati apparet apud *Liv.*
„l. 22. c. 61.

*Satis sepe effes, jura, quod bello petitur,
amitti. quam plurimos bonosque*], „Si plures
„illi homines sua ignavia, suoque scelere
„in hostium potestatem venerint, satius est
„homines illos amittere; quod de captis
„ad Cannas judicat Torquatus apud *Liv.*
„d. l. 22. c. 60.

2 „*Nisi appareat opus tali rigore*], „Neque
„Romani ea lege utebantur, nisi in tali
„casu, quo quis bello, & armatus cap-
„tus est; quod ex historia captorum ad
„Cannas apparet.

*Nam in tali necessitate cum ipsi captivi
ex ebaritatis lege suam sortem patienter ser-
vere debeant*], „Idem fere Lyfistratus Cyzi-
„cenorum prator captivis civibus respon-
„dit apud *Appian. bell. Mabr. p. 220.*

A D §. XXV.

Non sunt quidem moribus nostris servi
„*Vid. supr. l. 3. c. 7. §. 9.*

In alium transferri], „Jus exigendi ly-
„trum, seu pretium redemptionis, ab ipsa
„natura est; cum enim hostis in nostram
„potestatem redigatur, tandem retineri in ea

poterit, donec damnum datum restituerit:
si igitur ejus loco lytrum promittit, id va-
let, & captus inde obligatur, quia ita dis-
posuit. Hoc ergo jus alii cedi, & in alium
transfieri potest, quia cedens verum jus
in alterum transfert: uti in quovis alio
nomine.

Apud Christianos jus lytri exigendi in
locum servitutis surrogatum est, & hodie
statuta militaria fieri de lytro solent. *Vid.*
Rec. Imp. de anno 1500. §. 1542. §.
1570. ubi art. 95. militi conceditur ut se
ipsam redimat. Hoc & hostes inter se les-
vant, ut in bello Neapolitano inter Gal-
los, & Hispanos observatum refert Maria-
na l. 27. c. 18.

Additio.

„De redemptione captivorum vide *Dissert.*
„*Proam. XII. d. c. 7. §. 9. l. 3. c. 14.*
„§. 9.

*Nam §. incorporalia alienari natura pa-
tetur*], „L. 3. c. 7. §. 4. l. 3. c. 8. §. 4.
„n. 2. l. 3. c. 9. §. 6. n. 1. l. 3. c. 20.
„§. 12. n. 2.

A D §. XXVI.

*Et potest idem pluribus debere pretium,
si ab uno dimissus*], „Quia dum dividit
„sunt capturae, adeoque duae liberationes,
„duoque redemptionis pretia.

A D §. XXVII.

*Rescindi non potest eo, quod captus
intelligatur locupletior, quam credebatur*]
Si quis putat, captum esse pauperem, id-
eoque pro levi pretio ei libertatem conce-
dit, postea compertum ipse habet esse di-
vitem; querit, an majus pretium exigere
possit? Negatur: quia partes prout dispo-
nunt ita jus est, adeoque pacta haec valent
non ex quantitate bonorum, sed ex volun-
tate partium.

Additio.

„Neque lésio ultra dimidium, quae me-
„re civilis est, effectum producere jure
„naturali potest: atque ita sentiunt *Gnid.*
„*Pap. q. 133. Papon de arrest. l. 5. §. 6.*
„*an. 1. Conf. Burgers cent. 1. O 30.*

*Quia jure gentium externo, de quo qua-
Ecc 3*

rimus], Supra dictum est, tale jus gentium externum plane non dari, nec de eo hic queri.

Nemo cogitur supplere quod in contractu minus aequo pretio promissum est], Quali iure gentium interno, id est iure naturae ad id teneatur disponens? Hoc meri iuris civilis Romani esse, vidimus supra l. 2. c. 12. §. 26.

Si dolus non intercessit], Si dolus in tercessit, agitur separatim ad id, quod interest. *Vid. supr. l. 2. c. 11. §. 7. n. 2. & c. 17. §. 17.*

AD §. XXVIII.

Quæritur, an capta persona etiam quod secum habet captum videtur? Negatur: nisi id simul captum sit. Hinc si vel hostis non spoliatur, vel captus clam aliquid penes se habeat, adeo id ejus manet, ut etiam pro obvianda libertate in solum dari possit. *Burgers cens. 1. O. 31.*

Additio.

„Hæc quæstio moveri potest inter Christianos, ubi servitus cessat. At inter gentes, quæ captos servos faciunt, non tantum persona, sed & res, ac jura potestati domini subijciuntur.

Cessare illam acquisitionem universalem] Quia captus tum quoad personam, tum quoad bona, tum quoad jura, in potestatem victoris ipso jure transit.

Quam accessionem esse domini in personam], Postea servitute res omnes, quæ simul capte sunt, etiam incorporales, cum persona acquiri domino, dicit Auctor *supra l. 3. c. 7. §. 3. n. 2. & §. 4. Conf. l. 2. c. 5. §. 28. & l. 3. c. 14. §. 2. n. 2.*

Quam qua specialiter apprehenderit] Nam non potest dici in ejus potestate esse quod ignorat.

Si quid clam secum habet captivus] Immo & si palam, si id ereptum non fuit.

Quia nec possessum], Qui enim nescit, possidere nequit. l. 1. c. 3. ff. Acq. poss. animus enim possidendi est possessionis animus, l. 1. §. 3, l. 3, §. 1. l. 8. ff. Acq. poss.

AD §. XXXI.

An pretium conventum, & ante mortem non solum, ab hærede debeatur] Affirmatur, quia jure gentium debetur ex fide data, modo vere liber fuerit, quia capiens suum factum, pro quo pretium promissum erat, præstitit. Secus si captus in carcere mortuus sit: nam Lytron est pretium libertatis, quod proinde non debetur, nisi ex quo dimissus est. Dimissus autem intelligitur si facultas abeundi data est, etsi ipse ultro forte remaneat: si conducendus fuit ad hostes, non nisi eo deductus fuerit, adeoque non debetur pretium si in itinere moritur, quia nondum est traditus, nisi hostis sit in mora recipiendi.

Si in carcere mortuus est, non deberi] Quia pro libertate debetur.

Conditio si liberaretur], Immo pure promissum est pretium pro libertate, quam alter non præstat.

Mortuus autem non liberatur], Adeoque capiens non præstat id, quod promittit; deficit ergo obligatio.

Si mortuus est cum in libertate esset, deberi], Etsi forte apud hostem remanens, quia culpa, & mora est in remanente: capiens id, quod promissum, præstitit, factam abeundi concessit. Promittens igitur tenebatur negotio quippe perfecto: Jus in liberantem translatum, eique questum fuit. Liberatus igitur debebat ex suis bonis, quæ ad hæredem cum omni onere transierunt. Hæcenus hæres plus suo habet, quod ei, cui id abest, ex naturæ regula restituere tenetur.

A se oppignoratus], Quia se ipse pro pretio tamdiu pignori dedisse videtur, donec id vere solum fuerit.

Si die præstituto, qui captus sit, liberatus], Si scilicet pacto id in specie ætum est, ut 1. pretium non solvatur nisi certo die, & 2. redemptus eo tempore vivat, & 3. in plena libertate. Prout enim partes de jure suo disponunt, ita jus est.

Sed hæc ut minus materialia non præstentur]. *Ecce*], Jure naturæ nihil aliud inspicitur, præter id solum, an liber, adeoque an id, quod capiens promittit, præstitum sit.

A. D.

A D §. XXX.

A N in carcerem redire debeat qui dimissus est sub pacto, ut faceret dimitti alterum, &c.] Resp. Redire debet si alter ante dimissionem moritur, non si post; quia hoc caso revera dimissus, & sic fides data impleta fuit: mors igitur dimissi non magis nocet alteri, quam si in patria mortuus fuisset.

Agitata hæc causa fuit inter Jovium, Marianam, Guicciardinum, & Parutum. Carvajalius Hispanus a Gallis, Balionius Gallus ab Hispanis captus erat; Balionius dimittebatur ea lege, ut Carvajalius mutuo dimitteretur: Carvajalius moritur ante reditum; reposcitur Balionius, quod fidem non præstitit, seu conditionem non implevit. Queritur an jure? Resp. Balionius non tenebatur redire si Carvajalius dimissus, & inter moras receptionis mortuus fuit.

Additio.

„Quæstionem hanc nervose decedit B. Parens in disputatione de jure victoria §. 35. n. 7. Verba hæc sunt.

Balionius ea lege dimissus ab Hispanis fuit, ut Carvajalius a Gallis captus vice mutua restitueretur. Hunc, antequam traderetur, mortuum fuisse, ait Mariana de Reb. Hisp. l. 30. Paruta vero, Guicciardinum, Jovium, & alii, deductum eum ad Hispanos, quousque potuerit, & inter moras recipiendi mortuum fuisse, referunt. Gentilis, l. 2. de re mil. c. 15. Balionium absolvisse ex fideione illa juris civilis in l. 37. ff. Reg. jur. Grotium consensit in actu liberali; in oneroso æstimationem saltem deberi, putat: quæ tamen nulla est, si nullum debitum sit. Nos in terminis, quos recenset Mariana, satisfactum invenimus; quos reliquit, asserimus: quia suum factum præstitit Balionius; receptio vero non ejus, sed Hispanorum factum fuit.

Liberaliter promissum, &c.] „Passim jam dictum est, favorem, vel odium jure naturæ nec jus dare, nec minuire, atque hanc interpretationem esse mere civilem.

Satis impleri si nihil committitur ex parte

promissoris, In quibus causis regula, quod pro facto habeatur si per promittentem, non stat, quominus obtineat, alibi explicavimus. Vid. ju. contrrov. L. 12. tit. 4. q. 6. & 7.

At in oneroso, Immo & in favorabilibus: nam qui aliquid quocunque modo promissit, vel tenetur præstare promissum, vel tantundem.

Non tenebitur quidem dimissus reddere se custodiam, Immo tenetur si alter ante dimissionem moritur, non si post.

Neque enim id conventum fuit, Immo verbis id sua natura continetur, quia lex conventionis impleta non est; adeoque tota dispositio cessat, & omnia in pristinum statum reversiont.

Neque tacite actum intelligi patitur favor libertatis, Id neque ex pacto tacito, neque ex favore libertatis sequitur, sed ex lege conventionis.

Sed ejus, quod præstare non potest, æstimationem præstabit, Immo non liberatur præstando æstimationem pro eo, qui mortuus est ante dimissionem; sed deficiente conventionem ipse redire tenetur. Si vero post dimissionem decessit, nec æstimationem solvere tenetur.

Naturali simplicitati congruentius, quam qua in actione de præscriptis verbis, & de conditione ob causam dati causa non secuta, juris interpretes tradunt, Quando factum aliquod præstatur, ut in ejus compensationem fiat aliud, jure Romano actio præscriptis verbis datur, ad id ut alter impleat, l. 5. §. 4. l. 5. ff. de præscr. verb. vel tantundem præstet, l. 44. §. 1. ff. de obl. & ad. l. 13. in f. ff. de jud. l. 7. f. præscr. verb. At eligere quoque potest, an condicere id, quod dedit, causa quippe non secuta, velit, l. 5. l. 2. l. 7. ff. de præscr. verb. l. 3. §. 1. p. ff. Cond. caus. dat. Conf. ju. meum contrrov. tit. de Cond. caus. dat. q. 6. & 7. Exceptio est si per alterum non stat quominus causa sequatur: tunc enim nec conditio datur ei, qui promissum præstitit, nec ad tantundem tenetur is, qui ob casum supervenientem promissum præstare nequit, l. 3. §. 3. l. 8. l. 5. pr. ff. Cond. caus. dat.

CAPUT XXII.

De fide minorum potestatum in bello.

I. Ducum genera.	VIII. An inducias dare, distinguitur.
II. Quatenus eorum pactio obliget summam potestatem :	IX. Quae securitas personarum, quae res ab ipsis concedi possint.
III. Aut occasionem obligationi det.	X. Strictè interpretanda talia pacta, & quare ?
IV. Quid si factum quid contra mandatum? ubi distinctiones adhibentur.	XI. Quomodo interpretanda deditio a duce accepta.
V. An tali casu pars altera obligetur.	XII. Quomodo cautio, si regi, aut populo visum fuerit.
VI. Quid belli duces, aut magistratus possint circa inferiores se, aut pro iisdem.	XIII. Quomodo promissum de oppido tradendo.
VII. Pacem facere ducum non esse :	

^a *L. commentio, num. 5. D. de pactis.*

^b *Lib. IV. c. 20.*

^c *Comm. III. c. 51. De Bell. Civ.*

^d *L. II, c. XI §. 12.*

I. Inter publicas conventiones (aa) Ulpianus ^a & hanc speciem posuit, quoties inter se duces belli quadam paciscuntur. ⁺ Nos diximus, post fidem datam a summis potestatibus agendum & de ea, ⁺ quam dant minores inter se, ⁺ aut aliis: sive minores illi summis sint proximi, quales sunt ¹ duces excellenter dicti, de quibus illud Livii ^b capiendum: nec duces novimus, nisi cuius ⁺ auspicio bellum geritur: ⁺ sive longius remoti, quos sic distinguit ^c Caesar: alie sunt legati partes, alie Imperatoris. Alter ² agere ad praescriptum, alter libere ad summam rerum consulere debet.

II. Est autem ⁺ in horum promissis duplex inspectio. nam aut hoc quaeritur; ⁺ an summam potestatem obligent, ⁺ aut an se ipsos. ^a Prior quaestio definienda est ex eo, quod alibi ^d diximus, obligari nos & ⁺ per eum, quem voluntatis nostrae ministrum elegerimus, ⁺ sive ³ voluntas illa specialiter expressa est, ⁺ sive ⁺ ex ipsa praepositionis natura colligitur. ⁺ Nam qui dat facultatem, dat quantum in se est quae ad facultatem sunt necessaria

GROTIUS.

^a Prior quaestio definienda est ex eo, quod alibi diximus] Vide Commensum in anno MDXCIV, in pronuntiato Comitum Miranda in causa Hauhinfi. (Pag. 630.)

GRONOVII.

¹ Duci excellenter] Integris exercitiis praefecti, aut quibus summa belli commissa est.
² Agere ad praescriptum] Ille inter mandati

terminos se continet, hic nemini arbitrium spectans, quod in universum salutare, & consultissimum iudicat, agit, ac exsequitur.

³ Voluntas illa specialiter] Libello ad singulare negotium commissum aptato consignata.

⁴ Ex ipsa praepositionis natura] Mandato pro-curationis, aut praefecturae iure, ordine, necessitate.

(aa) Vide celeberrimi, & summi Joti Clar. NOODT eximium Librum *De Pactis, & Trans-actionibus*, Cap. 7. J. B.

GRONO-

saria, + quod in materia morali intelligendum est + morali modo. Duobus ergo modis potestates minores supremam suo facto obstringunt, + faciendo id, quod probabiliter ipsorum officio contineri censetur, aut etiam + extra illud ex + speciali præpositione + nota publice, aut iis, quorum res agitur.

III. + Sunt & alii modi, quibus potestas summa obligatur + antecedente ministrorum facto, + sed non ita, ut id factum causa sit proprie dicta, sed ut occasio sit obligationis: idque dupliciter, vel per consensum, vel per rem ipsam. Consensus apparet ratihabitione, + non tantum expressa, sed & tacita, id est, + ubi scivit summa potestas quod actum erat, + fieri passum est, ⁶ + quæ ad aliam causam referri probabiliter non possunt. quod ipsum quomodo procedat, + alibi ^a tractavimus. + Per rem ^a L. II, ^c IV. §. 5. ⁷ ⁸ c. XV. ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁹⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹²⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹³⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁹⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ¹⁰⁰⁰ ¹⁰⁰¹ ¹⁰⁰² ¹⁰⁰³ ¹⁰⁰⁴ ¹⁰⁰⁵ ¹⁰⁰⁶ ¹⁰⁰⁷ ¹⁰⁰⁸ ¹⁰⁰⁹ ¹⁰¹⁰ ¹⁰¹¹ ¹⁰¹² ¹⁰¹³ ¹⁰¹⁴ ¹⁰¹⁵ ¹⁰¹⁶ ¹⁰¹⁷ ¹⁰¹⁸ ¹⁰¹⁹ ¹⁰²⁰ ¹⁰²¹ ¹⁰²² ¹⁰²³ ¹⁰²⁴ ¹⁰²⁵ ¹⁰²⁶ ¹⁰²⁷ ¹⁰²⁸ ¹⁰²⁹ ¹⁰³⁰ ¹⁰³¹ ¹⁰³² ¹⁰³³ ¹⁰³⁴ ¹⁰³⁵ ¹⁰³⁶ ¹⁰³⁷ ¹⁰³⁸ ¹⁰³⁹ ¹⁰⁴⁰ ¹⁰⁴¹ ¹⁰⁴² ¹⁰⁴³ ¹⁰⁴⁴ ¹⁰⁴⁵ ¹⁰⁴⁶ ¹⁰⁴⁷ ¹⁰⁴⁸ ¹⁰⁴⁹ ¹⁰⁵⁰ ¹⁰⁵¹ ¹⁰⁵² ¹⁰⁵³ ¹⁰⁵⁴ ¹⁰⁵⁵ ¹⁰⁵⁶ ¹⁰⁵⁷ ¹⁰⁵⁸ ¹⁰⁵⁹ ¹⁰⁶⁰ ¹⁰⁶¹ ¹⁰⁶² ¹⁰⁶³ ¹⁰⁶⁴ ¹⁰⁶⁵ ¹⁰⁶⁶ ¹⁰⁶⁷ ¹⁰⁶⁸ ¹⁰⁶⁹ ¹⁰⁷⁰ ¹⁰⁷¹ ¹⁰⁷² ¹⁰⁷³ ¹⁰⁷⁴ ¹⁰⁷⁵ ¹⁰⁷⁶ ¹⁰⁷⁷ ¹⁰⁷⁸ ¹⁰⁷⁹ ¹⁰⁸⁰ ¹⁰⁸¹ ¹⁰⁸² ¹⁰⁸³ ¹⁰⁸⁴ ¹⁰⁸⁵ ¹⁰⁸⁶ ¹⁰⁸⁷ ¹⁰⁸⁸ ¹⁰⁸⁹ ¹⁰⁹⁰ ¹⁰⁹¹ ¹⁰⁹² ¹⁰⁹³ ¹⁰⁹⁴ ¹⁰⁹⁵ ¹⁰⁹⁶ ¹⁰⁹⁷ ¹⁰⁹⁸ ¹⁰⁹⁹ ¹¹⁰⁰ ¹¹⁰¹ ¹¹⁰² ¹¹⁰³ ¹¹⁰⁴ ¹¹⁰⁵ ¹¹⁰⁶ ¹¹⁰⁷ ¹¹⁰⁸ ¹¹⁰⁹ ¹¹¹⁰ ¹¹¹¹ ¹¹¹² ¹¹¹³ ¹¹¹⁴ ¹¹¹⁵ ¹¹¹⁶ ¹¹¹⁷ ¹¹¹⁸ ¹¹¹⁹ ¹¹²⁰ ¹¹²¹ ¹¹²² ¹¹²³ ¹¹²⁴ ¹¹²⁵ ¹¹²⁶ ¹¹²⁷ ¹¹²⁸ ¹¹²⁹ ¹¹³⁰ ¹¹³¹ ¹¹³² ¹¹³³ ¹¹³⁴ ¹¹³⁵ ¹¹³⁶ ¹¹³⁷ ¹¹³⁸ ¹¹³⁹ ¹¹⁴⁰ ¹¹⁴¹ ¹¹⁴² ¹¹⁴³ ¹¹⁴⁴ ¹¹⁴⁵ ¹¹⁴⁶ ¹¹⁴⁷ ¹¹⁴⁸ ¹¹⁴⁹ ¹¹⁵⁰ ¹¹⁵¹ ¹¹⁵² ¹¹⁵³ ¹¹⁵⁴ ¹¹⁵⁵ ¹¹⁵⁶ ¹¹⁵⁷ ¹¹⁵⁸ ¹¹⁵⁹ ¹¹⁶⁰ ¹¹⁶¹ ¹¹⁶² ¹¹⁶³ ¹¹⁶⁴ ¹¹⁶⁵ ¹¹⁶⁶ ¹¹⁶⁷ ¹¹⁶⁸ ¹¹⁶⁹ ¹¹⁷⁰ ¹¹⁷¹ ¹¹⁷² ¹¹⁷³ ¹¹⁷⁴ ¹¹⁷⁵ ¹¹⁷⁶ ¹¹⁷⁷ ¹¹⁷⁸ ¹¹⁷⁹ ¹¹⁸⁰ ¹¹⁸¹ ¹¹⁸² ¹¹⁸³ ¹¹⁸⁴ ¹¹⁸⁵ ¹¹⁸⁶ ¹¹⁸⁷ ¹¹⁸⁸ ¹¹⁸⁹ ¹¹⁹⁰ ¹¹⁹¹ ¹¹⁹² ¹¹⁹³ ¹¹⁹⁴ ¹¹⁹⁵ ¹¹⁹⁶ ¹¹⁹⁷ ¹¹⁹⁸ ¹¹⁹⁹ ¹²⁰⁰ ¹²⁰¹ ¹²⁰² ¹²⁰³ ¹²⁰⁴ ¹²⁰⁵ ¹²⁰⁶ ¹²⁰⁷ ¹²⁰⁸ ¹²⁰⁹ ¹²¹⁰ ¹²¹¹ ¹²¹² ¹²¹³ ¹²¹⁴ ¹²¹⁵ ¹²¹⁶ ¹²¹⁷ ¹²¹⁸ ¹²¹⁹ ¹²²⁰ ¹²²¹ ¹²²² ¹²²³ ¹²²⁴ ¹²²⁵ ¹²²⁶ ¹²²⁷ ¹²²⁸ ¹²²⁹ ¹²³⁰ ¹²³¹ ¹²³² ¹²³³ ¹²³⁴ ¹²³⁵ ¹²³⁶ ¹²³⁷ ¹²³⁸ ¹²³⁹ ¹²⁴⁰ ¹²⁴¹ ¹²⁴² ¹²⁴³ ¹²⁴⁴ ¹²⁴⁵ ¹²⁴⁶ ¹²⁴⁷ ¹²⁴⁸ ¹²⁴⁹ ¹²⁵⁰ ¹²⁵¹ ¹²⁵² ¹²⁵³ ¹²⁵⁴ ¹²⁵⁵ ¹²⁵⁶ ¹²⁵⁷ ¹²⁵⁸ ¹²⁵⁹ ¹²⁶⁰ ¹²⁶¹ ¹²⁶² ¹²⁶³ ¹²⁶⁴ ¹²⁶⁵ ¹²⁶⁶ ¹²⁶⁷ ¹²⁶⁸ ¹²⁶⁹ ¹²⁷⁰ ¹²⁷¹ ¹²⁷² ¹²⁷³ ¹²⁷⁴ ¹²⁷⁵ ¹²⁷⁶ ¹²⁷⁷ ¹²⁷⁸ ¹²⁷⁹ ¹²⁸⁰ ¹²⁸¹ ¹²⁸² ¹²⁸³ ¹²⁸⁴ ¹²⁸⁵ ¹²⁸⁶ ¹²⁸⁷ ¹²⁸⁸ ¹²⁸⁹ ¹²⁹⁰ ¹²⁹¹ ¹²⁹² ¹²⁹³ ¹²⁹⁴ ¹²⁹⁵ ¹²⁹⁶ ¹²⁹⁷ ¹²⁹⁸ ¹²⁹⁹ ¹³⁰⁰ ¹³⁰¹ ¹³⁰² ¹³⁰³ ¹³⁰⁴ ¹³⁰⁵ ¹³⁰⁶ ¹³⁰⁷ ¹³⁰⁸ ¹³⁰⁹ <

leges, atque instituta. * De his si non constat, sequendum est quod conjectura dicat, * ut concessum intelligatur id, sine quo satis commode, quæ officii sunt, expediri non possunt.

3. * Mandati fines si excesserit minor potestas, * tenebitur ipsa, si quod promisit præstare non potest, ad æstimationem : * nisi lex aliqua satis cognita id quoque impediatur. Quod si dolus accesserit, id est, si ¹⁴ præ se tulerit jus majus, quam habebat, jam tenebitur * & de damno culpa dato, * immo & ex crimine ad poenam ¹⁵ criminis respondentem. ¹⁶ Ex priore causa * bona obligantur ; * & si ea deficiant, operæ, aut libertas corporis : * ex posteriore quoque * persona, * aut bona, * aut utrumque, * pro delicti quantitate. Quod autem de dolo diximus procedet etiam, * si quis ¹⁷ testationem interposuerit semetipsum obligari nolle, * quia & damni dati, & poenæ justæ debitum cum delicto non voluntario, sed naturali nexu coherent.

V. Quia vero semper * aut summa potestas obligatur, * aut minister ejus, * ideo & certum est, partem alteram obligari, * nec dici posse ¹⁸ claudicare contractum. * Egimus de comparatione eorum, qui medii sunt, ad superiores.

VI. Videamus & * quid in inferiores possint. Necputo dubitandum, quin dux milites, magistratus ¹⁹ oppidanos * obligent intra eos actus, ²⁰ qui solent ab ipsis imperari : * alioqui consensu opus esset. * Contra, ducis, aut magistratus pactum ²¹ inferioribus * proderit in mere utilibus omnino : * id enim in potestate comprehensum satis est : * in his, quæ opus annexum habent, intra ea, quæ imperari solent, omnino ; * extra ea, * ita ²² si acceptaverint, * quæ congruunt his, quæ de stipulatione pro tertio ex naturali jure ^b alibi differuimus. Generalia hæc illustriora facient subiectæ species.

11. II,
c. XI. §
XIV.

VII. ^b * De belli causis, * & consequentibus transigere, ²³ ad belli ducem non pertinet, neque enim * belli gerendi pars est bellum finire : immo * etsi cum maxima potestate præpositus fuerit, * ea ²⁴ de belli ductu erit intelligenda. Agesilai responsum ad Persas fuit ^c *οὐκ ἐπὶ τῷ πόλει τῆς πόλεως* *de pace constituendi juri esse civitati. Quam pacem A. Albinus cum Jugurtha rege*
Senatus

c Phalarch.
in Agel. p.
601. B.

G R O T I I.

^b De belli causis, & consequentibus transigere, ad belli ducem non pertinet] Belisarius Gothis : *ὅ γὰρ ἑαυτὸν κῆποι τὰ βασιλέως πράγματα δια-
κρίνει* neque enim nos jus habemus ordinandi res Imperatoris. (Apud PROCOPIUM, Gothic. Lib. II. c. 6.)

G R O N O V I I.

¹⁴ Præ se tulerit jus majus] Sibi finxerit plus esse commissum, & permissum, quam erat.
¹⁵ Crimini respondentem] Majorem, minore-
venne, pro ratione criminis.
¹⁶ Ex priore] Damni culpa dati.

¹⁷ Testationem interposuerit] Instrumentum testibus subsignatum fieri curaverit.

¹⁸ Claudicare contractum] Quasi non paribus pedibus incedere, non utrimque aequaliter ire.

¹⁹ Oppidanos] Si quid illi pro his promiserunt.
²⁰ Qui solent] Quod dux militibus, magi-
stratus oppidanis mandandi jus habet.

²¹ Inferioribus] Si horum in favorem pactum fuerit.

²² Si acceptaverint] Non omnino, sed in his, quæ rata habuerint milites, vel oppidani.

²³ Ad belli ducem] A republica, vel principe delegatum.

²⁴ De belli ductu] De negotiis ad bellum administrandum, & gerendum pertinentibus : non etiam de pacificatione.

G R O-

Senatus injussu fecerat, Senatus rescidit (bb) inquit * Sallustius. Et apud Livium * est : qui rata ista pax erit, quam non ex auctoritate senatus, non jussu populi Romani peregerimus? Sic Caudina, sic Numantina sponsio populum Romanum, ut alibi * exposuimus, non obligavit. Et eatenus verum est illud ²⁵ Posthumii, si quid est in quo obligari populus potest, in omnia potest, * nempe eorum, quæ ad ductum belli non pertinent : * quod ostendunt antecedentia, de deditioe, de sponsione relinquendæ, aut intendendæ urbis, de statu mutando.

VIII. ^c + Inducias dare ducum est, nec summortui tantum, * sed & minorum, iis nempe, quos oppugnant, aut obsessos tenent, & se, suasque copias quod attinet. * Nam alios duces pares non obligant, quod Fabii, & Marcelli historia apud ^d + Livium declarat.

IX. 1. Homines, imperia, agros, bello quæsitæ concedere itidem * ducum non est. ²⁶ Hoc jure Syria * Tigrani adempta, quamquam Lucullus dederat. De Sophonisba, ^f quæ bello capta erat, ait Scipio, Senatus, populi que Romani judicium, atque arbitrium esse ; * ideo a Masinissa, quo duce capta erat, libertatem ei dari non potuisse. * + In res alias, quæ in præda sunt, jus aliquod concedi imperantibus videmus, * non tam ex vi potestatis, quam cujusque populi moribus. qua de re satis superius a nobis ^b dictum est.

2. * At ²⁷ nondum quæsitæ condonare, omnino in ducum est potestate : quia oppida pleraque, & homines sæpe in bello dedunt se sub conditionibus vitæ salvæ, aut & libertatis, aut & bonorum, * de quibus summæ potestatis arbitrium ²⁸ exquiri, res plerumque non patitur. Pari ratione jus hoc & + ducibus non summis dandum est ²⁹ + intra ea, quæ ipsis agenda commissa sunt. Maharbal Romanis quibusdam, qui ex prælio ad Trasimenum evaserant, satis longe absente Annibale, fidem dederat non tantum vitæ, ^{ritæ} ^{eternitatis}, ut nimium concise narrat Polybius ⁱ, sed, si arma tradidissent, abire cum singulis vestimentis passurum : retinet eos Annibal hoc causatus : ^k ^{ὅτι Μαρσύριος ὁκ ἰὼν κίρη ἀνὲρ τῆς αἰῶνς ὀνείρας, δίδωσ τῶν ἀνδρῶν}

G R O T I I.

^c Inducias dare, ducum est] Vide Peratum lib. V

G R O N O V I I.

²⁵ Posthumii] Pronuntiatum in Caudina causa. Liv. 9, 9.

²⁶ Hoc jure Syria] Atqui non tam jure id factum, quam insolentia Pompejii, qui pro libidine, quæ potuit, acta Luculli rescidit. Ideo & ipsius acta noluit confirmare senatus, neque id efficere potuit, nisi postquam, nefaria cum Cæsare, & Crasso conspiratione inita, & se, & rempublicam perdidit. Alioqui non magis licuisset Pompejo adimere, quam Lucullo dare : fuerant enim pari jure ; sed Pom-

pejus successit, & æmulos Luculli. Licuisse autem utrumque ita, si ratum haberet senatus, ex historia notum. Cui autem Tigrani immo Antiocho Asiatico, Pii filio, Cyziceni nepoti.

²⁷ Nondum quæsitæ] Quæ tantummodo in spe sunt acquirendi, pacto relinquere possessoribus, si alia imperata facere velint.

²⁸ Exquiri res] Brevitas occasionis.

²⁹ Intra ea] In iis dumtaxat causis, quæ illis delegantur.

(bb) Non sunt hæc ipsa verba SALLUSTII, apud quem ita legitur : Senatus ita, uti par fuerat, decernit, suo, atque Populi injussu, nullum potuisse factum fieri. Bell. Jug. Cap. 43. Ed. Waff. J. B.

ἀποδοῦναι τῷ ἀντιπρόσβου ^d in potestate Maharbalis non fuisse, se inconsulto fidem dare se dederunt, qua ipsos illesos, aut indemnes præstaret. Judicium de hoc facto ^a Livii sequitur. ³⁰ Punica religione servata fides ab Annibale est.

^a Zib.
XXII. c. 6.

3. Quare & M. Tullium in Rabirii causa ³¹ ut oratorem audire debemus, non ut judicem. Vult a Rabirio + Saturnium jure casum, quem consul C. Marius + data fide ex capitolio abduxerat. Fides, ^b ait, qui potuit sine senatus consulto dari? & ita rem agit quasi Marium solum fides ista obstringeret. + Atqui C. Marius ex senatusconsulto potestatem acceperat operam dandi, ut imperium populi Romani, majestasque conservaretur. ^c In ea potestate, quæ Romanis moribus erat maxima, quis neget, + comprehensum jus dandæ impunitatis, si eo modo omne periculum a republica arceretur?

^b Orat.
pro C. Rabirio, c. 10.

X. Cæterum, in his ducum pactis, + quia de re agunt aliena, quatenus contractus natura patitur, ³² adstringenda interpretatio, nempe + ne aut ex ipsorum facto summa potestas plus, quam vellet, obligetur, + aut ipsi damnum subeant officium faciendo.

XI. Ita qui in deditionem puram a duce accipitur, + eo jure acceptus censetur, ut de eo victoris populi, aut regis arbitrium sit, cujus exemplum est in + Gentio Illyrii, & Perseo Macedoniæ rege, qui se, ille ^c Apicio, hic ^d Paulo dederunt.

^c Appian.
Bell. Illyr.
pag. 761.
^d Livius,
XLV. 6.

XII. Sic adjecta cautio, ³³ ita ratum sit si populus Romanus censuisset, quam scipe + in sponsonibus invenias, + efficiet, ut, ratihabitione non secuta, dux in nihil ipse teneatur, + nisi si qua locupletior factus sit.

^e Liv. lib.
XXIV.
c. 1.

XIII. Et, qui oppidum tradere promiserunt, + possunt præsidium dimittere, ut fecisse + Locrenses legimus.

G R O T I I.

G R O N O V I I.

^d In potestate Maharbalis non fuisse, se inconsulto fidem dare se dederunt] Non magis probabile erat in re simili effugium, quo usus Bajazetes adversus Servium Cratovianos, narrante Lennecio lib. VI.

^e In ea potestate, quæ Romanis moribus erat maxima] Vide Solisium in bello Catilinario. (Cap. 30. Ed. Waff.) Tullianæ huic cavillationi non dispar illa Consulei in ducem Valentinum Guichardini libro VI. (Pag. 319. Ed. Genev. 1645.

³⁰ Punica religione servari] Id est, non servata: semper enim male audierunt Panni ob perfidiam.

³¹ Ut oratorem, non ut judicem] Vide ad illa prolegom. scilicet, argumento, consue servare. num. 40.

³² Adstringenda] Strictior, & angustior sumenda.

³³ Ita ratum sit] Liv. 37, 45. Pro impressis in bellum fideis 15000. talentum Eubolcorum deditis: quingenta præstant: duo milia quingenta, quam senatus, populusque Romanus pacem comprobaverit: nullius deinde talitate per duodecim annos. Hac quingenta, si senatus pacem non comprobasset, restitui vult auctor. Liv. 37, 15.

HENRICI DE COCCEII
COMMENTARIUS

IN

HUGONIS GROTHII

LIB. III. CAP. XXII.

DUO hoc capite queruntur : 1°. quatenus ex facto ducum belli obligetur summa potestas, §. 1. *seq.* 2°. quatenus inferiores ex actibus ducum, vel magistratum obligentur, §. 6. *seq.* Permittendum hic est, inferiorem potestatem, v. g. ducem, vel magistratum, fidem regulariter dare de republica nun posse, quia summæ tantum potestati de ea disponendi jus est. Exc. 1. si vi officii, & mandati, fides illa continetur; valet ergo promissio militibus facta de præda iis distribuenda, si v. g. anceps sit victoria; 2. si superior rati habet; tunc enim nullum dubium est, quin valeat fides data, ex consensu superioris. Sed & 3. superior inde obligatur, si id, propter quod fides data est, in rem ejus versum sit, & quatenus versum est.

Cæterum, de suo jure privato disponere inferiores potestates possunt, & quatenus disponunt, ita jus est.

Additio.

» Postquam Auctor examinavit fidem hanc
» si a summa potestate datam, hoc capi-
», te agit de ea fide, quam minores pote-
» states, v. g. duces belli, legati, magi-
» stratus, &c. aut inter se dant, aut alius,
» §. 1.

» Ex primo quidem loco querit, an sum-
» ma potestas ex tali fide data obligetur?

» Quod affirmat 1°. si intra fines concessæ
» facultatis fides data sit: quia probabili-
» ter id ipsorum officio contineri censetur,
» vel si quidem sub officio non continetur,
» de speciali tamen præpositione constet,
» §. 2. & §. 4. : 2°. si consentiat, ratiha-
» bendo id, quod actum est, vel expresse,

» vel tacite: 3°. si locupletior inde facta
» sit, §. 3. Unde concludit, alterum, cum
» quo contractum est, similiter obligari,
» neque contractum hunc esse unilateralem,
» §. 5.

» Secundo querit, an inferiores quoque
» obligentur ex pacto minorum potestatum?
» adeoque an miles ex pacto ducis, Sub-
» diti ex pacto magistratus? Affirmat Au-
» ctor si fides detur intra actus, qui solent
» ab ipsis imperari, §. 6. non intra actus
» reliquos, §. 6. Idem dicendum, ait, si
» pactum ipsis sit utile, at cum onere con-
» junctum, d. §. 6.

» Atque ex his jam concludit, 1°. Du-
» cem belli pacem facere non posse, §. 7:
» 2°. inducias a quolibet præfecto circa lo-
» cum, vel actum suæ fidei commissum
» contrahi posse, §. 8. 3°. Ducem præ-
» dam querendam, non queritam, militibus
» concedere posse, §. 9. modo id fiat intra
» fines administrationis, d. §. 9. n. 2.
» 4°. dimittere cum posse captos, & impuni-
» tatem promittere, §. 9. n. 2. & 3.

» Tandem regulas interpretationis subji-
» cit tum intuitu summæ potestatis, tum in-
» tuitu minorum potestatum. Cavendum
» enim 1. ait, ne ipsorum facto summa po-
» testas plus, quam vellet, obligetur: 2°
» ne officium sit damnosum ducibus, §. 10.
» Unde deditionem, a duce acceptam pu-
» re, ita interpretandam esse, ait, ut de
» eo regis arbitrium sit, §. 11. Cautionem
» si regi visum fuerit, ita interpretandam,
» ut dux ad nihil teneatur si rex velit,
» nisi quatenus locupletior factus est, §.
» 12. Denique promissum de oppido tra-

F ff 3 dendo

» dendo hanc pati interpretationem, ut præ-
» fidum dimitti possit, §. 13. Singula in
» sequentibus examinabimus.

» quæ ex ipsa præpositionis natura sequun-
» tur.

» Nota publice] = Præpositio facti est, ad-
» eoque ab allegante probari debet.

A D §. I.

Nos diximus], L. 1. c. 20. §. 1.

» Quam dant minores inter se] = V. g. du-
» ces belli, præfecti, legati, minores ma-
» gistratus, &c.

» Aut alius] = V. g. subdito hostis.

» Auspicio] = Auspicio nemo habebat, nisi

» penes quem summum erat imperium,

» Horat. 4. O. 14.

» Sive longius remoti] = V. g. legati, præ-
» secti urbis obfesse, &c.

A D §. II.

» In bonum], Minorum scilicet potesta-
» tum.

» An summam potestatem obligent] = Si sci-
» licet ejus nomine fides dant.

» Aut an se ipsos] = Quod Auctor §. 4.

» examinat. Repetenda sunt ea, quæ supra

» late de sponsonibus, & quatenus ex iis

» duces obligentur, tractavimus. Sed & præ-

» terea diximus pr. b. c. docem obligari

» quoties de suo jure privato disponit, quia

» hosti quoque fides servanda est.

» Per eum, quem voluntatis nostra mini-
» strum eligimus], Et qui nudum instru-

» mentum est, per quod agimus.

» Sive voluntas illa specialiter expressa est]

» Litteris specificè comprehensa.

» Sive ex ipsa præpositionis natura colligi-
» tur], Ita enim toto belli negotio alicui

» commissio omnia ea continentur, sine qui-
» bus bellum geri nequit.

» Nam qui dat facultatem] = Qui vult fi-
» nem, vult etiam media ad obtinendum

» illum finem necessaria. Vid. B. Par. Pof.

» jur. Gent. IV.

» Quod in morali materia intelligendum est
» moralis modo] = Ut commodè facultas il-

» la concessa expediri queat.

» Faciendo id, quod probabiliter ipsorum
» officio contineri censetur] = Dato enim jure,

» omnia illa data censentur, sine quibus

» jus illud commodè expediri nequit.

» Extra illud] = Id est, extra officium.

» Speciali præpositione] = Qui enim aliquem

» præponit negotio, in omnia consentit,

A D §. III.

» Sunt & alii modi] = Præter eos, quos
» modo exposuit, & qui vel vi officii, vel
» ex præpositione speciali sequuntur.

» Antecedente ministrorum facto] = Adeo-

» que ubi summa potestas tenetur ex facto

» minorum potestatum, et si nec vi officii,

» nec vi præpositionis specialis id fecerint.

» Sed non ita, ut id factum causa sit pro-

» prie dicta, sed ut occasio sit obligationis]

» Vel quia rati habent factum ministrorum;

» vel quia locupletiores inde facti sunt.

» Non tantum expressa, sed & tacita]

» Voluntas enim æque verbis, ac factis de-

» claratur.

» Ubi sitis summa potestas quod ad nos

» erat, & fieri passa est] = Modo impedire

» poterit. Vid. l. 2. c. 17. §. 9.

» Qua ad aliam causam referri probabiliter

» non possunt] = Adeoque unde morali mo-

» do consensus ejus elicitur.

» Alii tractavimus], Vid. Pof. J. Gent.

» IV. ibique not. l. 2. c. 4. §. 5. & c. 15.

» §. 17. l. 3. c. 24. §. 1.

» Per rem bademus obligantur] = Obliga-

» tio igitur hæc non est ex consensu, aut

» voluntate, sed ex possessione rei, vel ju-

» ris alieni; unde obligatur possessor etiam

» invitus: de qua obligationis specie actum

» est l. 2. c. 10. per tot.

» Ne locupletiores fiant aliena jactura] = Si

» ex pacto ministrorum ipsa summa pote-

» stas locupletior facta sit, tenetur quidem;

» at non ex pacto: sed quia aliquid alieni

» tenet, quod ex regula naturæ ei, cujus

» est, restituere debet.

» Ut aut contrarium præstent, ex quo
» commodum voluit consequi] = Id est ut

» rati habeant.

» Aut de commodato discedant] = Id est,

» locum, quod ex pacto Ducis accipere,

» restituant; adeoque hoc in arbitrio sum-

» mar potestatis consistit.

» Et bademus, nec ultra], Id est, non

» præcisè rati habere pactum tenetur, sed

» sufficit si de commodato discedat.

» Quod dicitur valere si quid utiliter ge-

» sum

flum est] „ Quod plenius explicavimus supra l. 2. c. 10. §. 9.

„ Qui cum pallia improbant, tamen retinent quod sine pallis non haberent] „ Con- tradicere hic videtur Auctor eis, quæ supra l. 2. c. 15. §. 16. n. 2. asseruit, ubi „ populum Romanum ex spoliis Caudi- „ na non obligatum fuisse, ait, nec ad „ restituendum exercitum, quem tamen si- „ ne hoc pacto recepturus non fuisset.

A D §. I V.

Ex supra a nobis dictis] „ L. 2. c. 11. „ §. 12. & 13. Conf. nos. ad l. 2. c. 18. „ §. 1.

„ Etiam si præpositus fecit contra mandata arcana] „ Princeps enim, qui legatum mit- „ tit, tenetur ex mandato generali, vulgo „ literis credentialibus; per has enim lito- „ ras rogat in genere eum, ad quem lega- „ tus mittitur, ut plenam fidem misso ha- „ beat. Si proinde legatus arcani mandati „ fines excedit, ipse tenetur suo principi: „ at Princeps obligatur ex eo pacto hosti- „ tatis in duce belli, vel qui alias nego- „ cio alicui præpositus, nec literis creden- „ tialibus munitus est: ex huius enim pa- „ ctis non tenetur Princeps, nisi intra præ- „ positionis fines. Si promde præpositus fi- „ nes illos præpositionis excedit, hic solus „ tenetur, non princeps, d. c. 11. §. 13.

Intra limites publicæ fœderationis] Immo „ ex legati pacto Princeps semper tenetur, „ si mandatum generale exhibuit. At ex du- „ cis, vel alterius præpositi pacto non te- „ netur, nisi quatenus natura negotii, cui „ præpositus est, id permittit.

Sed ita si ejus rei gratia, cui præpositus fuerit, contrahunt est] „ De quo vide l. 2. „ c. 11. §. 13. & l. 2. c. 10. §. 2. n. 2.

De quo autem palam præscriptum, &c.] „ Conf. Grot. b. Vid. l. 11. §. 2. ff. Inst. „ adl.

Is præpositi loco non habebitur] „ Quia re- „ vocatum est mandatum.

Sed non potest] „ Id est, non ita pro- „ scriptum, ut ad notitiam necessario per- „ venire debeat.

Tenetur qui præpositus] „ Quis tamdiu „ durare videtur mandatum semel datum, „ donec de mutatione constet iis, quorum „ interest, Ulpianus ait: præscribere palam

„ sic accipimus, clavis literis, unde de plano „ recte legi possit; ante tabernum, scilicet „ vel ante eum locum, in quo negotiatio „ exercetur, non in loco remoto, sed in „ eidentis. . . . Certe si quis dicat, ignorasse „ se literas, vel non observasse quod propo- „ sitionem erat, non multi legerent, cumque „ palam esset præpositum, non audietur, l. „ 11. §. 3. ff. Inst. adl.

„ Condicio quoque præpositionis servanda] „ Nam tenetur saltem juxta præpositionis „ formam, lib. 5. §. 11. lib. 11. §. 5. ff. „ l. 3. C. Inst. adl. l. 1. §. 7. & §. 12. ff. „ Exerc. adl.

„ Sub certa lege] „ V. g. Si quis inuito- „ rem præponit ea lege, ne olivæ 50. ao- „ reos emat, d. l. 11. §. 5. junct. l. 5. §. „ 11. eod. ita si tantum pecuniam foveran- „ dis, agris colendis, &c. præpositus est, „ d. l. 1. §. 2.

„ Vel intervenit cuiusdam personæ] „ Uti „ si non nisi præsentem Cajo cum eo vult „ contrahi, d. l. 11. §. 5. Idem est si sal- „ tem sub pignore cum eo contrahi voluit, „ d. l. 11. §. 5.

„ Equissimum erit id servari, in quo præ- „ positus fuit] „ Quia ex solo mandato tene- „ tor præponens: at ultra formam præpo- „ sitionis nihil mandavit, d. l. 11. §. 5. „ & d. l. 5. §. 11.

„ Ut alii reger, aut populi magis, &c. 2 „ ex duce non suorum contradiis teneri possint, „ &c. si satis nota sunt ipsorum leges, atque „ instituta] „ Senatus Romanus pactum pro „ recipiendis captivis iocum rerum habere „ noluit, quia contra disciplinam Romanam „ redempti erant captivi. Val. Max. l. 4. „ c. 8.

„ De his si non constat, sequendum est „ quod conjectura dicitur] „ Immo ex conje- „ cturis nihil sequitur, adeoque insistent „ dum principiis, quæ in præcedentibus „ exposuimus, an nimirum Dux, &c. pro- „ miserit intra fines mandati, & præposi- „ tionis.

„ Ut concessum intelligatur id, sine quo, „ &c.] „ Hoc non ex interpretatione aliqua, „ sed ex ipsa voluntatis, ac negotii natura „ sequitur. Voluntatem enim satis declarari „ ex editi necessitate, vidimus in expo- „ sitione positionum B. Parentis ad Jus Gent. „ pos. 14.

„ Mandati fines si excesserit] „ Si scilicet „ mandatum ejus limitatum fuit, non si ge- „ nerale, uti in legatis esse solet.

Teme-

Tenebitur ipsa ad affirmationem], Te-
 „nebitur ad id, quod promissit, adeoque
 „vel ad rem ipsam præstandam, vel ad id,
 „quod tantondem est. Fabius Naximus,
 „cum ænatus pretium, quod Annibali pro
 „redimendis captivis stipulatus erat, dare
 „nollet, misso in urbem filio fundum,
 „quem unicum possidebat, vendidit, ut
 „fidem liberaret. *Val. Max. l. 4. c. 8.*
Grot. l. 2. c. 15. §. 16. n. 4.

*Nisi lex aliqua satis cognita id quoque
 impediatur*], Sensus videtur hic esse, quod
 „si lex præpositionis ei, cum quo agitur,
 „satis nota sit, is nec ad affirmationem
 „agere possit, quia fidei imputare debet
 „quod cum eo contrahat, quem scit fa-
 „cultatem paciscendi non habere.

Ex de damno culpa dato], Si pacto hoc
 „alii aliquid abest.

*Iurmo Ex ex crimine ad panam crimini
 respondentem*], Petere nimirum potest is,
 „quem decepti, ut summa potestas, cujus
 „nomine contraxit, eum vel puniat, vel
 „delet.

Bona obligantur], Quia facto ejus illi,
 „cito saltari aliquid abest, quod faciens
 „de suo restituere debet ei, cui id abest.

*Et si en deficient, opera, aut libertas
 corporis*], Quia hoc unicum medium est
 „reparandi jus alii ablatum.

Ex posteriori], Si dolus accesserit.
Persona], Nam de malitia, & de me-
 „rito agitur; quod personale est.

Aut bona], Si damnum alteri datum
 „sit.

Aut utrumque], Si & malitia punien-
 „da, & damnum restituendum.

Pro delicti quantitate], Proportio enim
 „esse debet inter gravitatem, & delictum.

*Si quis testationem interposuit, semetipsum
 obligari nolle*], Sciens se ultra fines man-
 „dati egere. Neque enim tunc obligatur
 „ex pacto, sed ex dolo; de hoc enim
 „inter partes contrahentes cogitatum non
 „est.

*Quia Ex damni dati, Ex pena iusta de-
 bitum cum delicto, Ex naturali nexu co-
 hærent*], Nisi partes invicem ita contra-
 „hant, quod alter nec de dolo agere ve-
 „lit. Tale enim pactum omnino valet,
 „quia partes de suo jure disponunt, &
 „prohibitio, que jure Romano hac in re
 „exstat (*vid. l. 1. §. 7. de pos. l. 23. de
 „R. J.*) est mere positiva. Veram ratio-

„nem, cur interposita testatione, se obli-
 „gari ipsum nolle, nihilominus de dolo
 „teneatur, jam dedimus, quia de dolo
 „cogitatum non est inter contrahentes;
 „alter enim bona fide contrahi putat. Se-
 „cus si doli, & ne ex eo teneatur, in
 „specie mentio fiat.

A D §. V.

Aut summa potestas], Si dux intra
 „fines officii fidem dat.

Aut minister epus], Si mandati fines
 „excessit.

*Ideo Ex certum est, alteram partem obli-
 gari*], Is enim, qui cum præposito con-
 „trahit, allegare nequit, eum extra fines
 „officii fidem dedisse. Si enim vel summa
 „potestas, vel ejus minister, parati sunt
 „fidem datam implere, ipse omnino tene-
 „tur a sua quoque parte promissum præ-
 „stare.

Nec dici posse, claudicare contractum]
 „Absurdum enim esset, negotium in alte-
 „rius persona ratum esse, in altera non.
 „L. 21. §. p. ff. rec. arb. Quando vere
 „claudicare dicatur contractus, & quoniam
 „sint exceptiones, late tractat Barbos. lo-
 „c. c. 84. de contractu n. 35.

*Egitur de comparatione eorum, qui mo-
 dii sunt ad superiores*], Sensus est, quod
 „hactenus quæsitum fuerit, an promissa
 „eorum, qui minorem potestatem habent,
 „summam potestatem obligent. *Vid. §. 2.*
 „Ex 3.

A D §. VI.

Quo in inferiores possit] = Id est,
 „quatenus inferiores ex minorum potesta-
 „tum promissis teneantur.

*Obligant intra eos alius, qui solent ab
 ipsis imperari*] = Omne jus ducis in infe-
 „riores dependet a concessione superio-
 „ris, sub qua continentur omnia, sine
 „quibus concessio illa commode explicari
 „nequit.

Alioquin consensu opus esset] = Si Dux
 „quædam promittit, quæ sub officio non
 „continentur, inferiores inde non obli-
 „gantur.

gantur, nisi consentiant, quia dux ha-
ctenus disponderet de jure alieno.

Proderit in rebus utilibus omnino] = Etsi
pactum absque eorum consensu initum
sit; locupletiores enim fierent alterius
jactura.

*Id enim in potestate comprehensum fas-
est*] = Officium enim ducis, & magistra-
tus est, utilitatem militum, & subdito-
rum promovere.

*In his, quae omni amplexum habent, in-
tra ea, quae imperari solent omnino*] = Nam
tunc jure, & nomine summæ potestatis
contrahunt duces. Unde semper obli-
gantur inferiores.

Extra ea] = Scilicet quæ imperari so-
lent, seu quæ sub officio continentur.

Ita si acceptaverint] = Quia alias Dux
de alieno jure disponderet.

*Qua congruunt his, quæ de stipulatione
pro tertio alibi differuimus*] = De qua ple-
nius supra l. 2. c. 11. §. 12. & 13.

AD §. VII.

*DE belli causis, & consequentibus
transigere, ad belli ducem non pertinet*] Ratio in apico est, quia ejus est bellum
finire, qui gerere suo jure potest, adeo-
que solius summæ potestatis. Ducibus bel-
lum, non pax commissæ, uti procuratori-
bus lis, non transactio. *Vid. supr. c. 20.
§. 2. seq.*

Ex consequentibus] = Id est, sine qui-
bus bellum geri non potest.

Belli gerendi pars est] = Duci autem so-
la gestio belli commissæ est.

*Etsi cum maxima potestate propositus fue-
rit*] = Etsi liberum belli arbitrium ei com-
missum sit.

Ea de belli ductu erit intelligenda] = Quia
tantum belli gestio ei commissæ est; non
autem gerit bellum qui de eo transigit.

*Nempe eorum, quæ ad ductum belli
non pertinent*] = Adeoque quæ sub officio
ducis non continentur.

Quod ostendunt antecedentia] = Nam
agebatur de pace certis conditionibus
ineunda; pro qua spondendit Posthu-
mius. *Lio. l. 9. c. 4. §. 5. & 6.*

Tom. IV.

AD §. VIII.

INDUCIAS dare, ducum est] Hoc
verum est de induciis, quibus bellum non
impeditur (nam tunc sunt pars admini-
strationis, ac sub ducis mandato, & officio
id continentur); adeoque de induciis
paucorum dierum. Secus si ad plures an-
nos contrahuntur. *Vid. Tefm. b. §. l. 3.
c. 21. §. 4.*

Sed & minorum] = Ita enim urbe ob-
sessa præfectus inducias ad sepeliendos
mortuos, &c. concedere potest.

Nam alios duces pares non obligant]

In hos enim imperium ipsis non com-
petit: adeoque illi plane ex induciis
concessis non obligantur, nec vi pacti,
quia fidem non dederunt; nec vi im-
perii, quia ejus imperio non subfunt.

Livium] = L. 24. c. 19. Duo hi con-
sules Casilinum oppugnabant. *Fabius* Cam-
panis orantibus permisit, ut abire Ca-
puam tuto liceret. *Marcellus* paucis egre-
ssis portam, qua egrediebantur, occupa-
vit, cædesque promiscue omnium circa
portam primo, deinde irruptione facta
etiam in urbe permisit. Quinquaginta
vero primo egressi Campanorum quum
ad *Fabium* confugissent, præsidio ejus
Capuam pervenerunt.

AD §. IX.

DUCUM non est] Utpote quibus sal-
tem potestas administrandi, non alienandi
concessa est. At prædam aliquando conce-
dere militibus posse, supra dictum est, l.
3. c. 6. §. 18. seq.

Hoc jure Syria Tigrani adempta] = *Vid.*
Gron. b. Quare Saguntini recte petebant,
ut Populus Romanus ea vellet confirma-
re, & rata habere, quæ duces concess-
rant. *Lio. l. 28. c. 39.*

Ideo a Massaniassa, quo duce capta erat]

Et qui eam matrimonio sibi junxit.

In res alias, quæ in præda sunt] = Sci-

licet, res mobiles, quæ ab hoste capian-

tur.

Non tam ex ei potestatis, quam cuiusque

populi moribus] = Immo pendet id ex fi-

nibus mandati; regulariter enim præda

G g g

cedit

• cedit populo : at si victoria aliter non
 • satis commodè haberi potest, erit pars
 • officii eam promittere militibus.

At novum quaesita] = Id est, prædam
 • futuram, vel etiam immobilia, quæ ple-
 • rumque non nisi certa conditione de-
 • dontur.

*De quibus summa potestatis arbitrium ex-
 • quiri, vel plerumque non patitur*] = Adeo-
 • que quæ arbitrio ducis relinqui debent,
 • indeque sub ejus officio continentur : qui
 • pro varietate circumstantiarum judicare
 • debet, an magis interit deditos sub con-
 • ditione accipere, an vero extrema tem-
 • tare.

Ducibus non summis] = Quibus vel ob-
 • sidio urbis, vel defensione urbis obsessæ
 • commissæ est.

Intra ea, quæ ipsi agenda commissæ sunt
 • Id est, si mandatum id ipsis est, vel
 • sub mandato ex natura negotii conti-
 • netur.

Us oratorem] = Qui causæ servit.
 • Non ut judicem] = Qui causam decidit.

Saturninum jura casum] = Saturninos
 • ut Glauciam consulem faceret, Memmiam
 • consularem virum interfecerat; quo no-
 • mine consules ex Scto armati Saturni-
 • num persequuntur : qui cum fide publi-
 • ca descendisset in curiam, ut civili mo-
 • re causa tractaretur, lapidibus est obru-
 • tus.

Data fide] = Plut. in Mario. Appian.
 • de bello Civ. l. 1.

*Atqui C. Marius ex senatusconsulto po-
 • testatem acceperat*] = Telle ipso Cicerone
 • in dicta oratione.

Comprehensum jus danda impunitatis] =
 • Cicero in allegato loco videtur innuere,
 • Saturninum consensu ipsius Marii, qui
 • fidem dedit, interemptum fuisse. Verba
 • hæc sunt : *Ac si fides Saturnino data
 • est, non eam Roburum, sed Marius de-
 • dit; idemque violavit, si in fide non ste-
 • tit, &c.*

A D §. X.

QUIA de re agunt aliena, quantum
 • contractus natura patitur adstringenda in-
 • terpretatio] Sæpius jam dictum est, stri-
 • ctam, & laxiorem interpretationem jore
 • naturæ cognitam non esse : & verum non
 • esse, illam in dispositione de re aliena,

hanc in dispositione de re propria obtinere.
Additio.

• Omnia dependent a mandato. Si fa-
 • cultas pacificendi de illa re continetur
 • sub vi officii, & ex natura negotii man-
 • dati sequitur, tunc semper valet pactum,
 • etiam ratione mandantis.

*Ne aut ex ipsorum facto summa potestas
 • plus, quam vellet, obligetur*] = Hoc non
 • dependet ab aliqua interpretatione, sed
 • a natura negotii : si pactum convenit
 • naturæ negotii, semper tenetur mandans
 • ex suo consensu.

*Aut ipsi damnum subeant officium facien-
 • do*] = Si ex natura negotii facultas pacifi-
 • cendi non sequitur, deficit mandatum,
 • adeoque damnum sua culpa patiuntur du-
 • ces. Hinc tutius est, in dubio consen-
 • sum superioris expetere.

A D §. XI.

*Eo jure acceptum censetur, ut de re vi-
 • ctoris populi arbitrium sit*] = Rationem al-
 • legat, quia in pactis, quæ de re aliena
 • sunt, stricta fieri debet interpretatio, ne
 • ex ducum facto summa potestas plus,
 • quam vellet, obligetur, §. præced. Ve-
 • rior ratio est, quod illi, qui pure se do-
 • dunt, vere servi fiant, adeoque in eos
 • omnia jura, quæ in servos statuta sunt,
 • obtineant.

Gentio Illyrii] = Apud Liv. l. 44. c. 31.
 • l. 45. c. 1.

A D §. XII.

In sponsionibus] = L. 2. c. 15. §. 16.
*Efficet ut ratificatione non secuta dux
 in nihil ipse teneatur*] = Nihil enim pro-
 misit, nisi sub conditione; qua defici-
 ente nihil actum intelligitur.

Nisi si qua locupletior factus erit] = Tunc
 • enim non tenetur ex pacto, sed quia
 • aliquid alieni tenet, quod ei, cujus est,
 • ex regula naturæ restituere tenetur.

A D §. XIII.

POSSUNT prædium dimittere, ut
 • scilicet

- fecisse Locrenses legimus] » Idque conclu-
 » dit ex stricta illa interpretatione pacti,
 » quod de se aliena agit. Vid. §. 10. At
 » in genere verius est, urbe dedita etiam
 » prædium deditum conferri, quia omnia
 » jura publica, & privata urbis in po-
 » testatem victoris transeunt. Neque id ne-
 » gabant Locrenses; sed causabantur, non
 » dolo, seu ex proposito prædium Roma-
 » num dimissum esse, sed clam profugisse,
 » atque ideo dedit non potuisse. Liv. l.
 » 24. c. 1.

C A P U T XXIII.

De fide privata in bello.

- I. Refellitur sententia statuens, priva-
 tos fide hosti data non obstringi.
 II. Ostenditur obstringi eos etiam priva-
 tæ, & latroni: & quatenus:
 III. Minor hic non excipitur.
 IV. Error an liberet.
 V. Solvitur obiectio sumita ex publica
 utilitate.
 VI. Aptantur ante dicta ad fidem da-
 tam reductus in carcerem:
 VII. In certum locum non redeundi:
 non militandi:
 VIII. Non fugiendi.
 IX. Captum alii se dare non posse.
 X. An privati cogendi sint a suis po-
 testatibus implere quod promiserant.
 XI. Qualis interpretatio in hujusmodi
 pactis adhibenda.
 XII. Quomodo sumende voces vitæ,
 vestium, adventus, auxilii.
 XIII. Redisse ad hostem quis dicendus:
 XIV. Juxta auxilia quæ, in deditione,
 sub conditione facta.
 XV. Quæ ad executionem pertinent,
 conditionem non facere.
 XVI. De talium pactorum obsidibus.

+ I. Ciceronis est illud * satis tritum: etiam si quid i singuli temporibus
 adducti hosti promiserint, est in eo ipso fides conservanda: singuli, 1. 13.
 + milites puta, aut pagani: nihil enim ad fidem refert. Mirum est + in-
 ventos esse juris magistros^b, qui docerent, + pacta publice cum hostibus
 inita fidem adstringere; + at quæ a privatis fierent, non item. + Nam,
 cum privati jura privata habeant, quæ obligare possunt, + & hostes cæ-
 paces sint acquirendi juris, + quid esse potest quod obligationem impediatur?
 adde quod nisi id statuatur, + datur cædibus occasio, libertati impedi-
 mentum: + nam & illæ caveri sæpe, + & hæc obtineri a captivis, + fide
 privatorum sublata, non poterit.
 II. Immo + non hosti tantum illi, + quem jus gentium agnoscit,
 + sed & latroni, & piratæ data privatim fides obligat, perinde ut de fide
 publica

^a De Off.
 1. 13.
^b Bart. in
 l. conven-
 tionum. D.
 de pactis.
 Zuff. in
 apol. contra
 Eckium.
 c. Hoc li-
 bro c. XIX.
 §. 2.

G R O O V I E.

1 Singuli temporibus adducti] Quæ scilicet
 non promitterent, nisi dura, & infelicia tem-
 pora experirentur.

2 A privatis] Videntur illi privatos confi-
 derasse tanquam pupillos, & servos, qui sine

auctoritate tutorum, & dominorum, obligare se
 nequeunt.

3 Datur cædibus] Minus enim parcent polli-
 centibus se redemptum iri, & si cui peperc-
 rint, eum, quod nunc sæpe fit, fide data
 nunquam dimittent ad pretium redemptionis com-
 parandum, si certum erit, eum ista fide non
 obligari.

G g g 2

G R O-

^a *Supra*
I. II. c. XI.
§. 7. ^b *lib.*
III. cap.
XIX. §. 5.
^c *Oldr.*
conf. 7. *Co-*
var. de ma-
rim. p. 11.
c. 3. §. 4.
n. 21.

publica supra ^a diximus. ^a Id interest, quod si metus injustus ab altero incussus impulerit ad promittendum, is, qui promittit, ^a petere restitutionem, aut, si alter nolit, ^a sibi eam præstare potest. ^b Quod § in metu procedente ex bello publico juris gentium locum non habet. Quod si & jusjurandum accesserit, ^a jam omnino quod promissum est præstandum erit ab eo, qui promissit, si perjurii crimen effugere volet. Sed tale perjurium si in hostem publicum commissum sit, ^a puniri ab hominibus solet: ^a si in latrones, aut piratas, ^c dissimulari odio eorum, quorum commodum agitur.

III. In hac quoque privata fide ^a minorem non excipimus, ^a qui ^a ejus status est, ut actum intelligat. Nam ^a quæ minoribus consulunt beneficiis, ^a ex jure sunt civili. Nos ^a de jure gentium querimus.

^c *Lib. II.*
c. XI. §. 6.

IV. Et de errore alibi ^c diximus, ita jus dare a contractu recedendi, ^a si id, quod per errorem creditum fuit, ^a in mente agentis vim habuerit conditionis.

^d *Cap.*
XXII. §.
7.

^a V. I. At, ^a quo usque se extendat privatorum in pacifico potestas, difficilior inspectio est. ^a Quod publicum est, a privato alienari non posse, satis constat: nam si ^a ne ducibus quidem belli id permixtum est, ut ^a modo ^d probavimus, multo minus privatis. Sed ^a de ipsorum actionibus, ac rebus queri potest, quia videntur ^a hæc quoque concedi hostibus non posse sine aliquo damno partis: unde videri possunt talia pacta ¹⁰ ^a illicita cum civibus ob jus supereminens civitatis, ^a tum conductis militibus ob fidem sacramento datam.

2. ^a Sed sciendum est, ea pacta, ^a quæ ¹¹ malum majus, aut certius evitant, magis utilia, quam damnosa, etiam publico censi debere, ^a quia minus malum induit rationem boni: *ἡ δὲ τῶν κακῶν ἐνδείξις οὐ τὰ μείζονα, ἀλλὰ τὰ μικρότερα*, ut ait quidam apud ^e Appianum. Neque vero ¹² ^a fides sola, qua quis potestatem ipsam sui, & suarum rerum non abdicat, ^a neque utilitas publica ^a sine legis auctoritate id efficere possunt, ut quod factum est, etiam si contra officium factum esse detur, irritum sit, & effectu juris omni careat.

3. ^a Lex

^e *Punic.*
pag. 55.1
Ed. H.
Steph.

GRONOVII.

4 *Sibi eam præstare*] Protestando, & nihil solvendo.

5 *Quod in metu procedente ex bello*] Neque metus ille injustus.

6 *Dissimulari*] Impunitum transmitti, non quasi non sit perjurium, seu quia illis hominibus jus non redditur; quippe habeantur pro servis pæne, atque adeo pro nullis.

7 *Minorem*] XXV. annis.

8 *Ejus status est*] Eam vim naturæ, ingenique habet.

9 *In mente agentis*] Ita præsumtum sit, ut fuerit præcipua causa contractus: qua deficiente, etiam quod actum est, irritum fore, tacite consensum putatur.

10 *Illicitu cum civibus ob jus*] Tanquam qui non habuerint potestatem earum actionum, &

rerum, ob jus, quod in eos habet princeps, vel civitas.

11 *Malum majus*] Scilicet captus civis, vel miles, aut in perpetuum omittendus est, aut quandam actionem, vel rem suam debet obligare, se subtrahere civitati, vel principi. Satie consulit juri eminenti civitatis, vel principis, se conservando. Alterum periculis accipiendum est, ac si morbo, vel calamitate amissum esset.

12 *Fides sola*] Promissio, qua quis non alterius se ditioni subjicit, & manet rerum suarum dominus, etsi ad aliquid dandum, faciendamve se obligaverit. (Prava interpretatio. Fides est heic obligatio erga eum, cujus aliquis subditus est, vel Miles conductitius, & quæ sola non impedit quominus ille dominus sit rerum, & actionum suarum, quamdiu eam potestatem non abdicavit. J. B.)

G R O -

3. + Lex quidem posset adimere subditis aut perpetuis, aut temporariis, hanc potestatem: sed neque lex hoc semper facit; ¹³ parcit enim civibus: neque semper facere potest; nam leges humanæ, ut alibi ^a diximus, vim obligandi tum demum habent, si latæ sint ¹⁴ ad humanum modum, + non si onus injungant, quod a ratione, & natura plane abhorreat. Et ideo leges, & præcepta specialia, quæ tale quid aperte præ se ferunt, + pro legibus haberi non debent; generales autem leges interpretatione benigna ita accipiendæ sunt, + ut casus summæ necessitatis excludant.

^a Lib. I.
c. IV. §. 7.
n. 2. 3. Lib.
II. cap. II.
§. 6. n. 4.
cap. XIV.
§. 12. n. 2.

4. Quod si actus, qui lege, aut præcepto interdictus erat, & valere vetitus, + interdici æquo jure potuit, + jam irritus erit actus privatus, + sed puniri tamen idem poterit, + ideo quod promissit id, quod sui juris non erat, maxime + si juratus id fecerit.

VI. Promissio captivi + de ¹⁵ redeundo in carcerem merito toleratur: ¹⁶ + neque enim deteriorem reddit captivi conditionem. Non ergo, ut quidam existimant, gloriose tantum fecit M. Attilius Regulus, + sed & quod debebat: *Regulus*, inquit ^b Cicero, *non debuit conditiones, passionemque bellicas, & hostiles perturbare perjurio*. Nec obstat illud c:

^b Off. III.
c. 29.
^c Horat.
III. Od. V.
49.

*Atqui sciebat, quæ sibi barbarus
Tortor pararet.*

+ Nam & hoc fieri posse jam scierat, cum promitteret. Sic & de decem captivis, ut quidam ex antiquis scriptoribus rem narrat ^d Gellius, *ostio postliminii jussu non esse sibi responderunt, quoniam a dejurio vinâ forent*.

^d Lib.
VII. c. 12.

VII. 1. Solent & promittere quidam, ¹⁷ ne in certum locum redeant, + ne adversus eum, qui ipsos in potestate habet, militent. Prioris exemplum apud ^e Thucydidem, ubi Gæ Ithomenes promittunt Lacedæmoniis, exiturus se Peloponneso, + nec unquam redituros. + Posterius nunc frequens est. Vetus exemplum est apud Polybium, *f* ubi dimittuntur ab Amilcare Numidæ sub lege, *μηδὲν εἰς αὐτοὺς πολεμῶν κατ' αὐτῶν ne adversus Carthaginenses eorum quæquam arma hostilia ferret*. Simile pactum habet in ^f Gotthiciis ^b Procopius.

^e Lib. I.
c. 103.

^f Lib. I.
c. 71.
^g Gotth.
III. c. 36.

2. Hoc pactum quidam irritum pronuntiant, + quia sit contra officium, quod

G R O T I I.

^a *De jure victi*] Id est, capitis minores, ut *Horatius* de *Regulo* loquitur. (*Diët.* III. V.)

^b *Procopius*] *Gotth.* II. de *Herulis*. (*Cap.* 14.) (*Hoc exemplum diversum est ab eo, quod in contextu indicatur. In loco præcedenti POLYBII nullum est pactum, sed comminatio tantum Humilis.* J. B.)

G R O N O V I I.

¹³ *Parcit enim civibus*] Non vult eos potius

petire, quam quidquam sui hostibus, cum in eorum potestatem venerint, pacto obligare.

¹⁴ *Ad humanum modum*] Non plus exigant, quam potest ab humana imbecillitate præstari.

¹⁵ *Redeundo in carcerem*] Si scilicet aliquid, quod suscepit, cum dimitteretur, non effecerit.

¹⁶ *Neque enim deteriorem*] Quippe qui, si efficiat, liberetur: sin, eodem sit loco, quo antea.

¹⁷ *Ne certum locum*] Ubi præsentia illorum vehementer aut utilis illi parti, de qua captivi sunt, aut damnosa illi, quæ ceperat, & dimittit.

^a L. II. c. quod patriæ debeatur. + At non, quicquid contra officium est, statim & irritum est, ut & ^a alibi, & supra ^b diximus. Deinde vero + ne contra officium quidem, libertatem sibi parere id promittendo, quod jam est in hostis manu. + Nihil enim deterius sit patriæ causæ, cui is, qui captus est, ni liberetur, + jam periisse censendus est.

VIII. Promittunt & nonnulli ¹⁸ + non fugere. + tenet hoc eos, etiam si ¹⁹ vincti promiserint, + contra, quam quidam sentiunt. Nam & sic solet aut vita servari, aut mitior obtineri custodia. Si vero vinctus sit potest, + ita demum ²⁰ liber erit, si ideo promiserit, ne vinciretur.

IX. Satis inepte quaeritur, + an, qui captus est, ²¹ alii dedere se possit. Nimis enim certum est, neminem sua pactione + jus alteri quaesitum adimere posse. Est autem captori jus quaesitum, + aut ipso belli jure, aut partim belli jure, + partim ²² concessu ejus, qui bellum gerit, secundum ea, quæ supra ^c exposuimus.

^a Lib. III. X. Circa effectus pactorum egregia quaestio est, + an privati, si in fide præstanda negligentes sint, a suis potestatibus cogendi sint eam implere. Et + cogendos verius est in bello duntaxat solenni, + ob jus gentium, quo bellum gerentes obstringuntur alter alteri jus reddere, + etiam de factis privatorum, + ut puta si a privatis violati essent hostium legati. Sic Cornelius Nepos, recitante ^d Gellio, scripserat, multis ^e in senatu placuisse, ut ii de ²³ decem captivis, qui redire nollent, datis custodibus ad Hannibalem deducerentur.

^e Lib. II. XI. + De interpretatione tenendæ regulæ jam ^f aliquoties memoratæ, ut a proprietate verborum non recedatur, + nisi absurdi vitandi causâ, + aut ex alia fati certa mentis conjectura: + ut in dubio magis interpretemur verba contra eum, qui legem dedit.

^e XVI. §. XII. + Vitam pactus non etiam ad libertatem jus habet. + Vestium nomine arma non veniunt: sunt enim hæc diversa. ²⁴ Venisse auxilium recte dicitur si sit in conspectu, etiam si nihil agat: + nam ipsa præsentia suam vim habet.

XIII. At ²⁵ + rediisse ad hostem non dicitur qui clam rediit ut statim.

G R O T I U S.

^e In senatu placuisse] Idem jam ante semper redire eos coegerat, quos Pyrrhus sub conditione dimiserat. Appianus exc. legat. num. 6. (pag. 348. Excerpt. Fulv. Ursin.)

G R O N O V I U S.

¹⁸ Non fugere] Si habeantur in liberiore custodia.

¹⁹ Vincti] Quum in arctissima custodia haberentur.

²⁰ Liber eris, si ideo promiseris] Quia promissionem non videtur accepisse, qui eum tenet. 2, 11. 4.

²¹ Alii se dedere] Vel dnm trahitur ab homine ignoto, aut infecto, videns alium notum, præsertim honoratoris militia, vel etiam li-

teris e custodia datis.

²² Concessu ejus] Hujus enim primario sunt, quæ enuntiantur.

²³ Decem captivis] Quos Hannibal dimiserat, ut tentarent, numquid senatus Romanus redimeret captivos, fide data, si non impetrarent, in castra redituros.

²⁴ Venisse auxilium] Si quis promiserit conditionem, nisi certum intra tempus adveniant auxilia, & illud tempus finiat, dum auxiliarii e longinquo prospiciuntur, illique nec dum aut applicuerint se nobis, aut aggrediantur hostem, sine perfidia conditionem reculabit.

²⁵ Rediisse ad hostem] Si quis promissit se rediturum ad hostem nisi cujus causâ dimittitur, id effectum reddiderit, non satisfecit fidei, si sic rediit, ut nemo intelligeret rediisse, quæ fallens hostem paullo post evaderet.

G R O —

tim exiret : rediisse enim ita intelligi debet , + ut in potestate hostium iterum sit. Contraria interpretatio veteratoria ^a + Ciceroni , stulte callida , + quæ fraudem in se , & perjurium habeat. Eadem ^b Gellio fraudulentula calliditas , + a Cenfore ignominie notata , qui eam adhibuerant , VII. c. 18. — intestabiles , & inuisi.

XIV. ^d Justa auxilia in pactis deditionis non faciendæ , + si ea adveniant , intelligi debent talia , quæ periculum cessare faciant.

XV. Notandum & hoc , si quid ^e de executionis modo convenit , id conditionem non injicere pacto , ut + si dictum certo loco solvi , qui locus postea dominum mutaverit.

XVI. De obsidibus tenendum quod ^e supra diximus , plerumque eos + accessionem esse ²⁷ principalis actus , sed tamen conveniri etiam posse + ut disjunctiva sit obligatio , nimirum ut aut fiat aliquid , aut obsides retineantur. Sed in dubio tenendum est illud , quod maxime est naturale , + id est , ut accessio tantum credantur.

G R O T I I .

G R O N O V I I .

^d *Justa auxilia in pactis deditionis*] Sunt ejus pacti exempla quatuor in III. Gotthicorum *Procopii*. (Cap. 7. 12. 30. 37.) Aliud de Luca apud Agathiam lib. I. (c. 7.) De Castello Corficæ apud *Bizarum* historiz *Genevensis* X. alia libro XVIII. & in bello in Mauros. Habet tale & *Cromerus* lib. XI.

²⁶ *De executionis modo*] Isque modus propter incidentem causam non quest servari , non ideo rem ipsam esse irritam.

²⁷ *Principalis actus*] Ejus , quod maximum , & præcipuum promissum est , adeoque hoc præstito illos debere dimitti.

^a De off.
III. c. 92.
^b Lib.
VII. c. 18.

^e Hoc li-
bro c. 20.
§. 51.

HENRICI DE COCCEII COMMENTARIUS IN HUGONIS GROTHII

LIB. III. CAP. XXIII.

HACTENUS Auctor egit de fide publica , sive a summis , sive a minoribus potestatibus data : hic agit de fide , quæ privatim in bello datur ; & ait , privatos invicem fidem dare posse : 1. quia de suo jure disponunt : 2. quia jus in hostes transferri potest : 3. quia alias cæderentur capti , & libertas impediretur , §. 1. Idque verum non tantum esse , statuit , de fide hosti , sed & latro-

nibus data : quanquam si metu injuste fides extorta est , restitutionem jure naturæ (non jure gentium externo) in bello publico impetrari posse , putet , nisi juramentum accesserit ; tunc enim absque nota perjurii recedi a fide data non possit ; sed unicuique hominum licere tale perjurium punire , solis exceptis latronibus , & piratis : eorum enim odio dissimulandi perjurium jure gentium , fingit. §. 2.

• Per-

» Pergit, fidem datam etiam a minore
» valere, §. 3. etsi error accesserit, qui
» consensum non impedit circa rem, §. 4.
» Neque obitare, quod publicum ex pacto
» tali damnum aliquod sentiat; nam ma-
» jus, aut certius malum iode vitari,
» §. 5. nisi lege publica actus interdictus
» sit, §. 3. n. 2. §. 3.

» Hioc concludit, privatum promittere
» hosti posse, se reditorem in carcerem,
» §. 6. se in certum locum non reditu-
» rum, §. 7. se non militaturum, *ibid.*
» (neque hoc casu contra officium patrie
» agi, quia non sit deterior ejus causa,
» cum captus patrie plane sit inutilis, *ibid.*)
» se aufugere nolle, §. 8.

» Porro ait, frustra queri, an captus
» se alii dedere possit, §. 9. Denique do-
» cet privatos, si fidem datam non im-
» plement, a suis cogi posse potestatibus ut
» impleant, §. 10.

» Tandem regulas interpretandi pacta a
» privatis inita suppledit §. 11. Atque
» exinde concludit, eum, qui vitam pa-
» ctus est, jus non habere ad libertatem,
» §. 12. Redisse non videri qui clam re-
» dicit, §. 13. Eum, qui promissit, se ur-
» bem non dediturum si auxilia advene-
» rint, inrellxisse talia, quae periculum
» cessare faciant, §. 14. Si promissum cer-
» to loco solvi, non teneri pacifcentem si
» locus postea fiat non tutus, §. 15. Re-
» gulariter obsoles, & pignora liberari fini-
» ta obligatione principali, nisi aliud in
» specie dictum sit, §. 16. Quae singula
» nunc examinabimus.

A D §. I.

MILITIS *pacta, aut pagani*] » On-
» nes subditi.

Inventos esse juris magistratos] » Uti Za-
» rius in libello de pueris Judaeorum ba-
» ptizandis, quem refutavit Eckius Theo-
» logicus cui respondet Zalius in *Apolo-*
» *gia ad Ertium p. m. 427.* ubi Glosam,
» Hosticum, Odofredum, Bartolum, &c.
» Angelum, Jasoem, Fulgosium, Cor-
» neum, Andream de Piliis, Dulcium,
» Philippum, &c. allegat. Rationem pre-
» cipue afferunt, 1. quod militaris disci-
» plina, & joramentum praestitum exigat,
» ne privatus ab hoste ultum lucrum ac-

» quirat: 2. quia capti postliminio redire
» tenentur, contra hoc jus publicum po-
» stlimio nihil promitti posse: 3. Multo
» minus pactum valere pagani, quippe
» quod hostis contra Juramentum militare,
» adeoque turpiter egerit, &c. quae dobia
» examinabimus *infra* §. 5. §. 7.

Pacta publice cum hostibus inita] » Id
» est, vel a summis potestatibus, vel a du-
» cibus belli.

At quae a privatis] » Sive singulis mi-
» litibus, sive paganois. *Zu. d. l. pag. 428.*

Nam cum privati jura privata habeant]
» Dodum ostensum est, fidem omnibus,
» etiam hostibus, esse servandam, modo
» dari jure poterit: potest autem semper
» dari de re sua, quia prout quisque de re
» sua disponit, ita jus est.

Hostes capaces sunt acquirendi juri]
» Si fides eis tanquam hostibus datur. *Vid.*
» *supr. c. 20.*

Quid esse possit quod obligationem impe-
» *diat*] » Com de suo jure, adeoque licite
» disponat.

Datur cadibus occasio, libertati impedi-
» *mentum*] » Hae rationes sunt mere poli-
» ticae; jure naturae enim captus occidi
» potest, & libertas in perpetuum aufer-
» ri: adeoque hactenus nulla sit injuria
» captis.

Nam §. illa caveri solet] » Nisi spe lu-
» cri allicerentur domini ut parcant captis.

Et hac obtineri] » Nisi promittentem
» jure obligari ad fidem servandam, alter
» pro certo habeat.

Fide privatorum sublata, non poterit]
» Quia promitteas fidem datam implere
» non teneretur, idque ex hypothese illo-
» rum Jurisconsultorum, jure.

A D §. II.

NON *hosti tantum*] » *Vid. l. 3. c.*
» 19. *per tot.*

Quem jus gentium agnoscit] » Intelligit
» voluntarium, quoties nimirum quis per
» bellum publicum sileone hostis consti-
» tuitur. Quale jus gentium non existare,
» diximus.

Sed §. latroni, &c.] » Nam hos hostes
» jus gentium non agnoscere, Auctor sta-
» tuit: adeoque bellum cum his *nimis so-*
» lenne esse, ait, *l. 3. c. 4. §. 18. n. 6.*
» c.

„2. §. 11. c. 19. §. 2; ibique non
 „procedi ex privilegio illo gentium, sed
 „ex jure naturæ, l. 2. c. 3. §. 4. n. 1.
 „l. 3. c. 3. §. 6. *Vid. Dissert. proam.*
 „IX. Cap. §. §. 70.

„Id interest, quod si metus injustus im-
 „pulerit, Frustra id quaeritur inter hostes,
 „quia superiorem non habent, qui de ju-
 „re decideret.

„Petere restitutionem] „Contra promissio-
 „nem factam.

„Sibi eam prestare potest] „Non solven-
 „do, seu prestando id, quod promisit;
 „& hoc est, quod Auctor passim ait, me-
 „tum inferentem teneri liberare eum, qui
 „promisit. L. 2. c. 13. §. 14. c. 17. §.
 „17. c. 11. §. 7. n. 2. & 3. l. 3. c. 19.
 „§. 4. c. 23. §. 2.

„Quod in metu procedente ex bello publico
 „juris gentium locum non habet] „Utpote
 „quo jure, etiam ubi metum injustum ad
 „effectum dominii externi, restitutionem
 „non dari, putat. Quæ monstra refutavi-
 „mus l. 3. c. 19. §. 12. h. 2. c. 17. §.
 „19. l. 2. c. 11. §. 7. seq.

„Jam omnino quod promissum est prestan-
 „dum erit] „Id est, sive iustus sit metus,
 „sive injustus: quia vis, & metus non tol-
 „lunt consensum. Rationem autem, quam
 „Auctor supra adhibuit, quod licet jus
 „homini non sit quaesitum, Deo tamen
 „id debeatur, late examinavimus l. 2. c.
 „13. §. 14.

„Puniri ab hominibus solet] „Repetit
 „hic Auctor errorem illum perpetuum,
 „quod natura cuilibet homini jus punien-
 „di alterius delicta competat: quod pas-
 „sim refutavimus. Si hostis privatus fidem
 „datam non servat, superior ejus implo-
 „rari debet ut eum adigat, *vide infra* §.
 „10. Si nolit, nova hæc belli causa est
 „cum ipso superiore: extraneis autem
 „nullum jus de perjurio cognoscendi com-
 „petit.

„Si in latrones, aut piratas, dissimulavi
 „odio eorum] „Fabula hæc jam explosa
 „est supra l. 3. c. 19. §. 5. Latru jus
 „agendi ex pacto vi, ac metu extortu
 „habet; at is vicissim promittenti tenetur
 „ob metum injuria illatum: atque hic
 „processus juris naturæ est, de quo l. 2. c.
 „11. §. 7. egimus.

AD §. III.

„MINOREM non excipientem] „Qui
 „viginti quinque annos non habet. *Vide*
 „l. 2. c. 5. §. 2. & c. 11. §. 5.

„Qui ejus status est, ut actum intelligat]
 „Id est, qui pubes est: diximus enim,
 „ex facultate generandi etiam judicium
 „necessario sequi, d. c. 11. §. 5.

„Quæ minoribus consulant beneficia] „Re-
 „stitutionem intelligit in integrum.

„Ex jure sunt civili] „Lubricio ætatis in-
 „dulta.

„De jure gentium] „Rectius, de jure
 „naturæ.

AD §. IV.

„Sic ita, quod per errorem creditum fuit,
 „in mente agentis vim habueris conditionis]

„Vid. Gron. b. Est hypothesi enim Aucto-
 „ris promissor non consensit in promif-
 „sum, nisi sub quadam conditione, quæ
 „re ipsa non existit. *Grot. l. 2. c. 11.*
 „§. 6. n. 2. Nos ex aliis principis to-
 „tam de errore materiam deduximus d.
 „§. 6.

AD §. V.

„QUÆRITUR, an privati quoque
 „hosti fidem dare possint? Alii id ne-
 „gant, tum ratione *versus*, tum ratione
 „actionum. Res enim, & actiones subdi-
 „torum subesse imperio superioris, ajunt;
 „adeoque contra utilitatem suæ civitatis,
 „neque ex bonis aliquid concedere, ne-
 „que actionis utilitatem hosti tribuere
 „posse, existimant. Unde quicquid contra
 „officia, quæ patriæ debentur, promitti-
 „tur, irritum pronunciant. *Vid. infr. §.*
 „7. Auctor respondet huic dubio: 1.
 „pacta talia privatorum ideo valere, quia
 „majus malum illis evitatur; neque enim
 „2.
 „solum fidem, quæ quis non abdicat
 „juri in se, & in res suas, neque utili-
 „tatem publicam sine legis auctoritate id
 „efficere posse, ut promissio omni effectu
 „H h h
 „careat,

• careat, b. §. 5. n. 2: 3^a. non quic-
 • quid contra officium est, statim & irri-
 • tum esse: 4^a. nec contra officium esse.
 • libertatem sibi parare, promittendo quod
 • jam est in hostis manu: 5^a. nihilo de-
 • teriorem fieri patriæ causam, cui is
 • qui captus est, ni liberetur, jam periculis-
 • cendendus est. Vera ratio cur pacta pri-
 • vatorum cum hoste valeant, 6. in eo
 • consistit, quod supponimus, hostem mi-
 • nari incendia prædiis, captivitatem per-
 • sonis, &c. supponimus, imperantem id
 • impedire non posse. Hoc casu igitur sub-
 • dicti jure necessarie defensionis partem
 • bonorum, ut reliqua conserveat, dare,
 • vel promittere hosti, propitio jure pos-
 • sunt: civitati enim nulla fit injuria,
 • tum quia res illæ æque, quin magis,
 • periturae fuissent, tum quia imperium
 • hoc casu definit, & jure necessarie de-
 • fensionis civis ea agere potest, quæ ad
 • sui suarumque rerum conservationem
 • necessaria esse judicabit.

• Secus igitur se res habet si privatus
 • commercia cum hoste agit: ejusmodi
 • pacta enim, quæ hostis vires augent,
 • nostræ civitatis vires autem minuunt,
 • prohibita sunt. *Vid. n. 5.*

• An vero pactum milicum captivorum,
 • quo promittunt, se non ulterius milita-
 • turos, vseat, videbimus §. 7. n. 1.

1. Quousque se extendat privatorum in pa-
 • ciscendo potestas] = Semper valet pactum si
 • de suo jure disponunt.

Quod publicum est, a privato alienari
 non posse] = Quia de jure alieno, adeo-
 • que extra fines facultatis a creatore con-
 • celsæ disponderet.

Ne ducibus quidem belli id permiffum
 est] = Scilicet, extra fines officii, &
 • mandati.

Modo probavimus] = *Vid. c. 22. §. 7.*
 • ubi dixit, ducem non posse de belli
 • causis, & consequentibus disporre.

De ipsorum actionibus, ac rebus quæri
 potest] = Adeoque de jure eorum privato.

Hæc quoque concedi non posse siue ali-
 quo damno partis] = Si enim pecuniam,
 • frumentum, &c. hosti promittit, vires
 • hostis augentur, & vires nostræ civitatis
 • minuuntur.

Illicita cum civibus ob jus supereminens
 civitatis] = Civitas enim jus in res civis

hactenus habet, ut hic de iis in detri-
 • mentum civitatis disponere nequeat.

Tum conductis militibus ob fidem sacra-
 • mento datam] = Miles enim sacramento
 • se obtrinxit, quod civitatem defendere
 • velle, violare id videtur si promittit, se
 • eam non defensurum. *Add. infra §. 7.*

Sed sciendum est] = Veram rationem, 2.
 • cur fides a privato hosti data servari de-
 • beat, expolgimus initio b. §. Superest
 • ut dubia a Zasio supra §. 1. rubr. 2.
 • mota removeamus.

• Primo ait, militarem disciplinam, &
 • juramentum præstitum exigere, ne pri-
 • vatus ab hoste ullum lucrum acquirat.
 • Resp. si milites, & subditi liberi sunt,
 • omnino conventiones cum hoste prohi-
 • beri possunt: Idque & disciplinæ mili-
 • tari, & juramento convenit, nihil enim
 • facere possunt, quo hostium vires auge-
 • antur. At si in hostium potestate sunt,
 • eisque ut hostibus quædam promittunt,
 • ea valent jure necessarie defensionis. *Vid.*
 • §. 7.

„Secundo opponit, captos postliminio sal-
 • tem redire, adeoque eos contra jus pu-
 • blicum postliminii nihil promittere posse.
 • Resp. etiam ille, qui ab hoste dimittitur,
 • postliminio reverditur, L. 26 ff. capt. qui
 • proinde aliqui pro illa dimissione promit-
 • tit, nihil promittit contra jus publicum
 • postliminii.

„Tertio ait, hostem turpiter agere, quod
 • a pagano contra juramentum militare, con-
 • tra disciplinam militarem, contra obedien-
 • tiam ducibus debitam, fidem exigit. At
 • inepta est hæc ratio, uti infra §. 7, ubi
 • hæc materia repetitur, demonstrabimus.

Quæ malum majus, aut certius evitant,
 magis utilia etiam publico censeri debere]

• Majus autem malum evitant qui certa
 • pecunia hosti promissa, incendia, & va-
 • stationem impediunt, qui capi, pro-
 • mittendo se nolle militare, a servitute
 • se liberant, &c.

Quia minus malum induit rationem boni]

• Hanc interpretandi regulam explicavimus,
 • & refutavimus supra l. 2. c. 23. §. 2. c.
 • 24. §. 5. n. 1.

Fides sola, qua quis potestatem ipsam sui,
 & verum suarum non abdicat] = Sensus
 • est, fidem hosti datam ideo effectu ca-
 • rere non debere, quia fidem civitati de-
 • dit; per hanc enim fidem civem se,
 • suaque

„suaque non subiecisse potestati civitatis;
„adeoque eam non obtinere, quo minus &
„se, suaeque a potestate hostis, alia fide
„data, liberare, eoque majus periculum
„evitare possit.

Neque utilitas publica]. Sensus est, si-
„dem hosti datam nec ideo irritam reddi,
„quod sine damno civitatis concedi non
„possint ea, quae promissa sunt; quia ea
„fides itidem non impedit, quominus ad
„evitandum majus malum contra officium
„aliquid hosti promittere possimus. Nos
„veram rationem jam exposuimus. *Add.*
„§. 7.

Sine legis auctoritate] „, An ergo leges
„adimere facultatem cum hoste paciscendi
„possunt? *Vid. n. seq.*

3 *Lex quidem potest adimere subditis hanc
potestatem*] „, Auctor dixit *n. preced.* utili-
„tatem publicam sine legis auctoritate non
„posse efficere ut id, quod contra offi-
„cium fit, irritum sit, si facto illo majus
„evitatur malum. Instat Auctor, legem ci-
„vilem potestatem illam subditis auferre
„posse, adeoque tunc saltem pacta subdi-
„torum cum hoste non valere. Respondet
„1. legem id non semper facere; nec 2.
„id facere semper posse, quia leges ad hu-
„manum modum laeque saltem obligant,
„non si omnes injungant a natura, & ratio-
„ne alienum. Vera ratio est, quod jus ne-
„cessariae defensionis nulla lege auferri pos-
„sit, & quod imperium in hoc casu desi-
„nat. *Vid. §. 7.*

*Non si omnes injungant, quod a ratione,
est natura, plane abhorreat*] „, Quale ex
„hypothesi Auctoris esset, si subditus im-
„pediret majus, aut certius evitare ma-
„lum: rectius, si jus necessariae defensio-
„nis ei auferretur.

Pro legibus haberi non debent] „, Quia
„legibus naturae aliquid contrarium praeci-
„piunt. *Vid. l. 2. c. 14 §. 12. n. 2.*

Ut casum summa necessitatis excludant]
„Toties hanc hypothesin generalem refuta-
„vimus. *Vid. l. 2. c. 2. §. 6. n. 2. c. 6.
„§. 5. c. 18. §. 4. n. 6.*

4 *Interdicti a quo jure potestis*] „, Uti si nihil
„legibus naturae contrarium statuitur.

Jam irritum erit actum privati] „, Quia
„contra leges suae civitatis pactus est.
Sed puniri tamen ideo poterit] „, Quia le-
„gem violavit.

*Ideo quod promissa id, quod sui juris
non erat*] „, Quod enim lege prohibente

„fit, est extra jus nostrum; agimus enim
„ultra facultatem nobis jure concessam.

Si juratus] „, Nemo enim fidem juratam
„dare debet, si scit, se fidem dare non
„posse; esset hæc profanatio nominis divi-
„ni: adeoque tunc poena perfidiae quoque
„obtinere.

A D §. VI.

De redeundo in carcerem] „, Si scilicet
„promissa non praestiterit.

*Neque enim deteriozem reddit captivi con-
ditionem*] „, Atqui civitatis jus hoc casu mi-
„nnere videtur, utpote quam omnes cives
„defendere tenentur. Sed ei respondimus
„§. *preced.*

Sed quod debebat] „, Factum hoc
„examinavimus supra *L. 2. c. 15. §. 17.
„§. 1. c. 22. §. 3.*

*Nam hoc fieri posse, jam scierat, cum
promitteret*] „, Jure belli enim in captos,
„& servos sive licet.

A D §. VII.

*Nunc adversus eum, qui ipsos in potestate
habet, militans*] „, Vera ratio est, quod

„captus non subit imperio pristinae civita-
„tis, quæ cum eum defendere amplius non
„possit, jus impetiti amittit. Captus igitur
„jure necessariae defensionis se quovis mo-
„do, etiam promittendo de non amplius
„militando, liberare potest: neque patriæ
„id præjudicat, cui neque periculi videtur,
„dum in potestate hostium constitutus ope-
„ram patriæ præstare nequit; neque desunt
„alii, qui militare poterunt. Sane, cum
„hosti in captum omnia liceant, cum oc-
„cidi quoque possit, &c. multo magis exi-
„gi ab eo potest fides ne militet. Confe-
„ratur supra §. 1. rubr. 2. §. §. n. 2. rubr.
„2. seq.

Nec nunquam redituros] „, Hic non de
„pactis privatorum agitur, sed civitatis,
„& populi.

Posteriorum nunc frequent est] „, Exempla
„vide apud Thuan. *Hist. l. 4. p. 70. §.
„73. l. 24. p. 283.*

*Quia sit contra officium, quod patriæ de-
betur*] „, Cupis defensionis pacto renuncia-
„re

H h h 2

ne non potest: sed respondimus supra §. 5.

At non quicquid contra officium est, statim est irritum est], Immo contradictio est actum valere, & tamen legibus contrariari. Sane, lege prohibente deficit sacultas moralis, Alias rationes modo proposuimus.

Ne contra officium quidem, libertatem sibi parere promittendo quod jam est in hostis manu], I. e. de redundo in captivatem, in quo actu est.

Nihil enim deterius fit patrie causa], Si captus mansisset, eidem defendere non potuisset patriam.

Jam gerisse], Quia facultas defendendi civitatem deficit. Immo jure Romano pro servo, & civiliter mortuus habitus fuit. *Vid. l. 3. c. 9. §. 1.*

A D §. VIII.

Non fugere], Qui non carceri includuntur, sed fide data pro lubitu in terra hostili commorari possunt.

Tenet hoc eos etiam si vinculi promiserint], Via enim non impedit consensum, praesertim si sit vis hostilis, utpote quae licita est.

Contra, quam quidam sentiunt], Qui fidem in carcere datam injustam praedicant; quod verum non est, inprimis de carcere hostili. Vide late *Capp. Dec. 149. n. 3.*

Ita demum liber eris si ideo promiseris, ne vinciretur], Si quis fidem dedit de non fugiendo, ea intentione ne vinciretur, non violat fidem si postea contra fidem vinculus aufugiat. At si vinculus fidem talem dedit, aufugere absque perfidia nequit.

A D §. IX.

An qui captus est, alii dedere se possit], Recte id negat Auctor, quia disponenter de jure alieno.

Jus alteri quaesitum], Uti quaesitum est per deditionem.

Aut ipso belli jure], Quo captus sit servus capientis.

Partim concessu ejus, qui bellum gerit], Si Princeps praedam subditiis concedit, *l. 3. c. 6. §. 24.*

A D §. X.

An privati, si in fide praestanda negligentes sint, a suis potestatibus cogendi sint eam implere], Affirmatur. Nam omnium consensu constat, fidem hosti datam servandam esse; adeoque hactenus jus in hostem transfertur. Si proinde hostis potestatem ejus, qui sub pacto dimissus est, implorat, cogere ea debet subditum ut pactis stet; si cogere nolit, causam suam facit, & nova est belli causa.

Cogendos, verum est, in bello dantur solenni], I. e. in bello, quod inter deos, summas potestates geritur, & indictum est; huic enim bello jure Gentium certa quaedam privilegia indulta esse, statuit; quo etiam refert, quod promittentis magistratus adigere subditos teneatur, ut promissa praestent. Aliud igitur obtinere, putat, in bello minus solenni (quale autem id sit, vide *Dissert. Proem. IX. Sect. II.*) in quo tantum ei, qui iustam causam habet, pacta esse servanda, ait, At saepius jam dictum est, bellum tale solenne non existeret. In genere ergo dicendum, inter duas gentes fidem a subditis datam servandam esse. Sane, fides etiam praedoni qua praedoni data impleri debet, & Magistratus promittentis cogere hunc ad implementum potest; salva ceterum actione injuriarum contra praedonem, qui vi alterum ad promittendum induxit.

Ob id jus gentium, quo bellum gerentes obstringuntur alter alteri jus reddere], Immo id ex ipso jure naturae est.

Etiam de factis privatorum], Ita ut vel eum dedere, vel adigere ad satisfactionem debeat. *Vid. l. 2. c. 21. §. 4. n. 1. l. 3. c. 20. §. 41. Add. l. 1. c. 3. §. 1.*

Ut puta si a privatis violati essent bonis legatis], Hoc enim utriusque partem consensu injustum est; adeoque hactenus non dissident.

A D §. XI.

DE interpretatione tenenda regule] Immo in pactis nulla valet interpretatio, nisi quæ ex natura verborum, & negotii sequitur. Si id dubium, nullum est pactum. Sane, in exemplis §. seq. allegatis de voluntate citra ullam interpretationem ex ipsis verbis facis constat.

Nisi absurdum vitanti causa] = L. 11. c. 16. §. 16. §. 17.

Aut ex alia fuit certa mentis conjectura] = L. 2. c. 16. §. 5. seq.

Ut in dubio verba magis interpretentur] = L. 2. c. 16. §. 32. §. 20. §. 26.

A D §. XII.

VITAM passus non etiam ad libertatem jus habet] Aliud enim est vita, aliud libertas; & illa salva esse potest, etsi hæc adimatur.

Vestium nomine arma non veniunt] Hæc enim sunt diversa: illæ corporis regendi, hæc corporis defendendi causa adhibentur.

Nam ipsa præsentia suam vim habet] Auxilia actu adsunt, adeoque pacti conditio existit.

A D §. XIII.

REDITISSE ad hostem non dicitur qui clam rediit] Respicit Auctor ad decem captes, quos Annibal post Cannensem pugnam juratos ad Senatum misit, in castra redituros nisi de redimendis captivis impetravissent. Horum unus paulo postquam egressus erat e castris rediit, quasi aliquid esset oblitus, & ideo Romæ remansit. Reditu enim in castra liberatum fuisse jurejurando interpretatur. Cic. l. 3. off. c. 32. Vid. ad rubr. ab hac §. §. 4.

Ut in potestate hostium iterum sit] In eo Patu fuisse sistere debet, in quo fuit ante dimissionem.

Ciceroni] De hisdem decem captivis loquenti d. l. 3. c. 32.

Qua fraudem in se, Est perjurium habet] Mera enim fuit cavillatio, & reservatio mentalis: atque hinc in allegato exemplo decrevit Senatus, ut ille verteretur, & callidos, virtutis ad Annibalem duceretur. Cic. d. l.

A Consore ignominie notata] Est enim, qui ad Annibalem non rediissent, usque adeo infestabiles, irrisibilesque fuisse, ut radium vitæ ceperint, necemque fibi consciscerent. Gell. l. 7. c. 18.

A D §. XIV.

Si ea advenierint, intelligi debent talia, quæ periculum cessare faciant] Si quis paciscitur cum hoste, se redditurum civitatem nisi auxilia certum intra tempus advenerint, sine perfidia differre deditionem nequit si talia advenerint auxilia, quæ periculum cessare non faciant, quia manet eadem dedendi necessitas.

A D §. XV.

Si dictum certo loco solvi, qui locus postea dominum mutaverit] Esti igitur tuto in hoc loco solvi non possit, ideo pactum non deficit, nec obligatio tollitur, sed debitum manet.

A D §. XVI.

ACCESSIONAM esse principalis actus] Obsides enim dantur in securitatem ejus, quod promissum est, adeoque ad eandem causam accedunt. Unde finita obligatione principali finitur quoque accessoria obsidum.

Ut dispositiva sit obligatio] Hoc dependet a pacto partium, quæ prout de jure suo disponunt, ita jus est, neque tunc obsides obligantur ut accessio, sed ut principales: at vix exemplum tale adduci poterit.

Id est, ut accessio tantum credantur] Adeoque ut finita obligatione principali etiam liberentur obsides. Id enim natura negotii indigitat.

H h h 3

CAPUT

CAPUT XXIV.

De fide tacita.

- I. *Tacite quomodo fides interponatur.*
 II. *Exemplum in eo, qui in tutelam recipi a populo, aut rege, expetit :*
 III. *Qui colloquium postulat, aut admittit :*
 IV. *Hinc tamen, dum collocutori non nocent, integrum esse res suas promovere.*
 V. *De mutis signis ex consuetudine aliquid significantibus.*
 VI. *De tacta approbatione sponsonis.*
 VII. *Pana quando tacite remissa.*

^a L. ca
lege. §1.
D. locuti.

^b Lib. II.
c. IV. §. 4.
§. L. III.
c. I. §. 1.

^c Liv. lib.
I. c. 53.
^d Enrich.
II. §. 65.

^e Libro
XXXIII
c. 25.

^a I. **S**ilento ^a quædam conveniri, non male a Javoleno ^a dictum est ; quod & ^a in publicis, & in ^a privatis, ^a & in mixtis conventionibus usu venit. Causa hæc est, ^a quod consensus, qualitercunque indicatus, & acceptatus, vim habet juris transferendi. Signa autem consensus sunt ^a & a'ia præter voces, & literas, ut non ^b semel jam indicavimus. ^a ^a Quædam natura insunt actui.

II. Exemplum sit in eo, qui ^a aut ab hostibus, ^a aut ab externis veniens in alterius populi, aut regis fidem se dat. ^a nam hic quin tacite se obliget, ^a ne quid faciat adversus eum statum, in quo præsidium petit, dubitari non debet. Quare ^a sequendi non sunt qui ^a Zopyri factum a reprehensione remotum ajunt : neque enim fides ejus in regem, perfidiam in eos, ad quos confugerat, excusat. ^a Idem de Sexto Tarquinii filio, ^a qui ad Gabios se contulerat, dictum esto. De Sinone ^a Virgilius :

*Accipe nunc Danaûm insidiâs, & crimine ab isto
Disce omnes.*

III. Sic & qui colloquium aut postulat, aut admittit, ^a ^a tacite pollicetur, collocutoribus id innoxium fore. Hostibus per colloquii speciem violandis ^a jus gentium violari, pronuntiat ^a Livius : addit, ^a colloquium perfi-

G R O T I I.

^a Tacite pollicetur collocutoribus id innoxium fore] Merito Agathum Ragnarum Hunnum culpatur, quod abeuntem a colloquio Narsetem te-
le transigere voluerit. Agath. lib. II. (c. 7.)

G R O N O V I I.

1. Silento quædam promitti] Quædam promissa intelligi, etiam si nominatim designata non fuerint.
2. Quædam natura] Etiam nec dicto, nec scripto, nec alio signo externo expolita sint, tamen quia sine illis, in quod consentum est, consistere non potest, pro expressis habentur.

3. Ne quid faciat] Molatur, adversus eam rempublicam.

^a Zopyri factum] Justin. 1. ult.

^a Colloquium perfide] Liv. 38. 25. Pauci ergo effugerunt, captus est nemo : major multo pars per fidem violati colloquii parum morte lacerant. Plautus Mostell. 2. 2. 69. per fidem deceptus sum : hospes hic me necavit. Livius, 1. 9. incusantes violati hospitii fides, Divinusque invocantes, cujus ad selemine, ludosque, per san, ac fidem decepti venissent. Seneca de provid. cap. 3. multa milia civium Romanorum, una loco, post fidem, innoce per ipsam fidem cruciata. (Adde Caesar. De Bell. Gall. Lib. I. c. 46. ibique iustitio, & eruditione præstantissimi Int. J. Davijii, Notam. J. B.)

G R O -

perfidie violatum. nam *per fidem* mendose eo loco scribitur. Cn. Domitius eo quod Bituitum regem Arvernorum per colloquii simulationem acersitum, hospitioque exceptum vinxit, hoc a Valerio ^a Maximo iudicium refert : *Nimia gloria cupiditas* ^b *perfidum existere coëgit*. Quamobrem mirari subie, cur scriptor libri ^c octavi belli Gallici Cæsaris, sive is Hirtius est, sive Oppius, simile factum T. 7 Labieni referens, adjecerit, *infidelitatem ejus* (Comii scilicet) *sine ulla perfidia judicavit comprimi posse*; nisi hoc Labieni magis, quam scriptoris iudicium est.

IV. At ^a non ultra tacita illa voluntas trahenda est, quam dixi. nam dum collocutores nihil patiantur, ^a specie colloquii ^b avertere hostem a belli consiliis, sua interim promovere, perfidia vacat, & ^c dolis bonis annumeratur: quare qui deceptum spe pacis regem Perseum ^c arguebant, non tam juris, & fidei, quam animi excelsi, & gloriæ bellicæ habebant rationem, ut ex his, quæ de dolis bellicis ^d diximus, satis potest intelligi. Ejusdem generis erat fraus illa, qua Asdrubal ex Aufetanis saltibus exercitum servavit, & qua Scipio Africanus major situm castrorum Syphacis perdidit, utrumque narrante ^e Livio. Quorum exemplum imitatus ^f L. Sylla bello sociali apud Eferniam, ut apud ^f Frontinum legimus.

V. Sunt & ^a signa quædam muta ex consuetudine significantia, ut olim ^b vitæ, & rami olivarum: apud Macedones ^c hastarum erectio: apud Romanos ^d ^e ^f scuta capiti imposita, ^d signa supplicis deditionis, ^a quæ proinde ^b obligant ad arma ponenda. Qui vero deditionem accipere se significat, ^a an obligetur, & quatenus, ex his, quæ supra ^b dicta sunt, petendum sit. ^c ^d ^e ^f Hodie vela candida tacitum habent signum petiti colloquii: ^a obligabunt ergo non minus, quam si voce petitum esset.

^a VI. Spon-

G R O T I I.

^b L. Sylla] Et Cæsar Dictator adversus Tenedetos, & Ulipetes. Appianus exc. legat. n. 16.

^c Scuta capiti imposita] Appianus civilium 17.

^d Signa supplicis deditionis] Apud Perfas manus post tergum complicitæ. Ammianus lib. XVIII. (Cap. 8. pag. 222. ubi de *Affris* hoc dicitur.) ad quem locum notata *Luscebrogii* vide. scuta, & vexilla perverfa apud Romanos, notat idem Ammianus libro XXVI. (Cap. 10. p. 512. ubi vide *Vulgi* votam.) Submittere vexilla, *Latinus* Pacatus panegyrico. (c. 36.) Apud Germanos, & eorum exemplo alios, herbam porrigere *Plinius* lib. XXII. c. 4. Qui visci se dedunt inermes supplicant, ait *Servius* ad t. Æncid. (487.)

^e Hodie vela candida tacitum habent signum petiti colloquii] Ignis succensus petiti colloquii signum apud septentrionis populos. Meminit *Johannes Magnus*, & alii. *Plinius* lib. XV, 30. de laura: *ipsa pacifera*, ut quam præten-

di etiam inter armatos hostes, quietis sit indicium. (Cap. 30.)

G R O N O V I I.

^b *Perfidum existere*] Florus Asinam Cornelium, qui simulato colloquio evocatus, atque ita oppressus fuit, vocat *perfidia Punica documentum*. 2, 2.

^c *Labieni*] Qui Comium pro rebele, ingratum, & non semel perfido habebat.

^d *Avertere hostem*] Securum, & minus intentum rebus gerendis reddere, quom ipse interim diligenter comparet, ut apud *Justinum* Ptolemæus Philopator legationibus missis, quoad vires pararet morabatur Antiochum, lib. 30, 1.

^e *Vitta*, *Et rami olivarum*] Virgil. 8. 127. *Optime Grajugevum, cui me fortuna precari. Et vitta comtos veluit prætereare ramos.*

^f *Hastarum erectio*] Liv. 33, 10.

^g *Scuta capiti imposita*] Appianus 2, civil. p. 454. de Africanis interceptis.

^h *Uligens ad arma*] Quæ signa si partis alterius prælatotes edant, alterius partis est habere hostilia.

^a Lib. IX;
^c 6. n. 3.
^b Cap. 23.

^c Liv. lib. XLII. c.

47.

^d L. III.

c. 1. §. 6.

^e Liv. lib.

XXVI. c.

17. §. lib.

XXX. c. 4.

^f Lib. I.

c. 5. n. 17.

^g Lib. III.

c. IV. c.

12. §. c.

XI. §. 15.

* Lib. II.
c. XV. §.
17. & Lib.
III. cap.
XXII. §. 3.

* VI. Sponsio a ducibus facta quatenus tacite approbata a populo, aut rege censeri debeat, & hoc jam ^a supra diximus, ⁺ nimirum, ubi & actus fuit cognitus, & aliquid factum, aut non factum, ¹³ cujus rei alia causa extra voluntatem foederis probandi dari non possit.

VII. I. ² Poenæ remissio ⁺ ex sola dissimulatione non potest colligi; sed ⁺ opus est accedat actus talis, qui aut amicitiam per se ostendat, ⁺ ut foedus amicitiae causa, ⁺ aut opinionem de tali virtute, cui merito antea facta condonari debeant, sive ea opinio verbis indicata est, sive rebus, quæ ex more institutæ sint ad talem significationem.

GROTII.

GRONOVII.

[*Poenæ remissio*] Tractat Polybius servatus in excerptis legationum num. 122. an si remissa sit poena iis, qui facinus fecere, simul remissa sit mandatoribus? non puto, singulos enim tenent sua delicta.

¹³ *Cujus rei alia causa*] Quod nemo intelligat aliam ob rationem vel factum, vel intermissum, quam quod ostenderint pactationem a praefecto suo factam ratam haberi, aut quod nunquam facturi, vel intermissuri erant, nisi ratum habuissent.

HENRICI DE COCCEII COMMENTARIUS IN HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. XXIV.

EX silentio neque consensus, neque disconsensus sequitur, l. 142. R. J. o. 44. R. J. in 6. quia voluntas non est nisi declarata. Silentium enim est negatio actus, neque se declarat qui nihil dicit.

Aliud ergo est si ex ipso silentio appareat voluntatis declaratio: uti 1. ex facto, quo necessario elicitur voluntas: 2. ex signis, quæ vel natura significant voluntatem, ut nutus, vultus, &c. vel ex instituto: 3. ex iis, quæ necessario sequuntur ex verbis. Fide enim expressa omnia continentur, sine quibus fides illa explicari nequit: & sic ubi de colloquio convenit, tacite quoque pactum est id, sine quo colloquium tuto fieri nequit: v. g. commeatibus.

AD §. I.

PUBLICIS] „ Inter duas summas potestates initis.

Privatis] • Quæ inter privatos celebrantur.

Et in mixtis] • Quando summa potestas cum privato ita convenit.

Quod consensus qualiscunque indicatus, &c.] • Omnis consensus vel verbis, vel factis declaratur. Si proinde voluntas illa æque ex factis, aut signis appareat, obligatio inde oritur, quia partes ita dispoſuere.

Et alia præter voces] • V. g. nutus, &c.

Vid. l. 2. c. 4. §. 4. n. 3. c. 6. §. 10. l. 3. c. 1. §. 8. prolog. §. 8. l. 2. c. 12. §. 11. c. 16. §. 26.

Quædam

Quadam natura infans admi] » Si quis
» hostis fidei se tradit, promittit, se ei non
» nocturnum: ita qui colloquium admittit,
» pollicetur securitatem, etsi id additum
» non sit, quia id ex natura actus sequi-
» tur. Vid. §. 2. Et §. 3.

» rum occidit. At alia in hoc perfidia ra-
» tio fuit, ac in Zopyro; nam Sextus non
» ad hostes transfugit, sed ad socios, quos
» violare oestas erat.

A D §. II.

AUT ab hostibus veniens in alterius po-
puli fidem se dat] » Uti transfuga: aut ho-
» stis, qui per deditionem in nostram trans-
» it potestatem.

AUT ab externis] » Qui hostes non sunt,
» sed cum quibus nec amicitia, nec hospi-
» tium est, adeoque cum quibus jus capi-
» endi, & postliminium obtinet. Vid. supra
» cap. 9. §. 18.

Nam hic quis tacite se obliget, ne quid
faciat adversus eum statum] » Jam enim
» alterius imperio subest, eoque tacite pro-
» mittit, se nolle laedere eum, cui se de-
» didit.

Sequendi non sunt qui Zopyri factum a
reprehensione remotum ajunt] » Factum hoc
narratur ab Herod. l. 3. hist. in f. Et Just.
l. 1. c. f. Sed Crisus id tribuit Megabyzo
Zopri patri. Ceterum, factum ipsum male
ab Auctore improbari, puto; quia Zopyrus
fidem non dederat, sed se transfugam men-
titus erat; licere autem mendacis quoque
hostem fallere, ipse Auctor supra statuerat.
Falsum autem omnino est, quod transfuga
tacite fidem obligare videatur. Nam 1. fru-
stra coniecturas, seu tacita promissa fingi-
mus, ubi contrarium evideos, & certum:
2. constat, Zopyrum non transfugisse ani-
mo praesidium quaerendi, sed hostes dolo
fallendi; quod licitum: & 3. inepte colli-
gitur, enim tacite promississe, qui expresse,
& communicato cum rege consilio aliud agi-
tabat. Sibi ergo 4. impotent, qui hosti cre-
diderunt, oec sibi satis ab eo fide expresse
accepta caverunt. Vid. diss. de arm. illic.
§. f.

Additio.

» Zopyrus non ut transfuga saltem con-
» siderari debet, sed ut talis, qui fidem
» hostis imploravit, & suam dedit, ac NB.
» cui cura, & defensio civitatis commissa
» fuit, quam proinde injuria hosti tradidit.

Idem de Sexto Tarquintii filio] » Qui ad
» Gabios confugerat, & postea primates eo-
» rum. Tom. IV.

A D §. III.

Tacite pollicetur, collocutoribus id immo-
nitum fore] Immo hæc non tacita est fides,
sed potius expressa; qui enim colloqui vo-
luit, ea præstare ex medii necessitate de-
bent, sine quibus id fieri nequit: oon pot-
est autem sine securitate. Uode ægerime
Induci potuit Carolus VII., ut Joannem
Burgundiz docem specie colloqui occide-
ret, factumque hoc ipsi amici ejus impro-
babant; de quo late Jean de Serre in au-
t. franc. in Car. VI. ad an. 1519. &
Cominatus. mala fide ita agi, injurias, in-
fidiasque fieri: unde maxime sibi prospexif-
se Ludovicum (in colloquium cum Eduar-
do Rege Angliæ descensurum), ait l. 4.
Hist.

Jus gentium violari] » Intelligit ipsum
» jus naturæ, quia fides data violatur.
» Perfidum existere cõgit] » Conf. Gron. b.
» Ludovicus Simplicis filius postquam suafu
» Hugonis a Normannis spe colloquii captus
» fuit, Hugonem ad Doellum provocat, &
» Hugo in Synodo damnatus, ac excom-
» municatus fuit. Masson. l. 2. p. 197.
» Conf. Liv. l. 32. c. 32. seq.

A D §. IV.

Non ultra] » Quam ad securitatem col-
» loquentium.

Specie colloqui avertere hostem a belli con-
silio] » Vid. Gron. b. Conf. Liv. l. 30. c.
» 11. Tbuani. l. 15. p. 311. Et 313: Gram-
» mont. Hist. Gall. l. 8. p. 403.

Dolus boni] » De quibus egimus l. 3. c.
» 1. §. 6. seq.

A D §. V.

Si ONA quadam muta ex consuetudine
significanti] » De quibus late egimus l. 2.
l. i. c. 4.

- c. 4. §. 3. c. 16. §. 1. Voluntas enim
- æque signis, ac verbis declaratur. Conf.
- Alex. ab Alex. l. 4. c. 7. p. 472. ibiq.
- Tirrag.

[Quia proinde obligant ad arma ponenda]
 • Quia his signis declarant, se hostes am-
 • plius non esse, sed potestati victorum
 • sese tradere velle.

An obligetur, & quatenus, ex his, qua
 supra dicta sunt, &c.] • Demonstravimus,
 • deditionem simplicem non inferre aliquam
 • promissionem, aut fidei dationem a parte
 • accipientis.

Hodie vela candida tacitum habens signum
 petiti colloquii] • Plerumque pulsus tympani
 • num, sonus tubæ militaris, &c. indicia
 • sunt petiti colloquii. Vid. Thuan. l. 10.
 • p. 215. Unde Tubæ, &c. signa muta vo-
 • cantur apud Veget. de re milit. l. 3. c. 5.

Obligantur ergo non minus] • Ex his signis
 • enim de voluntate certo constat.

A D §. VI.

- Da sponsonibus late egimus l. 2. c. 15.
- §. 3. 16. & 17. L. 3. c. 22. §. 3.

Nimirum, ubi & alius fuit cognitio, &
 aliquid factum, aut non factum, cuius rei
 alia causa] • Sponsio ergo obligat spon-
 • dentes, non vero summam potestatem,
 • nisi hujus voluntas accedat; ad quam eli-

- ciendam solum silentium non sufficere;
- Auctor dixit l. 2. c. 15. §. 17. n. 1. &
- 2. Sed si actus aliqui accesserint, qui ad
- aliam causam probabiliter referri neque-
- ant, tum recte intelligi, actum ratum
- esse habitum, d. §. 17. n. 1. & 2.

A D §. VII.

Ex sola dissimulatione non potest colligi]
 • Aliud est si cum malefico qua tali actum
 • est; tunc enim simul de remittenda ea
 • in re poena actum censeri debet. Vid. l.
 • 3. c. 19. §. 3. n. 1.

Opus est accedat alius talis, qui aut ami-
 citiam per se ostendat] • De quo late actum
 • est l. 3. c. 20. §. 16. seq.

Ut factam amicitia causa] • Immo id
 • de omni fudere verum esse, diximus su-
 • pra l. 3. c. 20. §. 40. quia sua natura
 • omni foderi amicitia inest.

Aut opinionem de tali virtute, cui me-
 rito ante facta condonari debeant] • Ex va-
 • ris ejusmodi conjecturis juris remissio pla-
 • ne non elicitur. Cum igitur ex tacita
 • voluntate nihil sequatur, nisi ipsi nature
 • negotii res, de qua agitur, insit, cer-
 • tum est, plerasque interpretandi regulas,
 • quas Auctor affert, nullius fere momen-
 • ti in disciplina juris naturalis esse; uti
 • plenius demonstravimus l. 2. c. 16. per
 • tot.

C A P U T X X V.

Conclusio, cum monitis ad fidem, & pacem.

- I. Monita ad fidem servandam.
- II. In bello pacem semper spectandam:
- III. Et amplectendam etiam cum da-
 mno, Christianis præsertim.
- IV. Utile id victis:
- V. Et victori.
- VI. Et quoniam res dubia sunt.
- VII. Pacem factam summa religione
 servandam.
- VIII. Votum, & finis operis.

* I. 1. **A** Tque hic finire me posse arbitror, * non quod omnia dicta
 sint, quæ dici poterant, sed quod dictum satis sit * ad ja-
 cienda fundamenta, * quibus si quis velit superstruere speciosiora opera,
 adeo

adeo me invidentem non habebit, ultro & gratiam referet. Tantum antequam dimitto lectorem, sicut, cum de bello fuscipiendo agerem, + monita quædam bello quantum fieri potest declinando adjeci, ita nunc quoque monita pauca addam, + quæ in bello, & + post bellum valeant ad fidei curam, & pacis : + & fidei quidem + tum propter alia, tum + ne spes pacis adimatur. Fide enim non tantum respublica quælibet continetur, ut Cicero + dicit, + sed + major illa gentium societas : hac sublata, ut vere + Aristoteles, ἀνθρώπων ἡ πρὸς ἀλλήλους χρεία τῶν ἀνθρώπων, + tollitur quod inter homines est commercium.

• Off. IL

24

to Rhet.
and Theat

I, c. 15.

c Ovat.

pro Rosc.

can. C. G.
d. Epistle

LXXVIII

pag. 390.

Ed. Gron.

1000000

2. Itaque merito idem ille Cicero « nefarium esse ait, fidem frangere, + quæ continet vitam : *sanctissimum*, ut ⁴ Seneca loquitur, *humani peccatoris bonum* : + quam tanto magis præfære debent summi hominum rectiores, + quanto cæteris impunius peccant : itaque fide sublatâ + feris erunt similes, + quarum vim omnes exhorrent. Et + iustitia quidem in cæteris suis partibus + sæpe habet aliquid obscuri : + at fidei vinculum per se manifestum est, immo + ideo quoque usurpatur, ut de negotiis omnis dematur obscuritas.

3. Quo magis regum est religioſe hanc colere, * primum conſcientiæ, deinde & 3 famæ cauſa, qua ſtat regni auctoritas. Ne dubitent igitur, * eos, qui iſtis fallendi artes inſtitulant, + id ipſum facere quod docent. + Non poteſt diu prodeſſe doctrina, quæ hominem hominibus inſociabilem facit: + adde & Deo inuſum.

II. Deinde in tota belli administratione + non potest securus, & Deo
fidens animus retineri, + nisi semper in pacem prospectet. Verissime enim
dictum a * Sallustio : + *sapientes pacis causa bellum gerere* : cui congruit
Augustini *f* sententia : *non pacem queri, ut bellum exercentur, sed bellum*
geri.

e. *Oront.*

and Cas. L.

c. 40. Ed.
1775

Aug.
f. Emir.

205. 24.

Benif.

geri ; Benif.

G R O T I U S

[illegible]

terea federibus, quae sola spes relinquitur illi, qui ob belli male non in tuto viventi. Quid enim hoc aliud esse dicamus, quam hominum vitam in ferarum vitam mutare? nam sublati federibus sequitur ut omnes inter se aeterna gerant bella. Bella autem sine fine hanc vim habent: ut homines perpetuo teneant naturam suam extorres. (Cap. 10.)

G R O N O V I L

I *Ne spes pacis*] Nam quæ cum eo pax esse potest, à quo nulla securitas est, sed semper infidiæ, aut vis expectandæ sunt? Talis autem, qui fidem, & jusjurandum nullo tibi loco esse demonstravit.

2 *Sape habet aliquid obscuri*] Non agnoscitur semper, sed plerumque ab utraque parte speciose prætenditur.

3 *Fama*, quo *sunt*] *Tacit.* 4, *annal.* 40. *Ceteris mortaliibus in eo flore consilia, quid conducere sibi putent, principum diversam esse seriem, quibus principum rerum ad famam dirigenda.*

4 *Id ipsum facere*] Ne ipsis quidem fides
esse, quibus erga alios perfidia sunt auctores.

^a VII. p. l.
II. &
XIV.

geri, ut pax acquiratur. Ipse Aristoteles * non semel accusat gentes, quæ bellicas actiones † quasi pro ultimo (aa) fine sibi proponerent. † Ferinum quiddam vis est, quæ in bello maxime eminet: quo diligentius curandum est ut † humanitate temperetur, ne nimium feras imitando dediscamus hominem.

^b Rom.
XII. 18.

^c Immo
apud C.
cer. Epist.
ad Famil.
IV. 7.

III. Pax ergo tuta satis haberi si potest, † & malefactorum, & damnorum, & sumtuum † condonatione non male constat: † præcipue inter Christianos, quibus pacem suam † Dominus legavit. Cujus † optimus † interpretes nos vult, quantum fieri potest, quantum in nobis situm est, cum omnibus pacem querere. † Viri boni est, initia belli invium fuscipere, extrema non libenter persequi: ut apud † Sallustium legimus.

^d Lib.
VII. Cap.
40.

IV. Satis quidem † hoc unum esse debet, † sed & plerumque utilitas humana eodem trahit: primum eos, qui minus valent: † quia periculofum est longum cum valentiore certamen, &, ut in navi sit, † † jactura aliqua redimenda major calamitas, † omiffa ira, ac spe fallacibus, ut recte † Livius dixit, auctoribus. Hunc sensum † † Aristoteles sic enuntiat: *κρίνον τὰς κρινοῦσι μὲν τὴν τῶν ἐπαχρόντων πρὸς τὸν ἑαυτοῦ κτήντος ἀντὶ τῶν χρημάτων ἀποδιδόναι* *satius est his, qui plus pollent, aliquid rerum suarum relinquere, quam bello victos cum rebus perire.*

^e Lib.
XXX. c.
30.

V. † Sed & eos, qui validiores sunt: quia bonis suis rebus, ut idem † Livius † non minus vere ait, † † ampla, ac speciosa dantibus pax est: † † ac melior, tutiorque, quam sperata victoria. Cogitandus enim † † Mars communis: *ἀμείνων, τὰς μεταβολὰς τὰς ἐν πόλεμῳ ὡς πλεονεξία πρὸς πρὸς ἀλλήλους γίνονται* *cogitandum in bello, quam multa, quæcumque improvisè imitationes accidere soleant.* In oratione quadam pro pace (bb) apud Dio-

G R O T I U S.

^b *Aristoteles sic enunciat*] *Pbilo* vero de constitutione principis (pag. 733. D. Ed. Paris.) hunc io modum: *εἰς τὴν καὶ τὴν ἐξ ὧν ἐπιζητοῦνται, λυσιτελεῖται πόλεμος. pax quævis cum magno detrimento, bello utilis.* (Locus ARISTOTELIS reperitur in *Rhetor. ad Alex.* Cap. 3. uode etiam petitus est alter, quem Auctor adfert in paragrapho sequenti. *J. B.*)

G R O N O V I I.

^a *Quasi pro ultimo*] Propter se expetendas quæ bellum gererent tantummodo, quia nihil præclarus, quam bellum gerere, putarent.

^b *Et malefactorum*] Etiam si pro injuriis, & damnis, & impensis parum satisfiat, non repudianda est.

^c *Dominus legavit*] Quasi testamento, & ultimis monitis, mandatque reliquit. (*Joann.* XIV. 27.)

^d *Optimus interpretes*] Intermittunt, apostolus, *9 jactura redimenda*] Uti tempestate orta jactis in mare mercibus oneribusque aliis lo-

vatur navigium, & naufragium vitatur: sic cunctando aliquid potentiori exitum a bello imminens cavendum.

^e *Ampla, & speciosa*] Possunt dicere, se præscribere conditiones, quæ ipsi plus commodi, & gloriæ adferunt. (Vide locum similem ARISTOTELIS, *Rhetoric. Lib. I. Cap. 17. in fin. J. B.*)

^f *Mars communis*] Alca belli, quæ sæpe summa misceat imis.

(aa) Ante Stagyritam, Præceptor ipsius PLATO jam id vituperaverat, loco insigni, ubi boni Legislatoris esse ait, pacis causâ potius ea, quæ pertinent ad bellum, quam negotia pacis belli causâ ordinare, & ad bellicas rationes revocare: *Οὐτ' ἀνὴρ νομοθετῶν ἀμείνων, εἰ μὴ χρεῖον ἴσῃ τὰ πολέμου νομοθετοῦν μᾶλλον, ἢ τὰς πόλεως ἀντιτάσσον τὰ τῆς εἰρήνης.* De Legib. Lib. I. pag. 628. E. Tom. II. Ed. H. Steph. *J. B.*

(bb) Oratio illa erat contra Pacem, non pro Pace: nimirum Demagogi ejusdam Atheniensis Cleophontis, qui ipse rerum gestarum ab Atheniensibus magnitudinem extollens, ut vulgus

dorum culpantur ei τὸ μέγεθος τῶν ἐναιμαμάτων προσφερόμεται, ὥστε αὐτὸς (ἐν τῷ ἐν αὐτῷ ἀδελφεῖ ἀδελφῆς) θραύσει τὰ κατὰ πόλιν προτιμήματα: qui verum gestarium a se magnitudinem extollunt, plane quasi non is pios esse fortune belli ¹² prospera vicibus largiri. ^c Et maxime metuenda desperantium audacia, tanquam accerrimi ¹³ morientium belluarum morsus.

VI. Quod si uterque + pares sibi videantur, id vero, Cæsare * auctore, + optimum tempus de pace agendi, dum sibi uterque confidit.

VII. + Pax autem facta + qualibuscumque legibus, servanda omnino + ob eam, quam diximus, fidei sanctimoniam, sollicitèque cavenda + non tantum perfidia, sed & quidquid ¹⁴ animos exasperat. Nam quod de privatis amicitia dixit + Cicero, ad has publicas non minus recte aptes: quæ cum omnes summa religione, ac fide tuendæ, tum ex maxime, + quæ ex inimicitia revocatz sunt in gratiam.

VIII. Inscribat hæc Deus (+ qui solus hoc potest) cordibus eorum, + quorum res Christiana in manu est, + & iisdem ¹⁵ mentem divini, humanique juris intelligentem duit, quæque semper cogitet, + lectam se mihi ad regendos ^d homines, + Deo carissimum animal.

a Bek.
civ. lib.
III, c. 10.

b Apud
Hieronym.
Apol. adv.
Eufim.
Lib. I.
init.

vulgus ad bellum concitaret. Huius autem argumenti imbecillitatem prudenter ostendit DRODORUS SICULUS, cujus ipsa verba illa sunt, ὥστε τῆς τοῦχης &c. Bibliot. Hist. Lib. XIII. Cap. 53. pag. 359. Ed. Henr. Steph. Unde patet, Auctorem nostrum, memoris vitio, aut festinantem, loco isto laudando lapsum esse. f. B.

G R O T I I.

c Et maxime metuenda desperantium audacia]

Αὐτὰρ γὰρ ὃ καὶ καὶ τῶν ἀποχαιμένων λῆσται.

Quippe timenda etiam morientis lustra leonis.

(Hunc versum, qui Veteris cuiusdam Poëtæ esse videtur, noster habet à PLUTARCHO, in Vit. Marci, sub finem, (pag. 472. C. Ed. Wreb.) ubi alio ordine leguntur dux voces. καὶ τῶν καὶ, non ὃ καὶ καὶ: & vox ἀποχαιμένων exponitur ab Interprete abruptis, non morientis. Hæc tamen versio Auctoris nostri potest defendi. Vide quæ diximus in Notis Gallicis ad h. l. in Addend. J. B.)

d Homines, Deo carissimum animal] Sic Chry-

stostomus sermone de eleemosyna (Tom. VI. pag. 927. Edit. Savil.) ἀδελφοὶ τὸ προσφύγοντες ἔσονται τῷ Θεῷ. (Addamus hominis Ethnici testimonium. Is est SIMPLICIUS, qui Hominem vocat, non inbonoratum neque vilem Dei possessionem, ὡς αὐτοὶ αὐτὸ ἰσχυρίζονται τῷ Θεῷ κτλ. pag. 239. Edit. Legd. B. Sabm. Ubi PLATONIS vestigia sequitur, qui statuit, Homines esse τῶν ἀναιμάτων τοῖς Θεοῖς. In PHEDONE, pag. 62. B. Tom. I. Edit. H. Steph. Disertè vero PHILO, Indux, Græcè idem, quod heic Auctor noster Latine: Ζῶν τὸ θειοφύλακτος ὁ ἄνθρωπος &c. De Somniis, pag. 581. E. Edit. Paris. J. B.)

G R O N O V I I.

¹² Prospera vicibus largiri] Parvo intervallo, aut momento interpolito variate, & ex secundis adversas facere.

¹³ Morientium belluarum morsus] Florus 2, 15.

¹⁴ Animos exasperat] Contra amicitiam est, ut loquitur 3, 24. 40.

¹⁵ Mentem divini, humanique] Votum Tiberti apud Tacit. 4. annal. 38.

HENRICI DE COCCEII
COMMENTARIUS
IN
HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. XXV.

AUCTOR hoc capite oratorem agit, & Coronidis loco causas effert, quibus reges, & alie summæ potestates a bello detereri debeant; quæ legi omnino mensor. Hoc saltem monendum duximus, frustra Auctorem in §. 1. jactare, se fundamenta circa jura belli, & pacis suppeditasse; nam fragilia ea admodum esse, ex ipsa tractatione apparet. Econtrario vidimus, ex paucissimis positionibus nostris univerſum jus naturæ per iustas conclusiones adeo sequi, ut nullum caput tum belli, tum pacis superſit, quod exinde deduci non possit.

Additio.

„Auctor finem hic imponit operi, & §. 1. commendat fidem tanquam vinculum homani generis; in §. 2. monet, pacem semper objectum belli esse debere, adeo, ut si pax tota haberi possit, libenter condonari debeant levia damna, §. 3. id, quod consilium inprimis suppediat minus valentibus, §. 4. quoniam etiam potentioribus, ut pacem tutam præferre debeant speratæ victoriæ, cum hostes ad extrema, reducti aliquando in desperationem adiungantur, §. 5. Cæterum, nullum, inquit, melius esse tempus pacis faciendæ, quam ubi vires sunt æquales, §. 6. Tandem monet, pacem, ut ut duram, servandam, esse ob fidem datam, §. 7. Denique subiungit votum, ut Deus hæc inscribat hominum minibus. §. 8.

Ad §. I.

„NON quod omnia dicta sint, quæ dici poterant.] „Auctor enim jus naturæ publi-

„cum proprie tractavit, indeque opus summæ partem jurisprudentiæ longe nobilissimam continere, dixit. *Proleg.* §. 31. & 32.

Ad facienda fundamenta] „Idem dixit in *Proleg.* §. 39. pr.

Quibus si quis velis superstruere speciosiora opera] „Id est, speciales jurisprudentiæ, naturalis partes; quod quomodo fieri possit, consilium suppediat in *proleg.* §. 37. Nos in ipso tractatu observavimus, „ex principiis Auctoris, nimirum ex *jura sociali*, ex *jure laxiori*, ex *jure gentium voluntario*, ex *jure divino voluntario*, ex *lege Evangelii*, ex *conjectura voluntatis*. (hæc enim sunt fundamenta a Grotio laudata), nullam obligationem humani generis sequi. Probavimus, vana, & non, va hæc nomina esse jurium, quæ vel non existunt, vel ad jurisprudentiæ disciplinam non pertinent.

Monita quædam bello quantum fieri potest declinando adijci] „*Vid. l. 2. c. 24. per tot.*

Qua in bello] „Ut nimirum bello ex necessaria, & iusta causa suscepto, non, tantum fides hosti data durante bello servetur, sed & pacis causa bellum geratur.

Post bellum] „Ne pax, & fides ad finendum bellum data temere violetur.

Et fidei quidem] „In bello datæ.

Tum propter alia] „Rationem, cur natura fides hosti data servanda sit, exposuimus *supra l. 2. c. 11. §. 1. l. 3. c. 19. §. 1.*

Sed & major illa gentium societas] „Unde jus gentium voluntarium deducit: „quale non existere, diximus in *Proleg.* §. 17. & *l. 1. c. 1. §. 14.*

Tullius quod inter homines est commercium

cium], „ Abque fide non subfistit commercium inter homines; adeoque servanda „ omnino est.

„ *Qua continet vitam]* „ I. e. Sine qua „ homines tuto vivere non possunt.

„ *Quam tanto magis praeferre debent summi hominum rectores]* „ Fidem reges in „ primis decere, tum conscientiae, tum fa- „ mie causa, ait infra n. 3. Atque hinc „ statuit, regum fidem vim juramenti ha- „ bere, l. 2. c. 13. §. 22.

„ *Quanto ceteris impunitus peccant]* „ Quia „ superiore non habent, qui ab iis poe- „ nam sumat.

„ *Quarum vim omnes exhorrent]* „ Quia „ promissive in omnes sevit solent.

„ *Iustitia quidem in ceteris suis partibus sepe habet aliquid obscuri]* „ Quia uterque „ litigantium iustitiam causae sibi vindicare „ solet.

„ *At fidei vinculum per se manifestum est]* „ Facile enim apparet, an aliquid contra „ id, in quod consensum est, committatur. „ Ideo quoque usurpatur, ut de negotiis o- „ mnis dematur obscuritas], „ Ideo enim fi- „ des datur, ne dubium aliquod superfit.

„ *Primum conscientia]* „ Quia promissori „ ipsa ratione naturali jus dat ei, cui pro- „ mittitur, quod jus ei, cujus est, ex re- „ gula naturae tribui debet. l. 2. c. 11. §. 1. & l. 3. c. 19. §. 1. n. 2. & 3.

„ *Eos, qui ipsi fallendi artes instillant]* „ I. e. ministros perfidiam suadentes.

„ *Non potest diu prolesse doctrina, qua bo- minem hominibus insusciabiles facit]* „ Nam „ etiam potentissimos aliorum ope indige- „ re, supra dixit. Proleg. §. 22.

„ *Adde, & Deo irasum]* „ Omnis enim „ perfidiae vindex est Deus.

AD §. II.

„ *Non potest securum, & Deo fidens ani- ma retineri]* „ I. e. cum pietate pugnat „ bellum.

„ *Nisi semper in pacem prospiciat]* „ Bellum „ enim geritur ut jus reparetur: & ex hac „ sola necessitate licitum est; quae cessat si „ per pacem juris reparatio obtineri potest.

„ *Sapienter pacis causa bellum gerere]* „ Conf. „ l. 1. c. 1. §. 1. l. 3. c. 15. §. 2. Proleg.

„ §. 25. junct. l. 1. c. 2. §. 1. n. 6.

„ *Ferimus quiddam vis est]* „ Vid. l. 1. c. „ 7. §. 1. n. 4. item §. praeced.

„ *Humanitate temperetur]* „ Quam Au- „ ctor passim in bellis commendat. Vid. l. „ 3. c. 13. §. 4. l. 2. c. 2. §. 6.

AD §. III.

„ *Et malefactorum, & damnorum, & summu]* „ Bello enim agitur 1. ad inju- „ riae illatae, 2. ad damnorum bello dato- „ rum, 3. ad impensarum culpa alterius „ factorum reparationem.

„ *Condonatione non male constat]* „ I. e. re- „ mitti potius debet injuria, quam bello „ vindicari, si in postea de securitate fa- „ tis caveatur. Vid. l. 2. c. 24. §. 2. seq.

„ *Pracipue inter Christianos, quibus pacem suam dominus legavit]* „ Et qui in eo per- „ fectissimum Christi imitantur exemplum, „ qui pro nobis adhuc impiis mori voluit.

„ *Viri boni est, initia belli invicem susci- pere]* „ Vid. l. 2. c. 24. §. 9.

AD §. IV.

„ *Hoc nomen]* „ Imitari exemplum Sei- „ vatoris.

„ *Sed & plerumque utilitas humana eodem trahit]* „ Pax victori, & victo utilis est.

„ *Quia periculosum est longum cum valentio- re certamen]* „ Prudentiae ergo regula est „ tempori cedere, l. 2. c. 24. §. 7.

„ *Iustura aliqua redimenda major calamitas]* „ Pars aliqua imperii cedi potest, & debet, „ ut totum servetur, l. 3. c. 20. §. 5. l. „ 2. c. 24. §. 5. & 6.

„ *Omissa ira, ac spe, fallacibus, &c. aucto- ribus]* „ Nam pax talis irrita per exceptio- „ nem vis, & metus, reddi non potest.

„ *Aristoteles sic enunat]* „ Larius hanc „ doctrinam exposuit Auctor l. 2. c. 24. „ §. 6.

AD §. V.

„ *Sed & eos, qui validiores sunt]* „ Pax „ etiam validioribus utilis est.

„ *Livius]* „ Sunt verba Annibalis apud Liv. „ l. 30. c. 30. Similia vide apud eundem „ l. 23. c. 13. Testm. b.

Ampla

Ampla, ac speciosa dantibus pax est] „Vid.
„Gron. b. Unde alibi probavimus, pace
„repudiata iustitiam causæ in alteram par-
„tem transire. *Prolog. §. 24.*

*Ac melior, tutiorque, quam sperata vi-
„gloria]* „Utpote quæ incerta adhuc est.

A D §. VI.

P A R T I I I „Scilicet viribus.

Optimum tempus de pace agendi] „Quod
„latius exposuit Auctor *supra l. 2. c. 24.*
„§. 9.

A D §. VII.

P A X *autem facta]* „Hactenus Auctor
„monita dedit, quæ *in bello* valent. Se-
„quuntur nunc monita, quæ *post bellum*
„commendat. *Add. supra §. 1. n. 1.*

Qualibuscunque legibus servanda omnino]
„Adeo ut nunquam exceptio vis, & me-
„tus, paci opponi possit. *L. 3. c. 19. §.*
„12. *l. 2. c. 17. §. 19.*

*Ob eam, quam diximus, fidei sanctimo-
„niam]* „Quia is, qui fidem dat, jus in al-
„terum qua hostem transfert, quod ei

„tribuere debet. Neque vis illa injusta di-
„ci potest, quia alias posita perpetuum in-
„ter homines bellum foret.

Non tantum perfidia] „Hæc enim nun-
„quam in hostem, nedum in amicum li-
„cita est. *Vid. l. 3. c. 1. §. 22. c. 4.*
„§. 18.

*Quæ ex inimicitiiis revocata sunt in gra-
„tiam]* „Ne refricentur vulnera antiqua,
„incendiumque in majus excreseat.

A D §. VIII.

Q U I *solum hoc potest]* „A quo solo verum
„pax proficiscitur. *Aug. de civ. Dei l. 3.*
„c. 9.

Quorum res Christiana in manu est]
„Reclorum populorum, qui nomen Chri-
„stianum profitentur.

*Et iidem mentem divini, humanique
„juris intelligentem]* „Intelligit jus naturæ.
„*Vid. supra proleg. §. 2. Vid. Gron. b.*

*Letam se ministrum ad regendos bona-
„met]* „Principes enim sunt vicarii summi
„numinis, ejusque nomine, ac jure, ho-
„minibus imperant.

Deo charissimum animal] „Conf. pro-
„leg. §. 6.

Finis Librorum de Jure Belli, ac Pacis.

Ex vita S. LUDOVICI Regis Francorum descri-
pta a Joinvillio cap. LXXXIX.

QUI in magno erant regis consilio, saepe cum reprehendebant, quod tantum laboris sumeret ad pacem inter externos reponendam; mendose cum facere quod non eos bellare sineret; aliquanto post fore ut rectius transigatur. Respondebat rex, non recte eos loqui. Si, inquit, principes, & dynasta vicini regni mei viderent me facile perpeti, ut bella inter se gererent, dicerent inter se, Rex Francorum dolo malo nos bellare patitur, atque inde odium in me conciperent, & aliquando me incursarent, unde malum regno meo evenire posset. Præterea fieri posset ut & Dei iram in me accerserem, cum dicat Deus, benedictos esse, qui operam dant ut ad pacem, & concordiam revocentur discordantes. Affirmare possum, & Burgundiones, & Lotharingos conspecta regis bonitate, & justitia tam ejus fuisse amantes, cique obsequentes, ut causas controversarum inter ipsos ortarum apud ipsum agerent. Vidi eos saepe venientes modo Lutetiam, modo Remos, Melodunum, modo in loca alia, in quibus rex erat.

Ex vita ejusdem juxta Mandata S. LUDOVICI
Regis data filio ex actis Collegii ra-
tionalium in urbe Parisiensi.

SI qua controversia, aut actio in te moveatur, inquire in veritatem tam contra te, quam pro te. Si quid alieni habere te animadvertas, quod aut te, aut majores tuos cepisse constet, fac illico restituatur. Cave bellum geras adversus Christianum quemquam, nisi ex multorum consilio, & ita si bellum evitare non possis. Quod si bellum habeas, abstine ab ecclesiasticis, & iis, qui tibi nihil nocuere. Si inter subditos tuos bellum, aut rixe oriantur, fac eos ad concordiam reducas quamprimum fieri potest. Sæpe specta quid Bailivi, Prepositi, & alii officiales tui faciant, & in eorum actus inquire, ut si quid corrigendum sit, id corrigas. Fac nullum turpe peccatum regnet in regno tuo.

HUGONIS

HUGONIS GROTII
MARE LIBERUM.

SIVE

*De Jure, quod BATAVIS competit ad Indicana
Commercium,*

DISSERTATIO.

K k k 2

AD

A D

PRINCIPES, POPULOSQUE

LIBEROS ORBIS CHRISTIANI.

ERROR est non minus vetus, quam pestilens, quo multi mortales, ii autem maxime, qui plurimum vi, atque opibus valent, persuadent sibi, aut, quod verius puto, persuadere conantur, justum, atque injustum non suapte natura, sed hominum inani quadam opinione, atque consuetudine distingui. Itaque illi & leges, & aequitatis speciem in hoc inventa existimant, ut eorum, qui in parendi conditione nati sunt, dissensiones, atque tumultus coercerentur: ipsis vero, qui in summa fortuna sunt collocati, jus omne ajunt ex voluntate, voluntatem ex utilitate metiendam. Hanc autem sententiam absurdam plane, atque naturae contrariam auctoritatis sibi nonnihil conciliasse haud adeo mirum est, cum ad morbum communem humani generis, quo sicut vitia, ita vitiorum patrocinia sectamur, acceperint adulantium artes, quibus omnis potestas obnoxia est. Sed contra extiterunt nulli non saeculo viri liberi, sapientes, religiosi, qui falsam hanc persuasionem animis simplicium evellerent, ceteros autem ejus defensores impudentiae convincerent. Deum quippe esse monstrabant conditorem, rectoremque universi, imprimis autem humana natura parentem, quam ideo, non uti cetera animalia, in species diversas, variisque discrimina segregasset, sed unius esse generis, una etiam appellatione voluisset contineri, dedisset insuper originem eandem, similem membrorum compagem, vultus inter se obversis, sermonem quoque, & alia communicandi instrumenta, ut intelligerent omnes, naturalem inter se societatem esse, atque cognationem. Huic autem a se fundata aut domui, aut civitati, sum-

K k k 3 mum

mum illum principem, patremque familias suas quasdam scripsisse leges
 non in are, aut tabulis, sed in sensibus, animisque singulorum, ubi in-
 vitis etiam, & aversantibus legenda occurrerent. Iis legibus summos pa-
 riter, atque infimos teneri. In has non plus regibus licere, quam plebi
 adversus decreta decurionum, decurionibus contra prasidium edicta, pra-
 sidiis in regum ipsorum sanctiones. Quin illa ipsa populorum, atque
 urbium singularum jura ex illo fonte dimanare, inde sanctimoniam suam,
 atque maiestatem accipere. Sicut autem in ipso homine alia sunt, qua
 habet cum omnibus communia, alia quibus ab altero quisque distingui-
 tur: ita earum rerum, quas in usum hominis produxisset natura, alias
 eam manere communes, alias cujusque industria, ac labore proprias fieri
 voluisse. de utrisque autem datas leges ut communibus quidem sine diti-
 mento omnium omnes uterentur; de ceteris autem quod cuique contigis-
 set, eo contentius abstinere alicui. Hac si homo nullus nescire potest nisi
 homo esse desierit, hac si gentes videntur quibus ad verum omne cacci-
 sientibus sola natura fux illuxit, quid vos sentire, ac facere aequum est,
 principes, populi que Christiani? Si quis durum putat, ea a se exigere, qua
 tam sancti nominis professio requirit, cujus minimum est ab injuria ab-
 stinere, certe quid sui sit officii scire quisque potest ex eo, quod alteri
 praecepit. Nemo est vestrum, qui non palam edicat, rei quemque sua esse
 moderatorem, & arbitrum: qui non fluminibus, locique publici cives o-
 mnes uti ex aquo, & promiscue jubeat, qui non commeandi, commercan-
 dique libertatem omni ope defendat. Sine his si parva illa societas,
 quam rempublicam vocamus, constare non posse judicatur (& certe con-
 stare non potest) quamobrem non eadem illa ad sustinendam totius hu-
 mani generis societatem, atque concordiam erunt necessaria? Si quis
 adversus hac vim faciat, merito indignamini, exempla etiam pro fla-
 gitii magnitudine statuitis, non alia de causa, nisi quia, ubi ista pas-
 sim licent, status imperii tranquillius esse non potest. Quod si rex in
 regem, populus in populum inique, & violenter agat, id nonne ad
 perturbandam magna illius civitatis quietem, & ad summi custodis spe-
 ctat injuriam? Hoc interest, quod sicut magistratus minores de vul-
 go judicant, vos de magistratibus, ita omnium aliorum delicta cogno-
 scenda vobis, & punienda mandavit rex universi, vestra excepit sibi. Is
 autem quanquam supremam animadversionem sibi reservat, tardam
 occultam, inevitabilem, nihilominus duos a se judices delegat, qui re-
 bus humanis intersint, quos nocentium felicissimum non effugit, con-
 scientiam

Et facilis intellectu, utpote nata cum singulis, singulorum mentibus insita. Ius autem, quod petimus, tale est, quod nec rex subditiis negare debeat, neque Christianus non Christianis. Natura enim oriunt, qua ex aequo omnium parens est, in omnes munifica, cujus imperium in eos extenditur, qui gentibus imperant, & apud eos sanctissimum est, qui in pietate plurimum profecerunt. Cognoscite hanc causam Principes, cognoscite Populi, si quid iniquum postulamus, scitis qua vestra, & e vobis eorum, qui viciniore nobis estis, apud nos semper fuerit auctoritas. monere, parebimus. Quin si quid a nobis hac in re peccatum est, iram vestram, odium denique humani generis non deprecamur. Sin contra se res habet, quid agendum sit, vestra religioni, & aequitati relinquitur. Olim inter populos humaniores summum nefas habebatur, armis eos impetere, qui res suas arbitris permetterent. Contra qui tam aequam conditionem recusarent, ii non ut unius, sed ut omnium hostes ope communi comprimebantur. Itaque eam in rem videmus iusta federa, iudices constitutos. Reges ipsi, validaque gentes nihil aequae gloriosum, ac magnificum deputabant, quam aliorum coercere insolentiam, aliorum infirmitatem, atque innocentiam sublevare. Qui si mos hodieque obtineret, ut humani nihil a se alicuius homines arbitrarentur, profecto orbe non paulo pacatiore uteremur, refrigesceret enim multorum audacia, & qui iustitiam utilitatis causa nunc negligunt, iniustitiam damno suo dedicerent. Sed hoc ut in causa isthac non frustra forte speramus, ita illud certo confidimus; bene rebus expensis existimaturas vos omnes, imputari nobis non magis posse pacis moras, quam belli causas: ac proinde uti hactenus amici nobis, faventes, atque benevoli fuistis, ita vos aut etiam magis in posterum fore. quo nihil optatius iis potest contingere, qui primam partem felicitatis putant bene facere, alteram bene audire.

CAPUT I.

Jure gentium quibusvis ad quosvis liberam esse navigationem.

Propositum est nobis, breviter, ac dilucide demonstrare, jus esse Batavis, hoc est, Ordinum Federatorum Belgico-Germaniæ subditis ad Indos, ita uti navigant, navigare, cumque ipsis commercia colere. Fundamentum struimus hanc juris gentium, quod primarium vocant, regulam certissimam, cujus perspicua, atque immutabilis est ratio: *licere cuius genti quamvis alteram adire, cumque ea negotiari.* Deus hoc ipse per naturam loquitur, cum ea cuncta, quibus vita indiget, omnibus locis suppeditari a natura non vult: artibus etiam aliis alias gentes dat excellere. Quo ista? nisi quod voluit mutua egestate, & copia humanas foveri amicitias, ne singuli se putantes sibi ipsis sufficere, hoc ipso redderentur infociabiles? Nunc factum est, ut gens altera alterius suppleret inopiam, divinæ justitiæ instituto, ut eo modo (sicut Plinius dicit ^a) quod genitum esset uspiam, apud omnes natum videretur. Poetas itaque caentes audimus:

^a Pany.

Nec vero terra ferre omnes omnia possunt.

Item:

Excident alii ^b: & quæ sequuntur. Hoc igitur qui tollunt, illam laudatissimam tollunt humani generis societatem, tollunt mutuis benefaciendi occasiones, naturam denique ipsam violant. Nam ille, quem Deus terris circumfudit, oceanus, undique & undique versus navigabilis, & ventorum statim, aut extraordinarii flatus, non ab eadem semper, & a nulla non aliquando regione spirantes, nonne significant satis concessum a natura cunctis gentibus ad cunctas aditum? Hoc Seneca ^c summum naturæ beneficium putat, quod & vento gentes locis dissipatas miscuit, & sua omnia in regiones ita descripsit, ut necessarium mortalibus esset inter ipsos commercium. Hoc igitur jus ad cunctas gentes æqualiter pertinet: quod clarissimi jurisconsulti ^d eo usque producant, ut negent, ullam rempublicam, aut Principem prohibere in universum posse, quo minus alii ad subditos suos accedant, & cum illis negotientur. Hinc jus descendit hospitale sanctissimum; hinc querelæ ^e:

*Quod genus hoc hominum, quæve hinc tam barbara morem
Permittit patria? hospitio prohibemur arena.*

Et alibi ^f:

— *litusque rogamus*

Immocum, & cunctis undamque, auramque patetem:

Et scimus, bella quædam ex hac causa cepisse, ut Megarenibus in Athenienses ^g, Bononiensibus in Venetos ^h: Callellanis etiam in Americanos his jultas potuisse belli causas esse, & cæteris probabiliore Victoria ⁱ putat, si

Tom. IV.

L II

pero-

^b Virgil.
^c 3. 4.
^d Nat. qu.
^e d. Jus.
^f rerum div.
^g 1. Et L.
^h nemo iust.
ⁱ tur. ff. cod.
^j vide Grot.
^k de Jur. bel.
^l 1. c. 19.
^m vid. L.
ⁿ mercatores
^o C. de com.
^p Virg. 1.
^q An.
^r g. Diad.
^s 11. Plut.
^t Peric.
^u b. Sig.
^v alt. de Reb.
^w Ital.
^x i. Vill. de
^y Indis par.
^z de 2. n. 1.
^{aa} 3. 4. 5.
^{ab} 6. 7. Adle
^{ac} Covar. in
^{ad} c. prece.
^{ae} sum. §. 9.
^{af} n. 4. ibi.
^{ag} Quam.

† Num.
 e. 20.
 † Aug.
 l. 4. qu. 44.
 Super Nu.
 Et est c.
 ult. 27. 4. 2.
 m. Soph.
 Terachin.
 n. L. 3.
 Conf. 297.
 • 4. Hist.
 † Alc. 7.
 Conf. 130.
 Covar. c.
 peccatum.
 p. 2. §. 9.
 Bart. ad
 L. 1. C. de
 Egan.

peregrinari, & degere apud illos prohiberentur, si arcerentur a participatione earum rerum quæ jure gentium, aut moribus communia sunt, si denique ad commercia non admitterentur. Cui simile est quod in Mosis [†] historia, & inde apud Augustinum [†] legimus, justa bella Israelitas contra Amorreos gessisse, quia innoxius transitus denegabatur, qui *jure Humana Societatis* æquissimo patere debebat. Et hoc nomine Hercules Orchomeniorum, Græci sub Agamemnone Myſorum Regi arma intulerunt ^m; quasi libera essent naturaliter itinera ut Baldus dixit ⁿ: accusanturque a Germanis apud Tacitum [•] Romani, quod colloquia, congressusque gentium arcerent, fluminaque, & terras, & cœlum quodammodo ipsum clauderent. Nec ullus titulus Christianis quondam in Sarracenos magis placuit, quam quod per illos terræ Judææ aditu arcerentur ^p. Sequitur ex sententia, Lusitanos, etiamsi domini essent earum regionum, ad quas Batavi proficiscuntur, injuriam tamen facturos si aditum Batavis, & mercatum præcluderent.

Quanto igitur iniquius est volentes aliquos a volentium populorum commercio secludi, illorum opera, quorum in potestate nec populi isti sunt, nec illud ipsum, qua iter est; quando latrones etiam, & piratas non alio magis nomine detestantur, quam quod illi hominum inter se commeatibus obſident, atque infestant?

C A P U T I I.

Lusitanos nullum habere jus domini in eos Indos, ad quos Batavi navigant, titulo inventionis.

• L. Si
 Busfatu-
 rum C. de
 Molest.
 • Non
 Marc. c. 4.
 In verbo
 occupare.
 Vide Com-
 mon. com.
 Juris civ.
 l. 3. c. 9.
 In fine V.
 de Donell.
 de Jure
 Civ. l. 4.
 s. 10.

NON esse autem Lusitanos earum partium dominos, ad quas Batavi accedunt, puta Javæ, Taprobanæ, partis maximæ Moluccarum, certissimo argumento colligimus, quia dominus nemo est ejus rei, quam nec ipse unquam, nec alter ipsius nomine possedit. Habent insulæ istæ, quas dicimus, & semper habuerunt suos Reges, suam rempublicam, suas leges, sua jura: Lusitanis mercatus, ut aliis gentibus conceditur: itaque & tributa cum pendunt, & jus mercandi a Principibus exorant, dominos se non esse, sed ut externos advenire satis testantur: ne habitant quidem nisi precario. Et quanquam ad dominium titulus non sufficiat, quia & possessio requiritur, cum aliud sit rem habere, aliud jus ad rem consequendam, tamen ne titulum quidem domini in eas partes Lusitanis ullum esse affirmo, quem non ipsis eripuerit Doctorum, & quidem Hispanorum sententia. Primum si dicent, inventionis præmio eas terras sibi celsisse, nec jus, nec verum dicent. Invenire enim non illud est oculis usurpare, sed apprehendere, ut Gordiani epistola ostenditur [•]: unde Grammatici invenire, & occupare ^b pro verbis ponunt idem significantibus; & tota Latinitas quod adepti sumus, id demum invenisse nos dicit, cui oppositum est perdere. Quin & ipsa naturalis ratio,

&

& legum diferta verba ^c, & eruditiorum interpretatio manifefte oftendit, ad titulum domini parandum eam demum fulficere inventionem, quæ cum poffeffione conjuncta eft, ubi fcilicet res mobiles apprehenduntur, aut immobili-
 les terminis, atque custodia fepiuntur ^d: quod in hac fpecie dici nullo modo potefte. Nam præfidia illic Lufitar nulla habent. Quid quod ne reperiffe quidem Indiam ullo modo dici poffunt Lufitani, quæ tot a fæculis fuerat celeberrima. Jam ab Horatii tempore:

*Impiger extremos currit mercator ad Indos
 Per mare pauperiem fugiens.* ^e

Taprobanes pleraque quam exacte nobis Romani defcribere ^f? Jam vero & cæteras infulas ante Lufitanos non finitimi tantum Perfiæ, & Arabes, fed Europæi etiam, præcipue Veneti noverant. Præterea inventio nihil juris tribuit, nifi in ea, quæ ante inventionem nullius fuerant ^g. Atqui Indi, cum ad eos Lufitani venerunt, etfi partim idololatræ, partim Mahumetani erant, gravibusque peccatis involuti, nihilominus publice, atque privatiu rerum, poffeffionumque fuarum dominium habuerunt, quod illis fine iufta caufa eripi non potuit ^h. Ita certiffimis rationibus poft alios auctores maximi nominis concludit Hispanus Victoria ⁱ: *Non poffunt, inquit, Chriftiani ſeculares, aut eccleſiaſtici poteſtate civili, & principatu privare infideles, eo duntaxat titulo, quia infideles ſunt, niſi ab eis alia injuria profecta ſit.* Fides enim, ut recte inquit Thomas ^k, non tollit jus naturale, aut humanum, ex quo dominia profecta ſunt. Immo credere infideles non eſſe rerum ſuarum dominos, hæreticum eſt: & res ab illis poſſeſſas illis ob hoc ipſum eripere furtum eſt, & rapina, non minus, quam ſi idem fiat Chriftianis. Recte igitur dicit Victoria, non magis iſta ex cauſa Hispanis jus in Indos quaſitum, quam Indis fuiſſet in Hispanos, ſi qui illorum priores in Hispaniam veniſſent. Neque vero ſunt Indi Orientis amentes, & inſenſati, ſed ingenioli, & ſolertes, ita ut ne hinc quidem prætextus ſubjiciendi poſſit deſumi, qui tamen per ſe ſatis eſt manifefte iniquitatis. Jam olim Plutarchus *πρόφαση πλεονεξίας* fuiſſe dicit *ἡμερώσαι τὰ βαρβαρικά*, improbam ſcilicet alieni cupiditatem hoc ſibi velum obtendere, quod barbariem manſuefacit. Et nunc etiam color ille redigendi invitas gentes ad mores humaniores, qui Græcis olim, & Alexandro uſurpatus eſt, a Theologis omnibus, præſertim Hispanis ^m, improbus, atque impius cenſetur.

C A P U T III.

Lufitanos in Indos non habere jus domini titulo donationis Pontificiæ

Secundo ſi Pontificis Alexandri Sexti diſiſione utentur, ante omnia illud attendendum eſt, voluerint Pontifex contentiones tantum Luſitanorum, &
 L I I 2

Caſtel.

^c Inſtit. de Erram divif. §. illud quaſi. ^d L. 9. §. Novatius in fine §. de acq. poſſeſ.

^e Lib. 1. ep. 1. ^f Vide Plin. Nat. hiſt. l. 6. 1. 22.

^g L. 3. ff. de acquir. rer. dom.

^h Covar. in c. peccatu l. 10. n. 2. 4. 5. ⁱ De poſſeſ. ff. civiti. part. 1. n. 9. ^k 2. 2. quaſi. 10. artic. 12.

^l Vid. de Indiis poſte 1. n. 4. 5. 6. 7. §. m.

^m Vide Valq. in præf. n. 10.

a Vide
 Oserium.
 b Vide §.
 40. Inst.
 de rer. div.
 c Luc. 12.
 14. Job.
 13. 36.
 d Videlicet
 Indis. p. 1.
 num. 25.
 Videlicet 16.
 num. 27.
 e Vide
 Vajq. o.
 21. contr.
 ill. Torre-
 Crem. l. 2.
 e. 113. Hu-
 go 69. dist.
 cum ad
 Verum.
 Bern. in 2.
 lib. ad Eng.
 Videlicet de
 Ind. p. 1.
 a. 27. Cov.
 in c. peca-
 rum §. 9.
 num. 7.
 f. Mast.
 20. 26.
 Job. 6. 15.
 Mast. 17.
 47.
 g. Viti.
 ibid. n. 28.
 Cov. de lo-
 co 1. Cov.
 §. in fine.
 Thom. 2.
 12. 12. 2.
 h. 1. c. 2. num. 29. Videlicet ibid. n. 30. Cov. d. loca. b. Vide locum Cajetani infra. i. Thom. 2. 2. q. 66. art. 3.
 dylo. de infid. §. 7. Inn. in c. quod super his de voto. Videlicet n. 31.

Castellorum dirimere, quod potuit sane, ut lectus inter illos arbitretur; sicut & ipsi Reges jam ante inter se ea de re federa quædam pepigerant: & hoc si ita est, cum res inter alios acta sit, ad cæteras gentes non pertinebit: non vero prope singulos mundi trientes duobus populis donare. Quod etsi voluisset, & potuisset Pontifex, non tamen continuo sequeretur, dominos eorum locorum esse Lusitanos, cum donatio dominum non faciat, sed secuta traditio: quare & huic causæ possessio deberet accedere. Tum vero si quis jus ipsum sive divinum, sive humanum scrutari volet, non autem ex commodo suo metiri, facile deprehendat, donationem ejusmodi ut rei alienæ nullius esse momenti. Disputationem de potestate Pontificis, hoc est, episcopi Romanæ ecclesiæ hic non aggrediar, nec quicquam ponam nisi ex hypothese, hoc est, quod consentientur homines inter eos eruditissimi, qui plurimum Pontificiæ tribuunt auctoritati, maxime Hispani: qui cum pro sua perspicacia facile vident, Dominum Christum omne a se terrenum imperium abdicasse, mundi certe totius dominium, quæ homo fuit, non habuisse, & si habuisset, nullis tamen argumentis astrui posse jus illud in Petrum, aut Romanam ecclesiæ Vicarii jure translatum: cum alias etiam certum sit, multa Christum habuisse, in quæ Pontifex non successerit, intrepide affirmarunt (utæ ipsorum verbis) Pontificem non esse dominum civilem, aut temporalem totius orbis. Immo etiam si quam talem potestatem in mundo haberet, eam tamen non recte exerciturum, cum spirituali sua jurisdictione contentus esse debeat, secularibus autem Principibus eam concedere nullo modo posse. Tum vero si quam habeat potestatem, eam habere, ut loquuntur, in ordine ad spiritualia. Quocirca nullam illi esse potestatem in populos infideles, ut qui ad ecclesiæ non pertineant. Unde sequitur ex sententia Cajetani, & Victoriz, & potioris partis tam Theologorum, quam Canonistarum, non esse idoneum titulum adversus Indos, vel quia Papa dederit provincias illas tanquam dominus absolute, vel quia non recognoscunt dominium Papæ: atque adeo ne Sarracenos quidem ista titulo unquam spoliatis.

C A P U T I V.

Lusitanos in Indos non habere jus domini titulo belli.

HIs igitur sublati cum manifestum sit, quod & Victoria scribit, Hispanos ad terras remotiores illas navigantes nullum jus secum attulisse occupandi eas provincias, unus duntaxat titulus belli restat, qui & ipse si justus esset, tamen ad dominium proficere non posset, nisi jure prædicto, hoc est, post

post occupationem. Atqui tantum abest, ut Lusitani eas res occupaverint, ut cum plerisque gentibus, quas Batavi acceperunt, bellum eo tempore nullum haberent. Et sic igitur nullum jus illis queri potuit: cum etiam si quos ab Indis pertulissent injurias, eas longa pace, & amicis commerciis remissis merito censeantur. Quamquam ne fuit quidem quod bello obtenderent. Nam qui barbaros bello persequuntur, ut Americanos Hispani, duo solent pretere, quod ab illis commercio arceantur, aut quod doctrinam veræ religionis illi nolint agnoscere. Et commercia quidem Lusitani ab Indis imperarunt, ut hac in parte nihil habeant quod querantur. Alter vero ^b obtentus nihilo est justior, quam ille Græcorum in barbaros, quo Boetius ^c respexit:

*An distant quia dissidentque mores,
Injustas acies, & fera bella movent,
Alternisque volunt perire telis?
Non est justa satis scivitia ratio.*

Ista autem & Thomæ, & concilii Toletani, & Gregorii, & Theologorum, Canonistarum, Jurisprudentiumque fere omnium conclusio est ^d: Quantumcunque fides annuntiata sit barbaris (nam de his, qui subditi ante fuerunt Christianis Principibus, item de apostatis alia est questio) probabiliter, & sufficienter, & si noluerint eam respicere, non tamen licere hac ratione eos bello persequi, & spoliare bonis suis ^e. Operæ pretium est in hanc rem ipsa Cajetani verba describere ^f: Quidam, ait, infideles nec de jure, nec de facto subsunt secundum temporalem jurisdictionem Principibus Christianis, ut inveniantur pagani, qui nunquam imperio Romano subditi fuerunt, terras habitantes, in quibus Christianum nunquam fuit nomen. Horum namque domini, quamvis infideles, legitimi domini sunt, sive regali, sive politico regimine gubernantur: nec sunt propter infidelitatem à dominio suorum privati, quoniam dominium sit ex jure positivo, & infidelitas ex divino jure, quod non tollit jam positionem, ut superius in questione habitum est. Et de his nullam scio legem quoad temporalia. Contra hos nullus Rex, nullus Imperator, nec Ecclesia Romana potest movere bellum ad occupandas terras eorum, aut subjiendos illos temporaliter: quia nulla subest causa justa belli, cum Jesus Christus, Rex Regum, cui data est potestas in celo, & in terra, miserit ad capiendam possessionem mundi, non milites armate veteri, ubi armata manu possessio erat capienda, terra infidelium inducitur lego bellum alicui propter hoc, quod non erant fideles: sed quia volebant dare transigentem, vel quia eos offenderant, ut Madianita, vel ut recuperarent suam, divina largitate sibi concessa. Unde gravissime peccaremus, si fidem Christi Jesu per hanc viam amplius contenderemus: nec essemus legitimi Domini illorum: sed magna atrocitiam committeremus, & teneretur ad restitutionem, suppone injuria debellatores, aut occupatores. Mittendi essent ad hos predicatorum boni viri, qui verbo, & exemplo converterent eos ad Deum: & non qui eos oppriment, spolient, scandalizent, subiciant, & duplo gehenna filios faciant, more Pharisæorum.

^b Fide
^c Voss. c. 24.
conter. ill.
^d P. d. de
Indis p. 2.
n. 10.
^e Met. 6.
^f ib. 4. de
Consol.
d. Thom.
2. 2. q. 10.
art. 3. c.
de Judæis,
dist. 45. c.
qui fuerunt
eandem dist.
Jenoc. d.
loco Bart.
ad l. 1. c.
de pag. Co-
war. ad c.
peccationem.
p. 2. §. 9.
Sic. Ar-
telli de Jure
belli l. 1.
c. 2. n. 28.
arg.
c. Matt.
10. 23.
f. ad Sum.
Thom. 2. 2.
q. 66. art.
2.

rum. Et in hanc formam audimus sæpe à Senatu in Hispania, & Theologis, præcipue Dominicanis, decretum fuisse, sola verbi prædicatione non bello Americanos ad fidem traducendos: libertatem etiam, quæ illis eo nomine erepta esset, restitui debere, quod à Paulo tertio Pontifice, & Carolo V. Imperatore, Hispaniarum Rege, comprobatum dicitur. Omittimus jam, Lusitanos in plerisque partibus religionem nihil promoveri, ne operam quidem dare, cum soli lucro invigilent. Immo & illud ibi verum esse, quod de Hispanis in America Hispanus scripsit, non miracula, non signa audiri, non exempla vitæ religiosæ, quæ ad eandem fidem alios possent impellere, sed multa scandala, multa facinora, multas impietates. Quare cum & possessio, & titulus deficiat possessionis, neque res, ditionesque Indorum pro talibus haberi debeant, quasi nullius ante fuissent, neque cum illorum essent, ab aliis recte acquiri potuerint, sequitur Indorum populos, de quibus nos loquimur, Lusitanorum proprios non esse, sed liberos, & sui juris: de quo ipsi doctores Hispani non dubitant ^a.

^a Vide
in fine par.
2. l. re-
ditione de
Indis.

C A P U T V.

*Mare ad Indos, aut jus eò navigandi non esse proprium Lusitanorum
titulo occupationis.*

SI ergo in populos, terrasque, & ditiones Lusitani jus nullum quæsierunt, videamus an mare, & navigationem, aut mercaturam sui juris facere poterint. De mari autem prima sit consideratio, quod cum passim in jure aut nullius, aut commune, aut publicum Juris gentium dicatur, hæ voces quid significant ita commodissime explicabitur, si Poetas ab Hesiodo omnes, & Philosophos, & Jurisconsultos veteres imitati in tempora distinguamus ea, quæ tempore forte haud longo, certa tamen ratione, & sui natura discreta sunt. Neque nobis vitio verti debet, si in juris a natura procedentis explicatione auctoritate, & verbis eorum utimur, quos constat naturali iudicio plurimum valuisse. Sciendum est igitur, in primordiis vitæ humanæ aliud, quam nunc est, dominium, aliud communionem fuisse ^a. Nam dominium nunc proprium quid significat, quod scilicet ita est alicujus ut alterius non sit eodem modo. Commune autem dicimus, cujus proprietates inter plures consortio quodam, aut consensu collata est, exclusis aliis. Linguarum paupertas coegit voces easdem in re non eadem usurpare. Et sic ista nostri moris nomina ad jus illud pristinum, similitudine quadam, & imagine, referuntur. Commune igitur tunc non aliud fuit, quam quod simpliciter proprio opponitur: Dominium autem facultas non injusta utendi re communi, quæ usum Scholasticis ^b visum est facti non juris vocare, quia qui nunc in jure usus vocatur, proprium est quiddam, aut, ut illorum

^a Vide
Glos. Et
Castr. in
Lex hoc ju-
re Et c. sur-
nat. dist. 1.
^b Vide
Vasq. con-
trov. usq.
freq. cap.
1. num. 10.
s. exiit qui
seminat. de
Verb. sig.
in 6. clem.
exiit de
parado de
verb. sign.

more

more loquar, privative ad alios dicitur. Jure primario Gentium, quod & Naturale interdum dicitur, & quod Poëtæ alibi ætate aurea, alibi Saturni, aut Justitiæ regno depingunt, nihil proprium fuit: quod Cicero dixit: *Sunt autem privata nulla natura.* Et Horatius:

*Nam propriæ telharû herum natura nec illum,
Nec me, nec quenquam statuit.*

Neque enim potuit natura dominos distinguere. Hoc igitur significato res omnes eo tempore communes fuisse, dicimus, idem innuentes quod Poëtæ, cum primos homines in medium quævisse, & Justitiam casto federe res medias tenuisse dicunt: quod ut clarius explicant, negant eo tempore campos limite partitos, aut commercia fuisse ulla.

———— *promiscua rura per agros
Præliterant cunctis communia cuncta videri.*

*c. Acinus
in Arca.*

Recte additum est *videri*, propter translationem, ut diximus, vocabuli. Communio autem illa ad usum referebatur:

———— *pervium cunctis iter,
Communis usus omnium rerum fuit.*

*& Serrus
Odeus.*

Cujus ratione dominium quoddam erat, sed universale, & indefinitum: Deus enim res omnes non huic, aut illi dederat, sed humano generi, atque eo modo plures in solidum ejusdem rei domini esse non prohibebantur: quod si hodierna significatione sumamus dominium, contra omnem est rationem. Hoc enim proprietatem includit, quæ tunc erat penes neminem.

Apertissime autem illud dictum est:

———— *omnia rerum
Usurpantis erant.*

c. Acinus.

Ad eam vero, quæ nunc est, dominiorum distinctionem non impetu quodam, sed paulatim ventum videtur, initium ejus monstrante natura. Cum enim res sint nonnullæ, quarum usus in abusu consistit, aut quia conversæ in substantiam utentis nullum postea usum admittunt, aut quia utendo sunt ad usum deterioræ, in rebus prioris generis, ut cibo, & potu, proprietates statim quædam ab usu non sejuncta emicuit. Hoc enim est proprium esse, ita esse cujusquam, ut & alterius esse non possit; quod deinde ad res posterioris generis, vestes puta, & res mobiles alias, aut se moventes ratione quadam productum est. Quod cum esset, ne res quidem immobiles omnes, agri puta, indivisæ manere potuerunt: quanquam enim horum usus non simpliciter in abusu consistat, eorum tamen usus abusus cujusdam causa comparatus est; ut arva, & arbuta cibi causa, pascua etiam vestium; omnium autem usibus promiscue sufficere non possunt. Repertæ proprietati lex posita

*f. p. de
usu. ear.
rer. qua
usu conf.
Extrav. de
ord. sign.
ad condita-
rem. quia
quorundam
Thom. 2. 2.
76.*

posita est, quæ naturam imitaretur. Sicut enim initio per applicationem corporalem usus ille habebatur, unde proprietatem primum ortam diximus: ita simili applicatione res proprias cuiusque fieri placuit. Hæc est quæ dicitur occupatio, voce accommodatissima ad eas res, quæ ante in medio positæ fuerant: quo Seneca Tragicus alludit:

Sen.
Thyest.

———— in medio est scelus
Positum occupanti.

Sen.
Ecl. l. 7.
c. 12.
Decl.
13.
de Off.
L.

Et Philosophus ^b: *Equestria omnium Equitum Romanorum sunt: in illis tamen locus meus sit proprius, quem occupavi.* Hinc Quintilianus ⁱ dicit, quod omnibus nascitur, indutrix esse præmium; & Tullius, ^k factas esse veteri occupatione res eorum, qui quondam in vacua venerant. Occupatio autem hæc in rebus, quæ possessioni renituntur, ut sunt feræ bestię, perpetua esse debet, in aliis sufficit, corpore ceptam possessionem animo retineri. Occupatio in mobilibus est apprehensio, in immobilibus instructio, aut limitatio: unde Hermogenianus cum dominia distincta dicit, addit, agris terminos positos, ædificia collocata ^l. Hic rerum status a poetis indicatur;

L. 5. f.
de iust. Et
jur.

*Tum laqueis captare feras, Et fallere visco
Invention:*

Virgil.
I. Georg.

Tum primis subire domos. "
*Communemque prius, cum homina solus, Et aura
Cantus hominum longo signavis limite messor. "*

Ovid.
Metam.

Celebratur post hæc, ut Hermogenianus indicat, commercium, cujus gratia

Ovid.
Metam. 1.

Fluctibus ignotis insultavere carina. "

Eodem autem tempore & respublicæ institui cœperunt: atque ita eorum, quæ a prima communione divulsa erant, duo facta sunt genera. Alia enim sunt publica, hoc est, populi propria (quæ est genuina istius vocis significatio) alia mere privata, hoc est, singulorum. Occupatio autem publica eodem modo fit, quo privata. Seneca ^p: *fontes Atheniensium, aut Campanorum vocamus, quos deinde inter se vicini privata terminatione distinguunt.* Gens enim unaquæque

De Be-
nef. 7. 4.

*Partita fines regna constituit, novas
Extruxit urbes. "*

Seneca
Olias.

Hoc modo dicit Cicero ^r, agrum Arpinatem Arpinatum dici, Tusculanum Tusculanorum, similisque est, inquit, *privatarum possessionum descriptio, ex quo quis suum cuiusque sit, eorum, quæ natura fuerant communia, quod cuique obtigit, ut quisque teneat.* Contra autem Thucydides, eam terram, quæ in divisione populo nulli obvenit, ἀόριστος, hoc est, indefinitam, & limitibus nullis circumscriptam vocat ^s. Ex his, quæ hactenus dicta sunt, duo intelli-

Offic. 1.
Lib. 1.
Vide
Duar. in
tit. de rer.
div. Et
qual.

telligi possunt. Prius est, eas res, quæ occupari non possunt, aut occupatæ nunquam sunt, nullius proprias esse posse: quia omnis proprietatis ab occupatione coeperit. Alterum vero, eas res omnes, quæ ita a natura comparatæ sunt, ut aliquo uten e nihilominus aliis quibuscvis ad usum promiscue sufficiant, ejus hodieque conditionis esse, & perpetuo esse debere, cujus fuerant cum primum a natura prolatae sunt. Hoc Cicero voluit: *Ac latissime quidem patens hominibus inter ipsos, omnibus inter omnes, societas hæc est, in qua omnium rerum, quæ ad communem usum natura genuit, est servanda communitas.* Sunt autem omnes res hujus generis, in quibus sine detrimento alterius alteri commodari potest. Hinc illud esse dicit Cicero, *non prohibere aqua profluente.* Nam aqua profluens qua talis non qua flumen est, inter communia omnium a Jurisconsultis refertur: & a poeta: *

*Quid prohibetis aquis? usus communis aquarum est.
Nec solem proprium Natura nec aera fecit,
Nec tenues undas. in publica munera veni.*

* Ovid. lib. 6. *Alph. metamorph.** Ovid. lib. 6. *Alph. metamorph.*

Dicit hæc non esse natura propria, sicut Ulpianus, natura omnibus patere, tum quia primum a natura prodita sunt, & in nullius adhuc dominium pervenerunt (ut loquitur Neratius) tum quia, ut Cicero dicit, a natura ad usum communem genita videntur. Publica autem vocat tralatitia significatione, non quæ ad populum aliquem, sed quæ ad societatem humanam pertinent, quæ publica juris gentium in legibus vocantur, hoc est, communia omnium, propria nullius. Hujus generis est aer, duplici ratione, tum quia occupari non potest, tum quia usum promiscuum hominibus debet. Et eisdem de causis commune est omnium maris elementum, infinitum scilicet ita, ut possideri non queat, & omnium usibus accommodatum: sive navigationem respicimus, sive etiam piscaturam. Cujus autem juris est mare, ejusdem sunt si qua mare aliis usibus eripiendo sua fecit, ut arenæ miris, quarum pars terris continua littus dicitur. Recte igitur Cicero: *quid tam commune, quam mare fluctuantibus, littus ejus?* etiam Virgilius auram, undam, littus cunctis patere dicit. Hæc igitur sunt illa, quæ Romani vocant communia omnium jure naturali, aut quod idem esse diximus, publica juris gentium: sicut & usum eorum modo communem, modo publicum vocant. Quamquam vero etiam ea nullius esse, quod ad proprietatem attinet, recte dicantur, multum tamen differunt ab his, quæ nullius sunt, & communi usui attributa non sunt, ut fæx, pisces, aves: nam ista si quis occupet, in jus proprium transire possunt, illa vero totius humanitatis consensu proprietati in perpetuum excepta sunt propter usum, qui cum sit omnium, non magis omnibus ab uno eripi potest, quam a te mihi quod meum est. Hoc est quod Cicero dicit inter prima esse justitiæ munera, rebus communibus pro communibus uti. Scholastici dicerent, esse communia alia affirmative, alia privative. Distinctio hæc non modo Jurisprudenter usitata est, sed vulgi etiam confessionem exprimit: unde apud Athenæum

* L. 13. §. com. p. ad.

* L. 14. §. de aq. r. dom. Loc. citato. Fid. Com. com. civ. lib. 3.

* L. 14. §. de aq. r. dom. lib. 4. cap. 2.

* L. ult. de usufructu.

* L. 10. de rer. div. c. Loc. cit.

* L. 1. §. de rer. div. c. Loc. cit.

* L. 1. §. de rer. div. c. Loc. cit.

* L. 1. §. de rer. div. c. Loc. cit.

* L. 1. §. de rer. div. c. Loc. cit.

* L. 1. §. de rer. div. c. Loc. cit.

* L. 1. §. de rer. div. c. Loc. cit.

* L. 1. §. de rer. div. c. Loc. cit.

* L. 1. §. de rer. div. c. Loc. cit.

* L. 1. §. de rer. div. c. Loc. cit.

* L. 1. §. de rer. div. c. Loc. cit.

* L. 1. §. de rer. div. c. Loc. cit.

* L. 1. §. de rer. div. c. Loc. cit.

* L. 1. §. de rer. div. c. Loc. cit.

* L. 1. §. de rer. div. c. Loc. cit.

* L. 1. §. de rer. div. c. Loc. cit.

* L. 1. §. de rer. div. c. Loc. cit.

* L. 1. §. de rer. div. c. Loc. cit.

* L. 1. §. de rer. div. c. Loc. cit.

* L. 1. §. de rer. div. c. Loc. cit.

* L. 1. §. de rer. div. c. Loc. cit.

* L. 1. §. de rer. div. c. Loc. cit.

* L. 1. §. de rer. div. c. Loc. cit.

Tom. IV,

M m m

con-

convivator mare commune esse, dicit, at pisces capientium fieri. Et in Plautina Rudente servo dicenti, *mare quidem commune certo est omnibus*, assentit piscator; addenti autem, *in mari inventum est, commune est*, recte occurrit:

Meum quod rete, atque hanni nacti sunt, meum potissimum est.

Mare igitur proprium omnino alicujus fieri non potest, quia natura commune hoc esse non permittit, sed jubet; immo ne litus quidem: nisi quod hæc addenda est interpretatio: ut si quid earum rerum per naturam occupari possit, id eatenus occupantis fiat, quatenus ea occupatione usus ille promiscuus non læditur. Quod merito receptum est: nam cum ita se habet, cessat utraque exceptio, per quam evenisse, diximus, ne omnia in jus proprium transcriberentur. Quoniam igitur inædificatio species est occupationis, in litore licet ædificare, si id fieri potest sine cæterorum incommodo, ut Pomponius & loquitur, quod ex Scævola explicabimus, nisi usus publicus, hoc est communis, impediretur. Et qui ædificaverit, soli dominus fiet: quia id solum nec ullius proprium, nec ad usum communem necessarium fuit, est igitur occupantis: sed non diutius, quam durat occupatio, quia reluctari mare possessioni videtur, exemplo feræ, quæ si in naturalem se libertatem receperit, non ultra captoris est, ita & litus postliminio mari cedit. Quicquid autem privatum fieri occupando, idem & publicum, hoc est, populi proprium posse, ostendimus. Sic litus imperii Romani finibus inclusum, populi Romani esse, Celsus existimat: quod si ita est, minime mirandum est, eundem populum subditis suis occupandi littoris, modum per Principem, aut Prætores potuisse concedere. Cæterum, & hæc occupatio non minus, quam privata, ita restringenda est, ne ulterius porrigatur, quam ut salvus sit usus juris gentium. Nemo igitur potest a populo Romano ad litus maris accedere prohiberi, & retia siccare, & alia facere, quæ semel omnes homines in perpetuum sibi licere voluerunt. Maris autem natura hoc differt a litore, quod mare nisi exigua sui parte nec inædificari facile, nec includi potest: & ut posset, hoc ipsum tamen vix contingeret sine usus promiscui impedimento. Si quid tamen exiguum ita occupari potest, id occupanti conceditur. Hyperbole est igitur:

*Contrafacta pisces æquora sentiunt
Jactis in altum molibus.*

Nam Celsus jactis in mare pilas ejus esse, dicit, qui jecerit. Sed id non concedendum, si deterior maris usus eo modo futurus sit. Et Ulpianus eum, qui molem in mare jactat, ita tuendum dicit, si nemo damnum sentiat. Nam si cui hæc res nocitura sit, interdictum utique, *Ne quid in loco publico fiat*, competiturum. Ut & Labeo, si quid tale in mare struatur, interdictum vult competere, *Ne quid in mari, quo portus, statio, iterve navigandi deterius sit, fiat*. Quæ autem navigationis, eadem piscatus habenda est ratio, ut communis maneat omnibus. Neque tamen peccabit si quis in maris diver-

^a Vide
Don. l. 4.
c. 2.

^f §. 4.
Inst. de rer.
div. l. 5.
§. 1. ff. de
rer. div.
l. 24. ff. de
damno inf.
§. L. 50.
de acq. rer.
div. l. 4.
ne quis in
loco pub.
l. 10. de
rerum div.
l. 14. de
acq. rer.
div.

^b d. l. 2.
ne quis in
loco pub.
Domel. l. 4.
c. 2. ff. de
§. 4. l. 50.
de acq. rer.
div. l. 2.
in pr. ff.
§. 10. ff.
§. 16. ne
quis in lo-
co pub.

ⁱ l. 4. ff.
de rer. div.
civ. l. 1. de
d. 3. ff. ne
quis in lo-
co pub.

^k Horat.
l. d. l. 3.
m. l. 2.
§. 2. ne
quis in lo-
co pub.

ⁿ L. 2. c.
27. ff. de
fluvio.

diverticulo piscandi locum sibi palis circumsepia, atque ita privatum faciat: sicut Lucullus exciso apud Neapolim monte ad villam suam maria admisit. Et hujus generis puto fuisse, piscinas maritimas, quarum Varro, & Columella meminerunt. Nec Martialis alio spectavit, cum de Formiano Apollinaris loquitur:

*Si quando Nereus sentit Æoli regnum,
Rides procellas tuta de suo mensa.*

Et Ambrosius. *Inducit mare intra pradia tua, ne desint bellua.* Hinc apparere potest, quæ mens Pauli fuerit, cum dicit, si maris proprium jus ad aliquem pertineat, *Uti possidetis* interdictum ei competere. Esse quidem hoc interdictum ad privatas causas comparatum, non autem ad publicas, (in quibus etiam ea comprehenduntur, quæ jure gentium communi facere possumus) sed hic jam agi de jure fruendo, quod ex causa privata contingat, non publica, sive communi. Nam, teste Marciano, quicquid occupatum est, & occupari potuit, id jam nunc est juris gentium, sicut est mare. Exempli causa, si quis Lucullum, aut Apollinarem in privato suo, quatenus diverticulum maris inluserant, piscari prohibuisset, dandum illis interdictum Paulus putavit, non solum injuriarum actionem, ob causam scilicet privatae possessionis. Immo in diverticulo maris, sicut in diverticulo fluminis, si locum talem occuparim, ibique piscatus sim, maxime si animum privatim possidendi plurium annorum continuatione testatus fuerim, alterum eodem jure uti prohibebo: ut ex Marciano colligimus, non aliter, quam in lacu, qui mei domini est. Quod verum quamdiu durat occupatio, quemadmodum in littore antea diximus. Extra diverticulum idem non erit, ne scilicet communis usus impediatur. Ante ædes igitur meas, aut prætorium, ut piscari aliquem prohibeam, usurpatum quidem est, sed nullo jure, adeo quidem ut Ulpianus contemta ea usurpatione, si quis prohibeatur, injuriarum dicat agi posse. Hoc imperator Leo (cujus legibus non utimur) contra juris rationem mutavit, voluitque *πρόθυρα*, hoc est, vestibula maritima, eorum esse propria, qui oram habitarent, ibique eos jus piscandi habere: quod tamen ita procedere voluit, ut septis quibusdam remotoriis, quas *ἰσόχας* Græci vocant, locus ille occuparetur: existimans, nimirum, non fore ut quis exiguum maris portionem alteri invideret, qui ipse toto mari ad piscandum admitteretur. Certe ut quis magnam maris partem, etiam si possit, publicis utilitatibus eripiat, non tolerandæ est improbitatis: in quam merito Vir Sanctus invehitur: *Spatia maris sibi vindicant jure mancipii, piscantque jura sicut vernaculorum, conditione sibi servitii subiecta commemorans. Iste, inquit, sinus maris meus est, ille alterum. Dividunt elementa sibi potentes.* Est igitur mare in numero earum rerum, quæ in commercio non sunt, hoc est, quæ proprii juris fieri non possunt. Unde sequitur, si proprie loquamur, nullam maris partem in territorio, populi alicujus posse censeri. Quod ipsum Placentinus sensisse videtur, cum dixit: *Mare ita esse commune.*

M m m 2

nc,

*o. Plin.
l. 9. c. 14.*

*o. Lih. 10.
Epig. 10.*

*o. De Nov.
buth. c. 3.
o. L. 14. §.
de injuriis.*

*o. L. 4. §.
de rer. div.*

*o. L. 7. de
div. et
temp. præf.*

*o. L. 45.
§. de usua
cap.*

*o. L. 15.
§. 7. ult.
§. de injuriis.
o. Novella
Leon. 103,
103, 104.
Vide Cap.
14. obs. 1.*

*o. Ambros.
l. 5. Hex.
c. 10.*

*o. Denell.
l. 4. c. 6.*

a Job.
Faber, ad
d. §. 3.
Inst. de
rer. div.
ad l. DD.
ad l. 96. ff.
ad l. Rhod.
de jact.
b l. 3. ne
quis in lo-
co pub. l.

c l. 1. §. 9.
ff. de judi-
citi. l. 1. de
l. 15. ff. de
publ. l.
Glof. in l.
a. de rer.
divis. Et in
d. l. 3. Et
in §. 1.
Inst. de rer.
div. Bal.
in d. l. 3.

d Boik in
v. in princ.
in 2. c. h.
Quidam
modu fruct.
uni. adde
l. uic. c.
de class. lib.
11. Et Aug.
in l. 14. ff.
de iur. l.
12. c.
Comm.
præd. adde
l. 4. cod. cit.

e C. qua
sunt Rega-
lia in Fluo-
dio.
f. Vnde
Balthus
praefor. 4.
parte 5.
par. prim.
§. 6. n. 4.
§. d. l. 12.
§. 7. verf.
modu fruct.
ff. de iur. l.
1. u. ff. de
vico publ.
fructu.

ne, ut in nullius dominio sit nisi solius Dei: & Johannes Faber *, cum mare allerit relictum in suo jure, & esse primævo, quo omnia erant communia. Alioquin nihil differret quæ sunt omnium communia ab his, quæ publica proprie dicuntur, ut mare a flumine. Flumen populus occupare potuit, ut inclusum finibus suis, mare non potuit. Territoria autem sunt ex occupationibus populorum, ut privata dominia ex occupationibus singulorum. Vidit hoc Celsus †, qui clare satis distinguit inter littora, quæ populus Romanus occupare potuit, ita tamen ut usui communi non noceretur, & mare, quod pristinam naturam retinuit. Nec ulla lex diversum indicat ‡. Quæ vero leges a contrariæ sententiæ auctoribus citantur, aut de insulis loquuntur, quas clarum est occupari potuisse, aut de portu, qui non communis est, sed proprie publicus. Qui vero dicunt, mare aliquod esse imperii Romani, dictum suum ita interpretantur, ut dicant, jus illud in mare ultra protectionem, & jurisdictionem non procedere: quod illi jus a proprietate distinguunt: nec forte satis animadvertunt id ipsum, quod Populus Romanus, classes præsidio navigantium disponere potuit, & deprehensos in mari piratas punire, non ex proprio, sed ex communi jure accidisse, quod & aliæ liberæ gentes in mari habent. Illud interim fatemur, potuisse inter gentes aliquas convenire, ut capti in maris hac, vel illa parte, hujus, aut illius reipublicæ judicium subirent, atque ita ad commoditatem distinguendæ jurisdictionis in mari fines describi, quod ipsos quidem eam sibi legem ferentes obligat §, at alios populos non item: neque locum alicujus proprium facit, sed in personas contrahentium jus constituit. Quæ distinctio, ut naturalis rationi consentanea est, ita Ulpiani responso quodam comprobatur, qui rogatus, an duorum prædiorum maritimarum dominus, alteri eorum, quod venderet, servitutem potuisset imponere, ne inde in certo maris loco piscari liceret, respondet: rem quidem ipsam, mare scilicet, servitutem nulla affici potuisse, quia per naturam hoc omnibus pateret, sed cum bona fides contractus legem venditionis servari exposceret, personas possidentium, & in jus eorum succedentium per istam legem obligari. Verum est, loqui jurisconsultum de prædiis privatis, & lege privata; sed in territorio, & lego populorum eadem hic est ratio, quia populi respectu totius generis humani privatorum locum obtinent. Similiter redditus, qui in piscationes maritimas constituti Regalia numero censentur, non rem, hoc est, mare, aut piscationem, sed personas obligant ¶. Quare subditi, in quos legem ferendi potestas reipublicæ, aut principi ex consensu competit, ad onera ista compelli forte poterunt: sed exteris jus piscandi ubique immune esse debet, ne servitus imponatur mari, quod servire non potest. Non enim maris eadem, quæ fluminis ratio est §: quod cum sit publicum, id est, populi, jus etiam in eo piscandi a populo, aut Principe concedi, aut locari potest, ita ut ei, qui conduxit, etiam interdictum veteres dederint *de loco publico fruendo*, addita conditione, si is, cui locandi jus fuerit, fruendum alicui locaverit: quæ conditio in mari evenire non potest. Cæterum, qui ipsam piscationem numerant inter Regalia, ne quidem illum locum, quem interpretabantur, latius

fatis infpexerunt; quod Iferniam, & Alvotum non latuit. Demonstratum est
 b, nec populo, nec privato cuiquam jus aliquod proprium in ipsum mare,
 (nam diverticulum excipimus) competere posse, cum occupationem nec
 natura, nec usus publici ratio permittat. Hujus autem rei causa instituta
 fuerat hæc disputatio, ut appareret, Lusitanos mare, quo ad Indos navigatur,
 sui juris non fecisse. Nam utraque ratio, quæ proprietatem impedit, in hac
 causa est, quam in cæteris omnibus, infinito efficacior. Quod in aliis dis-
 ficile videtur, in hac omnino fieri non potest: quod in aliis iniquum judi-
 camus, in hac summe barbarum est, atque inhumanum. Non de mari inter-
 iore hic agimus, quod terris undique infusum alicubi etiam fluminis la-
 titudinem non excedit, de quo tamen satis constat locutos Romanos juris-
 consultos, cum nobiles illas adversus privatam avaritiam sententias edide-
 runt: de oceano quæritur, quem immensum, infinitum, rerum parentem,
 celo conterminum antiquitas vocat: cujus perpetuo humore non fontes tan-
 tum, & flumina, & maria, sed nubes, sed ipsa quodammodo sidera pasci,
 veteres crediderunt: qui denique per reciprocas ætæum vices terram hanc
 humani generis sedem ambiens, neque teneri, neque includi potest, & pos-
 sident verius, quam possidentur. In hoc autem oceano non de sinu, aut fre-
 to, nec de omni quidem eo, quod e litore conspici potest, controversia
 est. Vindicant sibi Lusitani quicquid duos orbis interjacet, tantis spatiis
 discretos, ut plurimis sæculis famam sui non potuerint transmittere. Quod
 si Castellanorum, qui in eadem sunt causa, portio accedat, parvo minus
 omnis oceanus duobus populis mancipatus est, aliis tot gentibus ad septen-
 trionum reductis angustias: multumque decepta est natura, quæ cum ele-
 mentum illud omnibus circumfudit, omnibus etiam suscecturum credidit. In
 tanto mari si quis usu promiscuo solum sibi imperium, & ditionem excipe-
 ret, tamen immodicæ dominationis affectator haberetur: si quis piscatu ar-
 ceret alios, insanæ cupiditatis notam non effugeret. At qui etiam naviga-
 tum impedit, quo nihil ipsi perit, de eo quid statuemus? Si quis ab igni,
 qui totus suus est, ignem capere, lumen suo de lumine, alterum prohiberet,
 lege hunc humanæ societatis reum peragerem: quia vis ea est altius naturæ,

Ut nihilominus ipsi luceant, cum illi accenderis. ^b

i. Emim.

Quidni enim, quando sine detrimento suo potest, alteri communicet in-
 sis, quæ sunt accipienti utilia, danti non molesta? hæc sunt, quæ phi-
 losophi non alienis tantum, sed & ingratis præstari volunt. Quæ vero in
 rebus privatis invidia est, eadem in re communi non potest non esse imma-
 nitas. Improbissimum enim hoc est, quod naturæ instituto, consensu gen-
 tium, meum non minus, quam tuum est, id te ita interciperi, ut ne
 usum quidem mihi concedas, quo concessio nihilominus id tuum sit, quam
 antea fuit. Tum vero etiam qui alienis incumbunt, aut communia interci-
 piunt, certa quadam possessione se tuentur. Quia enim prima, ut diximus;
 occupatio res proprias fecit, idcirco imaginem quandam dominii præfert

Al m m 3

quævis

^b Cicero de
 off. 1.
 Sen. lib.
 3. cap. 22.

quamvis injusta detentio. At Lusitani num, sicuti terras solemus, sic mare illud impositis prædiis ita undique cinxerunt, ut in ipsorum manu esset quos vellet excludere? at vero tantum hoc abest, ut ipsi etiam, cum adversus alios populos mundum dividunt, non ullis limitibus aut natura, aut manu positis, sed imaginaria quadam linea se tueantur. Quod si recipitur, & dimensio talis ad collidendum valet, jamdudum nobis Geometræ terras, Astronomi autem cælum eriperent. Ubi hic igitur est ista, sine qua nulla dominia cœperunt, corporis ad corpus adjunctio? nimirum apparet, in nulla re verius dici posse quod Doctores nostri prodiderunt: mare cum sit incomprehensibile, non minus, quam aer, nullius populi bonis potuisse applicari. Si vero ante alios navigasse, & viam quodammodo aperuisse, hoc vocant occupare, quid esse potest magis ridiculum? nam cum nulla pars sit maris, in quam non aliquis primus ingressus sit, sequetur, omnem navigationem ab aliquo esse occupatam. Ita undique excludimur. Quin & illi, qui terrarum orbem circumvecti sunt, totum sibi oceanum acquisivisse dicendi erunt. Sed nemo nescit, navem per mare transcurrentem non plus juris, quam vestigii relinquere. Verum etiam quod sibi sumunt, neminem ante ipsos eum oceanum navigasse, id minime verum est. Magna enim pars ejus, de quo agitur, maris ambitu, Mauritanix jam olim navigata est, ulterior, & in orientem vergens victoris Magni Alexandri lustrata est usque in Arabicum sinum. Olim autem hanc navigationem Gaditanis percognitam fuisse, multa argumento sunt. Cajo Cæsare Augusti filio in Arabico sinu regeunte, signa navium ex Hispaniensibus naufragiis agnita. Et quod Cælius Antipater tradidit, vidisse se, qui ex Hispania in Æthiopiam commercii gratia navigasset. Etiam Arabibus, si verum est quod Cornelius Nepos testatus est, Eudoxum quandam sua ætate cum Lathyrum Regem Alexandriæ fugeret, Arabico sinu egressum Gades usque pervectum. Pœnos autem, qui re maritima plurimum valuerunt, eum Oceanum non ignorasse, longe clarissimum est, cum Hanno, Carthaginis potentia floreante, circumvectus a Gadiibus ad finem Arabiæ, præternavigato scilicet promontorio, quod nunc bonæ spei dicitur, (vetus videtur nomen *Hesperion ceras* fuisse) omne id iter, situmque littoris, & insularum, scripto complexus sit, testatusque ad ultimum non mare sibi, sed commeatum defuisse. Ab Arabico autem sinu ad Indiam, Indicique oceani insulas, & auream usque Chersonesum, quam esse Japanem credunt plerique, etiam re Romana floreante navigari solitum, iter, a Plinio descriptum, legationes ab Indis ad Augustum, ad Claudium etiam ex Taprobane insula, deinde gesta Trajani, & tabulæ Ptolemæi satis ostendunt. Jam suo tempore Strabo Alexandrinorum mercatorum classem ex Arabico sinu, ut Æthiopix ultima, ita & Indiæ petiisse testatur, cum olim paucis navibus id auderetur. Inde magna populo Romano vestigia. Adit Plinius, impositis sagittariorum cohortibus piratarum metu navigatum: solamque Indiam quingenties sestertium, si Arabiam addas, & Seres, milles annis omnibus Romano imperio ademisse: & merces centuplicato venditas. Et hæc quidem vetera satis arguunt, primos non fuisse Lusitanos.

In

in Joann.
Fob. ad 6.
5. Inl. de
rev. div.

n Ex Plin.
l. 3. c. 69.
Et lib. 6.
c. 31. Et
Alia l. 3.

o Plin.
l. 6. c. 23.

p Lib. 2.
c. 17.

q Loco
cit. c. l.
lib. c. 19.

In singulis autem sui partibus oceanus ille & tunc, cum eum Lusitani ingressi sunt, & nunquam non cognitus fuit. Mauri enim, *Ethiopes*, Arabes, Persæ, Indi eam maris partem, cujus ipsi accolæ sunt, nescire nequam potuerunt. Mentuntur ergo, qui se mare illud invenisse jactant. Quid igitur, dicet aliquis, parumne videtur, quod Lusitani intermissam multis forte seculis navigationem primi repararunt, & quod negari non potest, Europæis gentibus ignotam ostenderunt, magno suo labore, sumtu, periculo? immo vero si in hoc incubuerunt, ut quod soli reperissent id omnibus monstrarent, quis adeo est amens, si non plurimum se illis debere profiteatur? eandem enim gratiam, laudemque, & gloriam immortalem illi promeruerint, qua omnes contenti fuerunt rerum magnarum inventores, quotquot scilicet non sibi, sed humano generi prodesse studuerunt. Sin Lusitanis suis ante oculos quæstus fuit, lucrum, quod semper maximum est in prævertendis negotiationibus, illis sufficere debuit. Et scimus, itinera prima proventus interdum quater decuplos, aut etiam uberiores dedisse: quibus factum ut inops diu populus ad repentinas divitias subito prorumperet, tanto luxur apparatu, quantus vix beatissimis gentibus in supremo progressu diu fortunæ fastigio fuit. Si vero eidem in hoc præverunt, ne quisquam sequeretur, gratiam non merentur, cum lucrum suum respexerint, lucrum autem suum dicere non possunt, cum eripiant alienum. Neque enim illud certum est, nisi visissent eo Lusitani, iturum fuisse neminem. Adventabant enim tempora, quibus ut artes pene omnes, ita & terrarum, & marium situs clarius indies noscebantur. Excitassent vetera, quæ modo retulimus, exempla, & si non uno impetu omnia patuissent, at paulatim promotæ velis fuissent littora, alio semper aliud monstrante. Factum denique fuisset quod fieri potuisse Lusitani docuerunt, cum multi essent populi non minus flagrantis mercaturæ, & rerum externarum studio. Venetis, qui multa jam Indiæ didicerant, cætera inquirere promptum fuit. Gallorum Brittonum indefectâ sedulitas, Anglorum audacia cepto non defuisset. Ipsi Batavi multo magis desperata aggressi sunt. Nulla igitur æquitatis ratio, ne probabilis quidem ulla sententia a Lusitanis stat. Omnes enim, qui mare volunt imperio alicujus subijci posse, id ei attribuunt, qui proximus portus, & circumjacentia littora in ditione habet. At Lusitani in illo immenso littorum tractu, paucis exceptis præliis, nihil habent, quod suum possint dicere. Deinde vero etiam qui mari imperaret, nihil tamen posset ex usu communi deminuere, sicut populus Romanus arcere neminem potuit, quo minus in litore imperii Romani cuncta fieret, quæ jure gentium permittebantur. Et si quicquam eorum prohibere posset, puta piscaturam, qua dici quodammodo potest pisces exhauriri, at navigationem non posset, per quam mari nihil perit. Cui rei argumentum est longe certissimum, quod ex Doctorum sententia ante retulimus, etiam in terra, quæ cum populis, tum hominibus singulis in proprietatem attributa est, iter tamen, certe inerme, & innoxium, nullius gentis hominibus juste negari: sicut & potum ex flumine. Ratio apparet, quia cum unius rei naturaliter usus essent diversi, cum dun-

r. Gloss. in e. ibi peric. s. porra. Super verbo terrarum De dictis in sexto Et ibi Cui. Gloss. in c. licet. si de servit. s. l. 4. ff. de rer. div. addit. Aliter Gentium de jure belli l. 1. c. 12. sub fine

taxat

† L. 1.
§ 9. ut
quod in lo-
c. publ.
u. Gloss. ad
l. 1. §. ut
in sum.
publ.
x. Bal. in
l. 7. col. 3.
§. de ver.
dic. Rod.

taxat gentes divisisse inter se videntur, qui sine proprietate commodè haberi non potest; contra autem eum recepiſſe, per quem domini conditio deterior non eſſet futura. Omnes igitur vident, eum, qui alterum navigare prohibet, nullo jure defeudi, cum eundem etiam injuriarum teneri, Ulpianus dixerit †: alii autem etiam interdictum utile prohibito competere exiſtima- verint *. Et ſic Batavorum intentio communi jure nititur, cum ſiteantur omnes, permiſſum cuilibet in mari navigare, etiam a nullo Principe impetra- ta licentia: quod legibus Hiſpanicis diſerte expreſſum eſt *.

Zuar. Hiſpanum in conſilio 1. de uſu maris 3. partiſ. tit. 28. l. 10. §. 12.

C A P U T V I.

Mare, aut jus navigandi proprium non eſſe Luſitanorum ſiſulo donationis Pontificis.

DONATIO Pontificis Alexandri, quæ a Luſitanis mare, aut jus navigandi ſolis ſiſi vindicantibus, cum inventionis deſiciat titulus, ſecundo loco adduci poteſt, ſatis ex iis, quæ ante dicta ſunt, vanitatis convincitur. Donatio enim nullum habet momentum in rebus extra commercium poſitis. Quare cum mare, aut jus in eo navigandi proprium nulli hominum eſſe poſſit, ſequitur, neque dari a Pontifice, neque a Luſitanis accipi potuiſſe. Præterea cum ſupra relatum ſit ex omnium ſani judicii hominum ſententia, Papam non eſſe dominum temporalem totius orbis, ne maris quidem eſſe ſatis intelligitur: quanquam eſſi id concederetur, tamen jus annexum Pontificatui in Regem aliquem, aut populum pro parte nulla transferri debuiffet. Sicut nec Imperator poſſet Imperii provincias in ſuos uſus convertere, aut pro ſuo arbitrio alienare *. Illud ſaltem nemo negaturus eſt, cui aliquid ſit frontis, cum jus diſponendi in temporalibus Pontifici nemo concedat, niſi forte quantum ejus rerum ſpiritualium neceſſitas requirit; iſta autem, de quibus nunc agimus, mare ſcilicet, & jus navigandi, lucrum, & quæſtum merum, non pietatis negotium reſpiciant, ſequi, nullam hac in re fuiſſe illius poteſtatem. Quid, quod ne Principes quidem, hoc eſt, domini temporales poſſunt ullo modo a navigatione aliquem prohibere, cum ſi quod habent jus in mari, id ſit tantum jurisdictionis, ac protectionis? etiam illud notiſſimum eſt apud omnes, ad ea faciendâ, quæ cum lege naturæ pugnant, nullam eſſe Papæ auctoritatem. † Pugnat autem cum lege naturæ, ut mare, aut ejus uſum quisquam habeat ſibi proprium, ut jam ſatis demonſtravimus. Cum denique jus ſuum auferre alicui Papa minime poſſit, quæ erit facti iſtius deſenſio, ſi tot populos immerentes, indemnatos, innoxios ab eo jure, quod ad ipſos non minus, quam ad Hiſpanos pertinebat, uno verbo voluit excludere? aut igitur

* T. A.
L. co. citata.
n. 16.

† Sil. in
verbo Po-
pa n. 16.

tur dicendum est, nullam esse vim ejusmodi pronuntiacionis; aut quod non minus credibile est, eum Pontificis animum fuisse, ut Castellano- rum & Lusitanorum inter se certamini intercessum voluerit, aliorum au- tem juri nihil diminutum.

C A P U T VII.

*Mare, aut jus navigandi proprium non esse Lusitanorum titula
prescriptionis aut consuetudinis.*

U LTIMUM iniquitatis patrocinium in prescriptione solet esse, aut con-
suetudine. Et huc igitur Lusitani se conferunt: sed utrumque illis præsi-
dium certissima juris ratio præcludit. Nam prescriptio a jure est civili un-
de locum habere non potest inter Reges, aut inter populos liberos: mul-
to autem minus ubi jus naturæ aut gentium resistit, quod jure civili sem-
per validius est. Quin & ipsa lex civilis prescriptionem hic impedit. U-
sucapi enim, aut prescriptione acquiri prohibentur, quæ in bonis esse non
possunt, deinde quæ possideri vel quasi possideri nequeunt, & quorum alic-
natio prohibita est. Hæc autem omnia de mari & usu maris vere dicun-
tur. Et cum publicæ res, hoc est populi alicujus, nulla temporis pos-
sessione quæri posse dicantur, sive ob rei naturam, sive ob eorum privi-
legium adversus quos prescriptio ista procederet, quanto justius humano
generi, quam uni populo id beneficium dandum fuit in rebus communi-
bus? Et hoc est, quod Papinianus scriptum reliquit, *prescriptionem longæ
possessionis ad obtinenda loca juris gentium publica concedi non solere*: ejusque
rei exemplum dat in littore, cujus pars imposito ædificio occupata fuerat:
nam eo diruto, & alterius ædificio in eodem loco postea exstructo, ex-
ceptionem opponi non posse: quod deinde similitudine rei publicæ illustrat:
nam & si quis in fluminis diverticulo pluribus annis piscatus sit, postea,
interrupta scilicet piscatione, alteram eodem jure prohibere non posse. Ap-
paret igitur, Angelum & qui cum Angelo dixerunt Venetis & Genuen-
sibus per prescriptionem jus aliquod in sinu maris suo littori præjacen-
tem acquiri potuisse, aut falli, aut fallere: quod sane jurisconsultis nimium
est frequens, cum sanctæ professionis auctoritatem non ad rationes & le-
ges, sed ad gratiam conferunt potentiorum. Nam Marciani quidem res-
ponsum de quo & ante egimus, si recte cura Papiniani verbis compare-
tur, non aliam accipere potest interpretationem, quam eam quæ Joanni
etiam & Baroto probata est, & nunc a doctis omnibus recipitur: ut sci-
licet jus prohibendi prosedat quamdiu durat occupatio: non autem si ea

Tom. IV.

N a n

omissa

Quæ. l. 5. c. 22. in d. l. ult. n. 4. per l. 14. ff. de acq. rir. detm.

omissa sit; omissa enim non prodest, nec si per mille annos fuisset continuata, ut recte animadvertit Castrensis. Et quamvis hoc voluisset Marcianus, quod minimo credendus est cogitasse, in quo loco occupatio conceditur, in eodem præscriptionem concedi, tamen absurdum erat, quod de flumine publico dictum erat ad mare commune, & quod de diverticulo ad sinum proferre, cum hæc præscriptio usum, qui est jure gentium communis, impeditura sit, illa autem publico usui non admodum noceat.

g Ex l. 4.

C. de aqua

d. l. 11.

const. cum

l. 9. col. tit.

§ cum. l. 3.

§. 4. §. de

aqua quot.

et est.

b d. l. c.

accidentis

de præscr.

i De præ-

script. 4.

part. 5.

cap. 9. §.

nom. 1.

Alterum autem Angeli argumentum, quod ex aquæ ductu sumitur, eodem Castrensi monstrante, ut a questione alienissimum, ab omnibus merito exploditur. Falsum igitur est talem præscriptionem etiam eo tempore gigni, cujus initium omnem memoriam excedat. Ubi enim lex omnem omnino tollit præscriptionem, ne illud quidem tempus admittitur; hoc est, ut Felinus loquitur, materia impræscriptibilis tempore immemoriali non sit præscriptibilis. Fatetur hæc vera esse Balbus, sed Angeli sententiam receptam dicit hæc receptione, quia tempus extra memoriam positum idem valere creditur privilegio, cum titulus amplissimus ex tali tempore præsumatur. Apparet hinc, non aliud illos sensisse, quam si pars aliqua reipublicæ, puta imperii Romani, supra omnem memoriam usa esset tali jure, ei dandam præscriptionem hoc colore, quasi principis concessio præstaret. Quare cum nemo sit dominus totius generis humani, qui jus illud adversus homines omnes homini, aut populo alicui potuisset concedere, sublato illo colore, necesse etiam præscriptionem interimi. Et sic ex illorum etiam sententia inter reges, aut populos liberos prodesse nihil potest lapsus infiniti temporis. Vanissimum autem & illud est, quod Angelus docuit, etiam si ad dominium præscriptio proficere non potest, tamen dandam esse possidenti exceptionem. Nam Papinianus & disertis verbis exceptionem negat:

§ d. l. ult.

l. par. 3.

tit. 29. l.

7. in c.

Flora. Rod.

Zuar. d.

conf. in 4.

m. Fuchin.

l. 8. c. 26.

l. 5. c. 33.

Cov. de

præscr.

part. 2. 2.

n. 1. §.

§. 8. n. 5.

l. 6.

n. Fuchin.

l. 2. c. 23.

o. Art. in

vult. §. de

rer. divisi.

alleg. Bal-

bus. d. l. 10.

§. 2. vide

l. 1. §. de

præscr. con-

tr. ult. 29.

n. 21.

& aliter non potuit sentire, cum ipsius sæculo præscriptio nihil esset aliud, quam exceptio. Verum igitur est, quod & leges Hispanicæ expriment, in his rebus, quæ communi hominum usui sunt attributæ, nullius omnino temporis præscriptionem procedere. Cujus definitionis illa præter cæteras ratio reddi potest, quod qui re communi utitur, ut communi uti videtur, non autem jure proprio, & ita præscribere non magis, quam fructuarius potest vicio possessionis. Altera hæc etiam non contemnenda est, quod in præscriptione temporis, cujus memoria non exat, quamvis titulus, & bona fides præsumantur, tamen si re ipsa appareat, titulum omnino nullum dari posse, & sic manifesta sic fides mala, quæ in populo maxime quasi uno corpore perpetua esse censetur; & ex duplici defectu præscriptio corrui. Tertia vero, quia res hæc est meræ facultatis, quæ non præscribitur, ut infra demonstrabimus. Sed nullus est finis argutiarum. Inventi sunt, qui in hoc argumento a præscriptione consuetudinem distinguarent, ut illa scilicet exclusi, ad hanc confugerent. Discrimen autem, quod hic statuunt, sane ridiculum est: ex præscriptione, ajunt, jus unius, quod ab eo auferatur, alteri applicari: sed cum aliquod jus ita alicui applicatur, ut alteri non auferatur, tum dici consuetudinem: quasi

quasi vero cum jus navigandi, quod communiter ad omnes pertinet, exclusis aliis ab uno usurpatur, non necesse sit omnibus perire quantum uni accedit. Errori huic ansam dederunt Pauli verba non recte accepta, qui cum de jure proprio maris ad aliquem pertinente loqueretur, fieri hoc posse, dixit Accursius ⁷, per privilegium, aut consuetudinem: quod additamentum ad jurisconsulti textum nullo modo accedens mali potius conjectoris esse videtur, quam boni interpretis. Mens Pauli supra explicata est. Ceterum illi si vel sola Ulpiani verba ⁸, quæ paulo ante præcedunt, satis considerassent, longe aliud dicturi erant. Facetur enim, ut quis ante xdes meas piscari prohibeatur, esse quidem usurpatum ⁹, hoc est, receptum consuetudine, sed nullo jure: ideoque injuriarum actionem prohibito non denegandam. Contemnit igitur hunc morem, & usurpationem vocat, ut & inter Christianos Doctores Ambrosius ¹⁰: & merito. Quid enim clarius, quam non valere consuetudinem, quæ juri naturæ, aut gentium, ex adverso opponitur ¹¹? Consuetudo enim species est juris positivi, quod legi perpetuæ obrogare non potest. Est autem lex illa perpetua, ut mare omnibus usu commune sit. Quod autem in præscriptione diximus, idem consuetudine verum est, si quis eorum, qui diversum tradiderunt, sensus excutiat, non aliud reperturum, quam consuetudinem privilegio parari. Atqui adversus genus humanum concedendi privilegium nemo habet potestatem: quare inter diversas respublicas consuetudo ista vim non habet. Verum, omnem hanc questionem diligentissime tractavit Valsquius ¹², deus illud Hispaniæ, cujus nec in explorando jure subtilitatem, nec in docendo libertatem unquam desideres. Is igitur posita thesi, *locus publicus*, & *jure gentium communia*, præscribi non posse, quam multis firmat auctoribus: exceptiones deinde subjungit ab Angelo, & aliis confectas, quas supra retulimus. Hæc autem examinaturus recte judicat, istarum rerum veritatem pendere a vera juris, tam naturæ, quam gentium, cognitione. Jus enim naturæ cum a divina veniat providentia, esse immutabile. Hujus autem juris naturalis partem esse jus gentium, primævum quod dicitur, diversum a jure gentium secundario, sive positivo: quorum potestatem mutari potest. Nam si qui mores cum jure gentium primævo repugnent, hi non humani sunt, ipso jure, sed ferini, corruptelæ, & abusus, non leges, & usus. Itaque nullo tempore præscribi potuerunt, nulla lata lege justificari, nullo mutatum etiam gentium consensu, hostio, & exercitatione stabili, quod exemplis aliquot, & Alphonsi Castellensis Theologi Hispani testimonio confirmat ¹³. Ex quibus apparet, inquit, quam suspecta sit sententia eorum, quos supra retulimus, examinantium, Gemenyer, aut etiam Venetos posse non injuria prohibere alios navigare per Gulium, aut pelagus sui maris, quasi æquora ipsa præscripserint, id quod non solum est contra leges ¹⁴, sed etiam est contra ipsum jus naturæ, aut gentium primævum, quod mutari non posse diximus. Quod sit contra illud jus, constat, quia non solum mirra, aut æquora eo jure communia erant, sed etiam reliquæ omnes res immobiles. Itæ licet ab eo jure postea recessum fuerit ex par-

⁷ Add.
l. 14

⁸ In l. 1.
injuriarum
§. ult.
⁹ Vide
Gloss. 106.
l. 10.

¹⁰ s. 2. de
offic. 38.
Censil. l. 1.
c. 19. sub
fiscum.

¹¹ Auct.
et nulli jus
dict. §. 1.
c. cum hanc
re. de com-
muni.

¹² a Controu-
versi. ill. c.
19. n. 12.
& seq.

¹³ De polen-
tate legum
paul. l. 2.
c. 14.
part. 172.
§. ult. l. 1.
14. §. 1.
dem. l. 1.
§. 1. in pr.
§. 2. de vici-
nitatibus
l. 1. de res.
div. l. 7.
§. 1. de div.
et temp.
pactis. l. 1.
14. §. 1. de
injuriis

te, puta quoad dominium, & proprietatem terrarum, quarum dominium jure naturæ commune, distinctum, & divisum, sicque ab illa communione segregatum fuit^a: tamen diversum fuit, & est in dominio maris, quod ab origine mundi ad hodiernum usque diem est, fuisse semper in communi, nulla ex parte immutatum, ut est notum. Et quamvis ex Lusitanis magnam turbam sepe audiverim in hac esse opinione, ut eorum Rex ita præscripserit navigationem Indici Occidentalis (forte Orientalis), ejusdemque vastissimi maris, ita ut reliquis gentibus aquora illa transfructare non liceat, & ex nostris Hispanis vulgus in eadem opinione fere esse videtur, ut per vastissimum, inmensumque pontum, ad Indorum regiones, quas potentissimi Reges nostri subegerunt, reliquis mortalium navigare, præterquam Hispanis jure minime sit,

quasi ab eis id jure præscriptum fuerit, tamen istorum omnium non minus insanæ sunt opiniones, quam eorum, qui quoad Genuenses, & Venetos, in eodem fere somnio esse adsolent, quas sententias ineptire vel ex eo dilucidum apparet, quod istarum nationum singula contra se ipsas nequeunt præscribere; hoc est, non respublica Venetiarum contra semetipsam, non respublica Genuensium, contra semetipsam, non regnum Hispanicum contra semetipsam, non regnum Lusitanicum contra semetipsam^b. Esse enim debet differentia inter agentem, & patientem. Contra reliquas vero nationes longe minus præscribere possunt: quia jure præscriptionum est mere civile, ut fuscè ostendimus supra. Ergo tale jus cessat, cum agitur inter Principes, vel populos, superiorum non recognoscentes in temporalibus. Jura enim mere civilia cujuscunque regionis, quoad exteros populos, nationes, vel etiam homines singulos, non magis sunt in consideratione, quam si re vera non esset tale jus, aut nunquam fuisset, & ad jus commune gentium primævum, vel secundarium recurrendum est, eoque utendum, quo jure talem maris præscriptionem, & usurpationem admissam non fuisse, satis constat. Nam & hodie usus aquarum communis est, non secus, quam erat ab origine mundi. Ergo & in aquoribus, & aquis nullum jus est, aut esse potest humani generi, præterquam quoad usum communem. Præterea de jure naturali, & divino est illud præceptum, ut quod tibi non vis fieri, alteri non facias. Unde cui navigatio nemini possit esse nociva nisi ipsi naviganti, par est ut nemini possit, aut debeas impediri, ne in re sua natura libera, sibi que minime noxia navigantium libertatem impediat, & ledat contra dictum præceptum, & contra regulam: præsertim cum omnia intelligantur esse permissa, que non repugnant expressim prohibita^c. Quinimo non solum contra jus naturale esset, velle impedire talem navigationem, sed etiam temerum contrarium facere, hoc est, prodesse iis, quibus possumus, cum id sine damno nostro fieri potest. Quod cum multis auctoritatibus tam divinis, quam humanis confirmasset, subiungit postea^d: Ex superioribus etiam apparet, suspensam esse sententiam Johannis Fabri, Angelì, Baldi, & Francisci Balbi, quos supra retulimus, existimantium, loca juris gentium communia esse acquiri non possint præscriptione, posse tamen acquiri consuetudine; quod omnino falsum est, eaque traditio cæca, & nubila est, omnique rationis lumine carens, legemque veram, non rebus imponens^e. In exemplum enim de mari Hispanicorum, Lusita-

worum, Venetorum, Genuensium, & reliquorum, constat, consuetudine juri
 tale navigandi, & alios navigare prohibendi non magis acquiri, quam præscrip-
 tione. Utrouque enim casu, ut apparet, eadem est ratio. Et quia per jura, & r. 113
 & rationes supra relatas id esset contra naturalem aequitatem, nec ullam in- f. c. l. 2.
 duceret utilitatem, sed solam lesionem, sicque ut lege expressa introduci non f. c. l. 2.
 posset, ita etiam nec lege tacita, qualis est consuetudo f. Et tempore id non ju- f. c. l. 2.
 stificaretur, sed potius deserui, & injuriosum iudicis fieret. Ostendit deinde, autem leu.
 ex prima terrarum occupatione, posse populo ut venandi jus, ita piscandi 4. d. l. 1.
 in suo flumine competere; & postquam illa semel ab antiqua communione Et 2. f. de
 separata sunt, ita ut particularem applicationem admittant, præscriptione legib. l. de
 temporis ejus, cujus initii memoria non exstet, quasi tacita populi quib. cum
 cessione acquiri posse. Hoc autem per præscriptionem contingere, non f. c. l. 2.
 per consuetudinem, quia solius acquirentis conditio melior fiat, reliquorum f. c. l. 2.
 vero deterior. Et cum tria enumerasset, quæ requiruntur, ut jus pro- f. c. l. 2.
 prium in flumine piscandi præscribatur: quid autem, subdit, quoad mare? f. c. l. 2.
 Et in eo magis est quod etiam concursus istorum trium non sufficeret ad ac- f. c. l. 2.
 quirendum jus. Ratio differentia inter mare ex una parte, & terras, & flu- f. c. l. 2.
 mina ex altera, quia illo casu ut olim, ita & hodie, & semper, tam f. c. l. 2.
 quoad piscandum, quam quoad navigandum mansit integrum jus gentium pri- f. c. l. 2.
 meum, neque unquam fuit a communione hominum separatum, & alicui, f. c. l. 2.
 vel alicuius applicationem. Posteriore autem casu, nempe in terra, vel fluminibus, f. c. l. 2.
 aliud fuit, ut jam differuimus. Sed quare jus gentium secundarium, ut eam f. c. l. 2.
 separationem quoad terras, & flumina facis, quoad mare facere desit? respon- f. c. l. 2.
 deo, quia illo casu expediebat. Constat enim, quod si multi venentur, aut f. c. l. 2.
 piscentur, in terra, vel flumine, facile nemus ferri, & flumen piscibus eva- f. c. l. 2.
 cuationem redditur, id quod in mari non est. Item fluminum navigatio facile f. c. l. 2.
 deterior fit, & impeditur per ædificia, quod in mari non est. Item per a- f. c. l. 2.
 quedum facile evacuatur flumen: non ita in mari: ergo in utroque non est f. c. l. 2.
 par ratio. Nec ad rem pertinet, quod supra diximus, communem esse usum f. c. l. 2.
 aquarum, fontium etiam, & fluminum. Nam intelligitur quoad bibendum, f. c. l. 2.
 & familia, quæ fluminis dominium, aut jus habenti vel minime, vel leviss. f. c. l. 2.
 sine nocens. Minima enim in consideratione non sunt. Pro nostris sententia f. c. l. 2.
 facit, quia iniqua nullo tempore præscribuntur, & ideo lex iniqua nullo tempore præ- f. c. l. 2.
 scribitur, aut justificatur. Mox: & quæ sicut impræscriptibilia ex legi dispositione, nec f. c. l. 2.
 per mille annos præscriberentur: uod innumeris doctorum testimoniis fuit. Ne- f. c. l. 2.
 mo jam non videt, ad usum rei communis intercipiendum nullam quantivis tem- f. c. l. 2.
 poris usurpationem prodesse. Cui adjungendum est etiam, eorum, qui dissen- f. c. l. 2.
 tiunt, auctoritatem huic quæstioni non posse accommodari. Illi enim de f. c. l. 2.
 Mediterraneo loquuntur, nos de Oceano; illi de sinu, nos de immenso f. c. l. 2.
 mari, quæ in ratione occupationis plurimum differunt. Et quibus illi in- f. c. l. 2.
 dulent præscriptionem, illi littora maris continua possident, ut Veneti, f. c. l. 2.
 & Genuenses; quod de Lusitanis dici non posse, modo patuit. Immo & si f. c. l. 2.
 prodesse posset tempus, ut quidam posse putant, in publicis, quæ sunt f. c. l. 2.
 populi, tamen non ea adsunt, quæ necessario requiruntur. Primum enim f. c. l. 2.
 N n n 2 docent.

docent omnes, desiderari ut is, qui præscribit hujusmodi actum, eum exercuerit non longo duntaxat tempore, sed memoriam excedente: deinde ut tanto tempore eundem actum nemo alius exercuerit, nisi concessione illius, vel clandestine: præterea ut alios uti volentes prohibuerit, scientibus quidem, & patientibus iis, ad quos ea res pertinebat: nam etsi exercuisset semper, & quosdam exercere volentes prohibuisset semper, non tamen omnes; quia alii fuerunt prohibiti, alii vero libere exercuerunt, id quidem non sufficeret, ex Doctorum sententia. Apparet autem, debere hæc omnia concurrere, tum quia præscriptioni publicarum rerum lex inimica est, tum ut videatur præscribens jure suo, non autem communi, usus, idque non interrupta possessione. Cum autem tempus postuletur, cujus initii non existet memoria, non semper sufficit, ut optime interpretes ostendunt, probare sæculi lapsum: sed constare oportet famam rei a majoribus ad nos transmissam, ita ut nemo supersit, qui contrarium viderit, aut audierit. Occasione rerum Africanarum in ulteriora primum

I. Orosius
l. 7.

Oceani inquirere cœperunt regnante Johanne Lusitani¹, anno salutis millesimo quadringentesimo septuagesimo septimo: viginti post annis, sub rege Emanuele promontorium Bonæ Spei præternavigatum est, seriusque malto ventum Malaccam, & insulas remotiores, ad quas Batavi navigare cœperunt anno millesimo quingentesimo nonagesimo quinto, non dubie intra annum centesimum. Jam vero etiam eo, quod intercessit, tempore aliorum usurpatio, adversus alios etiam omnes impedivit præscriptionem. Castellani ab anno millesimo quingentesimo decimo nono possessionem maris Lusitanis circa Moluccas ambiguum fecere. Galli etiam, & Angli non elanceulum, sed vi aperta eo pertruxerunt. Præterea æcolæ totius tractus Africanæ, aut Asiaticæ, partem maris quisque sibi proximam piscando, & navigando perpetuo usurparunt, nunquam a Lusitanis prohibiti. Conclusum igitur sit, jus nullum esse Lusitanis, quo aliam quamvis gentem a navigatione Oceani ad Indos prohibeant.

C A P U T V I I I.

Jure gentium inter quosvis liberam esse mercaturam.

QUO b si dicant Lusitani, cum Indicis commercia exercendi jus quoddam proprium ad se pertinere, eisdem fere omnibus argumentis refelluntur. Repetemus breviter, & aptabimus. Jure gentium hoc introductum est, ut cunctis hominibus inter se libera esset negotiandi facultas, quæ a nomine possit adimi. Et hoc, sicut post dominiorum distinctionem continuus necessitium fuit, ita originem videri potest antiquiorem habuisse. Subtiliter enim Aristoteles *μεταβαλτικῆς* dixit *ἀναπλήρωσις τῆς κατὰ φύ-*

¹ Vide c.
7. l. cx
hoc jure ff.
de just. et
jur. et ibi
Barth.
² l. 1. de
repub. c. 9.

ἢ αὐταρκείας, hoc est, negotiatione suppleri id, quod naturæ deest, quo commodè omnibus sufficiat. Oportet igitur, communem esse jure gentium, non tantum privative, sed & positive, ut dicunt magistri, sive affirmative. Quæ autem illo modo sunt juris gentium, mutari possunt: quæ hoc modo, non possunt. Id ita intelligi potest. Dederat natura omnia omnibus. Sed cum a rerum multarum usu, quas vita desiderat humana, locorum intervallo homines arcerentur, quia, ut supra diximus, non omnia ubique proveniunt, opus fuit traiectione: nec adhuc tamen permutatio erat, sed aliis viciis rebus apud alios repertis suo arbitrio utebantur: quo fere modo apud Seres dicitur rebus in solitudine relictis sola mutantium religione peragi commercium ⁴. Sed cum statim res mobiles, monstrante necessitate, quæ modo explicata est, in jus proprium transissent, inventa est permutatio, qua quod alteri deest, ex eo, quod alteri superest, suppleretur. Ita commercia victus gratia inventa, ex Homero Plinius probat ⁵. Postquam vero res etiam immobiles in dominos distingui coeperunt, sublata undique communio non inter homines locorum spatiis difcretos tantum, verum etiam inter vicinos necessarium fecit commercium: quod ut facilius procederet, nummus postea adinventus est, dictus ἀπὸ τοῦ νόμου, quod institutum sit civile ⁶. Ipsa igitur ratio omnium contractuum universalis, ἡ μεταβλητική, a natura est: modi autem aliquot singulares, ipsumque pretium, ἡ χρηματιστική, ab instituto ⁷: quæ vetustiores juris interpretes non satis distinxerunt. Fatentur tamen omnes, proprietatem rerum, saltem mobilium a jure gentium primario prodire, itemque contractus omnes, quibus pretium non accedit ⁸. Philosophi ⁹ τῆς μεταβλητικῆς, quam translationem vertere licebit, genera statuunt duo, τὴν ἐμπορικὴν καὶ τὴν καπηλικήν: quarum ἐμπορικὴ, quæ, ut vox ipsa indicat, inter gentes distitas, ordine naturæ prior est, & sic a Platone ponitur ¹⁰. Καπηλικὴ eadem videtur esse, quæ παράστασις Aristoteli, tabernaria, sive stataria negotiatio inter cives. Idem Aristoteles ¹¹ τὴν ἐμπορικὴν dividit in ναυκληρίαν, & φορηγίαν, quarum hæc terrestri itinere, illa maritimo merces devehit. Sordidior autem est καπηλική, contra honestior ἐμπορικὴ, & maritima maxime, quia multa multis impertit ¹². Unde navium exercitationem ad summam rempublicam pertinere, dicit Ulpianus: institutorum non eundem esse usum: quia illa omnino secundum naturam necessaria est. Aristoteles ¹³: εἰς γὰρ ἡ μεταβλητικὴ πάντων ἀρχαμένη, τὸ μὲν πρῶτον ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν, τὸ τὰ μὲν πλαιῶ, τὰ δὲ ἐλάττω τῶν ἰκανῶν εἶχειν τὴς ἀνθρώπων. est enim translatio rerum omnium expta ab initio, ab eo, quod est secundum naturam, cum homines partim haberent phera, quam sufficerent, partim etiam pauciora. Seneca ¹⁴: quæ emerit, vendere, gentium jus est. Commercandi igitur libertas ex jure est primario gentium, quod naturalem, & perpetuam causam habet, ideoque tolli non potest, & si posset, non tamen posset nisi omnium gentium consensu: tantum abest, ut ullo modo gens aliqua gentes duas inter se contrahere volentes juste impediatur.

CAPUT

^c Vide Covar. in c. peccat. §. 1.

^d Prop. Mela l. 3.

^e Leg. 1. §. de contrab. em. s. 33. c. 1.

^f d. l. 1. Arill. l. 5. de morib. c. 8. Et lib. 1. de rep. c. 9.

^g C. Jus naturale. dist. 1. Arill. d. c. 9.

^h C. Jus naturale. dist. 1. Arill. d. c. 9.

ⁱ C. Jus naturale. dist. 1. Arill. d. c. 9.

^j C. Jus naturale. dist. 1. Arill. d. c. 9.

^k Plato Sophista. l. Plato d. de rep. 2.

^l qui loc. cit. in l. 2. §. de numd. n. Arill. l. 1. de rep. c. 11.

^m Cic. §. 1. Arill. l. 1. de rep. c. 9.

ⁿ de loca. p. de Ben. cap. 1.

CAPUT IX.

Mercaturam cum Indis propriam non esse Lusitanorum titulo occupationis.

<sup>a Vide
argum. nro
c. 2. & 3.</sup> **P**rimum inventio, aut occupatio hic locum non habet, quia jus mercandi non est aliquid corporale, quod possit apprehendi, neque prodesset Lusitanis, etiamsi primi hominum cum Indis habuissent commercia, quod tamen non potest non esse falsissimum. Nam & cum initio populi in diversa iere, aliquos necesse est primos fuisse mercatores, quos tamen jus nullum acquisivisse, certo est certius. Quare si Lusitanis jus aliquod competit, ut soli cum Indis negotientur, id exemplo ceterarum servitutum, ex concessione oriri debuit aut expressa, aut tacita, hoc est, prescriptione: neque aliter potest.

CAPUT X.

Mercaturam cum Indis propriam non esse Lusitanorum titulo donationis Pontificis.

<sup>a Vide
cap. c. 3.
§ c. 6.</sup> **C**oncessit nemo, nisi forte Pontifex, qui non potuit *: nemo enim quod suum non est concedere potest. At Pontifex, nisi totius mundi temporalis sit dominus, quod negant sapientes, jus etiam commerciorum universale sui juris dicere non potest. Maxime vero cum res sit ad solum quantum accommodata, nihilque ad spiritualem procuracionem pertinens, extra quam cessat, ut fatentur omnes, Pontificia potestas. Præterea si Pontifex solus illud Lusitanis jus tribuere vellet, idemque adimere hominibus cæteris, duplicem faceret injuriam: Primum Indis, quos ut extra ecclesiam positos Pontifici nulla ex parte subditos esse, diximus. His igitur cum nihil, quod ipsorum est, adimere possit Pontifex, etiam jus illud, quod habent cum quibuslibet negotiandi, adimere non potuit. Deinde aliis hominibus omnibus Christianis, & non Christianis, quibus idem illud jus adimere non potuit sine causa indicta. Quid, quod ne temporales quidem domini in suis imperiis prohibere possunt commerciorum libertatem, uti rationibus, & auctoritatibus ante demonstratum est? sicut & illud confiteandum est, contra jus perpetuum nature, gentiumque, unde ista libertas originem suam in omni tempore duratura, nullam valere Pontificis auctoritatem.

CAPUT

CAPUT XI.

Mercaturam cum Indis non esse Lusitanorum propriam jure præscriptionis, aut consuetudinis.

RESTAT præscriptio, seu consuetudinem mavis dicere ^a. Sed nec huius, nec illius vim esse aliquam inter liberas nationes, aut diversarum gentium Principes, nec adversus ea, quæ primigenio jure introducta sunt, cum Vasquio ostendimus. Quare & hic ut jus mercandi proprium fiat, quod proprietatis naturam non recipit, nullo tempore efficitur. Itaque nec titulus hic adfuisse potest, nec bona fides, quæ cum manifesto desit, præscriptio secundum canones non jus dicitur, sed injuria. Quin & ipsa mercandi quasi possessio non ex jure proprio contigisse videtur, sed ex jure communi, quod ad omnes æqualiter pertinet: sicut contra, quod aliæ nationes cum Indis contrahere forte neglexerunt, id non Lusitanorum gratia fecisse existimandi sunt, sed quia sibi expedire crediderunt: quod nihil obstat quominus, ubi fuisset utilitas, id facere possint, quod antea non fecerint. Certissima enim illa regula a Doctoribus traditur ^b, in hiis, quæ sunt arbitrii, seu mere facultatis, ita ut per se auctum tantum facultatis ejus, non autem in novum operentur, nec præscriptionis, nec consuetudinis titulo amittantur mille valituros: quod & affirmative, & negative procedit, ut docet Vasquius. Nec enim quod libere feci, facere cogor, nec quod non feci, omittere. Alioquin quid esset absurdus, quam ex eo, quod singuli non possumus cum singulis semper contrahere, saluum nobis in posterum non esse jus cum illis, si usus tulerit, contrahendi? Idem Vasquius & illud rectissime, ne infinito quidem tempore effici, ut quid necessitate potius, quam sponte factum videatur. Probanda itaque Lusitanis foret coactio, quæ tamen ipsa cum hac in re juri naturæ sit contraria, & omni hominum generi noxia, jus facere non potest ^c. Deinde illa coactio durasse debuit per tempus, cuius initium non extet memoria: id vero tantum hinc abest, ut ne centum quidem anni exierint, ex quo tota fere negotiatio Indica penes Venetos fuit, per Alexandrinæ traiectiones ^d. Debuit etiam talis esse coactio, cui restitum non sit ^e. At restiterunt Galli, & Angli, alique. Neque sufficit, aliquos esse coactos, sed ut omnes coacti sint requiritur, cum per unum non coactum servetur in causa communi libertatis possessio. Arabes autem, & Sineses a sæculis aliquot at hunc usque diem perpetuo cum Indis negotiantur. Nihil ergo prodest ista usurpatio.

^a Fide argumenta c. 7.

^b Glossæ Bart. in l. 2. ff. de via publ. Bal. in 4. par. 5. par. princ. qu. 1. Pavorum in c. ex parte A. pres. de concess. practen. Doct. in l. 41. ff. de acq. poss. Et aliter per Covar. in c. posses. parte 2. §. 4. l' ff. contr. usu freq. c. 4. n. 10. Et 12. d. n. 12. c. Paq. d. loco n. 11. d. Guic. l. 19. hiflor. s. Vide f. c. 7. sub finem.

CAPUT XII.

Nulla aequitate niti Lusitanos in prohibendo commercio.

EX his, quæ dicta sunt, satis perspicitur eorum exca aviditas, qui, ne quenkum in partem lucris admittant, illis rationibus conscientiam suam placare student, quas ipsi magistri Hispanorum, qui in eadem sunt causa, manifestæ vanitatis convincunt ^a. Omnes enim, qui in rebus Indicis usurpantur colores injuste captari, quantum ipsis licet, satis innuunt, adduntque, nunquam eam rem serio Theologorum examine probatam. Illa vero querela quid est iniquius, quod dicunt Lusitani quæstus suos exhauriri copia contra licentiam? Inter certissima enim juris enuntiata est, *nec in dolo eum versari, nec fraudem facere, ne damnum quidem alteri dare videri, qui jure suo utitur*. Quod maxime verum est, si non ut alteri noceatur, sed rem suam augendi animo quippiam fiat. Inspici enim debet id, quod principaliter agitur, non quod extrinsecus in consequentiam venit. Immo si proprie loquimur cum Ulpiano, non ille damnum dat, sed lucro, quo adhuc alter utebatur, eum prohibet ^b. Naturale autem est, & summo juri, atque etiam æquitati conveniens, ut lucrum in medio positum suum quisque malit, quam alterius, etiam qui ante perceperat ^c. Quis ferat querentem opificem, quod alter ejusdem artis exercitio ipsius commoda evertat? Batavorum autem causa eo est justior, quia ipsorum hæc in parte utilitas cum totius humani generis utilitate conjuncta est, quam Lusitani eversum eunt ^d. Neque hoc recte dicitur ad æmulationem fieri, ut in re simili ostendit Vasquius: aut enim plane hoc negandum est, aut asseverandum, non ad bonam modo, verum etiam ad optimam æmulationem fieri, juxta Hesiodum; *ἀγαθὴ δὲ ἐστὶ ἡδὲ βλαπτερὰ, bona līs mortalibus hæc est*. Nam etiam si quis pietate motus, inquit ille, frumentum in summa penuria vilius venderet, impediretur improba durities eorum hominum, qui sæviēte penuria suum carius fuerant vendituri. Verum est, talibus modis minui aliorum reditus: nec id negamus, ait, *sed minuique cum universorum hominum commodo: Et utinam omnium Principum, & Tyrannorum orbis reditus ita minuerentur!* Quid ergo tam iniquum videri potest, quam Hispanos vestigalem habere terrarum orbem, ut nisi ad illorum nutum nec emere liceat, nec vendere? In cunctis civitatibus dardanarios odio, atque etiam poenis prosequimur: nec ullum tam nefarium vitæ genus videtur, quam ista annonæ flagellatio ^e. Merito quidem. Naturæ enim faciunt injuriam, quæ in commune fecunda est ^f; neque vero censeri debet in usus paucorum reperta negotiatio, sed ut quod

^a *Facit.*

cont. Nisib.

c. 10. n. 10.

Poll. p. 1.

de Indis.

rel. 1. n. 3.

L. 27. §.

pro. de rei

vind. l. 55.

de reg. jur.

L. 13. quæ

in fraud.

cred. l. 24.

§. 12. de

damno inf.

L. 151. de

rec. jur.

Barl. in

L. 1. n. §.

fr. de sum.

Coste. in L.

10. C. de

servit. l. 1.

§. 12. de

aq. & aq.

pr.

^b *Vide*

Vasq. cont.

usur. c. 4.

n. 1. &

seq. L. 26.

de damn.

inf.

^c *Ulp. d.*

loca.

d. Test.

num. §.

^e *L. 1. C.*

de monop.

f. Cypri.

ad sum.

Thom. 2.

n. 4. 77.

art. 1.

quod ad

tertium.

^f *Ulp. d.*

de reg. c. 9.

quod alteri deest, alterius copia pensaretur, iusto tamen compendio omnibus proposito, qui laborem, ac periculum transferendi in se suscipiunt. Hoc ipsum igitur, quod in republica, id est, minore hominum conventu, grave, & perniciosum iudicatur, in magna illa humani generis societate ferendumne est, ut scilicet totius mundi monopolium faciant populi Hispani? Invehitur Ambrosius in eos, qui maria claudunt^b: Augustinus in eos, qui itinera obstruunt: Nazianzenusⁱ in coemptores, suppressoresque merciam, qui ex inopia aliorum soli quæstum faciunt, & ut ipse facundissime loquitur, καταπραγματεύονται τῆς ἐνδείας. Quin & divini sapientis sententia publicis diris devovetur, sacerque habetur, qui alimenta supprimendo vexat annonam; ὁ συνέχων σῖτον δημοκράτα[©]. Clament igitur Lusitani quantum, & quamdiu libebit: *lucra nostra decidunt*. Respondebunt Batavi: *immo nostris invigilamus*. Hocne indignamini, in partem nos venire ventorum, & maris? & quis illa vobis lucra mansura promiserat? Salvum est vobis, quo nos contenti sumus.

b 5. Hen.
c. 10. l. 4.
q. 44. sup.
Nem.
i In fun.
Bylin.

CAPUT XIII.

Batavis jus commercii Indici quæ pace, quæ induciis, quæ bello retinendum.

QUARE cum & jus, & æquum postulet, libera nobis ita ut cuiquam esse Indiæ commercia, superest, ut sive cum Hispanis pax, sive induciæ sunt, sive bellum manet, omnino eam, quam a natura habemus, libertatem tueamur. Nam ad pacem quod attinet, notum est, eam esse duum generum: aut enim pari sedere, aut impari coitur. Græci^a istam vocant συνθήκη ἐξ ἴσων: hanc σπονδὰς ἐξ ἐπιλαγμάτων. illa viciorum est, hæc ingeniorum servilium. Demosthenes in oratione de libertate Rhodiorum: καὶ τοι χορὴ τὰς βελομένης ἐλευθέρως εἶναι τὰς ἐκ τῶν ἐπιλαγμάτων συνθήκας Φεύγειν, ὡς ἐγγὺς δαλείας ἄσας: eos, qui volunt esse liberi, oportet omnes conditiones, quibus leges imponuntur, ita fugere, tanquam quæ proxime sunt servituti. Tales autem sunt omnes, quibus pars altera in jure suo imminuitur, juxta Isocratis definitionem. προσάγμαλα vocantis τὰ τὰς ἐτέρως ἐλαττωμένα παρὰ τὸ δίκαιον. Si enim, ut inquit Cicero^b, suscipienda bella sunt ob eam causam, ut sine injuria in pace vivatur, sequitur eodem auctore, pacem esse vocandam, non pactionem servitutis, sed tranquillam libertatem: quippe cum & Philosophorum, & Theologorum complurium^c judicio pax, & justitia nominibus magis, quam re differant, sitque pax non qualifcunq; sed ordinata concordia. Induciæ autem si sunt, satis apparet ex ipsa induciarum natura, non de

a Thucyd.
Nemot.
Aulodides.

b Off. 1.
c Pains
Lucanus a.
pud Stob.
de just.
Clem. A.
lex. Strom.
4. August.
19. de Civ.

bere medio earum tempore conditionem cujusquam deteriorem fieri, cum ferme interdicti *uti possidetis* instar obtineant. Quod si in bellum trudemur hostium iniquitate, debet nobis causæ æquitas spem, ac fiduciam boni eventus addere. Nam ὑπὲρ ὧν ἀν ἐλαττωῖν αἰ μέχρι δυατῶ πάντες πολέμοισι, περί δὲ τῷ πλεονεκτεῖν ἔχ ὥτως: pro hijs, in quibus injuria officium tur optinet, quantum omnino possunt, depugnans: ac propter alieni cupiditatem non item ^d, quod & Alexander Imperator ita expressit: τὸ μὲν ἀρχαῖαι ἀδίκων ἔργων οὐκ ἀγνώμονα ἔχει τῇ πρόκλησει, τὸ δὲ τὰς ὀχλήνας ἐπεσεῖσθαι, ἐκ τῆς ἀγαθῆς συνειδήσεως ἔχει τὸ θάρραλοί, καὶ ἐκ τῷ μὴ ἀδικαῖν ἀλλ' ἀμύνεσθαι, τὸ εὐέλπι. Ejm, a quo capis injuria, provocatio maxime invidiosa est: ac cum depelluntur aggressores, fides bona conscientia fiduciam secuti fert, ita quia de vindicanda, non de inferenda injuria laboratur, spes etiam adiuncta optima. Si ita necesse est, perge gens mari invictissima, nec tuam tantum, sed humani generis libertatem audaciter propugna.

d Demosthenes.

Nec te quod classis centenis remigat alij

Terreat (invito labitur illa mari.)

Quodve velint proa Centaurica sacca minantes,

Tigna curva, & piccos experire metus.

Frangit, & assollis vires in milite causa,

Quæ nisi iusta subest, excusis orna pudor.

a Propert.

l. 4. eleg. 6.

f. Vide 6.

o. 1.

g l. 1. ff.

ut in flum.

pub. nav.

heret.

b Gl. ibid.

i l. 1. in

gr. ff. de

flum.

k l. ead.

§. 17.

ll. 2. §. 9.

ff. ut quid

in loc. pub.

l. 13. §. 1.

et l. 24. ff.

de injur.

Sic in

verbo resis-

tutio portu

§. sub ju-

alleg. Ge-

rar. Ol-

dradum &

Archid. or-

gum. l. 2.

ff. ad leg.

subi. de an-

Si iusta multi, & ipse Augustinus ^f, arma crediderunt eo nomine suscipi, quod per terras alienas iter innoxium negaretur, quanto illa erunt iustiora, quibus maris, quod naturæ lege commune est, usus communis, & innoxius postulatur? si iuste oppugnatæ sunt gentes, quæ in suo solo commercia alijs interdicebant, quid illæ, quæ populos ad se nihil pertinentes per vim distinent, ac mutuos earum comineatus intercludunt? si res ista in iudicio ageretur, dubitari non potest, quæ a viro bono expectari deberet sententia. Ait Prætor: quo minus illi in flumine publico navem agere, ratem agere, quove vinum per ripam exonerare liceat, vim fieri veto. De mari, & littore in eandem formam dandum interdictum, docent interpretes ^b, exemplo Labeonis, qui cum interdiceret Prætor: Ne quid in flumine publico, ripave ejus facias, quo statio, iterve navigio deterius sit, fiat: simile, dixit, interdictum competere in mari: ne quid in mari, inve littore facias, quo portum, statio, iterve navigio deterius sit, fiat ^k. Immo & post prohibitionem, si quis scilicet in mari navigare prohibitus sit, aut non permissus rem suam vendere, aut re sua uti, injuriarum eo nomine competere actionem, Ulpianus respondit ^l. Theologi insuper, & qui tractant casus, quos vocant, conscientiarum, concordēs tradunt, eum, qui alterum vendere,

aut

nota & l. 6. de extraordin. crim. & ibi glf.

aut emere impediatur, utilitatemque propriam publicæ, ac communi præponatur, aut ullo modo alterum in eo, quod est juris communis, impediatur, ad restitutionem teneri omnis damni viri boni arbitrio. Secundum hæc igitur vir bonus judicans, Batavis libertatem merciorum adjudicaret, Lusitanos, & cæteros, qui eam libertatem impediunt, veteres vim facere, & damna restituere juberet. Quod autem in judicio obtineretur, id ubi iudicium haberi non potest, iusto bello vindicatur. Augustinus ^m: *iniquitas partu adversa iusta ingeris bella*. Et Cicero ⁿ: *cum sint* ^{m De e. lib. 4. n Off. 1. Cato. 3. Vac. 17.} *duo genera decertandi, unum per disputationem, alterum per vim, confugiendum ad posterius, si uti non licet priore*. Et Rex Theodoricus: *veniendum tunc ad arma, cum locum apud adversarium iustitia non potest reperire* ^{o L. 50. ff. de acq. rer. dom. Henrich. Georick. de bello iusto p. 2.}. Et quod propius est nostro argumento, Pomponius eum, qui rem omnibus communem cum incommodo cæterorum usurpet, manu prohibendum, respondit. Theologi quoque tradunt, sicuti pro rerum cujusque defensione bellum recte suscipitur, ita non minus recte suscipi pro usu earum rerum, quæ naturali jure debent esse communes. Quare ei, qui itinera præcludat, evictionemque mercium impediatur, etiam non expectata ulla publica auctoritate, via facti, ut loquuntur, posse occurrere. Quæ cum ita sint, minime verendum est, ne aut Deus eorum conatus secundet, qui ab ipso institutum jus naturæ certissimum violant, aut homines ipsi eos multos patiantur, qui solo quæstus sui respectu communem humani generis utilitatem oppugnant.

Cum sub hoc tempus plurima Regis Hispaniarum litera in manus nostras venissent, quibus ipsius, & Lusitanorum institutum manifeste detegitur, opera pretium visum est, ex iis, quae pleraque eodem erant argumento, binas in Latinum sermonem translatis exhibere.

DOMINE Martine Alphonse de Castro, Prorex amice, ego Rex multam tibi salutem mitto. Cum hisce literis perveniet ad te exemplum typis impressum editi, quod faciendum curavi, quo, ob rationes, quas expressus videbis, aliasque meis rebus conducentes, prohibeo commercium omne externorum in ipsis partibus Indiae, aliisque regionibus transmarinis. Quandoquidem res haec est momenti, atque usus maximus, & quae effici summa cum industria debeat, impero tibi, ut simulatque literas has, & edictum acceperis, publicationem ejus omni diligentia procures in omnibus locis, ac partibus illius imperii, idque ipsum, quod edicto continetur, exequaris sine ullius personae exceptione, cujuscunque qualitatibus, aetatis, conditionisve sit, citra omnem moram, atque excusationem, procedasque ad impletionem mandati via meræ executionis, nullo admisso impedimento, appellatione, aut gravamine in contrarium, cujuscunque materiae, generis, aut qualitatibus. Jubeo itaque hoc ipsum impleri per eos ministros, ad quos executio pertinet, iisque significari, non modo eos, qui contra fecerint malam operam mihi navaturos sed eosdem me puniturum privatione officiorum, in quibus mihi serviunt. Quia autem relatum est mihi, commorari in istis partibus externos multos variarum nationum. Italos, Gallos, Germanos, Belgas, quorum pars major, quantum intelligimus, eo venit per Persidam, & Turcarum imperium, non per hoc regnum, adversus quos si ex hujus edicti praescripto, ac rigore procedatur, posse inde nonnullas difficultates sequi, si illi ad Meos inimicos perfugiant, vicinisque munitionum mearum dispositionem indicent, rationesque monstrant, quae rebus meis nocere possent: exsequi te hoc edictum volo, prout res, & tempus ferent, atque ea uti prudentia, qua illae difficultates evitentur, curando ut omnes externos in potestate tua habeas, eosque custodias, utque ejusque qualitate, ita ut adversus imperium nostrum nihil valeant attentare, utque ego omnino cum finem consequar, quem hoc edicto mihi proposui. Scriptae Ulisssipone 28. Novembris, Anno 1606. Subsignatum erat, rex, Inscriptio, pro rege: ad Dominum Martinum Alphonsum de Castro consiliarium suum, & suum Proregem Indiae.

Prorex amice, rex multam salutem tibi mitto. Etsi pro certo habeo tua praesentia, jisque viribus, cum quibus in parres Austrinas concessisti, perduelles Hollandos, qui illic haerent, nec minus indigenas, qui eis receptum praebent, ita castigatos fore, ut nec hi, nec illi tale quicquam in posterum audeant: expediet tamen, ad res tuendas, ut justam classem, cuique operi idoneam, cum tu Goam redibis, in istis maris partibus relinquis, ejusque imperium, & summam praefecturae mandes Andree Furrado Mendosae, aut si quem ei muneri aptiorem judicabis, quemadmodum pro tuo in me affectu confido, ea in te non aliud te respecturum, quam quod rebus meis erit utilissimum. Scriptae Madriti 27. Jan. 1607. Signatum: rex. Inscriptio, pro rege: ad Dominum Martinum Alphonsum de Castro suum consiliarium, & suum Proregem Indiae.

INDEX

INDEX CAPITUM

MARIS LIBERI.

I. Jure gentium quibuscumque ad quoscumque liberum esse navigationem. 449	non esse Lusitanorum titulo prescriptionis aut consuetudinis. 465
II. Lusitanos nullum habere jus domini in eos Indos, ad quos Basavi navigant, titulo inventionis. 450	VIII. Jure gentium inter quoscumque liberum esse mercatorum. 470
III. Lusitanos in Indos non habere jus domini titulo donationis Pontificie. 451	IX. Mercatorum cum Indi propriam non esse Lusitanorum titulo occupationis. 472
IV. Lusitanos in Indos non habere jus domini titulo belli. 452	X. Mercatorum cum Indi propriam non esse Lusitanorum titulo donationis Pontificie. ibi.
V. Mare ad Indos, aut jus eo navigandi non esse proprium Lusitanorum titulo occupationis 454	XI. Mercatorum cum Indi non esse Lusitanorum propriam jure prescriptionis, aut consuetudinis. 473
VI. Mare aut jus navigandi proprium non esse Lusitanorum titulo donationis Pontificie. 464	XII. Nulla equitate nisi Lusitanos in prohibendo commercio. 474
VII. Mare aut jus navigandi proprium	XIII. Basavi jus commercii indicant, qua pace, qua induciis, qua bello resimendum. 475

HUGO.

HUGONIS GROTII
DE
ÆQUITATE, INDULGENTIA,
ET FACILITATE
LIBER SINGULARIS.

CAPUT I.

De Æquitate.

1. CUM Justitia (universalis dicta) in legum observatione consistat, cum qua æquitas maxime pugnare videtur, ut & indulgentia atque facilitas: hæc quomodo inter se conveniant & distinguantur, viro bono & inprimis jurisconsulto intelligere necessarium est.
2. Et ut de æquitate primum loquamur, ejusque *ὁμοθυμίαν* evitemus; scire oportet, æquitatem aut æquum de omni interdum jure dici, ut cum jurisprudentia ars boni & æqui dicitur: interdum de jure naturali absolute, ut cum Cicero ait, jus legibus, moribus & æquitate constare; alias vero de hisce rebus, quas lex non exacte definit, sed arbitrio viri boni permittit: sæpe etiam de jure aliquo civili propius ad jus naturale accedente, idque respectu alterius juris, quod paulo longius recedere videtur ut jus Prætorium, & quædam jurisprudentiæ interpretationes.
3. Proprie vero & singulariter æquitas est virtus voluntatis, correctrix ejus in quo lex propter universalitatem deficit.
Æquum autem est id ipsum, quo lex corrigitur. Nominis sui originem a Græcis traxit, qui *εἰσός*, Dorice vero *αισός* dixere, id est, quod aliqui congruit, ac respondet. Cum enim inæqualibus idem non possit esse æquale, res autem sæpe sunt inæquales, lex vero una semper atque eadem;

eadem ; necessario consequitur , alia virtute opus esse , quæ inæqualibus rebus suam cuique æqualitatem præstet , unde hæc virtus *æquitas* Latinis , Græcis vero *ἐπιδικία* dicitur.

Est porro voluntatis habitus , non intellectus : Græcis enim intelligendi virtus , id quod æquum est , *ἐὺννομονσύνη* dicitur , Latinis autem æqui prudentia vertitur , quæ sese ita ad æquitatem habet , ut jurisprudentia ad iustitiam.

Esse autem hanc virtutem necessariam , ita colligitur : quoniam vaga & lubrica hominum ingenia ad eum finem , quo vera natura ducit , dirigi non possent , nisi artis quibusdam regulis , quæ ex naturæ ipsius principiis defumerentur : ex autem regulæ ad coercendos homines cum finitæ esse deberent , ipsa autem rerum atque actionum materia infinita sit , sequebatur multa sæpe occurrere , quibus illæ regulæ non satis congruerent. In quibus oportuit non regulam , sed ejus qui regulam dedidit mentem atque propositum sequi , id quod erat omnia dirigere ex principiis naturæ ; unde ad ipsa naturæ principia recurrendum fuit , ut ita ex infinito suppleretur quod finito decrat : perfecta etiam norma rei infinitæ finita esse non potest. Quo pertinet , quod philosophi & jurisconsulti dixerunt , leges , non his , quæ nunquam accidere possunt , sed illis , quæ plerumque accidunt , aptari.

Legem ergo cum dicimus (quæ æquitatis objectum est) late ejus vocem fumimus , & non tantum constitutiones civiles , sed & ipsas juris gentium atque ipsius naturæ notitias comprehendimus , quæ etsi nec scripto , nec jure proprie constant , universaliter tamen concipiuntur , ut : reddendum depositum : neque enim locum habet in furioso ensemp reposcente.

Quin illa etiam , quæ Deus extra ordinem vetat , aut præcipit , comprehendere non dubitamus : quia is defectus , quem æquitas corrigit , non semper est ex defectu auctoris , quanquam is in humanis legibus plerumque concurrat : sed ex defectu materiæ , quæ certæ & definitæ regulæ non est capax. Unde etiam Dei leges ex notitiis naturæ impressis ab ipso Deo supplere minime absurdum est , ut cum dicitur : non occides , supplebimus , nisi tuendæ vitæ , aut publicæ animadversionis causa.

Sed prima naturæ principia , & quæ leges virtutem ponunt , nihil nisi vitium tollunt , æquitatem non recipiunt : illa , quia id quod suppletur necesse est legibus præstantioribus suppleri : principia autem prima naturæ leges sunt præstantissimæ , ut : Deum esse colendum , atque amandum. Hæc vero leges , quia virtutes ipsæ finitæ : vitia infinita , propter universalitatem non deficiunt , ut : non moechaberis , non furaberis , vivendum pie , honeste , sobrie.

Cæterum & ad leges inferiorum potestatum , & ad patrum , maritorum , dominorum imperia , ad vota etiam , pacta , & testamenta æquitas pertinet : idque dupliciter , aut enim verba atque conceptus jubentium , vovendum , pacifcentium , testantium , corrigit , prout casus ex ipsorum præ-

Ton. IV.

P p p

Summa

sumta mente poscit : aut etiam cum mens expressa est, legem ipsam, quæ iussa, vota, pacta, testamenta servari jubentur, restringit ex superioribus. Prioris exemplum est : promisit quidam constituto die, certo loco adesse : si tempestas obest, æquitas supplet id, quod pacto deest. Si pactum est, ne quis de dolo teneatur, lex ipsa, quæ pactum servare jubet, exceptionem patitur.

10 Cum autem æquitas frequentissime circa leges poenales versetur, falluntur qui putant leges semper ita æquitate corrigi, ut poena minuatur, cum etiam æquitate intendi illæ possint. Ut si lex sit de homicidii præscriptione post vicennium, excipiemus parricidium, & augebuntur legum supplicia ob circumstantias delictum gravantes, aut quia delictis grassantibus severiori exemplo opus est.

11 Correctionem cum dicimus ejus, in quo ob universalitatem lex deficit, primum excludimus eas leges, quæ inhonestum quid præcipiunt simpliciter, aut id, quod ex officio necessario faciendum est, vetant. Si dubitatio oriatur, quum tota lex, sumta secundum mentem claram legislatoris, pugnat cum lege naturæ, an non hic quoque æquitas locum habeat? nullus defectus ex universalitate est, sed sequenda lex hoc casu : quamquam enim de legis justitia dubitatur, non tamen & hoc dubitatur, an in dubio valere debeat legis auctoritas, quod quidem perquam durum est, sed ita lex scripta est, inquit Jurisconsultus ; & plerumque habet aliquam ex iniquo omne magnum exemplum, quod adversus singulos utilitate publica pensatur. Contra has enim, cum vim obligandi non habeant, æquitatis remedium opus non est. Ostendimus præterea eorum, quæ in lege obscure dicta sunt, interpretationem, aut productionem legis ad casus similes.

12 Fit autem hæc correctio, non tollendo legis obligationem, sed declarando legem in certo casu non obligare : quod si apparet, nemo ad contraria obligari potest. Unde leges, quæ ipsa intentione pugnant, altera per alteram necessario abrogantur. Fit autem interdum, ut non intentione, sed casu pugnent, quam *ἐκ περιστάσεως νόμον μάχην* Græci vocant : quod ubi sit, necessario in illo casu lex una per alteram exceptionem patitur. Ut augur collegam coram populo nominet : damnatus publico iudicio, cum populo ne agat : si augur damnatus sit, addetur priori legi exceptio ex posteriori. Unde sequitur, omnes leges, quæ aliquo casu inter se committi possunt, ita subordinatas esse, ut altera alteri cedat : quæ autem cedere debeat, facile definiri non potest, sed hoc ipsum e naturalibus principiis pendet, quæ docent, fortiorem esse legem jubentem permittente : vetantem jubente, poenalem non poenali, generali particularem, statim implendam, ea quæ moram patitur : inprimis vero pertinentem ad majora pertinenti ad minora, ita in legibus, etiam divinis, cedunt spectantes ad proximum, spectantibus ad Deum : ceremoniales moralibus, & in humanis legibus eæ quæ ad privatam utilitatem pertinent, iis quæ ad publicam,

blicam ; unde lex ad reddendum depositum , exceptionem patitur in depositore , cujus bona publicata sunt ; & lex , capitalia crimina morte puniendi esse , intelligenda est , nisi magna pars populi , aut unus populus admodum & summo opere necessarius peccaverit.

Idem sic quoque probatur : vis obligandi , ut in pactis ita in lege neque ex scriptura , neque ex verbis proficiscitur , sed ex ipsa mente & voluntate. Vult autem nemo contraria , & legislatoris voluntas fuit , ut omnes observarentur , quatenus fieri potest ; noluit ergo legislator suam valere , ubi exceptionem lex altera suppeditat , & consequenter eo caso non obligabit. Unde recte a nonnullis dictum est : æqui esse hominis non legem , sed legislatorem respicere. Hac de causa jus strictum quatenus opponitur æquitati , jus esse negamus , sed ita dici æquivoce , ut hominem pictum , hominem dicimus. Opponitur ergo æquitas stricto huic juri , ut bonum malo. Eo autem juri , quod lex ipsa dicat , in casibus non excipiendis opponitur , ut bonum diversum bono , & bonum bono melius.

Restat videre , quibus personis æquitatem uti conveniat. Nos eam , cum justitiæ pars sit , omnibus & cuivis convenire posse non dubitamus adhibita tantum distinctione.

Aut enim evidens est exceptio , qua lex suppletur . ut in lege hæc cives omnes ad comitatum veniant : exceptio , nisi morbus impediatur : & hæc exceptio tum fieri potest a privato , tum a judice , si judicanda veniat.

Aut dubia est exceptio , quia ambiguum est , utrum æquius , utrumve publico utilius sit , legis verba sequi , aut non sequi. Sed iterum distinguendum : aut enim res moram patitur , aut non : si non patitur moram , faciet privatus id , quod in re dubia recte ratiocinando æquius & melius inveniet : ita tamen , ut si dubius maneat , nec se recte explicare possit , legis verba sequatur : quod & in judice , si res subito dijudicanda sit , locum habebit. Sin moram res patitur , consulendus est legislator , sive summus , sive inferior , qui legem posuit , ut ipse sit mentis suæ verique juris interpres. Et hæcenus de æquitatem.

CAPUT II.

De Indulgentia.

Indulgentiam vocamus virtutem voluntatis in eo , qui potestatem habet ad tollendam legis obligationem in personis , factis aut rebus , particulis aut singularibus , quatenus id fieri potest sine immutatione justitiæ , aut publicæ utilitatis.

Hujus actio vulgo *dispensatio* , latine *lege solutio* vocari potest ; nomen autem

autem indulgentiæ a dulcesine deductum videri potest, quia leges omnes, buatenus libertatem impediunt, habent aliquid acerbi, contra iis liberari dulce est.

- 3 Dispensationem autem dictam credibile est, quia exemptio a legibus magno temperamento fieri debeat, expensa hinc legis necessitate, inde qualitate rei positæ.
- 4 Differt hæc ab æquitate multum, quod a viris doctis non recte negatur: hæc enim obligationem tollit, æquitas vero nullam esse legis obligationem declarat.
- 5 Quod ut recte intelligatur, sciendum est, mentem legislatoris dupliciter posse cessare in speciali casu sub verba legis cadente; aut enim cessat ita ut simul cum casu pugnet, aut sine pugna cessat: subtiliter loquendo, illud vocant cessare contrarie, hoc negative. Prioris sit exemplum: qui hominem occiderit, gladio feriat, si quis tuendi sui causa occiderit, mens legislatoris cum casu accipienda, est enim in hoc casu is, qui occidit, innocens, innocentem autem puniri cum iustitia pugnat & cum mente legislatoris. Posterioris exemplum tale: ante annos viginti quinque nemo magistratum gerat; movet legislatorem, quod juvenes plerumque destituant prudentia, & autoritas: itaque cessat hæc ratio in juvene, cui utrumque adit; nihil tamen vetat eum æque excludi, si majores sint ei que idonei. Immo quam hunc non alpexit legislator, neque ejus causam legem laturus fuerat, tamen maluit hunc comprehendere, quam a lege utili abstinere: neque mens legislatoris fuit tantum in imprudentes legem ferre, neque hanc restrictionem passus esset ad legem adscribi, quia oportuisset in singulorum prudentiam anxie inquirere, & ita lex fuisset inutilis. Posteriore igitur legis specie obligatio manet; priore autem illa, nulla est obligatio: in priore locum habet æquitas, in posteriore dispensatio.
- 6 Accidit, ut mens legis, aut ratio cesset duobus modis: aut specialiter; quia in hoc aut in illo non invenitur, quod movet legislatorem proprio: aut promiscue, quia talis est legis intentio, ut ei satisfacere possit, si non in omnibus, at in plerisque observetur: observari autem in plerisque qui potuit, nisi universaliter obligaret? ut, cum omnes excubias agunt, non multum refert, utrum pauci ab exeeubiis eximantur: item nemo peregrinus magistratum capiat, nihil enim nocebit unum aut alterum idoneum admittere.
- 7 Virtus est hæc indulgentia, & beneficentiæ speciem habet, quia homines onere non omnino necessario sublevat.
- 8 Habet locum in legibus tum divinis tum humanis, nam & Deus ipse in lege sua quosdam solvit. Excipientes sunt leges, quarum mens & ratio in nullo cessant, quales sunt naturæ prima principia, & quæ inde necessario fluunt, ut decalogi præcepta moralia: in his enim Deum unquam dispensare negamus, ac ne tum quidem dispensat, cum Abrahamo immolare Isaacum aut Israelitæ res Ægyptiorum præcipit auferre: hoc enim furari non facit,

fuit, sed a Domino accipere; lex autem non occidendi in se exceptionem juxta auctoritatis continet. Unde falli eos putamus, qui docent, rationem legis injustos concubitus prohibentis in speciali cessare posse, ideoque & hanc legem dicimus indispensabilem, sicut & Legem de non mentiendo, etsi multi contrarium sentiant. Legem autem de indissolubilitate & matrimonii unitate esse dispensabilem, & a Deo olim dispensatam, in hac re asserimus.

Fit autem dispensatio per modum (ut diximus tollendæ obligationis, non in universum,) idem enim esset abrogare legem,) sed particulariter, aut singulariter unde dispensationem quidam privilegium dixere, cum tamen privilegium non a privanda lege dictum sit, ut illi crediderunt; sed quia lex est non in commune lata, sed in certos homines privam, ita ut tantundem distent (si latine loquamur) lex & privilegium, quantum abrogatio & dispensatio.

Dispensare, hoc est, lege solvere, is solus potest, qui ferendæ abrogandæque legis potestatem habet.

Deus igitur in omnibus hanc potestatem habet: in legibus, autem Dei & naturæ nemo: atque adeo ne in istis quidem legibus, quæ ad gentium jus primarium pertinent. Is autem in legibus, quas Deus populo Israelitico tantum præscripsit, dispensatio locum habere non potest respectu aliarum gentium, cum nulla sit obligatio.

In jure gentium secundario jus est ut dispensetur, quia est de concessu gentium, ut hoc ipsum vix apparere possit.

In legibus autem civilibus dispensare est ejus, qui summam habet potestatem, & minorum etiam magistratuum, quatenus ferendarum & abrogandarum legum potestatem acceperunt. In domesticis quoque legibus paterfamilias dispensat.

Cum maximus sit usus dispensationum circa leges penales, sciendum est, in iis delictis, quæ poenam ex sua natura commensuratam habent, ut est poena mortis in homicidio deliberato, dispensationem justam esse non posse: in aliis autem, quæ naturaliter illicita sunt, posse per dispensationem poenam alterari, dum ne æqua proportio & publici exempli ratio negligantur, tolli autem omnino non posse: in his autem, quæ sunt civiliter illicita, eatenus in poena posse dispensari, quatenus in ipsis legibus; si scilicet non sint tales, quæ semper, & in omnibus servandæ sint.

An dispensatio non iusta de causa facta vim habeat, quæri potest? Distinguendum putamus: aut enim contra jus naturæ, gentium, & divinum facta est dispensatio, & vim nullam habet: non tamen possunt judices, (vante loqui, summam in republica potestatem habente) jus illud, super quo dispensatum est, exequi; cum vis omnis coactiva a summa potestate pendeat, neque contra ejus voluntatem debeat exerceri: aut vero contra jus civile & domesticum; & valere credimus dispensationem non iuste factam. Sicut enim lex, quamvis utilis, non obligat, nisi lata sit; ita etiam non

P p p 3

obligat:

obligat, quam legislator solvit; perinde enim est, ac si cum exceptione lata esset; neque tamen eos peccare negamus, qui principem inducunt aut orant, ut ipsorum aut aliena causa dispensationem non iustam faciat.

- 15 Observandum est, in his legibus quæ in solius legislatoris utilitatem latæ sunt, puta de rebus ipsi propriis, dispensationem iustam esse sine ulla causa: facit enim hanc non ut legislator, sed ut Dominus: ideoque hæc non dispensatio sed donatio est quædam; talis est multis in locis venationum permisso, confiscationum redemptio, & similia.

C A P U T I I I.

De Facilitate.

- 1 F A C I L I T A S virtus est voluntatis, prona ad remittendum jus sibi competens, pacis aut humanitatis causa; ducta autem videtur metaphora ab eo genere materiæ, quod opifici cedit & durum se non præbet: unde & homines juri suo non rigide inhærentes, sed aliquantum cedentes, faciles dici coeperunt.

- 2 Hæc cuiusvis competit, qui alterum sibi ex contractu aut delicto obligatum habet; maxime autem versatur circa leges, longius ab æquitate naturali recedentes, qualis est de jure belli, de præscriptionibus, de jure commissi, & similibus.

- 3 Facilitas autem, quæ circa prenas alicui debitas versatur, Clementia proprie dicitur, quam proinde etiam privatis competere affirmamus.

Apparet ex his quæ diximus, nullam harum trium virtutum cum Justitia pugnare. Non Æquitatem, quia Justitia legi obsequitur, non secundum verba, sed mentem legislatoris, & secundum verum ordinem legum. Non Indulgentiam & Dispensationem, quia lex cessat, ubi solvit legislator. Non denique Facilitatem, quia lex ei, cui tribuitur, eo jure uti non imperat.

F I N I S.

I N D E X

I N D E X

RERUM PRÆCIPUARUM,

AC VERBORUM,

QUE IN HOC OPERE CONTINENTUR.

Prior numerus major Tomum, alter minor paginam, n. notas.
P. prolegomena, & commentarios denotant.

A.

- A** A R O N leges summi sacerdotæ a Mose accepit, eique subjectus fuit, *Tom. I.* pag. 218
c. Abderitarum excidium, & restitutio, IV. 183
Abdicari regnum an possit, II. 388
c. 454. & an abdicando noceri filio, ibid. & c. 189, 413. Cum rege, qui regnum abdicavit, subditis bellum gerere licet tanquam cum privato, I. 350.
 Abdicato filio an quid debeatur, *II.* 373.
c. 414. Græcis usitata, 173. c. 413. Abdicatorum regnorum exempla, I. c. 374.
Abdicari licetæ ad Christum, & a Christo, I. 139
Abjelli habentur pro derelictis, sed cum exceptione, II. 165
c. Abigenti in crimine cur jure Romano aliter honestiores, aliter viliores puniantur, III. 171
Abi Scythæ, II. 5
Abitus tutus quomodo sumatur, IV. 388
c. Aborigenes, I. 22. per familias regebantur, 360
A B R A H A M bello adjuvit extraneos a fide, *III.* 97. res hostiles sibi acquisitas judicat, & dedicat, *IV.* 25. eius filii ex Cethura non habuerunt partem hæreditatis, *II.* 375. uxorem vocat sororem, *III.* 562. ejus bellum pro Lotho, 523. cum rege Sodom ludatur, *I.* 50. ejus testamentum quale, si sine liberis decessisset, *II.* 345
*c. Abraham, & Loth, quo jure utebantur, I. 22. ejus verba, Deum non posse occidere justum cum impio, quomodo intelligenda, 49. quo jure parricidium ei præceptum, 50. P. 95. cur decimas solvit Melchisedech, 75. ejus bellum adversus quatuor reges, 123. jure naturæ licitum fuit, 130. de Abrahamo testimonia gentium, 121. apud Indos hodieque veneratur, ibid. rex appellatus, 355. cum Cethura verum ei conjugium fuit, *II.* 417. nullum ei frædus fuit eum Sodomitis, *III.* 118. quo jure bellum suscepit pro Lotho, 534. 550. ultra quantitatem debiti prædam egit ab hoste, *IV.* 50. oblatam cur noluit acceptare, 279
Abfentes an partem prædæ ferant, IV. 40.
c. 63. Absentium jus præsentibus accrescit, II. 221. c. 325.
c. Absens possidere potest, II. 484
Abfolvere cur scitius, quam condemnare, III. 484. c. 494. Absolutio a juramento unde vim habeat, 14
c. Absolutio paribus calculis cur obineat, vera ratio, II. 320. *Absolutum injure natura manere debitorem, quo sensu dicatur in l. 60. ff. de cond. indeb. & in l. 8. §. 1. ff. rem rat. hab. III.* 501. 502
Abstinentia in solo peccatorum exempla, IV. 281. seqq.
*c. Absti-**

Q q q

- c. Abstinendi ab alieno necessitas unde ,
P. 51, 87. l. 121
Absurda nemo credendus est velle, III. 144
Absurdus intellectus vitandus, 131, 131,
134
Abusus rei necessarius utentem obligat ad
restitutionem pretii, IV. 281
c. *AGAMANTIS* fata, I. 299
c. *Acanthos* insula inique Andrii adjudicata,
II. 488
Acceptatio an precedere alienationem possit,
II. 340. pro altero facta quid operetur,
592. 593. Acceptandi animus pro in-
fantibus, & amentibus, lex supplet non
naturalis, sed civilis, 592. immo natu-
ralis, c. 643. Accipi plus potest, quam
quod nostrum est, sed sub onere resti-
tuendi quod excedit, III. 556
e. Acceptatio promissi in quo differat ab
ea, quæ in domini translatione requiri-
tur, II. 643. etiam per alium fieri pos-
test, *ibid.* Acceptare hæres non potest
promissum, quod defunctus non accepta-
vit, 645
e. *Acceptationis* exemplo non probatur regula,
ceteroquin vera, quod quis voluisse
credatur, quod sufficienter significavit,
II. 182. est juris gentium s. naturæ, *ibid.*
Accessionis jus quale, II. 474. *seqq.* Acces-
sionum jus ob prævalentiam non est na-
turale, 469
e. Accessio est species occupationis, in-
deque modus acquirendi originarius, II.
136. Jctos in ea respicere plusve sit pre-
tium in opere, quam in materia, verum
non est, 512. accessione quomodo ac-
quiratur dominium jure naturæ, 514.
Accessionem accessionis dari non posse,
verum non est, 722
Accusare an Christiano conveniat, III.
284. filio patrem patriæ proditorem
an liceat, 206. c. 230. Accusatio capi-
talis fit in quibusdam locis per publi-
ce ad id constitutos, & quare, 284. lici-
ta non est Christiano ex opinione Vete-
rum, 276. *seqq.* injuria qui damnum
dedit, in quantum teneatur, 184
e. Accusatores Jure Romano quinam esse
potuerunt, & ad quid tenebantur, III.
356
Abai dolis abstinere, III. 575
e. Achæi perjuri non fuerunt mutatis eo-
rum decretis contra Lacedæmonios, III.
27

- Achelous* amnis domitus ab Hercule, II.
130
ACHILLES culpatur, quod amicis ca-
ptivorum sanguine litant, IV. 204
Acquisitio rerum originaria, II. 119. Ac-
quisitiones improprie dicte iuris gentium,
468. Acquiruntur res liberorum parenti-
bus jure naturali, 201. Acquisitio natu-
ralis in bello, IV. 25. c. 49. Acquiri
bello non possunt, quæ penes hostes
sunt, sed non hostium, 29. 48. excipiun-
tur casus aliqui, c. 53. Acquiruntur bel-
lo quoad jus exterrum quæ hostis nostre
bello acquisiverat, 29. Acquisita bello
non nisi eadem vi male dicuntur possi-
deri, 214. de rebus necdum actu acqui-
sitis lex potest imperare, 44
e. Acquisitionem rerum qui juri tribuant Jcti
Romani, P. 67. Acquirendi modi omnes
recte cum iisdem a natura deriventur,
99. Acquisitio imperii iusto bello pro ju-
sto titulo habetur, l. 273. originaria,
& derivativa Grotio quid, 132. derivati-
væ, quæ Grotio sunt ex lege nature
per exptionem juris, potius referen-
dæ sunt ad eas, quæ sunt factæ homi-
nis, II. 394. cæ, quas Grotius juri gen-
tium tribuit, ex ipsa natura sequuntur,
ibid. Acquisitio rei hostilis juri naturalis
vocetur a Theophilo, IV. 51. rei nul-
lius, quid differat ab acquisitione rei hos-
tilis, 57. rei hostilis semper fit naturaliter,
58. Acquiri aliud naturaliter, aliud civil-
iter, quo seorsum dicat Modestinus *in l.*
53. ff. de acq. dom. 57, 58
Actio Injurie an Christiano conveniat, III.
276. injurarum gradus, 292. forensium,
& belli, idem fontes, II. 3
c. Actio in jure Romano quomodo descri-
batur, l. 24. ex damno cur data, 25.
unâ cur Jure Rom. factum licitum, &
illicitum vindicari possit, III. 187. ali-
qua potest esse mala, & tamen agens
non male agere, IV. 210
Actor, ut bellum vitetur, re dubia potius
cedere debet, III. 490
Actus res est, l. 189. c. 278. ex more com-
munes nemini prohibendi, II. 124. hu-
mani quotuplices, 655. beneficii, *ibid.*
permutatorii, 656. directorii, *ibid.* com-
municatorii, 658. mixti, *ibid.* contra-
ctuum nomine qui veniant, 659. exteri
non possunt signum esse internorum
sequentium, 595. interni non sunt con-
gruentia

gruentes societati humanæ, II. 319. juris efficacia iis non tribuenda, 165. præcedanei, 659. simplices, 655. homini inevitabiles an puniri possint, III. 285. qui humanam societatem non spectant, puniendi non sunt, 287. interni an punibiles inter homines, 285. imperfecti an puniantur jure gentium, 301. contra conscientiam illiciti, 482. positivi, & negativi quantum differant, 105. contra juramentum factus quando sit vitiosus tantum, quando & irritus, 14. bonæ fidei ad jus gentium non pertinent, 235. interni quomodo, & quatenus in æstimationem veniunt, 285. juris stricti non pertinent ad jus gentium, 135. Vitiosi, qui non directe spectant societatem humanam, aut hominem alium, puniri nequeunt, 287. quomodo considerentur in poenis, & ex quibus circumstantiis, 293. cuiusque naturaliter sunt cuique homini, ut sumum, 280. ideo in eos quisque par jus habet, ac in res suas, II. 584. non tamen plene sunt in nostra potestate, sed a superioribus nostris dependent, III. 14. regum distinguendi in regius, & privatos, 50. privati communem legum regulam sequuntur, 51. etiam oppidi eius, in quo vivunt, 52. regii eo loco habendi, quasi communitas fecisset, 50. an fiant irriti ex eo, quod parentes habeant, vide Rex. beneficiorum hæc natura, ut non credendi sint quemquam ad magnum sum incommodum obligare, 145. publici, & privati in bello publico, IV. 42. communes a dividuis distinguendi circa restitutionem, *ibid*. De actu qui tenetur, tenetur etiam de his, quæ ex vi actus sequuntur, III. 280.

6. Actus primus, & secundus, philosophis quid, II. 140. ex beneficiis, ubi dominium transferitur, non contrahitur, plane non oritur obligatio, 683. legibus contrarius nunquam valet, IV. 429.

7. ADAMO Deus ipsa naturæ jura per rationem declaravit, P. 59. ejus libris incestus quo jure permissus, I. 50. ei jus naturæ sub figura arborum declaratum, 68. non concessum est a naturæ rerum omnium dominium, II. 74. ante lapsum cognitum jam fuit bonum, & malum, sed sensum mali non habuit.

78

Additorum servitus, II. 227. c. 317.

Adversus, II. 477. quid, c. 488. cui cedant, I. c. 235. in ea populo ex occupatione generali, præter imperium, nullum jus competit, II. c. 488.

Adhæc quando præstetur, I. 395.

ADIMANTES apud Platonem in utramque partem disputans, P. 42.

Adjuncti tenetur de damno, III. 180.

Administratores regni an jus, & imperium summum habeant, I. 189.

c. Administratio imperii distinguenda ab imperio ipso, s. ejus jure, I. 378, 379.

Admiralitatis natura, II. 670. contractus, 658.

c. Admiralitatis origo, descriptio, jura, II. 687. Etymologia vocis, 688, 728.

c. Admissarii equi, cur pro eorum usu aliqua merces solvi solet, II. 508.

ADONTRA a regno exheredatus, II. 387.

Adoptionis vox modo laxiorem, modo strictiorem sensum admittit, III. 234, 235.

Adoptatus ex conjectura voluntaria succedit, II. 374. negatur, c. 416. Adoptivi non succedunt in regnis a populo delatis, II. 382.

c. Adoptio: diversæ vocis significationes, I. 25. Adoptivus pater si alere filium nequeat, naturalis patris officium substituit, II. 332. Adoptati non nisi ex pacto succedunt, 404, 415, 416. quid tunc requiratur, 416. Exempla, 418. non succedunt in regnis nisi populus consentiat, 416. Adoptati non potest jure Romano filius naturalis, sed legitimatur, 416. Adoptivi cur per se succedere nequeant, vera ratio, 442. in privatis tantum juribus liberorum nomine comprehenduntur, in regnis nunquam, 461.

Adscripti glebæ, II. 227.

c. Adversus quomodo subsint potestati territorii, ubi sunt, I. 235. an perpetua habitatio petentibus concedi debeat, jure, II. 110, 111. an & locus desertus, 111. in territorio hostis mei repetitos quo casu jure belli occidere possim, III. 677, 678, 679.

Adulterium ut puniatur morte, lex vetus Noë data, I. 86. negatur, c. 132. etiam accusari in concubina potest, II. 218. committit lege evangelica, qui uxorem non adulteram repudiat, aut divorzio dimissam ducit, 205. ad injustitiam pertinet quod sit ex libidine, & injustitiam

Qq q 2

tiam continet prope maximam, l. 1. 293. committi cum alienigena, l. 1. 293. credunt, l. IV. 299. nec cum tyranno uxore aliqui, *ibid.* Adulter, vel adultera ad quam restitutionem teneantur, l. 183. divortio potius dimittitur a Christiano, quam puniuntur, 280. si occidatur permisso legis, occidentem homicidii reum facit eorum Deo, 284. in quantum teneantur conjugii, & liberis, l. 283. Adulterium ad iustitiam, non ad Ethicam pertinet, P. 91. ejus poena naturalis mors, l. 137. aliter enim pensari nequit, lll. 327, 328. repugnat juri naturæ. l. 245. Adulteram accusantibus Christi responsum *Job. VIII.* explicatur, l. 155. lll. 336. Adulterio occiso jure licita, l. 48. eam occidendo etsi imperfecte agat maritus, id tamen jure, non impune demum, facit, lll. 357. eam occidens maritus humiliori loco natus cur Jure Romano relegatur in perpetuum, in dignitate constitutus ad tempus saltem, 371. Adulterini partus in familiam intrusus quomodo reparanda, 395. Adulteri capite pledebantur apud Hebræos, l. 255. Adulteria in feminas hostiles nullo jure permessa, lll. 685. *Advocatus* jus, l. 205. ubi locum habeat, c. 127. *armatæ* quid, *ibid.* *Ades* comburere an nefas in bello, l. IV. 222. c. 233. qui comburunt, ad quid teneantur iustitia interna, 293. c. 296. qui diruunt in bello præter necessitatem, ad quid teneantur, *ibid.* pestilentes esse, prohiendum cum venduntur, l. 659. *Edificatio* in mari, aut littore, l. 69, 223. c. Edificium in alieno positum non fit commune, sed cedit solo, jure naturæ, l. 516. si sit mobile, nec commune fit, nec cedit solo, *ibid.* c. *Edilitatem* cur Christianus non affectabat, l. 157. *Egyptiorum* polygamia, l. 206. c. *Egyptii* quo jure vasa ablata ab Israëlitis, P. 95. eorum sacerdotes cives erant, l. 219. factio suo (*Gen. XLVII. 19. 27.*) non veri servi facti sunt, nec libertatem amiserunt, l. 333. eorum agri omnes limitati erant, 497. cur pastores detectabantur, lll. 220. eorum lex, qua sola bona, non corpus debitoris, creditori addici poterat, 629

ELIANUS, de cygnis cum aquila ocellantibus, l. 125. *Equis* in contractibus requisita quotuplex, l. 659. exigendi in contractu qualis requiratur, & quare, 660. rei in contractibus qualis, 661. c. *Æqualitas* quid sit Grotii, l. 69, 729. lll. 645. is eam duplici sensu sumit, l. 34, 35. *Æqualitas* is in contractibus doctrina Grotii perobscura, & inusitata, l. 690, 691. in societate unde oriatur, l. 38. non est norma dominiorum, l. 673. *Æquitas* in arbitrio qualis intelligatur, l. 339. c. *Æquitatis* a jure stricto dicto differentia origo, lll. 173. *Æquivocatio* quando fieri possit absque peccato, lll. 567. c. 609. *vide* Locutio ambigua. c. *Aer* sua natura neque per se, neque jure terræ occupari potest, l. 87. c. *Ararium* quid differat a fisco, l. 297. l. 359. publicum, & privatum, *ibid.* *As*, & aurum diduci possunt, l. 478. alienum civitatis facit quo minus uni, alterive ex civitate liceat discedere, 221. donavit Cæsar Dyrrachinis, & quo jure, l. IV. 97. c. 109. remisit Alexander Thessalis quod ipsi Thebanis debuerant, & quo jure, *ibid.* c. *As* non est materia adæquata mensuræ rerum, l. 713. alienum semper debetur a populo, etsi mutata regiminis forma, 545. etsi alio migrante, territorio sublati per inundationem, & c. *ibid.* etsi paucis superstitibus, reliquis fame, vel peste sublati, *ibid.* etiam a victore, *ibid.* si populus extinctus sit, debent occupantes territorium, *ibid.* *Æstimatio* rei fit ex eo, quanti omnibus valeret, l. 662. *vide* Mensura. *Presium*. Furto ablata quomodo fiat, lll. 183. *Etas* est quid personale, l. 382. c. *Etatis* humanæ tempora, l. 236. c. *Etolorum* mos, l. IV. 332. c. *Etolis* cur bellum non indixerunt Romanis, lll. 652. c. *AFFLICTIS* (*Matth. de*) decisiones controversiarum de debitis sub Alphonso solutis sub Carolo VIII. iterum solvendis sub Alphonso filio Ferdinando, l. 333, 357, 358, 360. *Affectus*

Affertus, qui ad vitandum malum oriuntur, minus mali, quam qui ad consequendas voluptates, III. 295

Africanus mos circa prædam, IV. 36

AGAMEMNONIS juramentum de re illicita, III. 7

Agamemnonis votum irritum erat quia illicitum, III. 27. quo jure prædam dividebat, IV. 61

Ager potest vendi mensura nominata, non tamen ad mensuram, II. 475. arcifinius, 129. immetatur, 58. *m.* inundatus vel piscando retinetur in possessione, 474. privatus magis est ut arcifinius non creditur, 475. Agri divisi, sive assignati, sive limitati: mensura comprehensi, arcifinii, sive occupatorii, 129. Agros vastare in bello quando nefas, IV. 220. 224. capti quando intelligantur, 28. c. 52. capti publici fiunt, 32. de captis Hebræorum, Lacedæmoniorum, & Romanorum mos, & consuetudo, 33. postliminio recipiuntur, 119. Ager Borotus secundum fines, qui ante bellum erant, intelligendus, III. 134

Agri divisi, & assignati quis vocetur, II. 156. quis limitatus, *ibid.* decumanus *ibid.* arcifinius, 157. in arcifiniis nunquam mutantur imperii fines mutato flumine, 158. ager ad flumen in dubio omnis arcifinius putandus, 159. Inter limitatus, & arcifinium distinctio Jctorum. rom. naturali rationi conveniens esse probatur, cum juribus inde oriundis, 491. ad flumen siti, & privati assignati semper sunt arcifinii, 490. Agri non ferendi septimo anno lex Hebræorum non erat perfectionis, sed forensis, 696. inundati, & agri ab hoste occupati usufructum diverso jure recipit fructuarius, IV. 165. *vide sub vocibus* Arcifinius. Limitatus.

Agricola in bello a cædibus immunes esse debent, IV. 200. eorumque boves, *vide* Bos.

Agricolæ occidi jure belli possunt, IV. 215. *vide* Rustici.

Agricultura male inter artes refertur, II. 79. ad Agriculturam damnata, *vide* Adscripti. Glebæ.

AGRESSA dictum, III. 651. cum improbo hoste sibi rem esse gaudet *P. c.* 78

Agus, III. 427

Agis injuste a quo etiam principium est a-

ctionis, III. 541. qui quod imperatur injustum esse putat, etiam si non sit, agere non debet, 518. *seqq.* negatur, c. 543. Agendi impunitas an reddat justam actionem, quoad justiciam etiam internam, 284. c. 357

Agnatica successio linealis, II. 385

Agnationis, & cognationis nomina quid jure Rom. denotent, II. 300

Agasperi edictum de occidendis Judæis cur non revocatum fuit, I. 309

Alapam occidendo alterum arceri an liceat jure naturæ, an evangelico, II. 11. I. c. 146. *vide* Injuria.

Alapæ periculum ad arcendum occidere alium jure naturæ possum, II. 37. 39. hoc jus legibus civilibus quo casu restrictum, 37

Alchymistica ars cur omnibus interdenda, II. 712

ALBARICI GANTILIS scripta, P. 83. de voce e caelo audita obsecularem Pontifici potestatem datam, I. 242

Alendi liberi, etiam vulgo quæsi; etiam ex incestis, II. 370. 372

Alendi ex ordine ad succedendi ordinem male argumentatur Grotius, II. 406. 412

ALEXANDER M. latro, & prædo dictus, II. 3. c. 21. 22. culpatur quod amicorum sanguine litaverit amicis, IV. 204. quod quibus aditum tutum promissum, in via jussit interficere, 388. III. c. 154. Expeditiones injustas in Persas, Branchidasque suscipit, III. 421. Poro regnum relinquit, 263. cum Scythis de fortitudine, non de imperio certat, libertatemque his relinquit, IV. 254. ejus successores pleno proprietatis jure num successerint, I. 193. quid eum impulerit ad bellum cum Dario rege, III. 453

Alexander M. quo respectu summum Pontificem adoravit, I. 239. nautam ob regium diadema capite gestantem necari jubet, 373. non sibi, sed Macedonibus acquisivit, 299. iniquus, & curiosus vocatus ab Indis, II. 21. ejus bellum in Persas justum erat, etsi vitiosa intentione illatum, III. 480

ALEXANDER SEVERUS Christo, & Abrahamo divinos honores exhibuit, I. 123

Alexandrina merces, II. 664

ALFEMI VARI L. 38. ff. de acqu. rer. d. celebris textus de alluvionis jure, II. 509

c. Algerienses cur non extirpentur a Christianis, III. 111

Aliena res occupari potest ad vitandum periculum, III. 555. ad debiti consecutionem accipi quando possit, II. 368. 369. accipi pro debito licite nequit, ubi debuit per iudicium consequi datur, *ibid.* ad ejus restitutionem unde, & quatenus teneatur, 558. eam reddens præmunt inventionis non recte petit, 559. ejus dominum si quis ignoret, an eam pauperibus dare teneatur, ~ 561. Alieni abstinentia est ex jure naturali, P. 5. Alieno uti quomodo liceat, II. 59-62. qui utitur in necessitate, tenetur ad restitutionem, 62. Alieno debito nemo obligatur naturaliter, nisi hæres, III. 54.

430. 68

c. Alienæ rei possessor ad quid teneatur, II. 569. 577. si mala fide possidet, obligatur ex delicto suo, & ex detentione rei, 570. Aliena num sit res dubitans, an eam possit accipere, retinere, alienare, &c. affirmatur, 576. *Vide* Necessitas. Restitutio.

Alienandi sui jus naturale, II. 339. Alienari res potest etiam sub conditione, & possessione retenta, *vide* Possessio, 344. 345. & revocabilitate, *ibid.* *Alienatio* requirit actum utentis ratione, 121. Imperii quantum valida si a rege solo fiat, 340. IV. 324. Populi ex quo jure, & unde procedat, I. 191. Quid alienetur in alienatione populi, *ibid.* Regni facta a rege, qui id in patrimonio non habet, nulla, I. 350. III. 57. ut nec partis ejus *ibid.* nisi populus, aut corpus totum consentiat, II. 340. IV. 324. regalis patrimonii nulla, quæ sit a rege usufructuario, I. 350. III. 57. tacita in successione ab intestato, II. 521. alienati imperii exempla, I. 192. 193. 194. Alienatio requirit actum externum, & acceptationem, II. 339. 340 ejus requisita quædam mære sunt juris civilis, 339

c. Alienatio definitur ab H. Coecæio, II. 34. patris, etiam ex voluntate populi, an nocere possit nascituris, 189. rei domanialis nulla est, 360. etiam ob bene merita facta, *ibid.* in tempus mortis in quo differat a testamento, 363. Alienare ut possit dans, quid requiratur in eo, 346. quid in accipiente, 349. Alienare non possit imperator jura imperii, vi Capitula-

tionis, 362. Alienus imperium ex voluntate populi delatum princeps esse desinit, statum everit, eique resisti potest, I. 374. 375. Alienari regnum bello quæsitum quo casu possit, quo non, IV. 349.

Alienare pacis causa quænam possit summi potestas, 348. 350

Adversus, III. 11

Alii prodesse, licitum, & honestum, I. 388. per alium facere quis potest J. N. quod per semetipsum, IV. 11. Qui facit quod etiam sibi liceat, alteri tamen non licet, peccat si eam cogat, III. 576

Alimenta an liberis debeantur, & quo sensu, II. 369. 371. præstare tenetur homicida injuste occisi liberis, & uxori, III. 183. Servis domini pro operibus, IV. 249. negatur, c. 257. Quanta Romæ singulis mensibus dabantur, *ibid.* ob præstita ab alio dominium non amittitur, II. 478. Ex alimentis jus nascitur soli domino, *ibid.* Pro iis obligantur fervorum eorum liberi, qui pro debito suæ civitatis servi facti sunt, IV. 252. negatur, & vera supeditatur ratio, c. 260

c. Alimentorum voce quæ veniat jure, II. 408. ex liberis tantum ex honestate deberi, verum non est, 406. non debet pater mortem merito, 414

Allodialia signa quam successionem sequuntur, II. 384

Alluvio cujus naturaliter, II. 474. 475. quando cedat proximorum prædiorum dominis, 475. 476. Alluvionis jus quale a Jure civ. romano proditur, an sit naturale, 472. 476. c. 493. 504. in sola imperii concessione non inest, 476. privatis prodest, si certo constat agrum esse arciniis, 472. Vassillis quibus prodest, 476

c. Alluvionis, & desertionis alvei distinctionem ad jus civile refert H. Coecæius, II. 155. per eam species fluminis non interit, 158. Alluvio quid, 498. cedit agro vicino si est arciniis, occupanti si limitatus, *ibid.* & 499. 501. Alluvionis lucra in agris arciniis sunt commoda ex re propria, non ex aliena, 502

Alvei mutatio an fines immutet, II. 128-130. siccatus cujus naturaliter, 472. siccatus privatis quando cedat, 475. 476. Alvei siccati cujus jure gentium, 478

c. Alveus mutato fluminis cursu cur ad vicinos dominos redeat, II. 134. quando æqualiter, & cur, *ibid.* ejusdem est juris, cujus

ejus flumen, II. 144. ejus desertione cur imperii fines non mutantur, vera ratio, 158. 159. a flumine privato derelictus cedit ei, cui flumen assignatus est, 494. in agris arciniis est pars vicinorum agrorum, 495. Alvei fluminis publici usus est publicus, potest tamen ejus proprietas in agris arciniis quoad usus privatos assignari vicinis, 496

c. *Amalecita* cur excisi, I. 123

Amalecita quid, IV. 187

c. *AMASIAS* cur noluit cum Israelitis foedus continuare, III. 118

Ambigua vox quomodo interpretanda, III. 134. vide Interpretatio.

Ambitio generosius vitium, II. 56

c. *AMEROSIUS*. Christianos non militare, I. 156. de militibus pugnare Juliano recusantibus contra Christianos, 157. repellens Theodosium a liminibus Ecclesie, 160. electus Episcopus, 165. de veri investigatione, II. 314

Amentis promittendo non obligatur, II. 587. ei falsum dicere, non est mendacium, III. 569. Amentes populi an dominium habeant, 457

America gentium communio in bonis, II. 54

c. *Americæ* populis quænam communia sint, II. 76. an a Christianis extra bellum in servitutem redigi possint, IV. 93

Amici qui sint in jure postliminii, IV. 111.

Amici reges quale jus habuerint apud Romanos, I. 205. 206. Amicos defendere nemo cogitur; habenda tamen ratio amicitie, III. 523. c. 534. Veniam meretur, etiam ubi est injustum, IV. 192. Amicorum causa bellum recte suscipitur, III. 523

Amicitia non ex sola indigentia nascitur, II. 10. Amicitie conventio in pace quid operatur, IV. 334. c. 365. *segg.* Amicitie regis in legato ludi potest, III. 207. Amicitiam ejus nemo ambit, cui videt jus, & fidem esse vitia, P. 16

c. *Amicitiam* veram quid constituat, II. 36. nuda distincta a foedere amicitie, IV. 170. 366. sua natura omni inest foederi. 434

Amisum quando quid censetur, II. 165. repetere dominus non tenetur, sed possessore restituere, 558

Amitam uxorem ducere num liceat, II. 214

c. *Amitam* ducere, nefas est natura, II. 282. 302. ejus viduo nubere, non item, 288

Ammonite nec foederati, nec perpetui hostes Hebræorum, III. 97

c. *Ammonite* etsi Judaismus professi non admitebantur ad honores, I. 67. ab omni commercio cum Judæis exclusi, 123

c. *Amnestia* quid, IV. 135. olim inventa abolendis dissidiis civilibus, *ibid.* hodie recte, & pie etiam bellis, *ibid.* quid differat a pace, *ibid.* alia generalis, alia specialis, 136. alia, quæ paci adjicitur, alia, quæ extra pacem per se constituitur, *ibid.* quis eam constitutere possit, *ibid.* ejus effectus, & jura, 137. regulæ, *ibid.* ea paci adjecta cessat totum jus postliminii, *ibid.* quænam delicta per eam remissa censeantur, 138. 143. non prodest delictis subditorum, vel vassallorum, *ibid.* ex causa amnestie quæ fit restitutio quantum differat ab ea, quæ fit ex causa pacis, 140. in quibus delictis, ac injuriis cesset, 142. 144. per eam an principis jus subditis qualiter auferre possit, affirmatur, 143. raro adjicitur paci cum Turcis, 144. cessat in induciis, & armistitiis, *ibid.* cur, 193

c. *Amphyctiones*. cur apud eos foederis violati rei fiebant, I. 324

c. *Amphissus* qui, I. 235

Auphobis apud Rhetores, III. 132

Anyonorum potestas apud Cnidios, I. 184

c. *Antabaptistarum* argumentum contra bellandi licentiam ex præcepto de non fundendo sanguine petisum profligatur, I. 127. locum Pauli de potestate summa a Deo instituta eludentium confutatio, 139. error, sola bella jussu Dei suscepta esse iusta, 144. Rom. XII. 18. verba urgentes notantur, 152. judicia improbantur refutantur, III. 353. *segg.*

c. *ANAXARCHI* allocutio ad Alexandrum P. 34. cur quid iustum sit, 38. I. 62

c. *Ancilla* parvus est servus, & in dominio domini ancillæ, II. 508. Ancillæ venditæ ea conditione, ne prostituatur, quid juris, III. 433

Angariatus sequi quo sensu a Christo jubetur, I. 97

c. *Angaria* durante si navis pereat, cui pertinet, II. 108. Angarie quomodo imponantur, 318

Anglia regni successio, II. 392. jus circa prædationes, quæ contra legem fiunt, III. 185

c. *Angliæ* reges quo jure imperium habeant, I. 265.

- L. 165. Status qualis, 276. jus in Galliam, II. 176. 177. 81
 **Antiphrasis* quid, III. 620. c. 619
 e. *Antius* altitius periculum juri meo nil detrahit, II. 185. 186
Animalium maceratio num & ante diluvium ulitata, III. 274. c. 335. alunt sobolem, II. 370. his, quæ ruri inserviunt, parcendum, IV. 225
 e. Animal si occiderit aliud animal, teneatur aggredientis dominus, I. 125
Antiquum vitiat actiones sua natura licitas, III. 98
 e. ANNA Borbonia, III. 465
Anni centum, res fere ætates, II. 167
 ANTIQVALE Romanum quo jure dedi sibi postularint, III. 417. IV. c. 131
 e. Annibalis latus, III. 59. feruentibus venenatis in Eumenem ulus est contra morem belli, 587. an injussu senatus Saguntum oppugnaverit, Romani num jure quæfiverint, I. 228
 e. *Antiquus* lex ff. de V. S. explicatur, IV. 396
 e. *Ausiliariorum* tristis exitus, II. 112
Antropomorphia figura, III. 4
Antropopagi, III. 230
 e. Anthropophagi an qua tales bello peti possint, III. 376. 177. 379
 e. *Antistites* quo jure præceperunt Romani Græcis bellum inferrent, III. 534
 e. *Antichrestis* quando finitur, II. 686. quid sit, 719. ejus vera ratio, *ibid.*
 ANTIQVVS ridet aliquem sibi librum de justitia asserentem, P. 3
 e. Antiqui responsum de eo, quod regibus liceat, P. 35. cur bellum gessit cum foetibus, II. 10
 ANTIQVVS, II. 167. an jus habuerit in Hebræos, I. 342
 e. Antiocho q. o. jure resisterunt Judæi, I. 370
 e. Antiochena Ecclesia olim fuit primaria, III. 400
 e. ANTONINI benignitas, I. 365. quo sensu dixerit, se esse mundi dominum, legem autem maris, in l. 9. ff. de l. Rhod. de jact. III. 475. 476. ejus constitutio contra dominos nimis durus in servos, IV. 80. ejus constitutio l. 17. ff. stat. hom. 27. Nov. 78. c. 5. IV. 269. 270
 ANTONIVS an vera belli civilis cum Octavio causa fuerit, III. 454
 e. Antonio bellum justum, licet injuria fœ-
- natus illatum, I. 228
 AODES quo jure tyrannum necavit, I. 344. c. 187
 c. *Apomagium* cur constituitur postgenitis, II. 49
 **Apodosis* quid, II. 55. c. 77
 **Apocryphus*, v. Abdicatio. III. 301. c. 375
 **Apocryphus*, III. 459
 e. Apostolus qualis potestas data ad coercendos tetractarios, I. 151. spicas alienas comedentes quo sensu Christus excuset, II. 97
 non Apparere, & non esse, tantundem valent quoad eum, cui non apparet, II. 563
 Appellare a subditis interdum non licet, II. 171. Appellari ut ab aliquo nulla ratione possit, jus est folios imperii summi, *ibid.*
 Appellationis exemptio an a subdito acquiri possit, *ibid.*
 Appetitus bonum desiderat, siue verum, siue imaginarium, III. 292. mali quoque declinandi studium in se comprehendit, *ibid.*
 e. Appetitus socialis an proprius humano generi, P. 43
 e. APPIANVS de populis dedicationem offerentibus, & non receptis, I. 261
 e. Appuntatio in quo differat a ferruminatione, III. 515
 Aptitudo juris species quid, I. 5. c. 26. III. 180. mor. l. 5. cor. f. cit. nasci obligationem restitutionis, III. 180. bene distinguenda cum proprie debito, ubi concurrunt, II. 369. ad rem, distinguenda a jure proprie dicto ad rem, III. 180. non enim jus dat dominium, *ibid.* sed occasionem tantum ad jus, 261
 e. APULIJS de diligendo inimico, I. 150
 e. *Apulejana* legis historia, III. 23
 Aqua profluens quoniam sit, II. 62. c. 102. Aquam, & terram dare, 217. n. Aquas corrumpere in bello an liceat, III. 667. c. 687
 e. Aqua ab haurienda cur nemo impediri possit, vera ratio, II. 102
 e. AQUICIVS veneno in hostem usus, III. 583
 e. Aquila legis ratio, II. 25
 Ara misericordie apud Athenienses, III. 416. c. 440

v. Ara

- c. *Ara* non profuit criminum re's in V. Test. l. 161
- c. *Araber*. quomodo apud eos in regnum succedatur, II. 451
- ARATUS Sicyonius*, II. 161. c. 187. IV. 275. c. 280
- Aratori* bovi parcendum, IV. 225
- c. *Aratrum* apud Græcos prohibebatur addici creditibus ob fœnus, III. 629
- Arbiter* de bello lectus de possessione pronuntiare debet, IV. 340. c. 374. ejus officium quod, 319. c. 373. 374. Arbitri reges, vel judices, *ibid.* compromissarii p. cis, 338. c. 371. 372. provocare de his num liceat si iniquum statuerint, 338. eorum exempla, III. 485-488. n. ad eos provocare licet, ne res metu censeatur derelicta, II. 166. Arbitrorum genera, IV. 338. c. 371. 372
- c. Arbitri quoniam decident, quoniam scirent alliment, IV. 372. Arbitrorum tertium genus, *ib.* vide Mediator. s. Ad Arbitros nemo tenetur provocare, neque propositos acceptare, 373. a quibus Jure Rom. provocare liceat, *ibid.* *Arbitrio avarus* se subicere, locuto explicatur, 375. *Arbitrium boni viri* quid JCas Rom. 372
- c. *Arbitria* negotia quoniam dixerit Romani, III. 158
- Arbor vitæ*, & arbor scientiæ boni, & mali, cujus rei symbolum, II. 55. c. 78. Arborea frugiferus in bello nefas est excindere, IV. 220. non si juculatores impediant, 222. n.
- c. Arbor credit solo, ex quo radices egit, jure nat. c. 15. 516. frugiferus in bello vastare jure nat. licet, steriles non item, IV. 7. cur id prohibitum in *Deut. XX.* 19. seq. *ibid.*
- c. *ARCHÆLAI* doctrina de justo, injusto, ve, P. 33
- c. *Archicænce* arriorum Imperii origo, III. 493
- Archimidi* agri, sive occupatorii, II. 129
- c. *Archimides* ager quid, II. 491. acquirit incrementa fluvialia, *ibid.* & omnes usus privatos fluminis, *ibid.* si venditor adjecta mensura factam demonstrationis gratia, tunc periculum, & commodum est emptoris, 500. quid si vero taxationis gratia, *ibid.* de archimidi, & limitati distinctione quid sentiat H. Cocceius, 555. Vide Ager.
- c. *AREUS* patruus suo Cleonymo antepositus, II. 463
- Areopoli* Coccei. Tom. IV.
- c. *ARIAS* scriptor de bello, P. 82
- Argumentis* paribus pari utra præferenda, III. 92. qualia in judicandis moralibus, *ibid.*
- c. *ARISTIPPI* opinio de jure nat. P. 33
- c. *Aristocratico* in statu qualis libertas, I. 293
- ARISTOCRATIS* Decretum pro Chari demo, III. 621. c. 629. 630
- c. *ARISTOTELES* de justitia naturali, P. 35. de socialitate, 44. ubi amicitia, ibi jus, 74. ejus lqus, 87. ejus assertum de virtute in medio consistente examinatur, & refutatur, 88. *segg.* de veritate omnibus auctoritatibus præferenda, 92. quo sensu dicat, quædam esse, quæ statim, ac nominantur, sum militiæ conjuncta sunt, I. 49. de pluribus civitatibus societatem incunibus, 325. imperium in quo consistat, 246. per, populos natura servos, quid intelligat, 261. de Persarum in liberos suos imperio, II. 243. de pluralitate suffragiorum, 315. de hereditate non testamento, sed agnatione deferenda, 363. 366. ejus locus de gratia reserenti beneficiis male trahitur ad materiam successione, 426. de motu, 538. de mutatione imperii, 544. de voluntate, 603. de indigentia, rerum mensura, 706. 706. quo sensu *Top. I.* 23. sumat justum, III. 501
- Arma* apud Romanos possimilinio cum non recepta, IV. 120. c. 169. hosti alicujus subministrare, hæc est, III. 557. adimi possunt populis subactis etiam jure mixti imperii, 95. Armis hostium an ad decipiendum uti licitum, 564. nomine veniat, 333. c. 154. 602
- c. *Arma* a Deo data, I. 115. eorum in carnalia, & spiritualia, distinctio Pauli explicatur, 153. illicitorum usus an iusta belli causa 391. 377. Armorum sanctimonia, 582. licita quæ juxta H. Cocceium, 673. quæque illicita, 579. *segg.* 590. & quando sunt licita, 580. 581. in dubio judicium est penes principem, 593. Jure nature vix dantur illicita, 685. durante bello semper sunt n. ceres interdictæ, 601. Græci legislatores prohibuerunt addicere creditoribus, 629
- c. *Armatura* Dei, quæ commendatur *Eph. VI.* 12. qualis sit, I. 153. 154
- c. *Armatorum* lex cum naufragis bonis spoliis, II. 296
- R. r. z. Arto.

- Arrogantia* successio, II. 391
c. Arva circa rationem varii mores, II. 709
c. Aviani, quousque in eos sevitum sit, III. 406
Arrogatio, II. 223. definitur, *c. 332*. in quo differat ab adoptione, *ibid.* quatenus sit modus naturalis acquirendi juris in personam, *ibid.* per eam non amittuntur jura sanguinis, *ibid.*
c. ARAEUS cur legatum suum capite punivit, III. 228
c. ARAXATORUM vastatio, IV. 7
Artes gentium antiquissimæ, III. 15. sensum modo latum, modo strictum admittunt, III. 135. artium vocabula quomodo accipienda, 132. *c. 152. 159*
c. Artes non sunt causæ corruptionis humanæ, II. 79. Magicæ, *vide* Magia.
c. Artifices occidi possunt, jure belli, IV. 215
Arx quid, III. 132. & unde dicta, *c. 153*. structa a vicino, qui pactione nulla prohibetur, non dat jus ad bellum, etiam cum damnum dare possit, 456. rumpit pacem sub lege amicitie intam, IV. 334. Arcem ne quis in confinio pati debeat, quale fedus, III. 94
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΗ Aristoteli quæ, I. 173
c. Ascendentibus natura non quæsitum est jus succedendi, II. 401, 403, 430. nec alimenta a liberis, nec successio jure naturæ debetur, 411
c. Astersia vitæ descriptio, II. 77
Αστυρίπυς, *ibid.*
Asia mos circa prædam, IV. 36
c. Asmonæorum fata, III. 218. *vide* Macabæi.
Astissini, *vide* Percussores.
Affecuationis contractus, II. 658. natura, 669
c. Affecuationis origo, natura, definitio, II. 722. *seqq.* negotium ipsum, non vocabulum, cognitum JCtis veteribus, *ibid.*
Affectio a promissione nullum distat, III. 574. mera futuri quid, & quam vim habeat, II. 585
c. Assertio nuda non obligat, II. 614. religiosa, *vide* Jusjurandum.
Astorum jura quibus profunt, quibus non, III. 415. IV. *c. 208*
c. Asyli privilegium templis plurimis gentium tributum, I. 160. jus non commisit legato in domo sua, III. 234. A-
- syla non profunt lædentibus, 437. 438. hi dedit debent, non vi extrahi, *ibid.*
 Asylorum jus sublatum a Tiberio, 440. in lege Mosaica, exponitur, 439
c. ATALARICUS clericos ab inferlorum judicium potestate exemit, I. 243
c. ATHANASIUS de pietate officii etiā impiæ personæ coherens, I. 140
c. Athenagoras: Christianos judicio non contendere, I. 156
Athenienses Corinthios ab vicerint, secundum Polybium, IV. 318. victoriis quomodo usi sint, 265. eorum Respublica mixta ex Aristocratia, & Democratia, I. 204. an eadem manserit postquam in eam variae gentes susceptæ, II. 523
c. Atheniensium ducibus non jure proprio, sed jure administrationis saltem potestatem competit, I. 272. Status mere popularis fuit, 319. nunquam socios ad se e. vocarunt, 326. excusantur quod in bello Mithridatico arma sumserint contra Romanos, 382. contra Syracusanos belli causæ, II. 20. non fuere fœdissimi auxilia præstando Corcyrensis, III. 161. cur Spartanorum legatos captos occiderunt, 232, 233
c. Atheum inter, & providentiam negantem, fere nihil interest, P. 56. Atheismus peccat in defectu, 89, 92. an justa belli causa, I. 291. Atheos punire cuique non licet, III. 377. quatenus puniri possint in civitate bene constituta, 391. exempla, *ibid.*
Atlantici populi, II. 524
c. Atreus obfessi a Severo quoniam stragemate se liberarunt, III. 587
Atrocitatem facinoris quæ habere dicuntur, III. 540
c. ATTALI hereditas quo jure adita a Romanis, I. 299
Atticorum leges multæ ex leg. Mosaicis, I. 86. Lex de *επαυλίῳ*, II. 209. jus de captivis redemptis, III. 317
c. Atticarum legum cum Romanis, & Hebræis similitudo, I. 113. lex de capiendis tribus civibus alterius civitatis, quæ dedere, vel punire recusat infectorum civis Atheniensis, III. 628
c. Avarus qua talis puniri nequit, III. 360
Aucupia naturæ cuique licita, sed legem a terra accipiunt, II. 58, 59
c. Aucupia cur prohiberi possint lege civili, vera ratio, II. 87
Aves

Puer quorum *Int.* II. 59

c. Aves occupato territorio manent nullius, II. 91, 482

AUGUSTI Octavii bellum contra Antonium, iustum, I. 172. negatur, c. 128. *vide* Octavius.

AUGUSTINUM scholæ quædam solum sequendum sibi proposuere, & perperam, II. 579

a. Augustinus : in bello flere iura, P. 41. de iure etiam inter latrones, 74. num reum fieri possit pecus, I. 52. de lite legitima, 147. quo pacto meretrices ad baptismum admittendæ, 156. an fas sit Episcopo pro seis intercedere, 160. de termino cognationis, II. 273. de sceni-
corum verecundia erga parentes, 279. de nuptiis cum consobrina, 304. de iurante per lapidem, III. 35. de iusto bello, 578. de mendacio, 608, 616

Auctores belli iniusti ab aliis discernendi, IV. 192. Auctorum depravata, & sinistra quandoque de rebus iudicia, I. 172

Auctoritas ab imperio differt, I. 188. nostram quibus impertimur, ea nostra facimus, 324

a. AURELIANUS primus Imperatoris regio ornatu usus, I. 271

a. Auri maior copia inventis novis terris in Europam invecita an eam locupletior fecerit, II. 712

Auriga Circenses S. Cæna prohibiti, I. 105. n.

a. Auspicia apud Romanos quis habebat, IV. 413

a. Austrasia regnum quo iure sibi vindicare voluerit Gallie rex, II. 175

a. Avocetria naturæ iure prohibita, I. 61. III. 381. nec non iure Romano, II. 31. 255. male refertur ad iudicium zeli, III. 147. est verum homicidium, adeoque illicita, 254. passim apud gentes pro licita habita, & a philosophis defensa, *ibid.* ex quo principio, 255

a. Automia quid, I. 190. ea sublata tollitur imperium salva cæterum civitate, II. 541

a. Avunculo nubere, prohibitum natura II. 278. 281. & ejus viduum ducere, *ibid.*

Avum, aviaque, quando nepotum curam agere teneantur, II. 172

a. Avus, aviaque, ut pro mortuo filio, filiaque, curam nepotum suscipiant, id ex iure naturæ est, II. 414

Auxilium ab una parte promissum intelligitur sumtu petentis, III. 136. mittere quis excusetur, 145. venisse quando dicitur, IV. 422. amicis præstandum si facile, & sine incommode possit, III. 521. quo iure, c. 524. in bello ut præstetur cujus generis sœdus, 94. cujus impendiis debeat, 136. debitum ex iure proprie dicto qui non præstat ei, cui fit injuria, damni dati tenetur, II. 181. 182. fœderatis quibus præstandum si bellum inter se ipsi gerant, III. 101. hosti cuoquo modo præstitum causum. dat ad bellum iustum, 557. Sed ut de novo iudici oporteat, 611. c. 652. veniam meretur si ex officio sit præstitum, IV. 192. promissum quo casu fœderato promissor mittere non teneatur, III. 145. in pacto non faciendæ deditionis si sit venerit, quale intelligatur, IV. 421. c. 429. Sociis novis contra veteres an præstari possit, qui in fœdere caverunt, ut utrumque populi socii ab utroque populo sint tuti, III. 136. in præstando non socius vector, sed iustior causa præfertur, 521. negatur, c. 533

a. Auxilia ferre bellanti licet natura, I. 191. in ea quid juris hosti, *ibid.* non possunt bellum gerere si principalis no-
lit, *ibid.* in genere promissa non debentur socio meo bellum contra confor-
tes religionis meæ, hosj extirpandæ causa, gerenti, III. 522. promissa simpliciter cujus sumptibus præstanda, 160. præstare licitum est naturæ iuste bellan-
ti, 529. quid si quis simpliciter promi-
sit in casum existentis belli, *ibid.* 53

a. Axiopia quid, II. 55. c. 77
a. AYALA quid contulerit ad jus naturæ, P. 83

B.

a. B. Alienarum de captu controversia decidi-
tur, II. 141

a. B. ALIENI casus, IV. 407

Bannitus occidere, num etiam interna ju-
stitia, & eorum Deo sit iustum, III. 285

Barbaros prædationibus vexare, laudatum
Aristoteli. & quare, III. 93. male a
Graecis pro hostibus habiti, 457. nisi
qui

- qui bellis, quam hostibus simiores sunt, III. 303
- c. Barbarismus* quid sit Epiphania, III. 311
- BARCLAY* sententia de jure resistendi, quod sit penes populum, vel majorem ejus partem, I. 341
- c. BAROAS Sclera* perduellis, I. 366
- c. BARONVS* irascitur Episcopis Justiniano obsequentibus, I. 241. quam infeliciter probare conetur, Ecclesiam regibus non subesse, 244
- c. BASILIDES* jurare nolens, I. 355
- c. BASILIUS* quid opponebat Principi idololatriam jubenti, I. 357
- c. Bavarie Dux* qua lege pacem ab Henrico Aucupe accepit, I. 241
- Bellæ* agros vastari non permittunt in bello, sed sub tributo eos præstant tutos, & quamodrem, IV. 224
- c. Belgium* in dotem datur, etsi non sit regnum patrimoniale, I. 299. Belgicæ societates mercatorie, utut potentissimæ, alieno subsunt imperio, 278
- c. BELISARI* cavillatio adversus Gothos de locis minus custoditis, IV. 386
- Bellandi* pro alio justæ causæ, III. 520. jus inferioribus potestatibus quibusdam concessum, I. 268, 169. Bellotium extra territorium quæ capiuntur, an jure belli acquirantur, IV. 48. Bellare quidam lege vetantur, I. 390
- c. Bellandi* licentia probatur ex novo fœdere, I. 138. Belligerantium utriusque factum pro jure haberi, cur dicatur, IV. 146
- Bellum* a natura quo sensu, I. 79. juris gentium quo sensu, 81. an vetetur lege, quæ data est Noë, 82. an evangelicæ, 86, 89, 95. actionis nomen non est, sed status, 2. IV. 382. Christiani aliqui plane improbaerunt, & quare, I. 205. privatum publico rursus prius est, 2. injustum ex quibus causis dicatur, 95-205. aliquando idem est, ac non solenne, ut justum solenne, 168. Belli potestas regi concessa, de potestate externi belli intelligitur, 351. definitio, 2. vocis origo, *ibid.* an justum aliquod jure naturæ, 76. aliud privatum, aliud publicum, aliud mixtum, 161. privatum an licitum post constituta iusticia, & quibus casibus, 164. privatum ali-quod lege Moïsi permixtum, *ibid.* an cum Evangelio pugnet, *ibid.* Ambrosii,

& Augustini dicta contra illud, 165. Cui Manlii in Galatas an iustum, 171. item Caji Cæsis in Germanos, *ibid.* Octavii, & Decimi, nec non Cassii, an iusta bella, 173. Publicum solenne, vel minus solenne, 168. gerere, reservatum habenti summum imperium, 177. quando, & quatenus ab inferioribus potestatibus geri possit; & an tale bellum publicum dicendum, 169. & an ab illis geri possit, ex conjectura voluntatis superioris, 171. civile an sit pejus tyrannide, 353, 354. Bellum pacis causa gerendum, 2. III. 521. ad injustum nemo obligatur, I. 312. II. 590. III. 8. 101. ejus efficientes causæ, principales, adjuvantes, instrumentales, I. 388. Bello quæsitæ quædam Regis propria sunt, 192. Bella pro aliis per naturam licita, & probata, 388. iusta ante Moïsem, 79, 80. iusta Moïsi extra causas a Deo iustas, *ibid.* improba Herizorû postremis temporibus, 103. Bellum incipit naturaliter ubi iudicia deficiunt, P. 15. II. 3. Male geritur, nisi intra juris, & fidei modum, P. 15. justum esse non potest, nisi quod ob injuriam sit susceptum, II. 1. 3. sive eam, quæ sit contra J. G. sive eam, quæ contra J. N. III. 302. non licitum ob nimiam potentiam vicini tantum, II. 18. Belli causa iusta injuria sola, 3. defensio vitæ, 5. Bella publica sine causa, injusta, 2. causæ iustioris, & iusticiæ, & principia illius, 1. 2. Bellum evitari quibus modis possit, III. 485. *segg.* honestum non est, nisi summa necessitas, & vera charitas efficiat honestum, 511. suscipi non debet ob delicta quævis, 300. nec ob inchoata solum, nisi certo casu, 301. non nisi ad juris consecutionem, P. 15. II. 3. 4. in civilibus an sit jus legationis, III. 200. ad injustum nemo obligatur, 101. 523. ut iustum sit J. G. quid respiratur, 637. iustum dicitur interdum quoad effectus externos, 184. 490. nec sic injustum etiam si ex animo gerentis vitium accedat, 463. sic iustum est quod reges suscipiunt in eos, qui heret, nec suos, sed J. N. aut G. violant, 302. ex iusto etiam magistratus subditis tenetor quatenus damno eos afficit, quod prævideri poterit, 511. solenne injustum esse potest

potest quoddam iustitiam internam, II. 3. III. 490. Belli solennis effectus alius esse licentiae, alius domini, 659. Belli si quae sunt causae tantum ad poenam ab aliis sumendam iniustitiae suspicionem praebent, nisi ob scelus manifestum, & atrocissimum, 305. itaque non temere suscipiendum etiam cum iusta punitio, 503. maxime contra eum, cui pares vires sunt, 510. Belli causa quibuscumque ipsum bellum, id quod iniustissimum, 454. Belli causae iustitiae, clare, evidentesque esse debent, & quae palam possint proponi, 543. cur publice proponantur, 558. hic si quae bella deserviantur, latrocinia sunt, 454. Omnes autem, qui bella suscipiunt, credi volunt sibi tales causas esse, IV. 213. itaque periculosum de his inter duos pronuntiare, III. 659. suavorum causae solae, absque iustitiae, latrocinium ex bello faciunt, 454. etiam conjunctione iustitiae bellum ab iniustitia non vindicant quantum ad eum, qui suscipit, si ob solas suavorum incatur, 463. Belli Punici secundae causae quo sensu fuerit iusta, 184. Belli societas an cum infidelibus licite incatur, 96. Bello multa mala etiam in innocentes veniunt, 485. iustum, ac solenne quid, 634. Bellum ex edicto, 637. pro sociis, & pro amicis, 523. suscipi potest pro quibusvis hominibus, 524. an licitum pro subditis, & alienis, 524. 525. an in eos, qui in naturam delinquant, 302. an et cogantur aliqui fieri Christiani, 313. geri potest per homines improbos, 545. 576. pro solo offensivo quando sumendum, 117. iustum aliunde vitium habere potest, 463. an utrumque iustum detur, 490. omittendum saepe nostri, & nostrorum causa, 506. ob poenam suscipere, debet esse validioris multo, 510. suscipiendum ex necessitate, aut occasione, 510. 511. pacis causa gerendum, 521. statim geri potest, ac indictum est, 643. Belli causae iustitiae debent publicari, 543. denunciandi formulae, 639. indictio, 634. 637. 638. 639. circa eam instituta civilia, 641. Bello non indicto an capta capientium fiant, 642. iniusto extortum secuta pace an repeti possit, 184. ex Bello irregularitas, 512. Bellorum mala, *ibid.* pro alienis subditis suscep-

torum exempla, 302. 525. Bello an peti possint persecutores Christianismi, 316. Bella sine ullis causis feritas, 454. ex causis suavorum, non iustitiae, praetoria, *ibid.* Bella an suscipienda ob delicta in Deum, 305. pro subditis iusta, & an necessario suscipienda, 520. ob leves causas vitiosa, 503. Bella ob legatos violatos, 210. ob sepeliendos mortuos, 248. ob poenam, 300. Bellum finire quomodo possit, IV. 323. civile praedam plerumque militi omnem pronusque concedit, & quare, 46. iniustum non nisi iniustus prodit effectus, etiam si sit solenne, 175. nec a latrocinio differt quoddam jus internum, 272. iusto quantum quis consequatur J. N. 126. non solenni res quomodo acquirantur, 48. in Bello quae capi, & non capi possunt, 237. 238. 239. iniustum qui gessit, recte ad impensas solvendas cogitur, 238. Bellum pacis causa, 261. iniusti effectus iniusti, 175. Belli vindicta modum excedere non debet, 184. non iusti causae possunt esse probabiles, 192. Bello capta iure gentium acquiruntur, 26. 27. cui, 26. 29. ea singulorum fieri, frequens sententia, 11. civilium crudelitas, 72. iniusto capta an restituenda ab eo, qui cepit, 175. & an restituenda ab eo, qui destinet, 176. & an tunc quid detrahi possit, 177. si consumta sint, bonae fidei possessor non restituit, *ibid.* Bello civili res quomodo acquirantur, 48. In Bellis civilibus quare occisi captivi, *vide* Captivi. quare in his capta capientium non sunt, *vide* Capta. Bellum defensivum, *vide* Defendere. Belli iure quinam occidi possint, *vide* Occidere.

- c. Bellum definitur, I. 23. 24. vocis etymologia, 23. 25. Bellum inter, & pacem, non datur status medius, P. 31. I. 23. Bellum quando dici possit, III. 196. Belli liciti iure naturae vera ratio, I. 119. 214. Belli approbasse Deum, certissimum indicium, 121. Evangelio non contraria, 160. Bellum ex quo iure sit, P. 69. quae in eo iura fiant, 75. ratio belli, *ibid.* Bellum est verum iudicium, *ibid.* § I. 23. comparatur alex, IV. 170. & cum lite privata, III. 500. an excludat jus, P. 41. 42. Belli jus esse, probatur ex effectu, 76. ab ejus

K r r j des.

definitione recte, an male Grotius excludat iustitiam, l. 25. Bellum jure naturæ sicutum esse, quomodo probet Grotius, l. 115. Vera jura Bellorum ratio, *ibid.* *segg.* quale justum dici possit, 221. Belli causæ, initium, & occasio, quomodo differant, ll. 19. Belli causæ quedam, l. 154. Belli tot fontes, quot actionum forensium, P. 81. Bellorum licentiam angustis admodum finibus circumscriptis Grotius, *ibid.* de Bello scriptores, 82. in omni Bello, sicuti in libris privatis, tria consideranda veniunt, personæ, causæ, & processus, ll. 577. id demum licitum est, quod tendit ad reparationem juris nostri, *ibid.* & sine quo iusta victoria obtineri nequit, 578. quænam illicita, 579. *segg.* Bellum est vorissimum Del judicium, 581. in eo quantum liceat, systema Grotianum exponitur, 591. *segg.* de Bello scriptores, 596. Bella non nisi ad arcendam injuriam licita, ll. 22. in Bello licita, & illicita quæ, ll. 672. Bellum gerere non nisi summa Potestas potest, P. 81. idque recte dicere JCU Romani, ll. 674. Bella per quos gerat Princeps, l. 391. Belli actus sunt vel publici, vel privati, IV. 35. privatum Grotio quid, l. 24. 213. publici definitio adcurata, 212. Grotius id male jurisdictioni tribuit, *ibid.* mixtum non datur, *ibid.* quinque casus, quibus mixtum dari videtur, 214. inter gentes aliud non datur nisi utrinque publicum, IV. 346. privatum ex eadem ratione sequitur, quia publicum, *ibid.* in Belli causâ duo sunt: justitia causæ præsentis, & qualitas, l. justitia bellum suscipientis, P. 76. Belli semper justus exitus, 77. sola iusta causâ quæ, ll. 466. causâ naturæ jure iusta sit necesse est, 596. processus contra hostem in infinitum licitus, eodem jure, *ibid.* justum esse potest, etsi causâ movens sit vitiosa, 464. Bellum, cui iusta subest causâ, et illud utilitatis ergo, non tunc definit esse justum, 480. Belli causam justam qui scit se habere, etsi documenta non habeat, licite bellum suscipit, 491. justum nullum est in causis dubis, 492. justum inter, & injustum, distinctio nullum usum habet, IV. 275. 279. inter summam potestatem nec justum, nec injustum ascribi potest, 315. est ju-

dicium rei controversæ, quod quædam passim sibi jus asserit, alteri negat, 121. justum sit, an non, cujus sit judicium, ll. 602. causâ tamen cur plerumque scriptis exponi solet, 602. 603. injustum dici nequit ante ultimam victoriam, IV. 84. quia per eam demum de ejus iustitia deciditur, ll. 455, 498. de Belli inter gentes justitia pronuntiare, non periculosum solum, sed & illicitum est, 675. injuriam gereas quando tenetur ad restitutionem, IV. 182. Bellum quo sensu utrinque justum dici solet, 180. nullo sensu sic vocari potest, ll. 594. ne quoad processum quidem, 497, 498. 500. Bellum solenne quale Grotio dicitur, l. 126. & quid in illo obtinere putet, P. 85. quale justum credat, l. 126. quale plenum, & minus plenum, *ibid.* Belli in solenne, & minus solenne, distinctio Grotiana explicatur, examinatur, & rejicitur, 221, 222, 223. ll. 21. ll. 498, 501, 643, 654. hujus inventi causâ, 675. Bellorum ex mandato tacito gestorum ratio, & exempla, l. 226. Bellum qui scit se promeritum, licite se defendere nequit, ll. 52. quid si contrarium bona fide putet, *ibid.* Bellum ne alter populus alterius injussu gerat, si pactum sit, an illi liceat se defendere contra illatum? affirmatur, ll. 162. Bella ob stuporem, vel in penam aliarum gentium, an valeant, 529. punitiva Grotio quid, 331. Bello peti an, & quantenus gens possit ab alia ob injuriam aliis illatam, 376. *segg.* Bellum pro aliis suscipi nequit, 528. ut suscipiensibus assiliri potest, 529. pro salute patriæ sanctissima res est, 552. Bello cur gentiles tres Deos, quasi virtutes, præfecerint, 591. Bellum cur ex edicto gerebatur apud Romanos, 646. cur denuntiari debeat, *ibid.* in offensivo semper necessaria aut indicio, aut clarigatio; in defensivo neutra, 648. ne clam, vel dolo inferatur, id non ad fortitudinis præstantiam demum, sed ad jus pertinet, 653. Bella in prædones, subditos, civis, plane non dantur, indeque male vocantur minus solennia, 654. Bella civilia ad quem statum referenda, l. 23. naturaliter non sunt bella, 213. nec ullum in iis jus bellorum obtinet, 111.

- III. 486 in bellis civilibus nec exercitum conscribendi, nec transiendi jus est, II. 105. & nemo libertatem amittit, III. 40. Belli iuris regula generalis, I. 117
c. Belluarum usus in preliis illicitus, III. 588
Beneficii In negatione nulla est injuria, II. 72. ex beneficio damnum sentire neminem oportet, jure nat. 662. nec credendum est, quenquam eo se voluisse obligari, III. 245. Beneficio vicem rependere naturaliter nos obligari, quo sensu dicitur, 52. Beneficiorum ordo naturalis quis, II. 375. Benefici actus quotuplices, 655. Beneficium a servis etiam potest proficisci, IV. 250. deestatum huic, aut illi an contra juramentum juste praestetur, III. 7, 8. in Beneficiis conferendis gradus observandi, 99. Beneficia etiam malis debent Christiani, *ibid.* etiam ignotis tribuenda, 96. regum quotuplicia, 57. principis an dicens post ejus mortem, *ibid.* & an semper revocari possint, *ibid.*
c. Beneficium qui in me contulit si postea injuriam mihi fecerit, an tunc separatim dentur actiones, an vero compensatio obineat, IV. 319. *Beneficii debitor* quo sensu dicitur in l. 54. §. 2. ff. *furt.* III. 73. Beneficius ut accipiat, dignus est decipi, II. 424
Benjaminitarum cum ceteris Israelitis controversia, III. 7. quo jure iis matrimonia negarint Hebraei, II. 72. cum rapere permiserint, an facti perjuri, III. 7
c. Bezor testimonium de Abrahamo, I. 223
Bestia domus an ex facto bestiae teneatur, III. 425. in bestias proprie poena non cadit, 446. bestiis quo sensu iustitia tribuitur, I. 12. in bestiis quo jure puniatur concubitus cum eis, *vide* Concubitus. *Vide* Bruta.
c. Dn. Bochatus de militia promissua Helvetiorum, IV. 363
c. Bodemeria quid sit, II. 689
c. Bodini circa rationis insufficientiam error, P. 37. ejus opus de Republica laudatur, 201
c. Boelzels tractatus ineptus de primis naturae, I. 118
c. Boetorum perfida cavillatio, III. 152
c. Bohemia regis quae sint partes in electione Romanorum regis, II. 322

- c. Bomelca* cur non penitus obcedem Massivae, III. 225
Bonum publicum privato praehabendum, I. 355. Bona avita in successione distinguuntur a noviter quaesitis, II. 375, 377. quibus naturaliter relicta censentur, 375. noviter quaesita naturaliter creduntur proximo relicta, 377. legatorum an possint pro debito capi, III. 208. Subditorum ex facto superiorum obligantur ex jure gentium, 619, 620. jure civili, aut jure gentium quaesita aequae alienantur in pace, 53. IV. 126. Bona, & jura, non amittuntur ipso facto, nisi lex aliqua factum velit habere pro re iudicata, III. 415. imaginabilia falsa sunt, 293. regni quosvis casibus alienari possunt, vel non possint, IV. 324. Subditorum alienari, & perdi possunt a rege, jure supereminens dominii, *vide* Dominium. Bona cur obligentur pro delicto imperantis, aut civitatis, III. 619. ut transeant cum oneribus, cum dominio rerum est introductum, 618. vera extra virtutes sunt aut delectantia, aut utilia, 292. in Bono profectum Deo debemus, ut nec libertatem ejus nobis valeamus eripere, 8. Bonorum electio quibus regulis ineatur, 507.
c. Bona casu, & ad tempus saltem posita in territorio, quomodo subsint illius potestati, I. 235. mobilia, & immobilia, subsunt potestati territoriali, 234. Bonorum regis privatorum dominium esse dicitur, publicorum imperium, I. 284. Bonorum circa distinctionem acerrimae testes Doctores componuntur, II. 418. *seqq.* Boni si opprimantur, quid inde colligendum, P. 78. Bonitas intrinseca Juris naturae non datur, 57. I. 43
c. Borussia Regis decisis de rebus domanialibus a Stanislae vindicatis, Augusti tradendis, I. 383. ejusdem jus in Silesiam II. 190. *vide* Silesia.
Bor orator injuste violatur in bello, IV. 122
Babermi quae Aristoteli, I. 173
Brabantorum lex contra liberos ex secundis nuptiis, II. 375
c. Brabantiam quo jure Galliae rex sibi devolutam contendebat, IV. 417
c. Bragantina domus jus in Portogalliae regnum, II. 176, 466
c. Bransbide, in eos servare jure potuit Alex.

- xander M. III. 443
 BRASIOX cavillatio III. 134. cur non
 admittenda, vera ratio, c. 155
 BRENNI bellum cum Fano Apollinis,
 IV. 228. causa belli, III. 454
 c. BRETTIUS, III. 646
 c. Bruta an ad utilitates suas natura ducente
 ferantur, P. 45. an obligentur ad id,
 quod natura requirit, & bonum est,
 I. 52, 53, 54, 55. an ratio brutis,
 & qualis, 53, 55. cur aliquando puni-
 ta, 55. inter ea, & homines dissen-
 sientia Grotio quæ, 119. an injuriam faci-
 ant, 118. vide Pauperes. iis aliquis
 tribuitur cognitionis intellectus, II. 280.
 injuriam nec faciunt, nec patiuntur,
 III. 344. Bruta occidendi jus unde, *ibid.*
 c. BRUTO virtus quid, P. 34, 40. Brutus
 jure bellum movit contra Antonium,
 licet iniussu Senatus, I. 228. cur vic-
 tus ab Octavio, *ibid.* ejus consilium,
 & factum in occisione Cæsaris cur im-
 probatur, 265, 187
 c. BAUTULI PAPIS deditio, I. 323.
 IV. 132

C.

- c. **C**acodemonas adorans gens non ideo
 ab alia bello peti potest, III. 394
 c. Cadaverum tactus, & efusus, prohibicus
 Judæis, quo jure I. 69
 c. Caduceus, III. 651
 Cades etiam iusta ab antiquis Hebræis,
 Græcis, & Christianis puniunt, III. 513.
 vide Occidere.
 c. Cades ad Iustitiam, non ad Ethicam
 pertinet, P. 91. Cadium promissa lic-
 entia non obtinuit, ante diluvium,
 I. 330. II. 8
 Calibatus laudabilior conjugio, III. 657.
 non nisi excellentibus ingenio convenit,
 II. 72
 c. Calibatus repugnat nature, II. 115
 CÆSAR Jul. bello iniussu petiit Ario-
 visum, III. 642. negatur, c. 653. lau-
 datur ob fides in se injurias, 505.
 piratas quo jure cruci affixit, cum ta-
 men privatus esset, 272. c. 341.
 c. Cæsar Jus civile ad modum redigere
 voluit, P. 79. an petentibus Germanis
 dedendus fuisset, I. 227. Romuli no-
 men vehementer appetit, 248. qua
 lege imperium retinuit, & administra-

vit, 266. privilegia ei tributa a populo;
ibid. eo mortuo qualis status obtinuit,
 267. belli inter eum, & Pompeium,
 cause iustitice, & morientes, II. 20.
 item belli cum Ariovisto, 51. cur no-
 luit ad Pompeium legatos mittere, III.
 214. quo strategemate Pompeii aciem fu-
 dit, 531. quo jure potuit donare Dyr-
 rachinis Flavii nomen, IV. 109. pace
 cum Senatu facta, quo jure Marcellum,
 Ligarium, Deiotarum, &c. persecutus
 est, 131. regnandi causa jus violandum,
 duxit, II. 186. ex ejus Commentariis
 loca de Ambiorige, I. 277. de Germa-
 nis & Suevis, 285. de horum agris, II.
 162

- c. Cæsares adoptati ab Augustis quo jure
 habebant summam potestatem, I. 251.
 252. quo tempore plenam, & regiam
 269, 272. eorum potestas cujus natura,
 intuitu tum Imperatorum, tum populi,
 273
 c. Cæsari danda qua Cæsaris sint, eff. tum
 male applicatur a Grotio, I. 162
 CAINI vox post conminationem divinam,
 I. 81.
 c. de Caini signo fabula, I. 129. cur a ta-
 lione liberatus, *ibid.*
 CALANI corium, *IV. 264
 Calculus Minervæ, vide Minervæ.
 c. Calatum, de eo Anglos inter, & Gallos
 controversia, II. 178
 c. CALIGULA non suo jure imperium
 tenuit, I. 270. quo titulo fructus ex re-
 gnis, belloque quæsitis perceptos vicis
 regibus restituit, I. c. 8
 Cambium, II. 657. quid, & qualis contra-
 ctus, c. 686
 c. CAMBYSES sacrilegium, IV. 14
 c. CAMILLUS fortiori jus tribuit, I. 231.
 cur noluit pactum inter Sulpitium, &
 Brennum, ratihabere, III. 108
 c. Campanis focilis cur assistere contra Sa-
 mites Romani nolere, III. 122. an
 postea deditis jure assisterent? negatur,
 121. Campanorum dolosa pactio de di-
 midia erorum parte tradenda, III. 154
 Cananani se deditibus parcere potuerunt
 Israëlites, III. c. 6. c. 26
 c. CANINI cum Pythio ob horribulos do-
 los venditos, II. 628
 Canones quid constituant circa populationes,
 IV. 225. de servis quomodo intelligendi,
 74
 c. Cano-

¶ *Canones conciliorum* quantum suppedi-
tent subsidii ad instruendum jus naturæ,
P. 97. *Canones Apostolici dicti*,
I. 161

¶ *Castaley-Sassen* qui,
I. 235

¶ *Cautum* usus in præliis, III. 588

¶ *Capere bello*, quomodo sit contra charita-
tem, IV. 238. homines in bello quate-
nus liceat, 244. Capienda non sunt bona
innocentium, si ex debitoribus principalibus
nostrum consequi possumus, 239.
Capiendi jus esse potest sine acquisitione,
236. *Capta* acquiri capientibus, non
solum belli est effectus, I. 270. sic enim J.
G. dominus sit rei alienæ, qui cum suam,
aut sibi debitam consequi non potest,
eam sumit loco illius, III. 268. idque
ipso facto, 624. sed hoc jus non pri-
marium est, sed secundarium, III. 638.
naturale jus quo sensu quidam dixerint,
IV. 28, 27. *Capta* in bello solenni quo
sensu dicantur, 26. quando acquirantur
jure civ. gent. Europe, *ibid.* acqui-
runtur eo modo, quo res, quæ sunt nul-
lius, 27, 95-97. (*vide Rapere*) etiam
incorporalia, 48, 71, 97. an etiam sin-
gulis J. G. ut statuant interpretes Jur.
Romani, 31. singulis quando acquiran-
tur 33. acquiruntur, cum suo sumtu mili-
tant, & quo jure 45. *seqq.* quid interno
jure ipsius acquiratur, 290. *Capta* Bello ci-
vili non acquiruntur quoad justitiam etiam
externam, 48. in bello justo quatenus de-
lictum excedunt, III. 624. IV. 236.
(*vide Poena*) & ad poenam civis unius,
aut magistratus suscepto, 237. aut a
prædonibus gesto, III. 636. itaque hæ-
res redduntur, non donantur, IV. 121.
nec acquiruntur capta bello non solenni,
sed compensantur cum debito, *vide*
Compensatio. Capta nec singulis requi-
runtur, quæ ut publici ministri ceperunt,
34, 43. non compensari cum primario
debito, quo sensu dicantur, 237. *Cap-
ta* civitates, populi, & id genus, olim
patrimonialia regum fiebant, I. 192. IV.
95. n. *Captus* in bello injusto an licite
fugiat, 72. item an captus in bello ju-
sto, 252. *Capti* quando possint interfi-
ci, 203. *Captivus* bello quando quis
censetur III. 28. dedere se alii, quam
a quo captus est, an possit, IV. 422.
legitimus a Domino finito bello vindica-

ri potest, etiam si ad suos fugerit, III.
72. *Captivi* cur occidantur potissimum
in bellis civilibus, *ibid.* non occidendi
secundum jus naturale, IV. 185. nisi
crimen morte dignum ante, vel post
commiserint, III. 203. permutari, aut
pretio dimitti jure possunt, ubi servi-
tus non est in usu, 253. pretium id
unde definiatur, *ibid.* *vide* Redemptio.
quo jure fiant, cum vix utrimque ju-
stum bellum esse queat, 244. quatenus
tales etiam justitia interna fiant, ubi id
per externam licet, 245. servi non sunt
apud Christianos, & quare, 75. *Capti-
vus*, & tamen non servus, ubi servi-
tus in usu, 245. *Captivi* Duces cujus
sint, IV. 76. n. occisi die triumphi apud
Romanos, III. 664. *Captivi* reges pa-
cem facere non possunt, si regnum ha-
buerint ex consensu populi, IV. 321.
non tamen jus imperii penes populum,
sed tutela ejus, *ibid.* *Captivos* ob de-
lictum carcere circa Pascha liberare, un-
de, I. 110. *Captivus* idem pluribus pre-
tium debere potest, IV. 390. an redi-
re debeat mortuo eo, quem redimere de-
bebat, 391. *Captivi* promissum de reditu
in carcerem valet, 421. ejus res nisi
apprehensæ, non acquiruntur, 391. *Cap-
tivi* quorum in potestate nunc sint,
75. occidi belli jure possunt, III. 683.
an quovis tempore occidi possint, *ibid.*
de *Captivis*, & rebus cur specialiter
conveniri debeat, IV. 113. *Captivorum*
redemptio, permutatio, 253 redemptio quam
favorabilis, 389. eorum potestati servi,
71. redemptionem quæ vetant leges an
justæ, 390. bona Romano jure sic co-
dunt, si hæres nullus sit, 118. *Capta*
actu bellico quorum sint, 34. *Capta*
bello quatenus conscientia pura acqui-
rantur, aut retineantur, 236. bello in-
justo non sunt capientium jure interno,
272. prioribus dominis reddita, 273. *Cap-
ta* post pacem initam reddenda, 329.
Capta bello servi sunt etiam citra deli-
ctum, 69. *Capti* censentur qui intra præ-
sidia ducti sunt, *ibid.* gratis dimissi, 254.
Capti quibus acquirantur, 72. *Captorum*
bello liberi, & postea an servi, & qua-
tenus, 70, 81. *Captis* parcendum in
bello, 200. *seqq.* exceptiones, quæ vul-
go contra adderuntur, 203. quid iis fa-
ciendum

¶ *Grogins Cocceii*, Tom. IV.

eiendum ubi servitus in usu non est, IV. 353. Captivitas ius etiam injuria dicitur, 73. non est ius gentium universale, 76. quale his temporibus, *ibid.* Cepisse bello rem quando quis dicitur, III. 638.

c. Capere quid sit, IV. 51. Capiendi in bello ius unde oriatur, 181. Captura sine iusta causa jure naturæ illicita, III. 654. Capere in bello licet in infinitum, IV. 151. Capiendi *personæ* ius a natura est, I. 59. III. 611. Captus quis dici possit, IV. 148. Captus hostis ex libero sit servus, 76. jure ipso naturæ, non aliquo demum gentium 79. Capti bello jure naturæ servi fieri, & occidi possunt, 215, 42. hujus licentiæ vera ratio, I. 143. IV. 93, 259, 260. eorum liberi cur servi fiant, 260. in Captos cur apud omnes fere gentes ius vitæ, & necis jure exerceri credatur, ratio, 78. Captos occidendi ius quando locum habeat, quando non, III. 632. Captura hostis in territorio pacato cur illicita, vera ratio, 680. Capti an licite fugiant, IV. 82. *sequ.* Captus quo jure, modoque se liberare possit promittendo, 427. Capti bello civili injuria occiduntur, & injuria servi sunt, 82. Captæ filius est capax successione, II. 403, 417. Capta persona, an etiam quod secum habet captum videatur, IV. 406. dimissa sub pacto ut faciat dimitti aliam, quo casu redire debeat in carcerem, quo non, 407. Captarum personarum, & rerum conditio Jure Romano, 148, 167. Capti bello cur apud Romanos non nisi fictione legis Cornelie gaudebant jure postliminii, 146. Captos bello inter, & fato, distinctionis Jctorum Romanorum effectus singularis, ejusque vera ratio, 150, 151. *sequ.* Captus, & reversus, quod Jure Rom. rem rescissa usucapione petere possit, id fundatur in æquitate naturali, 161. Capti filius cur apud Romanos pro spurio habebatur, 147. in ejus debitis, creditivæ quid juris sit, 155. postliminio invitus non reddit, 127. Captivi redimunt Jure Romano non vetantur, 403, 405. Captivitas ius quo intuitu injuria appelletur a Jctis Romanis, 179, 180. Capteura rei hostilis est modus acquirendi naturalis, & licet in infinitum, 354, 355. Ca-

pta quando censetur res hostilis, 57, 52. Capta mari fiunt capienis, II. 85. Capere jure nat. licet ultra summam debitam, III. 633. at re vendita, vel creditori addicta rescissum relinquentium domino, *ibid.* Capta extra territorium belligerantium cur non acquirantur belli jure, vera ratio, IV. 68. Capi res hostiles, & res pacatorum diversâ ratione possunt, 240. Capta bello cedunt bellum gerenti, I. 291. Capiendi res hostiles ex consensu superioris ius plane differt a pignoratione, c. jure repressarium, IV. 296. de Captis bello rebus, vel personis ubi nihil in pace dictum est, quid juris, 358.

Capita rerum, auctores belli, IV. 193.

Capitalia quedam delicta post Evangelium predicatum, I. 94. Capitales cognitiones cur defugerint Christiani, 109.

Capitatio exteris imponi nequit, quæ civibus ex causis Reipublicæ est imposita, II. 63.

Captio Romanorum adversus Carthagenenses, III. 138. Captionum exempla, 133.

Capus civitatis interitus, II. 524. c. 541.

c. CARACALLA quomodo fratricidium defendere nitatur.

Carceris æstinatio non fit in libero homine ob id, quod in eum est conjectus, III. 183. Quæ carceris evitandi causa iniuste sunt, excusabilia, 292. de in carcerem redeundo promissio an sit iusta, IV. 421. 432.

c. in Carcerem conjunctio infantis quomodo reparanda, III. 194.

c. Carido quid, III. 156.

c. CARFANIA, III. 170.

c. CARNEADES Romæ disputans, P. 42. an responsione Grotii confutetur, 43, 69. verior responsio, *ibid.* ejus thes. de utilitate ubinam fallat, 46. Principia ejus an convenient cum principiis Grotii, Pufendorfi, Cumberlandi, &c. 49. 50. cur ius gentium secundarium omiserit, 68. exempla, quibus probare conatur, iustitiam esse stultitiam, 70.

Caro imbecillam corporis conditionem significat, I. 102.

c. Carne vescendi ius cum ipso genere humano originem cepit, III. 335. Carnis humanæ comestio an iusta belli causa, I. 391.

Carnifices quomodo de iustitia sententiæ in-

scribendi,

- A*truendi, III. 547. muncere suo abstinere tanquam periculofo, *ibid.* n. de iustitia Sententia instruendi, & quare, *ibid.* Linciores tyrannis, 558 & iis, qui mercedis solius respectu militant, *ibid.*
- C*AROLI M. electio, II. 513
- c.* Carolo M. jus datum a populo ordinandi Episcopos, I. 245. Romam & Occidentis Imperium jure victorie acquisivit, 100, 101. nun ex concessione demum populi, II. 548. *seqq.* tria ingentia, atque inestimabilia beneficia, quae contulit in urbem Romam, 549. formula, quam dedit, Italici Regni, 550. cur Imperium Germanicum veteri nomine Romanum appellavit, 553. in Romam urbem imperavit etiam antequam Imperator esset, 555
- c.* CAROLUS V. abdicans tegnum, I. 34. ejus Decretum contra Pontificiam potestatem, 231
- c.* CAROLUS II. a proceribus Angliae solenni edicto ad tegnum revocatus, I. 379
- c.* CAROLI Sapientia ultima voluntas in quantum valuit, I. 303
- c.* CARTESIUS an inter Scepticos referendus, P. 83
- c.* CARTHAGINIA (*Job.*) de iuribus belli scripta, P. 82
- Carthago* cives, an urbem significet, III. 118. c. 162, 161.
- Castella* regni successio, II. 185
- Castigatio* utilis ei, qui castigatur, III. 257. pro statitis, aut qualitatis alterius ratione necessaria nil pugnant cum L. Evangelica, 276
- c.* Castigatio verbalis poena non est, nisi a superiore fiat, III. 309. fieri potest ab aequo nocente, *ibid.* castigandi liberos jus a natura habent parentes, *ibid.* castigatio etiam ex dilectione fieri potest, 349
- c.* *Castrum* peccati hosti oppignoratum, vel ab eo occupatum, capi jure potest, IV. 53
- Casus* improvisi conductorem non liberat, II. 666
- c.* Casus quid, & cui noceat, 699.
- Casum* prob. is, qui allegat, 703
- C*ATONIS dolus III. 570 c. 613. ejus sententia Caesaris se opponentis culpatur, 509
- c.* Cato male suavit, Caesarem esse dedendum, III. 633
- c.* *Catoniana* regula JCTis Rom. quae dicitur, II. 193. triplicem patitur exceptionem, *ibid.*
- Cautela* sponsio, III. 103. IV. 345, 411. ei satisfecerunt Romani, III. c. 102
- c.* *Causpomer* jure naturae tenentur ad restitutionem damni ab eis dati, quorum opera utuntur, III. 193
- Causae* quod habet, quod habet magis honestas, quod magis utiles, potius eo, quod non habet, III. 141. iniuste, & suaforie exempla, II. 1. III. 452. impellentes, quae peccatum excusant, 292. abstrahentes a peccato quae, 293. dispensandi intrinsec, & extrinsec, 290. subnascentes in bello, 516. IV. 217
- c.* Causa quid JCTis Rom. II. 610 III. 71.
- Causae iustitiae in bellis, & iudicii quousque suspensa maneat, 498. in Causis dubis nullum jus belli est, 492. iustitiae & suaforia Grotio quid, P. 102. II. 19. Causae iustae non tres, sed una saltem datur, 25
- Cautio* innoxia adversus metus incertos, II. 18
- c.* Cautionem exigere a vicina potestate, ne laedat, nulla sine injuria potest, II. 52. Cautiones de non offendendo, damni infestis, ne eis fiat, &c. sunt meri juris civilis, 23
- C*ECROPIUS lex de una uxore ducenta, III. 206
- Celare* quid sit in Contractibus, II. 695
- c.* *Centum* annorum non intelligitur communis vitae terminus apud Romanos, JCTus, II. 185
- c.* Centuria quid, II. 156
- C*ERES legifera s. *Demetrios* cur dicatur, II. 57. c. 83, 84
- Certamina* singularia an permittenda ad bellum vitandum, II. 438. certo numero an licita, IV. 316
- c.* Certamine in publico pro premio quis sit contractus, II. 685. singularia ad finiendum bellum jure naturae licita, IV. 370. *eide* Du Num.
- c.* *Certatio* quid Ciceroni, I. 24
- Certus* non est certiorandus, II. 660
- c.* Certum jure naturae quid dicatur, II. 415
- c.* *Cervus* occisus occasio belli Aeneae cum Turno, I. 9
- c.* *CHAMUS* delictum in quo consistit, II. 279.

Charitas multa vetat, quæ ex jure stricto sumto fieri possunt, III. 546. nos obligat sæpe ut clare loquamur, 562

e. Charitatis lex quid Grotio significet, P. 52. *Charitas* quatenus minnere poenam possit, III. 371. tertia virtus a Servatore commendata, potest deflectere in vitium, I. 148

Chirographum qui reddit, debitum remissit fecit, II. 165. ratio, III. c. 137.

Chirographi Theissalorum controversia, IV.

97. c. 108. 109

CHRISTUS non est tantum interpres legis per Moysen data, I. 87. ejus facta non omnia nos ad imitationem obligant, 167. ejus Passio non ex lege, sed ex pacto quasi, *ibid.* fabulis utitur, ut audientes cum non audiant, quo sensu, III. 567 legem implevisse quomodo intelligatur, I. 92. vim an exercuerit ad propagandam ecclesiam, ejiciendo vendentes e templo, 460

e. Christus præcepta sua Mosaicis non opponit, I. 135. sed interpres saltem est legum Mosaicarum, P. 94. quo sensu ipsum jus naturæ præcepit, 95. leges non constituit, *ibid.* Et I. 73. 134. 220. sed natura statuta inculcavit, illustravit, exposuit, *ibid.* idque Prophetarum more, 220. quo sensu dicatur legis finis, 74. quo sensu fumat legem, 136 implevit legem ceremonialem, 141. 144. nihil prohibet, quod lege Moysis permillum fuit, 142. doctrinam suam non opponit legi Moysi, sed interpretationi iniquæ Pharisæorum, III. 350. jus plane non præscripsit privatis, nedum magistratibus, 353. Christi, & Moysi plane diversa fuisse officia, II. 257. ejus præceptis quid occasionem dedit, P. 96. *extra Christum nulla salus*, quo respectu, I. 64. *seqq.* Christus jura quæsitâ subditis Romanorum auferre nec potuit, nec voluit, 145. non prohibet necessariam defensionem sui ipsius, 216. 219. Christi mors spontanea ex duplici capite licita, 220. Christus subiectus seculari potestati, 241. quam caute regnum suum a mundano distinxerit, III. 478. 479. quo sensu adhibuit flagrum contra nundinatores; nec non sputum, & oleum in medendo, 479. vere, & recte simulavit cum comitibus Emmaunitis, 607

ebrissiani non resisterunt malis Imperatori-

bus, etiam cum prætextus esset probabilis resistendi, I. 317. jurarunt per reas creatas cum respectu ad Deum, III. 10. etiam sine armis militant, 545. tenentur auxilio esse Christianis periculis ob religionem, 101. cogi non debent ad bellum etiam justum, 545. humanitatem majorem debent, quam illis, 285. præstare coguntur omnibus hominibus, quæ Hebræi circumcisus, II. 667. veteres se po consilia divina pro præceptis amplexi sunt, I. 107. P. c. 96. an resistere superioribus possint in summa necessitate, 317. 340. 350. veteres etiam in summa necessitate non resisterunt cura potius, sent, *ibid.* Christianorum fœderis inter se obligatio, III. 101. veterum sententia de juramento, 16. mos circa captos, IV. 75. Christianos an deceat ex præda quæstum facere, 291

e. Christianus non tenetur assistere Christiano bellum cum infidelibus gerenti, III. 120. 121. veteres quo sensu necessariam defensionem prohibuere, I. 217. Christianorum veterum argumentum, omnia dogmata moralia Christi sparsa apud gentium philosophos reperti, P. 88

e. Chrysostomus naturalem legem describens, P. 15. 17. 39 40

e. Chrysostomus de latius spargendis amicitis per assistentes, II. 296

Cibus quibus caro humana est, iuste bello petuntur, III. 303. *vide* Caro. Anthropophagi. In defectu ciborum cur quod quisque commune habet, in commune cogitur conferre, II. 60. Lex de cibus veritas apud Hebræos exceptionem habet summa necessitate, I. 341

Cicatricum æstimation non fit in homine libero, III. 123

e. Cicero Jurisprudentiam definit, P. 33. quadam ejus loca ad iusticiam naturalem pertinentia, 35. 36. 37. jus a natura ortum probat, *ibid.* Et 39. Stuprum Læceticæ vel ex naturæ lege improbat, 38. 39. I. 22. loca de poenis transgressorum legis naturalis, P. 40. veram differentiam agnoscit homines inter, & bruta, 46. ejus principia de socialitate, 48. leges utilitatis publicæ causa esse constitutas, 65. de lege naturæ una, immutabili, divina, 69. de iustitia vel inter latrones, 74. Juris Romani disciplinam ex philosophia hauriendam, 79. ejus in artem redi-

redigendi methodum exhibet, P. 79. de
 iuribus belli scriptis Romæ, 82. de ora-
 toria calliditate, 91. de duobus decernan-
 di generibus, I. 24. 116. de societate ho-
 mini cum Deo, 29. *in quo consentiunt
 gentes, id esse legem naturæ*, 54. quo
 sensu id verum, 57. de sine constituti
 Magistratus, *ibid.* quid intelligi per *pri-
 mæ naturæ*, I. 71. 118. de iunctu se
 conservanti, 118. de iure cedendo, 147.
 officium ædilis explicat, 157 legis, &
 magistratus epidieta, 158. exhortatio ad
 Brutum, 228. de Verre raptore virginis,
 216. quomodo cum victis agendum, 256.
 de modo, & sine constitutorum regum,
 262. de munere magistratus, 286. de li-
 bertate, 289. de formula, *populi ius-
 titiam comiter conservare*, 321. de victo-
 ribus patronis victoriam, 321. homini ius
 non esse in vitam suam, II. 31. de am-
 bitione, 80. quo sensu dicat: *amicorum
 omnia communia esse debere*; & pati ab
 igne ignem capere, &c. 101. de pudore,
 275. de ordine propagationis, 277. de
 Sallia Avidi matris incestu cum genero,
 299. de filio per errorem exhereditato,
 624. fidem juratam prædonibus esse ser-
 vandam, pessime negat, III. 16. de in-
 terdicto *unde vi*, 171. regulæ de interpre-
 tatione, non pactorum, ut Grotius esi-
 stimat, sed legis, vel ultimæ voluntatis,
 175. 176. 177. de necessaria naturæ do-
 fensione, 118. de iusto bello, *ibid.* de
 victoria male parata, 190. de mendacio
 honesto, 192. de vastatione rerum ho-
 stilium, IV. 7. de penatibus, & laribus,
 10. parcendum hostibus, etsi aries mu-
 rum perculserit, 100. de civitatibus aliis
 federatis, aliis sine fœdere amicis, 170.
 de offensione ex neglectu decori, 179
Circumcidi Christiani an potuerint, III.
 564. c. 607. Circumcisio ad quos populos
 pertinuerit, I. 18. olim multos populos
 cot necessaria, 17. ab extraneis spoote
 suscepta, & quare, 19
 a. Circumcisiois lex non potest ad ius se-
 cundarium referri, I. 70. nec est necessa-
 ria ad salutem, *ibid.* apud varias gentes
 obtinuit, *ibid.*
Circumstantiæ etiam minimæ in moralibus
 variant materiam, III. 482
 c. Circumstantiæ etiam minima formam rei
 mutant, II. 29
 A. *Circa* urbe, licite medicato sumine,

capta consilio Solonis, III. 585
 c. *Civitas* in locis non tutis, III. 643. is re-
 pressaliis, 623
Civis eorum capi potest, qui nostrum ci-
 vent in iuria decemunt, III. 622. innocens
 an iure dedit possit, ut excidium vitetur,
 521. Civium, & servorum differentia,
 IV. 96. Romani quo sensu dicantur qui
 in orbe Romano vivunt, II. 527. Cives
 quando ius damni rependi habeant in
 magistratus, III. 180. an abscedere a ci-
 vitate possint, 222. etiam singuli exactum
 diligentiam a magistratu exigere possunt,
 lege coercentur, *vide* Magistratus. Civis
 civitatem indemnem quomodo præstat,
 213
 c. Cives Inter se obligantur ex iure naturæ,
 & civili, I. 22. Civium libertas *mutata*
 iure victoriæ non tollitur, 256. Civis
 non desinit esse liber, etsi nihil in bonis
 habeat, 284. Civem non facit origo,
 sed domicilium, II. 129. iniuriam sine
 iusta causa nec expellere, nec retinere
 potest magistratus, 130. cur tenetur ex
 debito, & iniuria civitatis, III. 629. etsi
 invitus, & innocens, deseri, vel dedit
 potest, & debet, si defendi nequeat,
 530. 531. 532. Cives duplici modo con-
 siderati, 547. Civem alienæ civitatis ca-
 ptum ob ius denegarum nostro civi, re-
 piratione non sequuta occidere nequius
 si causa est civilis, vel delictum non ca-
 pitale, 61. si capitale, possumus, *ibid.*
 Cives in bello sequuntur iudicium civita-
 tis sum, IV. 123
 c. *Civile* bellum non est bellum, III. 654
 c. *Civilitate* restitui obligatio quo sensu dica-
 tur, II. 182
Civitas quomodo dividatur, & quo effectu,
 II. 526. bello victa an desinat esse civi-
 tas, IV. 96. ejus res belli jure acquiruntur,
ibid. *seque* iniusta non desini civitas
 esse, III. 614. iniusta a piratarum metu
 quid distet, *ibid.* Civitas quid, P. 13.
 I. 14. 174. II. 228. dividi in plures civi-
 tates potest, *vide* Dividere. Semel divisa
 facit ne unus sit populus, etiam cum re-
 stituatur, IV. 115. eadem, etsi non il-
 dem homines, aut ejusdem dignitatis,
 II. 522. III. 421. etsi modò regio, modo po-
 pulari imperio regatur, II. 525. III. 138.
 interire quo casu possit, & magna simi-
 lia fieri, IV. 96. interit corporis interi-
 tu, aut speciei, II. 522. item cum sit al-
 terius

- a. Chysiorum* cum Gallis Senonibus de agro superfluo controversia, II. 111. 112
C. de l. l. a factum defenditur, IV. 206. quomodo, 343
Coacti non semper excusantur, III. 538. ad bellum, sunt inter infortunatos, *vide* Infortunati. itaque non iuste occiduntur, quantum ad iustitiam internam, IV. 187. *vide* Voluntas.
c. Coeetus (*Sam.*) novi systematis compendium, P. 43
c. Codices, Gregorianos, Hermogenianos, Theodosianos, & Justinianos, P. 98
c. Colum quid gentibus significabat, III. 32
Coemptio an licita, *vide* Monopolium.
Catus proborum hominum, & qui latere non quaerunt, nisi cogantur, suspecti esse non debent, III. 315. at prohiberi possunt, c. 397
Cogendus ad Religionem Christianam nemo, III. 314. cogens, & coactum requirit distinctas personas, 51. cogere alium ad id, quod ei non licet, non est concessum, 576. nec quisquam ita se cogi patiatur, 518. cogere par parcom potest tantum ex jure naturæ, 53. negatur, c. 75. non potest nisi ad id, quod debet jure stricto, 522. superioris num semper sit cogere, I. 199. cogere pugnat cum statu inferioris, *ibid.* III. 52
Cogitationis penam nemo subit, quomodo intelligendum, III. 285. 293. voces latum, & strictum significatum habere possunt, 134
c. Cogitationes plane non subjacent iudicio civitatis, II. 329. adeoque puniri nequeunt, utut pravæ, 180. III. 329. duobus casibus exceptis, 358
Cognatica successio linealis, & ejus fundamentum, III. 384
c. Cognatio diversæ vocis significationes, I. 25
c. Cognitio theoretica, & practica, II. 77. utramque habuerunt primi mortuorum, *ibid.*
c. Cohortalis non is filius, qui patre nondum cohortali natus est, cur, II. 458
c. Coitu ex damnato nati. quid de us statuat Jus naturæ, quid Romanum, quid Canonicum, II. 408. *vide* Incestus.
a. Collaterales naturaliter nec in bona avita, nec in noviter quaesita succedunt, II. 401. 403. 430. nec juxta affectum de-

- functi, 422. quo casu succedant Jure Romano, II. 412. 418. & quinam, *ibid.* nulla habita ratione distinctionis bonorum, *ibid.* *seqq.* in Collateralibus jus representationis locum habere nequit, 412
Collegio destructo an res maneat eorum, qui aliis supersunt, II. 524
c. Collegium ex pluribus licet compositum personis, unum tamen est corpus, II. 315. & manet interrogatione, 539. ad officiorum collegia an iterum admitti debeat criminis abolitionem impetrans, & Famæ restitutus, III. 78
Colloquium postulare ad quid obligetur, IV. 430. c. 431. eo durante res suas promovere licet, *ibid.* Colloqui usus ad vitandum bellum, III. 485. qui petit, tacite pollicetur, collocutoribus innoxium id fore, IV. 430. immo non tacite, sed expresse, c. 433. premittendum antequam in bellum erumpatur, III. 485. qui colloquuntur, sibi invicem judicandi libertatem debent J. N. 568. negatur, c. 510. 511. 512
c. Colloquium accipere ad componendas lites Princeps non tenetur, III. 494. Colloquii petiti indicia, IV. 434
Collybiu quid, II. 657
Colonia naturaliter non subsunt civitati matrici, II. 526
c. Colonia missa auctoritate publica, manet sub potestate mittentium, 437. invitis superioribus si creat, & sedes fiat in terris nullius, sit summa potestas, *ibid.* in alieno recepta subjicitur imperio recipientis, *ibid.*
Comam alere natura turpe esse viro, quo sensu dicatur a Paulo, II. 671. c. 730. idem mos apud alios populos improbat, c. 711
Comites legatorum an sint inviolabiles, III. 208
c. Comites rei publicæ, & privatæ qui, II. 359
c. Comitatus pleno jure non habentur, nec alienari possunt, I. 301. Comitatum in Germania origo, 314
Comitia ordinum non ubique demonstrant, regem esse absolutum, I. 188
c. Comitatus convosandi facultas ad quale jus referenda, I. 247. populi sub Imperatoribus habita, 268
Commeandi jus qualem interpretationem recipiat, IV. 387. c. 400. 401. Commeandi secu-

- securitas etiam extra territorium dantis porrigitur, IV. 329. c. 403. an ad bona extendatur, *ibid.* morte dantis an extinguatur, *ibid.* in comitatu comites qui, *ibid.*
2. Commentum quomodo concedat Princeps, quomodo dux belli, IV. 400. peregrinis, vel nostris, viatoribus, vel negotii causa dati differentia, 401. item personis, vel rebus, 402. concessus patri an prolit etiam uxori, & liberis, *ibid.* quid differat a jure eundi, & habitandi, *ibid.* vide Securitas.
- Commercium impedire, nemini jus est, II. 66. solent in fœderibus stabiliri, & quare, III. 91. an prohiberi julle possint ab iis, qui bellum inter se gerunt, ita ut neutrius partis subditis uti iis liceat, aut etiam aliorum subditis in hanc, vel illam partem, II. 66. n. Commertia belli, IV. 381
3. Commercii necessitas, P. 74. utilitas, II. 722. jura inter homines a natura sunt, 103. non a custodia demum societatis, 108. cum extraneis an publica lege interdicti possint, 113. 114. Commercia qui cum hoste nostro agunt, quid in eos liceat, III. 599. *sequ.*
- Comminatio nemini jus dat, III. 5
4. Comminationibus divinis quznam conditio tacita insit, III. 24
- Commissio, vide Dimicationes.
- Commissoria legis origo, I. 309. locum habere potest in emtione, & venditione, locatione, 310. non vero in pignore, *ibid.* ex ea quando Princeps revertatur ad statum privati, 376. 377
5. Communio est specios occupacionis, ad eoque modus acquirendi originarius, II. 236. per eam res non fit communis, 312. nec JCti Romani hoc statuerunt, *ibid.* vera principia hujus acquirendi modi, *ibid.*
- Commodatio quid, II. 656. gratuita natura sua, 666. an injustum si pro ea merces exigatur, 660. 666. Commodatarius ad quid teneatur, 662. rem commodatam rescire teneatur si perierit, & quare, *ibid.* Commodator quando intra predictum tempus rem repetere possit, III. 145
6. Commodatum quid differat a mutuo, II. 618. Commodator quod rem, si ipse indicat, ante finem usum repetere possit, si mei juris civilis est, III. 174. Com-
- modatarius non potest conveniri a domino de usu, II. 699. 700. 701. cum exceptionibus, 699. qualem culpam præret Jure Romano, 701. *Vide Usura.*
- Commodo Imp. vix quisquam federator, I. 337. Suffocatus, c. 364
- Commodum ut sequatur eum, quem incommodum, quomodo accipiendum, II. 476. falsum, c. 504. nec JCti Rom. ullibi hanc regulam allegant ubi ex re nostra commoda existunt, sed ubi ex aliena, *ibid.*
- Communio quomodo introducta, quæque jura dederit, I. 79. II. 55. duplex est, vel ex simplicitate, vel ex eharitate, 52. an durare possit, *ibid.* quibus ex causis cessaverit, 55
7. per Communionem humane nature quid Grotius intelligat, I. 392. quid intelligi debeat, *ibid.* rerum primæva nulla fuit, II. 81. Communio duplex, tum proprietatis tum facultatis agendi: priorem plane non, posteriorem non nisi improprie admitti posse, probatur, 74
8. Communia distinguuntur a publicis populi, II. 120. in divisione civitatis qualia maneant, 526. judicantur non tantum attributrice justitia, I. 95. præferenda privatis etiam ex lege dilectionis, & ejus ordine, *ibid.* Communibus, durante communiõne bonorum, non minus huic, quam alteri licebat uti, servata quadam æqualitate, II. 54
9. Communibus rebus utendi jus ante divisionem ubinam collocet Grotius, I. 45
- Commune natura nihil est, 46. nec ab initio quidquam fuit, 51. Communia quomodo initio fuerint omnia, II. 76. Communes res quid Latine significant, *ibid.*
- Communium rerum, & publicarum voces JCti Rom. promiscue sumere, 117
10. Communitati jus competit in partes, & res partim, quo pacto, I. 33
11. Committenda de re ex dispositione inter plures facta quale jus competat, II. 608
- Comparatio finium bonorum, malorumque, quos normas habet, III. 507
- Compensatio debetur subditis, quorum bona pace alienata sunt, IV. 345. quid fit, II. 368. IV. 306. promissi jurati cum eo, quod ante juris erat controversi, an valeat si promissio facta est post motam controversiam, III. 14. Compensatione non est lendum jus tertii, IV. 307. Compensari non potest id, quod bello causam

causam dedit, aut jure gentium factum est, IV. 306. Compensatur cum promisso res injuste detenta, 305. item debitum, *ibid.* item damnnum datum, & poena, 306

c. Compensatio quando locum habeat, IV. 317. ejus vera, & naturalis ratio, 317. 318. bene distinguenda a jure retentionis, 317. ob quodvis debitum fieri potest, 318. de quibus rebus fieri possit, 319. an & in bello inter summas potestates, 320

Compromissi usus ad bellum vitandum, III. 408. Compromissarius arbiter, *vide* Arbiter.

c. Compromissum quid, III. 495. Compromissio juxta suum submittere, invitus nemo tenetur, 494-495

Concessus aliquid, concedit etiam ea, quae necessario sequuntur, IV. 385. Concessio immunitatis a vectigalibus, & tributis, quomodo intelligenda, III. 146. Concessum an morte concessis intereat, IV. 389

Concilium in Christianis unde alii aliis praecesserint, II. 221

c. Concilia universalia *E. aemmenica* non nisi quatuor, P. 97. III. 397. 398. 399. nullum Pontifici Rom. tribuunt auctoritatem, 397. *Meldenfis* sententia contra Christianos militantes, I. 156. *Turonense* Episcopos subiecit Imperatori, 241. *Pisanum* contra Julium Pajam convocatum, 242. *Toletanum* Episcopos subiecit potestati Principum, 244

Concubinatus quidam species matrimonii naturalis, II. 216. an omnis vitiosus lege n. aut g. aut civ. 217. non est prohibitus nisi I. evangelica, I. 86

c. Concubinatus natura licitus est, II. 307. qualis apud Romanos obtinuit, *ibid.* qualem Deus permittit, 308. qualis Jure Can. permittitur, 310. perpetuus nullo jure prohibetur, I. 233. nec lege Mosis, nec Evangelii, P. 95

c. Concubina quo jure de adulterio accusari possit, II. 305. 310. quod non, ut uxor legitima, sit societas omnium jurium, & fortunatum mariti, id non demum ex lege civili, sed a natura est, 305. Concubinæ, & uxoris differentia apud Romanos, 308. Concubinæ liberis debentur alimenta, non successio, 408

Concubitus cum bestiis quomodo etiam in ipsis bestiis puniuntur, III. 425. incestu morte puniendi ex lege veteri Noë data, I. 86. inuptos L. N. repugnare, non satis constat, III. 304. servilis nec lege, nec certa custodia erant constricti, IV. 72

c. Concubitus *promiscui* prohibiti, etsi in societatem homines non coisissent, II. 329. propagationem impediunt, 244. 309. exemplum Spartanorum, *ibid.* Concupiscere, in Decalogo quid, III. 301.

c. 375

Condicere, III. 640. conditiones, II. 4

c. Condiceret quid sit JCtis Romanis, III. 650. Conditionum natura, II. 24. Grotio cognita non fuit, 572. male referuntur ad jus in re, 24. non dantur domino civili, sed ei, qui, licet jure civili, dominus esse desit, 572. Condicio rei furtivæ quo sensu detur, 24

Conditio non impleta liberat fidem, IV. 305. casualis, 331. impleri diserte debet, III. 105. oblatio conditionis quomodo a promissione, differat, 148. proponi debet a potentiore, IV. 330. c. 359. an contra eum, qui elocutus est, interpretanda, *ibid.* si res maneat eodem loco, quando tacite insit, III. 144. Conditionem deferentis, an accipientis verba plus valeant, 148

c. Conditio resolutive existens est justus titulus belli contra principem, I. 376. pendens, secus, 377

c. Condominio in publico, & privato, quid juris, II. 327

c. Conductori non nocet casus, II. 699. 714. *segg.* exceptiones, *ibid.* cur non agere possit ad rem locatam sibi præstandam, si perierit, 699. damnnum a locatore datum compensare nequit cum eo, quod locatori debet, IV. 119

Confessionis diversæ liberi quo casu a successione regni excludantur, quo non, II. 437

Confiscatio bonorum patrimonialium liberis incommoda quidem, sed proprie poena non est, III. 423. c. 424. confiscatione singuli sua bona amittunt, 420

c. Confederatio civitatum non tollit singulorum potestatem summam, I. 257

c. Conventus: beneficiendum esse inimicis, I. 150

T t t

c. Con-

- c. *Confisio* est species occupationis, indeque modus acquirendi originarius, I. 136. per eam res non fit communis, II. 512. nec JCti. Rom. hoc docuere, *ibid.* hujus acquirendi modi vera principia, *ibid.*
- c. *Congi rex.* quo pacto ejus sint omnia, I. 285
- Conjectura* ad interpretationes, III. 147. extendentes non temere admittende cum obligant, 147. favorabiles, quæ pro certitudine imperii adversus controvertentem faciunt, II. 168. restringentes quando procedant, III. 143. Conjecturae unde fumantur, & ex quibus locis, 133. sumite ex ratione movente ubi, & quando locum habeant, 134. Conjecturis quando opus sit, 132
- c. ex Conjecturis nullum jus deduci potest, IV. 357. neque jus naturæ, II. 405. 485. 486. in Conjectura voluntatis non consistit naturalis ratio successione, 199. 400. Conjecturae voluntatis ex materia, III. 153. effectu, 155. conjunctis, *ibid.* Conjecturae voluntatis pugnant cum voluntate, 153
- c. *Conjunctio* definitur, II. 415. quomodo describatur a JCtis Rom. 251. a natura est, 241. ejus finis proprius, 246. secundarius, *ibid.* æquale, & inæquale quid, 248. *seqq.* sua natura omne est æquale, *ibid.* non infert imperium, sed societatem, I. 271. ex eo natura sequitur unitas familie, II. 276. id est, ut cohabitent conjuges in una domo, 277. *Conjugia* omnia jure naturæ rata, nisi probentur prohibita, 268. 274. contra-cta sine consensu parentum an jure naturæ nulla sint, 270. affirmatur, 271. cum infidelibus jure nat. licita, III. 119. talia cur Judæis interdicta, *ibid.* Conjugium Morganaticum, *vide* Morganatica. *Vide* Matrimonium.
- c. *Conjux* cur concumbere nequeat cum conjugi sanctis, II. 278. Conjuges an se invicem alere teneantur, 248
- Conjugalium* locus ad interpretationem, III. 134
- s. *Conjunctio* maris, & femine licita ex instinctu, I. 55. quænam licita, II. 306. *Quod Deum conjunxit bono non divellat:* an circa hanc Evangelii legem dentur casus excipiendi, 263. *seqq.*
- c. *Conscientia* quid supponat, P. 55. inepte vocatur imperium, *ibid.* nec ulli sub- ject imperio, III. 404. IV. 15. Conscien- tiae subditorum vim inferens Princeps ideo nequit ab aliis gentibus bello peti, III. 377
- c. *Consecrandi* res sacras jus cui competat, I. 248. Consecratio definitur, 249
- Consensus* unde appareat, IV. 409. gignit jus in rem, II. 200. & personam, 203. qualitercunque etiam indicatus, & ac- ceptatus, vim habet transferendi juris, IV. 430. interponi potest etiam per mi- nistrum, II. 593. populi unde intelligen- tur, 347. tacitus, *vide* Tacitus consen- sus. Consensus solus inducit obligationem, 339. III. 619. populi in rebus modica sequi facilius præsumitur, II. 344. Con- sensum requisitum qui adhibent, tenentur de damno, III. 101. 408. Consensum in id intelligitur, sine quo id, quod officii est, geri commode nequit, IV. 410
- c. Consensus non est principium obligatio- nis, P. 61-65. 67. 68. Consensus *gen- tium*, magna in moralibus auctoritas, 82. indicium est iuris naturæ constituti, 84. utut universalis, caute tamen adhi- bendus, I. 57. *Consensus nihil tam con- trarium esse, quam vis, & metum*, quo sensu dicatur, II. 606. consensus non potest, qui nec dissentire, 607. Con- sensu quomodo jus in alterum transfera- tur, 691. Consentiens in universitatem, consentit in omnia, sine, quibus negocia universitatis expediti nequeunt, 317
- Conservatio* sui ipsius, I. 76. c. 118
- Consilia.* & præcepta, interdum indistincte esseruntur, I. 107. sapientum quantum valeant, III. 487. Consilium divinum scilicet pro præcepto amplexi sunt Christiani, *vide* Christianus. Consilium qui dat, te- netur damni dati, & quomodo, III. 181. 408
- Consilia* an solo cedant, II. 478
- c. *Consociatio* quomodo fiat, P. 65
- Consortia* impiorum vitare, sapiens moni- tum, III. 99
- Constans*, & pertinax studium in partes suas supplicium, & mortem non meretur, III. 695. IV. 200. Constantiæ debitum quale, II. 586
- c. Constantia in quibus rebus virtus, in quibus viciū, P. 90
- c. CONSTANTINI M. vox: Deo infi- delis. nec hominibus fidelis, I. 162. de ejus donatione fabula, 246. quo ju- re,

- re, & quomodo mutavit sacra Imperii, IV. 15.
- Constantinopolim* an cum translatione sedis Imperatoris simul Imperium sit translatum, II. 527. Constantinopolitani nulum jus ad eligendum Imperatorem habuerunt, quod non dependeret a populo Romano, 530
- Constitutum* non semper superior constituto, I. 184
- Constitutum* possessorium quid sit JCtis Romanis, II. 518
- Consuetudo* quomodo introducatur, II. 166. pro consensu populi in jure concedendum jurisdictionum, 143. horum temporum de mobilibus bello captis, IV. 122. hodierna de recipiendis deditis, 202. ad aequitatem naturalem omnis trahenda est, quantum fieri potest, II. 59. interpres legum optima, I. 337. introduci potest a subditis contra imperantem, eo non repugnante, II. 166. juris effectum ut habeat, quantum temporis requiratur, *ibid.* n. natura altera esse, quo sensu dicitur, 671
- Consuetudo* contraria legi ubi introduci possit, ubi non, II. 183. eam allegans probare debet, 184
- Consultatio* est de finibus interjectis, III. 507. in ea comparatio finium fieri debet, *ibid.* Vide Comparatio.
- Consumens* numos fictivos ad restitutionem tenetur, II. 560
- Contractus* quid, II. 659 Contractuum divisio, 655. innominati qui, & unde dicti, 657. Contractu populi facto cum liber esset, Rex poltica factus tenetur, III. 55. Contractus vergens ad perniciem publicam an obliget, 56. Regum secum ferentes athenationem pecunie populi, regni, partis regni, patrimonii regalis, an valeant, 57. regis, an actionem pariant, 52. regis, subditis jus cogendi non dant *ibid.* regum, an leges dicendi, 53. & leges misceri possunt, *ibid.* Contractus perfectus sine scriptura, 148. regum, & populorum, an interpretandi ex Jure Romano, *ibid.* quinam actus sic vocentur, II. 659. æqualitate omnes natura requirunt, *ibid.* feudales sunt actus mixti, 658. negatur, c. 688. inæquales obligant ex jure gent. voluntario, III. 249. sed ita, ut qui plus stipulatus est, teneatur ex officio probi hominis, IV. 176. innominati non minus

naturales, quam ceteri, II. 657. nominatos cur JCti distinguant a directoriis, 656. III. 148. cum rege initi an sint personales, vide Pacta regum. Contractus regum de regno quales sint si regnum in patrimonio non habeant, III. 50. qui contractu dolo, aut vi, aut metu injusto causum dedit, tenetur alterum in integrum restituere, 184. Contractu extrinseca non sunt indicanda, II. 659. in Contractibus vitium rei indicandum, & quare, 661. de Contractibus leges Romanorum, & Hebræorum, 662. in vasorum, s. tyrannorum, populi non tenentur, III. 57. Contractuum natura repudiat ambiguas locutiones, 668. ad contrahendum nemo metu impellendus, II. 660

- Contractus* definitur, II. 673. 690. quænam inde oriatur obligatio, 596. 692. Contractuum origo, & quid differant a pactis, 673. origo realium, personalium, verbalium, & litteralium, *ibid.* quasi-contractuum, *ibid.* (vide Quasi-Contractus) nominatorum, & innominatorum, 674. de jure possidendi in contractibus principia H. COCCERI, *ibid.* Jegg. & Sam. COCCERI, 682. ex Contractu quod possit agi de culpa, de dolo, de injuria, ex mora, & de eo, quod alias æquum, & bonum est, id juris est positivi, 682. Contractus bonæ fidei qui dicantur, eorumque ratio, *ibid.* Contractus metu initus injusto, vel justo, valet, 694. ex Contractu inter contrahentes Actio, quid, 640. estimatorium unde dictus, 681. in estimatorio possessor casum non præstat, 699. exceptiones, *ibid.* Contractus diventorii non dantur, 681. nec JCtis Rom. cogniti fuerit, 684. inter directorios, & communicatorios discrimen, nullum in jure naturæ usum habet, 687. Contractus inter, & Pacta, distinctio ex Jure Rom. originem cepit; nam nat. jure nulla est, 682. 690. nominati quid differant ab innominatis, *ibid.* & 684. innominati naturali jure sunt omnes, 685. beneficii inter, & peremptorios distinctio mese cerebrina est, 693. beneficii quid Grotio sint, 700. in Contractibus cujus periculo sint res, questio difficillima, 698. Contractus regum non sunt leges, nec mixti legibus, II. 79. regum stultis ma-

le Grotius comparat cum legibus stultis, III. 82. Contractuum inter *bona fidei*, *stricti juris*, & *arbitrarios* distinctio ex memorie Jure Civili est, 157. Contractibus omnibus quæ inest clausula, *rebus sic stantibus*, explicatur, 83, 84. ejusque effectus, 85. *segg.* Contractus cum usurpatore inito non obligant legitimam regem, I. 194. *Contrahentibus quod naturaliter se circumvenire liceat*, regula quomodo intelligenda, II. 697, 729.

730
Contraria uno tempore nemo potuit voluisse, III. 133. ad contraria non datur facultas moralis, 490

c. *Contribuere* cives tenentur tum operas, proportionem arithmetica, II. 357. tum bona, proportionem geometrica, *ibid.*

Controversia quæ non teneantur J. C. I. 1. de bellis ex J. Civ. non definiuntur, II. 367. regum, populari, nunc Martem fere habent arbitrium, P. 3. *foederatorum* quatuor sunt generum, I. 204

c. *De Controversiis Principum* judicium ferre, periculosum, P. 102

Contubernium quid, II. 217. c. 305

Contumeliam ferre, magni animi est, II. 17. ob eam actio non instituenda lege evangelica, III. 276. ea rumpitur pax amicitie causa inita, IV. 334. ex ea nihil mali ad nos pervenit, I. 99. quo sensu ab injuria distinguatur, 98

c. *Contumelie* definitio, I. 149. contentæ exempla, II. 39

Conventionum divisio in publicas, & privatas, III. 90. IV. 321. publicarum divisio, III. 90. *Conventio* de redemptione an rescindi possit ob læsionem, IV. 390. *Vide* Contractus. *Fœdera.*

c. *Conventionis* definitio *Harmenopuli* examinatur, III. 106

Conventus quosdam Christianorum utile esset haberi, ubi per eos, quorum id non interest, controversiæ definiantur, III. 488. *Vide* *Henricus IV.*

c. *Conversio* violenta gentium ad Christianismum improbat, III. 395, 396

Convictus cum impis, & contumacibus, quatenus sit illicitus, qualis prohibetur, III. 99.

Convitia immania jus dant etiam captivum interficiendi, aut deditum, IV. 203

Cornelia lex, IV. 118. III. c. 62. ejus ratio, & effectus, IV. 146, 147, 161, 162

Cornelius mansit centurio post baptismum, I. 93

c. *Cornelius* an animo judaizaverit, I. 67. c. nobili *Corneliorum* gente ortus creditur, 68

c. *Corona* Imperii Romano-Germanici liberæ: *Aquis-Grænenfis*, & *Germanica*, II. 554. *Mediolanensis*, & *Italica*, *ibid.* *Romana*, *ibid.* *Arelatenfis*, *ibid.* omnes aureæ, *ibid.*

Corpus ad servitutem obligari potest, III. 204. naturale idem quædam dicatur, II. 522. ex terra ortum terræ debetur, III. 240. *Vide* *Sepultura*. humanum beatis dari, miserandum, 241. naturaliter homini cuivis suum est, 180. obligari pro debito num. possit, *vide* *Debitum proprium*. *Corporis* quæ sunt, ea per primariam ejus personam possunt expediti, II. 514. *Corpora* hominem debent dissolvi extra conspectum, III. 212

c. *Corpus* suum cuiuslibet est res religiosa, III. 30. *Corpus* vel unitum, vel connexum, II. 514. *Corporis* alia sunt jura, alia partium, *ibid.*

c. *Corpus Juris naturalis* componendi, consilium Grotii, P. 80. aliud facilius, *ibid.*

Corcyrensis controversia inter Athenienses, & Corinthios, III. 137

Correria quid, IV. 34. c. 62

Corrumperem rem alienam quibus calibus liceat, IV. 219. hostium an liceat, & quatenus, 2

c. *Corymbes* latro, III. 379

c. *Cotereus* de jure militari scriptor, P. 82

c. *Covarruvias* male reprehensus a Grotio, II. 38. laudatur, P. 101

c. *Crantzius* dubie fidei scriptor, I. 300

Creatum mundum esse a Deo, si credatur, etiam civiliter prodest, III. 309

Credens pecuniam patri ad alendum filium, actionem habet in filium, II. 561

Creditor tenetur de perceptis fructibus supra usuram, II. 561. qui rem alienam pignori sibi ab eo datam, cujus ea res non erat, vendit, domino non tenetur, nisi in quantum creditum excedit, 562. mutuum a debitore tanquam non debitore sumens, tenetur ad illius restitutionem, *ibid.* opulentus, qui debitorem inopem omnibus bonis exuit, non quidem

- dam injustus est, sed peccat contra charitatem Christianam, IV. 218
- c. Creditor non habet jus cogendi debitorem, I. 311. Creditorum ubi major pars parte debiti contenta esse vult, dissentientibus aliis, quid joris sit naturalis, quid civilis, II. 328. Creditori res speciatim debita percunt casu, 699
- Creditum, de eo jus non dabatur apud quosdam populos, III. 209
- c. Creditum definitur, I. 31. non potest referri ad dominium minus plenum, 32. postliminio non redire, verum non est, IV. 159.
- Crepundia feris alligata ad quid proficiant, II. 469
- Crimina cujus generis sint, quæ obstringunt posteritatem, II. 427. in iis qui quocunque modo participant, tenentur de damno, III. 181. Vide Peccata. Scelerata.
- c. Criminum rei quinam tempore Paschatis apud veteres Christianos & carcere emitebantur, I. 161. Criminis capitalis rei in regnis non succedunt, II. 437. Criminis reum se quovis alio inferiorem fecisse, verum non est, III. 344. Criminis postulati nomen militiæ dare prohibetur, I. 396. Crimen ab hoste in nos commissum vindicare possumus etiam finito bello, IV. 357. qui impedire potest, nec prohibet, quatenus obligetur, 181
- c. CROMWELLUS Legati Lusitani fratrem jure multavit, I. 236
- c. Cruciatibus supplicia naturali etiam ratione augeri possunt, III. 379
- c. Cruxta cedit solo, ex quo coaluit, jure nat. II. 515. antequam coaluit, dominus eam vindicare potest, 498
- c. C U J A C I I querela de operoseitate commentatorum juris, P. 100
- Culpa sine dolo sufficit ad restitutionis obligationem, IV. 176. media inter injuriam, & infortunium, 187. leviores bonitas Christiani condonabit, III. 298. ex culpa quomodo quis obligetur, 179. non obligatur cujus sententia a meliore parte victa est, 421
- c. Culpa quid, III. 187. definitur, IV. 209. jure naturæ delictum est, *ibid.* Culpam probat is, qui alteri imputat, II. 708. ob quamvis homo natura obligatur ad talionem, III. 320. inter latam, levem;

- & levissimam, distinctio est mere civilis, 412. cur non nisi lata quæ committuntur, Jure Rom. puniri soleant, 359
- Cultus idololorum, falsorumque deorum, Deus verus etiam in filiis peccantium punire solet, III. 427
- c. Cultui Dei oppositum vitium, P. 89. Cultum civitatis qui sequi nolunt, aut migrare, aut cogi debent, III. 397. Cultus divini modus, vel ratio extrinseca, in quantum dependeat a civili potestate, IV. 15
- c. CUMBERLANDI principium socialitatis, P. 49
- c. CUMMUS probat jus regum in sacra, I. 238
- Curatores regni summum imperium habere possunt, I. 190
- c. Curatoris officium quando locum habeat, I. 329.
- Cura Clericis interdicta, I. 113.
- c. Curia oblatio quid, II. 416
- c. Curialia onera, quinam ab iis immunes, II. 458
- c. Custodia triplex: publica, privata, & tercia, IV. 51. Custodia societas humana non est foos juris naturalis, P. 43. ea Grotio quid, 47. quam infelicitate ex ea jora in res, & personas, erueretur, 52
- c. Custos videns ingredientem, aut egredientem furem, nec impediens, damnum dat, III. 192
- c. Cyclopes, I. 22
- C Y R U S, II. 173 eius, & Artaxe controversia, 190. quo sensu iuste ad certamen singulare provocavit regem Assyriorum, IV. 337
- c. Cyrus castigatus ob casum male confisum, I. 38. quo jure Chaldeorum mores occupavit, & retinuit, II. 100. laudatur, quod cuique licuerit secure iter facere, III. 197. quantum religioni tribuit, 384
- c. Cythera insula fuit Euryclis jure saltem domini privati, salvo imperio Lacedæmoniorum, I. 298

D.

- c. **D**ammantem alium, inexcusabilem esse hominem, quo sensu dicat Paulus, (ad Rom. II. 21. 22) III. 336
- Dammator inter se committere ut de vita

T E T 3 pu-

pugnent, injustum, II. 17.
 a. Damnis ad mortem quot dies indul-
 geantur ad poenitentiam, III. 354.
 Damnum quid, & unde dictum, III. 180.
 contra honorem, & famam datum, 185.
 faciendo quomodo detur, 181. quomo-
 do nun faciundo, *ibid.* seq. quando obli-
 get, 408. obligat interdum eum, qui
 delicto non teneat, *ibid.* qui id etiam
 non per se debet, 181. nisi is, qui sub
 auctoritate aliquid facit, id alias sine
 auctoritate fuit facturum, 182. quod si
 imperio eum impulit, tenebitur in soli-
 dum, *ibid.* Damni directe dati, & in
 consequentiam, distinctio, 423. c. 444.
 Damni causa qui dicantur, 182. dati con-
 sequentia quae censentur, *ibid.* in du-
 bio pace remissa censentur, IV. 328. da-
 tum ob causam turpem retineri potest,
 II. 453. ob rem honestam, sed aliqui
 debuit, an retineri possit, *ibid.* da-
 tum ei, qui nec Judaeus est, nec Ju-
 daeis foderatus, dicunt non obligare
 Judaei, III. 96. datum induciarum tem-
 pore subditis, priusquam publicarentur,
 obligat contrahentes ad refarciendum,
 IV. 385. datum etiam dividitur in qui-
 busdani casibus III. 185. datum in bello
 venit in estimationem: ubi de acqui-
 sitionis iustitia interna quaeritur, IV. 236.
 237. obligat interdum privatos ad resti-
 tutionem, etiam ubi iustum est bellum,
 292. datum culpa obligat ad restitutio-
 nem J. N. P. c. III. 179. datum pau-
 cis ob debitum universitatis, obligat cae-
 teros ad restituendum, *vide* Poena. datum
 subditis a militibus ob stipendia non so-
 luta, regem obligat, 182.
 Damnum definitur, III. 189. ejus re-
 parandi obligatio unde oritur, 186.
 P. c. datum dicitur etiam ab eo, qui
 culpa est dati, III. 187. 191. five scieus,
 s. dolo, s. ignorans, s. culpa, 187.
 datum in fructibus quoque refarciendum
 est, 191. & in lucro, *ibid.* Damnum
 suadens, & probans, quando tenean-
 tur ad reparandum, quando non, 192.
 datum adversus honorem, & famam,
 cui verum delictum sit, 198. Damni
 cui causa est, puniri potest, 431. cau-
 sa qui, & quibus casibus esse possint,
 432. Damni obligatio ubi est, ibi sem-
 per delictum est, 432. Damnum etiam
 culpa levissima datum jure naturae est in-

juria, & poenam meretur, *ibid.* a ci-
 vitate illatum reparari debet etiam ab
 ejus successoribus, 442. Damna subditis
 suis ab hoste illata remittere Princeps
 pacis causa potest, IV. 350. durante
 bello subditis suis data refarcire non te-
 netur, 350, 351. exceptis duobus ca-
 sibus, 351. de Damnis si pace facta
 nihil dictum sit, quid iure, 356.
 c. Danielis vaticinium de termino mediae se-
 ptimanae septimae, I. 140.
 Dare omni petenti, num sit praeceptum
 universale, I. 166.
 D A V I D Adoniam cur regno privavit,
 quod ei nativitate jure debebatur, II. 387.
 bellum gerit contra Ammonitas, I. 80.
 quomodo & quatenus Sauli resistit, 342,
 343. c. 369, 372. res acquirit belli ju-
 re, IV. 30. a juramento illicito imple-
 do abstinet, III. 7. ejus delictum quo
 jure Deus in populo punivit, 430.
 c. Davidem cur prohibuit Deus ne extru-
 ret templum, I. 155. inter eum, &
 Isobethum, bellum erat verum, & pu-
 blicum, 356. ejus regnum non fuit pa-
 trimoniale, II. 453.
 c. Draetri per eos jurare quis licite pos-
 sit, III. 33. *Vide* Deos.
 Debendi vox diversas habet significa-
 tiones, II. 170. Deberi poena quo sensu
 dicatur, III. 262. Deberi servo num pos-
 sit a Domino, IV. 249.
 Debitum non ex iustitia causam iustum bello
 non dat, III. 462. Debita an remissa
 pace praesumantur, IV. 328. c. 356.
 omnia nascuntur ex charitate, *vide* Dis-
 lectio. vel ex honestate, id est, cum
 res non nisi inhoneste potest omitti, II.
 370. III. 617. vel ex iustitia, *ibid.* De-
 bito universalitatis an singuli obligentur,
 & quatenus, II. 218, 219. Debitum a-
 lienum naturaliter neminem obligat, (*vide*
 Haeres) III. 618. Debitum charitatis,
 & quae ei sunt similia, a superiore pos-
 sunt exigi proprio quodam jure, 522.
 Debitum civitatis subditis J. N. non obli-
 gat, 622. si universitas habet bona,
 619. obligat J. G. *ibid.* Et 622. etiam
 singulos, 620. quantum ad bona, & ju-
 ra, raro ad vitam, 623. ita ut ista ca-
 pientium faat, etiam iustitia interna,
 IV. 236, 237. peccante tamen contra
 charitatem qui id agit, cum a primario
 debitore debitum facile possit consequi,
 IV.

- IV. 238. tenentur porro singulis iterum, qui culpa sua ejusmodi debito causam dedere, III. 624. non desinunt hæc debita, cum alia reip. forma introducitur, II. 526. *vide* Conſtitutæ debitum. Debitum defuncti cur ad hæredem transeat, non pœna, III. 410. non transit, si quod ex officio pietatis gratiæ, aut fidei dehent, *ibid.* Debita personalia obligant bona ejus, 54. regis qualia ad ſucceſſionem non pertineant, *ibid. ſeqq.* Debitum juſtitia oritur vel ex lege, II. 4. III. 179. vel ex maleficio, *ibid.* quod vocatur debitum pœnæ, IV. 236. vel ex pactione, III. 179. omnia hæc debita jus dant naturaliter in eum, qui debet, 261. quod & bello licet perſequi, ubi id aliter conſequi non poſſumus, II. 4. ſed ut neceſſe ſit bellum prius indici, III. 638. & obligant naturaliter, etiam cum a judice ſecus ſit pronuntiatum, 622. aut debitor in pœnam creditoris ſit liberatus, 52. debita ſua legatus ut ſolvat, per ejus loci judicem, in quo eſt, adigi non poteſt, ut ideo alia ratione cum eo ſit agendum, & quali, 208. remiſſa cenſetur cum redditur chirographum, 165. univerſitatis, vel civitatis pro debito corpus an poſſit obligari, 620.
- c. Debitum ad quod jus referatur a Grotio, I. 32. publicum prius ſolvendum privato, 34. privatum aliquando remitti poteſt a civitate, *ibid.* Debita publica regis hæres ſolvere tenetur, II. 445. privata non, ſi repudiet ſucceſſionem in bonis privatis, *ibid.* Debitum, quo quis in pœnam creditoris erat liberatus, ſolutum cur condici nequeat, II. 73. Debita publica victor acquirat, aliisque donare poteſt, IV. 124. *Vide* *res alienum.*
- Debitorem** carceri eximens creditori tenetur, III. 558
- c. Debitor eum obligetur ad ſolvendum, I. 51. quo caſu a militia prohibeatur, 196. liberatur interitu rei ſpecialim debitaæ, II. 699. Debitoris corpus, ſi ſolvere nequeat, non obligari, id demum eſt ex jure civili, III. 629. mortui corpus quod legibus *XII. Tabb.* inter creditores dividi licuit, id non repugnat juri, 674. 675. Debitorem noſtrum ab hoſte coactum ſolvere, vel liberatum, in territorio hoſtili, vel medio convenit ne-
- quimus, in noſtro, vel amico poſſumus, IV. 133
- Decalogi** prima quatuor præcepta continent omnia veræ religionis membra, III. 108
- c. Decalogi lex quonam reſpectu obliget omnes homines, I. 65. 66
- Decemviro** Romæ Jutamentum de re illicita, III. 7
- Decent** non ea omnia, quæ licent, III. 657
- Decima** de prædi conſecrata, IV. 25
- c. Decimarum jus mere civile eſt, I. 61. 75. de ejus origine conjectura, *ibid.* Decimis præſcribi poteſt jure civili, II. 199
- c. **Decius** Mæcius Annibali deditur, liberatus a Ptolemæo, I. 124
- c. **Decorum** quid Ciceroni, IV. 179
- Decreta** ſua Deus non mutat, III. 4. *vide* Deus.
- c. **Decoratus** quaſi ſupplicii loco habebatur, II. 458
- Dedere**, & donare, non ſunt ejusdem nandi, contra, quam putavit Ciceru, III. 474. innocentem, quid ſit, & quo jure conceſſum, *ibid.* an & is cregetur, ad quem poſt ſcicinus commiſſum fugit, *ibid.* ob famem, aliæſve ſimiliter neceſſitates, excuſabile, II. 140. Jure nat. urbes ſubdito non licet ſine publico conſilio, III. 576
- c. Dedi invitus, & Innocens poteſt, ſi defendi nequeat, II. 530. 531. 532. quid ſi non certa perſona, ſed in genere unus, vel plures ex civibus poſtulantur, 531. viator a ſociis nequit, *ibid.* advenæ poſſunt, 437. Deditent ſe civem magistratus poſtlimiando recipit, IV. 155
- Deditio** pura, IV. 340 II. 227. conditionata, & ejus effectus, III. 97. Deditio dat ſponte quod vis erecta eſſet, IV. 97. quamdiu admittebatur a Romanis, 200. repudiari poteſt jure belli, quo ſenſu, III. 665. non repudianda, IV. 202. ſequitur cognitionem cauſæ, quæ ſemper, & neceſſario debet antecedere, III. 412. Jure naturæ ad quid obliget cum, cui ſit ex juſtitia interna, IV. 341. ſpontanea tollit jus poſtliminii, 115. induciarum tempore non valet, 385. Deditio antequam murum aries percuffet, 202
- c. Deditio quid III. 416. ut donatio, ſine acceptione intelligi nequit, 437. Deditio, & interdictionis differentia, III.

- III. 436. in Deditionem accepti, nulla salutis adiecta conditione, occidi jure nat. possunt, 683. Deditio bellica quid differat ab alienatione, & translatione juris, quæ sit ex transactionibus pacis, &c IV. 125. Deditio eorum, qui vitam sibi salvam paciscuntur, repudiari potest jure nat. 215. Deditio Campanorum formula, l. 256
- Deditur**, nec receptus, an civis maneat, III. 414. c. 416. Dediti sine conditione an occidi possint, 664. IV. c. 216. Dediti quando possint interfici, IV. 385. recipiendi, 203. Deditis pure quid faciendum sit, statuendum a rege, aut a populo, 412. Deditorum oppida incendi possunt jure belli, l. 1
- in Deditis** eadem ratio est, quæ in hostibus captis, IV. 7. Dedita res acquiritur hosti, omnium judicio, quoad jura dedentis propria; quoad jura vero tertii capta saltem res censetur, 125. Deditæ res, vel personæ, & reversæ, quibus calibus postliminio gaudeant, quibus non, 125. 126. Deditus homo postliminio iovitus non ædit, 127. urbes, provincie, redeunt etiam invitæ, *ibid.* Dediti an restituantur, si in pacis tabulis dictum sit, omnia in pristinum statum esse restituenda, 355. 356. Dedita urbe, etiam præsidium deditum censetur, 419. Deditiorum apud Romanos conditio, l. 256
- Defectio** subditorum efficit, ut in magistratu potentia puniendi eos non possit præsumi, IV. 331. *vide* Rebelles. Defectio ad hostem invalida tempora induciarum, 385. Spontanea ob tempora difficilia quomodo excusetur, 187. *vide* Dedere.
- Defendere** innocentem an teneamur, & quando, III. 521. Defendens se non opus habet denuntiatione, jure naturæ, 617
- Defendere** se licet quocunque modo, etiam contra aggressorem culpa vacantem, II. 27
- Defensio** an jus det in tertium, qui non invadit, II. 5. rerum, an jus det occidendi, 12. Defensio licita in aggressoris adjutores, III. 556. 558. ut necessaria habeatur, necesse est ut aliter vitæ periculum nequeat evitari, II. 5. *seqq.* & certo conficit de potentia, & animo alterius, III. 456. & tunc licita, etiam cum periculo innocentis, II. 5. III. 555. pro ultione sæpe ponitur a Christianis, l. 95. 165.
- Defensio aliorum, qui bellum sunt promeriti, injusta, II. 18. Defensio non est necessaria, cum non nisi morte infaustis possit fieri, III. 525. subditorum, etiam in bello injusto aliquo casu justa esse potest, III. 545. (*Vide* Poena). Defensio sui in bello favorabilior, quam illatio belli, 135. indictione an indigeat, *vide* Bellum defensivum. A quibusdam Christianis habita pro illicita, l. 164. licita ut sit, & justa J. N., necessariam esse oportet, III. 456. id quod esse definit, simulque iudex potest adiri, II. 17. in vera defensione homo non occiditur, 5. Defensio sui aliquo casu licita, etiam cum vitæ periculum aliter evitari non potest, II. 14. cum interfectione, an licita sit jure divino, 12. contra armatum aggressorem licita, l. 164. & furiosum, aut insanum, II. 5. non vero contra magistratum in causa religionis, l. 344. Defensionis actus pacem non rumpit, IV. 333. 334. Defensio in bellis publicis quæ, & qualis, II. 17. in his, qui bello causam dederunt, non licita, II. 18
- Defensio** sui ipsius naturaliter licita, l. 115. necessaria non excusabilis saltem, sed justa, IV. 24. ad necessariam quid requiratur, l. 215. quibus in casibus licita, *ibid.* Et II. 27. *seqq.* quando incipiat, 29. 30. an liceat eam omittere, 33. *seqq.* est juris præceptivi, 34. 35. quo jure deducatur a Jcdis Romanis, l. 215. a Deo nobis injuncta, 217. Defensionis necessariz jus non competit subdito contra magistratum, 357. *seqq.* 367. Defensio non est ipsa belli justa causa, sed eam supponit, II. 25. 26. Defensio rerum ad interfectionem usque licet, 47. etiam in re minima, *ibid.* Defensio necessaria non prohibetur per clausulam, ne socii injusto bellare liceat, III. 162. Defensionis necessariz jus non aufertur periculo animæ infaustis, 534
- Deflorator** virginis ad quid teneatur, III. 183
- Defunctis** gratia redditur in liberis, II. 375
- Defuncto** succedere Jure nat. eum, quem probabiliter voluit, male finxit Grotius, II. 401. item, defunctum voluisse quod honestissimum, ac æquissimum est, *ibid.* item, voluisse gratiam referre defuncto, a quo beneficium accepit, 422. Defuncti nulla concipi potest voluntas post mortem,

tem, & omne jus ejus, & dispositio, morte extinguitur, II. 424.
Dejectus dicitur qui vetitus est accedere, III. 135. Deicere quid interdum significet, *ibid.* § 143.
 c. *DE JOTARUS* oblata sibi a Cæsare, hoc mortuo, suo Marte vindicat, I. 184.
 c. *Delatores* falsi. pœnæ in eos statutz, III. 156.
Deliberati, & indeliberati actus distinctio, II. 587. super Deliberationibus politicis regulæ, III. 507. Deliberationum fines, & media inter se comparanda, & quomodo, *ibid.*
 e. Deliberationes aliæ theoreticæ, aliæ practicæ, II. 314.
Delicta quomodo contractibus comparentur, III. 261. gignunt jus in rem, II. 200. negatur, c. 229. & jus dant ad pœnam, III. 261. omnia an necessario, & ex J. N. punienda, 261. 287. puniuntur non ea tantum, quæ directe alios lædunt, sed & quæ per consequentiam, 306. aliena J. N. non obligant ad pœnam, 415. possunt tamen liberis delinquentium hoiores, & id genus alia juste denegari, 424. 429. per ignorantiam commissa facile remittenda, quamvis culpa non omnino careant, 290. 305. ignorata eo tempore, cum pax iniretur, an post contra pactum excusabiliter puniri queant, IV. 382. inchoata contra pietatem an puniri debeant, III. 301. contra vitam hominis an extra judicium severe debeant puniri, *ibid.* per infirmitatem difficulter superabilem commissa non difficulter remittenda, 285. 290. quæ lædunt personam Principis, facile condonanda, 405. contra societatem humanam, a cujusque civitatis rectore puniri juste queunt, 412. negatur, c. 434. Delicta majorum posteros luere, creditum, non nisi de gravissimis criminibus, 2. a multis commissa, etsi digna quæ morte puniantur, morte tamen non puniri, æquum est, IV. 204. Delicta regis populum vere sublitum non obligant ad pœnam, 429. contrarium affirmatur, c. 450. 451. Delicta populum fuisse quando legitur, an ex eo concludi possit, datam in regem petiti, 429. Delicta subditorum obligant civitatem, aut regem, si sciverunt, nec puniverunt, cum & pos-

seot, & deberent, 409. unde hæc culpa præsumatur, IV. 311.
 c. Delictum definitur, III. 186. ex delicto, & quasi delicto quænam oriatur obligatio, P. 51. II. 596. III. 187. 188. quid sit Jctis Romanis, II. 597. ex eo quis servus fieri potest, 338. Delictum quando cesset, III. 187. Delicta omnia quo sensu Stoici dixere æqualia, 311. Delicto ex alterius quibus casibus quis puniri possit, 431. ex singulorum non obligatur universitas, 432. ex subditi mei ut teneat, quæ requirantur, 433. ex civitatis an teneantur singuli, distinguitur, 431. Delictum ob alienum cor nemo, ejus immunis, puniri possit, rationem verissimam addert Paulus Jctus, 446. ut sit perfectum, quæ requirantur, IV. 200. Sublata republica, quæ deliquit, successores non tenentur ex delicto antecessorum, II. 545.
Delinquentes naturaliter se faciunt subiectos omnibus hominibus, III. 261. negatur, c. 344. & in eo statu sunt ut puniri possint, 288. etiam a quovis, qui eis non est subditus, I. 207. absolventi sunt in dubio, III. 484. resistendi jus non habent publicis ministris capere eos volentibus, metu ne plus æquo puniantur, II. 18. Delinquentes privatum in aliam civitatem, rectoremve ejus, is, apud quem agunt, delere tenentur, aut punire, III. 412. aut si utrumque nolit, cum amovere, 418. Nemo gratis delinquit, sive malos est, 292. Consuetudo delinquendi quomodo spectetur in judicio, 298. *Vide* Peccata.
 c. Delinquens si ad extraneam civitatem profugiat, quid joris, III. 440. Delinquentem ad asyla confugientem magistratus punire in suo territorio potest, 417. 418. si plures deliquerunt, unus præstatione ceteri liberantur; non tamen a pœna, 193.
Delphi orbis umbilicus, III. 459.
 c. *DEMETRIUS* cor bellum movit Antipatri, II. 50. Demetrius male bellum intulit Ariarati propter fastiditas nuptias, 116.
 c. *Democratiam* statos, nullus obstitit talis, I. 263. in eo qualis civium libertas, 292. ex regio non sit præscripuere longi temporis, II. 192.
 V.V.V. C.D.A.

- c. DEMOCRITUS de iustitia, P. 34.
omne regimen aliquid habere iniqui, 41
e. *Demonstratio* verborum precedere debet
demonstrationem rerum, I. 47
e. DEMOSTRANS de iurjurandi sanctitate, III. 21. ejus de bello locus a
Grozio male interpretatus, P. 75
Denuntiatio honesta, etiam ubi non neces-
saria, III. 638. in quibus bellis neces-
saria, *ibid.* pura, & conditionata, 639.
immo semper est conditionata, c. 640.
Denuntiatio ad proximum praesidium,
640. c. 641. Denuntiatio cur requiratur,
642. c. 643. Denuntiatione an opus, ubi
legati-violati sunt, 643. c. 645
e. Denuntiatio cur requiratur, vera ratio,
III. 647. differt a clarificatione, *ibid.* al-
terutra semper necessaria in bello offen-
sivo, non demum ex facto aliquo gen-
tium, sed ex ipso naturae jure originem
trahit, 650. cui fieri debeat, 651
e. *Deposarius* non gaudet postliminio, nec
nisi a populo, vel principe, restitui po-
test, IV. 127
Deposarius ad quid teneatur, II. 662. rem
si perierit, & quare, *ibid.* c. 699. 700. Exceptiones, 699
e. Deposarius qualem praestet culpam Jure
Romano, II. 701
Deposito est species mandati, II. 656.
praedoni reddendum si dominus non ap-
pareat, III. 13. depositario interdum ju-
ste non redditur, si is non sit dominus,
245. interdum etiam cum sit dominus,
ibid. Res furto, aut vi alicui ablata, &
tertio deposita, cui restituenda si domi-
nus appareat, II. 558. Deposito merce-
dem stipulari, an injustum, 660. Depo-
sita bona post publicationem fisco, non
priori domino, reddenda, & quare, 559.
Depositum apud se rem suam nemo redde-
re tenetur, *ibid.*
e. Depositum definitur, II. 683. quid dif-
ferat a mandato, *ibid.* Depositum a la-
trone, repetitum a domino simul, & la-
trone, cui naturaliter restitui debeat, 570.
quid si depositum sit apud rei dominum,
571. Depositum recipiendi jus naturali
ratione non competit fisco, *ibid.*
Derelictione regna amittuntur, II. 170
e. Derelictio tacita s. praesumpta, an unquam
allegari possit, II. 176. 178
Derelictum quid censetur spe recuperandi
amissum, II. 166. Derelictum redit in sta-

tum suum naturalem, 131. ad Derelicti
praesumptionem sufficit tempus excedens
memoriam hominis, 166. jure civili, non
naturae, c. 184. ad derelicti regni, vel
imperii praesumptionem non requiritur l.
civ. definitum tempus, 172. pro Dere-
lictio habere non censetur is, qui rem
tractat negligenter, l. 350. ne pro Dere-
lictio res habeatur, quid agendum,
cum ob vim majorem defuerit, *Vide* Ac-
tiber. An pro derelictis censenda quae
induciarum tempore sunt incusculodita,

IV. 386

- c. Derelictum quid, II. 159. non redit ad
universitatem nisi quoad imperium, 162.
Derelinquendo imperium, etiam volente po-
pulo, an pater nocere possit liberis non
dum natis, 189

Desertores jus legationis non habent, III.
201. *Vide* Transfuge.

Desperatio hosti eripitur, rebus servatis,
IV. 129

Despoliatio quid, IV. 34

c. DEUCALIONIS fabula unde, l. 23

c. *Devotio* publica quid significet L. III.
tit. 27. C. III. 357. apud Romanos quid
differebat ab evocatione sacrorum, IV.

13

Deus *divinitus* quo sensu, III. 264. propter
se omnia fecisse, quo sensu dicatur, *id.*
an non possit agere, nisi ob finem, *id.*
cognosci ex natura quomodo possit, 309.
coli nimium non potest, P. 15. domi-
nium plenissimum habet, ut in res no-
stras, ita & in vitam, III. 427. majus
que illud est, quam hominum in bestias,
662. igitur, quae ex eo jure agit, nobis
in exemplum non trahenda, 557. effi-
cere quaedam non posse, quo sensu di-
ctus, l. 10. Deum negare, & negare eum
rerum humanarum curam agere, mora-
liter idem valent, III. 311. Deus pro-
mittendo obligatur, II. 586. in juramen-
to testis, & ultor, III. 9. c. 10. 189.
probavit jus praedae, IV. 25. nocentibus
parit innocentem causam, III. 557. quo
jure efficiat ut peccata posteris noceant,
427. *seq.* quo sensu dicatur mutare con-
siliu. & penitentia duci, 4. quando
dicatur improprie nos fillere, *ibid.* po-
pulo cladem immitit ob Regum facta,
430. de Deo notiones quaedam minus
evidentes, 312. de Deo perperam sen-
tientiibus an juste bellum inferatur ex
hac

hac sola causs, III. 457. quæ sunt contra mandatum Dei, in iis non est magistratui parendum, 538. Dei ius in homines, 557. Veritas in novo fœdere, 280. Dei factum circa liberos peccantium cur hominibus non imitandum, 428. Deo mendacium non convenit, 571. Deo magis, quam hominibus obediendum, agnoscunt & Philosophi, I. 339. III. 538. Diis descripta quæ juris sunt gentium, 238.

c. Deus auctor juris naturæ, P. 37. violati vindex, 39. solus legislator hominum, iure, & effectu, 48. 49. eo remoto subsistere nequit obligatio naturalis, contra, quam sentit Grotius, 55. I. 42. ei parendum ut causæ primæ juris nat. non ut suberdinatz, P. 57. an ius hoc mutare possit, inanis questio, *ibid.* & I. 47. nunquam agnovit in actibus humanis malitiam, vel bonitatem intrinsecam, 49. norma, juxta quam de se judicari patitur, non est extra eum, 43. 50. hominibus legem dedit, non sibi, *ibid.* Deum ignorare, peccatum, P. 39. Deum esse, quibus argumentis evincatur, 56. 57. & esse unum, III. 386. & ab eo curari omnia etiam subternaria, & res singulares, *ibid.* & P. 56. 57. atque æquissimis iudiciis dijudicari, III. 387. Deum colere, naturæ lex est, I. 68. quomodo colatur, III. 385. honorandum, amandum, colendum esse, probatur, 389. nec non opificem esse rerum omnium extra se, 387. 388. Deum contradictoria non posse, explicatur, I. 44. 47. 48. Deum inter, & homines an ius, & societatem quandam esse, dici possit, 29. Dei unius cultus in Jure Romano assertus, 67. Deus quod præscribit, id necessario quoque probat, 124. nil humano generi præcepit, quod non simul ex ratione probari possit, II. 299. Deo prohibente quidquid sit, injuria est, adeoque ab eo abstinendum, 65. Deum irasci non posse, male asseritur, III. 21. Deus nocere pro lubitu potest, non punire, 337. delicta a subdito in Deum commissa magistratus punire potest, 391. at gens in gentem id jus non habet, 382. 383. 391. ejus nominis violatores morte digni iudicati in veteri Testamento, I. 131.

c. Deos alienos colere, illicitum erat Romanæ, III. 33. 34. in Deos suos, vel Deum

suum impia gens ideo bello peti nequit, 407. non suos tantum, sed & hostium Deos cur sibi propitios reddere ante bellum studebant Romani, IV. 10. *Deorum aliorum vov memoraberis*, Exod. XIII. 13. legis sensus, IV. 20. Deos in alienos convitum vetuisse Deum, male tradunt Josephus, & Philo, *ibid.* cum Diis suis tamquam cum hominibus ipsi egere gentes, 12. de Diis bonis, & malis, doctrina omnibus fere gentibus idololatriæ cognita fuit, III. 394.

Dextera datio in quibusdam locis vicem tenet jurisjurandi, & quare, III. 18.

c. Dexteris junctis fides data non est juramentum, nec vice juramenti, II. 48.

c. *Diabolus me abripas*, verum est juramentum, III. 30.

DIAGORAS Melius quare sit punitus, III. 311. cur Atheus factus, c. 391.

Dicere mihi non necesse est id omne, quod alteri est utile audire, II. 659.

c. *Diffata* naturæ rationalis, & socialis Grotio quid, III. 338.

Diffatoria potestas, imperiumque, an mutaverit rempublicam quoties est introductum, I. 184. Dictatoris potestas aliquando summa, 189.

c. Dictatoris titulus est nomen officii, I. 279. Dictatorum potestas, ut ut illimitata, non fuit propria, sed saltem vicaria, 272. 278. Dictator idem, qui antiquioribus *magister populi* erat, 279. Dictatores apud Græcos, *ibid.*

Dierum vox in fœderibus quomodo intelligenda, III. 123. *ad eum diem*, exclusive, an inclusive intelligendum, IV. 184. c. 395. 396.

c. *Diem intra mortis* ut aliquid fiat, si quis dixit, cur ipse mortis dies numeretur in *l. amicus ff. de V. S.* IV. 396.

c. *Digamiam* peccatum putarunt Patres, I. 158. Vide Polygamia.

Dignitas regis lœditur in legato, III. 206.

c. Dignitas est pretium, s. æstimatio virtutis, II. 325. nulla est hæreditaria jure naturæ, *ibid.* alia privata, alia publica, quæ sola composita ita dicitur, *ibid.* in collegiis parum non nisi a tempore sumitur ejus ordo, 326. Dignitates conferuntur a Principe pro suo arbitrio, III. 190. Dignitas eadem est in majestate temporaria, quæ in hæreditaria, I. 279.

- c. Dignum* quid dicatur, I. 34
Διγναιμην, I. 8
Διγναιμην quæ Aristoteli, I. 173
Dilectio lex distinguitur a lege evangelica, II. 11. vide *c.* 38. ad jus naturæ pertinet, 14. proprie tamen jus non dat ei, cui hinc aliquid debetur, 17. III. 182. itaque nec debitum hujusmodi armis exigere licet, 461. potest tamen a subditi magistratus deposcere proprio quodam jure, *vide* Debitum. An obliget omnes homines æqualiter, I. 500. non obligat in gratiam nocentis, II. 11. præcipii multa, quæ non tantum laudabilia sunt, sed etiam omitti sine culpa nequeunt, *ibid.* 87. III. 112. vetat multa, quæ ex jure stricto licita, II. 11. IV. 218. ut capere res subditorum pro debito magistratus, 239. comere res, quæ pluris vendantur, etiam pretio haud iniquo pro tempore, II. 665. non indicare, merces plures in via esse, quo tunc carius vendas, 659. persequi rem suam cum corde alterius, III. 613. *Vide* Caritas. Christus. Evangelium &c.
c. Dilectio proximi. quid ex ea intulerint Judæi, I. 149. inimicorum jam commendabilis visa gentilibus, 150. proximi non impedit licentiam bellorum, *ibid.* Dilectionem nunquam per modum legis exigit Christus, III. 515
Diagere proximum juxta se, quomodo intelligendum, I. 165. lex Christi de diligendis singulis quam habeat exceptio- nem, 100. II. 99. Diligendorum gradus, I. 100
Dimitatio singularis quibus casibus licita, II. 17. III. 488. Dimicationes sine fructu illicitæ, IV. 206. *Vide* Certamen. Duel- lum
Dimidium navium de integris intelligendum, III. 113
c. Dio Cassius de C. J. Cæsare, I. 266. Augusto, 267. 268. Tiberio, 269. 270. Caligula, *ibid.* Claudio, *ibid.* Vespasiano, & Trajano, 271. de Imperatoribus sui temporis, *ibid.* de Marco Antonio, 286
c. Diocletianus qua poena Cæsa- rem ob male rem gestam affecit, I. 252. ante ejus Constitutionem jam Pandecta- rum jure obtinuit restitutio ex enormi læsione, II. 729
c. Dionysius Siculus de Indiz regno,
- I. 307. de Persarum, & Egypti regibus, 309. de Cypri urbibus, 322. de federe inter civitates Græcæ, cujus caput Athe- næ, 325. de belli Lacedæmoniorum in Eleos initio, & occasione, II. 19. de Cerece, 84
c. Diogenes Cynico omnia licita visa sunt, P. 14
c. Diogenes Babylonii disputatio cum Antipatro de mercatore, II. 69. 693
c. Dion Prænensis: quæ lege bello exa- lent, P. 70. ejus locus *Orat. XXVI.* male adfertur ad probandum dominium generis populi, II. 117
c. Dionysius Halicarn. In quo consi- stat imperium, I. 246. de soluto, & communi concubitu, II. 109
Direptio prædæ qualis, IV. 41. Direptio- nis concedende, aut negandæ rationes, *ibid.* seq. quænam vitandæ Christianis, 210. *Vide* Fædus.
c. Disceptatio quid Ciceroni, III. 494
Disiplina militaris an ea severitate custo- dienda possit, ut in itinere, in castris, & similibus, mile- ne minimum quidem au- ferat, IV. 283. servatur provisio rerum necessitarum, & bene solutis stipendiis, *ibid.* ejus leges, II. 254. Romana, IV. 290
Dispensandi in lege poenali casus quæ, III. 290. Dispenatio distinguitur ab æquitate, 291
c. Dispositio Inter vivos in quo differat a testamento, II. 162. 164. ad justam dis- positionem de transferendo jure in alterum quid requiratur, 197. inter plures, de re præstanda, nullum jus in re trans- fert, sed in personam, 408. non satis declarata, non est dispositio, neque jus inde oritur, III. 149. clara, & perspi- cua, utut gravis, & intolerabilis, natu- ra nullam interpretationem patitur, 174
Disimulatio an licita, III. 562
c. Dissimulatio quid, III. 604. differat a si- mulatione, & mendacio, *ibid.* per se non est illicita, 607. non semper est vitium, P. 89 90
Divisio rerum, prima causa efficiens proprie- tatis, II. 57. Divisio rerum ad bellum vitandum, 4. 468. regni, aut populi, quibus modis fiat, 516. an per eam jus populi, aut imperii amittatur, *ibid.* *Vide* Imperium.

c. Di

d. Divisio humani generis in populos, & imperia, terrarum finibus, non hominum numero fieri debuit, l. 231. *seq.* Divisionem imperii, & administrationis, constituit Grotius, l. 310. Divisionem summæ potestatis non inferit primum principis, se nihil sine Senatu facturum, l. 111. Divisio non est modus acquirendi dominii originarius, II. 131. 137. Divisionem rei dubie recusanti bellum ideo iustum inferri nequit, III. 497. Dividi res non potest vel natura, vel jure, II. 75.

Divitia supervacuae nullum bonum in se continent, III. 265.

Divortia olim licita, Christianis prohibita, II. 204. Divortio amissa mulierem qua conditione alius possit ducere, 205.

e. Divortia ex justa causa nec a Mose, nec a Christo prohibentur, P. 95. ex injusta causa nec a Mose permixta, eorum permissio ex quo jure descendat, l. 73. Jure naturæ licita, 124. II. 268. modo justa adsit causa, III. 674. Divortium quo casu repugnet juri naturali, l. 133. n. pugnat cum puritate mentis, 141. Divortia quo casu improbentur a Servatore, 148. Divortium quo casu licitum, II. 236. 252. *seqq.* an omne improbaverit Christus, & quo sensu, *ibid.* 255. Divortii exempla inter reges Christianos, 251. quo sensu improbatum a Paulo, 257. quibus in causis ad normam Juris Can. evangelici admitti possit, 258. an, & quatenus Princeps in Divortio dispensare possit, *ibid.* Divortio facto apud quem liberi educandi, 267.

Do ut des, II. 656.

Domata nova non sunt metuenda, si nil habeant quod honestati, & obedientiæ erga magistratum adversetur, III. 315.

Dolor non dat jus occidendi, IV. 204. dolore alieno satari, contra jus est naturale, III. 255.

Dolus perfidia carens in bello licitus, IV. 5. eo non uti generosum est, non etiam necessarium, III. 574. necessarium est donec indigilio facta sit, c. 653. Christiani in primis eo uti non debent, quantum fieri potest, 574. secus si ad bonum tendat finem, c. 67. Dolus quatuorplex dividitur, 562. malus interdum dicitur quod aequitati est contrarium, *ibid.* bonus quis, 561. an ex genere semper malorum, 562. in bello an licitus, &

quis, 560. *seq.* Doli mali vox, *ibid.* Dolo contrahens ad quam restitutionem teneatur, 184. Dolo res h. stium capere licet, IV. 34. Doli abstinere, generosum, III. 574.

d. Dolus quid, III. 187. Doli vox est media significationis, 603. Dolus confunditur a Grotio cum errore, II. 622. numquam vincit negotium, nisi error accedat, *ibid.* quod cum dolo compensetur, item quod causam dani negans bonæ fidei vincit negotium, id ex Jure Romano venit, *ibid.* & 629. malus Jure Rom. semper supponit propositum lædendi, 574. de Dolo agere cur deceptus possit, v. ratio, II. 170. Dolus inter, & culpam etsi jure naturæ non interfit ratione differentium, interest tamen ratione pœnæ, 188. Dolus non solum scitus in bello, 590, 601. sed præstat etiam armis, & vi, 591. 67. Dolo in hostem quando uti licet, IV. 23.

Dominant fructus distinguendi a dominio, II. 324. *Vide* Patri omnium populi.

d. Domanium quid, II. 359. constituitur vel pacto, vel ultima voluntate, vel usucapione, & præscriptione, *ibid.* ab antecessore alienatum revocari a successore potest, 360. ac aliter ab hærede, aliter a non hærede, *ibid.* Domani qualitas nec facto statum mutari potest, *ibid.* Domani non præscribitur 195. 160. 161.

d. Domicilium duo requirit, l. 214. quique elgere potest, etiam in duobus locis, & mutata origine, nisi ex causa publica lex impediatur, II. 329. Domicilio constituto, jure nat. fit civis, 330.

Dominatio paucorum ad regnum accedit, IV. 265.

Dominium naturaliter, & per alium acquiritur, IV. 31. externum, 36. furiosi unde, II. 121. infantis unde, *ibid.* conditionatum, 128. Dominium quid, & quatuorplex, l. 4. non amittitur ob alimentum præstitum ab eo, qui non est dominus, (vide Alimentum) nec jure naturali ob delictum per se, II. 478. nec ob possessionem amissam, licet ex possessione incipiat, 469. Dominium antevertere potest lex civilis, quod jure naturali licitum est, 59 ut auferatur alicui sine probabili causa, injuria est, 167. III. 53. non auferitur per adjectum conditionem, II. 131. ex quibus causis alii

cui auferri possit, IV. 326. Dominium jure nat. iis tantum datur, qui utuntur ratione, II. 121. furiosis, aut infantibus datur, *ibid.* § 201. quando desinat, 521. per quid distinguitur ab imperio, 120. exceptionem habet necessitatis summæ, 59. 60. negatur, c. 96. (*Vide* Necessitas) & utilitatis innoxie, (*Vide* Utilitas) fines, & effectus suos semper habet, *sive* ex civili jure, *sive* gentium, seu naturali oritur, 559. IV. 326. idem est cum proprietate, II. 54. quare introductum, 56. si introductum non esset, an quis alteri injuriam inferre potuisset in bonis, I. 79. non minuitur per adjectam conditionem, II. 111. n. tum unde primum sit, & quomodo processerit, 56. non nascitur ex solo actu animi, *ibid.* nec ex aptitudine ad rem, III. 180. nec ex intellectus perfectione, 457. nec ex virtute sola mentis, aut religiosa, *ibid.* produci potest ex sola lege civili, II. 470. 478. sequitur jus possidentis ex jure gentium, IV. 340. transferri etiam potest in alium, necdum occupata possessione, II. 372. 388. ut totum, vel ex parte tantum transferatur, joris naturalis est, 339. an transferatur in eum, qui rem alienam loca sue sibi debita cepit, 368. Domini actus primus, & secundus, 121. vis, 558. ex Dominio nemo jus habet, præter dominum, 561. Dominium captivum rerum in bello solenni non est sine omni conditione, IV. 115. stare potest cum interna obligatione restituendi, si bellum fuerit injustum, 176. civile quid, I. 177. bello comparari potest, *ibid.* eminens quid, 4. 173. comprehendit cives, & res eorum, *ibid.* § IV. 325. imperii femina pars est, *ibid.* in res subditorum civitati competit jure gentium, 302. ut ex eo alienare res eorum liceat illi, & perdere, 325. & factum solum sufficiat ad rem transferendam, 422. utilitatis publicæ causa introductum est, III. 425. igitur non competit, nisi quatenus communiter expedit, 53. IV. 326. in regimine non dominico sed civili, aut regio, 202. supereminenti dominio beneficia subditis liberaliter concessa possunt auferri, III. 57. factum ipsius dici, 571. jus ipsis quaeritum auferri, 53. quæ autem singulis sic auferuntur, eorum compensatio fieri debet ex communi, *ibid.*

modi ejus, IV. 325. *Vide* Paxna. Dominium generale manere potest, etli in partes sit distributum, II. 331. Dominiorum rerum, quæ pondere, mensura, & numero constant, quando transeat, 463. externum sine interno, IV. 73. Dominia quando intereant sublato subjecto, II. 421. Dominica potestas quid, I. 4. c. Dominium definitur, I. 287. unica species, naturaliter, juris in re, II. 167. de ejus origine variorum systemata, 73. 74. non introductum est placito hominum ad servandam æqualitatem, 573. non factum demum hominum, sed a natura constitutum est, III. 189. IV. 311. Dominia cum ipso genere humano orta sunt, I. 46. 51. Dominium rerum ex naturali possessione cepisse, quo sensu dicat Nerva l. 1. §. 1. *f. de acq. poss.* IV. 51. Dominium restrictum, divinum, directum, utile, fictum, quid, II. 167. Domini restrictio unde pendeat, 162. Dominium natura differt a possessione, 482. natura omne incipit a possessione, 485. Dominium acquirere, quid sit, 82. ejus acquisitio ex jure naturæ primævo oritur, 480. Dominium quinam naturaliter acquirere possint, 539. Distinguedum inter Dominium, & ejus administrationem, *ibid.* Dominium non pertinet ad imperii naturam, I. 307. pertinet ad jura realia, 30. 32. Domini naturam non secutus est Grotius, II. 24. Dominium male distinguit in generale, & privatum, 160. item in plenum & minus plenum, 32. eminens, vel supereminens Grotio quid, 33. 250. Imperium abusive vocatur *Dominium eminent*, 250. Domini cujusdam externi signementum Grotianum, IV. 182. Dominium aliquod generale, & privatum acquiri populo occupanti territorium, negatur, II. 497. 496. 498. 500. Dominium naturaliter acquirendum anteverti posse lege civili, quo sensu, & ubi, Grotius dicat, 87. 93. 482. 487. 488. IV. 65. Domini usus vel civilis, vel naturalis, II. 347. exerceri potest vel sine re, vel non potest, *ibid.* Dominium tolli mutata specie, ratio naturalis dicitur, 536. finicndi Domini modi, *ibid.* Dominium privatum nullius sit derelictione, & cedit occupanti, 162. 167. Dominium quarundam rerum ne occupent subditi, Princeps imperare potest, 490. Domini transla-

- translatio fit naturaliter, II. 24. non per nudum pactum, nec sola voluntate, 612. sed per traditionem, 518. requisita ad hoc, *ibid.* effectus dopilini cur JCTi Rom. quandoque tribuant etiam citra traditionem, *ibid.* nam naturaliter Dominium non transferitur sine traditione, 346. seqq. 405. 708. quomodo Jure Saxonico transferatur Dominium, 349
- Domini** vocabulum non admittebant humaniores ex pfcis, IV. 249. Dominus rei pfcendus ei, qui depofuit, & quare, II. 559. Dominus, qui denunciavit, ne servo crederetur, tenetur de peculio, aut in rem vifo, 560. Dominus, qui in culpa non est, naturaliter ad nihil tenetur, III. 185. legitimis quibus modis fiat, IV. 41. *n.* qui cum possidente contrahit ut domino, dominium amittit, II. 165. etiam servo injuriam facere potest, 225. negatur, c. 334. Domino cognito rem non reddere, contra jus naturale est, III. 245. deficiente, res redit in statum suum naturalem, II. 231. 521. Dominum rei, quam possidet, ignorans, nemini tenetur, 563. Domini rerum, quæ de navi jactæ sunt, partem ab aliis repetunt, *ibid.*
- Domino** jus vitæ, & necis in servum naturæ jure questum, I. 29. II. 334. III. 149. 350. IV. 256. Dominorum in servos severitia non impunita solum, sed & licita jure naturæ, 80. Domini potestas in servum improprie regimen dicitur, I. 271. Dominus rem suam a possessore manu repositens vim facere dicitur, I. 398. Dominum civilem eadem jura habere, quæ dominus naturalis, in genere verum est, 572. Dominus quæ talis imperii non est capax, I. 361
- Domus** incendere, inhumanum, IV. 222. Domus est pusilla respublica, 227. do domo consistere, jus est solius mariti, II. 203
- Domuscula** s. tugurium momentaneum in litore occupato ponere licet transcurri, II. 69
- Dona** & per internuntios absentibus mitti possunt, II. 340. *u. c.* 93
- De** re quid significet, III. 153. In bello quibus licet, IV. 41. regna, & urbes licet, I. 190. Duci belli non licet si jam sint quæstæ, si vero necdum quæstæ, licet, IV. 41. Donare pro transigere, III. 233
- Donans** alienam rem donatam nihil alieni habet, II. 578. Donans, qui errat in causa, non repetit, 603
- Donatio** an acceptari possit mortuo donatore, II. 593. negatur, c. 645. accepta an vim habeat mortuo donatore, antiquam rescivisset acceptam, *ibid.* quæ causam expressam non habet, naturaliter non est irrita, 595. ejus, qui jure civili non tenetur, interpretanda ex dicto, III. 155. inter odiosum refertur, II. 614. prodiga habet effectum juris, 590. regis jure mixto imperantis, in quantum procedat, 54. in donatione omnia verba donantis strictius accipienda, 116. Donationes a militibus militum factæ, IV. 40
- Donatio**, & pactum de donando, plane non sunt contractus, nec pertinent ad contractus stricti juris, III. 158. ultra, 500. solidos non valet absque insinuatione judiciali, 159. Donatio nullius per transfectionem sumitur, 154. amborum differentia, *ibid.* Donatio propter nuptias futuras cessat his deficientibus, 156. inter conjuges, lege demum civili prohibita est, jure naturæ valet, II. 574
- Donator** si rem donatam a donatario conducit, quid juris, II. 519
- Donatarius** possidet, II. 484
- Donatarius** servi unde, IV. 259
- Dot** metu extorta ipso jure nulla est, II. 619. Dotis dominium civile mutui, naturale uxoris, 161. actio dotis in personam est, 152
- Dubitandum** officium apud Gallos, III. 488
- In dubio** bello lex probabilem rationem habere censetur, II. 55. flumen occupasse, populus censetur, 471. pacis leges quædam, IV. 329. de sensu scripti alicujus quorsum respiciendum, I. 105. sequimur quod minimum est, IV. 340. & quod tutissimum, III. 481. 541. succellum vicarie locus esse censetur, II. 391. quæ plus valent, 127. in dubiis judicium actu, & experientia comparatur, 483. in dubio bello pax præferenda, 489
- Dubia** causa nunquam efficit justum vulum, III. 491. 495. Dubia voluntas, *vile* voluntas.
- Dubitatio** unde in moribus, I. 1. 481. Dubitare quis potest contemplative, non active, 541. Dubians subditus an recta militet, 544. Dubitans de jure quid facere

cere debeat, III. 481. 490. Dubitans
quomodo ad iudicandum dirigi possit, *ibid.*

§ 484

v. *Ducatum* in Germania origo, III. 354
Duellum unde natum, III. 489. nil detra-
hit iuri, quod est alterius, *ibid.* finem

bello an possit imponere, IV. 336. non
reparandum si parati sint certare, ubi
alioqui totus populus gravissimis malis se
implicaturus erat, III. 488. IV. 236. pec-
cant autem certantes contra iustitiam in-
ternam, uno casu excepto, 336. *Vide* Di-
micario. Certamen.

v. *Duella* omnia extra terminos necessariz
defensionis illicita, II. 49. inter duos tor-
reos cur liceant, *ibid.* horum alterutri
victori quatenus gratia fieri possit, 50.
ad componendas gentium lites dubias
oblata, & repudiata, iustam belli non
dant causam, III. 496. quibus casibus,
& conditionibus, a veteribus admissa fue-
re,

343

6. *DUMONTIUS* legatus jure a Russis
captus, III. 231

Duratio rei naturam non mutat, I. 190

Dux proprie quis, IV. 408. milites quate-
nus obliget, 410. de belli causis trans-
gere non potest, *ibid.* inducias dare po-
test, 417. homines, imperia, agros,
jam acquisita concedere non potest,
ibid. condonare potest nondum quasite,
etiam qui summus dux non est, *ibid.*
Dux belli jus eximium in præda, 39.
Duces belli dispensatores prædæ apud Ro-
manos, 36. Duces Romani quomodo se
gesserint circa prædam, 37. quidam de
præda nil decerpserant, *ibid.* quomodo
obligentur ex bello injusto, 175. Duces
belli duorum generum, 408. minores an
obligare possint summum, & quatenus,
96. pacem finire an possint, *vide* Pax.
Ducum pacta quomodo recipiant interpreta-
tionem,

412

7. *Ducis* vox per se nullum infert jus im-
perii, I. 276. Dux belli si spondit in-
jussu superioris, vel populi, quid juis,
III. 198. *scqq.* quoties obligetur ex fide
hosti data, IV. 413. 414. ex ejus pactis
quatenus teneatur Princeps, 415. quate-
nus inferiores, *ibid.* Ducibus bellum,
non pax commissa est,

417

E.

8. *E* *Brius* crimen committens eor non
excusetur, III. 359

Ecclesia an jus habeat in infideles, III. 459.
c. 477. 478

v. *Ecclesia* universalis interpret dubiorum,
P. 97. *Ecclesie* cur jus asyli sibi arro-
gent, I. 161. *Ecclesiis* onera ab Impera-
toribus imposita, 219. *Ecclesie* statum
externum ordinandi jus competit potestati
publicæ, 247 in interno, s. ipso numi-
nis cultu, nulla est potestas unius præ
alio, sed nudum ministerium, *ibid.* *Ec-
clesia* jus in actiones humanas externas
non habet, III. 43. *Ecclesie* bona, va-
sa, &c. licite secularizantur a civili po-
testate, IV. 16. 17. 18. *Ecclesie* bona
Princeps alienare pacis causa potest, du-
plici jure,

143

9. *Ecclesiastici* a secularibus negotiis abstin-
ant, I. 162. v. Clericus. Sacerdos.

c. *Ecclesiasticis* effectum, non esto nimium ju-
sus explicatur, P. 90

c. *Ecclesiasticorum* philosophandi methodus,
P. 87. 88

Edictum, III. 640

Educatio liberorum quare a quibusdam ad
jus naturale referatur, II. 369

v. *Educatio* liberorum naturæ lege est ne-
cessaria, II. 230. a natura inuncta est
parentibus, atque in eo patriam potes-
tem constituit H. COCCATIUS, *ibid.*
sub ea quæ continentur, 234. 247. utri-
que parentum communis, *ibid.* præci-
pue tamen sunt partes patris, *ibid.* quan-
do finiatur, 235. 236. fieri nequit, nisi
pater certus sit, 243. apud quem fieri
debeat, divorcio facto,

267

Edentes carnem humanam iusto bello pe-
tuntur, *vide* Cibus. Caro. Anthropophagi.

Effectus ut non sequatur, satis est unicuique
deesse causarum, III. 141. universalis cau-
sa requirit universalem,

I. 12. c. 57

Excusatio evitandæ causæ injuste sunt,
maxime sunt excusabilia, III. 292

c. *Equirari* magistratus cur Latinis dicantur,
I. 143

Eximium quid apud Paulum Apostolum, I.
166

Eximium quod, III. 93. c. 112

Eximium sedum, III. 648

Eximium

Electio non semper infert subditorum libertatem civilem, I. 189. electorum regum est jus temporarium, *ibid.* eligere indignum, reipublice tenetur, III. 180. electus Imperator per legiones quo imperavit iure, *vide* Rnm. Imp.

4. Electivis in Regnis cur librorum defuncti ratio haberi soleat, II. 446

5. *Electorum Germania* subditi ad judicia Imperii provocare nequeunt, II. 197

6. *Elephantus* in praedium adducere an liceat, III. 579. & quatenus, 588. 589

Eleutherociles, I. 191

7. *ELISABETHA Anglia Regina* cur vectigali a Rege Danie imposito contradixit, II. 108. mutue defensionis pactum contra omnes, etiam religionis in causa, inuit, III. 122. irritis Papae Hispanos novo orbe infeudanti, 478. quid regere Batavis imperium offerentibus, 515

8. *ELTMAS*, in eum quali potestate usus sit Paulus, I. 153

Emendatio peccantis quatuorplex, III. 169

9. *Emigrare* subdito cuique licet jure nat. II. 329. quibus casibus hoc jus tolli possit, *ibid.* Emigrantes in suo territorio recipere vicini non tenentur, 330. ab iis jure naturae licet censum exigere, *ibid.*

Emtio venditio quid sit naturaliter, II. 657. metu expressa potest jure naturali rescindi, 660. sine certo pretio a rege facta non valet, 663. rei alienae quatenus obliget emptorem bonae fidei, *ibid.*

an Emptione venditione dominium etiam sine traditione transfertur, 663. jus emendi res ad vitam necessarias nemini negari potest, II. 70. immo potest, c. 114. Emens rem alienam restituere eam venditori non potest, 563. potest, c. 581. ementi pignus a creditore tenetur qui oppignoravit, etiam si res sit aliena, 560. Emtori rei alienae quatenus obligetur dominus, 562. Emi plurius res potest in gratiam alterius, 666. Emtor rei capite bello injusto, an quid impendi deducatur, IV. 274

10. *Emtio venditio* qualis sit contractus, II. 666. Emtio tam sub conditione, quam pure contrahi potest, 794. contra permutationi quoad obligationem, 685. rei vitiose valet, et actio datur ad rescilendum damnum, 692. subsistit, etiam

res vendita plurius valet, 695. item etiam multo minoris, 696. Emtor quando de dolo teneatur, *ibid.* quando possit agere ad id, quod interest, 697. periculum rei cur sit Emitoris, etiam ante traditionem 699, 700, 708, 714. Exceptiones, 708. Emtor dominus non fit sine traditione, 709. secundo emtori tradita res. cur ei aquiratur, vera ratio, *ibid.*

Emphyteusis sine scriptura a rege facta non valet, III. 51

c. Emphyteusis leges civiles jus in re esse voluerunt, II. 160

Emroscium, III. 133

Emroscum, III. 619

Emroscum, I. 8

c. *ENNA* civium caedis a Pinario patrata, I. 325

c. *ENNIVS* juri opponit ferrum, P. 41

c. *ENICHARMS* dictum contra litigantes, I. 147

c. *ENICTIVS* Stoicorum finem explicat, P. 17

c. *ENICURUS* Systema de justitia, & injustitia, P. 34. doctrina ex Gassendo de legibus scriptis saltem ex metu injuriae, 71. inepta conclusio ex vastitate orbis, III. 189

Epicurei cur ex bene moratae civitatibus ejecti, III. 332

Epitimus, III. 145. ejus fontes, & regulae, *ibid.*

Epitimus, III. 99

Epitimus, III. 12.

Episcopatus qua talis jus non habet regendi humano more, III. 460. Episcoporum consilia circa bella, 484

c. Episcopo an fas sit pro reis intercedere, I. 160. Episcopi Romani privati quondam fuerunt, 241. Episcopi, & Abbates omnes fuerunt sub protectione statuum secularium, 322

Episcopi, II. 123. publice quid, c. 151. quidque juris circa illas, *ibid.*

Equi, & equae, quae postliminio apud Romanos receptae, IV. 120. c. 167. Equorum vectigal, II. 68. Equus seythicus, 218

ERASMUS Christianis arma interdicit, P. 17

c. *ERASMI* error: nullum bellum justum esse, P. 79

Error an irritum actum faciat, II. 488.

X x x quoties

- quoties liberet fide, IV. 420. Error circa premium refarciendus, si politica de eo constet, II. 661. Errans hosti obligatur ex pacto, IV. 420. Errantes in partem Christianæ religionis an puniendi, I. 1. 316
- c. Error natura tollit consensum, eoque negotium, quatenus errat, II. 619. quid si in parte erratum sit, *ibid.* quid si alicujus culpa, *ibid.* si neutrius, vel utriusque, *ibid.* Error an sit, ignorare futurum, *ibid.* Jure Rom. cur non tollat substantiam actus, exceptis aliquot casibus, 620. de errore, ejusque effectu in contractibus juris gentium, doctrina H. Cocceii, *ibid.* in corpore si erratum est, adeoque vel in re, vel in persona, vitiatur pactum, 621. item si in substantia negotii, *ibid.* item si in qualitate personæ, quæ ad substantiam negotii necessaria est, *ibid.* item si in materia, non vero si in materie qualitate, *ibid.* nec si in nomine, 622. Error quod vitiet negotium, verum saltem est intuitu errantis, non decipientis, *ibid.* Errorem cum dolo confundit Grotius, *ibid.* fundamentum doctrinæ de errore Grotius male in falsa præsumptione facti constituit, argumento ex lege desumpto, 623. in errante plane non est consensus in negotium, nec conditionalis, 630. Errans in titulo cur Jure civili non ofuscipiat, etsi revera justus titulus adfuerit, III. 493. Error juris an, & quatenus noceat Jure Romano, IV. 210
- e. ESAIM, II. 4. vaticinii vera explicatio, I. 145. ejusdem LVIII. v. 6. sensus de creditorum injstorum jejuniis non affectus a Grotio, IV. 180
- Effici non jurabant, III. 27. cur, c. 46. gladii armati incedunt, I. 265. cur, c. 218. Essentorum communio in bonis, II. 14. c. 76
- Evangelii præcepta an continentur in jure naturali, I. 86
- e. Evangelii lex pars est Joris naturalis, I. 63. quænam pars, II. 38. ejus præcepta duplicia, 47. Evangelium non inculcat majorem obedientiam erga Principem, I. 162. 373. vide Christus.
- e. Evangelici sunt plane sincera verba Catholica Ecclesiæ membra, III. 399
- e. Evocatio factorum quid sit apud Romanos, IV. 10. quando fiebat, 11. differebat a devotione urbium, I. exercituum hostilium, 13
- Exagium, III. 11
- c. EXHEREDATUS qualem jus admittat, P. 34
- c. EVARIANES de belli, & pacis scientia perperam intellectus a Grotio, P. 31. de poenis improborum, 40. de evidentiæ jorum naturæ, 84. de Cyclopius, I. 260 quanti sit regnare, II. 286
- Exanimis odiosæ, III. 619
- Exagium, IV. 19
- Excellentia super alios quatenus a virtute, & utilitate sejungitur, bonum est inagabile, III. 293
- Exceptionem habens jus habet ad pecuniam relictam ex bonis suis venditis, II. 661
- c. Excommunicatis poena pertinet ad potestatem civilem, I. 248
- Excursus inutiles in bello, id est, si quantum virium ostentationem habent, injusti sunt, IV. 206
- c. Execratio non omnis definit in juramentum, III. 30. Execrationes variz a gentibus juramentis additæ, *ibid.*
- Executionis ad modum quod pertinet, conditionem non facit, IV. 433
- Exercitoria actio unde, II. 197. Exercitores an teneantur in solidum ex facto magistri, *ibid.*
- c. Exercitoria actio nititur naturali ratione, II. 610. triplex ibi obvenit negotium, *ibid.* non oritur ex contractu ipso, sed ex quasi contractu, 641. cur non detur, nisi secundum præpositionis formam, & intra fines negotii commissi, *ibid.* Executor quis dicatur, *ibid.* Exercitores singuli quod ex facto magistri in solidum teneantur, id summa nititur æquitate, 642
- Exercitus quid, III. 112. justus, *ibid.* Exercitus insolita conscriptio si justis indicis appareat non fieri se tenendi gratia, rumque pacem, IV. 335. cautio ne exercitus aliquo ducatur, quomodo intelligenda, III. 144
- c. Exercitus requisitus essendiale, III. 152. Exercitus peregrinus, eorumque doctes sunt sub potestate territorii, ubi degunt, vel transeunt, I. 217
- Exheredatio filio an quid debeatur, II. 373.
- Exheredatus tacite censetur qui grave crimen commissus in patrem, nisi adfuerit con-

condonatz culpæ indicia, II. 187. Exhæredari filius a patre in totum an possit, *ibid.* quando possit, *ibid.* an ne in regnum succedat, 187. negatur, 412
 c. Exhæredatio quid, ex quibus causis fieri possit, ejusque effectus, &c. II. 414.
 tacita nec jure nat. nec civili cognita est, 453

Exilium fidejussoris damnati ex fidejussione proprie pœna non est, III. 424

Exilium, III. 521.

Exilimatio æquiparatur vitæ, I. 85. *vide* *Fama*.

Exitus liber cum itinere libero intelligendus, III. 133

Expellere latinis quid, I. 36. per expellionem juris quo casu demum aliquid nostrum fiat, II. 397. Expellitorum est omne jus, 406

Exploratores graviter puniendi causa, III. 669

c. Exploratores mittere, jure naturæ licet, III. 688

*Expugnatio*ne urbium, & direptiones violentas, Christiani permittere non debent, IV. 320

Exteri quomodo de rebus bello captis judicare debeant, IV. 48. Exteris quomodo jus nascatur ex lege civili, II. 479. Exterorum res retinentur pro jure nostro, aut civis nostri, III. 622

Externi testari non prohibentur jure naturali, II. 345. Externi juris qualis efficacia, IV. 74. Externum dominium sine interno, 72. *seqq.* Externi qui habondi, III. 201. olim habiti pro hostibus, II. 345. quod ne heret, postea foederibus est cautum, III. 92. an teneantur legibus loci ejus, in quo degunt, II. 59, 587. an pro hostibus habendi si in loco hostili deprehendantur, III. 662. c. 677. 678. 679. *vide* *Extraneis*.

c. *Extirpatio* populorum damnatorum quo jure præcepta, F. 95

Extorsio violenta acceptatio est vitiosa, ex qua jus ei nascitur, cui extorquetur, III. 563

c. *Extraneis* licebat adorare in templo Hierosolymitano, at non ritu Judaico, I. 69. Extraneis ne res vendantur, aut ab his emanent, lege publica statui potest, II. 117, 118. ab his præterea juribus excludi possunt, 117. lege publica an a connubiis excludi possint, 115. *Ex-*

traneo jus quæsitum auctori nequit a Principe territorii, III. 78. *vide* *Advæne*.
Extrinsæca contractui non sunt indicanda, II. 659

Exules pœnz metu dedendi sunt, IV. 335. in exules alibi nullum jus est civitati, II. 223. IV. 335. penes reges exules manet jus regni, etiamsi possessionem amiserint, III. 240. Exules ejus suscipere, cum quo pax initur, an pacem violet, IV. 335. Exulibus pulsus sedibus suis habitatio non deneganda sub certa conditione, II. 69. nec transitus negandus ob querendas sedes alias, 63

c. in Exules jus quo casu maneat civitati, quo non, II. 331. Exulis regis liberi jus habent succedendi, 417

EZSCHIAS, II. 18

F.

c. **F** *Asæ* quid præstitit in Jure naturæ, P. 83

FABIORUM dedictio Gallis negata, III. 413. IV. c. 112

c. *FABIVS Maximus (Quintus)* quomodo captivos redemit, III. 128. IV. 416. ejus elogium, III. 592. filio Consuli legatus datus, I. 33

c. *FABIVS Rullus* filium triumphantem secutus, I. 34

c. *Fabro* si promitto ut de suo auro mihi annulus faciat, id non est contractus mixtus, sed mera venditio, II. 688

Faciendi cujus quia alii jus dat, ejus ipse auctor esse censetur, I. 170. Facio ut facias, II. 656, 658. Facio ut des, *ibid.*

Facinus, *vide* *Scelus*. Facinorosi an sepehendi, III. 247

Factum alienum jure naturali neminem obligat, nisi successorem bonorum, *vide* *Delictum*. Factum qui promissit, naturaliter non obligatur, si facere ex sua parte nil omiserit, II. 595. IV. 397. illicitum promissum, an valeat, *vide* *Illicitum*. Factum singulorum non obligat communitatem civilem, III. 409. utile nullum parit juris effectum, ex Facto obligatur quisque vel ad reparationem, vel ad pœnam, III. 259. sub Factis comprehenduntur etiam non facta, quatenus conjecturam faciunt voluntatis, II. 474

X x x

c. Fa.

- c. Factis ex non probatis, f. incertis, nullum jus oritur, III. 149. Facta dubia interpretandi regulæ, 150, 151. sub facto illicito etiam continetur non factum, quod fieri debuit, 186
- Facultas**, juris species, quid, & quotuplex, l. 4. eminens quid, *ibid.* meræ facultatis quæ sunt, an tempore amittantur, II. 174. Facultatem qui dat, dat quantum in se est ea, quæ ad facultatem sunt necessaria, IV. 108
- c. Facultas, vocis etymologia, l. 31. vulgaris, & eminens Grotio quid, 16. per eminentem in specie quale jus intelligat, 32. moralis habendi, vel agendi objectum quod, 32
- Fallere** hostem quibus modis liceat, III. 564. suos quomodo liceat, 569. Fallendi artes qui insillant, fugiendi principibus, IV. 435
- Falsum** dicere, concessit Plato imperium habentibus, & quare, III. 571. quatenus non sit illicitum, 569. *seqq.* Falsum dicere amendi, & infanti, non est mentiri, stricte sumta voce, *ibid.* vide Mendacium.
- c. Falsiloquium in bello licitum, III. 592. quatenus nec extra bellum prohibetur sit, *ibid.*
- Fama** naturaliter homini suum, III. 180. vide Existimatio,
- c. Fama jus est, quod æque, ac vita, defendi potest, II. 39. Famæ restitutus an ad opificiorum collegia iterum admitti debeat, III. 78. Fama quod mensurari, & reparari pecunia possit, id jure civili statutum cur sit, 199
- Famulus** causa facta dedatio, excusabilis, III. 509. n.
- c. Fame pressis navigantibus, quo jure quilibet cibaria in commune proferre cogi possit, II. 96
- Familia** fundamentum est matrimonium, III. 293
- c. Familia quid dicatur, II. 246. ejus essentia consistit in mare, & scemina, *ibid.* ex pluribus oritur civitas, *ibid.* Familiarum separatim habitantium exempla, l. 22. Familiarum olim controversiæ quomodo componebantur, 160. in civitatem cogenses sup juri renunciant, 361. Familiz unitas, vide Unitas.
- c. Famulus ex quovis facto, etsi jussu heri pactato, in solidum tractus, III. 549
- c. **Fas**, & nefas quid dicatur in Jure Can. II. 302. Fas Deum quid sit, III. 583
- Fato** suo deprehensi in bello, IV. 33. dicuntur infortunati, vide Infortunatus. Etiam servi sunt, 70. jus habent postliminii in pace, 112. c. 150. inter eos referuntur coacti ad bellum, 185. *seqq.*
- Fato** fieri quæ dicantur, 14
- Favor** in promissis, III. 135. **Favorabilis** in dubio realla, 159. quomodo interpretanda, 136. extendenda ad proprietatem verborum, tam artificialem, quam vulgarem, II. 391. III. 136. IV. 127. sunt quæ æqualitatem in se habent, III. 135. quæ utilitatem spectant communem, *ibid.*
- c. Favoris præsumptio nullum habet effectum in jure naturæ, III. 157
- FAVORINI** philosophi error cieca justificationis, III. 321
- Fecialium** usus Romæ, III. 484. collegium quare Romæ institutum, 484, 488
- c. Fecialium formula ad bellum indicendum, P. 76. institutio, collegium, munera, III. 107. Feciale Gallum cum Senatus Patrisiensis admittere noluic, 213. Feciales apud varios populos, 651. Feciale jus sanctissimum Romanis, 583
- Fekonia** quid, l. 323, 329, 376
- Fera** quorum sint? lex, quæ eas regi adicit, non injusta, II. 470. in Sylvis privatis non sunt nullius, 469. sunt Principum in Germania, 470. quamdiu nullius sint dicendæ, 469. Feras mollis esse, non simpliciter est ex jure naturali, sicut putat Jus civile Rom. 470. an dominus amittat si aufugerint, 469
- c. **Feræ** cujus sint, l. 235. sunt res nullius, II. 91. etiam in solo occupato, 92. 482. etiam in sylvis circumspicis, non in vivariis, 484. ne capiantur, edicti effectus, 149. Feræ capte, & evasæ possessio quando pereat, 484, 485. Feræ male comparantur cum lapidibus in Tiberim demeris, quorum dominium retinetur, non possessio, 485. & cum servo fugitivo, *ibid.* Feræ manufactæ, & crepundiis distinctæ quamdiu dominium retinetur, 486. Feræ capte, etiam in alieno fundo, semper sunt capientis, 486, 487. non nisi in poenam auferuntur lege civili, *ibid.*
- FRAUDIMANDUS I.** Rex Romanorum quo

quo jure leges condidit, & comitia habuit, I. 252.

e. FERDINANDI Austriaci uxor plebeia cum liberis cur a successione jure exclusa, II. 249.

Ferita quid, P. 53.

Ferrum quid significet, III. 133.

Ferruminationis non facit confusionem, II. 478.

f. Ferruminatione confusionem fieri, Paulus non ait, sed accessionem, II. 515. nec distinguit eam ab applumbatione quoad accessionem, *ibid.*

f. F s a u s (Job.) omne bellum injustum declarat, P. 79.

Feuda longeva possessione acquiruntur, II. 269. longo tempore acquiri possunt, quæ deferuntur ex investitura primaria, *ibid.* deferuntur vel ex jure proximi possessoris, vel ex investitura primaria, *ib.* hereditate adiri possunt, separatim ab aliorum bonorum hereditate, 383. franca, sive libera, I. 211. Feudum ligium, *ibid.* Feudorum regionum tacita conditio, si bellum justum fuerit, *ibid.* Feudorum judicatio non semper faciendi ex lege Longobardica, II. 384. nec pertinet ad Ecclesiam, III. 461. *n.*

a. Feudum per se non infert privationem summæ potestatis, I. 327. in Feudis francis quid remissum, 328. ligium quid, 329. in Feudi datione quale dominium supponatur populo danti, II. 260. Feudum a patre alienatum cur liberi vindicare possint, 290. Feuda antiqua longa possessione acquiri posse, in genere, & jure naturæ verum non est, 191. Feudum vindicans filius, vel agnatus, ad id, quod interest, agere nequit, 392. Feuda fœminina quid, 445. Feudis minus proprie comparantur regna, nisi quoad successionem, quæ in utrisque linealis est, *ibid.*

Feudale jus tantum Germanis usitatum, I. 211. in personam, & in rem, *ibid.* *seqq.* Feudalis obligatio non tollit summum imperium, *ibid.* Feudalia regna qua successione deferantur, II. 384. Feudalis rei concessio beneficium est, 658.

a. Feudale jus apud plerasque Europæ gentes obinet, sed inter singulas tanquam jus civile, II. 482. Feudalis contractus non est mixtus, 688.

Fides in bello, IV. 297. prædoni, & ty-

ranno debetur, 299. perfido an servanda, 304. compensando quomodo liberetur, 305. tacita quæ, 410, 411. Fides commendata in bello, 435. Fides, quæ vim habeat juramenti, III. 28. apud Paulum quid significet, 482. Fidem credendi Evangelio quod Deus quibusdam negat, sit ex causis incognitis, 314. per fidem debellasse regna, quo sensu quidam dicantur, I. 80. Fides si frangatur a rege, ut tunc regno cedat, hæc conditio non destruit summum imperium, 197. fundamentum est justitiæ, II. 585. promissa, dat jus ei, qui promittitur, IV. 298. servanda hostibus quibusvis, & quare, 304. *privatis*, 299. potest tamen his etiam non servari jure gentium voluntario, 301. servis etiam servanda, *ibid.* an ut serviant cogi possint a superioribus privati, si quam hosti dederunt, 422. quibus causis possit absque injustitia non servari, 305. *seq.* an ex jure supereminentis dominii possit non servari quæ subditis est data, 302. Fides expressa, 321. Principum pro jurejurando, III. 28. publica quotuplex, *ibid.* tacita, *ibid.* in fide effo, quid, I. 206. Bonæ Fidei res alienam qui emit, pretium an repetat, II. 561. Fidei bellicæ partitio, IV. 321. c. 146. Fidei alicujus se permittere, *vide* Dederet. Qui se fidei civitatis, aut regis permittit, qualiter obligeatur, *vide* Tutela.

Bonæ Fidei, & stricti juris discrimen an valeat inter populos diversos, III. 115. *Bonæ fidei possessor* non tenetur de re, quæ periit, II. 561. si rem alii donaverit, an teneatur, 562. si rem vendiderit, *an*, & quando teneatur, *ibid.* an naturaliter fructus suos faciat, 478. ad rei restitutionem tenetur, 561. recta impendia repetit, & quæ, 478. *Mala fidei possessor* quæle jus tempore acquirat, IV. 73. an speciem perdat, II. 478. impendia repetit, 479.

c. Fidei sanctimonia commendatur, II. 613. ea nil sanctius in bello, III. 592. hosti data servanda, II. 626. 6. 7. 630. IV. 424. etiam usurpatori, perfido, hæretico, prædoni, tyranno; idque ipso naturæ jure, I. 386. IV. 308, 314. 315. item rebellibus subditis, 311. data hosti a privato cur servanda, vera ratio, 426. Fidem quatenus minores po-

X x x j telantes.

- testatet i. v. g. Dux, Magisteratus, &c. dare possint de Republica, IV. 413. Fides data violari talionis jure nequit, 316. *ex Fide quidquid non sit, peccatum esse*, quo sensu Paulus ad Rom. XIV. dicat, 28. *sequ.* per Fidem suam jurantis Principis verum est juramentum, III. 48. *Bona Fide* formula interpretatur, IV. 89. *Bona fidei negotia* quænam dixere Romani, III. 157, 187. *Bona fidei possessor* quis dicatur, II. 517.
- Fideicommissum* familie relictum quem ordinem sequatur, II. 187. Fideicommissus obnoxio longævo tempore acquiritur, 170.
- c. Fideicommissum* qui sub conditione expectat, plane jus in re non habet, II. 162. si pure, secus, quo jure, *ibid.* Fideicommissa factu patris liberis auferri nequeunt, 192. Fideicommissio familie relictæ an censetur vocatus proximior ultimus possessori nominato, an vero proximior ipsi testatori, 414. 451.
- Fidejussio* qualis actus, II. 618. Fidejubeas, & solvens pro aliquo contemplatione tertii, actionem habet in eum, qui liberatus est, 560. Fidejussor obligatur ex solo consensu, etiam sine causa, in id, quod fidejussit, III. 619. Fidejussionis periculum est miserabile, IV. 238. Fidejussor ad mortem obligari non potest, ad exilium potest, III. 424. *sequ.* Fidejussoris obligatio immediate valet, *ibid.*
- a. Fidejussio* non est actus mixtus, II. 689. non semper mandatum est, *ibid.* Fidejussores cur teneantur, III. 628. Fidejussor pro alieno crimine intercedens ad quid teneatur, 445. in Fidejussorem hostem, & non hostem, quid liceat, IV. 218.
- Filia* fratris majoris an præferenda fratri minori in regni successione, II. 193.
- a. Fili* regis, principis, &c. inferiori nupta qualia retineat jura, II. 249, 250. Filie nubendo exeunt e domo patris, filii non item, 276.
- Filius* an debeat accusare patrem proditorem, III. 206. a patre rege in regno exheredari an possit, II. 387. natus patre jure ante regem an præferendus ante nato, 390. c. 457. Instrumentum patrie l. 389. patrem non sequitur, nisi in jure commemorandi, IV. 388. postliminio non redit in potestatem parentis jure civili, & quare, 116. Filio abdicato, & exheredato an quid debeat, II. 373. Filii naturales an succedant patri, & adoptari possint, 374.
- c. Filius* quo sensu sit instrumentum patris, I. 392. II. 234. ejusque pars, I. 392. est vera pars corporis paterni, & materni, II. 274. acquirit patri, etiam ignoranti, IV. 57. matri non acquirit II. 238. excedendo e domo patris non desinit in ejus esse familia, & potestate, 237, 218, 242. emancipatus non patri acquirit, sed sibi, 218. nuptiis contrahere absque consensu patris nequit, 219, 242. monachus invito patre factus, retrahi ab eo potest, 240. cur sequatur forum, & dignitatem patris, 246. etiam ex inæquali matrimonio natus, 249. Filium an excludere a successione pater rex possit? affirmat H. COCCIVUS de regnis noviter quaesitis, negat de avitus, 452. negat de utrisque Sum. COCCIVUS, *ibid.* cur, 454. Filius ante dignitatem patris editus cur privatus dicatur in L. 11. c. de dignit. 458. Successor cur teneatur etiam ultra patrimonium defuncti, III. 80. *vide* Liberi.
- Finis* est semper bonum aliquod, aut declinatio mali, III. 307. ejus necessitas jura dat in moralibus, II. 223. finem rei non reperire in moralibus pro impossibili habetur, III. 131. quæ ad finem ducunt in morali materia æstimationem intrinsecam accipiunt, 555.
- Finitimus* status Rhetorum, III. 112.
- c. Finitior* Latinis quis, II. 158.
- Finium* proferendorum studium reprehenditur, *vide* Imperii fines.
- Fisco* cedere bona captivi non capta, jus est civ. rom. IV. 118. bona naufragorum, est plane injustum, II. 167. & bona obfidia, IV. 343.
- c. Fiscus* quid differat ab ærario, I. 297. II. 359. Fisco naturali ratione non competit jus depositum recipiendi, II. 571. Fiscus acquirens hereditatem vacuum cur teneatur ad ejus onera præstanda, III. 79.
- F L A C C I** dolus, III. 570. c. 613.
- F L O R E N T I N U S** quid per naturalem inter homines cognationem intelligat, P. 44. 61. l. 28.
- c. F L O R E**

c. *Floris* locus de veneranda maiestate populi Romani male applicatus a Grotio, I. 121.

Flumen totum interdum ripam alteram sequitur, II. 130. idem quo sensu, 123. quod mutavit alveum, an idem sit, 130. naturalis terminus est regionis, 129. obstruktionem fluminis qui tenetur, tenetur etiam de damno cum secuto, III. 182. *Flumina* quomodo occupantur, II. 123. non sunt nullius ideo quod singulos dominos non habeant, 59. sunt populi, 62. occupari quomodo poterint, 59. Fluminis cursu mutato an imperii fines mutantur, 129. c. 155.

c. *Flumina* occupari nequeunt, II. 88, 91. quomodo nullius sint, 145. inter res communes referuntur a Jotis Rom. 148. eorum proprietas nullus est, indeque occupabilis, 144. usus communis, indeque non occupabilis, *ibid.* ad hunc usum quae requirantur, *ibid.* Flumen quando aut pro indiviso communis, aut non, 159. pro transitu fluminum vectigalia imponi possunt, 109. Fluminis exsecutio male distinguitur ab alvei derelictione, 159. Flumen privatum quid, 493. publicum est populi quoad imperium, non vero quoad dominium sive generale, sive particulare, *ibid.* Flumina censitorum vice fungi recte dicere Jotis Rom. 497. Flumen non definit esse publicum ideo, quod navigabile esse definit, 501. Flumine in feudum dato, an et insitum in eo nate acquirantur feudo? affirmatur, si vicini agri sint limitati; secus si archiepiscopi, 502.

Fuusta incrementa, vide *Alluvio*. Incrementa.

c. *Fada* cur non facienda, vera ratio, P. 74.

Fadus quid, III. 90. quando renovatum censetur, 102. an duret parte violata, *ibid.* antiquius quando praefertendum, *ibid.* cum populo, reale, 138. cum rege, non semper personale, 139. jus dat regi, qui regno pulsus est, 140. cum populo, aut iusto rege, non prodest invasori, sive tyranno, *ibid.* inaequale proprie iurisdictionem non dat, L. 105. inaequale quid, 204. *Fadus* a sponsione quid differat, III. 90. *Fadere* inaequali qui tenetur populus, liber esse non definit, L. 206. L. 201. inae-

quali qui tenetur rex potest summum imperium retinere, L. 206. in *Fadere* superior quis dicatur, 205. 208. *Fadere* rumpeudi materia odiosa, III. 117. inaequalis pericula unde, L. 209. *seq.* *Foderis* princeps imperium in quibus rebus habeat, 209. *Fadera* realia, III. 139. promissa media, 135. quodam idem fluunt, quod jus naturae, & quare, 92. *seq.* inaequalia contrahuntur etiam ubi bellum non fuit, 95. *Fadera* an contrahi possint cum his, qui alieni sunt a vera religione, quae, & quatenus iure naturae, iure Hebraeo, iure Evangelico, 95. 96. 99. cum quibusdam populi vetita lege Hebraea, 6. quae favorabilia, quae odiosa, 139. aequalia tum pacis, tum societatis, 49. c. 132. inaequalia, *ibid.* *seqq.* aequalia de commerciis, 94. personalia, 139. realia, *ibid.* *Foderis* faciendo jus, pars est summa potestatis, L. 173. in regno ad regem pertinet, III. 90. facta cum libero populo an manent mutato statu ejus populi, 118. fieri necesse erat inter eos, qui nihil ante contraxissent, quibus id constitueretur, quod est iuris gentium, 92. qui frangit, irae divinae obstringitur, 190. liberat alterum obligatione, sed cum exceptione, 92. quae junctum archiepiscopo duas civitates, an impediunt quo minus status perfectae civitatis renascatur, L. 174. inaequalia imperium minuunt, vel non, III. 95. ut eos hostes habeamus, quos pars altera, *ibid.* *Fadus* ne iniussu alterius bellum geratur, quomodo intelligendum, 138. *Faderum* finis pax est, aut societas, 94. fundamentum non est iusjurandum, 140. species variae, 93. *seqq.* divisio, 92. inaequalium divisio, 94. distinctio circa jus postliminii, IV. 122. c. 170. *Federibus* stare etiam post acceptam aliquam injuriam, animi est generosi, 107. ex his etiam aliquem ex iniusta causa iuvasse, veniam meretur poena, 192. in omnibus praesumitur ratio habita prudentiae, ac pietatis ejus, cum quo agitur, 94. *Fadus* definitur, III. 106. in quo praecipue differat a sponsione, 107. sua natura reale est, & ad successores, in electivo quoque regno, pertinet, 164. casus excepti, *ibid.* *Fadera* sunt vel obligantes, vel confirmandae amicitiae causa,

fa, III. 110. *Fœderum* regula generalis, 113. nocendi causa nullum valet jure naturæ, 114. quid per tale fœdus intelligat Grotius, 116. cum infidelibus licite contrahit Princeps juris sui tuendi causa, etiam contra Christianum, 114, 115. finito tempore tacite renovatum præsumi nunquam potest, 124. *Fœdere* violato, an altera pars quoque ab eo recedere possit, *ibid.* *Fœdera* subditi contrahere nequeunt, exceptis tribus casibus, *ibid.* ex *Fœdere* a prædecessore inito tenentur successores, 125. a *Fœdere* an alius invito alio recedere possit? distinguitur, 125, 126. aliæ de *Fœderibus* quæstiones, 126. *Fœdere* violato non committitur crimen læsæ majestatis a parte fœderata, secus ab ejus cive, I. 321. inæquale non derogat promittentis summæ potestati, 219. *Fœdus amicitie* distinctum ab amicitia, IV. 170. quid fuerit JCris Rom. 365. male Grotius opponit *Fœderi* sine amicitia, 366. *Fœdus* omne, quo bellum componitur, amicitie causa initur, 367. *Fœderis antiqui* usus etiam post novæ tempora, P. 95. *Fœderatus* an defendendus contra fœderatum, III. 101. *Fœderatus* utrisque cui auxilium prestare debeat, si bellum inter se gerant, *ibid.* c. 121, 122. *Fœderati* inæquales an jus legendi habeant, 201. *Fœderato* corpori an majestas competat, an vero singulis fœderatis liberis, I. 321. vide Socii. *Fœmina* an promittendo obligetur, vide Promissio. *Fœminæ* occiduntur impune in bello, III. 662. sexu tamen vindicari debent ab injuria, IV. 197. captivæ, & Hebræorum lex pro illis, III. 671. succedunt in regnis patrimonialibus, II. 379. quomodo obnoxie bellico juri, IV. 197. iis parcendum, *ibid.* *Fœmina* per nuptias transit in aliam familiam, II. 276. *Fœminam*, & matrem, pro uno haberi naturale est, 275. *Fœmina* jure naturæ capaces successio- nis, 404. cur tamen a regnorum suc- cessione naturaliter excludantur, *ibid.* non habiles censentur succedendi, nisi in prima delatione imperii comprehense sint, 410. nec nisi extinctis masculis succedunt, si in genere vocatæ sint,

431, 433, 465. in successione præferuntur, prout vel magis, vel minus, vel nunquam exclusæ sunt, 414. præmortuæ jus suum transmittunt ad suos descendentes habiles, cum suo eventu, *ibid.* masculus ex iis natus non plus juris habet, quam fœmina, unde descendit, 435. præfertur tamen sutori, *ibid.* cur masculis posthabeantur, vera ratio, 443. ex *Fœmina* regia nati cur in quibusdam Orientis regnis præferantur natis ex mare regio, 450. *Fœminarum* promissio valet jure naturæ, non civili, 617. *Fœminæ* puberes apud Colchos ante decimum annum, *ibid.* cur postulare prohibebantur apud Romanos, III. 170. immunes a jure sequeles, I. 395. *Fœminarum* fortium exempla, II. 247. *Fœminis* fortibus uti in hostes omnino licet, non lue, vel peste infectis, III. 587. harum exempla, *ibid.* *Fœminæ* occidi in bello non impune solum, sed jure possunt, IV. 213. *Fœnus* juri naturali repugnare, non facit constat, III. 304. Locationi est adine II. 666. n. fœnitur in malam partem, 668. n. ad fœnera improba quomodo, & quare leges civiles soleant connivere, IV. 5. adversus fœnebre malum reges sibi juris remediis consulere, 226. *Fœnus* nauticum, 225. *Fœnus* jure naturæ improbum non datur, IV. 23, 24. nauticum quid differat a mutuo, II. 688. non est contractus mixtus, 689. Vide Usura. *Fœtus* animalium cujus sit, II. 507. *Fons* venenis inficere an liceat hosti, III. 667. an alio modo corrumpere, *ibid.* & quatenus, c. 584. *Formæ* in moralibus solent habere interjectum aliquod, quod modo ad hoc, modo ad illud extremum propius accedit, III. 482. *Formæ* negotiorum pertinent ad jura publica, III. 44. *Formam* merito substantiæ prætulere fore omnes JCi Rom. II. 512. *Formicatio* nullo jure licita, IV. 23, 24. *Fortuna*, & injuria, quomodo distinguantur, III. 415. *Fracti* divisi in orientales, & occidentales, II.

- II. 533. Francisci jatis successio in Regnis, 384. Francorum imperium distinctum a Romano, 533. regum successio olim aliquatenus a populi voluntate pendit, *ibid.* jus de pultiminio extra bellum publicum, IV. 123. jus circa servos, 75. mos ad bellum vitandum, III. 488. moderatio in bello circa res sacras, IV. 227. mos circa prædam, 37
- c. Francorum legibus cautum, ut regni sit quidquid rex acquireret, l. 296. reges non acceperunt imperium a populo Romano, III. 301
- c. *Francie* in regno nunquam successio hæreditaria obtinuit, II. 462
- c. *FRANCISCI* fædos cum Turca cur illicitum, vera ratio, III. 115. pacem, quam inquit, cur status Gallie ratam habere noluerunt, IV. 347
- Frater* minor an præferatur fratris majoris filio, II. 393. Fratris filius an patris regis præferendus in successione, *ibid.* Fratris filiam uxorem ducere, non est prohibuit, 214
- c. *Frateres* jure nat. ab intestato non succedunt, II. 435. *vide* Collaterales. Frater cum sorore conjungi cur nequeat, 284. exempla in contrarium, 285. Fratris viduam ducere, nefas est natura, 278. 288. exempla in contrarium, *ibid.* cur id Hebræis licuit, 289. Fratrum voce quo jure & sorores comprehenduntur, III. 159
- Fraudantes* vestigalia ad quid teneantur, III. 181. in Fraudem quæ fiunt, quo pertineant, 342
- Fretum* maris potest occupari, II. 57. quo jure, c. 154
- c. *FRIDERICUS Neapolitanus* quod Turcam contra Gallum imploraverit, excusatur, III. 120
- c. *FRONTINUS* de quietate, II. 156
- Fructus* ut uni populo vendantur, pædio an licita, II. 72. qui restituendi, 561. industriales rei non debentur, *ibid.* consumti an restituendi, *ibid.* in pace qui concessi intelligantur, IV. 329. cum re restituendi, II. 561. restituendi ex domino dato, III. 181. duplices, industriales & rei, II. 561. qui cum impedit recipere, qui percipiendi eos jus habet, teneat damni dati, etiam si ipse nihil percepit, III. 181. ut suos faciat possessor bonæ fidei, non est ex jure naturali,

- II. 478. *vide* Possessor b. f. quæ teneatur restituere, *ibid.* *Fructuum* dominus est naturaliter qui dominus est rei, 561. in penuria, civis etiam vi cogi potest, ut quod habet conferat in medium,
- c. *Fructus* vel naturales, vel civiles, II. 718. ex re aliena percepti acquiruntur percipienti, at percipiens tenetur ad eorum estimationem, III. 191. Fructus Principatus duplices, destinati ad sustentandam vel rempublicam, vel familiam principis, l. 296. 297. Fructus regni non sunt proprii regis, *ibid.* Fructuum perceptionem ex re aliena Jcti Rom. merito inter modos acquirendi juris gentium, & naturalis retulerunt, II. 516. 517. nec interest quoad dominium, bona ne, an male fide fiat, *ibid.* extantes rei ut restituantur a bonæ fidei possessore, id non est ex dominio, sed ex obligatione, quæ in personam oritur, II. 277. pendentes sunt in dominio arborem possidentis, percepti sunt percipientis, *ibid.* etiam consumit restituendi sunt natura a bonæ fidei possessore, 578. ad percipiendos non tenetur bonæ fidei possessor, *ibid.* perceptorum, vel non, cujus sit periculum, 714. *seqq.* Fructus rei, pace facta, quando cum re restitui debeant, IV. 459
- c. *Frugifera* res ipso jure nat. vastari possunt, IV. 232
- c. *Frugum* vastatio in bello, IV. 7
- c. *Frumentum* hosti meo subvertere quatenus possit, vel non possit periculus, III. 607
- Fuga* an sit ignominiosa nobili, præsertim qua vitam servare studet, quam vi armata se servare posse confidit, II. 12. ficta, dolus est non injustus, III. 564. c. 607. fugam hostium quo jure dux sal. so militibus suis possit nunciare, 571. fugere num liceat captivo, bello injusto, *vide* Captivus.
- c. *Fuga* si pateat in vaso, an cesset jus necessariorum defensoris, III. 30. an si cum infamia conjuncta, *ibid.* c. 40. quo jure licita capto, & servo facta, IV. 82. *seqq.* 90. 91
- c. *FULVII* Censoris sacrilegium, IV. 14
- Functionem* res numero, & mensura constantes quomodo recipiant, II. 563
- c. *Funeraria* actio non datur jure nat. contra

era familiam defuncti, II. 480. lege civili dicitur etiam contra heredem prohibentem, *ibid.*

c. *Fungibiles* res quæ dicantur, II. 582. 684. eorum dominium non transferitur invito domino, *ibid.*

Fur ad quid teneatur, III. 183. apud Lycios fidebat servus, II. 223. *n.* nocturnus quo iure possit occidi, 17. Furem fugientem cum re nostra iuste occidi, illo quidam tradidere, 16. lex, quæ furem impune dicit interfici, non dat jus interdicendi eum, 17. nocturni, & diurni distinctio quo iure nitatur, 13. L. c. 56. 216

c. Furem nocturnum, & diurnum, mihi incognitum, iure necessariz defensionis occidere possum, II. 41. 42. distinctionis inter diurnum, & nocturnum, rationes v. riorum, 42. 43. vera, 43. nocturnum quando occidere non liceat, 44. interdiarium quando liceat, *ibid.* Furi intra, vel extra murum, quomodo resistendum, 46. Furi cadem quatenus Evangelium prohibeat, 47. Furi cadendi ex licentia verum jus oritur, non saltem impunitas, 48. etiam fugientem, si res nostras auferat, occidendi jus est, 48. 49. Fur si deposuit spoliis apud rei dominum, an furi reddendum sit, 571. Fures balnearii cur habita ratione conditionis puniantur Jure Rom. III. 375

Furari apud Spartanos licuit, & Ægyptios, III. 658. at id non verum furtum erat, nec fur rem sibi acquirerebat, c. 674

c. Furato bove cur quintuplum, ove quadruplum saltem restituatur *Exod. XXII.* III. 372

Furtivus promittendo non obligatur, II. 587

c. Furtivus potest dominium habere, non vero ejus administrationem, II. 239. ei promitti natura nequit, 608. ejus promissum cur non valeat, 617. non est incapax successione, 404. 437

c. *Furere* durante nec dominium, nec patria potestas quiescunt, sed sola administratio sopiitur, IV. 395

Furtum naturali jure prohibitum, I. 9. quo sensu, 8. quomodo a Græcis, & Judæis punitum, III. 396. non semper committitur ereptione rei alienæ, 429. non committit is, qui bello injusto captus res suas domoq. subducit, IV. 74. subductio

vasorum facta Ægyptiis ab Hebræis an furtum fuerit, II. 168. *n.* Furtum de passuo, quam de domo, quare acrius puniatur, III. 298

c. Furtum natura prohibitum est, citra voluntatem humanam, I. 45. permixtum apud quasdam gentes, *ibid.* Furi damnatus ipso jure fit infamis, 47. verum committitur etiam ex necessitate, II. 95. 97. cum deposito compensari nequit, IV. 319

de *Futuris* tres loquendi gradus: observandi, II. 585

c. Futurum aliud est prædicere, aliud præcipere, I. 245. Futuri ignorantia non est error, II. 619

G.

G *Abonitarum* controversia, III. 6

c. Gabaonitis promissio facta jure naturali, II. 635. juramentum præstitum validum declaratum ab ipso nomine, etiam injuste, errore, & dolo elicitum fuerit, III. 25. injuria iis facta a Saul vindicata a Deo, 27. servi veri Hebræorum non fuere, *ibid.* quomodo serviebant Israelitis, IV. 107

c. Gajus de cive legis naturæ æque, ac civilibus obnoxio, I. 23

Galli sunt Franci occidentales, II. 511. an iuste a Romanis locum sedis constituturæ petierint, 70. Gallis Hercules iuste bellum infert, quia carnes humanas epulabantur, III. 303. *Gallicum* jus de præda maritima, IV. 47. Gallie jus circa prædationes, quæ contra legem publicam sunt, III. 285. Gallis Senonibus an Rom. iuste aurum negarit, quod dari ipsis polliciti erant, qui in Capitolio remanserunt, 90

c. Gallie rex merito primum inter reges sibi vindicat locum, II. 326. reginæ ad filium allocutio, I. 34

c. *Gallina* nigra, concurrente Gallo rubro, possunt ovum in area Titii, pullum excludit Gallina alba; queritur cujus sit pullus, II. 509

c. GANNASCI cades, III. 689

c. GELLUS de manibus confessione, P. 41. oratori concepit, falsis uti sententiis, 92. *Geldricum* jus de insula, & alluvione, II. 475

Generatio parit jus in rem, II. 200. & personam, 203

c. Go.

- g. Generatio quot annorum in Sacris, II. 285. inter homines natura licita non est, nisi per modum aliquem, quo mulier obligata est cohabitare uni viro, 243
Genero cum focu matrimonium est illicitum, II. 212. c. 287
 c. Generi non sunt una cum ascendentibus persona, II. 278
 c. *Genitalibus* pudor a natura inditus, II. 275
 c. *Gentes* quoniam capita omnes agnoscunt, P. 34. earum consensus de eodem & hominum, & juris eorum auctore, 36. 37. an pii ex genibus esse possint, I. 68. Gens ob quæ crimina excidi possit, 137. omni rationis usu destituta nulla datur, III. 467. Gens a qualibet gente poenam deposcere nequit, 647
 g. *Gentilibus* an ad salutem necessaria fuerit observatio legis Hebrææ, I. 63. an extra Christum nulla salus, 64. 65. condicio Gentilium tristis, 72. Gentiles reges, qui in Christianos sibi subditos faciunt, ideo bello peti nequeunt, III. 397
 g. *Genusfit* decreti circa assecurationes nequicas, II. 726
Genus, nomen generis sæpe adheret speciei, III. 134
 c. Genus humanum vere dissociatum initio fuit, I. 360. spectatum vel ut universum, vel ut singuli, II. 73
Germani una uxore contenti antiquitus, II. 206. sunt Franci Orientales, 533. eorum lusus de libertate, 214. reges precarii, I. 188. Germania non fuit pars Rom. Imperii, II. 527. Germanica insituta vigent in Europa, 468. Germanorum veterum latrocinia, III. 636
 g. Germanis antiquis incoctum natura jus, P. 36. Germani jus posuerunt in armis, I. 231. Germani principes, deficientibus Carolingis, an iure pristina libertatem intendere potuerunt, 257. Germani nihil in patrimonio privato habuerunt, 285. Germanorum Imperium semper fuit electivum, 300. Germaniæ status non est mixtus, 310. Electores, Principes, Comites, Barones, ex quo titulo terras suas teneant, II. 356. populus solus Imperatorem suum constituit, 543. Germani Imperium non ex concessione populi Romani, sed iure victoriæ questum est, 548. *segg.* cur vetus nomen Roma-

- niam retinuerit Carolus M. 543. Germania an locupletior facta sit post invectam, novis terris inventis, tantam auri copiam 712. Germanici Imperii status licite foedera contrahunt, III. 125. iidem cur habeant jus Legatorum, 213. Germania tempore Ulpiani non fuit in Provinciæ formam redacta, 644. Germanici Imperii Status sibi merito jus belli asserunt, 646
 c. *Getuli*, I. 22
Gigantum ætas, II. 56
 c. Gigantes *Gener. VI.* 4. qui, I. 80. extitisse probatur, I. 210
 c. *GIZARIENTIS* testamento suo successionem mere civilem introduxit, II. 461
Gladium accipiens gladio peribit, quo sensu dictum, I. 167. gesserunt Apostoli quidam, 166. Gladio bella pro gloria quomodo gerenda, III. 513. minus acerbe gerenda, IV. 193
 c. Gladii jus in S. scriptura quid significet, I. 138. usum non improbat Christus, 218. 219. *Gladio periturum qui gladio occideris*, Apocal. XVII. 10. explicatur, 210
 c. *GLAUCO* apud Platonem qualem iustitiæ det originem, P. 34. 71
 c. *GLAUCONIS* *Egyccidiæ* historia, III. 21
 c. *Gleba* adscripti qui, II. 337
Gleba Aristoteli quid, III. 145
 c. *GORICHENUS* quid præstiterit in materia de belli iure, P. 82
Gothorum moderatio in bello circa res factas, IV. 227
 c. *Gothorum* regum in Papax Rom. Imperium, I. 241. 242
GRACCHUS (*Tib.*) Octavio male tributum abrogat, IV. 103
Grades in Levitico prohibiti an & nunc matrimonia impediant, II. 211. quinam in Levitico per interpretationem prohibiti censentur, 213
 c. *Grados* cognationis, ubi prohibitio nuptiarum natura obinet, II. 278. *segg.* item affinitatis, 287. *segg.* utroque cur hodie extendunt Pontifici, vera ratio, 304
Græci aliquando plures uxores habere, II. 206. Græcorum mos circa prædæ, IV. 34. mos, bellorum causas certamini committere duorum, III. 489
 c. Græci cur reliquæ gentes barbaras vocantur, Y y y 2

- runt, P. 92. cujus conditionis apud Græcos fuerunt Sacerdotes, I. 239. Græcarum rerum publicarum status qualis, 276. Græcos inter, & Persas, bellorum causæ iustitiæ, & susceptoræ, II. 20. III. 381. Græci contra quæ jura peccabant, implorando auxilia h. barbarorum, III. 120. sub Alexandro in Persas iustam belli causam habuerunt, 443. quantum abhorruerint a fraude, 645.
- c. *Græcismus* quid sit Epiphanius, III. 111.
- Gratia* mortuis quomodo reddatur, II. 176. ex Gratia quod debetur, armis peti iusto nequit, III. 462. *Vile* Beneficium. Gratiam referre prius, quam beneficium conferre, II. 376.
- Gravia* supra modum eximenda a verborum univertitate, III. 145.
- Gravida* cur supplicio non adficiatur antequam enixa est, III. 429.
- c. *Grægorius* M. improbat universalitatem præsentiam Papæ, III. 400.
- c. *Gronovius* defensor Aristotelicæ mediocritatis refutatur, P. 89. *segg.* ejus error: extra fœdus Israeliticum gentilibus nullam fuisse salutem, I. 64. *segg.* malo Grotium carpit circa quæstionem, an populus summam potestatem alii concessam revocare possit, 258. 260. 262.
- Grotius* (H.) fœdera reprobatur cum Turca contra Christianos, & Christianos adhortatur ad bellum Turcicum, III. 101. Belli præsentis causas videtur statuere injustas, I. 104. queritur de ejectione sua e patria, P. 23. sequitur in judicando, & eligendo, libertatem, P. 22.
- c. *Grotius* totum jus naturæ incertum reddit, P. 80. ejus Operis de Jure B. ac P. elogium, 82. quid præcedaneis præstiterit, 83. quibus subsidij usus, 84. Grotiani laboris successus, & ordo, 101. I. 23. styli elogium, P. 102.
- Gubernandi* tres formæ, I. 175. 179.
- c. *Gubernationis* in Monarchicam, Aristocraticam, & Democraticam, divisio claudicat, I. 251. variz ejus mixturæ, 252. *segg.*
- a. *Guntranni* cum Childeberto lis exponitur, & deciditur, II. 462.
- a. *Guarantia* ab usurpatore promissa legitimum regem non obligat, I. 384.

H

- c. *Habere* aliquid ultra suum quis potest vel licite, vel illicito, II. 596.
- Habitatio* an concedenda externis, & quibus legibus, II. 69. & convictus familiaris cum his, qui alieni sunt a vera religione, an prohibitus lege Evangelica, III. 99.
- c. *Hædriani* de thesauris constitutio, II. 459. judicium contra matronam crudellem in ancillas, IV. 80.
- Hæres* non tenetur ex vi sola juramenti facti a defuncto, III. 13. an teneatur de poena, 430. personam referre defuncti, II. 515. in bonis tantum, non in meritis, III. 430. tenetur ex facto alieno, defuncti scilicet, 618. ex jurejurando ejus, si non personæ jus nascitur, sed Deo *hæc* obstringitur, 13. non si vi expressum sit, IV. 301. an ex mandato teneatur defuncto factio, *vide* Mandatum. Hæres regni patrimonialis in quantum teneatur coheredibus, II. 380. in Hæredem transeunt earum rerum onera, quæ in humano sunt commercio, III. 13. ex primæva lege Domini, IV. 301. *vide* Debita.
- c. Hæres ipso jure succedit in omnia jura defuncti, indeque & in dominium; adeoque acquirit originarie, II. 519. moriens ante acceptationem, non transmittit hæreditatem ad suos hæredes, 364. quod coactus adiit hæreditatem, voluit adire, 610. non tenetur si legatum casu pereat, 699. exceptiones, *ibid.* quatenus obligetur ex juramento defuncti, III. 39. quod *reprobat* personam defuncti, regula est mere civilis, 79. quatenus tamen dici possit naturalis regula, 80. quo respectu teneatur ad debita defuncti solvenda, 79. non tenetur ex delicto defuncti ad poenam, III. 446. IV. 311. excipe, si poena deberetur ex patrimonio defuncti, III. 451. tunc enim poena non ex crimine, sed tum ex sententia, tum ex contractu post litem contestatam, debetur in delictis privatis, non in publicis, 452. Hæredem *cum* defuncto naturalis ratio esse eandem personam, verissimum est in descendentiis successione, non vero in collateralium, II. 556.

II. 556. nec in regnorum successione, *ibid.* Hæredes si plures rem depositam reprobant, ea jure civili restituitur majori partem hæreditatis tenenti, 327. Hæredis fiduciarii cum rege comparatio claudicat, I. 197.

Hæreditas in quibus casibus obligetur pro defuncto, III. 430. etiam recusari potest, II. 165. recte relinquatur liberis quibuscunque, etiam naturalibus, 371. sequitur liberis naturaliter, 372. an filios magis, quam filias, 371. hæreditatis, quæ restitui iussa, fructus non restituitur jure civili, I. 192. hæreditates quedam differre ab hæreditate bonorum, II. 383.

Hæreditatis definitio vocis, I. 24. est species domini, & refertur inter jura in re, 31. qualis sit modus acquirendi domini, II. 161. 162. re quomodo recusari possit, 181. quid differat ab imperio, 445. quod respectu unum dicatur, 519. repudiari non potest nisi quæ & adiri, 607. 608. de Hæreditate viventis pactum cur non valeat, et si juratum sit, III. 45. Hæreditates ipso jure naturæ ad liberos transeunt, 626.

Hæresis nuda non est crimen in religionem commissum, III. 384. 401. contra eam quæ statuta sint jure, *ibid.* *segg.*

Hæreticus Augustino quis, III. 316 quis sit proprie, *ibid.* Hæretici an juste possint bello impugari, *ibid.*

Hæreticus jore quis dicatur, III. 399. 400. per se puniri nequit, nisi hæresin suam contra leges reipublicæ propalet, 358. Hæretici a principe suo poenis capitalibus affici possunt, 397. *segg.* Hæreticis fides data servanda, IV. 308.

Halecum de captu controversia Anglos inter, & Belgas, decidit, II. 143.

Halonesus insula redditane, an donata Atheniensibus a Philippo, IV. 168.

Hæranctici fœderis ratio, III. 125. cum Anglis controversia, 87.

Harmonica proportio an in pœnis locum habeat, III. 397.

Hastia sanguinea, III. 641. Hasturum erectio, IV. 431.

Hebraei jussi sacra gentium abolere, IV. 4. an eis licuerit beneficia dare extraneis, aut ab eis accipere, III. 56. Hebræorum lex pro fœminis captivis, 611. mos de agris captis, IV. 33. de corona victi regis, 46. jus circa servos, 75. jus an

liberos, II. 202. lex de arboribus in bello, IV. 210. pro servis, 252. leges in contractibus, II. 662. sententia distinguens ea, quæ natura honesta sunt, III. 51. Hebræus desinens a religione sua, a quolibet alio Hebræo potest interfici, 25. Hebræi odio habent omnes peregrinos, & quæ, 94. jus ad bellum an ex eo tantum habuerint, quod i terram Canaan deberent occupare, I. 94. *Vide* Judæus.

Hebræi quomodo ius distinguant, I. 40. Hebræorum reges quid in seculi ura privati, 309. Status sub regibus fuit mere Monarchicus, 215. reges fugationis pœnæ obnoxios fuisse, fabula, *ibid.* Hebræis duplex genus bellorum fuit, IV. 101. Hebræi interpreses commendantur, P. 95.

Helvetii etiam fœderati Pontifici, & Imperatori, cur noluerit legem revocare concessa Protestantibus Germaniæ, III. 122. Helvetiis cur transitus a Cæsare negatus, II. 104.

HEMINGIUS de Jure naturæ scripsit ante Groium, P. 82.

HEMERICI IV institutum de communi aliquo Concilio Principum Christianorum, II. 495. Gallorum contra eum non erat bellum, sed rebellio, I. 294.

HERACLIVS Imperator certamine singulari pugnat cum Cosroe filio, IV. 337.

HERACLIDA qui, II. 463.

HERCULES laudatur quod excidit tyrannos, & quare, III. 302. Achæum domat, II. 110.

Hercules regnum Spartæ non alienavit, sed vero regi restituit, I. 299. quo jure monstra domuit, f. l. 179. quo jure Nessum spiculis insectis occidit, 585. Hercules assertum de virtute, P. 34. 40. plures hujus nominis, III. 378.

HERMOGENIANVS in l. 5. ff. just. & jur. non loquitur de jure gentium fœderario, I. 125.

HERMOLAI in Alexandrum invectione, I. 375.

Hernici, Tarquinio ejecto, male fœdes extinctum dixerunt, III. 166.

HERODIS M. liberorum controversia, II. 390.

Herodis oratio ad milites de justitia causæ belli, P. 77.

- c. **Hæstodius**: de jure ab Jove profecto, P. 38. & vindicato, 40
- c. **Hæronymus** (S.) de naturali lege, P. 36
- c. **Hæronymus** Siciliæ tyrannus jure, an injuria occisus sit, l. 348
- Hærophiya** quo sensu dicatur in orbis medio sita, III. 459
- c. **Hierosolyma** capta prodigium relictum a Josepho, & Tacito, IV. 10
- Hispanicum** Jus de prædis terrestribus, & maritimis, IV. 74. de postliminio, comitatibus, & arcibus, 120. de navibus, quas piratæ ceperunt, 121
- Historia** memorant non tantum quæ justæ, sed & quæ iniquæ, impotenter, iracunde facta sunt, III. 207.
- c. **Historia** usus laudatur, P. 92. 101
- c. **Hobbesius** denegat Juri nat. vindictam, P. 40. ejus principia an conveniant cum principio socialitatis Grotii, & aliorum, 49. 50. ejus fignentum de pœnis, & nexu rerum, 55. syllema de origine legum ex metu mali, 71. regna omnia patrimonialia esse, asserit, 1288
- Hollandia** jus circa prædationes piraticas, quæ contra legem sunt, III. 185. mos circa obligationes exercitorum, II. 592. jus de agris inundatis, 475. circa insulis, & alveos siccatos, 474. jus de exigendis octo numis in centum, an cum jure divino pugnet, 669
- c. **Homerus** de Jove ultore juris violati, P. 40
- Homicida** quilibetque impurus habebatur apud Græcos, III. 659. injustus quis, 183. in quantum tenetur occisi parentibus, & uxori, & liberis, *ibid.* justus esse potest, & tamen peccare in charitatem, *ibid.* quid restituere teneatur, *ibid.* Homicidas occidere ut liceat, unde ortum habeat, l. 51. Homicidas primis temporibus capitis supplicio affici, Deus prohibet, & quare, 82
- c. **Homicida** naturâ nunquam occidi potius a quocunque privato, l. 130. nec lege Noæ insens fuit qui homicidam occiderit, *ibid.* in Homicidas capitis pœna statuta in antiquo federe, 131. Homicida nec nisi jure Romano familiæ defuncti damnum dare censetur, III. 194. Homicida servi verum damnum dat domino, *ibid.*
- Homicidii** voce non quamvis hominis cædem intelligimus, I. 81
- c. **Homicidium** pœna naturalis quæ, l. 128. Homicidium non nisi morte pensari potest, III. 327. 335. de ejus pœna dispensare princeps nequit, 328. non semper est crimen, l. 128. nunquam crimen est si iussu principis in bello committitur, III. 550. quibus homicidiis amnestia non proficit, IV. 142. Homicidium sine homicidio, & vice versa, 211
- Homo** ad quæ jus habeat, III. 180. Homo homini instrumentum, l. 311. IV. 32. Homini homine non est prodige utendum, III. 513. Homo hominem ut adjuvet, juris naturalis est, 270. an ad hoc quis ita teneatur, ut omittat id iuste nequeat, 254. c. 534. Homines in quibusdam casibus jus gentium æquavit rebus, IV. 28. 33. 71. natura omnium hominum interest, ut aliis hominibus consulatur, 303. Hominum reddendorum pactum de vivis intelligendum, III. 133
- c. **Homo** unde distat a brutis, P. 43. 45. 46. quid ab infante, secundum Grotium, 46. an ad utilitates suarum natura ducere feratur, 41. Homini libero cur actio legis Aquiliæ non detur, l. 189. Homines in regno patrimoniali plane sunt in commercio, 291. 295. Homo hominem quod non perdat, sed conservare debeat, id non sequitur ex jure aliquo sociali, sed nature, IV. 213
- Honestas** generale præceptum in Evangelio, l. 97
- c. ex **Honestate** nullum jus oritur, III. 647
- Honestum** quid, & quotuplex, l. 78. vel in puncto consistit, vel admittit quandam laxitatem, 75. c. 119
- c. **Honestæ vivere**, juris præceptum, P. 94
- Honestas** etiam exequendi obligatio naturalis demonstratur, 96
- Honor** quid, II. 12 adversus honorem quibus modis damnum detur, & in quantum ex eo quisque teneatur, III. 185. naturaliter homini suum, 180. Honoris recuperandi gratia ledere alium an liceat, II. 12. Honoribus arcetur nocentium liberi, III. 429
- c. **Honor** quod pecunia mensurari, & reparari possit, id jure civili cor statutum sit, III. 199. Honorum contentus quandoque virtus, quandoque vitium, P. 89
- c. **Honoratus**. Reipublicæ status sub eo, l. 271
- c. **Honoratus**

e. HORATIUS de juri origine, P. 34. de Stoicis delictorum, & poenarum paritate, 67. III. 331. de Epicura legum origine, P. 71. de Orpheo, 93. primum hominum vivendi ratione, I. 24. de naturali defensione sui, 121. de calculis, creta, & carbone, II. 319. de re regum, III. 59. de verborum vicissitudine,

598

Horatiorum, & *Curatiorum* duellum an fuerit justum, IV. 336

e. HORMISDAS abnegare Christianismum justus, I. 162

e. HORTENSIVS cur filium exhaereditare noluit, vera ratio, II. 411

e. HOSPITALIVS de Caletio, Aquitania, & Normannia ab Anglis possessa, I. 379

Hospites pellere, barbarum est, II. 69. *vide* *Exules*. *Hospitii* juxta foederibus iniuri solet, & quare, III. 93

Hostis est, qui facit quod placet hosti, IV.

185. jure gentium externo pro nullo habetur, 174. itaque ex eo in hostem omnia licent, III. 658. an privatim possit interficere, & quo jure, in territorio alieno, & pacato, 661. potest jure gentium, sed civili jure saepe impedimentum iniecit, IV. 48. ex *Hostibus* Romani iuste, & prudenter faciunt amicos, 162.

Hostis quid antiquis, *ibid.* & III. 614.

ejus occisio indistincta quo sensu licita, 660. *seq.* an offendi possit in solo pacato, 661. *Hosti* subministrans res an pro

hoste habendus, 557. 558. c. 599. *seqq.*

Hosti mentiri licere, qui fenserint, 561.

572. *Hostem* spoliare an liceat, (*vide* *Spoliare*) IV. 1. c. 6. res ad *Hostem* misse quando, & quatenus intercepti possint, III. 557. 558. c. 599. *seqq.*

Hostes sepeliendi, 243. apud *Hostes* esse possunt

qui non hostili sint animo, IV. 185. *seq.*

Hostes qui, III. 93. 634. sunt & qui

pro parte summum imperium habent,

617. sunt etiam qui inaequaliter foederati

sunt, *ibid.* *Hostium* subditi hostes, 638.

641. *Hostium* subditi ubique offenduntur

jure belli, 661

e. *Hostis* quis dicatur Jure Rom. III. 111.

quis veteribus Latinis, 112 *Hostis* definitio a JCis Rom. ex ipso Jure naturae

desumpta, 645. in *Hostem* quid liceat,

regula generalis, IV. 208. quantum in

eum liceat naturam, III. 599. in *Hostem*

jure nat. omnia licent in infinitum, I.

222. III. 596. tum ex necessaria defen-

sione tum in poenam, IV. 269 *Hostem*

interficiendi jus naturam quibus principiis

nitatur, juxta H. COCCESIVM, III.

672. 673. *Hostem* occidere non huma-

nae solum, sed & divinae leges permit-

tunt, IV. 212. *Hostium* nemo est inno-

cens, 217. 218. *Hostis* noster semper,

& omnis mori meruit, IV. 175. ejus

omne jus quaelibet in poenam auferri po-

test, 232. *Hostis* civi nocere, cur nun-

quam injustum sit, III. 553. *Hosti* no-

cere cives duplici jure possunt: ut pars

civitatis, & ut singuli, IV. 55. *Hostem*

occidendi, vel capiendi jus male con-

paratur cum jure fore cadenda, vel ca-

pienda, 68. 69. *Hostis* quidquid ab ho-

ste capit, id jure ei quaelibet est & in

res, & in personas, 76. *Expius* sit *fr-*

vus, *ibid.* & quidem ipso jure naturae,

79. *Hostis* mei sociis, & subditis, vim

interre possum, non ex causa aliqua sub-

nascente, sed ex originaria, III. 597.

Hostis an possit subornare *hostis* subdi-

tum, ut principem, ducem, &c. occi-

dat, 617. *Hostem* meum, vel ejus rem,

in pacato territorio cur nec capere, nec

offendere queam, vera ratio, 680 IV.

68. an captum per tale territorium du-

cere liceat, quaritur, III. 680. *Hosti-*

lis rei occupatio est justus titulus acqui-

rendi dominii, III. 597 *Hostilis* res capi

potest in infinitum, 598 IV. 50. 51.

quando capta videtur, 51. ejus proprietatem

jure naturae acquiritur capienti, 240 in

poenam retineri potest ultra compensa-

tionem, 241. *Hosti* filies data servanda,

308. *seqq.* etsi mentiri liceat, *ibid.* Ju-

ra naturae cum eo communia manent,

109

e. HОТОНАМНИ scripta, P. 101. Hun-

ni quo jure utebantur, I. 22

e. *Hypotheca* species juris in re constituta in

jure Romano, II. 161

I.

e. *J Abest* non mentiti sunt Hammonitis,

III 615

JACOBUS *Patriarcha* probat jus acqui-

rendi bello, IV. 25. sedus init cum ido-

lolatra, III. 96. ejus filii ex ancillis

ipso adoptati in jus succedendi, II. 374

e. Jacobi

- c. Jacobi cum concubinis verum conjugium fuit, II. 417
- a. JACOBI *Apost.* IV. 1. locus, unde bella inter eos, &c. explicatur, I. 154
- c. JACOBUS II. *Scotia rex* sub tutela matris, I. 306
- c. JACOBI II. *Anglia regis* prætensus filius jure a regno vel eo ipso exclusus, quod neglectis cautelis lege fundamentalis statutus editus fuit, II. 441
- a. *Justare manum suam oculo*, non ex presumptione, sed ex ipsa regula naturæ oritur, II. 185. 186
- w. *Justu* mercedem ex navis cui aliquid abest, ei pro rata damnum restitui debet, II. 581
- c. JAMELLIS machina, III. 580
- c. *Idea innata* citra ratiocinationis vim non dantur, P. 37
- Idem* morali estimatione censetur tantundem, II. 368. idem populus censetur etiam post multos annos, vide Populus.
- c. Idem quando quid videatur, quando diversum, II. 538
- Idola* hostium evertere, aut diruere an liceat iis, qui eadem religione tenentur, IV. 1. seqq. Vide Simulacra. Idolorum cultores an hoc nomine bello possint impugnari, III. 112. qui puniri possint, *ibid.* natura vani esse, quo sensu dicantur, II. 671. quos morte puniri lex Hebræa, III. 312. seq. *Idololatria* species, & grædus, 330
- w. *Idololatriæ* qua talibus bellum inferri nequit, III. 392. 391. quid sub idolis adsciscit, 394. crimen eorum in quo consistat, *ibid.*
- c. *Idumæi* quo tempore Judæi facti, I. 70. ad quatum gradum a commercio cum Judæis exclusi, 123
- JENU factum quale, I. 354
- JERITA controversia cum Ammonitis, II. 164. c. 176. 178. 179. & IV. c. 54
- c. JEREMIAS illud, *constitui te super gentes* explicatur, I. 241. ejusdem C. XXXI. III. v. 5. ratio redditur, 318
- c. *Jesus* recte in conciliis ultimo loco ponuntur, II. 317. eorum impii doctrina circa juramenta, III. 22
- Ignorantia quæ delictum minuit, III. 305. 340
- w. Ignorare legem, naturali ratione injustum non est, III. 500. cur aliud obtineat Jus Romano, *ibid.* Ignorare Jus naturæ

- nonquam licet, IV. 206
- Ignoscere* an liceat interdum, III. 289. an liceat posita lege poenali, 289
- c. *Illegitimi* liberi non nisi matri succedunt, II. 403. in regnis succedere nequeunt, 435
- Illicita* eximenda verborum universalitate, III. 145. non obligant, *ibid.* illicitum factum non semper caret effectu juris, II. 590. ejus promissum non valet, & quare, *ibid.* etiam jurata, III. 7. verba, quæ illiciti quid continent, quomodo interpretanda, 145
- Ilyris* prædari soliti, triumphati, III. 636
- Imagines* in iis gentes arbitrabantur habitare aut Dei spiritum, aut bonos angelos, aut vim astrorum, IV. 4
- Immemoriale* tempus, vide Tempus.
- c. *Immobiles* res æque, ac mobiles occupandi jus lege civili potest anteveri, II. 318
- c. *Immortalitas* animæ probatur ex naturæ rationibus, P. 48
- Immunitas* rerum ad agriculturam pertinetium, IV. 239. immunitatis concessio quibus casibus destinatur, III. 146
- c. Immunitas non tollit summam potestatem, I. 264
- Impedire* aliquem a petendo monere quando teneatur, III. 181
- c. *Impedimenta* possessionis perpetua, temporaria, & dubia, quæ, eorumque effectus, II. 434
- Impendens* in rem alienam recepto difficultem, sumtus servat, II. 562. *Impensorum* loco juste retinentur quæ durante bello capta sunt ab iis, qui justum bellum gesserunt, IV. 237
- Imperare*, non semper involvit subditos, I. 209. Imperandi jus non semper subditorum arbitrio relinquitur, 167. Imperandi, & parendi ordo inservit nostro bono etiam tum, cum patimur injuriā ab imperante, 208. 335. Imperantes in universum consensu querere tranquillitatem publicam, & quare, *ibid.* an utile esset ut unus aliquis toti mundo imperaret, III. 459
- c. Imperandi, & parendi ordinem consiliorum posse cum resistendi licentia, ex Grotio contra Grotium sequitur, I. 353
- Imperator* Romanus an in ea omnia jus nunc habeat, quæ quondam fuisse populi Romani, III. electio ejus facta legionibus

bis an per se rata fuerit, II 328. princeps fœderis electus contra Turcam, II. 101. Imperatores Romani cur episcoporum consilio usi sint, 484. Imperator Romanus an imperium habeat in omnes, 458. c. 469. *seqq.* qua talis unde jus suum habeat, Vicarium ei quis dare possit, II 533, 535

c. Imperator an leges interpretari, & abrogare possit, cur Justiniani temporibus dubitabatur, I. 268, 271. Imperatores populum adorabant, 273, 277. Imperatoribus competeat jurisdictio plenissima in Clericis, 239. etiam juxta Canonas, 240

c. *Imperfectio* nunquam obnoxia poenæ, III. 329. 358. Imperfectus actus ex post facto an convalescere possit, II. 193. aliud quod imperfectum, aliud quod suspensum, *ibid.*

Imperium acquiri quatenus possit, IV. 261. in victos accipi recte ad sui tutelam, *ibid.* bello acquiritur, 95. ut in rege imperante alio est, bello acquiritur, 97. alienari potest a rege consensu populi, II. 340. acquiritur non nisi ex consensu, aut ex poena, IV. 261. & jure naturali tamen non ultra, quam fert debiti modus, & periculi necessitas, *ibid.* alienari potest, I. 190. *seq.* II. 340. ut alienetur, quibus opus sit, 339. *seqq.* alienari nequit ex moribus Germanorum, I. 194. non amittitur delinquendo, nisi lex id statuatur, II. 9. archinium credendum est in dubio, 167: in certo esse, humanæ interest societatis, *ibid.* in corpore non est divisibiliter in plura corpora, 342. dari a Deo, utile est ut credatur, I. 179. 186. derelinquitur aliquando, & quare, II. 167. desinit derelictione, 521. distinguitur interdum a dominio, 120. tale imperium continet jus eminens, 131. dividi potest, ut pars sit penes populum, reliqua penes regem, I. 199. quibus casibus, 205. a victore in securitatem suam, IV. 303. cum dividitur, utrique parti certi fines constituendi, qui cognosci queant, I. 187. 199. divisum an censeatur si rex irrita forte permiserit, in quæ senatus non consentiet, 200. Imperii divisi exempla, 201. male imperantis an recidat ad populum, *vide* Tyrannus. im-

perantis institutum non semper est tyrannicum, 174. *n.* an omne institutum sit ejus gratia, cui imperatur, *ibid.* proprietatis pleno jure potest haberi, 189. & quomodo, 190. hocque inq. rium patrimoniale dicitur, 190. IV. 56. opponitur ei, quod deferret voluntate populi, I. 194. quod per regem exercetur, non desinit imperium esse populi, III. 139. quod est in rege, ut in capite, in populo monet ut in toto, II. 525. res pia est, etiam cum ab impio tenetur, I. 90. vi partum ex voluntate, etiam tacita, potest jus accipere, II. 173. victis relinquere, æquum, *vide* Victus. Imperii forma qualescunque fingatur, nunquam periculis, aut damnis caret, *vide* Status. Materia prima, & secundaria, II. 120. Imperium herile, quod ad utilitatem regentis instituitur, quo jure haberi possit, IV. 56. mixtum idem est, ac divinum, I. 202. vel status mixtus, IV. 303. & est cum servitus miscetur cum personali libertate, 96. summum, res est nobilissima, II. 172. primum est, quod producit societas civilis, 522. tantum juri naturali subjacet, 172. quibus modis acquiratur, 170 non amittitur ab his, qui acta sua a minoribus magistratibus volunt confirmari, I. 200. continet jus, ut in bona, sic in actiones subditorum, IV. 343. & potestatem eos judicandi, III. 525. habetur vel jure temporario, vel usufructuario, vel proprietario, I. 189. habentes in quos bellare possint, 330. penes populum an semper sit, 174. an a populo omni constituitur, *ibid.* reddit ad populum in regnis electivis mortuo rege, in hæreditariis extincta familia, II. 525. Imperii summi exempla, & testimonia per omnes rerumpublicarum formas, I. 180. signa quæ, III. 525. ejus summitas distinguenda ab habendi plenitudine, I. 195. II. 342. temporarium, I. 184. usufructuarius regi invito nequit auferri, II. 340. Imperii pars non potest recedere a corpore, nisi in extrema necessitate, 140. *seqq.* tunc enim valide imperium alterius in se recipit, IV. 324. Imperii societatem continentis reverentia equiparatur viæ, I. 85. Imperii termini qui, *vide* Ter-

Z 2 2 *min.*

mini. translatio jus dat, & potestatem obligandi cœtum, I. I. 54. Imperii summi jus tum populo, quam regi, longa possessione acquiritur, II. 170. subjecta persone, & territorium, I. 20. pars pignori dari nequit, 341. proprii exempla, I. 192. summi partis quomodo fiat, 198. *seq.* vox improprie sumta pro ductu, & postulo 208. Imperio partis singuli imperantes pro sua parte jus belli habent, 351. Imperia magna difficulter custodiuntur, III. 459. IV. 265. successiva non semper summa, I. 189. non summa plene haberi, & in patrimonio esse possunt, 195. electiva quedam summa, 189. quedam in patrimonio, & alienabilia, 195. Imperia quomodo intereat sublato subjecto, II. 511. profanorum, fonte non subeunda, III. 100. *Imperium Romanum* distinctum ab Imperio Francorum, & regno Longobardorum, II. 533. a Germania magna, I. 205. Imperii Romani nunc non sunt omnia, quæ olim fuerunt, III. 459. *Imperium, & majestatem conservare*, quid, I. 205.

c. Imperium summum quid, a quo, & in quem, P. 62. ejus partis necessitate, II. 155. non nisi duabus partibus constet, I. 246. ejus partes recte comparantur, cum partibus corporis, contra, quam sentit Grotius, II. 251. Imperii, & dominii differentia, I. 250. 281. ejus cum familia comparatio cavenda, 257. non tantum oritur ex subjectione, sed & ex pacto, & consensu, 325. 328. Imperia non civitatibus deum constitutis orta sunt, sed a natura jam patribusfamilias in membra familie delata, II. 539. Imperium quomodo a familiis ad rectores civitatum translatum sit, III. 515. Imperium inter, & ejus administrationem, distinctionem quidam scriptores impugnant, I. 178. sed male, *ibid.* Imperia divisa, s. mixta non dantur, I. 178. Imperium dividi nequit, ejus administratio potest, IV. 314. in ejus occupatione quid requiratur, II. 154. transfertur in Principem vel jure proprio, vel jure administrationis, I. 265. Imperium universale, ex principis M. C O C C I I I, concessum a natura toti humano generi, I. 213. 210. non fortiori cuique, 230. transiit ad singulos populos liberos tum

pro diviso, tum pro indiviso, 214. Imperium cur & bello quæri victori possit, vera ratio, IV. 269. ex victoria acquiritur Principi non suo jure, sed jure populi victoris, 104. alienari nequit a rege, II. 150. neque ejus p. 17, *ibid.* nisi consentiente populo, *ibid.* exempla, *ibid.* ejus partes q. o casu ab eo recedere suo jure possint, quo non, *ib.* 352. Imperii partem difficultus alienari, quam totum Imperium, negatur contra Grotium, 351. 351. nam etiam invita potest, 353. 354. in feudum dari, vel oppignorari potest eodem modo, quo alienari, 354. 355. Imperium etiam in uno superfluit ex populo subsistere potest, si animum continuandi imperii habet, 540, 541. adeoque & in paucis superfluit, 541. nunquam amittitur præscriptione, 192. quo casu redire possit ad populum, I. 352. Imperium mutato non mutatur conditio civitatum devictarum, III. 165. Imperii modus etiam mutetur, tamen non mutatur populus, II. 543. Imperium tolli mutata specie, ratio naturalis dicitur, 516. Imperii finiendo moti, *ibid.* Imperiorum fines quomodo certi statuuntur, I. 234. Imperii status possunt rei fieri violati fœderis, 323. Imperium militare cum territoriali conciliatur, 237. Imperium in pares, 319. 320. Imperium in subditos, bellum in extraneos, 230. *Imperium pro res, esse ab initio secutus*: quo sensu hoc verum, 140. *Imperium Occidentis, & Orientis*, non duo, sed unum Imperium fuisse, 251. *Imperium populi Romani* cur uni delatum fuit, causa, 266. *Imperii Romani* arcana, 270. *Imperii Germanici* forma quibus, 276. ejusdem Statuum potestas cujus naturæ, intuitu tum Imperatoris, tum subditorum suorum, 278. ejusdem Decretum, contra Pontificiam potestatem, 241.

Impletatis auctores jure gentium punibiles, III. 312. *seq.* *Impium Deum facit ad diem malum*, quomodo intelligendum, 262.

c. Impius peccat in defectu. P. 89. 92. *Impossibile* dupliciter quid dicitur, III. 9. ad omnino impossibile nemo obligatur, *ibid.* Impossibiles facti promissi excusant, ne pax rumpatur, IV. 314. c. *Lupus*.

- Impotentis* natura, vel casu, non scilicet suo, matrimonia contrahere possunt, II. 264. Impotentis uxor adulterium jure nature non committit, 246
Inachidarum regnum Argis, I. 181
Inaequalitas in contractu naturaliter jus dat minus habenti, II. 659. locum facit rescindendi, aut reformandi contractum jure naturali, III. 13. non si in eum consensus est jure gentium, II. 670. III. 13. aut juramentum intercesserit, 7. Inaequalitas, quae inest contractui, jure gentium non rescinditur II. 671
Inaequalitas Grotio improprie admodum significat id, quod injultum est, II. 691. in contractu non obligat ad restitutionem, IV. 232, 240, 311. ex Inaequalitate nemini jus nascitur, 357.
Inaugurationes omnes sunt arbitrarie, & juris mere positivi. Hodie Imperatores utuntur sola Aquisgranensi, semota Romana, 554
Incarcerans alterum injuste ad quid teneatur, III. 183
Incendium. in eo aedes vicinas quo jure liceat diruere, II. 60. c. 96 99. in incendio puniendo multorum etiam sunt spectandae calamitates, III. 293
Incendium data opera qui fecit, si sit vilioris conditionis, cur bestiis obijciatur Jure Romano, si nobilioris, cur capere tantum plectatur, III. 371
Incestum jure gentium, II. 210
Incestus ex ipso naturae lumine, citra revelationem, prohibitus esse probatur, P. 59. I. 61. III. 381. sub poena capitis prohibitus a Deo, I. 131. 132. Incestus ratio tota consistit in triplici unitate naturali privata, quae est inter homines, II. 277. cur non fuit in nuptiis primorum hominum, 285. 301. Incestuosum nuptiarum apud varios populos introductarum exempla, 301. Incestus Deorum gentilium, 286, 301. Incestuosos cur Canones falcem a Clero arceant, ratio, 303
Incola quo jure obligantur ad leges territorii, in quo commorantur, I. 69
Incorporalia cum persona acquiruntur, IV. 71, 97
Incrementa fluvialia naturali ratione cedere populo, statuunt Grotius, & H. C o c c i u s, II. 491. Sam.

C o c c i u s cum JCis Rom. ea nullius esse, ait, in agris limitatis, non vero in archinis, *ibid.* § 492. an videantur concessa, concessio imperio, s. jurisdictione, recte negatur, 501. secus si simul concessa sit universitas agrorum, nec possessoris privati agros archinis teneant, 502. acquisitionis per ea rationem naturae asserunt JCis Rom. *ibid.*

Indebiti conditionis duo casus, III. 73.

Indefinita pro universali quando sumenda, III. 135

Indi plures uxores habebant, II. 206. Indis illata bella improbantur, 457. Indorum regis quo pacto sint omnia, I. c. 285

Indictio belli, III. 637. 648. c. 646 *seqq.* utrinque facta, 641. specialis requiritur si socii per se, & apud se bello impetantur, 641. c. 653. ad quos respiciat, 641. c. 632. in quem finem instigatur, 642. c. 653. quotuplex, 641. *seq.* an necessaria post inducias, IV. 184. quando jure nat. aut gentium necessaria, vel non, III. 637. an statim post indictmentem bellum possit inferri, 641. c. 655. an hostium locis separatim bellum indici debeat, si cum iis solum instigatur, 641. c. 652. Indictum bellum principi, simul indictum subditis, & sociis, 641

Indictio necessaria in bello, I. 121. non in defensivo, *ibid.* Vide Denuntiatio. Clarigatio.

Indigentia, naturalis mensura ejus, quod res quaeque valere debet, II. 662

Indigentiam, quo sensu verum sit, facere rerum mensuram, II. 705 706. 707. publicam, non privatam, metitur rerum pretium, 707

Indicatum quod sufficienter est, adversus eum pro vero habetur, qui indicavit, II. 165

Indirecte licent quaedam, quae directe non licent, III. 556

Inaucta quid, & unde dicta, IV. 381. c. 394. quando incipiant obligare, 385. c. 196. ad certum finem, & eorum effectus, 385. 387. a quibus dantur, 411. non omnes, c. 417. per annos certum etiam esse possunt, 381. c. 394. dantur interdum rebus tantum, non personis

Z z z

iam personis, & contra, IV. 387. c. 399. & opponuntur paci, 382. 383. c. 392. *seqq.* non rumpuntur a privatis, nisi publica auctoritas eis acceperit, 387. c. 400. vim omnem prohibent, 385. c. 397. Induciarum tempus an includat nominatum terminum, 384. c. 395. Induciarum tempore si quid convenit, idem valet, ac quod belli tempore, 382. c. 395. Induciarum tempore non est postliminium, 385. ultro deficientes suscipere non licet, nec relictos occupare, 385. In Induciis, quae personis tantum dantur, res defendere etiam cum cede personarum licet, 387. c. 399. Induciarum tempus an veniat sub belli, an pacis nomine, 383. c. 394. quomodo computandum, 384. c. 395. Induciis finitis nova indictione non opus, 383. carum tempore quid liceat, 385. 387. c. 397. 399. an deficientes, & relictos recipere liceat, 385. c. 398. Induciis elapsis, qui sine culpa penes hostem reperitur, an capi possit, 386. c. 398. ab altera parte ruptis indictione non opus, 387. c. 399. 400. c. Induciae statum belli non tollunt, I. 23. quid differant a Pace, IV. 392. 397. earum essentia in quo consistat, 393. in iis non opus est clausula amnestiae, *ibid.* aliae universales, aliae particulares, 399. iis durantibus quid facere cuique liceat, 398. speciatim in obsidione, 399. Induciis recte veteres tribuerunt *evangelicae*, non *eccliae*, 245. pendentibus, nullus est postliminio locus, 328. pactis, quisnam dies computetur, III. 154. quomodo spatium triginta dierum, *ibid.*

Inermes per loca munita mittere, quibus transitus negari non potest, usitatum, II. 65. Inermibus parcendum, IV. 399. Infans promittendo non obligatur, II. 587. Infantes occiduntur iure belli, quo sensu, III. 662. quo sensu non occidi debeant iure belli, IV. 197. 198. Infantis dominium unde, & quale, II. 131. Infantium promissa acceptandi animum jus supplet, 592.

c. *Infans* cur ex promisso non obligetur, II. 617. Infantes iure naturae successione non sunt capaces, 404. 417. & dominii, non vero ejus administrationis, 419. idque jus iis ex ipsa naturae ratione,

non demum ex aliquo jure gentium voluntario competit, III. 469. Infantis regimen concedi a natura occupanti idoneo, salsum est, *ibid.* Infantium actus duo, pacti, & delicti, considerantur, II. 217. Infantes ne exponere liceat, lex Thebanorum, 241. & Romanorum, *ibid.* Infantes an occidi iure belli possint, IV. 213. Infantiae tempus, III. 236.

Infundatio est alienatio, I. 343. Infundationes regnorum irritae sine consensu populi, *ibid.*

c. *Infideles*, in eos nulla jurisdictio competit Christianis, III. 478.

c. *Infirmis*, ex ea non sequitur communitas inter homines, P. 65.

Infortunium quid, IV. 187. & injuria, in quo differat, III. 415. IV. 185, 189. Infortunati in bello qui, *vide* Fatum, 185.

c. Sub Infortunio certo modo culpa quoque continetur, IV. 209.

Ingrati non puniuntur, III. 287. Ingratis poena alicubi dicta, 431. n.

c. Ingratitudo. ex ea naturaliter nullum jus oritur, III. 360.

Inbonesti facti promissio an valeat, *vide* Illicitum.

Inimici qui Judaeis, I. 88. iis beneficiendum, III. 276. sepeliendi, 243. n.

c. Inimici cibandi praecipuum quale, I. 151. Inimicitia capitalis, iusta divortii causa, II. 254. Inimicorum dilectio, *vide* Dilectio. Odium.

Injuria quid, IV. 187. Christiano qualis non repellenda, & an omnis I. 96. quae in personam nostram committitur, spernenda, I. l. 105. quando alteri in persona alterius facta censetur, IV. 334. Injuriae vindicta jure naturali illi concessa, cui inferitur, I. 332. sed prohibita est lege societatis, *ibid.* & summis tantum potestatibus inter se concessa, ita ut haec liberis nemini temere censcator abdicata, III. 137. neglecta a summo magistratu an licita minoribus, I. 169. nimia si sit, sit injusta, IV. 184. Injuriam non facio cum utor meo jure, II. 14. facienti non resisti, an dicatur universaliter, I. 164. levem judicio persequi, lege evangelica prohibitum, 95. *seqq.* subditis factam non oportet trahere ad injuriam magistratus, nisi manifeste hoc appareat, IV. 334. ab

- ab Injuria imperantium subditos defendere alienos etiam vi, & bello, utrum liceat, III. 525. populus populum ab injuria defendere non tenetur, si manifestum sit periculum, 524. qui injuria me affecit, & ipse mihi naturale jus dat adversus se in infinitum, II. 11. Injurie maxime fiunt ex cupiditate excellendi, P. 23. Injurie, culpæ, & insultum discriminem, IV. 187. *seq.* querant ferendæ, & quales, I. 98.
- f.* Injurie sue, & alienæ, unumquemque privatum vindicem esse, perpetuus error Grotii, P. 72. I. 24, 51, 130, 153, 215, 258, 324, II. 399. III. 335, 339, 341, 342, 344, 349, 356, 361, 378, 181, 435, 535, 597, IV. 293, 311, 425. Injuria non facta quid Grotio, II. 72. Injurie remissio jam a Gentilibus inter virtutes relata, I. 149. etiam reiterata ferenda est, *ibid.*
- Injuriarum facientium non resistendi præceptum explicatur, 218. Injuria in genere quid, & quoties fit, II. 566 quænam obligatio ex ea oriatur, ibid. Injurie restitutionem auget animus, s. propositum, III. 331. Injurie factæ qui causa est, puniri potest, 431. quinam, & quomodo esse possint, 432. Injuria quid, & quomodo teneatur, P. 51. de Injuriis si pacc facta nihil dictum sit, quid juris, IV. 356, 357. Injuria in parentes ex quo jure illicita, I. 55.*
- Injustum quid, I. 3. Injusti judices, testes, accusatores, ad quid teneantur, III. 184. Injuste nemo agit, nisi qui scit se agere, IV. 420. quedam injusta non sunt, & tamen cum charitate pugnant, II. 659, 665. Injustitia, admittenda communiter, etiam a civitate, non facit ne sit justa societas, III. 634. eo major, quo majus alteri damnum inferatur, 293. committi potest in bello jure, IV. 184.*
- Innocens interdum non injuste occidi potest, II. 5. Innocens civis ut se hosti dedat cum petenti, etiam a civitate cogi potest, III. 521. Innocenti insultans princeps non ideo statim princeps esse desinit, II. 9. Innocentem an teneamur defendere, & quando, III. 521.*
- Inobedientia interdum minus malum, adeoque boni vicem obunet, III. 542.*
- Inopiam ob publicam peregrini semel admitti recte expelluntur, II. 70. in Inopia, s. defectu cibiorum, quo jura quod quisque habet conferre cogitur, 60.*
- e. Infideliari hominem homini cur fas non sit, vera ratio, P. 60, 61.*
- Infignia regia non semper demonstrant regiam potestatem, I. 187. seq. regie potestatis, conceduntur principibus populi liberi, 188.*
- Infistoria actio unde, II. 591. seqq. ex Infistoris actu cur teneatur qui eum proposuit, 560.*
- e. Infistoria actio nititur naturali ratione, II. 640. triplexque ibi obvenit negotium, ibid. non oritur ex ipso contractu, sed ex quasi contractu, 641. cur non datur, nisi secundum præpositionis formam, & intra fines negotii commissi, ibid. Infistor quis dicatur, ibid.*
- Instrumentum juris pignori capi vetita, IV. 225. Instrumentum etiam homo est, & quale, I. 189.*
- Insula quomodo distinguatur ab alluvione, II. 475. Insule ejus, ibid. seq. in Insulis vacuis cessat judicium, I. 164.*
- e. Insule sunt occupantis territorium, ubi sitæ, II. 144. Insule Italice cur pars Italice dicantur, 152. ex alveo maris nate nullius sunt, & cedunt occupanti, 86. Insula in flumine nata cur vicina pro rata cedat, 134 in flumine privato nata cedit ei, cui flumen assignatum est, 494. In publico nata cedit vicino agro, si est arcinius, 501. Insule nantes cur vicinis non cedunt, sed sint jure gentium publicæ, vera ratio, 495.*
- e. Integra res in contractibus quomodo dicatur, II. 185.*
- Intentio mala per se ad restitutionem non obligat, III. 63.*
- e. Interdictionis, & deditionis differentia, III. 336.*
- Interesse mercatorum an sit justum, & quatenus, II. 669.*
- Interjedio, vide Occisio.*
- Interim, pro Interdum, III. 8.*
- Intermecino bello pax quâvisque præferenda, III. 509. vide Bellum.*
- Interpellatio, vide Denunciatio. Clarigatio. Indictio.*
- Interpretatio ea sumenda est, quæ cavet ne actus in vanum recidat, IV. 300.*
- Z z z ;
- ejus

- ejus mensura quæ sit, III. 137. Interpretationis regulæ in conditionibus pacis, si dubia oriuntur, IV. 329. *seqq.* c. 388. *seqq.* in pactis inter privatos tempore belli, 422. leges generales interpretatione benigna ita accipiendæ sunt, ut casus summiæ necessitatis excludantur, 421. in lege, quæ non ex æquitate tutella, sed majoris mali evitandi causa lata est, ea non est sumenda interpretatio, quæ peccato obnoxium faciat actum, 73. Interpretationis fontes, III. 131. regulæ, *ibid.*
4. Interpretationis regulæ a Grotio traditæ non sunt naturales, III. 151. adeoque nullius momenti in demonstrando jure naturæ, & interpretanda voluntate Legislatoris, 624. Interpretationis principia II. COCCII, 149. *seqq.* Sam. COCCII, 151. Interpretatio, etiam in causis favorabilibus, naturali ratione jus non facit, II. 460. nam Interpretatio ex odio, vel favore, in jure naturæ nullum habet effectum, III. 157. 159. & favorabiles æque, ac odiosæ Interpretationes sunt ex mere jure civili, 157. IV. 242. Interpretatio contra quem contrahentium semper fieri debeat, III. 178. stricta, & laxior, jure naturæ cognita non est, IV. 418. nulla valet in prædictis, nisi quæ ex natura verborum, & negotii sequitur, 429. dubiorum in sacra historia non nisi universali Ecclesiæ competit, P. 97
4. Interpretatio primi Corporis Juris præferendi frequentibus, P. 100
- Invasio* alicui, si de pace tempenda agatur, censetur magna esse cupiditas, IV. 314. *Invasor* Imperii populum obligare nequit, III. 57. præceptis suis quatenus obliget, I. 351. quomodo possit interfici belli jure, 352. & ex lege antecedente, *ibid.* & ex auctoritate jussu impediendi habentis, 353. cur extra casus exceptos interfici a privato nequeat, *ibid.* *Invasorem* obligant actus ejus Imperii, 351. *Invasorem* bello petere an liceat populo, cui cum subditis invaseris foedus est, volente vero rege, III. 140. occidere non licet, si ei fides data sit, aut pactum intervererit, I. 319
4. *Invasoris* animam perdendi metus non tollit ius se defendendi, I. 217. 218. nam *Invasoris* periculum qualescunque *invasor* jus suum auferre nequit, III. 514. *Invasor* Imperii, I. 377. ejus acta nulla sunt omnia ipso jure, *ibid.* c. 379. ea tamen sæpe, varias ob causas, a populo, vel successore confirmari necesse est, 377. durante ejus possessione civēs non tenentur parere regi legitimo, 378. privatus distinguendus ab eo, qui alias summam potestatem habet, 380. hic jure belli acquirit, ille ut prædo, *ibid.* ille occidi potest auctoritate legitimi magistratus, hic non potest, 386, 387. *Vide* Usurpator. Tyrannus.
- Inventionis* titulus locum non habet in his, quæ jam possidentur, III. 417. Inveniens rem alienam ad quid teneatur domino, II. 459. an si dominiū ignoret, rem teneatur dare pauperibus, *vide* Aliena res.
- c. *Inventor* rei alienæ eam restituere debeat domino sine præmio, vera ratio, II. 572. *Inventio* novarum terrarum nunquam est justa occupationis, & belli causa, III. 467
- c. *Invidia* femina an in infantibus existat, P. 46
- Inundatione* dominium naturaliter non amittitur, II. 473. ejus dux species, *ibid.* *Inundatus* ager quando derelictus habeatur, 474. cujus sit jure Romano, 472. *seqq.*
- c. *Inundatione* non tollitur possessio, II. 347. *Inundationem* majorem dominum auferre, leviozem non item, nullibi Rati Romani tradunt, 492, 496, 497, 498, sed eam demum, qua alicuius modatur, & perpetuum, *ibid.*
- Involuntarium* ex voluntario habendum pro voluntario, III. 184
- c. *Jovus* gentilis fuit, I. 65. eum cruciare cur Deus permisit Satanæ, 44
- Joca*, III. 573
- c. *Юснаведан* non fuisse Amaram amicum, f. Levi filium, probatur ex rationibus chronologicis, II. 282. *seqq.*
- JOHANNES Baptista*, & Christi doctrina, quatenus eadem, I. 91. cur ad eum usque durasse lex dicatur, c. 110
- c. *JOHANNIS Comneni* Imp. Oratio ad uxorem Irenen, II. 443
- c. *JOHANNES Tugdunensis* affectionem communionem reducere voluit, II. 77
- JOSEPHI Patriarchæ* dolus, III. 676. 684
- monopolium*, c. *Josi-*

2. Josephus quomodo designatus a Justino, P. 33
JOSAPHUS (FL) in legis expositione Romanis blanditur, IV. 4
 c. Josephus: de iustitia, P. 76. Judæos legem servare usque ad mortem, I. 157. de missione Judæorum impetrata a Lentulo, *ibid.* de electione eorum ex urbe Roma, *ibid.* de latrocinii in Judæa commissis, 218. quo sensu dicat, Pontifices summus removeri non solere, 238. de variis gubernationum formis, 264. ejus locus de Syllæ male relictus a Grotio, 322. lex ficta de non blasphemandis Dñs alienis, IV. 20
 a. **JOSUM** C. I. v. 18. de contumaci morte plectendo, I. 131
 Ira quid, III. 265. IV. 388. in Deo quatenus, III. 2. homini cum bestiis communis, 265. quod ex ira committitur, magis excusabile, quam quod ex voluptate, 295. *Iracundi* sunt in quibus blis prævalet, *ibid.* *Iracundiam* accendit recens, necdum sedatus dolor, *ibid.*
 a. Ira per se res indifferens facit in virtutem, sæpe in virum deficit, P. 90. Ira Dei perfectio est, non vitium, III. 21. ad iræ essentiam non pertinet perturbatio, 22. *Ira filios naturæ* quo sensu homines nuncupet Paulus (ad Cor. XIII.) II. 731
 c. **LEXARIUS** primus Corporis Juris glossator, P. 98
Irregularitas ex bello, III. 513
Irregularis etiam in filios Deos iuste puniuntur, bello impugnantur, III. 319. negatur, c. 407
Irriti actus quinam jure naturæ, II. 207. a lege civili non sunt, nisi eorum, qui subsunt, 215. Irritum facere diversum est a prohibere, 216. quæ actum irritum faciunt, odiosa sunt, 135. Irritum facere aliquid rex antecederet potest, non etiam consequenter, 51. ut aliquid consequenter irritum reddatur, quid requiratur, *ibid.*
 c. **ISIDORUS** tutor Theodosii, I. 306
 c. **ISIDORUS** de differentiis vocum belli, aciei, prælii, & pugne, I. 24
 c. **ISOCARATES** de prescriptionibus, II. 179
 a. *Israëlitæ* cur se submittere profanorum Imperiis non potuerunt, vera ratio,

- III. 119. nec conjugia cum infidelibus contrahere, *ibid.* nec cum Ægyptiis habitare, 120 vide Hebræi, Judæi.
 c. *Italia* regnum ant. & sub Carolo M. diversum longe est ab Imperio post constituto Romano Occidentis II. 554. 555
Iter res est, I. 89
Ita quomodo reditum comprehendat, IV. 388. c. 401, 402
Jubent tenerur de damno facto ab eo, quem jussit, III. 181. 408. id, quod jubet, an id, quod prouidit, in dubio præferendum, 147
 c. *Judæa* quando in Provinciam redacta, I. 322
Judæorum opinio de necessitate restitutionis, IV. 175
 c. *Judæi* jus naturæ agnoverunt, P. 36. tenebantur ex duplici vinculo, I. 6. partem legis moralem non plane neglegabant, 135. iusto titulo Romanis parere. II. 198. potuerunt fœdera contrahere cum extraneis, III. 116. *Judæorum* leges, excepta cærenonali, non sublatæ adventu Christi, sed secundo demum excidio, I. 14. respicienda durabat vivente Christo, *ibid.* aut omnia sub Artaxerxe, 170. sub Alexandro, *ibid.* sub Antiocho, 171. sub Romanis, *ibid.* usque ad novissimum cum his b. l. sum, 172. generalis conversio un probabilis, 175, 176
 c. *Judaismus* quid sit Epiphonio, III. 111
 c. *JUDAS* Maccabæus ab innocentia consue sue victoriam expectat, I. 27
Judex quasi pater, III. 261. iuste judicasse dicitur dupliciter, ut cum iudicaverit ut decet. aut cum ex animi sententia, 490 ubi expectari non potest sine certo periculo, aut d. mmo, cessare iudicium intelligitur, I. 164. idem intelligitur, ubi re, cur iudicium, *ibid.* ejus auctoritas non idem valet in exteros, quod in subditos, III. 622. Judices cur electi qui essent prudentes? II. 273. plures ad vindictam mali quare instituti, 278
 c. *Judex* quid differat a rege, I. 361. naturaliter nemo in propria causa, 212, 311. id in genere verum est, 312. exceptiones, *ibid.* jus reddere non debetur etiam cum hiique decernit, III. 502. male judicans Jure Rom. ad quid teneatur

- teneatur, III. 501. Judex quis sit inter summas potestates, 498, 499, 500. 579. Judices cur Dii vocati a Mose, I. 317. inferiorum iurisdictioni, cur, P. 40.
- Judicare* an possit de regni successione si ve rex, si ve populus, II. 388. Judicandi libertas homini ab homine quomodo debeat, III. 568. refutatur sententia Grotii, c. 610, 611, 614.
- e. Judicii recte conformati ad discernenda quæ delictorum, aut nocent, æmentum* Grotianum, P. 53, 54, 84, 85.
- Judicium* respicit merum personarum, non jus promissum, III. 662. activum, 481, 541. animi ad quid homini datum, 481. nunquam acquiescit in medio, sed alterum eligit, 483. capitale ex dilectione innocentium natum, I. 95. *seq.* coactivum humanum, IV. 73, 172. dicitur jus quoad effectus quosdam, vide infra. Commune populi, singuli ad se rapere non debent, I. 353. præsertim in re controversa, ubi possessionem sequi debent, 354. contemplativum, III. 541. injustum nec rem, nec rei æstimationem immutat, II. 12. injusto Judicio qui damnus dedit, in quantum teneatur, III. 184. Judicii cessatio, aut continua, I. 164. *jud. factio*, *ibid.* *Judicium acti*, III. 5.
- Judicia* in subditos cuique potestati, 125. criminalia quare instituta, 283. *seq.* capitalia an permessa Christianis? non sunt affectanda, 284. apud Hebræos quædam regie potestati exempta, I. 202. periculosa, III. 284. publica non a natura, sed a facto, I. 163.
- a. Judiciorum origo* juxta Grotium, I. 45. vera, 46. *Judicia* sunt a natura, non factio demum hominum introducta, 214. quænam Christus improbavit, III. 356. 357. privata quis Romanorum primus a publicis separavit, I. 247. publica quo sensu in f. scriptura mox divina, mox humana ordinatio vocentur, 358. *Judicia capitalia* inter omnes gentes obtinent, 131. probantur ex Rom. XIII. 339. cum Evangelii doctrina non pugnant, 141. cur tamen Christiani primis temporibus non libenter iis interfuerunt, vera ratio, 159. his positus, ponitur quoque bellum, 144. 158. *Judicia possessoria* cuius sint iuris, IV. 374. natural ratione distincta a peccatoris, *ibid.* *Judicia* expediuntur nomine principis, I. 230. *Judicium domesticum* est a natura, III. 339. *Judicium zeli* Hebræis quid, ejusque ratio, II. 48. III. 345, 346. unde ortum, 347. *Judicium Vehmicon* male refertur ad *Judicium zeli*, 347, 348. unde sic dictum, *ibid.* *Judicium* post hanc vitam probatur, P. 57.
- c. Judiciaria potestatis origo*, I. 210.
- Jurans*, non daturum se, potest repetitionem excepti omittre, III. 6. prædoni datum non recte repetit, 13. redire ad hostem, si clam redeat, non satisfacit, *ibid.* tenetor ex animo jurare, & re implere quod juravit, 3. 11. quando Deo tantum obligetur, quando & homini, 11. non tenetur si js, cui juratum est, eum liberet, 14. Implere debet contractum; coi inest inæqualitas, 13. Jurantis verba quomodo accipienda, 3. 6. 11. Jurans deliberato animo se non obligandi, tamen obligatur, 3. Juravit Paulus, 16. Jurare liquido, quid, 4. Juratum pactum fortius non jurato, 148. Jurata promissio non est fundamentum fœderum, 140.
- c. Jurare possunt omnes, qui pacifici*, III. 21. an etiam per creaturas liceat, 30. affirmat id H. COCCIVS de solis promissis; secus si de veritate asserenda agitur, 31. de utroque casu Sam. COCCIVS, *ibid.* per falsos Deos quis possit, 33, 34. per lapidem jurandi mos, 35. De quo juratum est, id remitti potest, 39.
- Juramentum* a priscis sic non concipiebatur, ut expresse per Deum jurarent, III. 9. per cælum, terram, & similia an a Christiano licitum, *ibid.* per falsos Deos a Christiano licite fieri, contendit Duarenus, 11. ab incredulo per falsos Deos conceptum an quis debeat accipere, 10. dissolvi an queat lege humana, 14. an superiorum actu, *ibid.* cum ab ecclesia dissolvitur, quomodo defendatur, *ibid.* in quibus casibus actus contra juramentum valeat, 14. exceptiones omnes excludit, quæ ex inæqualitate rei actum rescindunt, 13. aut ex persona ejus, qua cum agnitus, peti possunt, 11. *seq.* Et 174. omne quibuscumque improbat, 16. an improbetur lege evangelica, *ibid.* *seq.* Et I. 107. irritum

irritum reddi potest antecedenter a privato, & rege, III. 51. consequenter vero non nisi respectu superioris, 14. 51. omne Juramentum obligat naturaliter eum, qui jurat, 3. et si is, qui jurat, se non velit obligari, *ibid.* aut jus non det ei, cui juratur, 12. 51. si quis non putans se jurare verba protulit jurantia, non obligatur, 3. Juramentum regem non obligat ex sententia Bodini, 49. sed falsa, 51. non obligat, cum impedit majus bonum morale, 8. repeti quotannis solet, ne mutatione personarum vis ejus interdicat, IV. 302. servandum prædoni, III. 12. qui prædoni non servat, penam apud alias gentes non meretur, & quære, IV. 301. iuste prædoni non servari, statuit Cicero, III. 12. vim suam amittit mutata qualitate, cujus respectu quis juravit, 14. Juramentum duplex, assertivum, & promissivum, 574. Juramentum non intelligendum sub conditione tacita, 4. dolo elicitum quam vim habeat, 5. regis irritum esse potest ob actum ipsius præcedentem, 51. non extendendum ultra consuetam significationem, 6. de re illicita non valet, 7. quomodo ex lege actui invalido validitatem conferat, 15. violatum, 2. *vide* Perjurium. Juramentum impediens majus bonum morale, non valet, 8. de re impossibili nihil operatur, 9. de re pro tempore impossibili quid operetur, *ibid.* per res creatas an licitum, & quo sensu, 9. per sceptrum, salutem, & similia, 9. 19. per salutem principis, & majestatem Imperatoris, 10. per Deos falsos an obliget, *ibid.* piratæ, aut tyranno præstitum obligat, 12. IV. 299. metu extortum obligat, & quatenus, III. 12. militare Romanorum militum, I. 107. III. 9. de præda non intervertenda, IV. 96. per juro datum an obliget, III. 13. Juramenti forma, 9. effectus, 11. *seqq.* efficacia quatenus pendeat a superiore, 14. vis, & interpretatio, 2. 574. violati poena ad posterum manet 2. Juramenti obligatio ex animo deliberatio, 3. Juramento promissum non potest retrogeri ob peccatum alterius antecedens, 15. IV. 100. Juramento conveni maxima simplicitas, III. 6. testis, & ultor Deus, 9. absolutio a juramento unde vim habeat, 14. circa

Juramenta quid possint superiores, *ibid.* *seq.* Juramento promissum compensari nequit cum eo, quod ante erat. controversum, 15. IV. 306. *seq.* Juramento fallere viros, ut talis pueros, III. 574. in rejurando negatum cum Deo est, 17. an ex jurejurando hæredes etiam obligentur, 13. circa Juramenta quid statuant leges Romanæ, 15. a Christo quantum prohibita, 16. Juramenti regum, 24.

55

c. Juramentum confundit Grotius cum ipsa promissione, III. 35. per se non obligat, IV. 311. ejus nulla vis est circa pollicitationes, III. 21. ejus forma re non semper convenit, 30. omne continet executionem, non vice versa, *ibid.* dolo elicitum valet reque, ac promissio, 24. & ad eam actio obtinet contra dolo agentem, *ibid.* de Juramentis duo textus l. 1. §. 1. *Et* l. 5. §. p. de jur. conciliantur, 33. ad Juramentum verum quid requiratur Jure Canonico, 35. Juramentum nullibi noncupatur voti nomine, 37. quod contra Juramentum fit, quo casu, & intuitu sit illicitum, quo irritum, quoque neutrum, 40. circa subditorum Juramenta quodnam regi jus competat, 41. *seqq.* a Juramento quis dispenset inter Protestantes, 43. qœlia, & quo sensu improbet Christus, 45. *seqq.* Dexteræ in fidem jungere, nec Juramentum est, nec vice Juramenti, 48. circa regum Juramenta obscuritas doctrinæ Grotianæ, 69. 70. per Majestatem principis est verum Juramentum, l. 160. Juramentum militare Romanorum, 157. *Vide* Jusjurandum.

Jureconsultis Rom. parum credendum in definitione juris publici, III. 343

c. Jureconsultorum tres Classes apud Grotium, P. 98. inter veteres, & recentiores multum interest, *ibid.* *Et* 100. Juri Romani optimi Jurum naturæ interpretes, II. 90. eorum definitiones Juris gentium, P. 15. 38. Belli jus a natura esse, *idem* asserunt, I. 122

Jurisdictiones summi inferiores concedi jure hæreditario possunt populi consensu, II. 347. Jurisdichio non est nisi apud superiores, 389

c. Jurisdichio sacra omnis pertinet ad statum pollicum, l. 248

Aa 22

c. Jus

Grotius Cocceii. Tom. IV.

c. *Jurisprudencia* definitio, P. 94. III. 351
Jurisjurandi effectus est, precipere controverfias, III. 11. forma femper eadem, & qualis, 9. fundamentum quod, 309. obligatio personam tantum obstringere potest, promissio etiam ipsum heredem, 219. verba quomodo intelligenda, 6. Jusjurandum a civitate factum, & receptum, IV. 302. *Vide* Juramentum. Jurans.

a. Jusjurandum definitur, III. 19. 21. potest fieri non tantum per Deum, sed & per quamlibet rem nobis sanctam, 20. duplex, assertorium, & promissorium, *ibid.* § 35. illo factum jure naturæ probatum dici cur nequeat, *ibid.* exceptis tamen duobus casibus, *ibid.* voluntarium quod vocatur cur Jure Rom. instar transactionis sit, *ibid.* suppletorium quid, *ibid.* per se nullum jus in alterum transfert, *ibid.*

Jus pro eo, quod justum est, I. 3. pro qualitate factum quid sit, 4. pro lege, 7. pro lege, ad aliarum a justitia virtutum materiam pertinet, *ibid.* *seq.* distinguendum ab usu juris, 212. quo sensu dicatur id, quod placet validior, P. 12. dicere sibi ipsi, vetitum, II. 369. aliquando dicitur id, quod sit impune, IV. 206. sed improprie, III. 658. aliquando id, quod est injustum, I. 333. strictum distinctum a justitia, IV. 172. *seq.* exteris quamdiu datur, manet civitas, *vide* Lex. non ex eo metiendum, quod est optimum, sed ex voluntate ejus, unde oritur, I. 166. *seq.* § 107. opponitur ariis, P. 3. justitiæ, III. 658. ortum a Jove cur dicatur, P. 9. an metu injuriæ accipiendæ sit sancitum, 12. an utilitatis tantum gratia, quod Carneades putavit, 10. subditis questum an rex auferre possit, III. 63. questum in regem per promissionem, & similia, quo casu juste ipsi auferatur, *ibid.* *seq.* legitimo modo partum ne cui auferatur sine causa, juris naturalis est, *ibid.* cur in populo, aut rectore ejus, insuper quidam habeant, P. 13. Jus non est in brutis animantibus; de illis improprie quo sensu dicatur, I. 11. sepe remittendum ut bellum vitetur, III. 501. *seq.* Jus necessitatis, II. 61. *personale*, 203. in personam ex quibus rebus, *ibid.* numeratur inter res, 557. *seq.* precipui, acquiri potest cum

hereditate, etiam cum bonorum hereditas non aditur, 383. Jus *prehensivum* non directe inter socios, I. 207. Jus *precarium*, 190. III. 425. protectionis, I. 205. *Mundiburdii*, *ibid.* *Hospitalii*, *vide* *Hospitalii* Jus. Jus humanum constituere quod præter, non contra naturam, potest, II. 121. non obligat in summa necessitate, III. 205. *vide* Necessitas. Jus lundii *pignoris* an tempore amittitur, II. 174. Jus pignoris, retentionis, servitutis, an bello acquiratur, & quomodo, IV. 48. *captivitas*, etiam injuria dicitur, 73. Jus *exteriorum* supereminenti dominio non subest, III. 53. regum, & populorum, quando pace remissum censetur, IV. 328. supereminens regis, aut civitatis, an liberet a fide subditi data, 302. gladii quid in sacris, & profanis literis, I. 189. Juris capax non est, nisi naturæ præceptis utens generalibus, I. 11. Juris effectus interni, P. 17. executio, in magna communitate difficilis, nemo plus juris in alium transferre potest, quam ipse habet, IV. 272. Juris etiam alieni quis vindex, naturaliter, I. 4. qualiter jure naturali ab jure civili distinctio repudianda, III. 53. Jus ignorantia aut excusabilis, aut inexcusabilis, IV. 189. Jura quedam *realia* quo sensu dicantur, I. 4. Juris societas aliqua cum prædone, III. 23. 634. IV. 209. Juris derelicti signa ex factis, & non factis, II. 165. Jura acquiri an possint bello solenni, IV. 97. *vide* Capere. Inalienabilia acquiri nequeunt, 71. introducta sunt natura exigente, & necessitate, III. 619. multa sunt, quæ tantum exterius judicium spectant, animo autem religionis vinculum non injiciunt, IV. 72. quedam ad summum imperium pertinent separabiliter, aut communicabiliter, II. 173. Jus scriptum, non scriptum, P. 12. Jus *Belli* pro eo, quo naturaliter æquum est, & consuetum a mitius viventibus, IV. 202. *seq.* pro eo, quo sit impune, per se tamen non omni culpa caret, III. 659. est inter diversos populos, non ejusdem civitatis membra, IV. 325. spectatur non tantum ex principio, sed & ex causis subnascentibus, II. 556. Jus *certum* moraliter quid dicatur, II. 368. *civile* quid, I. 14. favet his, qui parere necesse habent, sed non iis, quæ atrocitatem habent

bont facinoris, III. 640. Jus oritur vel ex obligatione, vel ex consensu, P. 10. *seq.* ad quos non pertineat, I. 11. aliud, quod inter eisdem tantum populi partes valeat, III. 13. aliud, quod civile dicitur plurimarum gentium, I. 15. III. 121. 458. hoc improprie etiam jus gentium vocatur, (*vide* jus gentium). mutari potest, II. 468. etiam a singulis, 121. Jus quæsitum ex lege civili non magis, quam quod ex jure naturali, sine causa alicui auferri potest, III. 53. Jus *Commercii*, vide *Commercii*. Jus ex consensu in personam unde, II. 203. Jus *divinum* duplex, I. 15. quomodo differat a naturali, 18. *seq.* unde ortum, & cur homo ei subditus, P. 10. perfectius alio nomine lex evangelica vocatur, I. 154. eo omnes gentes tenentur, 15. & omnes reges, 196. quoad effectus quosdam, IV. 73. *eminent*, II. 131. *externum*, IV. 289. quod quasi ex fidei jussione pro civitate, 236. non tam late patet, quam id, quod ex delicto, 245. Jus *advocatiæ*, I. 205. Juris *secularis* origo, III. 656. Jus *externum* quale, IV. 182. *seq.* III. 555. ejus efficacia qualis, IV. 74. Jus pro jure externo, III. 658. Jus gentium externum vetus, III. 199. *internum* ab externo distinctum, 657. IV. 72. *seq.* Jus *divinum* *Hebraicum* alios populos non obligat, I. 16. quoad nos abrogatum non recte dicitur, 20. quem usum nunc habeat, & quem in permittis, *ibid.* nihil continet juri nat. contrarium, *ibid.* Jus *religionis*, & *regulatorium*, I. 4. Jus *strictum* usurpare non licet, nisi multo majus sit bonum, quo tendit nostra actio, quam malum, quod in omne futurum metuitur, III. 556. Juris sui remissio refertur inter odiosa, 136. in ejus juris remissione quomodo intelligenda remittentis verba, *ibid.* Juris sui naturaliter quisque vindex, I. 4. Immo & alieni, III. 550. Juris temporarii effectus tamen sunt temporarii, II. 543. Jus *vixæ*, & *neis* alteri in se dare, solo consensu nemo potest, IV. 205. in cives neminem Christianum decet magno conamine desiderare, III. 284. *capitale* quatenus lex civilis habere dicatur, II. 16. in *servos* unde videatur originem ducere, III. 664. interna iustitia dominus non habet, II. 225. IV. 246. nisi aliquo casu, & in quan-

tum ei exercere liceat, *ibid.* *seq.* Jus *religionis* *innocentia*, II. 68. Jus *publicum* circa quæ versetur, P. 2. Jus in *rem*, II. 200. originarie ex tribus causis, *ibid.* Rhadamanteum, I. 81. III. 259. Romanorum in socios quale, I. 205. Jus *voluntarium* duplex est, humanum, vel divinum, 14. voluntarium humanum civile, civili latus, civili arctius, *ibid.* *seq.* voluntarium divinum omnibus populis commune triplex, 15. voluntarium divinum aut est unius populi, aut omnium, 14. 15. Jus voluntarium, *τὸ ἑκ τῆς* 8. Jus *naturale* an sit aliquod, P. 4. quid sit, I. 8. III. 265. unde fit, P. 6. non confundendum cum jure civili plurimarum gentium, III. 304. quæ ei sint contraria, P. 8. 9. dicitur aliquando consuetudo, cui ratio naturalis inest, IV. 71. dicitur & divinum, quo sensu, I. 8. *seq.* & 15. quomodo a jure gentium distinguatur, P. 22. non omnia irrita facit, quæ ei repugnant, II. 207. quando irritum quid reddat, *ibid.* minus potest a Deo per leges, II. 11. immo contrarium quid poni, I. 82. mutari nequit, res tamen mutantur, I. 20. oblietatum quasi ex parte apud multos populos, III. 619. 635. obligat omnes reges, I. 196. contractus innominatos a nominatis oon distinguit, II. 657. religionis discrimen ignorat, III. 95. aliud novum est, aliud sequitur dominium introductum, II. 468. hoc antecedit legem civilem, *ibid.* de iis agit, quæ voluntatis humane actum consequuntur, I. 9. qui Jus naturale immaniter violat, a quovis rege, aut eo, qui par Jus habet, puoiri potest, III. 302. naturaliter etiam a quovis homine, IV. 299. *seq.* Jus naturalis communione habent omnes homines, etiam tyranni, & piratæ, *ibid.* aliquod esse, unde concludatur, I. 12. quædam manifestæ, quædam minus sunt, III. 305. negatur, c. 381. 382. quædam juris naturalis præcipientis, II. 121. quod requirit non tantum id, quod dicat iustitia expletrix, sed & quod aliz virtutes, 9. quædam permittentis, id est ea, quæ societas humana proprie non requirit, 221. an quæ hujus juris sunt etiam a Deo permittantur, qui ipsi est natura, 11. consensu communi, aut jure gentium possunt impediri, 124. lege etiam

Δα αα α
civilis.

civili, II. 121. Juris nat. quædam proprie sunt, quædam reductive, I. 9. principium est facultas moralis, cum sufficiente voluntate, II. 207. quæ juris naturalis non sunt, tamen servari his in locis, ubi obtinent, naturale est, § 87. Jure naturali ut quid sit illicitum, satis est si resonat non naturæ in genere, sed humanæ, 210. de jure naturali cum queritur, hoc agitur, an quid fieri possit non injuste, 12. *seq.* Juris naturæ dictata alia magis, alia minus manifesta, III. 305. Juri naturæ non repugnant quædam, quæ vetita sunt lege divina, 304. Juris naturæ quædam sunt, quæ non ubique observantur, II. 210. Jus naturale, I. 8. quid, & quomodo differat a divini voluntatis, 15. Jus naturale a Deo immutabile, & quare, 10. est aliquid consequens actum humanum, 9. sumitur aliquando pro eo, quod est honestum, *ibid.* videtur mutari propter materiæ mutationem, 10. esse aliquid juris naturalis, probatur a priori, & a posteriori, quomodo, 12. Juris naturalis reductive quæ sint, 9. ejus juris permissivi tantum quæ sunt, & præcipi, & vetari a Deo possunt, 82. Jus naturæ pro certo statu, 11. Jus naturæ, & gentium, quomodo a Romanis JCtis sumatur, & an recte, *ibid.* Jus naturæ moribus obliteratur, III. 92. *Jus Gentium* quid, I. 15. unde, P. 11. aliud naturale, aliud voluntarium, I. 82. II. 468. 593. III. 563. proprie dicitur quod habet vim pacti inter gentes, & quod pertinet ad societatem, II. 468. minus proprie dicitur quod multis quidem commune est, non tamen humanæ societatis vinculum constituit, 479. dicitur jus civile plurimarum gentium, *ibid.* Jus Gentium dicitur id, quod singulis gentibus placuit, sine mutua obligatione, & quod mutuum obligationem continet, III. 563. unde probatur, P. 22. qui violat, jus divinum violare cur dicatur, 307. *seq.* puniri potest a quovis rege, aut magistratu, 302. 412. etiam si deditus sit, aut captivus, IV. 193. Jus gentium non est commune omnibus populis, I. 15. Juris Gentium multa improprie dicuntur, II. 468. Juris Gentium dicuntur multa, quæ communia sunt populis, sine mutua obligatione, 121. III. 563. Jure Gentium bona subditorum obligantur ex facto supe-

riorum, 619. Jus Gentium de bello capitis, IV. 16. *seq.* circa inæqualitatem in contractibus, II. 670. vetat permissa jura naturæ, & permittit vetita, III. 203. 666. Jus Gentium apud populos quoddam, 671. Jus Gentium improprie, quod multi populi usurpant sine mutua obligatione, 563. II. 121.

c. *Jus f.* Justum quid, II. 564. Juris omnis ratio, ac substantia, 566. ejus variz significationes, P. 80. variz significationes, & divisiones Grotianæ, I. 26. 30. variz sunt, 27. Jus ipsum ab ejus exercitio recte distinguitur, 129. Jura inter Deum, & homines, P. 49. hominum inter se, *ibid.* Juri homines non obligantur, nisi quatenus innocuit, I. 61. Juri vinculum, *eide* Vinculum. Jus a natura humano generi concessum in terram, II. 71. vel qua tali, vel ut singulis, *ibid.* hisce vel communiter, vel seorsim, 74. Juris inter *permissivum*, & *præceptum*, discrimen Grotianum, I. 28. Jus in permissivum, & decretorium, f. præceptivum, distinctio H. COCCENII, 19. II. 564. *seqq.* permissivi, & præceptivi symbola, *vide* Arbor. Jus inter, & possessionem, discrimen est a natura, I. 377. Jura cuique sua quænam, P. 49. I. 27. & cujus intuitu, 27. Jus quæritum ne auferatur, est lex naturæ, III. 70. 77. Jus alterius quando, & quomodo immutatur, 567. Jus *strictè fædè dictum* Grotio quid, I. 27. 36. Juris stricti negotia quænam dixerit Romani, III. 118. Juris divisio in *publicum*, & *privatum*, I. 12. Jura publica pactis privatorum mutari nequeunt, III. 44. Jura circa *sacra*, prima pars summæ potestatis, exponuntur, I. 247. *secularia*, altera pars summæ potestatis, 248. Jurium sacrorum, & secularium cura penes regem est, 317. Jus *personarum* male Grotius refert ad jura in re, II. 229. Juris in re natura cognita non sunt Grotio, 24. Jus in re semper supponit rem existentem, *ibid.* Juris in re naturæ nulla species præter dominium, 160. Jus rerum ex simplicissimis principiis deducunt JCti Rom. 73. Jus *commune ad res* JCtis Rom. incognitum, 25. & rationi repugnat, 94. Jus *relativum* Grotio quid, I. 26. & æquatorum, *ibid.* § 29. Jus *commentitium* quid sit Paulo JCto, III. 451. *Jus*, & *virtus*, quo-

quomodo hominibus a Deo inuncta, 478. *Jus esse, quod validiori placuit*, quo sensu intellectum ab auctoribus dicitur, P. 72. *Jus summum summam esse injuriam*, quomodo intelligendum, 90. *Jus eventuale* nascituris a natura questum nec pater, nec populus auferre potest, II. 189. 191. Jura quibus in casibus dicantur cessare, P. 40. Jus esse naturaliter quot modis definat, II. 515. 516. Jura imperii, civitatis, & singulorum, quomodo tollantur, 541. per Jura, quæ vella ex omni parte, piaque, & vere jus sunt, quid Grotius intelligat, P. 86. quidque per ea, quæ externum duntaxat effatum pariant, ibid. hanc distinctionem vanam esse, demonstratur, ibid. Jura tria, secundum Grotium, populos inter se obligantia, 32. *Juris universalis* quatuor species Grotianæ enumerantur, explicantur, & confutantur, 46. 52. 58. 66. *Juris universalis* non nisi una species est, 26. 83. *Juris distinctio in naturale, & civile*, 68. *Juris Natura* simplicissimum systema, 49. definitiones, I. 27. 41. 42. objectum, & effectus, 27. principium, voluntas Dei, 56. III. 384. *Juris Nat. Regula generalis*, s. propositio universalis, I. 57. *Juris nat. principia*, & illationes omnibus innotescunt, III. 387. Jura nature ignorari ab hominibus non possunt, P. 37. ex sola ratione cognosci possunt, 36. imponunt necessitatem agendi, 39. *Juris nat. norma* certa esse debet, II. 405. ejus immutabilitas unde procedat, I. 48. quo sensu immutabile dicendum, 41. 52. *Jus nat. versatur* circa tria objecta *Juris Rom.* P. 52. *Jurium nat. quædam* respiciunt homines inter se, quædam solum Deum, I. 142. *Jus nature* inter, & gentium, vera, & realis differentia non est, P. 68. 98. distinctum apud Romanos a Gentium jure, I. 52. ita tamen ut per hoc ipsum *Jus nat.* intelligant, 54. *Juri nat.* non inest intrinseca bonitas, vel malitia, P. 57. I. 42. 43. *Jura nat.* qui violat, majori utilitati renunciat, P. 70. *Juris nat.* quam partem plurimam interfit addicere, 97. *Jus nature materiale* quid, I. 55. *Jura nature* probandi modi, juxta Grotum, 56. *Juris nat. in statu integro, & in statu corrupto extenso*, figmentum, 52. *Jus nat. impropris sic dictum*

Grotio quid, 31. *Juris nat. laxiori sensu summi* definitio Grotiana examinetur, 41. seq. *Jus nat.* triplici sensu sumtum a Grotio, 39. *Jura nature* omnia ad duo capita referenda, 48. *Jus Adumitum* Grotio quid, P. 58. eidem quid *Jus Noachicum*, ibid. *Jus Noacho datum*, formam est Rabbiorum, I. 111. *Jus morale* Grotio quid, P. 32. quid *divinum voluntarium*, ibid. quid *universale distinctum a jure natura*, ibid. *gentium secundarii* descriptio, ibid. *Jus divinum morale* cur non pugnet cum jure nature, vera ratio, 95. *Jus divinum voluntarium*, seu *positivum universale* Grotio quid, 58. tale distinctum a jure nature non existeret, probatur, ibid. *Jus voluntarium naturale* quo sensu opponat Aristoteles, I. 40. *Jus natura humana*, s. *laxius*, Grotio quid, P. 52. ejus objectum, & effectus, ibid. differentia a Jure sociali, & divino positivo universali, 51. tale *Jus humanum* omnes gentes obligans non datur, 54. I. 58. *Jus nature sociale* Grotio quid, P. 47. unde ejus principia hauserit, 48. ejus ratio, 49. etsi ex principiis internis fluat, cur tamen Deo ascribi possit, rationes Grotii, 57. 59. 60. ejus duæ species Grotianæ, I. 28. *Jus commune ad alium vel simpliciter, vel ex suppositione*, Grotio quid, II. 112. non datur, ibid. *Jus Gentium* quid sit J.C. de Romani, IV. 41. *Jus Gentium voluntarium* Grotio quid, P. 66. latius patens, ibid. arctius, 67. unde fictionem hanc hauserit, ibid. *Jure Romano* nonnisi id cognitum, quod a natura est, ibid. rationi contrariatur, 68. non existit, 80. 99. IV. 52. *Jus Gentium universale* sensu Grotii non existit, I. 60. *Jus Gentium voluntarium*, s. *secundarium*, non datur, & incognitum fuit Romanis, P. 98. *Juris Gentium voluntarii effectus* in bello secundum Grotium, 81. *Jus Gentium improprie sic dictum* Grotio quid, 99 non datur, ibid. *Juris Civis* vox quid designet, 21. Commentatores, ibid. Epitomatores, ibid. ejus originem infeliciter investigat Grotius, 61. *Jus civile* cur obliget etiam in conscientia, vera ratio, 62. ejus Genealogia, juxta systema Grotii, 64. de eo in artem redigendo solliciti fuere Romani,

P. 79. Jus civ. collectum esse ex dictatis naturæ, probatur, *ibid.* Jura quædam civilia, quæ apud plures gentes æque obtinent, 59. Juris civilis quos tenet communio, *ibid.* eoque, obligantur præceptis naturæ, l. 22. Jus *ardium* male distinguitur a Jure civili, 58. ad Jus *non scriptum civile* probandum quid requiratur, 59. *Juris Romani* tria objecta naturæ congrua, l. 22. *Juris Romani* fata, P. 98. *Juris Canonici* Corpus qua occasione congestum, 100

• *Justus* qui agit, culpa vacat si obedire tenetur, lll. 549. excipe si scelus jubeatur, *ibid.*

JUSTINIANUS consilium de Samaritanis, & Judæis vi ad religionem Christianam adigendis, improbat, lll. 315

• Justinianus: de duplici tempore, pacis, & belli, l. 23

• JUSTINUS *Historicus*: de bello justo, P. 77. de ulsione vis illatæ regibus, l. 366. de Scythis, P. 36

• JUSTINUS *Martyr*: bona quedam esse universali naturæ, & æterna, P. 36. Gentiles a salute non excludit, l. 65. ex ejus dicto erronea Grotii illatio ad legem naturæ diversam ab Evangelii lege, 134. Christianos non bellare, 156. de veritate, lll. 314

Justitia definita ab Hierace *exaltio penæ*, lll. 259. a Pythagorico dicta *si artem* 296. exerceunda solo metu poenæ, secundum Epicurum, & quare, 307. in piratarum cætu exercita aut cætum cum civitatem constituit, 634. hominis virtus est, qua est homo, 544. in medio non consistit, ut putavit Aristoteles, P. 24. pudoris virtus est, lV. 32. *seq.* vim præcipue in bellis magnam habet, P. 16. *Justitia expletrix*, l. 5. *attributrix*, *immutat*, *ibid.* attributrix aut tantum circa res communes, expletrix circa res singulorum versetur, 6. *assignatrix* aptitudinem spectat, lll. 180. 260. (*vide* Aptitudo) an locum toties habeat, quoties proportionem Geometrica sit opus, 291. hoc est, quoties inter terminos plures duobus æqualitas constituitur, 260. spectat, ut alteri quid accedat, *ibid. seq.* *Justitia gubernatrix*, 259. 291. obligat imperantem ad curam pro inferioribus, 511

• *Justitia* definitur, P. 94. quomodo definitur a JCois Romanis, lll. 351. quo

sensu sumta ab Hebræis, 74. universalis philosophorum quid, 366. *Justitiæ* oppositum vitium, P. 89. *Justitia* non est medium inter plus, & minus, 90. non consistit in non violanda societate humana, contra Grotium, 91. *Justitiæ* naturalis executio familiis delata a Creatore, 72. 82. *Justitiæ* administratio, unicum imperii caput, l. 231. *expletrix*, & *attributrix* Grotio quid, 26. 36. 38. illa non versatur circa res singulorum, 38. nec hæc circa res communes, *ibid.* in *commutativam*, & *distributivam* distinctio, 35. *correctoria* Grotio, & Aristoteli quid, 36. *rectoria*, l. gubernatrix, l. *architectalis* Grotio quid, lll. 363. talis non admittitur, *ibid.* *Justitiæ interna*, & *externa*, l. *stricta dicta*, & *laxioris*, significationes Grociane reijciuntur, lV. 207. 208

Justum aliud est ex æquo inter se viventium, aliud ejus, qui regit, & regitur, qua tales sunt, l. 4. *Justum*, id est, solenne, 168

• *Justum*, & injustum Grotio quid, l. 28. qui ea inusitato sensu sumit, lll. 501. *Justus* & apud Deum est qui suum cuique, etiam non amore virtutis, tribuit, lV. 179

• JUVENALIS: de contumeliis forniciter ferendis, lll. 37

• LEATES circumcisus, l. 70

K.

• **K**ΑΡΕΝΕΣ, qui, lll. 33
• ΚΕΝΝΕΤΑΙ lll. lex de tutoris regis impuberis eligendo, l. 305
• ΚΑΘΑΡΕΣ, esto, formula neque juramentum continebat, neque anathema, lll. 28. 32. ejus verus sensus, 29. 32. 33. & cur improbata a Servatore, *ibid.*

L.

• **L**ΑΒΑΝ idololatra non fuit, lll. 15
• *Labari* etymologia, & descriptio, l. 160
• *Labor* inunctus an sit poena, *vide* Poena.
• *Lacedæmone* filius rege patre natus præferebatur ante nato, lll. 390. nepos ex filio majore filio minori natu in regno prælatum, 392. *Lacedæmonii* dolum in bello plurius, quam vim faciebant, lll. 561. *Lace-*

- Lacedæmoniorum mos de agris captus, IV. 33. Laconum jus in Messenam, II. 164
- a.* Lacedæmonia furtum permiffum, nec tamen impunitum, I. 46. eorum reges non Ephoris, fed ipsi reipublicæ fubjecti erant, 276. quo jure exercebant imperium, 315. fuere nulli officiales, 374. Lacedæmoniorum legum cum Romanis convenientia, I. 333
- c.* LACTANTIVS rationis aliqueum gradum tribuit animantibus, P. 45. de Doctrina morali Chrifti fparfa in philofophorum veterum fcriptis, 88. Bruta nefcire, malom effe nocere, I. 55. de Præfentione ex confenfu gentium, 57. Defenfionem fui omnibus animantibus conatam effe, 321. cur iuftus non naviget, 258. de Hercule, III. 378. de Dei exiftentia, 390. de Idololatris, *ibid.* de Redemptione captivorum, IV. 404
- c.* Lacus quid, II. 92
- c.* Ladere hoftem licet jure naturæ, P. 86. homo hominem cur nequeat, I. 28. Lædi alterum ab altero, nefas manet, etfi nulla cognatio inter homines ftatuatur, III. 170
- a.* Læfionis modicæ, magnæ, & enormis effectus in jore, II. 697. ex enormi reftitutio jam obtinuit jure Digestorum, 729
- ΛΑΜΙΧΟΥ homicidii impunitatem fibi perfuadet, I. 85
- c.* Lamechus non negabat jus vindicandi necem Caini, fed faltem a fe avertere ftudebat, I. 329
- c.* Λαναστρία inter, & Eboraci familias controverfia de fucceffione regni, II. 449
- c.* Landaffii qui, I. 235
- Λανίη fæcra coena olim prohibita, I. 106. *m.*
- c.* Λαρες, & Λαράριον, IV. 9
- c.* Latini inæquali fœdere juncti Romanis, III. 362
- Λατροcini, olim licitum, & quare, III. 92. *feq.* apud Germanos, & Græcos fine infamia fuit, 635. ex latrocinio tenetur magiftratus, fi ea remedia neglexerit adhibere, quæ poterat, 184
- a.* Latrocinia promiffæ nunquam gentes exercere, IV. 175
- Λατρονί fides fervata, IV. 209. Latrones jus legationis non habent, III. 201. Latrones qui, 634. civitatem non faciunt, *vide* Piratæ. qui ita invaluerunt, ut formidabiles fe fecerint, recte recipi, ac defendi a quovis poffunt, quoad penam, III. 419. negatur, c. 440. 447. fi quid prædando cepere, ejus domini non funt, 636. publici qui, 634. reftituere non tenentur quod vi, aut metu exprefserunt, fi jufurandum intercefferit, 284. focietates legitimæ fieri poffunt, 636. c. 646. qui laudat, tenetur damni dati, & quomodo, 281. 408
- c.* Latro publicus jure occiditur a privato, non impune faltem, III. 357. Latro ex pacto vi, metuque extorto quale jus habet, cui, & ad quid teneatur, IV. 425. *Vide* Prædo, Pirata.
- c.* LAUDENSIS fcripta de bello, P. 82
- c.* LAURENTIVS Medicus quomodo recepit Legatum fibi a Bajacethe miffum, III. 215
- c.* LAZARUM dormire, quo fenfu dixit Chriftus, III. 609
- Λαζάρου, IV. 46
- a.* LEX. nuptiæ cum ea contractæ ipfo jure nullæ fuere, II. 611
- Legata integra folvere, fine detractiæ falcidiæ, naturaliter quemque obligari, quo fenfu dicatur, III. 52
- c.* Legata testamento relicta ex lege civilis funt, II. 519. nam jure nat. plane non debentur, 646. Legata per præceptionem minus apte referuntur ad fucceffionem, 445. Legatum fi cafu pereat, hæredi non perit, 699. exceptiones, *ibid.* integrum fine detractiæ Falcidiæ folutum cur condici nequeat, III. 73
- c.* Legatus jus in re habet, & fit ipfo jure dominus, II. 362
- Legatio apud inimicos præfidium habet Juris Gentium, III. 207. Legationes afiduiæ rejici poffunt, 202. c. 236. Legationis jus quid contineat, 201. *feq.* eft inter eundem populum in bellis civilibus, 208. cur inftitutum, 203. introductum a jure gentium voluntario, *ibid.* *feqq.*
- Legati provinciales, & municipales non reguntur jure gentium, fed civili, III. 200.
- Legatus a pignorationibus fubditorum pro civitate excipitur, 624. non excipitur, c. 632. puniri an poffit ex omnibus caufis, quæ funt contra jus gentium, 202. *feq.* an fi quid commiferit contra ftatum reipublicæ, *ibid.* ex nulla etiam neceffaria caufa puniri poteft ab eo, ad quem mittitur, 204. *feq.* fed pet eum, a quo mittitur,

mittitur, pena exigi, aut belli peti, III.
 204. Legatus rationem reddere factorum suorum nemini cogitur, nisi a quo mittitur, *ibid.* a subditorum numero excipitur jure gentium, 614. an jurisdictionem habeat, 208. si quid debeat, quomodo compellendus, *ibid.* quando sponte domum redire possit, 144. Legati mittentem obligant, etiam contra arcana mandata, II.
 591. quinam jure gentium utantur, III.
 200. in bellis civilibus quo jure sint, 201. an admittendi, *ibid.* ob quas causas possint non recipi, 202. quo casu mutabiles, *ibid.* referunt personam mittentis, 204. jure civili loci, ubi sunt, non tenentur, *ibid.* habentur quasi essent extra territorium, *ibid.* per modum defensionis occidi, aut repelli possunt, 205. an subiaceant juri talionis, 207. Legati delictum peti quem puniendum, 202. 204. 205. domus an pro asylo, 207. capacitas jus quoddam est, quod qui impedit, damni dati tenetur, 181. Legatorum violatio durante bello compensari potest, IV. 107. eorum jus, III.
 399. an valeat apud eos, ad quos non mittuntur, 206. valet in bello, 207. comites an inviolabiles, 208. bona an possint pro debito capi, *ibid.* Lex de Legatis non violandis pertinet ad Legati personam, etiam si is, qui misit, penam meruerit, 207. Populus quod per Legatos partium integrantium fecit, ipsi fecisse intelligitur, II. 343. ob Legatos violatos bella, III. 210
 v. Legatus definitur, III. 213. alius, qui ad amicos, alius, qui ad hostes mittitur, *ib.* cum Legatis subditorum, vel extraneorum, quid obtineat, & quo jure tuti sint, *ibid.* Legatorum jus, sanctimonia, & inviolabilitas, est ex ipso jure naturæ, III. 210. Legatus etiam sanctus, tamen non impunis, 216. *seqq.* Legati, eorumque comites, & bona, subsunt potestati territorii, ubi sunt, I. 235. in eos cessant jura belli, non autem pacis, 235. puniuntur exempla, 216 III. 216. *seqq.* comites Legatorum eadem securitate gaudent, qua Legati, & isdem legibus subiecti sunt, 237. Legatum delinquentem Princeps punit, ad quem missus est, 226. Legati repræsentativa qualitas ex ipsa naturali ratione sequitur, *ibid.* *seqq.* cui committi possit, 228. Lo-

gatus per alienum territorium transiens quo casu tutus sit, quo non, 230. apud hostem ex singulari jure naturæ tutus, 231. an jure talionis male tractari possit, affirmatur, *ibid.* cum exceptione tamen, 232. Legato non comperit asyli jus in domo sua, 234. Legati jure naturæ ratione eorum, quæ alibi, vel in loco quidem Legationis, sed ante Legationem contraxerunt, ibi conveniri possunt, *ibid.* at jure civili jus revocandi domum habent, *ibid.* eorum violatio est iusta belli causa, 235. Exempla, *ibid.* quinam mitti possint, 236. an speculandi causa sub specie legationis, ibi pluribus missis, uno impedito, aut mortuo, reliqui negotium expedire nequeunt, *ibid.* eorum securitas quando hniatur, *ibid.* an juri, privilegia, & prerogativæ tribui Legatis solita, ut jurisdictio in domesticis, reverentia signa, &c. Legato denegari possint, 237. Legato duplex mandatum datur, scilicet, *littera credentiales*, & *instrudoria*, II. 640. illæ exhibentur, non hæ, *ibid.* & tamen si hæ excedit, mandatum obligatur ei, quicum Legatus contraxit, *ibid.* § III. 216. Legatum perduellionis reum mittere non licet, 235. Legati usurpatoris recipi debent a vicinis, I.

- 353
 c. Legio plena quæ erat, III. 163
 c. Legilatores non excludunt mentis puritatem a suis legibus, III. 375. leges suas semper perfectissimo modo statuunt, P. 94. III. 375. injuriam sibi illatam dissimulare possunt, non debent, 375
 Legitima an lege humana tolli possit, & quatenus, II. 371
 c. Legitima in successione quid, II. 409. debetur jure naturæ liberis, uti tota hereditas, *ibid.* introducto lege civili testamentorum usu pater tenetur liberis relinquere legitimam, tanquam portionem naturæ debitam, *ibid.* leges civiles patri permittere possunt ut etiam de legitima ista testari possit, *ibid.* Legitima non debetur parentibus jure naturæ, 415
 c. Legitimitas cur inventa, II. 416. Legitimi jure naturæ omnes incapaces sunt paternæ suocessionis, 404. per sublequens matrimonium, an succedant jure naturali cum legitimis? negat H. Coccius I V S, 416. affirmat Sam. Coccius, II. 417.

- II. 417. Legitimati succedere in regnis nequeunt, 436. Legitimatos per subsequens matrimonium præferri jure in successione regnorum, & feudorum, liberis post eos, licet ex iustis nuptiis, natis, probatur, 441. 442.
- c. *Legitimus* quid Aristoteli dicatur, I. 40.
- Asia*, IV. 42.
- Lenitas* in errantes circa divina, III. 316. *seq.* l. 84. n.
- c. *Lenitas* Christiana non impedit poenas, I. 151.
- c. *L. 80 Imperator* male absurditatis arguit Ulpiani doctrinam de jure piscandi ante ædes alienas, II. 151. Jus nat. reduxit circa jus postliminii, IV. 147. 162.
- c. *LEONIS M.* laus, I. 161.
- c. *LEONIS X.* consilium de ineundo fœdere contra Turcas, III. 495.
- c. *Leonina* societas, II. 727.
- c. *Levita* an in Vet. Test. jus dicere, & judices fœre? negatur, & *Deut. XVII. 9.* explicatur, III. 478.
- Lex* quid, I. 7. *seq.* dicitur commune pactum populi, II. 584. quo sensu, IV. 237. quo sensu dicatur regina divinorum, humanarumque rerum, III. 307. est in civitate ut mens in corpore, qua sublatâ interit, 616. facit ut quod per se laudabile tantum est, incipiat deberi, I. 77. iniqua quomodo tollat, II. 661. obligat, & ad quid, I. 7. sic obligat, ut inde jus suum cuique oriatur, III. 180. ut obliget extra jus naturæ, venit ex voluntate ferentis eam, I. 15. ut quem obliget, quid requiratur, II. 171. obligat, etiam si causa particulariter cesset, III. 291. legis auctorem ut partem civitatis, II. 171. III. 289. principem per reflexionem, II. 171. non vero prenalis, III. 50. ea enim nec actus principis privatos obligat, *ibid.* ex Lege tamen nemini jus adversus principem, 51. Lex obligat subditos omnes, *ibid.* non obligat si palam absurda sit, aut stulta, aut de re illicita, 55. nec eum, qui a magistrato permittitur, aut imperatur id, quod nisi solutus facere non potest, II. 165. nec eos, quibus data non est, I. 15. Lex, quæ fundatur in præsumptione facti, non obligat si factum aliter se habeat, II. 588 tolli non debet, nisi probabili de causa, III. 289. tollendi eam,

aut mutandi jus habet auctor ejus, II. 171. III. 289. tollendo eam sive ex iusta, sive injusta causa, aut revocando, rex nemini facit injuriam, 53. Lex non semper irritum facit quod vetat, II. 218. imperfectam Ulpiano quæ, *ibid.* Lex idem potest, quod consensus expressus, IV. 237. in præsumptione facti non existentis fundata an obliget, II. 588. occidi aliquem permittens an conscientiam liberet, & quando, 16. quæ ferat, pisces, aves regi addicit, non injusta, 121. n. iusta, quæ vetat quod jure naturæ licet, *ibid.* Lex de usucapione an pertineat ad summum imperium, aut ejus partes, 170. Lex regni, I. 197. Legis dispensatio ex quibus causis fiat, III. 201. an in iis tantum procedat, quæ lex tacite videtur excipere, *ibid.* non omnis referenda ad *isnux*, *ibid.* ad sustinendam Legis efficaciam satis est ratio universalis, sine repugnantia rationis contrarie, 290. Legis ignorantia inevitabilis excusat, 305. qui ob ejusmodi ignorantiam legem non observat, non agit injuste, 490. conjuncta cum negligentia minuit delictum, 305. Legis ratio differt ab ejus mente, II. 141. si cesset peculiariter in facto, de quo agitur, etiam pena per eam expressa mitigari potest, III. 290. Leges feruntur cum sensu imbecillitatis humanæ, I. 341. (*vide* Legislatores) quæ contra feruntur, pro nullis habende si sint speciales, IV. 421. sunt vel permittentes, vel prohibentes; silent in bello, & quales, P. 15. id respiciunt, quod plerumque accidit, I. 334. Legis ratio particulariter cessans casum a lege non eximit, 171. Legis dispensatio regem non obligat, III. 75. cessatio Legis in particulari dispositio est ad dispensationem, 290. Legis conditor an se obliget, & quatenus, II. 171. III. 289. in Lege prenalis dispensandi causa quæ, 290. Leges penales, aut coactivæ, locum non habent circa actus regum, 50. II. 171. Leges quæ obligent, IV. 421. Leges, & contractus miseri possunt, III. 51. non omnes obligant, IV. 421. quæ validiores, si casu confligant, III. 147. interficere aliquos permittentes quando jus internum dent, quando solam impunitatem, 284. an obligent summam potestatem,

B b b b

tem,

tem, II. 171. *seq.* III. 289. Leges quasi pacta, II. 584. Leges respiciunt id, quod plerumque accidit, I. 334. ferri possunt tempore, quo summum imperium amittatur, II. 172. de re promissa quæ obligant, 165. iniuste, quæ propinquos nocentium innocentes interfici iubent, III. 421. 429. Legum finis, & efficacia, II. 461. diversitas circa venditionem, & emissionem, 664. condendarum jus est pars summe potestatis, I. 173. **Lex natura** pro lege consuetudinis generalis, IV. 72. circa naturæ leges par est eos excusari, quibus aut ratiocinationis imbecillitas, aut prava educatio obstat, III. 305. **Lex humana** quando obliget, IV. 421. a voluntate pendet in origine, & duratio e, III. 289. si quæ prohibita humana tantum lege fiant, non sunt irrita, nisi lex hoc addiderit, II. 216. iniusta etiam inter lum non nisi malo publico tollitur, I. 352. Leges humanæ quædam præcipere possunt cum mortis periculo observanda, 341. humanius sunt interpretande, *ibid.* **Lex divina** vocatur interdum jus pentium moralium, 12. *seqq.* (*vide* Decalogus) Leges quædam Dei tacitam habent summe necessitatis exceptionem, 340. *seq.* quædam datæ a Deo generi humano vel in prima creatione, vel in restauratione, 15. 84. **Lex dilectionis**, *vide* Dilectionis lex. **Lex Evangelica**, jus divinum voluntarium perfectius, 164. paulatim ad mores sæculi interpretari cepit, cum primum esset strictior, 21. exalceationis Lex, 202. **Lex Dei** de puniendo in filiis parentum delicto cur ultra abnepotes non extendatur, III. 427. Leges quædam etiam divinæ, tacitam habent exceptionem summe necessitatis, I. 340. *seq.* Leges sacratæ quæ, IV. 103. scriptæ, ad sensum æquitatis naturalis trahendæ, II. 59. non scriptæ, scriptorum vinculis non tenentur, *ibid.* **Lex Mosæica** duo comprehendit, *scilicet* *restitutionis*, *vel* *restitutionis* *compensationis*, III. 101. consideratur dupliciter, I. 58. imperfecta respectu legis evangelicæ, 21. an sit eadem cum lege naturæ, P. 9. impleta a Christo quo sensu dicatur, I. 92. non habet prius, & posterius, II. 214. obligat etiam Christianos in his, quæ moraliter honesta sunt, 568. non obligat peregrinos, & alios, quam Judæos,

I. 16. *seq.* ad quid profit iis, quos non obligat, 20. quando Isælititas obligare desierit, *ibid.* Sapientissima est, III. 416. est legum omnium exemplar perfectissimum, 296. est *non* *perpetua*, 297. Legem Mosæicam an Christus tantum sit interpretatus, I. 87. sublata esse, non opus est a Christianis probari, 20. Leges illæ tantum a Christo sublata, quæ alias gentes ab Hebræis distinguebant, II. 112. Legem Hebræam transgredientibus poena fuit mors violenta, & similia, III. 280. *seq.* **Lex Mosæica** iudiciaria quando, & quomodo sublata, I. 96. *seq.* **Lex de Sabbatho**, & de decimis, quomodo ad Christianos pertineat, 21. **Lex Hebræa** an prohibeat divortia, & matrimonia plurium uxorum, II. 204. *seq.* Leges a Christianis ferri possent similes Hebræicæ, nisi trium causarum aliquæ obstat, I. 21. **Lex civilis** malarum nationum, II. 469. Leges civiles nihil agunt contra legem naturæ, 59. interdum dant, aut tollunt, interdum juri auxilium suum tantum negant, 661. jus vitæ, & necis non habent ex quovis delicto, 16. in promissionum materia quid efficiant, 587. qui legibus civilibus subiecti sunt, in quibus casibus eos æquitatem oporteat consulere, 651. qui subiecti non sunt, id sequi debent, quod æquum est, *ibid.* Leges civiles quædam plane iniuste, 367. III. 55. IV. 421. Leges civiles de promissis minorum, II. 587. **Lex Romana** non est sine nimio personarum, & qualitatum ad factum non pertinentium respectu, III. 297. Leges Romanorum penales in quo inique, *ibid.* Leges Rom. de contractibus, II. 661. **Lex Rom. de lesis** ultra dimidium pretii, *ibid.* commissoria, I. 198. **Lex** definitur, P. 33. ejus varia epitheta, I. 158. quomodo describatur a Jcis Romanis, 19. duplici sensu, coactivo, & perfectiori, optime a Grotio sumta, 136. & a Jcis Romanis, *ibid.* **Legis** vox largiori sensu sumta, nova est, & incognita, 39. 40. **Lex prohibente** quid sit, id ipso jure nullum est, II. 310. Leges qualia sint pacta, 612. **Lex** semper obligat, etsi fundetur in præsumptione facti, quod ita se non habet, 621. **Lex dubia** plane non est lex, III. 365. Leges penales quatenus civiles sunt, remitti

remitti possunt, non ex, quæ ab ipsa natura sunt, III. 363, 364, 365. a Legibus ad jura belli non valet argumentum, 374. Leges naturæ omnibus innoscunt, 382. Leges quænam, & cur *Sarrata* vocabantur apud Romanos, IV. 313. Legibus suis vivendi libertas, vide *Autonomia*. Legum a summa potestate statuendarum necessitas, non obstante jure a natura jam statuto, I. 229. 230. ex Lege civili quibus naturali ratione jus oriatur, II. 572. Leges civiles solum, non naturales, in bello silent, P. 33. *Romana* mitissimæ fuerunt, I. 159. Lex non ante fuit, quam populus Rom. juberet, 392. Lex 5. §. 2. ff. *Capt. Et post* ubi pace quoque inter non hostes belli jura obtinent, explicatur, 23. Legem *Corueliam* inter, & L. 3. ad L. *Jud. Mayst.* differentie ratio, 224. de Lege regia celsioris quæstio, 264. nunquam talis lata fuit, qua populus Rom. jus proprium imperii in Imperatores transtulerit, 265. *segg.* Lex XII. Tabb. de servis, naturæ juri est conveniens, II. 334. Lex XII. Tabb. de testamento, 624. Leges divinae morales non differunt a jure naturæ, P. 60. Lege *Veteris Testamenti* ipsum jus naturæ continetur, 94. 95. ea non est sublata per novum fœdus, 93, 94, 95, 96. variae opiniones de discrimine utriusque legis, 94. vera differentia, *ibid.* Lex *ceremonialis* Judæorum desinit obligare morte Christi, I. 71. Legis *de non est sanguinis* ratio, 61. 62. Lex de Sabbatho est mere civilis, *ibid.* Lex Num. XXXI. 19. occisorem hostis impurum declarans explicatur, 154. Lex *Evangelii* apud Grotium ad quam se extendat, P. 58. ad quænam jura ab eodem referatur, I. 74. an virtutes lege veteri præceptas majori gradu exigat, *ibid.*

v. *Liberalitas*, quarta virtus a Servatore laudata, potest in vicium deflectere, I. 148. quomodo gentiles eam pro virtute habeant, *ibid.* ei opposita vitia, P. 89. distincta est a parâmonia, contra, quam credidit Aristoteles, *ibid.* Liberalis in immerentes an peccet contra regulas justitiæ, I. 37

6. *Libratio* rei tantundem præstando, ubi obtineat, II. 397

Liber homo postliminio sua recuperat; et alienata, IV. 114. *segg.* postliminio quomodo redeat, *ibid.* Liber fit populus, cum quo rex ejus tanquam cum libero sciens contraxit, II. 165. aut tanquam legibus suis solummodo longo tempore agere jussus est, 171. populus liber factus in quibusdam obligatur per regem, qui libertatem proximè antecessit, *ibid.* regis, & populi liberi, eadem est ratio, I. 205. *Libana fore Carthaginem*, quomodo interpretandum, III. 138. liberorum servitus, II. 227

Liberi in materia favorabili, II. 391. etiam sub matris imperio sunt, 203. maternam sequuntur conditionem jure gentium, IV. 71. parentibus observantiam, ac pietatem debent, II. 202. ob parentum delicta non puniendi, III. 425. *segg.* ex quibusdam matrimoniis impediuntur succedere, II. 374. *segg.* pignori, ac vendi a parentibus quando possint, 202. horum jus in liberos, *ibid.* *segg.* Liberi filiarum alendi, 371. quo jure Deus innocentes liberos in matris morte soleat afficere, III. 427. liberorum res an jure naturæ acquirantur parentibus, vide *Acquiri*. Liberi an debeantur alimenta, & quo sensu, II. 369. an alendi vulgo quæsi, & ex incesto nati, 371. Liberos cogendi jus, 202. Liberos cum parentibus matrimonia contra jus naturæ, 209

c. Liberos nomine qui veniant in Jure, I. 25. Liberi nihil sanctius corpore parentum, II. 275. natura necessitatem imponit habitandi cum parentibus, 277. Liberos officium erga parentes, 274. Liberi naturali ratione sunt instrumentum patris, eique acquirunt, &c. 235. 338. ut succedant, æquissimum, ac honestissimum esse, male fingit Grotius, 405. succedunt in omnia juri parentum, etiam eventualia, 402. ex delicto patris puniri nequeunt, III. 446. Liberos interficiendi jus improbatum a melioris notæ JCtis, 241. Liberi regulariter in regnis non succedunt, II. 429. omnes jure naturæ æquales sunt in jurebus privatis; in publicis vero præferunt mas, & is natu major, 439. quo sensu vivente patre dicantur domini bonorum paternorum, I. 22. duorum fratrum, vel sororum, nobere invicem jure nat.

B b b b 2

- & Romano possunt, II. 303. Liberi naturales qui, 218. has inter, & spurios, legitimusque, discrimen a natura est, *ibid.* item inter emancipatos, & non emancipatos, *ibid.* Liberis ex concubina natis quid debeatur, 307. Liberi ex vere servis nati cur servi nascantur, vera ratio, 335. 336. *Vide* Pater, Filius.
- Libertas* quo sensu naturalis, III. 457. IV. 69. dicitur dupliciter, *namque* *libertas*, *namque* *libertatem*, III. 458. opponitur rebus, I. 191. victis merito aliqua relinquatur, etiam Imperium ipsis auferatur, IV. 266. restituenda cum injuste erepta est, etiam ab his, qui eam iusta ratione ab ereptoribus capiunt, 215. servo data pro oculo, & dente excussis, 238. debetur servo post longas operas, & valde magnos labores, 251. Libertatis nomen inanis umbra, I. 210. Libertatem uni penitus tradere populus utrum possit, 175. pro libertate pugnare, etiam cum injuste fiat, veniam meretur, IV. 192. Libertate vita potior, *vide* Vita. Libertas quando iusta belli causa, II. 173. 457. Libertas, an pax placeat, gravis interdu deliberatio, III. 509. *seq.* I. 353. Libertati praeferenda vita totius populi, III. 509. Libertas populi quid significat, I. 190. *seq.* subditorum obligatur ex facto superiorum, III. 619. Libertas bellandi non praesumitur abdicatione, 137. Libertas civilis, I. 191. est ius regendae per se reipublicae, III. 509. sine summo imperio intelligi non potest, I. 164. 351. non iusta 168. *n. naturalis* facit ne quis cogatur absque culpa, III. 184. pars ejus retineri potest, non retenta parte imperii, I. 351. *tacita*, ut a quibusdam vocatur, non semper retinetur a populo in reges delinquentes, 349.
- c. Libertatis status quid Grotio significet, I. 31. Libertas definitur 290. II. 605. III. 468. a natura indulta est, I. 290. parilis civium in statu regio, & populari, 291. *seq.* inter publicam, & privatam, multum interest, 289. publica bello victis auferatur, privata non nisi bello captis, 256. Libertas civitatis in quo consistat, 294. (*vide* Autonomia.) Libertati suae cur quis renunciare possit, vera ratio, II. 333. Libertas differt a voluntate, 603. *seqq.* non amittitur subjectione, 338. quando iusta belli causa, III. 468. quibus modis auferri possit, *ibid.* *¶* 469. jure naturae in ipsam auferri potest, IV. 78. Libertatem ab omnibus publicis ad defensionem civitatis destinatis an quis per praerogativam temporariam acquirere possit? negatur, II. 195. Libertas agendi bonum non est ex decreto, sed a voluntate hominis, assistente Deo, III. 59.
- c. *Liberti* qui, IV. 219.
- Licere*, vox ambigua, quas significationes habeat, III. 657. *seq.* accipitur dupliciter, vel sensu exteriori, vel interiori, IV. 172. interdum dicitur, ubi nullum contra proditum est remedium, II. 671. quaedam indirecte licent, quae directe non licent, III. 100. *seq.* quantum liceat in bello, partim nude spectatur, partim ex promissis antecedente, IV. 207. Licere, pro jure externo, II. 671. III. 658. IV. 172. Licere quaedam dicuntur, quae rectius aliter sunt, III. 657. quaedam dicuntur, ob impunitatem, 658. IV. 174. Licere opprobrium ei, quod decet, aut oportet, III. 658. IV. 172. *seq.* II. c. 565.
- c. L I C E N T I Imperatoris historia, I. 267.
- c. *Licentia* in ea cedit fundus naturaliter ei, qui plus, at jure civili creditor, qui idem offert, II. 327. 328. *Licentia* *pluris*, *vel minoris*, *partes circum*, *scribere se posse*, quo sensu JCI dicant, 691.
- c. *Ligatio* Apostolis concessa a Christo qualis, I. 244.
- c. L I G N A N O (*Job. de*) scripta de bello, P. 82.
- c. *Ligures* cur a Romanis restituti, IV. 183.
- Limen*, & *limes*, idem, IV. 110.
- c. *Limis*, *Limus*, IV. 143.
- Limitati* agri, II. 229. 474.
- c. *Limitatus* ager quid, II. 491. non acquirat incrementa fluvialia, *ibid.* sed ea cedunt occupanti, 493. Limitatum jure naturae omne territorium asserit H. C O C C E I U S, 155. *vide* Ager.
- c. *Linea* prima in successione regnorum habet jus actuale, reliquae evocatale, II. 447.
- c. *Linguae* controversia, I. 383.
- c. *Linguarum* de confusione Babylonica variae

- rie sententiae, II. 80. 81
Literis belli denunciatio fieri potest, II. 643. per literas inter abentes pacta nuda quo jure judicentur, *vide* Pacta. *Littera Marca*, III. 622. c. 630. *Literati* excepti a pignorationibus subditorum pro civitate jure civili, 614
 c. *Litterarum cultores* occidi jure belli possunt, IV. 214
Lites Christiani quidam plane improbarunt, I. 107. omnes an lege evangelica prohibita, 96. *seq.* damnum etiam injustum ferre prius oportet, quam litigare, II. 16. Lites juris controversi ex utraque parte non sunt improbae, III. 491. Litigare Christianis quo sensu vetitum, I. 96. III. 504. *seq.*
 c. *Litium privatarum* eadem ratio est, quae bellorum, III. 500. *Litem* contestantes quasi contrahere dicuntur, 501
Litteris quorum, II. 122
 c. *Littera* quo sensu JCris dicantur res nullius, II. 143. & jure gentium publica, 147. quo sensu esse populi Romani, dicantur a Celso, 149. cur quilibet in iis aedificare possit, 90. cur omnibus pateant, 110. in iis ut non nisi ex Praetoris decreto liceat aedificia ponere, quomodo potuit statui, 149. de litoribus pugna Neratium inrer, & Celsum, componitur, 248, 149
 c. *Livius* de eventu bellorum, P. 75. 78. de bello iusto, I. 122. III. 578. ejus locus de jure gentium male a Grotio ad jus gent. secundarium applicatus, I. 126. de lenitate legum Romanarum, 159. de Dictatoria potestate, 272. de provocacione ad populum a regibus, 319. de Senatu subordinato imperio populi, *ibid.* de pudicia, II. 12. de transitu Pannoniae per Gallias, 103. quibus rebus amicitia violetur, III. 513
Locatio conductio facta a rege sine expressa mercede an valeat, III. 51. in Locatione conductione casus, qui usum impediunt, damno sunt conductoris, II. 666. Locationis conductionis natura, *ibid.* Locans pluribus operam, an a singulis mercedem in solidum exigere possit, *ibid.* Locator tertio rem locans, conductori tenetur de eo, quod percipit, *ibid.* Locator operæ ad quid tenetur, *ibid.* Locator jus habet exigendæ pecuniae promissæ, etiam si nihil conductor utilitatis ex ea re perceperit, *ibid.*
 c. *Locatio conductio* ad quod genus contractum referri possit, II. 686. definitio, 713. Locatio quid differat a venditione, 713. 714. *Vide* Relocatio. Locata re, vel ejus usu, vel fructibus, vel pecudibus, vel operâ, vel opere, cujus horum omnium periculum sit, 714. Locator si damnum det conductori, hinc id compensare nequit cum eo, quod locatori debet, IV. 319. *vide* Conductor.
 c. *Locorum* perfida cavillatio, II. 152
Locupletatur ex re aliena, eatenus ad restitutionem tenetur, & quare, II. 559. *seq.*
 c. *Locupletior* factus ex re aliena cur teneatur ad refarciendum, vera ratio, P. 51. II. 573. Error Grotii circa hanc materiam, P. 51
Locus incoltos non censetur occupatus, nisi quoad imperium, II. 69. sive faciet, sive profanus, postliminio receptus cujus sit, IV. 119. qui contrahit in loco, legibus ejus loci subijcitur, II. 587. quo loco in conventibus sedere debent qui populo olim libero imperant, 526. Loci in solo pacato positi quo casu recte occupentur a bellante, 61
Locutio de futuro nostræ potestatis quotuplex, II. 581. Locutionis ambiguitas usurpatio quando licita, III. 567. 570. c. 609. 611
 c. *Lubenses*, orto bello inter Suecos, & Danos, commerciorum cum Suecis libertatem, ut jure gentium receptam, flagitantes, III. 599
 c. *LUCANUS*: de bello, & jure, oppositis invicem, P. 41. de Justitia causæ in bello, 77
 c. *LUCIANUS* de tyrannicida, III. 171
 c. *LUCRATIA* apologia, III. 556
 c. *LUCRATIUS* de belluorum usu in praeliis, III. 588. 589
Lucrum alter alteri potest prævertere, maxime si causa subit, II. 72. ex re aliena restitui oportere, juris est naturæ, P. 21. II. 559. ob Lucrum cessans per solutionem tardiores res pluries vendi potest, 661. & ex pecunia mutuo data merces jussu exigi, 669. cui lucrum speratum, sed non debum decedit, de damno agere non potest, 66
 B b b b 3 c. Lu.

- c. *Lucrum* percipi potest vel ex re, vel ex opera, f. actione, II. 727. ejus cessatio quomodo aestimetur, III. 191.
- c. *LUCULLI* aestuaria quid, II. 151.
- c. *LUCUMI* testamentum, II. 624.
- LUDOVICI*, & *Galatii* controversia de Mediolano, II. 390.
- c. *LUDOVICI Pii* donatio, fabula, I. 300.
- c. *LUDOVICUS* excusare tentavit Grotii fictionem de Deo semoto ab obligatione iuris, P. 45.
- c. *Lupanaria* nunquam licita, sed saltem quibusdam in locis impunita, III. 674.
- c. *LUPA* (*Job.*) scripta ad jus belli spectantia, P. 82.
- c. *LUTATI* sponsio irrita cur fuit, III. 129.
- c. *Luxus* pretextus egenis nullum jus dat in res divitum, II. 95.
- c. *LYCURGUS*. Polybitis tutor, I. 104.
- Carillo regnum restituit, II. 463.
- c. *Icyron* exigendi jus a natura est, IV. 405. ante mortem non solum an ab herede debeatur, 406.

M.

- M** *Maccabei* bello adjuvarunt extraneos III. 97. (*vide* *Asmonxi*) *Maccabæorum* resistentia qualis, I. 342. fœdus ineunt cum Romanis, & *Lacedæmoniis*, III. 98. frutrum innocentum necem Sabbatho ulciscuntur, 270. *Maccabæorum* arma quomodo defendi possunt, I. 342.
- a. *Maccabæi* jure resisterunt Antiocho, I. 370. *seqq.*
- Macedonum* lex quædam injusta, III. 429.
- c. *Macchina* bellicæ quænam, & quatenus licita, III. 479. 480.
- c. *Macula* levis notæ quænam dicantur, I. 69.
- c. *Magia* ludibria a bello procul esse jubentur, I. 489.
- Magi* post baptismum artem soam egebantur deferere, I. 106.
- a. *Magister* quo jure castigare possit discipulum III. 350. *Magister* navis quis dicitur, II. 641.
- Magistratus* naturaliter jus habet belligerandi, I. 168. non est in statu Deo, sed legi evangelicæ contrario, 90. minister est iræ divinæ, 102. bonus ad

militiam usurpare potest voluntatem non bonam modo aliorum, sed & malam, III. 545. minor bella gerere num possit, I. 168. an contra majorem, si injuste agat, 338. *seq.* (*vide* *Necessitas*) ei contra majorem parendum non est, etiam cum bona Imperare videatur, *ibid.* naturalis, & perpetuus est vir bonus, III. 273. magistratus non obligat, ubi imperium summum est pedes populum, 91. obligatur populo interdum, & ex quibus causis, 184. *seq.* cui magistratus collatio mandata est, tenetur eligere eos, qui digni sunt, 180. Magistratum suscipere, Clericis prohibitum, & quare, *vide* *Clericus*. Magistratum nemo multo conamine debet affectare, & quomodo, 284. 290. a magistratu res publica, vel singuli, etiam exactum requirere possunt diligentiam, si lex id jubeat, 180. Magistratus inferiores summum imperium habenti jure resistere non possunt, I. 338. *seq.* Magistratus Christiani Pauli tempore, 89. Hebræi non resisterunt malis regibus, 319. *seq.* Magistratus ex quibus damnis tenentur, III. 184. *seq.* Magistratus an teneantur eo, quod a nativis cautionem non exegerint, *ibid.* oppidanos quatenus obliget magistratus, IV. 410.

a. Magistratus a Deo institutus, I. 139. in quem finem, 115. non puniendo malos damnum dat, III. 197. neo expellere, nec retinere absque justa causa invito civis potest, II. 310. ejus potestas cessat in alieno territorio, I. 214. quo jure conscribat copias in subditos retrarios, 225. Magistratum inter, & subditos, status belli per naturam rerum intelligi nequit, 357. Magistratus ob privatos excessus non definit esse magistratus, 358. nec ob publicos, utut manifestos, *ibid.* secus si evertere velit Rempublicam, 359. (*Vide* *Rex*. *Princeps*. *Subditi*.) Magistratus constituendi jus pertinet ad jura publica, 250. Magistratus inferior si bellum gerat, an id possit dici minus solenne 221. suo jure nunquam jus belli inferendi habet, 224. 225. jure tamen necessariæ defensionis privatum bellum gerere potest, 224. Magistratibus inferioribus nunquam licitum est bellum contra superiores, 365. vera ratio, *ibid.* Magistratus civiles a jure

- jure sequela immunes, l. 195. a Magistralu subdito ut provocare, f. appellare non liceat, non pugnat cum persona subditi, l. 197.
- c. MAHARUMES factum, IV. 411.
- c. MAHUMEDES Eubria capta quomodo proditorem circumvenit, l. 152.
- Mahumatifiarum* opinio de necessitate restitutionis, IV. 175.
- Majestas* pro dignitate imperantis sumitur, l. 205. quid sit, *ibid.* cur tot legibus munita, 331. *seq.* major ex nobilitate generis, l. 381. foras, ut *majestas* alicujus comiter colatur, quale, l. 11. 95. in *majestatis* controversia, quis vocabulum eius interpretari debeat, 131. contra *majestatis* legem peccat, qui injussu principis alteri bellum facit, l. 168.
- c. *Majestatis* vox quid denotet, l. 11. 152. radix, f. stirps *Majestatis*, l. 21. inter realem, & personalem, distinctio Doctorum absurda, 257. *Majestas* tribui potest & domino, & vasallo, 323. an corpori foderis, an singulis federatis, *ibid.* *Majestas* laesa, primum crimen, 361. idque morte puniri, non repugnat rationi naturali, 311. *Majestatis* judicium, f. lex, quibus poenis fievit in perduelles, l. 448. *Majestas* populi Romani quando laesa videbatur, 108.
- c. MAIONIDES: de non usu sanguinis, l. 61. quibus legibus gentiles teneri crediderit, 63. de Pontifice subdito regi, 218. ea, quae virtutis sunt, distinguit a debito jure, l. 74.
- Majestatum* jura tempore amittuntur, l. 169. Majoratum successio in regno Castellae, 185.
- c. Majoratus quid, l. 192. longo tempore non possunt acquiri, *ibid.*
- c. *Majores* inter, & *Minores*, distinctio est a jure civili, l. 236.
- c. MALDONATUS quas causas divoriti ex decretis Ecclesiae notavit, l. 255.
- Malefici* atroces, qui nullius civitatis partes sunt, a quovis puniri possunt, IV. 300. negatur, c. 309.
- Maleficium* quid, l. 179. quae quasi ex maleficio, l. 4.
- c. *Malignam* ad plenam quendam concurrant, IV. 210.
- Maurum* opera uti aliquando cogimur, l. 185. uti licet, sed consistit hoc jus iura interficiendi alicuius licentiam, 669.
- c. *Malorum* opera in re justa uti licet, l. 11. 487. ex *Malorum* impunitate quid concludendum, P. 78.
- Malum* declinare, est ex appetitu naturali, & honesto, l. 11. 292. non est sciendum ut inde evenit bonum; hoc in iis locum habet, quae semper mala sunt, 562. qui malum facit, malum facit, 259. quantum quisque mali fecit, tantum cum pati, naturae iustum, l. 82. l. 11. 259. quae ad declinandum malum male sunt, maxime sunt excusabilia, 292. Malum minus, ubi electio nequit evadere, rationem boni induit, 483.
- c. *Malum* per se, & intrinsece, non datur, l. 49.
- c. MANCIPIUS ex sponfione Numantinis deditus, & reversus, jure possibilibus in omnia jura sua restitutus, l. 126.
- c. *Mancipatio* quid, l. 499.
- Mandantis* morte an pereat mandatum, l. 593. Mandator ad quid teneatur, 662.
- c. *Mandans* factum illicitum, tenetur etiam ad damna ex eo secutura, l. 1. 193.
- Mandatarius* mandatum excedens quando nos obliget, l. 593. a sumibus factis indemnitas praestari debet, & quare, 662. in quantum teneatur ex culpa, & dolo, IV. 400. obligat mandatorem, etiam cum mandatum excedit, l. 591. obligatus contra mandatori, IV. 408. *seq.* cum Mandatario qui contrahit, etiam si mandatarius mandatum excedat, obligatur, l. 593. *seq.*
- c. *Mandatarius* cur sumus in negotio mandato repetere possit, vera ratio, l. 700. non potest conveniri a domino de casu, 699. exceptiones, *ibid.* ejus morte finitur mandatum, 647. 648.
- Mandatum* quid, l. 656. contra mandatum principis arcanum agens legatus principem obligat, sed se principi, (*vide Legatus*) IV. 409. Mandati actio an detur in heredem, l. 591. Mandata publica, quae nautis dantur adversus piratas, l. 184. Mandatum generale, & speciale in bullo, IV. 290. Mandatum excedens, & sic cum alio contrahens, ad quid obligatur, 409. 410. an impleri possit per equipollens, l. 11.
- 143.
- c. *Manda.*

- c. Mandatum definitur, II. 683. quid differat a deposito, *ibid.* qualis sit contractus, 684. non est contractus mixtus, 689. Mandatum suscipere non posse servos, & filiosfamilias, leges Romanæ nullibi statuunt, *ibid.* etiam deportati suscipiunt, *ibid.* impleri nequit per aequipollens, III. 171. Mandati actio quid, II. 640. datur tantum intra contrahentes, 574
- c. *Manes* quid antiquis, III. 255
- c. *Manichæi* qui, III. 406. quatenus accusari poterant, 402. Manichæorum hæresis crimen publicum declaratum in L. 4. §. 1. C. de hæ. III. 386
- MANUS (Cn.) bellum Gallo-Græcis injussu Senatus illatum, quale, III. 642. c. 653. L. c. 227
- MANLIUS (L.) tribunus plebis iurjurando etiam in re injusta obstringit, IV. 302
- Manliana* imperia, IV. 290
- Manuetudo* secunda virtus a Christo præcepta, etiam jure Romano commendata, L. 147
- Manubia* quid, IV. 37. c. 62
- Manu* mortuæ II. 227. c. 337. Manibus initium sit possidendi res mobiles, 471
- c. Manum conferere quid, P. 41
- Manumissio* jure gentium voluntario introducta, & quare, IV. 251. facta ab hoste nobis nihil detrahit, 118 interdum omitti sine peccato nequit, 251
- c. Manumissio quid, IV. 259. tum publica, tum privata, apud Romanos quomodo fiebat, II. 256. 337. facta a filio ignorante mortem patris mandantis cur valeat jure civili, 646
- MARCELLI (M.) moderatio in vi-ctoriis, IV. 218
- c. MARCELLI distinctio non intellecta a Grotio, IV. 179
- c. MARCELLINUS de defensione suis, I. 122
- Marcbionatus* facilius testamento relinquatur, quam alia datio, & quare, I. 195
- c. MARCULPHI formula de rescindendo matrimonio, II. 262
- Mare* commune cum dicitur, an intelligi debeat civibus Romanis, II. 127. continet terram, 58. forum mundi, *ibid.* per contractum ne ab altera parte navigetur, pars altera non occupat,
127. sinus, & pars Maris occupari potest, 121. quomodo, & quamdiu duret ista occupatio, 124. Maris imperium, non dominium occupatur, *ibid.* seq.
- Mare nec a privatis, nec a populo possideri potest, 57. Romanorum, Græcorum, Sinopenium, quo sensu dicitur, 122. 126. in Mari cessat iudicium, L. 264. Mare an proprium fieri possit, an terra contineatur, 57. seq. non divisum, 58. in fundum admissum, 124. occupatione omissa ad naturam redit, 124. navigandi jus in Mari, *ibid.* imperium in mari quorum sit, *ibid.* seq. Maris pars quatenus occupari possit, 121. seq. 123
- c. Mare constat tribus partibus, II. 87. ejus substantia diversa ab ejus usu 84. 141. hic usus duplex, 87. vel proprius, & naturalis, vel accidentalis, 141. quoad substantiam, & proprietatem, occupari posse, quoad usum non, ait H. COCCETUS, 142. ejus proprietates, C. dominium occupari nequit, 85. 145. neque proprietates ejus alvei, quamvis aqua tegitur, 86. neque litorum, *ibid.* occupari tamen potest quoad imperium, *ibid.* §. 88. quo sensu JCtis dicatur res communis, & publica, 143. 147. in usu Maris communi præventio locus est, 143. jus proprium maris ad aliam quem pertinere dicitur intuitu usus, non proprietatis, 150. Mare quomodo sit res nullius, 146. male comparatur ævi, *ibid.* male dicitur res liquida, 88. Mari cur terram contineri, crediderint veteres, *ibid.* Mare non occupatum intelligitur occupata terra, 152. nec quoad imperium, nec quoad proprietatem, *ibid.* Maris termino mutato, an etiam imperii fines mutati videantur, 155
- Mares* sœminis præferuntur in regnis a populo delatis, II. 382
- c. Marem, & sœminam pro uno haberi, naturale est, II. 275
- Mariandyni*, IV. 249
- Marius* caput uxoris quo sensu, II. 107. jus habet naturaliter in corpore uxoris, 205. jus habet rescindendi factum juramentum ab uxore sua ex L. Hebræa, III. 14. seq. II. 230. cui lex permittit uxorem adulteram occidere, an si occidat, iustus sit coram Deo, III. 284. ne maritus pro uxore conveniatur, 618.

- maritale imperium. III. 185
 • *Mariti jus in uxorem probatur, & exponitur, II. 247. Marito quæ jura in uxorem, naturâ competant, 251. Maritus non potest conveniri si deo casu peccat, 699. exceptiones, ibid.*
 • *MARSUS præ armorum strepitu leges non audit, P. 3*
 • *MARS ut belli arbiter, ita & iudex, P. 41*
 • *MARTINI Arragonia regis consilium de eligendo successore, I. 103*
 • *MARTINI Episcopi elogium, IV. 16*
 • *Martyrum exempla non probant jura non resistendi principi, I. 364*
 • *Masculina pro communibus, III. 145*
 • *Masculinus sexus potior cœlestino, II. 443. 444. 446. Masculinum genus quod etiam feminis complectatur, id civili demum jure obijciat, non ergo inter Principes, III. 149*
 • *MASIMIANA quo jure Sophonisbe denegata fuit a Scipione, IV. 54. 59*
 • *Massilienses cur pro Jubicu vectigal solam filam transeuntibus imponere potuerunt, II. 109*
 • *Mater quomodo ceteris patre, II. 374*
 • *Matrem esse dominam partus sui jure soli, negatur, II. 231. Mater, & filius non habentur pro una persona, 238. cur semper alere liberos, vel legitimos, vel spurios, teneatur, 404*
 • *Matertera non ducere potest ex forore filius, II. 384. 303. 304. ejus viduo nubere licet, 288. uxoris matertera ducere licet, 293*
 • *Matris jus, vide Colonia.*
 • *MAXIMATIAS quo jure Iodæum Græcis ritibus se polluentem occidit, II. 275*
 • *Matrimonium cur institutum naturaliter, II. 304. 312. exteiorum, Judæi pro nullo habent, IV. 299. familie fundamentum est, III. 293. non iustum etiam inter civis, I. 103. u. promissum ab eo, qui conjugem jam habet, an, & quatenus valeat jure naturali, II. 590. contrahere, III. 647. ad quos gradus liceat, II. 208. seg. an cum infidelis liceat ex lege evangelica, III. 100. cum pluribus lege evangelica non licet, I. 87. Matrimonium quid sit ex jure na-*

turæ, II. 204. an irritum, deficientē consensu parentum, 207. seg. irritum cum alterius viventis conjuge, 208. apud veteres Romanos postliminio quod restituebatur, IV. 116. Matrimonium ad *Mongabicam*, II. 372. Matrimonij petio, in iusta belli causa, III. 475. contrahendi libertas nemini debet adimi, nisi præcesserit delictum, II. 72. vicinis negari non debet, *ibid.* leges, quæ exteris matrimoniis negant, quid negent, *ibid.* Matrimonij fides acquiparatur vitæ, I. 85. jura ejus ex lege Christiana, II. 204. seg. *Matrimonium non ineunda cum profanis, III. 100. quædam talia sunt ex lege, ut liberi ad hereditatem non admittantur, III. 375. plurium uxorum alium licita, 205. cum propinquis sanguine, aut affinitate, unde, & quatenus illicita, 208. 212. parentum cum liberis, & liberorum cum parentibus, contra jus naturæ; & unde illicita, 209. seg. an licita in gradibus expressis in Levitico, 212. fratrum, & sororum, quo jure vetita, & unde illicita, 214. Matrimoniorum contrahendum libertas quibus, & quatenus debeat, 72*
 • *Matrimonium quid efficiat, IV. 82. quid naturâ ad illud requiratur, II. 106. absque benedictione nuptialium contractum non rescinditur, 310. metu contractum ipso jure nullum est, 629. non tamen patre cogente initum, 630. etsi daretur esse Sacramentum, dissolvi potest, 257. Matrimonia redintegrantur postliminio, IV. 149. ob denegata bellum nunquam inferri potest, III. 166. cum extraneis, vide Extranei. Vide Conjugum. Nuptie.*
 • *Matthæi cap. V. continet quibus bella, & judicia capitalia improbanda videntur, explicantur, I. 146*
 • *MAURITIUS Elector Sax. non violavit fœdus Charnhorcicum, III. 38. cur noluit adherere fœderi Smalcaldico a patre inito, 125*
 • *Maxillam obvertere, Hebræis quid, I. 99. c. 179*
 • *Maximus natu in regnis a populo delictis præteritur inter pares sexu, II. 38. c. MAZARINI Curd. sententia de Pontificia potestate, VI. 1. 442*
 • *Mediantio quid, VI. 11. 495*

- c. Mediotiores* qui, IV. 172. qui confilii possint, & soleant, III. 495. eorum officium, *ibid.*
Medii in bello quando sint hostes, III. 557. *seq.* IV. 285. ad quid teneantur, *ibid.*
c. Medii neutrius iudicium in bello sequuntur, sed utriusque bellantis factum pro iusto habent, naturali ratione, IV. 124. 149. 277. 286. neutri injuriam faciunt praesentem possessionem sequentes, 286. *Vide* Neutres. Pacati. Violati.
c. Mediocris iudicium sub Frid. I. impia sententia de juramento, III. 22
c. Medium rationis, & rei, Gronovio quid, P. 90
c. Melchisedechus cur Abrahamo benedixit, I. 123
c. Melitensium controversia de piratis, § 12. *ff. rer. div.* IV. 51. 52
Membra naturaliter homini sunt, III. 180. in membra sua homini jus nullum, nisi corporis servandi gratia, 425. Membri conservandi causa interfectio licita, II. 7
c. Menandri monitum de se invicem tuendo, I. 391
Mendacium prohibitum, III. 565. quinam auctores certis casibus admittant, *ibid. seq.* Mendacium dicere, & mentiri, apud Gellium quomodo distinguantur, 566. a Deo alicuius, 571. stricte dictum quid, 568. an committatur respectu tertii, ad quem sermo non dicitur, 570. *c.* 613. dicitur multipliciter 566. quid sit, 562. alii laudant, alii vituperant, 565. ad Mendacium confugere, nota est infirmitas, 571. *seq.* Mendaciorum inculpatorum exempla, *ibid.* Mendacii, qua illicitum naturaliter, quid materiale, 566. *seq.* quid formale, *ibid.* de Mendacio, & equivocatione, Scholasticorum sententia, 571. *c.* 616. Mendacium pro vita, 572. *vide* Mentiri.
c. Mendacium an, & quatenus sit verum delictum, & obliget ad reparationem, III. 605. per se non est illicitum, 607. 610. sed res media, 608. omne licitum, quo ius alterius non laeditur, 592. 614. in bello, & extra bellum licitum, 592. Mendacio quando in hostem uti liceat, IV. 23. Mendacium dicere, & mentiri, recte differunt apud Gellium, 609. Mendacii ratione non plus iuris habet superior, quam alius homo, III. 615.
c. Menozza Legati Hispanici in Anglia casus, L. 316
c. Menstruus optime foedus dicitur, I. 109. 114
Mensura ejus, quod res valent, II. 663
c. Mensura quare res meriantur, II. 702.
Mensura rerum omnium vel intrinseca, vel extrinseca, 701. ad rerum mensuram universalem quid naturaliter requiratur, 712
Mentiri, & occultare verum, distincta, III. 562. *u.* quando liceat, 569. *seq.* cur non mentiatur qui falsum dicit, quod verum esse putat, 566. *c.* 609. Mentur qui dicit quod falsum putat, licet verum sit, 567. Mentiri apud solentem an liceat, 570. & cur, *c.* 614. hosti licere qui senserint, 572. & quidem recte, I. 619. 616
c. Mentis quando, & cur teneatur, vel non teneatur, III. 612. 613. 614
Mercatores in bello ab injuriis vindicti debent, IV. 200. laborum, & expensarum rationem habere possunt in constituendis rerum pretiis, II. 663
c. Mercatores quinam occidi jure belli possint, qui non, IV. 215
Mercatura apud Hollandos pridem maxime viguit, II. 592. *vide* Commercio
Mercenarii, II. 227
c. Mercerus pirata, III. 546
Merces excepta a pignorationibus subditorum pro civitate, III. 624. exodici olim Belgae non emebant, II. 22
c. Mercarius furtorum protector, I. 46
ad Meretricium civiles leges quomodo, & quare soleant connive, IV. 5
c. Meretrix an possit, secuta copula, mercedem promissam petere? affirmatur, II. 575
Meritum ex libera voluntate, III. 425. omne est personale, *ibid.* universalitatis quale, 422. ob meritum poena remitti debet, 290
c. Messeniorum cum Lacedaemoniis bella, II. 542. cur a Sacramento exclusi ab Agelliao, 543. eorum civitas semel extincta pristina jura non recepit, sed nova extitit civitas, IV. 161
c. Metatores qui, I. 356. a quibus expelli potuerunt, *ibid.*
c. Me...

- e. Metellus* maluit exulare, quom pe-
jerat, III. 23
c. Metemphycos dogma causa fuit, cur
autochethian pro licita habuerint plurimas
gentes, & philosophi, III. 255
Metus a tertio illatus an actum vincit, II.
189. alterius, an tollat jus transire vo-
lentis, 65. a vicino, an iusta belli cau-
sa, 17. III. 456. solus non sufficit ad
jus interficiendi alterum, II. 6. *seq.* Me-
tus exceptio non liberat a religione ju-
risjurandi, IV. 301. qui pro iusto habet-
tur in bello publico, 104. perpetuo du-
rare non censetur, II. 7. incertus non
est sufficiens causa ad eudem, III. 426.
adversus hos metus quale petendum sit
praesidium, II. 18. iniustus quidam est
quoad iustitiam internam, quem tamen
jus gentium non improbat, IV. 304. ut
is, qui inferitur bello solenni utrinque,
III. 184. & quare, IV. 303. an ut me-
tus aliis injiciatur, senes, foeminae, &
impuberes, iuste possint occidi, 202.
seq. in contractu injectus an demi de-
beat, II. 660. Metus exceptio iureju-
rando eliditur, IV. 302. 420. ad bellum
solenne non pertinet, si eo pax sit indu-
cta, 303. 420. quod metu belli iusti ex-
primitur, non admittit restitutionem,
III. 184. Metu expressum a latrone, &
pirata, potest repeti, nisi iusjurandum
accesserit, *ibid.* quod fit metu, magis
excusabile, quam quod ob voluptatem,
295. metu qui promissit, si alter restitu-
tionem denegat, ipse se potest restituere,
IV. 400. an et si jurata fuerit promissio,
III. 11. 181. an hoc casu rex se ipse
possit restituere, ut Bodinus censuit, 49.
51. qui ipse in causa fuit ut metu ad
promissum cogeretur, jus amittit restitu-
tionis, 184. ex Metu plurimae nascuntur
injuriae, II. 6. Metu promittens an teneat-
ur, II. 589. Metu quid faciens, abso-
lute velle dicendus, *ibid.* Metu ex-
usam dans contractui quando ad restitu-
tionem teneatur, III. 12. Metum infe-
rens teneatur ad restitutionem, II. 589
e. Metu iniusti inventa non sunt jura, P.
70. is est saltem causa accidens iustitiae,
71. Grotius fecus sententibus non suffi-
cienter respondet, 72. Metus non tollit
voluntatem, sed libertatem solenni aliter
agendi, II. 623. gravis quis dicatur,
629. iustus quis, *ibid.* ab alio, quam

- cul promissum est, illatus si sit, quid
juris, *ibid.* quid si promissor inde lucre-
tur, *ibid.* Metus utrum iniustus non vi-
tiet negotium, II. 691. metu iusto con-
tractum negotium cur subsistat, vera ratio,
ibid. Metus belli jure naturae sem-
per iustus est, 691. in iustum, & injus-
tum distinctio juris civilis inter gentes
bellum gerentes allegat nequit, IV. 315.
Metus solus non dat jus vim hosti infe-
rendi, II. 30. vicinae potentiae non dat
iustum belli causam, 50. III. 466. duo-
bus casibus exceptis, II. 51. Metus non
impedit consensum, III. 195. nedum jus-
tus, 196. Metu qui rem extorquet, sic
ejus verus dominus, at tenetur ex de-
licto ad reparandum, II. 582. Metu qui
peccat, aequo reus est, at minuitur quod-
dammodo aestimatio injuriae, III. 366.
Metus quatenus excuset a delicto, 369
Meum vi possum repetere, etiam cum pe-
riculo innocentium, II. 556. plus, quam
meum, accipere possum, & meum conse-
qui nequeo, *ibid.* sed sub onere resti-
tuendi ejus, quod plus est, *vide* Debi-
tum. pro meo, quod consequi non pos-
sum, aliud aequivalens iuste possum cape-
re, 555
e. Meum quid sit, II. 567. *vide* Nostrum.
Suum.
e. Mezensius cur a populo in iudicium
raptus, I. 374
Migratio in locum alienum, populum non
immutat, II. 525. subditorum, in ter-
ram ejus, quicum pax inita, eam non
dissolvit, IV. 336
e. Migratione non definit esse civis, prae-
pulus, rex, II. 532. quid si pars populi
migret, *vide* Coloniam.
Miles quid in largissimo significato, IV.
358. Milites fieri possunt natura omnes
subditi, 334. *seq.* scribere licet tempore
induciarum, 384. qui suo sumtu militent,
quantum iustitia interna capere possunt ex
prada, 290. c. 294. an si cui partis ejus
hostibus, quam qua nobis pax est, mili-
tant, pax censetur rupta, 331. Milica
de incendiis, & raptu sine iusto publico,
an teneatur, 176. Milites Christiani sub
Juliano, I. 113. sub Diocletiano, *ibid.*
Milites Christiani officium, 114. Milites
Judei externis militabant, 91. Milites quae
ex praeda cederent apud Romanos, IV.
46. Milites ab Ecclesia non excommu-
nicati,

- niciaci, I. 108. quomodo tenentur ex bello injusto, IV. 15. Militibus datus com-
meatus prodest & duci, 388. Milium
nomine qui veniant, *ibid.*
- c. Miles contumax cur capite puniatur,
I. 161. Miles quo casu sint instrumenta
civitatis, quo noo, IV. 55. Miles ne
sine mandato pugnet, id non Romano
demum jure statutum est, sed ex ipsa
naturali ratione sequitur, 292. 293. Pri-
vatum, absque jussu, & necessitate hosti
damnum dans, cui inde teneatur, 296.
Miles olim ciculi dicti, III. 465. bap-
tizati, I. 158. sacrificantes, & postea pe-
nitentes occidere noluit Julianus, 159.
Milite Christiano usi plerique principes
gentiles, 160. Milites Romani non suo
jure fecerunt Imperatores, II. 551. duo
uterum plebium quomodo dividere, III.
154
- Militare* propter prædam, aut stipendium
præcipue non licet, III. 528
- c. Militare alii, non habita ratione justitiæ
causæ, & propter stipendium præcipue,
an liceat, III. 536. 537. 546. 547
- Militia* penitentibus olim interdicta, &
quare, I. 112. interdicta clericis, *ibid.*
eam ecclesia vetus probat, *ibid.* seq. mer-
cenaria, siue delectu causæ, improbat,
ibid. Militiæ repetitio qualis damnata Sy-
nodo Nicænsi, 110. seq. Militiam con-
cedit Origenes interdum Christianis, 105.
Militiam, & capitalia supplicia, concedit
illis Tertullianus, *ibid.* ob quas causas
Judæi detrectaverint, 106. quas ob cau-
sas olim etiam Christiani, *ibid.* c. 155. &
quo casu, c. 155
- c. Militiæ deserendæ præceptum Christi nul-
lum extat, I. 143
- c. *MILITOMI* sententia injuriosa de pri-
morum Christianorum patientia, I. 373
- MILIVM* calculus, II. 219. c. 318. ejus
vera ratio, c. 320
- Ministorum* ex facto aliquem obligari si
quid utiliter sit gestum, quo sensu acci-
piendum, IV. 409. obligatur summa po-
testas, etiam cum minister fecit contra
mandatum arcanum, *ibid.* sine sua culpa
ut quis obligetur, non est juris gentium,
III. 185
- Minor* annis hosti obligatur, IV. 70. Mi-
nor an promittendo obligetur, II. 587.
Minorum beneficia font ex jure gent.
non civ. *ibid.* Minoris imperium quare
fit lovisum, P. 12
- c. *Minores XVII.* annis excluduntur a se-
quela bellica, I. 395. Minorum promif-
sio valet jure nat., non civili, II. 617
- c. *MINOS* ab aliis justus, ab aliis crudi-
lis vocatus, P. 75
- c. *Minutianum* exercitum cur a præda ex-
clusit Cincinnatus, IV. 63
- c. *Miracula* existentiam, & providentiam
Dei probant, P. 57
- Miraculum* potestatem primæ Ecclesiæ cur
Deus dederit, eandemque postea sustu-
lerit, I. 102
- Misericordia* Dei an nos doceat supplicii
capitalibus non uti, III. 280. quæ pec-
cata præcipue respiciat, 281. ejus præ-
termisio puniri non debet, 287. quod
ex Misericordia debetur, id armis iusto
deposci nequit, 462. Misericordia digni,
qui bello capiuntur, IV. 245. Misericor-
diæ ars apud Atheosenses, III. 416
- c. Misericordia juxta quam justitiam exer-
cenda, I. 17
- Misilia* quomodo fiant capieotium, IV. 44
- c. *Misilium* acquisitio est originaria, II.
519
- c. *MITHRIDATIS* oratio ad milites,
III. 342. quo seculo dixit, paucos libe-
ratem velle, I. 291
- c. *Moralis* etiam Judaïsimum professi non ad-
mittebantur ad honores, I. 67. eorum
arbores cur excisæ ab Israëlitis, noo vero
arbores Cananzorum, IV. 233
- Mobiles* res quando fiant singulorum ca-
pientium, IV. 33. Mobilia generaliter
postliminio non recipiuntur, 120. immo
utique recipiuntur, c. 165
- c. *Mobiles* res æque, ac immobiles, non
in præda sunt, sed postliminio redeunt,
paucis exceptis, IV. 165. 166. 167. Mo-
bilia non sunt accessio personæ, non
magis, quam immobilea, III. 234. Mo-
bilibus de rebus restituendis cur vix ulla
pace caveri soleat, IV. 358
- c. *Moderamen inculcata tutela*, vido De-
fensio. Fuga.
- Moderatio* in belli jure circa personas, IV.
194. in bello ad quid etiam civiliter pro-
fit, 229
- c. *Modestia* opposita vitia, P. 89
- Modus* in pœna unde petendus, III. 291.
Modi habendi imperium qui, I. 189
- Muria* urbis, siue *muri* cum diruuntur,
an intereat jus civitatis, II. 525. reficere
murorum

- † muros licet tempore induciarum , IV. 385. ne quis locus moris cingatur , quomodo intelligendum . III. 143. fœdus de diruendis moris quale . 95. vide Mori.
- c. Mola* in mare jactæ cui cedant , II. 86
- Monachi* a cæde liberi esse debent , IV. 199
- c. Monachi* præfecto Prætorio subjecti , I. 219. occidi jure belli possunt , IV. 214.
- c. Monarcha* plures ejusdem regni esse possunt , I. 251, 254. vocis etymologia , 252
- c. Monarchicum* statum qui populi prætulerunt populari , I. 262 in eo qualis libertas , 293. variz causæ cur hic status passim inter populos prelatus fuit , *ibid.* in eo exercitum , non jus imperii restringi potest , 308
- c. Monasteriensis* Pacis elogium , IV. 140. sedia Romanæ contra eam absurda protestatio , 18. 19
- c. Moneta* valor , II. 712. Monetam cudenti jus cui competat , I. 388
- Monomachid* bellum finire an liceat , IV. 336. Monomachiz de regno quis effectus , 337. vide Certamen singulare. Duellum.
- Monopolia* quæ licita , quæ contra jus , & quæ contra charitatem , II. 664. *seq.* vide *Coemptio*.
- c. Monopolia* jure nat. licita , II. 118. 710. cur in bene ordinata rep. prohiberi soleant , 118. 119. 710
- c. Montibus* discreta imperia , II. 157. Montes asperi sunt res nullius , 92
- Mora* purgatio in pace an admittenda , IV. 333. Moriari in territorio alieno an licitum , II. 68. Morandi jus per aliquod tempus , inter utilitates innoxias refertur , *ibid.*
- c. Moræ* licentia in territorio , ubi transitur , cujus sit juris , II. 109. aliquando tempus ejus definitur solet , 110
- Moralia* non consistunt in puncto , I. 97. Moralium incertitudo unde , III. 482
- c. Moralium* rerum natura non cognoscitur ex operationibus , sed ex causâ , I. 279
- Morbi* contagiosi an proprie sint pœnæ , qui nominantur in libro Moysi , III. 259
- c. Morbus* Gallicus , iusta divortii causa , II. 254
- Mores* generales in aliqua parte mundi non faciunt jus naturæ , III. 304
- c. Mores* , & Jus naturæ , Jctis Rom. synonima sunt , II. 301. per Mores quid Gro-

- tios intelligat , III. 645. *contra bonos mores nihil faciendum* , regula Juris Romanæ , P. 94
- c. Morgannatica* lex , vocis origo , II. 301. eadem , quæ Salica , 306. Morgannaticum conjugium quid , 417
- Mori* Hebraiz dimitti vocatur , III. 247
- c. Mori* pro patria non solum licet , II. 14. sed & lex nature est , I. 134
- Mors* quid significet , III. 235. in materia favorabili , II. 391. ejus , qui acceptare promissum debuit , non transfert jus ad ipsius hæredes , 593. mandantis , tollit præsumtionem , quod mandatum implere voluerit , 593. scelerati , quo sensu ipsi melior sit vitâ , III. 267. universitatis quid , 421. deportationem quando comprehendat , 235. pro vera religione quanti facienda , I. 349. 346. quæ Mortis vitandæ causa injuste sunt , levius puniunda , III. 292. Mortem pro aliis optetere , lege evangelica præceptum , I. 87. ad mortem damnare an liceat etiam ex his delictis , quæ in lege Mosica morte non puniuntur , vide *Supplicium*. Mortem meritis committere in pugnam , contra officium est boni magistratus , II. 17. Mortem inferre sibi , utrum liceat , III. 246. qui sibi intulere , prohibentur sepultura , *ibid.* quare , cum tamen inde non ledantur , 306. quidam eo malitiæ processere , ut non nisi morte emendarentur , 281. *seq.* Mortem pati potius , quam alium occidas , quando liceat , quando non , II. 8. *seq.* Mortem æternam aggressor an quis sua morte cavere debeat , I. 165. *Mortis casus* expressio quando extendatur ad casum non nati , III. 142. Mortuorum corpora male tractare , contra jus est geotium , III. 240. *seq.* IV. 5
- c. Mortem* inter , & delictum , extra homicidium , nulla est proportio , III. 355. Mors concupisci potest , nec tamen evitari , II. 606.
- c. Mortuos* sepeliendi necessitas , III. 249. non est a natura , 250. vide *Sepultura*.
- c. Morticini* tactus , & usus , prohibitus Judæis , quo jure , I. 69
- Mors bellum inferi Amalecitis , I. 85. Amorrhitis ob transitum prohibicum , II. 64
- c. Moysi* leges morales duo continent , P. 94. etiam ea , quæ perfectionis sunt , comprehendunt , *ibid.* Et 95. adeoque

- prohibet etiam actus internos viciosos, at non punit eos, III. 375. Moses virtutes quatenus in puritate animi consistunt, nec legibus praecepit, nec poenis munivit, I. 4. Muls in lege cur temporariae litem poenae, ac praemia contingantur, III. 406. ejus leges forenses quatenus hodi quae statui possint, P. 9. II. 84. Mosis lex per se ad salutem non fuit necessaria, I. 69. desit obligare morte Christi, 71. Mosaicum jus triplex, 61. Mosaicæ legis triplex usus adhuc obtinet, 72. quo sensu dici possit imperfecta, 74. hujus legis tempus quo sensu imperfectius nuncietur Christus, III. 351. Moesia, & Christi, plane diversa fuere officia, II. 257. Moses non fuit Nepos Levi, 284. pro quantum aqua pretium obtulit Edomitibus, 102. quomodo exercitum Pharaonis per deserti serpentibus foeda traduxit, III. 587.
- c. **MOSSA-BAR-CERNUT** de duplici lege Adamo agnita, P. 36
- c. **MUCIANUS** nutantem Vespasianum firmat ex iustitia causis, P. 77
- Muli** qui apud Romanos postliminio recepti, IV. 120. c. 166. 167
- Mulier**, vide **Femina**. Mulieres jure civili plurimum, jure gent. non tenentur ex debito civitatis, III. 624. tenentur jure nat. c. 632. jure belli possunt occidi, 662. occidi non debent, nisi viriis officia usurpent, aut quid peculiariter vindicandum committant, IV. 197. Mulierum imperia Romanis incognita, II. 532
- c. **Mulier** partum enixe, si capite damnata sit, quantum temporis indulgeri soleat antequam supplicio tradatur, III. 450. Mulieres regum impuberum tutrices, I. 303. ut non jure, *ibid.* facilius admitti possunt ad sucessionem, quam ad tutelam, *ibid.*
- Multitudini** etiam in delicto parcendum, IV. 206
- c. **MUNATI FLACCUS** in scæminis, & infantes, crudeliter, IV. 214
- Mundiborai** jus, I. 205. ejusque naturæ, c. 322
- c. **Muniri** locus si prohibitus sit, quid intelligatur prohibitum, III. 170
- MURINA** controversia cum Nithridate, II. 148
- Muri** faciendi prohibitio quando ad aggeres extendatur, III. 142
- c. **Muri** non constituent civitatem, II. 542
- c. **Musæum** cur sectati sint Sapientes veteres, P. 92
- quæ **Mutanti** priora, nisi ad ingens bonum, ea odiosa sunt, III. 215
- c. **Muti** immunes ab onere sequelæ, I. 395
- MUTUI** SCAMOLÆ factum, III. 668
- Mutilatio** membri, quod est & præcipuis, vitæ æquiparatur, II. 8. etiam intentata jus dat occidendi eum, qui intentat, *ibid.* mutilationem Indi supra talionem puniunt, & quo jure, III. 297. qui mutilavit aliquem, in quantum tenetur, 183. Mutator quid restituere tenetur, *ibid.*
- c. **Mutilationis** periculum a se avertere, vel cum internecione aggressoris, quis potest, II. 30. Mutilatio quomodo reparanda, III. 192
- Mutuum** quid, II. 656. 658. non omne usurarium, 669. commodato affine, 666. n. an illicitum pro usu pecuniæ mercedem exigere, vide **Usura**. Fœnus. Mutuum gratuitum quo sensu, *ibid.* Mutuum accipiens pecuniam a debitore meo, mihi tenetur, 661
- c. **Mutuum** quid differat permutatione, II. 686. & a commodato, 718. in eo usure non exhibentur pro usu rei, sed pro usa quantitatæ, 719. Mutuum accipere, etiam ab improbo, est actus licitus, III. 551
- c. **Mythologia** antiquæ sensus mysticos, P. 92

N.

- c. **NABIANUS** Syri historiz verus sensus, I. 69
- NABIS**. ejus controversia cum Romanis, III. 140. responsum, cum tyrannis ei obijceretur, IV. 300. c. 310
- c. **Nabidi** ad fœdus provocanti Quintii responso, II. 121. III. 166. Romanis fœderatus, post ab iisdem expulso, I. 383
- c. **NACHOR** non duxit fratris filiam, II. 302
- Nai** vel quid, III. 16. vel quid significet, *ibid.* vel vel, & &, quid significet, *ibid.*
- Nati** qui nondum sunt, an jus suum amittant, & quomodo, II. 169. leges possunt eorum jus conservare, *ibid.*
- Natura** jus dat ad id omne, sine quo obtinere non potest quod imperat, II. 202. sub

sub Natura interdum comprehenduntur
mores naturali rationi consentanei, III.
237. Natura prima, & consequens quæ,
I 76

a. Natura *humana* diversa Grotio a natura
sociali, P. 54. *humana* non est fons ju-
ris, 64. per *Natura principia* quid Gro-
tius intelligat, 85. quid per *Natura pri-
ma*, I. 118. quid per *Naturam rationa-
lem*, 120 & *socialem*, ibid. Naturæ in
rationalem, & socialem, distinctio exami-
natur, 57. Natura *naturalis*, & *natura-
ta*, 42. humana quomodo corrupta, 78.
79. Naturæ exister, quæ Juris Rom. re-
gulæ, 251. præter Naturam plura pos-
sunt constitui, contra eam nihil, II. 93.
Naturæ vpicis varis acceptiones in sacris,
profane, 710 731

Naturale, vox, pro solito fieri, II. 671.
Naturalia pro certo statu, 470. Natura-
lis requiritur satis habet, ut pro suis par-
tibus singuli conveniantur, 592. Natura-
les filii succedunt patri, nisi lex impe-
diat; & adoptarii possunt, 174. non suc-
cedunt in regnis a populo delatis, 181
a. Naturales liberi legitimi, vide Legi-
timati.

Naturaliter licita an omnia etiam apud
Deum licita, II. 11. seq. naturaliter cir-
cumvenire quid, 671. c. 697. 719. 730
c. Naturaliter vocis varis acceptiones apud
Jctos Rom. II. 730, nunquam sumitur
pro consuetudine passim recepta, ibid.
Naturaliter perfolvi obligatio quæ sensu di-
citur, 182

Naufragio quando res censentur amissæ,
II. 165. Naufragorum bona confiscare,
injustum, 267

c. Naufragium non mutat titulum possessio-
nis, II. 396. Naufragorum bona fisco ad-
dici nequeunt, 395. nisi jure talionis,
vel in penam, vel si dominus non ap-
pareat, 396. hic mos abrogatus apud
pleraque gentes, ibid. ut pro opera, &
impenis, certum pretium domino litto-
rum jure solvitur, ibid.

Navigatio inermis, & innoxia, nullibi im-
pediri potest, II. 124. Pactum, ne quis
ultra certos terminos, & certum nume-
rum navium naviget, an occupationem
maris demonstrat, 127. Navigaturi in-
stituuntur certis mandatis a potestate pu-
blica, ad persequendos piratas, III. 134.
seq. Navigandi libertas pacis imminui po-

test, I. 124

b. Navigare cur Christianus non d.icit, I.
158. Navigandi in mari cuiuslibet jus est,
II. 81. 87. ne navigetur ultra certum
terminum, populus pacis potest, 154.
quo jure, ibid. Nav. gaturis contra pira-
tas cur d.icitur literæ publicæ, III. 156
Navis quæ apud Romanos postliminio re-
cepta, IV. 120. si cui nocuit, an domi-
nus teneatur, III. 185. in qua innocen-
tes sunt, an peti tormenti possit, 556.
sestrata vi ventorum delata in portum,
IV. 186. Naves alienæ quomodo in ne-
cessitate capî possint, II. 61. amicorum,
in prædium non veniunt ob res hostiles,
quæ vehunt, II. 557. seq. n. capiz
quando jure belli censentur, IV. 28.
nunc nullæ postliminio redeunt, 121.
Navium expugnatio, & captura, ad quos
pertinet, secundum variarum gentium
mores, 47. Navalis societas, II. 670.
Vide *Summa*, Admiralitas.

c. Navis levandæ causa quod iactatur, quo
casu habeatur pro derelicto, quo non,
II. 159. 180. 181. Naves amicæ ad lit-
tus ne accedant, prohiberi nequeunt,
nedum invite accedentes confiscari, 395.
Navibus longis, atque onerariis cur Jus
Rom. postliminium tribuat, non vero
piscatoriis, & lutoris, IV. 166. Naves
sectæ non sunt naves, III. 154

c. Nauta quod teneatur ad restitutionem
damni ab illis dati, quorum opera utun-
tur, id a natura est, II. 198

Necessaria ad finem fictum licita, III.
555

Necessitas jus non dat, si sit evitabilis, II.
60. IV. 281. non excusat, nisi summo,
I. 340. quæ excusat, ea non plane vitio
caret, sed pertinet ad culpabilia, IV.
287. 290. ejus exempla, II. 341. n. IV.
184 n. summa, generalis legum exceptio,
59. humanarum, I. 340. & multum etiam
divinarum, ibid. seq. jus dat etiam mi-
noribus magistratibus defendendi & con-
tra injuriam majorum, 341. suscipien-
di belli, non expectato majorum con-
sensu, 169. res reducit ad merum jus
naturæ, II. 202. IV. 281. permittit res
alterius occupare, sed sub onere resti-
tutionis, III. 458. perdere, II. 60. sed
sub onere refarcendi damni, IV. 119.
quando valet jus hæc, II. 60. jus non
dat alienandi imperii partem, sine consen-
sensu

- senſu populi, II. 347. Neceſſitas excepta vi-
detur in lege domini, 59. quod jus dei in
pacatos, IV. 281. Neceſſitate factum pa-
cem non rumpit, 334. Neceſſitate paſi poſ-
ſeſſor preferendus, II. 61. in Neceſſitate
non ultra ſumendum, quam ea exigit,
IV. 281
- c. Neceſſitas, etiam ſumma, nullum jus
dat in rea alienas, II. 94. 352. 355. 361.
III. 60a. IV. 210. 287. nec alium litem
di, 210. nec plenum, nec reſtrictum,
II. 99. at excuſari poteſt, & debet is,
qui ea inductus alterius jus violat, 95.
97. Neceſſitas non tollit voluntatem,
III. 518. Neceſſitatis tacita conditio non
ineſt Dei legibus, IV. 211
- Neglectus* puniendi punibilis, II. 410. ſeq.
- Negotium* alienum gerens ſui lucri cauſa,
repetit impenſas, in quantum, aliter eſt
locupletior, II. 562. Negotiorum geſto-
rum actio tantum eſt ex jure civili,
ibid.
- d. Negotii alieni in geſtione an præſe
requiratur ut gerens animum habeat ut do-
mino reſtitueretur, II. 560. Negotiorum
geſtorum actio oritur ex ipſo jure natu-
re, *ibid.*
- c. *Neoburgensis*. Ducatus quo jure regi Ro-
mæ adjudicatus, II. 175
- Nepos* ex filio priore an filio poſteriori præ-
ferendus in regno, II. 391. ex filio
an filio præferendus, *ibid.* minor ex fi-
lio, an præferatur nepos major ex ſiſa
in regni ſucceſſione, 391. Nepotes alieni,
id.
- c. Nepotis corpus non eſt pars corporis
aviti, II. 274. Nepotes ſuccedere in lo-
cum filiorum, vice alimentorum, male
ſingitur a Groſio, 401. Nepos ſubit
locum præmortalis patris, 417. in lineali
ſucceſſione, quæ ſola in regni ſucceſſione
eſt, ſemper præfertur patrio, 419. 440.
- Nepos* ex primogenito an filium alterum ex-
cludat, II. 393
- c. Neſcio ex decreto ſenatus ſummam reſp.
obſtult, I. 270
- Negatio*, quomodo quidam interpretentur,
III. 571. neſciens non agere, caret be-
ſectu, II. 666
- d. *Neutralis* ſequuntur poſſeſſionem, I. 378.
385. cum ſuſceptore regni jura pacis, &
belli recte exercent, *ibid.* Neutralium or-
bes, areas, & terras, quo jure, & cauſa
- occupari in bello poſſint, II. 99. quo
jure, & cauſa, & quomodo reſtitui de-
beant, 100. vide Vicini. Pacati. Medii.
- Nexorum ſervitus*, II. 227
- c. Nexi qui dicantur, II. 137
- c. *Nicaensis* Synodi canon puniens immi-
ſcentem ſe bello, & ſecularibus negotiis,
explicatur, I. 161
- c. *Nicolaus* Papa male Lotharium ti-
tulo regis indignum judicavit, III. 86
- c. *Nimrod* primus regum, I. 394
- Ninus* primus imperium amplavit, IV.
95
- c. *Nos* Deus ipſa nature jura per ratio-
nem declaravit, & verbis revelavit, P.
59. præter legem de vitanda idololatria,
alio data non eſt, I. 68. quo ſenſu agnum
colere, & vineam plantare coepiſſe dica-
tur, II. 30
- c. *Noſciturum* præcepta ſeptem, I. 62. ſu-
bula, 63
- c. *Nobilitas* quidquid eſt, id non ſequitur
etiam ſit ſuperius, I. 271
- Nobis* potius, quam aliis juſte conſulimus,
ubi par malum imminet, I. 165
- Nocere* homini homo non debet, niſi boni
alicujus conſequendi gratia, III. 264. hoc
enim jure nature, 265. per naturam
innocens quique docetent panem po-
teſt, 262. 271. an nocentes omnes puni-
endi, vide Delinquens. Deus ſub mul-
tis nocentibus aliquando & innocentes
punit, ſed inde nobis exemplum capere
non licet, 557. Nocuentium, quod ex
occaſione peccati, non ob peccatum ſen-
titur, pœna proprie non eſt, 423. No-
centibus ſæpe parcendum ob multos in-
nocentes, 557. IV. 197. vide Lædere.
- c. *Novales* nulla judicia habuiſſe, verum
non eſt, III. 341
- Nonina* regionum in pace quomodo acci-
pienda, IV. 329
- Noſtrum* quibus ex cauſis quid dicatur, II.
51. Noſtrum aliquid diſtinguit, *ibid.*
- Noſtra* etiam ſunt quæ ſub certa lege,
ut ac vendere ea licet, ſint noſtra, 70.
noſtra eſſe deſinunt, ſi ſcientes ab alio
tēteri, ei non contradicimus, 161. non
deſinunt, niſi facto noſtro, aut lege,
468. ſeq.
- c. *Noſtrum* ſine facto noſtro non delinere eſſe
noſtrum, II. 177. 182. 187
- Noſtrum* etiam ſuccedere poteſt in regno pa-
rimoniali, II. 379. non in eo, quod
populi

- populi consensu delatum est, & quare, II. 187
- c. *Notiones* Innatæ Grotii, P. 84
- Notitia* de Deo quæ, & qualis data hominibus natura iter, III. 308 *seq.* de Deo, quod inconfiscus, *ibid.* quod unus, *ibid.* quod omnis, *ibid.* quod creator, 309. activæ notitiæ de Deo, *ibid.* Notitiæ de Deo quomodo probentur, *ibid.* quæ maxime universales, 310. quæ obliterant, 312. *vide* Deus.
- Novitatem* ducere illicitum, II. 212. & 287
- Nomen* caput sequitur, II. 223. Noxæ delictio est ex jure civili, non naturali, III. 185. c. 198
- c. *Nuditas*, simplicitatis primævi indicium, II. 77
- Nulla* quæ sunt, nullum habent effectum juris, I. 350
- c. *Nulla* quæ sunt ab initio, post facto non convalescunt, *vide* Cætoniana regula
- c. *Nullum* ab initio, & naturæ, res omnes, I. 121. II. 71. 76. 83. 85. Nullius adhuc res omnes in singulis non descriptæ, 90. Nullius quædam ita sunt, ut nec occupari sua natura possint, 146. quoad res nullius effectus imperii, 92
- c. *Numa* a quo pacto constituit Pontificem, I. 219. ipse sacra obivit, 249. quo præcipue jure firmavit rempublicam, III. 354
- Numantina* sponsio, III. 103
- c. *Numero* quæ res metantur, II. 702
- Numus* mercis loco, II. 657. n.
- c. *Numos* sponsores vocat Aristoteles, II. 713. Numorum usus, *vide* Pecunia.
- c. *Nummulariorum* ejectio a Christo facta pertinet ad iudicium zeli, III. 348
- c. *Nuntius* quid differat a procuratore, II. 645. Nunciis iudiciorum quo casu litigantes mercedem itineris pro rata solvant, 716
- Nuptias* repetere an liceat, III. 657. alienas attentare, scelus gravissimum, 101. adversus Nuptias incestus lex vetus Noë data, I. 80. *vide* Noë.
- c. *Nuptiæ* quomodo definiantur a JCTis Rom. II. 241. 251. per eas contrahitur communio bonorum, 248. Nuptias inters, & contubernium, differentia, I. 232. Nuptiæ tamdiu licitæ sunt, donec appareant prohiberi, II. 274. inter quos naturæ prohiberi sunt, 278. naturæ pro-

hiberi ob affinitatem cum quibus, 287. Nuptiarum cum parentibus prohibitarum vera ratio, 296. Nuptiæ secundæ a Patribus improbatæ, I. 158. at injuriæ, *ibid.* nam æque inodabiles sunt ac priores, III. 674. in secundarum poenam quid statuat jure civili, II. 417. Nuptiæ Judeis præceptæ eum fratris viduæ, I. 50. cum extraneis Jure Rom. non simpliciter prohibebantur, II. 117. *vide* Extranei. Conjugium. Matrimonium.

c. *Nurus* eui duci nequeat ab ascendente, II. 278. 281. 287

Nutui interdum signum voluntatis sufficiens, II. 591

c. *Nutu* olim homines locuti, II. 639

O.

Obedientia cordis facta a Deo qualis poena, III. 262

Obedientia sæpe illicita, III. 518. *seq.* 658. hoc negatur in casu injusti belli, de quo agitur, c. 550. debetur Magistratui, I. 90. ex jure societatis, 134. *seq.* etiam malo, *ibid.* nisi quid contra iustitiam, & pietatem impetrent, III. 518. debetur parentibus infinita, sed sui generis, P. 10

c. *Inobedientia* semper crimen est in rebus, quorum arbitrium in superiorem est delatum, III. 550. *vide* Obsequium.

Obligatio conditionis ante acceptationem non obligat, III. 148

Obligatio naturalis quatuorplex ex mente J. C. Rom. III. 32. civilis quatuorplex, *ibid.* ex culpa qualis, 279. *seq.* ex dominio, II. 557. *seq.* ex facto alieno, III. 184. (*vide* Factum) ex rebus, II. 557. obligatio potest esse in nobis, & nullum jus in eo, cui obligamur, 586. nos cogendi, III. 209. sumimæ potestatis per minores quibus casibus valeat, IV. 408. ad poenam unde oriatur, III. 425. quod sit animo non deliberato, obligare non potest, II. 587. ex actibus mere interitis ut jus, aut obligatio nascatur inter homines, naturæ humanæ non est congruum, III. 285. sub imperio eminenti comprehenditur potestas obligandi subditos, IV. 325. non tamen infinita ejusmodi potestas requiritur ad imperium recte exercendum, III. 54. *seq.* an hæc potestas, licet jus, ad naturam negotiorum gestorum exigat.

exigendum sit, III. 64. Obligandi se jus erutus in alium transferre potest vel expresse, vel per consequentiam, *ibid.* an quis per alium obligari possit a se actioni præpositum contra voluntatem suam, II. 591. an per inuolentem, aut tyrannum populus, aut rex obligentur, *vide* Contractus, an a rege nunc regnante successur possit obligari, 189. an per obligationem ab universitate factam partes universitatis obligentur, 218. verba obligationis is interpretari debet, cui est promissum, III. 331. contra obligationem agendo nemo sese obligationi eximit, IV. 314. ad Obligationem requiritur animi deliberatio, II. 586. *seq.* Obligatio ex facto ministrorum cuius fit juris, III. 185. Obligationis sine coactione exempla, 209. ex culpa qualis, 179. ex dominio, II. 558. ex rebus extantibus, & non extantibus, 557. *seq.* Obligatio interdum est in nobis ita, ut alteri jus nullum queratur, 586. cadit in actum, aut facultatem; & quomodo hæc differant, I. 297. feudalis non tollit summum imperium, 211. (*vide* Feudalis Obligatio). Obligari naturaliter quis quot modis dicitur, III. 52. civiliter quot modis, *ibid.* nemo obligatur ad bellum iniustum, 101. quomodo per alium obligemur, II. 591. obligatur valide prædoni is, cui metus incussus non est, IV. 301

- e. Obligatio definitur, I. 139. ejus causa prima, & adequata *qum*, II. 564. 565. causa generalis, 566. Obligatio est effectus juris, non causa, P. 64. præter naturalem inter gentes nulla agnoscitur, III. 647. eaque omnis ad duo capita refertur, II. 311. Obligationis omnis fontes duo, an tres, III. 188. oritur vel ex facto licito, vel illicito, II. 567. Obligationum substantia in quo consistat, 610. Obligatio ex contractu differt toto celo ab obligatione ex delicto, III. 334. an nulla alia sit, quam ex consensu, P. 64. Obligatio personæ bene cum JCtis Rom. ex tribus causis deducitur, II. 25. Obligationis personæ causa ex simplicissimis principiis deducitur, 596. naturalem quo sensu acceperunt JCti Rom. III. 71. ex pactis, & promissis oriunde vera ratio, P. 51. 65. Obligationem elvilem triplici sensu sumserunt JCti Rom. III. 74. Obligatio ex pacto, & propria dispo-

sitione, non inferit subjectionem, I. 319. Obligatio ex variis casibus figuris quæ dicitur, II. 579. 596. ex contractu, & quasi-contracto, delicto, & quasi-delicto, 596. quæ ex quasi delicto, & quasi contractu oriuntur, non pertinent ad acquisitiones legis civilis, III. 189. re non existente Obligatio non oritur ex dominio, II. 568. 573. *sed occasione* saltem domini, 573. *ad ostendendum* quænam vocetur, III. 71. Obligatio ex perfectionum regulis, intuitu Dei, est pars juris naturalis, I. 34. Obligandi se modus inter homines præcise necessarius non est, P. 61. nec constitui potest, nisi ex causa aliqua extra hominem, *ibid.* quæ est natura, & Dei voluntas, *ibid.*

- e. *Obsequium* superiori, & parentibus præstandum, patitur exceptionem, I. 214. *Officiarius* an teneatur mortuo qui misit, IV. 344. c. 379. qui fugit recipi a civitate non potest, 341. c. 378. datus pro altero, si is mortuus sit, liberatur, 344. c. 379. an ex alia causa possit retineri, 344. c. 378. Obsidi fugere an liceat, 341. c. 378. Obsides an occidi possint jure belli, 202. an jure interno, 205. III. 665. servi non sunt, IV. 343. c. 377. accessio plerumque sunt actus, 421. c. 429. non tamen semper, 344. c. 379. bona habere, & de hereditate sua disponere possunt, *vide* Testamentum. nam ot bona ipsorum fisco cadant, juris est Rom. 343. cur, c. 377. dantur aut sua voluntate, aut ejus, qui imperium habet, & quo jure hoc postremum, 341. c. 377. occidi non possunt jure gentium nisi ex proprio quodam delicto, 343. Immo possunt ipso jure nat. ob violatam a principe suo fidem, c. 377. quo respectu olim occisi, 205. a pignoris quomodo differant, 344. c. 380. cum aufugiant, civita i ipsorum recipere eos non licet, 341. c. 378. quid debeat Obsidibus a civitate, aut rege, a quo mittuntur, 343. Obsidium bona cui cedant, 341. c. 377. Obsidium obligatio odiosa, 344. immo nec odiosa, nec favorabilis, c. 378. eorum obligatio interdum principalis, 344. 423. Obsidium alter an ex facto alterius teneatur, 345
- e. Obsides jure nat. cur occidi possint, si hostis fidem datam violat, IV. 217. non teneantur ex solo consensu, sed ut hostes, IV. 218.

- IV. 218. non in poenam, sed ut hostes, & servi, jure belli occidi poterunt apud Romanos, III. 127.
- Obstinata resistentia* non sufficit ad jus internum occidendi, IV. 201. vide *Resistentia*.
- Obtestatio* Latinis quid, III. 33.
- Occidentis Imperium* jure surrogationis in Germaniam translatum, II. 550. male confundit Grotius cum regno Italice Caroli M. II. 554. 555.
- Occidere hostem*, jus belli dicitur, III. 659. mortem pati potius, quam alium occidas, quando liceat, & quando non, II. 8. seq. Occidere quis iniuste potest aliquem, etiam in iusto bello, quoad iustitiam internam, IV. 185. qui occidit in bello, non sit impiorum, III. 659. si teneatur sacramento militari, IV. 282. seq. Occidere ex proposito neminem licet, nisi is capital commiserit, II. 235. licet, ut servetur vita, aut pudicitia, 14. 15. IV. 185. & res nostra, si aliter servari nequeat, IV. 285. idque jure naturali, II. 11. etiam in bello, IV. 196. non tamen si re ista facile possumus carere, 316. ubi non quidem contra iustitiam siccite dictam peccator, II. 12. sed contra charitatem, IV. 185. Occidere ita, ut alter copiam sui defendendi habeat, non debetor ei, qui mori meruit, I. 1. 666. Occidere si quem licet, is gladio, an veneno interficiatur, nihil interest jure naturali, sed jure gent. *ibid.*
- Occidere non liceat, qui arma contra nos tulerunt, 661. aliquem si Deus percipiat, an tunc homicidium fiat quid licitur, I. 10. a privato potest occidi qui in legem quid peccat, quæ peccatorem jubet interficere, 352. Occidere se an unquam liceat, III. 247. (vide *Autochekria*) supplices an liceat, 664. an obfides, 665. IV. 205. Occidendi deditos, aut captos, an iusta causa talio, aut resistendi pertinacia, III. 665. Occidi possunt jore belli qui intra hostium fines sunt, 661. an possint, qui ante bellum aliquo venerunt, *ibid.* Occiduntur senes belli jure, *ibid.* item infantes, *ibid.* mulieres, *ibid.* *Occisio* quando licita jore interno in bello iusto, IV. 185. quatenus in repressaliis, III. 621. hostis indistincte, quo sensu licita, 658. extra propositum, sive indirecte, quando licita, 556. pro vite defensione quomodo violentia, II. 8. seq. Occisio ne fugere cogamur, pro tuenda existimatione, & pro rebus, an licita, 12.
- c. Occidere innocentem necessitate coactus an jure suo quis possit, II. 27. 28. Occidi injuria an laudabilis sit, quomodo occidere? negatur, 12. seq.
- Occupabilia* sua natura non sunt dominia in personam, aut populum, II. 522.
- c. *Occupabilia* juxta principia Grotii, sunt tria, II. 117.
- Occupare* facinus an liceat, II. 6. Occupandi jus in statu rerum communium, 14. Occupatum esse, in odiosis quid significet, III. 136.
- c. Occupatum quid dicatur, II. 482. Occupandi jus ubi cesset, 75. 84. Occupantis conditio melior, 75. Occupari in bello loca pagata an salva amicitia possint, 92. vide *Neutrales*.
- Occupatio* alia per universitatem, alia per fundos, II. 58. seq. post omisam communionem. *ibid.* non est nisi in re terminata, *ibid.* imperii, 120. domini, *ibid.* an sit juris gent. ut Rom. Jcti dicunt, 367. fieri potest etiam sine sublatione domini, 61. est tamen prima causa efficiens proprietatis, 34. loci in pacto quando iusta, 61. IV. 290. non valet tempore induciarum, sive perussis iis, qui tenent, sive ultro non defendentibus, 185. in non occupatis judicia cessare censentur, I. 166.
- c. *Occupatio* definitur, II. 24. 85. in quo consistat, 152. est unicus, & originarius acquirendi domini modus, 133. publica, & privata quid differant, 90. rerum derelictarum est originaria, 159. sub Occupatione generali nihil in dubio nisi imperium continetur, 498.
- c. OCTAVIUS Augustus cur continuo statum presentem commendavit, II. 187. quo jure injussu Senatûs Antonium bello reprimere potuit, I. 228. qua ratione Imperium suscepit, & administravit, 267. honores ei decreti a populo, *ibid.* varia, quæ gessit, officia, 268. 271. cujus potestatis omnem formam potentiam exercuit, 270.
- Odium* in promissis, IV. 136. Odio carentia quomodo intelligenda, 135. Odiosum, quo altera tantum pars, aut plures altera oneratur, *ibid.* Odiosum quomodo inter-

- pretandi, III. 136. in dubio, personalia, 119. Odiosa quoniam esse dicuntur, 115.
- Odium*, vel favor naturā nullam juris pignunt differentiant, IV. 189. 196. Odii praescriptio nullum habet effectum in jure naturae, III. 157. Odium per se non infert contemptum, s. contumeliam, II. 113. Odium inimicorum animum extendebant Judaei, 150. 151.
- Olymper*, 122.
- Officium*, quicquid est contra illud, non statim est irritum, IV. 422. ad Officium aliquod jus proprium civis non habet, III. 180. qui quod ex Officio facere tenebatur, nisi pecunia accepta non faciat, tenentur laesos restituere in integrum, 184.
- Onas*, III. 64.
- Onas*, III. 458.
- Obvium* rami, & similia supplicum signum obligent, IV. 411.
- Omissio* ejus, quod fieri debuit, est delictum, III. 186. 192.
- Omnis* crimen gravissimum, II. 245.
- Omnis* vitandum in verbis interpretandis, III. 136. promissa adici quando possit, II. 594. Onera regis dignitatis a rege alienari non possunt, 144.
- Opera*, & pecunia, quot modis inter se comparentur, II. 669. *seq.* vix gratis praestatur, IV. 45. an proprie sit poena, III. 219. cum ratione, & modo, servis imperanda, IV. 248. Operas qui promittit, quibus ex causis excusetur, III. 146.
- Opera* mei valor nullum mihi jos dat in rem alienam, II. 511.
- Opificibus* parcendum in bello, IV. 200.
- Opifices* occidi possunt jure belli, IV. 215.
- Opem* quod occiderit Flacci filium, cur improbandum, III. 214.
- Opertes*, & *licet*, saepe opponuntur, III. 618.
- Oppidum* tradere qui promittit, potest praesidium dimittere, IV. 413.
- Oppugnari* imperium, vel ejus pars, quo pacto possit, II. 354. 355.
- Oppugnatione* urbis Hebraei partem liberam relinquebant, quo confugere cuique licebat, IV. 393.
- Opulentia* fere causa bellorum, 104.
- Oratoribus* quantum auctoritatis tribuendum, 92.

- Orbis* pro Romano dictus, III. 458. Orbis toti an unum imperium expedit, 459. 464.
- Ordinare*, 208.
- Ordo* in confessa aequalium dignitate habetur ex aetate, II. 221. eorum, qui damnum dederunt, in debito restitutionis, III. 181. *seq.* qui servandus inter socios, II. 221. confidendi inter reges Christianos, *ibid.* inter eos, qui partes in re dispares habent, *ibid.* Ordinum conventus populum referunt, 188. II. 141. Ordinum conventus alibi alios usus habent, 188.
- Ordinatio* divina esse regia potestas quo sensu dicatur, 90. 333.
- Oriens* suetus regibus, 102.
- Oriens* multa singularia docuit, & fecit, 156.
- Oriens* jus apud Romanos mere possidivum est, II. 319.
- Ornamenta* corrumpere in bello, iniquum, IV. 225. *seq.*
- Osi* laus, P. 91. fabula unde, 123. testimonium de Abrahamo, 123.
- Osiander* negat, de animae immortalitate solo naturali lumine consistere posse, P. 18. *ejus* error de lege Hebraea gentilibus ad salutem necessaria, 61. 64. dubium de circumfusione solvitur, 70. sententia de stupratore non occidendo a virgine, rejicitur, II. 13. notat Patres a secundis nuptiis dehortantes, 158.
- Osius* non fuit Legatus Pontificis Rom. III. 197.
- Osinabrigensis* Pax laudatur, IV. 140. quorum intuitu valeat ut pax, quorum ut lex, III. 79. contra eam absurda protectio sedis Romanae, IV. 18. 19.
- Ostis* poena dicta, III. 521. n.
- Otates* an vicerit Argivos, IV. 317. *seq.*
- Ottonis* 1. tabulae in gratiam Sedis Romanae, II. 149. suspecta, 550. reservatum tamen in ipsis jus summi imperii, *ibid.*
- Ovidius*: de primis mortalibus, P. 16. *nititur in vetitum*, &c. 1232. de homine mundi domino, II. 73. de aqua communi, 85. de Nyctimene, & Myrrha, 281. & aliis incestuosis, 297. 299. de calculus albis, & nigris, 119. de talione, III. 325. de jure armorum in armatos, 579. de armis, veneno infectis, 818.

ctis, III. 584. quoniam victoria digna triumpho, 591
Quid quid, III. 16

P.

P *Acatorum* quod officium circa bellantes, IV. 284

Pacatus cum hoste meo commercia agere potest, non vero ei assistere, III. 600. quod utriusque belligerantis factum pro jure habeat, id valet in territorio suo, non ultra, 602. Pacato in territorio capi cur nequeat hostis, 680. an neo jam captus per id duci possit, quæritur, *ibid.* Pacati res apud hostem meum inventa quando possit occupari, IV. 51. Pacati utrique bellantium præstare debent jus traotitus, commercia, & 287. nihil facere debent, quo juvetur alter præ altero, *ibid.* vide *Medii*, *Neutrales*.

Pachymærius contra litigantes, 147

Pacifici quo sensu alii possimus, IV. 364. & per alium, 639. alii nemo potest, nec ex alterius pacto actionem querere, 648. excipiuntur casus, *ibid.*

Pacta quæ pactis aliis prævaleant, si casu colliduntur, III. 147. quibus imperii mixtura sit, 1498. *seq.* IV. 303. nuda an obligent jure nat. & gent. II. 583. *seq.* io mari, in vacua insula, aut inter diversarum civitatum cives per literas facta, reguntur jure nat. & geot. II. 588. regum, quo jure reguntur, *ibid.* errantium, *ibid.* Pacta ut obligent, non ex lege tantum est, sed ex voluntate, 584. *seq.* ut servantur, juri nat. convenit, P. 10. errantis quomodo queant convalescere, II. 595. quomodo judicanda, 588. IV. 420. Jurata non juratis preferenda, III. 148. quomodo intelligi debeant, *ibid.* Magistratum, cives in onerosis obligant, non etiam in iis, quæ alias imperantur, IV. 410. regum privata discernuntur a publicis, III. 90. privata quo jure judicentur, II. 587. *seq.* III. 49. 52. 236. vide *Contractus*. Pacta publica solo jure naturali reguntur, II. 587. III. 310. vim habent etiam si nihil adhuc ex eis sit præstitum, II. 584. in prima declaratione imperii cum rege facta, si ab

eo violentur, regem faciunt privatam, 1451. specialia potiora generalibus, III. 147. verantia potiora jubentibus, *ibid.* a *Pactis* posterior discendens non est perditus, IV. 305. bellum finire quibus liceat, 323. populus de jure sibi proprie competenti in gratiam ejus, cujus interest, potest decedere, II. 228. de statim puro in mixtum transiri potest, IV. 303. ex *Pactis* retinere aliquid, cum pactum improbat, injustum est, 409. *Pactorum* personalium, & realium discrimen, III. 138. *seq.* *Pactorum* jus naturale non mutatum jure gentium voluntario, nisi in questione de inæqualitate rerum, II. 670. Pactum ut quid belli tempore valeat, valet etiam cum sint induciæ, *vide* *Jaduciæ*. Pactum ut res maneant eo loco, quo sunt, quomodo intelligendum, IV. 327. ut res turbate ex antiquo jure componantur, quomodo intelligendum, 326. *seq.* an ad eos quoque pertineat, qui se sponte parti alicui subjecere, 327. dubius hujuscemodi pacti intellectus contra quem explicandus, 330. cum quædam præstari nequeunt, quæ ex hoc Pacto præstari debent, quid agendum, 334. *Pactiones* de rebus reddendis quæ magis, minusque favorabiles, 339

ex Pacto quoniam obligatio oritur, II. 596. *Pactis* standi obligationis vera ratio, P. 51. Pacta in quo differant a stipulationibus, II. 600. *seq.* Pacta de contrahendo, & de permutando, an vim pacti habeant, 600. 601. *Pactis* quo casu plenam obligandi vim tribuant [Cti Rom. 609. cur quibusdam nullam 611. Pactum definitur, 620. quando obliget, 614. obligatio ex Pacto definitur, 615. Pacta jure saltem civili, non naturali, differunt a Contractibus, 682. 690. ex nudo etiam Pacto obligatio in alterum transfertur, P. 65. ex *Pactis* nudis nec jure naturæ, nec civili, obligationem oriri, statuit H. Cocceius, II. 599. casus aliquos excipit Comanus, 608. ex quovis pacto, et si causa non sublit, s. *synallagma*, jure nar. plenissimam oriri obligationem cum Grotio asserit Sam. Cocceius, 609. *seq.* Pacta nuda etiam Principes obligandi vim habent, 612. ex *Pactis* nudis cur actio detur Jure Rom. 616. præter stipulationem

D d d d 3 non

nem tamen alii insuper ibi modi statuntur, quibus datur actio ex iis, II. 616. Pacta *personalia*, & *realia* in jure quæ dicantur, III. 164. Pacta in mari obligant jure naturæ, II. 618. exceptis duobus casibus, ubi valent juxta leges civiles, *ibid* item in insula vacua, *ib.* item summarum potestatum, *ibid*. Pacta cum hoste inita valent jure naturæ, non gentium demum aliquo, IV. 155. & semper subsistunt, II. 610. Pactorum commercium non esse cum quibusdam populis, verum non est, III. 468. Pactum inter plures civitates non tollit singularum potestatem summam, L. 257. jure nat. omne valet, et si alterius non interfit, IV. 314. nullo jure vi, & metu infirmatur, *ibid*. Pacto si unus stare nolit, cur alter ab eodem absque perfidia resilire possit, vera ratio, L. 116. Pacta erronea, *vide* Error. Pacta vi, metuque extorta, *vide* Promissio. Vis. Metus. Voluntas.

Paganus an hostem licite occidat, IV. 289

a. Palatinatus, in eo templa bello triceannali male fieri arrogarunt Pontificii, II. 101

c. Pandectarum contenta, & usus, P. 98

Panem in stationes hostium injicere licet, ne fame premi videamur, III. 564. in summa inopia cum quis alteri furripit, furtum non committit, II. 60

Papa sustinet personam populi Romani, I. 195. negatur, c. 101. sub titulo ecclesie universalis an bella possit inferre, III. 459. *seq.*

c. Papa non potuit concedere Hispanis Indiarum dominium, II. 153. Papæ legatos cur noluit recipere Danie rex, III. 215. quo pacto ingressus in Angliam iis permittebatur, *ibid*. Papæ nullæ sunt partes in electione regis Romanorum, II. 321. quæ ejus partes fuere in constitutione Imperii Germanici, 552. Papæ prætenus vicariatus Italie, Germanique, 556. Papam universalem statuere, nefas, III. 400. Papa nullum jus habet in populos ignotos, adeoque imperium in eos conferre nemini potest, 477-478. Papæ protestatio absurda contra pacem Monasteriensem, & Osnabrugensem, IV. 18. 19. *vide* Pontifex.

c. PAPINIANUS per commune parentum votum quid intelligat, II. 411.

c. P A P I U S : *Cæsar* Dictator, I. 278

Par pari referre, juris gentium quo sensu, III. 270. pares sententiæ nihil agunt, II. 219

c. Par pari imperare potest, I. 320. Pat in parem plior jus non habet, III. 319-322. uno casu excepto, 323

Parascevia, III. 273

Parcere Stoicorum nihil differt ab ignoscere vulgi, III. 287

Parentes alendi, II. 371. liberos pignora, ac vendere quando possint, 202. del quidam inter homines, P. 10. magistratos naturales sunt, III. 293. utrique jus habent in liberos jure naturali, II. 200. non regendi tantum eos, sed & coercedi, 202. & oppignorandi, *ibid*. Et 226. Parentibus debetur reverentia, *vide* Reverentia. In iis, quæ sunt contra jus divinum, aut humanum, non obtemperandum, III. 538. in eos, qui in parentes impij sunt, justum bellum est, 103. Parentum jus in liberos secundum tempus distinguitur, II. 201. *seq.* Parentum cum liberis matrimonialia contra jus naturæ, 208. *seq.*

c. Parentes quo jure colendi a liberis, P. 61. & quomodo, *ibid*. Parentum corpus sanctum liberis, II. 275. Parentes, & liberi, cur invicem nubere nequeant, 278. *seqq.* 300. neque qui parentum, & liberorum loco, s. caro carnis sunt, 278. 281. 100. Parentibus debet successione liberorum ex æquitate, & alimenterum necessitate, male fingit Grotius, 405. Parentibus alimenta a liberis jure naturæ non debentur, 410. Parentes ex qua ratione Jure Rom. succedant liberis, 423. quod castigare possint liberos, id est ab ipsa natura, III. 319. quatenus teneantur ex delicto filiorum, 411

Parere quomodo dicantur, qui potioribus tenentur inæquali fœdere, L. 208. Christiani quomodo debeant magistratui, 333. subditi an debeant in dubio, justumne, an injustum sit, quod imperatur, III. 541. parendi, & imperandi ordinem Deus approbavit, I. 334

c. Parendi obligatio unde oritur, L. 307

c. P A R I S est non interfectus, tamen victus a Menelao, III. 155

Parlamentum, *vide* Comitia Ordinum.

c. P A R

- g. *PARRHASIO* lis mota propter servum Olynthium, IV. 154.
- c. *Parricidii* vox quid denotet in jure, III. 152. in Parricidis cur antiquis temporibus poena nulli statuta, L. 159.
- Parr* maior jus habet universitatis, II. 218.
- c. *Parfomonia* opposita vitia, P. 89. in quo differat a liberalitate, *ibid.*
- c. *Partibeni* qui, 414.
- Participes* delicti qui, III. 408. *seq.*
- Partus* an ventrem sequatur, & quo jure, II. 477. matrem naturaliter non magis, quam patrem sequitur, 226.
- g. *Partum* servilem sequi ventrem, juris naturæ verissima est regula, II. 215. 505. *seqq.* IV. 79. Partus reginæ, neglectis foelennibus lege fundamentali regni statutis editus, jure excluditur a successione, II. 440. 441.
- c. *Pascere* oves, quo sensu Christus præcepit Petro, L. 241.
- c. *Pastoris* vita male ad artes refertur, II. 79.
- Pater* jus suum in filium an possit alienare, II. 202. *Pater*, non æque certus de prole sua esse potest, ac mater, 174. teneatur ex delictis filiorum, si in potestate eos habet, III. 470. non tamen si in ipso nihil vitii sit, *ibid.* Patris imperium naturaliter præfertur imperio matris, II. 200.
- g. *Patri* jus in filium quæsitum, unde, L. 29. Patris jus in liberos non oritur ex eo, quod nostrum est, sed ex jure personarum, II. 229. Patris jura potiora maternis, 250. Pater, & filius, habentur pro una persona, 218. ei soli competit imperium familiæ, 250. Pater iudex controversiarum domesticarum inter liberos, 239. ejus jura antiqua, & hodierna, 240. a Patris potestate in filium incepta prima jurisdictione mundi, III. 140. Pater egenus jure nat. & Romano vendere, & oppignorare liberos potest, & non in servitutem dare, II. 247. 248. Pater liberorum vota dissolvere potest, *ibid.* jus eventuale filii nasciturus derelinquere nequit, 190. Patrem certum esse, natura voluit, 241. Patris consensus in nuptias filii jure nat. an sit necessarius, 270. affirmatur, 277. ejus jus omne finitur morte, 400. Patrem perduellum filius accusare jure naturæ tenetur, III. 210. etiam vitato

- periculo, *ibid.* Pater quod non teneatur ex tutela, vel negotio gesto filii, nisi de peculio, vel in rem verso, L. C. *quod cum eo*, &c. id ex ipso jure naturæ est, IV. 59. Pater in potestate regia filii, L. 33. *Vide* Liberi. Filiius. Patris potestas.
- c. *Patris patrati* munus, III. 107.
- Paterfamilias* quid significet, IV. 248.
- c. *Paterfamilias* qua talis imperii in alienos non est capax, L. 251. indeque imperii jus in eos sibi stipulari nequit, 273. Patrifamilias soli in familiam suam jus, & imperium competit, III. 181. naturæ jure, L. 160. Patresfamilias suæ cujusque familiæ reges, 312. Patrifamilias unusquisque naturalis judes suæ familiæ, III. 335. 317. 329. ex duplici capite, 350. Jure Rom. etiam mortis poenam statuere potuit in liberos, & conjugem, 140. jura suæ familiæ defendere potest, & debet, 167. Patrifamilias solis, non cuicunque privato, a natura concessum est jus vim vi arcendi, poenam depoſuendi, & rem suam propria auctoritate vindicandi, 647.
- Patientia* interdum in jus transit, L. 210. obligat magistrum ex delictis singulorum, III. 409. *seq.* quæ punibilibus in rectore, aut republica, *ibid.* ad Patientiam Christi exemplo invitatur, L. 149.
- c. *Patientia*, prima virtus a Servatore commendata, quando perfectio, quando imperfectio, 146. non præcipitur a Christo per modum legis, 149. nec saltem in injuriis tolerabilibus, *ibid.*
- Patria potestas* quid, L. 4.
- c. de Patriæ potestatis origine, & fundamento, principia, *Ha Co c c 111*, II. 210. *seqq.* Hobbesii, & aliorum, 217. *Sam. Co c c 111*, 231. Patriæ potestatis privilegia, 212. & jus, 231. Patriæ potestas quando, & quomodo desinat, 242. nec jure naturæ, nec Romano, finitur pubertate, 215.
- pro Patria civilis, etiam innocens, se tenetur hosti dedere, & mori, III. 523.
- c. Patriæ longe major ratio habenda, quam parentum, III. 210. IV. 160.
- c. *Patrum* Ecclesiæ consensus quousque valeat, P. 97. Patres cur prohibuerint militiam, & judicia, præcipua causa, L. 155. poenas, & bella non improban- tes, 158. Patrum nulla auctoritas in

ad,

- adstruendo jure nature, **L. 217**
Patrimonium populi rex alienare non potest, **II. 344**, illius pars, id est domini, a rege oppignorari cur possit, *ibid.*
c. Patrimonium populi inter res, & fructus, differentia **II. 361**, rex pro lubitu dispo-
 nere de neutris potest, *ibid.*, nisi de fructibus iis, quæ ad ejus familiam sus-
 tentandam pertinent, *ibid.*, ad Patrimo-
 nium populi oppignoratum relucendum
 quo jure rex populo tributa imponere
 possit, **363**, *Patrimonium universitatis* quid
 in Jure Romano, **162**
c. Patrimonialia regna intuitu regis non
 dantur, **IV. 375**, dividi nequeunt, nisi
 consensu (expresse, vel tacito) populi
 victo is, **II. 417**, hereditas diei ne-
 queunt, nisi intuitu ejusdem populi, **445**
Patrocinium non tollit libertatem ejus, cui
 patrocinatur, **L. 205**
Patrocinatus jus per hereditatem adiri pot-
 est, etiam cum honorum hereditas non
 aditur, **II. 283**
Patrum conjugia vetita, **II. 216**
c. Patrum nubere, naturâ illicitum, **II.**
287, **303**, exempla hujus legis violatæ,
283, ejus viduam ducere, nefas, **278**,
187
Paucorum dominatio, vide Dominatio.
Paulus Apollonius non improbat præsi-
 dium militare, **L. 91**
c. Paulus jure maledixit Ananias, **L. 147**,
 ejus verbis *Rom. XIII. 2*, infelicitate
 utitur Grotius, **162**, ejus locus de lege
 nature, **P. 36**
c. Paulus Æmilius cur Phocen-
 sibus libertatem reddidit, **IV. 182**
c. Paulus Jctus jus ad duo capita re-
 fert, **P. 68**, quo sensu bona paterna
 & avita alleget, **II. 423**, Imperatorem,
 etsi legibus solutum, decere eas servare,
L. 268
c. Pauperes an iniquum sit excludi a jure
 terra, **II. 95**, Privilegia lege divina pau-
 peribus concessa, *ibid.*, ex quo jure ea
 sint, **95**, Pauperibus dare rem, ejus
 dominus ignoratur, cur naturaliter nemo
 teneatur, vera ratio, **581**
c. Pauperem si quadrupes fecerit, legis
 mere civilis ratio, **III. 198**
Pax quid, **IV. 112**, dicitur de pluribus,
182, an amicitia tantum causâ sit, **114**,
 bello favorabilior, **III. 115**, ideoque ei
 præferenda, **481**, etiam qualiscunque,

IV. 415, Christianis qualis fuerit in pri-
 mitiva Ecclesia, **L. 106**, ut ab aliquo
 cum aliis jure ineat, summam requirit
 ut in habet potestatem, **173**, **IV. 123**,
 itaque nec duci eam inire concessum est,
 etiam cum summo jure bello præstet,
410, quibus rationibus iniuri possit inter
 eos, qui ambo justam belli causam ha-
 buisse volunt videri, **326**, **c. 329**, **331**,
 Pax, an libertas præferenda, **III. 309**,
 prodest iis volentibus, quos & obligat
IV. 124, religiose servanda, **414**, **417**,
 utilis validioribus, invalidioribus, & pa-
 ribus, **416**, **417**, rupta quando censetur,
310, **c. 360**, *seqq.* an rupta
 ab eo, qui ex veteri causa vim infert,
310, **c. 361**, Pax alienas bona imperii,
 regni, coronæ, **124**, **c. 349**, qua in-
 perium, aut pars imperii alienatur,
324, **c. 348**, Paci causa an bona subdi-
 torum valide alienentur, **325**, Paci
 conventionum Interpretationes, **326**,
 in Paci conditionibus utile fuerit ad-
 jicisse ne etiam in minoribus capitibus
 rupta censetur, nec rupta, nisi arbitrio
 prius audito, **313**, si in iis hæc sit, ut
 potestello bello turbata restitueretur, qua-
 lis spectanda sit possessio, vide Pactum.
Pacti capita an distinguenda in majora
 & minori, **311**, **c. 365**, ineunda jure
 cui competat in imperio procerum, aut
 populi, **324**, rege adhuc pupillo, aut
 mentis non compositæ, **323**, quodnam
 optimum sit tempus, **III. 324**, & *Pacti*
 non reddi civitates liberas, quæ spon-
 te subjecerunt, **IV. 327**, teptis, an te-
 neantur successores, & populus, **329**,
Pactum servare qui vult, postquam
 adversario rupta est, potest, **314**,
c. 365, facere, cujus sit, **123**, *seq.* ma-
 jor pars faciens obligat universitatem,
324, vix habemus confessione injuriz,
326, ad pacem quid invalidos movere
 debeat, **416**, quid validiores, *ibid.*, an
 Pacem facere possit rex, aut minor,
 aut captivus, aut exul, **321**, **c. 346**.

- 347**
c. Pax definitur, **IV. 128**, **129**, quid per
 eam significetur, **345**, est vel a natura,
 vel ex pacto, *ibid.*, Paci essentia quæ,
191, **194**, Pax tantum est transactio de
 causa, non decisio de justitia belli,
III. 86, **IV. 129**, Pacem faciendi jus pe-
 nes quem sit, **118**, de quibus rebus
 hæc

ferri possit, *ibid.* § 350. Pace facta non cessat possiminius, *ibid.* aliaque jura nobis salva sunt, 331. nisi timentie clausula adjecta sit, 335. Pace ab uno rupta, alteri quoque jus est ab ea recedendi, 361. Pax an rumpatur si focus meus, vel subditi mei, aliquid articulis pacis contrarium agunt, 361. 362. Pacis articulo uno rupto, an tota pax rupta videatur, 364. Paci poenâ adjectâ, an liberetur violans offerendo poenam, 365. Pacis, & induciarum differentia, 392. 397. de Pacis dubiæ interpretatione, 352. *Seqq.* 358. *Seqq.* Pax temporalis improprie sic dicta, 191

Peccare, agnatum humanæ naturæ, III. 285. qui peccavit, naturaliter est in eo statu, ut purci possit, *vide* Delinquens. peccandi causam qui dat, peccat & ipse, 176. ideo nec ex alieno delicto punitur, 408. duo invitamenta sunt, consuetudo, & facilitas, 298. Peccandi facilitas, causa non minuendæ poenæ, 267. Peccatum esse non potest, nisi quod libere sit, 285. quod per legis ignorantiam committitur, etiam contra legis verba, levius puniri potest, 290. an quod ex generali infirmitate humana committitur, rite peccatum nominari debeat, 286. inevitabile humanæ naturæ non punitur, *ibid.* neque & id, quod huic tantum, aut illi inevitabile, *ibid.* non punitur quod paucis cognitum, 288. remittere omnibus, quo sensu jubeatur a Christo, 279 remitti debet ob acceptum beneficium, 288. Peccatum ad mortem, 268. Peccata quæ facile condonanda, 290. quæ excusabiliora, 287. 298. Peccatis ignoscere, sive poenam meritam remittere, an liceat, 287

Peccare ad mortem, quo sensu t. Job. V. *ibid.* dicatur, III. 341

Peccudem injuriam facere non posse, I. 53. 54

Peculatus non est, nisi in republica sacra ut religiosa, IV. 44. committitur circa prædâ, *ibid.* *Peculium* quid, IV. 250. c. 257. II. c. 162. quatenus domini, quatenus servi, *ibid.* *Pecunia* communis mensura II. 665. III. 186. quanti æstimanda, II. 665. *steri-*

lis quo sensu, 667. functionem quomodo recipiat naturaliter, 665. eadem cur nunc plus, nunc minus valeat, *ibid.* pecuniâ rependi potest damnum adversus honorem, & famam datum & quare, III. 185. *Seqq.* c. Pecunia, rerum universalis mensura, II. 711. *Seqq.* hosti meo credita quatenus sit, aut non sit justa belli causa, III. 602

Pedibus fit initium possessionis in rebus immobilibus, II. 474

c. *Pagani*, II. 514

c. *Pejoratus* cui teneatur, III. 20. *Exempla*, 23

c. *PELAGIUS* Papa abominatus est Patriarchatus universalis vocabulum, III. 400

c. *Penates* Dii unde sic dicti, IV. 10

c. *Penatiger*, IV. 10

Pensilium servitus apud Thessalos, II. 227. c. 337

Pensitatio non repugnat cum summo imperio, I. 210

Percussorem immittere an liceat in bello, III. 668. c. 185. 617. Percussores duplicis generis, *ibid.* an liceat immittere hosti, jure gentium, *ibid.*

c. *Percussor*, etiam perfidus, jure naturæ immitteri potest in hostem, III. 685.

Percussorum illustriam, & infamiam exempla, 585. 586

Perdere rem alienam, *vide* Corruptum.

Perduellium liberi juste accentur honoribus, III. 419

c. *Perduellis* quis fuit veteribus, III. 37.

Perduellium liberi extorres, & infames fieri absque ratione poenæ possunt, 447

etiam post mortem perduellis judicium inchoari potest, 418. & in absentem, 447. 448. poenæ præcipue, quibus lex contra eos munita est, *ibid.*

c. *Perduellio* quando committatur, I. 123

Perduellionis in crimine quod fiat, 226

Peregrini tenentur legis loci, in quo contrahunt, II. 187. *vide* Exteri. *Advenæ.*

Perfectionis ratio in quo consistat, P. 91.

Perfectionem regulæ unde sequantur, 53. & Hebræis, & toti humano generi commendatæ, I. 137. *Perfectionis* fines semper rite distinguendi, 220

Perfidia aliena uti non licet in bello, III. 602

- III. 669. *seq.* Perfidie usus in defectores, piratas, latrones, jure gentium diffimulatur, 670
 c. Perfidia, uti alibi, its & in bello semper detestanda, III. 592
Perfidorum opera qualium uti contra jus gentium, III. 669. *seq.*
 c. Perfido fides simpliciter data servanda, III. 18. IV. 208 315
 c. *PERSANDES* incestuosus, II. 297
 c. *PERRICLIS* argutie circa vocem ferri, III. 154
Periculum non censetur in moralibus, in quodvis sua sponte se incipit, I. 165.
 Periculi pretium in contractu asscuracionis unde estimandum, II. 669. summi vitandi causa modum prescribit imperandi populo subiecto, IV. 261. quæ vitandi ejus causa injuste fiunt, maxime excusabiles, III. 292
 c. Periculum semper est ejus, vel eorum, quorum jus est, II. 714. exemplum, *ibid.* est res aestimabilis, 725. de periculi præstatione doctrina ex simplicissimis naturæ, & Romani Juris principiis deducitur, 698. *seq.* *Vide* Casus. Periculi avertendi contractus, *vide* Asscuratio.
 quod *Peris*, domino perire naturale est, II. 476
Perjuri poena posteritatem contingit, III. 2. voluntas puniuntur, *ibid.* Perjurium an committatur ab eo, qui in falsos Deos jurat, 10. hoc ipsum verus Deos puniunt, & quare *ibid.* Deus etiam in filiis punire solet, 427. *Perjuris* poenam imminere, omnes homines credere, 1. *seq.* Perjurus in piratam, aut latronem, non ponitur, IV. 301
Permissio quod duplex, I. 20. ex more, dirigitur s. permissione ex beneficio, 72. a permissione ex beneficio, 72. an legis sit scitus, 7. legalis quid, *ibid.* aut plena est, aut minor, 20. id, quod permittit, an id, quod jubet, in dubio præferendum, 111. 147. Permittere se arbitrio aliorum, quid sit, IV. 140
 c. Permissio est pars legis, ejus actio, non species juris, I. 19. Permissio juris est vera, & præcipua, juris naturalis pars, 127. distinctio permissionis in plenam, & minus plenam, rejicitur, 73
Permutatio, contractus antiquissimus, II. 657. in permutatorio, quod altera pars
 simplius promittit, non debet donatum censeri, 661
 c. Permutatio est verus contractus innominatus, II. 684. ejus antiquitas, 705. non est antiquior emtione, quoad obligationem, 685. deficitur, 686. quid differat a venditione, *ibid.* & a mutuo, *ibid.* incipit a datione, 708
Perse immerito puniuntur ab Alexandro ob illatum olim Græciæ bellum, III. 422. (*vide* Alexander.) Perfarum jus, filiam, aut matrem capiendi in matrimonium, II. 210. jus filios, aut propinquos delinquentium interficiendi, iniquum, III. 429. jus vitam anteriorem in delicti æstimationem ponendi, & quare, 294. in Persas male Aristoteles dixit, naturaliter jus belli esse, 303. Persæ multas uxores habebant, II. 206. Perfarum opinio de Deo, IV. 4. mos in judiciis criminum, III. 294. lex quodam injusta, 429. jus in liberos, II. 203
 c. Perfarum reges adorabantur, I. 108. 109. incestus nuptiæ, 297. Persæ quibus committebant supplicium delinquentium, 212. injuriâ imperarunt Græcis, ne canina vescerentur, & ut mortuos sepelirent, III. 381. alios Deos, præter solem, habuere, IV. 14. at
Persecutio difficilis præsumi facit derelictionem, II. 469. jos *persequendi* eum, qui rectorem alicujus civitatis, aut eam ipsam læsit, nulla alia civitas, apud quam nocens legit, rectore ejus, debet impedire, III. 412. *persequi* res eas, quæ non sunt in bonis, quosque sine damno potest omittere, IV. 237
PERSÆ Macedonis controversia cum Romanis, III. 139. Perseo cur Macedones prætulerint Demetrium minorem in delatione regni, II. 384
 c. Perseus quid de jure naturæ crediderit, P. 16. ejus oratio de jure necessitate defensionis, III. 162. Perseo cur bellum indixerunt Romani, 173
Persepolis injusto incendio vastata, III. 422
 c. *PERSUS* de creta, & carbone, II. 129
Personarum aptitudo ad causas peccandi impellentes, & subtrahentes, III. 295
 c. Personarum respectus, *vide* Personarum differentia.
Personarum jus, *vide* Jus.
 c. *PETRINUS BELLUS*, scriptor de bello, P. 82. P E T R A

- P**ETRI *Apostoli* factum gladio utentis cur improbatum, L. 165, 167. c. 154, 217, 219, 220, 243
PETRUS manducare iustus immunda, L. 71
 Petrus, *Eph.* II. 17, 18, loquitur de patientiæ virtute, non de resistendi jure 163. nimium judaizans vere, non sic reprehensus a Paulo, III. 614
PETRUS de *Ferrarii* improbat asylo- rum abusum, L. 161. & Papæ præten- sam in terris jurisdictionem, 242. eius consilium ad Papam, ibid.
PHANNA legati Ætolorum oratio, IV. 143
PHARAOH quo respectu terræ Æ- gypti cessare fuisse, L. 285, 286
PHILIPPUS Macedo injuste Thraciæ reges regno expellit, II. 3
 c. Philippus quo jure in collegium Amphy- ctionum cooptatus sit, II. 546. iustum bellum inulit Phœcenibus, III. 481
PHILIPPUS Macedo posterior, II. 164. an vicerit capta Attri nave, IV. 118
 c. Philippus commendat proceribus Macedo- num successorem Antigonum, L. 101. omnes familias & civitatibus maritimis ex- ulare facit, 176. cur ei negatus transi- tus per terras Scytharum, II. 104
PHILIPPI IV. *Gallia* Regis Decre- tum contra Pontificiam potestatem, L. 241
PHILIPPUS I. *Hispania* Rex regno cessit, L. 14
 c. **P**HILIPPUS II. *Hispania* Rex pesti- lentiæ creditoribus suis decexit, & novus cum iis tabulas facit, III. 66, 69
PHILLO : de lege naturali, P. 16, 18. de ciconiis, 45. de canibus, ibid.
 c. *Philosophi* veteres quid per rationem in- telligant, P. 17. quid per naturam 18. *Philosophorum* secta triplex, 42
PHINSA quo jure deficientem a lege Hebræa privatus ipse occiderit, III. 275
 c. *Phœnicenses* templum Delphicum spoliantes, II. 27
Piduras corrumpere in bello, injustum, IV. 225
 c. *Pictoræ* ut cedat tabula, id juris civi- lis est, II. 114
Pietate sublata tollitur iustitia, III. 307
Pignoratitio jure civili vetitæ, III. 619. introductæ ad exemplum onerum, 624. Pignoratio valida, etiam cum ea res datur, quæ mihi est oppignorata, II.

144. valida etiam quæ sit ab alio pro meo debito, III. 618. seq. invalida cum pars imperii oppignoratur populo non consentiente, II. 143
Pignus accipiens ad quid teneatur, II. 662. Pignoris datio qualis actus, 658. Pigno- rum conventio quam interpretationem reci- piat, IV. 145. Pignora distinguuntur ab obfidibus, & in quibus, ibid. Pignus rei alienæ, & a creditore venditæ, domino restituendum, II. 660. Pignoris luitio ne sit, tempus nullum potest effi- cere, si præstatur id, pro quo pignus est oppositum, IV. 145. c. 180. jus Pignoris luendi non amittitur per præsumtam derelictionem, II. 174. luitio rei, quæ est ex patrimonio populi, aut regis, ex causa pignoris, opposita quædam est tributi species, 144. pignoris retentio non injusta est ex alio, & superveniente debito, IV. 145. nisi con- trarium expresse cautum sit, c. 180. ut pignus retineri possit jure gentium, non requiritur ut quis antea id a iudice, aut magistratu petat, III. 614
 c. Pignus definitur, L. 11. an possit referri ad dominium minus plenum, 32. Pi- gnoris datio nun est actus mixtus, II. 689. 690. Pignoris constitutio non est acquisitio originaria, 113. Pignus referendum ad jura personalia, non ad realia, 116. species juris in re constituta a Servio, 161. Pignore reddito non ip- sum debitum, sed sola securitas remis- sa censetur, 181. III. 151. Pignoris re- luendi juri præscribi potest jure civili, II. 198, 199. Pignori dare non potest Imperator jure Imperii, vi Capitulationis, 362. Pignore vendito a creditore, quis plus suo habeat, an creditor, an debitor, casus propositus L. 12, §. 1. ff. dist. pign. explicatur, 575. Pignus casu perit domino, & pignoratitia actio creditori, 701. Jure Rom. qualis culpa tunc præstetur, ibid. Pignus cur libera- tur, debitor injuria absolutus, III. 501. Pignoris obligatio per liberam personam acquiriri cur nequeat, possessio autem possit, IV. 58. Pignus ex una causa ut- tum retineri ob aliud debitum quod pos- sit, id meri juris civilis est, 178. Pi- gnoris causa non magis est favorabilis, quam obfidum, 189
Pii inter Judæos non circumcisi, L. 17. seq. n. Ecce a *Pila*

Pila, vide *Mola*.

Pilagium quid, IV. 47

Pipini factum, III. 608

c. *Pipinus* regnum non a Papa, sed ab electione Procerum obtinuit, L. 345

Pirata qui, III. 614. civitatem non faciunt, 201. est forte iustitiam quandam inter se servant, - 614. defendi a quovis possunt, si ita invalere ut formidabiles se fecerint, quoad poenam, III. 419. negatur, c. 440. 441. restituere non tenentur quod mere expresse, si iurandum intulerint, 184. non triumphantur, 616. quæ capiunt, non mutant dominium, IV. 121. c. 167. 168. ius legationis non habent, I. L. 201. *Pirata* datum repeti potest, 184. *Pirata* iusjurandum est servandum, 12. ex *Piratica* tenentur Magistratus, si non ea, adhibuerunt remedia, quæ possent, ac deberent, 148

c. *Pirata* quid differat ab hoste III. 17. *Pirata* jore nat. repelli possunt a quovis navigante, 156. Romanorum cum *Piratis* bellum veromne erat, L. 356. *Pirata* a Romanis semper capite plectebantur, IV. 110. Vide *Prædo*. *Latro*.

Piscatio cuius licita, sed impediri potest ab eo, qui fluminis imperium habet, II. 59. quæ in mari fit, longo tempore fuit communis, 123. *Piscatione* dominium agri inundati servari potest, 474. *Piscandi* ius in mari quorum fit, 123. in diverticulo fluminis occupari potest, 124

Piscandi in mari culibet ius est, II. 85. 87. quo jure prohiberi possit, 91. ne occupari possit, id sequitur ex ipsa ratione naturali, 146. *Piscantem* ante sedes meas quo jure possim prohibere, quo non, 151

Pisces quorum sint, II. 59. in stagno privato non sunt nullius, 469

c. *Pisces* sunt res nullius, II. 91. etiam in loco occupato, 92. 483. etiam in stagnis circumscriptis, non in piscinis, 484

c. *Piscina* quid sint Jctis Romani, II. 484

c. *Pistorum* magister suspensus ob furtum, L. 111

Placitata solo naturaliter non cedunt, II. 478

c. *Plautius* pessima cavillatio circa red-

dendos captivos,

III. 154

c. *PLATO*: de Deo vindice juris lesi, P. 40. ubinam leges; & jura didicerit, L. 112. legem de bello non nisi a summa potestate gerendo a natura deducit, 224. qualem reipublice formam reliquos præferat, 262. de tribus regnis mutuo jurejurando constituta, 111. de jurisjurandi sanctitate, III. 21. comparat animam militi, II. 31. de partu incestuoso, 297. de incestuosis, 102. de mendacio, 608. 615

c. *PLAUTUS* de verbo ejurare, L. 143

Plbs in Aristocratico regimine exfors omnis potestatis civilis, L. 177. a. c. *PLINIVS*: an sit excessus in virtute, P. 90. de natura Deo, L. 42. de offensione, & defensione animalium male intellectus a Grotio, 115. de verbo ejurare 141. de fisco, & ærario Trajani, 297. melius omnibus credi, quam singulis, II. 113. 115. de dubia voluntate testatoris, 406

c. *Plutarchus*: de Jove, & iustitia, uao, eodemque, P. 17. belli leges esse, 76. quid convitiis opponendum, II. 17. ejus locus de iudicii malo applicatus a Grotio ad victoriæ jus, III. 156

Pœna definitur, III. 259. iusta nulla, nisi ob culpam, ibid. deberi quo sensu dicatur, 261. divina qualis, & quem ob finem, 264. quo sensu ad naturam contractuum dicatur accedere, 261. cur a Papiniano æstimatio dicta, 297. omnis habet quod charitati repognet, 288. an determinetur a natura, II. 478. an ob delictum universitatis semper possit exigi, III. 421. IV. 217. ob delictum universitatis non exigenda a singulis, qui in id non consenserunt, jore naturali, III. 430. IV. 291. a paucis exactum ob delictum tale obligat reliquos ad faciendum damnum, 325. 326. exigi potest etiam si non omnes fines concurrant, III. 283. potuit etiam ante legem poenalem 288. in quibus vitiosis actibus non sit exigenda, 285. *sepp.* non exigenda quam bonum publicum non vult exigi, 280. 283. punit tamen nonnumquam Deus nocentium liberos, & quo jure, vide *Liberi*. *Pœna* mitigari semper debet, si comparata ad factum dura sit, 290. si delictum sit ex infirmitate animi difficulter superabili perfectum

ctum, etiam contra legis verba, *ibid.* si spes fit melioris vite, *ibid.* modum Poenæ sine injuria non licet excedere, IV. 184. 219. adeo ut qui excedit, vi possit inhiberi, II. 18. III. 545. *seq.* modus iste unde metiendus 291. Poena an extendi possit ad majus nocu- mentum, quam datum sit. 297. remitti ex quibus causis possit, II. 670. an ex iis tantum, quæ per modum tacite ex- ceptionis legi insunt jure gentium, III. 291. *h.* libenter remittenda ob delictum, quod in nos commissum, 505. remissa iis, qui delicta perpetrarunt, an man- danti, censetur remissa, 510. *seq.* *h.* tacite remissa quoties censetur, *ibid.* an omnis ex toto veniat ad partes, 260. quæ a Christo sublata, quæ non, 276. *seq.* coactiva, I. 202. emendatoria quando licita, III. 287. iusta ut sit, opus est ut delictum antecedit, 259. & is ipse deliquerit, qui punitur, 422. ut tanta poena dignus censetur, apud judicem æquum, IV. 185. fidejussorum, & similium, proprie poena non est, III. 423. parentum poena liberis non aufert ea, quæ a rerum natura ad ipsos erant perventura, 421. Poena cum beneficiis compenstat, 282. potest esse citra legem poenalem, *ibid.* an semper præ- requirat jurisdictionem, 104. an trans- eat in eos, qui non deliquerunt, 425. *seq.* accepta aufert jus belli movendi, IV. 187. modus in Poena unde peten- dus, III. 291. Poena proprie dicta in bestias non cadit, 425. c. 446. an delictum excedere possit, 297. remittenda, ne ad bellum veniat, 504. maxime remittenda ab eo, qui læsus est, etiam rege, 505. pace remissa, quæ cen- scatur, IV. 228. Poenæ private remissio, III. 272. 276. *seq.* Poenæ exactio an evangelio permittitur, 276. exactio ad quam iustitiae speciem spectet, 260. *seq.* Poenæ improprie irregularitates, 259 in Poena æqualitas primo, ac per se quæ spectetur, 261. Poenæ in mari, 272. finis Poenæ, 261. *seq.* Poenæ omittende causæ, 288. fines quomodo cessant, 288. *seq.* Poenæ quomodo ab aliis in alios transeant, 408. 410. Poenæ civita- tum distinctæ a poenis singulorum, 421. c. 442. Poenæ obligatio in universitate quamdiu durat, 421. *seq.* remissio qui-

bus signis intelligatur IV. 412. minuen- de, aut non minuende causæ, III. 291. *seq.* mensura, 291. 297. jus remissum, ubi actum est cum tyranno, quasi tali, aut cum prædone, IV. 300. *Pavani* qui fumi sustinet aliquo modo personam superioris, III. 504. ut quis possit su- mere, jus ad puniendum habere debet, 261. id omnibus magistratibus jure gen- tium datum certis casibus, vide Jus gentium. Hinc & contra eos præsumi- tur, nisi diversum appareat, IV. 331. non est tamen proprius effectus juri- dictionis civilis, III. 104. unde oritur, 266. 104. id jus naturaliter quisque ha- bet, qui nihil simile commisit, 262. *seq.* 412. an valeat post constituta nunc ju- dicia, I. 161. restrictum est 164. *seq.* ad proximos affectus, & summam po- testatem, 317. III. 102. valet adhuc ubi judicia sunt nulla, 272. ubi nulla civilis societas, 104. hinc, ubi valet, non civitas esse, sed dissoluta multitudo præsumitur, I. 331. Poenam sumere de improbo, privatis intutum est, etiam ubi licet, III. 281. in Poena duo spe- ctantur, id, ob quod, & cuius ergo, 291. spectatur propositio arithmetica, 297. non hoc primo spectatur, ut ma- gis nocentes gravius, minus nocentes levius puniantur, 260. persona quomo- do consideretur, quæ puniri debet, 225. Poenarum particio, fines, 267. poe- nale pactum, aut lex, fortior non pos- sional, 147. Poenalia quando ad heredes transeant, 411. sunt odiosa, 135. ad regum actus non pertinent, 50. Poena legatorum, 202. *seq.* regum, qui absolutum habent imperium, I. 197. *seq.* ob delicta impunita, ad res magi- stratum, non subditorum, IV. 297. coactibus, aut functionibus arceri, pro- prie non est poena, III. 219. c. Poena definitur, P. 51. III. 320. 311. Poenarum vera origo, tam publicarum, quam privatarum, *ibid.* vera, & uni- ratio, I. 151. Poena ex voluntate Dei originem capit, P. 52. non ex nexu rerum, 55. Poenæ etiam apud primos homines locum habebant, II. 77. Poenarum non nisi unicus finis, III. 116. 318. 341. 355. hic finis non est utili- tas, s. emendatio rei, 319. nec utili- tas læsi, 341. 375. nec exemplum,

334. In Pœnis recte cum Saturnino considerantur causa, persona, locus, tempus, qualitas, quantitas, eventus, 371. Pœna unde mensuram accipiat, 445. intra jus talionis fines nec charitatis repugnat, 362. sumi nequit nisi ab iis, qui jus nostrum laeserunt, 377. Pœnas statuere, soli civitati, ejusque rectori, non extraneis, competit, 434. Pœna jure naturæ tantum statuitur pro injuria facta, 328. 329. 358. non pro imperfectione, 329. 358. nec in cogitationes, etsi pravas, *ibid.* nec in id, quod viribus humanis impossibile est, *ibid.* Pœnæ civili demum jure augeri, minuique, ob malitiam vel majorem, vel minorem possunt, 365. Pœnam, quæ ultra talionem infertur ad emendationem vel ipsius lædenti, vel tertii, esse juris mere civilis, 331. negatur, 332. Pœna finitur morte, tum remissione, 331. 332. Pœnas quoque temporarias Deus aliquando vitiosis imponit, P. 73. Pœnæ, in l. 45. ff. de injur. cur extra ordinem ex causa, & persona statui soleant, III. 371. Pœna universitatis nocet etiam successoribus, 442. non pœna singulorum, *ibid.* Pœnæ debent belli tempore non condonari censentur, 6 nihil de earum remissione in pace dictum sit, IV. 357. 358. *Pœnarum capitalium* justitia probatur, P. 95. origo secundum Grotium, l. 331. vera ratio, *ibid.* de naturalibus princeps dispensare nequit, Pœnis capitalibus postis, ponitur & bellum, 158. Pœnæ capitales Evangelio non contrariæ, 160. an in subditos hæreticos statui possint, III. 397. Pœna mortis quo casu cruciatibus, etiam naturali ratione, exasperari possit 370. *Pœna culæ* in parricidas, l. 160. jam ante Constantinum nota fuit, *ibid.* Pœnarum symbolum, *vide* Arbor. *Vide* Talio. Penire.

Pœnitentia concessa in iis quæ ex voluntate profecta, vera, si tempus, & copia suppetit, requirit ut iis, qui damnum dedit, id restituant, IV. 175. eorum qui iis esse debeat, qui injusta bella insulere, *ibid.* Pœnitentia ductus non semper omnem pœnam remittit Deus, an iis a magistratu Christi. no danda sit impunitas, *ibid.* ab iis, qui pœnitentiam agebant, olim vita punitis eximig re-

quirebatur, III. 224. hinc clericis, & similibus annumerati, Pœnitentibus an pœna omnis condonanda, 281. *seq.* militiæ olim interdicta, & quare, l. 112

c. Pœnitentiæ quot gradus in veteri Ecclesiâ, l. 161. Pœnitendi jus in contractibus exponitur, II. 604. *seqq.* Pœnitendi quando sit jus in contractibus, ex principiis H. COCCERII, 674. & Sum. COCCERII, 681. 685

c. *Pœnæ* cur sectati sint sapientes veteres, P. 93
c. *Pœnæ* quantum auctoritatis tribuendum, P. 92. Pœnæ primi iustitiam docuerunt, *ibid.*

Párasus unde dictum, l. 2
Παρασι ars quæ Aristoteli, l. 237

c. *Politica* distincta a jure naturæ, P. 701. definitur, *ibid.*

Politici Scriptores magis spectant quotidianam administrationem, quam jus imperii, l. 200

c. *Polizza* quid, l. 725
Pollicitatio quid, & quem effectum habet, l. 586

c. *Pollicitatio* quid sit, II. 615. in quo differat a pacto, *ibid.* nullam producit obligationem, 614. duo casus, in quibus Jure Romano jus ex ea transferatur, 613

c. *POLYBIUS*: fortiori imperium natura competere, l. 231. ejus locus, ubi agitur de mixtura non statûs, sed administrationis Reip. Rom. 314. comparatio statûs Rom. cum Lacedæmonio, 315. de judicio in fœderatos, 314

c. *POLYCARPUS* cur jurare noluit per genium Principis, l. 155

Polygamia naturaliter licita, II. 204. cur prohibita lege Evangelica, 208

c. *Polygamia* plurium fœminarum nec veteri, nec nova lege prohibita, P. 95. *Polygamia* fœminæ contrariatur juri naturæ, II. 343. 273. viri, non item, *ibid.* 68
251. *Polygamiam* an principes christiani lege publica introducere possint, 245.

POMPEIUS bellum piratarum finit pactionibus, IV. 299. templum Hierosolymarum ingressus contra legem, 3. 4

c. Pompeius triumphavit de prædonibus, piratis, & servis, III. 645. excelluit in cognitione juris naturalis, P. 33 ejus mors

morex ex Seneca, Plinio, & Sallustio,

c. **POMPONIUS** *JCI* quando vixit, **L. 265.** de forma Reip. Rom. paulatim mutata, *ibid.*

c. **POMPONIUS** *tribunus* quam sancte servavit juratam promissionem, **III. 16**

c. *Pondere* quæ res metiatur, **II. 702**

c. *Pontificum* quid, **II. 109**

Pontifex Romanus coronat Imperatorem qua Romanus est Imperator, **II. 533.** *seq.* pronuntiavit electionem factam a populo Rom. *ibid.* vacante Imperio feudorum investituræ quo jure tribuit, **534.** ficto, *ibid.* **n. 78. 69. a. 556**

c. Pontificis Romani quæ partes fuerint in eligendo Imperatore, **L. 242.** Pontifices, etiam maximi, omnem potestatem sibi commissam a potestate civili tenent, ejusque saltem sunt ministri, *ibid.* vide *Papa.* Pontifex summus Hebræorum post tempora captivitatis quo respectu præfuit populo, **II. 552.** Pontifices Hebræorum regibus subjecti, **L. 238**

c. *Pontificia* potestas prætenfa subordinatur, & restituitur potestati sæculari, **L. 237.** *seqq.* vide *Clerici.*

PONTIUS Samnis, **II. 18**

c. Pontius suis læta vaticinatus ob justitiam causæ, **P. 77.** quid ei iustum bellum, **L. 115**

Populus potest jus se regendi totum alienare, **L. 176.** eorum exempla, qui se aliis subjecerunt, *ibid.* Populus liber factus magistratuum sine mandato non obligat, **II. 218. 341.** Romanus jus Imperatorem eligendi semper retinuit, **527.** *seq.* Romanus idem, qui olim, *ibid.* Populus, regimine mutato, tenetur de debito ante contracto, **526.** liber factus sedet eo loco, quo ante rex, aut princeps, *ibid.* idem sub Monarchico, Aristocratico, Democratico regimine, **525.** migrans idem, *ibid.* Populus idem quamdiu, *ibid.* quomodo intereat, **524.** subditus an ob regis delictum puniri possit, **III. 429.** Populus quibus modis dividatur, intereat, uniatur, *vide* Civitas. Populus idem manet post annos mille, **II. 522.** *seqq.* etiam si in alium locum sedem suam transiit, **525.** alios populos sub se habere potest, & in eos jure absoluto imperare, **L. 178.** reductus ad paucos, qui populum facere nequeunt, id

jus tantum retinet, quod erat privatorum, **II. 524.** tenetur paribus suis conservare id, cujus gratia in societatem civilem ventum est, **34.** Populi ob regum peccata puniri, quare, **L. 186.** Populi pars alienari non potest, nisi & ipse consentiat, **II. 340.** nec ipsa potest recedere a populo, nisi ex summa necessitate, *ibid.* ne quidem ex necessitate, **343.** Populi consensus circa alienanda imperia quomodo intelligitur, **341.** testimonium de jure successionis quid valeat, **189.** Populi minor pars populum non obligat, **III. 91.** Populi an postliminio a regibus recipiantur, **IV. 119.** Populo destructo an res maneant eorum, qui populo supersunt, **II. 524**

c. Populus victor, & populus victus coalescunt in unam civitatem, **L. 255.** alterius potestati subiectus quo jure suis legibus, & judiciis uti possit, *ibid.* penes populum an detur summa potestas, non obstante majestate in regem translata, **258.** Populus de suo jure vel ad tempus, vel in perpetuum disponere potest, **272.** constituens regem an sit superior regi, **271. 274.** cur puniatur ob regis peccata, **274.** ei non compositiudicium de factis regis cognoscendi, **275.** si in unius dominium, & patrimonium transiit, privata efficeretur domus, **281.** Populi bello victi status, & conditio, **289.** Populus alius, alii singuli e populo, **291.** Populus quo sensu, & casu, desinat esse sui juris, **295.** Populus, ejusque patrimonium, non sunt in usufructu regis, **296. 297.** Populus pro lubitu de suo jure imperii disponere potest, **313.** per occupationem generalem, præter imperium, dominium aliud generale, & privatum, acquirere nequit, **II. 90. 92.** non habet jus in re, si generaliter solum occupavit territorium, **160.** imperio in principem collato cur pœnitere nequeat, vera ratio, **198.** imperium occupat singuli dominium, **494. 496. 498.** 500. esse non definit, etsi modus imperii mutetur, **543.** Populo extincto æs alienum non extinguitur, **545.** etsi alio migret ob territorium sublatum inundatione, &c. nihilominus obligatur ob æs alienum, *ibid.* etiam ille, qui alius migrantis sedem occupat, *ibid.* etiam pauci, reliquis fame, vel peste sublati, *ibid.* etiam victor de-

bita-

- bita populi victi solvere tenetur, *ibid.* populo vera delinquentis sublato non tenetur populus successor ex delicto antecessorum, *ibid.* plures populi in unum coalescere possunt, si ita, & quatenus disponunt, *536.* quoad jura publica non quoad privata, *ibid.* dividi Populus potest, *ibid.* Populus ob delicta principis in homines commissa puniri, ob delicta in Deum, silem calamitatem pati in poenam principis dicitur, *III. 471.* Populos dari, cum quibus non sit pactorum commercium, verum non est, *468.* Populus per ultimam victoriam totus in hostis potestatem pervenit, nec gaudet jure postliminii, *IV. 128.* ab hoste occupatus quo casu postliminio gaudeat, quo non, *156.* *seqq.* & primo casu an subsistant actus victoriae mediis temporis, *157.* Populi Romani maiestatem comiter conservare, quid, *L. 319. 320.* Populorum septem excisionis mandatorum nomina, *123*
- a.* Popularis Status, *vide* Democraticus.
- Populationis* plerumque fit ex odio, *IV. 219.* *seqq.* iusta ea est, quae ad pacem hostem cogit, *ibid.* ex quibus etiam politicis causis ex abstinendum, *220.* milites populi-antes an iuste etiam coram Deo possint interfici, si id permixtum lege humana, *III. 185.* Populatio inutilis, ubi hostia aliunde alii potest, *IV. 224.* quibus ex causis inhibenda, *220.* quae utilis, & quae inutilis, *ibid.* Populatione abstinendum, ubi spes est celeris victoriae, *223.* inhibita conciliantur hostium animi, *230.* in Populationibus inhibendis, Belgarum, & Injorum mos, *224.* *Vide* Vastatio.
- Hostilis res, &c.
- ie.* *Nuptia* quid in sacris significet, *II. 255*
- v.* *Portus* sunt populi territorium occupantis, *II. 144.* eorum usus proprii, & non proprii, cuius sint juris, *ibid.*
- v.* *Posse*, & non *posse*, verborum abusus, *147*
- Posse* per alium acquiritur, *IV. 31.* in re dubia imperii sequenda privato, *L. 354.* fenum per instrumenta quomodo quatur, *II. 470.* longeva inter reges, & populos, *164.* non acquiritur peculi immixtione, *469.* rei alienae iusta, quae in bello fit ex necessitate, *vide* Occupatio.
- Posseffio de sultoria nil efficit ad jus proprietatis, *168.* ut ad dominium jus fiat, corporalis requiritur, *469.* facti

- sufficit in bello, *IV. 127.* longi temporis allegari solet etiam inter populos diversus, aut reges, *II. 162.* videtur valere, non tantum ex conjecturis, sed & jure gentium voluntario, *168.* *III. 249.* Posseffionis longe favor circa imperia, *II. 168.* *seqq.* *469.* immemorialis quae vis jure gentium, *168.* Posseffionem in re controversa privatus sequatur,
- e.* Posseffio est naturalis facultas rem tenendi, cum animo sibi habendi, *II. 482.* Posseffionem inter, & jus, discrimen a natura est, *L. 177.* Posseffio naturae differt a dominio, *II. 482.* Posseffionis, & proprietatis jura differunt, *IV. 174.* Posseffio quatenus dicitur aliquid ex jure mutari, *III. 502.* naturalis quomodo acquiritur, *II. 153.* ad quam juris speciem referri possit, *ibid.* naturae jure tamdiu defendi potest, donec de jure causa cognita statuatur, *ibid.* quando percat, *ibid.* quando amissa censetur, *IV. 52.* bellica non tollit jus, nisi finito bello, *III. 155.* longi temporis, *vide* Praescriptio.
- Posseffor* necessitate praefertendus, *II. 61.* *mala fidei*, quando jus acquirit, *IV. 71.* *bona fidei*, rem posseffam tenetur restituere, *II. 588.* etiam cum fructibus, *561.* etsi casu aliquo consumserit, *ibid.* & *559.* restituere non tenetur si perierit, *561.* quid si vendiderit, *562.* retinere rem posseffam potest ob impendia, & utilem operam non restitutum, *478.* Posseffor *mala fidei* impendia, & utilem operam imputare potest, *479.* tenetur ultra rei rationem etiam ex facto, *561.*
- e.* Possefforis conditio cur melior sit, vera ratio, *III. 496.* Posseffor rogatus de possidendi causa quo casu eam probare teneatur, quo nun, *465.* in contractu arbitratorio non potest conveniri ob casum, *II. 699.* exceptiones, *ibid.* Posseffor *bona*, & *mala fidei*, ad quae teneantur, *569.* *seqq.* *577.* *seqq.*
- e.* Posseffum jure cur injuria auferatur, vera ratio, *II. 83*
- Posseffore* nequit qui nescit, *IV. 191.* igitur nec infantes jure naturali possident, *II. 192.* Possideri potest etiam res alienata per solam alienationem, non traditionem, *144.* qui possidet, sibi nihil potest possidere, *IV. 97.* Possidentis jus, *II. 67.* melior conditio in re dubia, *III. 492*
- c.* Pos-

c. Possidere etiam per alium possumus ,

II. 347. 483

Posteri captivorum, servi, IV. 70

e. Posteris an pater, etiam volente populo, jus eventuale naturæ quæsitum auferre possit abdicando, vel alienando, vel derelinquendo, II. 189

Posteriores prioribus derogant, III. 331: fortiora prioribus, 347

Posthumus si mortuus fuerit, quomodo intelligendum si non fuerit natus, III. 142

Postliminium jure gentium est, & quare, IV. 111. 113. durat etiam hodie quibusdam casibus, IV. 122. evanuit inter Christianos, & Mahometitas, *ibid.* non est apud eos, quibuscum pax nobis est, partes tamen nostras non sequuntur, 111. in pace tantum captis fato suo competit, *vide* Fatum, & iis, qui pactis comprehenduntur, 112. *seq.* 327. Postliminii res sunt pro non captis, 323. Postliminio non omnes res redeunt, 115. res rediisse quando censetur, 28. Postliminium quid, & illius vocis origo, 110. Postliminium apud socios, & amicos, 111. in bello, & pace, 112. Postliminii species, *ibid.* *seq.* Postliminium an dediti habeant, 115. extra bellum, unde ortum, & apud quos locum habeat, 121. Postliminii non est jus durantibus induciis, 115. Postliminio quæ dicantur recepta, 112. c. 145. pace qui Postliminio redeant, qui non, 112. *seq.* qui Postliminio rediit, jura in eum restituantur, 114. Postliminio an aliquando populi se, suæque recipiant, 115. civitas Postliminio quomodo redeat, *ibid.*

e. Postliminii jura in genere ex juris naturalis principijs illustrantur, P. 99. exceptis quibusdam, ubi ob utilitatem publicam Romani recesserunt a jure naturæ, *ibid.* Postliminium definitur, IV. 165. 168. cum quibusnam sit, 168. 169. vocis variz significationes ex Aelio Gallo, 169. 170. 171. etymologia, 148. Postliminium quid vocetur, 124. de jure Postliminii systema Grotij obscurum exponitur, 147. ejus vera ratio ex naturæ principijs adstruitur, 146. Postliminii jus oritur ex ipsa natura, 148. L. 59. Postliminium duplex, vel *personæ*, *reivæ*, vel *civitatis* nostræ, IV. 148. Postliminio re-

diisse res, vel persona, quando dicatur, 52. Postliminium esse etiam cum fœderatis, & liberis populis, ac regibus, ut cum hoste, quod ait Gallus Aelius, quo sensu admittendum, 150. tres casus, ubi etiam in pace obtinet, *ibid.* cur negatum a Romanis bello, non fæto captis, 150. 151. 152. *seq.* eo cur non gaudebant cives Romani bello capti, nisi ex fictione legis Cornelia, 146. jus naturæ circa illud rediit L. 60 Imperator, 147. Jure Rom. illis cæpam captivis cur sit, de quibus in pace mentio facta fuit, vera ratio, 353. quando competat Magistratui in civem, qui se deditit, 155. quando capto credituri, vel in capium debitorem, *ibid.* quo casu eo gaudeant civitates, provincie, vel integri populi, quo non, 156. *seqq.* & quid primo casu juris sit circa actus victoris meli temporis, 157. Postliminium crediti, 159. matrimonii, *ibid.* fervorum, 162. rerum mobilium, & immobilium, 164. *seqq.* circa Postliminium jus civile in paucissimis mutavit jura naturæ, 159. Postliminii jure gaudent, & subint urbes, provincie etiam invicæ, 127. Postliminio an pristina jura recipiat servus venditus ab hoste amicis, & ab his profusus re- versus ad suam civitatem, 169. Postliminium ab utraque bellantium parte, non attempta justitia, injustitiæ belli, ipsa ratione naturali obtinet, 276. 277. Postliminium finitur quoties judicium partis cessat, 127. exempla, 128. non finitur pace facta, 128. *seqq.* cessat si capte res, vel personæ, ad gentes medias transeant, 124. Postliminio restitui solum littori, *adificio* occupante collapsio, quo sensu dicatur in L. 6. pr. ff. rer. div. 164.

e. ПОРАМОН Ecclesiæ sectæ auctor, P. 87.

Potestas est jure strictè dictum, L. 4. estque duplex, vel in se, vel in alios, *ibid.* item vel vulgaris, vel eminens, *ibid.* civilis quæ 14. qui non est suæ potestatis, nil in potestate habet, IV. 97. quod est in potestate, oppositum ei, quod est in fide, 205. quæ in alia potestate est, non est civitas, 174. Potestas civilis in quibus rebus consistat, 173. humana ordinatio Petro, Paulo divina, quo sensu, 341. Potestas summa quæ, 171. illius sub-

Grotius Cocceii, Tom. IV.

FFFF

subiectum, 174. non est semper penes populum, 174. 175. temporaria aliqua, 183. per consensum, aut res, quomodo obligetur ex pacto minorum potestatum, IV. 429. & ex eo, quod contra arcana mandata factum est, *ibid.* Potestas regia, patria, hereditas, I. 5. regia quo sensu bono nostro inservire, a Paulo dicatur, 211. *seq.* patria quaedam ex jure civili, II. 202. *seq.* Potestates minores quibus modis summam obligent, IV. 408. *seq.*
 c. Potestatis summa origo, & necessitas, I. 211. *seqq.* exercetur vice ipsius Dei, 212. originarie comp. tit. patribus familias non humano generi, 117. ejus precipua pars, 116. vis gemina, *ibid.* non potest simul esse pars, & judex, *ibid.* alia simpliciter talis, alia respectu quorundam jurium, c. personarum, 218. Potestas summa an dividi possit, 110. *seqq.* ejus concursus inter populum, & regem, nullus, 311. distinguenda ab ejus administratione, 276. ex hac distinctione sequuntur variae mixturae, *ibid.* in questione de vere summa quid inspiciendum, *ibid.* non ab exercitio, nec a nomine, sed a sola causa judicanda, *ibid.* *cf.* 277. quae sit, & cui competat, systema Grotianum, 229. refutatur, *ibid.* juris tantum tuendi causa constituta est, *ibid.* legislatoria, judiciaria, & deliberativa, *ibid.* *cf.* 230. summa potestas definitur, *ibid.* naturā tantum competit generi humano juxta principia H. COCCIIUS, *ibid.* eo diviso singulis civitatibus, 237. sed sub varia forma, prout bello, aut pacis decusum fuerit, *ibid.* vel omnibus inherens, vel pluribus, vel uni, 257. differentia inter eam, quae omnibus aliis, & eam, qua nulla alia est superior, *ibid.* duae vere summae esse possunt, etiam inaequaliter, *ibid.* quoniam sit vere summa potestas, late examinatur questio, 252. refellitur definitio Grotiana, 252. & comparatio summæ potestatis cum visu, *ibid.* ejus translationem in alium, vel alios, an populus revocare possit, 257. *seqq.* Potestates summæ inter se quo jure teneantur, 22. Potestas civitatis si concurrat cum patriā, maritali, dominica, quoniam potior, 14. regia, & patria, differunt modo, objecto, & effectu, 13. patria subest regis 217. inferior, injussu principis, si res moram fert,

cur bellum inferre nequeat, 226. 227. in Potestatem nostram quomodo res redeunt, II. 85
 c. Prædandarum sigmento quid anam dedit, II. 101
 c. Præcedentia, vide Regum Ordo. Dignitas, Præceptum Christi de non resistendo quem sensum habeat, I. 164. 166. Præcepta evangelii an continentur in jure naturali, vide Evangelii præcepta. Præceptorum ordo secundæ tabulæ in Decalogo, III. 191
 c. Præcepta virtutis inter obligantia, & honesta, distinctio Grotiana examinatur, III. 96
 Præda. Græcorum, Asiæ, Afrorum, Francorum, & Romanorum mos circa eam, IV. 14. *seq.* militibus interdum data, & quibus ex causis, 18. eadem in diversis usus distributa, 42. in solutum concedi solet, *ibid.* militi dari quando expetit apud Romanos, 46. de ea lex civilis statuere potest, 44. interdum subditi conceditur, 45. focii aliquando partem habent in ea, *ibid.* quomodo fiat capientium jure gentium, 26. concedi potest, etiam ante ejus acquisitionem, 44. Præda decima consecrata, 25. jus probat Deus, *ibid.* nomine urbes, & agri veniunt in piis causis, 42. genera, *ibid.* divisio quot modis facta, 18. pars data iis, qui non militarent, 42. pars data miserabilibus personis, 44. Prædam cogere, jure naturali licet, 25. c. 49. lege charitatis non licet, nisi faciat ad notabile momentum, 291. dare militibus, ambiciosum apud Romanos, 38. dividere, quibus concessum, 14. quomodo apud Romanos duci concessum, 41. quomodo dividi oporteat militibus, 38. *seq.* exercere in barbaros, cur laudatum Aristoteli, III. 93. ex præda duci quid debeatur, IV. 18
 c. Prædam agere ex hoste, naturā licet in infinitum, IV. 295. cedere ei, cuius nomine bellum geritur, vult H. COCCIIUS, 44. singulis capientibus, cum distinctione, Sam. COCCIIUS, 55. & quidem jure naturæ, non ficto illo gentium, 56. jure, an injuriā capta sit, asseri durante bello nequit, *ibid.* Prædam focii semper in ministerio publico capiunt, 66. Præde jus apud Hebræos, 67. de præda si controversia sit

inter

inter hostes, ea apud medios decidi nequit, *ibid.* nec si inter populum, & subditos, 68. Prædam quo jure inter milites dividebant Imperatores Romanorum, 61. Præda aut dividebatur, aut diripiebatur, 64. quomodo inter socios navales dividatur, II 728. ex amicis, vel foecis acta quomodo reparanda, III. 197.
Prædarii vetitum manente periculo, IV. 47. prædarii licentia olim inter populos diversos, III. 92 seq.
 e. Prædandi jus in hostem naturæ competit in infinitum, & ultra quantitatem debiti, IV. 49. post sedus, quo bellum componitur, saluum esse, cum ratione pugnat, 366.
Prædictio divina an jus det, III. 462.
 c. *Prædium* inferius teneri recipere aquam ex superiori an id sit servitus naturalis, II. 113. 114.
Prædoni fides debetur, IV. 299. seq. etiam cum prædone nobis quædam est societas, contra, quam putavit Cicero, III. 12. an quod prædoni jurato promissum est, momento possit repedi, 113.
Prædones duces facti, 636.
 c. cum Prædonibus non est bellum, L. 213. in Prædonis persona jus deficere, verum non est, III. 37. Prædonum intergræ gentes, 110. Prædonum gentes in omne genus humanum promiscue armatis bello petere, cuique licet naturæ, 177. 179. 180. cum Prædonibus bellum non est, 654. Prædoni fides data servanda, IV 308. 311. Vide Larro. Pirata.
 e. *Præjudicialis* actiones non sunt reales, II. 229.
Prælia extra ordinem inita quo sensu injusta, IV. 290. supervacua, id est, quæ ad virum tantum ostentationem faciunt, injusta, 206.
 c. Prælia species fortis sunt, IV. 369. & instrumenta divini judicii, 370.
Præmium cui debeat, si duo simul impleverint conditionem, III. 141. c. 167. est quid favorabile, *ibid.*
 c. Præmia minus merito dans quale jus lædat, P. 54. Præmiurum symbolum, vide Arbo.
 c. *Præponens* quod teneatur ex actu infortis servi, id non oritur ex eo, quod præponens locupletior factus sit, sed ex consensu, II. 571. contra eum, qui cum præposito contraxit, agere ex con-

tractu, & vice versa, nequit, 641.
Præscriptio locum non habet in agris, aut locis postliminio acceptis, IV. 119. probatur contrarium, c. 164. Præscriptor mala fide quo jure dominus maneat, 73.
 c. Præscriptio naturali jure nulla datur, neque ex lapsu longi temporis, neque immemorialis, II. 175. 177. 188. ex lege civili demum inter privatos intrudenda, 177. 178. 195. quo casu locum habere possit jure civili in iuribus negatis, 109. Præscriptionis cause, & fines, IV. 87. in immemoriali an bona fides requiratur, incepta questio, II. 185. Præscriptione sola longi temporis, non attenta bona fide, quæ res aliena acquiratur, id peccatum esse, male asseruit in Jure Canonico, IV. 85. seqq. conciliari tamen circa hanc questionem potest Jus Can. cum civili, 90.
 c. *Præscriptis verbis* actio unde, II. 684.
Præstentem reip. statum tueri, civis boni est, II. 168.
Præstium impositio quibus salibus laudata, IV. 164.
 c. Præstidii jus, quod ex pacto est, non infert imperium, L. 125.
Præsumtio in acceptatione promissorum qualis, II. 587. in contractibus permutatorii 21 non est, quasi donatum sit, quod plus promissum est, quam par erat, 661. facta in lege unde colligenda, 588. præsumitur populus id voluisse, quod maxime expedit, 180. præsumitur in dubio pax inita hoc sensu, ut res mancant in statu, in quo postremo erant, IV. 326. seq.
 c. Præsumtio nullum jus efficit, II. 693. nec tollit, 497. Præsumtio falsa facti male Grotio est fundamentum doctrine de errore, 621.
 c. *Prævalens* res quo sensu dicatur J.C. Romanis, II. 511. 511.
Prævenire facinus meditantem an liceat, vide Occupare.
Præter dictum, IV. 261.
Præcarium jus, vel imperium, L. 190.
 c. Precario res quomodo habeatur, L. 280.
Precario possidens rem non potest conveniri a domino, si ea casu pereat, II. 699. exceptiones, *ibid.*
Præbentis sui socius in socium directe non habet, L. 163.
Prætia rerum unde, II. 662. seq. *Prætitium*
 F f f f 2 inz.

- inæquale, sive minus iustum, jure gentium nemo cogitur supplere, IV. [190.](#) quia pro æquali habetur, & quare, II. [670.](#) ad quid quisque ex eo teneatur jure naturali, [661.](#) ut naturaliter sit iustum, unde censeri debeat, [662.](#) *seq.* in constituendis rerum pretiis quæ sit iusta mensura, *vide* Necessitas. Laborum, & expensarum ratio haberi potest, [661.](#)
- c. Pretii inæqualitas jure nunquam viciat negotium, II. [697.](#) de vero rerum pretio, [702.](#) *seqq.* vera utilitas est naturale pretium omnium rerum, [704.](#) Pretium quarundam rerum augetur in vita civili vel difficultate, vel cupiditate, [704.](#) in Pretio affectionis quid juris, [707.](#) Pretium rerum cui indices crescat, [712.](#) Pretium periculi, [715.](#)
- Primi vox quid significet, III. [141.](#)
- c. Primus duplici sensu, I. [261.](#)
- c. Ivinicerius quis, I. [271.](#)
- c. Primogenito naturâ quæsitum jus pater auferre nequit, II. [439.](#) Primogenitura jus apud Hebræos, *ibid.* transmittitur ad descendentes liberos, [460.](#) etiam in hæreditaria successione, [461.](#)
- Princeps an legibus sit subiectus, II. [171.](#) obligatur per legatum, etiam arcana mandata supergressum, [591.](#) privatus sit si imperium pro derelicto habeat, I. [350.](#) perturbari potest, & e regno ejici, si in reges populi liberi, cui præest, peccet, [349.](#) *seq.* rex summo cum imperio potest, si populus partem suam imperii derelinquat, II. [170.](#) noviter factus sedet eo loco, quo ante populus, [126.](#) *Vide* Rex. Potestas summa. Principes populi liberi vi ceptimi possunt, II. [149.](#) *seq.*
- a. Principis vox per se nullum imperii jus infert, I. [276.](#) Principes æque juri naturæ parere debent, ac privati, P. [73.](#) Principes Christianæ quales leges ferre nequeat, I. [71.](#) Principes legibus a se latis non obligatur, [125.](#) leges a se latis mutare, & tollere potest, [124.](#)
- quoties de jure suo privato disponit, subest legibus civilibus, II. [618.](#) ejus rebus privatis præscribi potest, [195.](#) de poenis capitalibus naturâ statutis an dispensare queat, I. [111.](#) in alieno territorio privatus, [216.](#) pro lubitu an jus singulis quæritum auferre possit, [31.](#) neo naturalia, nec civilia jura subditis qua-

sita ex plenitudine potestatis auferre potest, III. [75.](#) [76.](#) *seqq.* exceptis quibusdam casibus, [75.](#) [77.](#) [78.](#) IV. [60.](#) [112.](#) extraneo jus quæritum nec in poenam, nec ob utilitatem publicam, ex plenitudine potestatis auferre potest, III. [78.](#) res judicatae cur evertere nequeat, [76.](#) Principi quibus in casibus parere non teneatur subditus, I. [356.](#) non pendendum in eo, quo efficitur ne princeps sit, [375.](#) cur resistere non liceat, vera ratio, [361.](#) vitam nobis eripienti ex qua causa resistere non liceat, II. [35.](#) [36.](#) notorie injuriarum facienti an, & quatenus resistere liceat, I. [357.](#) jus vitæ, & necis in subditis competit jure imperii, adeoque saltem ob crimen, IV. [256.](#) Princeps læsus a privato sibi non subdito, quomodo jus suum vindicare possit, I. [213.](#) [221.](#) [355.](#) injuriam illatam a subdito suo non vindicans imploratus, ipse injuriarum infert, III. [623.](#) bellum gerit non ut iudex, sed ut pater, I. [217.](#) non sibi acquirit, sed populo, cujus causam gerit, [286.](#) nihil alienare potest absque consensu vel expresso, vel tacito populi, *ibid.* non potest derelinquere provinciam injuriâ ablata, II. [178.](#) in subditos nunquam agit jure belli, III. [180.](#) male administrans an removeri a populo possit, I. [274.](#) an ob crimina privata, *ibid.* malus si imperium teneat, an sit defectus providentiæ divinæ, *ibid.* per Principem pejerans perjuri vere reus est, [160.](#) Princeps pro parte testatus, pro parte intestatus decedere an possit, II. [164.](#) [165.](#) an valeat ejus emptio sine pretio, locatio sine mercede, stipulatio sine verbis, [165.](#) Principe mortuo ab intestato, & sine hæredis, cur ejus proximis deferatur successio bonorum, vera ratio, [427.](#) Principum cognati, fratres, filii, uxores, patientes subsumunt summæ potestati, [217.](#)

Privatus non debet ad se rapere iudicium, quod est populi, I. [351.](#) se obligans hosti an contra rempublicam faciat, IV. [420.](#) c. [426.](#) Privati an cogendi a superioribus ad implendum, quod hosti promiserunt, [422.](#) c. [428.](#) pactis cum hoste obligantur, & quo sensu etiam piratis, & latronibus obligentur, [420.](#) c. [427.](#) quatenus capta sua faciant, [290.](#) de bello captis quando hosti, quando civi-

- tuti teneantur, 290. seq. *Privatis* bellum gerere contra quos liceat, L. 210. defendere se contra magistratus licet in ultima necessitate, 340. *Privatis* Christianis an liceat punire maleficos, III. 284. *Privatorum* pacta cum hostibus quæ irrita, IV. 421. c. 427. *Privata* quæ dicantur, L. 171. *Privata* causa cum publica in bello conjungi potest, 169. seq. *Privata* interfectionis exempla, III. 275.
- c. *Privatus* quo casu contra principem extraneum jus suum vindicare possit, L. 155. cur in usurpatorem judicium sibi sumere nequeat, 387. *Privatorum* non est judicium, quid ad finem universalem pertineat, 362. *Privato* qua tali nihil in hostem licet, IV. 292. 291. *Privati* quibus lege concessum est ius interficiendi certum genus hominum, verum jus habent id faciendi, non saltem impunes sunt, III. 357. *Privata* auctoritate jus suum vindicare quis potest vel jure, vel facto, II. 198. *Privata* vi agendi juris incommoda, L. 163.
- a. *Privigna.* jungi non licet naturâ, II. 287. nec privigno, ibid. *Privilegia* quomodo interpretanda, III. 203. quæ late interpretanda, IV. 387.
- c. *Privilegium* quid, III. 89. quænam *Privilegia* princeps ab antecessoribus concessa revocare possit, quæ non, 88. *Probatio* optima in moralibus a fine, II. 368.
- a. *Probatio* ubi deficit, res manet in statu quo, II. 184.
- c. *Procurator Imp.* sub eo Senatus auctoritas, L. 275.
- c. *Probus* Latinis quis, P. 41. *Proborum* bona existimatio de iis, qui iustitiam colunt, insignem in republica effectum habet, 73.
- c. *Proculus* L. 7. §. 1. ff. capt. & possit. responsum explicatur, L. 323.
- c. *Proculiani* qui, II. 511. 535.
- a. *Procurator* quid differat a nuncio, II. 645.
- a. *Procurator* latro, III. 379.
- c. quod *Prodest* mihi, tibi non nocet, auctoritatem permittere, L. 2. §. 1. ff. ag. pl. explicatur, II. 105.
- Prodigis* pena olim irrogata, III. 523. n.
- c. *Prodigus* qua talis puniri nequit, III. 360. *Prodigo* quibus bonis interdicienda.

- tur Jure Rom. II. 483.
- Proditores* olim insēpulti abjecti, III. 248.
- Proditorum* maris quorum sint, II. 223.
- c. *Proditorum* quid, & quid ibi juris, II. 151.
- Prohibere* qui debet, nec prohibet, damni tenetur, III. 181. seq. *Prohibita* non semper etiam irrita, II. 218. *Prohibitio* in dubio potior iustione, III. 147. vim suam exerit per penam, II. 218. quæ penam adjunctum habet, potior ea, quæ non habet, III. 147.
- Promissio* non omnis tollit summum imperium, L. 196. ut valeat, acceptanda, II. 592. illius acceptatio quomodo fiat, & an innotescere debeat promissori, ut perfectam vim habeat promissio, ibid. *Promissio* an revocabilis ante acceptationem? & mortuo ante acceptationem promissario, ibid. seq. an revocari possit mortuo internuncio? item mortuo tabulario, 593. per instrumentum facta quando revocabilis ibid. facti alieni, quid operetur, 595. *Promissio* requirit usum rationis in promittente, 587. in errore fundata quando dicatur, & quid operetur, 588. rei illicitæ non valet, 590. facti, quod nunc in potestate promittentis non est, quid valeat, ibid. ex metu, 589. ob causam ante debitam, an obliget, 591. perfecta quid, & quam vim habeat, 586. *Promissio* & alienatio, ibid. *Promissio* ut acceptari semper possit, est ex jure civili, 592. omnis conditionem tacitam continet, III. 4. an eam, si res, quo loco sient, manebunt, 144. ut implicatur, juris naturalis est, P. 7. II. 586. Conanus id negat, 583. *Promissio* jura dat ei, cui promittitur, L. 197. II. 586. an id jus ad heredem transeat, 593. *Promissio* obligat propter societatem naturalem, IV. 298. an solus promittentis actus faciat ut obliget, II. 592. *Promissio* quando non obliget, III. 145. seq. & promittentem tamen periculum non reddat, IV. 305. an omnis non obliget, quæ promissori nocet, III. 146. ut non obliget, jus civile potest efficere, II. 589. vim accipit si res promissa sit in jure promittentis, 590. si non est, promissio censetur esse conditionata, ibid. *Promissio* ex animo deliberata, sed non eo, ut jus alteri concedat, quatenus obliget, 587. non deliberata, an jus det alteri, ibid. ad bel-

- riere verum non est, 609. item ea non servanda esse, quæ promissori plus noceant, quam alteri prosint, pugnat cum ratione, & æquitate, *ibid.* Promissa vi, & metu extorta an valeant jure naturæ, 615. *seqq.* 651. (*vide* Metus. Vis illicita.) ex tali promisso obligatur promissor ad præstandum; ex vi agit ad separationem damni sibi dati, IV. 110. Promissis nunquam tacite conditiones insunt, nisi quæ ex ipsa rei natura sequantur, III. 21. Promisso per litteras facto, negotium dijudicandum est ex legibus loci, ubi acceptans moratur, II. 618. Promissa dubia quomodo interpretanda, III. 149. Promissum principis non derogat ejus potestati, I. 107.
- Promittendi* modus quis, II. 591. Promittens meta an teneatur, 589. Promittente captivus an possit, se non pugnatorum contra hostem patriæ, ut liberetur, IV. 421. 422.
- c. Promittentis, & eogentis actus confundit Grotius, II. 610. si tertius, cui promittitur, postea acceptat promissum annuente promissore, quomodo valeat negotium, 649. Promittere nemo potest, alium daturum, *ibid.* excipiuntur casus, 649. 650. Promittere princeps etiam sine causa potest, & tamen promisso stare tenetur, 612.
- c. *Propagationis* negotium naturæ facit onum ex mare, & foemina, II. 275. Propagationem non tantum singulorum, sed & familiarum, intendit natura, 276.
- c. *Prophetæ* de suffragiis per tabellas, II. 319. de manibus, III. 251.
- Prophetarum* dicta de pace sub Evangelio quem sensum habeant, I. 95.
- Proportio* arithmetica, & geometrica, an proprie distinguant justitiam explettricem, & attributricem, I. 6. harmonica Bodini nulla, III. 297.
- c. *Proportio* arithmetica, & geometrica quid Grotius, & Aristoteli significant, I. 35. ille merito hanc distinctionem a jure nat. remover, *ibid.* Proportionum in jure nullus usus, 18. III. 314.
- Propositi*, imperiis, & casus distinctio, IV. 189.
- Propria* sunt occupatione quæ in prima divisione divisa non sunt, II. 58. Proprium servus an habere possit, IV. 250. *seq.*
- c. *Proprium* quando quid cuique factum juxta Grotium, I. 41. *Proprii homines* qui vocentur, II. 508.
- Proprietar* non acquiritur solo actu animi, II. 57. cessat in ultima necessitate, 59. eius vice antea communis usus universalis juris fuit, 54. Proprietatis exordium, 51. *seq.*
- c. *Proprietas* in quibus rebus alii competere possit, alii *usus*, II. 145.
- Profelytus*, I. 19.
- c. *Profelytorum* apud Iudeos origo explicatur, I. 66. 67. differentia inter profelytos justitiae, & indigenas, 67. Profelyti justitiae, & domicilii, 71.
- Prophetae*, III. 95.
- c. *Prophetae* quæ qualis admittatur Jure Romano, III. 379.
- Protectionis* jus non aufert, aut minuit summum imperium ei, in quo est, I. 205.
- c. *Protectionis* jus ubi locum habeat, I. 321.
- Protestatio* de jure facit, ne res ob metum non recuperandi censeatur derelicta, II. 166.
- c. *Proverb.* XXIV. 11. verba, *eripe raptos ad mortem*, explicantur, I. 151.
- Providentia* divina, remedium adversus metus incertos, II. 18.
- c. absque *Providentia* jus naturæ concipi nequit, P. 55.
- Provincia* Romanæ non sunt civitates, I. 174. populi in Provincie formam redacti quale jus habuerint, II. 525.
- c. Provincie plures si non vera unitate jungantur, sed saltem ut habeant commune regem, commune concilium, quid juris, II. 546. Provincia ab hoste occupata quo casu jure possitlimini redeat, vel recipiatur, quo non, IV. 156. *seqq.* & quid juris circa actus victoris medii temporis, 157. Provincie Romanorum, *vide* Redigere.
- Provisi*, & *improvisi* distinctio, IV. 188. *seq.*
- Provocatio* non datur ab arbitris lectis inter sommas potestates, IV. 332. differt ab appellatione. II. 171. per supplicationem, *ibid.* ut ab aliquo nulla ratione possit provocari, cum persona subditi pugnat, *ibid.*
- Proximi* quis in lege Hebræa? & quis in Evangelica, I. 99. *seq.* quis in materia favorabili, II. 395.
- c. *Proximus*

- c. Proximus duplici sensu, **L. 251**
Prudentia, virtus imperantis, **III. 144**
Isalmus II. solitarie de Christo agit, **L. 118**
Abdix, in sacris literis quid, **III. 5**
Abdix, **III. 11**
c. *Proleptum* subditum se fecit filio, **L. 13**
c. *Libertas*, & *impubertas*, **II. 116**
Publicum quid, **L. 169**, sumitur interdum pro eo, quod est commune, **II. 62**, frequentius autem distinguitur, **112**. alienari a privato non potest, **144**. Publica non sunt singulorum capientium in bello, sed publico cedunt, **IV. 46**, seq. subditi, qui aliquid contra induci-s facient eo tempore quo nondum sunt publicatæ, non tenentur, **185**. Publica utilitas ad alienanda, &c. *vide* Utilitas publica.
c. Publicum omne dicitur in patrimonio populi, **L. 286**. Publica Jctis Rom. quædam jure gentium, quædam jure populi, **II. 102**. Publicas jure gentium res sub communibus Jcti Romani comprehenderunt, **147**
c. *Publicano* solvunt subditi ex lege superioris, non vi contractus, quem is cum principe fecit, **III. 79**
Pudicitia vitæ æquiparatur, **L. 85**. **II. 8**, etiam in hoste servari debet jure gent. **III. 671**. *Pudicitia* conservandæ causæ interfectio licita, **II. 8**
c. *Pudicitia* duplex, animi, & corporis, **II. 11**. huic vim infcrentem occidere licet, *ibid.* seq. non vero perpetrato facinore, *ibid.*
Pudor quid, ubi de jure agitur, **IV. 171**. c. **178**
c. per *Pudorem* quid Grotius intelligat, **P. 51**. *Pudor*, & *Jus naturæ*, synonyma in jure Romano, **II. 267**. *Pudor* naturalis inest membris generandi causa conditis, **275**
c. *Puella* vi stuprata, *vide* Virgo. *Pudicitia*. *Puella Lotbawigiana* cur Angli cre-marunt, **III. 590**
Pueri ob ætatem in bello liberi a cæde, **IV. 197**, ratione uti quando incipiant, **II. 587**. *Pueris* nemo mentitur, & quare, **III. 569**. *Pueri*, id est, servi, **IV. 249**
a. *Pueri* *non* *roborati* principium socialitatis, **P. 49**. confectum regnum patrimoniale evocatur, **L. 287**, regulæ de interpretatione nullo modo applicari possunt ad pacta dubia, **III. 178**
Pugna inutiles seriò præcavendæ, **IV. 206**. *Pugnare* in hostem qui miles non sit, quo jure veteretur, **282**
Pundum in moralibus non invenitur sine quadam latitudine, **II. 6**
Punici belli secundi controversia, **III. 184**
c. *Punici* belli primi, & secundi, causæ iustitiæ, & suasoriæ, **II. 20**. secundi iustitia a parte Romanorum, **III. 128**, **129**, **160**, **161**, **197**, **451**
Puniri an possint qui in falsos Deos impie agunt, **III. 119**. *Punio* exemplaris, **271**. *Punient* sepe potentiores, non quia æquum est, sed quia hoc ipsis expedit, **IV. 74**
c. *Punienti* licentiam Deus nullo edicto repressit, **L. 129**, jus non competit privato, sed soli magistratui, **III. 111**, **135**. potestas non sublata per Evangelium, **139**. *Puniri* suo merito quid sit, **335**. quales actus nequeant, & cur, **358**. **159**. potest etiam qui damni, vel injuriæ factæ causa est, **411**. *Punire* Deus pro lubitu nequit, **317**. per pretem naturæ nequit is superior adest, **3**. *Puniturum* se parentes in fobole, quo sensu Deus *Dent*, **V. minetur**, **446**. *Puniturum* civitatum exempla, **442**. *Vide* Poena.
Pupillum ex commodato tenetur in quantum locupletior, **II. 560**. capax domini ex jure gentium. *vide* Dominium. *Pupillus* in tutorem jus habet exigendi exactam diligentiam, **III. 189**
c. *Pupillus* ex pacto suo non obligatur, **II. 237**. *Pupillorum* promissæ jure naturæ sunt irrita, **617**, quid juris sit circa eorum delicta, **237**. an teneantur ex culpa, *ibid.* *Pupillus* jure nat. domini, cuiusque exercitiis parvis est capax, non administrationis, **218**
c. *Purus* locus quis dicitur, **IV. 9**
c. a *PURIO* (*Parjūm*) de bello scripti, **P. 82**
c. *Pyrrhoni* nil iustum, vel iniustum, **P. 14**, ejus secta, **87**
Pythagoræ philosophia ab Hebræis, **III. 17**. **II.** *Pythagoræ* imitatorum Essenorum, **541**. arborem frugiferam vellent excindere, **IV. 220**. *Pythagoræ*, **II. 54**. **II.**
c. *Pythagoras* an apud Judæos institutus, **L.**

Y. 132. quo sensu discipulis suis juramentum dissuadebat, III. 47. de lege naturæ, P. 38. 39. Pythagoræ ex quo principio bella fugiebant, 550

Q

Q. UESTORUM apud Romanos officium, IV. 62

Questus ex sola temporum infelicitate indignus homine Christiano, IV. 291

Q. UÆSTUS ex re hostili unde oritur, IV. 295. 296

Qualitas moralis perfecta, & imperfecta Grotio quid, L. 26. 30. 34. 35

Quantitas rerum quot modis exquiratur, II. 702. æque, acres, in dominio est, 582

Quasi-Contradictus an oriatur ex conventionæ a lege præsumta, vel ficta, II. 580. quænam obligatio inde descendat, 596

Quasi-Delictum quid, III. 132. quid JCtis Romanis, II. 597. obligatio inde oriunda, 596

QUINCTILIANUS: Consulis salubre mendacium, III. 571

QUINCTILIANUS: cur animalia irrationabilia vocentur, P. 46. contra Legatorum impunitatem, I. 216. pauperi quidquid auferatur, magni esse, II. 47. de fame, 98. quo sensu commendet jus testandi, 365. de forma loquendi, 598. e duobus malis quale eligendum, III. 493. de mendacio boni viri, 592

Quiritari unde dictum,

Quirites Byzantini,

II. 511

R

R. A. S. A. S. A. S. de Adamo imbuto lege naturali, P. 36

RAPINÆ factum, IV. 412

R. A. M. A. B. A. profelycha justitiæ facta, III. 26

Rami olivarum, IV. 435

Rapere hosti omnia licet jure gentium, IV. 1. 1. que bellum ulere possunt justitia interna, sed sub onere restituendi quod plus est, 291. quæ subditis hostium cri-

piuntur, hosti crepta censentur, 27. res aliis injuste ereptæ restituenda etiam ab iis, qui eas illis justo modo eripuerunt, 272. an cum interfectione erectoris possint repeti, II. 12. rem vi ereptam an is, cui erepta est, ab eo, qui ipsam emit, pecuniâ redimere cogatur, an gratis possit accipere, IV. 272. adversus Rapinæ violentas lex vetus naturæ data, L. 86. Rapitor in quantum tenetur naturaliter, III. 183. ex facto militum qui res amicorum rapuerunt, in quantum reges, sive magistratus teneantur, 185. Vide Capere Hostis.

Ratam rem haberi, qualis obligatio, III. 91. seq. Ratihabitione summa potestas quomodo obligetur, IV. 402

Ratio, juris fundamentum, L. 11. adæquata quæ, III. 141. sæpe consideranda secundum potentiam, non secundum existentiam, 144. Ratio legis non plane idem cum mente, 114. adæquata quid operetur, ibid. recta, L. 77. non omnem vim prohibet, ibid. Rationis usum qui habent, eis libera debet utilium esse, & inutilium electio, III. 458. Ratione omnino destituti populi dominium non habent, sed tales non inveniuntur, III. 457. Rationis identitas, quando inducat extensivam interpretationem, 141

Rationis humanæ præcipuum in quo consistat, P. 45. Ratio humana omnino sufficit juri universali cognoscendo, 59. recta Grotio quid, I. 41. 118. 121. Ratio male inter conjecturas refertur, III. 576

RAZIS mors, III. 248

Rebilibus subditis fides servanda, si ut talibus ipsis data sit, IV. 101 c. 311

Rebus ablatis non extantibus dominus non potest actione reali agere, sed personali, II. 568. 573. Rebus sic stantibus clausula explicatur, III. 81. seq. ejusque effectus, 84. seq. præcipue in obligatione subditorum, 86

Recepti, IV. 112. receptos in prælio hostes interficere injustum est, 201. seq. Receptum qui præstat, tenetur de damno facto, III. 181

Receptorum apud Romanos officium, I. 24

Recloris officium magis circa totum, quam circa

- circa partes versatur, III. 521. ad Rectorem regula non pertinet, qui laudabilis dicitur occidi, quam occidere, II. 8. a Rectore populi aliqui iustitiam non vehementer exigunt, & quare, P. 12. Rectores aliorum in crimen ex duabus rebus maxime veniunt, patientia & receptu, III. 409.
- e. Rectores populorum cur non nisi natura jure obdiciantur, P. 12.
- c. Redimio Grotio quid, L. 26. 34. 40.
- Recuperatio, iusta belli causa, II. 4. Recuperatorum munus apud Romanos, L. 207.
- c. Recuperatio non est ipsa belli iusta causa, sed eam supponit, II. 25. 26.
- Redemptio captivorum, belli commercium, IV. 181. Redemptiois pretium quantum apud Græcos, & vulgo, 253. quo casu debeatur, vel non debeatur mortuo captivo, 191. an in alium jos exigendi ejus possit transferri, 390. an ad ejusmodi pretium captivus pecunia oti possit, quam etiam secum habuit, 391. Redempti ex captivitate redemptori quomodo teneantur 127. c. 160. servire coguntur redemptori, donec pretium restituant, lege Attica, & Romana, 117. n. Redimi captivos, & servos factos, nequum, 190.
- c. Redemptio captivorum pie, non ex necessitate juris nat. suscipitur IV. 404. Jure Rom. non vetita, *ibid.* Redemptiois pretium licite exigitur, 404. (vide Lytron.) & pro subitu statui potest a victore, 260. Redemptus quod servitū cogatur Jure Rom. redemptori ad extinctionem usque Lytri, si aliter satisfacere nequit, id nihil detrahatur juri naturali, 160. 163. Redemptis postliminiom est, P. 99.
- e. Redigere in provinciam, quid Romanis significabat, L. 255.
- Rediisse ad hostem quis dicendus, IV. 422. c. 429.
- e. Reditus regni sunt populi, II. 157. 358. de Reditus ad usus publicos destinatis an princeps rationem reddere debeat populo, 357. 358. an, & quos alienare possit, *ibid.* an reditus mensis, & quos, *ibid.* Reditus ærarii, & fisci qui, 359. Reditus annuis prescribi potest jure civili, 199. Vide Fructus.
- e. Reductus quando quid fiat juris natura-
- lis, juxta Grotium, L. 120.
- e. Reformandi jus quomodo, & contra quos concessum imperio civili per Pacem OC nabr. IV. 15.
- e. Regalia majora, & minora, quid, II. 156. quo pacto utraque alienari possint, *ibid.* minora acquiri possunt, 197.
- c. Regere nescia gens an detur, L. 262.
- Regendi jus an semper subditum sit judicio populi, 258.
- Regimen non omne ejus causa, qui regitur, L. 182.
- c. Regimimis forma est species saltem accidentalis, & mutari potest salva civitate, II. 144.
- Regiones non aptius distinguuntur, quam eo, quod non facile transiri potest, II. 131. Regionum nomina quomodo accipienda in dubio de conditionibus pacis, IV. 129. c. 309.
- e. Regnandi onus quantum, II. 186.
- Regnum quomodo dividatur, & quo effectu, II. 526. patrimoniale, si sit indivisuum, debetur maximo natu, 379. 390. a populo delatum est hereditas se, parata a cætera hereditate, 181. Regnum abdicari an possit pro liberis, 128. pro derelicto ex quibus causis habeatur, *ibid.* hereditariom non illud tantum dicitur, quod est in patrimonio, sed & illud, quod consensu populi ad aliquem delatum est, ut sit ejus summo jure 378. Laconicum, L. 200. patrimoniale quoad fiat, 189. differt ab aliis patrimonialibus bonis, II. 187. dividi potest, cum jure hereditatis adiri debet, *ibid.* nisi aliud expresse cautum sit, 379. in regnis patrimonialibus rex ahenare potest imperium, IV. 324. Regni, & principatus voces, significatus proprio, & improprio, L. 187. pleni, sive absoluti exempla, 179. a populo delati successor non tenetur ad onera hereditaria, II. 183. Regna, quæ regi unum habent, non vere unita, 526. media inter absolutum, & Laconicum, L. 200. seq. a populo delata, in dubio indivisa, II. 380. a populo delata non defruntur ad eos, qui a primo rege non descendunt, 181. non veniunt ad naturales, nec ad adoptivos, *ibid.* a populo delata ad mares veniunt potius, quam ad feminas, *ibid.* quomodo defruntur per successionem ab in-

testato, **377.** patrimonialia pervenire possunt ad eos, qui a primo rege non descendunt, **379.** Regnum Italie, **533.** Regni curatores, vide Tutores regni. Vide Imperium.

- e. Regnum non excludit libertatem, **L. 297.** nunquam in Patrimonio regis est, **III. 80.** Regnum affectare quid significet, **L. 276.** Regno constituto, an semper tamen summa potestas maneat populi, **259.** Regna a populo delata cur alienari nequeant vera ratio, **300.** vi quaesita cur dissolvi nequeant, vera ratio, **II. 198.** Regna dividi nequeunt, nisi consensu populi, **418.** voluntate populi delata nullo sensu hereditas dici possunt, **445.** omnia, etiam bello quaesita, sunt indivisa, **458. 461.** plura uniri possunt aut vera unitate, aut ut saltem communem habeant regem, **546.** nec non dividi ita, ut quaedam indivisa maneant, **547.** distinguuntur in *avita*, & *noviter quaesita*, **452.** in his, non in illis partem excludere posse filium a successione, sentit **H. COCCERUS**, *ibid.* in neutra, *Sam. COCCERUS*, *ibid.* Regna *constituta* summo gaudent imperio, **L. 326** cur invidiosum hoc nomen, *ibid.* Regna *feudalia* summam habent potestatem, **327.** eorum origo, *ibid.* Regnorum origo, **II. 419.** Regni bonadistinguenda a rebus, **357. 358.** Regnorum in *patrimonialia*, & *usufructuaria*, distinctio **L. 380.** hujus distinctio variis effectus juxta Grotium enumerantur. *ibid.* quo sensu admitti possit, quo non, **381.** patrimonialia dari, negatur absolute ab **H. COCCERUS**, *ibid.* *segg.* conceditur a *Sam. COCCERUS* intuitu populi victoris, non vero intuitu regis, **389.** eaque ab arbitrio hujus populi dependent, **II. 350.** suntque pars regni vincens, **L. 307.** Regnorum successio, vide Successio.

Regula, secundum naturam esse, ut quem sequuntur incommoda, & commoda sequantur, quomodo intelligenda, **II. 476.** *Regula* de eo, quod licet in bello, **III. 555.** *segg.* Super deliberationibus politis, **507.** *segg.*

REGULUS in carcerem quare debuerit redire, **III. 12.** an redeundo gloriose tantum fecerit, **IV. 425.** Senatorem se negat, **323.** *Reguli* historia, **III. 16.** fidem hosti datum jure servavit, **II. 626. 627.**

Relatum in referente, **IV. 329.** c. **359.** c. *Religatus* perpetuo, domicilium non amittit, **L. 214.**

Religio quo sensu juris gentium, **III. 309.** Christiana, qua talis proprie, naturalibus argumentis non nititur, **313.** *segg.* Religio habet suos speciales effectus in societate humana, **306.** avita vicis, nisi persuasis, non eripienda, **IV. 267.** an iusta vi induci possit, **III. 313.** *segg.* exemplum Christi venditores e templo ejicientis quomodo accipiendum, **460.** docentes eam iuste nequeunt puniri, **315.** falsa si exerceatur severe, in paganis & Deus, aliquo modo remuneratur, **319.** an ob eam bello peti quis possit, **305.** naturalis, & primava, in quibus consistat, **308. 311.** sua cuique optima, videtur, **312.** *segg.* unde nec ob id cuiquam vis est inferenda, etsi falsa esse possit demonstrari, **316.** vera, omniumque aetatum communis quibus partibus absolvetur, **308.** eam ne victi impediunt, victori providere licet, **IV. 267.** Religionis curam quare Aristoteles praecipiam esse in republica voluerit, **III. 307.** cujus neglectus cur puniri possit, **310.** Religioni si quae indirecte nocent, ad ea committenda non ius quodvis sufficit, **100.** *segg.* quae contra religionem errantur excusabilia, & quare, **301.** Religionis publicae status apud Hebraeos a rege pendebat, **L. 340.** Religio ius ad societatem humanam, **III. 305.** Religionem multi affectu, non iudicio sequuntur, **316.**

- c. Religio quid, **III. 305.** non est medium inter superstitionem, & impietatem, **P. 92.** crimina in eam commissa gravissime vindicari possunt a magistratu, **III. 384.** non ab aliis, **385.** Religionis conservandae causa subditi licite fœdera contrahere possunt, **325.** Religionem victor suam religioni victorum surrogare jure potest, **IV. 26.** non successor, **17.** Religionis abusus tollendi potestas qualis competat Imperio civili per pacem Osabr. 15. Religio Christiana cur vi, & penis obrudi gentibus nequeat, verae rationes, **III. 395.** *Religione liberare locum*, quid significabat apud veteres, **IV. 10.** *Religiosa* belli jure destruuntur, **IV. 4.** *Religiosa* loca hostibus religiosa non sunt, **C g g g a s.**

- §. Religiosis locis parcendum in bello, 228
- c. Religiosum in iurejurando quid intelligatur, III. 19. Religiosa affirmatio, vide Jusjurandum. Religiosæ res quænam, & cur nullius dicantur, IV. 21. *sepp.*
- c. *Relocatio*. quod io ea tacite renovatum intelligatur potest, id ex mero jure civili est, III. 124
- a. *Remissio* juris sui etiam Jure Rom. laudata L. 147. potest in vitium degenerare, *ibid.* non sequitur ex longeva inactione, II. 184. *Remittere* jus suum dominus potest, non rex, 181
- Renunciatio* de regno an noceat liberis natis, & an nascituris, II. 188. vide Abdicare.
- ad *Reparationem* damni ut jus sit, requiritur jus proprium, III. 183
- c. *Reparationis* obligatio oritur ex duplici capite, II. 596. Reparandi injuriam necessitas quoties hominibus incumbat, 21. lege naturæ injuncta remitti nequit, III. 164. Reparatio injuriæ, f. talio, unicus poenarum finis, 316. 318. quomodo fiat, 332. sit vel per idem, vel per tantundem, II. 566. ad juris nostri reparationem quid licitum sit, quid non, III. 579
- Repetitio* rerum, III. 619. repeti nequeunt jure gentium, quæ bello solenni sunt erepta, 184. si res bello repetuntur, post indicationem ejus tempus postulat, 641. non repetere, aliud, quam dare, 7
- Representatio* apud Hebræos, II. 173. Representationis jus unde, *ibid.* Representatio Germanis sero cognita, 391. in dubio admittenda, *ibid.* non furrogat in privilegium, quod sexus, aut ætatis erat proprium, 183. 391
- c. Representandi jus in descendensibus unde oriatur, II. 401. principia Grotiana exponuntur, & refelluntur, 412. vera suppeditantur, *ibid.* in regnorum successionem quatenus admitti possit, 441. in limite transverso, cognitum non fuit in jure antiquo Romanorum, 464
- Repressalia* quid, III. 622. rectius *Repressalia*, 619. æ. earum jus, II. 369. III. 622. earum facultas impetrari a principe solet, 624. *Repressalis* qui culpa sua causam dederunt, tenentur eos, qui damnum passi sunt, indemnes præ-

stare, *ibid.* obnoxii qui sunt, 621. non subfunt Legati, & res eorum, 624. immo subfunt, c. 612. eximi lege civili solent mulieres, infantes, res studiorum, aut ad nundinas missæ, 624. non eximuntur, c. 612. *Repressaliarum* jura alia sunt juris gentium, alia juris civilis, 624

c. *Repressalia* quid, III. 626. ad quam belli speciem relatæ a Grotio, L. 126. eodem jure licitæ sunt, quo bellum, i. e. jure nat. III. 627. quid differant a bello, *ibid.* quid requiratur ad id, ut iustæ sit, *ibid.* sunt veræ pignorationes, 626. male definitæ a Triboniano, 628. male comparantur cum fidejussione, *ibid.* jussu publico fieri debent, 630. 631. quando fieri possint, *ibid.* *Repressaliarum* jus bene distinguendum a jure capiendi res hostiles ex consensu superioris, IV. 296

c. *Repudiium* an invitæ mitti possit, II. 254. modus, 266

Repugnancia casus emergentis cum voluntate quomodo intelligenda, III. 144

c. *Repugnancia* si inveniatur in eadem lege, in eodem contractu, testamento, &c. neutra dispositio valet, III. 153

Res repetita quid significet, III. 619. Res rapere, quid veteribus Latinis, 646. Res reddere pro quavis satisfactione, *ibid.* possunt capi, etiam in compensationem debiti in bello subnascentes, 556. IV. 317. hostium perdere, quousque liceat iusticiâ internâ, 319. amicorum, quæ repertiuntur in navibus hostium, an bellâ jure acquirantur, 29. Res, & modus, circa imperium distinguuntur, L. 189. Res non perductæ intra præsidia domini non mutant, 28. 121. Res non obligat, nisi aliena, II. 563. aliena possidentem ad id obligat, ut eam domino reddat, 558. captivi alienata a Domino, an repeti postliminio queat a possessoribus, IV. 114. civium bello amissas, civitas tenetur restaurare, si ob delictum civitatis capte fuerint, 325. an Res civium, quas gentium jure habent, eis sine causâ, & compensatione, possint auferri jure supremo domini, 326. quæ hostium non sunt, etiam si intra præsidium eorum venerint, ipsorum non sunt, 29. 48. incorporales quomodo teneantur in bello, vide Incorporalia. mobilis

- biles capte quando intelligantur, [28.](#) alio modo a singulis capiuntur, alio ab universis, [38.](#) postliminio non accipiuntur, [120.](#) singulorum non solum expletice iustitia adjudicantur, [1. 7.](#) subditorum hostium acquiri nequeunt pœnz nomine, ut crimen sit alienum, IV. [237.](#) concedi possunt a Magistratu jure supereminentis domini ad recuperandam pacem, sed sub damni restituendi conditione, [335.](#) obligantur jure gentium ex facto regis, aut supremi magistratus, [326.](#) quæ usu pereunt, earum rerum usufructus non est, est tamen id jure æstimabile, II. [667.](#) utiles ad bellum, postliminio recuperantur etiam mobiles, IV. [120.](#) Rebus ad bellum non faciendis parcendum, [225.](#) Rerum defensio an jus det occidendi, II. [12.](#) Rerum servandarum causa vis per evangelium an, & quatenus licita, [35](#)
- f.* Res sacræ, in iis tres actus distinguendi, [1. 248.](#) notatur Grotius negans, eas vera eripi humanis uibus, [249.](#) Res nullius, vide Nullius.
- Reficifforia* actio ex postliminio apud Romanos, IV. [117](#)
- c. Reservations mentales* quoties prohibita, III. [616.](#) in causis religionis improbiis, [22.](#) nullum jus tribuunt ei, qui iis utitur, II. [180](#)
- Resistere* an liceat superiori in summa necessitate, [1. 341.](#) *seq.* Resistendi jus promiscuum iis, qui faciunt injuriam, est a natura, [76.](#) [331.](#) sublatum per societatem civilem, [331.](#) [351.](#) lex de non resistendo Magistratui pendet ab iis, qui se primum in societatem civilem consociarunt, [341.](#) Resistencia obstinata non sufficit ad jus internum occidendi resistantem, IV. [201.](#) III. *c.* [683.](#) [684.](#) Resistencia aliqua in delatione imperii reservari interdum solet, [1. 351](#)
- e.* Resisti quo jure non possit summæ potestati, P. [86.](#) legem de non resistendo Deus non probavit ut humanam, & humano modo, [1. 367](#)
- Reipublica* non tenetur ex facto subditi, III. [409.](#) Rempublicam siue injuria geri non possit, vulgata vox, P. 2. Reip. forma, vide Status. Reip. bonum an nostri tantum causa desideremus, II. [10.](#) Reip. forma mutata apud victos, & an recte, IV. [265](#)
- c.* Reipublice forma, summa potestas, [1. 276.](#) salus, est ultimus imperii finis, IV. [18](#)
- Restituere* qui teneantur faciendo, aut non faciendo, III. [181.](#) Restitutum debitum ex quo jure oriatur, *ibid.* *seq.* ut restitui quid debeat, sine dolo culpa sola sufficit, IV. [176](#)
- c.* Restituendi rem alienam domino necessitas Grotio ex falsissimis oritur principiis, II. [569.](#) *seqq.* verum & simplicissimum principium, [576](#)
- Restitutio* quas actiones producat in foro, II. [3.](#) *seq.* rerum captarum in justo bello, an ab iis possit exigi, qui eas justo titulo possident, IV. [176.](#) [274.](#) & quandiu, [275.](#) damni in justo bello illati a quo fieri debeat, [176.](#) earum rerum, quas necessitas communes nobis fecit, fieri debet necessitate sublata, II. [61.](#) promissa in conditionibus pacis, si qua necessitate fieri nequeat, an propterea pax censetur rupta, aut quid agendum, IV. [114.](#) non pertinet ad eos, qui se sponte parti alicui subjecere durante bello, [327.](#) non debetur ex bello justo ob victimam intentionem, III. [461.](#) rerum captarum in bello, in jure dubio quomodo interpretanda, IV. [275.](#) eorum, quæ hosti injuste tenenti erepta sunt, [272.](#) Restitutionem qui debeant in solidum, vel ex parte, III. [182.](#) IV. [175.](#) *seq.* Restitutionis obligatio ex bello injusto, IV. [175.](#) *Restitutio in integrum* non est ex jure naturali, II. [587.](#) sed civili, III. [49.](#) [50.](#) an ad regem pertineat quæ talis, *ibid.* pertinet ad actus ejus privatos, si velit, [50.](#) *seq.*
- c.* Restitutio juris læsi ubi fieri nequit, qualis reparatio obtineat, P. [51](#) Restitutionem alieni unde Grotius deducat, [87.](#) Restitutio damni dati quomodo fiat, III. [312.](#) ex causa amissionis, quantum differat ab ea, quæ sit ex causa pacis, IV. [240.](#) circa eam regulæ, [142.](#) rei bello capte, & vendite, cujus sit periculo pace facta, [141.](#) & an etiam ad fructus medii temporis extendatur, *ibid.* ad eam quando demum teneatur bellum injustum gerens, [181.](#) *Restitutio in integrum* beneficia an competant regi, principia Grotii, [II.](#) & Sam. COCCIOZUM, III. [58.](#) *seqq.* [67.](#) Restitutio in integrum ex causa enormis læsionis Digestorum ju-

re jam obtinuit, II. 729. Restitutiones ob lubricum ætatis, & ob læsionem enormem, jure naturæ cognitæ non sunt, II. 68

Resurrectionis spes an causa sepellendi, III. 221

Retentio rei promissæ ex parte ejus, cui promissæ est, sufficit ad significandum consensum, II. 595

c. Retentionis jus distinctum a compensatione, IV. 317. rei alienæ pro re nostra, *ibid.* pro debito ex contractu, 118.

Reverentia debetur parentibus maxima in iis rebus, quæ ad totam pertinent familiam, II. 297. Reverentiæ officium non facit, ut nullus sit actus, qui ei repugnat, *ibid.*

c. Reverentiæ sola non pugnat cum matrimonio, II. 397. 298. 100. parentibus, & magistratui debita in quo differant, 279

Revocatio promissionis, *vide* Promissio.

Reum judici eximens crimen committit, III. 558

c. Reus criminis recipi potest, at non defendi, III. 619. ab hoste in occupatis locis damnatus conveniri potest in territorio hostili, non vero in nostro, & confederato, IV. 134

Rex unus esse potest plurium regnorum distinctorum, I. 174. an se adversus contractum restituere possit, III. 50. *seq.* an juramento teneatur, 51. actus suos privatos a lege potest eximere, 50. subditum suum auferens debet compensationem facere ex communi, 51. populum, aut successores non obligat in infinitum, 54. 57. & quatenus obliget, *ibid.* stipendia non solvens tenetur vicinis de damnis datis; IV. 284. minor an pacem facere possit, 123. c. 146. an captivus, 121. c. 347. an exul, 121. c. 147. privatus sit vi legis commissoria, I. 317. partem populi alienare non potest, II. 340. hostis totius populi, regnum amittit; & quomodo hoc capiendum, I. 350. *seq.* regno pulsus jus habet ex fondere, III. 140. subditis jura suum auferre potest in potestatem, & ex vi domini superominentis, 53. imperium derelinquens privatus fit, I. 350. Rex quid in fœderibus significet, III. 140. imperans non videtur uni populo in exitum ejus ferri animo hostili, I. 350. *seq.* an vi pelli, & supplicio af-

fici possit, & a quo, *ibid.* potest, si regnum alii tradere molietur, *ibid.* absolutus, 179. electitibus similis usufructuario, 189. impius etiam amandus, 89. *seq.* injustus non facit ut nulla sit respublica, III. 614. limitata potestate imperans damni tenetur, si jus subdito sine causa auferat, *vide* Subditus. tenetur populo ad exercendum per se summum imperium, II. 343. precario non habet jus summi imperii, I. 189. *seq.* pupillus si quos fecit contractus, an possit rescindere per restitutionis beneficium, III. 49. *seq.* jus habet, sed non ejus ufum, I. 212. pacem contractu facere non potest, IV. 121. (*vide* Pax). Rex usufructuarius, II. 145. quæ in Regis personam committuntur, facile, ac libenter debet condonare, III. 505. Regis vita ante omnium aliorum defenditur, 666. Rex temere bellum suscipiens ad restitutionem subditis tenetur, 511. regno ejectus an jus legendi habeat, 201. jus Regis apud Samuelem, I. 333. Regis persona inviolabilis, 333. Regi regnum alienanti quatenus resistere liceat, 331. nihil inhonestum esse, quod sit utile, vulgo dicitur, P. 2. coræ esse debet regum salus, III. 660. Regem occidere subdito non licet, 576. Reges possunt esse Christiani; & servire Christo debent quæ reges sunt, I. 89. quidam non subsunt populo etiam universim sumto, 19. improprie dicti, 181. non omnes constituentur a populo, 184. Reges Persum summum imperium habebant. quædam tamen facere jure non poterant, 97. Æthiopum, summi, adstricti promissis, *ibid.* Hebræi summum Imperium habebant, 201. *seq.* nec non Orientis, Ægypti, Syri, Asiatici reges, *ibid.* veteres Germaniæ, & Galliæ, non habebant, *ibid.* Romani cum populo partiti summum Imperium, 204. Ægypti summi adstricti promissis, 197. Reges cum acta quædam sua ab aliis expendi volunt, aut etiam rescindi, non eo participant summum imperium, 200. creduntur in dubio velle sequi successionem, quæ in usu est in suis locis, II. 178. medij deberent cogere bellantes ad accipiendum æquum pacem, III. 488. minores in actibus publicis cum effectu obligantur, 50. Reges etiam cum homini non obstringuntur, Deo obstringuntur, 51. tenentur ex promisso

promisso etiam causa non expressa, *ibid.* ex contractibus naturaliter, an civiliter obligentur, §2. an ex militum, aut nautarum facto teneantur, III. 184. *seq.* quomodo obligentur ex bello injusto, IV. 175. *Regum* fides pro juramento, III. 18. iudex solus Deus, I. 186. actus non sunt irriti contradictione parentum, II. 202. memoria damnata, I. 197. actus privati legibus communibus civitatis reguntur, III. 51. *seq.* non plene regnantium actus possunt irriti fieri per legem populi, §0. cura generalis pro societate humanā, 306. res sunt regis victoris, IV. 46. inter Regem, & populum, mutua subiectio non est ordinarie, I. 187. IV. 97. Regibus captis an parcendum, 194. *seq.*

c. Regis vox per se nullum Imperii ius infert, I. 276. ius in subditos unde oritur, 230. quomodo subdito obligetur, 307. Regis jura ex *Samuele*, 358. 161. vera describuntur *Deut. XVII. ibid.* Rex, & Iudex in quo differant, 163. Rex in patria potestate privati, 31. duplici modo considerandus, ut homo, ut rex, 139. Reges cur Dii vocentur, 231. 238. male comparantur cum Dominis, II. 314. Rex male dicitur fructuarius patrimonii populi, 161. est in regno, quod populus, ejusque magistratus in statu populari, I. 286. verus in statu Monarchico aliquando nihil suo nutu agere potest, 277. Regis est regnum, non regni proprietates, 284. quæ Regis, quæ regni sunt, probe distinguenda, 285. Reges toti humano generi ad certa officia obligantur, P. 74. Regum controversiæ ex jure civili decidere, absurdum, 108. Rege constituto, eadem illa potestas, quam populus habuit in omnes, & singulos, non major, minorve, transit in regem, I. 392. Rex quidquid statuit, iudicio populi statuere censetur, 294. Reges obligantur ad ea, quæ jure naturæ præcipit, 308. 356. Regum *ordo*, s. *precedentia*, non nisi a tempore sumitur, nisi aliud jure rite quæsitum sit, II. 326. Rex a libero populo electus quo loco sedeat, *ibid.* & quo inferior occupans superioris regnum, *ibid.* Rex agit aut ut rex, aut ut privatus, 196. adeoque ejus actus alii qua regis, alii qua privati, III. 60. priores solo jure naturæ reguntur, 61.

posteriores civili, *ibid.* de regis actibus privatis *tum* circa statum hominum, C. jus personarum, 62. qua capti, qua patris, qua filii, qua mariti, qua agnati, 61. *tum* circa jus rerum, 64. *tum* circa obligationes personales, C. contractus, de quali-contractus, 65. 66. *tum* denique circa delicta, quasi-delicta, & penas, 65. 67. 69. Rex si ut rex iusto bello, vel extra iustum bellum aliquid coactus, vel dolo inductus promittit, restitutionem petere nequit, 67. nec minor, si ut rex contrahens lasus sit, *ibid.* si ut rex contrahat ante ætatem legibus fundamentalibus constitutam, non valet negotium, 68. si in usus publicos pecuniam sumit, & immodicas usuras promittit, ex promisso suo tenetur, 69. si ad usus privatos, remediis juris civilis ipsi succurrit, *ibid.* Rex quid possit, quid non possit, dependet totum a forma imperii, 68. formam negotiis lege civili præscriptam negligere potest quando agit ut rex, non quando ut privatus, 73. 72. Rex ut rex sine causa promittens obligatur, 71. non ut privatus, *ibid.* Regum pacta cum interpretari nequeant ex Jure Romano, 278. Rex bello sibi ut privato acquirere nihil potest, I. 296. etsi suis sumptibus, vel aliorum operâ bellum gerat, *ibid.* nedum fructus regni sibi acquirit, 297. Regum contractus nunquam sunt leges, III. 79. nec legibus mixti, *ibid.* Regi quid liceat circa actus successoris, *ibid.* quoad patrimonium publicum, & privatum, §0. 81. de Regum iuramentis obscuritas doctrinæ Grotianæ, 69. 70. Rex an plures simul uxores ducere possit, 61. Rex alienare nequit imperium, nec ejus partem, II. 359. nisi populus consentiat, *ibid.* exempla, *ibid.* nec infundare, & oppignorare, 344. quoniam redditus, vel terras possit pro salario assignare, & infeudare, 356. nec alienare regnum bello quæsitum potest, nisi consensus populi victoris, I. 298. Regia bona distinguenda a bonis regni, II. 357. 358. Rex an obligetur ex testamento antecessoris valido, 164. 165. capere an possit etiam ex invalido, *ibid.* testamento de rebus suis proot lubet an disponere possit, *ibid.* Regi legitimo ab invasore expulso non tenentur parere subditi, I. 278. Regis *ejusque* jura late exponuntur, *ibid.*

- ibid.* *seqq.* Rex electus retinet imperii jus, *L. 172. 181.* effectus hujus juris ratione tum regis, tum subditorum, tum vicinorum, *ibid.* *et* *L. 180.* non dedit potest inuolvi petenti, *181.* ejus liberi succedendi jus conservant, *417.* Rege electo republica obligatur ad debita ab illo contracta solvenda, *545.* Reges victi, & expulsi an habeant jus Legatorum, *III. 213. 214.* Reges temporarii vere sunt reges, *L. 200.* Rex regni tendit quando perlat *regnum*, *L. 276.* & quid juris in eum, *ibid.* Rex populo Romano inæquali fœdere junctus an Romæ potuerit fieri reus violati fœderis, *L. 323.* Regis Romanorum sub Imperatore summa potestas, *252. 278.* Regem Romanorum si pars una hunc, altera alium eligere vult, quid juris sit, *II. 321.* Regium nomen cur gentes pro Deo coluerint, *L. 117.* Regis in aditu regule obtineat, *III. 22.* vide Princeps.
- e. R. HADAMISTI* in Mithridatem perdidit, *III. 154.*
- e. Rheda* corrente quod excidit, non habetur pro derelicto, *II. 159.*
- e. Rhemi* quatuor alvei, *II. 158.*
- Ripa* privatis quando cedat, *II. 475.* Ripæ, cujus, Jure Rom. *472.* cujus naturaliter *471.*
- e. Ripæ* sunt territorium occupantis, *II. 144.* in dominio vicinorum sunt, si ager est arcifinus, *495.* coo. ubi incipiant, *495.*
- e. R. OSSATVS*, quomodo prelati sit in Sicilia Martelli filio, *II. 461.*
- Roma* quondam communis patria, *IV. 262.*
- e. Roma* utriusque regni urbs, *L. 251.* subfuit Carolo M. etiam cum nondum Imperator esset, *II. 555.* Romæ perditæ causa, *III. 477.* Romæ urbis nomen latinum, & Deus tutelar is ne vulgaretur, cur tantopere solliciti fuerunt, Romani, *IV. 13.*
- Romani* cur stipulationibus plus tribuant, quam pactis, *II. 587.* asperi in victoria, *IV. 196.* veteres dolis abstinebant, *III. 576.* ubi vindicant, quas hostis imperii alii erigunt, *IV. 30.* duri in captivos populares, *390.* eorum instituta ad res bellica directæ, *ibid.* Romani cives Antonini constitutione effecti quid juris habuerint, *II. 630.* *IV. c. 269.* dictatores quale imperium habuerint, *L. 189.* reges an absolute imperaverint, *201.*
- Romanorum* jus in liberos, *II. 201.* controversia cum Latinis, & alia de datione fœderis, *III. 137.* *seq.* jus de postliminio, *IV. 116. 117. 118.* mos de agris capitis, *11.* & circa prædam, *36.* jus pro iis, qui postliminio redierunt, *117.* status tempore interregni, & primorum Coll. ex Democratia, & Aristocratia mixtus, *L. 204.* Sub Consulibus popularis, *200.* *204.* sub Augusto herilis, *177.* Romanorum lex circa res captas, *IV. 239.* mos circa reges captos, *194.* *seq.* *Romanorum Imperium* a posterioribus scriptoribus Romanis vocatum, *III. 458.* divisum in Orientale, & Occidentale, idem mansit, *I. 199.* quæ ejus quondam fuisse, cujus nunc sint, *II. 527.* *Romani Imperatoris* eligendi jus ad quem pertinuit, *ibid.* electio facta a Legionibus an rata fuit per se, *ibid.* Vide *Imperium Populus*.
- e. Romani* primi quantum nature juri tribuerint, *P. 36.* eorum justitia in succipiendis bellis, *76.* cur reliquas gentes barbaros vocarunt, *92.* eorum mos fuit, assistere sociis suis sumibus, *L. 125.* per quos sacra fieri curabant, *239.* libera republica incolumes esse nequiere, *162.* non possunt dici invasores Judææ, *188.* Romanis, præter naturale, jus gentium cognitum non fuit, *III. 628.* *Romana respublica* non erat mixta, *L. 328.* *Romanum Imperium* non tenent Germaniæ reges ex concessione populi Romani, sed jure victoriæ, *II. 548.* *seq.* *Romanus Populus* quatenus dici potest delisse, *551.* quo tempore electio Imperatoris ad eum pertinebat, *ibid.* *et* *552.*
- e. Romana ecclesia* male sibi arrogat titulum Catholicæ, *III. 399.* Ipso jure est hæretica, *409.* non fuit primaria, *ibid.*
- e. ROMULVS*, sub eo fuit status mære monarchicus, *L. 718.*
- e. Rosa rubra*, & albæ, factiones in Anglia, *II. 449.*
- R. URSVS* exheredatus a jure primogenituræ, *II. 387.*
- e. Ruylii* cur parciis ad bellum vocentur, *L. 396.*

S.

SASSATVM cur institutum, *III. 109.* *IV. 248.* qui violasset, capite puniebatur.

- nebatur, & quare, III. 109. Sabbathi lex exceptionem habet summe necessitatis, I. 310. cuius rei sit symbolum, III. 309. Sabbathi lex pro fervis, IV. 248
- e. Sabbathi lex mere civilis, I. 75. Sabbathum non statim ab initio sanctificavit Deus, 61. quando institutum, III. 389. violentes cui poenae obnoxii, *ibid.*
- e. Sabinarum de raptu quid statuendum, II. 115
- e. Sabiniani qui, II. 511. 513. Sacerdotibus, & eorum affectis parcendum in bello, IV. 199
- e. Sacerdotes occidi iure belli possunt, IV. 214. Sacerdotum vocatio pertinet ad potestatem politicam, I. 248. auctoritas apud veteres Germanos, & Gallos, III. 491. Vide Clerici.
- Sacra sunt res Deo dicata, IV. I. *seq.* a fine sic dicuntur, revera autem publica sunt, *ibid.* non eripiuntur usibus humanis, *ibid.* necessitate, & usu postulante in profanos usus converti possunt, *ibid.* & plane alienari 2. capiuntur, I. *seq.* capta sunt profana, *ibid.* deduntur, *ibid.* vastantur licite quoad jus gentium absolutum, *ibid.* iniustum id tamen quoad iustitiam internam, 216. *seq.* quo sensu publica, 2. in deditione comprehenduntur, 2. I. 176. hosti an sacra sint, IV. 4. populi voluntate profana facta, 2. 3. 4. 228. leges de Sacris pertinent ad curam civitatis, I. 371. IV. 2. de rebus sacris rex apud Hebræos nequit iudicare, I. 103
- e. Sacrae res cur dicantur nullius, IV. 8. 22. cur vastari possint in bello, 8. *diff.* ferunt a publicis, *ibid.* si dedantur quid tradatur, 9. Sacra quænam dicantur publica, quæ privata, *ibid.* quando desinant esse, 9. 10. quando Jure Rom. 11. 12. an per præscriptionem immemorabilem? negatur, jure naturæ, 21. quid juris circa ea habeat civilis potestas, 17. 17. de rebus sacris etiam pacisci potest civilis potestas, 348. Vide Evocation. Res sacræ.
- Sacramentum militare non amplius obligat, duce capto, aut capite demutato, III. 14. Sacram. militare post Constantinum, 10. I. 109. Sacram. militaris formula apud Romanos mutata,

- & quando, *ibid.* Sacra Scriptura, vide Scriptura.
- Sacrificia humana etiam bello puniri possunt, III. 312. *seq.* negatur, c. 395
- Sacrilegia, Deus etiam in filiis punire solet, III. 427. Sacrilegi objecti infelicitati, 248
- Sagmina, III. 641. c. 615
- Saguntina controversia inter Romanos, & Carthagenenses, III. 137. IV. c. 296
- e. Saguntus injusto bello petita, & everfa a Carthagenensibus, II. 199. III. 128. 129. 160. 161. utut diruta cur civitas non esse desit, IV. 148
- e. S A A D A N I nefandum stratagemata contra Chriitianos, III. 187
- e. Salica lex prætenfa, perperam intellecta qua excluduntur in æternum feminae a successione Gallie regni, II. 450
- e. S A L L U S T I U S: quid nobis cum Diis, quid cum belluis commune I. 119. de defensione sui ipsius, 122. de non nimium ignoscendo, 146. de paupertatis amore in urbem reducendo, 154. consilium Livie datum, 266. vinci scius, quam male vincere, III. 584 ejus locus de Solla male applicatus a Grotio, 676
- e. S A L O M O quales urbes Hiromo vendidit, I. 398. & in quem finem, *ibid.* ejus effata de forte lites principum componente, 117. in Abiatharem iudicium, 318. Eccl. VII. 30. dictum explicatur, II. 79. cur Cananæorum reliquias accepit sub imperium, III. 26. quo sensu dehortetur a consortiis impiorum, 119. non dubitavit de immortalitate animæ, 243
- e. Salus populi, suprema lex, I. 230. 232
- S A M S O N quo jure malo malo reddiderit, III. 270. ejus mors, 248
- e. Samson quo jure mortem voluntarie obijt, III. 246. injuriæ privatæ sibi illatæ a socero penam male a tota Philisteorum gente sumit, 322
- Samarit qui prohibet agrotum, tenetur quasi vulnerasset, III. 409. 41
- Sanctio in dubio potior permissione, III. 147
- e. Sanctum quid dicatur, III. 212. apud probatos auctores, & Jctos quid intelligatur, 19. Sanctitatis varii gradus, 20 de Sanguine non effundendo interdictionem quomodo accipiendum, I. 83
- H h h h

- c. de Sanguine idoli non comedendo unica lex Noë data, **L. 128. 132. 133.** cur, 61. Sanguinis efus an omnibus gentibus prohibitus, **68.** de sanguine non fundendo legis Noëh. dis. datæ verus sensus, **128. seqq.** de Sanguine vicilim fundendo legis interpretatiū Grotiana, **129.**
Sapiens naturā magistratus, quo sensu, **III. 271. seq.**
 c. *Sapientia* vox omnes perfectiones complectitur, **P. 94.**
 c. *SARA* non fuit soror, sed sobrina, vel consobrina Abrahami, **II. 285. 287.**
 c. *Sarepta* vidua, **L. 65.**
 c. *Sarmateni*, **L. 22.**
 c. *Sata* ut statim cedant solo, id ex natura est, **II. 515.**
 c. *Satana* tradere, quid Apostolis significabat, **L. 152.**
 c. *Satellites* sibi comparare, solius principis est, **L. 186.**
Sati-factio offerenda ab eo, qui deliquit, antequam iustum bellum gerere possit, **II. 18.**
 c. *SATURNI* appellatione quid veniat, **L. 194.** plures hujus nominis, **ibid.**
 c. *SATURNINUS* male carpitur a Grotio circa ea quæ in poësis consideranda sint, **III. 373.**
 c. *SAUL* an in impietate mortuus, **III. 248.**
 c. Saul qua ratione se forti subiecit violato jejunio, **II. 196.** ejus posterius cur excisi, **III. 21. 26.**
Scelus pessimi exempli poenā omnino addicendum, **III. 289.** qui ad scelus aliquod aliquem impulere pretio, aut vi aliā, de damno tenentur in solidum, **182.** an ob cogitatum scelus quis puniri possit, 285. aliud est sceleratus populus aliud ii, quicum populus non sine sceleris causā cōeunt, **614. seqq.** vide *De-litum.*
 c. *Scripticorum* tres gradus, **P. 83.**
Scriptum regium olim pro jurejurando, **III. 19.**
Scholasticorum Sententia de mendacio, & equivocatione, **III. 473.**
 c. Scholastici parcissime jura naturæ tractarunt, **P. 97.** subtilitatibus suis omnia conturbant, 100. Scholasticæ personæ a jure sequele immunes, **L. 195.**
 c. *Scripsi-Salven* qui, **L. 215.**
Sciens, præcans, & tacens, quando con-

- sentire credatur, **II. 165.** qui scit, & prohibere debet, ac potest, delinquit, nisi prohibet, **III. 409.**
Scientia quando præsumatur, **III. 412.** cum puniri jubetur, sumitur pro patientia, **409. seqq.** præsumitur in iis rebus, quæ sunt conspicuæ, & frequentia, **ibid.** Scientia magistratū in sceleribus subditorum unde appareat, **IV. 331.**
 c. *Scientia* quænam alias omnes complectatur, **P. 13.**
 c. *SCIPIO* ex justitia causæ argumentum victoriæ petit, **P. 77.** quo sensu scripsit fratri, transitum per Macedoniam pendere a voluntate Philippi, **II. 104.** ex quo capite reddidit prædam sculis olim a Carthaginensibus ereptam, **IV. 278.**
 c. *SCYRON* latro, **III. 379.**
 c. *Scoræ* luc, vel peste infecta in hostem immittere, illicitum, **III. 587.**
Scortano apud quasdam gentes licita, **III. 658.** immo apud nullas licita, sed saltem impunita apud quasdam, **c. 674.**
 c. *Scortatio* ipsa naturæ ratione vetita, **P. 59. III. 381.**
Scriptura in dubio ad monumentum contractus adhibita censetur, **III. 184.** Scripturæ, & picture eadem ratio, **II. 478.** Sacre Scripturæ sensus in dubio unde non incommode discatur, **L. 105. 317. 360. seqq.** de Scripti sensu cum quærentur, quid sit spectandum, 105. Scripti, & sententiæ locus apud Rhetores, **III. 133.**
 c. *Scriptura* per se contractum non periclit, nisi partes id expresse velint, **III. 178.**
Scyba, **IV. 46.**
 c. *Scyba* solis naturæ dictatis usi, **P. 16.** mala demuntiant Alexandro injustum bellum moventi, 77. justitiam ingenii coluerunt, non legibus, **L. 70.** qualis apud eos rerum communio obtinuit, **II. 75.** virtutum, & vitiorum habebant cognitionem, **77.**
Secundus, **III. 92. c. 111. L. c. 231.**
 c. *Secularisatio* quid, **IV. 18.** res sacræ, & terræ Ecclesiasticæ, licite secularizantur a civili potestate, **ibid.**
Securitas plena nunquam in vita humana, **II. 18.** securitati suæ victor merito consulit, etiam justitiā internā, **IV. 264.**
 c. *Securitas* data cundi ad alium locum an competat urbe interim capta, **IV. 404.**

404. data tempore induciarum an tollatur iis ruptis, *ibid.* vide *Commeatus*.
Sedit mutandæ amor, iniusta belli causa,

III. 457

c. **SELDENUS**: de jure Hebræorum, P. 95. rationi nimium detrahit, 37. de mari clauso, II. 141. de numulariis e templo ejectis a Chrito, III. 348

c. **S M E R I** jure plexus capite a Salomone, III. 81

Semen, vocis etymologia, & explicatio, II. 406. jus feminis definitur, *ibid.* cedit solo, f. corpori, cui immixtum est, cum suo fructu, 407. quid si furto alteri surreptum sit, *ibid.* quid si bona fide aliquis solum meum conleverit, sed viliori semine, cum nobiliori illud destinasset, *ibid.* patrem liberos ex suo semine natos suo jure vindicare, quo sensu dicat Jctus, 510

Semiprævi, IV. 189

c. **S E M I R A M I S** causam dedit succellioni feminarum in Oriente, I. 75

c. **S E M P R O N I** sponso cum Philippo, & Græcis, III. 108

Senatus Romanus aliquo tempore partitus summum imperium cum populo, I. 204

c. *Senatus Rom.* quo jure imperium habuit, I. 114

c. **S E N E C A** a natura jus deducit, P. 35. brutis intellectum tribuit, 45. ejus loca ad jus sociale spectantia, 48. in virtute nihil esse nimium, 90. de præsumptione ex consensu gentium, I. 57. de instinctu fe conservandi, 118. virtutem omnes videre, 117. de pecunia belli causa, 154. de Caligula, 274. de tyranno, 176. de fure, II. 42. de telo, 45. de oceano, 89. quo sensu dicat *non esse beneficium, lumen de lumine accendere*, 101. ejus locus de *Benef. VII.* 4. male trahitur ad probandum dominium generale populi, 117. quo sensu comparat dominum, & regem, 114. de incestuosus, 281. 299. numerandos esse sententias, non ponderandas, 113. juvenem non esse eundem, qui senex est, 138. de promissis 616. de talione, III. 125. male comparat gratiæ relationem cum depositi redditione, 360. de Claudii apothecis, 195. quomodo Deorum providentiam excuset, 443. de regno regnorum, 179. sapientem injuria affici non posse, IV. 280. Seneca jurispru-

dentia parum peritus, 318

Senes excipiuntur bellicis calamitatibus, IV. 199

c. *Senes* immunes ab onere sequela, I.

395. occidi jure belli possunt, IV. 214

c. *Senioratus* quid, II. 445

c. *Senones* fuere Germani, II. 26

Sententia jus proprie non dat, III. 622.

quæ *Sententia* dividende, aut conjungendæ, II. 220. quomodo numerandæ inter eos, qui disparem partes in re habent, 221. judiciaræ vim habent contractis, III. 431. etiam injuste a subdito vi impediri non debent, & quare, 621. non ab extero, *ibid.* *Sententiarum* pari numero reus absolvitur, & possessor vincit, II. 219. in ferendis sententiis jus absentium præsentibus accrescit, 221

c. *Sententia* judicis decidit de justitia causæ, III. 498. etsi iniqua, cur habeatur, pro veritate, 501. vide *Suffragia*.

c. *Separationis* sententia lata a principe non possit ab eodem in plenariam matrimonii dissolutionem converti, *Responsum H. Cocceii*, II. 218

Sepeliendi jus quale, III. 317. *seq.* mos unde ortus, 240. *seq.* hostes, & inimici sepeliendi, 243. *seq.* ob sepeliendos mortuos bella, 249

c. *Sepeliendi* jus non est a natura, III. 377. 379

Sepultura an debeatur his, qui se occiderunt, III. 246. *seq.* Jus est ex jure gentium voluntario, 237. cur institutum, 240. debetur etiam hostibus, 241. *seq.* *Sepulturam* prohibere, furor dicitur, 239. concedere, an sit nota victoriæ, IV. 318. negare, causa justa belli, III. 249. negare, unica poena regum absolutorum, I. 198

c. *Sepultura* necessitas an sit a natura, III. 249. negatur, 250. *seqq.* unde hic mos ortus sit, *ibid.* Et 251. ex quo principiu a Romanis, & Græcis ad jus naturæ relata sit, 251. ex rationibus mere politicis introducta, & legibus civilibus munica, 252. in poenam auferri potest, *ibid.* Et 254

c. *Sepulchra* cur dicantur divini juris, & res nullius, IV. 22. publica, & privata, *ibid.* hæreditaria, & familiaria, *ibid.* eorum violatio non pugnat cum natura jure, 23. hostium devictorum

II h h h a cur

- cur religiosi esse desinant, 12. non sunt religiosi, nisi lege civili, 21. hostis, iure belli violari possunt 234. Sepulchrum violantes vitiores Jure Rom. cur capite plectantur, honestiores cur saltem deportentur, III. 171.
- c. *Sequela* jus ex naturæ rationibus deducitur, L. 191. duplex: alterum ad legem executionem, alterum ad bellum pertinens, *ibid.* alia jura specialiora, *ibid.* Sequela bellica dispenditur in universalem, & particularem, L. pactitiam 194. quinam immunes ab hac lege, 195.
- c. *Sequester* quid supponat, IV. 193.
- SERGIVS PAULUS in magistratu manens factus Christianus, L. 93.
- Sermo* instrumentum societatis, P. 6. ambiguit ex circumstantiis vel licitus est, vel non est, III. 667. vide Colloquium. Sermonem cogere, mutare, pars mixti imperii, IV. 96.
- c. *Sermo* an sit instrumentum societatis, P. 46. ejus varii usus, III. 611.
- c. *SERVIANA* actio, II. 161.
- c. *Servilis* inter, & liberas personas discrimen non in jure demum civili, sed in ipsa ratione naturali fundatur, IV. 58. Servilis concubitus requisita jure naturali, 81. 83.
- c. *Servire* quando dicatur populus, s. servitus publica quid, I. 293.
- Servitus* ex voluntate, II. 221. nequitiam pugnat cum jure naturali, 224. ex pœnâ, 228. perfecta, & imperfecta quæ, 224. 227. quo sensu contra naturam dicitur, IV. 70. annorum septem, II. 227. ob redemptionem ex captivitate quando Jure Rom. desinat, 117. oritur ex pacto, aut ex delicto justo, IV. 70. a Deo aliquando in beneficium hominibus conceditur, III. 509. præfertur intercessionem populi, *ibid.* eorum, qui bello capiuntur, continet perpetuam obligationem operum pro alimentis, IV. 245. eorum, qui in servitutem se dederunt, qualis, & quale jus dominus dederint, *ibid.* civilis jure victoriæ imperari potest, L. 185. IV. 95. *seq.* ex quibus causis libertati etiam ab ipso populo anteponitur, L. 176. quo casu desinat, II. 531. fit, cum populus in provincie formam redigitur, III. 421. personalis, 6. imperfecta, II. 227. perfecta est, quæ debet operas perpetuas pro victu, 224. pœnalis duplex, singulorum, & universalitatis, 228. *singulorum* personam non egreditur jure naturali, 221. jure gentium etiam in filios derivatur, & qua ratione, IV. 252. universalitatis est perpetua, II. 228. Servitutis plures gradus, 224. *seq.* IV. 259. instrumenta, reges, 266. in servitutum privatam licet cuique se addicere, L. 176. 289. parentes filios vendere possunt aliquo casu, IV. 253. Servitus an mari possit imponi, II. 128. prædiorum Servitus jus est personale, L. 4. Servitutis imperfectæ genera, II. 227. bellicæ causa, IV. 71.
- c. *Servitus* definitur, L. 289. 290. a gentibus demum constituta est, *ibid.* mediata, & immediata, 295. imperfecta Grotio quid, II. 336. jure naturæ talis non datur, *ibid.* Servitutes ad quænam jura pertineant naturaliter, L. 30. Servitutis constitutio non est acquisitio originaria, II. 133. an dentur naturales servitutes, regulariter negatur, *ibid.* unam speciem excipit H. COCCIVS a natura constitutam, quamque originariam videri posse, ait, *ibid.* *seq.* quod negat SAM. COCCIVS, 135. Servitus male refertur cum Grotio ad juramentum, s. ad id, quod nostrum est; melius jura personalia, s. ad id, quod nobis debetur, 136. Servitutes a natura sunt, II. 331. Servitutis jus non est ex iustitia aliqua externa, sed ex ipso jure naturæ, IV. 92. 93. non pugnat cum Christianismo, 93. Servitus quænam naturali iustitiæ conveniat, 79. naturæ cognita non esse, quo sensu dicitur a JCtis Rom. 77. circa Servitutes reales, & quatuor personales, quid obtinuit Jure Rom. II. 161. Servitutibus discontinuis præscribi potest jure civili, 199. Servitus consistit in potestate in operas, & res servi, quas ex operis acquirit, IV. 77. 78. immo & in ejus vitæ, 78. Servitus ex bello etiam injusto cur, & quamdiu iusta dicatur, 179. non opponitur æquitati naturali a JCtis Rom. *ibid.* non consistit in solis operis, 259. vera Servitus jure nat. etiam in liberos transit, II. 338. III. 450. non constituitur pacto sed captivitate, vel in pœnam II. 139. Servitus privata lege mari imponit, 85. Servitus *propositus*, 707.

SERVIT

Servus instrumentum domini, L. 189. membrum minus dignum familie, subito similis quo sensu dicatur, IV. 245. *seq.* efficere ea non cogitur, quæ sunt contra jus divinum, & humanum, III. 118. fugere an possit, si immanis Domini sit severitas, II. 236. quorum pertineat Apostolorum monitum, ne fugiant, IV. 74. in sui venditionem hoc casu proclamare poterat apud Græcos, apud Latinos ad stitutas confugere, 251. *Servus* naturâ, L. 176. nemo est, IV. 69. nemo tamen jus habet, ne unquam serviat, III. 458. injustum bellum, quod aliquibus inferitur quasi naturâ sint, *ibid.* *Servus* mercædem laboris sui an sumere possit, IV. 674. resistere an licite possit domino, *ibid.* cognosci debet, ut postliminio recipiatur, 118. recipitur, etiam si animom res nostras sequendi non habet, *ibid.* mercenario comparatur, 246. in *Servum* quidvis licet, 70. *seq.* *Servi* fratres nostri, 246. naturaliter philosophis qui, III. 458. ad operas urgendi moderate, 248. quo casu fugere possint, II. 236. IV. 72. transfugæ recipiuntur postliminio, 118. quando postliminio recipiuntur, 119. etiam manumissi postliminio recipiuntur, *ibid.* etiam vocabulo servi olim humaniores abstinabant, 248. *Servi* redempti quod jus apud Romanos, *ibid.* Et 174. *Servi* dicuntur populi subiecti, L. 191. *Servi* pro dominis bellant, 389. *Servi* res sunt domini, IV. 71. *Servo* dominus quæ præstare debeat, 248. *seq.* in *Servo* vis deliberatrix plena non est, III. 342. in *Servum* jure gentium omnia licent, IV. 70. *seq.* non etiam iustitiâ internâ, *vid.* de jos vitæ & necis. *Servi* quo casu fiant liberi, II. 321. *Servorum* nati matrem sequuntur, IV. 79. deliberatrix facultas imperfecta, III. 541. si an naturaliter servi, & quatenus, II. 225. filii qui, & quatenus domino teneantur, IV. 252. *Servis* injuria si quæ inferzor, non statim domino censetur illata, 134. ex *Servis* servi nascuntur jure gentium, 70. & quare, 71. in *Servos* lenitas adhibenda, 247. jus vitæ & necis in eos quale, 71. 246. II. 225. *Servos* Romana lex bello arcebat, L. 199. circa *Servos* Francorum jus, & Hebræorum, IV. 75

c. *Servus* instrumentum domini, L. 192. non pars, *ibid.* nullum jus neque in res, neque in actiones suas retinet, II. 333. in quosnam *servus* naturâ dominis competat jus vitæ, & necis, 331. 334. & quorumnam liberi sequantur conditionem matris, *ibid.* in *Servum* jus vitæ & necis, unde dominus habeat, III. 149. 350. in *Servom* jus vitæ, & necis competit jure talionis, IV. 77. 78. *Servus* fieri potest ex delicto, II. 118. sublato domino fit nullius, & cedit occupanti, 537. *Servum* non fieri nisi bello captum, recte docuerunt JCTi Rom. III. 654. *Servus* domino acquirit etiam ignorantia, IV. 67. non naturaliter tantum, sed & civiliter, 68. *Servo* quid licuit Jure Rom. & Græco sub domino nimis severo, 80. *Servus* quænam jura retineat, *ibid.* & cur, 81. *Servus* nonne ex injuria ortum esse, quatenus recte concludat Seneca, 189. *Servus* cum domino quo jure contrahere possit, 258. quando resistere domino possit, 92. an, & quo jure licite fugiat, 92. *seqq.* 90. 91. *Servo* suadere ut dominum deserat, cur Canones prohibeant, 92. lex qua *Servus* non nisi per tormenta testimonium dicere potuit, quibus in causis, & personis obtinuerit, ejusque ratio, L. 159. ex delicto *Servi* quod dominus teneatur, id jurs est civilis, III. 433. *Servus* ex scelere, etiam jussu domini patrato, obligatur in solidum, 549. cur ex criminibus publicis obligetur, *ibid.* *Servo* naturaliter in corpus suum *facere* licere quo sensu dicatur in 6. 9. §. 2. de pecul. II. 33. III. 255. *Servi* utilitas quo sensu adventitia dici possit, L. 273. *Servi* olim a militia arcebantur, 196. *Servum* inter, & ancillam, est verum conjugium, II. 105. ac hujus effectus quoad commoda cessant in iis, *ibid.* *Servi* filius quo jure sit *servus*, IV. 79. 81. *Servus* meus ab hoste captus quando postliminio receptus videatur, 162. 161. *Servus* Romanorum, raptus a lutoribus, translatus ad Germanos, receptus a Romanis, & venditus Romæ, an restitui pristino domino debeat? affirmant merito JCTi, 272. 278. *Servi* sunt omnes homines in regno patrimoniali, L. 291. *Serv.*

h h h h

- Severitas* laudabilis Dei, Moſis, Chriſti, & Apoſtolorum, **L. 109. ſeq.**
- Sexus* eſt quid perſonale, H. 182. Sexus privilegium majus, quam ætatis, in reſporum ſucceſſione, *ibid.* Sexus privilegium eſt, ubi jus æquale, **197. 193**
- S. SPONDRATI* hæreſis circa Dei cognitionem, **P. 19**
- Signa* ſucceſſionis controverſia, **II. 122**
- Signa* voluntatis, **II. 165.** animi quæ, *ibid.* Et **III. 111.** certitudinem habent probabilem, non mathematicam, **II. 165.** delib. rati animi plura præter ſtipulationem eſſe poſſunt, **187.** muta quædam obligant, **IV. 411.** voluntatis ſufficiencia, *vide* Voluntas. Signis hoſtium uti, licitum, **III. 664**
- Signa* inter gentes **12** recepta ſunt cum mutua obligatione, **III. 606. 607. 608. 610. 611**
- Significatio* impropria quando admittenda, **III. 116.** ſtrictior, laxior, & media, **114. 115.** c. **156. 157**
- Silantium* S. Crum, **L. 109.** iniquum non eſſe, probatur, **c. 159**
- Silentium* non ſemper præſumitur conſentire, **II. 161.** aut velle, **III. 105**
- Silentium* longo tempore, non conſentit tacite, **II. 1. 4**
- Silentium* non liberum nihil operatur, **L. 166.** quando conſenſum probet, **III. 105.** quale requiratur ad præſumendum conſenſum ejus partis, quæ alienari debet, **II. 143.** quale & ad præſumendam deſectionem, **166.** obligat ſi in ea re fit, quam quis aperire jure aliquo tenetur, **III. 409.** Silentio an conveniri quædam poſſint, **IV. 410**
- Silentium* non inferit remiſſionem, **II. 184.** quando habeatur per conſenſum, **III. 128.** ex ſilentio per ſe neque conſenſus neque diſſenſus ſequitur, **167. 169.** **IV. 412.** excepta quibuſdam caſibus, **III. 168.** **IV. 412**
- Sileſia* olim fuit feudum Ligurum, **L. 129.** ſucceſſio in ea allodialis, ſ. hæreditaria, jure obtinet, **II. 446.** *Sileſiam* cur abſque indictione, aut clarigatione occupavit Roſſiæ rex, **III. 649. 655**
- S. Silius* *Italicus*: de fide, **II. 613.** de venenis, **III. 583.** de Fabio, & Annibale, **592**
- Silvaſtrum* caſtus non pro jure habitus, ſed ſaltem excuſatus, **II. 116**
- S. SIMON* deſenſor Grotiani erroris de Deo ſemoto a juris naturalis imperio, & obligatione, **P. 55**
- Simulacra* gentium abolendi licentia naturalis ſulcita *Deut. VII. 5,* Et **25.** juſſu Dei, **IV. 10**
- Simulatio* quid, **III. 662. c. 604.** an ſemper injuſta, adeoque e vitâ tollenda, ut putavit Cicero, **162.** quæ licita, *ibid.*
- Simulatio* quid differat a diſſimulatione, & mendacio, **III. 604.** per ſe non eſt illicita, **607.** ſed res media, **608**
- SINANIS* barbari dictum, **IV. 216**
- Singularium* certaminum origo, **III. 273**
- Singularis* licet, quod gregatim non licet, **II. 222. ſeq.**
- Singuli* quando punibiles ex facto univerſitatis, **III. 421. ſeq.**
- SINIS* latro, **III. 179**
- Sylveſtria* lex, **III. 612**
- Smakakieum* fœdus male improbitur, **III. 125**
- Socero* nubere, non eſt licitum naturâ, **II. 287.**
- Societatis affectus* nullus ſequitur ex ortu hominum ab uno omnium, **P. 60**
- Societas* quid, **II. 658.** quotoque, **L. 2.** quomodo a civitate diſſert, **208.** boni, non mali cauſa contrahitur, **III. 523.** jus dat in perſonam, **II. 201.** an nobis nulla ſit cum privatis, aut prædonibus, ut putavit Cicero, **IV. 299.** (*vide* Prado) an cum tyranno, *ibid.* an cum infidelibus fœdere contrahi poſſit, **III. 96. ſeq.** bellica injuſta, quæ nullo cauſe diſcrimine initur, **527.** (*vide* Fœdus) Societas civilis utilitatis cauſa coepit, **P. 10.** proprii commodi cauſa ab unoquoque initur, **L. 79.** **III. 522.** naturalis quæ dicatur, **IV. 298.** inita fuſſet etiamſi nulla re indiguſſemus, **P. 10.** ejus vis pridem in multis gentibus extincta, **IV. 115. ſeq.** maxime naturalis eſt conjugium, **II. 201.** navalis, **658.** unde utilitatis portio æſtimanda, quæ ex ea ad partem unamquamque pervenire debet, **670.** Societas publica qualis, **218.** ejus effectus, ut pars minor majorem ſequatur, *ibid.* an morte finiatur, **III. 239.** civilis ab humano inſtituto coepit, **L. 341.** cum quibus illicita Hebræis, **III. 96. ſeq.** cum profanis quæ, & quatenus periculosa, & quomodo periculis occurrere poſſit, **99. ſeq.**

leg. negotiorum an iniri possit, ut alter damni immunis sit, II. 670. Societas, ubi opera, & pecunia inter se comparantur, *ibid.* *u.* Societas, ex qua alter nihil lucri sperat, non valet, 670. bonorum universorum qualis, *ibid.* navalis; *vide* Admiralia. Societatem morte finiri, non est juris naturalis, aut gentium, III. 139. Societatis bellicæ divisio, 94. *Societatis appetitus* homini proprius, P. 7. Societatis jus cum quibuscunque amittatur derelictione, II. 174. Societatis respectus minor apud naturam, quam propriæ salutis, s. cujus gratia in Societatem coitum est, id populus partibus suis tenetur conservare, 140. in Societate partes æquales quomodo intelligende, 669

c. Societatem humani generis aliquam dari, probatur. P. 43. 44. negatur in genere, & restringitur ad domesticam, *ibid.* per appetitum Societatis excellentem quid Grotius intelligat, 46. ubi Societas, an ibi & jus, 48. causa Societatis est Dei voluntas, contra Grotium, 57. ad Societatem ferimur instinctu, non obligatione, 62. 63. Societas necessario infert jus, 74. humana, s. populorum, universalis non datur, 91. I. 28. dogma illud ex impi. principio originem duxit, *ibid.* Societatis custodia non est verum juris naturæ principium, II. 28. ex publica Societate singuli participant pro modo suo, 311. In privata nunquam, & in publica non semper major pars obligat, sed melior conditio est prohibentis, 311. 312. in inæquali quænam sententia prævaleat, 327. 328. Societas ubi bonorum universalis contracta est, in ea fictio traditionis mere civilis est, 519. Societas de communicando invicem rei, vel negotii lucro, vel damno, 687. 688. Societas cor solvatur re amissa, cujus causa inita est, 699. Societas est vel bonorum, vel negotiationum, 726. in illa fors ipsa communicatur, in hac lucrum saltem, & damnum, *ibid.* & quidem pro rata, sive ex opera, 727. non valet si alter de damno tantum, non de lucro participat, *ibid.* neque si nimis exiguum lucrum respectu damni promittitur, *ibid.* pacifici tamen potest, si nullum lucrum sit, sed solum damnum, ad alter solus ferre debeat, 728.

Societates private quod morte finiuntur, id juris est naturalis, III. 162. Societas civium quid differat a Societate Iatronum, 644. Societas navalis, *vide* Admiralia. *Societas*.

Socius socium cogere potest ut stet foederi, I. 207. Socius quis in bello, IV. 185. *u.* defendere Socium quibus causis non cogatur, *vide* Auxilium. Socii quando defendendi, III. 523. c. 533. qui sint in jure postliminii, IV. 111. quando partem habeant in præda, 45. Socii illi ta vis quando pacem rumpat, 113. Socii in bello injusto de damnis tenentur, interdum & puniri possunt, III. 556. Socii Romanorum quales fuerint, 617. Socii hostium an bellum sit indicendum, 647. c. 652. Sociis ejus, cum quo pax inita, rebellantibus, an rupta pax censeatur, IV. 311. c. 361. in Sociis, qui in pace comprehensi sunt, an pax rumpatur si invadantur, 312. c. 161. in Sociis hostium quo jure pœna exerceatur, 556. Sociorum jus proxime accedit ad jus subditorum, 523. ad quos eorum pax inita pertineat, 333. Sociorum controversiæ judicari quomodo soleant, I. 206. *leg.* a sociis oppressorum exempla, 209. *leg.* plurium quis præferendus, III. 101. *leg.* Sociorum nomine an futuri veniant, 136. *leg.* c. 159. 160. 161. Socios in foedere non nominatos adjuvare, non est contra foedus, 117. *u.*

c. Socius socii subditum contra foedus agentem quomodo puniat jure, I. 124. Sociorum controversiæ ad conventum non pertinent, *ibid.* nisi id in specie statutum sit, *ibid.* Socio c. sus non nocet, II. 699. exceptiones, *ibid.* Socius invito socio an possit a foedere recedere? distinguitur, III. 125. 126. Socius hostis mei esse causam ejus justam crediderit, cur tamen victus æque ad reparationem teneatur, 598. Socius belli an prædæ pars debeat, id totum dependet a foedere, IV. 66. Socius in bello sequitur judicium socii sui, 123. in bello componendo quorum Sociorum ratihabito necessaria sit, quorum non, 164

c. SOCRATES inter scepticos a quibusdam refertur, P. 88. polygamus, II. 268. quo sensu dixit, ex adulto semine non posse robustum procreari sobolem, 298

c. So.

- e. Solentia* etiam rationis lumini, femota revelatione, rejungat, P. 59. I. 61. III. 181. *prohibere*, etiam in societatem homines non consent, II. 129.
- e. Sol*, ad eum omnes gentium Dii referuntur, IV. 14.
- e. Solumitar* una solum est in bello, I. 222 in *Solitudine* cessat iudicium, I. 164.
- Sollicitudo* subditos alienos non licet, III. 576.
- Solo* cedere plantata, confita, & adificata, non est juris naturalis, II. 478. *Vide Semen Solum* incultum an concedendum externis, 69.
- e. Solum* quid per vim intelligat, P. 72. eius lex de fure nocturno, & diurno, II. 41. de aqua haurienda etiam ex puteo alieno, 98. quo sensu jurare nolit Athenienses, III. 47.
- Solvens* indebitum repetit, II. 601.
- Solutio* ut in certum tempus differatur, ius est estimabile, II. 667 cum differatur, lucri cessantis ratio haberi potest, 663. minus solvit, qui tempore minus solvit, 667.
- e. Solymanus* iure ponit praefidiorum: circis Budensis perfidiam in praefectum suum, IV. 100.
- e. Sophocles*: de legibus naturae, P. 35. juris nat. descriptio, I. 38. de defensione sui ipsius, 122.
- Sorores* duas ducere, olim licitum, II. 215.
- a. Sororis* cum viduo nuptiae cur licitae sint, II. 289. 202. circa hanc quaestionem H. Cocceii Responsum, 289. *Seqq.*
- Sorte* amplius quando aliquid licite exigi possit, II. 669. Sorte bellum finire potest, III. 488. quibus casibus, IV. 315. c. 168. 369.
- e. Sors* quid sit, IV. 369. Sorti ius suum submittere invitus nemo tenetur, III. 494. 496. IV. 169. Sorte ut bellum finiat, solus rex, absque consensu populi, decernere nequit, IV. 369.
- e. Spadones* sunt habiles militie, I. 395.
- e. Spartani* iustitiae non nisi erga suos observatores, P. 74. *vide* Lacedaemonii.
- e. Spartianus* de Hadriano, I. 286.
- Specialia* efficaciora generalibus, III. 147.
- Species* pars substantiae, II. 478. populi quomodo tollitur, 324. Species, id est, formae plures unius rei artificialis, 325. Species interit, sublata aut omni, aut perfecta iuris communitate, 324.
- e. Species* quid Peripateticis, II. 338. nota cur cedat ei, qui fecit etsi mala fide, vera ratio, 313. cur secus in iure civili statuatur, *ibid.* Specie mutata & dominium, & imperium tollitur, 316.
- Specificatione* an res acquiratur, II. 477. *Seqq.* Specificationis ius naturale quale sit, *ibid.*
- e. Specificatio* est species occupationis, indeque modus acquirendi originarius, II. 116. Specificatione quae sit acquisitio recte tribuitur a Iuris Romanis iuri gentium, f. naturae, 511. ejus vera ratio, *ibid.*, per eam nova species non fit communis, 512.
- Sper* lucri quando veniat in restitutionem, III. 182.
- Spiritus*, id est, forma, II. 522.
- e. Spiritualia* posteriora esse secularibus, quid inde inferatur, I. 242.
- Spolia* hosti detracta quorum sine, IV. 14.
- Spoliare* hostem licet iure gentium, i. immo ipso iure naturae, 67.
- Sponsa* quid, III. 91. 92. c. 112.
- Sponsio* quid, III. 90. quod duplex, 105. ad nihil obligat eum, qui summum habet imperium, 101. nisi tacite, IV. 412. *vel* ex notitia, & silentio, III. 105. publica quae, 90. quomodo a foedere differat, *ibid.* 101. Caudinae, & Numantinae Sponsionis controversia, 101. item Lutatianae, 105. quot Sponsionum fiat materiae, 101. c. 126. Sponsoris periculum miserabile, 665. m. Sponsores ad quid teneantur si improbetur sponsio, 103. tenentur in id, quod interest, 91. eorum bona ad id, quod interest, obligata, 104.
- e. Sponsio* definitur, III. 106. 126. a quoniam fiat, *ibid.* in quo praecipue differat a fidei iure, 107. quos obliget, IV. 414. summam potestatem non obligat ex notitia, & silentio, III. 111. 128. Caudinae Sponsioni satisfecerunt Romani, 109.
- e. Spuria* in praedictio de periculo Caesaris, IV. 196.
- e. Spurius* qui vocentur, II. 318. eorum conditio apud Spartanos, 243. spurium alere iure civili tenetur, stuprator, vel ejus pater, avus, avia paterna, hisque deficientibus stupratoris mater, & materni ascendentes, donec probet se patrem non esse, 408. Spurius non succedunt, etsi de vero patre vultet, 414. nec mariti regna

cipes delicti superiorum, III. 420. an semper se in libertate vindicare possint, II. 123. bellare possunt in magistratus, summæ potestatis iussu, I. 110. *seq.* resistere imperantibus prohibentur ex ipsa natura civilis societatis, 131. *seq.* eorum resistentia est vetita jure Hebræo, & Evangelico, 131. pro imperantibus bellant, 170. Subditi illata vis pacem rumpit, IV. 112. c. 161. Subditi alterius, qui juratae sint, vis illata pacem non rumpit, *ibid.* bellantibus promissa tenent, 101. c. 311. etsi non jurata, c. 112. dubitantibus tributa potius imperanda, quam onera militaria, III. 545. Subditi interdum præda conceditur, IV. 45. *seq.* Subditorum bona obligantur jure gentium pro debito civitatis, 107. 216. Subditorum jus si rex sine causa auferat, tenebitur de damno, III. 11. Subditi bellare non licet, si sciant bellum esse injustum, etiam cum hoc ipsis indicatur, 118. bellare contra magistratum, nullo jure licet, I. 111. *seq.* IV. 101. in extrema necessitate licet eis se ab injuria defendere lege naturali, & Hebræa, vix Evangelica, I. 140. *seq.* etiam bellare, quatenus magistratus in certa pacta in prima imperii delatione inita peccat, 150. bella pro Subditis gerere, vitamque eorum defendere, civitas, & rex tenetur, III. 420. *seq.* magis, quam ut eas rationes possit omittere, quæ ad ipsorum tutelam maxime sunt naturales, IV. 115. pro ipsis gerere contra ipsorum improbum magistratum, etiam privatis licet, si imperio ejus magistratus non sunt subditi, I. 130. *seq.* etiam si daretur, subditos in summa necessitate contra imperantem se defendere non debere, III. 426. negatur, c. 116. non tamen gerenda hujusmodi bella, nisi id sine omnium, aut plurium subditorum incommodo fieri possit, 521. Subditi cogere imperantem non licet, I. 130. Subditorum facultas deliberatrix imperfecta, III. 541. Subditorum ratione an bellum utrinque justum, 542. defensio an aliqua justa in bello injusto, 545. libertas obligatur ex facto superiorum, 610. factum ut pacem rumpat, IV. 111. c. 162. innocuum res in poenam non recte capturas, 2. 7. Subditos suscipere migrantes, non contra pacem, quæ amicitiam, c. 115. c. 168. cum non pars maiorem, c. 115. c. 168. volens; in quo differt clementia inter obsequium

subditorum, & fervorum, 161. 164. item inter subditorum erga principem, & liberiorum erga parentes obedientiam, 164. Subditorum intuitu semper bonum est quidquid rectori placet, 162. eorum res, & actiones, subjacent bono communi, 11. Subditi etsi absint, sunt subditi, 214. Subditi regis cur in S. Script. servi vocentur, 201. tenentur ex debito, vel delicto principis, vel civitatis suæ, III. 431. 433. 414. 441. 442. 628. idque ipso jure naturæ, IV. 241. 242. Subditorum non est, judicare de justitia, vel injustitia causæ belli, III. 550. 552. Subditi triplici sensu veniunt, 546. proprii sequi principem tenentur, etiam in bello injusto, 547. 548. 552. adeoque pro ejus arbitrio ad arma cogunt, I. 191. ex crimine in solidum obligantur, etsi iussu superioris patrato, III. 549. quo jure, quoque casu resistere Principi possint, P. 86. I. 111. 113. Subditus an, & quatenus principi suo notorie injuriam facienti resistere possit, 157. potest non obedire regi impia jubenti, at non vim inferre, 275. Subditi non eadem ratione magistratui resistere nequeunt, qua capto, & servi facti domino, IV. 92. Subditi non parere tenentur magistratui supra jurisdictionem suam jus dicere volenti, I. 161. quibus in casibus principi suo parere non teneatur, 156. Subditi cur de injuria regis queri nequeant, 162. Subditi contra principem nunquam competunt bellum, ne quidem jure necessitatis defensionis, 157. si singulis, si pluribus, si injuriæ sint privatæ, 167. 168. Subditi an se in libertatem vindicare possint, II. 197. non manent obstricti principi notorie tyranno, I. e. evortente statum publicum, III. 86. cum Subditis bellum nunquam est, III. 654. Subditi contumaces non coercentur jure belli, sed vi jurisdictionis, I. 215. 216. Subditi quomodo annuunt petitis, 125. Subditi si migrare velint, retineri nequit, II. 110. quid liceat Subditis, si a principe contra extraneos defendi nequeant, I. 216. pro subditis bellum suo jure gerit princeps, III. 529. Subditus etiam innocens, & invitus delicti, vel dediti potest, & debet, si defendi nequit, 110. 612. Subditi jus quantum princeps pacis, & salutis publicæ ei vult auferre potest, IV. 141. singulorum subditorum res alienare pacis causa quo pacto possit summa potestas, 150. Subditi fœdera contrahere nequeunt,

queunt, exceptis tribus casibus, III. 125. Subditi etsi usurpatore fidem dederint, non liberantur ab homagio vero regi prestatto, I. 379. an huic ejecto alimenta subministrare, vel commercium cum eo habere possint, *ibid.* an usurpatorem occidere possint, 380. 382. durante hujus administratione cur teneantur ei parere, non regi ejecto, 382. an teneantur sequi illum in bello contra hunc, *ibid.* tributa usurpatore solvere tenentur, *ibid.* Subditus per prescriptionem jure civili statutam imperium, vel ejus partem acquirere nequit, II. 195. Subditi duorum regnorum inter se quo jure teneantur, I. 22. Subdito principis laeso ab alio principe summo ad quem recursus pateat, 213. 223. Subditis quo casu assistere liceat, quo non, III. 535. 536. Subditi hostis sui nequit subornare hostis ad occidendum principem suum, vel ducem, 617. Subditi hostis nostri omnes morte digni sunt, IV. 212. adeoque jure nati occidi possunt, etsi actu non militantes, III. 677. 683.

Subjectio civilis, IV. 94. ex poena, II. 228. herilis, IV. 94. mixta, *ibid.* populi perfecta, & imperfecta, II. 227. Subjectio quis est in personam, 223. (*vide Lex.*) quoniam, *ibid.* fit vel ex consensu, *ibid.* vel ex delicto, 228. Christianorum, qua subsunt magistratui, quanta, I. 333. *seq.* privata, II. 203. 223. quid contineat, II. 224. publica quae, 227. continet necessitatem non resistendi, I. 333. vocatur & civilis, IV. 94. an subicere se liceat lege evangelica magistratui infideli, III. 99.

e. Subjectio quomodo fiat, P. 65. mutua inter regem, & populum, non datur, I. 275. omnis cessat mutato domicilio, 329.

Subordinatio natura, & effectus, I. 339.

e. Substantia negotii JCI Rom. semper intelligunt naturaliter, II. 731. *Substantium juri regulariter non tolli mutandi formam*, regula patitur exceptionem, 536.

Successio titulum veterem continuat, I. 289. cur magis descendat, quam ascendat, II. 372. non semper inferit summum, & absolutum imperium, I. 189. nam ab omnibus constitui potest, qui ejus habent potestatem, II. 186 & sic etiam a populo, & quare ab eo solent instigui, 351. *seq.* non est sub jure imperii, 188. *seq.* in bona ab intestato quid, 377. & unde, 369. oritur ex jure gentium voluntario, 363. *seq.* na-

tura quoque ei favet, 391. fratrum, 376. eorum, qui summum habent imperium, si de eorum voluntate non expressa extant judicia, 378. *linealis* cur instituta, 384. opposita hereditariae, 393. qualis, *ibid.* duplex, *cognativa*, & *agnatica*, 385. *seq.* agnatica cur instituta, *ibid.* linealis nullis gradibus terminatur, 384. n. in eadem spes semel parita jus facit, 390. itaque nec peccatum patris filio nocere potest, 388. in regno ex consensu populi delato quae velit observari generaliter, 386. *seq.* quae in sexu, aetate, & qualitate, 381. est quali ea, quae fit ab intestato, 388. regi dat jus temporarium, 341. imperium ad eum non ab eo, qui decessit, sed a populo deferunt, III. 54. tantum deferunt, quantum prima electio tribuerat, I. 189. in regno *allodiali* opponitur ei, quae fit ex lege, II. 384. Successio in regnis *patrimonialibus*, 378. an aetatis prerogativam admittat, & quando, 391. de Successionis in imperio controversia quis judicare possit, 388. *seq.* an in ea liberi ante adoptionem regni nati postponantur iis, qui post nati, 390. Successionis ab intestato post heredes duo principui fontes, 375. 378. Successionem quisque elegisse creditur, quae in more patriae est, 378. Successionum leges diversae, *ibid.* Succedens in regno patrimoniali individuum debet aliis haeredibus id ipsum rependere, 380.

e. Successio parentum natura debetur liberis, II. 243. at verum tamen non est, eam contra factum hominum sola naturae lege deferri, 194. 397. nam jure naturae, spectato ejus statu primo, nulla, nec necessaria, 75. 400. nec liberorum est, nisi per surrogationem, & ne illis auferatur jus occupandi, 400. 422. Successio igitur descendenti, non ulsorum, introducta est necessario in statu terrae prope occupatae, in locum juris occupandi post mortem, 400. & hoc sensu JCris vocatur debitum naturae, 401. non potest liberis auferri a parentibus, *ibid.* nisi ob utilitatem publicam, vel in poenam, *ibid.* non incipit, nisi post mortem parentum, 402. extenditur ad omnia jura parentum, etiam eventualia, *ibid.* Successio in stirpes quid, 403. 411. Successionis qui incipit, ces sunt jure naturae, 403. qui non, *ibid.* successionis ab intestato principia Sum. COCCENI, 404. referantur principia Grotii, 405. Successio non dependet ab alendi jure, 406. 412.

415. naturalis sequitur jus, & modum propagationis, 414. Successio *vicaria* in bonis privatis, 411, 412. in regnis quatenus admitti possit, 441. *nunquam*, 460. Successiones ab intestato collateralium unde Grotius deducit, P. 54. *Successionis regiorum* systema Grotii exponitur, II. 428. vera principia proponuntur, 429. *seqq.* successio naturalis tantum pertinet ad patrimonium, & bona privata, non ad regna, nisi populus ea familiæ, vel descendenti- bus, expressa dispositione detulerit, *ibid.* tunc enim jus inde quæsitum est omnibus, qui sunt de familiæ, eo modo, ac ordine, qui placuit eligentibus, *ibid.* si in genere delationis est imperium, & præterea nihil dictum, successio fit juxta ordinem, quem natura surrogata in familiis constituit, inter capaces, 430. & quidem ita ut soli descen- dentes succedant, non ascendentes, & col- laterales, *ibid.* nec semine, nisi in prima delatione comprehensæ sint, *ibid.* nec nisi extinctis masculis, si in genere vocatæ sint, 431. 465. inter masculos succedit Primo- genitus, 432. quid si gemini nascantur, *ibid.* primogenitus præmortuus transmittit jus suum eventuale ad suos descendentes habiles, 433. iis deficientibus succedit ex prima delatione alter filius, ejusque descen- dentes, pari ratione ut primus, tunc tertius, &c. *ibid.* masculis deficientibus, & admissis in prima delatione feminis, filia ultimi regis præfertur filiabus cætero- rum semel exclusis, *ibid.* hac deficiente præfertur femina novissimo regi proxima, v. g. soror, anita, 434. præmortuæ trans- mittunt jus suum, cum suo eventu, ad omnes suos descendentes habiles, *ibid.* ita tamen ut filius præferatur filiz, 435. ad Successionem regnorum *inhabiles* qui, *ibid.* a Successione regni jure excluditur partus editus sine *solemnibus* lege fundamentali imperii statutis, 430. 441. Successio omnis regnorum natura est *linealis*, quam Grotius vocat *agnaticam*, 444. nisi ea lege delata sint, ut juxta proximitatem gradus suc- cedatur, 447. cum igitur, præter linealem, natura nulla cognita fit in regnis, reliquæ omnes oriri necesse est vel ex dispositione majorum, vel ex jure belli, vel ex usurpatione, 451. 463. 464. 465. 467. Successionis igitur lex, & exempla ubi deficiunt in regno, tunc obtinet *linealis agnatica*, non *cognatica*, 449. Successio in regnis ea obtinet, quæ fuit tempore instituti regni,

456. *sive allodialis, sive feudalis, ibid.* si dubia sit Successio, nec regis viventis, nec populi, nec successorum est judicium, sed armis res committenda, 455. 456. *exem- pla, ibid.* refellitur Gronovius, qui regi viventi id tribuit, *ibid.* nam causa suc- cessionis non pertinet ad administrationem regni, 457

c. *Succedendi* jus incipit in momento nati- vitatis, & transfertur in nepotes, II. 401. Succedendi jus in imperio collato impe- perantis corpori familiæ perpetuatur cum corpore, & nascitur in infinitum quæsi- tum est, 182. nec eis auferri potest, *ibid.* Successor in fœderibus quid significet, III. 140. an obligatur per constituta antecesso- rum, & an ea ipsi mutare non liceat, I. 173. Successores regni tantum qui, III. 14. mixto jure qui, *ibid.* jure hæreditario non succedunt in ætatis privilegium, II. 391. quid accipiant per ejusmodi hæreditatem, 54. an hæredes etiam ad Successores perti- neant, III. 138. *seq.* Successores regum quando, & quatenus teneantur, 53. c. Successorem continuare dominium, vel imperium defuncti, ex tacita ejus præsum- ta voluntate, male supponit Grotius, II. 517. Successor regni non succedit ex jure defuncti, sed ex jure primorum disponen- tium, 556. quatenus defuncti debita pub- lica, & privata solvere teneatur, *ibid.* rem domanialem alienatam revocans quo casu possessorem teneatur indemnem præ- stare, quo non, 560. teneatur ad contractus antecessoris, publicos, III. 81. 83. *nisi no- torie*, non dubie, ad detrimentum Reip. vergant, 81. 82. acta publica, transacta, & judicata antecessoris rescindere nequit, nisi ipso jure nulla sint, 89

c. Suetonius: *Roma domus fiet*, &c. I. 281

c. *Suevicum sœdus* cur initum, III. 125. 425. *Suffetes* Carthagenensium, I. 188

c. *Suffragiorum* circa numerum quid iustum sit, II. 112. pluralitas ubi, & quando va- leat, 113. *seqq.* exempla variorum popu- lorum, 116. 318. Suffragis paribus nihil agitur, 317. Paritas suffragiorum, vide Minervæ Calculus. Suffragandi modus apud Romanos, 319. in diversitate suffragiorum quid iustum sit, 322. Suffragium absentium quando necessarium sit, quando non, 325. fœderatarum civitatum valet pro earum nu- mero, non pro quantitate terrarum, & o- perum cujusque civitatis, 328

Suici.

Stultitiam, vide Autocheiria.

SULLA quo jure proscriptorum liberos ad nullos honores admittit, III. 429. leges ejus quare Cicero servandas censuerit, etsi iniquas, I. 352. c. 187. 385.

SULPICIVS contra Antiochum disputans, II. 164. c. 179.

a. Superlatio quid, II. 244. 309.

Superficies an solo cedat, II. 478.

Superior an, & quomodo in subditum mendacium committat, III. 571. *seq.* non is

semper, cujus utilitati regimen inservit, I.

124. quid possit circa juramentum, III. 14.

seq. subditum cogere potest ad ea, quæ non

ex justitia, sed ex alia virtute debentur,

523. Superioris præceptum quando excuset, 541. quando non, 538. 540. 544.

a. Superioritas non infert subjectionem, I. 322.

Superstitio num dicenda, Deum nimium co-

lere, P. 25.

a. Superstitio peccat in defectu, P. 89. 92.

Supplices ut defendantur, est ex jure gentium,

III. 620. hoc jus ad eos tantum pertinet,

qui immerito odio laborant, 485. qui for-

tuna tales sunt, non culpa sua, 620. Sup-

plices, dum causa cognoscitur, defendendi,

419. Supplices parcendum, IV. 203.

Supplicium jus in bello quale, 185. quibus

debeatur, III. 415. 419. defensorum, &

non defensorum exempla, *ibid.* Supplices

an belli jure occidantur, 664. Supplicium

causa ex quo jure cognoscenda, 420.

a. Supplicium jura quid, III. 438. in bello

occidi jure naturæ possunt, 682.

Supplicia naturaliter unusquisque de nocente

sufferre potest, III. 269. *seq.* (*vide* Vind. ex.

Injuria.) hoc jus nat. manet in quibusdam,

ibid. Supplicia ad propinquos *dammatorum*

injuste extenduntur, 425. capitalia anti-

quissima, & in quibus criminibus, I. 85.

seq. an prohibita lege evangelica, 90. *seq.*

III. 280. *seq.* an magistratus Christianus ju-

ste possit exercere, 381. prohiberi neque-

ant, nisi cum summa scelerum permissio-

ne, I. 91. prohibita dicuntur in iis delictis,

quæ a Mose capite non puniuntur, III. 428.

prohibita si eo sine iniusticiantur, quali me-

lius sit fonti mori, quam vivere, 268. Sup-

plicii cruciatus quo jure addantur, 297.

Supplicio afficiendis quare tempus aliquod

indulgeatur, antequam puniantur, 281.

cur testes olim accedere debebant,

cum quis lapidibus esset obruendus, 545.

Supplicio affecti reges, IV. 194. *seq. n.*

Supplicio affectis sepultura negata, III. 245.

a. Supplicium sumendi a reis modus *Deus.* XIII. 9. explicatur, III. 345. Supplicio afficiendi incapaces sunt successiones, 404.

c. Sardi non tenentur ad sequelam bellicam, 417.

c. Sarragatone iusta semper una manet civi-

tas, unum collegium, 519.

Suum naturaliter quid, III. 180. quisque ab-

dicare potest jure naturali, II. 165. ut quis-

que consequatur, jus est favorabile, IV.

326. nemo temere credendus est jacere,

324. Suo minus sumere, an pugnet cum

justitia, P. 24. in dubio ad eam partem

magis inclinandum, quæ alteri, quam quæ

sibi consult, III. 556.

a. Sui nomine quid intelligatur, I. 31. Suum

quot modis cuique competat, I. 31. Suum

consequi, recipere, vindicare, ad suum

pervenire, formulæ quid denotent, *ibid.*

Suum ut quisque habeat sequitur ex volun-

tate Creatoris, II. 573.

a. Sylva sub occupatione domini generalis

non continentur, II. 92. in Sylvis etsi

circumseptis cur feræ nullius dicantur a

JCtis Rom. 484.

a. Symmachus quid, III. 165. IV. 144. 245.

a. SYMMACHUS de pluralitate suffragio-

rum apud Romanos, II. 317.

a. Synallagma quid, P. 64. I. 36. II. 600.

675. sine eo nullam induci obligationem,

statuit H. COCCIVS, 596. 608. ex-

cipit tamen casus aliquot, 608. 609. *Sam.*

COCCIVS obligationem plenissimam,

ait, etiam sine eo oriri, 608. 609. *seq.*

Synedrion potestas apud Hebræos, I. 202.

a. Synedrion sub regibus Hebræis plane non

fuit, I. 315. *seqq.*

a. Syrophaniassa apud Matth. XV. 22. ex po-

steritate credita viduæ Sareptæ, I. 67.

Syrtes an cuiquam propriæ, II. 58.

a. Syrtes quid, II. 67. cur occupari neque-

ant, *ibid.*

T.

TACTIVS de primis mortalibus;

P. 36. de evento belli, 41. de Anfibariis,

& Tencheris, I. 231. II. 73. de Tiberio,

I. 269. de Germanis, 285. de Judæis a simu-

lacræ abhorrentibus, IV. 22.

a. TACTIVS Imp. ScTo Imperium obti-

nuvit, I. 271.

Tacitus consensus populi quis, II. 343. *seq.*

jus dat ad alienandas minores ejus jurisdi-

ctiones, *ibid.* tacita voluntas potest impe-

ire

iiii

rium vi partum iustum efficere, II. 173. non omnia, quæ tacentur, etiam celantur, 659
Tale naturâ esse quomodo quid dicatur, 69

Talis pro se, id est, ob vulnus, non nisi per iudicem exigi poterat, I. 89. III. 272. quæ in bellis sic vocatur, plerumque iniusta, 665 iusta non est, cum postulat: ex odio, 279 non transit personam, IV. 203. c. 217. Talionis postulatio Hebræis quo sensu licita, III. 280. usus qui apud Hebræos, & Romanos, *ibid.* Talionem in iudicio exigere, Hebræis indultum, I. 98

6. *Talis* quid, III. 120. 122. quomodo fieri possit, 122. 123. Talionis jus inviolabile, & sacrosanctum, 124. ejus varia nomina, I. 129. probatur auctoritatibus, & exemplis sacris & profanis, III. 125. 126. quousque valeat, 127. fit vel in eadem persona, 130. vel in alia, quæ pro altera tenetur, *ibid.* privatione vel juris ejusdem, vel per tantundem, *ibid.* non potest fieri idem crimen committendo, *ibid.* ultra eam quæ pœna infertur, an sit meri juris civilis, 131. negatur 132. Talio, I. reparatio injuriæ, unicus finis pœnarum, 136. 138. crude sumta nullibi obruitur, 132. an remitti possit, 136. 139. iusta charitati non repugnat, 162. iusta in homicidio, & adulterio quamcumque, 127. Talionem qui statuit, non imitatur, sed punit delinquentes, IV. 217. Talionis jure fides data violari nequit, 136. Talio non est ipsa belli iusta causa, sed supponit eam, II. 25. 26

7. *TAMAS* Scythiarum rex antiquissimus, I. 195

8. *Tantundem* quomodo, & ubi præstetur, II. 197.

TARQUINI factum in Gabiis an iustum fuerit, IV. 430. c. 433

9. *Tarquini* legatis jus gentium indultum, I. 216

10. *TAVROS* philosophus differens de concursu potestatis civilis, & patriæ, I. 13. ejus sententia de pœnis explicatur, III. 155

Telion quid jure Romano, II. 14

11. *Tempestas* impeditur ne recedat, cur non videatur contra legem fecisse in l. 15. ff. de publicis, IV. 198

Templa vastare, iniustum jure naturali, est ab iis fiat, qui in quibusdam circa religionem dissentiunt, IV. 226. licet vastare jure belli, 1. seq. an jure talionis liceat, 229. gentium a Judæis incensa, 4. Templis parandum, 226. Templum Hierosolymorum

intravit Pompeius, incendit Titus, 4. 6. jusedem religio, *ibid.*

Tempus immemorabile in dubio sufficit ad derelictionis præsumtionem, II. 166. seq. a centenario differt, *ibid.* Tempus, quod possessori jus dat domini in quæstione de imperio derelicto, unde numerandum, 172. memoriam excedens infinitum est moraliter, 166. ad penitentiam dandum his qui supplicio afficiuntur, III. 281. Temporis duratio naturam rei non mutat, I. 190. Temporis quæ vis ad præsumendam derelictionem, II. 166

12. *Tempus* longum Jure Rom. quid, II. 183. (*vide* Præscriptio.) Tempore non minuitur injuria, sed augetur, 177. Tempus non est modus naturalis sciendi obligationis, IV. 180. duo Tempora omnem Gubernationem absolunt, P. 31. I. 23

Tenere bello quæ intelligantur, IV. 127

13. *Tenere* rem instrumentis, i. e. per alios quo possidere possumus, II. 481. Tenendi facultas desinit quando in vita civili videtur, *ibid.*

14. *TENENTUS* de *Donatione*, I. 112 de orba a proximo duenda, II. 196

Terminus naturaliter is est, qui pars est rei, IV. 184. a quo, non est intra mensuram naturaliter, ut alter, *ibid.* Imperiorum Termini naturales qui, II. 129. seq. quare constituentur, 130. seq. promoveri injuste possunt, etiam in iusto bello, IV. 267. seq. non semper promovendi, quoties etiam iuste possunt promoveri, 264. Terminorum duo genera, 384. *Termini* sacra sunt sanguine, 264. a Termini sacris Numa quare sanguinem abesse voluit, *ibid.*

Terra continetur a mari, II. 58. negatur, c. 88. 89. Terram, & aquam dedere, quid, 227. *Et in n.* Terræ hostili quare parcendum, IV. 219. seq. ad 230

15. in Terram jus a natūra humano generi concessum, II. 73. vel qua tali, vel ut singulis, *ibid.* hisce vel communiter, vel seorsim, 74. Terræ usus naturalis duplex, 79. Terra post confusionem linguarum non divisa, sed varie occupata, 80. Terrarum medietarum, & immediatarum origo, I. 295

Territorium unde dictum, IV. 28. c. 53. Territorii pars populo vacua alienari potest, II. 342.

16. *Territorio* in alieno cur vi agere non liceat, vera ratio, III. 680

Terror non sufficit ad jus internum occidendi, IV. 203. *Tertia*

- Tertio*, qui metum non incussit, facta promisso tenet, IV. 302
- c. *TERTULLIANUS*; leges gentilium a divina mutatas esse, I. 122. Christiani quid precari soliti fuerint Imperatoribus, 138. de Tertulliano iudicium, 156
- Testamentum* sollemnitate aliqua defectum quem effectum habet, IV. 73. Caroli M. de regno quale, I. 195. Testamenti fatione an prohibeantur obsoles, IV. 343. nullum esse quo jure dicitur id, quod sollemnitatibus quibusdam caret, 73. an ex tali, salva pietate, quid possit capi, *ibid.* quasi Testamentum, cujus faciendi jus servus dabatur, 251. Testamenti factio est juris naturalis, quo sensu, II. 344. Testamentum de regnis patrimonialibus, I. 193. *seq.* de regnis non patrimonialibus non valet, nisi ex populi consensu, 194. *seq.* in Testamentis clausula derogatoria, quantum valet, 300
- Testamentum definitur, II. 362. quomodo differat a dispositionibus inter vivos, *ib.* & ab alienatione, quæ fit in tempus mortis, 363. & a Codicillo, I. 222. jure naturæ nullum, nec civili validum nisi quatenus hæres acceptat, III. 363. Testamentum non sunt modus acquirendi naturalis, I. 299. plerisque gentibus, qui Græcis, vel Romanis non parvere, incognita fuerunt, III. 363. ab ipso testatore pro lubitu mutari possunt, 364. circa Testamentum principum quid juris, 364. 365. Testamenti substantia cognata non est dominio, *ibid.* per Testamentum non fit alienatio, neque ullo sensu dici potest esse juris naturalis, *ibid.* Testamentum, quo filius excluditur, quomodo audiat in jure Rom. 407. 409. Testamentis Episcoporum, ac Clericorum, forma legis prescripta ab Imp. I. 239. Testamentis clausula de non revocando addita nullius est valoris, 314. Testamentum imperfectum ut valeat saltem pro codicillo, quid requiratur, II. 602. ex Testamento imperfecto non oritur naturalis obligatio hæredis, ad præstanda legata, IV. 85. Testamentum militum quomodo jure militari valeant, II. 602. Testamentum apud hostes confectum cur Jure Rom. nullum fuit etiam post legem Corneliam, IV. 147
- c. *Testamentis Veteris, & Novi*, distinctio in versiculos, I. 153
- Testari* non prohibetur externi jure naturali, II. 345. Testati quem impediens quan-
- do, & cui teneatur, III. 181
- c. Testandi libertas quantum introduxit malorum, II. 353. 364. 366
- Testatoris* libertatem qui impedit, damni dati tenetur, III. 185
- c. Testator si vi, vel dolo impeditus fuit ne quid legret, quid juris, III. 191. qui juravit se testamentum non mutaturum, si novum condidit, an hoc sit illicitum, & irritum? negatur, 40
- Testimonium* servus, nisi tortus, dicere non poterat apud Romanos, I. 109. n. c. 159. qui testimonio injusto damnus dat, in quantum tenetur, II. 184
- c. Testimonium falsum est delictum confirmatum, III. 170
- Т Н А М А А ad mortem damnata a Socero ob adulterium, I. 111. Thasari pro itupro promissio facta, jure nat. valebat, II. 614. 617
- c. Т Н А М А A quo sensu monuit fratrem stupratorem, ut se peteret a patre, non negatur, II. 286
- c. *Theatri* occupatio male trahitur ad similitudinem occupationis rerum, II. 76
- Thebaorum* martyrum historia, I. 113. 347.
- Thebanorum* bella cum Lacedæmonis, II. 18. n. lex de vendendis liberis, 202
- Т Н О В О К I Æoli factum, III. 668
- c. Т Н О В О К I sententia circa fides, & nefas, P. 33. responsum ad Lysimacum, III. 215
- c. Т Н О В О К I C U S quo jure Italiam occupavit, II. 99. Papam misit legatum, I. 242
- c. *Theologia* qualia docet jura, II. 577
- c. Т Н О В О С I U S majus imperium ratus, submittere legibus principum, I. 268. ejus lex de non vendendis liberis, II. 221
- Thesaurus* in multis regnis regi cedit, II. 471. jure nat. est ejus, qui invenit, *ibid.* hodie Theauri sunt principum, quasi gentium jure, *ib.* de Theauris varix leges, *ib.*
- c. Thesaurus quid, II. 488. 489. est res nullius, 91. etiam in solo occupato, 92. adeoque jure naturæ cedit inventori, 489. cur id legibus civilibus immutatum sit, *ibid.* cui cedat jure Saxonico, & Suevico, 430. aliarumque gentium, *ibid.* in loco sacra inventus cujus sit, IV. 22
- c. Т Н Е С S I laboris, III. 379
- Thesphoria* cur Cereis sacra dicantur, II. 57
- c. *Thracum* gens ferissima, I. 57
- c. Т Н А С С И В U L U S cur vetuit occidere civis

- cives pro tyrannis pugnautes, I. 182
 a. **T H U A N U S**: de Ecclesiasticis personis a summâ rerum arcendis, I. 162. reigionem non imperari, III. 405. IV. 15.
 c. **T H U C Y D I D E S**: de jure propriæ cessionis, I. 122. de imperii natura, & nota characteristica, 246. de civitate negotia in otium morata, I. 187
T i b u r n o r u m generositas, III. 576
 c. **T I B E R I U S** Augusti successor non proprio jure imperium sibi arrogavit, I. 269
 c. **T I B U L I U S**: de Cere, II. 83
T o n s, pro benefacere, III. 9
T o n s quid, III. 267
T i m o t h i d u c i s moderatio, IV. 222
 c. **T i t u l u s** quid, & unde sic dictus, II. 464
 a. **T i t u s** templum incendit, IV. 5
 c. **T o l o s a n u m** aurum, III. 449
T r a d e r e s e i n j u d e m, quid, IV. 142
T r a d i t a res naturali ratione quando videatur, II. 578
T r a d i t i o non requiritur naturaliter ad perficiendam alienationem, II. 339. naturaliter ad translationem dominii non requiritur, 479. ad eandem in quibus calibus etiam jure civili non requiritur, *ibid.*
 c. **T r a d i t i o** definitur, II. 347. 518. est modus acquirendi vere naturalis, 349. sine ea non transfertur dominium, 405. eius necessitas ad dominii translationem probatur ex ipsa dominii voce, & effectu, 518
T r a j a n i dictum ad præfectum prætorio exponitur, I. 340
 c. **T r a j a n u s** qua ratione imperavit, I. 271
T r a n s f u g a Jure Rom. postliminium non habent, IV. 116. seervi postliminio recipiuntur, 318. *seq.* ab his, a quibus transfugerunt, occidi solent, 203. belli jure recipiuntur, 327. in dubio non reddendi, *ib.*
 Transfugas admittere licet, III. 576
 a. **T r a n s f u g a** liber quod non gaudet jure postliminii, nec amnestiâ, id sequitur ex ratione naturali, P. 99. IV. 128. 160. ex eadem ratione nec a patre recipi potest, *ib.* servus a domino potest, 163. *T r a n s f u g a m j u r e b e l l i* recipi, quo sensu in l. 51. ff. A. R. D. dicat Celsus, 354. Jure naturæ transfugas non reddi debent, nisi aliter pax obtineri nequeat, *ibid.*
T r a n s f u e n d i jus per alienos fines, II. 63.
 Transfueundum qua sit, 63-66
 c. **T r a n s f u e n d i** jus cur commune sit, II. 84.
 Transfueundi cur venia petenda sit, 106.
 exercitus transiens navibus loci uti potest, 208. & vice versa transfueuntium navibus

princeps loci, *ibid.* Transiens per territorium an, & cur ibi aliquando commorari possit, 109. & tugurium ponere momentaneum, 110. Transfueuntis territorium quomodo subsint potestati illius, I. 235. *Vide* Advenæ. Externi.

- T r a n s i t u s** per terram nostram quibus, & quamobrem negari non debeat, II. 63. *seq.* quibus rationibus tutior reddatur, *ibid.* in transitu concessio vls omnis abesse debet, IV. 287. Transitus non debetur injustum bellum moventi, II. 66
 c. **T r a n s i t u s** personarum liber est jure gent. I. 235. cuique debetur ipso jure nat. IV. 287. quid differat ab itinere, 401. Transitus per terras, maria, & flumina occupata, ex innoxia utilitate deduci non posse, probatur, II. 103. simulque vera hujus juris ratio asseritur, 104. 106. Transitus debet esse innoxius, 104. si lis de eo sit, quis iudex, 104. 107. respondetur Gronovii objectionibus contra jus transitus, 104. 105. Transitus hosti meo permittere absque mea injuriâ potest pacatus, I. 601
T r a n s m i s s i o linealis differt a Repræstatione, II. 354. *seq.*
 c. **T r i x o n i a n u s** cusum dedic distinctioni inter jus gentium primævum, & secundarium, P. 67. definitione inepti, 68. vulgat distinguendo res communes a publicis, II. 147. 148. item circa jus patris potestatis, 242. item ad adjudicando patris raborum, 514
T r i b u n i sacrosancti quomodo facti, IV. 309
 c. **T r i b u n o r u m** jus vetandi, I. 319
T r i b u t aolvere, honestum, I. 94. retro debita an peti possint ab eo, qui pacto quodam successit in jus ejus, qui debebantur, IV. 329. jure imponuntur devictis gentibus, tam ad securitatem, quam ad restitutionem summi, 264. subditi cum obdubium de belli iustitia bellare nolunt, III. 442. **T r i b u t o r u m** finis quos, I. 94. ind. i. victoris un. item IV. 264. **T r i b u t a r i a** Medorum nationes an ejus conditionis manserint, transito ad alios imperio, III. 140
 c. **T r i b u t u m**olvere, non derogat summi potestati, I. 327. Tributa cur a subditis præstentur, II. 109. quo jure rex populo imponat ad reluenda oppignorata, 362
 c. **T r i s m e g i s t r o** quid Deus, & mens, P. 38
 c. **T r i u m v i r a t u s** post Cæsarem stante qualis status Imperii Rom. fuit, I. 267
 c. **T a t r o t u t o r** Antiochi, I. 302
 c. **T a t r o**

- c. *Tyrannoni* casus, l. 31. ff. *depositi*, de deposito a latrone explicatur, P. 76.
 ll. 570. 571. item de spolio deposito apud ipsum rei dominum, 571
Tuendi sese iustus modus, etiam si in iusto bello, difficulter tenetur, aut cognoscitur, III. 639
TULLI *Hostili* dolus, III. 571
 c. *Tunicari* cur non excendantur a Christianis, III. 111
 c. *Tunicas* duas habenti præceptum a Christo datum explicatur, I. 140
Turcam contra an sit fœdus incundum, III. 101
 c. *Turcis* cur transitus denegetur, II. 105
Turpem ob causam qui quid accipit, non tenetur ad restitutionem, II. 563: quia non tenet, rem alienam, c. 581. 582
Turris Babylonica, II. 56
Tutela natura occupanti, & idoneo concedit, III. 458. negatur, c. 469. aliam requirit regnum patrimoniale, aliam non patrimoniale, l. 196. in Tutelam receptus nihil debet agere noxium statui ejus, a quo receptus est, IV. 430. pactum militaris operæ pro tutela quale, III. 658
 c. *Tutela* summarum potestatum principia **H. COCCESI**, l. 302. *seqq.* jure naturæ agnatis, eisque deficientibus civitati incumbit, 306. etiam ad regna ex voluntate populi delata extenditur, *ibid.* quando finitur, a natura definitum non est, *ibid.* legitima agnatorum, immo & dativa, a natura originem habet, II. 234. 236. Tutelæ jus armis vindicari potest, 186. Tutelæ eadem ratio in regnis patrimonialibus, ac in regnis ex voluntate populi quaesitis, l. 107
TUTOR, qui jus etiam incertum pupilli defendit, ne agit injuste, III. 491. regni, an rege pupillo, aut captivo, summum habeat imperium, l. 190. Tutores a quo dandi in regnis patrimonialibus, & non patrimonialibus, 196
 c. *Tutores* potestas cuius sit naturæ, l. 279
 Tutoribus ipso jure naturæ data est facultas administrandi res pupillorum, II. 643. & castigandi pupillum, III. 350. Tutor ad quid teneatur ex facto licito & illicito, 190. ex quantum culpa teneatur Jure Rom. *ibid.* non potest conveniri si res pupilli casu pereant, II. 699. exceptiones, *ibid.*
Tyrannus iudiciorum jus, ut nec aliarum rerum non habet, l. 185. 351. an obliget

populum, aut verum regem per contractus, *vide* Contractus. Obligat iis actionibus, quæ ad imperium pertinent, & quatenus, 351. *seq.* Tyranni imperium ferendum, 185. *seq.* Tyranni fides debetur, IV. 299. *seq.* (*vide* Jusjurandum.) Tyrannum vi deicere, aut occidere, num liceat privatis, l. 353. Tyrannorum liberi iniuste afficiuntur pœnis, metu ne similes evadant, aut eadem suorum vindicent, III. 426. an in uxores eorum adulterium committatur, IV. 299. *Tyrannicum* imperium, & id, quod imperantis causa institutum, sibi invicem opposita, l. 185. 351. Tyrannici imperii destructio fœditiosa esse potest, 353. nam & in Tyrannide multe bonæ leges esse possunt, IV. 636. quo sensu, c. 645. an ut tyrannide liberetur, patris bellum possit inferri, l. 353. tyrannice imperans princeps an subditis ipso facto subijciatur, 187. an ab iis imperio dimoveri possit, 185. non definit esse princeps, contra, quam alii putarunt, II. 9

- c. *Tyrannus* in exercitio, & tyrannus in occupatione, l. 377. acquisitione, & administratione, qui dicantur, III. 89. & rex quomodo differant, l. 281. definit esse princeps, 369. 375. plurimorum exempla, *ibid.* ob jus naturæ violatum tyrannorum furis agitatorum exempla, P. 72. de cæde tyranni auctores citati, l. 186. in Tyranno personæ jus deficere, verum non est, III. 37. contra tyrannum acquisitione, & administratione, subditi licite fœdera contrahunt, 124. 125. Tyrannus non potest qua talis bello peti ab alia gente, 377. vere talis occidi semper potest, IV. 143. Tyranno fides servanda, 308. 309. 310. Tyranno ejecto an res publica res alienum ab eo contractum solvere tenetur, II. 445. ex contractu Tyranni civis locupletior facta cur teneatur ad restitutionem, III. 89. *vide* Usurpator.
 c. *Tyrtis* bellum intulit Alexander ob transitum denegatum, III. 106

V.

- V** A N D E S,
 c. *Vagina* gladiorum veniunt. sub ge-
 neratione *arnorum*, III. 12
 c. **VALENTINIAN.** a polygamus, II. 244
Valere non semper nequeunt ex post facto
 K k h k 922

- que non valent ab initio, II. 170
VALERI *Levini* dolus, III. 472
VALARIUS Consul regni affectati suspensionem quomodo amovet, I. 315. ejus lex de provocatione ad populum, *ibid.*
VALIDIUM omnia esse, male dicitur, III. 455
VALOR rerum vel intrinsecus, vel extrinsecus, II. 703
VANDALICA successione controversia, II. 392
VANiloquentia interdicta Christianis, III. 576
VARNENSIS pugna cur exitiosa Christianis, IV. 144
VASALLIGIUS per se non facit subditum, I. 327. 318
VASALLUS, qui non idem subditus, cogi non potest ut eat obsequi, IV. 341. c. 377. Vasallorum jus circa alluviones, II. 476
VASALLUS qui sit, pristina jura sibi reservare potest, II. 446. sequi principem tenetur etiam in bello injusto, III. 447. vitio aliqua laborans per alium militare tenetur, aut *adhuc* praestare, I. 395. Vasallus *ligius* quis esse possit, 328. ad quid teneatur, 329
VASQUE libertas sentendi notatur, II. 35. error de Principe insontem insultante, P. 101
VASTATIO rerum hostilium, IV. 6. in poenam semper, & ipso jure nat. licita est in infinitum, 7. 211. id est, ultra, non intra modum debiti, & delicti, 212. etiam rerum sacrarum, 8. *vide* Populatio. Hostilis res.
VATICINIA accipienda vel sub conditione, vel simpliciter, I. 95. ad bellum jus nullum dant, nisi expressum ad sit mandatum Dei, III. 462. c. 479. intelligi nequeunt, donec ad tempus impletionis, 452. n. Vaticiniorum veterum explicatio magnum olim malum concitavit, *ibid.*
VATICINIA non sunt leges, sed narrationes futuri, I. 145
VATUM nomen qui sibi falso induunt, recte ponuntur, III. 319. n.
VDALERICUS *Bohemio* *Dux* filiam rusticum duxit, II. 248
VECTIGALIA ex quibus causis constitui possint, II. 67. *seq.* ut constitui possint, requiritur summa potentia ut sit praeditus is, qui constituit, I. 171. qui fraudat, in quantum teneatur, III. 183. pro transitu mercium imponi que possint, II. 67. mari imponi an possint, 126. Vectigalium immunitas qualis, que in fœdere comprehenditur, III. 94. si conceditur, eorum non intelligitur quæ summa exigit necessitas, 146
VECTIGALIA imperii patrimonium vocantur, II. 357. transeuntibus imponi possunt, 108. cur, 109. & praternavigantibus, 154. c. *xempla*, *ibid.* Vectigalis equorum apud Ægyptios ratio, 109
VECTORUM expugnatio, IV. 10
VELA candida, IV. 431
VELLE censor quod in alterius voluntate posui, I. 200. Deus velle ea, quomodo dicitur, quæ tamen non efficiat, III. 564. nemo sibi male vult, I. 114
VENATIO an tantum sit juris gentium, II. 469. legem accipit a terra, 59. cur principibus proprie assignata, 470. Venantes rusticos morte punire, injustum, 16. n.
VENANDI jura est a natura, II. 118. 119. etiam in alieno, 487. & lege demum civili potest aliter statui, *ibid.* quomodo singulis auferri possit, 92. 93. *Venationem esse* fructum fundi, recte negat *Julianus*, 482. ejus usum quoque pertinere ad fructuarium, recte asserunt *Celsus*, & *Tryphoninus* 482. 484. *Vide* *Fera*.
VENDENDI libertas an alicui debeatur, II. 72. qui vendit, obligat se ad omnia ea, quæ in venditione sunt necessaria, 661. 662. *seq.* pluris vendi, quam emptum quoties quid possit, 663. vendita re, nec tradita, cujus sit periculum, 664. si cujus latitantis bona vendita sunt, is admittitur ad pecuniam ex iis deductam, 561
VENDENS alienam rem bona fide emptam plus suo non habet, adeoque non tenetur domino, II. 579
VENDITIO captivi an vim habeat si in locum pacatum vendatur, & an ei jus sit postliminii, IV. 212. quid si ad suos venditione pervenerit, 114. Venditio frumenti prohiberi solet in summa penuria, II. 70. Venditio potest dominium transferre ante traditionem, 663. *seq.* negatur, c. 708
VENDITIO in Venditione quando detur ponendi libertas, II. 685. quid differat a permutatione, 686. Venditio rei, etsi jam alteri etiam cum juramento vendita, non irrita est, III. 42. *vide* Emptio-venditio.
VENDITORIS quibus casibus sit periculum rei venditæ, II. 708. cur actio saltem in ejus personam detur, & quod teneatur ad evictionem, ratio naturalis, *ibid.*
VENENA qui struere compertus est, an possit interfici, II. 7. Veneno interficere, jure gentium verum, III. 666. inficere tela an liceat, 667. aquas an liceat, *ibid.*
V

meno in hostem uti nullo jure licere statuit
H. COCCATIUS, III. 582. *segg.* excepto
 casu unico, 584. Veneno hostem jure
 nature necari posse, affirmat, *Sans. COC-*
CATIUS, 685. cur aquas corrumpere non
 neque liceat, 686
c. Veneta teip. Status qualis, I. 276. Venetia-
 rum dux pernoctare extra urbem nequit,
 309. Venetos inter, & Tridentinum prin-
 cipem controversia, IV. 355. 397
Venia digna quæ, IV. 188. 190. Veniam da-
 re an liceat, III. 287
Venire, & mittere, diversa, IV. 388. Ve-
 nire cui permiffum, an quem secum du-
 cere possit, *ibid. seq.*
Venus, ad eam proni sunt, in quibus sanguis
 prævaleat, III. 295
c. Venus Tanais, IV. 22
Verba intelligenda secundum substratam ma-
 teriam, III. 144. c. 153. 172. ex proprie-
 tate in dubio fumenda, 131. Verborum
 obligatio interna ex mente, *ibid.* externa,
 secundum interpretationem probabilem, *ib.*
c. Verba, si dubia sunt, interpretandi regu-
 læ, III. 149. regula generalis, 151. In-
 ter gentes non recepta sunt cum mutua
 obligatione, 606. 608. 610. 611
c. Verbenarius quis apud Romanos, III. 107
Verberibus adfecti reges, sed absque infam-
 ia, I. 202. negatur, c. 315. servi non
 nimium adficiendi, IV. 247
c. Verberibus emendare peccantem, natura
 non licet unicuique, III. 339
Verriquoque quo sensu ad justitiam a quibus-
 dam referatur, III. 569. non ita neces-
 sarium ad justitiam, ut magnanimum,
 574. *seq.* bello tolli fortasse aliquatenus po-
 tuit, IV. 298
Veritas, i. e. locutio aperta, III. 4. ju-
 stitiæ pars, 569
c. Veritas non recte definitur a Gronovio,
 p. 89. potest in vinum degenerare, 90.
 omnibus auctoritatibus præferenda, 92.
Veritates verum esse æternas, quid inde
 sequatur intuitu Dei, I. 44
c. VASARIANUS summum Imperii in
 pacis, & belli statum dispescit, I. 23. a
 militibus Imperator salutatus, Senatûs de-
 creto saltem jus imperii actus est, 270.
 hujus decreti contenta, *ibid.*
Vestis apud Romanos postliminio non recep-
 ta, IV. 120. Vestium nomine arma non
 veniunt, 428
Vestitus fortius, quam jubens, quare, III.
 247

Veteribus est dictum, quid significet in ver-
 bis Christi, I. 87
c. Vetulam ducere, juveni licet, II. 293
c. VEXOR Ægypti rex antiquissimus, I. 395
Via publica an alluvionem impediatur, II. 477
c. Via publica alluvionem non impedit, II.
 505. non amittitur, non utendo, 192
c. Viatores unum e sociis dedere prædonibus
 absque perfidia nequeant, III. 532
c. Vicinus videns ingredi fures, vetare non
 tenetur, III. 192. Vicini populi assistere
 ex fœdere tenentur regi contra invasorem
 vel subditum, vel extraneum, I. 380.
 non vero contra subditos, *ibid.* ad quid
 teneantur invasori, *ibid.* hunc apud se fu-
 gitivum dedere debent iusto regi petenti,
 381. non vero hunc invasori, *ibid.* possessi-
 onem sequuntur, 383. *vide* Neutros.
 Medii. Pacati.
c. Victimæ humanas immolens gens ideo ab
 alia bello persequi nequit, III. 395
c. VICTORIA (Fr) Jurium belli scrip-
 tor, P. 82. ejus sententia inepta de ju-
 re bellandi penes subditos, I. 225
Victoria unde censenda, IV. 317. Victoris
 jus an iustis à internâ non extendi possit
 ultra modum debiti, & periculi necessita-
 tem, 261. Victoriam non voluit furari A-
 lexander, III. 575. post eam res eorum,
 qui victi sunt, vastare, injustum, IV. 222
c. Victoria gloriosius paratur ingenio, quam
 vi, III. 590. 591. 603. Victoris jura ex-
 ponuntur, IV. 99. *segg.* 104. 105. 106.
 ad obtinendam victoriam quæ licita sint,
 quæ non III. 579. ex Victoria demum ul-
 tima constat de justitiæ causæ, I. 228. II.
 52. III. 498. 499. per ultimam Victoriam
 jura acquiritur non tantum in imperium,
 sed & in jura singulorum, IV. 106. 207.
 Victoria cur sæpe injustam causam sequa-
 tur, P. 77
Victor quis dicendus, IV. 337. III. c. 155.
 curare debet ut religio vera libere prædica-
 tur, IV. 267. Victoris officium in eos,
 qui se dedunt, 341
c. Victoris jus in victis, III. 110. licentia
 naturalia, IV. 269. Victori qualem im-
 perium acquiritur, 204. Victor prælio,
 & bello, differunt, 372
Vidus quis dicendus, IV. 337. c. 100.
Vidi bello solenni jure gentium nihil non
 habent patiendum, 341. legationis jus a-
 mitunt, III. 201. clementer habendi, IV.
 267. permixti victoribus, 262. *Vidus* ni-
 hil engere, nisi quod pacem impedit,
 k k k k z lauda.

- laudabile, 251. *seq.* Relictum suum imperium, 264. imperium relinquere, generosum est, 261. imperium relinquere, locis quibusdam detentis, 264. imperii pars relicta, 266. permissæ suæ leges, & magistratus, *ibid.* *seq.* suæque religio, 267. Romani nihil adimere solebant præter injuriæ licentiam, 261. 342.
- c. *Vidua* cur non statim, & quando ad secunda vota convolare possit, II. 241. 267. Viduam fratris ducendi lex cur inter Christianos abrogata, I. 73.
- c. *Vincere* quid significet, III. 155. IV. 98. quid certo actu, 98. quid toto bello, 99.
- c. *Vinculum* juris quid sit JCrIs Romanis, II. 566. 567.
- Vindex* sui juris quisque naturalis, I. 77. *seq.* Vindex *junxit* apud Hebræos, 85. III. 272. I. c. 130. III. c. 439. 440.
- c. *Vindictam* unumquemque privatum suæ, & alienæ injuriæ esse, perpetuus error Græci, P. 72. 86. I. 24. 51. 110. 151. 215. 253. 324. II. 399. I. 1. 315. 319. 341. 342. 344. 349. 356. 361. 378. 381. 435. 515. 597. IV. 292. 311. 425.
- Vindictatio*, II. 4. rei nostræ cum cæde alterius, nisi ejus rei, ex qua vita penderet, quæque judicio recuperari nequit lege evangelica illicita, 16. *vide* Ultio.
- Vindicta* bonum est imaginabile, III. 493. concessa potestati publicæ cum jure defensionis, II. 17. injusta lege nat. & evangelii, I. 166. III. 265. quatenus tantum animi dolentis exstiat, 276. quo sensu Deus vindicando scelera impiorum ridere dicatur, 264. iusta ex jure naturali, quo sensu, 269. ea est, quæ fit magni boni publici causa, I. 102. etiam iusta non semper concessa lege evang. III. 276. *seq.* ea, quæ sumitur in posteris nocentum, an exemplo Dei possit defendi, 421. Vindictæ privatæ exempla, 270. ad vindictam quisque promptior, quo ratione minus valet, 266. Vindicantis animus non debet in malo acquiescere, quo sensu, 264.
- c. *Vindicta* explendi doloris vitiosa jam ante adventum Christi, I. 143. Vindictæ maximum genus, 150. Vindicta omnis Dei est, non hominis, 152. Vindictam privatam Paulus non interdicit tanquam legibus, sed tanquam perfectioni contrariam, 153. Vindicta quousque licet in bello, II. 52. Vindictam solum si sibi proponat puniens, vitiose folam, non injuste, III. 118.
- c. *Vinea* septimo anno non putande lex He-

- bræorum erat forensis, non perfectionis, II. 696.
- Vio*are legatos quæ prohibet lex non pertinet ad eos, ad quos non mittuntur, III. 205.
- Vir bonus* naturaliter perpetuus Magistratus, III. 273.
- c. *Vir* per nuptias non transit in aliam familiam, sed novam constituit, II. 276. *Vir bonus* quis sit JCrIs Rom. IV. 372.
- c. *VIRGITIVUS*: de Saturno, I. 394. *Georg. I. vers. 116.* explicatur, II. 81. de Cerere, 81. de Manibus, III. 251. de foeminarum cæde, 274.
- Virginialis* pudor æquiparatur vite, I. 85. an qui violat eum capit, postea occidi, ut defendatur, II. 8. *vide* Pudor.
- Virginem* vi corruptam corruptor non tenetur ducere jure naturali, III. 181. vi corruptæ cur credi lex velit in agro, non in urbe, II. 15.
- c. *Virginem* qui violat, naturæ jure *capite* plectendus, I. 121. de Virgine stupranda antequam supplicio afficiatur, lex universalis nunquam lata est, 159. Virgini in urbe, & in agro vi stupratæ æquo creditur, II. 46. *vide* Pudicitia.
- c. *VIRGINIVS* filiam interimens, II. 27.
- VIRIATI* moderatio, IV. 225.
- c. *Viriatus* nunquam iustus belli dux fuit, III. 645.
- Virtutis* actus, quos jus Hebræorum exigit, exiguntur & nunc a Christianis, I. 21.
- c. *Virtus* Grocio quid, P. 91. an sit in re an in opinione, 40. non consistit in medio, sed in perfectione, 88. oppositis Virtutum quæ, & quot, *ibid.* Virtutum unica, & sola ratio, I. 151. Virtus in quo consistat, III. 360. Virtutum mensura, II. 703. Virtutum inter se consensus quid, III. 366. Virtutis, & juris differentia, P. 55. Virtus, & jus, diversissime hominibus a Deo inuncta, III. 478. Virtutes qui negligit, quo sensu iustus non sit, I. 34. Virtus per se non præcipitur lege Moysi, sed saltem ejus actus, 137. nec præcipitur a Christo in vim legis, *ibid.* nec inculcatur ab eodem majori gradu, *ibid.* Virtutis quæ sunt, si lege imperentur, vel pacto promittantur, quatenus homines ad ea cogi possint, III. 480. Virtutes, quæ aliis utilitatem non afferunt, an ad jus naturæ referendæ, I. 39. 45.
- Vis*, ac terror, propria bellorum, III. 560. iusta, quæ jus alterius non violat, I. 79. ubi iusta est punitio, II. 555. major, liberat a poena, IV. 386. injusta naturaliter quæ, I. 79. iusta naturaliter quæ, *ibid.* iusta testi-

monis probatur, *ibid. seq.* iusta in bellis quo sensu, 81. poenae ergo, licita, III 555. *seq.* Vim qui infert, saepe iniuste occiditur, II. 9. etiam nec dum praesentem praevenerit licet magistratui, II. 17. per vim jus suum consequi, quo sensu juris naturalis esse dicatur ante positas leges, I. 11. Vi resistere summis magistratibus, licitum, piumque non est, IV. 75. non utendum in rep etiam si iusta sit, I. 353. Vi, hominibus armis, coactivae, quid significet, III. 142. *seq.*

c. Vis quando licita, III. 578. quando unicum, & licitum remedium sit jus nobis ablatum recuperandi, 672. ea, qua magistratus utitur in subditis, imperium est, non bellum, I. 224. Vis non impedit consensum, III. 195. illicita si fiat, qualis sit obligatio coacti, qualis cogentis, II. 626. Vi privata agendi jus ante institutas civitates unde sit juxta Grotium, I. 45. Vis hostilis jure naturae licita est, II. 630. bellica inter duas summas potestates nunquam iniusta est, III. 67. Vi quod repetitur, si aliter repeti nequit, defenditur, 115. *Vires corporis* cur datæ a natura, I. 237

Vita fundamentum est omnium bonorum temporalium, & æternorum, III. 509. anterior ut cum delicto veniat in æstimationem, quatenus natur. liter sit æquum, 2, 4. c. 368. hominis Christiani plurius esse debet, quam res sua, 624. innocentis recte servatur per mendaciam, 572. Vita in statu innocentiae, II. 54. *seq.* populi, præferenda libertati, III. 509. 510. Vita an obligari possit, 621. & quo casu, c. 632. tota reorum an examinanda, 294. Vitam valide obligari, antiquorum sententia, 104. Vitæ tuendæ causa mentiri an liceat, 572. 621. Vitæ æstimatio non fit in homine libero, 183. jus plenum nemo habet in se, 414. 621. ita ut eam sibi adimere possit, aut hoc sine pro alio obligare, 424. sua enim cuique est, sed non ad perdendum, 180. suæ quemque esse summum dominum, gentium est opinio, 623. IV. 336. Vitæ pactio libertatem non comprehendit, 422. Vitam servare si nequeam aliter, licet mihi eam impetentem arcere vi quacunque, II. 5. III. 555. etiam si sit innocens, 555. in vitam nostram Deus plus juris habet, quam nos ipsi, I. 164. jus etiam habet sine intuitu culpe, III. 427. Vitam multitudinis innocentis suæ unusquisque tenetur præferre, 522

c. in vitam nostram quale jus nobis competat,

I 217. quo casu eam negligere liceat, 217. 220. Vitæ periculum non dat facultatem resistendi superiori, 366. *seqq.* Vitam ex ponere pro acrius salute, lex est naturæ, 114. Vitam alterius quando suæ præferre liceat, II. 14

Vitia, quæ ex corporis mixtura originem trahunt, facillime remittenda, III. 295. non omne, quod fit vitiose, caret effectu juris, II. 590. Vitia qualia impunita esse debeant, III. 285. *seq.* 287. Vitiositas actûs ab effectu discernenda, 185. Vitium rei in contractibus indicandum, & quare, II. 659. vera ratio, c. 693

c. *Vitricio* nubere, nefas naturæ, II. 287

Vitta, IV. 411

c. *Vivaria* quid sint Jctis Rom. II. 484

c. *VIVES* (Lud.) de origine proverbii: *sine injustitia ne Jovem quidem principem* agere, P. 41

c. *ULAUSSAR* ob fidem Turcis violatam strages, & epitaphium, IV. 41. 108

c. *ULPIANUS* quo sensu distinguit jus gentium a jure naturæ, P. 68. 85. qua ratione ad legem regiam provocet, I. 267. 269

Ultio an juri nat. conveniat, III. 265. *seq.* an licita jure nat. & gent. 269. *seq.* an Christianis permittitur, 275. 279. Ultionis restrictio unde, 271. Ulicisci, quid significet Augustino, II. 4. *vide* Vindicare.

c. *Ultio* ubi iudicis copia non est, licita est, II. 50. Ultionem quo sensu improbet Christus, III. 350. 351. 352. *vide* Vindex. *Vindicta*.

c. *ULYSSES* quo jure Polyphemum occidit, II. 29

Unio populorum, aut regnorum, quid operetur, II. 516

c. *Unitas* aliqua naturalis est in omni universitate, II. 317. relatæ, vti a natura est, vel ab instituto, c. 518. vel constituitur designatione, 519. Unitas ab instituto fit vel situ, vel arte, vel jure, vel dispositione hominum, vel iusta surrogatione, *ibid.* naturalis privata triplex inter homines, 2-7. maris, & scemine, a natura est, 275. familie, sequitur naturaliter ex conjugio, 276

Universitas obligat singulos, II. 218. *seq.* manet, etiam cum singuli intereunt, 522. 523. 524. jure gentium voluntario, III. 619. (*vide* Debitum) non qua singuli, sed qua pars sunt universitatis, 618. *seq.* ut tamen singuli bona sua ex delicto ejus amittant, in quod non consenserunt, injustum, 420. *seq.* Universitatis rei cui acquiritur

in bello, IV. 96. de Universitate quædam dicuntur primo, quædam non nisi derivatione a singulis, III. 431.

a. Universitati quod debetur, singulis non debetur, I. 284. Universitas occupat, non singuli, 285. Universalitatis jure cessante, extinguitur etiam jus singulorum, III. 444-451. alia jura Universalitatis, alia singulorum, 626. *vide* Populus. Civitas.

c. *Unum* quid Aristoteli, II. 518. in materia juris quid intelligatur, *ibid.*

Voces naturaliter nihil significant, III. 562. multæ aliam latam, aliam strictam habent significationem, 134. omnes ambiguitatem admittunt, 573. repetitæ sunt ad significandum cum obligatione mutua, 563. *Vocum* ambiguarum le sensus sumendus, qui vitio caret, 134. sensus improprius sumendus, cum aut absurdum alius sequeretur, aut pactum redderet inutile, 136. in pactis populariter sumendus, 131. de vocibus meris disputatio cavenda, 289. *vide* Verba.

c. *Vocantia* lex, II. 417.

Voluntas unde colligitur, III. 145. naturaliter sufficit ad obligationem, 584. *seq.* etiam sine causa obligationis, III. 141. accipientis, potest traditionem antecedere, II. 340. in contractibus ex utraque parte requiritur æqualis, 660. in dubio creditur sibi esse consentiens, III. 134. hominum, potest esse mensura ejus, quod res quæque valet, II. 652. (*vide* Pretium) malefaciendi, si per externa signa de ea constiterit, puniri potest, III. 300. mandantis in dubio censetur ut servetur mandatum, II. 593. pejerandi etiam occulta punitur a Deo, III. 2. populi quæ præsumatur, *vide* Præsumptio. Voluntas ejus, qui nunc est, quando non pro alia, quam primæva populi voluntate accipitur, II. 389. regis se in integrum restituere cupientis unde præsumatur, vel cognoscatur, III. 51. Voluntas jure mutabilis, II. 585. defuncti pro lege, 369. quæ puniibilis, III. 285. Decei nominatur, ubi causæ non apparent, 114. *Voluntatis* conjectura cessat, cum causa alia apparet, II. 166. an ad bellum suscipiendum sufficiat minor magistratus, I. 170. *seq.* defectus originarius unde queat intelligi, III. 144. internuocius differt a tabelario, II. 593. ratio in testamento quomodo judicari debeat, III. 145. signa sufficientia quæ, II. 592. quomodo voluntas ex his dijudicanda, I. 145. *Voluntatem* domini rem suam ad alium transferre cu-

piensis servari, jure naturali æquum est, II. 585. ut mutet animus humanus, non potentiam modo habet, sed & jus *ibid.* Volunte cessante non manet dominium, 521. Voluntas nostra etiam per alium obligamur, 591. quod ex voluntate profectum, in eo ponere licet, 173. *Voluntati* mentiendo an injuria fiat, III. 570. *Voluisse* in dubio quisque censetur quod est æquissimum, II. 369.

c. de Voluntas declaratione vel verbis, vel factis, ejusque interpretatione si dubia est, II. 597. *seqq.* Voluntas definitur, 603. ab ea differt libertas, *ibid.* *seqq.* Voluntas appellatione regulariter intelligitur voluntas libera, 607. aliud Voluntas, aliud libertas volendi, 624. Voluntatem cogi non posse, quo sensu verum sit, 626. (*vide* Vis. Metus) Voluntas æque, quin magis movetur necessitate, quam voluptate, 630. quænam Voluntas sit causa obligationis, 674. Voluntas non est, nisi rite declarata, III. 153. Voluntatem non tollit necessitas, 118.

Voluptatis desiderio quæ non recte sunt, minus excusabilla, quam quæ ex meto, aut ire, III. 195.

c. Voluptatis contentum quandoque virtus, quandoque vitium, I. 89.

c. *Volunt* quo casu Jure Rom. jus transferat, II. 643.

Urbes quædam a Deo excidio damnatae, quare, IV. 223. a Solomone Hiromio datæ quales, I. 292. Urbium matricum jus in colonias apud Græcos, 105.

c. Urbs ab hoste an diripi possit, IV. 63.

Ufucapio locum non habet inter duos populos aut reges, II. 163. *seqq.*

c. Ufucapiones inventum sunt Jure Rom. II. 105. *vide* Præscriptio.

Ufura in bonam partem accipitur, II. 669. non illicita jure naturali, sed lege evangelica, 666. Ufuram non esse cum quis mercedem pacificator pro periculo ambilionis pecuniæ ejus, quam mutuo dedit, 669. negatur, c. 720. leges humanæ de ufuris late quid efficiant, 669. Ufuræ quo jure vetitæ, 666. *seq.* vetitæ lege Hebræa, *ibid.* m. Christianis illicitæ, *ibid.* Ufuræ crimines quibus casibus non admittitur, 668. *seq.* circa Ufuram legum civilium efficacia, 669. Hollandicum jus circa lysis, *ibid.*

c. Ufura definitur, II. 716. licita est jure naturæ, etiam in infinitum, & maxima, *ibid.* *seqq.* 722. III. 551. quomodo moderata jure

jore civili, II. 718. 726. *Usura usurarum* jure nat. debita cur civili prohibita, 721. Usure non sunt accessio fortis, *ibid.* naturaliter licite quo jure Israelitis interdixit, III.

- 381
 c. *Usurpator* regni non habet jus, sed saltem administrationem imperii, I. 378. 181. an occidi a quolibet privato possit, 380. dedit debet a vicinis justo regi petenti, 381. effectus, qui ex ejus administratione sequuntur, ratione tum ipsius personæ, *ibid.* tum subditorum, 382. tum vicinorum, 181. eo ejecto quid juris circa gesta medii temporis, 383. 384. Usurpator nunquam longo tempore jus acquirit, nisi populi voluntas sufficienter declarata accedat, II. 194. obligatur ex fœderibus civitatis, III. 123. cur fœdus cum eo irritum sit, vera ratio, 167. *vide* Invasor. Tyrannus.

- Ufus*, II. 667. rerum naturalis, 64. rei in abusu consistens æstimabilis extra rem, 667. Ufus auctoritas in explicandis legibus, I. 105
 c. Ufus in quibus rebus separari possit a substantia, in quibus non, II. 147. ubi alii competere possit Ufus, alii proprietas, *ibid.* inter Usum, & Usumfructum, differentia, 686

Usufructus proprie ita dictus non est eorum rerum, quæ usu pereunt, jus tamen utendi iis est æstimabile, II. 667. *Usufructuarius* si suum jus extraneo concedit, nihil agit, I. 150

- c. *Usufructus* vox definitur, I. 24. 31. Usufructus ad jura privata, non ad publica pertinet, 297. Usufructus jus finitur cessione, 375. Usufructus non constitui potest in pecunia, vino, &c. II. 719. at in quantitate, *ibid.*

Usi operâ oblati licet, etsi offerenti illiciti, III. 576. 645

Utile factum, *vide* Factum. Non mihi statim licet per vim imponere id, quod alteri est utile, III. 458. quod minus utile, non statim est illicitum, II. 209

Utilitas sola non est justa belli causa, III. 457. 459. nec cordis, IV. 204. nec corruptionis rerum, quæ sunt alterius, nisi iustitia accedat. Innoxia dat jus contra proprietatem singulorum, II. 61. *seq.* privata ut cedat publicæ, videntur voluisse qui costus civiles instituerunt, IV. 325. publica jus dat in bona privatorum, *ibid.* non dat jus alienandæ partis imperii sine

consensu ejus, II. 343. Si in quibusdam casibus spectanda, quibus eam spectare jus sit, IV. 326. servi subest utilitati domini, 251. publica, alienando bona subditorum pacis causâ, quo sensu requiratur, 323. *seq.* Utilitas belligeranti ex abstinentia populationum, 229. Utilitatis innoxie jus, II. 61. *Utiliter* quod gestum est valere, quomodo intelligendum, IV. 409

- c. Utilitati quibus casibus renunciandum, P. 44. Utilitas non est naturalis norma estimationis posnarum, III. 166. 372. *Utilitatis memoria* casus nullum jus dat in rem alienam, II. 107

c. *Vulnera* ad mensuram non dantur, IV. 209
Uxor in corpus mariti jus habet ex lege evangelica, II. 205. rem vindicat etiam pecuniâ suâ, quam repetere potuisset, 660. pars est familie maritalis, 203. virum non sequitur, nisi in jure commemorandi, IV. 388. (*vide* Domus) Uxores an plures habere licitum sit: qui plures habuerint, qui unâ contenti: & an licitum sit eas deferere, II. 204. 205. 206. Uxor bona vendendi jus non a natura est, 203. ne uxor pro marito conveniatur, III. 618

- c. Uxor sit sociâ divinorum, humanorumque mariti juri, II. 248. cur sequatur forum, & dignitatem mariti, 246. etiam in inæquali matrimonio, 248. Uxoris vota rescindi possunt a marito, 251. Uxoris etsi jurata promissio cur irrita sit, III. 42. Uxor plebeia, post mortem mariti illustris, quibus utatur juri, II. 249. *Uxorem a marito postlaminio recuperare non posse, uti filium a patrefamilias*, quo sensu dicitur in L. 14. §. 1. de Captiv. IV. 259

W.

c. **W** *Ebrietas* iudicium quid, III. 347. 348

c. *Wildfangii* qui vocentur, II. 508. Wildfangiale bellum in Palatinatu, IV. 132

c. *W 2 N X L 2 A U S* juris naturæ principia posuit ante Grotium, P. 32. 82
Wisternanium jus, III. 629

X.

c. **X** *Enodochis* quod debetur, cur & futuris pauperibus proprium sit, II. 190

c. **X 2 M O R M O N**: de legibus non scriptis, F. 38.

P. 38. de defensione sui ipsius, 121. de propulsanda vi, 122. de jure comestus, II 98. bello victum, & subditum factum non posse se in libertatem vindicare, 198
 XXXIX, & Artabazanis controversia, II. 390
 Συμμάχια, III. 94. vide Συμμαχία.

Y.

Υπαλαμυρδός, I. 339
 Υπερβολή figura qualis, III. 60
 Υποκρίν, III. 16

Z.

ZALUCI lex de non bibendo vino, I. 40
 ad quod jus pertineat, I. 40

Zelandorum jus circa alluviones, II. 476
 Zeli judicium, III. 276
 c. Zeli judicium Hebraeis quid ejusque ratio, II. 48. III. 345. 346. unde ortum, 347
 c. ZANONIS sententia circa naturæ legem, P. 31. 37. 38. 39
 Zizania finenda ad messem, III. 557. c. 599
 ZOPRUS perfidia non caruit ob fidem regi suo præstitam, IV. 430. c. 433
 c. Zopyri factum an cum perfidia conjunctum sit, III. 593
 c. ZOSIMUS: de causa perditæ Romæ, III. 477

CAPITA

TOMI TERTII.

XIII. **D**E jurejurando. Tom. III. Pag. 1
 XIV. De eorum qui summum imperium habent promissis & tractatibus & juramentis, 49
 XV. De federibus ac sponsonibus, 89
 XVI. De interpretatione, 110
 XVII. De damno per injuriam dato, & obligatione qua inde oritur, 179
 XVIII. De legationum jure, 199
 XIX. De jure sepulture, 217
 XX. De panis, 257
 XXI. De panarum communicatione, 407
 XXII. De causis injustis, 452
 XXIII. De causis dubiis, 481
 XXIV. Monita de non temere etiam ex justis causis suscipiendo bello, 502
 XXV. De causis belli pro aliis suscipiendis, 520
 XXVI. De causis justis ut bellum geratur ab his, qui sub alieno imperio sunt, 537

LIBRI TERTII.

I. **Q**uamvis in bello liceat, regula generalis ex jure natura: ubi & de dolo & mendacio, 554
 II. Quomodo jure gentium bona subditorum pro debito imperantium obligentur: ubi de repressaliis, 618
 III. De bello iusto sive solenni jure gentium: ubi de iudiciis, 633
 IV. De jure interficiendi hostes in bello solenni, & alia vi in eo prout, 656

TOMI QUARTI.

V. De rebus vastandis eripiendisq. Tom. IV. Pag. 1
 VI. De jure acquirendi bello capta, 12
 VII. De jure in captivos, 69
 VIII. De imperio in victos, 94
 IX. De postliminio, 110
 X. Monita de his, quæ faciunt in bello injusto, 173
 XI. Temperamentum circa juri interficiendi in bello iusto, 183
 XII. Temperamentum circa vastationem & familiam, 219
 XIII. Temperamentum circa rei capta, 216
 XIV. Temperamentum circa captos, 244
 XV. Temperamentum circa acquisitionem imperii, 261
 XVI. Temperamentum circa ea, quæ jure gentium postliminio carent, 273
 XVII. De his qui in bello medii sunt, 281
 XVIII. De his qui in bello publico privatum sunt, 289
 XIX. De fide inter hostes, 797
 XX. De fide publica qua bellum finitur: ubi de pachi pactione, de sorte, de certamine condito, de arbitrio, de ditione, de obsidibus, pignoribus, 328
 XXI. De fide, moxante bello: ubi de iudiciis, commentu, captivorum redemptione, 382
 XXII. De fide minorum potestatum in bello, 403
 XXIII. De fide privata in bello, 419
 XXIV. De fide tacita, 410
 XXV. Conclusio cum monitis ad fidem & pacem, 434

FINIS.

LOCI

LOCI SCRIPTORUM

In Tomo III. & IV. specialiter explicati, aut examinati, aut emendati.

TOMO TERTIO

Ex Sacris Litteris :

VETERIS TESTAMENTI

	Caput	Verf.	Pag.		Caput	Verf.	Pag.
<i>Genefis</i>	XVIII.	24. & seq.	557	<i>Jofue</i>	IX.		6
—	XX.	12.	562	<i>I. Reg.</i>	XI.		572
<i>Exodus</i>	XX.	2. & seq.	308	—	XXV.		7
—	—	5.	427	<i>IV. Reg.</i>	VI.	18. & seq.	572
—	—	12. & seq.	293	—	XVIII.	36.	202
—	—	17.	301	<i>II. Paralip.</i>	XVI.	2. 7.	98
—	XXI.	14.	416	—	XIX.	2.	ibid.
—	XXII.	1. 7. 9.	298	—	XX.	37.	ibid.
<i>Numer.</i>	XIV.	30.	5	<i>Jerem.</i>	XXXVIII.	26.	562
<i>Deuter.</i>	XIX.	19.	297	<i>Ezech.</i>	XVIII.		294
—	XX.	10.	638	<i>Ecclef.</i>	XII.	9.	240
—	XXII.	1.	96	<i>Proverb.</i>	XVI.	4.	264
—	XXIII.	6.	97				

NOVI TESTAMENTI

<i>Matth.</i>	V.	23.	10	<i>Joh.</i>	VIII.	7.	263
—	XXIII.	21.	ibid.	—	XVIII.	36.	460
—	XXIV.	51.	16	<i>Act. Apost.</i>	XVI.	3.	564
—	XXVI.	29.	567	<i>Ad Rom.</i>	I.	25.	312
<i>Marc</i>	VI.	48.	564	—	XIV.	23.	482
—	X.	19.	301	<i>Ad Hebr.</i>	VI.	17.	4
<i>Lucas</i>	II.	1.	459	—	XL.	6.	310
—	XIV.	23.	315	<i>Jacob.</i>	I.	15.	292
—	XVII.	3.	279	—	V.	12.	16
—	XXII.	30.	567	<i>I. Joh.</i>	II.	16.	293
—	XXIV.	38.	554	—	V.	16.	269
<i>Joh.</i>	IV.	7.	97				

Ex Theologis.

<i>Augustinus quest. X. super Jofue.</i>	561	<i>Dominic. Soto de Just. & Jure l. V. c. 1.</i>	521
— <i>de Mendacio.</i>	562. & seq.		
<i>C. de Judeis diff. 45.</i>	314	<i>Franciscus Viſtoria reſeſtione de Indis: &</i>	
<i>Adrianus quodlibet 2.</i>	543	<i>de Jure belli.</i>	426

Grotius Cocceii. Tom. IV.

LIII

Ex

Ex Digestis.

<i>De pactis. l. conventionum.</i>	90	<i>l. Proculm.</i>	423
<i>De constitutione inlebiti. l. Julianm.</i>	622	<i>De acquirendo rerum Dominio l. trans-</i>	
<i>De lege Rhodia de jactu. l. 2. §. cum in</i>		<i>fugam.</i>	576
<i>eadem 211. l. a^zloris.</i>	458	<i>De panis. l. aut facta.</i>	298
<i>Depositi l. bona fides.</i>	12	<i>— l. crimen.</i>	428
<i>De distractione pignorum. l. rescriptum</i>		<i>De jure fisci l. Imperatores.</i>	262
<i>§. 1.</i>	622	<i>De captivis § de postlimin. l. hostes.</i>	634
<i>De damno infecto l. Flaminium §. ult. §</i>			

Ex Codice.

<i>De Judeis. l. nulli.</i>	272	<i>Ad legem Juliam Majestatis. l. ult.</i>	262
<i>Quando licet unicuique vindicare se,</i>		<i>De emendatione propinquorum.</i>	268
<i>vel publicam devotionem.</i>	284		

Ex Jurisconsultis.

<i>Bartholm in l. hostes. D. de captivis.</i>	458		<i>c. 46.</i>	291
<i>Did. Covarruvius in c. peccatum p. 11.</i>			<i>Il. c. § 1. n. 34.</i>	51
<i>§. 9. 10.</i>	305. §	458	<i>Joannes Bodinus de republ. l. 1. c. 8.</i>	
<i>Ferdin. Vaquim Menchacensis contro-</i>				49. §
<i>versar. illust. l. c. 13.</i>	522	<i>— V. c. ult.</i>		140
<i>c. 25.</i>	304	<i>— V. l. c. ult.</i>		297

Ex Philosophis.

<i>Plato, Gorgia.</i>	264	<i>M. Tullius Cicero de Officiis l.</i>	508
<i>— de legibus IX.</i>	263	<i>— — — — —</i>	111.
<i>Aristoteles Nicomachiorum 15.</i>	246	<i>— — — ad Atticum IX. 14.</i>	509
<i>— — — Topicorum 1.</i>	484	<i>— — — — — XIII. 27.</i>	ibid.
<i>— — — Problemation Sectione XXXIX.</i>		<i>L. Annaeus Seneca de beneficiis IV. 15. §</i>	
<i>ibid.</i>			146

Ex Historicis.

<i>Polybim.</i>	414	<i>Appianus Mirbridatico.</i>	148
-----------------	-----	-------------------------------	-----

Ex Aliis.

<i>Demosthenes V.</i>	621	<i>Festus Pompeius.</i>	16
<i>Virgilium</i>	201	<i>Dantes.</i>	459
<i>Philo de legibus specialibus.</i>	428		

TOMO QUARTO.

VETERIS TESTAMENTI

	Cap.	Verf.	Pag.		Cap.	Verf.	Pag.
<i>Genesis</i>	XIV.	15. & seq.	274	<i>I. Reg.</i>	X.	5. 10.	159
—	XLVIII.	22.	25	—	XIX.	18.	<i>ibid.</i>
<i>Deuter.</i>	XX.	19.	220	<i>IV. Reg.</i>	III.	19.	223

Ex Theologis.

<i>Augustinus de Civitate Dei.</i>	227	<i>C. 2. de Treuga & Pace.</i>	200. &
<i>C. Si quis servum XVII. quest. 4.</i>	74		225

Ex Digestis.

<i>De Justitia & Jure, l. 1. §. hujus studii.</i>	2	<i>De captivis & de postlimin. l. navibus & seqq.</i>	116—120
<i>De Religiosis & sumptibus funerum l. cum loca.</i>	2. & 120	<i>l. postliminii §. in pace.</i>	122
<i>De acquirendo rer. Dominio, l. transi- gam.</i>	33	<i>l. non dubito.</i>	<i>ibid.</i>
<i>De acquirenda vel amittenda possessione. l. 1. §. 1.</i>	27	<i>l. in bello.</i>	33. & 114
<i>De sepulchro violato, l. sepulchra.</i>	5	<i>l. postliminium. §. postliminio.</i>	111. & 112
		<i>— §. filius quoque.</i>	116—118
		<i>— l. si captivum.</i>	113
		<i>— l. si quid bello.</i>	<i>ibid.</i>

Ex Codice.

<i>De postliminio reversus, l. ab hostibus.</i>	121
---	-----

Ex Jurisconsultis.

<i>Bartholus in l. conventionum. D. de pa- tis.</i>	419	<i>III. c. 3.</i>	324
<i>Zazius Apologia contra Eckium.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Menochius arbitrariorum questionum.</i>	205
<i>Ferdin. Vasquius Menchacensis controver- suar. illigir. l. c. 9.</i>	176	<i>Plato, de Legibus XII.</i>	173
		<i>Aristoteles Nicomachiurum V.</i>	187

Ex Historicis.

<i>Polybium.</i>	196	<i>Justinus ex Trogo.</i>	344
<i>Livius XXXIV.</i>	92	<i>Valerius Maximus.</i>	304
<i>Appianus civilium.</i>	340		

Ex Aliis.

<i>Scriptor ad Hieronymum IV.</i>	194
<i>Pancyrus dictus Constantino Constantii filio.</i>	<i>ibid.</i>

S E R I E S
DOMINORUM PRÆNUMERATORUM,
Quorum Nomina, ipsis permittentibus, sub finem hujus
Operis apponuntur.

M I L A N O.

Illmo. Sgr^{re}. Teodoro Alefandro, Marchese di Trivulzo.
 Monignor Vicario Generale Don Gio-Batta. Provini-Sarzana.
 Illmo. Sig^{re}. Marchese Don Giacomo Remedi.
 M. Reyceud & Colomb Libraires.

T O R I N O.

l'Abbé Pafini Conseiller du Roi, Bibliothecaire en chef
 dans la Royale Université.
 l'Abbé Rivautea second Bibliothecaire.
 l'Abbé Berta sous-Bibliothecaire.
 le Marquis de Mouroux, Chevalier Grand-Croix de
 l'ordre des SS. Maurice & Lazare, Reformateur dans
 la Royale Université.
 le Comte Alfieri de St. Martin, Marquis de Sostegno,
 Reformateur dans la Royale Université.
 Mrs. le Comte Martini, Censeur dans la Royale Université.
 le Commandeur Platzaert, Substitut du Procureur Gé-
 néral de Sa Majesté.
 Felix Durando, Docteur en Droit Civil & Canon.
 le Commandeur Graneri, Doct. en Droit Civil & Canon.
 l'Abbé Colomba, Professeur de Philosophie dans le Col-
 lege Royal de Saluces.
 le Comte Corte.
 les Heritiers Pasquini,
 les freres Reyceud, Guibert & Sylvestre, } Libraires.
 la Veuve Moran & fils,

R O M A.

R O M A.

Son Eminence Monseigneur le Cardinal Passionei.
 Le R. P. Lazari, Jésuite & Bibliothécaire du Collège Romain.
 M. les Héritiers Barbiellini, Libraires.

N A P O L I.

S. E.^a Il Sig.^{re} Principe di San Severo.
 Don Romualdo Sterlich Marchese di Cermigna.
 Don Silvio Lettieri.
 Don Domenico San Severino.
 Don Pietro Inglese.
 Don Antonio Ciarnieri.
 Don Bellisario de Bellis.
 Don Giuseppe Abbate Maturi.
 Don Felippo M.ª Laurenzis de Solis.
 Don Giuseppe Cusari.
 Don Filippo Guerra.
 Don Mariano Vitozzi.
 S. E.^a Il Sig.^{re} Duca delle Grottaglie.
 Illmo Sig.^{re} Marchese di Sessinori.
 Don Giuseppe Toscano.
 Il R. Padre Priore Amico Cassinenze.
 Don Giuseppe Pecci.
 Don Vito Antonio Capone.

D. { Benedeto Gessari,
 Domenico Terres,
 Ignazio Gessari,
 Giuseppe Ponzelli,
 Rafaele Gessari, } Mercanti di Libri.

P I S A.

Monsignor Cerati.
 M. Ch. Theodore Verzani, Docteur Medecin, & Professeur dans
 l'Université.
 M. Du Four.

L U C C A.

Il Rever. Padre Manfi.

G E N O A.

Il Sig^{re}. Giulio Ludovico Baillieu, Mercante di Libri.

F I R E N Z E.

M. Joseph Bouchard, Libraire.

F E R R A R A.

S. E^a. Monfig. Francesco Caraffa Vice-Legato.

Il R. P. Alefandro Guarnieri Minimo.

Il Sig^{re}. Dottore Gio Batta. Filloni.

Il Sig^{re}. Bernardino Pomatelli, Mercante di Libri.

P I A C E N Z A.

Illmo. Sig^{re}. Mic-Ang. Faconi, Dottore nell'una e l'altra Legge, del Collegio de i Dottori, Giudice della Cita, Consegliere del Supremo e Ducal Consiglio, e Presidente della Reale e Ducale Camera.

Illmo. Sig^{re}. Marchese Francisco Cafati, del Collegio de i Dottori, Giudice della Cita, &c. &c. &c.

E R R A.

E R R A T A

Proleg. pag. 64. col. 2. lin. 8. *habeant*, lag. *habent*.

Tom. I. p. 16. n. c. 1. l. 16. *injustitia*, l. *injustitia*.

61. c. 1. l. 24. *Atque*, l. *At que*.

263. c. 2. l. 11. *Grotius*, l. *Grotius*.

279. c. 2. l. 16. *omnis*, l. *omnino*.

304. c. 2. l. 1. *eternam*, l. *eternam*.

339. n. c. 2. l. 5. *sandium*, l. *sandium*.

341. l. 16. *tribuit*, l. *tribuit*.

277. c. 1. l. 15. *de vi Conf.* l. *de VI. Conf.*

ibid. --- l. 19. *connexum*, l. *connexum*.

ibid. --- l. 21. *fragor*, l. *fragor*.

297. c. 1. l. 5. *accessum*, l. *accessum*.

298. c. 1. l. 23. *Pbancia*, l. *Pbancia*.

ibid. --- l. 37. *difficibat*, l. *difficibat*.

Tom. II. pag. 26. c. 1. l. 28. *repetitionis*, l. *repetitionis*.

46. c. 1. l. 45. *Deut.* 12. 15. l. *Deut.* 22. 23. &c.

30. c. 2. l. 8. *invasorem*, l. *invasionem*.

31. c. 1. l. 9. *si membrum*, l. *si ob membrum*.

51. c. 1. l. 30. *Antiochum*, l. *Antiochum*.

80. c. 1. l. 10. *χρηστικας*, l. *χρηστικας*.

ibid. c. 2. l. 23. *glendissimis*, l. *glendissimis*.

73. c. 2. l. 28. *nulas*, l. *nulas*.

81. c. 1. l. 20. *femi*, l. *Chani*.

87. c. 1. l. 17. 18. *in in abusa*, l. *in usa*.

92. c. 1. l. 44. *tum tum subditos extraneos*, l. *tum subditos, tum extraneos*.

93. c. 1. l. 40. *alio*, l. *alia*.

ibid. c. 2. l. 4. *primavo*, l. *primavo*.

68. n. c. 1. l. ult. *iteru*, l. *itinera*.

110. c. 2. l. ult. *illi*, l. *illos*.

216. c. 2. l. 35. *prohiberia*, *deoque*, l. *prohiberi, adeoque*.

118. c. 1. l. 43. *liberals*, l. *libertatis*.

116. c. 1. l. 25. *ordinarios*, l. *originaarios*.

118. c. 2. l. 7. *inte*, l. *inter*.

282. c. 2. l. 26. *רוך*, l. *רוך*.

317. c. 1. l. 23. *consultat*, l. *consulta*.

441. c. 2. l. 31. *Prop. II. l. Prop. XI.*

485. c. 2. l. 42. *ita*, l. *uti*.

l. 25. *uti*, l. *ita*.

515. §. 22. l. 2. & 3. *arbor vero ex quo coaruit*, & *crusta ex quo radices egit*,

l. *arbor vero ex quo radices egit*, & *crusta ex quo coaruit*.

641. c. 2. l. 3. *propositionis*, l. *propositionis*.

Tom. III. pag. 21. c. 2. l. 15. *delectis*, l. *delectis*.

71. c. 2. l. 5. *antidori*, l. *antidori*.

74. c. 2. l. 18. *צדקה*, l. *צדקה*.

120. c. 2. l. 30. *detestabantur*, l. *detestabantur*.

604. c. 1. l. 6. *Modum*, l. *Modum*.

Tom. IV. pag. 14. c. 1. l. 9. *regularum*, l. *regularum*.

88. c. 1. l. 21. *fatuum*, l. *fatuum*.

163. c. 1. l. 3. *militer*, l. *militer*.

392. c. 1. l. 1. *dr.* *χρυσος*, l. *χρυσος*.

BIBLIO

L I O P O L Æ M O N I T U M.

UT meum solvam promissum, quod videri est suo finem *Tomi II. pag. 732.* hujus Operis, non abs remissi est. et *Tomi tertius ac quartus*, quos juris publici memi-
scio, quatuor folia plus quam duo priores continent, relique Voluminis Indicem copiosissimum
exhibetis, plura consti-nt quam cetera, ipsorum pretium tamen L. 16. 10. f. monet Genevensis
liber :

Adeoquæ quatuor Tomi contabunt	L. 33 :
Tomus Introductionem <i>Dr. Samuel. de Coccei</i> continent, qui Grotii	" 7 : 10 f.
Operis additur, & ab illis separari nequit	" 7 : 10 f.
In toto	L. 40 : 10 f.

Attamen Operis hujus quinque Voluminibus constantis pretium erit :

In Gallia	L. 60 :	In Anglia	L. St. 2 : 12 : 6
In Polonia	" 53 :	In Germania	Fl. 26 :
In Italia	" 80 :	In Hollanda	Fl. 33 : monetæ uff. recepit
In Ducat. de Regno	" 80 :	Ceteris Italici locis	Paul. five Jul. 114 :

Hinc autem notandum est, hoc pretio Librum venundari *Lausannæ* præsentæ pecuniâ, sumpti-
bulque euntoris exportandum.

A V I S D U L I B R A I R E.

Pour exécuter la promesse que j'ai faite à la fin du *Tome II. pag. 732.* de cet Ouvrage, j'avertis
ici, que, quoique les *Tomes III. & IV.* que je publie aujourd'hui, contiennent 4. feuilles de
plus que les *Tomes I. & II.*, & que celles de l'ampie Table des Matières aient considérablement
plus coûté que les autres, cependant je ne les vendrai pas davantage, savoir L. 16 : 10 f. argent
courant de Genève.

Ainsi donc les IV. Tomes coûteront

Le Tome d'Introduction de <i>Mr. Sam. de Coccei</i> , qui va avec Grotius,	L. 33 :
& qui n'est inséparable	" 7 : 10 f.

Complet, en total L. 40 : 10 f.

Cependant, nous donnerons cet Ouvrage ainsi complet en V. Volumes, en monnoye étrangère, savoir

En France	L. 60 :	In Angleterre 2. Guinées & demi,	
En Piémont	" 53 :	ou L. 2 : 12 : 6 Sterling.	
A Milan	" 80 :	En Allemagne Flor. 26 d'Empire.	
A Naples 15. Ducats del Regno.		En Hollande Flor. 33 courant.	

Dans tous les autres endroits d'Italie 114 Paoli o Gicliù.

Le tout argent comptant, pris à *Lausanne* aux frais des acheteurs.

NB. Le Tome de l'Introduction se vendra séparé du grand Ouvrage, en faveur de ceux qui ont
le *Grotius* d'anciennes Editions.

F I N I S.

Z

2. 3. 74

BE 221
7111

BELLI AC

IS

